KÜLTÜR YAYINLARI
-2022-

ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSÂMEDDİN YAŞAR

T.C. AMASYA BELEDİYESİ

AMASYA ÜNİVERSİTESİ 2006

AMASYA TARİHİ

6-8 Cilt

EDİTÖRLER
Doç. Dr. Songül KEÇECİ KURT
Doç. Dr. Recep Orhan ÖZEL
Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU

ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSÂMEDDÎN YASAR

AMASYA TARİHİ

6-8. CİLT

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Songül KEÇECİ KURT

Doç. Dr. Recep Orhan ÖZEL

Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU

2022

ABDÎZÂDE
HÜSEYİN HÜSÂMEDDÎN YASAR

AMASYA TARİHİ

6-8. Cilt

EDİTÖRLER
Doç. Dr. Songül KEÇECİ KURT
Doç. Dr. Recep Orhan ÖZEL
Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU

Grafik | Tasarım
UĞUR OFSET

BASKI
UĞUR OFSET
TUNCAY BULUT
Merkez Ofis
Pazar Mh. Şehit Nuri Urun Sk. No:48 İlkadım / SAMSUN
Tel: 0362 431 52 55
Baskı Tesisi
19 Mayıs San. Sit. 62. Sk. No:33 Tekkeköy / SAMSUN
Tel: 0 362 432 09 90 Faks: 0 362 432 43 22
www.ugurofset.com.tr | info@ugurofset.com.tr

SERTİFİKA NUMARASI: 52752

BASKI TARİHİ
18 TEMMUZ
2022

ISBN
ISBN: 978-605-9682-24-4

Bu kitabın telif hakları Amasya Belediyesine aittir. Tüm Hakları Saklıdır.
Kaynak gösterilmeden kitaptan alıntı yapılamaz.
Amasya Belediyesi'nin yazılı izni olmadan fotokopi ya da herhangi bir yöntemle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, dağıtılamaz ve her ne surette olursa olsun sosyal ortamda paylaşılamaz.

SUNUŞ - I

Amasya, binlerce yıllık geçmişinde onlarca uygarlığa beşiklik etmiş, Anadolu'nun kalbinde âmir, âlim, şâir ve mutasavvıflar madeni olmuş bir şehirdir. Milattan önce 1680'de Hititlere, ardından pek çok millete ve yine Milattan önce 700'lü yıllarda İskitlere, yurt olan bu topraklar Selçuklu, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti'ne de ilim başkenti olarak hizmet etmiştir. Kaderin garip bir cilvesi olarak bu şehir Osmanlının ve Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerinin atıldığı yer olma şerefine nail olmuştur. Amasya tarihi, doğal ve kültürel zenginliği ile hala Türkiye'nin parlayan merkezlerinden birisi olmaya devam etmektedir.

Amasya Tarihi adlı bu eser, dünyada pek az şehre nasip olan hazinelerdendir. Bir şehrin on iki ciltlik tarihinin olması o şehrin dünya tarihindeki derinliğini gösterir. Amasya da Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar'ın yazdığı bu tarih ile en kıymetli şehirlerden biri olduğunu tescillemiştir. Eser yaklaşık yüz yıldır Latin alfabesi ile okuyucularına ulaşmayı beklemekteydi. Yapılan onlarca çalışma ya yetersiz ya da basılamadan kadük kalmıştır. Amasya Belediyemiz ve Amasya Üniversitemiz tarafından başlatılan ve sonlandırılan bu çalışma, alanında yetkin on bir akademisyenin imzasını taşımaktadır. Eserin en ilginç yönlerinden birisi de biyografiler yönünden zengin bir içeriğe sahip olmasıdır. Amasya ahalisini ya da dünyaya yön veren padişahları yakından tanımak isteyenler bu esere müracaat etmek zorundadırlar. Pek çok okuyucuyu şaşırtacak gerçekler eserin içine adeta inci taneleri gibi serpiştirilmiştir.

Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar, Amasya'nın bir evladı olarak on iki ciltlik bu eseri bizlere hediye etmiştir. Biz de Amasya Belediyesi olarak ona olan vefa borcumuzu ödemek için eserini tüm dünyaya tanıtmak görevini üzerimize aldık. Böyle bir eserin yayımlanmasında katkıda bulunmuş olmak bizleri onurlandırmıştır. Tarihini bilmeyen toplumların geleceğe güvenle bakamayacağı gerçeğinden hareketle bu eserin tüm Türk milletine hayırlı olmasını dilerim.

Emeği geçen akademisyenlere ve personele teşekkür ederim. Sözlerimi, Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar'ın, güzel şehrimiz Amasya için yazdığı şu dizelerle bitirmek isterim:

Her mevsiminin bir şeref ü izzeti vardır
Her bahçesinin bir tarab u behceti vardır
Her goncasının hande-i ulviyyeti vardır
Bülbülleri giryân eder ezhâr-ı Amasya

Amasya Belediye Başkanı
Mehmet SARI

SUNUŞ - II

Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar'ın hayatını vakfettiği, şehir tarihçiliğinin en son ve en değerli örneklerinden biri olan Amasya Tarihi, Amasya Üniversitemiz ile Amasya Belediyemizin gayretli çalışmaları sayesinde bütün ciltleri ile tam metin olarak ilim âlemine sunulmuştur. Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar'ın tüm Türklük âlemi için temel kaynaklardan biri olarak ortaya koyduğu, Anadolu'nun kadim tarihinden Osmanlı'ya; Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzun bir tarih yolculuğu olan bu eser, aynı zamanda yüzlerce şahsiyetin biyografileri ile tabakat türünün de önemli bir mihenk taşıdır. Yasar'ın titiz şecere takibi ile binlerce şahsiyet hak ettiği yeri bu eserle bulmuştur. Ümerâ, ulemâ, fukahâ, şuarâ ve mutasavvıflar için en temel kaynaklardan biri olan eser, neredeyse tüm sosyal bilimler için ilginç araştırma konuları sunacak genişliğe sahiptir. On iki cillten oluşan eserin beşinci cildinin eksik olduğu bilinmektedir. Eksik olan bu bölüm hariç tüm ciltler üç büyük ciltte toplanarak kolay kullanım imkanı sağlanmıştır.

Amasya Tarihi yaklaşık yüz yıldır akademik bir çalışmayla tam metin olarak yayımlanmayı beklemekteydi. Böyle bir eserin gün yüzüne çıkmasında emeği geçen başta Amasya Belediyemiz olmak üzere, editörlerimiz ve çalışmada emeği geçen tüm akademisyenlerimize teşekkür ederim.
Bu titiz çalışma ile Amasya Tarihi ilim dünyasındaki hak ettiği yeri alacaktır. Amasya ve Anadolu tarihine ışık tutan bu nadide çalışmaya Amasya Üniversitesi olarak katkı sunmuş olmak bizleri onurlandırmıştır. Akademik dünyamıza hayırlı olmasını diliyorum.

Amasya Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Süleyman ELMACI

ÖN SÖZ

Amasya ve Amasyalılar için olduğu kadar Türk tarihi, kültürü ve edebiyatı için de muazzam bir eser olan Abdîzâde Hüseyin Hüsameddîn Yasar'ın "Amasya Tarihi"nin basımı Amasya Belediyesi ve Amasya Üniversitesi'nin ortak gayretleriyle sonuca ulaşmıştır. Uzun bir zaman önce hazırlıklarına başlanan eserin cildleri alanında uzman öğretim üyeleri tarafından günümüz alfabesine aktarılarak editör kuruluna teslim edilmiştir. Editör kurulunun yaklaşık bir yıl süren titiz çalışmasının ardından, 12 ciltten oluşan bu eser, araştırmacıların ve Amasya tarihi meraklılarının dikkatine sunulmuştur.

Eserin baskısında ortak bir dil ve imla belirleyebilmek adına bazı kurallar tespit edilmiş ve eserde geçen kelimelerin mümkün olduğunca günümüz Türkçesi'ndeki kullanımları tercih edilmiştir.

Bu eserin ilk dört cildi ve bakıyyesi matbu olup sonunda hata savab cetveli ile baskı hataları düzeltilmiş olsa da zaman zaman bunların dışında da eserde bazı yazım yanlışlıkları bulunmaktaydı. Editör kurulu ve yayına hazırlayanlar tarafından bu yazım yanlışları düzeltilmiştir. Eserde editörler tarafından yapılan eklemeler dipnotlarda (Ed.) yayına hazırlayanlar tarafından yapılan eklemeler (Haz.) kısaltması ile belirtilmiştir.

Müellif hattı olan 6-12. cildlerde de nadiren bazı ifadeler, herhangi bir işaret ve dipnot olmaksızın düzeltilmiştir. Abdîzâde Hüseyin Hüsameddîn kendi hattı ile yazdığı ciltlerin bazı yerlerinde tamamlamak üzere bazı boşluklar bırakmıştır. Bu yerler eserde dipnotlarla belirtilmiştir. Yine müellif bazı dipnotlar için zaman zaman rakam koymuş ama ilgili yerde dipnot bulunamamıştır. Muhtemelen sonraya bıraktığı bu yerleri tamamlamaya ömrü vefâ etmemiştir.

Müellifin eserinde Arapça ve Farsça olarak yazmış olduğu pek çok bölüm bulunmaktadır. Bunların yazımında eğer Farsça ve Arapça ifadeler bir kişinin methi şeklinde, onun sıfatlarını anlatıyorsa anlaşılmasının kolay olması bakımından Latin harfleriyle yazılması tercih edilmiştir. Arapça olarak yazılan diğer bölümlerinse uygun görülen yerlerde yayına hazırlayanlar ve editörler tarafından tercümeleri dipnotlarda verilmiştir. İlk üç cilt ve dördüncü cildin bakıyyesini hazırlayan merhum Prof. Dr. Mehmet Arslan'ın çalıştığı metinde Arapça ve Farsça ifadelerin eksik kalması nedeniyle bu yerler ve diğer yazım hataları editörler tarafından düzeltilmiştir. Müellifin kaydettiği bazı şiirlerdeki baskı veya yazım hataları da şairlerin divanlarından bulunarak tashih edilmiştir. Farsça şiirler ise Arap harfleri ile yazılmıştır.

Eserin yazımında dikkat edilen hususlardan bazıları şunlardır;

Sâkin hemze harfleri kesme işareti (’) ile belirtilmiş, hemzeden ve ayndan önceki harf sâkin olduğunda yine kesme işareti (’) kullanılmış ve kelimenin başındaki ayn ve hemzeler gösterilmemiştir. Med harfleri (uzun a, i ve u sesleri) şapka (^) işâretiyle gösterilmiştir. Şiirler hariç kalın harfler a, u, ı sesleriyle, ince harfler e, ü, i sesleriyle hissettirilmeye çalışılmıştır. Işk, fursat, kapu, bağçe gibi kelimelerin bugünkü telaffuzla aşk, fırsat, kapı, bahçe şeklinde yazılması tercih edilmiştir. Türkçe fiiller, isimler, takılar ve ekler vezin ve kafiye zarûreti yoksa bugünkü telaffuza göre yazılmıştır. Eklerde sertleşme hususuna dikkat edilmemiştir (idüb – edip, itmek – etmek, gösterüb – gösterip gibi). Arapça ve Farsça terkip kurallarına göre meydana getirilmiş kelimelerden Türkçeleşmiş olanlar herhangi bir kesme işareti ya da tire işareti kullanılmaksızın yazılmıştır (alelâde, alelhusûs, ba’dehû, bilcümle, bilfiil, bilhassa, binâenaleyh, fevkalâde, mûmâileyh, velhâsıl vb.).

“El” (ال) harf-i tarifleri, metin içinde küçük harfle yazılmışken Türkçe’nin kurallarına uygun olarak cümle başında büyük harfle yazılmıştır. Ayetlerde ise sûre ismi, sûre sırası/ayet numarası (Bakara, 2/113) şeklinde dipnot olarak verilmiştir.

Farsça tamlamalar şu şekilde yazılmıştır: bâb-ı cedîd, gül-i ra’nâ, dâr-ı ilm, kitâb-ı ilâhî, Hazret-i Dâvûd. Farsça birleşik sıfatlara da özellikle dikkat edilmiş bu türlü ifadeler tamlama ile karıştırılmamaya özen gösterilmiştir (sulh-perver, hikmet-şinâs, hak-perver, can-güdâz. Arapça tamlamalar şu şekilde yazılmıştır;bâtınü’l-kalb, hanefiyyü’l-mezheb, rabbü’ş-şems, resûlü’s-sakaleyn, rabbü’l-mağribeyn gibi).

Ayrıca eser isimleri tırnak işareti ile yazılmış, diğer noktalama işaretlerinde metne sadık kalınmıştır. Sayfa numaraları ise orjinal metindeki sayfa numaralarına uygun olarak satır atlamadan köşeli parantez ve koyu punto ile yazılmıştır. Kelimelerin tam ortasına gelen sayfa numaraları kelimenin başına veya sonuna taşınmıştır. Ciltlerin sonunda bulunan fihrist kısımları müellif nüshasındaki sayfa numaralarına göre verilmiştir.

Arap aylar bitişik ve metnin aslına sadık kalınarak, cümle içinde küçük harfle yazılmıştır (Cumâdelâhire gibi).

Editör Kurulu

Amasya- 2022

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ I

ALTINCI CİLT 9
(Yayına Hazırlayan: Doç. Dr. Recep Orhan ÖZEL - Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU)

YEDİNCİ CİLT 263
(Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Safi ARPAGUŞ - Prof. Dr. Ahmet Hakkı TURABİ)

SEKİZİNCİ CİLT 475
(Yayına Hazırlayan: Doç. Dr. Turan AÇIK - Prof. Dr. İbrahim SERBESTOĞLU)

ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSÂMEDDÎN YASAR

AMASYA TARİHİ

CİLT 6

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Songül KEÇECİ KURT

Doç. Dr. Recep Orhan ÖZEL

Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU

2022

AMASYA TARİHİ

Altıncı Cild

Muharriri

İstanbul Evkâf Müdîriyetinde
Kuyûd-ı Vakfiye Mümeyyizi
Amasyalı Abdîzâde Hüseyin Hüsameddîn

Yayına Hazırlayan:

Doç. Dr. Recep Orhan ÖZEL - Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU

AMASYA

Muharriri

İstanbul Evkâf Müdüriyetinde Mebâni-i Dîniyye Mümeyyizi Amasyalı Abdîzâde Hüseyin Hüsâmeddîn **[2]**

Amasya Târîhi

İKİNCİ BÂB

Amasya Târîhi'nin ikinci bâbı-Amasya vilâyetinin Türkler eline geçdiği günden i'tibâren Amasya vilâyeti dâhilinde tevellüd, zuhûr, ikâmet ve birer sûretle iştihâr eden mülûk, ümerâ, vüzerâ, erkân, sudûr, ulemâ, kudât, hükkâm, a'yân, şu'arâ, üdebâ, lutefâ, küttâb, hattâtân, erbâb-ı hayr u şer, ashab-ı sanâyi' ve eser olan ricâl ve nisânın mümkün ve ma'lûm olabildiği kadar terâcim-i ahvâlini, siyer ü menâkıbını, sülâle ve ensâbını kayd ve tahrîr eder.

Lâkin terâcim-i ahvâli yazılan zevâtın çokluğuna binâen aranılan kimselerin tercemelerini kolayca bulabilmek için bunlar hurûf-ı hecâ üzerine tertîb ve terceme sahiplerinin ilk harfi ihtiyâr edildi. Bunun için ikinci bâb, hurûf-ı hecâ adedine müsâvî olarak yirmi sekiz fasıla ayrıldı**. [3]** Ba'zı erbâb-ı terâcimin yapdığı gibi terceme sahiplerinin âbâ ü ecdâdını hurûf-ı hecâ üzerine tertibe imkân görülemediğinden ma'lûm olduğu suretde zaman-ı vefâtları, olmadığı takdirde zaman-ı hayatları i'tibâriyle tertîb ve kayda mecburiyet hâsıl oldu. Lakâb ve künyelerle meşhûr olanlar da şöhretleriyle yazıldı.

BİRİNCİ FASIL

Amasya Târîhi'nin ikinci bâbından birinci faslı, adlarının ilk harfi hemze olanların terâcim-i ahvâlini târîhen mühîm olan cihetleriyle beraber mülahhasan kayd ve tahrîr eder. Bu fasla (Hemze Faslı) denir. Hemzeden sonra gelen hurûf-ı hecâ tertîbi üzere terâcim ü esâmi yazılır. "ve billâhi'l-'avnü ve't-tevfîk"

Âbâd Bey-Emîr Sârimeddîn

Amasya'nın üç saat kadar kurb-ı şimâlinde (Argoma-Suluova) nâhiyesinin merkez-i kadîmi olan Hakalalıdır. Türkmen beylerinden Sulî Beyin oğludur. Pederinin vefâtında aşîreti re'isi olarak Simre hükümdarlığında İkinci Sultân Mes'ûd Selçukîye intisâb edib Argoma nahiyesi emîri oldu. 710 sene-i hicrîyesinden sonra vefât etdi. Türkmen ümerâsından bir kimse idi. **[4]** Mahdûmu Emîr Mübârizeddîn Sevindik Bey, hafîdi Tur Ali Bey, bunun oğulları el-Hâc Mehmed, Mahmûd Beyler pek ma'rûfdur. Evlâdına "Âbâdoğulları" dendi. Bunlardan Kâsım Bey Hakala'da medrese ve Ayşe Hâtun Câmii, Mehmed Beyzâde Mirza Bey mekteb ve Kuşcu köyünde câmi' yapmışlardır. Hakala köyünü mükemmel bir kasaba haline koyan Âbâdoğullarıdır. Diğer mahdûmu Sulî Bey'dir.

Âbâd öz Türkçe olup ma'mûr, şen, vâfir ma'nâsınadır. Çünkü abâd, ta'biye etmek esirgemek ma'nâsına abamak fiilinden bir sîgâ-yı müte'addiyedir. Ta'biye ve muhafazayı tecâvüz eden nesne demektir ki ma'mûr ve mebzûl olur. Âmir ve mesrûr olur. Abatmak olur.

Âbak Bey-Emîr Bedreddîn

Amasya'nın hâriç mahallâtından Kayabaşı Mahallesi'nde mukîm ümerâdan Kayabeyzâde Bayat Bey'in oğludur. Amasya emîr-i kebîri el-Hâc Şâdgeldi Pâdişah bin el-Hâc Kutluşâh devrinde Geldiklân nahiyesi ve kazâsı beyi oldu. Emîr-i müşârün-ileyhin evâhir-i ahdinde vefât etdi. Hacı Şadgeldi Paşa'nın mu'temed ve sâdık beylerinden idi. Mahdûmları Ahmed, Süleyman **[5]** beyler ve Süleyman Beyzâde Dâvud Şah Bey Osmanlı ümerâsındandır. Âbâk-"tâbâk" vezninde olup et-Tuhfetü'z-Zekiyye'de mutlaka şekil ve sûret, şahsiyyet ve sûret-i hasene ma'nâsınadır. Eski Türk adlarından olup pek çok beylerin adıdır.

Abdâl Bey-Emîr Çelebizâde

Köprülüdür. Köprü Emîri meşhûr Taşan Bey'in birâderi olan İdris Bey'in oğludur. Amasya Emîri Hacı Şâdgeldi Paşa ricâlinden olup Taşanoğlu Haydar Bey'i def' ederek Kedağra (Köprü) kazâsı beyi oldu. 775 sâlinden sonra vefât etdi. Evlâdına "Abdâllu, Abdaloğulları" dendi. Bunlardan Hasan Bey meşhûr Kedağra beyidir.

Abdâl Sultân-Kara Mehmed Halvetî

Lâdikli İbrâhim oğludur. Amasya'da Hazret-i Pir İlyâs Halvetî hizmetinde ilm ü hâl tahsîl edib hulefâsından oldu. Lâdik'de tedrîs-i ulûm ve irşâd-ı sâlikîn ile meşgûl olup bir zâviye yaptırdı. Arâzi ve mezâri'-i memlûkesini zâviyedârlığa ve zâviye mesâlihine vakfedib 825 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, zâhid, müttakî idi. Buna defâtir-i vakfiye ve **[6]** evrâk-ı resmîyede "Mevlânâ eş-Şeyh Şemseddîn Mehmed Abdâl Sultân" denmişdir. Mahdûmu Abdulhâmîd Çelebi olup hafîdi Mehmed Çelebi ulemâdandır. "Abdâl", gâyet sâfî ve sade dil ma'nâsına Türkçedir.

Abdâl Mehmed Çelebi-Mazlûm Melîk

Amasyalıdır. Mülûk-i Danişmendiye sülâlesinden es-Seyyid Mansûr Çelebi bin Şerîfe Ayşe Hâtun binti es-Seyyid Danişmend Gâzi er-Rifâ'î mahdûmu olduğu 975 târîhinde nakîbü'l-eşrâf es-Seyyid Tâceddîn Efendi tarafından mahdûmu es-Seyyid Ahmed Efendi'ye verilip Köprü'de bulduğum siyâdet hüccetinden anlaşıldı.

Amasya'da "Mazlûm Melîk" demekle meşhûr a'yân-ı sâdâtdan olup es-Seyyid Mehmed Çelebi'nin vefâtında Amasya nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı oldu. On yıldan ziyâde nakîb-i sâdât-ı Amasya olup 974'de vefât etdi. Âlim, sâlih, kerîm, asîl, sâde-dil bir zât idi. Mahdûmu Kadı'l-Harameyn es-Seyyid Ahmed Efendi aşağıda gelir.

Abdâl Atâ-eş-Şeyh Mehmed Çelebi

Amasya köylerinden Efte'de medfûn ve kabri ziyâret-gâh **[7]**olan eş-Şeyh Bâyezîd Atâ ahfâdından Burhân Ata bin İlyâs Atâ bin eş-Şeyh Bâyezîd Atâ'nın oğludur. Amasya'da eş-Şeyh Hayreddîn Hızır Halvetî hizmetinde ilm ü irfân tahsîl edib dedesi tekkesinde şeyh oldu. Köylerin halkını irşâda, ahlâkını tehzibe çalıştı.

Zâviyesi gelip gidenlere açıkdı. İnepazar nahiyesinin kutbu sayılırdı. İnepazar şeyhi ve pîrdaşı olan eş-Şeyh Muslihiddîn Efendi ile güzel müsâhabeleri vardır. İrân harbinden avdet eden Kânunî Sultân Süleyman Hân'ı tekkesine davet ve müşârün-ileyh de icâbet ederek nâil-i iltifât olmuşdu. 978 sâline doğru vefât etdi. Mu'ammerînden bir pîr olup âlim, sâlih idi. Ceddi yanında medfûndur. Mahdûmu Ya'kûb Atâ da ma'rûfdur.

Abdâl Ağası-el-Hâc Ahmed Ağa

Amasyalıdır. Terzi Mehmed oğludur. Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından ve sadr-ı esbak Bâhir Mustafa Paşa ağalarından Abdâl Mehmed Ağa'nın hizmetinde bulunarak kethüdâsı olduğu münâsebetle "Abdâl Ağası" demekle meşhûr oldu. Abdâl Mehmed Ağa'nın vefâtında Amasya'ya gelip kazandığı servet ü haysiyyeti sâyesinde a'yân ve hâcıyân meclislerine a'zâ oldu. 1200 hudûdunda vefât etdi. **[8]**Dergâh-ı âlî gediklilerinden kerîm, hânedân bir zât idi. Evlâdına "Abdâl Ağasıoğulları" dendi. Bunlardan ser-mü'ezzin Hâfız İbrâhim Efendi aşağıda gelir.

Âbî Mehmed Çelebi-Çekemzâde

Amasyalıdır. Suyolcululardan Çekem Osmân'ın oğludur. "Çekem", Amasya'da "su yolcu" demektir. Fuzalâ ve üdebâ-yı mevâlîden Mü'eyyedzâde Pîrî Ahmed Çelebi'den ilm, edebiyat, kitâbet tahsîl ederek beytü'l-mâl kâtibi oldu. Uzun müddet bu kitâbetle kana'at edib 1039 senesi hilâlinde vefât etdi.

Abdî Efendi Tezkiresinde diyor ki: Bu zamanın üdebâsından Âzerî, Türâbî, Hevâyî ile musâhabât ve mutâyebâtı vardır. Bunlara "anâsır-ı erbaa'-ı edeb" denirdi. Kelâmî Mustafa Efendi bunlarla dem-güzâr olurdu. Kâtip, şâir, edîp, yazısı güzeldi. Şu fahrîyesi şâyân-ı dikkatdir:

Nazar itdikçe o mâhpâreye cân
Gözümün nûruna virür leme'ân

Gül cemâlinden alur şâm ü seher
Ma'rifet feyzini gönlüm her an

Bunun içün viriyor teşnelere
Sözlerim âb-ı zülâl-i 'irfân

[9] Apardı İbrâhim Ağa

Amasyalı Mehmed'in oğludur. Genç iken yeniçeri yazılıp "civelek" oldu. Rumeli ve Girit Muhârebelerinde fedâkârâne çalışdı. İbtidâ "yasakçı" olup yeniçerilerin inzibâtına me'mûr ve sonra alemdâr ve yirmi beş yıldan ziyâde müte'addid defalarda Amasya'nın yeniçeri serdârı oldu. 1120 şevvâlinde serdâr iken vefât etdi.

Yiğit, cömert, gâzi bir kimse idi. Mahdûmu el-Hâc Mehmed Ağa meşhûr serdengeçdiler ağası idi. Bunun evlâdından el-Hâc Hasan, Hüseyin, Ali Ağalar, Yeşil Şeyh Ahmed Efendi, evkâf kâtibi Hâfız Hasan Efendi bin Hâfız Mehmed Efendi, bunun mahdûmu mahkeme a'zâsından Abdullatîf Efendi ma'rûf idiler. Bunlara Apardıoğulları denir, ba'zılarının tercemeleri aşağıda gelir.

Atabeg-Emîr Nâsıreddîn Ahmed Bey

Kastamonu havâlisinde meskûn Atâllu aşîreti ümerâsından "Emîr Necmeddîn Ömer bin Süleyman el-'Atâlî"[1] mahdûmudur. İkinci Mes'ûd Selçûkî hizmetinde tefeyyüz ederek şehzâdesi Sultân **[10]** Altunbaş Gâzi Çelebi'ye Atabeg olduğu münâsebetle "Atabeg" diye meşhûr oldu.

719'da Sultân Altunbaş'ın firâr ve ihtifâsında Sivas vâlisi Emîr Çobanzâde Timûrtaş Bey'e intisâb ederek 722 senesi rebiülevvelinde Amasya Emîri oldu. Beş yıl kadar Amasya vilâyetini hüsn-i idâre edib 727 senesi evâsıtında Timûrtâş Bey'in Mısır'a firârı üzerine Karamânzâde Yahşî Bey'in harbinde mecrûhan vefât etdi.

Emîr-i müşârün-ileyh, âlime ve ulemâya muhib olduğundan Amasya'nın Sığır Pazarı altında dere kenarında âlî bir medrese binâ etdi. Emlâk ü arâzisini bu medresenin mesâlihine vakfederek evâil-i safer 727 senesinde vakfiyesini tanzîm etdirdi. Tevliyeti kendisinden sonra mahdûmu Emîr Hayreddîn Hızır Bey'e ve ba'dehû ekber-i ebnâsına şart etdi. Hafidî Emîr Şücâ'eddîn İlyâs ibn-i Hızır Bey 769'da vakfına mütevellî idi. Diğer mahdûmu Emîr 'İmâdeddîn Ömer Beydir.

Emîr-i müşârün-ileyhin evlâdına "Atabeyoğulları" ve "Atabeyler" denirdi. İlyas Beyzâde Hızır, Abdî Beylerden **[11]** Emîr Muîneddîn Abdullah, Abdî Bey, 802 senesinde mütevellî iken tarafından Mevlanâ Şemseddîn Ahmed Çelebi Atabeg müderrisi tayîn edildiğine dâir kayd-ı resmî görüldü. 804'de Timur harbinde şehîd oldu. Oğulları İlyâs Bey'le Yörgüç, Hızır Paşalardır. Tevliyet İlyâs Bey'in evlâdına intikâl etdi.

Acaytu Noyin-Ece Sultân

Amasya'da Pervâne Bey Câmii önündeki türbede medfûn olan Cumudâr Noyin bin Yeşmut bin Hülâgu Hân'ın oğlu ve Herkay Noyin'in kardeşidir. Buna Türkler arasında

1 Vakfiyesinde böyle görüldü. el-'Atâlî, Atallu kelimesinin Arapçasıdır.

"Camadaroğlu Ece Sultân" denirdi. Pederinin vefâtında Simre bilâdi nâzırı olup Amasya'da oturdu. Pederiyle beraber din-i İslâmı kabûl eylediğinden dindarâne hareket ederdi.

Ancak İşboga Noyin ile araları açıldığından münaza'aları eksik değildi. 719'da Sultân Altunbaş'ın firârında Varay Çiftliğine çekildi. Orada câmi, zâviye, emâret-hâne yaptırdı. Zile, Mecidözü, Turhal kazaları taht-ı hükmünde olarak müstakilâne yaşardı. Emlâkini bu hayratına vakfedib 731 sâline doğru vefât **[12]** etdi.

Mahdûmu Mûsâ Bey ve dâmâdı Tuğrul Bey'dir. Sülâlesi munkarızdır. Kerîmezâdesi Emîr Seyfeddîn Bâbukşâh ve hafîdi Abdulmü'min Bey bin Mûsâ Bey bunun torunu Mûsâ Bey bin Şükrullah Bey Çelebi bin Abdulmü'min Bey'dir. Meşhûr Zünnûn Şâh bunların ahfâdından olduğunu iddiâ ederdi.

Ece Sultân zâviyesi ve câmii, zamanımıza kadar ber-devâmdı. 1318 senesinde Varay'a gitdim. Mükerreren harab olup imâr edilen zâviye ve câmii muhtâc-ı tamir gördüm. Cihat defterinde görüldüğü üzere 1099'da Amasya kethüdâyeri Osmân Ağa evlâd-ı inâsından olduğunu iddiâ ederek vakfa mütevellî oldu. 1109'da Osmân Ağa'nın ref'inden tevliyet, Ece Sultân zâviyesi meşihatiyle beraber ulemâdan Varaylı Hasan Efendi'ye ve 1139'da vefâtıyla oğulları Hâfız Hüseyin, İbrâhim Efendilere ve ba'dehû bunların evlâdına tevcih edildi.

Âdem Bey-Hâbilzâde

Amasyalıdır. Züamâdan Ali Bey'in oğludur. Bu da meşâhîr-i züamâdan olup 988'de Şirvân Muhârebelerinde vefât etdi. **[13]** Oğulları Hâbil, Kâbil Beylerdir. Kâbil Paşa, Karayazıcı İhtilâlinde beylerbeyi olmuşdu. Hâbilbeyzâde Mûsâ Beydir. Bunlara "Âdemoğulları" dendi.

Âzerî İbrâhim Efendi-Kâtip

Amasyalı Ateş Ali Ağa demekle meşhûr bir sipâhi oğludur. Amasya ulemâsından ve hâssaten Müfessir Ahmed Efendi'den ahz-ı ulûm etdi. Hattât-ı meşhûr Hüseyin Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı aldı. Ders-i âm olduğu esnâda mahkeme baş-kâtibi, ba'dehû Torumtay Medresesi müderrisi, birkaç defa Amasya nâibi olarak temâyüz etdi. 1017'de kitâbet ve niyâbetden azledilip sonra kasabâta kadı oldu. 1025 hudûdunda vefât eyledi. Âlim, kâtip, şâir, ta'lik-nüvîs bir hattât idi.

Abdî Efendi Tezkiresinde Âzerî'nin Âbî ile mulâtafe ve mufâharesine dâ'ir şu kıt'alarını yazıyor:

Âzerî
Dünyâ temeli benim özümdür
Bu kadrimi bilmeyen oguzdur

Nûrumdan olur cihân münevver
Yaklaşma ki sûretim yavuzdur

Âbî[2]
Ne kadar keskin olursa Âzer
Şiddetimle söyünür yakmaz olur

Yıldırım olsa da bâk eylemezem
Suya düşerse hemân çakmaz olur

[2]Âbî'ye ait bu dizeler, yazma nüshanın 14. sayfasında yer almaktadır. Ancak müellif derkenarda sonradan Âzer Çelebi-Kılıçarslanoğlu'nun tercemesine yer verdiği için zarureten 13. sayfada gösterilmiştir (Ed).

Âzer Çelebi-Kılıçarslanoğlu

Amasya'da mukîm evlâd-ı Selçukîyeden Mes'ûd Bey bin Kılıçarslan Şah bin Mes'ûd Şah bin Sultân Tâceddîn Altunbaş bin Sultân Gıyaseddîn Mes'ûd Selçûkî mahdûmudur. Sultân Murâd-ı Sânî devrinde ceddînin vakfına mütevellî ve hâsılat-ı vakfiyesiyle müreffehül-hâl olup Havza'da ikâmet ve orada Fâtih devrinde rihlet etdi. **[14]**

Arpacızâdeler

Amasyalılardan birkaç sülâledir. Bunlardan Mevlânâ Nûreddîn Hamza Çelebi meşâhîr-i ulemâdandır. Arpacızâdelikle meşhûrdur. Mahdûmu Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Çelebi'dir. 1079'da vefât eden es-Seyyid İbrâhim Efendi bin Ömer bin Mahmûd da Arpacızâdelikle meşhûrdur. Bunun tercemesi ve evlâdı aşağıda gelir. Diğer Arpacı Ali Ağazâde el-Hâc Mehmed Efendi de ulemâdandır. Eş-Şeyh Osmân Efendi, bunun mahdûmu eş-Şeyh Abdurrahman Efendi ve evlâdı kibar-ı meşâyihdendir. Diğer Arpacı Mustafa Ağazâde el-Hâc Ali Ağa da Amasya a'yânından idi. Bunun mahdûmu el-Hâc Osmân Efendi Amasya erkânındandır. Bunun evlâdı el-yevm Amasya eşrâfındandır.

Artuk Çelebi-Mevlânâ Sadreddîn

Gümüşlüdür. Amasya ulemâsından Mevlânâ Fahreddîn İlyâs ibn-i Aksarayî ve Şerefeddîn Mehmed bin Vecih Erzincânî'den tahsîl-i ulûm ederek Amasya'da ders-i âm ve Medrese-i Halfet müderrisi oldu. **[15]** Fazîlet-i ilmiyyesi kendisini Amasya emîr-i kebiri fâzıl meşhûr Hacı Şadgeldi Pâdişâha takrib ederek mahdûmu Emîr Fahreddîn Ahmed Paşa Çelebi'ye muallim etdi.

Emîr-i müşârün-ileyhin mecâlis-i ilmiyyesine hâzır olan sudûr-ı ulemâdan olup emîr-i kebîr Ahmed Paşa'nın kazaskeri ve ba'dehû şeyhü'l-İslâmı oldu. Üç yıl kadar Amasya müftüsü olup 791 senesi evâilinde vefât etdi. Cemâleddîn Mehmed Aksarâyî akranından fâzıl, muhakkik, kâmil bir zât idi. Evlâdına "Artukoğulları" dendi.

Şimdiki Hacıköyü bu zâtın çiftliği olduğundan orayı câmi' ve mekteb binâsıyla şenletdi. Oraya Artukâbâd dendi. Muahharan burası rağbet görüp kasaba hâlini aldığından Artukâbâd bir mahalle oldu. Mahdûmu Mevlânâ Mecdeddîn Müsâfir Çelebi 807 sâlinde pek ma'ruf idi. Bunun oğulları Pîr Ali, Hasan çelebiler kudâtdandır. Pîr Ali Çelebizâde Müsâfir, Hasan ve Hasan Çelebizâde el-Hâc Mahmed çelebiler de ma'rufdur. Bunun mahdûmu el-Hâc Ahmed Çelebi'ye Hacı Nâzır Çelebi dendi. Hacıköyü, bunun unvanıyla meşhûr oldu. **[16]**

Arslan Bey-Emîr Şücâ'eddîn

Amasyalıdır. Ümerâdan Şirin Bey bin Aydoğdu Bey'in oğludur. İzzeddîn Keykâvus-ı Selçûkî ümerâsından olup hayli muharebelerde bulundu. Hicâz'a gitdi. 616 sâlinden sonra vefât etdi. Mücâhid, Hâcü'l-haremeyn bir zât idi. Mahdûmu Emîr Alâeddîn Ali Bey ve ammizâdesi de Emîr Alâeddîn Alîşir Bey bin Selçuk Bey bin Aydoğdu Bey'dir.

Arslan Bey-Bîçârzâde

Amasyalıdır. Hacı Şadgeldi Pâdişâh ümerâsından olup 788'de Sultân Murâd Hân'a bey'at eden Bîçâr Bey bin İsmâil Bey'in mahdûmudur. Çelebi Sultân Mehmed Hân'a arz-ı hizmet ve sadâkat ederek ümerâdan oldu. Ba'dehû Sultân Murâd-ı Sânî'ye hizmet edib 729 senesinde Rumeli vak'asında Türklük tarafdârı olduğundan menkûb oldu. Ba'dehû Karahisar-ı Devle sancağı dâhilinde Tavşanlı nahiyesinde ikâmete me'mûr olup orada mensiyâne imrâr-ı hayat ederek 838 sâlinde vefât etdi. Orada câmi' ve türbe binasıyla 836'da emlâkini bu hayrâtı mesâlihine vakfetdi. Birâderi **[17]** Hamza ve İsmâil Beylerdir. Vakfiyesi kuyûd-ı vakfiye idâresinde müsecceldir. Bunlara târîhen "Bîçâroğulları" denirdi.

Arslan Bey-Kılıçarslanzâde

Amasyalıdır. Sivas Emîri iken 781'de Kadı Burhân elinde maktûl olan Kılıçarslan-ı Selçukîzâde Mes'ûd Şah'ın mahdûmudur. Ceddînin katlinde pederi kaçıp Amasya emîr-i kebîri Hacı Şadgeldi Padişâha ilticâ etdi. Kutlu Beyzâde Süleyman Bey'e dâmâd oldu.

Aslan Bey Amasya'da doğdu. Çelebi Sultân Mehmed Hân zamanında Gelkirâs nahiyesinde ağır za'âmetle taltîf edildi. Bir müddet Amasya'da oturdu. 846'da Şehzâde Alâeddîn Bey vak'asında Amasya'dan kaldırıldı. Ba'dehû vefât etdi. Mahdûmları Süleyman, Abdullatîf Beylerdir. Süleyman Bey "Sülümân Bey" demekle meşhûr olup Sivas'da ve Latîfşâh da Tokat'da ikâme edildi. Bunların evlâdı vardır. Latîfşâh'ın sonradan Gümüşhâne taraflarına gönderildiği mervîdir.

Arslan Bey-Çerkes Bey

[18] Amasyalı Hacı Beyzâde Ahmed Paşa'nın kölesidir. Efendisinin himmeti ile zu'amâdan oldu. Rumeli muhârebelerinde yararlıklar gösterip alaybeyi, sonra mîrlivâ olarak temâyüz etdi. 1009 senesinde Amasya'da evkâf-ı Sultâniyye tevliyetiyle mütekâ'id olmuşdu.

1011'de Karayazıcı eşkiyâsının Amasya'ya hücûmunda yaralandı. Devr-i fetretde Amasya'da oturdu. 1017 senesinde yine mîrlivâlıkla kayırıldı. İran muhârebâtında vefât etdi. "Çerkes Bey" demekle meşhûr bir gâzi idi. Mahdûmları Ahmed, Mehmed, Mustafa Beylerden Mustafa Bey Amasya a'yânındandır. Bunun evlâdından el-Hâc İsmâil Ağa bin el-Hâc Ali Ağa da marûftur. Bunun mahdûmu el-Hâc Ali Ağa'nın ahfâdından Hâfız Hasan Efendi bin el-Hâc Mustafa Ağa bin el-Hâc Hasan Ağa 1261'de nüfus mukayyidi idi. Bunun evlâdından Mustafa Efendi "Paşa" demekle meşhûr olup oğulları Mehmed Sûzî, Abdullah, Hasan Efendilerdir. Bunların hepsine "Çerkesoğulları" denirdi.

El-Hâc Arslan Ağa-Hazînedâr

Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın defter-i ihrâcâtında mezkûr olduğu üzere Zeytunludur. Abdullah oğlu olup gençliğinde **[19]** Kadızâde İbrâhim Paşa'nın dâ'iresinde tefeyyyüz ederek hazînedârı oldu. 1074'de efendisi maktûl oldukta bütün muhallefâtını hazîneye teslîm etmesinden dolayı Köprülüzâde Fâzıl Paşa'ya yaranıp ağalarından ve sonra hazînedârı oldu.

1087 senesi şa'bânında sadr-ı müşârün-ileyhin vefâtıyla Hicâz'a gidip avdetinde Merzifonî Kara Mustafa Paşa'ya intisâb ederek kapıcıbaşı oldu. Devr-i hidemât ederek 1095 muharreminde Kara İbrâhim Paşa'nın sadâretinde tekâ'üde sevk edilip sonra vefât etdi. Mahdûmu el-Hâc Ali Ağa'dır.

Arslan Bey-Seydîzâde

Köprülüdür. Taşânoğullarından Seydî Ahmed Beyzâde Ali Bey'in oğludur. Pederinin vefâtında "ber-vech-i ocaklık" Taşan dağı mâlikânesi uhdesine tevcîh edildi. 1128 sâlinden sonra vefât etdi. Gâyet zâbıt, müdebbir, zî-nüfûz âdemdi. Taşan dağında bir tek eşkiyâ sekdirmezdi.

Arslan Ali Baba-Çırçırlıoğlu

Amasyalıdır. Yeniçerilerden Çırçırlıoğlu Mehmed Ağa bin Ali Ağa'nın oğludur. Amasya'da bir müddet eş-Şeyh Hasan Sinânî **[20]** Efendi hizmetinde biraz ilm ve irfân edindi. Sonra Bektâşî erenlerinden Merzifon'da Pîrî Baba Tekkesi şeyhi Süleyman Baba'ya inâbet ve hizmet etdi. Bundan hilâfet alıp Amasya'ya geldikde 1230'da Gökmedrese civârında Çırçır mevkiinde binâ eylediği Bektâşiye tekkesi şeyhi oldu. On iki yıldan ziyâde yeniçerilerin muktedâsı tanındığından Amasya'da çıkan Yeniçeri-Talebe vak'alarında dahl ü te'sîri olduğu söylenmekle beraber makâmını muhâfaza edebildi.

Fakat yeniçeri ocağının sönmesinde nüfûzu kalmadı. 1243 senesi evâhirinde Amasya'dan kaldırıldı. Sultân Mahmûd-ı Sânî devrinin evâhirinde mu'ahharan Amasya'ya geldi. Hânesinde ikâmet ve dindârâne hareket ederek 1257 senesi hilâlinde yetmiş sekiz yaşlarında vefât etdi. Gâyet müşekkel, natûk, mehîb, oldukça âlim, latîfe-gû, müeddeb bir kimse idi. Hikâyât ü letâ'ifi, nevâdiri vardır.

Argunşâh-Emîr Nizâmeddîn

Amasyalıdır. Birinci Sultân Mes'ûd-ı Selçûkî şehzâdesi Emîr Nâsıreddîn Şâhenşâhın mahdûmudur. Sultân Kılıçarslan ibn-i Sultân Mes'ûd'un şehzâdesi olduğu da mervîdir. Amasya **[21]** vâlisi Şehzâde Sultân Gıyâseddîn Mehmed Şâh'ın 580'de vefâtına binâen Amasya vâlisi oldu. Ba'dehû ammizâdesi, yâhud birâderi olan Konya Hükümdârı Sultân Rükneddîn Süleyman Şâh tarafından 594'de azledilip şehzâdegân muhârebeleri esnâsında vefât etdi. Mahdûmu Selçuk Şâh'tır.

Argun Bay-Tatar Bey

Amasya'da medfûn bilâd-i Rûmiyye nâzırı Cemûdâr Noyîn'in adamlarından olup efendisinin vefâtında İşboga Noyîn'e intisâb ederek Amasya'da bir müddet "candar", ya'nî candarma kumandanı, zâbıta müdürü oldu. Ba'dehû Gelkirâs kazâsına ve havâlisine hâkim olup nüfûz ve şöhret kazandı. Sivas emîri Timûrtaş Bey'in devrinde nüfûzu artdı. Sonra Timurtaş Bey'in firârı esnâsında (727) fevt oldu. Gâyet zî-nüfûz, yaman bir adamdı. İkâmet etdiği çiftliği bugün "Argun köyü" demekle meşhûrdur.

Armağan Şâh-Hacı Mübârizeddîn

Konya'da tefeyyüz ederek Sultân İzzeddîn Keykâvûs ümerâsından oldu. Ba'dehû Sultân Alâeddîn Keykûbâd'a pervâne vü emîr **[22]**-i meclis oldu. 637'de Baba İshâk'ın isyânında Amasya vâlîsi olup süratle geldi. Amasya'yı muhâsara edib Baba İshâk'ın cemiyyet-i bâgıyyesini perîşân ve kendisini tutup salben i'dâm etdi.

Lâkin Baba İshâk'ın avenesi fırsat gözetip 638'de emîr-i müşârün-ileyhin hânesine hücûm ederek şehîd etdiler. Meşâhîr-i ümerâdan âlî-himmet, bir merd-i şeci' ve dindâr idi. Küpceğiz Mahallesi'nde bir hâne derûnunda ziyâretgâh olan kabir, Hacı Armağan Şah'ın mezârı zann olunur.

Armağan Bey-Emîn

Amasya Emîri Gümüşlüzâde Tâceddîn Mahmûd Bey'in adamlarından olup tûl-i müddet gümüş madeni emini ve kazâsı emîri olarak orada kaldı. İkâmet etdiği mahal, kendi nâmıyla meşhûr bir mahal oldu. Amasya ümerâsının mûtemedi olup 856 sâline doğru vefât etdi. Mahdûmu Muhyiddîn Yahyâ Çelebi meşâhîr-i ulemâdandır. Yahyâ Çelebizâde Mehmed, Mahmûd Çelebiler de ulemâdandır. Bunlara "Armağanoğulları" denirdi.

Âsâyiş Bey-Sunkûrî

Amasyalıdır. Ümerâdan Sunkuroğlu İsâ Bey'in **[23]** mahdûmu ve Yahşî Bey'in biraderidir. Hacı Şadgeldi Paşa devrinde ümerâdan olup 783'de Kadı Burhân Muharebesinde cesurâne harp ederken Hacı Şadgeldi Paşa ile beraber esir oldu. Hacı Şadgeldi Paşa maktûl oldukta bu fidye-i necât verip kurtuldu.

Ba'dehû Amasya Emîri Fahreddîn Ahmed Paşa ümerâsından olup 788'de Amasya emâreti, Birinci Sultân Murâd Hünkâra inkıyâd ederken hizmeti sebk ederek 798 hudûdunda Rumeli muharebâtında şehîden vefât etdi. Mahdûmları Yûsuf, Hamza Beylerdir. Hamza Bey, amcası Yahşî Bey'e dâmâd olup 804'de Timurlenk Muharebesinde vefât etdi. Bunun oğulları Sinâneddîn Yûsuf, Bedreddîn Dâvud Paşalardır. Bunlar Bâyezîd Paşa'nın hemşîrezâdeleri olup vezârete kadar terakkî etmişlerdi. Bunlara "Âsâyişî Beyzâdeler" dendi.

Âsûde Hâtun-Sultân Hâtun

Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed bin Sultân Bâyezîd-i Sânî halîlesidir. Sultân Ahmed'in vefâtına kadar Amasya'da otuz yıldan ziyâde şâhâne oturdu. Sultân Ahmed'in ihnâkında **[24]** (918) Bursa'ya nakledildi. Orada 927 sâline kadar ber-hayat idi ba'dehû vefât etdi. 927 rebiülevvel târîhli ele geçen enderûn defterinde "Vâlide-i Sultân Murâd bin Sultân Ahmed" diye yazılı görüldü. Bursa'da mekteb ve evkâfı vardır.

Âsiye Hâtun-Hâtun Paşa

Amasyalıdır. Sunkuroğlu Yahşî Bey bin el-Hâc İsâ Bey'in kerîmesi ve Sadr-ı a'zam Bâyezîd Paşa'nın hemşîresidir. Zevci Âsâyiş Beyzâde Hamza Bey'le sâkin olduğu İçerişehir'de Yukarı Hamam'ın şark tarafında bir mescid-i şerîf yaptırdı. Emlâkini bu mescîdin mesâlihine vakfetdi. Biraderi Bâyezîd Paşa'dan evvel vefât eyledi. Mahdûmları Sinan, Dâvud Paşaların evlâdı Amasya'da vakfına mütevellî olmuşlardı.

Âsafî Ahmed Bey-Çırçırlıoğlu

Amasyalıdır. Eşrâf ü sâdât-i Hüseynîyyeden Çırçırlı ve oğlu es-Seyyîd Abdullah Bey bin es-Seyyîd Mehmed Bey'in mahdûmudur. Vezîr Firârî es-Seyyîd Hasan Paşa'nın torunu olduğundan "Âsafî" lakabını aldı. Evâil-i hâlinde züamâdan olup alaybeyi de olmuşdu.
[25] 1184'de me'mûr olduğu Rus harbinden firâr etmekle açığa çıkarıldı. Sonra dervişliğe bozdu. Güzel bağlama çalardı. Âbâ u ecdâdından kalan servetini sefâhatla tüketdi. Kahve şâiri olup şehzâdeler türbesi civârında Fethullah Ağa'nın kahvehânesinde 1210 sâline kadar yaşadı. Ba'dehû vefât etdi. Yeniçeriler ve Bekrîler arasında şöhreti vardı. "Destancı" da denirdi.

Ağa Paşa-İbrâhim Ağa

Amasyalıdır. 1093 târîhli Defter-i Mütekâ'idîn'de "Mehmed Osmân Amasya" ve bâlâsında "Cebecioğlu" yazılan Amasya kethüdâyeri Cebecioğlu Mehmed Ağa bin Osmân Ağa bin Mahmûd Ağa'nın oğludur. Gençliğinde yeniçeri olup 1099 vak'asında ibrâz-i hizmetiyle nâil-i terakkî ve mu'ahharan müteaddid defalar Amasya yeniçeri serdârı oldu. 1122 senesi Rus harbinde fevkalâde yararlıklar göstermekle Turnacıbaşı pâyesiyle taltîf edilip 1124 senesinde İstanbul kâ'im makâmı Amasyalı el-Hâc Ahmed Paşa'nın himmetiyle yeniçeri ocağında kethüdâyeri ve müte'âkiben muhzır ağalığıyla dâhil-i katâr oldu. 1125 senesi şevvâlinde kul kethüdâsı olup Yeniçeri Ağası Kürd Hasan Ağa'nın istirkâbına marûz ve efendisi de **[26]** menkûb olduğundan 1126 senesi evâsıtında azl ile vatanına i'zâm edildi. 1131 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Ağa Paşa ve Mataracı Paşa demekle meşhûr, şecî' idi.

Oğullarından eş-Şeyh Ahmed Efendi İstanbul'da ders-i âm ve Arab Câmii kürsü şeyhi oldu. Buna "Mataracızâde" dendi. Diğeri Amasya a'yânından el-Hâc Mehmed Ağa'dır. Bunun mahdûmu es-Seyyid Osmân Paşa ve diğer mahdûmu Amasya nakîbül-eşrâf kâ'im-makâmı es-Seyyid el-Hâc İbrâhim Efendi'dir. Bunlara "Cebecizâdeler" denirdi.

Ağar Hâtun-Ganî Kızı

Amasyalıdır. Mü'eyyedzâde Kazasker Abdurrahman Efendi'nin tilmizlerinden ve meşâhîr-i ulemâdan Merzifonî el-Hâc Bünyâd Efendizâde eş-Şeyh Abdulganî Efendi'nin kerîmesidir. Zevci meşâhîr-i ulemâ-yı kudâtdan Merzifonî Recep Efendi idi. Pederinden ve zevcinden aldığı mirâsını güzel tasarruf ederek Ganî köyünde güzel bir câmi ve mektep yaptırdı. Emlâkini bunların mesâlihine vakfetdikten sonra bin hudûdunda vefât etdi. Sâliha, âlime bir kadın idi. Birâderi Mustafa Efendi de bu hayrâtına biraz **[27]** nukûd vakfetdi. Kuyûd-i vakfiye idâresinden ve Ganî köyünde yapılan tahkikâtdan anlaşılan ma'lûmât budur.

Âfitâb Hâtun-Şerîfe

Amasyalıdır. Lâdik'de medfûn sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed-i Kebîr er-Rifâ'î sülâlesinden es-Seyyid el-Hâc Kâsımoğlu es-Seyyid Mustafa Ağa'nın kerîmesidir. Amasya a'yânından Taşçızâde el-Hâc Halîl Ağa'nın zevcesi olup Recep Mahallesi câmii şerîfine eczâyı şerîfe va'z edib cüz-hânlara nukûdunu vakfetmiş ve 1075 sâline doğru vefât eylemişdir. Sâliha, zâhide bir şerîfe idi. Mahdûmu, "Emîr Ağa" demekle meşhûr es-Seyyid Mehmed Ağa'dır bunun evlâdına "Emîr Ağazâdeler" dendi.

Âfitâbî Abdurrahman Çelebi-Şeyhîzâde

Amasyalıdır. Ulemâdan Şemseddîn Mehmed Çelebi bin Şeyhî Çelebi mahdûmu ve Hâtemî Abdulkerîm Efendi'nin birâderidir. Amasya ulemâsından ulûm-i şer'iyye ve akliyeyi, fünûn-i edebiyyeyi ahzedib ders-i âm oldu. Bu esnâda Amasya vâlisi olan Sultân Bâyezîd-i Sânîye kasîdeler takdîm ederek tekarrub edib musâhibleri sırasına girdi.

[28] 883 senesinde Halîmî vak'asında bu da musâb olup Ankara'ya gönderildi. Orada müderris olup 886'da Sultân Bâyezîd Hân'ın cülûsunda Sultâniye-i Merzifon müderrisi, buradan Ankara ve ba'dehû Sivas kadısı olup 903'de talebiyle ber-vech-i tekâ'üd Amasya'da Sultân Bâyezîd evkâfına mütevellî ve şehzâde Sultân Ahmed musâhibi olduğu halde 907 senesi evâilinde vefât etdi.

Âlim, edîb, şâir, kitâbet ve inşâda mâhir, azbü'l-lisân, latîfe-gû, muhâzarâta âşinâ idi. Mahdûmu Abdulhayy Efendi de kibâr-i kudâtdandır. Sultân Bâyezîd'in cülûsunda Ankara'dan gönderdiği bir kasîdesinden şu beytler Latîfî Tezkiresinde yazılıdır.

Müjen tîrine cân itmek hedef devlet nişânıdur
Velî benden gibi hâkînün ol devlet ne şânıdur

Yeter düşdüm ırak ok gibi kurbân oldugum rahm it
Ham-ı ebrûlarundan kim yed-i kudret nişânıdur

Zamanında bu şâhun çek taşarrufdan elin ey çarh
Yıkarlar pîr isen gönlün yiğitlik 'unfuvânıdur

[29] Bu da onundur.

Ney gibi sûz-i derûn âh-ı nefesden bilinür
Hânenün şenliği içindeki sesden bilinür

Âşık Çelebi Tezkiresinde denir ki: "Âfitâbî, Çırak Çelebi nâmında bir nev-civâna mübtelâ idi. Şu gazel onundur:

Ka'be-i kûyuna yol vir ki ana yol varamaz
Bitür anun dilegin ki yüz urup yalvaramaz

Çekdi çâk eyledi ten-i cübbesini 'aşk henüz
Dostun dest-i gamdan yakasın kurtaramaz

Dokunam dir dil-i 'uşşâk-i perîşâne meger
Ol perî şâne ile zülfin anunçün daramaz

Âfitâbî doga devlet güneşi birgün ola
Hak te'âla kulunu kahr ile dâ'im karamaz

Bu Çırak Çelebi, Amasya'da Dârü's-selâm Mahallesi'nde mukîm olan Yaglu Murâd Beyzâde Mirlivâ Çırak Bey olmalıdır. Amasya defterdârı Sa'dî Çelebi bin Hacı Mehmed Çelebi de bu çerağın pervânelerindendi. Şu kıt'a da Âfitâbî'nindir

Gafleti ko gözün aç ey gâfil
Elde iken koma reh-i talebi**[30]**

Vaktine hâzır ol ki çalındı
Penç-gâh-i Muhammed-i 'Arabî

Akbilek-Bahşî Halîfe

Aşağıda tercemesi Bahşî Halîfe-Akbilek diye gelir, oraya mürâcaat olunmalıdır.

Akça Hâtun-İmâd Kızı

Amasyalıdır. Ümerâdan Bektimur oğlu İmâdeddîn Süleyman Bey bin İvaz Bey bin Baytimur'un kerîmesi ve meşâhîr-i ümerâdan Âbâdoğlu el-Hâc Mehmed Bey bin Tur Ali Bey'in zevcesidir. 815'de emlâkini vakfederek Enderûn Câmii imâmlarına vezâ'if tayîn etmişdi. Sonra vefât etdi. Mahdûmu el-Hâc Yûsuf Bey ve hafîdi Mehmed Bey ümerâdandır.

Ak Hasan Ağa-Hacı Alemdâr

Odabaşı Halîl Ağa'nın oğludur. Yeniçeri olup İrân muharebâtında iştihâr etdi. Mükerreren Amasya serdârı, serdengeçdiler ağası, meclis-i hâciyân a'zâsı olup 1173 zilhiccesinde vefât etdi. Mâldâr, hânesi açık, beşûş bir kimse idi. Oğulları Vezîr el-Hâc Halîl Paşa ile Serdengeçtiler Ağası el-Hâc Mehmed Ağa'dır. Bunlara "Beyaz Ağazâdeler" de denirdi. Diğer oğlu el-Hâc Ali Efendi ulemâdandır. Dergâh-ı âlî kapıcıbaşlarından Çorum mütesellimi Ak Hasanzâde el-Hâc Memiş Ağa ve Amasya mütesellimi Ak Hasanzâde el-Hâc Hâfız Hasan Ağa **[31]** Hacı Mehmed Ağazâde Hâseki el-Hâc Hüseyin Ağa'nın oğullarıdır. Hacı Mehmed Ağa'nın diğer mahdûmu Halîl Bey olup Hacı Halîl Paşa'nın dâmâd ve kethüdâsı idi.

Ak Şemseddîn Mehmed Çelebi-Şâmîzâde

Amasya'da medfûn olup "Kurtboğan Evliyâsı" demekle meşhûr olan eş-Şeyh Nûreddîn Hamza-i Şâmî mahdûmudur. Millet Kütübhanesinde mevcud olan Meşâyih-nâmesinde sâhib-i tercemenin kendi zabtı üzere peder-i mükerremleri eş-Şeyh Nûreddîn Hamza-i Şâmî hazret-i Ebûbekir es-Sıddîk efendimizin evlâd-ı kirâmından "Ali bin Muhammed bin Mahmûd bin Hediyetullah bin Mûsâ bin Muhammed bin eş-Şeyh Şehâbeddîn Ömer es-Sühreverdi bin Muhammed bin Abdullah bin Muhammed bin Abdullah bin Hüseyin bin Âsım bin Nazr bin Kâsım bin Muhammed bin Sa'd bin Nazr bin Abdurrahman bin Kâsım bin Muhammed bin Ebî Bekr es-Sıddîk" mahdûmudur.

Pederinin hayatında Amasya ulemâsından olup Niksar Müderris ve Müftüsü Mevlânâ Hasan bin Savci-i Merzifonî tilmizi olan Mevlânâ Sadullah bin Halîl bin Süleyman el-Merzifonî'den ulûm-i şer'iyye ve Arabîyeyi ve fenn-i tıbbı Amasya hükemâsından Tabîb Fâzıl el-Hâc Şücâ'eddîn **[32]** İlyâs bin Şa'bân el-Amâsî'den ahz u tahsîl etdi.

Bir müddet Amasya'da ders-i âm olup 820'de kadı Mü'eyyed Çelebi'nin Osmâncık'ta binâ eylediği medreseye ilk müderris olarak oraya gitdi. On yıl kadar orada müderris ve müftü olup medrese "Ak Şemseddîn Medresesi" demekle meşhûr oldu. Buradan bir vakı'â üzerine Ankara'ya gidip Hacı Bayrâm Velî hazretlerinin halka-i irşâdına girdi. Ondan hilâfet alıp Amasya'ya geldi.

Amasya vâlîsi Şehzâde Alâeddîn Bey'in mazhar-ı itimâdı ve itikadı olduğundan müşârün-ileyhin (846) ihnâkında Edirne'ye gitdi. Orada Kazasker Candarlızâde Süleyman

Çelebi'yi tedâvî ederek Sersâm hastalığından kurtardığı münâsebetle mazhar-ı teveccüh oldu. Fakat Sultân Murâd-ı Sânî'nin hal'i ve iclâsı vak'asında Sultân Mehmed-i Sânî tarafdarı göründüğünden 848'de Anadolu'da Göynük kasabasına gidip tevattun etdi.

857'de İstanbul Fethine hazırlanan Sultân Mehmed Hân-ı Sânî daveti üzerine bütün mürîdânıyla beraber gelip Edirne'de **[33]** ordu-yı hümâyûna iltihâk etdi. Feth-i celîlin gününü tayîn ederek ayniyle vaki' oldu. Sonra Hazret-i Ebû Eyyüb Ensârî'nin kabr-i şerîfini keşf ü izhâr eyledikten Sultân Fâtih'in kendisine itimâd ve itikadı artdı.

Ancak Sultân Mehmed Hân-ı Sânî İstanbul'un fethinde ulemâ ve meşâyih-i kirâmın ızhâr-ı minnet etmelerine tahammül edemeyip "Ben İstanbul'u şu kılıcımla feth etdim. Sizin du'â ve intisârınızla değil" demesine ulemâ ve meşâyih gücenerek her biri bir tarafa savuştuğu esnâda sahib-i terceme de sânîyen Göynük kasabasına gitdi. Orada müddet-i medîde oturdu. Sultân Fâtih, Belgrad hezimetinde bir dervişin ihtarıyla İstanbul fethindeki sözünden izhâr-ı nedâmet ederek sahib-i tercemeyi İstanbul'a davet ve niyâz ve taltif etmek suretiyle irzaya himmet etdi. Kabri üzerine muazzam türbe ve ittisâlinde âlî câmi' ve emâret binâ eylediği Ebû Eyyüb Ensârî türbesi civârında ikâmet etmesini iltimâs eylediği halde sâhib-i terceme yine Göynük kasabasına avdet ve orada 880 senesinde dâr-ı kudse rihlet eyledi.

Şeyh-i müşârün-ileyh âlim, fâzıl, kâmil, ilm-i tıbba vâkıf, **[34]** bir mürşid-i âgâh, kerîm, beşûş, kûsec bir şeyh-i kerâmet-penâh idi. Makâmât-ı Evliyâ tesmiye etdiği Meşâyih-nâmesinde meşâyih-i kirâmını şöyle yazıyor:

"Ehaztü el-hilâfete 'ani'ş-Şeyhi'l-Hâc Bayram el-Ankaravî 'ani'ş-Şeyh Hamidi'd-dîn el-Aksarayî 'ani'ş-Şeyh Şihabi'd-dîn Şâdî ani'ş-Şeyh İbrâhim el-Basrî 'ani'ş-Şeyh Süleyman el-İskenderânî 'ani'ş-Şeyh Hüseyin eş-Şirvânî 'ani'ş-Şeyh Mahmûd el-Basrî 'ani'ş-Şeyh Osmân er-Rûmî 'ani'ş-Şeyh Şerefi'd-dîn Muhammed bin Ali el-Kûfî 'ani'ş-Şeyh Sa'di'd-dîn el-Bağdâdî 'ani'ş-Şeyh Şemsi'd-dîn el-Irakî 'ani'ş-Şeyh İshak el-Harezmî 'ani'ş-Şeyh İsmâil el-Buharî 'ani'ş-Şeyh Süleyman el-İsfehânî 'ani'ş-Şeyh Ahmed el-Horasânî 'ani'ş-Şeyh Ebi'l-Hasan el-Harakânî kaddesallahü esrârahum"

Şu silsile-i meşâyih-i kirâmda Hacı Bayram Veli Hazretlerinin şeyh-i şeyhî gösterilen eş-Şeyh Şehâbeddîn Şâdî Amasyalı olup Amasya'nın "Şeyh Şâdî" demekle meşhûr köyünde medfûndur. Bunun şeyhi Ahî İbrâhim Basrî de Gümüş kasabasında medfûndur.

Ak Şemseddîn Mehmed Efendi'nin mahdûmları Sa'dullah, Emrullah, Fazlullah, Hamdullah, Nurullah Efendiler meşhûrdur. Nurullah **[35]** Efendi, meczûb-i ilâhi olup "Nûru'l-Hüdâ" demekle meşhûrdur. Eş-Şeyh Sa'dullah Efendi, müderris ve pederinin câ-nişîni olup Göynük'de pederinin yanında medfûndur. Eş-Şeyh Fazlullah Efendi de orada medfûndur. Emrullah Efendi, Bursa'da Emîr Sultân ve Sultân Murâd evkâfı mütevellîsi olup sonra meflûcen 919'da vefât etmişdir.

Mevlânâ Hamdullah Efendi meşâhîr-i ulemâ ve şu'arâdan bir zât olup 914'de vefât eyledi. Eş'ârı makbûl-i bülağâdır. Emrullah Efendizâde Ömer Efendi ve bunun mahdûmu Muhammed Efendi ma'rûfdur.

Ak Şemseddîn Efendi'nin tasavvufa âid iki risâlesi, Makâmât-ı Evliyası, tıbba dâir mücerrebâtını hâvî risâlesi meşhûrdur. Birâderi Kutbeddîn Mahmûd Efendi, Amasya ulemâsından olup pederi civârında medfûndur. Bunun mahdûmu Gıyâseddîn İbrâhim Paşa Çelebi de Amasya müftüsüdür.

"Şakâyık Tercümesi"nde Mecdî Mehmed Efendi diyor ki:"Ak Şemseddîn Efendi'nin velâdeti mahrûse-i Dımeşk'da vakî olup henüz âlem-i sabâda iken peder-i hayr-eserî ile diyâr-ı Rum'a geldiler zikr olunan diyarda tahsîl-i ulûma meşgûl olup erbâb-ı dânişin şark-ı talîm ve hüsn-i ifâzasıyla tekmîl-i melekât-ı melekiyye eyledikde Osmâncık Medresesine **[36]** müderris oldu."

Pederi eş-Şeyh Nûreddîn Hamza Şâmî'nin Amasya'ya gelmesi 799'da vâkî olup Şamlılar Mahallesi'nde ikâmeti mazbûtdur. Kezâlik sadr-i esbak Osmâncıklı el-Hâc Halîl Paşa'nın birâderi kadı Mü'eyyed Efendi'nin Osmâncık'da (820) binâ eylediği medresede

Osmâncık kalesinin şimâl eteğinde vâki ve el-yevm "Akşemseddîn Medresesi" demekle meşhûr olduğu da müşâhedatımla sâbitdir.

Bunlardan anlaşılır ki Akşemseddîn Mehmed Efendi, 799 senesinden mukaddem Şam'da doğdu. Pek küçük yaşında pederiyle Amasya'ya geldi. Amasya'da neş'et ve tahsîl-i ulûma himmet etdi. Osmâncık'a Amasya'dan müderrislikle gitdi. Binâen aleyh: velâdet itibariyle Şamlı ve neş'et ü ittihâz-i vatan itibâriyle Amasyalıdır. Hâssaten Amasya ulemâsından Sa'dullah Merzifonî'den ahz-i ulûm ve Amasya etibbâsından hekîm-i meşhûr Hacı İlyâs Amâsî'den tahsîl-i tıb etdiği de kendisinin zabt ü kaydı ile sâbitdir.

Mecdî Efendi yine diyor ki: "Padişâh hazretleri ol sultân-ı melîk-i kerâmetin, Ebû Eyyüb Ensârî'nin, mezâr-ı şerîfinin üstüne bir kubbe-i **[37]** felek-rütbe ve harem-i muhteremi hucurâtı müştemil bir câmi'-i vâlâ-mertebe binâ eyledikten sonra şeyh hazretlerinden ehibbâsıyla ol kasabada tevattun eylemek murâd edindi."

"Lâkin şeyh hazretleri telakkî bil-kabûl etmeyip ol vazı'dan 'arz-i i'râz ve imtinâ eyleyip "el-Hanînu ile'l-evtân min mekârimi'l-insân[3]" fehvâsınca mevtın-ı asliyyesine gitmeğe isti'zân edib pâdişâhdan tîb-i hâtır ile icâzet aldılar." Burada "mevtın-ı aslîsi" Göynük kasabası demektir ki ikinci vatan-ı süknâsı demek olur. Fakat Mecdî Efendi tercemesinde târîhe muhâlif hikâyeler de vardır.

Akdağî Muhyiddîn Mehmed Çelebi

Amasya civârında Akdağ nahiyesinde Alakise karyesinden Mahmûd bin Ahmed'in oğludur. Tercemesi aşağıda Muhyiddîn Mehmed Çelebi-Akdağî diye gelir.

Ak Mehmed Ağa-Memizâde

Amasyalıdır. Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın müsakkafât defterinde görüldüğü üzere Amasyalı Memi Dedezâde Memi Çelebi mahdûmudur. İbtidâ Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın dâ'iresine girip ağalarından oldu. Bir müddet kapıcılar kethüdâsı olup nüfuz ve servet kazandı.

Fâzıl Ahmed Paşa'nın teveccühâtını da kazanıp 1078'de kethüdâ-yı sadr-i âlî oldu. Ancak ba'zı harekâtı paşayı şüphelendirdiğinden iki yıl sonra ma'zûl ve kapıcıbaşılıkla **[38]** devr-i hizmet ederek 1087 şa'bânında Kara Mustafa Paşa sadr-ı a'zam oldukta sipâhiler ağası ve 1088 evâilinde sânîyen kethüdâ-yı sadr-ı âlî oldu.

1090 evâilinde ikinci defa dûçâr-i azl olup menkûbane kaldı.1095 muharreminde Bayburtluzâde Kara İbrâhim Paşa Sadr-ı a'zam oldukta efendilikle tersâne emîni, ba'dehû defterdâr-ı şıkk-ı sânî olduysa da 1099'da mütekâ'id olup 1102'de "kudvetü'l-a'yân Mehmed Efendi bin Memi Çelebi" diye mütekâ'idîn defterinde görüldü. Ba'dehû vefât etdi.

Müdebbir, sâhib-i ilm ü irfân ricâlden olup gâliben biraz mütekebbir olduğundan efendilerini gücendirmiş ve bu yüzden terakkî edememişdir. Mahdûmları Mustafa, İbrâhim, Hasan Ağalardır. Mustafa Ağa, mu'ahharan divân-ı hümâyûn küttâbı zümresine iltihâk ederek hâcegân-ı divân-ı hümâyûndan re'isül küttâb Mustafa Efendi diye meşhûr oldu.

Âgah Mehmed Efendi-Fazlızâde

[39] Amasyalıdır. Fazlızâde el-Hâc Sa'id Ahmed Ağa bin el-Hâc Ali Efendi mahdûmudur. Tahsîl-i ilm ü kitâbet edib Amasya'da cizye kâtibi oldu. Badehu Ak Hasanzâde el-Hâc Halîl Paşa'ya intisab ederek dîvân efendisi olup devr-i bilâd etdi. 1200'de Hacı Halîl Paşa'nın vefâtında Amasya'ya gelip Recep Mahallesi'nde ikâmet ederek 1208 senesi hilâlinde vefât eyledi. Kâtib, şâir, fenn-i inşâya vâkıf idi. Halîl Paşa tarafından Bâb-ı âlîye yazdığı Niyâz-nâmesi" görüldü, münşiyâne idi. Fakat eş'ârı bulunamadı.

---

3 Vatana özlem duymak insanî hasletlerdendir(Ed).

Alakuş Bey-Emîr Seyfeddîn

Amasya'da medfûn olan Muineddîn Süleyman Pervâne Bey'in bendegânından olup zaman-ı devletinde çavuşbaşı oldu. Bundan dolayı Moğol padişâhı Abga Hân'ın mağzûbu olup 676 senesi muharreminde efendisiyle beraber i'dâm edildi. Efendisinin yanında medfûndur. Müdebbir, milliyyet-perver, Pervâne Bey'in mutemedi idi. Mahdûmu Amasya ümerâsından Şemseddîn Ahmed Alakuşî demekle meşhûrdur. Tercemesi aşağıda gelir. "Alakuş" alıcı ve avcı kuşlardan biridir. **[40]**

Alagöz Baba-Şemseddîn Ahmed Şâmî

Şamlıdır. Orada tahsîl-i ilm ü hâl etdikden sonra Şamlılarla beraber Amasya'ya hicret edib Şamlılar Mahallesi'nde ikâmet ederek orada yaptırdığı zâviyesinde şeyh oldu. Otuz yıl kadar irşâd-ı sâlikîn ile iştigâl ederek halkın mu'tekadı olduğu halde 829'da vefât etdi. Âlim, kâmil, mazınne-i kerâmet bir zât idi. Şamlılar Mahallesi'nde kâin türbesinde medfûndur. Mahdûmları İbrâhim, Halîl, Ali Çelebilerdir.

Alagöz Bey-Emîr-i Divân

Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed Hân'ın bendegânından olup Amasya sarayında ilm ü irfân öğrendi. Şehzâde Sultânın teveccühâtını kazanıp kapıcılar kethüdâsı, sipâhiler ağası, 916'da emîr-i dîvân olmuşdu. 918'de Sultân Selîm Hân'ın cülûsunda efendisiyle beraber menkûp ve maktûl oldu.

Alagöz Ağa-Köprülü

Amasya civârında Köprülüdür. İstanbul'da yeniçeri ocağına girip Galatasarayında acemiyân kışlasında terbiye gördü. **[41]** Sonra 261'inci bölüğe çıkıp muhârebelerde yaralılıklar gösterdiğinden bölük ağası oldu. Sultân Ahmed Hân-ı Evvel devrinde ba'zı ricâlin himmetiyle dâhil-i katâr olup zağarcıbaşı olduysa da 1013 senesinde azledildi. Ba'dehû Budin ağası olup orada 1021'de vefât etdi. Bu ma'lûmât, Ayasofya tabakasında tedkîk etdiğim yeniçeri defterlerinin kuyûdundan anlaşıldı.

Altunbaş Gâzi-Sultân Tâceddîn

Amasyalıdır. Selâtîn-i Selçukîyeden olup Sultân Fâtih kütübhânesinde (4519) numarada mukayyed "Veled-i Şefîk" adlı eserin 302. sayfasında yazıldığı üzere 702 senesi şevvâlinin birinci günü Kayseriye'de taht-ı Selçuk'a cülûs ve 708 senesinde orada vefât ederek hemşîresinin sâkin olduğu Simre (Amasya) şehrine cenâzesi nakledilen İkinci Sultân Gıyâseddîn Mes'ûd'un şehzâdesidir. [4]

Pederinin vefâtından sonra Sultân Mehmed Olcaytu Hân'ın emriyle İşboğa Noyin'in nezâreti altında 712 senesinde birinci defa Simre hükümdârı olup Amasya'da ikâmet etdi. **[42]** Dört yıl kadar hükûmet edib 716 senesi şevvâlinde Sultân Mehmed Olcaytu Hân'ın vefâtı üzerine nâzır İşboğa Noyin tarafından hal' edilerek Havza'da kâin çiftliğine gönderildi. Oraya da Simre-i Havza dendi.

718 senesinde vâlî-i Sivas olan Emîr Timûrtaş Bey tarafından Âl-i Selçuk'un kahr u istî'âlinde birâderi Sultânşâh ile ihtifâ etdi. İbtidâ Taşan Bey'in yanında Taşan Dağında kaldı. Lâkin Argunbay'ın ta'kibâtına tesâdüf eylediğinden birâderi Karahisâr-ı Şarkî Emîri Behramşah Bey'in nezdine firâr ve kendisi de Amasya'nın cenûp nevâhisi emîri Kayı oğlu Kürt Bey'in çiftliğine ilticâ etdi.

Burada uzun bir müddet oturdu. Kızını Kürt Bey'e verdi. Nihâyet 727'de Emîr Timurtâş'ın Mısır'a firâr ve katlinde Sultân Ebû Sa'id Bahadır Hân'ın afvına mazhar olup

4 "Veled-i Şefîk" müellifi 685'te tevellüd ve 741'de vefât eden kudâttan Kâdı Hatenîzâde (Hasan bin Musa) olduğu kitâb-ı mezkûrun mütâla'asından anlaşıldı.

Havza civârından kendisine temlik edilen cesîm çiftiliğinde müsterihâne ikâmet eyledi. Evlâdını burada barındırdı. 739 senesi evâhirinde Amasya beylerinin ihtilâfından dolayı hâsıl olan herc ü merce hitâm vermek fikriyle dâmâdı **[43]** Kürt ve Taşan Beyler tarafından Simre hükümdârı i'lân edilerek ikinci def'a Amasya'ya gelip padişâh-i Âl-i Selçuk oldu.

Lâkin on dört ay kadar hükûmet edebildi. Sivas Emîri Ertana Bey'in teşvikâtıyla Niksâr Bey'i Sir'aceddîn Doğanşâh 741 senesi evâ'ilinde Amasya'yı istilâ etdi. Bu esnâda zarurî Havza'daki çiftliğine çekildi.

755 senesi evâsıtında torunu Hacı Kutluşâh tarafından üçüncü def'a Simre hükümdârı i'lân edildikde Amasya'ya gelip merâsimle taht-ı hükûmete cülûs etdi. Hacı Kutluşâhzâde Emîr Seyfeddîn Şâdgeldi Paşa da beylerbeyi oldu. Bu def'asında iki yıl kadar hükûmet edebildi.

Fakat Hacı Kutluşâh, 757 senesinde Karamânîlere mağlûb olduğundan Halfetzâde Emîr Sücâ'eddîn Süleyman Bey Amasya'yı istilâ eylediği esnâda nâ-çâr taht-ı hükûmetden çekilip çiftliğine gitdi. Orada kemâl-i gammından ve pîrliğinden hastalanıp 758 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Şeyh Savcı karyesinde medfûndur.

Müşârün-ileyh "Gâzi Çelebi" demekle meşhûr olup mükerreren **[44]** kabrini ziyâret ve tetkîk etdim. Baş tarafında dikilmiş olan uzun ve müstatîl taşında vesa'ir mevâki'inde kitâbeye dâ'ir bir nesne göremedim. Ancak halk arasında bu kabrin Sultân Altunbaş Gâzi Çelebi'ye âid olduğu meşhûr ve mütevâtirdir.

Müşârün-ileyhin şehzâdegânından Mes'ûd, Alparslan, Keykubâd, Keyhüsrev şâhid-i meşhûrdur. Mes'ûd şâhzâde Kılıçarslan Şah, Emîr-i Sivas iken 781'de Kadı Burhan elinde maktûl oldu. Bunun hafîdi olup Amasya'da Hoca Sultân zâviyesi önünde medfûn ve 888'de merhûm olan Hoca Sultân Şemseddîn Ahmed Çelebi bin Sa'id bin Mahmûd Şah bin Kılıçarslan Şah meşhûrdur.

Alparslan Şah, târîhen "İlarslan" demekle meşhûr olup Amasya'nın şimâlinde vaki' çiftliği İlarslan Karyesi demekle meşhûrdur. Keykubâd Şah, Simre-i Lâdik Emîri olup evlâdı "Kubâdoğulları" diye meşhûrdur. Keyhüsrev Şah da Sivas'da birâderzâdesiyle maktûl oldu. Evlâdı "Hüsrevşâh oğulları" diye ma'rûfdur. Bunun hafîdi İskender Bey bin Nâsıreddîn Şah bin Hüsrev Şah'dır. **[45]** Sultân-ı müşârün-ileyhin ikinci cülûsunda emlâkinin bir kısmını, üçüncü cülûsunda bakiyye-i emlâkini evlâdına vakfedib üç kıt'a vakfiyesini Havza kazâsı eşrâfından Hacı Mahmûd Ağazâde Bayram Efendi'nin elinde mutâla'a etmişdim. Kuyûd-ı Vakfiye idâresine me'mûr oldukta bunları getirtip dest ü ma'rifet-i acizânemle kayd u tescîl edildi.

Amâs Hân

Amasya şehrinin bânîsi ve Amasitlerin hükümdârı olan zâtın adıdır. "Amâs" Türk dilinde yavuz arslan ma'nâsınadır. Amasya ırmağı nehr-i Amâs demekle meşhûr idi. Bunlar Türklerden olup Âmâzitler de denmişdir. Miladdan beş yüz yıldan önce zamana âiddir.

Âmûl Bey-Emîr Şücâ'eddîn

Amasya vâlisi Şehzâde Sultân-ı Şâhen-şâh bin Sultân Mes'ûd-ı Selçûkî ümerâsından olup 580 sâline doğru vefât etdi. Torunu Hoca Bey demekle meşhûr olan Şemseddîn Ahmed Bey ibn-i Yûsuf Bey bin Emîr Âmûl Bey ma'rûfdur. Emîr mûma ileyhin çiftliği bugün Moramul köyü demekle meşhûrdur.

Ânî Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn

Amasyalıdır. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa'nın mu'allimi iken Amasya'da vefât eden sâdât-ı Hüseynîyeden Kal'acıklı Mevlânâ Seyrek Muhyiddîn Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Pederi Amasya'da Mehmed Paşa Müderrisi iken 932 senesinde doğdu. Amasya'da mukaddemât-ı ulûmı Hakalalı es-Seyyid Muhyiddîn Mehmed Çelebi **[46]** den okudu. Seyrekzâdelikle meşhûr oldu.

951'de İstanbul'a gidip Zeyrek Câmii ittisâlinde kâin hücrelerde ikâmetle Çelebi İbrâhim, Arab Şemseddîn Ahmed, Celâlzâde Sâlih, Taşköprülüzâde İsâmeddîn Ahmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve 963'de Bursa'da Veliyüddînzâde ve 970'de Kapluca Medreselerine müderris oldu.

974'de âzim-i Hicâz olup Nev'izâde Atâyî Efendi "Zeyl-i Şakâyık"da zabtına göre 975 senesi muharreminde Mekke-i Mükerreme'de vefât etdi. Cebel-i Mu'allâ kabristânında medfûndur. Kâfzâde Feyzî Mustafa Efendi tezkiresinde 977'de vefâtı kaydedilmiş, târîh-i irtihâli hakkında "Dükendi ömr-i Ânî merdüm içinde fenâ buldı" mısra'ı yazılmıştır ki Nev'izâde'nin zabtını te'yîd etmekdedir. Mahdûmu kudâtdan es-Seyyid Mehmed Efendi'dir.

Merhûm âlim, fâzıl, zekî, şâir bir zât olup ibtidâ Ânî mahlasıyla iştihâr etmişdi. Sonra Zeyrek Câmii civârında ikâmeti hasebiyle Zeyrekî mahlasını kabûl etmişdir. Amasya'da tevellüd ve üstâdı kendi kalemiyle kaydeylediği kitabda görüldü. Birâderi Emrullah Efendi gibi âteşî zebân olduğu**[47]** mervîdir. Kâfzâde tezkiresinde şu beytleri yazılıdır:

Gözlerim ey lâle-ruh hicründe kânlar dökdiler
Meclis-i derd ü belâya erguvânlar dökdüler

Bu da onundur,

Miyânından haber sorarsun iklîm-i melâhatde
Ötesi kûh-i billûre aşar bir ince beldir bu

Âhû Hâtun-Hevâyî

Amasyalıdır. Âsâyiş Beyzâde Yûsuf Bey'in kızıdır. Kimin zevcesi olduğu anlaşılamadı. Ancak Geldiklan nâhiyesinde kâin Kuyucak mâlikânesini Amasya'da yaptırdığı türbesine vakfetdiği ve hâsılât-ı vakfiyesinden türbesi cüz-hânlarına vezâ'if ta'yîn eylediği kuyûd-ı vakfiyeden anlaşıldı.

Âhi İbrâhim Efendi-Yeniçerizâde

Amasyalıdır. Yeniçerilerden Hasan Ağa'nın oğludur. İlm ü kitâbet tahsîl ederek iştihâr etdi. Sonra Amasya'da beytül-mâl kâtibi, cizye tahsîldârı olup ibrâz-ı istikâmet eylediğinden Amasya beytül-mâl-i âmme ve hâssa emîni, ba'dehû dîvân kâtibi olduğu halde 1026 hudûdunda vefât etdi. **[48]** Kâtib, şâir, natûk bir zât idi. Kelâmî, Âzerî, Turâbî gibi şu'arâ ve fuzalâ ile müsâhabât ve müşâ'arâtı vardır. Hattât olup hatt-ı nesihde mâhirdi. Riyâzî Efendi Tezkiresi'nde 1008'de vefâtı kaydedilen Kapıcızâde Âhî Ahmed Efendi ve bin hudûdunda vefât eden Edirneli Âhî Çelebi de şu'arâdandır. Eşbâh ü Nezâ'ir-i Edebiyye'de Âhî'ye nisbet edilen hayli eş'âre tesâdüf edilse de hangisine âid olduğu kestirilemediğinden nakledemedim.

Aydoğdu Bey-Emîr Bedreddîn

Amasya vâlisi Şehzâde Sultân-ı Şehenşâh bin Sultân Mes'ûd'un ümerâsından olup 575 senesi ricâlindendir. Bundan sonra vefât etmişdir. Mahdûmları Selçuk, Şîrîn Beylerdir. Selçuk Beyzâde Alâeddîn Alîşîr Bey, Şîrîn Beyzâde Arslan Bey ma'rûf ve çiftliği de Aydoğdu Köyü demekle şimdiye kadar meşhûrdur.

Aydın Bey-Emîr Ziyâ'eddîn

Amasyalıdır. Ümerâdan İltekin oğlu Alâeddîn Ali Bey bin Hüsâmü'd-devle Hasan Bey bin Emîr Nâsirü'd-devle İltekin **[49]** Gâzi mahdûmudur. Selçukîyye ümerâsından olup 610 sâlinden sonra vefât etdi. Ceddînin vakfeylediği Saz Çiftliği bunun mâlikânesi idi. Bu mâlikâneye evlâdı tevliyetle mutasarrıf olmuşlardı. Mahdûmu Mehmed Bey'dir.

Aydın Bey-Aydınoğlu

Amasyalıdır. Ümerâdan Hacı Savcı Bey bin Umûr Bey bin Mehmed Bey bin Aydın Bey mahdûmudur. Hacı Şâdgeldi Paşa ümerâsından olup Saz mâlikânesi mutasarrıfı idi. 768 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmları Ali, Hamza Beylerdir.

Aydın Bey-Aydınoğlu

Amasyalıdır. Züamâdan Hasan Bey bin Ali Bey Çelebi bin Aydın Bey'in oğludur. Bu da züamâdan olup 841'de pederinin vefâtıyla "Emîr Hasan Alânî" demekle meşhûr Saz mâlikânesi mutasarrıfı, ba'dehû Amasya alaybeyi olduğu halde Varna harbine gidip 848'de şehîden vefât etdi. Mahdûmları Ali, Hasan Beylerdir.

Aydın el-Halvetî-eş-Şeyh Şemseddîn

Köprülüdür. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib ders-i âm **[50]** oldu. Ba'dehû Saraclar Şeyhi eş-Şeyh Zekeriyâ-yı Halvetî sohbetlerinde tasfiye-i derûn ederek hilâfet-nâme aldı. Köprü'ye avdetle Kedağra'da Hacı Beyzâde Halîl Bey'in yaptırdığı tekkeye şeyh oldu.

Orada terbiye-i tâlibîn, tedrîs ü iftâ ile iştigâl ederek 898 senesi ramazânında dâr-ı kudse intikâl etdi. Âlim, zâhid, müttakî, müteşerri' bir zât idi. "Halîl Bey Zâviyesi, Aydın Şeyh Tekkesi" diye meşhûr oldu. Mahdûmu Pir Nefes Çelebi'dir.

Aydın Bey-Aydınoğlu

Amasyalıdır. Ümerâdan Ali Bey bin Aydın Bey'in mahdûmu olup pederinin intikâlinde birâderi Hasan Bey'le Emîr Hasan Alânî, nâm-ı diğer Saz mâlikânesi mutasarrıfı oldu. Ze'ametle hidemât-ı harbiyede yararlıklar gösterip mir-livâ olmuşdu. 920'de İrân harbine gidip Çaldıran Sahrâsında şehîd oldu. Mahdûmu Habîb Çelebi'dir.

Aydın Ağa-Kethüdâ

Köprülüdür. 188'inci bölükde mukayyed sipâhî olup Şirvân Muharebâtında nâm kazandı. 998'de sipâhî **[51]** ocağında çavuş, ba'dehû ocak kethüdâsı oldu. 1007'de ma'zûl olup sonra Amasyalı Goncazâde Hızır Paşa kethüdâsı olarak teayyün etdi. 1021 sâlinden sonra vefât eyledi.

Aydın Paşa-Kağnılızâde

Amasyalıdır. Mir-livâ Aydın Beyzâde Habîb Çelebi ahfâdındandır. Amasya Mütesellimi Kağnılı el-Hâc Ali Ağa'nın mahdûmudur. Pederinin hayatında sipâhî olup Karayazıcı Eşkiyâ harbinde yararlıklar gösterdi. Ancak bu muharebe esnâsında Sivas vâlisi Nasûh Paşa'yı gücendirmişdi.

1020'de Nasûh Paşa'nın sadâretinde kaçıp Mısır'a gitdi. Orada Çavuşlar Ocağına girip Mukâta'a Mültezimi, ba'dehû Gümrük Emîni oldu. 1027'de Sultân Osmân Hân-ı Sânî cülûsunda İstanbul'a gelip Hâce-i Sultânî Amasyalı Ömer Efendi'ye intisâb ederek 1028'de İsâkcı'da mübâyâcı ve 1029'da nüzul emîni, Lehistân harbinden avdetde sipâhîler kethüdâsı oldu. 1031 recebinde Sultân Osmân'ın şehâdeti vak'asında kaçıp Amasya'ya geldi. Bu esnâda Sultân Osmân'ın kanı için hurûc eden Erzurum vâlisi Abâza Mehmed Paşa nezdine birçok rüfekâsıyla **[52]** beraber gitdi. Abâza Paşa'nın ordusunda yararlık gösterdiğinden bölükbaşı ve paşanın mu'temedi oldu.

1034'de devlete 'arz-ı mutâva'at eylediğinden dehâleti minnetle kabûl ve afv edilip kendisine ağır ze'âmet verildi. 1035'de Mısır vâlisi olan Lâdikli Kurdağazâde Bayram Paşa'nın ma'iyyetinde tekrâr Mısır'a gitdi. Paşa'nın mazhar-i teveccühü olup arz ü inhâsıyla 1036'da Habeş ve 1037'de Yemen beylerbeyi oldu.

Ancak Habeş iskelesinden kalkıp Hudeyde'ye vusûlunda meşâyih-i Zeydiyye ittifâk ve San'a'ya duhûlüne fi'len mümâna'at etmelerine hiddet edib San'a'ya cebren girdi. Usâtın

te'dîbinde ibrâz-i şiddet edib isyâna müşâreket eden zenginler musâdere ve ifnâ etmekle şikâyetlere ma'rûz olduğundan 1038 senesi evâhirinde azledildi.

1039 senesinde halefi Kansu Paşa Hudeyde'ye geldikde Muha'ya çekilip oturmakda iken Kansu Paşa ref'-i rakîb, yâhud hırs-i mâl için Muha'ya ansızın hücûm ve harb ederek bî-çâreyi mağlûb ve ifnâ, emvâlini gasb ve yağma eylediyse de **[53]** kendisine de yaramayıp sonra o da maktûl oldu. Aydın Paşa gâyet cesûr, şedîd, zâbıt, müdebbir bir bahadır idi. Sülâlesi İltekin Gâzi kadar mazbût olup mahdûmu Ali Bey ve kerîmesi Emine Hanım olup dâmâdı Amasyalı Kara Sipâhî demekle meşhûr Mehmed Ağa'dır. Ali Beyzâde Habîb, Süleyman Beyler 1110 sâlinden sonra İstanbul'da vefât etmişlerdi.

Ceddi Mehmed Ağa bin Habîb Çelebi bin Mir-livâ Aydın Bey de Sipâhî meşâhîr indendi. Birâderi Mir-livâ Şeyh Mehmed Beyzâde Habîb Ağa sipâhîler ağası olup Girit harbinde şehîd oldu. Emîr Hasan Alânî, nâm-ı diğer Saz malikânesi bunların tasarruflarında idi.

Aydın Ağa-Habîbzâde

Amasyalıdır. Şehir kethüdâsı el-Hâc Mehmed Ağa bin Habîb Ağa'nın oğludur. Bu da sipâhîlerden olup Amasya kethüdâyeri, Tokat voyvadası ve Amasya beytü'l-mâl emîni oldu. Sonra Amasyalı Kapıcızâde el-Hâc Ahmed Paşa'ya bostancıbaşılığında intisâb edib Kaptan-ı Deryâlığında **[54]** kethüdâsı oldu. Paşanın azl ve i'dâmında menkûben Amasya'ya gelip 1131 sâlinden sonra vefât etdi.

Ayık Bay-Emîr Sârimeddîn

Amasyalıdır. Ümerâdan Kaya Bey'in oğlu ve Gâzi Şâh Bey demekle meşhûr Pehlüvân Şâh Bey'in birâderidir. Meşâhîr-i ümerâdan olup Hacı Şâdgeldi Paşa zamanında Geldiklân emîri olmuşdu. Çelebi Ahmed Paşa-yı Devâtdâr emâretinde vefât etdi.

İbrâhim Bey-Gâzi Hayreddîn

Amasyalıdır. Ümerâdan olup İçerişehir'de ikâmet eden Subaşı Emîr Mübârizeddîn Mûsâ Bey bin Sevindik Bey'in oğludur. Pederi Sultân Mes'ûd-i Selçûkî zamanında subaşı olarak iştihâr etmişdi. Pederinin vefâtında makâmına kâ'im olup sonra Amasya candarı, ya'nî şehr ü kal'a muhâfızı oldu.

Sultân İzzetdîn Keykâvus devrinde kibâr-i ümerâdan olup 618 senesi hilâlinde vefât etdi. "Subaşıoğlu" demekle meşhûr bir emîr idi. Mahdûmu kibâr-ı ümerâdan Zahîreddîn **[55]** Hurşîd Bey ve bunun mahdûmu Emîr Nizâmeddîn Mehmed Bey'dir.

İbrâhim Kimârî-Mevlânâ Bedreddîn Ebu'l-Mehâmid

Amasya'da meskûn Kumarulu yâhud Kımârlı oymağı Türkmenlerinden Halîl bin Sulî mahdûmudur. Amcası Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ Evhadeddîn Mahmûd bin Sulî el-Kimârî'den tahsîl-i ulûm ederek Amasya'da ders-i 'âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek iştihâr etdi. Emîr Mübârizeddîn Halife Alp Halfet Gâzi Medresesini ikmâl etdikde ilk müderris oldu.

Bu esnâda Mevlânâ Fahreddîn Mehmed bin Mahmûd-er-Râzî, Mevlânâ Hüsâmeddîn Yûsuf bin Ebî-Bekr-et-Tebrîzî de Amasya'da tedrîs-i ulûm etmekde idiler. Sâhib-i terceme 628 hudûdunda Amasya kâdı'l-kudâtı ve Mevlânâ Reşîdeddîn Mehmed bin Ahmed bin Ebi'r-Reşîd el-Hemedânî de kâtibi ve nâibi olup on yıl kadar hükûmet etdi.

637'de Baba İshâk Kefersûdî'nin da'vâ-yı nübüvvetle isyânı esnâsında şehîd oldu. Âlim, kerîm, ebu'l-mehâmid bir zât idi. Mahdûmu Mevlânâ Şemseddîn Mehmed ve hafîdi Mevlânâ Şehâbeddîn Ahmed de kibâr-i ulemâdandır. Mevlânâ Fahreddîn **[56]** Mehmed Râzî Amasya kadısı oldu.

İbrâhim Bey-Emîr Bedreddîn

Amasyalıdır. Ümerâdan Güdüloğlu Tuli Bey bin Türkânşâh bin Emîr Şehâbed-devle Güdül Bey'in oğludur. Ceddi Türkânşâh, Sultân Mes'ûd-i Selçukî'nin kerîmezâdesi olduğu münâsebetle evlâd-i benât-i Selçukîyedendir. Birâderi Mübârizeddîn Halîfe Alp ile Sultân Alâeddîn Keykubâd-i Selçukî devrinde Melîkül-ümerâ olmuş, 637 senesinde Baba İshâk harbinde şehîden vefât etmişdir.

Mahdûmu emîrü's-sevâhil Şücâ'eddîn Hâbil Bey meşhûrdur. Bunun evlâdı Hâbiloğulları demekle iştihâr ederek zamânımıza kadar yaşamaktadırlar. Bunun mahdûmu eş-Şeyh İzzeddîn Hasan Bey'dir. Amasya vâlisi meşhûr Tulî Hân Sultân bunun mahdûmu ve Sivas vâlisi Eretna Hân da bunun dâmâdıdır. Evlâdından Hâbilzâde, Seydî Alizâde, İskenderzâde, Şa'bânzâde kolları pek meşhûrdur. Kadızâdeler de bunlardan bir kol olacakdır. **[57]**

İbrâhim-Mevlânâ Kemâleddîn Ebû İshâk

Amasyalı Mûsâ oğludur. Amasya'da neşr-i ulûm ve kazâ eden Mevlânâ Sadreddîn Mehmed bin Hızır et-Tiflisî ve Mevlânâ Ziyâ'eddîn İsâ bin Ali el-Hakkârî gibi fuzalâdan istifâde ve ahz-i ulûm ederek ders-i 'âm oldu.

Ba'dehû Medrese-i Mes'ûdiyye müderrisi olup yıllarca neşr-i ulûma çalıştı. 699'da tanzîm edilen Pervâne Bey vakfiyesine şâhid olup 710 sâlinden sonraca vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi. Mahdûmu Sadreddîn İshâk Çelebi Samsun müderris ve kadısı olmuşdu.

İbrâhim Cemâleddîn Aksarâyî

Aksaraylıdır. Dürer-i Kâmine'de mezkûr olduğu üzere İlyâs bin Ali mahdûmudur. Havâs ve avâm arasında Cemâleddîn Aksarâyî diye meşhûr olduğundan aşağıda Cemâleddîn İbrâhim Aksarâyî tercemesine mürâca'at oluna.

İbrâhim Tâceddîn Bey-Âhî Dayı

Amasyalıdır. Amasya vâlîsi Hâbiloğlu Zeyneddîn Tûlî Hân Bey bin eş-Şeyh Emîr İzzeddîn Hasan Bey bin Emîr Sücâ'eddîn **[58]** Hâbil Bey bin Emîr Bedreddîn İbrâhim Bey bin Tûlî Bey bin Türkanşâh bin Emîr Şehâbe'd-devle Güdül Bey'in oğludur. Sultân Eretnazâde Emîr Nâsıreddîn Mehmed Bey'in kayınbirâderi ve bunun mahdûmu Alâeddîn Ali Bey'in dayısı olduğu münâsebetle Âhî Dayı dendi.

Pederinin eyyâm-i emâretinde Tokat Emîri olmuşdu. Bu emâretde mükerreren bulundu. Tokat'ta yıllarca emâret ederek ikâmet etdi. Orada bir zâviye yaptırdı. Bu zâviye Âhî Dayı Zâviyesi diye meşhûr oldu. Sultân Eretnazâde Ali Bey'in zamân-ı emâretinde vefât etdi. Mahdûmları Emîr Kemâleddîn Kâmil, Celâleddîn Hâbil Beyler bu zâviyenin vakfiyesini tanzîm etdirdiler. Kâmil Bey'in oğulları Tokat'da ve Hâbil Bey'in oğulları Hasan, Abdulhalîm Beyler Amasya'da kaldılar.

İbrâhim Bey-el-Hâc Tâceddîn

Amasyalıdır. Baba İlyâs Horasânî evlâdından Hacı Kutlu Beyzâde Hoca Alâeddîn Ali Şâh bin el-Hâc Nûreddîn Kutlu Bey bin Cemâleddîn Fîrûz Bey bin el-Vezîr Şemseddîn Mahmûd Tuğrâyî bin Baba İlyâs Horasânî mahdûmudur.**[59]** Sultân Eretna Hân'ın vezîri olan pederinin eyyâm-ı ikbâlinde güzel bir tahsîl-i âlî gördü. Ba'dehû ümerâdan olup Emîr Nâsıreddîn Mehmed Bey'in emâretinde Kayseriye Vâlisi ve pederinin i'dâmında menkûb olduysa da pederinin kâtili olan Mehmed Bey'in husamâsıyla birleşip onu i'dâm ederek Sivas emâretine istilâ etdi.

Eretnazâdeleri kâmilen Sivas'dan çıkarıp müstakîlen emîr-i Sivas oldu. Bir aralık Kayseriye, Divriği, Harput vilâyetlerini de istilâ ederek dâ'ire-i emâretini genişletdi. Lâkin Kayseriye Kadısı Burhâneddîn Ahmed'in muhâlefetine tesâdüf ederek Kayseriye'yi kaybetdi. Ba'dehû yine istilâ ederek tarafından vâlî gönderdi.

Kadı Burhâneddîn, Eretnazâde Ali Bey'le birleşip Moğol kabâ'ilinden Barambaylu Ali Paşa kuvvetleriyle ittifâk ederek Sivas'a hücûm etdi. Sivas civârında edilen kanlı muhârebede 780 senesi muharreminde maktûlen vefât etdi. Âlim, şecî, müdebbir, kerîm bir emîr-i âlî idi.

Mahdûmları Şemseddîn Ahmed, Hayreddîn Halîl Beyler Kadı **[60]** Burhân'ın şerrinden kaçıp enişteleri Amasya Emîri Hacı Şâdgeldi Paşa nezdine ilticâ etdiler. Defterdârı olan kölesi Şerefeddîn Mukbil Bey Sivas'ı müdâfa'a ederken maktûl oldu. Hacı İbrâhim Bey'in birâderi Şehâbeddîn Ahmed Bey de Mısır'a firâr etdi (Bezm ü Rezm).

İbrâhim Çelebi-Mevlânâ Tâceddîn

Amasyalıdır. Aslen Sivaslı olup Amasya'da tedrîs ve ikâmet eden meşâhîr-i fuzalâdan Mevlânâ Musliheddîn Mûsâ bin Mahmûd bin Ahmed bin Emîr Hasan bin İnanç'ın mahdûmu olduğu münâsebetle Muslihzâde demekle meşhûr oldu. Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ Celâleddîn Abdurrahman el-Muslihi'nin birâderidir.

Amasya'da ikmâl-i tahsîl ederek ders-i 'âm ve Müderris-i Atabegiye olmuşdu. 801'de kadı-i Sivas olarak oraya gitdi. 804 evâilinde Topal Timur Hân'ın Sivas'ı istilâsında kaçıp Amasya'ya can atdı. Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın Amasya Hükümdârı olduğu esnâda ikinci defa kadı-i Sivas olup 817 hudûdunda vefât etdi. **[61]** Ulemâ-yı kudâtdan bir zât-i sütûde-simât idi. Mahdûmları Celâleddîn Abdulvehhâb Efendi ile fuzalâ-yı Mısriyyeden Alâeddîn Ali er-Rûmî pek meşhûr idiler. Tercemeleri aşağıda gelir.

İbrâhim Tâceddîn Çelebi-Hacı Kutluzâde

Amasyalıdır. Hâce Alâeddîn Ali Şâh-ı Rûmî birâderi Hayreddîn Halîl Bey bin Hacı Kutlu Beyzâde Mehmed Bey'in mahdûmudur. Aşağıda Tâceddîn İbrâhim Çelebi tercemesine mürâcaat oluna.

İbrâhim Tâceddîn Çelebi-Mevlânâ Tokâdî

Tokatlıdır. Meşâyihden Mevlânâ eş-Şeyh Şemseddîn Mehmed Tokâdî mahdûmudur. Tokatlı Şeyhoğlu demekle meşhûrdur. Meşâhîr-i fuzalâdan ahz-i ulûm ederek Amasya'ya pederiyle beraber geldi. Amasya'da tedrîs-i ulûm edib iştihâr ederek 821'de Medrese-i Atabegiyye müderrisi ve 829'da sadru'l-ulemâ ve me'zûn bil-iftâ oldu. 831 senesinden sonra vefât etdi.

Meşâhîr-i fuzalâdan fakih, kâmil, usûl ü fürû'da mâhir bir zât olduğu elde edilen bir hediye kitâbının dîbâcesi zahrında görüldü. Mahdûmu fuzalâdan Cemâleddîn **[62]** Yûsuf Çelebi ve bunun mahdûmu Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ Abdurrahman Çelebi pek meşhûrdur.

İbrâhim Bey-Hacı Kutluzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Sivas vâlîsi el-Hâc İbrâhim Tâceddîn Bey bin Alâeddîn Ali Şâh bin el-Hâc Kutlu Beyzâde Hayreddîn Halîl Bey'in mahdûmudur. Hacı İbrâhim Çelebi demekle meşhûrdur. Bit-tahsîl ulemâdan oldu. Şehzâdeliğinde Sultân Murâd Hân-i Sânî Amasya vâlîsi oldukta şehr-emîni, 823'de muharir-i vilâyet, 826'da defterdâr-ı vilâyet-i Rûmiyye olduğu bu târîhde tanzim edilen Paşa Hâtun binti Osmân Paşa'nın vakfiyesi zeylinde görüldü.

838 senesinde Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'in defterdârı olup 841'de irtihâl etdikde diğer şehzâde Sultân Mehmed-i Sânîye de defterdâr oldu. 843 senesi evâilinde vefât etdi. Mahdûmu vüzerâdan Kemâleddîn Ahmed Paşa meşhûrdur. Bunun evlâdına Kemal Paşazâdeler dendi. Âlim, muhâsib, mümtezic bir zât idi.

İbrâhim Çelebi-Cemâloğlu el-Hâc

[63] Amasyalıdır. Sivas'da medfûn Cemâleddîn İbrâhim Aksarayî evlâdından Mehmed Çelebi bin Alâeddîn Ali Çelebi bin Mevlânâ Fahreddîn İlyâs bin Mevlânâ Cemâleddîn İbrâhim Aksarayî oğludur. Kibâr-ı ulemâ ve a'yândan olup Şehzâde Sultân Alâeddîn Bey Amasya vâlisi

oldukta mukarreblerinden oldu. 847 hudûdunda vefât etdi. Birâderi eş-Şeyh Ahmed Çelebi Bursa meşâyih-i kibârından idi.

İbrâhim Bey-Kutlu Beyzâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Bâyezîd Bey bin Uğur Bey bin Şemseddîn Ahmed Bey bin Hâce Alâeddîn Ali Şâh bin Kutlu Bey mahdûmudur. Buna Uğurlu İbrâhim Bey denirdi. Şehzâde Alâeddîn Bey'in Amasya vâliliğinde Amasya Muhâfızı olmuşdu. Şehzâdenin şehâdetinde ma'zûl ve 849 sâlinden sonra merhûm oldu. Mahdûmu ulemâdan Bâyezîd Çelebi'dir.

Turhalîzâde İbrâhim Çelebi bin Emîr İzzeddîn Hasan Bey de Amasya a'yânından olup 850'de Aydın Beyzâde Ali Bey'in vakfiyesine şâhid görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Pederi İzzeddîn Bey Sultân Murâd-ı Sânî ümerâsındandır. **[64]**

İbrâhim Bey-Hacı Şâdgeldi Paşazâde

Amasyalıdır. A'yân-ı ümerâdan Emîr Mübârizeddîn İsâ Bey bin Emîr Musliheddîn Mustafa Bey bin beylerbeyi Hacı Şâdgeldi Paşa mahdûmu ve Bosna fâtih ü vâlisi İshâk Bey'in birâderidir. Sultân Murâd Hân-ı Sânî devrinde Şehzâdeler Vak'asından dolayı 831'de ailesiyle beraber Amasya'dan kaldırılıp İnegöl'e nakledildi.

841 senesinde Sultân Fâtih Mehmed Hân-ı Sânîye lala ve müsteşâr-ı saltanat oldu. Müşârün-ileyhin ilk cülûsunda silahdârı ve hal'inde beraberce Manisâ'ya gidip oradan Bursa vâlisi olarak ayrıldı. 855 muharreminde Sultân-ı müşârün-ileyhin ikinci cülûsunda Silistre vâlisi olup 857'de İstanbul fethinde şehîden vefât etdi. Mahdûmları Ya'kûb Bey ile sadr-ı esbak İshâk Paşa'dır. Meşâhîr-i ümerâdan idi.

İbrâhim Bey-Burak Beyzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ümerâdan Şâdgeldi Bey bin Burak Bey bin Şehâbeddîn Ahmed Şâh bin Hacı Kutluşâhzâde Ya'kûbşâh Çelebi mahdûmudur. Amcası olan Şâh Melîk Paşa'nın **[65]** Rumeli Beylerbeyliğinde mir-livâ oldu. Varna harbinde vesâ'ir muharebâtda bulunarak yararlıklar gösterdi. İstanbul fethinde vefât etdi. Mahdûmu Yahyâ Bey ve kerîmesi Sultân Bâyezîd-i Sânî zevcesi İldi Hâtun meşhûrdur.

İbrâhim Tâceddîn Çelebi Mevlânâ

Niksarlıdır. Hasan bin Mehmed oğludur. Seyyid Şerîf Cürcânî tilmizlerinden Sultâniye-i Merzifon müderrisi Mevlânâ Ferideddîn Mehmed Devvânî ve Hâfızeddîn Mehmed Buhârî tilmizlerinden Mevlânâ Şücâ'eddîn İlyâs Merzifonî'den tahsîl-i ulûm ederek Amasya'da ders-i 'âm oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûm edib iştihâr ederek Yörgüç Paşa Müderrisi olup 862 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan fâzıl bir zât idi. Mahdûmu Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Çelebi Niksârîzâdelikle meşhûrdur.

İbrâhim Bey Bektemür oğlu Mûsâ Bey bin İmâdeddîn Süleyman Bey'in mahdûmudur. **İbrâhim Bey** Merzifon'da Devlet Hâtun Vakfı mütevellîsi Valide Kethüdâsı Yûsuf Paşazâde Mehmed Bey'in mahdûmudur. Merzifonludur. Bunlar ümerâdan olup **[66]** Bektemür oğlu 863 ve Yûsuf Paşazâde 867 sâlinden sonra vefât etmişlerdir.

İbrâhim Ağa-Hasan Ağazâde

Amasyalıdır. Yeniçeri Ağası Hasan Ağa'nın mahdûmudur. Birâderi Yeniçeri Ağası Mustafa Bey'dir. Pederi Hasan Ağa Amasya'da Çelebi Sultân Mehmed Hân devrinde sekbanbaşı ba'dehû yeniçeri ağası olmuşdu. Sâhib-i terceme de İstanbul fethinde zağarcıbaşı,

ba'dehû sekbanbaşı olarak Sultân Bâyezîd-i Sânî ile 860'ta Amasya'ya geldi. 871 sâline doğru vefât eyledi. 868 târîhli evrâk-ı resmiyede Amasya'da sekbanbaşı görüldü.

Mevlânâ İbrâhim-Tâceddîn Çelebi

İlyâs oğludur. Amasya'da bi't-tahsîl ders-i âm ve müderris-i Hüsâmiye olup 882 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan idi.

İbrâhim Bey-Eretnazâde

Amasyalıdır. Amasya züamâsından Abdullah Bey bin Eretna Bey bin Alâeddîn Ali Bey bin Nâsıreddîn Mehmed Bey bin Sultân Eretna Hân mahdûmudur. Şâdî Beyzâde Burak **[67]** Bey'in dâmâdı olup züamâdan, ba'dehû Edirne'ye gidip ümerâdan oldu. Sultân Mehmed Fâtih devrinde Bursa Bey'i olup hayli zaman orada kaldı. Ba'dehû Edirne'de ikâmetle Yeniçeri Meydânında binâ eylediği mescid-i şerîfi mesâlihine Edirne ve İnegöl'de vâki' emlâkini 872'de vakfetdi. 877'de vefât eyledi.

Kuyûd-ı Vakfiye idâresinde mukayyed vakfiyesinde "fahrü'l-ümerâi'l-kirâm seyyidi'l-mülûki'l-i'zâm melceu'z-zü'afâ ve'l-eytâm el-mü'eyyed bi-te'yîdi'l-melîki'l-allâm İbrâhim Bey bin Abdullah Bey" diye tavsîf edildiği evlâd-ı mülûkdan olduğunu göstermektedir. Vakfiyenin tevliyetini mahdûmu Burak Bey ve bunun evlâdına meşrut olduğu Mûsârrahdır. Burak Beyzâde İskender Bey Eretnazâdelikle meşhûr idi.

İbrâhim Efendi-eş-Şeyh Tâceddîn Tennûrî

Amasyalıdır. Amasya Darphânesi Sarrâfı Sivaslı Hüseyin oğludur. Amasya'da hayli müddet Saraclar Şeyhi Pîr Sun'ullah Halvetîye hizmet ederek ulûm-i şer'iyye ve tasavvufu ahzetdi. Bu esnâda sâdât-i meşâyîh-i Nakşıbendiyyeden Pîr Sadreddîn Mehmed Horasânî'ye de mülâzemet ederek muhibbânından oldu.

846'da Amasya Vâlisi Şehzâde Sultân Alâeddîn Bey **[68]** ıhnâk ve şeyhi olan Pîr Sadreddîn Horasânî Yenice'ye iclâ ve tevâbi'i birer tarafa teb'îd edildiği esnâda bilâd-ı Karaman'a gidip Mevlânâ Şerefeddîn Ya'kûb Karamânî hizmetine gidip ondan tahsîl-i kemâlât-i ilmiyye etdi.

855'de Sultân Mehmed Hân-ı Sânî'nin cülûsunda bilâd-ı Osmâniyye'ye avdet edib pederinin eski vatanı olan Sivas'da tedrîs-i ulûm ederek müderris oldu. 861'de Amasya'da Halfet Gâzi müderrisi görüldü. Ba'dehû terk-i tedrîs edib Göynük'e giderek Akşemseddîn Mehmed Bayrâmî hizmetine mülâzemet etdi. Ondan ahz-i hilâfet ederek müşârün-ileyhin işâretiyle Kayseriyye'ye gidip orada ikâmet ve neşr-i envâr-i tarîkat etdi.

878'de âzim-i Hicâz olup diş kanaması mu'tâdı olduğundan tarîk-i hacda gördüğü rü'yâsında Risâlet-penâh Efendimizin işâret-i nebeviyyesiyle Şâfî mezhebini kabûl ederek ızdırabdan kurtuldu. Fakat beynel-ulemâ kıl ü kâli mûcib oldu. Avdetde Amasya'ya gelip dört yıl kadar da Amasya'da Hoca-Sultân Zâviyesi Şeyhi Cemâleddîn Mehmed Hacı Halîfe hazretlerinin sohbetlerinde dem-güzâr oldu. **[69]**

882'de Halîmî vak'asında Amasya Vâlisi Sultân Bâyezîd'in sâhib-i divânı Hızır Paşazâde Mahmûd Paşa ile Mü'eyyedzâde Abdurrahman Efendi'nin i'dâmı ve pekçok kimselerin teb'îdi fermânı vürûd eylediğinden Amasya'dan kalkıp ikinci def'a Kayseriyye'ye gitdi. Orada dört yıl irşâda mülâzemetle 887 senesinde dâr-ı kudse irtihâl etdi.

Fâzıl, muttakî, pek müteşerri', âbid, sâfî nihâd, zâhid, pâk i'tikâd ve mazınne-i kerâmet bir zât-ı sütûde-simât idi. Tennûrda îfâ-yı riyâzet ve ref'-i ızdırab-ı derûn etmekle beraber mürîdânından ızdırâbât-ı kalbiyyeye dûçâr olanları da tenevvüre vaz' eylediğinden (Tennûrî) diye meşhûr oldu. (Kaddesallahu's-sırrahu'l-'azîz)

Asrında ferîd, Tarikat-ı Bayramiyede vahîd, enfâs-ı mübârekesi mü'essirdi. Mahdûmları Sun'ullah, Lütfullah, Sa'dullah Efendilerdir. Bunlara ve bunların evlâd-ı kirâmına

"Tennûrîzâde" dendi. Evlâdından Amasya Müftüsü Zeynel'abâd Çelebi bin Ni'metullah Çelebi, birâderleri Halîl, Abdulfettâh Efendiler ile Mahmûd Efendi bin Sun'ullah Efendi ve **[70]** Abdurrahîm Efendi bin Fethullah Efendi 976'da ber-hayât idiler.

Evlâdından Sa'dî Çelebizâde Ebu's-Su'ud Efendi 960'da kibâr-ı müderrisinden olup Abdulkâdir Efendi bin Emrullah Efendi ve Abdurrahîm Efendizâde Abdulvehhâb Efendi, bin hudûdunda ber-hayât idiler. Karayazıcı şeyhi es-Seyyid Abdurrahîm Efendi de evlâd-ı Tennnûrîyedendir.

Şeyh müşarün ileyh ibtidâ Halvetî olarak silsile-i hilâfeti Amasya'da Pîr Sun'ullah Halvetî, Pîr Abdurrahman Çelebi, Pîr Şerefeddîn Hamza vâsıtalarıyla Hazret-i Pîr İlyas Halvetîye ve sonra Bayrâmî olup silsile-i hilâfeti Akşemseddîn Mehmed Bayrâmî, Hacı Bâyezîd-i Ankaravî, eş-Şeyh Hamideddîn Aksarâyî vâsıtalarıyla Amasya civârında Şeyh Şâdî Karyesinde medfûn eş-Şeyh Şehâbeddîn Şâdî Çelebi'ye müntehîdir.

İbrâhim Efendi-el-Hâc Tâceddîn

Gelgirâslıdır. Ali oğlu olup Amasya fuzalâsından tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve câmi'-i enderûn vâ'izi olup 890 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi. Artukoğlu İbrâhim Çelebi bin Hasan Çelebi ve **[71]** birâderi Murteza Çelebi bu esnâlarda ber-hayât idiler. Ba'dehû vefât etmişlerdir. Kudât u ulemâdan idiler.

İbrâhim Ağa-Sekbân

Hasan oğludur. Amasya'da Sultân Bâyezîd-i Sânî vâlî iken Hâlid Ağa'dan sonra sekbânlar ağası, Amasya yeniçerileri zâbıtı olup 892 sâlinden sonra vefât etdi. Hâlid Ağazâde İbrâhim Ağa da Amasya'da sekbânbaşı, yeniçeriler serdârı olup 896 sâlinden sonra vefât etdi. Zî-nüfuz adamlardı.

İbrâhim Çelebi-Muhâsebeci

Mâliye defterlerinde görüldüğü üzere Amasyalı Ahmed'in oğludur. Sultân Fâtih Mehmed Hân devrinde hizâne-i âmire ketebesinden olarak terakkî edib 882'de muhâsebeci ve 888'de Anadolu defterdârı ve 892'de Rumeli kethüdâsı ve ba'dehû Rumeli defterdârı görüldü. 896 sâlinden sonra vefât etdi. Hâcegân-i divân-ı hümâyûndan "Muhâsebeci Amasyalı İbrâhim Çelebi" demekle meşhûr idi. Mahdûmu Mehmed Çelebi'dir. **[72]**

İbrâhim Tâceddîn Efendi-Şâmluzâde

Amasyalıdır. Debbâg ustalarından lâciverdî rengi îcâd eden Şamluoğlu Ali bin Ahmed mahdûmudur. Mehmed Paşa vakfiyesinde Mevlânâ Tâceddîn İbrâhim Şâmlu ve Tabakât-ı Temimi'de "Tâceddîn İbrâhim bin el-üstâzü'l Amâsî" diye yazılıdır. "Şakâyık"da pederinin lâciverdî rengini îcâd eden debbâg ustası olduğu kaydedilmişdir.

Amasya'da İbrîzâde Mevlânâ Muhyiddîn Çelebi ve Merzifon'da Seydî Ahmed Kırımî'den ve İstanbul'da Hızırbeyzâde Mevlânâ Sinan Paşa'dan ikmâl-i tahsîl ve mülâzemet ederek ders-i âm ve Ankara'da Ak Medresesi müderrisi iken 880'de Trabzon vâlisi Şehzâde Sultân Abdullah mu'allimi oldu.

Ancak hocası Sinan Paşa'nın 884'de azl ü habsi üzerine bu da mu'allimlikten azledilip on beş akçe ile Çubuk-âbâd kazasına gönderildi. 886'da Sultân Bâyezîd'in taht-ı saltanata cülusunda hocası gelip sânîyen vezâretle nişancı oldukta Ankara kadısı oldu. **[73]**

Kudâtdan ba'de'l-azl üstâdı İbrîzâde vefâtıyla yerine Amasya'da Hüseyniye Medresesi ve 900 hudûdunda Hızır Paşa müderrisliği ile mütekâid olduğu halde 909'da dâr-ı na'îme irtihâl etdi. "Tercüme-i Şakâyık"da Mecdî Mehmed Efendi diyor ki:

"Müddet-i ömründe zühd ü salâh u iffet ü felâh üzere olup nefs-i nefisine iştigâlde ve ebnâ-yı zamandan i'raz ü imtinâ'da nekâhat-ı aslî ve semâhat-ı fıtrî mübtegâsınca ve zekâ-yı tabî'i ve nekâ-yı cibilli müktezasınca ulûm-ı mütedâvilede müşâreketi olup akrân ve emsâlden

tefevvuk eyledi.” Mahdûmu Alâeddîn Ali Çelebi ve hafîdi Muhyiddîn Mehmed Efendi kibâr-ı kudât ve ulemâdandır.

İbrâhim Bey-Âbâdzâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Hacı İsâ Bey bin Hacı Mehmed Bey bin İsa Bey bin Ömer Bey’in mahdûmudur. Amcası Bâyezîd Bey’e dâmâd ve züamâdan olup 890’da Amasya alaybeyi ve 893’de Mısır harbinde mirlivâ oldu. Ba’dehû kibâr-i ümerâdan olup 910 sâlinden sonra vefât **[74]** etdi. Mahdûmu Mîrzâ Bey ve kerîmesi Belkıs Hâtun ma’rûfdur.

İbrâhim Halvetî-Pîr Baba

Köprülüdür. Eş-Şeyh Aydın el-Havetî hizmetinde tahsîl-i ilm ü hâl edib hilâfet aldı. Şeyhinin vefâtında zâviyesi şeyhi olup irşâd-ı tâlibîn ile iştigâl ve ibâdete hasr-ı işgâl ederek 912 hudûdunda vefât eyledi. Âlim, müteşerri’ bir zât idi.

İbrâhimEfendi-Hatîbzâde

Amasyalıdır. Amasya müftüsü Mevlânâ Zeyneddîn Halîl bin Mevlânâ Tâceddîn İbrâhim bin Mevlânâ Hatîb Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amcası Allâme Hatîbzâde Muhyiddîn Mehmed Efendi’den tahsîl-i ulûm edib İstanbul’da ders-i âm oldu.

“Tercüme-i Şakâyık”da Mecdî Mehmed Efendi’nin beyânı üzere ba’zı medârise müderris olduktan sonra İznik’de Orhaniye, Bursa’da Sultâniye, ba’dehû İstanbul’a gelip Fatih’in Sekiz medresesinden birine müderris oldu. Ancak su’i **[75]** mizâc ve za’f-ı külliye mübtelâ olduğundan tashîh-i mizâc etmek üzere Bursa’da Sultân Murâd-ı Gâzi Medresesi müderrisi olarak oraya gitdi. 920’de orada vefât etdi. Âlim, kerîm, münzevî idi.

“Şakâyık-ı Nu’mâniye” bu zâta Hatîbzâde Muhyiddîn Mehmed Efendi bin Tâceddîn İbrâhim Efendi’nin birâderi kaydetdiği halde Amasya’da elde etdiğim evrâk-ı resmiyede 886’da Amasya nâibi Hatîbzâde İbrâhim bin Halîl olduğu görüldü. 888’de Dârende kadısı iken Şehzâde Sultân Cem tarafdârı zannedilerek azledilmiş, ba’dehû berat-ı zimmeti zâhir olduğundan Amasya’da Hüseyniye, ya’nî Büyük Ağa müderrisliği verilmişdi.

İbrâhim Bey-Tura Paşazâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Tur Hasan Bey bin Ali Çelebi bin Tura Paşa’nın mahdûmu olduğu münâsebetle Turaoğlu da dendi. Züamâdan iken ümerâdan, ba’dehû Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed’in ma’iyet-i ümerâsından ve mukarreblerinden olmuşdu. 918’de Sultân Selîm ve Ahmed muharebesinde mecrûhan vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan idi.**[76]**

İbrâhim Ağa-Hoca Acem

Gencelidir. Neslen Türk olduğu halde İranîlere pek mütemâ’il olduğundan Türklüğünü unutmuşdu. Amasya’ya muhâceret ve Üçler Mahallesi’nde ikâmet ve Üçlere hizmet ederek nüfûz ve servet kazandı. Tüccârdan olup “Hoca Acem” diye iştihâr etdi. 917 senesinde Varaylı Zünnun Şâh’ın Amasya’yı işgâl ve gâretinde büyük hisseler alıp nüfûz ve serveti artdı.

918 senesinde Şâdî Paşa’nın Amasya vâliliğiyle vürûdunda takiyye edib ta’kibâtdan kurtulmuşdu. İkinci defa Üçler vak’asında istinâd eylediği efendisi Mîr Gıyâseddîn Şirâzî ile beraber 923 senesi muharreminde i’dâm edildi. Gâyet dişli hâ’in, Şâh İsmâil Safevî tarafdârı, Türk düşmanı bir Şi’î idi.

İbrâhim Tâceddîn Efendi-Çorumluzâde

Amasyalıdır. Çorumlu Şeyh Mehmed Çelebi mahdûmu ve Kazasker Alâeddîn Ali ve hâcegân-ı divân-ı hümâyûndan Lütfullah Çelebilerin birâderidir. Amasya’da tahsîl-i ulûm edib **[77]** mu’allim-i sultânî Hatîb Kâsım Efendi’den mücâz ve ders-i âm oldu. Ba’dehû müderris ve

kadı, birkaç def'a Amasya nâibi olarak Şehzâde Sultân Ahmed'e tekarrüb etmişdi. 918'de menkûb ve mütekâ'id olduğu hâlde 924'de vefât etdi.

İbrâhim Çelebi-Sabuncuzâde Hoca

Amasyalıdır. Amasya'nın meşâhîr etibbâsından ve eczâcılarından Lütfullah Çelebi bin Ali Çelebi bin Hekîm Hacı İlyâs Çelebi mahdûmu ve tabîb-i meşhûr Mevlânâ Şeref Çelebi bin Ali Çelebi'nin yeğenidir. Amasya'da tabâbet ve eczâcılık ile servet ve i'tibâr kazandı.

Bu yüzden Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'in mukarreblerinden olduğu münâsebetle Sultân Selîm Hân'ın cülûsunda ta'kîbâta uğradı. Bir yıl ta'kikâtdan sonra habs ve tazyîkatdan kurtuldu. Yine eski san'at ü ticâretiyle iştigâl etdi.

923'de Şehzâde Sultân Murâd bin Şehzâde Sultân Ahmed'in İrân'dan Amasya'ya geldiği esnâda bunun hânesinde ikâmet ve ihtifâ etdiği rivâyet edilmiş, bu rivâyet Sultân Selîm'in kulağına kadar gitmiş, yine tazyikâta ma'rûz **[78]** kalmıştı.

924'de Karahisâr-ı Şarkî tarafında tutulup başı kesilen şahsın Şehzâde Murâd olduğuna şehâdet için Üsküdar'a kadar sürüklendi. Orada diğer bir Amasyalı ile başın Şehzâde Murâd Bey'e âid olduğuna şehâdet ederek yakasını kurtarıp avdet etdi. 930 hudûdunda Amasya'da vefât eyledi.

Âlim, tabîb-i hâzık, tertîb-i edviye ve terkîb-i eczâda mâhir, kerîm, kana'atkâr, hâdim-i insâniyet bir zât idi. Buna Solakzâde Târîhinde Sabuncu Hoca İbrâhim Çelebi denmişdi. Sülâlesi Sabuncuoğlu demekle meşhûr idi. Mahdûmu Mevlânâ Hekîmî Mehmed Çelebi'dir.

İbrâhim Çelebi-Kocacıkoğlu Hoca

Amasyalıdır. Meşâhîr-i tüccârdan Kocacıkoğlu Hoca Mehmed Çelebi mahdûmudur. Bunlara Kocacıkoğulları denirdi. Evrâk-ı Resmiyyede Kocacıkoğlu yazılıdır. Ceddînin yaptırdığı Kocacık Mescidi'ni müceddeden imâr ederek üç bab dükkân vakf ve hâsılâtından mescîd-i mezkûr mesâlihine vezâ'if **[79]** ta'yîn etdi. 931 sâlinden sonra vefât eyledi. A'yân-ı tüccârdan, sâhib-i hayr ve servet bir zât idi.

İbrâhim Çelebi-Hacı Hamza Beyzâde

Amasyalıdır. Amasya'da Kuba altında mescîd-i şerîfi ve mahallesi olan Hacı Hamza Beyzâde Kâsım Bey'in oğludur. Pederinin vefâtında ceddi vakfına mütevellî oldu. Şehzâde Sultân Ahmed'in divan hocalarından olup zamanında şehremîni olmuşdu.

918'de şehzâdenin vefâtında âzim-i Hicâz olup avdetinde mescid-i mezkûrun mesâlihiyle iştigâl ve Üçler vakfiyesine ibrâz-ı hamiyyet edib sonra yine şehremîni oldu. 935 sâline doğru vefât etdi. Kibâr-ı a'yândan nâfizü'l-kelîm, hânedân, kerîm, sâhib-i servet bir zât idi. Mahdûmları Kâsım, Mehmed Çelebilerdir.

İbrâhim Efendi-Koca Emîr

Amasyalıdır. Yenice kazasında medfûn ve el-yevm "Mehmed Baba" demekle meşhûr sâdât-ı Hüseynîyeden ve şehzâde Sultân Alâeddîn Bey'in şeyhi olan es-Seyyid Sadreddîn Mehmed bin es-Seyyid Hüseyin ibn-i es-Seyyid Ali Horasânî mahdûmudur. Birâderleri mu'allim-i sultânî **[80]** es-Seyyid Abdullah Efendi ile kibâr-ı ulemâdan es-Seyyid Hüseyin Çelebi'dir.

Amasya'da 844 senesinde tevellüd edib 846'da pederiyle beraber Amasya civârında Yenice köyüne gitdi. Orada Sultân Bâyezîd Hân-i Sânî Amasya vâlisi olup gelene kadar ikâmet etdi. 861'de pederiyle beraber Amasya'ya geldi. Bir müddet Mevlânâ Ahmed Cündî Çelebi'den tahsîl-i ulûm etdi.

Ba'dehû İstanbul'a gidip Şeyhülislâm Mevlânâ Hüsrevî Mehmed Efendi'nin tilmizi olan Mevlânâ Hasan-ı Samsunî'den telemmüz ve ahz-i icâzet etdikden sonra Hocazâde

Müsliheddîn Mustafa Efendi İznik müderrisi oldukta beraber gidip orada müşârün-ileyhden ikmâl-i tahsîl eyledi. Hutût-ı mütenevvi'ayı Amasya'da Hayreddîn bin Mar'aşî'den ahzetmişdi.

Sonra İstanbul'a gelip Sadr-ı a'zam Karamânî Mehmet Paşa'nın evlâdına mu'allim olduysa da 886'da paşanın i'dâmıyla Sultân Bâyezîd Hân'ın taht-ı saltanata cülûsunda Karahisâr-i Şarkî müderrisliğiyle ib'âd edildi. Ba'dehû Sultâniye-i Merzifon müderrisi ve 896'da Şehzâde Sultân Korkud mu'allimi olarak Manisa'ya gitdi. **[81]**

Birkaç yıl sonra mu'allimlikten isti'fâ edib Hüseyniye müderrisi olarak Amasya'ya geldi. Yıllarca Amasya'da neşr-i ulûm ederek iştihâr eylediğinden ilk def'a Amasya nakîbü'l-eşrâf kâ'im-mâkamı oldu. Amasya'da mevcûd sâdât-ı Aleviyenin defterini tanzîm edib birâderzâdesi olan nakîbü'l-eşrâf es-Seyyid Mahmûd Emîrî Efendi'ye gönderdi.

Bu esnâda ba'zı A'câm ile kesret-i ihtilâtı ulemânın itirâzâtına bâ'is olduğundan 911 vak'asında Hatûniye ve Tokat müderrisi olarak Amasya'dan kaldırıldı. Bununla beraber nikâbet uhdesinde kaldı. 913'de Amasya'da Sultân Bâyezîd müderrisi ve müftü olduğu halde Amasya'ya gelip talebesine kavuştu. Üçlere mukârenet ederek yedi emîrlerden biri oldu.

918'de Şehzâde Sultân Ahmed'in ihnâkında Amasya'dan mutayyeben kaldırılıp İstanbul'a nakledildi. Orada Mustafa Paşa müderrisi olduysa da iki yıl sonra Sultân Selîm Hân kendisini Kasaba-yı Ebû Eyyûb el-Ensârî'ye nakl ve orada kendisine temlik etdiği hânede ikâmet ve **[82]** yevmî iki yüz akçe vazife-i tekâ'üd i'tâ etdi.

Orada on beş yıl kadar tezkir u ibâdât ile iştigâl ederek evâhir-i ömründe iki gözü de a'mâ olup sonra bir gözü açıldı. Cenâb-ı Hakk'a teşekkürler ederek ibâdet ve riyâzetle meşgûl iken 935 senesi evâhirinde dâr-ı kudse intikâl etdi. Ebû Eyyûb Ensârî Câmii ittisâlinde kürsî arkasında medfûndur.

'Ulûm-ı akliyye ve nakliyede mütebahhir, gâyet kâmil, mü'eddeb, vecîh, müfessir, muhaddis, zâhid, nefesi mü'essir, afîf, müteşerri', şerîfü'n-neseb bir âbid-i murtâz idi. Gâyet edîb olup bağdaş kurduğunu kimse görmüş değildir. Te'ehhülden müctenib, mücerred olup az uyur, çok oturur, yatağa yatmazdı.

Uzun boylu, güzel huylu, çok sakallı, gâyet müşekkel, vakûr, mehîb idi. Teheccüdü dâ'im, tedrîse mülâzım olup sebb-i sahâbeden müctenib, tarik-ı Halvetiye müntesib, sufiyyeye muhib bir hattât-ı meşhûr idi. Bütün kitaplarını kendisi yazmış olduğundan hatt-ı destiyle **[83]** muharrer binlerce kitaba mâlikdi.

Amasya'da Abdullatîf Efendi Kütübhanesinde kendi hattıyla yazdığı bir kitabı gördüm. Kitabın zahrında güzel bir nesîh ile şu kitâbe vardı: "Ketebehu el-fakîru'l-muhtâc ilâ rahmetillahi'l-kadîr İbrâhim bin Mehmed el-'Acem el-müderris bi'l-medreseti'l-Hüseyniye bi-Amasya fî seneti hamsin ve tis'i mie" Amasya'da tevellüd etdiği de pederinin hattıyla mazbut idi.

Mücerred kendi hânedânına ifrâd üzere muhibb ve meftûn olan İranlılarla kesret-i ihtilâtı, hâssaten Mir Gıyaseddîn Şirâzî'ye incizâbı ve Acemlikle intisâbı yüzünden sû'i zana uğrayıp İstanbul'a i'zâm edilmesini intâc etdi. Bununla beraber ilm ü fazlına, siyâdet-i nesebine hürmeten rencîde edilmedi. O zaman kazaskerlere verilen iki yüz akçe vazife-i tekâ'üdle taltîf edildi.

Talebe-i ulûmdan biri kendisine bir takım istinâdât ile atâle-i lisân etmesinden pek müte'essir olup "Acep lisânı hareket eder mi?" buyurdukda o gece merkûmun dili tutulduğu "Tercüme-i Şakâyık"da yazılıdır. Sultân Selîm'in kendisine temlik **[84]** etdiği hânesini Eyüp müderrislerine vakfetdi. "Şakâyık", "Akd-i Manzûm", "Tuhfetü'l-Hattâtîn" ve sa'ire kitaplardan ve bulunan kayıdlardan telhîs edilerek bu terceme yazılmıştır.

İbrâhim Bey-Gâzibeyzâde

Amasyalıdır. Köprü'de câmi' ve emâreti olan Tâceddîn İbrâhim Paşa'nın birâderi el-Hâc Süleyman Bey bin Safî Çelebi bin Gâzi Mehmed Bey bin Alâeddîn Ali bin İbrâhim eş-Şirvânî mahdûmu ve Kazasker Tâcî Beyzâde Ca'fer Çelebi'nin ammizâdesidir.

Amcası Tâceddîn Paşa nezdinde terbiye ve tahsîl gördü. Şehzâde Sultân Ahmed'in ma'iyet-i ümerâsından olup 918'de bir müddet menkûb oldu. 921'de kazasker Ca'fer Çelebi ile İstanbul'a gidip mîr-livâlıkla kayrıldı. Devr-i bilâd ederek 940 hudûdunda vefât etdi.

İbrâhim Bey-Kemâl Paşazâde

Amasyalıdır. Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya vâlisi iken 873'de vefât eden lâlâsı vezîr Kemâleddîn Ahmed Paşa mahdûmu ve Halîl, Süleyman Beylerin birâderidir. Meşâhîr-i ümerâdan olup 890 sâlinden sonra vefât etdi. Diğer **[85]** Kemâl Paşazâde **İbrâhim Bey** bin Halîl Bey bin Kemâleddîn Paşa da kibâr-ı ümerâdan olup 915 sâlinden sonra Edirne'de vefât etmişdir. Bunun dâmâdı ammizâdesi olan Şeyhülislâm Şemseddîn Ahmed Efendi'dir. Bunun mahdûmu İbrâhim Çelebi de 954 sâlinden sonra vefât etdi. Kudât-ı ulemâdandır.

İbrâhim Çelebi-Nefîszâde

Amasyalıdır. Âşık Paşa neslinden olup Amasya'da Mahmûd Çelebi zâviyesi şeyhi olan Tâceddîn Mehmet Çelebi bin Nefiseddîn İbrâhim Çelebi bin Kemâleddîn Ahmed Çelebi bin Mes'ûd Çelebi bin Abdurrahman Çelebi bin Elvân Çelebi bin Âşık Paşa bin Muhlis Paşa bin Baba İlyâs Horasânî mahdûmudur. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa'nın kâtib-i dîvânı olan Hamdullah Hamdi Çelebi birâderi olup Amasya'da tahsîl-i ulûm ederek müderris, kadı, vilâyâta defterdâr oldu. Ba'dehû İstanbul'a gidip Anadolu Defterdârı olarak ricâl-i devlet sırasına girdi. Ba'de'l-azl 959 senesi ramazânında Bostancıbaşı Mahallesi'nde binâ eylediği mektebi mesâlihine **[86]** emlâkini vakfedib sonra vefât etdi. Diğer birâderleri Muhibbî Mehmed, Hacı Nefîs Çelebilerdir.

İbrâhim Kemâleddîn Efendi-Dede Cüngî

Amasyalıdır. "Zeyl-i Şakâyık"da yazıldığı üzere Amasya'da debbâg ustalarından Sonisalı Yahşî mahdûmudur. Terceme-i hâli aşağıda Kemâleddîn İbrâhim Efendi diye yazılan fuzalâdandır. Kudât-ı ulemâdan İbrâhim Efendi bin Osmân 987 ve diğer Kâtipzâde İbrâhim Efendi bin Mehmed Çelebi de 1000 seneleri hudûdunda vefât etmişlerdir. Bunlar da Amasya ricâlindendir.

İbrâhim Bey-Kul

Amasyalıdır. Devşirmelerden olup Amasya'dan İstanbul'a götürüldü. Acemiyân kışlasında terbiye edilip dergâh-ı âlî yeniçerilerinden oldu. 973'de bölükbaşı, ba'dehû terakkî ederek zağarcıbaşı, 985'de Doğan Ağa'nın yeniçeri ağalığında kul kethüdâsı olduğu tedkîk edilen yeniçeri defterlerinden anlaşıldı.

987'de ma'zûl, ba'dehû mîr-livâ olup sancakları **[87]** dolaştı. Estergon harbinde 1003'de vefât etdi. Oğulları Halîl, Ali Beylerdir. Halîl Beyzâde İbrâhim Ağa ve Ali Beyzâde mîr-livâ Mehmed Bey'dir. Bunun oğulları Halîl, Zor Abbâs, İbrâhim Ağalardır. Bunlara "Kuloğulları" dendi.

İbrâhim Çelebi-Gümüşlüzâde

Amasyalıdır. Hazret-i Pîr İlyâs Halvetî neslinden ve kibâr-ı kudâtdan Halîl Çelebi bin eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Çelebi bin Celâleddîn Abdurrahman Çelebi bin Hüsâmeddîn Hüseyîn Çelebi mahdûmudur. Ba'det-tahsîl ders-i âm, müderris, kadı olup kasabât u bilâdı devretdi. Ba'dehû Osmân Çelebi Medresesi müderrisliğiyle mütekâ'id olup 1004 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Çelebi ve birâderi Abdullah Çelebi de kudât-ı ulemâdan idiler.

İbrâhim Dede Çelebi

Amasyalıdır. Şeyh Mehmed Dede mahdûmu olup 995'de Amasya Mevlevî-hânesi şeyhi oldu. On altı yıl kadar meşîhat edib 1011'de Eşkiyâ Vak'asında vefât etdi. Sülehâdan bir şeyh idi. Mahdûmu eş-Şeyh Mehmed Ârif Dede Efendi meşâhîr-i 'urefâdandır.

İbrâhim Efendi-Ermişli Hoca

Amasya'nın cenûb-i şarkî hudûdunda Ermiş, Vermiş köyünden Mehmed oğludur. Amasya fuzalâsından Hızır Paşa müderrisi Cum'a, Saraçhâne müderrisi müfessir Ahmed, Memik Çelebi demekle meşhûr Muhyiddîn Mehmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek uzun müddet Çeribaşı Câmiinde imâm, Sultân Bâyezîd Câmiinde ders-i âm **[88]** olduktan sonra Halfet Gâzi, Hızır Paşa, Hüseyin Ağa Medreselerinde müderris olup hayli talebe yetiştirdi. Ba'dehû ber-vech-i tekâ'üd Sultân Bâyezîd Câmii kürsü şeyhi olup 1013 senesinde vefât etdi.

Meşâhîr-i ulemâdan fakih, kâmil, hâfız-ı akvâl-i müfessirîn, müteşerri', muttakî bir zât idi. Halkalı Dede Türbesi bahçesinin şark tarafında medfûndur. Memik Çelebi diye meşhûr Muhyiddîn Mehmed Efendi'den telvîh okuduğunu kitabına yazmış olduğu görüldü. Mahdûmu Abdurrahman Efendi Ermişlizâdelikle meşhûrdur.

İbrâhim Efendi-Karakadızâde

Amasyalıdır. Amasya'da Boza-hânesinde eski Menzil-hâne sokağında bir mescid-i şerîf ve mektep yaptıran Karakadı Hayreddîn Hızır Efendi'nin mahdûmudur. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve müderris oldu. Ba'dehû İstanbul'a gidip Şeyhülislâm Mü'eyyedzâde Abdulkâdir Şeyhî Efendi'den mülâzemetle müderris, kadı oldu.

İğnecizâde Amasyalı Ömer Efendi'nin hemşîresi zevci olduğundan müşârün-ileyh ikbâlinde Kayseriye mollası, **[89]** Amasya kadısı, Trablusşâm mollası olarak ta'yîn edildi. 1023'de Hama kadılığından tekâ'üden Amasya'ya gelip 1026 senesi evâhirinde vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ ve mevâlîden idi.

Pederinin vakfını tevsi' edib Kurtboğan civârında kâin bağını evlâdına vakfetdi. Mahdûmları Mustafa, Mehmed Efendilerdir. Mustafa Efendizâde vezîr İbrâhim Paşa 1074'de maktûl olup mahdûmu Mustafa Bey ve Mehmed Efendizâde Halîl Efendi ve bunun mahdûmu Mehmed Efendi tercemeleri aşağıda gelir.

İbrâhim Efendi-Kal'alı Hoca

Harşena demekle meşhûr Amasya Kal'ası sâkinlerinden Ali Çelebi mahdûmudur. Amasya fuzalâsından Bahşîzâde Yahya, Şeyhü'l-harem Sinan, Ermişli Hoca İbrâhim Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek Sultân Bâyezîd Câmii şerîfinde tûl-i müddet ders-i âm oldu.

Ba'dehû Hakala'da Kâsım Bey, Amasya'da Hızır Paşa, sonra Büyük Ağa demekle meşhûr Hüseyin Ağa medreselerine müderris olup pek çok talebeye icâzet verdi. Ba'dehû talebiyle **[90]** kal'a-yı bâlâda kâin Dizdâriye müderrisliği ber-vech-i tekâ'üd uhdesine verildi.

Orada Bey Câmii Şeyhi de olup tedrîs ü tezkîr ile iştigâl ederek 1029 senesinde vefât etdi. Fâzıl, muhakkik, usûlî, muttakî bir zât idi. Üstâdının "Tebyînü'l-Mehârim" adlı eserini tahşiye etdiği, kitabının hevâmiş ve ta'likâtından anlaşılır. 985'de Kaya Paşa vakfiyesine şâhid görüldü. İbrâhim bin Ali el-Harşenî diye imzâ kordu.

İbrâhim Ağa-Çavuş

Amasyalıdır. Ali oğlu olup dergâh-ı âlî çavuşânından olarak devr-i hidemâd etdi. Sultân Ahmed Hân-ı Evvel devrinde muhassıl, cizyedâr olup Sultân Osmân Hân-ı Sânî devrinde Galata voyvodası oldu. 1031 recebi vak'asında ihtifâ ve ba'dehû vefât etdi. Diğer Amasyalı İbrâhim Ağa bin Halîl Ağa da sipâhilerden olup Gümüş ma'deni emîni, ba'dehû Merzifon voyvodası oldu. 1041 sâline doğru vefât etdi.

İbrâhim Efendi-Memi Dedezâde eş-Şeyh

Amasya'da Memi Dede demekle meşhûr Şâmîce Mahallesi'nde Hızır Paşa Tekkesi şeyhi Muhyiddîn Mehmed Efendi bin İbrâhim'in mahdûmudur. Memi Dede halifesi Kutb Ahmed Efendi sohbetinde tahsîl-i ma'ârif-i sufiye ve tefeyyüz ederek müşârün-ileyhin 1038'de irtihâli üzerine Hızır Paşa Tekkesi şeyhi oldu. İrşâd ve ibâdet, va'z u nasihatle iştigâl ederek 1044'de dâr-ı na'ime irtihâl etdi. Âlim, vâ'iz, ârif bir şeyh idi. Ammizâdesi Şeyh Hüsâmeddîn Efendi yerine geçdi. Pederi yanında medfûndur.

İbrâhim Paşa-Hacıefendizâde

[91] Mâliye defterlerinde muharrer olduğu üzere Amasyalıdır. Hacı Efendi demekle meşhûr olan Amasyalı Gökşenzâde el-Hâc Mustafa Efendizâde Abdurrahman Çelebi mahdûmudur. 1041 sâline kadar ele geçen mâliye defterlerinde " İbrâhim Abdurrahman Hacı Efendizâde Amasya" diye mukayyeddir.

Evâ'il-i hâlinde Amasya cizyesi kâtibi, sonra cizyedâr, muhassıl olup İstanbul'a gitdi. 1024 senesinde evkâf-ı Süleymaniye mütevellîsi, 1027'de mukâta'acı ve Hâce-i sultânî Amasyalı Ömer Efendi sâyesinde 1028'de matbah emîni, 1031 senesi evâ'ilinde defterdâr-ı şıkk-ı sânî olduğu halde sene-i mezbûre recebi hâ'ilesinde taşra gönderildi.

1033 senesinde Karasi ve Uşak muhassıl-ı emvâli, ba'dehû Kütahya muhassılı ve 1038'de Hüsrev Paşa sadâretinde İstanbul'a gelip muhasebeci 1041'de Amasyalı Hüseyin Efendi'nin baş-defterdârlığında defterdâr-ı şıkk-ı sânî oldu. Ba'dehû ma'zûl olup Kastamonu defterdârı olarak gitdi. Bayram Paşa sadâretinde gelip sânîyen defterdâr-ı şıkk-ı sânî ve 1049 senesi muharreminde baş-defterdâr oldu. **[92]**

Sultân İbrâhim Hân'ın cülûsundan sonra Sadr-ı a'zam Kemânkeş Kara Mustafa Paşa'nın arzıyla 1051 senesi evâ'ilinde azledildi. Müte'âkiben Sultân İbrâhim Hân'ın irâdesiyle Kastamonu beylerbeyi oldu. 1053 senesi ramazânında sânîyen defterdâr-ı şıkk-ı evvel olduysa da şevvâlin dördüncü günü vefât etdi. Gâyet muhâsib, müstakîm, halûk bir zât idi. Mahdûmları Abdurrahman, Mustafa Beylerdir. Yeğeni Hacı Efendizâde Sarı Mehmed Ağa kethüdâsı idi.

İbrâhim Ağa-Silahdâr

Amasyalıdır. Mehmed oğlu olup otuz sekizinci silahdâr bölüğünde " İbrâhim Mehmed Amasya" diye mukayyed görüldü. Devr-i hidemât ederek Bayram Paşa'ya müntesip olduğundan silahdâr ocağı kethüdâsı, ba'dehû silahdâr ağası oldu. 1047 senesinde mağzûben azledilip Bayram Paşa'nın şefâ'atiyle i'dâmdan kurtuldu. Bu esnâda Ahmed Ağa'nın vefâtıyla yerine ber-vech-i tekâ'üd Sultân Bâyezîd emâreti şeyhi ve nakîbi olarak Amasya'ya gönderildi. 1054 zilhiccesinde ma'zûl ve ba'dehû merhûm oldu. Yeri Genceli Veli Bey'e verildi. **[93]**

İbrâhim Paşa-Gürcü Hazinedâr

Amasyalıdır. Amasya'da Gürcü hânedânından Büyük Ali Bey demekle meşhûr Karslı Ali Bey'in mahdûmu olduğu münâsebetle "Gürcüzâde" dendi. Bevvâbân-ı Sultânî zümresine idhâl edilip Kuyucu Murâd Paşa'ya intisâb ederek sadâretinde kapıcılar kethüdâsı ve müşarün ileyhin irtihâlinde Gürcü Mehmed Paşa'nın hazinedârı olduğundan "Gürcü Hazinedâr" diye iştihâr etdi.

Gürcü Mehmed Paşa'nın sadâretinde kethüdâ-yı sadr-ı âlî olup Paşa'nın azlinde mîr-livâ olarak devr-i bilâd etdi. Bayram Paşa'nın sadâretinde Kars beylerbeyi, ba'dehû Sivas, Kastamonu, Mar'aş eyâletlerine sırasıyla vâlî olup 1056'da vefât etdi. Mahdûmları Ali, Mehmed, Mustafa Beyler de mîr-livâ olmuşlardı.

İbrâhim Efendi-Hayreddînzâde

Amasyalıdır. Kudâttan olup Mehmed Paşa Mahallesi'nde bir mescid-i şerîf yaptıran Hayreddîn Hızır Efendizâde Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da hutût-ı mütenevvi'ayı hattât-ı meşhûr Mehmed Çelebi'den ve ulûmı Amasya fuzalâsından temeşşuk ve ahz **[94]** edib ders-i âm oldu.

Ba'dehû Atabeg, Halfet Gâzi, Yörgüç Paşa Medreselerine müderris ve Köprü, Merzifon, Amasya kadısı, 1036'da Trabzon kadısı ve Evkâf-ı Rûmiye müfettişi, 1039'da Sofya mollası, ba'dehû mükerreren Amasya kadısı ve 1047 zilhiccesinde Kayseriye mollası, ba'dehû Karahisâr-ı Şarkî kadısı ve 1055'de Mar'aş mollası oldu.

1056'da ber-vech-i tekâ'üd Mehmed Paşa müderrisi olduğu halde 1058 receb gurresinde Amasya kadısı olup 1059 senesi rebiülevvelinin yirmi birinci günü dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Fuhûl-i ulemâdan, fudalâ-yı mevâliden fakih, ulûm-i şer'iyede kâmil, afîf, hattât-ı meşhûr idi.

Tezevvüc etdiği Mehmed Paşazâde Kurd Mahmûd Bey'in kerîmesi Aynî Hâtun'dan Mehmed, Mustafa, Ahmed ve Köprülü Durak Ağa'nın kerîmesi Hayrunnisâ Hâtun'dan Abdullah Efendiler nâmıyla dört mahdûmu ma'rûfdur. Bunun evlâdıyla Mehmed Paşazâde Hüseyin Bey'in kerîmesi Ayşe Hâtun evlâdı Seydîzâdelerden Kurd Mehmed Bey ve evlâdı arasında Hızır ve Mehmed Paşalar **[95]** evkâfı tevliyeti bir asr kadar mahkemeyi işgâl etdi. Hayreddînzâde Mehmed Efendi ricâlden ve mütevellî Ahmed Çelebizâde Ali Bey de mütevellî iken 1124'de azl ü nefy edilerek tevliyet Kurdzâdelere intikâl etdi.

İbrâhim Paşa-Hattât

Amasyalıdır. Fuzalâdan Amasyalı Hacı Nefîszâde Mustafa Efendi'nin birâderi Mehmed Efendi'nin mahdûmu olup "Ebe Dâmâdı" demekle meşhûrdur. Ceddi Hacı Nefîs Çelebi Âşık Paşazâde Elvân Çelebi ahfâdından olduğu bâlâda yazıldı.

Amcası sâyesinde İstanbul'a gelip tahsîl-i ilm ü ma'rifet etdi. Hutût-ı mütenevvi'âyı Timurcu Kulu Yûsuf Efendi'den ahz ü temeşşuk ederek mâliye kalemine girdi. Sultân İbrâhim'in ebesine dâmâd olup tefeyyüz ederek Bayram Paşa'nın sadâretinde mukâta'ât emîni, ba'dehû baş-muhâsib olup Hacı Efendizâde İbrâhim Paşa'nın defterdârlığında orta defterdâr ve 1054 muharreminde Kara Hasan Paşa üzerine baş-defterdâr oldu. **[96]**

1054 cumâdelevvelinde mevki'ini yeniçeri ağası Bosnalı Sâlih Ağa'ya kapdırdığından ma'zûl oldu. 1055 şevvâlinin yirmi sekizinde Sâlih Paşa'nın sadr-ı a'zam ve Kara Hasan Paşa da defterdâr oldukta Hasan Paşa'nın yerine Trablusşâm beylerbeyi ve 1057'de Anadolu vâlisi ve 1058'de vezâretle kubbe-nişîn oldu.

1058 recebinde Sultân İbrâhim'in hal'i ve dördüncü Sultân Mehmed Hân'ın cülûsu vak'asında tekâ'üde sevk edilerek Ayasofya ve Şehzâde vakıfları zevâidinden vazîfe ta'yîn edilip 1060 senesi saferinin on sekizinci günü vefât eylediği Ayasofya mahzeninde ele geçen "Defter-i Zevâ'id-i Havârân-ı Selâtîn" unvânlı defterde görüldü.

Vezîr-i müşârün-ileyh gerek defterdârlığı gerek vezâreti, Defâtîr-i Mâliye'de bulunabildi. Nâ'imâ Târîhi'nde "Ebe Dâmâdı İbrâhim Efendi" unvânıyla defterdâr olduğu yazılıdır. Defâtîr-i Mâliyye'de "Nefîszâde İbrâhim Efendi" diye mukayyed ve Defter-i Zevâ'id-i Havârân-ı Selâtîn"de "Vezîr-i Hattât İbrâhim Paşa" diye mestûrdur. Bunların üçü de **[97]** bir zât olduğu Mâliye Defterlerinden anlaşıldı.

Vezîr-i müşârün-ileyh, âlim, muhâsib, hattât-ı meşhûr olup Gülzâr-ı Savâb adlı hatt u hattâta dâ'ir bir eseri vardır. Yazdığı kitaplara İbrâhim bin Mehmed en-Nefîsî diye imzâ vaz' ederdi. Şöhreti Nefeszâde'dir.

Müstakîmzâde Süleyman Sa'âdeddîn Efendi "Tuhfetü'l-Hattâtîn" adlı eserinde diyor ki: "Seyyid İbrâhim bin Mustafa bin Nefes. Nefeszâde şehrîdir. Pederleri mezkûrdur. Hüsn-i hat risâlelerinden Gülzâr-ı Savâb nâm kitap kendi eser-i kalem-i tedvînleridir. Ol eser-i mu'teber şehâdetiyle sâhib-i şi'r ü inşâ ve mâlik-i meleke-i külliye-i âlem-bahâ oldukları sâbitü'l-fehvâdır. İbrâhim el-Halîl 1060 târîhi hudûdunda murâkabe-i eltâf-ı hafiye-i rabbâniye ile habs-

i nefs ve andelîb-i revânî gülzâr berd ü selâm-ı bekâya pervâz ile gonce-i bağ-ı visâle dest-res buldu."

Pederi dediği Mustafa Efendi hakkında da diyor ki: "Mustafa bin Nefes. Amasya'da pederi el-Hâc Nefes nâm zât-ı enfesdir. Bu cihetten kendileri Nefeszâde demekle şöhr-dâdedir. Atâyî kavlince Süleymaniye müderrisi iken Hâkâniye **[98]** Medresesine nakl olunup ol esnâda (Bahçe 1011) târîhinde bağ-ı cinâne vuslatla âzâde oldu. Hüsn-i hatt-ı şâhâneyi Şükrüllah Halîfe'den temeşşuk edib hutût-ı vaktinde izn ü nefes almıştı. Ferzend-i ercümend-i seyyid İbrâhim Efendi dahi mezkûrdur."

Şeyhü'l-Hattâtîn olan Amasyalı Hamdullah Efendi'nin dâmâd ve şâkirdi Amasyalı Şükrullah Halife 950 târîhinden mukaddem vefât etdiği münâsebetle Mustafa Efendi'nin bundan temeşşuk etmesinde bir yanlışlık olduğu gibi Nefiszâde Hattât İbrâhim Efendi'nin de Mustafa Efendi'nin mahdûmu olmasında bir yanlışlık vardır.

Çünkü Amasyalı Nefeszâde Mustafa Efendi, Amasya'da tahsîl-i ulûm ve hutût etdikden sonra İstanbul'a gitdiği Atâyî Efendi'nin nakletdiği terceme-i hâlinden anlaşılır. Mustafa Efendi, hutûtu Amasya'da kendi amcası Hamdullah Hamdi Efendi'den temeşşuk etmişdir. Pederinin adı mazbût olduğu üzere el-Hâc Nefîs Çelebi'dir. Halk arasında Hacı Nefes demekle meşhûr idi. Hattât İbrâhim Paşa, amcası Mustafa Efendi'nin nezdinde büyüdüğü münâsebetle mahdûmu **[99]** zann edilmiş olmalıdır.

İbrâhim Efendi-Kadızâde

Amasyalıdır. Kudâtdan Mehmed Efendi'nin mahdûmu olup müderris, nâib, kasabâta kadı oldu. 1067 sâline doğru vefât etdi. Ebuloğlu İbrâhim Ağa bin Ebu'l-kâsım Efendi de yeniçeri, Amasya serdârı, serdengeçtiler ağası, kır serdârı olup 1068'de vefât etdi. Hatîb Kâsımzâdelerdendir. Diğer Kuloğlu İbrâhim Ağa ibn-i Halîl Ağa da sipâhî, Amasya kethüdâyeri, Merzifon voyvodası, Gümüş ma'deni emîni oldu. Bu târîhden sonra vefât etdi.

İbrâhim Efendi-Meydânlı

Amasya'nın Hızır Paşa Mahallesi'nden Bahçıvan Ali'nin oğludur. Bahçıvanzâdelikle meşhûrdur. Fâzıl-ı meşhûr Kadızâde Mehmed İlmî Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib Sultân Bâyezîd Câmiinde ders-i âm oldu.

Talebesine icâzet verdikten sonra Atabeg, Torumtay, Halfet Gâzi Medreselerine sırasıyla müderris ve ba'dehû ber-vech-i te'bid **[100]** Hızır Paşa Medresesi müderrisi ve sonra Hızır Paşa Câmii kürsü şeyhi olup orada tedrîs ve ikâmet, nakl-i tefsîr ü hadîse muvâzabet etmekde iken 1069 senesi evâhirinde vefât etdi. Câmii mezkûrun garbında kâin bahçe derûnunda medfûndur. Meşâhîr-i ulemâdan, müteşerri', vâ'iz bir zât idi.

İbrâhim Bey-Uçaroğlu

Lâdiklidir. Uçar Mustafa Paşazâde Halîl Bey'in mahdûmu ve sadr-ı esbak Tayyar Mehmed Paşa'nın birâderzâdesidir. Amcasının sadâretinde mîr-livâ olup muhârebelerde bulundu. Niğde sancağından münfasıl iken Abaza Hasan Paşa'ya uyduğundan 1069'da ammizâdeleriyle beraber maktûl oldu. Diğer Çelebi Efendi kölesi olan mîr-livâ Memi Beyzâde İbrâhim Bey de kibâr-ı züamâdan iken Amasya alaybeyi olup 1074 senesinde Rûmeli Muhârebesinde vefât etdi. Oğulları İsmâil, Abdurrahman Ağalardır.

İbrâhim Paşa-Kadızâde

Amasyalıdır. Hâce-i Sultânî Amasyalı Ömer Efendi'nin hemşîrezâdesi olan Hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûndan Kara Kadı-**[101]** zâde Mustafa Efendi bin İbrâhim Efendi bin Kara Kadı Hayreddîn Efendi mahdûmudur. İstanbul'da terbiye görüp sipâhiler zümresine iltihak etdi. Pederinin sâye-i ikbâlinde ricâlden Şâmîzâde Mehmed Efendi'ye dâmâd ve riyâsetinde kethüdâsı oldu.

Kayınpederinin Köprülü Mehmed Paşa'nın sadâretinden mukaddem yapdığı mu'âvenetlerin mükâfâtı olarak müşârün-ileyhin sadâretinde sipâhîler ağası ve 1070 senesi muharreminde Rumeli beylerbeyi pâyesiyle Niğbolu vâlisi ve 1071 senesi saferinde vezâretle Niğbolu ve havâlisi muhâfızı oldu.

Ancak Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın sadâretinde Rumeli pâyesiyle re'isü'l-küttâb olan kayınpederi, sadr-ı müşârün-ileyhin hadâset-i sinn ve mesâvîsinden ve orduyu idâresizliğinden bahisle kendi dâmâdını makâm-ı sadârete sevk etmek dâ'iyesiyle ordudan Sultân Mehmed Hân-ı Râbi'e bir mektûb göndermişdi.

Sultân Mehmed-i Râbi', bu mektûbu sadr-ı müşârün-ileyhe irsâl **[102]** ve kendisinin her türlü harekâtında serbest olduğunu iş'âr etdiğinden kayınpederi ile beraber 1074 senesi evâilinde i'dâm edildi. Şâmîzâde'nin bu cür'etkârlığı yüzünden İbrâhim Paşa'nın ammizâdesi Amasyalı Mehmed ve Veli Paşa'lar da i'dâm ve cümlesinin emvâl ü emlâki müsâdere edildi. Mahdûmu Mustafa Bey de birkaç yıl sonra vefât etdi.

İbrâhim Bey-Abdîbeyzâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Abdîbeyzâde Ahmed Bey'in mahdûmudur. Züamâdan olup Rumeli Muhârebesinde yararlıklar göstermekle 1061'de Belgrad alaybeyisi görüldü. Ba'dehû mir-livâ olup 1076'da vefâtı müsecceldir.

İbrâhim Ağa-Nûhzâde

Merzifonludur. Ora eşrâfından Nûh Ağa bin Mustafa oğludur. Sipâhî, Merzifon kethüdâyeri, 1069'da Merzifon voyvodası, ba'dehû Merzifonî Kara Mustafa Paşa kethüdâsı oldu. 1075'de Surre-i Hümâyûn Emîni olarak Hicâz'a gitdi. Avdetinde 1077 senesi muharreminin beşinde vefât etdi. **[103]**

İbrâhim Bey-Dursunzâde

Amasyalıdır. Amasya'da câmi ve medresesi olan Seyfeddîn Torumtay evlâdından Mehmed Bey bin Hasan Bey bin Dursun Bey'in mahdûmudur. Kırk beş yıl kadar Torumtay ve Kaya Paşa vakfına mütevellî ve Ahî Sa'âdeddîn Mahallesi'nde sâkin olduğu halde 1078'de bilâ-veled-i zükûr vefât etdi. Dâmâdı eş-Şeyh Mehmed Efendi'den evlâdı vardır. Meşâhîr-i a'yândan idi.

Diğer Boyacızâde İbrâhim Bey Üçler Mahallesi'nden Veli Bey'in oğludur. Meşâhîr-i a'yândan olup 1079'da vefât etdi. Mahdûmları Veli Paşa ile Mahmûd, Ömer, Ahmed Beylerdir. Kerîmezâdesi de Bayburtluoğlu Yeğen Osmân Paşa'dır. Bunların cümlesi de 1100'de i'dâm edilmişlerdir.

Es-Seyyid İbrâhim Efendi-Arpacızâde

Amasyalıdır. Ömer bin Mahmûd'un mahdûmu olup Amasya fuzalâsından Kadızâde Küçük Mehmed, Sultân Bâyezîd imâmı Gürcü Hasan, Şeyh Ya'kûbzâde Mustafa Efendiler **[104]** gibi fuhûl-ı ulemâdan ulûm-ı şer'iyye ve akliyeyi ahzedib ders-i âm oldu. Otuz yıl kadar tedrîs-i ulûma devâm ederek Enderûn Câmii vâ'izi ve eş-Şeyh Hızır Efendi yerine Mahmûd Çelebi Tekkesi şeyhi ve müte'âkiben tekkenin vakfına mütevellî oldu.

1072'de Mahmûd Çelebi Tekkesinin tevliyet ve meşîhatini büyük mahdûmu es-Seyyid Ömer Efendi'ye kasr-ı yed ve ferâgat ederek va'z ve tezkîr ve Tefsîr-i Beyzâvî tedrîsine hasr-i işgâl etdi. İki def'a hatme muvaffak olup 1079 senesi ramazânında dâr-ı na'îme irtihâl eyledi. Fâzıl, müfessir, ulûm-i şer'iyede mütebahhir, bakiyye-i selef, hayru'l-halef, muttakî bir vâ'iz-i meşhûr idi.

Mahdûmları es-Seyyid Ömer, Mehmed Efendiler olup eş-Şeyh es-Seyyid Ömer Efendi 1099'da ve eş-Şeyh es-Seyyid Mehmed Efendi 1111'de vefât etmişlerdir. Tevliyet ü meşîhat es-Seyyid Ömer Efendizâde es-Seyyid eş-Şeyh Osmân Efendi'ye intikâl etdi. Bu da 1133'de

vefâtıyla oğulları es-Seyyid Abdullah, Abdurrahman Efendiler mütevellî ve es-Seyyid eş-Şeyh Mehmed Efendizâde es-Seyyid eş-Şeyh Hâfız Hüseyin Efendi şeyh oldu. **[105]** Mütevellî es-Seyyid Abdullah Efendi 1137'de vefât edib oğlu es-Seyyid Mustafa Efendi ve bunun da 1194'de vefâtıyla oğulları es-Seyyid Abdullah, Feyzullah Efendiler mütevellî olmuşdu. Es-Seyyid Abdullah Efendi 1199'da bilâ-veled vefâtıyla hisse-i tevliyeti birâderi es-Seyyid Feyzullah Efendi'ye ve bunun da 1204'de bilâ-veled-i zükûr fevtiyle kerîmesi Ümmü Gülsüm Hâtun'a intikâl etdi.

Mehmed Çelebi Tekkesi Şeyhi es-Seyyid Hâfız Hüseyin Efendi 1175'de ve birâderi mütevellî es-Seyyid Ahmed Efendi bin es-Seyyid eş-Şeyh Mehmed Efendi de 1169'da vefât edib mahdûmu es-Seyyid İbrâhim Efendi şeyh ve mütevellî ve cüz-hân olmuşdu. 1195'de bu da vefâtıyla meşîhat-ı ulemâdan Mustafa Efendi'ye ve tevliyet es-Seyyid Feyzullah Efendi bin es-Seyyid Mustafa Efendi'ye ve bunun da vefâtıyla evlâd-ı inâsdan Rahtuvân Paşazâdelere intikâl etdi.

İbrâhim Efendi-Memi Dedezâde eş-Şeyh

Amasya meşâyih-i kirâmından eş-Şeyh Hamdullah Efendi bin eş-Şeyh Memi Dede mahdûmu olup eş-Şeyh el-Hâc Zâhid İbrâhim Efendi diye ma'rûf olduğundan tercemesi aşağıda gelir. Birâderi İsmâil Âbid Efendi de ma'rûfdur.

İbrâhim Efendi-Kara Hâfız

Havzalıdır. Hacı Mehmed bin Ebûbekir'in oğludur. Amasya'da hıfz-ı Kur'ân ve tahsîl-i irfân edib ders-i âm oldu. 1071'de Havza'da Fîrûz Ağa, 1075'de Hakala'da Kâsım Bey, 1080'de ber-vech-i te'bîd Amasya'da Halfet Gâzi **[106]** Medreselerine müderris ve 1088 hudûdunda merhûm oldu. Âlim, vâ'iz, müteşerri' bir zât idi.

İbrâhim Efendi-Köprülü Kadızâde

Köprülüdür. Meşâyîh-i kudâtdan Köprülü Mahmûd Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da "Uzun Müderris" demekle meşhûr fuzalâdan Hâfız Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Ba'dehû müderris, kadı olup devr-i kasabât ederek 1090 hudûdunda vefât etdi.

İbrâhim Efendi-Hocazâde Hâfız

Amasyalıdır. Fuzalâdan Kadızâde Küçük Hoca demekle meşhûr Mehmed İlmî Efendizâde Abdullatîf Efendi'nin mahdûmudur. Şeyhü'l-kurrâ "Ders-i âmm Hâfız" demekle meşhûr Mehmed Efendi bin Ali'den ilm-i tecvîdi, ilm-i vücûh-ı kıra'âtı ahz u tahsîl-i ulûm ederek 1075'de Sultân Bâyezîd Câmii imâm-ı sânîsi ve dâru'l-kurra şeyhi oldu. Birâderi Hâfız Halîl Efendi de 1082'de câmi-i mezbûr imâm-ı evveli olmuşdu. Hâfız İbrâhim Efendi 1092 recebi evâilinde vefâtıyla vazife-i imâmeti mahdûmu Hâfız Mehmed Efendi'ye verildi. **[107]** Âlim, savt u edâsı güzel, müteşerri' olup meşâhîr-i kurrâdan idi.

İbrâhim Bey-Tayyâr Paşazâde

Lâdiklidir. Ümerâdan Hüseyin Bey bin Vezîr Tayyar Mustafa Paşa'nın mahdûmu olup. "Uçar Paşazâde" ve "Uçaroğlu" da denirdi. Sadr-ı esbak Tayyâr Mehmed Paşa'nın birâderi ahfâdındandır. Lâdik a'yânı, Çorum sancağı beyi olduğu halde Viyana harbine gidip 1094'de Viyana önünde şehîden vefât etdi. Diğer Küçük Ali Beyzâde **İbrâhim Bey** Amasya'nın Eski Kethüdâ Mahallesi a'yânından iken Gümüş ma'deni emîni, ba'dehû mîr-livâ olup 1094'de Viyana önünde şehîden vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan idiler.

İbrâhim Çelebi-Müjdecibaşı el-Hâc

Diyârbekirlidir. Amasya'da ikâmet edib Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'ya intisâb ederek ağalarından oldu. Ba'dehû surre-i hümâyûn kâfilesi müjdecibaşılığına nasb edilerek on beş yıldan ziyâde bu hizmeti îfâ ve 1095 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Amasya'da kalan evlâdına **[108]** "Müjdecizâdeler" dendi.

Oğlu el-Hâcc Hasan Ağa da hayli müddet müjdecibaşı ve Amasya a'yânından olmuşdu. Bunun oğulları el-Hâc Süleyman, İbrâhim Ağalar da meşhûr idiler. Hacı İbrâhim Ağazâde Amasya mütesellimi dergâh-ı âlî kapıcıbaşılardan el-Hâc Abdulkâdir Ağa ve bunun mahdûmu vüzerâdan es-Seyyid Yûsuf Paşa da meşhûr idiler.

İbrâhim Bey-Karadeniz

Merzifonludur. Kudâttan Halîl Efendi'nin mahdûmu olduğu münâsebetle "Kadızâde" denirdi. Sipâhî, Merzifon'da evkâf-ı sultâniye mütevellîsi, ba'dehû Merzifon voyvodası, Kara Mustafa Paşa'nın kâ'im-makâmlığına mîr-livâ olup 1095 senesi evâhirinde vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan bir merd-i cesûr idi. Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın defter-i müsakkafâtından anlaşıldı. Diğer Hacı Beyzâde İbrâhim Bey de Amasyalı Halîl Ağa'nın oğlu ve Ahmed Paşa'nın birâderidir. Bu da züamâdan iken mîr-livâ olup 1097'de vefât etdi. **[109]**

İbrâhim Efendi-Halvetî Şeyh

Lâdiklidir. Osmân mahdûmu olup Amasya'da Ahî Sa'âdeddîn Tekkesi şeyhi vâ'iz-i meşhûr eş-Şeyh Mehmed Efendi'ye hizmet ederek ondan tahsîl-i ilm ü irfân edib münîb oldu. Ba'dehû Lâdik'e gidip orada es-Seyyid Hüseyin Efendi Tekkesi şeyhi ve mütevellîsi olarak iştihâr etdi.

Yirmi yıldan ziyâde va'z u irşâd ile iştigâl edib bir müddet Lâdik'in müftüsü de oldu. Kendisine Müftü Şeyh de dendi. 1098 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Âlim, fakîh, zâhid, müteşerri' bir zât idi.

Büyük mahdûmu Ahmed Efendi zâviyenin mütevellîsi ve küçük mahdûmu Mehmed Efendi zâviye şeyhi olup Ahmed Efendi 1122'de vefâtıyla oğulları İbrâhim, Osmân Efendiler mütevellî ve şeyh Mehmed Efendi 1125'de vefât edib mahdûmu es-Seyyid İshâk Efendi zâviye şeyhi ve mütevellîsi oldu. Bu da 1150'de vefâtıyla oğulları es-Seyyid Mehmed Efendi zâviye şeyhi ve es-Seyyid Hasan Efendi zâviye mütevellîsi olup eş-Şeyh Mehmed Efendi 1201'de vefât etdi. **[110]**

İbrâhim Paşa-Bayburdluzâde

Amasyalıdır. Amasyalı Hoca Ahmed Paşa'nın kethüdâsı olup Bayburd'un Hınzeverek karyesinden olduğu münâsebetle Bayburdlu demekle meşhûr olan Ahmed Ağa bin Mehmed'in mahdûmudur. Amasya'nın Bâyezîd Paşa Mahallesi'nde 1034'de doğdu. Vâlidesi Selîme Hâtun binti İbrâhim olup Amasya'da büyüdü.

İbtidâ-yı hâlinde Hoca Ahmed Paşa ve ba'dehû Firârî Mustafa Paşa dâ'irelerine girip iç-oğlanı oldu. Mustafa Paşa'nın Mısır vâliliğinde öteden beri hasmı bulunan Köprülü Mehmed Paşa sadârete geldiğinden azlini müte'âkip tegayyüp ederek paşasıyla beraber İrân'a kaçdı. Ba'dehû Paşa'dan ayrılıp Köprülü Paşa'nın ehibbâsından olan pederinin yanına geldi.

Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın sadâretinde Merzifonî Kara Mustafa Paşa'ya intisâb ederek ağalarından oldu. 1075 senesinde Girid'e sevk edilecek mühimmât ve zehâ'ir-i harbiye ve nezl tedârik ve cem'ine me'mûren Amasya'ya gelip **[111]** mukdimâne vazifesini gördü. Bâyezîd Paşa Mahallesi'ndeki hânesini satıp Gürcüzâde İbrâhim Ağayı vekîl-i umûru nasb etdi.

Avdette cesûr, çâlâk, işgüzâr olduğu anlaşılmakla Kara Mustafa Paşa'nın kethüdâsı, 1082 senesi rebiülâhirinde mîrâhûr-i sânî ve müte'âkiben mîrâhûr oldu. 1085 senesinde Amasya'da Yenice ve Atabeg çiftliklerini alıp nâzır-ı umûru Gürcüzâde İbrâhim Ağa idâresine verdi. Gürcü mütedeyyîn Pîrî-ağazâde İbrâhim Ağa'yı da kendisine kethüdâ yapdı.

1087 şa'bânında efendisi olan Kara Mustafa Paşa sadr-ı a'zam oldukta ramazânında vezâretle kapudân-ı deryâ ve 1089 muharreminde ilâveten rikâb-ı hümâyun kâ'im-makâmı olarak fevkalâde nüfûz ve ikbâle erdi.

Fakat efendisinin şüphesini da'vet edecek ba'zı harekât-ı desâyis-kârâneye cür'et eylediğinden 1090 senesi rebiülevvelinde kaîm-makâmlıkdan ve bir mâh sonra kapudanlıkdan azledilip taşraya i'zâm edileceği esnâda tatlı dili ve desâyisiyle Sultân Mehmed Hân-ı Ra'biye ilticâ ederek kubbe-nişîn oldu. **[112]**

1094 senesi muharreminde Sadr-ı a'zam Kara Mustafa Paşa serdâr-ı ekrem olarak Viyana fethine gideceği esnâda a'mâl-i nüfûz-ı desâyis ederek bâ-fermân-i âlî kâ'im-makâm-ı sadâret oldu. Kara Mustafa Paşa'yı te'mînât-ı kaviyye ile sadâkatine iknâ' eyledi.

Hayfâ ki Kara Mustafa Paşa Viyana önünde beklenmeyen acı bir inhizâma dûçâr olduğundan Belgrad'a avdet etmişdi. Kendisinden münfasıl olan dârüs'-sa'âde ağası Abbas Ağa, Çavuşbaşı Sarı Süleyman Ağa ile birlikde Dördüncü Sultân Mehmed Hân'ı serdâr-ı müşârün-ileyhin i'dâmına iknâ' eylediklerinden 1094 zilhiccesinde Kara Mustafa Paşa'nın i'dâmını müte'âkib 1095 senesi gurre-i muharreminde sadr-ı a'zam oldu.

Tam iki yıl devâm eden zamân-ı sadâreti tezebzüb içinde geçdi. Rumeli ve Anadolu'da zuhûr eden vukû'ât-ı cesîmenin indifâ'ında aczini ve harbe gitmemek için temâruzu görüldüğünden 1097 senesi muharreminde azledilerek Üsküdâr'daki konağında ikâmet etmesine müsa'ade buyruldu.

Ancak yerine gelen Hersekli Sarı Süleyman Paşa sadr-ı müşârün-ileyhin yeğeni olan Osmân Paşa'nın ve tarafdârlarının harekâtından **[113]** şüphelendi. Kendisini azletdirip sadârete sâhib-i tercemenin i'âde edilmesinden korktu. 1097 cumâdelûlâsında Paşa'nın emvâl ü emlâkini müsâdere etdirip Rodos'a i'zâm ve 1098 senesi şa'bânında i'dâm etdirdi.

Amasya'da kâin çiftlikleri Amasya alaybeyi Boyacızâde Veli Bey'in gayretiyle satılıp esmânı İstanbul'a gönderildi. Paşa'nın emvâl-i kesîresini saklamak töhmetiyle kapıcılar kethüdâsı Amasyalı Ömer ve ağalardan Gürcüzâde Mehmed Beyler oldukça tazyîkâta uğradı.

İbrâhim Paşa'nın iki kıt'a vakfiyesinde hayrâtı Hınzeverek karyesinde vâlidesi nâmına bir câmi-i şerîf ve Amasya'da Bâyezîd Paşa Mahallesi'nde mektep olup ba'zı emlâkini bunların mesâlihine vakfetdi. Sarı Süleyman Paşa'nın kendi hakkındaki su'i-kasdını teferrüs eylediğinden Sultân Mehmed-i Râbi'den Hicâz'a gitmeğe izin almıştı. Fakat Süleyman Paşa buna meydân vermedi. Efendisi olan Kara Mustafa Paşa'ya yapdığı gadrin mücâzâtını gördü. Süleyman Paşa da buna yaptığı ihânet yüzünden maktûl oldu.

İbrâhim Paşa'nın mahdûmları Ahmed Paşa, Süleyman Bey **[114]** ve kerîmesi Zeynep Hanım'dır. Birâderi Veli Ağazâdeleri Yeğen Osmân Paşa ile Yeğen Mehmed Ağa ve Hemşîrezâdeleri de Amasyalı Sefer Ağazâde Elçi Mehmed Paşa ile Mustafa Efendidir. Bunlara Yeğen Mehmed, Yeğen Mustafa Beyler dendi. Radâ'an birâderi de Amasyalı Memi Beyzâde İsmâil Paşa'dır.

Şâyân-ı dikkatdir ki vakfiyesinde ve Amasya sicillâtında mezkûr olduğu üzere kethüdâ-yı sadâreti Amasyalı Gürcü Pîrî Ağazâde İbrâhim Ağa, mektupçusu Amasyalı Sefer Ağazâde Yeğen Mehmed Bey, tezkirecisi Amasyalı Rahmî Efendizâde el-Hâc Lütfullah Efendi, kapıcılar kethüdâsı Amasyalı Bekir Beyzâde Ömer Bey, hazîne kâtibi Amasyalı Yûsuf Efendi, telhisi-i sadâreti de Amasyalı Bayram Ağazâde Osmân Ağa idi.

Resmî Ahmed Efendi Sefînetü'r-Rü'esa'sında kendi efendisi olan Elçi Mehmed Paşa'nın terceme-i hâlinde "Amasyalı olup sadr-ı esbak Kara İbrâhim Paşa'nın hemşîrezâdesi" olduğunu tasrîh ediyor. Sadr-ı müşârün-ileyh pederi Ahmed Ağa, mükerreren Amasya mütesellimi de sicillât-ı şeriyye de mestûrdur. Bunlar, **[115]** delâlet ediyor ki Bayburdluzâde İbrâhim Paşa Amasya'da tevellüd ve neş'et etmişdir. Hınzeverek köyünde doğup Amasya'da büyümesi de muhtemeldir.

Sadr-ı müşârün-ileyh, âlî-himmet, kerîm, müdebbir olmakla beraber târîhlerin tavsif etdiği gibi hod-bîn, gaddâr, hasûd, dessâs, hilekâr idi. Vechen melih, karayağız olduğundan

Kara İbrâhim Paşa demekle meşhûr olmuşdu. Pek çok Amasya ricâli sâye-i ikbâlinde tefeyyüz etmişdi.

İbrâhim Ağa-Serçe

Amasyalıdır. Sipâhî Hasan Ağa'nın oğludur. Küçük iken enderûn-ı saray-ı hümâyûna girip helva-hâne-i hâssada terbiye gördü. 1093'de helvacılar kethüdâsı, 1096'da helvacıbaşı olup enderûnda sâhib-i nüfûz u haysiyyet oldu.

Lâkin 1099 senesi muharreminde ikinci Sultân Süleyman Hân'ın cülûsunu müte'âkib zorbaların ibrâmıyla azledilip maskat-ı re'sine gönderildi. Ba'dehû vefât etdi. Oğulları Hasan, Murteza, İsmâil Ağalardan sülâlesi Amasya'da "Serçe **[116]** oğulları" demekle meşhûrdur. Bunlardan kâfile-i hac muhâfızı el-Hâc Sâlih Ağa bin Ali Ağa 1280 târîhine kadar Amasya a'yânından idi.

Bunun oğulları rütbe-i sâlise ashâbından Mahmûd Bey ile Ali Rıza Bey yakın zamanlara kadar ber-hayât idiler.

İbrâhim Paşa-Pîrîzâde

Amasyalıdır. Amasya'da meskûn Gürcülerden Çelebi Mehmed Ağazâde Pîrî Ağa'nın mahdûmudur. Kara İbrâhim Paşa vakfiyelerinde, Amasya sicillâtında, Ayasofya mahzeninde mevcûd Ferâşet Defterinde böyle mestûrdur. Yalnız Ferâşet Defterinde "İbrâhim Ağa bin Pîrî Bey Mütedeyyînzâde" diye yazılıdır. Bayburdluzâde Kara İbrâhim Paşa'nın mîrâhûrluğunda Ağaları silkine dâhil olup 1085'de Amasya'da Sultân Bâyezîd evkâfı mütevellîsi olarak vatanına geldi. Müşârün-ileyhin vezâretinde kethüdâsı ve 1095 senesi gurre-i muharreminde kethüdâ-yı sadr-ı âlî oldu.

1097 senesi muharreminde efendisinin azlinde vezâretle Şâm vâlisi olduysa da az müddet sonra azledilip 1098 senesi cumadel-âhiresinde Tımışvar muhâfızı oldu. **[117]** Fakat kal'a halkına karşı pek zâlimâne ve şedîdâne davrandığından 1099 senesi saferinde ahâli tarafından itlâf edildi. Bu vâk'a Ferâşet Defterinde mezkûr ve Silahdâr Târîhinde mestûrdur. Buna Gürcü İbrâhim Paşa, Gürcüzâde Kör İbrâhim Paşa denmişdir. Mahdûmu Bıyıklı Mehmed Paşa da vüzerâdandır.

İbrâhim Çelebi-Haydarzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Es-Seyyid Hasan Çelebi bin es-Seyyid Haydar Efendi bin es-Seyyid Şemseddîn Ahmed Efendi bin es-Seyyid Muhyiddîn Mehmed el-Havzavî mahdûmudur. A'yân-ı sâdâtdan olup 1099 senesinde Emîr vak'asında sâhib-i kelâm olduğundan menkûb ve ba'dehû merhûm oldu. Birâderi es-Seyyid Mahmûd Çelebi de meşhûr idi. Bunun da mahdûmu es-Seyyid el-Hâc İbrâhim Efendi'dir.

İbrâhim Paşa-Sansâr

Merzifonludur. Sipâhî Ali Ağa'nın oğludur. Sadr-ı esbak Kara Mustafa Paşa etbâ'ından olup kâim-makâmlığında Sultâniye-i Merzifon evkâfı mütevellîsi, Merzifon voyvodası, ba'dehû Amasya'da Sultân Bâyezîd evkâfı mütevellîsi ve mükerreren Amasya **[118]** mütesellimi oldu. Kara Mustafa Paşa'nın sadâretinde mîr-livâ, ba'dehû Mar'aş Beyler beyi olup vilâyât-ı sagîreyi devrederek 1099 senesi evâhirinde vefât etdi.

İbrâhim Bey-Gürcüzâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Mustafa Bey bin İbrâhim Paşa bin Ali Bey'in mahdûmudur. A'yân-ı züamâdan iken mîr-livâ oldu. 1099'da Yeğen Osmân Paşa vak'asında ta'kîbâta uğrayıp gizlendi. Ba'dehû meydâna çıkıp 1104'de vefât etdi. Birâderi Mehmed Bey de Kara İbrâhim Paşa'nın sadâretden azlinde ta'kîbâta uğramıştı.

İbrâhim Efendi-Hızır Efendizâde el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya müftüsü müfessir-i meşhûr el-Hâc Hızır Efendi'nin büyük mahdûmudur. Pederinden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve sonra Halfet Gâzi müderrisi oldu. 1070'de pederiyle beraber Magosa'ya i'zâm edilip avdetinde tedrîs-i ulûm ederek 1078'de Yörgüç Paşa müderrisi oldu.

1084'de pederinin vefâtında ma'zûl ve ba'dehû mükerreren **[119]** Hızır Paşa müderrisi ve Sultân Bâyezîd kürsü şeyhi olup 1105 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Âlim, vâ'iz, müteşerri' idi. Mahdûmu Mehmed Efendi'dir.

İbrâhim Efendi-Hacı Efendizâde

Amasyalıdır. Mevâlîden Ömer Efendi bin Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve 1058'de pederinin Erzurûm mollası olmasında yerine genç iken Torumtay müderrisi oldu. Ba'dehû İstanbul müderrisliği ru'usunu alıp kazaya râzı olarak devr-i bilâd etdi.

Bu esnâda Amasya, Sivas, Karahisâr-ı Şarkî kadısı olup 1106'da sahn pâyesiyle Fatıma Hâtun müderrisi olmuşdu. 1108'de vefât etdi. Âlim, ta'lîk-nüvîs, mevâli-i devriyeden bir zât idi. Bunun da mahdûmu Mehmed Efendi'dir. Bunlara "Kadızâdeler" de denirdi.

İbrâhim Paşa-Gümüşlüzâde Çelebi

Amasyalıdır. İstanbul'da Küçük Ayasofya civârında mukîm Amasya eşrâfından İsmâil Ağa bin İbrâhim Çelebi bin Halîl Çelebi bin Mehmed Çelebi mahdûmudur. Sülâlesi Gümüşlü **[120]** zâde Hazret-i Pîr İlyâs Halvetî'ye müntehîdir. Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'ya 1069'da Amasya'ya geldiği esnâda intisâb ederek ağaları silkine girdi.

1072'de müşârün-ileyhin sadâretinde kapıcıları kethüdâsı olarak ta'yîn edib 1078'de Eğri beylerbeyi ve 1079 zilka'desinin yirmisinde Bursa Mutasarrıfı ve ba'dehû Komaniçe'nin fethinde hizmet etdiğinden 1086'da vezâretle Komaniçe muhâfızı ve 1087 senesi muharreminin altısında Tımışvâr muhâfızı oldu. (Zübdetü'l-Vâkı'ât)

1090 senesi cumâdelûlâsında Erzurum, 1092 cumâdelâhire gurresinde Bağdâd, 1095 senesi rebiülevvelinde Şâm vâlisi oldu. Rahtuvân Mehmed Ağa'yı Şâm mütesellimi yapdı. Kethüdâsı Derviş Mehmed Ağa ile Bağdâd'dan Şâm'a gitdi.

1096 muharreminde Engürüs harbine me'mûren Rumeli'ye geçmek üzere Üsküdâr'a hareket edib duhûlünde kethüdâsı tahsîl etdiği emvâli alıp firâr ve ihtifâ etmekle dûçâr-ı müzayekâ oldu. Şâm'dan gelen şâkileri ref'edilerek ibkâ edilmiş **[121]** ise de mesârif-i seferiye talep etdiğinden 1096 senesi cumâdelûlâsı yirmi sekizinde Şâm'dan azl ve Tekfûr Dağı'na Edirne'den i'zâm edildi. (Silahdâr Târîhi)

1097 rebiülâhirinin yirmi altıncı günü ibkâ-yı vezâretle i'âde-i haysiyyet edib Mar'aş Karsı sancağıyla Amasya sancağı "ber-vech-i arpalık" uhdesine tevcîh edilerek İstanköy muhâfızı oldu. Kendisine Vezîr-i a'zâm Sarı Süleyman Paşa hazinesinden beş bin guruş harçlık verip bir erkân-ı semmûr kürk ile beraber gönderdi. (Silahdâr Târîhi)

1099 saferinde Gürcü İbrâhim Paşa yerine sânîyen Tımışvar, 1100'de Sofya, 1101'de Eğriboz muhâfızı olarak hayli müddet orada kaldı. 1102'de Mora ser-'askeri, 1107'de Engirüs serdârı ve Belgrad muhâfızı olup 1108 saferinin yirmi ikinci günü azledildi.

1108 rebiülevvelinin on sekizinde İstanbul kâ'im-makâmı ve 1109 rebiülevvelinin üçüncü günü Belgrad'a celb ile yeniçeri ağası ve ramazânın on dokuzuncu günü Boğaz muhâfızı olup İstanbul'a geldi. 1110 saferinin on yedinci **[122]** günü Konya ve şa'bânında ikinci def'a Erzurum, 1112'de Van vâlisi olup 1113 senesi cumâdelûlâsında orada vefât etdi.

Şecî', müdebbir, hâdim-i dîn ü devlet bir vezîr idi. Amasyalı Hocazâde Abdullatîf Efendi'nin kerîmesini tezevvüc edib bundan tevellüd eden mahdûmları Abdullatîf, Abdurrahîm Beylerdir. Amasya'da ceddi Pîr İlyâs Halvetî türbesine dersiyye vaz' ve türbe harîminde bir çeşme inşâ ve evkâfını tanzîm etdiği Cihât Defterlerinde mukayyeddir.

Süreyyâ Bey Sicill-i Osmânî'sinde yeniçeri ağalığından vezîr olan Dramalı İbrâhim Paşa bin Abdullah, sadâret kethüdâlığından vezîr olan Gürcü İbrâhim Paşa bin Pîrî Ağa, Kapıcılar kethüdâlığından beylerbeyi ve ba'dehû vezîr Gümüşlüzâde Çelebi İbrâhim Paşa bin İsmâil Ağaların tercemelerini bir birine karıştırmış, iki sonrakileri de birleştirmişdir.

İbrâhim Efendi-Hacı İmâm

Amasya civârında Ziyârelidir. Amasya'da ba'de'd-tahsîl **[123]** ders-i âm, sonra Hakala'da Kâsım Bey Medresesine müderris, ba'de'l-azl Sultân Bâyezîd Câmii kürsü şeyhi oldu. 1099'da Emîrler vak'asında azledilip âzim-i Hicâz olarak avdetde Ziyâre'de ikâmet ederek va'z u tezkîre devâm eyledi.

1114 senesi evâilinde vefât etdi. Ulemâdandır. Mahdûmları Halîl, İsmâil Efendiler de câm'i-i mezbûra imâm olup Halîl Efendi 1152'de ve İsmâil Efendi 1173'de vefât eyledi. İsmâil Efendizâde Sâlih Efendi imâm olup 1209'da vefâtıyla oğulları es-Seyyid el-Hâc Abdulganî, Halîl, Mehmed Efendilere imâmet verildi. Bunlara "Hacı İmâmoğulları" dendi.

İbrâhim Efendi-Ma'kûlzâde

Merzifonludur. Merzifon ulemâsından Ma'kûl Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Tilmizi Eşref Abdurrahman Efendi'nin Tezkiretü'l-Hikem zeylinde yazdığı üzere Köprü'de Kara Müderris Ahmed Efendi'den, Ankara'da Ankaravî Mehmed Efendi'den, İstanbul'da Erzincânî Ali Efendi'den, Diyârbekirli Molla Çelebi'den **[124]** tahsîl-i ulûm ve ahz-i icâzetle Merzifon'a avdetle ders-i âm oldu.

Ba'dehû orada Medrese-i Sultâniye müderrisi, sonra Merzifon müftüsü olup ulemâ arasında temâyüz etdi. 1100 senesi evâhirinde tedrîs ü iftâdan azledildiğine canı sıkılıp 1101'de Amasya'ya nakl-i ikâmet ve Sultân Bâyezîd Câmiinde tedrîs-i ulûma müvâzabet ederek 1105 senesi evâilinde Hızır Paşa müderrisi oldu.

1114 senesi vak'asında zî-medhal gösterildiğinden İstanbul'a celb edilip teftîş esnâsında bir sun' u taksîri olmadığı anlaşılmakla avdet edib 1115 senesi zilhiccesinin on üçüncü günü Amasya'da vefât etdi.[5]

Eşref Efendi diyor ki: "Mûmâ ileyh gâyet fâzıl, halûk, ulûm-ı âlîyede mâhir, natûk, usûl-i fıkh u kelâmîde kâmil idi. Mutâla'a eylediği ekser kitaba havâşi ve ta'lîkât yazdı. Akâ'id-i hayâliyesine bir hâşiye te'lîf etdi. Sülâle-i ilmiyyesi bir tarafdan Ebu's-Su'ûd Efendi'ye, diğer tarafdan Seyyid Şerîf Cürcânî'ye müntehîdir. Evlâdından İbrâhim Efendi aşağıda gelir. **[125]**

İbrâhim Efendi-Haydarzâde es-Seyyid eş-Şeyh

Amasyalıdır. Sâdâd-ı Havzaviyeden es-Seyyid Mahmûd Çelebi bin es-Seyyid Hasan Çelebi bin es-Seyyid Haydar Efendi mahdûmudur. Tahsîl-i ulûm etdikden sonra ders-i âm olup Ya'kûb Paşa Câmiinde tedrîs-i ulûm etdi. Ba'dehû Ya'kûb Paşa müderrisi oldu. Bu esnâda Çile-hâne şeyhi Mehmed Efendi'nin sohbet-i şerîfesinden istifâza edib ondan inâbe ve ahz-i hilâfet etdi. 1099'da şeyh-i müşârün-ileyhin vefâtına binâen Çile-hâne şeyhi ve Ya'kûb Câmii vâ'izi olup on yedi yıl zikr ü tehlîl, va'z u tezkîr ile imrâr-ı hayat ederek 1116 senesi zilhiccesinin yirmi üçüncü günü dâr-ı kudse intikâl eyledi.

Âlim, kâmil, vâ'iz, sâlih, muttakî, müteşerri' bir zât idi. Ya'kûb Paşa vakfı tevliyeti de bu zâta müvecceh olduğundan mahdûmu es-Seyyid eş-Şeyh Mehmed Efendi Çile-hâne şeyhi ve mütevellîsi oldu. 1168'de vefât edib mahdûmu es-Seyyid eş-Şeyh Abdullah Efendi şeyh ü mütevellî olduysa da 1178'de meşihatı dâmâdı olan Çorumlu eş-Şeyh Hasan Sinânî Efendi'ye verdi. **[126]**

---

5 Mahdumları Mehmed, Ahmed, Abdurrahman Efendilerdir. Ahmed Efendizâde İbrâhîm Efendi de ulemâdan idiler.

İbrâhim Çelebi-Abdî Beyzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Mütesellim Kara Abdî Bey'in ikinci oğludur. Büyük birâderi Mehmed Paşa'dır. Amasya'da menzilcibaşı, 1113'de Bâyezîd Paşa vakfı mütevellî kâ'im-makâmı, mükerreren şehir kethüdâsı olup 1119 senesinde vefât etdi. Amasya a'yânından idi. Menzilci Sokağındaki Kara Kadı Mescidini ta'mîr ve önünde bir çeşme binâ edib iki dükkânını bunlara vakfetdi. Mahdûmu Hasan Efendi ve hafîdi Ak Bıyık İbrâhim Efendi ulemâdandır.

Diğer Zanalı İbrâhim Ağa bin Ca'fer bin Mahmûd olup züamâdan iken 1118'de Amasya alaybeyi oldu. Ancak cebelü akçesinden 576 akçe zimmeti çıkdığından iki mâh sonra azl ü meblağın tahsîl edilmesi merâkına dokunup 1120 senesi evâilinde vefât etdi. Zanalı es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi'nin ve sadr-ı esbak Hubyârlı demekle meşhûr Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın amcalarıydı.

İbrâhim Paşa-Hazînedâr

Merzifonludur. Merzifon voyvodası el-Hâc Yûsuf Ağa'nın mahdûmudur. Defterdâr Merzifonî Hasan Paşa'nın **[127]** yıllarca hazînedârı olarak teayyün ettiğinden "Hazînedâr" demekle meşhûr oldu. 1095'de efendisinin i'dâmında muhallefâtını olduğu gibi teslîm ederek sadâkat ve istikâmeti görüldü.

Bu yüzden nâ'il-i mükâfât olup mîr-livâ olduysa da Merzifonî el-Hâc Ali Paşa'nın 1103'de sadâretini müte'âkib Kars beylerbeyi ve 1104'de "Ber-vech-i arpalık" Canik mutasarrıfı, 1105'de Kastamonu, 1107'de Özi beylerbeyi ve 1108'de vezâretle Silistre vâlisi oldu.

Ba'de'l-azl 1112 cumâdelâhiresinde Selânik vâlisi, 1113'de Yanova muhâfızı, 1114'de Rumeli vâlisi olup 1115'de Bosna, 1117'de Eğriboz, şevvâlinde Kandiye, 1118'de sânîyen Eğriboz, 1119'da Belgrad vâlisi oldu. 1120 senesi evâilinde orada vefât etdi. Muktedir, müstakîm bir vezîr idi. Merzifonî olduğu Defâtir-i Mâliyye'de görüldü.

İbrâhim Efendi-Hatîb el-Hâc

Gelgirâslıdır. Mustafa bin İbrâhim oğludur. Gelgirâs'da müderris ve müftü olan Eğraklızâde es-Seyyid Mehmed Efendi'den ikmâl-i **[128]** tahsîl edib Gelgirâs hatîbi oldu. Ba'dehû üstâdıyla beraber Amasya'ya nakl-i hâne edib Amasya'da ders-i âm ve sonra Hakala'da Muhyiddîn Mehmed Bey Medresesi müderrisi oldu. Cumalarda îfâ-yı hitâbet için Gelgirâs'a gidip gelirdi. 1112'de Hicâz'a gitdi. 1121 senesi şevvâlinde Amasya'da vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan fakih, müteşerri', "Hacı Hatîb" demekle meşhûr olduğunu ve terceme-i hâlini Eşref Abdurrahman Efendi yazıyor.

İbrâhim Efendi-Esnâf Şeyhi

Amasyalıdır. Tahsîl-i ulûm etdikten sonra 1072'de vefât eden Şa'bâniye meşâyihinden eş-Şeyh Musliheddîn Mustafa Efendi'nin sohbet-i aliyyesinde tasfiye-i derûn ederek ahz-i hilâfet etdi. Amasya'da tedrîs ü irşâda me'mûren avdet edib yıllarca bu vazîfesini hüsn-i îfâ ederek halkın muhabbetini kazandı.

1112 senesinde Ahi Darphâneci zâviyesi şeyhi olmakla beraber ilk def'a esnâf şeyhi oldu. Pek zevâtı irşâd edib 1123 senesi rebiülevvelinde dâr-ı na'ime irtihâl etdi. Âlim, zâhid, nefesi mü'essir, hâfız-ı Kur'ân, ehl-i irfân, sâlih, **[129]** muttakî, bir pîr-i mu'ammer idi.

Silsile-i tarîkatı, tarîkat-nâmede görüldüğü üzere şöyledir: "eş-Şeyh Musliheddîn Mustafa Efendi-Şam'da vefât eden Çorumlu eş-Şeyh İsmâil Efendi- eş-Şeyh Ömer Fu'âdî Efendi-Kastamonulu eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Efendi-eş-Şeyh Şa'bân-ı Velî Kaddesellâhu esrârahum hulefâsından şunlar meşhûr idiler: Güllü Şeyh Ahmed Efendi, Eğincik Şeyhi İbrâhim Efendi, Hoca Sultân Tekkesi Şeyhi es-Seyyid Veliyüddîn Efendi, Sa'atcizâde eş-Şeyh Mehmed Efendi, müderris Abdîzâde es-Seyyid eş-Şeyh Ali Efendi. Bunlar silsile-nâmesinde mezkûrdur.

İbrâhim Ağa-Avkatlı

Mecidözü kasabası civârında Avkat adlı köyden Süleyman oğludur. Amasya a'yânından Mustafa Paşazâde Ali Bey'e intisâb ederek züamâdan oldu. Ba'dehû kendisini Ali Bey'e sevdirip kızı Emine Hanımı tezevvüc ederek dâmâdı oldu. Bu sâyede teayyün edib mükerreren Amasya alaybeyi ve 1119'da Amasya mütesellimi oldu.

Ba'de'l-azl 1121'de altıncı def'a Amasya alaybeyi olup Deli Emîr Paşazâde es-Seyyid Mustafa Bey'in dul kerîmesini de **[130]** tezevvüc etdi. Lâkin nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı Emîr Hacı Abdullatîf Çelebi ile Amasya mütesellimi Yeğen el-Hâc Ali Bey'in rakîbi olduğundan 1124 rebiülevvelinde "umûr-ı hükûmete müdâhale ediyor."diye Fazlızâde Sarı Ali Efendi ile beraber Samsun'a iclâ ve kal'a-bend edildi.

Orada bir buçuk yıl kadar çile çekdikten sonra afv-ı ıtlâk edilip 1125 senesi evâhirinde Amasya'ya avdet ve 1127 senesinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Servet ü nüfûza mâlik, şeci', cesûr bir emîr idi.

Merhûmun Emine Hanım'dan mütevellîd oğulları Mehmed, Süleyman, Ali Ağalarla es-Seyyid Mustafa Bey'in kerîmesinden mütevellîd oğlu es-Seyyid Mustafa Paşa'dır.[6]

Küçük oğlu el-Hâc Ali Ağa Mecidözü çiftiliğine vâris olup orada kaldı. Bütün Mecidözü kazası bunun ve evlâdının mâlikânesi oldu. Diğerleri Geldiklân kazâsındaki çiftliklerine ve Amasya'daki emlâkine tevârüs etdi.

Hacı Mehmed Ağa'nın oğulları el-Hâc İbrâhim, İsmâil Ağalardır. Hacı İsmâil Ağa'nın oğulları el-Hâc Mehmed, Ali Ağalar olup Hacı İbrâhim Ağa İstanbul ricâlindendir. **[131]** İkinci Hacı Mehmed Ağa'nın oğulları yeniçeri ricâlinden Hâseki Mehmed, Abdulkerîm, Abdullah Ağalardır. Hâseki Mehmed Ağazâde Hüseyin Ağa 1273'de bilâ-veled vefât etdi.

Meclis-i idâre a'zâsından Hacı Abdulkerîm Ağazâde Mustafa, Mahmûd Ağalar olup Mustafa Ağa 1285'de vefâtıyla oğulları Ebûbekir, Abdulkerîm ve Mahmûd Ağazâde Hüseyin Ağa 1294'de Rusya harbinde vefât etdiler. Bunlar Hacı İlyâs Mahallesi'nde mukîm idiler.

Avkatlı İbrâhim Ağa'nın ikinci mahdûmu el-Hâc Hâfız Süleyman Efendi Amasya ulemâsından olup mahdûmu Hâfız Mehmed Efendi Isparta'da müderris ve müftü ve Halîl Hamîd Paşa Câmii vâ'izi olup 1200 sâlinden sonra vefât etdi. Üçüncü mahdûmu el-Hâc Ali Ağa dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından olup 1184'de vefâtıyla Üsküdâr'da medfûndur. Oğulları Ahmed Ağa, Fındık Mustafa Paşa'dır.

Hacı Ahmed Ağa, Mecidözü voyvodası ve mâlikânesi mutasarrıfı iken 1193'de vefât edib oğulları el-Hâc Ali, Mehmed Ağalardır. Fındık Mustafa Paşa-**[132]** zâde Ahmed Hamdî, Süleyman Re'fet Beyler ve Süleyman Beyzâde Mehmed Ârif, Ahmed Es'ad Beylerdir. Bunlar, İstanbul'da kaldılar. Hacı Ahmed Ağazâdelerin evlâdı da (1241) Mecidözü'nden kaldırıldılar.

Avkatlı İbrâhim Ağa'nın dördüncü mahdûmu es-Seyyid Mustafa Paşa Rumeli beylerbeyilerinden olup müddet-i medîde İzmît mutasarrıfı olarak orada kaldı. Ba'dehû 1182'de Şehr-i Zor beylerbeyiliğinden münfasılan İzmît'e gidip orada vefât etdi.

İbrâhim Bey-Hoca Paşazâde

Amasyalıdır. Beylerbeyi Amasyalı Hoca Ahmed Paşazâde Dede Ali Bey'in mahdûmudur. Kibâr-ı züamâdan iken mîr-livâ olarak devr-i bilâd etdi. Bir müddet Amasya'da baş-a'yân olup 1130 senesinde vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan, hânedân idi. Cübbecioğlu Ağa Paşa, Mataracı Paşa demekle meşhûr İbrâhim Ağa bin Mehmed bin Osmân'ın terceme-i hâli yukarıda Ağa Paşa-İbrâhim Ağa diye geçdi.

6 Diğer mahdûmu Veli Ağa olup 1140'da Merzifon voyvodası bulunduğu kendisine îrsâl edilen bir fermân-ı âlîde görüldü.

İbrâhim Paşa-Dâyezâde

[133] Amasyalıdır. Amasya alaybeyi Küçük Gürcü Ali Beyzâde Mustafa Bey'in mahdûmudur.[7]

Vâlidesi 1082 Ramazânında tevellüd eden Sultân Ahmed Hân-ı Sâlîs'in dâyesi olduğundan Dâyezâdelikle iştihâr etdi. Vâlidesinin ricasıyla enderûn-ı hümâyûna girip ilm ü ma'rifet öğrendi.

Bir müddet dülbend ağası olarak rikâb ağaları silkine girdi. 1106'da Sultân Mustafa Hân-ı Sânî cülûsunda çuhadâr ağası ve 1110'da silahdâr-ı şehriyârî oldu. Fakat merîzâne idâre-i umûr, ya'nî Sadr-ı a'zam Amcazâde Hüseyin Paşa'nın tervîc-i istiklâline ve Şeyhülislâm es-Seyyid Feyzullah Efendi'nin kesr-i nüfûzuna hizmet etdiğinden 1112 senesi şevvâlinde tekâ'üde sevk edildi.

On iki yılı mütekâ'id yaşadıkdan sonra vezâretle kapdan-ı deryâ ve İstanbul Kâ'im-makâmı olan Amasyalı Kapıcızâde el-Hâc Ahmed Paşa'nın sevkiyle 1124 senesi şevvâlinde nişâncı olarak tekâ'üdüne hitâm verildi.

1125'de Türk-Rus hudûdunu taktî'a me'mûr olup gitdi. Hüsn-i îfâ-yı vazîfe ederek avdetinde sânîyen **[134]** 1126 şevvâlinde nişancı oldu. Ancak hâmîsinin 1127 senesi saferinde i'dâmından az sonra azledilip üç yıl kadar ma'zûl kaldı.

1130 senesi rebiülevvelinde[8] Nevşehirli İbrâhim Paşa'nın sevk ve himâyesiyle Nemçe murahhası ve şıkk-ı sânî defterdârı olup 1131 rebiülâhirinde Rumeli beylerbeyliği pâyesiyle Avusturya sefîri olarak Viyana'ya gitdi. Avdetinden sonra 1133 senesinde vefât etdi. Atik Ali Paşa Câmii avlusunda medfûndur. Sicill, Râşid, Silahdâr

Mü'eddeb, müstakîm, siyâsete vâkıf, ehl-i ma'rifet ve Derviş Ahmed Tokâdî şâkirdi bir hattât-ı meşhûrdu. Mahdûmları Mustafa, Abdullah Beylere "Elçi Paşazâde" dendi. Ammizâdeleri Amasya'da "Gürcüzâdeler" diye meşhûrdur.

İbrâhim Efendi-Hacıköylüzâde

Amasya civârında Hacıköylüdür. Mâliye Defterlerinde mukayyed görüldüğü üzere dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından Cevher Ağa'nın mahdûmudur. Mâliye mektubî kaleminde tefeyyüz **[135]** ederek hulefâdan olup sonra tezkireci oldu. Buradan 1126'da Girid defterdârlığıyla taşra gönderildi. Ba'de'l-azl 1133 senesi evâhirinde vefât etdi. Birâderleri Ahmed, Osmân Ağalardır.

İbrâhim Paşa-Tezkireci

Köprülüdür. Köprülü Mehmed Paşa'nın kayınbirâderi ve kethüdâsı el-Hâc Mehmed Ağazâde Yûsuf Ağa'nın mahdûmu olup "Dedezâde" denirdi. Bâb-ı âlîde kethüdâ kalemine girip tefeyyüz ederek Ammizâde Hüseyin Paşa'nın sadâretinde kethüdâ kâtibi ve 1110'da sadâret tezkirecisi oldu. Tezkireci demekle iştihâr etdi.

1114 senesinde sadr-ı müşârün-ileyhin isti'fâsını müte'âkib azledildi. 1115 rebiülevvelinde Sultân Ahmed Hân-ı Sâlis cülûsunda yine tezkireci, 1122'de Osmâncıklı Baltacı Mehmed Paşa'nın sadâretinde kethüdâ-yı sadr-ı âlî ve azlinde yine sadâret tezkirecisi, 1127 evâilinde Sadr-ı Şehîd Ali Paşa'nın kendisine iğbirârı yüzünden sipâhiler kâtibi ve ramazânında Mora tahrîr me'mûru olup gitdi. **[136]**

1128 evâsıtında rûz-nâme-i evvel ve sene-yi mezbûre zilka'desi Sadr-ı a'zam Ali Paşa'nın şehâdeti ve Halîl Paşa sadâreti üzerine sânîyen kethüdâ-yı sadr-ı âlî, 1129 senesi

---

7 Kuyûd-ı Mâliyye'de böyle görüldü.

8 "Tuhfetü'l-Hattâtîn"de Müstakîmzâde'nin "Bâ-pâye-i vezâret ve rütbe-i nişanî ile ve (hilâfet 1111) târîhinde Nemçe musâlahasında murahhas-ı evvel ta'yîn olunmakla mümtâz olmuştu." dediği vücûh ile târîhe muhâlifdir. Târîh-i mezbûrda Nemçe musâlahasında murahhas-ı evvel olan, Vezîr Eğribozlu İbrâhîm Paşa bin Osmân olup bu da silahdâr olmuş değildir. Belgrad muhâfızı iken 1120 senesi evâ'ilinde vefât etmişdir.

cumâdelâhiresinde Rumeli pâyesiyle kapıcılar kethüdâsı ve müte'âkiben mîrâhûr ve şa'bânında vezâretle rikâb-ı hümâyûn kâ'im-makâmı vekîli oldu.

1129 şevvâlinde Sofya muhâfızı ve zilka'desinde Hânya muhâfızı oldu. Ancak Sadr-ı a'zam Kayseriyeli Mehmed Paşa'nın kendi hakkındaki sû'i-niyetinden dolayı tekâ'üdüni istid'â ederek müsa'ade alıp cânını kurtardı. Tekfûrdağı ikâmetine müsa'ade buyuruldu.

1132 senesinde Sadr-ı a'zam Nevşehirli Dâmâd İbrâhim Paşa'nın himmetiyle vezâreti bil-ibkâ Yenikale ve Bender muhâfızı ve 1133'de Eğriboz vâlisi olup 1134 senesi şa'bânında orada vefât etdi. Hall ü akte muktedir, umûr-ı devlete muttali', halîm, sâkit, vakûr, ma'rifet-perver bir vezîr idi. Bu yüzden sanâdîd-i vüzerânın istirkâbına ma'rûz kalmıştı.

İbrâhim Efendi-Surre Emîni el-Hâc

Amasyalıdır. Sicill ve Ferâşet Defterinde görüldüğü **[137]** sadr-ı esbak Kara İbrâhim Paşa'nın tâbi'i olup 1121 saferinin dokuzuncu günü vefât eden Amasyalı Mahmûd Ağa bin İbrâhim Ağa mahdûmudur. Bâb-ı âlîde tefeyyüz ederek hâcegândan olup 1124 senesinde Surre-i hümâyûn emîni olarak âzim-i Hicâz oldu. Zilhicce evâsıtında Mekke-i Mükerreme'de vefât etdi. Mahdûmu es-Seyyid Mustafa Efendi'ye ve evlâdına "Surre Emînizâdeler" dendi.

İbrâhim Efendi-Kadızâde

Amasyalıdır. Mevâliden Amasyalı Hacı Efendizâde Ömer Efendi evlâdından ve kudâtdan el-Hâc Mehmed Efendi bin Ömer Efendi'nin mahdûmu ve el-Hâc İbrâhim Efendi'nin yeğenidir. Bi't-tahsîl ders-i âm, Amasya ve İstanbul'da müderris, ba'dehû kadı ve 1138'de Medîne-i Münevvere nâibi olarak Hicâz'a gitdi. 1140'da orada vefât etdi. Âlim, sâlih, müstakîm idi. Mahdûmları Şeyhî Mehmed, Abdurrahîm Efendilerdir.

İbrâhim Efendi-Bolulu

Boluludur. Mehmed'in oğludur. Gençliğinde gelip Amasya'da tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve Mehmed Paşa Câmii kürsü şeyhi, ba'dehû 1124'de Yâkût Paşa Zâviyesi şeyhi ve **[138]** vakfı mütevellîsi oldu. Kürsü şeyhliği de uhdesinde iken 1141 senesi recebinin on altısında vefât etdi. Sulehâ-yı ulemâdan, müteşerri', muttakî bir zât idi. "Ahkâmu'l-Cenâ'iz" mü'ellifidir.

Mahdûmları es-Seyyid Mehmed Emîn, Ahmed Sa'id, Ali Ârif, Mahmûd Efendiler. Cihât Defterinde yazıldığı üzere bunlar sırasıyla Yâkut Paşa vakfına mütevellî olmuşlardır. Es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi 1162'de, Ahmed Sa'id Efendi 1176 rebiülevvelinde, Ali Ârif Efendi 1179'da ve Mahmûd Efendi 1181'de vefât etmişlerdir. Mahmûd Efendizâde mevâlîden İbrâhim Efendi kitaplarını Abdullatîf Efendi Kütübhanesine vakfetdi. Bunun birâderi Sâlih Efendizâde Mehmed Sa'îd Efendi hâcegândandır. Bunlara "Boluluoğulları" denirdi.

İbrâhim Efendi-Eğincik Şeyhi

Amasyalıdır. Hâfız Ahmed oğludur. Şa'bâniyye meşâyihinden tercemesi yukarıda yazılan Esnâf Şeyhi İbrâhim Efendi'nin hizmet-i şerîfinde istifâde-i ilm ü ma'rifet edib 1120'de Hızır Paşa Câmii imâmı ve cüzhânı ve 1123'de ilâveten Hızır Paşa Tekkesi şeyhi ve medresesi müderrisi oldu. **[139]**

Hızır Paşa Mahallesi'nde tedrîs ü irşâd, va'z u tezkîr, zikr ü tehlîl ile meşgûl olduğu hâlde 1141 senesi recebinin on altısında dâr-ı teşrîfe irtihâl etdi. Meşâhîr-i sülehâdan, âlim, müteşerri' bir zât idi. Mahdûmları Sâlih, İsmâil Efendiler olup eş-Şeyh Sâlih Efendi Hızır Paşa'nın imâm ve şeyhi iken 1153 ve bunun mahdûmu Mustafa Efendi 1155'de vefât etdi. İsmâil Efendi de imâm idi.

İbrâhim İlmî Bey-Rahtuvân Paşazâde

Amasyalıdır. 1113'de Bağdâd harbinde vefât eden Rahtuvân el-Hâc Mehmed Paşa'nın mahdûmudur. Amasya'da tevellüd edib pederi Şâm mütesellimi iken birâderi Osmân Bey'le beraber Şâm ulemâsından ahz-ı ulûm ederek Amasya'ya geldi.

Pederinin Cidde ve Habeş beylerbeyiliği zamanında îfâ-yı Hac edib ba'zı bilâda ve eyâletlere pederi tarafından mütesellim oldu. Pederinin vefâtında Amasya'ya gelip 1114'de Yâkutiyye, 1120'de Bâyezîd Paşa, 1121'de Hüseyin Ağa vakıflarına mütevellî oldu. 1122'de mîr-livâ olup ma'zûlen Amasya'ya geldikde mükerreren baş-a'yân olmuşdu. **[140]**

Ancak etbâ'ının ba'zı ahvâl-i nâ-becâya cür'eti ve rukabâsının da şikâyeti yüzünden birkaç def'a teftîşe uğradı. Mîr-i mîrân olacağı esnâda Hüseyin Ağa vakfından zimmeti çıkarılıp terakkîsine mâni'alar ihdâs eyledi. Nihâyet 1143 vak'asında rüfekâsıyla birlikde Samsun'a iclâ ve kal'abend edilip zilhiccesinde vefât etdi. Bekir Beyzâde Ömer Paşa'nın dâmâdıdır.

Âlim, fâzıl, edîp, şâir, hasîb, gâyet mükerrem, beşûş, servet ü yesâre mâlik, hânesi mahfel-i üdebâ ve mecma'-ı ulemâ idi. Haftada bir def'a ulemâ ve şu'arâyı hânesinde cem' ederek onlarla ilmî ve edebî musâhebeler eder, isbât-ı meziyyet edenlere atıyyeler verirdi. Mahdûmları Ömer Lütfî, Mehmed Avnî Beylerdir. Birâderleri Osmân, Ali, Ahmed beylerdir. Ömer Beyzâdeler ahfâdı bâkidir.

İbrâhim Ağa-Sakaoğlu

Amasyalıdır. Üçler Mahallesi'nde Yahyâ Ağa'nın oğludur. Altıncı bölükde mukayyed yeniçeri olduğundan "Altıncı Ağa" demekle meşhûr oldu. Amasya'da alemdâr, mükerreren yeniçeri serdârı ve İrân harbinde serdengeçtiler ağası olarak fedâkârâne çalışıp **[141]** 1144 senesinde vefât etdi.

Zâbıt, cesûr, zî-nüfûz, hânedân bir kimse idi. Amasya'da konağı olan sokağa "Saka Sokağı" dendi. Mahdûmları yeniçeri ağası İsmâil Ağa ile İstanbul kadısı Yahyâ Efendi ve kudâtdan Mahmûd Efendi ve yeniçeri serdârı el-Hâc Mehmed Ağa meşhûr idiler.

İbrâhim Paşa-Hoca Paşazâde

Amasyalıdır. İğnecizâde Hoca Ahmed Paşa ahfâdından el-Hâc Ömer Bey bin Dede Ali Bey bin Hoca Ahmed Paşa mahdûmudur. Amasya eşrâfından olup meclîs-i a'yâna mükerreren a'zâ ve baş-a'yân ve Amasya mütesellimi ve 1135 senesi saferinin beşinci günü bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Amasya mutasarrıfı olarak İrân harbine gitdi. 1136 rebiülevvelinde muhârebelerde yararlığı görüldüğünden Şehr-i Zor beylerbeyi, ba'dehû "ber-vech-i arpalık" Akşehir mutasarrıfı ve 1141 senesi şevvâlinde Sivas beylerbeyi ve 1143'de Revân muhâfızı olup 1145 senesinde vefât etdi. Şecî', müdebbir bir hânedân idi. Mahdûmu el-Hâc Ali Bey'dir.

İbrâhim Ağa-Şâtırzâde el-Hâc

[142] Amasyalıdır. Esbak-ı Amasya mütesellimi Hakalalı Şâtır Ali Ağa bin Hamza Ağa'nın oğludur. Sadr-ı esbak Kara Mustafa Paşa ve ba'dehû Merzifonî el-Hâc Paşa ağalarından olup bir aralık sipâhiler ağası da oldu. Ba'dehû tekâ'üd edilip Amasya a'yânından ve meclis-i a'yân a'zâsından olduğu hâlde bu esnâlarda vefât etdi.

Hacı Feyzullahzâde İbrâhim Ağa Amcazâde Hüseyin Paşa'nın kapıcılar kethüdâsı olmuşdu. Müşârün-ileyhin irtihâlinden sonra Amasya'ya gelip ihtiyâr-ı tekâ'üd ve 1140 sâlinden sonra vefât etdi. Diğer Murâd Beyzâde el-Hâc İbrâhim Ağa bin el-Hâc Mustafa Ağa ve Mütevellîzâde el Hâc İbrâhim Ağa bin el-Hâc Ali Ağa da Amasya eşrâfından a'yân ve hâcıyân meclislerine a'zâ olarak 1147 sâline doğru vefât etmişlerdir. Hacı Feyzullahzâde el-Hâc İbrâhim Ağa "Köse" demekle meşhûr idi. Züamâdan İbrâhim Ağa bin İsmâil Bey de bu zamanın ricâlindendir.

İbrâhim Efendi-Moramullu el-Hâc

Amasya'nın civâr-ı garbîsinde Moramul köyünden Mustafa bin **[143]** İbrâhim oğludur. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve ba'dehû Osmân Çelebi Dâru'l-hadîsine müderris oldu. Tûl-i müdded tedrîs-i ulûm ederek 1147 senesinde vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan muhaddis, ulûm-ı şer'iyede kâmil bir zât idi. Mahdûmu el-Hâc Mustafa Efendi'dir.

İbrâhim Bey-Çelebi Paşazâde

İstanbulludur. Vüzerâdan Amasyalı Çelebi İsmâil Paşa mahdûmudur. Bâb-ı âlîde tefeyyüz edib kethüdâ kâtibi olmuşdu. 1143 hâ'ilesinde Amasya'ya i'zâm edilip bu esnâda vefât etdi. Hâcegân-ı Divân-ı Hümâyûn'dan bir zât idi.

İbrâhim Efendi-İmâm Hoca

Amasya'da bi't-tahsîl ders-i âm ve 1129'da Şâmlılar Mahallesi'nde Ayas Ağa Câmiine imâm ve ba'dehû kürsü şeyhi olduğu hâlde 1147 cumâdelâhiresinin yirmi üçüncü günü vefât etdi. Âlim, vâ'iz, sâlih bir zât idi. Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Efendi yerine imâm olduysa da 1156'da Hâfız Ali Efendi'ye imâmeti ferâgat etdi. Kudât-ı ulemâdandır. **[144]**

İbrâhim Efendi-Muslîzâde

Amasyalıdır. Amasya'nın hânedân-ı kadîminden Kadızâde Seydî Ahmed Paşa ahfâdından Muslî Efendi bin İbrâhim Çelebi Muslî Ağa bin Seydî Ahmed Bey bin Muslî Çelebi bin İbrâhim Çelebi bin Abdurrahman Çelebi bin Seydî Paşa mahdûmudur.

Gençliğinde İstanbul'a gelip Amasyalı Sefer Ağazâde Mehmed Paşa'nın himmetiyle Bâb-ı âlîye girip orada terbiye gördü. Biraz sarışın olduğu münâsebetle "Boz Oğlan" diye iştihâr etdi. Kapıcızâde el-Hâc Ahmed Paşa'nın zamân-ı ikbâlinde kethüdâ kâtibi oldu.

1125 rebiülâhirinde Pazar Köylü Ali Paşa sadr-ı a'zam olup şeyhü'l-kurrâ Amasyalı Evliyâ Sâlih Efendizâde Hüseyin Ağa kethüdâ-yı sadr-ı âlî oldukta ona çatdı. Bunun sevk ü ta'rifi sâyesinde sadr-ı müşârün-ileyhin mazhar-ı i'timâdı oldu. Hüseyin Ağa'nın azlinde kethüdâ-yı sadr-ı âlî İbrâhim Ağa'ya da kendisini beğendirmişdi.

1128 senesi şevvâlinde Sadr-ı a'zam Ali Paşa şehîd ve kethüdâsı İbrâhim Ağa maktûl oldukta Belgrad'a celb ü habs edilip **[145]** sonra Tolçı'ya gönderildi. 1129'da afv u ıtlâk ederek İstanbul'a gelip Dâmâd İbrâhim Paşa'nın himmeti sâyesinde bâ-rütbe-i hâcegânî mâliye tezkirecisi oldu.

1137'de büyük tezkireci olduysa da birkaç ay sonra erbâb-ı nifâkın gamzıyla sânîyen mâliye tezkireciliğine i'âde edildi. Mu'ahharan gamzın nifâkdan ileri geldiği anlaşılıp 1139 rebiülevvelinde dâ'ire-i sadâretde tezkire-i sânî, 1140 rebiülâhirinde tezkire-i evvel ve şevvâlinde baş-defterdâr olarak parladı.

Fakat Patrona Halîl'in uyandırdığı 1143 rebiülâhiri hâ'ilesinde Dâmâd İbrâhim Paşa'nın ve rüfekâsının şehâdetlerinde infisâl ü ihtifâ edib 1144'de baş-muhâsebeci ve Amasyalı Hacı Feyzullahzâde Gül Ahmed Ağa kethüdâsı sadr-ı âlî oldukta eski ikbâline erip 1145 şa'bânında büyük rûz-nâmeci ve şevvâlinde ikinci def'a baş-defterdâr oldu.

1147 muharreminde Gül Ahmed Ağa vezâretle şeyhü'l-harem ve Cidde vâlisi oldukta Sadr-ı a'zam Hekîmzâde Ali Paşa'nın istirkâbından dolayı azl ve müte'âkiben Boğaz Hisarında habs edildiyse de kapıcılar kethüdâsı Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed **[146]** Ağa'nın tavassutu ve dâru's-sa'âde ağası Hacı Beşîr Ağa'nın şefâ'ati sâyesinde afvıyla celb edilip 1148 senesi muharreminde defter emîni ve saferde Hekîmzâde'nin sadâretinden azline binâen receb gurresinde üçüncü def'a baş-defterdâr "Mâliye Nâzırı" oldu.

Sekiz buçuk ay kadar makâmında mekîn olduğu halde 1149 senesi rebiülevvelinde vefât etdi. Umûr-ı hesâbiyyede mâhir, müstakîm, gâyet mizâc-gîr bir racul-i devlet idi. 1148 târîhli vakfiyesinde pederinin adı Muslî Efendi ve Musliheddîn Mustafa Efendi diye mestûr ve ecdâdı müsecceldir.

Amasyalı Hacı Feyzullah Efendi'nin dâmâdı olduğundan kayınpederinin hafîdi olan Gül Ahmed Paşa'dan mu'âvenet gördü. Mahdûmları Feyzullah Efendi, Mehmed Râkım Paşa'dır. Mahdûmu Mehmed Râkım Paşa da Amasyalı Hocazâde es-Seyyid Abdulganî Paşa'nın dâmâdı olup mahdûmu es-Seyyid Abdulganî Bey'dir. Feyzullah Efendi de hâcegândan olup surre-i hümâyûn emîni olduğu halde 1168'de Mekke-i Mükerreme'de vefât etdi. Sâhib-i tercemenin birâderi kibâr-ı müderrisînden **[147]** Ahmed Efendi de aşağıda gelir.

İbrâhim Efendi-Mü'eyyedzâde

Amasyalıdır. Pervâne Bey vakfı mütevellîsi Mehmed Çelebi oğludur. 1126'da pederinin vefâtıyla Pervâne Bey vakfının sülüs-i hisse-i tevliyetine mutasarrıf, kadı oldu. 1149 senesi zilka'desinde vefât etdi. Mahdûmları Mehmed, Halîl Efendilerdir. Merzifonî Nûh Ağazâde el-Hâc İbrâhim Ağa bin Mustafa Ağa da dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından bir zât olup bu esnâlarda vefât etdi. Oğulları Nûh, Abdurrahman Efendilerdir. Mu'ammerînden bir pîr idi.

İbrâhim Bey-Elçi Paşazâde

Amasyalıdır. Vüzerâdan Amasyalı Sefer Ağazâde Elçi Mehmed Paşa'nın mahdûmudur. Evâ'il-i hâlinde Bâb-ı âlîye girip riyâset kaleminde bulundu. Pederinin vezâretle Emîrü'l-Hâc olduğu esnâda beraber âzim-i Hicâz olup avdetde pederiyle beraber Amasya'ya geldi.

Ba'dehû pederinin zamân-ı ikbâlinde ba'zı eyâlâta mütesellim ve irtihâlinde kapıcıbaşılıkla devr-i hidemât ederek İrân **[148]** muharebâtında mübâya'acı olup Amasya'ya geldi. Ba'dehû İstanbul'a gidip 1149 senesi evâhirinde vefât etdi.

İbrâhim Efendi-Hacı Hoca

Köprülüdür. Amasya'da Merzifonî el-Hâc Mustafa, İkincizâde Abdullah Sânî Efendilerden tahsîl-i ulûm edib ahz-i icâzetle Köprü'ye avdet etdi. Orada ders-i âm ve 1129'da Murâd Bey'in mâlikânesi mutasarrıfı ve Abdulkerîm Ağa Medresesi müderrisi olduğu halde 1150 senesi muharreminin yirmi beşinci günü vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan fakîh, müteşerri' bir zât idi.

İbrâhim Paşa-Kürd es-Seyyid

Amasyalıdır. Amasya'nın cenûb-ı garbî tarafında vâki' Olus köyünde meskûn Pehlivânlı Aşîreti Kürdlerinden esbak Amasya mütesellimi es-Seyyid Ebûbekir Ağa'nın mahdûmu ve es-Seyyid Mustafa Bey'in birâderidir. Amasya'da züamâdan iken eşrâfdan Murâd Beyzâde el-Hâc Mustafa Ağa'nın kerîmesi Hanife Hanım ile te'ehhül edib şöhret kazandı.

Bu sâyede Amasya'nın baş-a'yânı Emîr Hacı Abdullatîf **[149]** Çelebi'ye çatıp 1119 saferinde Amasya alaybeyi ve 1122'de harbe gidip avdetinde ma'zûl ve 1126 rebiülevvelinde ikinci def'a Amasya alaybeyi ve 1127'de Türkmen Ağası olarak Mora harbine gitdi.

Bu harbde gösterdiği yararlıklar sâyesinde 1128'de Mora kal'alarından birinin muhâfızı ve 1129 senesi rebiülevvelinde Rumeli beylerbeyliği pâyesiyle Sivas vâlisi olarak muhâfazada kaldı. 1130 senesi muharreminde Cidde ve Habeş beylerbeyi olduğu halde Hicâz'a gitdi.

Ba'dehû Trablusşâm, Mar'aş, Haleb ve 1138 rebiülevvelinde Şehr-i Zor beylerbeyi ve müte'âkiben vezâretle Diyarbekir vâlisi oldu. 1139 muharreminde Konya, şa'bânında Adana, 1140'da ilâveten Diyârbekir vâlisi olup orada hayli müddet kaldı.

1145 şa'bânında Saydâ, 1146 rebiülevvelinde sânîyen Konya, 1147'de Trablusşâm, 1148 cumâdelâhiresinde Vân vâlisi, 1149'da İran hezîmetinde Trabzon vâlisi ve Kal'a-yı Cedîde muhâfızı olup 1150'de ma'zûlen Kefe'de **[150]** ikâmet ve 1151 senesi evâilinde orada vefât etdiği zabt edilen Muhallefât Defterinde görüldü.

Şecî', gayûr, muktedir bir vezîr olup İran'da hidemât-i mustahsenesi görülmüşdü. Ser-asker Köprülüzâde Fâzıl Abdullah Paşa'nın şehâdetinde ikbâli sükût etdi. Mahdûmları es-

Seyyid Mustafa Paşa, Ebûbekir Bey'dir. Kerîmesi Âmine Hanım ve dâmâd ve hazinedârı Murâd Beyzâde Mustafa Ağa bin Mehmed Ağa ve kethüdâsı Uzun Ahmed Ağa Amasyalılardır.

İbrâhim Paşa-Dedezâde

Köprülüdür. Köprü a'yânı Dedezâde el-Hâc Mustafa Ağa'nın mahdûmudur. Evâ'ilinde hâlinde züamâdan olup sonra Köprülüzâde Fâzıl Abdullah Paşa dâ'iresine girdi. Müşârün-ileyhin kethüdâsı ve kapıcıbaşı olup 1145'de bâ-rütbe-i mîr-mîrânı Malatya mutasarrıfı, buradan Şehr-i Zor beylerbeyi oldu.

1149 zilhiccesinde Amasya, 1150 şa'bânında Çorum, 1151 cumâdelûlâsında saniyen Amasya sancaklarına mutasarrıf ve İran harbine me'mûr oldu. Sene-i mezbûre şa'bânının üçüncü **[151]**günü şehîden vefât etdi. Mahdûmu Mustafa Bey'dir.

İbrâhim Efendi-Gözübüyükzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Amasya fuzalâsından "Gözübüyük Müderris" demekle meşhûr olan Eğraklızâde es-Seyyid Mehmed Efendi bin Yûsuf Efendi mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm oldu. Bir müddet mahkeme-i şer'iyye baş-kâtibi, 1143'de Havza'da Fîrûz Ağa Medresesi müderrisi olarak oraya gönderildi. Ba'dehû Havza kadısı olduğu hâlde 1152 senesinde vefât etdi. Ulemâdan idi.

İbrâhim Efendi-Paşazâde el-Hâc

Amasyalıdır. Amasyalı Gevikzâde Mahmûd Paşa'nın mahdûmudur. Pederi çavuşbaşılıkdan Cezâ'ir beylerbeyi olduğundan "Paşazâde" demekle işhâr etdi. İstanbul'da sudûrdan Erzincânî Müftüzâde Ali Efendi'den tahsîl-i ulûm ederek 1106'da müderris oldu.

Hayli müddet tedrîs-i ulûm edib medâris-i ilmiyyeyi devretdikden sonra 1127 rebiülevvelinin gurresinde Şâm, 1134 rebiülâhir gurresinde Mısır, 1137 muharremi gurresinde Bursa **[152]** ve 1141 muharremi gurresinde Mekke-i Mükerreme mollası ve 1143 muharreminde İstanbul kadısı oldu.

Sene-i mezbûre rebiülevvelinde zuhûr eden Patrona Halîl vak'a-i hâ'ilesinde bi'z-zarûre ma'zûl ve Anadolu kazaskeriliği pâyesiyle tekâ'üd olup Amasya kazâsı arpalık verildi. 1148 senesi evâ'ilinde Şeyhülislâm Merzifonî eş-Şeyh Dürrî Mehmed Efendi'nin himmetiyle Anadolu kazaskeri oldu.

1149'da müddet-i örfiyesinin ikmâli üzerine munfasıl ve yine Amasya kazasıyla mütekâ'id olduğu hâlde 1153 senesi rebiülevvelinin yirmi birinci günü vefât etdi. Üsküdâr'da medfûndur. Âlim, sahî, perhizkâr, âlî-himmet, ricâl-i ilmiyyedendir. Mahdûmları es-Seyyid Ahmed, Feyzullah, Mahmûd Efendilerdir. Dâmâdı Amasyalı Müftüzâde Yahyâ Efendi İstanbul kadısı olmuşdur.

Es-Seyyid Ahmed Efendi, Amasya nâibi olarak gelip hadâset-i sinnine binâen ba'zı ahvâl-ı nâ-be-câya cür'et eylediğinden azledilmişdi. Es-Seyyid Feyzullah Efendi, pederi tarafından kendi nâmına izâfeten pederinin tevellüd etdiği Şâmice Mahallesi'ndeki hânesi arsasına **[153]** güzel bir medrese ve kütübhâne ve önüne çeşme yaptırdı. Buranın masâlihine sekiz dükkân vakfetdi. Buraya "Feyziye Medresesi" adını verdi. Aşağı "Bakacak Medresesi" diye meşhûr oldu.

İbrâhim Bey-Yeğenzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Eşrâfdan mîr-livâ Küçük Alizâde el-Hâc Yeğen Ali Bey bin el-Hâc Ahmed Bey bin Ali Bey'in mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde Amasya a'yânından olup İran muharebâtında yararlıklar göstermekle dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından oldu. 1149'da ammesi (hala) Fâtıma Hanım binti Hüseyin Paşa'nın Mehmed Paşa Câmii ittisâlinde binâ etdirdiği medreseyi ikmâl ve vakfiyesini tanzîm etdikde mütevellîsi ve 1153 senesi muharreminde bir

daha baş-a'yân ve Amasya mütesellimi olarak İran harbine gidip 1154 muharremi evâhirinde vefât etdi.

Gâyet zî-servet, nâfizü'l-kelîm, mükerrem, ulemâ ve meşâyihine muhib bir zât idi. Mahdûmları el-Hâc Halîl, Ömer, İbrâhim Beylerdir. Evlâdından Ömer Paşa'nın ahfâdı şimdiye kadar bâkidir. İbrâhim Bey, pederinin vefâtından az sonra doğmuşdu. Aşağıda gelir. Hacı **[154]** Halîl Bey vakfa mütevellî oldu.

İbrâhim Ağa-Haseki el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya civârında Gedük karyesinde Mustafa'nın oğludur. Gençliğinde enderûn sarayına girip Hasbahçede bostancılar ocağına kaydedildi. Orada okuyup yazma öğrendi.

Amasyalı Hacı Veli Ağa'nın odabaşılığı zamanında kozbekçi halifesi olarak temeyyüz etdi. Ba'dehû haseki olup 1143 hâ'ilesinde tebeddül-i saltanata binâen azledildi. Ba'dehû âzim-i Hicâz olup avdetinde Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'ya intisâb ederek kapıcıbaşılıkla devr-i hidemât ve 1155 hudûdunda vefât etdi.

İbrâhim Bey-Gürcüzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Eşrâfdan Büyük Gürcü Ali Bey'in ahfâdından olup 1114 senesinde vefât eden Torumtay vakfı mütevellîsi Mîr-livâ Mehmed Bey bin Ali Bey ibn-i Mustafa Bey bin Gürcü Ali Bey'in mahdûmudur.

Evâ'il-i hâlinde Amasyalı Muslîzâde Mustafa Paşa'nın **[155]** dâ'iresine girip ağalardan oldu. Ba'dehû Paşa'ya kendisini beğendirip dâmâd ve hazînedârı olup devr-i vilâyâta başladı. 1123'de ba'zı ahvâl-i şedîdesinden dolayı Paşa'nın azl ve habsine sebebiyet verdiğinden Paşa'dan ayrılıp Amasya'ya geldi.

Ba'dehû Mustafa Paşa'nın ibkâ-yı vezâreti ve birkaç yıl sonra da'veti üzerine nezdine gidip kethüdâsı oldu. 1132'de Paşa'nın vefâtıyla avdet edib birâderi el-Hâc İsmâil Bey'in vefâtı üzerine Torumtay vakfına mütevellî olarak servet ü nüfûzu katmerlendi.

Muslîzâde Mustafa Paşa'nın dâmâdı olduğundan baş-defterdâr Muslîzâde el-Hâc İbrâhim Efendi'ye karâbet-i sıhriyesi vardır. Kerîmesini de Amasyalı Ocak İmamı es-Seyyid Halîl Efendi'ye verdiğinden İstanbul'da ma'rûfiyyet kazandı. Bu yüzden 1138 muharrem gurresinde baş-a'yân ve cumâdelûlâsında Amasya mütesellimi oldu.

Ancak ba'zı mezâlime ruhsat verdiğinden dolayı 1139 saferinde ba'de't-teftîş Samsun'a nefy edildi. **[156]** Fakat 1140 senesi evâ'ilinde afv ve ıtlâk edilerek Amasya'ya geldi. 1141 muharremi intihâbında meclis-i a'yân a'zâsı ve 1142 muharreminde baş-a'yân olup eski nüfûzunu buldu. Bu yüzden târîh kısmında yazılan hâ'ile çıkdı.

1143 senesi teftişâtında rüfekâsıyla beraber ikinci def'a Samsun'a nefy ve kal'a-bend edildi. 1144 ramazânında yine afv u ıtlâk edilip geldi. 1145 muharremi intihâbında baş-a'yân olup İrân harbine gitdi. Yararlık gösterip dergâh-ı âlî kapıcı-başlığı rütbesini aldı.

Bundan sonra gerek muhârebelerde ve gerek iânelerde hükûmet ve halka yaralıklar gösterip Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın sadâretinde 1154'de mîrâhûr-ı evvel rütbesiyle taltîf edildi. Mükerreren baş-'a'yân ve mütesellim olarak bütün Amasya sancağını kabza-i idâresine alıp şikâyet kapılarını kapadı.

1158 senesi evâ'ilinde İran harbine me'mûr olup bütün kuvve-i askeriyesi ve ma'iyyeti halkıyla gitdi. Fakat vâki' olan muhârebede sene-i mezbûre rebiülâhirinin ikinci günü vefât etdi. **[157]** Gâyet zî-nüfûz ve servet, zâbıt, cesûr, şedîd olmakla beraber hânesi açık, fukarası bol, kerîm, dîndâr idi.

Vüzerâyı taklîd eder. Kapıkulu nâmıyla ma'iyyet-i askeriyesi beş yüz kadar vardı. Köleleri, câriyeleri çokdu. Hacı İlyâs Mahallesi'nin ırmak tarafı kâmilen onun konağı idi. Konağında yaldızlı odaları gözleri kamaştıracak bir halde idi. Amasya mutasarrıfları buna karşı mümâşât ederlerdi.

Mahdûmları el-Hâc Mustafa Paşa, Mehmed Hıfzî, Ali Beylerdi. Ali Bey 1157'de, Hacı Mustafa Paşa 1169'da, Hıfzî Mehmed Bey de 1173'de vefât etmişlerdir. Mustafa Paşazâde es-Seyyid Halîl Paşa ve bunun mahdûmu esbak kapudân-ı deryâ Hâfız Ali Paşa vüzerâdandır.

İbrâhim Efendi-Şeyhzâde Hâfız es-Seyyid

Amasyalıdır. İçerişehir'de Müftüzâde Türbesi şeyhi Muhyiddîn Mehmed Efendi ahfâdından Hâfız Mehmed Efendi bin Abdullatîf Efendi bin eş-Şeyh Hayreddîn Hızır Efendi bin Muhyiddîn **[158]** Mehmed bin eş-Şeyh İcâdî Hayreddîn Hızır Efendi mahdûmudur. A'yân-ı sâdâtdan olup birkaç def'a nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı oldu. Hicâz'a gidip hâcıyân meclisine a'zâ olup 1159 senesi hilâlinde vefât etdi. Âlim, halûk, sâlih bir zât idi. Mahdûmu es-Seyyid Sa'deddîn Mehmed Efendi ve birâderi es-Seyyid Abdurrahman Efendi'dir.

İbrâhim Efendi-Mukayyed

Amasyalıdır. Fuzalâdan Amasya müftüsü Çorumlu Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. "Müftüzâde" demekle meşhûr olup bi't-tahsîl uzun müddet Amasya mahkemesi mukayyidi oldu. 1154'de mahkeme baş-kâtibi olarak oldukça nüfûz ve şöhret kazandı.

Bu yüzden 1156'da kitâbetden azledilip sonra Osmâncık kadısı oldu. 1160 sâline doğru vefât etdi. Diğer Kadızâde el-Hâc İbrâhim Efendi bin el-Hâc Mehmed Efendi de kudât-ı nüvvâbdan olup bu târîhlerde vefât etdi.

İbrâhim Ağa-Kara Mütesellim

[159] Merzifonludur. Mustafa Ağa'nın oğlu ve Trabzon vâlisi olup 1148'de maktûlen vefât eden vezîr Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın birâderidir. Müşârün-ileyhin kethüdâsı ve tarafından Trabzon mütesellimi olarak nüfûz ve şöhret kazandı. Bilâ-veled vefât eden Paşa'nın Trabzon'da yaptırdığı hayrât ve evkâfına mütevellî, Trabzon'un aynü'l-a'yânı ve mükerreren mütesellimi olduğu hâlde 1161'de vefât etdi. (Cihâd Defteri)

Mahdûmu el-Hâc Mahmûd Bey vakfa mütevellî ve nüfûz ü servetine vâris oldu. Bunun Ahmed Bey de vakfa mütevellî olduğu hâlde 1218'de vefât edib tevliyet oğulları İsmâil Râsim, Mahmûd Mes'ûd Beylere verildi. İsmâil Râsim Bey 1246'da vefâtıyla oğulları es-Seyyid İbrâhim, Mehmed, Osmân Beylerdir. Mes'ûd Bey de 1258'de vefât edib oğulları Ahmed Kâsım, Mehmed Ziyâ, Mustafa Hakkı Beylerdir. Mehmed Ziyâ Beyzâde Ali Rızâ Bey Kayseriye cezâ re'isi iken 1331'de dâr-ı mücâzâte gitdi.

İbrâhim Ağa-Şehirli

Amasyalıdır. Hâcegândan dîvân-ı hümâyûn İmâmı Mehmed Efendi **[160]** zâde Osmân Efendi'nin oğlu ve Amasya kadısı Mehmed Efendi'nin birâderidir. Gençliğinde dâhil olduğu enderûnda hüsn-i terbiye görüp tefeyyüz ederek rikâb ağalarından oldu.

1143 hâ'ilesinde taşra çıkarılıp ağır ze'âmet verildi. Ba'dehû Kapıcıbaşı olup devr-i hidemât ederek 1162 sâlinden sonra vefât etdi. Yukarıdaki İbrâhim Ağa'ya "Gedüklü", buna da "Şehirli" denmişdir. Ceddi İmâm Mehmed Efendi, Amasya hânedân-ı kadîminden "İğnecizâde" demekle meşhûr idi.

Diğer Serçe oğlu el-Hâc İbrâhim Ağa bin el-Hâc Mehmed Ağa da teberdârân ocağında terbiye görüp Saray-ı Hümâyûn baltacılar kethüdâsı olup 1163 sâlinden sonra ma'zûlen vefât etdi. Amasya a'yânından Kepekçizâde el-Hâc İbrâhim Ağa bin el-Hâc Osmân Ağa da 1164 sâlinden sonra vefât etdi.

İbrâhim Efendi-Vâsi' Çelebizâde

Amasyalıdır. Yâkutiye Tekkesi Şeyhi ve Pervâne Bey vakfı mütevellîsi eş-Şeyh Ahmed Efendi bin Yahyâ Çelebi mahdûmudur. **[161]** Ba'de't-tahsîl 1142'de pederinin vefâtı üzerine

Pervâne Bey vakfı mütevellîsi ve sonra Yâkutiye şeyhi olduğu hâlde 1165 hudûdunda vefât etdi. Ulemâ-yı meşâyihden idi.

İbrâhim Efendi-Hatîbzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Saraçhâne hatîbi el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmu ve es-Seyyid el-Hâc Ömer Efendi'nin birâderidir. İstanbul'a gelip Müftü Es'ad Efendi Medrese-i cedîdesinde ikâmetle bir tarafdan tahsîl-i ulûma gayret ve diğer tarafdan Kettânîzâde Ali Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahze himmet etdi.

Üstâdından ketebe vaz'ına icâzet alıp bütün şürekâ ve akrânına tefevvuk etdi. Medrese-i mezkûrede sâkin ü ta'lîm-i hatt ile müşteğil iken 1168'de vefât etdi. Âlim, kâtib bir hattât-ı meşhûr idi.

Müstakîmzâde Süleyman Sa'deddîn Efendi "Tuhfetü'l-Hattâtîn" adlı eserinde diyor ki: "Anadolu'da Ereğli nâm kasabadandır. Hatîpzâde derlerdi. İstanbul'a geldikde zümre-i talebede suhte-i medrese-nişîn-i hamûl olup Kettânîzâde Ali Efendi'den te'allümle sülüs ve nesihde vaz'-ı ketebeye **[162]** me'zûn olup isti'dâd-ı ezelîsinden nâşî bi'l-cümle şürekâsına tefavvuk ile "menem diğer nist" vâdîsinde zamânının üstâdlarından kat'-ı nazar-ı sad nâ-şinâsâne "Ez-nefes-i pîr be-ters ey cevân" pendiyle bend olmayıp pîrân-ı kudemâya dâhi zebân-dırâz-ı tekebbür idi. Müftü Es'ad Efendi medrese-i cedîdesinde sâkin iken vakt-i kühûlette letame-i te'dîb-i tâ'un ile hâmuş olduğunu bu mısra ile ifâde eylemişlerdir. Mevt-i nârı yakdı İbrâhimi bâd-ı âhdan 1168"

Hattât-ı müşârün-ileyhin 1161'de yazdığı Şifâ-yı Şerîf enderûn kütübhânesinde manzûrum olup bu kitabın âhirinde "Ketebehü ez'afü'l-ibâdi es-Seyyid İbrâhim el-Amâsî min telâmizi'l-meşhûri bi-Kettânî hüve min-telâmizi'l-kâmilü'l-ma'rûf bi-ebci" yazmıştır. İnce nesîh olup fevkalâde güzel ve şâyân-ı ziyâretdir. Binâen aleyh: Hattât es-Seyyid İbrâhim Efendi "Anadolu'da Ereğli nam kasabadan" değil, Anadolu'da Amasya şehrindendir.

1168'de Amasya'da Saraçhâne hatîbi olan birâderi Hatîbzâde es-Seyyid el-Hâc Ömer Efendi, hattât-ı müşarün ileyhin bilâ-veled vefâtına binâen li-ebeveyn birâderi olmak hasebiyle muhallefâtına vâris olduğu da müsecceldir. Bir hattâtı Amasyalı **[163]** yapmak gayretiyle değil, bir hakîkati tenvîre hizmet emeliyle bu terceme yazıldı. Amasya'nın yüzünü güldüren hattâtlarımız pek çokdur.

İbrâhim Ağa-Dânişzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya eşrâfından Hâfız el-Hâc Mustafa Efendi ibn-i Dâniş Mehmed Efendi bin Kutbeddîn Mustafa Efendi mahdûmudur. 915'de şu'arâdan Şermî Osmân Çelebi bin Mehmed Çelebi ahfâdından olduğu münâsebetle mevâliden Dâniş Mehmed Efendi'ye Şermîzâde denirdi. Sâhib-i terceme Amasya a'yânından olup 1170 sâline doğru vefât etdi. Diğer a'yândan Sâncı oğlu el-Hâc İbrâhim Ağa bin el-Hâc Hasan Ağa da 1171 sâlinden sonra vefât etdi. Dânişzâde el-Hâc İbrâhim Ağa'nın oğlu el-Hâc Molla Celîl Ağa pek ma'rûf idi. Bunun evlâdına "Molla Halîloğulları" dendi.

İbrâhim Efendi-Masraf Kâtibi

Amasyalıdır. Amasya'da Sultân Bâyezîd evkâfı kâtibi iken İstanbul'a gelip Sultân Bâyezîd evkâfı kâtibi olan Kâtipzâde el-Hâc Abdulbâri Efendi bin el-Hâc Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Abdulbârî Efendi, kayden Abdullah Efendi **[164]** yazılıdır. Abdulbâri kendi imzâsıyla sâbitdir.

İstanbul'da mektûbi-i mâliye kalemine girdi. Orada tefeyyüz ederek ser-hâlife iken Küçük Kal'a tezkirecisi, 1163'de nâ'il-i rütbe-i hâcegânî, 1165'de Sultân Mahmûd-ı Evvel ve 1168'de Sultân Osmân-ı Sâlise kâtib-i masraf-ı şehriyâri olduğu hâlde 1173'de vefât etdi. Üsküdâr'da medfûndur.

Mahdûmları Abdullah, Mehmed Emîn Efendilerdir. Bunlara "Masrafzâde, Masraf Kâtibizâdeler" dendi. Abdullah Efendi, Abdî Efendi demekle meşhûr olup mahdûmu el-Hâc Fâ'iz Mehmed Efendi'dir. Mehmed Emîn Efendi de Amasya'da Sultân Bâyezîd evkâfı kâtibi bir hattât-ı bî-nazîrdir. Buna "Köse Hattât" denirdi.

İbrâhim Ağa-Amasyalı el-Hâc

Ayasofya mahzen evrâkında bulunan saray-ı hümâyûn defterlerinde İbrâhim Ali Amasîyye diye mezkûr olduğu üzere Amasyalı Ali Ağa'nın mahdûmudur. Sarây-ı hümâyûna girip hüsn-i terbiye gördü orada tefeyyüz ederek rikâb ağalarından oldu. **[165]**

Sonra kapıcıbaşılıkla taşra çıkıp İrân muharebâtında mübâya'acı olarak Amasya'ya geldi. Amasya a'yânından ve helvâ-hâne-i hâssadan muhrec Helvâcı el-Hâc İsmâil Ağa'nın kerîmesini aldı. Bir müddet Amasya'da kaldı.

Ba'dehû İstanbul'a gidip devr-i hidemât ederek ma'den emîni, silahdâr ağası, arpa emîni, 1171'de hisâr ağası oldu. 1176 zilhiccesinde ba'zı hayrâtına emlâkini vakfedib orada vefât etdi. Mahdûmları Ali, Mehmed Râsih, İsmâil Efendilerdir.

Hattât-ı meşhûr Mehmed Râsih Efendi 1181'de vefât edib mahdûmu İbrâhim Efendi ricâldendir. Defterdâr-ı devlet el-Hâc İsmâil Efendi 1203'de vefât etdi. Mahdûmları el-Hâc İbrâhim, Mehmed Efendilerdir. Bunlara "Amasyalızâdeler" dendiği Eshâm Defterlerinde görüldü.

İbrâhim Efendi-Müftüzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Amasya müftüsü Hocazâde es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmu olup İstanbul'da Amasyalı Yûsuf Efendizâde el-Hâc Abdullah Hilmî Efendi'den ahz-ı ulûm ve ikmâl-i tahsîl **[166]** etdi. Ba'de'l-icâze ders-i âm ve Ru'us imtihânını parlak bir sûretde kazanıp müderris ve üstâdına dâmâd oldu.

Fâtih Câmi-i şerîfinde tedrîs-i ulûma nasb-ı nefs edib hayli talebeye icâzet verdi. Tedrîs-i ulûm esnâsında devr-i medâris-i mu'tâde ederek dâru'l-hadîs-i Süleymaniye müderrisi iken 1178'de vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ ve sulehâdan bir zât idi. Mahdûmu nakîbü'l-eşrâf es-Seyyid Abdurrahîm Fâ'iz Efendi'dir.

İbrâhim Ağa-Beyzâde

Amasyalıdır. Sipâhî a'yânından Beyoğlu demekle meşhûr el-Hâc İdrîs Ağa bin Osmân Ağa bin Çavuşbaşı Mehmed Bey mahdûmudur. Sipâhî, Amasya kethüdâyeri, İrân muharebâtında yararlığı görüldüğünden orduda sipâhîlerağası oldu. Bu esnâlarda vefât etdi. Amasya a'yânından idi.

Diğer Çavuşzâde İbrâhim Ağa bin Mûsâ Bey de 76 silahdâr bölüğünde mukayyed ve yevmi elli akçeye mutasarrıf bir sipâhî olup "Yüzbaşı" demekle meşhûr ve muhârebelerde nâm kazanmış bir pehlivân idi.

İbrâhim Efendi-Laz Hoca el-Hâc

[167] Ofludur. Mûsâ bin Süleyman adlı bir kimsenin oğludur. Âkifzâde es-Seyyid Abdurrahîm Efendi'nin "el-Mecmû'" adlı eserinde yazıldığı ve icâzet-nâmelerde görüldüğü üzere Amasya'da Büyük Ağa Hüseyniye Medresesinde ikâmetle Kayyimzâde el-Hâc İsmâil, Çorumlu müftü es-Seyyid el-Hâc Mehmed, Ayntâbî el-Hâc Kara Osmân, Akdağî el-Hâc Mustafa, Tokat müftüsü el-Hâc Kara Mûsâ Efendilerden ahz-ı ulûm ve ikmâl-i tahsîl ederek hepsinden icâzet-nâme alıp Sultân Bâyezîd Câmiinde ders-i âm oldu.

Kırk yıldan ziyâde tedrîs-i ulûma muvazabet ve ihtimâm edib mükerreren yüzlerce talebeye icâzet verdi.

Mısır mîr-livâsı Hacı Osmân Bey'in binâ etdiği Bekir Paşa Medresesine ilk müderris oldu.

Mu'ahharan Torumtay Medresesi müderrisi olup tefsîr ve hadîs okutdu. Kibâr-ı ulemâ bile dersinden istifâde ederdi. Bu dersleri okuturken câmi-i şerîf dolardı.

İnkırâz-ı akrân ile şeyhü'l-ulemâ olup riyâset-i ilmiyye kendisine müntehî olduğu hâlde 1179 senesi cumâdelâhiresinde dâr-i na'îme irtihâl etdi. İrtihâli günü Amasya âdetâ sarsıldı. Cenâzesi parmak üzerinde gidip Hazret-i Pîr İlyâs'ın türbesi şimâlinde yol üzerinde defnedildi. **[168]**

Gâyet fâzıl, muhakkik, tefsîr ve hadîsde mütebahhir, usûl-i fıkıh ve kelâmda mâhir, natûk, müteşerri', zâhid, muttakî, müşekkel, mehîb, vakûr, nâfizü'l-kelim bir zât-ı sütûde-simât idi. Ferîd-i asr sayılırdı. Sekü Köylüzâde el-Hâc Kâşif Mehmed Efendi ile mu'assırdı. Mahdûmu es-Seyyid Mûsâ Efendi[9] ve bunun mahdûmu es-Seyyid İbrâhim Efendi de ulemâdandır.

İbrâhim Efendi-Şeyhü'l-Kurrâ el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya'nın cihet-i garbiyesinde Amasya şehri dâhilinde sayılan Şeyh Cu'î köyünden Yahyâ adlı bir kimsenin mahdûmu olup Cu'î el-Hâc İbrâhim Efendi diye meşhûr olduğundan terceme-i hâli aşağıda harf-i cim'de gelir.

İbrâhim Ağa-Kapu Ağası

Amasyalıdır. Ayasofya mahzen evrâkında bulunan Kapu Ağaları Defteri'nde "İbrâhim Mahmûd Amasiye" diye künyesi mestûr olduğu üzere Amasyalı Mahmûd'un oğludur. 1127'de enderûn sarayına girip kapıcılar zümresine iltihâk ederek ilm ü ma'rifet öğrendi.

Ba'dehû tarîkında tefeyyüz ederek Kapıcılar Ocağı kethüdâsı, **[169]** 1151'de bâbü's-sa'âde ağası oldu. Birkaç def'a ma'zûl olup odabaşı, sonra yine bâbü's-sa'âde ağası oldu. 1171'de kapıcıbaşılıkla taşra çıkıp müte'âkiben Ayasofya evkâfı mütevellîsi olduğu hâlde 1179 senesi cumâdelâhiresinin ikinci günü vefât etdi. Üsküdâr'da medfûndur.

İbrâhim Efendi-Müftüzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya müftüsü es-Seyyid el-Hâc Ali Efendizâde es-Seyyid eş-Şeyh Halîl Efendi'nin mahdûmudur. Amasya müftüsü Tokâdî es-Seyyid eş-Şeyh Mustafa ve Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Ali Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve ba'dehû Osmân Çelebi Dârü'l-Hadîsine müderris olduğu hâlde 1180 hudûdunda vefât etdi. Ulemâ-yı ma'rûfeden idi.

İbrâhim Efendi-İnallızâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya müftülerinden İnallı el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Mehmed, Iydîzâde Âkif Mustafa Efendilerden ahz-ı ulûm ederek mücâz u ders-i âm oldu.

İbtidâ Havza'da Fîrûz Ağa müderrisi olup sonra azl **[170]** edildi. 1147 senesi evâilinde Müderris Ali Efendi'nin vefâtıyla yerine Doğrâkiye müderrisi oldu. Daha sonra Hacı Osmân Bey'in binâ etdiği dâru'l-hadîsine ilâveten müderris nasb edilip 1183 senesi rebiülâhirinin yirmi dokuzuncu günü vefât etdi. Fâzıl, edîb, vakûr bir zât idi. Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Efendi'dir.

İbrâhim Efendi-Dânişzâde el-Hâc

Amasyalıdır. A'yândan el-Hâc Halîl Efendi bin el-Hâc Hâfız Osmân Efendi bin Dâniş Mehmed Efendi'nin oğludur. Pederinin vefâtında yerine Köyceğiz Câmii imâmı olup sadâ ve servetiyle iştihâr ederek hâcıyân ve a'yân meclislerine mükerreren a'zâ oldu. 1183 senesi cumâdelâhiresinde vefât etdi.

9 Diğer mahdûmu es-Seyyid Süleymân Efendi de ulemâdandır.

Hâfız-ı Kur'ân, vâlidesi tarafından sâdâd-ı Hüseyniyyeden, halûk, hânedân idi. Oğulları es-Seyyid Hâfız Osmân, Mehmed, Halîl Efendilerdir. Es-Seyyid Halîl Çelebi 1184'de bilâ-veled vefât etdi. Ahfâdından es-Seyyid Abdulkâdir bin es-Seyyid Mehmed bin es-Seyyid el-Hâc Hâfız Osmân Efendi 1277'de Sâbıkuddîn Mahallesi'nde vefât etdi.

İbrâhim Efendi-Fenerci el-Hâc

[171] Amasya a'yânından Dânişzâde Hâfız el-Hâc Osmân Efendi bin Dâniş Mehmed Efendi'nin oğludur. Büyük birâderi el-Hâc Halîl Efendi'nin önünde fenerini taşıdığından "Fenârci, Fenerci" diye meşhûr olarak hâcıyân u a'yân meclislerine a'zâ oldu. Bu esnâlarda vefât etdi.

Oğulları el-Hâc Halîl, Osmân Efendilerdir. Fenercizâde Amasya müftüsü el-Hâc Evliyâ Halîl Keşfî Efendi ba'zı ta'likâtında "Halîl bin İbrâhim el-Fenârî" ve ba'zılarında "Halîl bin İbrâhim bin Osmân el-Fenârî" diye imzâ koymuşdur. Evliyâ Hacı Halîl Efendi'nin mahdûmları el-Hâc Hâfız Mehmed, İbrâhim Efendilerdir.

Hacı Hâfız Mehmed Efendi, tefsîr ve hadîsde yegâne-i rûzgâr olan ulemâdan olup Fenercizâdelikle meşhûr idi.

Oğulları Hâfız Ali, Ömer Efendilerdir. Hâfız el-Hâc Ali Efendi de ulemâdan olup bilâ-veled fevt oldu. Ömer Efendizâde es-Seyyid Mehmed Efendi de 1290'da bilâ-veled vefât etdi. Bunlar da Fenercizâdelikle meşhûr idiler.

İbrâhim Efendi-Cânikli el-Hâc

[172] Samsun sancağı dâhilinde Çarşamba kazasına mülhak Canik nâhiyesinden Ahmed'in oğludur. Amasya'da Iydîzâde Allâme el-Hâc Âkif Mustafa Efendi'den ulûm-ı akliyeyi, Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Ali Efendi'den ulûm-ı şer'iyeyi ahz ü ikmâl edib ders-i âm oldu.

Otuz yıldan ziyâde neşr-i ulûma himmet, Enderûn Mahallesi Câmi-i şerîfinde icrâ-yı va'z u nasihat ederek iştihâr edib hâcıyân u a'yân meclislerine a'zâ olduğu hâlde 1186 sâline doğru vefât etdi. Âlim, fakîh, natûk, kâmil bir zât idi.

İbrâhim Efendi-Sekûköylüzâde es-Seyyid

Amasya ulemâsından Sekûköylüzâde el-Hâc Ahmed Efendi'nin mahdûmu ve Allâme-yi meşhûr el-Hâc Kâşif Mehmed Efendi'nin yeğenidir. Amcasından ahz-ı ulûm ederek ders-i âm, amcasına dâmâd ve Amasya müftülüğünde müsevvid olmuşdu.

1188'de Trabzon vâlisi ve Amasya mutasarrıfı Cânikli Hacı Ali Paşa'nın gadriyle şehîd olan amcasının te'sîriyle Hacı Ali Paşa aleyhinde ba'zı tefevvuhâta cür'et eylediğinden **[173]** Amasya mütesellimi olan Câniklizâde Battal Hüseyin Bey'in özrüyle 1188 senesi şevvâlinin evâ'ilinde şehîd edildi. Sâdât-ı ulemâdan bir zât-ı muhteremdir.

İbrâhim Ağa-Bostânî el-Hâc

Amasyalıdır. Cihât Defterinde mezkûr olduğu üzere Amasya'da Darü'ş-Şifâ mu'temedi Mehmed Halîfe'nin oğludur. Pederinin hayâtında İstanbul'a gidip sarây-ı hümâyûnda Bostancılar Ocağına girdi. 1156'da pederinin fevtiyle vazifesi kendisine verildi.

Ba'dehû ocağında tefeyyüz ederek hâseki ağalığı ile devr-i hidemât edib 1184'de Ya'kûb Ağa'nın yerine Bostancıbaşı, ya'nî Zabtiye Nâzırı olarak ricâl-i devlet sırasına girdi. 1185'de azledilip Hicâz'a gitdi. Avdetinde Üsküdâr'da mukîm olup 1189'da vefât etdi. Karaca Ahmed kabristânında medfûndur. Uhdesinde bulunan mu'temetlik vazifesi mahdûmu Nûreddîn Mehmed Efendi'ye tevcîh edildi. Buna Amasya'da "Bostânîzâde" denirdi.

İbrâhim Efendi-Fazlızâde el-Hâc

Amasya mahkemesi baş-kâtibi Fazlızâde el-Hâc Mehmed Efendi'nin **[174]** mahdûmudur. Amasya'da hutût-ı mütenevvi'ayı ta'lîm edib ilm ü ma'rifet öğrendi. Ba'dehû İstanbul'a gidip bir müddet mektûbî-yi sadâret kaleminde çalışıp hulefâdan olmuşdu.

Sonra Amasyalı Sarızâde Mehmed Paşa'nın vezâretinde dîvân efendisi olup ma'iyetinde devr-i bilâd etdi. Vezîr-i müşârün-ileyhin ser-askerliğinde nâ'il-i rütbe-i hâcegânî olup 1183 saferinde Paşa'nın Bender'de vefâtı ve zabt-ı muhallefâtı üzerine Amasya'ya geldi.

Bu esnâda Hicâz'a gidip avdetde Cânikli Hacı Ali Paşa'ya intisâb ederek muşarün ileyhin kâtib-i dîvânı olduğu hâlde 1191'de vefât etdi. Oldukça âlim, hattât, işgüzâr idi. Mahdûmu Mehmed Sa'îd Efendi Amasya a'yânındadır.

İbrâhim Hıfzî Paşa-Ocak İmâmızâde es-Seyyid

Amasyalıdır. İstanbul'da Ocak İmâmı demekle meşhûr Amasyalı Emîr Ağazâde es-Seyyid el-Hâc Halîl Efendi bin es-Seyyid Mustafa Ağa bin Emîr es-Seyyid Mehmed Ağa'nın mahdûmu ve Amasya aynü'l-a'yânı Gürcüzâde el-Hâc İbrâhim Bey'in kerîmezâdesidir. Târihen es-Seyyid **[175]** Hıfzî İbrâhim Paşa demekle meşhûr olduğundan aşağıda harf-i hâ'da terceme-i hâli gelir.

İbrâhim Efendi-Hacı Müftü

Merzifonludur. Amasya'da Iydîzâde el-Hâc Akif Mustafa Efendi, Lâz Hoca el-Hâc İbrâhim Efendi gibi fuzalâdan ahz-ı ulûm ederek mücâz olup Merzifon'a avdetle neşr-i ulûma himmet etdi. Orada hayli zaman tedrîs-i ulûm ederek iştihâr eylediğinden Sultâniye-i Merzifon müderrisi, ba'dehû müftü oldu.

Fakat 1188 senesinde Cânikli Hacı Ali Paşa'nın şerrinden kaçıp İstanbul'a gitdi. Orada ders-i âm olarak kendisini tanıtdı. 1193'de açılan ru'ûs imtihânını parlak bir sûrette kazanıp 1194 gurre-i muharreminde hareket-i dâhil i'tibârıyla İstanbul müderrisi olduğu hâlde sene-i mezbûre zilhiccesinde vefât etdi. Fâzıl, gâyet fakîh, natûk bir zât idi.

İbrâhim Ağa-Bektâşoğlu el-Hâc

Amasya a'yânından el-Hâc Bektâş Ağa bin el-Hâc Mehmed Ağa bin **[176]** el-Hâc Bektâş Ağa'nın oğludur. Yeniçeri olup İrân ve Rus muharebelerinde terakkî ederek mükerreren Amasya serdârı, serdengeçtiler ağası oldu. 1184'de Rus muharebesinde yararlık gösterip turnacı başılık pâyesini aldı. Sonra hâciyân meclislerine a'zâ olup 1195 sâlinden sonra vefât etdi. Cesûr, mücâhid, zî-servet idi. Mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Bektâş Ağa ve birâderi el-Hâc Ahmed Ağa'dır.

İbrâhim Efendi-Şehirlizâde es-Seyyid Hâfız

Amasyalıdır. "Şehirlioğlu" demekle meşhûr el-Hâc Osmân Ağa bin Şehrî el-Hâc İbrâhim Ağa'nın mahdûmudur. Fâzıl-ı meşhûr Iydîzâde el-Hâc Âkif Mustafa Efendi'den, ba'dehû İstanbul'da Kazâbâdi el-Hâc Ahmed Efendi tilmizi Amasyalı Büyük Hâfız Mehmed Efendi'den ahz-ı ulûm ederek mücâz ve ders-i âm ve bil-imtihân 1168'de İstanbul müderrisi 1191'de Dârü'l-hadîs-i Süleymaniye müderrisliğinden Kudüs-i Şerîf Mollası oldu. 1196 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Âlim, kâmil idi.

İbrâhim Efendi-Çorumlu el-Hâc

Halîl oğludur. Amasya'da Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Ali, **[177]** Taşâbâdî el-Hâc Ahmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve hâciyân meclisine a'zâ olup 1197 sâline doğru vefât etdi. Âlim, vâ'iz bir zât idi.

İbrâhim Efendi-Akbıyık el-Hâc

Amasya eşrâfından Abdî Beyzâde el-Hâc Hasan Efendi bin el-Hâc İbrâhim Çelebi bin Kara Abdî Bey'in mahdûmudur. Iydîzâde el-Hâc Âkif Mustafa, Müftüzâde pederin eş-Şeyh Mehmed, Laz Hoca el-Hâc İbrâhim Efendilerden ahz-ı ulûm ederek mücâz ü ders-i âm oldu.

Tedrîs-i ulûm ederek iştihâr edib Medrese-i Feyziyye müderrisi, meclis-i a'yân a'zâsı oldu. 1186 târîhinden i'tibâren Cânikli Hacı Ali Paşa'nın mezâlim ve seyyi'âtına âlet olmamak için inzivâyı ihtiyâr edib ibâdet ve tedrîs ile meşgûl olduğu hâlde 1198 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan, müteşerri', uzun boylu, müşekkel, vakûr, kâmil bir zât idi.

İbrâhim Ağa-Kaya Alemdâr

Amasya ahâlisinden Mûsâ bin İbrâhim oğludur. Yeniçeri **[178]** ve hayli zamân alemdâr olarak muhârebelere gitdi. Ba'dehû mükerreren Amasya serdârı ve Rus Muharebelerinde serdengeçtiler ağası ve Turnacıbaşı olup 1198 senesi evâhirinde vefât eyledi. Şeci', gâzi bir kimse idi.

İbrâhim Bey-Kürd İbrâhim Paşazâde es-Seyyid el-Hâc

Olus köylü Kürd es-Seyyid İbrâhim Paşazâde es-Seyyid Mustafa Paşa'nın mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde bir müddet Amasya'da oturdu. Sonra Merzifonî Sâdık Mehmed Paşa'nın eyyâm-ı vezâretinde kethüdâsı olup azl ü i'dâmında menkûben Amasya'ya geldi. 1198 senesi hilâlinde vefât etdi. Bir kerîmesi Hâfize Hanım da 1208'de bilâ-vâris vefât edib emvâl ü emlâkinin bâliğ olduğu 19548 guruş tamamıyla beytü'l-mâle kaldı.

İbrâhim Efendi-Elbistânî el-Hâc

Mehmed oğludur. Amasya'da Iydîzâde Hacı Âkif Mustafa, Laz Hoca İbrâhim Efendilerden mücâz ve ders-i âm olup Bekir Paşa müderrisi Çorumlu es-Seyyid Mehmed Efendi İstanbul'a gitdiğinde medrese-i mezbûre müderrisi ve meclis-i hâciyân a'zâsı **[179]** oldu.

Ancak zaleme-i vakt olan Câniklizâdelere mu'ârız olduğundan onların zaman-ı tasallutlarında münzevî bir hâlde ibâdetle iştigâl edib 1199'da vefât etdiği Halfet Gâzi kabristanında kâin seng-i mezârında mahkûkdur. Ulûm-ı akliyye ve nakliyyede kâmil, fakîh idi. A'yân-ı ulemâdandır.

İbrâhim Ağa-Deli Alemdâr

Yeniçerilerden olup alemdârlıkla temâyüz etdi. Birkaç def'a Amasya serdârı olup 1186'da kumandanın izni olmaksızın Rus harbinden avdet etdikde hayli mu'âheze gördü. Ba'dehû i'âde edilip 1200 sâline doğru vefât etdi. Cür'etkâr, şedîd adamdı.

Diğer Dâvud oğlu **İbrâhim Ağa** da yeniçeri zâbıtânından olup 1186'da Rus harbinden firâr etdikde Amasya'da habs ü i'âde edilerek hitâm-ı harbe kadar sebât edib yararlık gösterdiğinden mükerreren Amasya serdârı oldu. 1200 târîhlerinde vefât etdi.

İbrâhim Efendi-Ma'kûlzâde el-Hâc

[180] Merzifonludur. Ulemâdan el-Hâc Ahmed Efendi bin sâbıku't-terceme İbrâhim Efendi bin Ma'kûl Mehmed Efendi mahdûmudur. Amasya'da Hacı Âkif ve Lâz İbrâhim Efendilerden tahsîl-i ulûm edib Merzifon'da ders-i âm oldu.

Orada ilmen temeyyüz ederek Sultâniyye-i Merzifon müderrisi ve mükerreren müftü olduğu hâlde 1200'de vefât etdi. el-Mecmû'da mezkûr olduğu üzere âlim, fakîh, kâni', mûsâlli idi. Gâyet sâde-dil olduğundan her söze inanır, her yalanı doğru sanırdı.

İstanbul'dan yeni gelen bezle-gûlardan biri kendisine Süleymaniye Câmi-i şerîfini ta'rîf ederken beyaz merdivenlerini peynirden, minber ve mihrâbının dondurma baldan yapıldığını söyledikde inanıp "İstanbul'da karın doyurması kolaydır!" demiş.

İbrâhim Ağa-Sucuoğlu

Amasyalıdır. Yeniçeri serdârlarından el-Hâc Osmân Ağa'nın oğludur. Yeniçeri ve Amasya serdârı olup Rus muhârebâtında 1193'de serdengeçtiler ağası olarak yaralıklar gösterdiğinden İstanbul'a geldikde yeniçeri ağalığına **[181]** ta'yîn edilen Dayızâde Süleyman Ağa'nın himmetiyle ocak çorbacılarına iltihâk etdi.

Ba'dehû ocakda kethüdâyeri, muhzır ağası olarak dâhil-i katâr olup sırasıyla zağarcıbaşı, seksuncubaşı, 1203 senesi rebiülevvelinde kol kethüdâsı olduysa da recep evâ'ilinde vefât etdi. 1177'de vefât eden Amasyalı Ali Beyzâde İsmâil Bey'in ferâşet-i hassasını aldığı Ferâşet Defterinde görüldü.

İbrâhim Efendi-Emîr İmâmzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya'da Sultân Bâyezîd Câmii İmâm-ı evveli ve kütübhâne sahibi Emîr İmâm Abdullatîf Efendi bin el-Hâc Halîl Efendi'nin mahdûmudur. Biraz tahsîl-i ulûm ve ma'rifet ederek Hicâz'a gitdi. Avdetde meclîs-i hâciyân ve a'yâna a'zâ olduğu hâlde 1205 senesi evâhirinde vefât etdi.

İbrâhim Bey-Rahtuvân Paşazâde el-Hâc

Amasya a'yânından el-Hâc Ömer Bey bin el-Hâc İbrâhim İlmî Bey bin el-Hâc Rahtuvân Mehmed Paşa'nın mahdûmudur. Hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ, 1183 senesi muharreminde baş-a'yân ve **[182]** recebinde Amasya mütesellimi oldu.

Rus muharebâtında zehâ'ir-i askeriyenin tedârik ve sevkinde sâdıkâne hizmetler ederek dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı rütbesiyle taltîf edilip mükerreren baş-a'yân ve Amasya mütesellimi oldu. 1206 senesinde vefât etdi. Mehmed Paşa Mezarlığında medfûndur. İlm ü ma'rifet, nukûd u servet sâhibi bir hânedân idi. Mahdûmu el-Hâc Ömer ve birâderi el-Hâc Osmân Beyler de meşâhîr-i a'yândan idiler.

İbrâhim Efendi-Hızır Şeyhi el-Hâc es-Seyyid

Amasya sâdâtından olup tahsîl-i ilm ü ma'rifet ederek ulemâdan oldu. Ba'dehû Hızır Paşa Câmii vâ'izi ve es-Seyyid eş-Şeyh Ebûbekir Efendi'nin vefâtıyla 1193'de yerine Hızır Paşa Tekkesi Şeyhi oldu.

Sûrî ve ma'nevî irşâd-ı halk ile meşgûl iken 1208 senesi ramazânının on birinci günü vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ ve meşâyihden vâ'iz, müteşerri', muttaki, nefesi mü'essir olup Hızır Paşa Mahallesinin kutbu sayılırdı. Hızır ile musâhebesi mervidir. Mahdûmları es-Seyyid İsmâil, Abdullah Efendilerdir. **[183]**

İbrâhim Ağa-Avkatlızâde el-Hâc

Esbak Amasya mütesellimi el-Hâc Mehmed Ağa bin Avkatlı İbrâhim Ağa'nın oğludur. Amasya a'yânından iken Canikli Hacı Ali Paşa'nın şerrinden kaçıp İstanbul'a gitdi. Orada Alâ'iyyeli Yeğen es-Seyyid Mehmed Paşa dâ'iresine girdi.

Müşârün-ileyhin i'timâdını kazanıp miftâh ağası, ba'dehû hazine-dârı olup 1196 senesi ramazânında vezîr-i müşarün ileyhe sadâretinde kapıcılar kethüdâsı oldu. Sonra bir müddet kethüdâsı olup devr-i bilâd etdi. 1203'de vefâtı üzerine İstanbul'a gelip 1208 senesinde vefât etdi.

İbrâhim Ağa-Şehir Kethüdâsızâde el-Hâc

Amasya şehir kethüdâsı iken 1119'da vefât eden Hüseyin Ağazâde el-Hâc Mehmed Ağa'nın oğludur. Vüzerâdan sadr-ı esbak Amasyalı Hatîpzâde Nâ'ili Abdullah Paşa dâiresine girip terbiye gördü. Müşarün ileyh vezâretinde selâm ağası oldu.

Bunun vefâtında sadr-ı esbak Köse Bâhir Mustafa Paşa'nın dâ'iresine girip sadâretinde kapıcılar kethüdâsı olmuşdu. **[184]** Çünkü Paşa'nın kethüdâsı da Amasyalı Mustafa Ağa idi. Ancak 1178'de efendisinin azl ü i'dâmında Amasya'ya geldi.

1182'de açılan Rus muhârebâtında mâlen ve bedenen hizmetler ederek topladığı askeriyle dârü'l harbe gitdi. Yararlıklar gösterip dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı rütbesiyle taltîf edildi. Avdetinde baş-a'yân ve birkaç ay Amasya mütesellimi oldu.

Fakat Caniklizâde Battal Hüseyin Bey'in Amasya mütesellimi olarak vürûdunda inzivâyı ihtiyâr etdi. 1193'de Bozok Mustafa Bey'in tarafdârı olarak Caniklizâdelere karşı harbi kabûl edib 1194'de meclis-i a'yân a'zâsı oldu. 1196'da Caniklizâde Mikdâd Ahmed Paşa'nın tekrâr avdetinde Bozok mütesellimi Cabbârzâde Süleyman Bey'in yanına gitdi. Mîr-i mûmâ ileyhin tarafından birkaç yıl Çorum mütesellimi ve Mikdâd Paşa'nın Amasya'dan def' ü i'dâmı üzerine avdet edib 1208 senesi hilâlinde merhûm oldu. Meşâhîr-i a'yândan vatanına sâdık bir pîr idi. Mahdûmu el-Hâc Mahmûd Ağa'dır. **[185]**

İbrâhim Ağa-Uncu el-Hâc

Amasyalı Hasan'ın oğludur. Unculukla kazanıp hayli servet ü sâmân edindi. Hicâz'a gidip avdetinde meclis-i hâciyâna a'zâ olarak nüfûz ve i'tibâr kazandı. 1203'de Pabuççular içinde iki ve Serdâr hanı altına üç ve karşı tarafda iki ki cem'an yedi bâb dükkânıyla nukûdunu vakf ve hâsılâtından cenûb boğazının başında helvacı Mehmed Ağa'nın yaptırdığı helvacı pınarının ve yollarının i'mârına mesârif ve kendi mahallesinde bulunan Fethiye Câmi-i şerîfine va'ziye ve veza'ifi vaz' u ta'yîn etdi.

Dâmâdı Bakırcı es-Seyyid Sa'deddîn Efendi'yi ve ba'dehû evlâdını vakfına mütevvelli nasb edib 1210'da vefât etdi. Sâlih, zî-servet, sâhib-i hayr u hasenât, ramazânlarda mahallesi fukarasına in'âm ü ihsân eder. Cidden fukarâ-perver, gâyet dindâr bir kimse idi.

İbrâhim Ağa-Bektâşoğlu

Amasyalıdır. Yeniçerilikden Bektâş oğlu el-Hâc Mehmed Ağa ibn-i el-Hâc Ömer Ağa bin Bektâş Ağa'nın oğludur. Amasya'da **[186]** yeniçeri olup okuyup yazma öğrendi. Biraz da ilm ü ma'rifet edindi. Sonra İstanbul'a gidip ba'zı hemşehrilerinin delâletiyle ocağa girip yazıcı olarak oldukça bir şöhret kazandı.

1206 zilka'desinde yazıcılıkla yeniçeri ağası olan Kâtipzâde Mehmed Sa'id Ağa'nın himmetiyle baş-yazıcılıkdan kethüdâyeri, ba'dehû muhzır ağası olarak dâhil-i katâr olup 1210 senesi şevvâlinde zağarcıbaşılıkdan kul kethüdâsı oldu.

Ancak yeniçeri ağası Tokatlı Mustafa Ağa'nın istirkâbına binâen 1211 senesi rebiülâhirinde tekâ'üde sevk edildi. Ba'dehû Hicâz'a gidip sene-i mezbûre zilhiccesi evâsıtında Mekke-i Mükerreme'de vefât etdi. Şeci', müdebbir, okur, yazar bir zât idi. Mahdûmu el-Hâc Mehmed Ağa'dır.

İbrâhim Ağa-Köprülüzâde el-Hâc

Köprülüdür. Rumeli'de Tırnova voyvodası Köprülü el-Hâc İsmâil Ağa'nın oğludur. Pederiyle beraber İstanbul'a gidip sonra Tırnova'da ikâmet ve pederinin voyvodalığında te'ayün etdi. Meşâhîr-i a'yândan olup Rumeli eşkiyâsına karşı memleketi güzel müdâfaa etdiğinden dergâh-ı âlî kapıcılarbaşılığı **[187**] rütbesini aldı.

1211'de Tırnova dâhilinde çiftliği bulunan Felânice karyesine yaptırdığı câmi-i şerîf ve çeşmesi mesâlihine emlâkini vakfedib sonra vefât etdi. Müdebbir, zî-nüfûz ve servet, cesûr olup Tırnova voyvodası olmuşdu. Mahdûmları İskender, Abdulvahhâb Ağalardır.

İbrâhim Efendi-Boluluzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya'da Yakut Paşa vakfı mütevellîsi Boluvî el-Hâc İbrâhim Efendi evlâdından olup vakf-ı mezbûra mütevellî iken 1181'de vefât eden el-Hâc Mahmûd Efendi'nin mahdûmudur.

Küçük yaşında enderûn-ı hümâyûna girip orada ilm ü ma'rifet, hüsn-i terbiye tahsîl etdi. Tedrîcen terakkî ederek dülbend ağası ve Sultân Abdülhamîd Hân-ı Evvelin zamân-ı saltanatında sır kâtibi oldu.

1203'de müşârün-ileyhin irtihâlini müte'âkib müderrislikle taşra çıkarılıp 1214'de Üsküdâr mollası oldu. 1215'de vefât etdi. Âlim, halûk idi. Bütün **[188]** kitaplarını Amasya'da Abdüllatîf Efendi Kütübhanesine vakfetdi. El-yevm mezkûr kütübhânede kitapları mevcûddur.

İbrâhim Ağa-Çayırzâde el-Hâc

Lâdiklidir. Ora a'yânı Çayır-kadızâde el-Hâc Mustafa Ağa bin el-Hâc Ahmed Efendi'nin mahdûmu olduğu Tedâvül ve Mukâta'a Defterlerinde görüldü. Pederinin vefâtından sonra Lâdik a'yânı oldu.

1181'de Lâdik'den topladığı askerlerle Rus harbine gidip yaralıklar gösterdi. 1186'da Sivas eyâleti mübâya'acısı olup kerîmesini enderûn-ı hümâyûnda rikâb ağalarından Lâdikli es-Seyyid Abdullah Ağa'ya verip İstanbul'a gitdi.

1194'de kapıcıbaşılıkla baş-bâkî kulu olup Sivas vâlisi Dağıstânî Ali Paşa'nın i'dâmında emvâl ü muhallefâtını kabza me'mûren Sivas'a gidip avdetde gurebâ-yı yemîn ağası, 1202 rebiülâhirinde Mîrâhûr-ı sânî, 1204'de kapıcılar kethüdâsı oldu.

Bu esnâda dâmâdı es-Seyyid Abdullah Ağa silahdâr-ı şehriyârî olduğundan 1207'de divân-ı hümâyûnda baş-bâkî kulu, **[189]** 1209'da mîrâhûr-ı evvel olarak derece-i vezârete tekarrüb etmişdi. Ancak 1210 senesi rebiülevvelinde dâmâdı silahdârlıkdan azl ve tekâ'üde sevk edildiğine binâen infisâl edib 1216 senesi recebinin yirmi birinde vefât etdi. Haydar Paşa'da medfûndur. Çatladı Kapı Mahallesi'ndeki konağı mahdûmu Şâkir Bey'le kerîmesi Âdile Hanım'a kaldı. Birâderi el-Hâc İsmâil Ağa'dır.

İbrâhim Efendi-Şeyhzâde

Amasyalıdır. Bade't-tahsîl ders-i âm ve 1183'de Aşağıpazar'da Hacı Osmân Çelebi dâru'l-hadîs müderrisi ve Akviran karyesi malikânesinin on altı sehminden müderrisliğe meşrûtadan sehmine mutasarrıf oldu. 1210 zilka'desinde mahdûmu İbrâhim Mustafa Efendi'ye ferâgat ve ba'dehû vefât etdi. İbrâhim Efendi-Şeyhzâde es-Seyyid el-Hâc Amasya'da esnaf şeyhi olan eş-Şeyh Ali Efendi'nin mahdûmudur. Pederinin 1204 şevvalinde irtihâline binâ'en zilka'de evâ'ilinde esnaf şeyhi oldu.

İbrâhim Efendi-Şeyhzâde el-Hâc es-Seyyid

Amasya nakîbü'l-eşraf kâ'im-makâmı es-Seyyid el-Hâc Abdurrahman Efendi bin Hâfız Mehmed Efendi'nin mahdûmu ve yukarıda tercemesi yazılan es-Seyyid el-Hâc İbrâhim Efendi'nin yeğenidir.[10] Ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek İbâdullah Câmii kürsü şeyhi, 1207'de esnâf şeyhi olup meclislere a'zâ olduğu hâlde 1216 senesi zilka'desinde vefât etdi. Âlim, vâ'iz idi. Mahdûmları es-Seyyid Hâfız Mehmed, İsmâil'dir.

Hâfız es-Seyyid İsmâil Efendi, esnâf şeyhi olup 1247'de vefât etdi. "Kabasakal" demekle meşhûr idi. Bunun mahdûmu Seyyid İbrâhim Edhem Efendi nüvvâbdandır. Bunun mahdûmu el-yevm **[190]** ber-hayât olan İsmâil Sıdkı Bey birâderimiz olup devr-i meşrûtiyede Adliye Nâzırı olmuşdu. Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendi de mevâlidendir.

10 Bu İbrâhim Efendi'nin şeyhü'l-esnâf olmadığı ve ulemâdan olup 1221'de vefât ettiği anlaşıldı.

İbrâhim Ağa-Dalkılıç el-Hâc

Amasyalı Çavuşoğlu Mûsâ Ağa'nın oğludur. Yeniçeri, Amasya serdârı, 1201'de serdengeçtiler ağası olarak Rus harbine gitdi. İbrâz-ı hizmetiyle turnacıbaşı pâyesini aldı. Ba'dehû mükerreren Amasya serdârı olup 1217 sâlinde vefât etdi. Yeniçeri a'yânından cesûr, gâzi kimse idi. Yeniçerilerin ağababası sayılırdı.

İbrâhim Efendi-Cebecizâde es-Seyyid el-Hâc

Yeniçeri serdârı Cebecioğlu Hacı Mehmed Ağa bin İbrâhim Ağa'nın mahdûmu ve es-Seyyid Osmân Paşa'nın birâderidir. Amasya a'yânından olup def'âtle nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı, meclis-i a'yân ve hâcıyân a'zâsı oldu. 1218 senesi hilâlinde vefât etdi. Mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Mehmed Ağa Çeribaşı Mahallesi eşrâfından idi. Bunun kerîmesi Fatıma Hanım vâlidemin vâlidesidir. Ahfâdından es-Seyyid İbrâhim Efendi 1306'da ve oğlu Cücük Abdullah da 1321 hudûdunda vefât etdi. **[191]**

İbrâhim Ağa-Aşçıbaşı el-Hâc

Amasyalıdır. Mehmed oğlu olup gençliğinde enderûn defterlerinde görüldüğü üzere helva-hâne-i hâssaya girip yıllarca orada terbiye gördü. Mesleğinde tefeyyüz ederek aşçılar kethüdâsı, Sultân Selîm Hân-ı Sâlîs'in cülûsunda ser-tabbâhin-i hâssa, ya'nî aşçıbaşı oldu.

1218'de mütekâ'id olup recebinde Hicâz'a gitdi. Ba'dehû vefât etdi. Mahdûmları rikâb-ı hümâyûn ağalarından Mehmed Ağa ile kapıcıbaşılardan el-Hâc Mustafa, Mûsâ Ağalardır. Bunlara ve evlâdına "Aşçızâdeler" dendi. Amasya'da Çöplüce Medresesini bunlar yaptırdı.

İbrâhim Ağa-Hacı Velizâde

Amasyalıdır. Amasya'da Evkâf-ı Sultâniyye mütevellîsi el-Hâc Veli Ağa'nın ahfâdından Veli Ağa bin el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Veli Ağa'nın oğludur. Yirmi sekizinci bölükde mukayyed sipâhî olup Rus muharebâtında fedâkârâne çalışarak mecrûh olduğundan 1204'de mütekâ'id ve 1220 sâline doğru merhûm oldu. Mahdûmu el-Hâc Veliyüddîn **[192]** Paşa'dır.

Diğer Genç İbrâhim Ağa da altmış yedi cemâ'atinden bir yeniçeri olup mükerreren Amasya serdârı oldu. 1220'de Caniklizâde Mikdâd Ahmed Paşa'nın mahdûmu Amasya mütesellimi Hasan Bey'e uyduğundan dolayı onunla beraber i'dâm edildi. Dişli bir yeniçeri zâbiti idi.

İbrâhim Ağa-Molla Halîloğlu el-Hâc

Amasya a'yânından Dânişzâde el-Hâc Molla Halîl Ağa bin el-Hâc İbrâhim Efendi'nin oğludur. 1185 senesinden i'tibâren hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ, birkaç def'a hacıbaşı, bir def'a da baş-a'yân olup 1219'da yine hâcıbaşı oldu. 1221'de vefât etdi. Nüfûz ve servet sâhibi, hânedân, gâ'ileden âzâde idi.

Oğulları el-Hâc Halîl Efendi, Mehmed Ağa'dır. Hacı Halîl Efendi, Kayabaşında ikâmet ve imâmet edib "Iskatçı" demekle meşhûr olmuşdu. Bunun hafîdi Hacı Halîl Ağa 1310 sâline kadar ber-hayât idi. Oğlu Abdullah Ağa ve bunun oğlu Mustafa Ağa'dır. Bunlara "İskâtçı-oğulları" dendi. **[193]**

İbrâhim Efendi-el-Hâc Evliyâ

Erzincânlıdır. Abdurrahman Efendi'nin mahdûmu olup Amasya'da Seku Köyülüzâde el-Hâc Kâşif Mehmed, Çelebizâde el-Hâc Hüseyin, Ürgüplü el-Hâc Ahmedîlerden tahsîl-i ulûm ederek mücâz ve ders-i âm oldu. Neşr-i ulûma himmet ederek "Hacı Evliyâ Efendi" demekle iştihâr etdi.

1214 cumâdelâhiresinin yedisinde Kırmacızâde es-Seyyid el-Hâc Abdullah Efendi'nin mahlûlünden Halfet Gâzi Medresesi müderrisi olup 1221 senesi zilhiccesinde dâr-ı na'ime

irtihâl etdi. Halfet Mezarlığında medfûndur. Ulûm-ı şer'iyede kâmil, müteşerri' zâhid olup meşâhîr-i ulemâ ve fukahâdan idi. Mahdûmu fuzalâdan Abdurrahman Efendi Erzincân eşrâfının da'vet ve ricâsıyla Erzincân'a gidip orada müderris ve müftü olmuşdu.

Diğer Hacı Ahmed Efendizâde es-Seyyid el-Hâc İbrâhim Efendi de hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ olarak 1221 ve Lâz Hocazâde es-Seyyid İbrâhim Efendi bin es-Seyyid Mûsâ Efendi bin el-Hâc İbrâhim Efendi de Torumtay müderrisi olup **[194]** 1222 senesi muharreminde vefât etdiler. A'yân ve ulemâdan idiler.

İbrâhim Reşîd Efendi-Amasyalızâde el-Hâc[11]

1203 senesi cumâdelûlâsında vefât eden rikâb-ı hümâyûn defterdârı Amasyalı İsmâil Efendi bin İbrâhim Ağa'nın mahdûmudur. 1167 senesinde doğup İstanbul'da büyüdü. Genç iken mektûbi-i sadâret kalemine çırâğ olup ilm ü ma'rifet tahsîl ederek güzel bir terbiye gördü.

Re'isü'l-küttâb Amasyalı Bıçakçılar İmâmızâde el-Hâc Mustafa Efendi'ye dâmâd ve müte'âkiben kaleminde ser-halîfe olarak temâyüz edib 1199 senesi recebinin dördüncü günü mektûbi-i sadr-ı âlî oldu. Ancak kendisine kindâr olan Gürcü Koca Yûsuf Paşa 1200 rebiülevvelinde sadr-ı a'zam olup İstanbul'a geldikde ma'zûl olduysa da 1202 senesi muharreminde bâ-irâde-i seniyye sâniyen mektûbi-i sadr-ı âlî olarak ordu-yı hümâyûn ile beraber harbe gitdi.

Ancak 1203 senesi cumâdelûlâsında pederinin vefâtına binâen hem sadr-ı a'zamın ve ordu-yu hümâyunun ahvâlinden ma'lûmat almak, hem de sadr-ı müşârün-ileyhin su'i-kasdından hayâtını kurtarmak için sene-i mezbûre cumâdelâhiresi evâilinde Rusçuk meştâsından **[195]** celb edilip rikâb-ı hümâyûn kethüdâsı oldu.

1203 recebinin on birinci günü Sultân Selîm Hân-ı Sâlis cülûsunda mevki'ini muhâfaza edib 1204 rebiülevvelinde Cezâ'irli Gâzi Hasan Paşa sadr-ı a'zam oldukta orduda bulunması elzem olduğundan bahisle orduya gönderilmesini taleb etdi. Lâkin bu talebin tazammun etdiği su'i-kasd anlaşıldığından surre-i hümâyûn imâmetini ricâ ederek matlûbuna müsâde buyruldu. Bu sûretle hayâtını Hasan Paşa'nın pençe-i kahrından kurtardı.

Hicâz'dan avdetinde baş-muhâsebeci olup Koca Yûsuf Paşa'nın 1205 senesi cumâdelâhiresinde ikinci def'a sadr-ı a'zam olup İstanbul'a gelmesi üzerine 1206 rebiülevvelinde azledilip ramazânında Melek Mehmed Paşa mesned-i sadârete geldiğinden 1207 senesi muharreminin yirmi altısında kethüdâ-yı sadr-ı âlî ve 1208 şa'bânında baş-defterdâr ve Sultân Selîm'in fevkalâde teveccüh ve i'timâdını kazanıp mânen müsteşâr-ı saltanat oldu.

1209 senesi rebiülevvelinde mesned-i sadârete Za'ferânbolulu Mehmed İzzet Paşa gelince bunu istirkâb eylediğinden sene-i mezbûre zilka'desinin yedisinde defterdârlıkdan kaldırılıp **[196]** Zahîre Nazırı oldu. Nizâm-ı Cedîd askerinin ihdâsı ve neferâtın Amasya vilâyetinden tedârik ve celbi hakkında irâde-i seniyye istihsâl ederek[12] 1210 senesi ramazânının ikisinde sânîyen baş-defterdâr oldu.

Sadr-ı a'zam Mehmed İzzet Paşa'nın yine istirkâbını da'vet eylediğinden 1211'de rûz-nâme-i evvel ve 1212'de tersâne emîni ve hakîkat hâlde müsteşar-ı saltanat, mü'temen-i devlet olarak icrâ-yı nüfûz etdi. Amasya'dan celb edilen neferât ile Nizâm-ı Cedîd Ocağını açdırdı.

1213 senesi rebiülevvelinde İzzet Mehmed Paşa'nın azl ve i'zâmı üzerine Yûsuf Ziyâ Paşa mesned-i sadârete geldikde sene-i mezbûre zilka'desinin sekizinci günü îrâd-ı cedîd defterdârı olarak altı yıldan ziyâde bu mesnedini muhâfaza etdi.

Ancak 1220 senesi muharreminin dördüncü günü sadr-ı a'zam olan Hâfız İsmâil Paşa'nın akîb-i sadâretinde müşârün-ileyhin ibrâmıyla azledildi. Bir yıl kadar ma'zûl olduğu

11 Ayasofya mahzen evrâkında görülen 1191 târîhli meşâhire defterinde aynen böyle görüldü.

12 Buna dâ'ir fermân-ı âlî sûretleri Ayasofya mahzeninde ve Amasya sicillâtında görüldü.

hâlde mihrimâne tedvîr-i umûr-ı devlet ederek 1221 senesi muharreminde Umûr-ı Bahriyye Nâzırı unvânıyla sânîyen tersâne emîni oldu. **[197]**

Fakat Nizâm-ı Cedîd Ocağı kuvvet bulup yeniçeri ocağının gayret-keşlerini kızdırmakda idi. 1221 senesi recebinde Hâfız İsmâil Paşa'nın azliyle yerine yeniçeri ağası İbrâhim Hilmî Ağa vezâretle sadr-ı a'zam nasb edilerek bu gayret-keşleri inzibât altında bulundurmaya çalışıldı.

Ne çâre ki 1222 senesi rebiülevvelinde isyân bayrağını açan Kabakcı Mustafa'nın şer zümre-i kalîlesi önünden Sadr-ı a'zam İbrâhim Hilmî Paşa'nın firârı üzerine mezkûr rebiülevvelin yirmi birinci günü Sultân Selîm Hân-ı Sâlîs hal' ve sâhib-i terceme ile rüfekâsı da eşkiyâ elinde şehîd edildi. Eyüb'de Kâşgarî Dergâhı yolunda medfûndur.

Müşârün-ileyh fenn-i kitâbetde mâhir, tedbîr-i umûrda misli nâdir, gâyet fatîn, vakûr, sâhib-i temkîn, âlî-himmet, mahrem-i esrâr-ı devlet, zübde-i erkân-ı saltanat, teceddüt-perverlerin alemdârı, Nizâm-ı Cedîd'in emekdârı, nahîfü'l-binye bir zât-ı sütûde-simât idi. Amasya'ya ve Amasyalı ricâle ulûvi himmeti bâhir olup İbrâhim Afîf Efendi bunun yetiştirmesidir. Mahdûmu İsmâil Zühdü Bey ve birâderi Mehmed Efendi'dir. **[198]**

İbrâhim Efendi-Kadızâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya kudâtından es-Seyyid el-Hâc İbrâhim Efendi'nin oğludur. Ürgüplü el-Hâc Efendi'den ahz-ı ulûm ederek mücâz ve ders-i âm, kasabâta nâib ve kadı olup a'yân sırasına girdi. Ba'dehû Saraç-hâne ittisâlinde kâin Ak Hasanzâde el-Hâc Ali Efendi'nin i'mâr etdirdiği medrese müderrisi ve 1223'de hacıbaşı olduğu hâlde sene-i mezbûre sonlarında vefât etdi. A'yân-ı ulemâ ve kudâtdandır.

Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Efendi de kudâtdan olup 1268'de Köprü kadısı iken vefât etdi. Bunun metrûkesini "Köşe Kadısı" demekle meşhûr Zanalızâde es-Seyyid Mustafa Efendi tezevvüç etmekle bunun evlâdına da "Kadızâde" dendi. Bu Mustafa Efendi'nin oğlu Bakkal el-Hâc İbrâhim Efendi 1328'de vefât etdi. Oğulları Mehmed, Abdulvâhid, Hasan Efendilerdir.

İbrâhim Afîf Efendi-Dânişzâde

Amasyalıdır. Amasya eşrâfından el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc İbrâhim Ağa bin el-Hâc Hâfız Mustafa Efendi bin Dâniş Mehmed Efendi mahdûmudur. Ricâl-i devlet arasında Afîf İbrâhim Efendi diye **[199]** benâm olduğundan tercemesi aşağıda harf-i 'ayın'da gelir.

İbrâhim Ağa-Hundîzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya alaybeyi Mehmed Ağa bin el-Hâc Ahmed Bey bin Ali Bey bin Hundî Ahmed Paşa'nın oğludur. Meşâhîr-i züamâdan olup Caniklizâdelere intisâb ederek mükerreren Amasya alaybeyi oldu. Fakat Tayyar Mahmûd Paşa'nın emriyle Amasya ulemâsını muhakkârâne kaldırıp Samsun'a sürdüğünden bed-du'âlara uğradı.

1222'de son def'a Amasya alaybeyi ve 1223'de i'ânât-ı askeriyye celb ve cem'ine me'mûr ve 1224'de Amasya mütesellim kâ'im-makâmı olduğu esnâda halka zulm ve tecâvüz ve cem'i etdiği i'ânât akçesinden hayli mebâlig ihtilâs etdiği şikâyet olunmağla bit-teftîş sene-i mezbûre zilhiccesinin yirmi birinci günü bâ-fermân-ı âlî i'dâm ve muhallefâtı zabt ve müsâdere edildi. Oğulları Mehmed, Ahmed Ağalara yalnız hânesi kaldı. Meşâhîr-i a'yândan cür'etkâr bir adamdı.

İbrâhim Bey-Gürcüzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya a'yânından Gürcüzâde es-Seyyid Mehmed Bey bin Mustafa Paşa bin el-Hâc İbrâhim Bey bin Mehmed Bey'in mahdûmudur. Amcası **[200]** es-Seyyid Halîl Paşa bin Mustafa Paşa'nın zaman-ı ikbâlinde hazînedârı ba'dehû kethüdâsı olup devr-i bilâd etdi. 1211 sâlinden sonra birkaç def'a baş-a'yân oldu.

1222 rebiülevvelinde ammizâdesi Hâfız Ali Paşa tarafından Amasya mütesellimi ve kapudanlığında kethüdâsı olup dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı rütbesini aldı. Kapudanlıkdan azlinde Bursa mübâya'acısı olup 1227 senesinde orada vefât etdi. Mahdûmları Şerîf Mehmed, Eşref Abdurrahman, Abdî Beylerdir. Şerîf Beyzâdelerden Sâlih Bey Torumtay vakfına mütevellî olmuşdu.

İbrâhim Efendi-Şerîfzâde el-Hâc es-Seyyid

Kudâtdan Amasyalı es-Seyyid Mehmed bin es-Seyyid Şerîf Mehmed Efendi bin Zanalı es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi mahdûmudur. İstanbul'da tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. Ba'dehû akrabâsından Şerîf Mehmed Paşa'nın efendiliğinde dâ'iresi mu'allimi olup müşârün-ileyhin himmetiyle müderris, kadı oldu. Sivas kazâsından ma'zûlen Amasya'da mukîm iken 1228 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Kibâr-ı mevâli-i devriyyeden idi. Mahdûmu es-Seyyid **[201]** Şerîf Mehmed Efendi de kasabâta nâib iken 1256'da vefât etdi.

İbrâhim Ağa-Hacı Kâsımzâde el-Hâc

Köprülüdür. Oranın eşrâfından ve Köprülü Mehmed Paşa'nın kayınpederi olan el-Hâc Yûsuf Ağa'nın ahfâdından Dedezâde el-Hâc Ahmed Ağa bin el-Hâc Kâsım Ağa'nın oğludur. Köprü a'yânından Cârullah oğlu el-Hâc Hüseyin Ağa'nın husemâsından olup Rus muhârebelerine iştirâk ederek iştihâr ve ta'ayyün etdi.

1213'de Köprü müftüsü Kıldırzâde eş-Şeyh Mustafa Efendi'nin şehâdetinde Hacı Hüseyin Ağa'nın azl ü nefyi üzerine Köprü voyvodası, ba'dehû ma'zûl ve 1220'de Hacı Paşazâde Mehmed Emîn Bey'in firârına binâen yine Köprü voyvodası oldu. Ba'de'l-azl 1228'de vefât etdi. Dede başı mezarlığında medfûndur.

İbrâhim Efendi-Niğdelizâde Çelebi el-Hâc

Lâdiklidir. Orada müftü Niğdeli Şerîf Efendizâde es-Seyyid Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Ürgüplü el-Hâc Ahmed ve Çelebizâde Fâzıl el-Hâc Hüseyin Efendilerden **[202]** ikmâl-i tahsîl edib avdetle ders-i âm ve 1200'de pederinin vefâtıyla mahlûlünden Şeyhülislâm Mehmed Efendi Medresesi müderrisi oldu. Ba'dehû Lâdik müftüsü olduğu hâlde 1231 senesi hudûdunda vefât etdi. Âlim, vecîh, kâmil bir zât idi. "Çelebi Müftü" demekle meşhûrdur.

Diğer Mengülcüzâde el-Hâc İbrâhim Efendi bin el-Hâc Ali de Amasya ulemâsından olup Ürgüplü el-Hâc Ahmed Efendi talebesindendir. Bir müddet ders-i âm ve ba'dehû Meydan Köprübaşında kâin Emîr Musliheddîn el-Hâc Kutluşâh Câmii vâ'izi oldu. 1232'de vefât etdi. Mahdûmları Ebûbekir, Mehmed, Yahyâ Efendilerdir. Yahyâ Efendi, Amasya Müftüsü olmuşdu.

İbrâhim Ağa-Danacıoğlu el-Hâc

Köprülüdür. Oranın eşrâfından el-Hâc Ahmed Ağa'nın oğludur. Köprü a'yânından Ulu Ya'kûbzâde el-Hâc Ömer Bey'e intisâb ederek teayyün ve Rus muharebesinde fedâkârâne harb edib ibrâz-ı şecâ'atle avdetde Köprü voyvodası oldu. 1235 sâline doğru vefât **[203]** etdi. Yerini birâderi el-Hâc Mehmed Emîn Ağa tutdu. Müdebbir, şeci', cesûr, hânedan bir kimse idi.

İbrâhim Kemâleddîn Efendi-Tatar Hoca es-Seyyid el-Hâc

Kırımlıdır. Bahçesaray ulemâsından es-Seyyid Abdullah Efendi'nin mahdûmu ve Ziyare'de medfûn olan es-Seyyid eş-Şeyh Abdulbâkî Hicâbî Efendi'nin birâderidir. Buna es-Seyyid İbrâhim Kemâlî Efendi dendiğinden tercemesi aşağıda Kemâlî İbrâhim Efendi'ye harf-i kâf'da gelir.

İbrâhim Efendi-Müftüzâde

Hacıköylüdür. Gümüş Müftüsü el-Hâc İsmâil Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Amasya'da Payaslı el-Hâc Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 1224'de pederinin medresesi müderrisi ve ba'dehû kadı oldu. Gümüş, Mecidözü vesâ'ir kasabâta kadı olup 1241'de vefât etdi. Âlim, sâlih idi.

İbrâhim Bey-Hacı Yûsufzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Rahtuvân Paşazâde el-Hâc Ali Bey'in kölesi el-Hâc Yûsuf Ağazâde Kâsım Paşa'nın mahdûmu olup pederinin zamân-ı ikbâlinde Bâb-ı âlîde kethüdâ kalemine girdi. İbrâhim Afîf Efendi'nin kethüdâlığında bâ-rütbe-i hâcegânî kethüdâ kâtibi oldu.

Ba'dehû bir müddet Amasya hâssına mutasarrıf olan Beyhan Sultân kethüdâsı, 1239'da kethüdâlıkdan azl ile Hicâz'a gidip avdetde 1243'de Anadolu muhâsebecisi olduysa da 1244'de Amasya'ya i'zâm edildi. Birkaç ay sonra vefât **[204]** etdi. Buna "Köle Yûsufzâde" de denirdi.

İbrâhim Paşa-Benderlizâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır.[13] Amasya tüccârından ve bezzâz esnâfından es-Seyyid Seyfullah Ağa bin Ali Ağa'nın mahdûmudur. Pederi Bender'in Lâdika kasabasından Amasya'ya hicret etmişdi. Bu münâsebetle "Lâdikalı" da denmişdi.

İbtidâ kâ'im-makâm-ı sadr-ı âlî Amasyalı Ocak İmamızâde es-Seyyid Mustafa Paşa'nın dâ'iresine girdi. 1203'de müşârün-ileyhin tekâ'üde sevkinde Amasya'ya geldi. Amasya a'yânından Yeğenzâde Halîl Bey'e intisâb edib ona dâmâd oldu. 1209'da Halîl Bey'in vefâtında yerini tutdu.

Ba'dehû İstanbul'a gidip Amasyalızâde el-Hâc İbrâhim Efendi'ye intisâb ederek 1218'de Amasya mübâya'acısı olup geldi. Ba'dehû rikâb-ı hümâyûn ağalarından Amasyalı Aşçızâde Mehmed Ağa'nın Amasya'da vekîl-i umûru ve 1225'de Gümüşhâne ma'deni emîni oldu. 1228'de dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile taltîf edildi. **[205]** 1230 senesi şevvâlinin gurresinde Amasya mütesellimi olarak gelip 1231 senesi cumâdelâhiresinde Rize a'yânı Tozcuoğlu el-Hâc Memiş Ağa'nın i'dâmına bâ-fermân âlî-i me'mûr oldu. Amasya'dan aldığı kuvvetle gidip îfâ-yı vazîfe ederek 1232 senesi saferinin evâ'ilinde geldi.

1232 senesi saferinin yirmi ikisinde bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Çorum sancağı mutasarrıfı ve Rumeli'nde Mâcîn ile İsâkçı kal'aları muhâfızı olup Amasya'dan ayrıldı. 1233 senesi saferinin yirmi dördünde vezâretle Silistre vâlisi oldu. 1235 senesi şevvâlinde Trabzon vâlisi ve Fâş muhâfızı olup 1236 senesi şevvâlinin dördünde Kocaeli ve Hüdâvendigâr sancakları mutasarrıfı ve 1237'de Karaburun muhâfızı ve 1238'de Karadeniz Boğazının Rumeli sevahili muhâfızı oldu.

1239 senesi muharreminde İbrâ'il muhâfızı olarak Rumeli'ye gidip hudûd-ı Osmâniyye kumandanı oldu. 1241'de Rusların İbrâ'il'e tecâvüzlerini men' edemediğinden azledilse de mu'ahharan Tolcu muhâfızı oldu. Burayı da **[206]** Ruslara karşı müdafa'a edemediğinden 1242 senesi muharremi evâsıtında azl ile vezâreti ref' edilerek Gelibolu'da ikâmete me'mûr oldu.

1243 senesi muharrreminde yine ibkâ-yı vezâretle Hamîd sancağı mutasarrıfı ve 1244'de Haleb vâlisi ve Tekfurdağı muhâfızı, 1245'de sânîyen Silistre vâlisi ve Köprüköy muhâfızı oldu. Burayı da hüsn-i muhafazaya muvaffak olamadığından Aydın mutasarrıfı olup oraya vusûlünde üçüncü def'a azliyle vezâreti ref' edilerek Kara Hisar-ı Sâhib'e gönderildi. Birkaç mah sonra orada vefât etdi.

---

13 Sicill-i 'Osmânî'de buna (Ispartalı) denmiş, Ispartalı İbrâhîm Paşa ile Amasyalı İbrâhîm Paşa'nın tercemeleri bir birine harc edilmişdir. 1208 târîhli poliçe defterinde "Benderlizâde es-Seyyid İbrâhîm Ağa" diye mestûr ve Amasya'dan gönderdiği "temessüki Amasyalı kurbundan alınmıştır. Hâlâ âsitâne-i 'aliyyede Galata Yağkapanı'nda sâkin Tokatlı karındaşı el-Hâc Yûsuf Ağa'dan vusuli gün matlûb 8000 fi 5 rebi'ü'l-âhir sene 1206"

Şecî', sâdık, mustakîm bir vezîr idi. Evâ'il-i me'mûriyyetinde hizmet ve sadâkati görüldüyse de Rusların kuvvâ-yı muntazama ve mu'azzamasına karşı gayr-ı muntazam olan kuvveti derece-i kifâyetde değildi. Bunun için sonraları muvaffak olamadı. Kahrından ölüp gitdi.

Mahdûmu es-Seyyid Halîl Bey ve kerîmesi Âdile Hanım'dır. Âdile Hanım'ın zevci Amasya'nın Aynu'l-a'yânı Yeğenzâde es-Seyyid el-Hâc İbrâhim Âsım Bey'den evlâdı el-yevm bâkîdir. Hazinedârı Amasyalı Hâfız Mehmed Rüstem Ağa ve kethüdâsı da **[207]** Yeğen es-Seyyid Mehmed Ağa bin Ali Ağa'dır. Eyyâm-ı ikbâlinde bunlara kapıcıbaşılık verilmişdi.

Amcası Amasya'da Benderli Medresesinin bânisi olan meşâhîr-i tüccârdan es-Seyyid el-Hâc Feyzullah Ağa bin Ali olup sadr-ı esbak Benderli Ali Paşa da akrabâsından idi. Enderûn-ı hümâyûnda miftâh ağası olan Amasyalı Aşçızâde Mehmed Ağa ile sadr-ı esbak Benderli Selîm Mehmed Paşa'ya nisbet-i tâmmesi vardı.

İbrâhim Efendi-Fetvâcızâde el-Hâc

Fetvâcı demekle meşhûr Amasya müftüsü Lâdikli el-Hâc Mehmed Efendi bin İbrâhim'in mahdûmudur. Pederinden ve hâssaten Payaslı el-Hâc Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek mücâz ve ders-i âm ve pederinin irtihâlinde Saraçhâne Câmii ittisâl-i garbîsinde Amasya mütesellimi el-Hâc Mustafa Ağa'nın yapdığı medreseye müderris oldu.

Mu'ahharan Ürgüplüzâde el-Hâc Necip Ahmed Efendi Amasya müftüsü oldukta buna müsevvid ü emînü'l-fetvâ o olup 1247 senesi hilâlinde vefât etdi. Âlim, sâlih, sâkin **[208]** bir zât olup ilm-i ferâ'izde mâhir, usûl ü fürû'a vâkıf, Ürüplüzâde'nin medâr-ı istinâdı idi.

İbrâhim Efendi-Şeyhzâde eş-Şeyh

Merzifonludur. Orada Hacı Hüseyin Ağa Câmii kurbunda kâin Halvetî şeyhi el-Hâc Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Merzifon müftüsü fuzalâdan es-Seyyid eş-Şeyh Ahmed Nâsih Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve pederinden münîb oldu. Pederinin vefâtında Halvetî tekkesi şeyhi ve Hacı Hüseyin Ağa Câmii vâ'izi olup ifâde ve ibâdetle imrâr-ı hayât ederek 1249'da vefât etdi. Âlim, sâlih, halkın mu'tekadı bir şeyh-i kâmildi.

İbrâhim Ağa-Kuloğlu el-Hâc

Merzifonludur. Abdullah Ağa'nın oğludur. Merzifon voyvodası el-Hâc Süleyman Ağa'nın hizmetinde teayyün edib Rus muharebâtında yaralıklar göstermekle dergâh-ı âlî gediklilerinden oldu. Evkâf-ı Sultâniyye tevliyetiyle ikdâr edildi.

Ba'dehû Kırımlıoğlu Deli Hasan Ağa ile münâvebeten Merzifon **[209]** voyvodası oldu. Ancak 1244'de Nezîr Ağa'nın uyandırdığı fitnede Hasan Ağa'nın kazâen vefâtı üzerine ihtifâ etdi. 1248'de Nezîr Ağa Sivas vâlisi Hazînezâde Osmân Paşa'nın emriyle i'dâm edildikde yine Merzifon voyvodası olup kapıcıbaşılıkla taltîf edildi. 1251 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu el-Hâc Feyzullah Beyzâde Abdullah Bey 1321'de vefât etdi. Hânedân, mükerrem idiler.

İbrâhim Efendi-Hicâbî Dâmâdı el-Hâc

Ziyarelidir. Ziyareli Müftüzâ de el-Hâc Ahmed Efendi'nin mahdûmu olup Amasya'da fâzıl-ı meşhûr Şeyhzâde es-Seyyid el-Hâc Abdullah Vecîh Efendi'den ahz-ı ulûm edib Ziyâre Keçioğlu Câmi-i Şerîfi imâmı ve es-Seyyid eş-Şeyh Abdulbâkî Hicâbî Efendi'nin dâmâdı oldu.

Şeyh-i müşârün-ileyhin halîfesi olduğundan 1238'de vefâtı üzerine Hicâbî Tekkesi şeyhi ve Keçioğlu Câmii vâ'izi oldu. Va'z u irşâd ve imâmetle halka hidemât-ı dîniyye îfâ ederek 1253 senesi hilâlinde vefât etdi. Meşâhîr-i sülehâdan, âlim, halûk, müteşerri' bir zât idi. **[210]**

İbrâhim Baba-Âsitâne Şeyhi es-Seyyid

Merzifonludur. Orada medfûn ve Pîrî Baba demekle meşhûr eş-Şeyh Pîr Şemseddîn Ahmed bin Bahadır el-Buharî'nin ahfâdından olduğu iddi'â edilen Ali Baba bin Durmuş Baba bin Hacı Ali Dede'nin oğludur. Cedd be cedd Bektâşidir.

Pîrî Baba Tekkesi şeyhi Süleyman Baba'nın terbiyesini görüp halîfesi olarak 1223'de vefâtı üzerine Pîrî Baba Tekkesi şeyhi oldu. Yeniçeri elde ederek oldukça mühim bir nüfûz ve şöhret kazandı. 1230'da Amasya'da açdığı bir ocak sâyesinde nüfûzunu Amasya vilâyetinde tanıtdı.

1243'de bâ-fermân-ı âlî Pîrî Baba Tekkesi zâviyye-i Nakşibendiyye olduğundan Merzifon'dan ihrâc edildi.[14] Bir müddet Kayseriye'de ikâmet edib sonra Hacı Bektâş nâhiyesine gitdi. 1250 senesinde Hacı Bektâş-ı Velî âsitânesi şeyhi, bütün Bektâşilerin muktedâsı olup 1253 senesi zilka'desinde dâr-ı ukbâya göçdü. Âlim, Umûr-ı dünyaya vâkıf, edîp, gâyet müşekkel, mehîb, vakûr idi. Bektâşî erenlerinin yegânesi sayılırdı. **[211]**

İbrâhim Âsım Bey-Yeğenzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya a'yânından es-Seyyid el-Hâc Ahmed İzzet Bey bin Ömer Paşa bin el-Hâc İbrâhim Bey bin Yeğen el-Hâc Ali Bey bin el-Hâc Ahmed Bey bin Küçük Ali Bey'in mahdûmudur. Amasya'da tevellüd ve neş'et, ulemâdan tahsîl-i ilm ü ma'rifet etdi.

Ba'dehû Amasyalızâde Hacı İbrâhim Efendi'ye intisâb edib mektubî-i sadâret kalemine girmişdi. 1222'de efendisinin şehâdeti üzerine ihtifâ ve kalemi terk ederek Amasya'ya geldi. 1234'de pederinin vefâtıyla Hâtuniyye evkâfına mütevellî oldu.

Benderlizâde es-Seyyid el-Hâc İbrâhim Paşa'ya dâmâd olduğundan 1236'da dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile baş-a'yân olup Amasya sancağını kabza-i idâresine aldı. 1239'da Yeniçeri-Talebe vak'asında Sivas'a kaldırıldı. Birkaç ay sonra afvıyla Hicâz'a gitdi.

1241 zilka'desinde yeniçerilerin Amasya'dan def' ü ref'i vak'asında sâdıkâne hizmetiyle mîrâhûr-ı evvel pâyesiyle taltîf edilip 1242'de baş a'yân ve 1244'de Amasya mütesellimi oldu. İki yıl devam eden mütesellimliğinde **[212]** halkın şikâyetlerini da'vet eden ahvâline binâen 1246 senesi rebiülevvelinde azledildi.

Fakat tazminâtı i'ânesinde livânın yüzünü ağartacak mebâliğ ve ikdâmâtı görüldüğünden 1248 şevvâlinde sânîyen Amasya mütesellimi olduysa da halkın şikâyâtı üzerine sene-i mezbûre zilka'desi evâhirinde azliyle Bozca Ada'ya gönderildi.

1248 senesi ramazânında sadr-ı a'zam olan Mehmed Ra'uf Paşa kendisinin vaktiyle kalem arkadaşı olduğuna binâen 1249 senesi muharreminde afv ve ıtlak edilip İstanbul'a gelip bir müddet kaldı. Ba'dehû Amasya'ya gelip 1253'de mütesellim vekili oldu. 1254'de Birinci Doktor Vak'asında Samsun'a gönderildi.

Bu esnâda İstanbul'da Şûrâ-yı Bâb-ı âlî unvanıyla bir şûrâ-yı devlet meclisi teşkîl ve eyâlâtdan bu meclise a'zâ sıfatıyla ba'zı a'yânın celb eylemesi tekarrür eylediğinden 1255'de afv ve ıtlâk edilerek bu meclise a'zâ olmak üzere İstanbul'a da'vet edildi. **[213]**

Bu da'vet üzerine İstanbul'a gidip 1255 senesi ramazânında iftârı müte'âkip füc'eten vefât etdi. Mîr-i müşârün-ileyhi görüp tercemesini Tezkire-i Şu'arâ'sında yazan Fatin Efendi târîh-i vefâtını bu sûretle kayd ve Cihât Defterleri de bu kaydı te'yîd ediyor. Biz de bu kaydı tercîh ederek yazdık.

Amasya eşrâfından Saraczâde Yaşar Mehmed Efendi derdi ki: "Yeğenzâde Hacı İbrâhim Bey, Amasya'da meclis-i idâre a'zâsı iken 1269 senesinde vefât etdi. Ben cenâzesini gördüm. 1255 ramazânında İstanbul'da vefâtı sehv olmalıdır."

Ancak benim tahkîkâtıma göre Yaşar Mehmed Efendi'nin yalanı yok, yanlışı vardır. 1269 senesinde vefât eden meclis-i idâre-i livâ a'zâsından Yeğenzâde es-Seyyid Halîl Bey'dir.

---

14 Zâviye-i mezbure meşihatı 1244 senesi recebinin yirmi dördünde uhdesinden ref' ile ulemâ ve meşâyih-i Nakşibendiyeden Osmân Efendi'ye tevcîh edildiği Cihât Defterinde mezkûrdur.

Hacı İbrâhim Bey değildir. Halîl Bey'in dâmâdı olan Topçuzâde el-Hâc Sâlih Ağa'nın mahdûmu Halîl Efendi de büyük pederi Halîl Bey'in 1269'da vefât etdiğini beyân ederdi.

Mîr-i müşârün-ileyh el-Hâc İbrâhim Asım Bey, âkil, müdebbir, gâyet nâfizü'l-kelim, şâir, edîb, vakûr, **[214]** kerîm ü't-tab', servet ü yesâre mâlik, natûk, kâtib bir zât idi. Debdebe ve dârâtı düzgün, Eski Kethüdâ Mahallesi'ndeki konağı pek muhteşem, vezîrâne yaşar, emîrâne söyler, ulemâ ve fukarâyı severdi.

O zamanın a'yân-ı meşhûresinden Hacı Yûsuf Ağazâde es-Seyyid el-Hâc Ali Ağa, Fazlızâde es-Seyyid el-Hâc Mehmed Emîn Efendi, Ak Hasanzâde es-Seyyid el-Hâc Hâfız Hasan Ağa, Köprülü el-Hâc Mehmed Es'ad Ağa gibi zevâtın fevkinde olup Amasya'nın 'aynu'l-a'yânı idi.

Mahdûmları es-Seyyid Ahmed Şâkir, Mustafa Hüsnî, Mehmed Ârif Beylerdir. Ahmed Şâkir Beyzâde Mustafa Hüsnî Bey, bunun mahdûmu Ahmed Bey ma'rûf idiler. Mîr-i müşârün-ileyhin Fatîn Efendi Tezkiresinden yazılan şu beytleri buraya nakledildi.

Gülşen-i hüsnüňde açmış lâle sünbül yâsemen
Gül cemâlüň fark olunmaz gülden ey nâzik beden

Ruẖlarıň gülden gülâb olmuş lebüňden bâde renk
Sâkiyâ peymâne devr etdiň mi Cem bezminde sen

[215] İbrâhim Ağa-Göyünlüoğlu el-Hâc

Amasya serdârı meşhûr Göyünlüoğlu Mehmed Ağa bin Ali bin İbrâhim bin Bâlî oğludur. Yeniçeri alemdârlığından iken 1241 senesinde yeniçeriliğin ilgâsında ihtifâ ederek kurtuldu. 1245'de vürûd eden afv fermânı üzerine meydâna çıkıp Nizib muhârebesinde yüzbaşılıkla hizmet etdi.

1256'da binbaşı olduysa da ârıza-i vücûdiyyesine binâen 1257'de mütekâ'id olup 1259'da meclis-i idâre erkânından görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Kübceğiz Mahallesi eşrâfından hânedân bir kimse idi.

Eş-Şeyh İbrâhim Efendi

Merzifonludur. Ora halkından Ahmed oğludur. Tahsîl-i ulûm etdikden sonra meşâyih-i Nakşıbendiyeden Pîrî Baba zâviyyesi şeyhi es-Seyyid el-Hâc Ali Efendi'ye intisâb edib halîfesi ve 1259'da şeyhinin vefâtıyla Pîrî Baba zâviyyesi şeyhi oldu. Ancak iki yıl kadar meşîhat edib 1261'de vefât etdi. Sulehâ-yı Nakşıbendîyeden idi.

İbrâhim Paşa-Kayalı Paşazâde

Amasyalıdır. Amasya a'yânından el-Hâc Mehmed Ağa bin İbrâhim Bey bin Sâlih Bey bin Kaya Ali Paşa mahdûmudur. 1211'de Nizâm-ı Cedîd neferâtını kayda mahsûs Amasya mahkemesi siciline kaydedilen gençlerden olup İstanbul'a sevk edilerek Nizâm-ı Cedîd Ocağında terbiye-i askeriyye gördü.

Îrâd-ı cedîd defterdârı Amasyalızâde Hacı İbrâhim Efendi'nin sâye-i ikbâlinde sırasıyla terfi' edilerek yüzbaşı **[216]** olmuşdu. 1222 rebiülevvelindeki hâ'ilede ihtifâya mecbûr olup ammizâdesi Kayalı Paşazâde Kâşif Ömer Ağa yanında kaldı. Ba'dehû Amasya'ya gelip amcası el-Hâc Sâlih Ağa'nın yardımıyla ticârete sülûk etdi.

1224'de gönüllü asker olup Rus harbine gitdi. Orada kendisini tanıtıp başbuğ olarak harb etdi. Ba'dehû Benderlizâde İbrâhim Paşa'nın dâ'iresinde bir müddet silahdâr olarak hizmet etdi.

1241'de Nizâm-ı Cedîd Ocağının ihdâsında binbaşı olarak kayd ve kabûl edildi. 1242'de mîr-alây olup Rus harbine iştirâk etdi. 1248'de Bağdâd alayı kumandanı olarak Irak'a gitdi.

1254'de orada mîr-livâ olup on yıldan ziyâde Arabistân ordusu erkânından olduğu hâlde 1264'de vefât etdi. Şeci', sâdık idi.

İbrâhim Efendi-Hicâbîzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Ziyare'de medfûn es-Seyyid Abdulbâkî Hicâbî Efendizâde Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. **[217]**

Caniklizâde el-Hâc Mehmed ve Sipâhî Ömer Efendilerden ahz-ı ulûm ederek mücâz ve ders-i âm oldu. 1247'de Lâdik'de Hızır Paşa Medresesi müderrisi olup orada ikâmet etdi. Tedrîs ü va'z ile iştigâl ederek 1270 hudûdunda vefât etdi. Ulemâdan, sâlih bir kimse idi.

İbrâhim Ağa-Gümüşoğlu el-Hâc

Esbak Bostancıbaşı Amasyalı Gümüş el-Hâc Süleyman Ağazâde Ömer Ağa'nın oğludur. Enderûn sarayına girip orada tefeyyüz ederek Sultân Mahmûd Hân-ı Sânî'ye kahvecibaşı oldu. 1252'de azliyle Amasya'ya gönderildi. 1254 tahrîr nüfûsunda Bağ-ı Helkis Mahallesi'nde kırk beş yaşında olarak yazılmış olduğu nüfûs defterinde görüldü. 1262'de idâre a'zâsından olup 1271 hudûdunda vefât etdi. Gümüş, fidda ma'nâsına olan gümüşdür. Câmus ma'nâsına olan kömüş değildir.

İbrâhim Efendi-Kazanlı Şeyh el-Hâc

Deşt-i Kıpçakda kâin Kazân şehri ahâlisinden **[218]** Halîl'in oğludur. Amasya'ya gelip ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm oldu. Halka va'z u nasihat, hastalara du'âlar kıra'at ederek fevkalâde iştihâr etdi. Rukye yazar, nusha verir idi. Nefes ve nushası mü'essir olduğundan hânesi erbâb-ı hâcâtın melce'i oldu.

Üç def'a Hicâz'a gitdi. Üçüncü def'asında Mekke-i Mükerreme'de 1275 zilhiccesinde vefât etdi. Âlim, sûfî nihâd, rukye-nüvis, küşâde-rû, kanâ'at-kâr bir şeyh idi. Taşköprülü eş-Şeyh el-Hâc Abdullah Efendi'den müstahlef idi.

İbrâhim Efendi-Yukarı Kal'a Şeyhi

Kal'alıdır. Harşena kal'ası ahâlisinden Ali'nin oğludur. Amasya'da Caniklizâde el-Hâc Mehmed Efendi'den ahz-ı ulûm edib Yukarı Kal'a'da kâin Bey Câmii vâ'izi, sonra oradaki Şeyh Baha'eddîn Tekkesi şeyhi oldu. Tûl-i müddet orada va'z u irşâd ile iştigâl ederek 1275'de vefât etdi. Âlim, kâmil, müteşerri' bir zât idi. Mahdûmları Abdulkâdir, Hüseyin, **[219]** Mustafa Efendiler orada zâviyyedâr olmuşlardır.

İbrâhim Efendi-Kabakozlu el-Hâc

Gümüş Hacı Köyü kazâsı dâhilinde Taşan Dağı'nın garb eteğinde vâki' Kabakoz köyünden Mehmed oğludur. Köprü müftüsü es-Seyyid el-Hâc Osmân Rûmî, Sarı Müderris Ahmed, Amasya'da sipâhî Hâfız Ömer ve Caniklizâde el-Hâc Mehmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek Köprü'de ders-i âm oldu.

Orada yıllarca neşr-i ulûma himmet edib 1228'de Hâfız Mustafa Efendi'nin kasr-ı yediyle Murâd Bey mâlikânesi mütevellîsi ve dersiyesi mutasarrıfı olup 1260 senesinden i'tibâren üç def'a da on altı yıl kadar Köprü müftüsü olduğu hâlde 1287'de vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan fakîh, sâlih, müteşerri', natûk, seksen yaşını mütecâviz bir pîr idi. Mahdûmları Ahmed Hilmi, Mehmed Tevfîk Efendiler ders-i âm idiler. Mehmed Tevfîk Efendizâde İbrâhim Zühdi Efendi İstanbul müderrislerindendir.

İbrâhim Efendi-Oğuz Müftü

[220] Köprülüdür. Kabakozlu Hacı İbrâhim Efendi'den tahsîl-i ilm ü ma'rifet etdi. Sonra mekteb mu'allimi iken ba'zı a'yânın iltizâmıyla 1289'da Köprü müftüsü oldu. İki yıl

kadar müsevvidiyle idâre-i maslahat ederek 1291 hudûdunda vefât etdi. Latîf meşreb, sâde dil, ilmen zayıf, kuvve-i natıkası oldukça düzgün bir zât idi.

İbrâhim Efendi-Halîl Ağazâde

Mecidözülüdür. Oranın eşrâfından Hasan Ağa bin Halîl Ağa'nın oğludur. 1230'da doğdu. Biraz tahsîl-i ulûm ve ma'rifet ederek 1265'de Mecidözü kazâsı kâtibi olup teneffüz etdi. Bundan dolayı 1270'de Rumeli'ne kaldırıldı. 1273'de Toyran, Küçük Zağra, Büyük Zağra kasabalarına sırasıyla mâl müdürü olup 1280'de avdet etdi. Ba'dehû meclis-i idâre-i kazâ a'zâsından olduğu hâlde 1290'da vefât etdi. Şi'a a'yânından nâfizü'l-kelim, hânesi küşâde, müdebbir, Alevî meşreb bir kimse idi. Oğulları a'yân-ı kazâdan Hasan, Hüseyin, Mehmed Efendilerdir. 1317'de Hasan Efendi'nin hânesinde birkaç gün kaldım. Mükrim ve misâfir perverdi. **[221]**

İbrâhim Efendi-Karabüber es-Seyyid

Sivaslıdır. Esbak Amasya mutasarrıfı Mumcuzâde Sa'id İbrâhim Paşa'nın birâderi es-Seyyid Halîl Ağa'nın oğludur. Amcasının Amasya mutasarrıflığında pederiyle beraber gelip Amasya'da tevattun etdi. Hükûmet işlerinde istihdâm edilerek teayyün edib kazâlara müdür, ba'dehû Merzifon kâ'im-makâmı oldu. Ba'de'l-azl Amasya'da 1293'de vefât etdi. Mahdûmu es-Seyyid Halîl Şem'î Efendi Trablusgarb eyâleti evkâf muhâsebecisi iken 1318'de vefât etdi.

İbrâhim Efendi-Mar'aşlı

Mar'aş ahâlisinden Mehmed bin Abdullah oğludur. Amasya'ya gelip Malatyalı Sûfî Mehmed, Payaslızâde el-Hâc Abdulhalîm Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek mücâz ve ders-i âm oldu. 1290 cumâdelûlâsının evâsıtında vefât eden Abdullah Paşa müderrisi Hacı Osmân Efendizâde es-Seyyid Ebûbekir Efendi bin es-Seyyid Mehmed Efendi'nin yerine Abdullah Paşa Medresesi müderrisi olduğu hâlde 1294 senesi recebinde vefât etdi. Ulemâdan, vâ'iz, kâni', halîm idi.

İbrâhim Hilmî Bey-Kapancızâde

[222] Amasyalıdır. Eski Kethüdâ Mahallesi eşrâfından Kapancızâde el-Hâc Mehmed Efendi bin Abdullah Efendi'nin mahdûmudur. Trabzon vâlileri Hazînedârzâde Süleyman ve Abdullah Paşaların kapı kethüdâsı olan hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûndan Kapancızâde el-Hâc Hüseyin Zeki Efendi'nin himâyesiyle Abdullah Paşa'nın dâ'iresine girip tefeyyüz ederek kâtib-i dîvânî oldu.

1262'de Abdullah Paşa'nın vefâtıyla Trabzon vilâyeti kapı kethüdâsı ba'dehû meclis-i temyîz-i vilâyet a'zâsı, ba'dehû re'isi, buradan Giresun kâ'im-makâmı oldu. Şirvânîzâde Mehmed Rüştî Paşa'nın sâye-i ikbâlinde 1288'de İstanköy sancağı mutasarrıfı oldu. Ba'de'l-azl 1295 hudûdunda vefât etdi.

İbrâhim Efendi-Abdâl Ağasızâde Hâfız

Yukarıda tercemesi yazılan Abdâl Ağası el-Hâc Ahmed Ağa'nın ahfâdından ve Ahi Sa'adeddîn Mahallesi halkından İsmâil bin Mehmed bin el-Hâc Ahmed Ağa'nın oğludur. Sesi gâyet güzel, hıfz u edâsı mükemmel olduğundan küçük yaşında Sultân Bâyezîd Câmii mü'ezzinlerine iltihâk edib sonra baş-mü'ezzin oldu. **[223]**

Otuz yıldan ziyâde ser-mü'ezzinlikle hızmet-i şer'iyyesini îfâ ederek vâlidem Zâhide Hâtun binti Hâfız el-Hâc Osmân Efendi bin Şeyhü'l-kurrâ Hâfız el-Hâc Halîl Efendi'nin vefât eylediği 1297 cumâdelâhiresinin yirmi birinci günü vefât etdi. Uzunca boylu, güleç yüzlü, halîm bir kimse idi.

Muhrik sadâsıyla, nağamât-i latîfesiyle iştihâr ederek "Sultân Bâyezîd Bülbülü" denir, bütün mahâfil-i 'aliyye ve edebiyye de büyük hürmetler görürdü. Nöbetinde sabah namazında

saflara yer bulunmaz, yanık ilâhilerine, ruh-nevâz na'tlarına doyulmaz, her dinleyeni ağlatırdı. Mahdûm-ı yegânesi İsmâil Hakkı Efendi yerini tutamadı. Bunun çırağı olan Hamâloğlu Abdulkâdir Efendi ser-mü'ezzin oldu. Bunun da sesi pek güzeldi.

İbrâhim Efendi-Saçlızâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya müftüsü Saçlı el-Hâc Mahmûd Efendi'nin oğludur. Biraz tahsîl-i ilm edib Amasya'da son nakibü'l-eşrâf kâ'im-makâmı olduğu hâlde 1297 senesi evâhirinde vefât etdi. Gâyet latîf, nekre-gû, güldürücü bir kimse idi. Gülünç şeyleri halk arasında şâyi'dir. Oğulları Ahmed Fethi, **[224]** Mehmed, Abdullah Efendilerdir. Ahmed Fethî Efendi de 1313'de fevt oldu. Diğer Mengülcüzâde el-Hâc İbrâhim Efendi bin müftü Yahya Efendi de 1298'de vefât etdi. Saçlızâde a'yârında bir kimse idi. "Çözük saç, kırık mengül" sözü bunlar hakkındadır.

İbrâhim Ağa-Amasyalı

Amasya ahâlisinden Hasan'ın oğludur. 1261'de asker olup İstanbul'a gitdi. 1268'de baş-çavuşlukdan tali'a taburu mülâzımı, 1281'de yüzbaşı, 1293'de kolağası olup Rus harbine iştirâk etdi. Ba'dehû binbaşı ve 1296'da Urfa sancağı tabur ağası, ya'nî jandarma kumandanı olduğu hâlde 1304'de vefât etdi. Urfa'da medfûndur. İdâreli, müdebbir, mümtezic bir zâbıt idi. On yıl mevki'ini muhâfaza etdi.

İbrâhim Efendi-Hocazâde

Caniklidir. Samsun ulemâsından Canikli Ali Efendi bin Mehmed'in mahdûmudur. Orada pederinden mukaddimât-ı ulûmu görüp 1262'de Amasya'ya geldi. İnepazarlı el-Hâc **[225]** İsmâil Hakkı, İskilipli el-Hâc Hüseyin, Caniklizâde Müftü el-Hâc Hâfız Mehmed, İbikli el-Hâc Hasan Efendilerden sırasıyla ulûm-ı akliyye ve nakliyyeyi ahz ü ikmâl-i tahsîl ederek Hacı Hasan Efendi'den mücâz ve Amasya'da ikâmetle ders-i âm oldu.

Takrîr ve ifâdesi güzel, hâfızası kuvvetli, ma'lûmatı yüksek olduğundan her tarafdan halka-i tedrîsine mülâzemet eden talebesi çoğaldı. Bir tarafdan tedrîs-i ulûm ederek neşr-i ma'ârife himmet, diğer tarafdan fünûn-ı muhtelifeden kitaplar mutâla'a ederek ma'lûmâtını tevsi'e gayret etdi. Dersi müfîd, talebesi çok olduğundan ulemâ arasında büyük bir şöhret kazandı. Bir cemm-i gafîre icâzet verdi.

1288'de Hâlidiyye halife hülefâsından ve Amasya meşâyih-i kirâmından Karabâgî eş-Şeyh el-Hâc Mir Hamza Nigârî Efendi cedd-i a'lâsı hazret-i Ali bin Ebî Tâlib'in gayretkeşliği sâ'ikasıyla ashâb-ı Rasulullah'dan olan Mu'aviye ve tarafdarları aleyhine şiddetle idâre-i lisân etdiği sırada usûl-i şer'iyye ve kavâ'id-i kelâmiyye dâ'iresinde ashâb-ı Rasulullahı müdafa'a ve makâlât-ı Hamzavîyeyi redd ü tekzîbe nasb-ı nefs etdi. Bu yüzden **[226]** halk ve ulemâ arasında şöhret-i i'tibârı artdı.

Ava pek ziyâde merâkı var idi. Kış günlerinde kar ve soğuğun te'siriyle 1295'de iki gözünün nûru zâ'il oldu. Üstâd-ı müşârün-ileyhin bu amâsı Şeyh Efendi'nin bed-du'âsına haml ve kerâmetinden addedildiğini iştidikde esnâ-yı va'zında "Şeyhi bî-huzûr eden dilimdir. Gözlerim değildir. Kerâmeti var ise dilimi tutsun. Gözlerime isâbet eden bir kazâyı kendiliğinden men'e muktedir değildir" cevabını verdi.

Bu esnâda Şeyh Efendi'nin ikâmet etdiği Pirinççi Mahallesi'ndeki muhteşem hânesi ricâl-i gaybiyye tarafından taşlandığı ve esâs-ı beytiyesi gözlerinin önünde yandığı ve bunların men'ine ne hükûmet ricâli ve ne de mürîdânı muktedir olamadığı görüldükde esnâ-yı va'zında bunu hikâyeden sonra "Kizb ü ihtilâkın cezâsı, recm ü ihtirâktır. Şeyh Efendi'nin da'vâ etdiği kerâmet şu cezâyı neden men' edemiyor?" diyerek hasma ârız olan kazâda kerâmet iddi'âsının abes olduğunu anlatdı.

Şeyh Efendi, dîvânında matbu' olan eş'ârıyla ulemâyı **[227]** ve hâssaten sâhib-i tercemeyi hicvetmişdi. Bunu işittikde yine esnâ-yı va'zında hicviyâtı okuttukdan sonra "ve'ş-şu'arâu yettebi'uhümu'l-ğâvûn elem terâ ennehum fi-külli vâdin yehîmûn ve ennehum

yekûlûne mâ-lâ-yef'alûn"[15] âyet-i kerîmesini kırâ'at ederek "ilme karşı hicv, ancak aczi ifâde eder." demişdi.

Yörgüç Paşa Câmii vâ'izi ve medresesi müderrisi olup ömrünün sonuna kadar vazîfe-i tedrîs ve nasîhatı hüsn-i îfâ etdi. Sultân Bâyezîd Câmii şerîfinde va'z etdikçe cemâ'at va'zına koşardı.

Mahdûm-ı yegânesi Hâfız Mehmed Şükrü Efendi 1312'de bir cemm-i ğafîr ile Hicâz'a gidip Mekke-i Mükerreme'de vefât etdiğine pek ziyâde müte'essir oldu. Vefâtının ertesi günü sabâhında "Oğlum vefât etdi. Geline söyleyiniz pederinin hânesine gitsin." diyerek büka ve ızhâr-ı te'essür etdi.

Bundan sonra iki yıl daha münzeviyâne yaşadı. İbâdât ü tâ'ât-ı ma'buduna hâsr-ı evkât ederek 1315 senesi muharreminin yirmi birinci çarşamba günü dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Fâzıl, ulûm-i şer'iyye ve kelâmiyyede kâmil, bahhâs, münâzır, **[228]** hadîdü'l-mizâc, şedîdü't-te'essür, âbid, zâhid, gâyet müteşerri', kanû', bünyesi nahîf, orta boylu, seyrek sakallı, buğday benizli bir zât-ı sütûde-simât idi.

İbrî İbrâhim Çelebi-Kâtib

Amasyalı Hasan oğludur. Tahsîl-i ilm ü kitâbet edib sadr-ı esbak Hızır Dânişmend oğlu Koca Mehmed Paşa'nın kâtib-i divânı oldu. Amasya'da Sultân Murâd-ı Sânî vâlî iken hizmet-i kitâbetinde bulundu. Paşa'nın sadâretinde divân-ı hümâyûn ricâlinden ve hâcegândan olup 841'de müşârün-ileyhin azl ü i'zâmında Amasya'ya geldi. Ba'dehû vefât etdi.

Koca Mehmed Paşa vakfiyesi şühûdundan olup hattı güzel, şâir, edîb, sâhib-i ma'ârif bir kâtib idi.

Mahdûmları Tâhir, Muhyiddîn Mehmed Çelebilere "İbrîzâde" dendi. Zurefâ-yı zamânî tarafından kendisine İbrî denildiğinden dolayı da İbrîzâdelikle iştihâr etdi. Tâhir Çelebizâde Muhyiddîn Mehmed Çelebi, Muhyiddîn Çelebizâde Abdurrahman Çelebi meşâhîr-i ulemâdandır. **[229]**

İbşîr Hasan Paşa

Köprülüdür. Köprü Kazası dâhilinde meskûn Çerkeslerden Ali Ağa'nın mahdûmu ve Köprülü Mehmed Paşa'nın dâmâdı olan Siyavuş Paşa'nın hemşîrezâdesidir. Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın himmetiyle enderûn sarayına girdi. Orada terbiye görüp tefeyyüz ederek Peşkîr Ağası oldu.

1095'de Kara İbrâhim Paşa sadârete gelince Köprülüzâdelerle etba'ı dûçâr-i nekbet olduğu esnâda sipâhilikle taşra çıkarıldı. Bunun üzerine Köprü'ye gelip Kara İbrâhim Paşa'nın azl ü i'dâmında Siyavuş Paşa'nın hazînedârı ve 1099'da İkinci Sultân Süleyman Hân'ın cülûsuyla paşasının sadâretinde hazîne-i hümâyûn kethüdâsı oldu.

Ancak sene-i mezbûrede Siyavuş Paşa'nın zorbalar tarafından şehîd ve hânesinin gâret edilmesi hengâmında yine azl ve ihrâc edilerek Köprü'ye gitdi. Eşkiyânın tenkilinde hizmetler ederek 1101'de Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa sadârete geldikde kapıcıbaşı, 1102'de mîr-i alem oldu. **[230]**

Sadr-ı müşârün-ileyhin şehâdetinde yine menkûb olup 1103 senesi recebinde sadr-ı a'zam olan Merzifonî el-Hâc Ali Paşa'nın sâye-i ikbâlinde mîr-livâ ve 1105 şa'bânında Amcazâde Hüseyin Paşa'nın himmetiyle bâ-rütbe-i mîr-i mîrâni Malatya sancağı mutasarrıfı ve Niş Muhâfızı oldu.

1106'da Selânik beylerbeyi, 1107'de Muğla ve Menteşe mutasarrıfı, 1108 senesi rebiülevvelinde vezâretle Silistre vâlisi oldu. Sene-i mezbûre ramazânında kesret-i zulmetinden şikâyet edilmekle azl ve vezâreti ref' ve emvâli müsâdere olunup kendisinden elli kese akçe

15 Şuârâ,26/ 224-226.

alındıkdan sonra tenzîlen ağalıkla Güriş cânibinde bulunan Ali Paşa'nın ma'iyyetine me'mûr oldu.

1109 senesi muharreminde Nemçe seferi hasebiyle vezâreti ibkâ edilerek Aksaray, Arabkir ve Çorum sancakları mutasarrıfı ve Anadolu müfettişi oldu. Bu sefer de zulmünden şâkîleri divân-ı hümâyûna geldiğinden 1110 muharreminin on dokuzunda maktûlen vefât etdi. Sonra katline mübâşir olan mîrâhûr-ı sânî Salatacı Hasan Ağa katlinde ta'cîl etmekle azledildi. **[231]**

Ebû İshâk İbrâhim Tebrîzî-Mevlânâ Baha'eddîn Ser-çoban

Şehîd-i Kerbelâ Hazret-i Hüseyin bin Ali bin Ebî-Tâlib Radıyallahu'anhuma'nın ensâb-ı kirâmından olup Tebrîz'de eş-Şeyh Tâceddîn Ebû Hâmid Abdurrahman et-Tebrîzî'den ulûm-ı şer'iyye ve edebiyyeyi ahzedib devr-i bilâd ederek Amasya'ya geldi.

Sülâle-i ilmiyyesi üç vâsıta ile sâhib-i tefsîr Hüseyin bin Mes'ûd Bagavî hazretlerine müntehidir. Çünkü Mevlânâ Ebû Hâmid Tebrîzî, kendi dedesi Hoca Efzaleddîn Tebrîzî'den, bu da Mevlânâ Ebu'l-Kerem el Mervezî, bu da Hüseyin bin Mes'ûd Bagavî'den telemmüz ü ahz-ı ulûm etmişdi. Amasya'da hayli zaman neşr-i ulûma himmet ederek ümerâ ve halkdan büyük hürmetler gördü. Fakat Anadolu nâzırı sıfatıyla Amasya'da ikâmet eden Kongurtay'ın mezâliminden dolayı Karasenir civârında inzivâ ve çobanlık ederek te'ayyüş eylediğinden "Ser-Çoban Dede" demekle iştihâr etdi.

Mu'ahharan Mahmûd Gazan Hân'ın cülûsuyla beraber şeref-i İslâm ile müşerrref olması üzerine hürmetler gördü. Hân-ı müşârün-ileyhin zamanında dâr-ı na'îme irtihâl edib Kayabaşı ile Kara **[232]** senir arasındaki tepenin üstünde defnedildi.

İbtidâ mezârı açık, halka ziyâretgâh idi. 1292'de Hicâz kumandanı Karasenirli mîr-livâ Hasan Paşa tarafından üzerine ahşabdan bir türbe ve hücre binâ edildi. O civârın halkı bayramlarda oraya toplanıp kurbanlar keser, ta'âmlar yapar, herkese bezl eder.

Birâderi es-Seyyid Alâeddîn Ali Dede olup Ser-Çoban Dede'nin şark tarafında ırmağın öbür geçesinde kâin bir tepe üzerinde medfûndur. Bunlar ulemâdan ve sülehâdan adamlardı. Her ikisi de Cüneydî meşreblerdi. Ser-Çoban Dede'nin nesebi ve sülâle-i ilmîyesi, tesâdüfî olarak İstanbul kütübhânelerini teftîşe me'mûr olduğum esnâda bir kitabın zahrında görüldü.

Ebû İshâk İsmâil Cendî-Mevlânâ Kemâleddîn Sâlârî

Buhâra'nın şimâlinde kâin Cend, Kend şehri ahâlisinden Ya'kûb bin Sâlâr'ın mahdûmudur. Buhâra ve Horasan fuzalâsından Mevlânâ Tâcü'ş-şerî'a Mahmûd el-Buhârî'den ulûm-ı şer'iyye ve usûl-i fıkıh ve kelâmı ahzedib mücâz oldu. Devr-i bilâd ederek **[233]** Amasya'ya geldi.

Amasya ümerâsından gördüğü büyük teveccühlere binâen tevattun edib neşr-i ulûma himmet etdi. Yıllarca tedrîs-i ulûm edib Halfet Gâzizâde Emîr Celâleddîn Mehmed Pervâne Bey'in mazhâr-ı ikrâmı olarak Halîfiye-Halfet Medresesinin müderrisi oldu.

Sultân Altunbaş bin Sultân Mes'ûd Selçukî'nin eyyâm-ı saltanatında bir müddet Amasya kâdı'l-kudâtı olup sonra ma'zûl ve tedrîs ü iftâ ile meşgûl olduğu hâlde 737 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i füzalâdan gâyet fakîh, usûlî, mütekellim bir imâm-ı ulûm idi. Sadru'ş-şerî'anın şerîk-i dersidir.

Mahdûmları Sadreddîn İshâk, Cemâleddîn Ya'kûp, Tâceddîn Mahmûd Çelebiler de kibâr-ı ulemâdan idiler. Bunlara ve bunların evlâdına "Ebû-İshâkoğulları" dendi. Telâmizesinden Mevlânâ Şemseddîn Ahmed bin Mehmed es-Sinobî ve Mevlânâ Bahâeddîn Mehmed bin Hasan el-Kübrevî de meşâhîr-i fuzalâdandır.

Fâzıl-ı müşârün-ileyh şeyh, imâm, zâhid, imâmü'l-hakika, nizâmü'l-milleti ve'd-dîn, kıvâmü'l-İslâm ve'l-müslimîn Ebû Mehmed Kutluğ bin Mahmûd bin Kıtr fi'l-Cendî'den usul-i hadîs ve tefsîr okudu. Kezâ fi-zahr-i zahîreti'l-fetâvâ. Feyzullah Efendi kütübhanesinde 1025

numarada bakiyye-i sülâle-i ilmiyyesi Cemâleddîn Mehmed bin Mehmed bin Mehmed Aksarâyî tercemesinde yazılıdır.

Ebû İshâk Kâzerûnî-eş-Şeyh Şemseddîn Mü'eyyed

Mevlânâ Şemseddîn Mehmed bin el-Cezerî Tabakâtü'l-Kurrâ' adlı eserinde ve bundan naklen Allâme Şehâbeddîn Ahmed ibn-i Hacer ed-Dürerü'l-Kâmine'sinde **[234]** yazdığı üzere 758 senesinde vefât eden Mevlânâ Sa'îdeddîn Mehmed bin Mes'ûd bin Mehmed bin Mes'ûd bin Mehmed bin Ali bin Ahmed ibn-i Ömer bin İsmâil bin eş-Şeyh Ebî-Ali el Hasan ed-Dekkâk bin Mehmed el-Balabânî el-Kâzerunî mahdûmudur. Cedd-i a'lâsı Şeyh Ebû Ali ed-Dekkâk el-Nîsâbûrî es-Sûfî 405 zilka'desinde vefât etmişdir.

Diyâr-ı şarkiyye fuzalâsından ulûm-ı âlîyeyi tahsîl ü ikmâl ederek devr-i bilâd edib Hacı Şâdgeldi Paşa'nın emâretinde Amasya'ya geldi. Gümüş kasabasında medfûn ve Ahi İbrâhim Basrî demekle meşhûr Taceddîn İbrâhim el-Basrî sohbetinden istifâza-i hakâyık-ı sûfiyye etdi.

Amasya'nın emîr ü hükûmdârı el-Hâc Seyfeddîn Şâdgeldi Paşa'nın kendisine olan fevkalâde teveccüh ve inâbesiyle iştihâr ederek emîr-i müşârün-ileyhin yaptırdığı Saraçhâne Câmii ittisâlindeki zâviyesi şeyhi oldu. Amasya'da yıllarca neşr-i füyûzât ederek "Küpeli Şeyh" demekle meşhûr oldu.

Amasya meşâyih-i kirâmından eş-Şeyh Alâeddîn Ali Yârî Çelebi bin Mevlânâ Zeyneddîn Siyavuş el-Difrikî (Divriği), bunun sohbet-i şerîfesinde temâyüz ederek halîfe ve dâmâdı olmuşdu. **[235]**

789'da Amasya vâlisi Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân'ın ma'iyyetinde her ikisi de Bursa'ya gidip orada 791'de kendisine Sultân-ı müşârün-ileyhin binâ eylediği zâviyenin şeyhi oldu. Vezîr-i a'zam Cândârlızâde Ali Paşa da zâviyesi mesârifine kendi vakfından tahsîsât verdi.

Ebû İshâk Kâzerûnî, Bursa'da hem tedrîs ü iftâ, hem de neşr-i füyûzât-ı sûfiyye ederek Şeyhülislâm unvânını aldı. Bâb-ı kerâmet-me'âbı ulemâ, ümerâ ve erbâb-ı hâcâtın melce'-i yegânesi oldu. Çünkü Hünkâr Şeyhi idi. Pek mükerrem ve muhterem bir hâlde 798 senesinde vefât etdi.

Şeyh-i müşârün-ileyhin menâkıp-nâmesinde yazıldığı üzere gâyet fâzıl, muhakkik, müteşerri', me'ârif-i sûfiyyede kâmil, zâhid bir ârif-i billah idi. Kendisine hâs bir tarîkate mâlik ve bir vâsıta ile Şeyh Fahreddîn İbrâhim bin Rüstem Irâkî'ye müntesib idi.

Mahdûmları Muhyiddîn Mehmed, Mecdeddîn Abdulmecîd Çelebilere Amasya'da "Küpelioğulları" denirdi. Mecdeddîn Abdulmecîd Çelebizâde kaz'asker Muhyiddîn Mehmed Çelebi' **[236]** dir. Ebû İshâk Kâzerûnî dâmâdı Amasyalı Divriğilizâde eş-Şeyh Alâeddîn Ali Yârî Çelebi ki "Yâr-ı Ali Şîrâzî" diye meşhûr idi. Bunun mahdûmu Mevlânâ Şemseddîn Mü'eyyed Çelebi evlâdına "Mü'eyyedzâdeler" dendi.

Kaz'asker Küpeli Şeyhzâde Muhyiddîn Mehmed Efendi'nin dâmâdı da Amasyalı Kemâl Paşazâde Süleyman Bey'dir. Bunun mahdûmu Şeyhülislâm Şemseddîn Ahmed Şâh Çelebi de âlem-i İslâm'da müctehid diye tanınmış bir sîmâ-yı fazl u irfân idi. Meşâhîr-i fuzalâdan Amasyalı Şeyhzâde Abdulkerîm, Abdî Efendi de Şehy Ebû İshâk'ın ahfâdındandır.

Ebû İshâk Bey-Kutluşâhzâde

Amasya ümerâsından beylerbeyi Kutlu Paşa bin el-Hâc Süleyman Şâh bin el-Hâc Kutluşâh bin Kürt Bey'in mahdûmu ve Amasya emîr-i kebîri Hacı Şâdgeldi Pâdişâh bin el-Hâc Kutluşâh'ın birâderzâdesi oğludur. Eniştesi Koca Mehmed Paşa'nın zaman-ı sadâretinde meşâhîr-i ümerâdan oldu.

Selânik, Silistre gibi büyük sancaklara mîr-livâ **[237]** olup 841'de Mehmed Paşa'nın azlinde ma'zûlen Amasya'ya geldi. Ba'dehû Sivas beyi olup 846'da Şehzâde Alaaddîn Bey'in ihnâkı üzerine ma'zul oldu. 847 senesi evâ'ilinde vefât etdi.

Nüfûzlu bir emîr-i sâdık idi. Amasya'da yaptırdığı türbesine emlâkini vakfetdi. Ahi Sa'adeddîn Mahallesi'nde kâin türbesi cüzhânlarına vezâ'if ta'yîn edib vakfının fazla-yı varidâtını evlâdına verdi. Mahdûmları Kâsım, Oruç Beyler ve birâderi Kaya Bey'dir.

Ebu'l-Berekât Şemseddîn Ahmed bin el-Verdî

Amasya ümerâsından İzzeddîn Gül Bey'in mahdûmu olduğu münâsebetle Ebu'l Berekât Ahmed bin el-Verdî denmişdir. Âmme arasında "Güloğlu" demekle meşhûr idi. Amasya fuzalâsından tahsîl-i ilm ü kemâl ederek ders-i âm ve üstâdı Ziyâ'eddîn Îsâ el-Hakkâri'den sonra beylerbeyi Torumtay'ın yaptırdığı medreseye müderris ve ba'dehû Amasya kâdı'l-kudâtı oldu. 759 sâlinden sonra vefât **[238]** etdi.

Fâzıl, fakîh, gâyet ünlü bir zât idi. Mahdûmu Nâsıreddîn Mehmed Çelebi de ulemâdan olup "Güloğlu" meşhûr idi. Birâderi Mehmed Bey ümerâdandır. Bunun oğulları Ali, Receb Beyler Mısır'a firâr etmişlerdi. Emîr Nâsıreddîn Mehmed bin Receb, vüzerâ-yı Mısriyyedendir.

Ebu'l-Hasan Alâeddîn Ali Çelebi

Amasyalı Ahmed oğludur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib Amasya'da ders-i âm ve ba'dehû şehzâdeliğinde Amasya vâlisi iken Sultân Murâd Hân-ı Sânî'ye imâm oldu. Sultân-ı müşârün-ileyhin cülûsunda Atabeg müderrisi, ba'dehû Amasya vâlîsi şehzâde Sultân Ahmed mu'allimi oldu. 841'de şehzâdenin irtihâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan idi. Mahdûmu el-Hâc Enbiyâ Çelebi ve bunun oğulları Pîr Ahmed, Mehmed Çelebilerdir. Bunlara "Ebu'l-Hasan oğulları" dendi.

Ebu'l-Hasan Mehmed Çelebi-Muhyiddîn

[239] Fuzalâdan Kırîmî Ahmed Şemseddîn Efendi ibn-i Abdullah'ın mahdûmudur. Pederinin kaydı üzerine 841 senesi şa'bânının on altıncı günü Amasya'da doğdu. Pederinden ahz-ı ulûm edib Amasya'da ders-i âm ve müderris-i benâm oldu.

871'de pederiyle beraber İstanbul'a gidip orada müderris ve ba'dehû kibâr-ı bilâde kadı oldu. Pederinin medfûn olduğu Molla Kesteli Câmii civârındaki hazîresi ittisâlinde bir mescid-i şerîf ve kütübhâne yaptırdı. Emlâkini ve kitaplarını mescid ve kütübhânesine vakfedib 903 sâlinden sonra vefât etdi. İstanbul'da "Muhyiddîn Mehmed Çelebi" diye meşhûr, fâzıl bir kadı idi. Bunun mahdûmu Abdullah Efendi'dir. "Şakâyık" ve tercemesinde mezkûr olan ulemâdandırlar.

Ebu'l-Hayr Ahmed Efendi-Şirvânî

Şirvân ahâlisinden Mehmed bin Ahmed'in mahdûmudur. Muhakkik Celâleddîn Mehmed bin Es'ad-ı Devvânî'den ikmâl-i tahsîl ederek Mü'eyyedzâde Abdurrahman Efendi ile beraber 888'de Amasya şehrine geldi. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'in arzusu üzerine Amasya'da ikâmetle ders-i âm oldu. **[240]**

906 senesinde Koca Emîr İbrâhim Efendi'den inhilâl eden Hüseyin Ağa Medresesi müderrisliğine ta'yîn edilerek beyne'l-ulemâ mümtâz oldu. İbn-i Sinâ'nın Kitâbü'l İşârâtını tedrîs ederek ulemâ dersinden istifâde ederdi.

Talebesinden biri Hüseyin Ağa Medresesi Kütübhanesine vakfedib İstanbul kütübhânelerinde manzûrum olan Kitâbü'l-İşârât zahrına şöyle yazmıştı: "Kitâbü'l-İşârât vakafehu umdetü'l-müderrisîn Mevlânâ Ebu'l-Hayr bin Mehmed bin Ahmed el-'Acem eş-Şirvânî el-müderris bi-medresetihi usvetü'l-umerâi'l-i'zâm ve umdetü'l-küberâi el-fehhâm Hazret-i Hüseyin Ağa bi-dârü'l-fazli Amasya sene semânin ve tis'i mi'etin"

Ba'dehû bir müddet Amasya'da Sultân Bâyezîd Medresesi müderrisi ve Amasya müftüsü olup Şehzâde Sultân Ahmed'e fevkalâde tekarrub etdi. Bu yüzden Sivas kadısı olarak Amasya'dan uzaklaştırıldı. 918'de Sultân Ahmed Hân Amasya'da i'lân-ı saltanat etdikde

kaz'asker olmuşdu. Sene-i mezbûre zilka'desinde şehzâdenin inhizâm ü ihnâkında mün'adim oldu. Fuzalâdan idi. **[241]**

Ebu'l-Hayr Hasan Efendi-Mürekkebci

Amasya dâhilinde Gümüş kazasından Ali oğludur. İstanbul'da "Gümüşlü Mürekkebci" demekle meşhûrdur. Küçük yaşında oraya gidip hattât-ı meşhûr Mîrâhûr Câmii İmâmı es-Seyyid Abdullah Efendi'ye hizmet ederek ondan temeşşuk ve hutût-ı mütenevvi'ayı ahzetdi.

Divânyolun'da Sünbül Ağa Sebîli ittisâlinde Mehmed Ağa medresesinde ikâmet ve tahsîl-i ulûma da himmet ederek her iki tarafdan me'zûn oldu. Hastalara nusha yazar, talebe-i ulûma ta'lîm-i hatt eder, mürekkep yapıp satar, bu sûretle idâre-i ma'îşet eylerken Şeyhülislâm es-Seyyid Mustafa Efendi'ye yazdığı nüshanın te'sîriyle 1150 senesi şevvâlinde müderrislik ru'usuna nâ'il ve diğer Şeyhülislâm Sâhibzâde Osmân Sâhip Efendi'nin himmetiyle 1184 senesi şevvâlinde Galata mollası oldu.

Mustakîmzâde Süleyman Sa'deddîn Efendi'nin "Tuhfetü'l-Hattâtîn" adlı eserinde yazdığına göre âhir ömründe bir gözü a'mâ olup istirâhat-ı hüsn 1188 sâlinde vefât etdi. Süreyya Bey'in Sicill-i Osmânî'sinde 1191'de vefâtı muharrerdir. Âlim, hattât-ı meşhûr, **[242]** nesih ve sülusda mâhir, rukye-hân idi.

Ebu's-Su'ûd İbrâhim Efendi-Menteşâzâde

Amasyalıdır. Niksârlı Menteşâzâde Muslihiddîn Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Bursa'da Molla Fenârî Şemseddîn Mehmed Çelebi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müşarün ileyhe dâmâd oldu.

Ba'dehû Bursa'da Murâdiyye ve Edirne'de Üç Şerefeli müderrisi, sonra 857'de Candârlızâde İbrâhim Efendi'nin azlinde Edirne kadısı, 863'de bir müddet İstanbul kadısı oldu. Ba'de'l-azl 871 sâline doğru vefât etdi. Fuzalâdan olup Edirne ve İstanbul kadılıklarında imzâları görüldü. Mahdûmu Kaz'asker Alâeddîn Ali Efendi "Fenârîzâdelikle" iştihâr etdi.

Ebu's-Su'ûd Mehmed Efendi-Kadızâde

Amasyalıdır. Konya kadısı olup Amasya'da medfûn olan Pîr Hasan Çelebi ahfâdından Hüseyin Çelebi bin Kâsım Çelebi bin Pîr Hasan Çelebi mahdûmudur. Fuzalâdan Mevlânâ Sinâneddîn Yûsuf Çelebi'den okudu. Ba'dehû ders-i âm ve Yörgüç Paşa **[243]** Medresesine müderris oldu.

Şehzâdeliğinde Sultân Bâyezîd Hân'ın teveccühâtından müstefîd olduğu münâsebetle 883 vak'asında İskilip kadısı olarak Amasya'dan uzaklaştırıldı. Ba'dehû ma'zûlen orada kaldı.

886'da Sultân Bâyezîd Hân'ın cülûsu üzerine avdetle Halfet Gâzi ve 890'da Mehmed Paşa Medresesi hitâmında müderrisi, ba'dehû 896'da Sultân Bâyezîd Medresesi müderrisi ve Amasya müftüsü oldu. Ba'dehû Ankara kadısı ve birkaç yıl da Amasya kadısı olup 910 sâline doğru vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan idi.

Ebu's-Su'ûd Efendi-Bedreddînzâde

Merzifonludur. Sultân Fâtih devrinde kâtib-i sultânî ve re'isü'l-küttâb-ı divânî olan Ahmed Çelebi bin Ahi Toy ibn-i Ahmed el-Merzifonî ahfâdından Ahmed Efendi bin Bedreddîn Mahmûd Çelebi bin kâtib-i sultânî Ahmed Çelebi mahdûmudur.

Amasya'da Hatîb Kâsımzâde Muhyiddîn Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm, Sultâniyye-i Merzifon **[244]** müderrisi, ba'dehû müftü ve kadı olarak devr-i bilâd etdi. 967 senesi hilâlinde dâr-ı bekâya gitdi. Âlî Bey Künhü'l-Ahbâr'ında ulemâ-yı kudâtdan olup Sultân Süleyman devrinde vefât etdiğini yazıyor.

Mahdûmları el-Hâc Mehmed, Receb Efendilerdir. Hacı Efendizâde Emîrî Receb Efendi meşâhîr-i şu'arâ ve ulemâdan olup İstanbul'da vefât etdi. Receb Efendi kibâr-ı mevâli-i

devriyyeden olup mahdûmu Mehmed Efendi de kudâtdandır. Bunun oğulları Receb, Musliheddîn Mustafa, İbrâhim Efendilerdir. Bunlara "Recebzâde" dendi. Kaz'asker Musliheddîn Mustafa Efendizâde kudâttan Mehmed Efendi mahdûmu Nedîm Ahmed Efendi şâir-i meşhûrdur. Receb Efendizâde Mehmed Efendi de ulemâdandır.

Ebu's-Su'ûd Efendi-Yeğenzâde

Amasyalıdır. Yörgüç Paşa vakfı mütevellîsi ve Amasya mütesellimi Hakalacı Mustafa Bey'in dâmâdı ulemâdan Yeğen Osmân Efendi'nin mahdûmudur. Şeyh Ya'kûbzâde el-Hâc Mustafa ve Sultân Bâyezîd İmâmı Fâzıl Hasan Efendilerden **[245]** ahz-ı ulûm ederek ders-i âm ve müderris oldu.

Amasya medreselerini sırayla devrederek 1070 senesi ramazânında Sultân Bâyezîd Medresesi müderrisi ve Amasya müftüsü oldu. 1072'de tedrîs ü fetvâdan azliyle Kilâri Süleyman Ağa vakfı mütevellîsi ve 1076 zilhiccesinde sânîyen Sultâniyye müderrisi ve Amasya müftüsü olup 1078 senesi muharreminde ma'zûlen İstanbul'a gitdi. Sene-i mezbûre receb gurresinde Sofya müftüsü oldu.

1081 şevvâlinde Kıbrıs mollası olup 1082 şevvâlinde ma'zûl ve arpalık vechile ba'zı kasabâta kadı ve 1088 şevvâlinde Trablusşâm mollası oldu. Orada 1089 senesi zilka'desinde vefât etdi. Şeyhî Mehmed Efendi Zeyl-i Zeyl-i Şakâyık'da diyor ki: "Âlim, afîf, pâk i'tikâd idi." Mahdûmu Mehmed Paşa ve hafîdi Ali Bey'dir.

Ebu's-Su'ûd Efendi-Uzun Müderriszâde

Amasyalıdır. Fuzalâdan "Uzun Müderris" demekle meşhûr el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmu ve Şeyh Mahmûd Efendi'nin birâderidir. Amasya'da pederinden ve müfessir Zafer Efendi'den **[246]** ahz-ı ulûm edib ders-i âm oldu. 1099 vak'asında terk-i diyâr edib İstanbul'a gitdi. Ayasofya Câmiinde tedrîs-i ulûm ederek Üsküdâr'da Atik Vâlide Câmii kürsü şeyhi olup Doğancılar'da ikâmet ve 1125'de dâr-ı bekâya rihlet etdi. Sülehâ-yı ulemâdan idi.

Ebu'l-Feth Bey-Emîr Necmeddîn

Amasyalıdır. Ümerâ-yı Selçukiyyeden Umur Hân bin Mahmûd Bey bin Feth Gâzi Bey'in mahdûmudur. Amasya vülâtı olan şehzâde-gân-ı âl-i Selçuk'a hizmet ederek ümerâdan oldu. 616'da Sultân Alâeddîn Keykubâd-ı Selçukî'ye inkıyâd eylediğinden Tokat emîri oldu. Ba'dehû Gürcistân muhârebâtında bulundu. 637'de Baba İshâk isyânında şehîden vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi. Halfet Gâzi vakfiyesi şuhûdundandır.

Ebu'l-Fazl Rükneddîn Ahmed Çelebi

Sinoplu Mehmed oğludur. Amasya'da Mevlânâ Ebu İshâk İsmâil Sâlârî hizmetinde tahsîl-i kemâlât edib tedrîse mücâz olarak neşr-i ulûma başladı. Yıllarca ders-i âm **[247]** olup "Ebu'l-Fazl Sinobî" demekle iştihâr etdi. 721'de Tavâli'-i Isfahânî'yi müddekikâne şerh edib şöhret-i ilmiyyesi yükseldi.

Bir müddet Amasya kâdı'l-kudâtına niyâbet ederek kendisini tanıtdı. Ba'dehû Amasya kâdı'l-kudâtı da oldu. 741 sâlinden sonra vefât etdi. Fâzıl, muhakkik, üstâzü'l-ulemâ bir zât-ı sütûde-simât idi. Mahdûmu Mevlânâ Hâfızeddîn Mehmed Çelebi de kibâr-ı ulemâdandır.

Ebu'l-Fazl Mehmed Çelebi-Topal Hattât

Amasyalıdır. Hattât-ı meşhûr Amasyalı Abdullah Efendi bin İlyâs Çelebi mahdûmudur. Hutût-ı mütenevvi'ayı esâtize-i kirâmdan olan pederinden ve kıbletü'l-küttâb Amasyalı eş-Şeyh Hamdullah Efendi'den ahz u temeşşuk etdi. Ulemâdan da ahz-ı ulûm ederek her iki tarafdan me'zûn oldu.

Amasya'da Sultân Bâyezîd-i Sânî şehzâdesi Sultân Ahmed'in hatt mu'allimi olduğu münâsebetle büyük bir şöhret ve teayyün buldu. Ba'dehû kâtib-i sultânî olup 918'de şehzâde-i

müşârün-ileyhin irtihâlinde İstanbul'a i'zâm edildi. Yazdığı **[248]** nâdîde bir mushaf-ı şerîfi 920'de Sultân Selîm Hân'a hediye ederek ikrâm u iltifâta mazhar oldu. Bu mushaf-ı şerîf teberrüken Ebû Eyyüb Ensârî türbesine vaz' ve kendisine yevmî elli akçe ihsân buyuruldu.

925'de istihsâl eylediği afv-ı pâdişâhî üzerine vazifesiyle beraber Amasya'ya avdet ve ta'lîm-i hutûta himmet ederek pek çok şâkirdân ve hattâtân yetiştirdi. 941 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Âlim, şâir, edîb, hattât-ı meşhûr idi.

Yazdığı bir kıt'a en'âm-ı şerîfin sonunda "Ketebehû el-fakîr en-nâsî Ebu'l-fazl Mehmed bin Abdullah el-Amâsî min telâmizeti ebîhi" diye imzâsı görüldü. Pederinin yazdığı en'âm-ı şerîf de Şehîd Ali Paşa Kütübhanesinde manzûrum oldu. Mahdûmu olan Fazlullah Efendi de meşâhîr-i hattâtîn ve ulemâdandır.

Ebu'l-Kâsım Ahmed Çelebi-Kadızâde

Amasyalıdır. Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ Ziyâ'eddîn Mes'ûd bin Esedü'l-Hallâtî mahdûmudur. Kibâr-ı kudâtdan olup 827 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmları **[249]** Kâsım, Ali Çelebilerdir. Bu Alâeddîn Ali Çelebi, İçerişehir'de Kurşunlu Mahallesi'nde mescîd-i şerîfi yaptıran zât-ı sütûde-simâtdır. Bunlar da kudâtdandır.

Ebu'l-Kâsım Abdullah Efendi-Hatîb Kâsımzâde

Amasyalıdır. 894'de vefât eden Amasyalı Hatîb Kâsım Efendizâde Ahmed Efendi'nin mahdûmu ve mu'allim-i şehzâde Muhyiddîn Mehmed Efendi'nin yeğenidir. Amcasından ve bunun tilmîz-i fâzılı İsmâil Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek Amasya'da ders-i âm oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûma himmet edib ceddi Halfet Gâzi vakfına mütevellî ve medresesine müderris, ba'dehû Kameriyye-i Tokat müderrisi ve buradan Sivas, Trabzon gibi büyük bilâda kadı olup 973 hudûdunda ber-vech-i tekâ'üd müderris-i Halfet iken vefât etdi. Fâzıl, afîf, ihtişâmı sever bir zât idi. Mahdûmları Kâsım, İsmâil, İbrâhim Efendilerdir. Bunlara ve evlâtlarına "Ebuloğulları" denmişdir.

Ebu'l-Kâsım Mehmed Efendi-Ebuloğlu

[250] Amasya'da Sultân Bâyezîd Câmii hatîbi İsmâil Efendi bin Ebu'l-Kâsım Abdullah Efendi bin Ahmed Efendi bin Hatîb Kâsım Efendi mahdûmu olup Ebu'l-Kâsımoğlu ve tahfîfen "Ebuloğlu" demekle meşhûrdur. "Tebyînü'l-Mehârim" mü'ellifi Şeyhü'l-harem Amasyalı Sinan Efendi'den ve Bahşîzâde Yahyâ Efendi'den ahz-ı ulûm edib ders-i âm oldu.

Ba'dehû müderris olarak devr-i medâris edib 1034'de yevmî elli akçe ile Halfet Gâzi müderrisi ve 1035 saferinde medrese-i mezbûre ile mütekâ'id ve Halfet Gâzi evkâfına mütevellî olduğu hâlde 1038 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan olup mahdûmu sipâhî a'yânından el-Hâc İbrâhim Ağa ber-vech-i evlâdiyyet vakfa mütevellî oldu.

Ebu'l-Kâsım Mehmed Efendi-Kassâm

Amasyalı Ahmed oğludur. Müfessir Hızır Efendi'den ahz-ı ulûm edib ders-i âm, 1091'de Havza'da Firuz Ağa, 1094'de Amasya'da Ayas Ağa Medreselerine müderris, 1096'da Havza kadısı, 1098'de Amasya kassâmı olup 1108 hudûdunda vefât etdi. Ulemâdan idi. **[251]**

Mahdûmu Abdullah Bedrî Efendi "Kassâmzâdelikle" ma'rûf-ı şu'arâdandır.

Ebu'l-Leys Efendi-Kadızâde

Tosyalı Mevlânâ Hacı Yûsuf Çelebizâde Eflânî Kadısı Mehmed Çelebi mahdûmudur.[16] Ceddi Kastamonu kadısı iken 854'de doğdu. Eflânî'de büyüdü. 873'de Amasya'ya gelip Hatîb Kâsım Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu.

16 Ele geçen bir kitabın zahrında kendi tevellüd ve ensâb u ihvânını ve Amasya'ya gelip yerleştiğini yazmış görüldü.

Otuz yıl kadar Amasya'da tedrîs-i ulûm edib birkaç medreseye müderris olduktan sonra Yörgüç Paşa müderrisi iken 917 senesi evâ'ilinde Zünnûn Baba vak'asında vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan vâ'iz, müteşerri' bir zât idi. Mahdûmu Mehmed Efendi ve birâderleri Seydî Mahmûd, Mustafa, Mü'eyyed Efendilerdir.

Ebu'l-Me'âlî Ahmed Efendi-Hâfız Acemzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i fuzalâdan Hâfızeddîn Mehmed bin Ahmed bin Âdil el-Berda'î mahdûmudur. Pederi Amasya'da Hüseyniyye müderrisi iken doğdu. Sonra pederiyle beraber İstanbul'a gidip orada tahsîl-i ulûm etdi. Pederinden mülâzım ve ders-i âm ve müderris oldu. **[252]**

957'de pederinin vefâtı üzerine Amasya'da Hüseyniyye müderrisi olup geldi. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa'ya tekarrub ederek cülûsunu dört gözle beklerken 960 şevvâlinde şehîden vefât etdiğini görüp müte'ellim oldu.

Ba'dehû kazaya rızâ verip hayli bilâda kadı olarak 983'de Filibe kadısı oldu. 985'de ma'zûlen İstanbul'a gelip 990'da vefât etdi. Ulemâ-yı kudâtdan olup Amasya kadısı da olmuş, Şehzâde Sultân Mustafa'nın vefâtı bütün ümitlerini kırmıştı.

Ebu'l-Vefâ Ahmed Efendi-Şeyh Habîbzâde

Amasyalıdır. Amasya'da Mehmed Paşa'nın türbesinin bahçesinde medfûn olan kutb-ı zaman eş-Şeyh Habîb-i Karamânî hazretlerinin mahdûmudur. Pederinin halîfe-i zî-şânı Mevlânâ Seydî Alâeddîn Ali Halvetî hizmetinde tahsîl-i ilm ü irfân ederek ondan mücâz ve me'zûn oldu.

Şeyhinin 940'da vefâtı üzerine Mehmed Paşa Câmii vâ'izi, Doğrakiyye Medresesi müderrisi, Mehmed Paşa Tekkesinin şeyhi olup 948 hudûdunda vefât etdi. Meşâyîh-i Halvetiyyeden âlim, **[253]** zâhid, müteşerri' bir zât idi. Mahdûmu Abdulbâkî Efendi'dir.

Ebu'l-Yümn Mustafa Âkif Efendi

Amasyalıdır. Harameyn pâyelilerinden esbak Amasya müftüsü Merzifonî Bayram Iydî Efendi bin Mustafa Efendi'nin mahdûmu olup Iydîzâde Âkif Mustafa Efendi demekle pek meşhûr olduğundan terceme-i hâli aşağıda harf-i 'ayn'da gelir.

Ebûbekir Bey-Emîr Bedreddîn

Amasyalıdır. Selçukiyye vüzerâsından Şerefeddîn Mehmed Pervâne Bey bin Hüsâmü'd-devle Hasan Gâzi bin Emîr Nâsiru'd-devle İltekin Gâzi mahdûmudur. Sultân İzzeddîn Keykâvus-i Evvel devrinde şehzâdegân-ı Selçuk'un nüfûz ve emâretlerine Amasya'da hitâm vermek husûsunda büyük hizmetleri sebk eylediğinden 606'da Simre (Amasya) vâlisi oldu.

610'da Sultân Keykâvus-ı Evvelin feth eylediği Sinop livâsı, Amasya vilâyetine ilhâk edilerek nüfûz-ı emâreti tevsi' etdi. 612'de Sinop kalesini ta'mîr edib nâmını ve Simre vâlisi olduğunu kalenin burcunda hâk etdirdi. Sultân İzzeddîn Keykâvus'un hastalığı hengâmında Amasya'ya hücûm **[254]** eden Rükneddîn Kayser Şâh'a teslîm-i vilâyet ederek ba'dehû vefât eyledi. Mahdûmu Emîr İzzeddîn Hasan'dır.

Ebûbekir Çelebi-es-Seyyid eş-Şeyh Celâleddîn er-Rifâ'î

Lâdiklidir. Orada medfûn olan Sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed Rifâ'îzâde es-Seyyid Abdussemi' Çelebi mahdûmudur. Lâdik'de doğdu. Sonisa'da büyüdü. Amasya'da tahsîl-i ulûm ederek amcası es-Seyyid Necmeddîn Yahyâ Çelebi'den ahz-ı tarîkat etdi.

Eniştesi Amasya Emîri el-Hâc Şâdgeldi Paşa nezdinde pek muhterem bir şeyh olup mu'âsırı bulunan Zileli Şeyh Nusretzâde eş-Şeyh Cemâleddîn Habîb Çelebi ile pek ziyâde nüfûz ve şöhret kazandı.

783'de Hacı Şâdgeldi Paşa, Kadı Burhân harbinde maktûl oldukta Arabistan'a gidip Haleb'de tevattun ve ikâmet ederek 800 senesinde dâr-ı na'îme rihlet etdi. Kibâr-ı meşâyîh-i Rifâ'îyeden âlim, zâhid, müteşerri' bir zât idi. Mahdûmları es-Seyyid Muhyiddîn Mehmed, İzzeddîn Hasan Çelebiler olup es-Seyyid eş-Şeyh İzzeddîn Hasan Çelebi Amasya'da ikâmet etdi. **[255]** Evlâdı vardır. Es-Seyyid Muhyiddîn Mehmed er-Rifâ'î Haleb'de kaldı. Bunun mahdûmları es-Seyyid Mehmed, Ömer Çelebilerdir. Es-Seyyid Mehmed Çelebizâde es-Seyyid Alâeddîn Ali er-Arabî İstanbul'a gelip şeyhülislâm oldu. Es-Seyyid Ömer Çelebizâde es-Seyyid Mahmûd Efendi de İstanbul'a gelip her ikisinin ensâbı türedi.

Ebûbekir Bey-Emîr Alizâde el-Hâc

Amasyalıdır. Halfet Gâzi ahfâd-ı kirâmından Amasya emîr-i kebîri el-Hâc Alâeddîn Ali Bey bin Süleyman Bey bin Ali Bey ibn-i Celâleddîn Mehmed Pervâne Bey bin Tekür Sinan Bey bin Emîr Mübârizeddîn Mehmed Halife Alp Halfet Gâzi mahdûmu ve kaz'asker Hasan Çelebi birâderidir.

Amasya'da kibâr-ı ümerâdan olup 788'de Sultân Murâd-ı Hünkâr'a arz-ı bey'at ve Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân'a inkıyâd ederek 804'de Timur harbinde mün'adim oldu. Mahdûmları Mehmed, İshâk Çelebilerdir. Hafîdi Hatîb Kâsım Efendi bin Ya'kûb Çelebi bin Mehmed Çelebi bin el-Hâc Ebûbekir Bey ve mahdûmu Muhyiddîn Mehmed Efendi kibâr-ı fuzalâdandır. Diğer mahdûmu Şemseddîn Ahmed Efendi de ulemâdandır. **[256]**

Ebûbekir Çelebi-el-Hâc Bedreddîn

Amasyalı Mehmed Çelebi mahdûmudur. Meşâhîr-i ulemâdan olup 818'de vefât etdi. Asrında "'Umdetü'l-ulemâi'l-muhakkikîn" idi. Mahdûmu el-Hâc Hayreddîn Hızır Çelebi'dir. Keçi Beyzâde el-Hâc Ebûbekir Çelebi Torumtay evlâdından ve Şâdgeldi Padişâh'ın vezîri Keçi Bey demekle meşhûr Sırâceddîn Mehmed Bey bin Süleyman Bey bin Ya'kûbşâh'ın mahdûmudur. Ceddi vakfına mütevellî olup 821 sâline doğru vefât etdi. Kibâr-ı a'yân ve ümerâdan idi. Ceddi türbesinde medfûn olup seng-i mezârında adı mahkûk ise de târîh-i vefâtı yokdur. Oğulları Cemâleddîn İshâk, Alâeddîn Ali, Nûreddîn Osmân Çelebilerdir.

Ebûbekir Bey-Emîr Alizâde

Amasyalıdır. Halfet Gâzi evlâd-ı kirâmından İshâk Bey ibn-i el-Hâc Emîr Ali Bey bin Süleyman Bey bin Ali Bey'in mahdûmudur. Kaz'asker Hasan Çelebi yeğeni olup Sultân Murâd Hân-ı Sânî devrinde kibâr-ı ümerâdan iken Amasya vâlisi Sultân Ahmed ve Alâeddîn Beylerin nezdinde vilâyet muhâfızı oldu. 847'de Varna harbinde şehîden vefât etdi. **[257]**

Ebûbekir Bey-Turhânzâde el-Hâc

Amasya ümerâsından Turhân Bey bin Pîrî Ebûbekir Bey bin Bâyezîd Bey bin el-Hâc Îsâ Bey'in mahdûmu ve sadr-ı esbak Bâyezîd Paşa'nın ammizâdesidir. Sultân Murâd Hân-ı Sânî devrinde ümerâdan olup İstanbul fethinde bulundu. Ba'dehû kibâr-ı ümerâdan olup 864 sâlinden sonra vefât etdi. Oğulları Ömer, Mehmed, Abbâs Beylerdir.

Ebûbekir Bey-Keçi Beyzâde

Torumtay evlâd-ı kirâmından İshâk Bey bin Ebûbekir Çelebi mahdûmudur. Ümerâ-yı livâdan olup 893'de Mısır harbinde vefât etdi. Kerîmeleri Kamer, Fahrunnisâ' Hâtunlar ve dâmâdı Hoca el-Hâc Süleyman Çelebizâde Hoca el-Hâc Mehmed Çelebi'dir. Kamer Hâtun, zevci Hoca Mehmed Çelebi'nin binâ eylediği câmi-i şerîfe 911'de eczâ-yı şerîfe vaz' ve emlâkini vakfetdi. Fahrunnisâ' Hâtun da Ahi Sâbukuddîn Mahallesi'nde bir mekteb yaptırdı.

Ebûbekir Çelebi-Aydınoğlu el-Hâc

İltekin Gâzi evlâd-ı kirâmından el-Hâc Hasan Bey bin **[258]** Aydın Bey bin Hasan Bey'in mahdûmudur. Asrı ulemâsından tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve pederinin irtihâlinde Emîr Hasan Âlâkî mâlikânesi mutasarrıfı oldu. İltekin köyünde ikâmet eder, Torumtay Medresesinde tedrîs-i ulûm ederdi. 921 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, kâmil idi. Oğulları Ahmed, Abdî Çelebilerdir.

Ebûbekir Bey-İshâk Paşazâde

Amasyalıdır. Sunkur Gâzi evlâd-ı kirâmından ve sadr-ı esbak Bâyezîd Paşa'nın ammizâdesi ahfâdından İshâk Bey bin Hasan Bey bin İshâk Paşa bin Pîrî Ebûbekir Bey'in mahdûmu olup ümerâdan iken İrân ve Alaman muharebâtına iştirâk ederek yararlıklar gösterdi. Ba'dehû Karasenir mâlikânesiyle mütekâ'id olup 940 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi. Mahdûmu Mehmed Çelebi'dir.

Ebûbekir Efendi-Kadızâde

Amasyalı kudâtdan Abdulhayy Efendi bin Ali Çelebi mahdûmudur. Ba'de't-tahsîl Amasya'da müderris, kadı olarak devr-i bilâd edib 967 sâline doğru vefât etdi. **[259]** Mahdûmu Alâeddîn Ali Çelebi de ulemâ ve kudâtdandır.

Ebûbekir Ağa-Taşçızâde

Amasyalıdır. Eşrafdan Taşçı el-Hâc Mehmed Çelebioğludur. Genç iken sipâhî olup muhârebelerde yararlıklar gösterdi. Mükerreren Amasya kethüdâyeri, Hacı Beyzâde Mehmed Paşa kethüdâsı, Sivas ve Amasya mütesellimi oldu. Eşkiyâ harbinde 1017'de vefât etdi. Sipâhî meşâhîrinden hânedân bir kimse idi. Oğulları Mehmed, Abdullatîf Ağalardan sülâlesi yakın vakitlere kadar devâm etdi. Emîrtaş oğulları da bu sülâledendir.

Ebûbekir Bey-Dervîş Beyzâde

Amasya Emîr-i kebîri beylerbeyi Şâdgeldi Paşa'nın evlâd-ı kirâmından esbak Amasya sancağı beyi Dervîş Bey bin Pîr Hüseyin Bey bin Dervîş Mehmed Çelebi bin Hüseyin Paşa bin el-Hâc Ahmed Bey bin Hüseyin Bey bin Hasan Bey bin Burak Bey bin Devetdâr Ahmed Paşa bin el-Hâc Şâdgeldi Paşa bin el-Hâc Kutluşâh'ın mahdûmudur.

Züamâdan iken enîştesi Hüseyin Paşa'nın kethüdâsı, 1040 **[260]** sâlinden i'tibâren birkaç def'a Amasya mütesellimi ve 1054 senesi zilhicce yirmisinde Amasya sancağı beyi oldu. Ancak sancağın hâss-ı mutasarrıfı olan Haseki Sultân'ın matlûbât-ı mübremesini te'mîn için tahsîlâtına şiddet verdiğinden dolayı şikâyetler tevâli etmekle 1055 senesi şevvâlinde azliyle Samsun'a i'zâm ve kal'abend edildi.

1056 senesi şevvâlinde orada vefât eylediğinden bütün emvâli ve emlâki müsâdere edilerek evlâdı Ömer, Osmân Beylerle Emine, Sâfiye Hanımlara bir konağı ve bir çiftiliği bırakıldı. Bunlara ve bunların evlâdına "Ebûbekir Beyzâdeler" dendi.

Küçük mahdûmu Anadolu vâlisi vezîr Ömer Paşa'dır. Bunun mahdûmları Mısır mîr-livâsı el-Hâc Osmân, Mehmed beylerdir. Hacı Osmânbeyzâde Ebûbekir, Mehmed Paşalarla Abdî Bey'dir. Ebûbekir Paşazâde teşrîfatçı Âkif Mehmed Bey ve Göleli Mehmed Paşazâde Mehmed Bey'dir. Abdîzâde es-Seyyid el-Hâc Abdullah Bey Amasya'nın aynü'l-a'yânı olup mahdûmları Ahmed Necîb, Mehmed Şâhid Beylerdir. Âkif Beyzâde Ebûbekir Bey'in evlâdı İstanbul'da vardır. **[261]**

Ebûbekir Efendi-Dereli el-Hâc

Amasya dâhilinde Havza kazâsının Dere köyünden Abdulkâdir bin Ahmed'in oğludur. Amasya'da fâzıl-ı meşhûr Kadızâde Küçük Mehmed Efendi'den ahz-ı ulûm edib yıllarca ders-

i âm, sırasıyla medreselere müderris ve 1058'de kırk beş akçe ile ber-vech-i te'bîd Kuba'da kâin Hüsâmiyye Medresesiyle mütekâ'id olduğu hâlde ba'dehû vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan, vâ'iz, fakîh, zâhid bir zât idi. Mahdûmu Abdulkâdir Efendi "Dereli Hocazâdelikle" meşhûrdur. Buna "Dereköylü Hoca" da denirdi.

Ebûbekir Paşa-Murâd Beyzâde

Amasyalıdır. Dergâh-ı âlî çavuşânından Amasyalı Mehmed Ağa bin Murâd Bey bin Mehmed Çelebi bin Hamza Bey bin Kâsım Bey bin el-Hâc Hamza Bey'in mahdûmudur. Amasya'da mescid ve mahallesi olan Hacı Hamza Bey'in vakfına mütevellî, yüz dokuzuncu bölükde mukayyed sipâhî, beytü'l-mâl emâneti kâtibi, cizye muhassılı olarak 1035'de Sivas defterdârı oldu.

1038'de Hüsrev Paşa'nın serdârlığında ordu-yu hümâyûn defterdârı 1041'de yine Sivas, ba'dehû Trabzon, **[262]** Erzurum, sâlisen Sivas, 1057 şevvâlinde Teke sancağı beyi ve Adana defterdârı, 1058 şevvâlinde Musul beylerbeyi ve muhassılı, ba'de'l-azl Sivas beylerbeyi olup 1061 senesi evâhirinde vefât etdi.

Kâtib, mukdim, muhâsib, zî-servet bir zât idi. Mahdûmları Hamza, Murâd, Ahmed ve köleleri Kâsım, Fîrûz Beylerdir. Dâmâdı Taşçızâde Ebûbekir Paşa ve yeğeni de Ebûbekir Bey'dir. Kölesi Kâsım Bey Zile voyvodası iken maktûl oldu.

Ebûbekir Ağa-Rusoğlu

Amasyalıdır. Amasya kethüdâsı Rus Hamza Bey'in oğludur. Seksen altı bölükte mukayyed yeniçeri olup "Seksen Altının Bekir Ağa" denirdi. Tûl-i müddet yasakçı, ya'nî inzibât me'mûru, 1064'de Amasya serdârı oldu. 1066 saferinde hasta olup senesinde vefât etdi. Yirmi yıl kadar kır serdârı olup livâ-yı devr ve teftîş, eşkiyâyı te'dîb ve tenkîl etmiş bir merd-i cesûr idi. Oğlu Ahmed Ağa'dır.

Ebûbekir Efendi-Hayâtî

[263] Merzifonludur. Merzifon'un civârında Sehmü'd-devle köyünden Abdülhayy oğludur. Amasya'da fâzıl-ı meşhûr Kadızâde Küçük Mehmed Ali Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek Merzifon'a avdetle ders-i âm oldu. Yirmi yıldan ziyâde tedrîs-i ulûm edib Sultâniyye-i Merzifon müderrisi ve oranın müftüsü olduğu hâlde 1068'de vefât etdi. Âlim, fâzıl, şâir, kâmil bir zât idi. Buna "Hayâtî Ebûbekir Efendi" denirdi. Pek çok şâkirdân-ı softı vardır. Bunlardan biri Şeyh Ali Efendizâde mevâlîden eş-Şeyh Ahmed Efendi'dir. Mahdûmu Mehmed Efendi ma'rûfdur.

Ebûbekir Ağa-Bayramzâde

Amasyalıdır. Kudât u ulemâ-yı Mısriyyeden İsmâil Efendi bin Mahmûd Efendi bin Şa'bân Efendi bin el-Hâc Bayrâm Efendi'nin mahdûmu olup pederi İsmâil Efendi ile küçük yaşında Mısır'a gitdi. Gidip orada sipâhî ocağına girdi. Terakkî edib Mısır sipâhîler ağası oldu.

1069'da hazîne-i Mısriyyeyi İstanbul'a getirip teslîm ederek sipâhî ocağının kethüdâsı olup İstanbul'da kaldı. **[264]**

1074 senesi şa'bânında vezâretle Mısır vâlisi olan Amasyalı Hacı Efendizâde Ömer Paşa'nın kethüdâsı olarak yine Mısır'a gitdi. Orada 1079 senesi cumâdelûlâsının gurresinde vefât etdi.

Ebûbekir Efendi-Kubalı Hoca

Amasya'nın Kuba Mahallesi'nden Ali oğludur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib ders-i âm, müderris, 1064'de yevmî otuz beş akçe ile Hüsâmiye, 1079 zilka'desinde kırk akçe ile Doğrâkiyye müderrisi olduğu hâlde 1081 hudûdunda vefât etdi. Âlim, vâ'iz bir zât idi.

Diğer eş-Şeyh Ebûbekir Efendi bin Ali de İçerişehir'de enderûn câmii vâ'izi, Mahmûd Çelebi zâviyesi şeyhi oldu. 1083 senesi hudûdunda seksen yaşlarında vefât etdi. Ulemâ-ı meşâyîhden, sâlih, halvetî-meşreb, va'zı müe'essir, natûk bir pîr-i muhteremdi.

Ebûbekir Efendi-es-Seyyid Yûsuf Çelebizâde

Lâdiklidir. Orada medfûn sâhibü'l-hâl Ahmed-i Kebîr er-Rifâ'î evlâd-ı kirâmından es-Seyyid Yûsuf Çelebizâde es-Seyyid Rüstem **[265]** Ağa'nın mahdûmu ve Çuhadâr şehriyârı es-Seyyid Yusûf Paşa'nın birâderidir. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib 1043'de sadr-ı Rumeli Amasyalı Hocazâde Abdullah Efendi'den mülâzım ve ba'dehû müderris oldu.

Bir müddet Lâdik kadısı, ba'dehû Amasya'ya gelip müderrislikle devr-i medâris ederek 1070'te Kameriyye-i Tokat müderrisi ve buradan Tokat nâibi, 1079'da Çorum, 1082'de Çankırı kadısı, 1084'de Amasya'da Hüseyniyye müderrisliği ile mütekâ'id olduğu hâlde vefât etdi. Ulemâ-yı mevâliden, afîf bir zât-ı sütûde simât idi.

Ebûbekir Efendi-Merzifonî

Mehmed oğludur. Amasya'da Sultâniyye imâmı Fâzıl Hasan Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib Merzifon'da ders-i âm ve müderris oldu. Ba'dehû Merzifon müftüsü ve Sultâniyye müderrisi, buradan Samsun kadısı olup devr-i bilâd ederek 1086 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i kudâtdan idi.

Ebûbekir Bey-Pehluvânzâde

Amasya'nın Kayabaşı Mahallesi eşrâfından Pehluvânzâde Za'îm **[266]** Ali Bey bin Ahmed Bey'in oğlu ve Girid serdârı Ankebût Ahmed Paşa'nın ammizâdesi olup Yiğen Bey denirdi. Zü'emâdan olup Amasya Alaybeyi, ba'dehû Ankebut Ahmed Paşa'nın kethüdâsı ve Kandiyye fethinde yararlık göstermekle mîr-livâ oldu. 1088 hudûdunda vefât etdi.

Ebûbekir Efendi-Aynagöz

Amasyalıdır. Ahmed oğlu olup İstanbul'da ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm, 1053'de Kapudan-ı Deryâ Yûsuf Paşa'ya imâm oldu. 1062'de bi'l-imtihân müderris olup medâris-i mu'tâdeyi devrederek 1085 senesi ramazânında Kudüs-i şerîf mollası ve 1086 gâyesinde ma'zûl ve mütekâ'id olduğu hâlde 1091'de vefât etdi. Fâzıl, fakîh, sâlih bir zât idi. Gözlük isti'mâlinden dolayı "Aynagöz" demekle meşhûr olduğu Zeyl-i Şakâyık-ı Şeyhî'de yazılıdır.

Ebûbekir Ağa-Silahdâr

Amasyalıdır. Ali oğlu olup silahdârân zümresine iltihâk etdi. Mesleğinde terakkî ederek silahdâr **[267]** ocağı kethüdâsı oldu. Ancak muhârebelerden aldığı yaralardan dolayı za'fa dûçâr olduğundan 1089'da Hoca Sultân tevliyetiyle tekâ'üd edilip Amasya'ya gönderildi. 1093'de vefât etdi. Hoca Sultân tevliyeti de Veli Bey'e kaldı.

Ebûbekir Efendi-Hacı Müderris

Merzifonlu Hacı Hasan Çelebi mahdûmudur. Merzifon'da Sultâniyye-i Merzifon müderrisi Recebzâde el-Hâc Mehmed ve Amasya'da Uzun Müderris demekle meşhûr el-Hâc Mehmed ve müfessir Hızır Efendi'lerden ikmâl-i tahsîl ederek avdetle Merzifon'da ders-i âm ve Eynel Bey Medresesi müderrisi olduğu hâlde tedrîs-i ulûma yıllarca muvâzebet ve 1094 senesi evâ'ilinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Kibâr-ı ulemâdan fakîh, müteşerri', vâ'iz bir zât idi.

Ebûbekir Paşa-Taşcızâde

Amasyalıdır. Şeyh Garîk Mahallesi eşrâfından olup 1041'de vefât eden Taşcızâde Mehmed Çelebi bin Ebûbekir Ağazâde el-Hâc Halîl Ağa'nın mahdûmudur. 1047'de sipâhî olup defterdâr Ebûbekir Paşa'nın ma'iyyetinde müstahdem olarak kendini sevdirdi; bu münâsebetle

ona dâmâd, iki def'a Amasya kethüdâsı **[268]** ve 1056'da defterdâr kethüdâsı oldu. 1058'de Amasya mutasarrıfı Hüseyin Paşa ile kethüdâsı Sarı Mehmed Ağa'nın emvâl ü emlâkini zabda me'mûren Amasya'ya geldi.

1061'de kayınpederinin vefâtında Köprülü Mehmed Paşa'ya intisâb edib sadâretinde Sivas vilâyetini teftîşe me'mûr ve avdetinde kapıcılar kethüdâsı, 1078'de Galata voyvodası oldu. Bu me'mûriyyetini hüsn-i îfâ ederek Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'ya kendisini beğendirmiş olduğundan 1083 senesi muharreminde kethüdâ-yı sadr-ı âlî, 1084'de Rumeli pâyesiyle Niğbolu muhâfızı oldu.

1088 senesi evâ'ilinde vezâretle Bosna vâlisi olarak Sadr-ı a'zam Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın mazhar-ı takdîri oldu. 1090'da Sivas, 1092'de Erzurum vâlisi olup 1094'de Viyana harbine me'mûren Rumeli'ne geçdi. Sene-i mezbûre zilka'desinde Viyana önünde şehîden vefât etdi. Şeci', umûrunda mukdîm, müdebbir bir vezîr idi. Mahdûmları Mehmed, Ahmed Beylerdir. Ahmed Beyzâde Ebûbekir Bey olup bunlara "Bekir Paşazâdeler" dendi. **[269]**

Ebûbekir Ağa-Ömer Paşazâde

Amasyalıdır. Sevincerli Ömer Paşa'nın mahdûmudur. Yeniçeri olup mükerreren Amasya serdârı, 1094'de yeniçeri eytâmına nâzır olup 1098'de ba'zı hidemâtından dolayı İstanbul'a gidip ocakda beytü'l-mâlci, 1099 senesi muharreminde zağarcıbaşı, rebiülevvelinin üçüncü günü kul kethüdâsı olarak parladı.

İki buçuk ay kadar mevki'inde kalabildi. Sene-i mezbûre cumâdelûlâsının on altıncı günü zorbaların ibrâmıyla azl ve müte'âkiben tekâ'üde sevk edildi. 1100 senesi evâ'ilinde Amasya'da görüldü. 1101 senesi muharreminde Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa sadr-ı a'zam oldukta saferinin dokuzuncu günü yeniçeri ağası oldu. [17]

Ancak sadr-ı müşârün-ileyhin kendisine olan teveccühü ve i'timâdını selb edecek isnâdâta ma'rûz kaldığından 1101 senesi rebiülevvellinin on beşinci günü azledilip Amasya'ya gönderildi. Kendisine Tokat emvâlinden vazîfe-i tekâ'üd verilip 1113 senesi evâhirinde vefât etdi. **[270]**

Amasya'da bunun evlâdına "Ağaoğulları" dendi. Karasenir'de Ağaburnu denilen yer, bunun bağ ve bahçesi idi. Sevincer'de Ağa Çiftiliği de bununduu. Oğulları Ömer, Osmân, Ali Beylerdir.

Ebûbekir Ağa-Kürd es-Seyyid

Amasya'nın cenûbunda kâin Olus köyünde oturan Kürd aşiretlerinden Pehlüvanlı aşîreti re'isi Ahmed Bey bin Ebûbekir Bey'in oğludur. Genç iken züamâdan olup pederinin vefâtında aşîret re'isi olan İbrâhim Bey'in yanında kaldı. Ba'dehû ona dâmâd olarak ta'ayyün etdi.

İbrâhim Bey'in vefâtında Amasya'da ikâmet edib Mumcuzâde Seyyid Ahmed Paşa'ya intisâb ederek mûmâ ileyhin kethüdâsı ve Amasya mutasarrıflığında 1098'de Amasya mütesellimi oldu. 1101'de Seyyid Paşa'nın i'dâmında bir müddet menkûb olup 1110 sâlinden i'tibâren a'yân meclisine a'zâ olduğu hâlde 1117 sâline doğru vefât etdi. Mahdûmları es-Seyyid İbrâhim Paşa ile Sarı Mustafa Bey'dir. Bunlara ve bunların evlâdına "Kürd Bekiroğulları" **[271]** dendi. Es-Seyyid İbrâhim Paşazâde es-Seyyid Mustafa Paşa ve es-Seyyid Sarı Mustafa Beyzâde es-seyyid Ebûbekir Beydir.

Ebûbekir Efendi-el-Hâc Kadı

Amasyalı Halîl'in oğludur. Amasya ulemâsından ve hâssaten Tefsîrî Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Ayas Ağa müderrisliğinden kadı olup devr-i bilâd

---

17 Şeyhî Efendi'nin Zeyl-i Zeyl-i Şakâyık'da beyânı üzere müvellîden celb edilerek yeniçeri ağası olan Ebûbekir Ağa da başkadır.

ederek 1120 muharreminde Amasya kadısı ve 1121 senesi rebiülevvelinde Ya'kûb Paşa müderrisliği ile mütekâ'id olduğu hâlde 1126'da vefât etdi. Meşâhîr ve kudâtdandır.

Ebûbekir Dede Efendi-Mevlevî Şeyhi

Amasyalıdır. Konya'da cenâb-ı Mevlânâ âsitânesinde çilesini ikmâl ederek aşçı başı oldu. 1112'de eş-Şeyh Alâeddîn Dede Efendi'nin irtihâline binâen Amasya Mevlevî-hânesi şeyhi olup geldi. Yirmi yıl kadar icrâ-yı meşîhat edib 1131'de dâr-ı na'îme göçdü. Ârif, mü'eddeb, âbid, edebiyât-ı Arabiyye ve Fârisîyeden behredâr idi.

Ebûbekir Efendi-İmâm es-Seyyid

Köprülüdür. Amasya'da müfessir Hızır Efendi'nin tilmîz ve dâmâdı **[272]** el-Hâc Osmân, Çorumlu Ahmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib bir müddet Amasya'da ders-i âm oldu. Sonra Köprü'ye gidip orada neşr-i ulûma himmet ederek Sultân Peykârî Mahallesi câmi-i şerîfine imâm oldu.

İmâmet vazîfesine kanâ'atla tedrîs-i ulûma muvâzabet edib fevkalâde iştihâr etdi. Sonra Orta Câmi-i şerîfinin kürsü şeyhi olduğu hâlde 1138 senesi evâhirinde vefât etdi. "İmâm Hoca" demekle meşhûr vâ'iz, âlim, hadîs ve tefsîre vâkıf, kâmil bir ders-i âm idi. Mahdûmu es-Seyyid Ahmed Efendi yerine imâm olup 1156'da vefât etdi. Bunun mahdûmları es-Seyyid Ebûbekir Niyâzî, Şerîf Lütfullah Efendilere "İmâmzâde" dendi.

Ebûbekir Ağa-Beyzâde

Amasyalıdır. Eşrâfdan Bekir Beyzâde Osmân Bey'in mahdûmu ve Ömer Paşa'nın birâderzâdesidir. Sipâhî olup hayli hizmetde bulundu. Ömer Paşa'nın kethüdâsı olarak devr-i bilâd etdi. Vefâtından sonra Sivas vilâyeti cizye muhassılı, mükerreren Amasya kethüdâsı, Tokat **[273]** voyvodası ve Amasya beytü'l-mâl emîni, 1136'da İrân harbine me'mûr olup Hemedân'ın fethinde Türkmen Ağası oldu. 1141 hudûdunda İran muharebâtında vefât etdi.

Ebûbekir Efendi-Efteli el-Hâc

Amasya'nın İnepazar nâhiyesi köylerinden Efteli Halîl'in oğludur. Amasya fuzalâsından İkincizâde Abdullah sânî, Mütevellîzâde el-Hâc Ahmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib yıllarca ders-i âm oldu. 1136'da dersiyye-i Muzaffer Paşa bin Ali Bey'e mevkûf olan Targullı Mâlikânesi mutasarrıfı oldu.

1143'de müftülüğe nasbı mukarrer iken kabûl etmedi. Dersiyyesiyle iştigâl edib 1146 senesi saferinin evâsıtında vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan, vakûr, müteverri', usûl-i fıkıh ve kelâmda mâhir, müte'abbid bir zât idi.

Kibâr-ı ulemâdan mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Abdullah Efendi mezkûr dersiye mutasarrıfı olup 1206'da vefâtıyla mahdûmu es-Seyyid Mehmed Efendi ve 1220 recebinde vefâtına binâen oğulları es-Seyyid Ahmed Sa'deddîn, Ebûbekir, Mustafa Efendiler dersiyye-i **[274]** mezkûreye mutasarrıf oldular.

Es-Seyyid Ahmed Sa'deddîn Efendi 1247'de vefâtıyla oğulları es-Seyyid Ömer, Mahmûd, Mehmed, Osmân Efendiler ve es-Seyyid Ebûbekir Efendi de 1239 cumâdelûlâsında vefâtıyla oğulları es-Seyyid Ahmed, Ali Efendiler ve 1259'da es-Seyyid Ahmed Efendi'nin vefâtıyla birâderi es-Seyyid Ali Efendi dersiye mutasarrıfı oldular.

Efteli Hacı Ebûbekir Efendi'nin dayısı Efteli Ömer Ağa Amasya'da Dayı Ömer Ağa demekle meşhûr olduğundan oğlu el-Hâc Mehmed Ağa ve bunun mahdûmu olan yeniçeri ağası vezîr Süleyman Paşa "Dayıoğlu" demekle meşhûr idiler.

Ebûbekir Efendi-Giridlizâde el-Hâc

Köprülüdür. Köprü ve Amasya'da şeyhü'l-kurrâ olan Giridli el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmu olup Köprü'de doğdu. Amasya'da tahsîl-i ilm ve ma'rifet edib İstanbul'a gitdi. Ammizâdesi Hüseyin Paşa'nın sadâretinde Bâb-ı âlîde kethüdâ kalemine girdi.

1122'de Köprülüzâde Nu'mân Paşa'nın sadâretinde **[275]** kethüdâ kâtibi olarak dâhil-i zümre-i hâcegân oldu. Ba'dehû mukâbele-i süvârî, sânîyen kethüdâ kâtibi olup 1127'de azliyle Amasya'ya gönderildi.

Amasya'da Ömer Paşazâde Osmân Bey'in baş-a'yânlığında meclis-i a'yâna a'zâ olup cür'etkârâne harekâtı yüzünden birkaç def'a teftîşâta uğradı. 1143 vak'asında zî-medhal görülmekle Diyârbekir'e nefy edilip 1144'de ma'fuvven avdet ve 1147 hudûdunda vefât etdi. Kâtib, nâfizü'l-kelîm, müteharrik bir zât idi.

Ebûbekir Efendi-Hacı Hâfız

Abbâs oğludur. Hızır Paşa Medresesinde ikâmet ederek Amasya ulemâsından tahsîl-i ilm edib 1115'de vefât eden Hâfız Mehmed Efendi'nin mahlûlünden Hızır Paşa Câmii hatîbi, 1121'de câmi-i mezbûr vâ'izi, 1141'de Hızır Paşa müderris vekili olduğu hâlde 1149 senesi şa'bânının on birinde vefât etdi. Ulemâdan, vâ'iz bir hatîb idi.

Mahdûmu Hâfız Abdullatîf Efendi yerine hatîb olup **[276]** 1179'da mahdûmu Hâfız Ebûbekir Efendi'ye hitâbeti kasr-ı yedd ve ferâgat etdi. Bu da 1188'de Gümüşlüzâde Câmii Şerîfi imâmı olduğundan hitâbet-i mezkûreyi Hâfız Ahmed Efendi'ye kasr-ı yedd edib 1216'da vefât etdi. Bunun mahdûmu da es-Seyyid Abdullatîf Efendi mahkeme baş-kâtibi oldu. Bunlara "Hatîbzâde" dendi.

Ebûbekir Bey-Yeğen el-Hâc

Amasyalı Rahtuvân el-Hâc Mehmed Paşa'nın birâderi el-Hâc Osmân Ağa'nın mahdûmudur. "Yeğen Bey" demekle meşhûrdur. Genç iken züamâdan olup muharebelerde bulundu. 1139'da Amasya alaybeyi olup 1141'de İstanbul'a gitdikde züamâdan Sâlih Ağa kendisine vekâlet etdi.

1144'de ma'zûl ve 1146'da sânîyen alaybeyi olarak İran harbine gitdi. 1148'de yararlık göstermekle mîr-livâ oldu. 1151 muhârebesinde vefât etdi. Mahdûmları Ahmed, Osmân Beylere Yeğen Bekiroğulları dendi.

Ebûbekir Ağa-Mîrzâzâde el-Hâc

[277] Amasya'nın şimâl-i şarkı tarafında kâin Zana köyü eşrâfından Mîrzâ Bey'in oğludur. Ayasofya mahzen evrâkında görülen enderûn defterlerinde yazıldığı üzere 1112'de enderûn-ı saray-ı hümâyûna girip terakkî ederek 1132'de dülbend ağası oldu.

1143 senesi hâ'ilesinde kapıcıbaşılıkla ihrâç edilerek devr-i hidemât edib 1148'de başbâki kulu, ba'dehû surre-i hümâyûn emîni oldu. Hicâz'dan avdetinde 1152 hudûdunda vefât etdi. Birâderi el-Hâc İsmâil Ağazâde, el-Hâc Mîrzâ Ağa ve hemşîrezâdesi Mîrzâ Ali Paşa'dır. Ricâl-i devletden idi.

Ebûbekir Efendi-Ayntâbîzâde el-Hâc

Amasya ulemâsından Hoca Ayntâbî el-Hâc Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Mütevellîzâde el-Hâc Ahmed Efendi'den ve Çorumlu Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendi'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. 1136'da Ya'kub Paşa müderrisi olup 1153 senesi hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan idi.

Ebûbekir Ağa-Gözdaşoğlu el-Hâc

[278] İstanbul'da Bostancılar Ocağı kethüdâsı iken azl ü tekâ'üde sevk edilen el-Hâc Ya'kûb Ağa bin Gözdaş Mehmed Ağa bin Mustafa'nın oğludur. Pederinin vefâtında sipâhîlik tımârı mutasarrıfı olup ba'zı vüzerâya hizmet ederek teayyün etdi. Ba'dehû Hicâz'a gidip

Amasya'da hâcıyân ve a'yân meclislerine a'zâ olduğu hâlde 1154 sâline doğru vefât etdi. Hânedân idi. Mahdûmu el-Hâc Mehmed Ağa'nın oğulları el-Hâc Mustafa, Ebûbekir Ağalar pek meşhûr idiler. Birâderi el-Hâc Mustafa Ağazâde el-Hâc Ali Ağa da meşâhîr-i a'yândan idiler.

Ebûbekir Efendi-Müftüzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya müftüsü Hacı Efendizâde el-Hâc Ömer Efendi'nin mahdûmudur. Çorumlu Hâfız es-Seyyid el-Hâc Mehmed, Ayntâbî el-Hâc Mustafa Efendilerden tahsîl edib ders-i âm ve üstâdı Hoca Ayntâbî Efendi'ye dâmâd oldu. Ba'dehû Ya'kûb Paşa müderrisi ve meclis-i a'yân a'zâsı olduğu hâlde 1155 senesi evâhirinde vefât etdi. A'yân-ı ulemâdan, hânedân bir zât idi. Mahdûmu es-Seyyid Sa'id Ahmed Efendi'dir. **[279]**

Ebûbekir Ağa-Taşcızâde

Amasyalı Taşcızâde Ebûbekir Paşa'nın birâderi ve kethüdâsı olan Mustafa Ağa bin Halîl Ağa'nın oğludur. Yüz doksan dördüncü bölükde mukayyed sipâhî olup muhârebelerde bulundu. 1141 târîhinden i'tibâren bir kâç def'a Amasya kethüdâyeri, Zile voyvodası olup 1157'de Nâdir Şâh harbinde şehîden vefât etdi. Sipâhî meşâhîrinden idi.

Ebûbekir Paşa-Bekir Beyzâde el-Hâc

Esbak Anadolu vâlisi Amasyalı vezîr Ömer Paşa bin Ebûbekir Bey bin Dervîş Bey'in birinci mahdûmudur. Pederinin hayâtında enderûn sarayına girdi. Orada hüsn-i terbiyye görüp tahsîl-i irfân etdi. Tedrîcen terakkî ederek 1142'de hazînedâr-ı şehriyârî oldu.

Ancak 1143 senesi hâilesinde Sultân Mahmûd Hân-ı Evvelin cülûsundan sonra kapIcıbaşı olarak taşra çıkarıldı. 1149'da Rumeli beylerbeyiliği pâyesiyle Karahisâr-ı Şarkî mutasarrıfı, ba'dehû Kars beylerbeyi olup eylâlet-i sagîreyi devrederek 1158'de vefât etdi. Mahdûmu **[280]** Ömer Paşa'dır.

Ebûbekir Ağa-Kasâb el-Hâc

Amasya'nın Hacı İlyâs Mahallesi halkından Mehmed bin Abdulbâkî oğludur. Yeniçeri olup Prut muharebesinde yararlıklar gösterdiğinden terakkî ederek Amasya serdârı, İran muhârebesinde serdengeçdiler ağası, 1145 târîhinden i'tibâren kır serdârı ve 1157'de Amasya etrâfını muhâfaza şartıyla binbaşı olup 1159 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Şeci', muhârib, hânedân bir zât idi.

Oğulları Mehmed, Abdulfettâh, Abdulbâkî Ağalara ve bunların evlâdına "Kasâb Bekiroğulları" dendi. Hacı Mehmed Ağazâde Ebûbekir Ağa, Abdulfettâh Ağazâde Ârif Mehmed, Abdullah Ağalardır. Serdâr Abdullah-Ağazâde Ebûbekir Ağa'nın oğlu Ârif Mehmed Ağa'dır. Bunun oğlu Abdulhalîm Ağa'dır ki gâyet nükre-gû, aynı mahallede sâkin bir kimse olup 1326 senesi şevvalinde vefât etdi. Oğulları Abdul'azîz, Abdullah Efendilerdir.

Ebûbekir Ağa-Hacı Efendizâde el-Hâc

[281] Esbak Bağdâd vâlisi Amasyalı Hacı Efendizâde Ömer Paşa'nın kethüdâsı ve ammizâdesi olan Mustafa Ağa bin Sarı Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Pederinin 1096'da vefâtında yetîm kalıp dayısı Hâbil Efendizâde Ehlullah Efendi'nin vesâyetinde büyüdü.

Ba'dehû İstanbul'a gidip bostancıbaşılıkdan vezâretle kapudan-ı derya olan Amasyalı el-Hâc Ahmed Paşa'ya intisâb ederek hazînedârı oldu. 1127'de müşârün-ileyhin katl ü i'dâmında Amasya'ya geldi.

1143 vak'asında yine İstanbul'a gidip Zanalı Ca'fer Ağazâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'ya intisâb ederek 1151'de anahtâr ağası ve sadâretinde kapıcılar kethüdâsı, ba'dehû dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından oldu. 1155'de sadr-ı müşarün ileyhin azlinde saniyyen avdet edib a'yândan oldu. 1165 hudûdunda vefât etdi. Zengîn, hânedân, mükerrem bir kimse idi.

Mahdûmları el-Hâc Mehmed, Mustafa, Ahmed Ağalardır. Hacı Ahmed Ağa ve mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Ebûbekir Ağa aşağıda gelir.

Diğer a'yândan pazarbaşı el-Hâc Ebûbekir Ağa bin Ali de hâcıyân ve a'yân meclislerine a'zâ olarak 1167 sâlinden **[282]** sonra vefât etdi. Oğulları el-Hâc Ali, Mustafa Ağalara ve bunların evlâdına "Pazarbaşıoğulları" ve tahfifen "Pazaroğulları" dendi. Bunlardan Deli Mehmed oğlu Ahmed Hulûsi Efendi oldukça teayyün etmişdi. 1332'de vefât etdi.

Ebûbekir Bey-Taşcızâde el-Hâc

Amasyalı vüzerâdan Taşcızâde Ebûbekir Paşa'nın mahdûmu el-Hâc Ahmed Bey'in oğludur. Buna "Paşazâde" de denirdi. Züamâdan olup 1170'de alaybeyi vekili, 1171'de Amasya alaybeyi oldu. 1173 zilhiccesinde vefât etdi. Mahdûmu el-Hâc Ahmed Bey'dir.

Diğer Kürd Bekir oğlu es-Seyyid el-Hâc Ebûbekir Bey bin mîr-livâ es-Seyyid Mustafa Bey bin es-Seyyid Ebûbekir Ağa da meşâhîr-i züamâdan olup 1174'de Amasya alaybeyi idi. Eşkıyâ harbinde hizmetler etdi. 1176 sâlinden sonra vefât eyledi. Oğulları Ahmed, Mustafa Beyler de züamâdandır.

Ebûbekir Ağa-Çuhadârzâde el-Hâc

Amasya'nın Karatay Mahallesi eşrâfından esbak Çuhadâr-ı şehriyârî el-Hâc Ahmed Ağa'nın oğludur. Erbâb-ı tımârdan olup **[283]** ba'zı vüzerâya hizmet ve Ragıb Mehmed Paşa'ya intisâb ederek sadâretinde teayyün etdi. İrtihâlinde Amasya'ya gelip a'yân meclisi a'zâsı olduğu hâlde 1178'de vefât etdi. Meşâhîr-i a'yân ve ağniyâdan idi. Mahdûmu el-Hâc Ahmed Ağa da "Çuhadâr oğlu" demekle meşhûr a'yândan idi.

Ebûbekir Paşa-Bekir Beyzâde

Amasyalıdır. Esbak Anadolu vâlisi vezîr Ömer Paşazâde mîr-livâ el-Hâc Osmân Bey'in mahdûmudur. Amasya a'yânından ve dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından Sa'dullah Beyzâde Mehmed Bey'in kerîmesini alıp emvâl ü emlâkine vâris oldu. Sonra vüzerâdan Mustafa Paşa'nın dâmâdı ve kethüdâsı olup kapıcıbaşı, 1159'da bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Kara Hisâr-ı Şarkî sancağı mutasarrıfı oldu.

Bundan sonra mükerreren Amasya, Çankırı, Çorum sancaklarına mutasarrıf, 1167 şa'bânında Rumeli beylerbeyiliği pâyesiyle Ankara vâlisi, 1174'de Çankırı sancağı ile Bender ser-'askeri ma'iyyetine me'mûr oldu. Burada hüsn-i hizmetine binâen 1175 senesi şevvalinin beşinde Köstendil sancağıyla Hotin **[284]** muhâfızı oldu.

1178'de Rusların ağır kuvvetle muhacemât-ı şedîdesine karşı gayr-ı müsâ'id bir kuvvetle kaleyi müdâfa'aya mecbûr olduğundan esâretini intâc ederek kale sukût etdi. 1179'da fidye ile esâretden tahlis edilerek Amasya'da me'mûr-ı ikâmet olduğu hâlde 1181'de vefât etdi. Aşağı Pîrler mezarlığında medfûndur.

Kaleyi müdâfa'a edebilseydi vezâreti muhakkakdı. Mağlûben esâreti mahdûmu teşrifâtî-i divân-ı hümâyûn Âkif Mehmed Bey'i de fevkalâde müte'essir ederek sene-i mezbûrenin zilhiccesi gurresinde vefât etdi. Mehmed Âkif Bey'in evlâdı İstanbul'daki vakfına mütevellî olarak devâm etmektedir.

Ebûbekir Paşa, Amasya'da pederi el-Hâc Osmân Bey'in binâ eylediği dâru'l-hadîs ve mescid ve çeşmesi vakfının mütevellîsi olduğu münâsebetle dâru'l-hadîs Ebûbekir Paşa Medresesi unvânıyla iştihâr etdi. Birâderi Abdî Bey'in mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Abdullah Bey vakf-ı mezkûre Ebûbekir Paşa'dan sonra mütevellî olmuşdu. Diğer mahdûmu Kâşif Ömer Bey olup **[285]** bunun mahdûmu Mehmed Sâlih Bey ve bunun mahdûmu Mustafa Rif'at Bey 1248'de İstanbul ricâlinden idi.

Ebûbekir Ağa-Altıncı

Amasyalı Mustafa Ağa'nın oğludur. Yeniçeri altıncı bölüğü efrâdından iken İrân ve Rus muhârebâtında yararlıklar gösterdi. Bu yüzden terakkî ederek mükerreren Amasya serdârı, Rus harbinde serdengeçtiler ağası, turnacıbaşı olup 1188 sâlinden sonra vefât etdi.

Ebûbekir Efendi-Büyük Hocazâde es-Seyyid el-Hâc

Büyük Hoca demekle meşhûr Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendizâde Hüseyniyye müderrisi es-Seyyid el-Hâc Ali Efendi'nin mahdûmudur. Pederinin vefâtında Hüseyniyye müderrisi ve a'yândan olup 1190 sâline doğru vefât etdi.

Diğer Küçük Hoca Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Ali Efendizâde es-Seyyid el-Hâc Ebûbekir Efendi de ulemâdan olup Pervâne Bey Mahallesi'nde mukîm iken 1191 sâlinden sonra vefât etdi. Bunun mahdûmu es-Seyyid Ali Efendi de ulemâdan idi. Her ikisi de hânedân adamlardı. **[286]**

Ebûbekir Efendi-Şeyhzâde eş-Şeyh el-Hâc

Kuşbâz Tekkesi şeyhi es-Seyyid Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek 1167'de pederinin vefâtı üzerine Hızır Paşa Câmii vâ'izi, Kuşbaz Tekkesi şeyhi olup Hızır Paşa Mahallesi halkının kutbu tanındı. Yıllarca tedrîs, va'az ve irşâd ile iştigâl edib 1193 cumâdelûlâsının on birinde dâr-ı na'îme irtihâl etdi.

Kibâr-ı meşâyîh ve ulemâdan, sâlih, nîk nefes bir zât idi.

Ebûbekir Ağa-Hacıköylüzâde el-Hâc

Gümüşlüdür. Oranın a'yânı el-Hâc Mehmed Ağa'nın oğludur. Pederinin vefâtında yerine kâ'im olup hayli teneffüz etdi. Gümüş a'yânı olup Canikli Hacı Ali Paşa'dan ve evlâdından müteneffir olduğu münâsebetle 1193'de Cabbârzâde Mustafa Bey'e yardım ederek Caniklilerin hezîmet ve firârına bâ'is oldu.

1195'de Gümüş voyvodası ve ma'deni emîni olan Hâseki Mehmed Ağa'ya ser-keşâne hareketi bahânesiyle Amasya mutasarrıfı olan Caniklizâde Mikdâd Ahmed Paşa'nın verdiği **[287]** emr-i hafî üzerine 1196 zilka'desinde Haseki Mehmed Ağa tarafından i'dâm edildi. Oğulları Hüseyin, Mehmed, Ali, Mustafa Ağalardır.

Hacı Ebûbekir Ağa'nın veresesi Amasya Mahkemesine kısâs da'vâsı ikâme edib İnde'l-muhâkeme Mikdâd Ahmed Paşa verdiği emri inkâr, Hâseki Mehmed Ağa da verdiği emîr üzerine katl etdiğini ikrâr edib katle dâ'ir fermân-ı âlî de olmadığından kısâsa mahkûm oldu. Bâ-fermân-ı âlî kısâsen i'dâm edildi. Birâderi el-Hâc Osmân Ağa'dır.

Ebûbekir Niyâzî Efendi-İmamzâde

Köprülüdür. Köprü'de Sultân Peykârî Câmii imâmı es-Seyyid Ebûbekir Efendizâde es-Seyyid Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Pederi İstanbul'da imâm-ı sadr-ı âlî olduğu münâsebetle "İmâmzâdelikle" iştihâr etdi. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib Ayasofya ders-i âmı oldu.

1168'de müderris olup 1195'de devriyeden Ma'raş, 1197 rebiülevvelinde mahrec pâyesiyle Diyârbekir mollası oldu. 1199'da vefât etdi. Telhisât-ı Şeyhü'l-İslâmî'de böyle görüldü. Ulemâdan idi. **[288]**

Ebûbekir Efendi-Çorumluzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya müftüsü Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Ali Efendi'nin birâderi es-Seyyid Mehmed Efendi bin es-Seyyid Abdulfettâh bin es-Seyyid Mehmed'in mahdûmu olup amcasından tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve zaman-ı iftâsında müsevvid oldu. Ba'dehû meclis-i hâcıyân ve a'yâna a'zâ ve 1197 rebiülevvelinde nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı olup 1198'de ma'zûl ve 1200'de merhûm oldu. Ulemâ ve a'yân-ı sâdâtdan idi.

Ebûbekir Efendi-Müftüzâde

Merzifonludur. Oranın müftüsü Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Iydîzâde Âkif Mustafa Efendi'den tahsîl-i ulûm ederek Merzifon'da ders-i âm ve Dürrîzâde Medresesine müderris, sonra yıllarca kazâ ve niyâbetle devr-i bilâd etdi. 1200'de Ayntâb mollası olup 1203 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Mevâli-i devriyyeden ve kudât-ı meşhûreden olup âlim, kâmil bir zât idi.

Ebûbekir Efendi-Emîr İmâmzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya'da Sultân Bâyezîd Câmii imâmı Hocazâde Emîr **[289]** imâm el-Hâc Abdullatîf Efendi bin el-Hâc Halîl Efendi'nin mahdûmudur. Fuzalâdan Seküköylüzâde el-Hâc Kâşif Mehmed ve Müderriszâde Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu.

İbtidâ üstâdı Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendi'ye, ba'dehû es-Seyyid Abdurrahîm Efendi'ye dâmâd olup Kâşifiyye Medresesi müderrisi ve pederi evkâfına mütevellî, Amasya müftülerine müsevvid ü emînü'l-fetvâ olup yıllarca tedrîs-i ulûma nasb-ı nefs etdi. 1204 senesi evâ'ilinde vefât eyledi. Abdullatîf Efendi Kütübhanesinin bahçesinde pederinin yanında medfûndur. Âlim, fakîh, muhaddis, muttakî idi. Mahdûmları es-Seyyid Abdullatîf, Mehmed, Abdurrahîm Efendilerdir.

Ebûbekir Efendi-Müftü Şeyh

Merzifonludur. Veliyyüddîn Efendi bin Bilâl'in mahdûmu olup Amasya'da Iydîzâde el-Hâc Âkif Mustafa, Lâz İbrâhim, Şeyhü'l-imâre el-Hâc Mehmed Efendilerden ahz-ı ulûm ederek Merzifon'da ders-i âm ve a'yândan es-Seyyid İbrâhim Çelebi'ye dâmâd ve 1164'de mûmâ ileyhin mütevellî olduğu Sütcü Mescidi imâmı ve kürsü **[290]** şeyhi oldu.

Uzun müddet va'z u tedrîs ve imâmetle iştigâl ederek benâm olup Hasan Ağa'nın binâ eylediği Şifâiyye Medresesi müderrisi ve ba'dehû Merzifon müftüsü oldu. Sonra fetvâdan azledilip müderris olduğu hâlde 1204 senesi evâhirinde vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan, vâ'iz, müteşerri', halûk bir zât idi. Mahdûmu meşâhîr-i ulemâdan es-Seyyid eş-Şeyh Nâsih Ahmed Efendi aşağıda gelir.

Ebûbekir Efendi-Türkmen el-Hâc

İskiliplidir. Orada Karacalı Türkmenlerinden Ali bin Kalander bin Mûsâ bin Halîl'in oğludur. Amasya'da Seküköylüzâde el-Hâc Kâşif Mehmed ve Lâz İbrâhim Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve tûl-i müddet tedrîs-i ulûm ederek benâm oldu.

Türedizâde el-Hâc Süleyman Ağa'nın binâ eylediği Süleymaniyye Medresesi müderrisi, Saraçhâne Câmii hatîbi olduğu hâlde 1206'da vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan olup evlâdına "Türkmenoğulları" dendi. **[291]**

Mahdûmu Hâfız Mehmed Efendi 1221'de vefât etdi. Dâmâdı ammizâdesi Ali Efendi olup mahdûmu el-Hâc Ebûbekir Efendi de aşağıda gelir. Diğer ammizâdesi müfessir-i meşhûr Abdunnebî Nâbî Efendi fuhûl-ı ulemâdandır.

Ebûbekir Efendi-Nâ'ib es-Seyyid

Gümüşhâneli Ya'kûb'un oğludur. Diyârbekir ve Adana ulemâsından ahz-ı ulûm etdikden sonra Amasya'ya gelip muhakkik-i meşhûr Ürgüplü el-Hâc Ahmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek mücâz ve Sultân Bâyezîd Câmiinde ders-i âm oldu.

Ba'dehû Ebûbekir Paşa Medresesi dershanesinde tedrîs-i ulûm edib Ya'kûb Paşa Medresesi müderrisliğine ta'yîn edildi. Amasya müftüleri olan Hâfız Abdurrahman ve Hacı İsmâil Efendilere müsevvid ve emînü'l-fetvâ ve 1192 ve 1195'de iki def'a Amasya nâibi oldu.

Amasya kadısı Ankaralı Mehmed Şâkir Efendi kendisini beğenip kerîmesini tezvîç ederek 1197'de Ankara'ya beraber götürdü. Orada binâ eylediği medresesine müderris yapdı. Lâkin Şâkir Efendi'nin kerîmesiyle bir türlü **[292]** imtizâc edemediğinden tatlîka mecbûr olup medreseyi de terk ederek Kastamonu'ya gitdi.

Burada müftü bulunan Şeyhülislâm Mustafa Âşir Efendi, fazl u meziyyet-i ilmiyyesini takdîr ederek pederinin medresesi müderrisliğini verdi. 1206'da müşarün ileyh Âşir Efendi ma'fûvven İstanbul'a gitdikde Kastamonu ulemâsının dedikodularından bî-zâr olarak bu medreseyi de terk edib Amasya'ya avdet etmek üzere hareket etdi.

1207'de Havza'ya vusûlünü müte'âkip hastalanıp beş gün sonra vefât etdi. Hamâm civârında medfûndur. Bu tercemeyi yazan tilmizi Âkifzâde es-Seyyid Abdurrahîm Efendi Kitâbü'l-Mecmû' mine'l-Meşhûr ve'l-Mesmû' adlı eserinde diyor ki: "Müşârün-ileyh fâzıl, ulûm-ı şer'iyye ve akliyyede muhakkik, Arab ve Acem edebiyâtında mâhir, gâyet muhâsib, muhâzarâta vâkıf, tecemmülâta mâ'il, mûsâllî, sahî bir zât idi."

Ebûbekir Efendi-Saraczâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya ulemâsından Sarâczâde es-Seyyid el-Hâc İsmâil Efendi bin el-Hâc Hâfız Mehmed Ağa bin el-Hâc Ahmed Ağa bin Sarâc Mehmed Ağa bin **[293]** Dervîş Ahmed Çelebi bin Yahyâ Çelebi bin Mehmed Çelebi bin İbâdullah Çelebi mahdûmudur. Ceddi İbâdullah Çelebi Boza-hâne Mahallesi'nde İbâdullah Câmii bânîsidir. Buna Ubeydullah Çelebi de denir. Evlâdına "İbâdoğulları" dendi.

Ecdâdından Sarâc Mehmed Ağa meşhûr sipâhî olup 1058 vak'asında târihen ma'lûmdur. Bunun evlâdına da "Saracoğulları" dendi. Bunun oğulları el-Hâc İsmâil, Ahmed Ağalar da meşhûr idi. Büyük pederi el-Hâc Hâfız Mehmed Ağa 1147'de İbâdullah Câmiini tecdîden binâ ederek evkâfını tanzîm etmiş a'yândandı.

Sâhib-i terceme Amasya'da Çelebizâde el-Hâc Hüseyin Efendi'den tahsîl-i ma'ârif edib pederinin vefâtında servet-i sâmânına vâris ve ceddi evkâfına mütevellî olarak teayyün etdi. Hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ oldu. Muhârebelerde i'ânât-ı nakdiyye bezl ederek memdûh-ı enâm olduğu hâlde 1210 hudûdunda vefât etdi. Âlim, gâyet sahî, küşâde-rû, zengîn bir hânedân idi. Mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Abdulhalîm Ağa'dır. **[294]**

Ebûbekir Ağa-Gözdaşoğlu el-Hâc

Amasya a'yânından sâbıku't-terceme Gözdaşzâde el-Hâc Ebûbekir Ağa bin Ya'kûb Ağa'nın mahdûmu Ali Ağa'nın oğludur. Büyük birâderi el-Hâc Mustafa Ağa'dır. Pederlerinin vefâtında yetîm olduklarına binâen vâlidelerini ammizâdeleri Hâfız el-Hâc Ali Ağa almıştı. İki kardeş, bunun hânesinde büyüdü.

Ba'dehû Canikli Hacı Ali Paşa'ya intisâb ederek onun teveccühâtını kazandı. Hâssaten birâderi paşanın vezâretinde mu'temedi olduğundan Amasya sancağı mutasarrıflığında büyük bir nüfûz ve şöhret kazandı. Paşanın vekîl-i umûru tanındı. Bu sâyede Amasya'da Hacıbaşı oldu. A'yân-ı memleketi nüfûzuna râm etdi.

1193'de Hacı Ali Paşa, Cabbârzâde'ye ma'lûben oğullarıyla beraber Kırım'a kaçdıkları esnâda bunlar da nefyedilerek memleketden çıkarıldı. Canikli Ali Paşa ve evlâdının avdetiyle beraber 1196'da avdet ederek yine Hacıbaşı olup hayli ef'âle cür'et ederek Amasya mutasarrıfı Caniklizâde **[295]** Mikdâd Ahmed Paşa'ya yaranmıştı.

Paşa'nın Amasya sancağından azlini müte'âkip iki kardeşin aleyhinde yağan şikâyetlere binâen yine nefy edilmişlerdi. Bu şikâyetler mu'ahharan tedkîk edilerek pek çokları sâbit olduğuna binâen 1206'da Mikdâd Ahmed Paşa'nın i'dâmından sonra bunlar da Amasya'ya celb edilip 1207'de i'dâm edildi. Oğlu es-Seyyid Mehmed Ağazâde es-Seyyid Ebûbekir Ağa, 1254'de Dârü's-selâm Mahallesi'nde kırk yaşında sicile kaydedilmişdi.

Gözdaşzâde Hâfız el-Hâc Ali Ağa'nın evlâdından Attar el-Hâc Abdullah Efendi bin Ömer Efendi derdi ki: "Bu iki kardeş, Gözdaşoğullarından değildir. Ceddim Hacı Ali Ağa'nın

üveği oğulları olmak hasebiyle bunlara "Gözdaşoğulları" dendi. Sicillât-ı Şer'iyye ve nüfûs kaydı, bizim yazdığımız gibidir.

Ebûbekir Ağa-Hacı Efendizâde es-Seyyid el-Hâc

Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından Amasya mütesellimi el-Hâc Ahmed Ağa bin el-Hâc Ebûbekir Ağa'nın mahdûmu ve a'yân-ı sâdâttan es-Seyyid el-Hâc Zeynel'abidîn Ağa'nın kerîmezâdesidir. Pederinin **[296]** hayâtında hâcıyân ve a'yân meclislerine a'zâ, 1190 senesinden i'tibâren birkaç def'a nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı oldu.

1200'de Hacıbaşı, Rus muhârebesinde baş-a'yân olarak harbe gidip gösterdiği hizmetlere mükâfât olmak üzere 1204'de dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile taltîf edildi. Avdetinde yine meclis a'zâsı, bir müddet Zile voyvodası, 1209'da Çorum sancağı mütesellimi oldu. Orada dört yıl kaldı. 1213 senesi evâhirinde vefât etdi. Âkil, kerîm, müdebbir, mu'tedil, hânedân bir zât idi. Beylerbeyi tarzında yaşar, emîrâne sevilir, servet ü sâmânı debdebe ve dârâtına kifâyet ederdi. Oğulları es-Seyyid Mehmed, Ahmed Ağalardır. Evlâdına "Hacı Bekiroğulları" dendi. Hacı Bekirağazâdeler demekdi. Birâderi es-Seyyid el-Hâc Zeynel'abidîn Efendi Medîne mollası olup 1220'de vefât etdi.

Es-Seyyid Mehmed Ağazâde Alay kâtibi es-Seyyid Abdullah Efendi ve es-Seyyid Ahmed Ağazâde mîr-livâ es-Seyyid Ebûbekir Paşa'dır. Es-Seyyid Abdullah Efendi'nin oğulları es-Seyyid Mehmed Rıf'at, Abdullah **[297]** Efendilerdir. Hâfız Rif'at Efendi'nin oğulları es-Seyyid Hüseyin, Mehmed Efendilerle Bakkal Abdullah Efendi'nin oğulları es-Seyyid Ebûbekir, Ahmed, Osmân, Mehmed Nûrî Efendiler, Amasya'da ber-hayât idiler. Es-Seyyid Mehmed Nûrî Efendi, manifatura tüccârından iken 1328'de vefât etdi. Eytâmına birâderi hamâmcı es-Seyyid Ahmed Ağa vasî oldu. Diğerleri de vefât etdi.

Ebûbekir Paşa-Lokmacı el-Hâc

Amasya a'yânından Çuhadâr oğlu el-Hâc Mehmed Ağa bin Çuhadâr şehriyârî el-Hâc Ahmed Ağa'nın mahdûmudur. Amasya'nın İçerişehr'inde Karatay Mahallesi'nde doğup "Çuhadâroğlu" demekle meşhûr oldu. Genç iken İstanbul'a gidip amcası Hacı Bekir Ağa'nın yardımlarıyla silahdârân zümresine iltihâk etdi.

Ba'dehû Amasyalı Defterdâr İbrâhim Efendizâde Râkım Mehmed Paşa'nın silahdârı oldu. Bunun irtihâlinde Amasyalı Ocak İmâmızâde es-Seyyid Hıfzî İbrâhim Paşa'nın kethüdâlığında hazînedârı olup 1189 zilka'desinde efendisinin azline binâen Amasya mütesellimi olarak geldi. 1190 senesi **[298]** muharreminde tenzilen Amasya hâsları emîni oldu.

Es-Seyyid Hıfzî İbrâhim Paşa vezâretinde silahdârî olup Erzurum'a gitdi. 1194 şa'bânında müşârün-ileyhin vefâtı üzerine İstanbul'a gelip Halîl Hamîd Paşa'nın dâ'iresine girdi. Müşârün-ileyhin sadâretinde hazînedârı oldu. Bu esnâda dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile taltîf edildi. Bir müddet Trablusşâm mütesellimi olmuşdu.

1199 senesi cumadelûlâsının yirmisinde sadr-ı müşârün-ileyhin infisâl ve ba'dehû irtihâline binâen Amasyalı Ocak İmâmızâde es-Seyyid Mustafa Paşa'nın dâ'iresine girip kethüdâsı oldu. Müşârün-ileyhin sadâret kâ'im-makâmlığında hayli teayyün buldu.

1203 senesi cumâdelâhiresinde vezîr-i müşârün-ileyhin azl ü tekâ'üdüne binâen açıkda kalıp 1204'de İsmâil ordusu defterdârı oldu. Cerbeze-i lisâniyyesine binâen 1205'de Rus cidâline sefâretle gönderildi. 1206 senesinde akd-i sulh edilerek sadr-ı a'zam ve serdâr-ı ekrem olan Yûsuf Paşa ile İstanbul'a geldi. **[299]**

1207 şa'bânında hasmı bulunan Kâmil Ahmed Paşazâde Hakkı Mehmed Bey kethüdâ-yı sadr-ı âlî oldukta müşârün-ileyhin nüfûzunu kıskandı. 1208 senesi muharreminde Rakka vilâyeti bakâyâ tahsîline me'mûr olduğunu iş'âr ederek sür'atle hareket edib gitmesini emreylediği hâlde isti'fâ ederek azîmetini te'hîr etdi.

Hakkı Mehmed Bey, kendisini harbecilerle cebren Üsküdâr'a geçirdiği esnâda mahall-i me'mûriyyetine gitmediği takdirde nefy ve katl ile tehdîd ederken sâhib-i terceme de silahdâr-

ı şehriyârî Lâdikli es-Seyyid Abdullah Ağa'ya ve tersâne emîni ve Sultân Selîm-i Sâlis'in gözdesi olan Amasyalızâde el-Hâc İbrâhim Efendi'ye mürâca'at ve istirhâm-ı şefâ'at etmişdi.

1208 senesi rebiülevvelinin sekizinci günü Üsküdâr'dan bi'z-zarûre hareket etdiği hâlde dönderilip hasmı olan Hakkı Bey'in yerine kethüdâ-yı sadr-ı âlî oldu. 1209 senesi cumâdelûlâsının on dördüncü günü azledilip yirmi birinde vezâretle Anadolu ve 1210 senesi şevvâlinde Mısır vâlis oldu. **[300]**

Bu esnâda Fransa ordusu başkumandanı Napolyon Bonapart Sûriye'ye tecâvüz ederek Mısır'ı istilâya kıyâm etmişdi. Bonapart'ın müthîş ve muntazam ordusuna karşı kuvâ-yı Mısriyye tâb-âver-i mukâvemet olamadığından 1213 senesi muharreminde Mısır'a girmesi üzerine Bâdiye'ye firâr etdi.1215 hudûdunda vefât eyledi. Mu'tedil, natûk, müstakîm idi. Napolyon'a karşı muvaffakiyetsizliği devlet ve millete bir felâket oldu. Fakat bunda ma'zûr idi.

Ebûbekir Ağa-Kasâb Bekiroğlu Haseki

Amasya serdârı Kasâb Bekir oğlu Hacı Mehmed Ağa'nın oğludur. Yeniçeri olup 1182'de Rus harbine gitdi. 1184'de bilâ-emr avdet etdiğinden 1185'de tekrâr sevk edildi. Bu sefer yararlıklar gösterip terakki gördü.

1191 senesinden i'tibâren defâ'atle Amasya serdârı, 1203'de Rus harbinde oldukça şecâ'etler gösterdi. Ba'dehû Haseki pâyesi aldı. Haseki Bekir Ağa diye iştihâr ederek yine defâ'atle Amasya serdârı oldu. 1216 hudûdunda **[301]** vefât etdi. Yeniçeri a'yânından idi.

Ebûbekir Efendi-Hacıköylüzâde el-Hâc

Gümüşlüdür. Oranın a'yânı el-Hâc Ahmed Ağa'nın mahdûmu ve Hacıköylüzâde el-Hâc Ebûbekir Ağa'nın birâderzâdesi ve esbak Çavuşbaşı Hacıköylü Mehmed Ağa'nın hemşîresi oğludur. İstanbul'da "Çavuşbaşı Yeğen" denirdi.

Gençliğinde İstanbul'a gelip dayısı Mehmed Ağa'nın himmetiyle Bâb-ı âlîde âmedî kalemine çırak oldu. Orada tahsîl-i ma'ârifet edib tefeyyüz ederek âmedî ser-halîfesi ve 1201'de âmedî-i divan-ı hümayun oldu.

1203'de azledilip hacca gitdi. Avdetinde sânîyen âmedî ve ba'de'l-azl 1213'de Anadolu muhâsebecisi olup devr-i menâsıbla baş-muhâsebeci oldu. 1219'da vefât etdi. Vatanı olan Gümüş müftülerinin azl ve nasbı ile pek ziyâde alâkadâr olduğu Defter-i Müftiyân'da görüldü.

Ebûbekir Ağa-Pazarbaşızâde es-Seyyid el-Hâc

Surre-i hümâyûn emîni olup 1201 senesi rebiülevvelinde vefât eden Amasyalı el-Hâc Mustafa Ağa bin Pazarbaşı **[302]** el-Hâc Ebûbekir Ağa'nın oğludur. Pederinin irtihâlinde Amasya ve Bolu sancaklarında 61271 akçe ze'âmeti 'uhdesine tevcîh ve sene-i mezbûre cumâdelûlâsında müteferrika gediği de ilhâk edildi. Devr-i hidemât ederek dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından olup Amasya sancağı hâssaları emîni, ba'dehû Tokat voyvodası oldu. 1222 cumâdelûlâsında ma'zûlen İstanbul'a gidip 1223 senesi ramazânında vefât etdi. Üsküdâr'da medfûndur.

Ebûbekir Efendi-Hatîbzâde es-Seyyid

Amasya'da Hızır Paşa Câmii hatîbi Hâfız Ebûbekir Efendizâde Hâfız Abdullatîf Efendi'nin oğludur. Ürgüplü el-Hâc Ahmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib mücâz ve ders-i âm oldu. 1179'da pederinin kasr-ı yediyle Hızır Paşa hatîbi ve 1188'de Gümüşlüzâde Câmii imâmı oldu.

Gümüşlü Câmiinde tedrîs-i ulûm edib 1216'da Mehmed Paşa Câmii ittisâlindeki Fatıma Hâtun Medresesi müderrisi ve Ilısu Malikânesi mutasarrıfı olduğu hâlde 1224 senesi şevvâlinin yedisinde vefât etdi. Âlim, kâmil, şeyhü'l-kurrâ bir imâm idi. Mahdûmu es-Seyyid Abdullatîf Efendi'dir. **[303]**

Ebûbekir Ağa-Kasâb Bekiroğlu el-Hâc

Amasya serdârı Abdullah Ağa'nın oğludur. Yeniçeri, birinci bölüğünün alemdârı, ba'dehû Amasya serdârı olarak temâyüz etdi. 1223'de serdengeçdiler ağası olup Rus harbine gitdi. Avdetde yine Amasya serdârı olup turnacı-bâşı pâyesi aldı. Hâciyân meclîsine a'zâ da olup 1235 hudûdunda vefât etdi.

Ebûbekir Efendi-Mengülcüzâde el-Hâc

Amasya ulemâsından el-Hâc İbrâhim Efendi bin Ali'nin mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ilm edib Saçlı el-Hâc Mahmûd Efendi'ye dâmâd olarak teayyün etdi. Hâciyân meclisine a'zâ iken 1239'da şehir kethüdâsı olup 1241 senesi şevvâlinde ma'zûl ve ba'dehû meclis-i a'yân a'zâsı olduğu halde 1248 sâlinden sonra vefât etdi. Erbâb-ı ma'ârif ve a'yândan bir hânedân idi.

Ebûbekir Efendi-Dedezâde es-Seyyid el-Hâc

Merzifonludur. Birâderzâdesi olup Merzifon'da gördüğüm Dedezâde es-Seyyid Mehmed Hilmî Efendi'nin ta'rif ve beyânı üzere Köprülü Mehmed Paşa'nın kayın pederi Dede **[304]** Yûsuf Ağa'nın ahfâdından es-Seyyid el-Hâc Mehmed Ağa bin es-Seyyid Ebûbekir Ağa bin el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Hüseyin Efendi'nin mahdûmu ve silahdâr-ı şehriyâri es-Seyyid Abdullah Ağa'nın hemşîrezâdesidir.

Dayısı müşârün-ileyh es-Seyyid Abdullah Ağa'nın delâletiyle genç yaşında enderûn mektebine girdi. Sarây-ı hümâyûnda tahsîl-i ilm ü kemâl ederek tefeyyüz edib 1224'de baş-kollukçu, 1233'de baş-çuhadâr-ı şehriyârî oldu. 1243 şevvalinde bu hizmetten afv edilip yine enderûnda kaldı.

1244 senesi rebiülevvelinde Sultân Mahmûd-i Sânî'ye kahvecibaşı, 1245 recebinin yirmi birinde hazîne-i hümâyûn kethüdâsı, 1247'de silahdârlık makâmının ilgâsıyla enderûn-ı hümâyûn nâzırı olarak Sultân Mahmûd'un fevkalâde teveccühlerini kazandı. 1250 senesi muharreminde pederi ve 1251 senesi ramazânında kendisi vefât etdi. Ebû Eyyüb Ensârî türbesi civârında medfûndur.

Âlim, âkil, sâdık, müttakî, kerîm olup Merzifon ve Hasankale'de hayrâtı, birer câmi ve mektebi, pederinin de Hacı Hamza kasabasında bir medresesi vardır. Bu medrese vakfiyesi 1249 târîhinde tanzîm edilip kuyûd-ı vakfiye idâresinde **[305]** müsecceldir. Bu vakfiyesinde pederi "es-Seyyid el-Hâc Mehmed Ağa bin es-Seyyid Ebûbekir Ağa bin Mehmed Ağa" diye mezkûrdur.

Birâderi es-Seyyid el-Hâc Hüseyin Ağa 1266'da vefât edib mahdûmu es-Seyyid Mehmed Hilmî Efendi meşâhîr-i şu'arâ-yı Merzifon'dan idi. 1330'da vefât etdi. Sâhib-i tercemenin mahdûmu erkân-ı harb kâ'im-makâmlarından es-Seyyid Mehmed Süheyl Bey 1293'de rakıdan vefât etdi. Sefîh, müskîrâta mübtelâ idi.

Ebûbekir Efendi-Nâbî Efendi Yeğen el-Hâc

Amasya fuzalâsından müfessir-i meşhûr el-Hâc Abdunnebî Nâbî Efendi'nin birâderi Hâfız Ali Efendi bin Hüseyin Ağa bin Kalender bin Mûsa bin Halîl'in mahdûmu ve Türkmen el-Hâc Ebûbekir Efendi'nin kerîmezâdesidir. Amasya'da doğup amcasından ve Payaslı el-Hâc Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve Payaslı Hacı Mehmed Efendi'ye dâmâd oldu.

1231'de icâzet verip mücîz ders-i âmlardan iken 1232'de Çerkeşli Mehmed Efendi'nin mahlûlünden Ebûbekir Paşa Medresesi müderrisi oldu. Bir yıl sonra ma'zûl olup 1234'de bâ-imtihân ikinci def'a medrese-i mezbûre müderrisi 1238 senesi **[306]** cumâdelûlâsının üçüncü günü Amasya müftüsü oldu.

1239 senesi recebinde zuhûr eden Yeniçeri-Talebe vak'asında ihtifâ etdiğinden şa'bânın yirmi üçüncü günü azledildi. 1242 senesi zilhiccesinde Amasya yeniçerilerinin katl ve nefyi hakkında erbâb-ı şûrâya muvâfakat etdiğinden yeni teşekkkül eden meclis-i a'yân a'zâsı oldu.

1244 senesi rebiülevvelinde ikinci def'a Amasya müftüsü olup Emîr-i imâm Abdullatîf Efendi'nin kütübhânesi civârındaki hânesini fetvâ-hâne yapdı. Fakat Saçlı el-Hâc Mahmûd Efendi'nin nüfûzu galebe eylediğinden sene-i mezbûre zilhiccesi evâ'ilinde fetvâdan hacr edilerek münzevi bir halde 1252 senesi şevvalinde vefât etdi. Kamereddîn Mahallesi şimâlinde kâin bahçesi derûnunda medfûndur.

Âlim, vecîh, zi-servet, fakîh idi. Oğulları Mehmed Ârif, Ahmed Rüştî, Ali İlmî Efendilerdir. Ârif Mehmed Efendi 1282'de, Ahmed Rüştî Efendi 1293'de, el-Hâc Ali İlmî Efendi 1303'de vefât etdi. Ahmed Rüştî Efendi'nin oğlu Hacı Hâfız Mehmed Rahmî Efendi 1333'de **[307]** öldü. Kerîmesi Fâtıma Hanım da üveği vâlidem idi.

Hacı Ali Efendi'nin oğulları Ebûbekir, Mehmed Efendilerdir. Hacı Rahmi'nin oğulları da Ahmed Rüşdî, İbrâhim Cemâl Efendilerdir. Bunlara "Hacı Bekir Efendizâdeler" denmektedir. İbrâhim Cemâl Efendi ber-hayâtdır.

Ebûbekir Efendi-Müftüzâde el-Hâc

Gümüşlüdür. Oranın müftüsü es-Seyyid eş-Şeyh Osmân Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib avdetle Gümüş kasabasında ders-i âm olarak şöhret kazandı. Orada Irgad Mahallesi'nde kâin Bolılıca Mescîd-i Şerîfini ta'mîr edib imâmetini deruhde etdi. 1261 hudûdunda vefât etdi. Ulemâdan idi. Mahdûmu Ahmed Efendi imâm olup 1291'de vefâtıyla mahdûmu el-Hâc Ali Efendi imâm oldu.

Ebûbekir Paşa-Hacı Bekirzâde es-Seyyid

Amasya a'yânından Hacı Efendizâde es-Seyyid el-Hâc Ebûbekir Ağazâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Ağa'nın mahdûmu olduğu Sicill-i Nüfûsda mukayyeddir. Züamâdan iken 1238'de küşâd edilen Sipâhî Ocağının kethüdâyeri ve sipâhîler ağası oldu. **[308]**

1242'de Nizâmiyye süvârî yüzbaşısı olduğu hâlde Rus harbine gitdi. 1244'de Erzurum'da gösterdiği yararlık üzerine binbaşı, 1248'de kâ'im-makâm, 1253'de Amasya mîralayı ve zâbıta müdürü olup 1254'de Nizib harbine gitdi.

Orada gösterdiği liyâkat üzerine Irak ordusu erkânından olup Bağdâd merkez kumandanı ve 1262'de mîr-livâ olarak Trablusgarb kumandanı oldu. Altı yıl orada kalıp 1268'de vefât etdi.

Ebûbekir Efendi-Çerkes el-Hâc

Kafkaslı Ali oğludur. Oradan 1242'de hicretle Amasya'ya gelip Kabartaylı Hacı Mehmed Efendi'nin himmetiyle ders-i âm ve Ya'kûb Paşa kürsü şeyhi, mu'ahharan Hazret-i Pîr İlyâs Halvetî türbedârı oldu. Va'az ve tedrîs ve ibâdetle meşgûl iken 1279'da yetmiş dört yaşında vefât etdi. Âlim, zâhid, mütenessik, muttakî, va'zı mü'essir bir zât idi.

Ebûbekir Vahdetî Efendi-Kadı Baba

Amasya'nın Pervâne Bey Mahallesi'nde ikâmet eden Zileli el-Hâc **[309]** Mehmed Efendi'nin oğludur. Gençliğinde Gökmedrese Mahallesi'ndeki Bektâşî tekkesi müdâvimlerinden olup Çırçırlı oğlu Arslan Ali Baba'nın terbiyesini gördü. Biraz ilm ü ma'rifet öğrendi. Ba'dehû Kırşehir'den Amasya'ya menfiyen gelen Bektâşî erenlerinden Hamdullah Baba'ya dâmâd ve mürîd oldu.

Mu'ahharan Hacı Bektâş velî âsitânesi şeyhi olan Merzifonî İbrâhim Baba'nın tavsiyesiyle İstanbul'a gidip müderris olarak kazâ niyâbetleriyle kayrıldı. Bu esnâda devriyye Mevlevîyeti aldı. 1263'de Merzifon'da Pîrî Baba Tekkesinde Nakşıbendîye şeyhi olan es-Seyyid el-Hâc Sâlih Efendi'nin vefâtıyla kendisine Nakşıbendî süsü vererek mezbûr tekke şeyhi oldu.

Bu târîhden i'tibâren tekkede Bektâşî ocağını uyandırdı. Züvvârın cehl ve gafleti sâyesinde müreffeh bir hayâta erdi. Ancak 1284'de tekkeye misâfir gelen bir zengini oğulları

Hamdullah, İbrâhim Selâmet adlı süfehâ ile öldürdükleri altı ay sonra anlaşıldığından her üçü de habs edilip 1285'de mahbus-hânede vefât etdi. Âilece fâsık, câhil, ahlaksızdı. **[310]**

Kuyûd-ı resmiyyede Ebûbekir Vahdetî Efendi'nin vefâtı üzerine Pîri Baba Tekkesine Mehmed Şükrî Dede şeyh olup 1288 senesi zilka'desinde mûmâ ileyhin ref'iyle Ebûbekir Vahdetî'nin veled-i kebîri Hamdullah veled-i sagîri İbrâhim Selâmet müştereken tekke-i mezbûre şeyhi olmuşlardır.

Derler ki 1288 recebinin ikisinde Şeyhülislâm olan Koca Yûsuf Paşazâde Ahmed Muhtâr Bey tarîkat-i Bektâşîye ricâlinden olduğu münâsebetle Hamdullah ve İbrâhim Selâmet, katl maddesinden berâ'at edib müşârün-ileyhin emriyle şeyh oldular. 1299 ramazânında Muhtâr Bey'in Meşîhat-i İslâmiyye mesnedinden azli üzerine bunlar yine ma'zûl olup Hâfız Mehmed Şükrî Dede sânîyen şeyh oldu. 1317'de Merzifon'a gidip Şirvânî Hacı Yûsuf Efendi'yi tekkede şeyh olarak ziyâret etdim.

Ebûbekir Efendi-Merzifonî

Merzifonlu Ahmed Efendi'nin oğludur. Amasya ve İstanbul'da tahsîl-i ulûm etdikden sonra mekteb-i nüvvâba girip şehâdet-nâme aldı. Yıllarca kazâ ve livâlarda icrâ-yı niyâbet ve **[311]** infâz-ı ahkâm-ı şer'iat ederek 1291 hudûdunda vefât etdi. Ulemâdan, zekî, mümtezic, zî-servet idi.

Ebûbekir Efendi-Çerkes Şeyh

Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib meşâyih-i Nakşibendiyyeden müstahlef olarak Amasya'ya geldi. Bir müddet va'z u nasîhatle iştigâl edib sonra Hazret-i Pîr İlyâs Halvetî türbedârı ve münzevi olduğu hâlde 1306'da vefât etdi. Sulehâ-yı ulemâdan, âbid, nâsih, bükâsı gâlib bir zât idi. Her gün Hazret-i Pîr'in türbesi mescidinde sabâh namazının akabinde Kaside-i Bürde okur, ba'zen ağlardı. Uzunca boylu, söbü yüzlü, seyrek sakallı, nahîfü'l-beden idi.

Ebû Türâb Mehmed Rûmî-eş-Şeyh Şemseddîn

Amasyalı Ramazân bin Mansur'un mahdûmudur. Evâ'il-i hâlinde Sultân Fâtih tarafından Mısır sefâretine me'mûr olan Uzun Mustafa Çelebi ma'iyyetinde Şâm'a gitdi. Orada Mevlânâ Zeyneddîn Ahmed ibnü'l-'aynî el-Hanefî'den ve eş-Şeyh Burhâneddîn Ahmed bin Nâcî el-Mâlikî'den ulûm-ı şer'iyye ve edebiyyeyi **[312]** ahzedib tedrîse mücâz ve ders-i âm oldu.

Câmi-i Beni-Ümeyye'de yıllarca ulûm-ı edebiyye ve şer'iyye tedrîs ve nakl-i hadîs ve tefsîr ederek fevkalâde iştihâr etdi. 922 senesi rebiülevvelinin sekizinci günü dâr-ı bekâya irtihâl etdiği el-Kevâkibü's-Sâire fî A'yâni'l-Mi'eti'l-'Âşire'de yazılıdır. Fâzıl, muhakkîk, gâyet müteşerri', âbid, usûlî, sadûk bir zât idi. Şeyhülislâm Takiyeddîn ibnü Kadı Aclûn eş-Şâfîi kimseye i'timâd etmediği hâlde bu zâta pek i'timâd eder; hakkında sikâdandır derdi.

Ebû Sa'îd Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn ez-Ziyârî

Amasyalıdır. A'yân-ı ulemâdan Ziyarelizâde Mevlânâ Şerefeddîn Ya'kûb Çelebi bin Mevdûd Çelebi bin Ali ez-Ziyârî mahdûmdur. Kibâr-ı kudât ve ulemâdan Şemseddîn Mehmed bin Mûsâ el-Hallâtî ve Mevlânâ Ebu'l-Fazl Ahmed bin Mehmed es-Sinobî gibi fuzalâdan ahz-ı ulûm ederek ders-i âm oldu.

Ba'dehû Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ İmâdeddîn Ömer bin el-Hallâtî nâibi olarak yıllarca hizmet-i şer'iyyede bulundu. Amasya emîri Musliheddîn Kutluşâh ve mahdûmu beylerbeyi **[313]** Hacı Şâdgeldi Padişâh devrinde Amasya kâdı'l-kudâtı oldu. 767'de vefât etdi. Fâzıl, kâmil bir zât idi. Mahdûmu Mevlânâ Sa'ideddîn Mevhûb Çelebi ve birâderi Mevlânâ Takiyyeddîn Osmân Çelebi'dir. Diğer mahdûmu Ya'kûb Çelebi'dir.

Ebû Sa'îd Ahmed Dede Efendi-Hacı Dede

Amasya Mevlevî-hânesi dervişânından Mehmed'in mahdûmudur. Mevlevî-hâne şeyhi Hasan Kutsî Dede Efendi hizmetinde perver-şiyâb-i kemâl olup zâkirbaşı oldu. 1095 senesinde Şeyh Cu'î Mevlevî-hânesi şeyhi ve mesnevî-hânı ve bir yıl sonra ilâveten Amasya Mevlevî-hânesi şeyhi ve mesnevî-hânı oldu.

1099'da Amasya Mevlevî-hânesi meşîhatı uhdesinden ref' edilip eş-Şeyh Alâeddîn Dede Efendi'ye verildi. Şeyh Cu'î Mevlevî-hânesi şeyhi olduğu hâlde 1114 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Amasya Mevlevî-hânesinde Mesnevî okutur, âlim Arab ve Acem edebiyâtına vâkıf, mü'eddeb, vakûr, müteşerri' bir zât idi.

Eş-Şeyh Hasan Kutsî Dede kendisine "Ebû Sa'îd" künyesini verdi. Mahdûmu Sa'îd İbrâhim Dede Efendi de Amasya Mevlevî-hânesi şeyhi **[314]** oldu. Bunun mahdûmları Lütfullah, Ahmed Gavsî, Mehmed Efendilerdir. Bunlara "Hacıoğulları", "Hacı Dedezâdeler" dendi. Lütfullah Efendi, kudâtdandır.

Amasya Mevlevî-hânesi şeyhi el-Hâc Gavsî Ahmed Dede Efendi 1190'da vefât edib mahdûmları es-Seyyid Feyzullah, Abdullah, Mehmed Kâmî Efendilerdir. Hacı Mehmed Dedezâde eş-Şeyh Hüseyin Hüsnî Dede de mevlevî-hâne şeyhi oldu. Bunun mahdûmları es-Seyyid Mehmed, Hasan, Ali Rıza Efendiler olup Mehmed Kâmî Dedezâde es-Seyyid Sâbit Mehmed Dede Efendi de şeyh oldu. Es-Seyyid Mehmed Sıdkı Dede Efendi, birâderi es-Seyyid Ali Rızâ Dede Efendi'den sonra şeyh oldu. Bunun mahdûmu es-Seyyid eş-Şeyh Ahmed Dedezâde es-Seyyid eş-Şeyh Cemâleddîn Dede Efendi ber-hayâtdır.

Ebû Tâlib Ali Çelebi-es-Seyyid Celâleddîn Hüseynî

Horasanlıdır. Es-Seyyid Cemâleddîn Ahmed bin Utbe Umdetü't-Tâlib fi Neseb-i Âl-i Ebî Tâlib adlı eserinde peder ve sülâle-i tâhiresini şöyle beyân ve sevk ediyor: "Mûmâ ileyh es-Seyyid Ebu Tâlib Ali el-Horasânî, es-Seyyid Azizeddîn Yahyâ bin Ebil-fazl Mehmed bin **[315]** Fahreddîn Ali el-Murteza bin Muhammed el-Mutahhar zil-fahr bin Zekiyyeddîn Ebil Hasan Ali bin Ebilfazl Muhammed bin Ebihaşim Ali bin Muhammed bin Hamza bin Ahmed er-Dâc bin Muhammed bin İsmâil bin Muhammed el-Erkat bin Abdullah el-Bâhir bin Zeynel Abidin Ali bin Hüseyin eş-Şehîd bin emîri'l-mü'minin Ali bin Ebî Tâlib mahdûmudur."

Evâ'il-i hâlinde Sivas'a gelip oranın emîr ü hâkimi olan Kadı Burhâneddîn Ahmed Kayseri'den hürmet ve ri'âyet gördü. Sivas'ın Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân eline geçdiği esnâda şehzâdesi Sultân Süleyman'ın da ri'âyetini gördü. Fakat Türkistan hükümdârı olan Topal Timur Hân'ın Sivas'ı vurduğu esnâda 803'de Sivas'dan kaçıp Amasya'ya ilticâ etdi. Amasya hükümdârı Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın da mazhar-ı iltifât ve ikrâmı olup 823 senesi hilâlinde Amasya'da vefât etdi. Sâdâd-ı Hüseyniyyeden âlim, müteşerri', pek muhterem bir zât idi. Bunlara "Âl-i Mutahhar" denirdi. Mahdûmu es-Seyyid Mutahhar Çelebi Amasya'nın a'yân-ı sâdâtındandır. İlk Amasya nakîbü'l-eşrâfı budur.

Ebû Tâlib Çelebi-Acem Hoca

[316] Tebrîzlidir. Şehzâde Sultân Ahmed bin Sultân Bâyezîd Hân-ı Sânî'nin Amasya vâliliği zamanında İrân'dan gelip Amasya'da iştihâr ve teayyün etdi. Üçlerin başı olan Mîr Gıyâseddîn Şirâzî sâyesinde şehzâdeye fevkalâde hulûl ederek matbah emîni oldu.

Şâh İsmâil Safevî tarafından âdetâ Amasya'da yerleştirilmiş bir câsûs gibi hareket ederek Sünnîleri, hâssaten ulemâyı kendisinden tenfîr etmiş olduğundan Şehzâde Sultân Ahmed'in 918 senesinde katl ve ihnâkı esnâsında zehresi çâk olarak vefât etdi. Müteneffizân-ı asrdan bir adamdı. Münîrî Efendi Mecmu'âsında beşûş, latîfe-gû, gâyet mizâc-gîr olduğu yazılıdır. Mahdûmları Ali, Hasan Çelebilere "Acemoğulları" dendi.

Ebû Tâlib Efendi-Hâfız Bahâr

Amasya ulemâsından ve hâssaten müfessir-i meşhûr Amasya müftüsü Hızır Efendi'den tahsîl-i ilm edib Hızır Paşa Medresesi mu'îdi, Ok Meydânı'nda kâin Atik Ali Paşa ve Şerefeddîn Hamza Türbesi türbedâr ve cüz-hânı, ba'dehû Hızır Paşa Câmii imâmı olarak iştihâr etdi. **[317]**

Câm'i-i mezkûrda Hızır Paşa Medresesi talebesine Mesnevî, Gülistân, Bostân gibi âsâr-ı sûfiyye ve edebiyye okutur; halka tefsîr ve hadîsden naklederek va'z u nasîhat eder; bahar mevsiminde Hızır Paşa Mahallesi'ndeki menzil ve bahçesi sünbülistân ve mahfel-i yârân olurdu. 1099 senesi hudûdunda vefât etdi.

Müderris Abdî Efendi Tezkire-i Şu'arâ-yı Amasya'sında bunu zikredib edebiyât-ı Arabî ve Fârisiyyede mâhir, latîf, şâir, beşûş, meclis-ârâ, her dem bahâr bir zât idi; şiirinde "Tâlibî" tahallüs ederdi. "Hâfız Bahâr" demekle iştihâr etmişdi, diyor. Mahdûmu Ali Efendi'ye "Bahâroğlu" dendi.

Ebû Kâvûk Mehmed Paşa-Elçi el-Hâc

Resmî Ahmed Efendi'nin Sefînetü'r-Ru'esâ'sında mezkûr ve Sicillât-ı Şer'iyye'de mestûr olduğu üzere Amasyalıdır. Esbak Amasya mütesellimi ve Amasya'nın Fethiyye Mahallesi'nde çeşmesi olan Sefer Ağazâde Hasan Ağa'nın mahdûmu ve sadr-ı esbak Bayburdluzâde Kara İbrâhim Paşa'nın hemşîrezâdesidir. Amasya'da "Sefer Ağazâde" demekle meşhûrdur.

İbrâhim Paşa'nın ağalığında İstanbul'a gidip Bâb-ı âlîde **[318]** mektûbî-i sadâret kalemine yerleştirildi. Burada tahsîl-i ma'ârif edib 1095 senesi gurre-i muharreminde dayısı İbrâhim Paşa'nın sadâretinde mektûbî-i sadr-ı âlî ve 1097 senesi muharreminin yirmi üçünde Mustafa Efendi'ye yine re'isü'l-küttâb oldu.

1098 senesi şevvâlinde ordunun isyânı üzerine Sadr-ı 'azam Süleyman Paşa ile İstanbul'a gelip azledildi. Ba'dehû 1100'de saniyyen re'isü'l-küttâb olup 1101 rebiülâhirinde rûz-nâme-i evvel oldu. 1103'de Arabacı Ali Paşa'nın sadâretinde azledildi. Müte'âkiben Resmo sancağı mutasarrıfı olarak Girid'e gönderildi.

Resmî Ahmed Efendi diyor ki: Resmo'da Mısırlı Arab askeri tarafından kendisine Ebû Kâvûk künyesi verilmiş olduğundan bu künye ile iştihâr etdi. Kavûğu büyük ve muhteşem olması bu künyeye sebebiyet vermişdi. Bu yüzden vüzerâ arasında "Ebû Kâvuk" künyesi ile yâd edildi.

Resmo'da dört yıl oturdu. 1107 senesi şevvâlinde isti'fâ ve İstanbul'a azîmetini rica eylediğinden Sadr-ı a'zam Elmâs Mehmed Paşa'nın lutfuna mazhar olup ricâsı kabûl edildi. **[319]** Bunun üzerine İstanbul'a gelip 1108'de muhâsebe-i evvel oldu.

1109 senesi muharreminde Ammizâde Köprülü Hüseyin Paşa sadr-ı a'zam olup İstanbul'a geldikde defter emîni ve müte'âkiben Rumeli beylerbeyliği pâyesi ile İrân sefîri olup Tahrân'a gitdi. 1110 senesi rebiülevvelinde İrân'dan avdet edib rebiülâhirin beşinci günü vezâretle Şâm vâlisi oldu. 1112'de Şâm vâliliği uhdesinde kalmak üzere emîrü'l-hac olup kâfile-i huccâc kumandanı olarak Hicâz'a gitdi. Avdetinde surre-i urbânı vermediği bahânesi ile urbân-ı bâdiyye-i Şâm âdetleri olduğu üzere kâfile üzerine hücûm etmişlerdi. Ma'iyyetindeki kuvvetin gayr-i kâfî olmasına binên eşkiyâ-yı urbân huccâcı gâret ve çoklarını şehîd etdi.

1113 senesi saferinde Şâm'a vusûlünü müte'âkib azl ve habs edilip birkaç ay devâm eden tahkîkâtda urbânın kesreti ve ma'iyetindeki kuvvetin adem-i kifâyeti anlaşılmakla ıtlâk edilerek maskat-ı re'si olan Amasya'da kâin çiftliğinde ikâmete me'mûr oldu. Amasya'da Dârü's-selâm Mahallesi'ndeki konağında oturdu.

1114 rebiülâhirinde sadâretden isti'fâ eden amca **[320]** zâdesi Hüseyin Paşa'nın yerine sadr-ı a'zam olan dayısı Kara İbrâhim Paşa'nın ağalarından Bağdâd vâlisi Daltabân Mustafa Paşa'ya mühr-i sadâret Amasya'da sâhib-i tercemenin konağında vâsıl olduğundan sadr-ı müşârün-ileyhin emr ü da'vetiyle beraberce Edirne'ye hareket etdi.

Vusûlünde defterdâr olmak ta'mîm edildiği hâlde bilâ-fermân-ı hümâyûn avdeti hoş görülmediğinden Amasya'ya i'âdesi emr edildi. Fakat sadr-ı a'zamın ricâsı üzerine ibkâ-yı vezâretle Erzurum vâliliğine gönderildi. 1116 cumâdelâhirinde Adana vâlisi oldu.

1117'de Adana vilâyeti a'yânının şikâyetinden dolayı azliyle Malatya'da kâin çiftliğinde ikâmete me'mûr edildi. Az sonra Malatya sancağı verildi. 1118'de Kal'a-yı cedîde muhâfızı olup mensî bir hâlde kaldı.

1122 senesi rebiülâhirinde Sadr-ı a'zam Köprülüzâde Nu'mân Paşa'nın himmetiyle Trabzon vâlisi ve 1123'de Kıbrıs muhâfızı, 1126'da Hanya (Girid) vâlisi oldu. Senesinde azledilip Trablusşâm sancağıyla cerde başbuğu oldu. **[321]**

1127 senesinde haccâcı ma'iyet-i mevcûdesiyle istikbâl edib (Ula) mevki'ine vusûlünde vefât etdi. Orada medfûndur. Resmî Ahmed Efendi, müşârün-ileyhin terceme-i hâlini böyle zabt ediyor. Süreyyâ Bey de Sicill-i Osmânî'de: "1127'de Azâk cânibine me'mûr olup o sene Yeni Kale'de fevt olmuşdur. Sâlih, sâhib-i ma'rifet idi." diyor.

Resmî Ahmed Efendi diyor ki: "Vezîr-i müşârün-ileyh erbâb-ı ma'ârifden muktedir bir zât olduğu münâsebetle vüzerâ kendisini istirkâb eyledi. Bu yüzden evâhir-i ömründe menâsıb-i sagîrede istihdâm edilir oldu. "Mahdûmları İbrâhim, Abdullah Beyler ma'rûfdur. Birâderi kibâr-ı cedîd demekle meşhûr Mustafa Efendi ve ammizâdesi Türk Mehmed Paşa'dır.

Ebû Müslim Çelebi-Rükneddînzâde

Amasya emîr ve hükümdârı el-Hâc Şâdgeldi Paşa'nın zaman-ı hükûmetinde Amasya'ya gelip tevattun eden Mevlânâ Rükneddîn Nu'mân bin Hasan Râzî mahdûmdur. Ulemâdan ahz-ı ulûm ederek ders-i âm ve Torumtay Medresesi müderrisi olup 822'de tanzîm edilen Bâyezîd Paşa vakfiyesine şâhid görüldü. **[322]** Ba'dehû vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan idi.

Ebû Müslim Çelebi-Sefer Şâhoğlu

Merzifonludur. Sultân Yıldırım Bâyezîd Hân tarafından Mısır'a sefâretle giden Merzifonî Mevlânâ Cemâleddîn Safer Şâh oğlu Mevlânâ Ahmed Çelebi mahdûmudur. Sultân Murâd-ı Sânî ve Sultân Fâtih taraflarından Merzifon'da binâ edilen hamâmlara ve sâ'ir hayrâta binâ emîni ve Merzifon emîri oldu. 877 sâline doğru vefât etdi. Müteneffizân-ı asrdan idi.

Ebû Nasr Muhtârî-Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebi

Amasyalıdır. Etıbbâdan Lokmân Çelebi bin Muhtâr Çelebi bin tabîb-i meşhûr Reşîdeddîn Lokmân Harezmî mahdûmudur. Amasya Dârü'ş-şifâsı tabîbi hekîm-i meşhûr el-Hâc Şücâ' İlyâs Amâsî'den tahsîl-i tabâbet ve sâ'ir ulemâdan ahz-ı ulûm ederek hekîm-i müşarün ileyhe halef oldu.

841'de yazdığı Şerh-i Mûcez'in sonunda şu imzâsı görüldü: "Ketebehû bi-kalemihî Hüseyin bin Lokman bin el-Muhtâr bin Lokman er-Rûmî Hüsâmeddîn Ebû Nasr el-Muhtârî el Amâsî" allâme-i meşhûr Sa'âdeddîn Taftazânî'nin Şerh-i Miftâh'ını da yazıp sonunda **[323]** aynı imzâ ve târîhi koymuşdur. Şerh-i Mûcez, Amasya'da kaz'asker olan Cemâleddîn Mehmed bin Aksarâyî'nindir.

Amasya Dârü'ş-şifâsı tabîbi ve Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Alâeddîn Bey'in tabîb-i hâssı oldu. Muhtâroğlu Hekîm Ebû Nasr Çelebi diye şöhret buldu. 854 sâline doğru vefât etdi. Meşâhîr-i etıbbâdan edîb, hâzık, kâmil bir zât idi. Mahdûmu Nasrullah Çelebi de etıbbâdandır.

Ebû Hâşim Mehmed Çelebi-es-Seyyid Şemseddîn es-Semerkandî

Umdetü't-Tâlib fi Nesebi Âl-i Ebî Tâlib kitabında yazıldığı üzere "es-Seyyid Alemiddîn Abdullah bin eş-Şeyh Mecdiddîn Mehmed bin Alemiddîn Ali bin Nâsıriddîn Mehmed bin el-Mu'ammer bin İzziş-Şeref Ebî Ali Amr bin Ebî Tâlib Hibetullah bin Ebi'l-feth Nâsır bin Zeyd

el-Esved bin Hüseyin bin Ali Küteyle bin Yahyâ bin Yahyâ bin Zi'd-dem'a Hüseyin, Zeyd eş-şehîd bin Zeynel 'Âbidîn bin Ali bin Hüseyin eş-Şehîd bin Emîri'l-mü'minîn Ali bin Ebî Tâlib" mahdûmudur.

Pederi Semerkand ilinden Keş kasabasında vefât edib kendisi Semerkant'da doğdu. Oranın ulemâsından ahz-ı ulûm edib Âl-i Timûr arasında zuhûr eden muhârebât-ı dâhiliyyeden **[324]** dolayı bî-zâr olup oradan çıkdı. Irak'a geldikde Ak ve Kara Koyunlular münâza'atına tesâdüf etdi. Buradan kalkıp Yörgüç Paşa zamân-ı velâyetinde Amasya'ya geldi.

Amasya'da tevattun ederek Amasya vâlileri şehzâde Sultân Ahmed ve Alâeddîn Beylerden ri'âyet ve ikrâm gördü. Nakîbü'l-eşrâf olup tefsîr ve hadîs okutdu. Selâmet Hâtun zâviyesi ilk şeyhi olup 867 senesi zilhiccesinde vefât etdi. Âlim, sâlih bir seyyid-i muhteremdi. Mahdûmları es-Seyyid Hâşim, Ahmed Abdullah Efendilerdir.

Es-Seyyid Abdullah Efendi, kibâr-ı ulemâdan idi. Mahdûmları es-Seyyid Fahreddîn Mehmed, Bedreddîn Mahmûd Efendiler olup es-Seyyid Fahreddîn Mehmed Efendizâde es-Seyyid Abdullah, Abdulkâdir Efendiler meşhûrdur. Es-Seyyid Abdullah Efendizâde es-Seyyid Fahreddîn Hasan Çelebi ve bunun oğulları es-Seyyid Mustafa Sâfî, Mehmed Çelebiler, Amasya nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı idiler.

Es-Seyyid Mehmed Çelebizâde es-Seyyid Mansûr Çelebi evlâdına "Mansûroğulları" denmişdir. Bunun mahdûmu es-Seyyid Ali Efendizâde es-Seyyid el-Hâc Mansûr Efendi ve 1254'de Ak Hasan **[325]** zâde Tekkesi şeyhi es-Seyyid İbrâhim Hakkı Efendi bin es-Seyyid Mehmed ve halîfesi olan yeğeni es-Seyyid eş-Şeyh Mansûr Efendi bin es-Seyyid Hüseyin bunlardandır.

Ebû Yûsuf Çelebi-Mevlânâ Sivasî

Sivas hükümdârı Sultân Eratna Hân'ın kazaskeri bulunan Mevlânâ Şemseddîn Ahmed bin Yûsuf bin Ahmed el-Muhâcirî ahfâdından Abdulhalîm bin Ahmed bin Ahi Mehmed Yegâne bin Mevlânâ-yı mezkûrun mahdûmudur. Amasya'da Abdulhalîm Çelebizâde, "Halîmoğlu" demekle meşhûrdur. Bu da hafîdi Hilmî Mehmed Çelebi'nin imzâsıyla âsârından anlaşıldı.

803'de Topal Timur'un Sivas istîlâsında peder ve ceddiyle birâderi Sivas'dan kaçıp Amasya'ya cân atdı. Burada yerleşip kaldı. Ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm oldu. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'in ve ba'dehû Şehzâde Alâeddîn Bey'in teveccühâtını kazanıp Amasya nâibi ve Atabeg Gâzi müderrisi oldu. 847 hudûdunda vefât etdi.

Meşâhîr-i ulemâdan idi. Mahdûmları Lütfullah, Pîr Hasan Çelebiler ve Lütfullah Çelebizâde Halîmî Mehmed Çelebi de kibâr-ı kudât ve ulemâdandır. Meşhûr lûgat sâhibi, iş bu "Halîmî Çelebi" olduğu **[326]** kendi imzâ ve ifâdesiyle sâbittir.

İbiş İbrâhim Efendi-Sazlı el-Hâc

Amasya'nın Öz nâhiyesine mülhak Saz karyesinden Ali'nin oğludur. Fenercizâde el-Hâc Evliyâ Halîl Efendi'ye hizmet ve ondan ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müşârün-ileyhe zaman-ı fetvâsında müsevvid olup "Hacı İbiş Efendi" demekle iştihâr etdi.

Yıllarca tedrîs-i ulûm edib 1214'de Kırmacızâde es-Seyyid Abdullah Efendi'nin fevtinden mahlûl olan Halfet Gâzi müderrisi olduğu hâlde 1222 senesi gurre-i muharreminde vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi. Mahdûmları Mehmed, Ali Efendilere ve bunların evlâdına "Sazlıoğulları" dendi.

İhsân Paşa Hâtun-Gâzi Beyzâde

Amasya vâlisi iken Sultân Murâd Hân-ı Sânî lalası ve müdebbir-i umûru olup 822 senesi cumâdelûlâsında vefât eden Hacı Bayram Beyzâde Melîk İsmâil Gâzi Bey'in kerîmesi ve Amasya beylerbeyi Devâtdâr Ahmed Paşazâde Burak Bey'in zevce-i mükerremesidir.

Hemşîreleri Hüsnî Paşa, Şahrûz Hâtunlar ile vâlideleri Paşa Hâtun binti el-Hâc Osmân Paşa'nın Süveydâ (Savâdiye), Savakça Mahallesi'nde, Heniske köyünün Emîrtaş mevki'inde,

Lâdik kasabasında Şeyh Ahmed-i Kebîr sahibü'l-hâlin zâviyesi kurbunda yaptırdıkları üç adet çeşme mesâlihine 826 şa'bânında mülklerini vakfederek tevliyetini hayâtda oldukça **[327]** vâlideleri Paşa Hâtun'a ve irtihâlinden sonra hemşîreleri İhsân Paşa Hâtun'a ve ba'dehâ evlâdına şart etdiler.

Bu şerâ'iti hâvî olan vakfiyeleri Bâb-ı âlî mahzeni evrâkında bulunup istinsâh edildi. Bu vakfiye pek târîhî ve şâyân-ı dikkat bir vesîka olduğundan buraya aynen nakledildi. Vakfiye şöyledir:

جرى مضمون هذالكتاب عندى حرره محمد بن عبد الرحمن المصلحى القاضى بمدينة آماسيا غفر لهما العالى. ثبت مضمونه عندى بشهادة من أعلمت على رقم شهادته آخره. حرره الفقير إلى الله العالى حسن بن أمير القاضى بتوقات وممالك الروم فى التاسع عشر من صفر الميمون سنة اثنتين وثلاثين وثمانمأة. هذه الصورة موافقة لأصلها المنقول عنها حرره[328] محمد بن سيدى أحمد القاضى بالعسكر المنصور عفى عنهما.

هذا ذكر ماأقر واعترف الأعز حاجى على بن الحاج عثمان پاشا بن باسلمش حال صحته أقاريره شرعا إقرارا وعترافا صحيحين شرعيين وكالة عن قبل أخته الست المسماة پاشا خاتون بنت الحاج عثمن پاشا المذكور وبنتى أخته المذكورة حسنى پاشا وشاهروز بنتى ملك اسمعيل بعد ثبوت وكالته عنهن بذلك بشهادة الأعز عبد الكريم بن صالح المحرر اللادقى وقايا بن الحاج عثمن پاشا المذكور أن جميع ثلاثة أسهم من جملة قرية آق پينار الكائنة بقرب محفوظة لاديق المستغنية عن التحديد لشهرتها فى مكانها وقف على مصالحه ثلاثةعيون:

أحدها كائنة فى لاديق المذكورة بقرب الزاوية الكائنة هناك والثانية كائنة فى آماسيا بقرب سويدا والثالثة كائنة فى موضع يعرف بأمير طاش بقرب قرية خانسكة من أعمال مدينة آماسيا.

وأقر حاجى على المذكور بالوكالة عن قبل حسنى شاه وشاهروز المذكورتين بعد ثبوت وكالته عنهما بذلك [329] بشهادة الشاهدين المذكورين أن التولية فى أمرالوقف المذكور لأمهما پاشا خاتون المذكورة وبعدها أختهما احسان پاشا بنت ملك اسمعيل المذكورة وبعدها لأختهما احسان پاشا بنت ملك اسمعيل المذكور وبعدها لأولادها ثم لأختهاالأخرى شهروز پاشا المذكورة ثم لأولادها ثم الأقرب فالأقرب.

وأقر حاجى على مذكور أن سدس ما يصل من الوقف المذكور للمتولى والباقى يصرف إلى مصالح العيون مهما وقع الإحتياج من المرمة وغيرها وإلا يكون للمتولى وجرى ذلك وحرر فى الحادى عشر من شعبان المعظم سنة ست وعشرين وثمانمأة هجرية.

شهد به بإقرارالوكيل المذكور محمد بن بيرام القاضى وحسن بك بن على الدولى وسعد الله بن أحمد وعبد الرحمن بن محمد المصلحى وحاجى مراد بن عبدالقادر الخطيب وكتخدا محمود بن الحاج يحيا البنائى وابراهيم بن خليل الحافظ وأميرحسين بن نبى وحسن بن موسى العنقرى وطوره حاجى بن خليل ومصطفى بن سليمن وعبد الرحيم المصلحى السيواسى وسيدى على بن حاجه عمر وحاجى أحمد بن سليمن القضوى

[330]Şu vakfiyenin içinde, üstünde, altında ne kadar zevât ve kudât ve şuhûd var ise hepsinin terâcim-i ahvâli târîhimizin bu bâbında yazılıdır. Sırası geldikçe görülür. Burada izâhât vermeye lüzûm yokdur.

İhsân Paşa, vakfiye mûcebince Paşa Hâtun'un vefâtından sonra bu vakfa mütevelli olup takrîben 841 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmları Ahmed, Mehmed Beylerdir. Bunlara "Çelebiler" de dendi. Amasya'da Yukarı Hamam'a "Çelebiler Hamamı" denmekdedir.

Ahmed Bey-Serkis Gâzi

Amasyalıdır. Amasya'nın fethinden mukaddem İltekin Gâzi'nin tenvîr ve irşâdı üzerine kabûl-i İslâm eden Amasya Ermenilerindendir. Turhal kasabasına kadar gelen Sultân Ahmed Danişmend Gâzi ordusuna müslîm olarak iltihâk edib Amasya fethinde hayli yararlıklar ve hizmetler gösterdi.

Osmâncık Kal'asına firâr eden Amasya vâlisi Şettât, Jotatiyus adlı prensi Osmâncık boğazında yakalayan erlerden biri olup Amasya'nın fethinden sonra Geldiklân kasabası beyi oldu. **[331]** Çorum'un fethinde hayli himmeti ve şecâ'ati görüldü. Sonra Niksâr beyi olup Helkine, Karahisâr-ı Şarkî harbinde sâdıkâne çalıştı.

491'de Amasya emîri İsmâil Gâzi, pederi Melîk Danişmend Gâzi'nin vefâtına binâen Danişmendiyye hükümdârı oldukta Sivas beyi oldu. Ehl-i salîb muharebâtında fedâkârâne hizmetler ederek 494 senesinde vefât etdi. Sâdık, hâdim-i dîn-i İslâm, bir gâzî idi.

Ahmed Bey-Emîr Celâleddîn

Esbak Amasya vâlisi Alâeddîn Alişîr Bey bin Selçuk Bey bin Aydoğdu Bey'in mahdûmudur. 641'de pederinin Moğol harbinde şehâdeti üzerine emlâk ü emâretine vâris olarak teayyün etdi.

Sultân Gıyâseddîn Keyhüsrev-i Selçukî vezâretine ta'yîn edilen Amasya kadısı Mevlânâ Fahreddîn Mehmed bin Mahmûd bin Ali er-Râzî'nin himmetiyle ümerâ-yı Selçukiyyeden olup 675 sâline doğru vefât etdi. "Alişîroğlu" demekle meşhûr idi. Mahdûmu Emîr-i meşhûr Şehâbeddîn Bahâdır Bey aşağıda gelir. **[332]**

Ahmed Bey-Emîr Şehâbeddîn

Türkmen ümerâsının meşâhîrinden Bâburlu kabîlesi re'isi Emîr Hüsâmeddîn Bîçâr Bey bin Bahtiyâr Bey'in mahdûmu Emîr Bahâdır Bey'in oğludur. Sâhib-i a'zam Mü'ineddîn Süleyman Pervâne Bey'in Moğol hükümdârı Abaka Hân tarafından 676 senesi muharreminde i'dâm edildiğine binâen cedd ü pederiyle beraber Mısır'a küçük iken firâr etdi.

Orada büyüdü. Moğol hükümdârı Mahmûd Gazan Hân ile Mısır hükümeti arasında cereyân eden 702 senesi ramazânında muharebede Mısır Türkmenleri ile beraber Moğol askeriyle harb etdi. Türkler muharebeyi kazandıkları cihetle nâ'il-i emâret oldu.

Bundan sonra Sultân Tâceddîn Altunbaş Selçukî'ye Amasya Simre'sinde saltanat verildikde Mısır'dan avdetle müşârün-ileyhin hizmetine girdi. 716'da hal'inden sonra vefât etdi. Amasya'da "Bîçâroğlu" demekle meşhûr bir emîr idi. Mahdûmu Emîr Şerefeddîn Hamza Bey'dir.

Ahmed Baba-eş-Şeyh Şemseddîn

Amasyalıdır. Abdullah oğlu olup Baba İlyâs Horasânî **[333]** halîfesi ve yeğeni Behlül Baba hizmetinde tefeyyüz ederek Babazâde Muhlis Baba'dan sonra Mes'ûdiyye Hânkâhı şeyhi oldu. Baba İlyâs oğullarının mültezimi olduğundan meşihatı yıllarca devâm etdi.

701'de ba'zı ahvâlinden dolayı azledilip 705'de İbik Baba'nın mürîd-i hâsı olan Tokatlı Burak Baba'nın teşebbüsâtı sâyesinde sânîyen Mes'ûdiyye Hankâhı meşîhatına geçirildi. 711 senesi zilka'desinde vefât etdi. Âlim, 'Arab ve Acem edebiyâtına vâkıf, lisânı düzgün, Babayî tarîkinin kutbu idi. Yerine "Âşık Paşa" demekle meşhûr eş-Şeyh Alâeddîn Ali Âşık Baba geçti.

Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn ibnü'l-Verdî

Amasyalıdır. Ümerâdan İzzeddîn Gül Bey'in mahdûmu olup "Güloğlu" demekle meşhûr ve Arapça İbnü'l-Verdî'dir. İbnü'l-Verdî, güloğlu demektir. Mevlânâ Sadreddîn Mehmed bin Hızr et-Türkmânî, hâssaten Konya kâdı'l-kudâtı Sırâceddîn Mahmûd bin Ebî Bekir el-Ermevî'den ikmâl-i tahsîl ederek Amasya'da tedrîs-i ulûm etdi. Ders-i âm-ı meşhûr oldu. **[334]**

Kazandığı şöhret-i ilmîyyesi sâyesinde Torumtay Medresesi müderrisi, 696 senesinden i'tibâren iki def'a Amasya kâdı'l-kudâtı oldu. 912 senesi rebiülevvelinde vefât eyledi. Meşâhîr-i fuzalâdan, kâmil bir zât idi. Mahdûmu Nâsıreddîn Mehmed Çelebi de kibâr-ı ulemâdandır.

Ahmed Bey-Emîr Şemseddîn el-Lâgûşî

Amasyalıdır. Emîr Mu'îneddîn Süleyman Pervâne Bey'in nezdinde çavuşbaşı olan sâbıkü't-terceme Alakuş Bey'in mahdûmu olduğu münâsebetle "Alakuşoğlu" dendi. Bunun Arapçası "Lâgûşî"dir. Lâgûşî, Alakuşlu, Alakuşoğlu demektir.

Pederi 676'da Pervâne Bey'le beraber i'dâm edildiğinden birçok zevât ile beraber Mısır'a gidip avdetde Pervâne Beyzâde emîrü'l-ümerâ Azizeddîn Mehmed Bey'e hizmet ederek bunun sâye-i ikbâlinde Sultân Mes'ûd Selçukî'ye 696'da vezîr oldu.

698'de Sultân-ı müşârün-ileyhin hal'i üzerine vezâretden ma'zûl olup 699 senesi

cumadelâhiresinde Amasya ve Sinop emîri Pervâne Beyzâde Mühezzebeddîn Mes'ûd **[335]** Bey'in maktûlen vefâtı üzerine Simre (Amasya) vilâyeti olarak temâyüz etdi.

Hatenîzâde Kadı Şemseddîn Ahmed bin Mûsâ'nın "Veled-i Şefîk" adlı eserinde zabt etdiği üzere 702 şevvâlinde üçüncü def'a taht-ı Selçuk'a iclâs edilerek Simre hükümdârı olan Sultân Gıyâseddîn Mes'ûd Seçukî'ye vezîr-i a'zam olup Amasya vilâyeti uhdesinde kaldı.

Mu'ahharan Rum (Sivas) eyâleti vâlisi Savcı Bey'in vefâtıyla bu eyâlet de uhdesine verildi. Nüfûzu büyüdü. 708'de Sultân Mes'ûd'un Kayseriye'de vefâtı ve cenâzesinin Simre'ye nakli üzerine Anadolu vâlisi olup zâlimâne harekât ve ahvâli halka ağır geldi. Ümerâyı da bî-zâr etmişdi.

Binâ'en-'aleyh: Hâbilzâde Emîr-i Şeyh İzzeddîn Hasan Bey ve emsâli toplanıp hânesini sardılar. 712 zilka'desinde vâki' olan bu hengâmede maktûl oldu. Moğol hükümdârıyla ümerâsına pek sâdık, müdebbir, umûr-ı dünyâya vâkıf, zî-ilm ü ma'rifet idi. Mahdûmu Ziyâ'eddîn Mes'ûd Bey'dir.

Ahmed Bey-Emîr Nâsıreddîn

[336] Amasyalıdır. Esbak Amasya ve Sinop vâlisi Mu'îneddîn Süleyman Pervâne Beyzâde Azizeddîn Mehmed Bey'in mahdûmudur. Amasya'da doğup neşv ü nemâ buldu. Ulemâdan tahsîl ü terbiye görüp Akboğa Noyin'e dâmâd ve 682'de Kedağra (Köprü) emîri görüldü.

699 senesi cumâdelâhiresinde pederinin maktûlen vefâtı üzerine cenâzesiyle beraber Amasya'ya gelip 705'de İşboğa Noyin'in yardımıyla Sinop vilâyeti emîri oldu. 708'de emîr-i Kastamonu olan Şemseddîn Timur Candar'a yardım ederek mevki'ini emniyet altına aldı.

716'da hastalandı. Sene-i mezbûre zilhiccesinde İşboğa Noyin Amasya ve Anadolu vâlisi oldukta tebrîk-i emâret ve tebdîl-i âb u hava için Amasya'ya geldi. Burada hastalığı artıp 717 senesi muharreminde vefât etdi. Burma Minâre Câmii derûnunda peder ve ceddi türbesine defnedildi. Meşâhîr-i ümerâdan idi.

Ahmed Bey-Emîr Nâsıreddîn Gâzi

Amasyalıdır. Esbak Amasya vâlisi Pervâne Beyzâde Mühezzebeddîn Mes'ûd bin Emîr Azîzeddîn Mehmed Bey'in mahdûmu ve bâlâ daki **[337]** Nâsıreddîn Ahmed Bey'in yeğenidir. Halk arasında "Gâzi Çelebi" demekle meşhûrdur. Amcasının yanında tahsîl ü terbiye gördü. Anadolu nâzırı ve Amasya vâlisi İşboğa Noyin'e dâmâd oldu.

716'da amcasının Amasya'ya azîmetinde Sinop emâreti kâ'im-makâmı olup Ahmed Bey'in vefâtında Sinop emîri oldu. Trabzon krallarıyla muhârebeler ederek onlara galebe edib "Gâzi Çelebi" unvânını aldı. Yedi yıl kadar Sinop emâretini güzel idâre etdi.

Ancak 723 senesinde karşı yakadan gelen küffârın ansızın hücûmu üzerine şehîden vefât etdi. Sinop'da medfûndur. Türbesi vardır. Türbesini ziyâret eden meşâhîr-i müdekkîkinden Ahmed Tevhîd Efendi kardeşimizin tedkîkinde seng-i mezârında: "Gâzi Ahmed Çelebi bin Mes'ûd Çelebi" olduğu ve 723'de vefât etdiği yazılı görülmüşdür.[18] Mahdûmu Alemüddîn Süleyman Bey'dir.

Ahmed Bey-Nâsıreddîn Atabeg

Bâlâda Atabeg, Emîr Nâsıreddîn Ahmed Bey unvânı altında tercemesi geçdi. Diğer Mevlânâ Ahmed Çelebi-Rükneddîn **[338]** es-Sinobî de yukarıda Ebu'l-Berekât Rükneddîn Ahmed Çelebi unvânı altında yazıldı. Diğer kale dizdârı Şâdî Beyzâde Ahmed Bey-Emîr Kemâleddîn de aşağıda Kemâleddîn Ahmed Bey-Dizdâr diye tercemesi gelir.

---

18 Amasya Târîhi'nin üçüncü cildinde 12. sâhifesinde 723 rakamı 728 şeklinde sehv-i tertîb olarak basılmış olduğundan tashîh olunur.

Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn

Amasya meşâyihinden Sirâceddîn Mûsâ Çelebi bin Ahmed bin Şu'ayb'ın mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve "Şeyh Sarâcoğlu" diye benâm oldu. 741 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan olduğu da evrâk-ı resmiyyede görüldü.

Ahmed-i Kebîr er-Rifâ'î-Sâhibü'l-hâl es-Seyyid Şemseddîn

Bu zâtın sâdât-ı Hüseyniyyeden, ya'nî âbâ ü ecdâdı sülâle-i tâhire-i Hüseyin bin emîrü'l-mü'minîn Ali bin Ebî Tâlib'den olduğuna dâ'ir ele geçen silsile-nâmeleri pek muhtelifdir. Birkaç silsile-nâmede müttefîken yazıldığı üzere şeyh-i müşârün-ileyh,

"es-Seyyid Tâceddîn Mehmed bin Kudbeddîn, Ahmed bin Şemseddîn Mehmed bin Mühezzebeddîn Abdürrahim bin Osmân bin Celâleddîn Mehmed bin Yahyâ bin Hâzım bin Sâbit bin Ali bin Hüseyin bin Mehdî **[339]** ibni Mehmed bin Hüseyin bin Ahmed bin Mûsâ bin İbrâhim el-Murteza bin Mûsâ el-Kâzım ibni Ca'fer es-Sadık bin Muhammed el-Bâkır bin Ali Zeynelâbidîn bin Hüseyin eş-Şehîd bin Ali bin Ebî Tâlib" mahdûmudur.

Sülâle-i Rıfâ'iyyeden es-Seyyid Zeynelâbidîn Ali bin Ahmed el-Kayseri ahfâdından esbak Medîne-i Münevvere müftüsü es-Seyyid Ahmed Es'ad Efendi ensâb-ı Rıfâ'iyye'nin sâdât-ı Aleviyyeden olduğunu isbâta mahsûs olarak te'lîf eylediği el-Müselselâtü'r-Rifâ'îye adlı eser matbu'ında sâhib-i tercemenin sülâlesini şöyle sevk ediyor:

"eş-Şeyhü'l-ecellü es-Seyyid Şemseddîn Ebu'l- Abbâs Ahmed bin Tâceddîn Mehmed bin Kutbeddîn Ahmed bin Şemseddîn Mehmed bin Abdurrahîm bin Osmân bin Hasan bin Mehmed 'Uslet bin Hâzım bin Ahmed bin Ali bin Hasan bin Rifâ'a el-Mekkî bin Mehdî bin Mehmed bin Hasan bin Hüseyin bin Abdurrahman bin Ahmed bin Mûsâ bin İbrâhim bin el-İmâm Mûsâ el-Kâzım er-Rifâ'î el-'Alevî el-Lâdikî" diyor.

Ahmed Es'ad Efendi yine diyor ki: "Kayseriye'de medfûn olan ceddim es-Seyyid Zeynel'âbidîn Ali el-Kayserî, Lâdik'de medfûn olan Sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed el-Kebîrü'r-Rifâ'î, Batayıh'de medfûn olan sâhibü't-tarîkat-ı Rıfâ'iyye Seydî Ahmed er-Rifâ'î, **[340]** "Hâzım bin Ahmed bin Hasan Rifâ'a el-Mekkî" evlâdındandır.

"Ceddim es-Seyyid Zeynel'âbidîn Ali bin Ahmed bin Mehmed bin Abdurrahman ibn-i Abdulkebîr bin Mahmûd bin Ali bin Hâşim bin Sa'd bin Selâme bin Ahmed el-'Ubeyd bin Abdullah bin Hâzım sahibül hâl es-Seyyid Ahmed el-Kebîr bin Mehmed bin Ahmed bin Mehmed bin Abdurrahîm bin Osmân bin Hasan bin Mehmed 'Uslet bin Hâzım. Tarîkat-ı Rifâ'îyye sâhibi es-Seyyid Ahmed bin Ali ibn-i Yahyâ bin Sâbit bin Hâzım'dır. Tarîkat-ı Rıfâ'iyye sâhibi Âl-i Sâbit'ten, Sâhibü'l-hâl Ahmed-i Kebîr Âl-i 'Usle'den ve ceddim de Âl-i Selâme'dendir.

Ahmed Es'ad Efendi'nin şu iddi'âsından anlaşıldığı üzere Rıfâ'ilik, amud-ı sülâlede vâki' Hasan bin Rifâ'a ve yahud Hasan Rifâ'a'ya nisbetden ileri gelir. Hâlbuki ilk yazdığım silsilenâmeye göre Rıfâ'ilik, tarîkat-ı mahsûsaya nisbetden ileri gelir. Çünkü amûd-ı nesebde Hasan bin Rifâ'a, yahud Hasan Rifâ'a nâmı yokdur.

Süreyyâ Bey'in Sicill-i Osmânî'sinde sâhib-i tarîkat Seydî Ahmed Rifâ'î hazretlerinin sülâlesi şöyle yazılıyor: "Ahmed Rifâ'î -Ebül-alemeyn Seyyid Ebil-Hasan Ali bin Yahyâ bin Sâbit bin Hâzım bin **[341]** Ahmed bin Ali bin Hasan Rifâ'a Mekkî bin Mehdî bin Mehmed bin Hüseyin bin Ahmed bin Mûsâ bin İbrâhim bin Hazret-i Mûsâ Kâzım-ı 'Alevî'dir. Ecdâdından Rifâ'a İşbilîyeye geçip Rifâ'îlik bundan ibtidâ eder."

Cemâleddîn Ahmed bin 'Utbe el-Horasanî Veliyüddîn Efendi Kütübhânesinde 1612 numarada mukayyed 'Umdetü't-Tâlib fi Neseb-i Âl-i Ebî Tâlib adlı eserin 347 ve 348 sâhifelerinde diyor ki:

"Ba'zıları Şeyh Celîl Seydî Ahmed bin er-Rifâ'î hazretlerini Hüseyin bin Ahmed el-Ekber evlâdından olduğunu iddi'â ederek Ahmed bin Ali bin Yahyâ bin Sâbit bin Hâzim bin Ali bin Hüseyin el-Mehdî bin Ebil-Kâsım Mehmed bin Hüseyin er-Rıza bin Ahmed el-Ekber demişdir.

"Ensâb ulemâsından hiçbiri Hüseyin bin Ahmed el-Ekber'in Mehmed adlı bir oğlu olduğunu zikr ve kaydetmemişdir. Eş-Şeyhü'n-Nakîb Tâceddîn el-'Alevî, bana derdi ki: "Seydî Ahmed bin er-Rifâ'î, kendisinin evlâd-ı Ali'den olduğunu iddi'â etmezdi. Bu iddi'â müşârün-ileyhin evlâd-ı evlâd-ı evlâdından çıkdı."

'Umdetü't-Tâlib mü'ellifi Ahmed bin 'Utbe'nin Hüseyin er-Rızâ bin Ahmed el-Ekber dediği zât, ilk yazdığım silsilenâmesinde **[342]** "Hüseyin bin Ahmed bin Mûsâ bin İbrâhim el-Murteza bin Mûsâ el-Kâzım el-'Alevî'dir. Ahmed Es'ad Efendi'nin yazdığı silsilenâmede "Hüseyin bin Abdurrahman bin Ahmed bin Mûsâ bin İbrâhim bin Mûsâ el-Kâzım" diye görülmektedir.

Cemâleddîn Ahmed ibn-i 'Utbe "Umde"sinde diyor ki: "Ahmedü'l-Ekber bin Mûsâ bin İbrâhim el-Murteza"nın oğulları Hüseyin, İbrâhim, Ali ale'l-usûl sâbit olup Abdurrahman adlı oğlu yokdur.

Kâdı'l-kudât Şemseddîn Ebu'l-Abbâs Ahmed ibn-i Hallikân Vefeyâtü'l-'A'yân adlı kitab-ı matbû'unda Şeyh-i ecel Seydî Ahmed ibn-i er-Rifâ'î sülâlesini şöyle yazıyor:

"Ebu'l- Abbâs Ahmed bin Ebil Hasan Ali bin Ebil Abbâs el-ma'rûf bibni'r-Rifâ'î" deyip 578 senesi cumâdelûlâsının yirmi ikinci günü Ümm-i 'Ubeyde karyesinde vefât eylediğini kaydediyor ve diyor ki:

"Rifâ'î, râ'nın kesri, fâ'nın fethi ve 'ayn-ı mühmele ile 'Arab'dan Rifâ'a adlı bir kimseye mensûbdur. Bunu ben, şeyhin kendi akraba ü ta'allükâtının hattından böylece nakl **[343]** eyledim." (Cild 1, sahîfe 55)

Kezalik nakl ü zabtına fevkalâde i'timâd edilen meşâhîr-i meşâyîh-i fuzalâ'dan Abdulvahhâb eş-Şa'rânî de et-Tabakâtü'l-Kübrâ'sında Seydî Ahmed ibnü'r-Rifâ'î tercemesi zeylinde diyor ki: "Rifâ'î, şeyhin ecdâdından ve Mekke etrâfında sâkin evlâd-ı Arab'dan Hasan bin Rifâ'a adlı bir kimsenin pederine mensûbdur."

Şu üç zâtın kayd u zabtı gösteriyor ki Seydî Ahmed ibnü'r-Rifâ'î evlâd-ı Ali'den değil, belki evlâd-ı Arab'dan Rifâ'a'nın hafîdidir. Bu dakîkayı nazar-ı dikkate alan ba'zı ukalâ-yı nessâba Sâhibü'l-hâl Ahmed-i Kebîr'in ceddi olduğu muhakkak olan Osmânı, doğrudan "Celâleddîn Mehmed bin Yahyâ bin Hâzım"ın oğlu göstermiş, Hasan bin Rifâ'a evlâdından olmadığını anlatmıştır.

Lâkin bu silsile-nâmede Ahmed ibn-i 'Utbe'nin yazdığı gibi Osmân'ın Celâleddîn Mehmed bin Yahyâ bin Hâzım oğlu olduğu gayri sâbit ve Mehdî bin Mehmed'in de Hüseyin bin Ahmed bin Mûsâ bin İbrâhim bin Mûsâ el-Kâzım neslinden olmadığı **[344]** mazbûttur.

Bununla beraber Sâhibü'l-hâlin on kadar silsilenâmesi görülüp hepsinde butûnen tahâlüf, tenâkus, tezâyüd, hatta tebâyün müşâhede edildi. Silsile yazarken yazanlar tarafından sehv u hatâ mümkündür.

Hülâsa Sâhibü'l-hâlin nesebi Abdurrahîm bin Osmân'a kadar sağlam olup ilerisi hakkında Allahu â'lem deyip geçmelidir. Benim tetebbu'âtıma göre şeyh-i müşârün-ileyh, her hâlde ana tarafdan sâdât-ı Hüseyniyyeden olmalıdır.

Bunun için Mehmed Süreyyâ Bey'in Sicill-i Osmânî'sinde hazret-i şeyhin nesebi şöyle yazıyor:

"Ahmed Kebîr-i Rifâ'î-Sâhibü'l-hâl bin Tâceddîn bin Kutbeddîn Ahmed bin Şemseddîn Mehmed Rifâ'îdir. Vâlidesi tarafından Seyyid Bilâl Kâzımî ahfâdındandır." (Cild 1, s. 19.)

Ahmed Es'ad Efendi de el-Müselselât'ında diyor ki: "Sâhibü'l-hâl Ahmed Kebîr'in ceddi eş-Şeyh Muhezebeddîn Abdurrahîm bin Osmân, tarîkat-ı Rifâiyye sâhibi Seydî Ahmed ibn-i Rifâ'î'nin kerîmesi Zeyneb'i tezvic edib ondan **[345]** mahdûmu eş-Şeyh Şemseddîn Medmed er-Rifâ'î doğdu. Sâhibü'l-hâl Ahmed-i Kebîr, ana tarafından Seydî Ahmed ibnü'r-Rifâ'î'nin evlâd-ı kirâmındandır.

"Sâhib-i müşarün ileyh, Batâyıh'da Ümmü 'Ubeyde karyesinde doğdu. Pederinin işâretiyle Bağdâd'a gidip halîfesi bulunan eş-Şeyh Ebu'l-Hasan Ali bin Mehmed el-Vâsıtî'ye hizmet ederek ondan tahsîl-i ulûm ve ahz-ı hilâfet etdi."

Risâle-i Rifâ'îye'de mezkûr olduğu üzere "Sâhibü'l-hâl Ahmed-i Kebîr, tarîkât-ı Rifâ'îyeyi pederinin halîfesi eş-Şeyh Ebu'l-Hasan Ali el-Vâsıtî'den, o da Sâhibü'l-hâlin pederi eş-Şeyh Tâceddîn Mehmed er-Rifâ'î'den o da pederinin halîfesi eş-Şeyh Necmeddîn Ahmed bin Ali el-Batâyihî'den, o da Sahîbü'l-hâl'in ceddi eş-Şeyh Kutbeddîn Ahmed er-Rifâ'î'den, o da pederi eş-Şeyh Şemseddîn Mehmed er-Rifâ'î'den, o da pederinin halîfesi eş-Şeyh Muhyiddîn İbrâhim bin Ali el-A'zeb er-Rifâ'î'den, Sâhibü'l-hâlin ceddi a'lâsı eş-Şeyh Mühezzebeddîn Abdurrahîm bin Osmân er-Rifâ'î'den, o da Sâhibü't-tarîkati'r-Rıfâ'iyye Seydî Ahmed bin er-Rifâ'î hemşîrezâdesi ve halîfesi eş-Şeyh Seyfeddîn Ali bin er-Rifâ'î'den, o da dayısı bulunan Seydî Ahmed bin er-Rifâ'î'den ahzetdi. **[346]**

Seydî Ahmed ibnü'r-Rifâ'î, tarîkati eş-Şeyh Ali el-Kârî'den, o da eş-Şeyh Ebu'l-Fazl Kâmih'den, o da Gulâm ibn-i Türkân demekle meşhûr eş-Şeyh Ebû Ali'den, o da Zâhid-i meşhûr eş-Şeyh Ebû Ali er-Rudbârî'den ahz u telakkun etdi. Bundan yukarısı Hazret-i risâlet penâh Sallallâhu 'Aleyhi ve's-Sellem Efendimize kadar ma'lûmdur."

Sâhibü'l-hâlin evlâd-ı kirâmından rivâyet edilen ma'lûmata göre "Pederi eş-Şeyh Tâceddîn Mehmed Rifâ'î, sâdât-ı Hüseyniyyeden ve Mûsâ el-Kâzım hazretlerinin evlâd-ı kirâmından Sinop'da medfûn es-Seyyid Bilâl el-Kâzımî kerîmesini tezevvüc edib Sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed-i Kebîr er-Rifâ'î, bu kerîmeden doğdu.

"Sinn-i bulûğa vâsıl oldukta Bağdâd'a gidip eş-Şeyh Ebu'l- Hasan el-Vâsıtî'den ikmâl-i tahsîl ve ahz-i hilâfet ederek seyâhate çıkıp 706 hudûdunda Amasya'ya geldi. Ba'dehû Sinop'a gidip li-ümm-i ceddi es-Seyyid Bilâl el-Kâzımî yanında kaldı. Bunun vefâtından sonra Hicâz'a gitdi. Mekke-i Mükerreme ve Medîne-i Münevvere'de birer sene mücâvir olarak ikâmet etdi.

"Bundan sonra Mısır, Kudüs, Şâm, Halep, Kürdistân **[347]** bilâdını seyâhatle devredib 713'de ikinci def'a Amasya'ya geldi. Mes'ûdiyye Tekkesine nâzil olup şeyhi bulunan Baba İlyâs oğlu eş-Şeyh Alâeddîn Ali Âşık Baba yanında kaldı. Âşık Baba'nın kerîmesini tezevvüç edib ma'rufiyyet kazandı. Anadolu Nâzırı İşboğa Noyin kendisine fevkalâde ikrâm ve ihtirâm ederek mürîd-i hâsı oldu.

720 senesi saferinde İşboğa Noyin'in vefâtı üzerine Lâdik'in Emîr-i meşhûru Kızoğlu İhtiyâreddîn Sevinç Bey kendisini Lâdik'e da'vet etdiğinden oraya gitdi. Sevinç Bey, kendisine zâviye binâ ve ta'âmiyesine ba'zı kurânın a'şârını tahsîs eyledi. Emîr ve halkdan büyük hürmetler gördü. Bu zâviyesinde neşr-i füyûzâta başladı.

831'de Seyyâh-ı meşhûr Muhammed İbn-i Batuta gelip kendisiyle müşerref oldu. Ba'dehû Amasya Emîri Torumtay oğlu Emîr Zeyneddîn Ya'kûbşâh ve Sivas hükümdârı Sultân Alâeddîn Ertana Hân devirlerinde pek muhterem olup Amasya Emîr-i Kebîri beylerbeyi el-Hâc Şâdgeldi Paşa da kendisine büyük teveccühler gösterdi. Bir kerîmesini alıp kendisine dâmâd **[348]** oldu.

Ali Bey Künhü'l-Ahbâr adlı eserinde diyor ki: "Sâhibü'l-hâl Ahmed Kebîr, kırk yıl seyâhat, kırk yıl da ikâmet ve riyâzat, bin kere hatm-i Kur'ân etmiş, âlim, âbid, muttakî, zâhid, ehl-i velâyet, mazınne-i kerâmet bir zât-ı âlî menkabet idi. Yüz yirmi kadar evlâd-ı zükûru olup ekserî bilâd-ı muhtelifeye rihlet etmişdir. 758'de vefât etdi."

Süreyyâ Bey de Sicill-i Osmânî'de diyor ki: "Ahmed-i Kebîr Sâhibü'l-hâl, bil-muhâcere Amasya civârında mütemekkin oldu. 748'de irtihâl eyledi. Sinni altmış iki olup kırk yılını seyâhetle geçirmiş ve bin kere hatmedib kırk yıl erba'în çıkarmıştır!"

"Mahdûmları Mehmed, Ali, Mehmed Sânî, Kâsım, İzzeddîn Hassan, Abdullah, Abdurrahîm, Yahya, Necmeddîn, Muhyiddîn, Hızır, Sâlih, Osmân, Ömer, Abdussemi' idi. Bunlardan Yahyâ Necmeddîn sülâlesinden Seyyid Hasan Rifâ'î Tokat'ta meşhûr olup 992'de orada bir câmi inşâ etmiş ve 996'da irtihâl eylemişdir. Pederleri Tâceddîn bin Şemseddîn **[349]** Rifâ'î Batâyıh'da Ümmü 'Ubeyde karyesinde Şeyh-i Ahmediyye iken 704'de irtihâl eylemişdir."

Ahmed Es'âd Efendi de el-Müselselât'ında "Sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed-i Kebîr er-Rifâ'î, Lâdik kasabasında 759'da dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Zâviyesi kurbunda medfûn ve türbesi

ziyâret-gâh-ı enâmdır. Âlim, âbid, sâhib-i kerâmet, ehl-i velâyet bir zât idi." diyor.

Süreyyâ Bey'in rivâyetine göre Ahmed-i Kebîr Sâhibü'l-hâl, 686'da doğmuş demektir. Bunun yirmi yaşı buluğa ve tahsîl-i ilme çıkarılırsa 706'da seyahate çıkmış, kırk yıl da seyahate verilirse 746'da evlenmiş demek olur. Şu hâlde saydığı onbeş evlâd-ı zukûr, ancak iki yılın mahsûlü olması lâzım gelir ki mümkün değildir.

Ali Bey'in rivâyetine göre kırk yıl seyâhat, kırk yıl da ikâmet ve riyâzet doğruysa seksen yıl eder. Sinn-i bulûğu da buna zamm edilirse Sâhibü'l-hâlin 95 yaşında vefât etmesi lâzım gelir. Süreyya Bey'in de kırk yıl seyâhati, kırk yıl da riyâzeti bunu icâb eder. Altmış **[350]** iki yaşında vefât eden bir zât için bunlar nasıl tasavvur olunur?

Bununla beraber yüz yirmi kadar yalnız evlâd-ı zukûru olan bir zâtın elbetde bunun nısfı, hatta sülüsü mikdârı da evlâd-ı inâsı icâb eder ki mecmu' evlâdının mikdârı yüz altmıştan fazlaya bâliğ olur. Bu kadar evlâdın kaç yılda doğabilmesi lâzım gelir?

Binâenaleyh: Şu iki müverrihin verdiği ma'lûmâttan biraz tenzîlât icrâsı elzem görülmektedir. Sâhibü'l-hâl'in evlâd-ı kirâmı tarafından verilen ve silsilenâmelerinde yazılan ma'lûmata göre Sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed-i Kebîr, yetmiş iki yaşında 759 senesi rebiülevvelinde vefât etmişdir. Bu zabta göre 687 târîhinde doğmuş olur.

Seyyâh-ı meşhûr İbn-i Batuta kendisini 731'de Lâdik kasabasında ziyâret etdiğini seyâhat-nâmesinde kaydediyor. Kezalik 727 senesi saferinin evâ'ilinde tanzîm edilen Atabek Gâzi vakfiyesi zeylinde şâhid görülmektedir. 727'den kırk yıl seyâhat için çıkarılırsa 687 senesinde, ya'nî doğduğu günden i'tibâren seyâhate çıkması lâzım gelir. **[351]**

Sâhibü'l-hâl'in evlâd-ı kirâmı içinde es-Seyyid eş-Şeyh Alâeddîn Ali, Muhyiddîn Mehmed, Sadreddîn Kâsım, İzzeddîn Hasan, Necmeddîn Yahya, Hayreddîn Hızır, Sâlih Abdullah, Abdurrahîm, Abdussemi', Ebûbekir, Ömer, Osmân pek meşhûr idiler. Vefâtından sonra yerine mahdûmu ve halîfesi es-Seyyid eş-Şeyh Alâeddîn Ali Revâkî Çelebi geçdi.

Evlâd-ı kirâmından es-Seyyid eş-Şeyh Necmeddîn Yahyâ er-Rifâ'î Âbâdoğullarının da'veti üzerine Hakala kasabasına gelip kendisine yapılan zâviyesinde yerleşti. 773'de vefât edib zâviyesi hücresine defnedildi. Elyevm sandukası mevcûd olup üzerinde târîh-i vefâtı mahkûkdur.

Eş-Şeyh Sâlih Çelebizâde Şerefeddîn Osmân Paşa, Amasya Hükümdârı el-Hâc Şâdgeldi Paşa'nın eniştesi ve vezîri idi. Bunun evlâdı Amasya'da kaldı. Sâhibü'l-hâlin zâviyesi vakfı meşhûr olup tevliyeti asrımıza kadar evlâd-ı kirâmı uhdelerine müvecceh idi. Bunlardan es-Seyyid eş-Şeyh Ahmed Efendi 1081'de mütevellî oldu.

Bunun vefâtında bölükbaşı es-Seyyid Mehmed Çelebi mütevellî olup **[352]** 1119'da vefâtıyla ammizâdesi es-Seyyid eş-Şeyh Nureddîn Mehmed Efendi mütevellî ve zâviye şeyhi oldu. 1154 senesi muharreminin onunda vefâtıyla es-Seyyid Abdul'alîm Efendi ve 1185'de kasr-ı yediyle mahdûmu es-Seyyid Abdulvehhâb Efendi mütevellî oldu.

1204'de mûmâ ileyhin vefâtıyla silahdâr-ı şehriyârî es-Seyyid Abdullah Ağa bin es-Seyyid Abdulkerîm Efendi bin es-Seyyid eş-Şeyh Nureddîn Mehmed Efendi mütevellî oldu. 1210 recebinde bunun da vefâtıyla Bölükbaşıoğlu es-Seyyid Hasan Çelebi bin es-Seyyid Mehmed Ağa bin es-Seyyid Ali Ağa bin es-Seyyid Mehmed Çelebi mütevellî oldu.

1221'de bunun ref'iyle birâderi es-Seyyid el-Hâc Ali Ağa ve 1222'de kasr-ı yediyle sânîyen es-Seyyid Hasan Çelebi bin es-Seyyid Mehmed Ağa ve 1233'de kasr-ı yediyle oğulları es-Seyyid Hüseyin, Hâfız Ahmed Efendiler ve 1251'de silahdâr es-Seyyid Abdullah Ağazâde es-Seyyid Mehmed Hakkı Bey'in oğulları es-Seyyid Ahmed İzzet, Abdulkerîm Beyler mütevellî olup 1272'de es-Seyyid Abdulkerîm Paşa'nın vefâtıyla mahdûmu es-Seyyid Mehmed Hakkı Bey mütevellî oldu.

Bunlardan sonra es-Seyyid eş-Şeyh Ahmed Efendi bin es-Seyyid Mehmed Efendi bin es-Seyyid Hâfız Ahmed Efendi mütevellî ve zâviye şeyhi olmuşdu. **[353]**

1314'de Lâdik'e gidip tekkeye misâfir olduğum zaman bu zâtı pîr-i fânî olarak gördüm. Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Ârif Efendi müsta'id, zekî bir kimse idi.

Sâhibü'l-hâl'in evlâd-ı kirâmından pek çok ulemâ, kudât, meşâyîh, mevâlî, vüzerâ, ümerâ zuhûr etdi. Şeyhülislâm es-Seyyid Alâeddîn Ali Efendi, vüzerâdan es-Seyyid Yûsuf Paşa, es-Seyyid Mustafa Paşa, meşâhîr-i şu'arâdan es-Seyyid Mehmed Edîb Efendi bunlardandır.

Ahmed Şâh-Emîr-i Kebîr Şehâbeddîn

Amasyalıdır. Amasya ve Sivas Hükümdârı el-Hâc Musliheddîn Kutluşâh bin Emîr Baha'eddîn Kürt Bey'in mahdûmu olup "Hacı Kutluşâhzâde" ve "Kürtzâde" diye meşhûrdur. Amasya emîr-i kebîri Sultân Zeyneddîn Tûlî Hân Bey bin Emîr-i Kebîr Şeyh İzzeddîn Hasan Bey'in dâmâdıdır.

Sivas ve mülhâkâtı hükümdârı olan Sultân Ertana Hân devrinde ümerâdan olup 753 senesi evâsıtında pederi Sivas vâlisi oldukta yerine Amasya vâlisi oldu. 756'da pederi Hacı Kutluşâh Konya ve Kayseriye'yi elde **[354]** ederek i'lân-ı istiklâl etdikde tarafından Sivas vâlisi olup pederinin Karamânîlerle harbine iştirâk etdi.

757'de Halfetzâde Emîr Şücâ'eddîn Süleyman Bey Amasya'yı istilâ ve zabt eylediğinden pederi tarafından Amasya'yı istihlâsa me'mûr oldu. Ma'iyyetine aldığı bir kuvve-i mühimme ile Sivas'dan kalkıp Tokat'a geldi. Tokat Emîri Kâbilîzâde Mehmed Paşa'dan aldığı kuvvetle Amasya üzerine yürüdü. Amasya'yı zabt edib 759'da ikinci def'a Amasya vâlîsi oldu.

760'da sâniyen Sivas vâlisi olup pederinin Karamânîlerle harbine iştirâk ederek mükerreren muharebeler etdi. Âkıbet Karamânoğlu Emîr Alâeddîn Ali Bey bunlara galebe ederek 762'de pederiyle beraber Alâeddîn Bey'in elinde esîr ve maktûl oldu.

Emîr-i müşârün-ileyh muktedir, şecî', müdebbir, erbâb-ı ma'ârifden bir zât idi. Mahdûmları Tûlî, Burâk Beylerdir. Birâderleri de el-Hâc Şâdgeldi Pâdişâh ile Emîr İmâdeddîn Süleymanşâh'dır. Burak Beyzâde Şâdî **[355]** Bey de pek meşhûr ümerâdandır. Oğulları Şâh Melîk Şâh, Ya'kûb Şâh, Mahmûd Şâh'dır. Bunların Amasya'da hayrât ve evkâfı vardır.

Ahmed Bey-Gümüşlüzâde

Amasya Emîr-i Kebîri Gümüşlüzâde Tâceddîn Mahmûd Beyzâde Kıvâmeddîn Kâsım Bey'in mahdûmudur. Hacı Kutluşâh ümerâsından olup 764 hudûdunda vefât etdiği zann olunur. Mahdûmu Kâsım Çelebi olup bunun mahdûmu Hoca Celâl Çelebi, Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın defterdârı idi.

Ahmed Bey-Atabegzâde

Amasya Emîr-i Kebîri Nâsıreddîn Ahmed Atabegzâde Hüsâmeddîn Hasan Bey'in mahdûmudur. Ceddi evkâfına mütevellî olup 765 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi. Mahdûmu Hassan Bey'dir.

Ahmed Çelebi-Mevlânâ eş-Şeyh Şemseddîn

Amasya meşâyîh-i kirâmından Mûsâ Çelebi mahdûmu olup "Şeyhoğlu" demekle meşhûrdur. Amasya'da tahsîl-i ulûm **[356]** etdikden sonra Mısır ve Şam'a gidip oralarda ikmâl-i tahsîl etdi. Avdetde Amasya'da tedrîs-i ulûm ederek iştihâr edib Hânkâh-ı Mes'ûdî Şeyhi oldu.

Gâyet zî-nüfûz olup Hacı Kutluşâhzâde el-Hâc Şâdgeldi Pâdişâh'ın Amasya emâretine nasb u avdeti husûsunda himmetler eyledi. Emîr-i müşârün-ileyhin şeyhi ve mu'temedi olduğu hâlde 771 senesi hilâlinde vefât eyledi. Fâzıl, ulûm-ı edebiyye ve şer'iyyede kâmil, Arap ve Acem lisânlarıyla mütekellim, ilm-i tasavvufa pek vâkıf, tarîkat-ı Babaiyyeden münîb bir zât idi.

Ahmed Bey-Kutlubeyzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Sivas Hükümdârı Eretna Hân'ın vezîri olan Amasyalı Hoca Ali Şâh bin Nûreddîn Kutlu Bey bin Cemâleddîn Fîrûz Bey bin Şemseddîn Mahmûd et-Tuğra'î bin Baba

İlyâs Horasânî mahdûmu ve Sivas vâlisi Hacı İbrâhim Bey'in kardeşidir.

Birâderinin Sivas emâretinde müdebbir-i umûru ve ser'askeri olup onun vefâtında Mısır'a firâr etdi. 783'de bilâd-ı **[357]** Rûm'a avdetle Amasya'ya geldi. Hacı Şâdgeldi-paşazâde Devâtdâr Ahmed Paşa'nın Amasya emâretini takviyyeye hizmet ederek benâm olup 788'de himâye-i Osmâniyyeyi istihsâle çalıştı. 791'de Kosova harbinde vefât etdi.

Mahdûmları Ulu, Oğuz Beylerdir. Amasya dâhilinde Efte Çiftliği Ulu Bey'e, Moramul Çiftliği de Oğuz Bey'e intikâl etdiğine dâ'ir 892 târîhli bir hüccet-i şer'iyye görüldü. Ulu Beyzâde Sultân, Bâyezîd Beyler ümerâdandır. Sultân Beyzâde Bâyezîd Ata meşâyih-i kirâmdan olup Efte'de binâ etdiği zâviyesi kurbunda medfûndur. Oğuz Beyzâde Bâyezîd Bey'in de Moramul'da câmî' ve mektebi var idi.

Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn

Amasya ulemâsından Mevlânâ Bedreddîn Doğan bin Abdullah'ın mahdûmudur. "Hâfız Doğan" oğlu demekle meşhûr olup pederi Amasya Emîr-i kebiri Şâdî Bey'in utekâsından idi. Amasya ulemâsından ve hâssaten Mevlânâ Fahreddîn İlyâs bin Aksarâyî'den tahsîl-i ulûm ederek mücâz ve müderris olup 793'de vefât etdiği zann olunur. Kibâr-ı ulemâdan olup mahdûmu **[358]** el-Hâc Mehmed Çelebi ve birâderi de ulemâdan Mevlânâ Emîneddîn Mehmed Çelebi'dir.

Ahmed Paşa Çelebi-Emîr-i Kebîr Fahreddîn Devâtdâr

Amasyalıdır. Esbak Amasya hükümdârı ve beylerbeyi el-Hâc Seyfeddîn Şâdgeldi Pâdişâh bin el-Hâc Musliheddîn Kutluşâh bin Emîr Bahâ'eddîn Kürt Bey'in mahdûmu ve Emîr Seyyidüddîn Mehmed ve Musliheddîn Mustafa Beylerin birâderidir. Pederinin devr-i hükûmetinde devâtdârî, ya'nî mektupçusu ve baş-kâtibi olup Eretna Hân oğlu Emîr Nâsıreddîn Mehmed Bey'e, bâdehû Bâbuk Şahzâde Emîr Alaeddîn Ali Paşa'ya, daha sonra Kastamonu hükûmdârı Candâroğlu Bâyezîd Bey'e dâmâd olarak nüfûz ve kuvvet buldu.

783 senesi rebiülevvelinde Sivas hükümdârı Kadı Burhâneddîn Ahmed Kayseri harbinde pederi esir ve maktûl olduğundan iki sonrakilerin nüfûz ve kuvveti, Amasya ümerâsının ittihâdı ve müzâhereti sâyesinde Amasya Emîr-i Kebîri, ya'nî müstakîllen hükümdârı oldu.

Hatta meşâhîr-i fuzalâdan Mevlânâ Hüsâmeddîn el-Kâtî Miftâhî **[359]** emîr-i müşârün-ileyhin nâmına şerh etdiği kitâbın birinci varakası zahrına yazdığı şu ibâresiyle i'lân etmişdir: "Bi-resmî hizâneti'l-emîri'l-âlim el-'âdil, el-mü'eyyed el-muzaffer el-mücâhid el-mürâbıt nusreti'l-guzâti'l-mücâhidîn melîk-i mülûk-i ümerâi't-Türk ve'l-Ermen fahrü'd-devle ve'd-dîn zahîrü'l-mülûk ve'n-nevâvîn Ahmed Çelebi e'azze'llâhu ensârehû ve dâ'afe iktidârahû"

Ancak bir tarafdan Kadı Burhân, diğer tarafdan Kastamonu Emîri olan kayın pederi Bâyezîd Bey'in, Amasya emâretini istilâya kıyâm etmeleri üzerine muhâfaza-yı mevki' ve emâret için bunlardan daha kavî olan Osmanlı hükümdârı Sultân Murâd-ı Hünkârın himâyesini 788'da kabûl etdi.

789'da müşârün-ileyh Hünkâr tarafından Amasya beylerbeyi olup 790'da Kosova muharebesine Amasya'dan asker ve erzâk göndermekle iştirâk edib ma'iyyetinde kalan kuvvetle Kadı Burhân'ın tasallutlarına karşı durdu. Bunun için Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân'ın cülûsunda pâye-i vezâretle taltîf edildi.

795 senesi evâsıtında Yıldırım Sultân'ın Rumeli gazâsıyla **[360]** meşgûl olduğu esnâda Kadı Burhân, Amasya vilâyeti mülhakâtından Tokat'ı istilâya kıyâm etdikde ma'iyyetine aldığı kuvvetle Tokat'a gidip Tokat emîri Şeyh Necîb ile birleşti. Bununla beraber Artukâbâd'a gitdi.

Fakat Artukâbâd'a vusûlünde hastalanıp sene-i mezbûre zilhiccesinde orada vefât etdi. Cesedi gâlibâ oraya defnedildi. Amasya'da kabrini çok aradım. Şüphe etdiğim birkaç yeri hafr etdirdim. Bir türlü bulamadım. Benim tahmînime göre Narlı Bahçe Mezârlığının şimâlinde dört sütûn üzerine mebnî bir kubbe içinde medfûn bulunan zât olacakdır. Bu kubbe Amasya vâlisi

olan Şehzâde Sultân Ahmed'in türbesi diye irâe edilmektedir.

Emîr müşârün-ileyh "Devâtdâr Ahmed Paşa" diye meşhûr olup âlim, âkil, müdebbir, âdil, halîm, muhibb-i ulemâ ve meşâyih, kerîm bir emîr-i kebîr idi. Zevcelerinden Canıbek Hâtun binti Mehmed Bey bin Eretna Hân ile Dilşâd Hâtun binti Ali Paşa bin Esen Bey bin Babukşâh, kuyûd-ı vakfiyeden anlaşıldı. Mahdûmları Şâdgeldi, Keygeldi, **[361]** Mehmed, Mustafa, Burak Çelebilerle kerîmesi Ehlî Hâtun pek meşhûrdur.

Çelebiler hamâmı demekle meşhûr olan yukarı hamâm, Çelebi Ahmed Paşa'nın mülkü olup evlâdına intikâl etmişdi. Mu'ahharan Amasya vâlisi olan Sultân Bâyezîd-i Sânî halîlesi ve Şehzâde Sultân Ahmed'in vâlidesi Bülbül Hâtun bunların evlâdından mezkûr hamâmı iştirâ ve hayrâtına vakfetmişdi.

Şâdgeldi Bey, Bâyezîd Paşa'nın dâmâdı olup Timûr Hân'ın emriyle Devletşâh üzerine Amasya emîri olmuşdu. Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın Amasya'ya vürûduyla münazil olup 816'da halîlesi ve evlâdıyla beraber İznik kasabasına kaldırılmıştı. Mahdûmu Mehmed Bey meşhûrdur.

Keygeldi Bey, Sivas emâretine nasb edilen Şehzâde Sultân Süleyman ma'iyyetine me'mûren Sivas'a gitdiği "Acâ'ibü'l-Makdûr fi Nevâ'ib-i Timûr" adlı eserde Ceygeldi diye mezkûrdur. Amasya civârında Kızılca Çiftliği bunun mülkü olduğundan oraya Keygeldi Çiftliği ve sonra "Keygel" karyesi dendi. Kızılca nâm-ı diğer Keygel karyesi diye mukayyeddir. **[362]**

Burâk Bey, Osmanlı Devletine pek sâdık bir emîr idi. Bunun evlâdı 1260 târihine kadar Amasya'da yaşadı. Bir kolu da İstanbul'da yaşamakdadır. Bunlara "Ebûbekir Beyzâdeler" denir. Bu sülâleden Hüseyin Paşa, Ömer Paşa, Ebûbekir Paşa pek meşhûrdur.

Dâmâdlarından Yahşî Beyzâde vezîr Bâyezîd Paşa, Eretnazâde Mehmed Bey bin Horus Ali Bey, yine Eretnazâde Abdullah Bey bin Eretna Bey de meşhûr olup Abdullah Beyzâde Ali Paşa ile İbrâhim Bey ve Mehmed Beyzâde Ahmed Bey meşâhîr-i ümerâdandır.

Mu'allimi olan Hüsâmeddîn el-Kâtî, Mevlânâ Hüsâmeddîn Ebû Nasr el-Hasen bin Abdulmü'min el-Hûyî olup evlâdına "Hûyluoğulları" denmişdir. Bunlara "Kâtîoğulları" ve tahfifen "Katoğulları" da denmekde idi. Mevlânâ Hayreddîn Hızır ibn-i Mevlânâ Hüsâmeddîn el-Kâtî "Hûyluoğlu" demekle meşhûr idi. Bunun mahdûmu Kutbeddîn Mûsâ Çelebi'dir.

Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn

Amasyalıdır. İğneci Mûsâ Çelebi bin Hamza'nın mahdûmu **[363]** olup "İğnecioğlu" demekle meşhûrdur. Veled-i İğneci diye görüldü. Meşâhîr-i fuzalâdan Fahreddîn İlyâs bin Aksarâyî ve Şerefeddîn Mehmed bin Vecîh Erzincânî gibi zevâtdan ahz-ı ulûm edib ders-i âm oldu.

Ba'dehû Hacı Şâdgeldi Paşa'nın binâ etdiği Sarachâne Câmii ittisâl-i şarkiyyesindeki dârü'l-ilm medresesi müderrisi olduğu hâlde 797 senesi hilâlinde vefâtı zann olunur. Kibâr-ı ulemâdan fâzıl, müteşerri' bir zât idi.

Mahdûmu meşâhîr-i evliyâdan eş-Şeyh Şerefeddîn Hamza Çelebi Pîr İlyâs Halvetî hulefâsından iken 818'de vefât etdi. "İğnecizâde" demekle meşhûr bir pîr-i a'zam idi. Bunun mahdûmu melîkü'l-meşâyîh Seyidüddîn Ahmed el-Halvetî ve bunun mahdûmu da İğnecizâde Safiyyeddîn Mûsâ el-Halvetî'dir.

Bunun evlâdından Hâce-yi Sultânî Amasyalı Ömer Efendi ibn-i Mehmed Efendi bin Abdurrahman Çelebi kaz'askerdi. Bunun mahdûmu Abdullah Efendi ve hafîdi es-Seyyid Osmân Efendi bin Abdullah Efendi ve bunun mahdûmu es-Seyyid Ömer Efendi sudûr-ı kirâmdan idiler. **[364]**

Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn

Amasya kadı'l-kudâtı İmâdzâde Mevlânâ Mü'eyyideddîn Mehmed Çelebi bin kâdı'l-kudât Mevlânâ İmâdeddîn Ömer Çelebi bin kâdı'l-kudât Mevlânâ Şemseddîn Mehmed Çelebi bin Mevlânâ Necîbeddîn Mûsâ bin Mehmed bin Mahmûd el-Hâllâtî mahdûmu ve Amasya emîr-

i kebîri Gümüşlüzâde Tâceddîn Mahmûd Çelebi mahdûmu Emîr Burhâneddîn Ahmed Çelebi kerîmezâdesidir.

Amasya ve Kayseriye'de tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve pederinin zaman-ı kazâsında nâibi, ba'dehû Tokat kadısı oldu. Kadı Burhân'ın Tokat'a tasallutuyla bir müddet ma'zûl ve ba'dehû Ankara kâdı'l-kudâtı olup 801'de ma'zûlen Amasya'ya geldi.

802'de Amasya'da mâlik olduğu Helkîs Bahçesi bütün müştemilâtıyla beraber vâlidesi tarafından ceddi olan Gümüşlüzâde Tâceddîn Mahmûd Çelebi'nin câmiine vakfedib sonra vefât etdi. Meşâhîr-i kudât-ı sütûde simâttan idi.

Bu zâtın vakfiyesi Sultân Bâyezîd hatîbi Fâzılzâde **[365]** Mustafa Âkif Efendi'nin hânesinde bulup istinsâh etmişdim. Pek târîhî bir vakfiye idi. Aynen buraya nakletmek isterdim hayfâ ki Taş musluk harîkinde yandı. Evlâddan olduğunu iddi'â eden Köprülü Bâkîzâde Hâfız Mehmed Muhyiddîn Efendi bu vakfiye için merhûm ile hayli nizâ' etmişdi.

Bu vakfiyenin ta'rîf etdiği hudûda nazaran Amasya'da Sa'at Kulesi'nin önünden i'tibâren Leğen Kayası denilen yere kadar müşârün-ileyhin vakfetdiği bahçedir. Bugün Hükûmet Konağı, Belediye dâ'iresi ve havâlisi bu vakfın dâ'ire-i şümûlü dâhilindedir.

Ahmed Bey-Kutluşâhzâde

Amasya ümerâsından olup Kosova muhârebesinde şehîden vefât eden Hasan Bey bin Burâk Bey bin Emîr-i Kebîr Ahmed Şâh bin Hacı Kutluşâh mahdûmudur. Meşâyîh-i ümerâdan olup 804 senesinde Timûr harbinde vefât etdi. Birâderi Cüneyd Bey'dir.

Ahmed Bey-Taşanzâde

Kedağralıdır. Oranın emîri Haydar Bey bin Taşan Bey'in mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde bir müddet Kedağra emîri oldu. Ba'dehû ammizâdesi Hasan Bey bin Ali Bey'le niza' edib Kocakaya'ya çekildi. 804'de Timûr harbinde vefât etdi. Mahdûmu Haydar Bey'dir.

Ahmed Bey-Taşanzâde

Köprülüdür. Meşâyîh-i ümerâdan Hasan Bey bin Ali Bey **[366]** ibn-i Taşan Bey'in mahdûmu ve Ali Bey'in birâderidir. Yıldırım Sultân Bâyezîd'e arz-ı inkıyâd edib ümerâdan oldu. Pederinin vefâtında Kedağra emâretine ta'yîn edildi.

804 senesinde Timûr harbinde sadâkat ve şecâ'at ibrâz etdiğinden Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın teveccühünü kazandı. 812'de Canik sancağı beyi Kubâdoğlu Ali Bey'in isyânında aleyhine me'mûr oldu. Harben Ali Bey'i ifnâ edib Canik sancağı beyi oldu.

Fakat Ali Beyzâde Cüneyd Bey, pederinin intikâmını almak için kıyâm edib fırsat gözederek 814'de üzerine ansızın hücûm ve katl etdi. Meşâhîr-i ümerâdan, şeci', sâdık bir zât idi. Mahdûmları Hasan, Ali Beylerdir.

Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn

Amasya ulemâsından Mevlânâ Hâfızeddîn Mehmed Çelebi mahdûmu olup "Hâfızoğlu" demekle meşhûrdur. Kibâr-ı ulemâ ve meşâyîhden olup 807'de "Umdetü'l-Fuzalâ, Melîkü'l-Meşâyîh" unvânıyla görüldü. **[367]** 815 sâlinden sonra vefât etdi.

Diğer Hâfız Doğanoğlu Mevlânâ Ahmed Şemseddîn Çelebi bin Mevlânâ Bahâ'eddîn Mehmed Çelebi bin Mevlânâ Bedreddîn Doğan da ulemâdan olup 821 sâlinden sonra vefât etdi.

Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn

Amasya ulemâsından Ziyarelioğlu Mevlânâ Şerefeddîn Ya'kûb Çelebi bin kâdı'l-kudât Mevlânâ Kemâleddîn Ahmed Çelebi bin Mevlânâ Ya'kûb ez-Ziyarî mahdûmu ve fâzıl-ı meşhûr Şeyhülislâm Sa'îdeddîn Mevhûb Çelebi'nin yeğenidir.

Amcasından ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu. Asrında fazîlet-i ilmiyye ile iştihâr edib Medrese-i Şâdîye ya'nî Saraç-hâne Camî'i ittisâlinde Hacı Şâdgeldi Paşa Medresesi

müderrisi ve ba'dehû Amasya müftüsü olup Şeyhülislâm unvânını aldı. 827 sâline doğru vefât etdi. "Umdetü'l-ulemâi'l-muhakkikîn" idi.

Ahmed Paşa-Gümüşlüzâde

[368] Amasya a'yânından Gümüşlüzâde Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebi ibn-i Pîr Alâeddîn Ali Çelebi bin Kutbeddîn Mehmed Çelebi bin Cibrîl Bey'in mahdûmu ve Şeyhülislâm Celâleddîn Abdurrahman Çelebi'nin birâderidir.

Ammizâdesi Mevlânâ Şücâ'eddîn Ebu'l- Bekâ Pîr İlyâs Halvetî hazretlerinden ve Mevlânâ Hüsâmeddîn Hasan el-Hûyî'den ulûm-ı şer'iyye ve edebiyyeyi ahz u ikmâl ederek ders-i âm oldu. Ulemâ arasında zekâ ve faziletiyle iştihâr etdi. Kendisine Mevlânâ Şemseddîn Ahmed Çelebi dendi.

805'de Topal Timûr Hân'ın hafîdi Kara Mehmed Sultân ve mu'allimi Abdulcabbâr el-Mu'tezilî berây-ı teftîş Amasya'ya gelip Timûr'un Amasya vâlisi nasb etdiği Kara Devletşâhı Amasya şehrine yanaştırmayan ulemâyı imtihâna çekdikleri esnâda fazîlet-i ilmiyyesi parlak bir sûretde sâbit olduğundan Amasya belâdan kurtuldu. Bu da üstâdı Hazret-i Pîr İlyâs ile beraber Şirvân'a gönderildi.

808'de Timûr Hân'ın vefâtı üzerine ıtlâk edilip yine üstâdıyla beraber Amasya'ya avdet etdi. Amasya hükümdârı **[369]** Çelebi Sultân Mehmed Hân nâmına te'lîf eylediği "Mir'âtü'l-Mülûk" adlı kitabını Sultân-ı müşârün-ileyhe takdîm ederek teveccüh-i tâmma mazhar oldu.[19]

811'de Çelebi Sultân'ın baş-kâtibi ve müsteşârı olup 816'da müstakillen Osmanlı Pâdişâhı oldukta nişancı olarak dîvân-ı hümâyûn erkânından sayıldı. 822 senesinde vezâreti hâ'iz görülüp 824'de Sultân Murâd-ı Sânî cülûsunda mevkî'i rasânet buldu.

Ancak Sadr-ı a'zam Amasyalı Yahşî Beyzâde Bâyezîd Paşa'nın düzme şehzâde nâmıyla meşhûr Sultân Mustafa'nın harbinde esîr ve maktûl olup Candarlızâde İbrâhim Paşa'nın sadâretinde pîrliği bahânesiyle tekâ'üd edildi. 827 senesi evâhirinde vefât etdi.

Fâzıl, ulûm-ı şer'iyye ve edebiyyede mâhir, muhâzarât ve târîhe vâkıf, edîb, şâir, müdebbir, münşî bir zât idi. Mahdûmları Hüsâmeddîn Hasan, Bedreddîn Mahmûd Beylerdir. Mahmûd Beyzâde Abdullah Bey'in mahdûmu defterdâr Şemseddîn Ahmed Bey 890'da katîlen vefât **[370]** etdi.

818 senesi zelzelesinde harâb olan ceddi Gümüşlüzâde Tâceddîn Mahmûd Bey'in câmi-i şerîfini müceddeden ihyâ etdi. Birâderi Şeyhülislâm ve müfti's-sakaleyn unvânıyla Ya'kûb Paşa vakfiyesinde mezkûr olan Pîr Abdurrahman Çelebi için Sofular Mahallesi başında Kasr-ı Sûfiyân adlı bir zâviye-i dil-nişîn yaptırdı. Câmi-i şerîfin evkâfını tevsi' eyledi.

Ahmed Çelebi-Nusretzâde Hoca el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya Mevlevî-hânesi şeyhi Cemâleddîn Habîb Dede bin eş-Şeyh Nusreddîn Ahmed bin İbrâhim ez-Zilevî mahdûmudur. "Zileli Şeyh Nusret oğlu" demekle meşhûrdur. Amasya'da tahsîl-i ilm ü ma'rifet edib Çelebi Sultân Mehmed Hân devrinde Hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûn idâdına girdi.

Şehzâdeliğinde Amasya vâlisi iken Sultân Murâd Hân-ı Sânî defterdârı olup cülûsunda Edirne'ye giderek meşâhîr-i ümenâdan oldu. 827'de Arpa Emîni görülüp 831 sâline doğru vefât etdi. A'yân-ı hâcegândan Hâcü'l-Harameyn bir zât idi. **[371]**

Ahmed Çelebi-Şehzâde Sultân

Çelebi Sultân Mehmed Hân bin Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân bin Sultân Murâd-ı Hünkâr bin Sultân Orhân bin Sultân Osmân Şehzâdesi olup 809'da Amasya sarayında doğdu. Birâderi Sultân Murâd-ı Sânî cülûsunda Amasya sarayında ikâmet etdi.

---

19 Bu kitabın bir nüshası İstanbul'da Yerebatan mevki'inde kâ'in Es'ad Efendi Kütübhânesinde vardır. Bâlâsında ve derûnunda "Ahmed bin Hüsâmeddîn el-Amâsî" yazılıdır.

Diğer birâderi Şehzâde Küçük Mustafa Çelebi'nin hurûç ve kıyâmında Amasya kalesinde kâin saraya kaldırıldı. Alâ rivâyetin Bursa'ya celb ve habs edildi. 833'de mat'ûnen vefât etdi. Boğulduğu da mervîdir.

Ahmed Çelebi-Mevlânâ eş-Şeyh Şemseddîn

Bursa kadısı olup 796'da ma'zûlen vefât eden Amasyalı Aksarâyîzâde Mevlânâ Alâeddîn Ali bin Mevlânâ Fehreddîn İlyas bin Mevlana Cemâleddîn İbrâhim Aksarâyî mahdûmudur. Pederiyle beraber 783'de Amasya'dan Bursa'ya firâr edib orada müderris oldu. 832'de Bursa müftüsü ve Kazerûnî Zâviyesi şeyhi görüldü. 835 hudûdunda vefât etdi. Fâzıl, kâmil idi.

Ahmed Bey-Horozoğlu

Amasyalıdır. Amasya beylerbeyi Hacı Şâdgeldi Paşazâde Devâtdâr Ahmed Paşa'nın dâmâdı olan Eretnazâde Mehmed Bey bin Ali Bey bin Mehmed Bey bin Sultân Eretna Hân'ın mahdûmudur. Ceddi Sivas ve Kayseriye hükümdârı olan Alâeddîn Ali Bey, kesret-i cevârî ve cimâ'ından dolayı halk arasında Horoz Bey diye meşhûr olmuşdu. **[372]**

Pederi 782'de Kadı Burhân'ın Sivas'ı istilâsında kaçıp Amasya Emîr-i Kebîri Hacı Şâdgeldi Paşa'ya sığınmıştı. Kendisi Devâtdâr Ahmed Paşa'nın kerîmezâdesi olup Amasya'da doğdu. Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın evâ'il-i hükûmetinde züamâdan, ba'dehû ümerâdan olarak Tokat sancağı beyi oldu.

Sultân Murâd Hân-ı Sânî devrinde Sivas sancağı beyi olup hayli müddet orada kaldı. 837'de vefât edib Tokat'ın Meydân Köprüsü başında peder ve ceddi türbesinde defnedildi. Meşâhîr-i ümerâdan idi.

Mahdûmları Pîr Ahmed, Mehmed Beylerdir. Kerîmeleri de Bula, Fâtıma hâtunlar ve Selçuk Paşa'dır. 827 târîhli vakfiyesi müseccel olup pederinden kendisine intikâl eden Amasya'da Kızlar Sarayı altında Helkis kapısı kurbunda kâin konağını vakfetdiği vakfiyesinde mezkûrdur. Bir kerîmesi de Hundî Şâh olup 848'de vefât etdi.

Birâderi Yûsuf Bey de Amasya ümerâsından olup 838'de vefât etdi. Bunun da mahdûmu Mehmed Bey'dir. **[373]**

Vakfiyesinde "Kudvetü'l-e'âzım melîkü'l-ümerâ el-emîri'l-mu'âzzam Zahîreddîn Ahmed Bey bin Mehmed Bey bin Ali Bey" diye yazılıdır. Ezinepazarı nâhiyesinde Gürüp, Sarıalan, Bât, İmek nâm-ı diğer mezra'-ı Kara İbrâhim köylerini vakfetmişdi.

Ahmed Bey-Hacı İlyâsoğlu

Baba İlyâs Horasânî evlâdından ve Amasya ümerâsından Hamza Bey bin el-Hâc İlyâs Bey bin el-Hâc Nevrûz Bey bin Şemseddîn Mahmûd el-Tugrâ'î bin Baba İlyâs Horasânî mahdûmudur. Meşâhîr-i ümerâdan olup 837'de vefât etdi. Küpceğiz Mahallesi'nde bir bahçe içinde birâderi Murâd Bey'in yanında medfûndur. Mu'ammerînden idi. Buna "Hacı Beyzâde" de denirdi.

Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn

Sivaslıdır. Meşâhîr-i a'yândan Hacı Kutlug Şâh oğludur. Sivas ve Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib 803'de pederiyle beraber Amasya'ya geldi. Amasya'da ders-i âm olup yıllarca tedrîs-i ulûm etdi. 824'de Atabeg Gâzi Medresesi müderrisi görüldü. 838 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan olup mahdûmu Hâfız Abdulmü'min **[374]** Çelebi de ulemâdandır.

Ahmed Rûmî-Mevlânâ Şemseddîn

Rum köylü Süleyman bin Ali oğludur. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm oldu. 834'de "'Umdetü'l-ulemâ" görüldü. 840 hudûdunda vefât etdi. Ekâbir-i ulemâdan idi.

Ahmed Bey-Şehzâde Sultân

Amasyalıdır. Sultân Murâd-ı Sânî Amasya vâlisi iken ilk tevellüd eden şehzâdesidir. Pederinin cülûsunda Edirne sarayına nakledildi. Orada büyüdü. On beş yaşında iken 838 senesi saferinde Edirne'ye da'vet edilen Amasya vâlisi Yörgüç Paşa'nın yerine Amasya vâlisi olup geldi.

Lalası ve müdebbir-i umûru Şeyhî Mahmûd Paşa ve defterdârı da Amasyalı Bahşâyişoğlu Durmuş Çelebi oldu. Dört yıl kadar Amasya'da vâlilik edib 841 senesi zilhiccesinde vefât etdi. Müverrih-i meşhûr Amasyalı Şükrullah Çelebi "Behcetü't-Tevârîh" adlı eserinde şehzâde-i müşârün-ileyhin **[375]** Amasya'da medfûn olduğunu yazıyor. Narlı Bahçe Mezarlığının şimâl-i garbiyyesinde kâin kubbe altında medfûn olduğu rivâyeti vardır.

Ahmed Bey-Devâtdâr Paşazâde

Amasya beylerbeyi Devâtdâr Ahmed Paşa bin Hacı Şâdgeldi Paşazâde İkinci Şâdgeldi Bey'in mahdûmu ve sadr-ı a'zam Bâyezîd Paşa'nın kerîmezâdesidir. Pederi Şâdgeldi Bey, halk arasında "Şâdî Bey" demekle meşhûr olduğundan buna Ahmed Bey bin Şâdî Bey denmişdir. Birâderi Mehmed Bey'dir.

Dayısı sadr-ı müşârün-ileyhin eyyâm-ı ikbâlinde ümerâdan olup Sultân Murâd-ı Sânî Amasya vâlisi iken ma'iyyetinde bulundu. Müşârün-ileyhin cülûsundan sonra bir müddet Selânik muhâfızı, ba'dehû Sultân Ahmed'in Amasya vâliliğinde Amasya muhâfızı olarak geldi.

Şehzâdenin füc'eten irtihâlinde kendisine ba'zı taksîrât isnâd edildiğinden menkûb olup 842 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmları Mehmed, Ali, Burâk Beyler ve dâmâdı Tâceddîn Bey bin Hamza Bey'dir. **[376]**

Ahmed Çelebi-Mevlânâ Cemâleddîn

Merzifonludur. Oranın Kadısı Mevlânâ İmâdeddîn Mahbûb ibn-i Ahmed bin Mehmed bin Mevlânâ Sadr uş-Şeri'a Ubeydullah bin Mes'ûd bin Tâcü'ş-Şeri'a Mahmûd el-Mahbûbî el-Buhârî mahdûmudur. Pederinden vesâ'ir Amasya ulemâsından ahz-ı ulûm edib ders-i âm ve Sultâniyye-i Merzifon müderrisi ve oranın müftü ve kadısı olduğu hâlde 847 senesi hudûdunda vefât etdi. Fuzalâdan idi. "Mahbûbzâde" dendi.

Ahmed Çelebi-Mevlânâ Kemâleddîn

Edirne'de nişâncı iken Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân tarafından Mısır'a sefâretle gönderilip orada 798'de vefât eden Mevlânâ Cemâleddîn Safer Şâh bin Hoca Ahmed bin el-Hâc Abdullah et-Tebrîzî mahdûmudur. Merzifonlu olup orada doğdu pederiyle Edirne'ye gidip Bursa'da Mevlânâ Şemseddîn Mehmed Fenârî'den tahsîl-i ulûm ederken 804'de kaçıp Amasya'ya geldi.

Amasya müftüsü Şeyhülislâm Gümüşlüzâde Mevlânâ Pîr Abdurrahman Çelebi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Merzifon'da müderris oldu. Bu da 848 hudûdunda vefât **[377]** etdi. Bu da meşâhîr-i ulemâdandır. Mahdûmu Safer Şâh Çelebi ve birâderi Ali Paşa'dır.

Ahmed Çelebi-Sâbıkuddînoğlu

Amasya a'yânından Abdulmuhsin Çelebi bin Mehmed Çelebi bin Ahi Sâbıkuddîn Ebûbekir mahdûmudur. Ceddînin zâviyesi vakfına mütevellî olup 850 sâline doğru vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan idi. Mahdûmları Osmân, Ali Çelebiler ve birâderi Hüseyin Çelebi'dir. Ahmed bin Abdulmuhsin es-Sâbıkî diye imzâsı görüldü. Hüseyin Çelebizâde Sa'dî Çelebi meşâhîr-i ulemâ ve şu'arâdandır.

Osmân Çelebi de meşâhîr-i ulemâdan olup mahdûmu eş-Şeyh Kemâleddîn Ahmed el-Halvetî'dir. Bunun ahfâdından Emîn Mehmed Paşa bin Mahmûd Çelebi Halep vâlisi iken 1020'de vefât etdi. Defterdâr iken imzâsında es-Sâbıkî ta'bîri görüldü.

Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn es-Sûfî

Mehmed Çelebi mahdûmudur. Müfti's-sakaleyn demekle meşhûr olan Gümüşlüzâde Pîr Abdurrahman Çelebi'den ulûm **[378]** ve müşârün-ileyhin sohbetinde tasfiye-i derûn ederek tedrîs ve irşâda me'zûn oldu. Gümüşlüzâde zâviyesinde icrâ-yı meşîhat ve câmiinde kırk va'az u tezkîre muvâzabet ve Sofular Mahallesi'nde ikâmet etmekte iken 851'de vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan meşâyîh-i sûfiyyeden olup halvetî-meşreb, münzevî bir zât idi. "Sofî şeyh" demekle meşhûr idi. Mahdûmu Ali Çelebi'dir.

Ahmed Bey-Atabegzâde

Amasya ümerâsından Durmuş Bey bin Hasan Bey bin Ahmed Bey'in mahdûmudur. Yörgüç Paşa'nın akrabâsından olup onun sâye-i ikbâlinde meşâhîr-i ümerâdan ve dâmâdı oldu. Ba'dehû Medrese-i Atabegiyye vakfına mütevellî olup Varna harbinde bulundu. Tokat Beyi oldu. 857'de İstanbul fethinde şehîden vefât etdi. Mahdûmu Kâsım Bey'dir.

Ahmed Çelebi-Kocacık Hoca el-Hâc

Amasya'nın a'yân-ı tüccârından Hoca Mehmed Çelebi oğludur. Bu da meşâhîr-i tüccârdan olup kendisine mensûb olan mahallesinde bir mescid-i şerîf yaptırdı. Vakfiyesini 871 senesi rebiülevvelinde tanzîm ederek ba'dehû vefât etdi. Dindâr ve sâhib-i hayr bir zât idi. Mahdûmu Hoca el-Hâc Mehmed Çelebi ve bunun mahdûmu Hoca el-Hâc İbrâhim Çelebi ma'rûfdur.

Ahmed Bey-Taşanzâde

Köprülüdür. Oranın emîri olan Hasan Bey bin Ahmed Bey'in mahdûmudur. Züamâdan ba'dehû ümerâdan olup İstanbul fethinden sonra vefât etdi. Diğer Kaya Paşazâde Ahmed Bey **[379]** bin Durmuş Bey bin Kaya Paşa da bu asrın ümerâsından olup 865 sâlinden sonra vefât etdi.

Ahmed Paşa-Devâtdâr Paşazâde

Amasya beylerbeyi Devâtdâr Ahmed Paşazâde Hacı Mustafa Bey'in mahdûmu ve Yörgüç Paşa'nın halîlesi Safiye Hâtun'un birâderidir. Yörgüç Paşa'nın kayınbirâderi olduğu münâsebetle müşarün ileyhin Amasya vâliliğinde merkez muhâfızı, ba'dehû kibâr-ı ümerâdan olup Sultân Murâd-ı Sânî'nin ikinci cülûsunda Ankara beylerbeyi oldu.

Çünkü Varna harbinde fedâkârâne çalışıp pâdişâhın teveccühünü kazanmışdı. Ba'dehû İstanbul fethinde de yararlık gösterdi. Takriben 865 sâline doğru vefât etdi. Mahdûmları Hamza, Kâsım Beylerdir.

Ahmed Çelebi-Re'isü'l-Küttâb

Merzifonludur. Kendi imzâsından anlaşıldığı üzere Ahi Toy bin Ahmed el-Merzifonî mahdûmudur. Nesih ve ta'lîk yazılarında mâhir, ulûm u ma'ârifden behredâr olduğu münâsebetle Sultân Murâd-ı Sânî devrinde **[380]** kâtib-i dîvân-ı hümâyûn oldu.

855'de Sultân Fâtih Mehmed Hân'ın cülûsunda mevki'ini muhâfaza etdi. 856'da İstanbul'un fethinden sonra dîvân teşkîlâtı daha muntazam ve muhteşem bir hâle ifrağ edildiğinden 858'de Bosnalı Mahmûd Paşa'nın sadâretinde dîvân-ı hümâyûnda re'isü'l-küttâb oldu. Nişâncıların mâdûnunda ahz-ı mevki' etdi.

Devr-i Murâd-ı Hânî'de imzâsı "Ahmed bin Âhi Toy el-Merzifonî" ve 851'de yazdığı bir kitâbın sonunda "Ahmed bin Âhi Toy el-kâtibü's-Sultânî" imzâsı görüldü. Kezalik Sultân Fâtih devrinde pâdişâh-ı müşarün ileyhe hayli kitaplar yazdı. İmzâsı ba'zılarında "Ahmed bin Âhi Toy el-kâtib es-Sultânî ve ba'zılarında Ahmed bin Âhi Toy el-Merzifonî re'isü'l-küttâb es-Sultânî" görüldü.

Yazdığı kitapların ekserîsi Sultân Fâtih Kütübhânesinde mahfûz olup 866 târîhine kadar ber-hayât olduğu anlaşıldı. Ba'dehû vefât etdi. Hatt-ı ta'lîki pek güzel ve latîfdir. Âlim, hattât, kâtib **[381]** idi. Buna "Şemseddîn Ahmed el-Kâtib" denirdi. Mahdûmu Bedreddîn Mahmûd Çelebi'dir. Bunun evlâdına "Bedreddîn oğulları" dendi. Merzifon'da pek meşhûr idiler.

Ahmed Çelebi-Müneccim Şemseddîn

Bağdâdlıdır. Abdullah oğlu olup orada edebiyât, nücûm, târîh gibi ilimleri ve ulûm-ı sâ'ireyi tahsîl ederek Yörgüç Paşa vâliliğinde Amasya'ya geldi. İzzet ü ikrâm gördü. Yörgüç Paşazâdelere mu'allim olup tedrîs-i ulûm ederek "Müneccim Çelebi" diye iştihâr etdi.

Amasya vâlileri olan Şehzâde Sultân Ahmed ve Alâeddîn Beylere fevkalâde tekarrub edib onlara musâhib oldu. 851 târîhine kadar Amasya'da görüldü. Ba'dehû Edirne'ye gidip sarây-ı hümâyûn ağalarına çatdı. Bunlardan Bosnalı Mahmûd Paşa'nın vezâret-i sadâretinde nedîm-i hâsı oldu.

858'de Mahmûd Paşa vezîr-i a'zam oldukta târîh, takvîm, zâyiçe gibi ahvâl-i âlemden bâhis "Kitâbü'l-'Acâ'ib" adlı eserini sadr-ı müşârün-ileyhin nâmına te'lîf etdi. Bu kitabın bir nüshası Nur-ı Osmâniyye Kütübhanesinde bulundu. Kendi hattıyla yazılmış **[382]** olması pek muhtemeldir.

Mevlânâ Müneccim Çelebi, Mahmûd Paşa vâsıtasıyla Sultân Fâtih'in ma'lûmu olup her ikisine de fevkalâde hulûl ederek pek çok servet ü sâmân edindi. Ba'zı ahvâlinden dolayı Şeyhülislâm Fahreddîn Acemî demekle meşhûr olan Fahreddîn Mehmed er-Râzî husûmetini kazandı. 867 hudûdunda vefât etdi.

Yazdığı esere, selâtîn-i vüzerâya hulûl etdiğine bakılırsa fâzıl, edîb, nücûm ve tevârihe fevkalâde âşinâ, elsîne-i selâse ile mütekellim, natûk, azbu'l-lisân, mizâc-gîr olduğu anlaşılır. Şakâyık'ın Fahreddîn Acemî tercemesinde kaydetdiği hikâyenin masdarı, bu Müneccim Çelebi olsa gerek. Allahu'âlem bi-hakikâti'l-hâl.

Ahmed Çelebi-Emîr Kethüdâzâde Şemseddîn

Amasya'da Emîr Kethüdâ demekle meşhûr Mehmed Bey bin Abdulvehhâb'ın mahdûmudur. Pederi Yörgüç Paşa kethüdâlığından emîrü'l-livâ olmuşdu. Bu sebebden "Emîr Kethüdâzâde" dendi. Ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve müderris-i benâm oldu.
Sonra **[383]** kasabât ve bilâda kadı olarak 870 sâlîne doğru vefât etdi. Kibâr-ı kudât ve ulemâdan idi. Mahdûmu Muhyiddîn Mehmed Çelebi'dir.

Ahmed Çelebi-Mevlânâ Rükneddîn el-Cündî

Amasya züamâsında Cündî Mahmûd Bey bin Kemâl Çelebi mahdûmu olup "Mevlânâ Cündî" demekle meşhûrdur. Amasya'da Tâceddîn İbrâhim et-Tokâdî, ZiyâeddînYûsuf bin Abdulmelîk el-Amâsî, Merzifon'da Şerîf Cürcânî tilmizi olan Ferîdüddîn Mehmed bin İbrâhim ed-Devvânî, Şücâ'eddîn İlyâs bin Yahyâ el-Merzifonî gibi fuzâlâdan ahz-ı ulûm ederek Amasya'da ders-i âm oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek fevkalâde iştihâr edib Torumtay Medresesi müderrisi oldu. Kendisine teklîf-i kazâ edildikde redd eylediğinden Yörgüç Paşa Medresesi müderrisliği verildi. Ömrünün sonuna kadar tedrîs ve tezkîrden ferâgat etmeyip 877 senesi hilâlinde vefât etdi.[20]

Gâyet fâzıl, muhakkik, Arab ve Acem edebiyâtına fevkalâde vâkıf, müteşerri', zâhid bir müderris-i benâm idi. Şâkirdân-ı **[384]** ma'rifeti pek çokdur. Hatîb Kâsım Efendi, Mevlânâ Abdî Çelebi, Abdîzâde Abdurrahman Efendi gibi fuzalâ bunlardandır.

---

20 "Kitâbü'l-Misbâh" adlı eseri esnâ-yı tedrîsinde güzelce şerh ve i'zâh ederek "Dav'ü'l-Misbâh" tesmiye etti. Muhtasar, müfîd bir eserdir.

Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn

Amasya ulemâsından Mevlânâ Ârif Çelebi bin Abdul'azîz Bey bin Hâlîl Bey bin Nûreddîn Kutlu Bey bin Fîrûz Bey bin Şemseddîn Mahmûd Tuğrâ'î bin Baba İlyâs Horasânî mahdûmu olup "Ârif Çelebizâde" demekle meşhûrdur.

Ulemâ-yı asrdan telemmüz ve ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm, müderris, kadı olup 880 sâline doğru vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve a'yân-ı kudâttan bir zât olup mu'ammerînden idi. Mahdûmları Muhyiddîn Mehmed, Ârifî Hüseyin Çelebilerdir.

Ahmed Çelebi-Nakîbzâde Mevlânâ es-Seyyid

Amasya nakîbü'l-eşrâfı olup yukarıda sülâle-i tâhîresi yazılan sâdât-ı Hüseynîden es-Seyyid Şemseddîn Ebû Hâşim Mehmed bin Abdullah es-Semerkandî mahdûmu olup ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek pederine verilen şerâfet vazîfesi, müşârün-ileyhin irtihâlinde kendisine ve kardeşlerine verildi. **[385]**

Ba'dehû nakîbü'l-eşrâf olup 882 hudûdunda vefât etdi. Ulemâ ve küremâdan olup pek muhterem, âbid, beşûş bir zât idi. 870'de tanzîm edilen Hızır Paşa vakfiyesine şâhid olup es-Seyyid Ahmed bin es-Seyyid Şemseddîn es-Semerkandî diye imzâ koymuş "Bi'l-cümle güvâh şudem" ta'bîriyle şehâdetini yazmıştır.

Ahmed Şemseddîn Çelebi-Mevlânâ Gerçekzâde

Amasya müftüsü Gerçekzâde Mevlânâ Musliheddîn Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Ulemâdan tellemüz ederek tahsîl-i ulûm edib Amasya'da ders-i âm, Hüsâmiyye müderrisi, Tokat kadısı oldu. 881'de Amasya müftüsü olup 885 senesi hilâlinde vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve kudâtdan idi.

Ahmed Şemseddîn Çelebi-Hoca Sultân

Amasya a'yânından ve sülâle-i Selçukiyyeden Sa'îd Çelebi bin Mes'ûd Bey bin Sultân Rükneddîn Kılıçarslan Şâh bin Mes'ûd Çelebi bin Sultân Tâceddîn Altunbaş Gâzi Çelebi bin Sultân Gıyâseddîn Mes'ûd Şâh bin Sultân İzzeddîn Keykâvus-ı Selçukî mahdûmudur.[21]

Seng-i mezârında mahkûk olduğu üzere 811'de Amasya'da **[386]** doğdu. Pederinin vefâtında bi'l-cümle metrûkâtına vâris olup ağır ze'âmetle taltîf edildi. Servet ü sâmânını ticâretle tenmiye ederek meşâhîr-i ağniyâdan ve Sultân Bâyezîd-i Sânî'nin hâce-i kurenâsından oldu.

880'de Amasya'nın Dârü's-Selâm Mahallesi üstünde mu'azzam bir hângâh ve misâfir-hâne ve imâret binâ ederek meşâhîr-i meşâyîh-i kirâmdan Çelebi Halîfe demekle meşhûr eş-Şeyh Cemâleddîn Mehmed bin Mahmûd el-Halvetî'yi oraya şeyh nasb etdi. Vakfiyesini de tanzîm ederek emlâk ü akârâtını oraya vakf ve mahdûmu Mes'ûd Şâh Çelebi'yi mütevellî nasb eyledi.

888'de dâr-ı na'îme irtihâl eyledi. Pâdişâh ile halk arasında pek muhterem, sahî, me'ârif-perver bir zât idi. Zâviyesinin kapısı önünde medfûndur. Orta taşı mevcûd olup baş ve ayak taşları hayli arandığı hâlde bulunamadı.

Zâviyesi harâb olup arsası üstüne bir Ermeni hâne yaptırmış olduğu nazar-ı dikkatimi celb etdi. Hâne sâhibinin müsâdesiyle bahçesini aradım. Yarım arşın kadar yükseklikde olan bahçe duvarının bir köşesinde o taşları bulup çıkardım. **[387]** Baş taşında Şemseddîn Ahmed bin Sa'îd ismi mahkûk ve altında târîh-i tevellüdü olan 811 senesi rakamla yazılmış ve ayak taşında târîh-i vefâtı olan 888 senesi Arapça hakk edilmiş gördüm ve aynen yazmıştım. Hayfâ ki Taş Musluk harîkinde yandı. Hâtırımda bu kadar kaldı.

---

21 Hoca Sultân bu sülâlesi kuyûd-ı vakfiyeden anlaşıldı. Sivas'da şehîd edilen Kılıçarslan Şâhın Mes'ûd, Âzer, Ali Koç adlı üç oğlu ve Ali Koç Bey'in de Hüseyin Bey adlı oğlu olduğu da kayden anlaşıldı.

Bu zâviyenin vakfiyesi Zanalızâdelerden birinin elinde olduğunu öğrendim ise de ma'alesef ne o kimseyi ne de vakfiyesini göremedim. Kuyûd-ı vakfiyeden öğrendiğime göre tevliyeti evlâdına ve nezâreti ilk şeyhi olan müşârün-ileyhin evlâdına meşrût olduğu anlaşıldı.

1092'de tevliyeti züamâdan Veli Bey'e tevcîh edilmişdi. Sâdât-ı ulemâdan Zanalı es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi tevliyeti bundan alıp 1099'da sânîyen Veli Bey'e verildi. Ba'dehû sânîyen yine Hacı Ahmed Efendi mütevellî oldu. 1097'de tekkenin şeyhi ve nâzırı olan eş-Şeyh Mehmed Efendi'nin vefâtıyla nezâreti de kendisine tevcîh etdirmişdi. Zâviye, Zanalızâdelerin tevliyet ü nezâretinde yanıp arsa olarak satılmıştır. Vâridâtı kurâ ve mezâri'dir. **[388]**

Ahmed Şemseddîn Bey-Gümüşlüzâde

Amasya a'yânından Gümüşlüzâde Abdullah Bey bin Mahmûd Bey bin Nişâncı Ahmed Paşa'nın mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ma'arifden sonra vâlî bulunan Sultân Bâyezîd Hân-ı Sânîye intisâb ederek kâtib-i dîvânî, ba'dehû defterdârı oldu.

886'da sultân-ı müşârün-ileyhin cülûsunda İstanbul'a gelip baş-defterdâr oldu. Ancak rükabâ-yı ikbâli tarafından Sadr-ı a'zam Amasyalı İshâk Paşa'yı, vezîr-i sâlis Hızır Paşazâde Mehmed Paşa'yı, bunu ve re'isü'l-küttâb Amasyalı Pîr Ahmed Çelebi'yi, da'va-yı saltanatla kıyâm eden Şehzâde Sultân Cem tarafdârı gösterilmişdi. 889'da İshâk Paşa Selânik'e, Mehmed Paşa bin Hızır Paşa Amasya'ya, sâhib-i terceme Dimetoka'ya, Pîr Ahmed Çelebi de İnegöl'e nefyedilerek azledildi. Çünkü sâhib-i terceme, Dimetoka'da kâin çiftliklerini 888'de vakfetmiş, Amasya'da müceddeden binâ etdiği câmiinin kapısı bâlâsında mahkûk olan ebyâtı vakfiyesine derc etdirmişdi. **[389]**

890'da Amasya'da kâin ceddînin câmii arsası üzerine müceddeden ve tevsi'an mükemmel bir câmi-i şerîf yaptırdığını kapısı bâlâsına hakk etdirdiği "İbtidâ-yı în binâ bahayr-ı Ahmed Bey be-hân lik târîhiş bûd kadtemme câmi'ün-kebîrun-890" beytinden anlaşılır. Ya'ni 888'de binâsına mübâşeret ve 890'da ikmâl edildi, demek olur.

Defterdâr müşârün-ileyh Dimetoka'da 891 senesi evâilinde vefât edib[22] orada Sultân Bâyezîd-i Evvel Câmiinin şimâlinde kâin kabristan içinde medfûndur. 1308'de Dimetoka'ya gidip kabrini araştırdım. Bu kabristân içinde bir defterdârın medfûn olduğu söylendi ise de kabrini ma'alesef bulamadım. Gösterilen yerde yere gömülmüş ufak ve kara bir taş gördüm. Yazı yokdu.

Ahmed Şemseddîn Çelebi-Bâlîzâde

Müverrih-i meşhûr Amasyalı Bâlî Ahmed Çelebizâde Şükrullah Çelebi bin Şehâbeddîn Ahmed Bâlî Çelebi bin Zeynüddîn Siyavuş Çelebi bin eş-Şeyh İzzeddîn Evrân Çelebi bin Doğan es-Silifrî mahdûmudur. Ceddi Bâlî Çelebi, Mü'eyyedzâdelerin ceddi olan **[390]** eş-Şeyh Alâeddîn Ali Yârî Çelebi birâderidir.

Ulemâ-yı asrdan tahsîl-i ulûm edib Edirne'de müderris, ba'dehû kadı oldu. 879'da Şehzâde Sultân Cem Çelebi Konya vâlisi olup Konya Kadısı İbrâhim Paşa bin Mehmed Çelebi bin Muhsin Çelebi de vezîri ve müdebbir-i umûru oldukda Konya kadısı ve kaz'askeri oldu.

886 senesi rebiülevvelinde Amasya vâlisi Sultân Bâyezîd Hân-ı Sânî İstanbul'a gelip taht-ı Osmâniyye cülûs etdikde birâderi şehzâde Sultân Cem Konya'da i'lân-ı saltanât ederek 887 de sâhib-i tercemeyi sefâretle Sultân Bâyezîd'in nezdine gönderdi.

İbtidâ Sultân Bâyezîd'in izzet ve ikrâmını gördü. Sultân Cem'in matlabını, ya'nî memâlik-i Rumeli'de Sultân Bâyezîd ve memâlik-i Anadolu'da Sultân Cem icrâ-yı hükûmet etmek üzere memâlik-i Osmâniyyenin taksîmini arz etdikde derhâl habs edildi. 888 senesinde Sadr-ı a'zam İshâk Paşa'nın şefâ'atiyle mahbusdan çıkdı. 892'de ma'zûlen vefât etdi. **[391]**

Kibâr-ı ulemâ ve üdebâdan zarîf, natûk, fâzıl, muhâzarâta vâkıf, gâyet kâmil bir zât idi.

---

22 Müşârün ileyhin maktûlen vefât ettiğine dâ'ir Amasya'da bir rivâyet vardır. Dimetoka'ya âid vakfiyesi kuyûd-ı vakfiye idâresinde müsecceldir.

Mahdûmu Ubeydullah Efendi de kudâtdan olup Amasya'da bir câmi-i şerîfi vardır. Bunun hafîdi es-Seyyid Şükrullah Efendi bin Yahyâ Çelebi bin Mehmed Çelebi bin Ubeydullah Efendi 1011'de muhterık olan bu câmii tecdîden i'mâr etmişdir. Asrımızda Saraçzâde Yaşar Mehmed Efendi bu zâtın ahfâdından olduğunu iddi'â ederdi.

Ahmed Şemseddîn Çelebi-Küpelioğlu el-Hâc

Amasya ulemâsından İmâdeddîn Ömer Çelebi bin Mecdeddîn Abdulmecîd Çelebi bin eş-Şeyh Küpeli Mü'eyyed Çelebi ya'nî Ebû İshâk Kazerûnî mahdûmu ve kaz'asker Muhyiddîn Mehmed Efendi'nin yeğenidir. Amcasından tahsîl ederek müderris ve amcasına tezkireci, ba'dehû sahn-ı semâniyye müderrisi oldu.

Sultân Bâyezîd-i Sânî cülûsunda Edirne kadısı olup 888'de ma'zûlen İstanbul'a geldi. 889'da Amasya'ya i'zâm edilip 893'de Amasya'da vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi. Bu da şehzâde Sultân Cem tarafdârlığıyla ithâm edilmişdi. **[392]**

Ahmed Bey-Devâtdâr Paşazâde

Amasya ümerâsından Burâk Bey bin Mehmed Bey bin Devâtdâr Ahmed Paşa mahdûmudur. Ceddînin hemşîresi Ehlî Hâtun vakfına mütevellî oldu. Züamâdan iken meşâhîr-i ümerâdan olup Mısır harbine me'mûren gitdi. 893'de vefât etdi. Birâderi Ali Bey de ümerâdan idi.

Ahmed Şemseddîn Çelebi-İmâmzâde

Amasya'nın İçerişehir'inde Câmi-i enderûn imâmı Mahmûd Çelebi bin Mehmed mahdûmudur. Merzifon Sultâniyyesi müderrisi olan Seydî Ahmed Kırımî, Amasya'da Mevlânâ Ahmed Cündî ve Tokâdîzâde Cemâleddîn Yûsuf Çelebilerden ikmâl ederek ders-i âm oldu.

Ba'dehû Halvetiyye şeyhi Pîr Bahâ'eddîn Mehmed Çelebi'ye intisâb ederek tasfiyye-i bâtın edib sûfiyye mesleğine girdi. Terk-i tedrîs ederek Gümüşlüzâde Pîr Hayreddîn Hızır Çelebi sohbetinde tefeyyüz etdi. Bu esnâda İçerişehir'de Mahmûd Çelebi Zâviyesi şeyhi olup 894'de vefât etdi. Fâzıl, vâ'iz, mazınne-i kerâmet, ta'bîr-i menâmda **[393]** yegâne-i rûzgâr idi. "Çelebi Halîfe" demekle meşhûr Pîr Cemâleddîn Mehmed Çelebi bu zâtı âsârında çok senâ etmişdi.

Ahmed Ağa-Karaca Dizdâr

Fâtih Sultân Mehmed Hân'ın bende-gânından olup cülûsunda i'tâk ederek 860'da Sultân Bâyezîd-i Sânî ma'iyyetine me'mûren Amasya'ya geldi. Azabân ağalığından kal'a-yı bâlâ dizdârı olup yıllarca Amasya Kalesi muhâfızı olarak kaldı. 890'da kal'a-yı bâlâda Bey Câmii civârında bir medrese binâ edib "Dizdâriyye Medresesi" dendi. 895 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmları ulemâdan Muhyiddîn Mehmed Çelebi ile beylerbeylerinden Mustafa Paşa'dır. Bunlara "Karacazâdeler" dendi. Mustafa Paşa, medresenin evkâfını tanzîm ve tevsi' etmişdir. Buna "Karagöz" de denmişdir.

Ahmed Bey-Kubâdzâde

Lâdiklidir. Simre-i Lâdik emîri Alâeddîn Keykubad bin Sultân Tâceddîn Altunbaş Gâzi Çelebi evlâdından Âdil Bey bin Cüneyd Bey bin Ali Bey'in mahdûmudur. Pederinin **[394]** vakfına mütevellî ve meşâhîr-i ümerâdan olduğu hâlde 900 hudûdunda vefât etdi. Birâderleri Hüseyin, Mahmûd Beylerdir.

Ahmed Paşa-Hacı Hamza Beyzâde

Amasyalıdır. Devâtdâr Ahmed Paşa evlâdından olup Amasya'da mescid-i şerîfi ve mahallesi olan el-Hâc Hamza Bey bin Ahmed Bey'in mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ma'ârif edib Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye intisâb etdi.

882'de Tâcî Bey'in Bağdâd'a firârında sultân-ı müşârün-ileyhe nişâncı olup 886'da Bâyezîd-i Sânî taht-ı Osmânîye cülûs etdikde İstanbul'a gidip ba'zı emânetlerde istihdâm edilerek 893'de Kara Dâvud Paşa'nın azlinde nişâncı olduğu evrâk-ı resmîyede görüldü.

898'de tanzîm edilen Sultân Bâyezîd'in Edirne vakfiyesinde nişâncı olarak görülüp 899'da vezîr ve kubbe-nişîn oldukta selefi kendisine halef oldu. 903'de Candarlızâde İbrâhim Paşa sadr-ı a'zam oldukta ma'zûl ve ba'dehû merhûm oldu.

Âlim, kâtip, hattât idi. Birâderleri el-Hâc **[395]** Îsâ, Kâsım, Mahmûd Beylerdir. 882'de bu birâderleri ile beraber müştereken pederlerinin vakfiyesini tanzîm ve evkâfını tesbît etdirdi. 903'de pederinin mescid-i mesâlihine kendi emlâkini vakfetmişdi. Vakfiyesinde "el-vezîrü'l-kebîr Ahmed Paşa bin Hamza et-Tevki'î" yazılıdır.

Şâyân-ı dikkatdir ki 903'de dîvân-ı hümâyûnda vezîr olan Fenârîzâde Ahmed Paşa da azledilerek Bursa'ya gönderilmiş ve yerine Hersekzâde Ahmed Paşa vezîr olmuş idi. Bunlar evrâk u kuyûd-ı resmîyeden anlaşıldı. Hacı Hamza Bey'le Ahmed Paşa'nın vakfiyeleri mütevellileri elinde görüldü. Bunlar kuyûd-ı vakfiye idâresinde müseccel değildir.

Ahmed Kutbî Çelebi-Câmîzâde

Mevlânâ Abdurrahman Câmî Hazretlerinin akrabâsından ve Amasya ulemâsından Mevlânâ Kutbeddîn Mahmûd Câmî mahdûmu olduğu kendi imzâsından anlaşıldı. Halk ve şu'arâ arasında "Kutbî Ahmed Çelebi" demekle meşhûr olduğundan tercemesi harf-i kâf'da gelir.

Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn

[396] Amasya ulemâsından mu'allim-i Sultânî Hatîp Kâsım Efendi'nin birâderi olup Mevlânâ Ya'kûb Çelebi bin Ahmed Çelebi bin Mehmed Bey bin Ebûbekir Bey bin Emîr el-Hâc Ali Bey'in mahdûmudur. Halfet Gâzi evlâdından olup ba'de't-tahsîl kibâr-ı ulemâ ve kudâtdan oldu.

Birâderinin vefâtı üzerine Halfet Gâzi evkâfına mütevellî olduğu hâlde 905 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Abdullah Efendi de kibâr-ı ulemâ ve kudâtdandır. Yeğeni Hatîb Kâsımzâde Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Efendi de kibâr-ı fuzalâdandır.

Ahmed Efendi-Osmâncıklı el-Hâc

Mehmed oğludur. Amasya'da fuzalâdan tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve Halfet Gâzi müderrisi oldu 907 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi. El-Hâc İbrâhim Çelebizâde **Ahmed Şemseddîn Efendi** de bu esnâlarda vefât etdi. Ulemâdandır.

Ahmed Efendi-Sibekzâde

Amasya şu'arâsının meşâhîrinden ma'dûd olan Fettâhî **[397]** Yahyâ Çelebi bin Abdulfettâh Neysârî mahdûmudur. 844'de Amasya'da doğdu. Tokatîzâde Yûsuf, Cündîzâde Rükneddîn Ahmed Çelebilerden ikmâl-i tahsîl edib aklâm-ı ma'rûfeyi bi'z-zât kıbletü'l-hattâtîn Amasyalı Şeyh Hamdullah Efendi'den temeşşuk ve ahzetdi.

Bir tarafdan tedrîs-i ulûm, diğer tarafdan ta'lîm-i hutût ederek iştihâr edib Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'e mu'allim-i hatt ve Câmîzâde Kutbî Ahmed Efendi'nin irtihâlinde şehzâde-i müşârün-ileyhin nişancısı oldu.

Uzûbet-i lisânı, fazîlet-i beyânı sâyesinde şehzâdenin teveccüh ve i'timâdını kazanıp ikbâline ilticâ eden hayli Â'câma vâsıta-i nüfûz ü ikbâl oldu. 910'da kemâl-i huzûr ve sa'âdet içinde vefât etdi.

Âlim, kâmil, edîb, hattât-ı meşhûr idi. Mahdûmu Abdulfettâh Efendi kibâr-ı ulemâ ve kudâtdandır. Mustakîmzâde Süleyman Sa'deddîn Efendi "Tezkiretü'l-Hattâtîn"de diyor ki: "Hatt 908 muharreminde itmâm ve Sultân Bâyezîd'e hediye edildikde hazz u kabûl edib mukâbelesinde in'âm **[398]** eylediği mushaf-ı şerîf sultân-ı mezbûrun intikâlinde türbesine vaz'

olundu.”

Ahmed Efendi-Koca Mu’îd

Mustafa oğludur. Amasya’da Abdîzâde Muhyiddîn Mehmed, Hatîb Kâsım Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib üstâdına mu’îd ve mülâzım, ba’dehû ders-i âm-ı meşhûr oldu. Amasya müftülerine müsevvid ve ba’dehû Yörgüç Paşa Medresesine müderris olduğu hâlde 916 hudûdunda vefât etdi. Fâzıl, fakîh, müteşerri’ bir müderris idi.

Ahmed Hân-Şehzâde Sultân

Amasyalıdır. Selâtîn-i Osmâniyyeden İkinci Sultân Bâyezîd Hân ibn-i Fâtih Sultân Mehmed Hân-ı Sânî bin Sultân Murâd Hân-ı Sânî şehzâdesidir. 870’de Amasya’da doğdu. 878’de emr-i mesnûn-ı hıtânı İstanbul’da icrâ edilip Amasya’ya gönderildi. 880’de Amasyalı Pîr İmâm Mezîdzâde Şerefeddîn Ya’kûb Çelebi hizmet-i ta’limine me’mûr oldu.

886 senesi rebiülevvelinde Sultân Bâyezîd Hân Amasya’dan İstanbul’a gidip taht-ı saltanata cülûs etdikte yerine Amasya vâlisi **[399]** ve Candarlızâde İbrâhim Paşa da lalası ve müdebbir-i umûru, Yörgüç Paşazâde Süleyman Paşa vilâyet muhâfızı, Hacı Beyzâde Tâcî Bey nişâncısı, Hacı Sinan Beyzâde Abdullah Bey de defterdârı oldu.

887’de İbrâhim Paşa İstanbul’a gidip yerine defterdâr Abdullah Paşa lalası ve müdebbir-i umûru oldu. Yeniceli Mûsâ Çelebi defterdârı olarak teayyün etdi. 889 senesi muharreminde Amasyalı Hızır Paşazâde Mehmed Paşa lalası ve müdebbir-i umûru olarak İstanbul’dan geldi. Abdullah Paşa, Anadolu beylerbeyi olup Hatîb Kâsım Efendi de mu’allimi oldu.

890’da Süleyman Paşa İstanbul’a gitdi. 894’de mu’allimi Hatîb Kâsım Efendi vefât eylediğinden Birgilizâde Mustafa Efendi mu’allimi olarak İstanbul’dan geldi. Amasya’nın kibâr-ı ulemâ ve fuzalâsına nisbetle genç ve mu’îd çağında sayılırdı. Biraz da mağrûr ve müteazzım bir zât idi.

896’da şehzâdeleri Murâd ve Alâeddîn Beylere sünnet düğünü tertîb eylemişdi. Mu’allim-i mûmâ ileyhin Amasya fuzalâsına karşı te’azzum ve tasaddur-ı dâ’iyesi ve ulemânın da te’annüdü oldukça mühim bir vak’aya sebebiyet verdiğinden mu’allimin azliyle Pîr İmâm **[400]** Mezîd oğlu Şerefeddîn Ya’kûb Efendi mu’allim oldu.

Senelerden beri saray muhâfızı olan Kemâl Paşazâde Süleyman Bey Tokat sancağı beyi olup gitdi. Yerine Dizdârzâde Mustafa Bey saray muhâfızı oldu. Amasya’da mukîm olan Şehzâde Sultân Selîm, Şehenşâh, Alemşâh, Korkud Çelebilerden her biri birer büyük sancağa vâlî ve emîr gönderildi.

898’de Nişâncı Hacıbeyzâde Tâcî Bey Emîr-i divân olup Tâceddîn Paşa unvânını aldı. Ulemâ-yı A’câmdan Ahmed bin Kutbeddîn el-Câmî de nişâncı olup “Kutbî Ahmed Çelebi” dendi. Sadr-ı esbak Amasyalı İshâk Paşazâde Pîrî Bey defterdâr olup selefi Yeniceli Mûsâ Çelebi İstanbul’a gitdi.

904’de lalası Vezîr Mehmed Paşa’nın vefâtı üzerine Emîr-i Divân Tâceddîn Paşa lalası olup saray muhâfızı olan Mustafa Paşa emîr-i divân ve ve Âbâdzâde Kâsım Paşa da saray muhâfızı oldu. Ancak nişâncı Kutbî Ahmed Çelebi fevkalâde yüz bulup erkân-ı divânı şehzâdeye fazla si’âyet etmeye başladı.

905’de Tâceddîn Paşa, Kefe beylerbeyi olup **[401]** yerine Hakalalı Âbâdoğlu Kâsım Paşa bin Abdullah Bey vezîr ve lalası ve nişâncı Kutbî Ahmed Çelebi de azledilip yerine kudâtdan Sibekzâde Ahmed Efendi nişâncı oldu.

908’de vezîr Kâsım Paşa’nın husamâsı olan A’câmın ilkâât-ı bed-hâhanesiyle şehzâdeyi igzâb eylediğinden bi’z-zarûre Trabzon’a vâlî Şehzâde Selîm Hân’ın nezdine firâr ve ilticâ etdiği esnâda emîr-i divân olan Karagöz Ahmed Ağazâde Mustafa Paşa vezîr ve lalası oldu.

909 senesi şevvâlinde vezîri Mustafa Paşa İstanbul’a gidip yerine emîr-i divân olan Yularkısdı Sinan Paşa vezîr ve lalası ve 910’da nişâncı Ahmed Efendi’den vefâtıyla Amasyalı ulemâdan Münîrî Mehmed Çelebi nişancı ve alaybeyi Acem Alizâde Bâlî Bey de emîr-i divân

ve Amasyalı Yahşî Beyzâde Ahmed Bey de saray muhâfızı oldu.

Bu hey'et kendisini hüsn-i idâre ederek icrâ-yı saltanat etmekde iken iki mes'ele huzur ve zevkini ihlâl ediyordu: Biri birâderi Sultân Selîm Hân'ın kıyâmı, diğeri de **[402]** Şâh İsmâil Safevî hesâbına Şi'îlerin isyânı idi. Bunların her ikisi de pek mühimdi.

916'da kendisini pek ziyâde bî-huzûr eden birinci mes'eleyi halletmek üzere şehzâdesi Sultân Murâd'ı Amasya'da kâ'im-makâm nasb ederek Üsküdâr'a gitdi. Pederinin taht-ı saltanatı kendisine ferâgat edeceğini umardı. Sultân Bâyezîd de bu fikir ve niyetde idi.

Lâkin Şi'îlerin isyânı Anadolu'da bir herc ü merc uyandıracak derecede kesb-i ehemmiyet etmişdi. Binâen'aleyh yeniçeri ağası Dukakinzâde Ahmed Ağa'nın tertîbinden ileri geldiği zann edilen yeniçeri zâbıtânının müdâhalesi cülûsa mâni' oldu. Cülûs-ı erbâb isyânın tenkiline ta'lîk edilerek bil-mecburiye Amasya'ya döndü.

917'de Sadr-ı a'zam Atik Ali Paşa âsilerin üzerine serdâr olup ordusuyla Amasya'ya geldi. Edilen muharebede Serdâr Ali Paşa şehîd ve ordusu mağlûben târâç edildiğinden büyük ümitsizliklere dûçâr oldu. **[403]**

Bu esnâda birâderi Sultân Selîm Hân'ın cülûs için Edirne'den hareketle İstanbul'a tekarrüb etdiğini duydu. Tekrâr Üsküdâr'a koştu. Maltepe'ye vusûlünde 918 saferinin yedinci günü birâderinin tahta cülûs etdiğini haber aldı.

Bu hâdiseden fevkalâde müte'essir olup Maltepe'den döndü. Bursa, Ankara, Konya gibi eyâlât-ı cesîmeye kendi tarafından vâliler nasb ederek Amasya'ya gelip i'lân-ı saltanat etdi. Nâmına hutbe okutdu. Birâderini tanımadı. Her tarafdan kuvvetlerini cem' ederek büyük bir ordu ile İstanbul üzerine yürüdü.

Amasya havâlisinde bir avuç denecek kadar mikdârı az olan âsilere mağlûb ordusu Eskişehir önünde birâderi Sultân Selîm Hân ordusuna karşı duramadı. Yine mağlûb olup esir oldu. 918 senesi zilhiccesinde birâderinin fermânı ile boğuldu. Cenâzesi Bursa'ya gönderilip zilhiccenin on dokuzuncu günü Sultân Murâd-ı Sânî türbesine defnedildiği Bursa sicilinde görüldü. **[404]**

Âlim, Arab u Acem edebiyâtına vâkıf, şâir, tab'an kerîm, adl ü hakkaniyeti sever, ulemâ ve meşâyîhe muhib, Acemlere pek mâ'il, zevk ü sefâya mübtelâ, azmi kavî, kalb ü re'yi za'if idi. Bu yüzden kendisini ve Amasya'yı felâkete sürükledi.

Akdağ eteğinde kâin Zana karyesiyle Ziyare Mahallesi'nde birer câmi-i şerîfi olduğu vakfiyeden anlaşıldı. Vâlidesi Bülbül Hâtun'un Amasya'da câmi ve mekteb ve imâreti, Lâdik kasabasında câmi-i şerîf ve hamâmı olduğu vakfiyesinde mezkûrdur.

Şehzâdeleri Murâd, Osmân, Alâeddîn, Süleyman, Kâsım, Hızır, Bâyezîd Beylerle kerîmeleri Gevherhan, Neslihân Sultânlar ma'rûfdur. Dâmâdları da Şâdgeldi ahfâdından Nasûh Beyzâde Süleyman Bey ve Yularkısdı Sinan Paşazâde Mustafa Bey olduğu da 927 Rebiülevvel târîhli enderûn-ı vezâ'if defterinde muharrer görüldü. Bunların terâcim-i ahvâli ve evlâdı aşağıda gelir. **[405]**

Ahmed Bey-Devâtdâr Paşazâde

Amasya ümerâsından Velî Bey bin Burâk Bey bin Şâdî Bey bin Devâtdâr Ahmed Paşa'nın mahdûmudur. Tercemesi yazılan Amasya Vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'in ma'iyyet-i ümerâsından olup 918'de saltanat kavgasında fevt oldu.

Diğer Devâtdâr Paşazâde Ahmed Bey bin Abdullah Bey de şehzâde-i müşârün-ileyhin ümerâsından olup 918'de vefât etdi. Bu şehzâdenin bendegânından şarâbdârı diğer Ahmed Sâkî Bey bin Abdullah da bu hengâmede kaybolup gitdi. Şehzâdenin Arpa Emîni Kapıcızâde el-Hâc Ahmed Çelebi bin Hasan Ağa da bu gürültü esnasında dâr-ı bekâya gitdi.

Ahmed Çelebi-Hacı Nâzır

Amasyalı Artukoğlu el-Hâc Mehmed Çelebi bin Hasan Çelebi bin Müsâfir Çelebi bin Mevlânâ Sadreddîn Artuk mahdûmu olup sipâhi iken 886'da Gümüş Madeni Nâzırı ve kazâsı

voyvodası oldu. Hüsn-i idâresinden dolayı **[406]** yirmi yıl kadar "Nâzır-ı maden" unvânıyla makâmını muhâfaza etdi. Kendisine "Hacı Nâzır" dendi.

905'de Amasya Darphânesi Emîni olup Şeyhzâde Sultân Ahmed'in kuranâsından oldu. 918'de şehzâdenin vefâtını müteâkib yine Gümüş Madeni Nâzırı ve kazâ voyvodası olup Artukâbâd'a gönderildi. Orada 919'da vefât etdi.

Sâdık, müstakîm bir kimse idi. Orada câmi, mektep, çeşmeler yaptırdı. Oraya "Hacı Nâzır Köyü" ve tahfîfen "Hacı Nazır Köyü" ve bundan hafîf olarak da "Hacıköyü" dendi. Mahdûmları Mehmed, Ali, Hasan Çelebilerdir. Bunlara "Hacı Nâzıroğulları" dendi.

Ahmed Paşa-Dukakinzâde

Menoborludur. Neslen Arnavut olup Menobor şehri dükasının ya'nî beyinin oğludur. Birâderi ile beraber kaçıp İstanbul'a geldikleri esnâda şeref-i İslâm ile müşerref olup adları "Ahmed", "Mahmûd" kondu. Her ikisi de Enderûn-ı hümâyûna alındı. Gâyet güzellerdi.

Birâderi Mahmûd Bey'in irtihâlinde terakkî ederek Mîrâhûr-ı şehriyârî ve buradan 916'da Yeniçeri ağası oldu. 917'de Şehzâde Sultân Ahmed'in cülûsuna mâni olarak Sultân Selîm'e hizmet etdiğinden 918'de Sultân-ı müşârün-ileyhin cülûsunda vezîr-i sânî oldu. 920'de sadâret kâim-makâmı olarak İran harbine gitdi. Erzurum sahrasında yeniçerilerin uygunsuz hareketleri kendisinden bilindi. Muhârebeden sonra Sultân Selîm Hân'ın maiyyetinde Amasya'ya geldi.

921 senesi muharreminin yirmi sekizinci günü yeniçerilerin Kazasker Ca'fer ve Muallim-i Sultânî Hilmî Çelebilerle Pîrî Paşa'nın hânelerini yağmaya cesâret etmeleri Sultân Selîme pek girân geldi.

Esbâbını tahkîk ederek Ahmed Paşa'nın Pîrî Paşa'yı istirkâbından neş'et etdiği anlaşılmakla 921 senesi saferinin gurresinde yeniçeri kul kethüdâsı Hasan Ağa ile beraber salben i'dâm edildi.

Ahmed Paşa'nın cesedi, sabahdan akşama kadar sehpada kalıp teaffün edecek bir hâle geldi. Akşamdan sonra indirilip Aşağı Pirler civârında Kemal Paşa türbesine defnedildi. Âlim, müdebbir bir vezîr ise de vezâret hırsına mağlup olduğundan başını belâya soktu. Mahdûmu Mehmed Paşa'dır. Diğeri de Osmân Bey'dir.

Ahmed Bey-Burak Beyzâde

Devâtdâr Ahmed Paşa evlâdından el-Hâc Hasan Bey'in mahdûmu ve Sivas Beylerbeyi Hüseyin Paşa'nın biraderidir. Meşâhîr-i züamâdan iken ümerâdan olup 922'de Amasya muhâfızı, ba'dehû mir-livâlıkla devr-i bilâd edib 928'de Alman Harbi'nde vefât etdi. Ümerâdan bir merd-i asîl idi. **[407]**

Ahmed Bey-Tâceddîn Paşazâde

Amasyalıdır. "Tâci Bey" demekle meşhûr Tâceddîn İbrâhim Paşa bin Safâ Çelebi bin Gâzi Mehmed Bey eş-Şeyh Alâeddîn Ali bin İbrâhim eş-Şirvânî mahdûmudur. Pederinin Kedağra ya'nî Köprü'de yaptırdığı câmi-i şerîfi vakf-ı mütevellîsi ve nâzırı ve ba'dehû Kedağra Emîri olduğu hâlde yıllarca orada kaldı. 930 sâline doğru vefât etdi. Mahdûmu Ekmel Bey de ümerâdandır.

Ahmed Çelebi-Şeyh Hamîdoğlu el-Hâc

Amasya'da Selağzı'nın üstünde dere kenârında câmi-i şerîfi olan el-Hâc Hâce Pir Mehmed Çelebi bin el-Hâc Hâce Süleyman Çelebi bin Mevlânâ Kemâleddîn Ahmed Çelebi bin eş-Şeyh Hâmîdüddîn Abdülhamîd bin el-Hâc Ahmed Baba bin Mehmed el-Husrev Şâhî mahdûmudur.

Hâcegân-i Dîvân-ı hümâyundan Yenicelioğlu Mehmed Çelebi kerîmesini tezevvüc edib pederinin 918'de irtihâline binâen metrûkât-ı cesîmesine vâris olarak meşâhîr-i tüccârdan ve

a'yândan oldu. Şehzâde Sultân Ahmed'e mebâliğ-i külliye ikrâz eylediğinden dolayı 919'da hapsedildi. **[408]** 921'de Çaldıran seferinden avdetinde Sultân Selîm Han Amasya'ya geldikte Anadolu Defterdârı olan kayın pederi Memi (Mehmed) Çelebi'nin şefâatı ve Baş Defterdâr Amasyalı Pîrî Mehmed Paşa'nın arzı üzerine perişân hâline rahmeten affa nâil olmakla beraber Sultân Ahmed'e Beytü'l-mâl nâmına ikrâz eylediği mebâliğ-i külliyesi de verildi.

922'de teşekküren Hicâz'a gitdi. Avdetde pederinin evkâfını hüsn-i idâre ederek ticâretini genişletdi. Mükerreren Amasya Şehremîni olup 931 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i a'yân ve eshıyâdan zî-servet ü sâmân bir zât idi.

Mahdûmları el-Hâc Hasan, Hüseyin Çelebiler ve dâmâdı meşhûr Yeniceli oğlu İskender Çelebi bin Mûsâ Çelebi ve birâderi de el-Hâc Hüseyin Çelebi'dir. Mahdûmu Hüseyin Bey İskender Çelebi'nin kayını olduğu münâsebetle 941 ramazânında müşârün-ileyhin i'dâmını müteâkib Bağdâd'da salben i'dâm edildi.

Ahmed Efendi-Çıkrıkcızâde

[409] Amasyalıdır. İstanbul'da Fâtih civârında mahallesi ve câmii olan Amasyalı Çıkrıkçı Kemâleddîn Mehmed Çelebi bin Ahmed bin Yahyâ mahdûmudur. Amasya'da doğdu. Sultân Bâyezîd Hân'ın cülûsundan sonra pederi ile beraber İstanbul'a gitdi. Orada tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu.

Ba'dehû müderris olup silk-i kudâta girdi. Sancaklara kadı iken 931'de Sivas Defterdârı olup birkaç defa Beylerbeyliğine vekâlet etdi. 938'de vefât eyledi. Âlim, hüsn-i idâreye vâkıf, muhâsib bir zât idi. Biraderi Yahyâ Efendi'dir. Mahdûmu Şâm Defterdârı Mehmed Efendi 970'de ve hafîdi Yahyâ Efendi de Şâm Defterdârı iken 1000'de vefât etdikleri "el-Kevâkibü's-sâira fî ayâni'l-mieti'l-âşira" da yazılıdır.

Ahmed Şemseddîn Efendi-Hatîb Kâsımzâde

Sultân Bâyezîd-i Sânî ve şehzâdesi Sultân Ahmed muallimi iken 894 senesi ramazânında vefât eden Emîr Alizâde Hatîb Kâsım Efendi bin Ya'kûb Çelebi bin Ahmed Çelebi mahdûmu ve fâzıl-ı meşhûr Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Efendi'nin birâderidir. **[410]**

Amasya'da pederinden ve İstanbul'da Hatîbzâde Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Çelebi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Amasya'da Yörgüç Paşa, ba'dehû Hızır Paşa Medreselerine müderris oldu. 918'de Mehmed Paşa Müderrisi iken ma'zûl ve ba'dehû kadı oldu. Erzurum kazâsından munfasılen 939 senesi evâilinde vefât etdi.

Âlim, fakîh, müstakîm bir zât idi. Ceddi olan Halfet Gâzi Vakfı'na mütevellî olup mahdûmu Ebu'l-kâsım Abdullah Efendi de kibâr-ı kudâtdan idi. Bunun tercemesi yukarıda yazıldı.

Ahmed Ağa-Mîr-i Alem

Amasyalıdır. Sultân Selîm Han'ın mîrahorluğundan vezîr olan Bıyıklı Mehmed Paşa'nın birâderidir. Gençliğinde gayet kuvvetli bir pehlivân olup uzun boylu bir devenin altına girip kaldırdığı meşhûrdur. Sultân Ahmed'in pehlivânı olup 918'de menkûb olmuşdu. Ba'dehû kuvvet ve şecââti sâyesinde terakkî görüp mîr-i alem oldu. Hayli muhârebelerde bulunarak ün aldı. 940 yılına doğru vefât etdi. "Sekbân-ı rüzgâr" dendi. Tîrendâzân üstâdlarından bir pehlivân idi. Tîrendâzân risâlelerinde adı meşhûrdur.

Ahmed Şemseddîn Efendi-Kemâl Paşazâde

Amasyalıdır. Kuyûd-ı resmiyyeden anlaşıldığı üzere Tokat Sancağı Beyi Şucâeddîn Süleyman Bey bin Vezîr Kemâleddîn Ahmed Paşa bin el-Hâc Tâceddîn İbrâhim Çelebi bin Hayreddîn Halîl Çelebi bin el-Hâc İbrâhim Bey bin Hâce Alâeddîn Ali Şâh bin el-Hâc Nûreddîn Kutlu Bey bin Cemâleddîn Fîrûz Bey bin Şemseddîn Mahmûd et-Tuğrâî bin Baba İlyâs Horasânî mahdûmudur. Buna Ahmed Şâh Çelebi denirdi. **[411]**

Ahmed Şâh Çelebi, Osmanlı Devletinde tek gelen Türklerden bir allâme-i ya'sûb bir müctehid-i mensûb olduğu münâsebetle her müverrih kendi fikr ve mezâkına göre Amasyalı, Edirneli, Tokatlı diyerek müşârün-ileyhi muhtelif memleketlere nisbet etmişlerdir.

Pek çok meşâhîrin mevlid ve nesebi hakkında ihtilâf edildiği gibi bu zâtın da hâssâten mevlidi hakkında ihtilâf edilmiş olduğu görülür. Müşârün-ileyhe tilmîz ve muâsır olup 968'de vefât eden "Şakâyık-ı Nu'mâniyye" müellifi Taşköprülüzâde Ahmed İsâmeddîn Efendi Şâkâyık'ta bu zâtın mevlidî ve maskat-ı re'si hakkında sükût ediyor. Nerede doğduğunu ve nereli olduğunu yazmıyor.

Fakat Şakâyık mütercimi olup 999'da vefât eden kudâtdan Edirneli Mecdî Mehmed Efendi müşârün-ileyhin tercemesi başında, "Mahmiye-i Edirne'ye müntesiblerdir." diyor. Edirneli olduğunu ve Edirne'de doğduğunu ihsâs ediyor. Mehmed Süreyyâ Bey de "Sicill-i Osmânî"sinde bunu kabûl edib "Edirne'de tevellüd eyledi" diyor. **[412]**

Fakat Kemâl Paşazâde'nin Edirneli olduğunu yazan, müşârün-ileyhi göremeyen, kendisine muâsır olmayan bir Edirnelidir ki müşârün-ileyhin kendisinden yâhud tilmîz ve muâsırlarından tahkîk ederek tevsîk etmemişdir. Gayret-i vataniyye sevkiyle Edirneli olduğu iddiâ edilmiş demektir.

Vesâik-i târihiyyeden mücerred ve ârî olan bu iddiâyı Mehmed Mecdi Efendi de takdîr etmiş olacaktır ki: Müşârün-ileyh için "Edirne'ye müntesiplerdir" diyor da Edirne'de doğduğunu ve Edirneli olduğunu yazmıyor.

Çünkü müşârün-ileyhin Edirne'de tahsîl ve tedrîs-i ulûm etdiği münâsebetle Edirne'ye hakîkaten bir nisbeti vardır. Târîhen bu nisbet-i süknâsı sâbitdir. Ancak bu nisbet itibârıyla "Edirne'ye müntesiplerdir." denebilir.

Bundan da müşârün-ileyhin aslen Edirneli olması, Edirne'de doğması lâzım gelmez. Bununla beraber Edirneli Mecdî Efendi'den evvel gelen müverrihlerden hiçbiri müşârün-ileyhin Edirneli olduğunu yazmıyor. **[413]**

990 târîhinde vefât eden Kastamonulu Latîfî Efendi de Nûr-ı Osmâniyye Kütübhanesinde 3725 numarada mukayyed "Tezkire-i Şu'arâ"sında diyor ki:

"Sultânü'l-ulemâ'i'l-müte'ehhırîn ve hâtemü'l-fukahâ'i'l-müctehidîn, şemsü'l-milleti ve'd-dîn, vâris-i ulûmi'l-enbiyâ'i ve'l-mürselîn ulemâ-i memleket, Rûm'un Sultân-ı ser-bülendi, a'nî Kemâl Paşazâde Ahmed Çelebi Efendi -rafe'allâhu kadrahû fî zümreti'l-ulemâi ve ânese rûhahû bi ervâhi'l-fukahâ-. "Kemâl Paşazâde Süleyman Çelebi'nin mahdûmzâdesidir. (!) Livâ-i Tokat'ta zeâmete mutasarrıf iken (!) dünyaya gelmişler. A'nî mevlid-i mübârekleri Tokat'da vâki' olup (!) neşv ü nemâları Edirne'de olmuşdur. Ekser-i nâs bundan ğâfil (!) ve gafletle câhil (!) dir. İttifâk-ı sikât budur ki vilâyet-i Rûm'a nazîr ve adîl bir câmi-i ulûm ve fünûn ve mütebahhir ve muhît zû fünûn peydâ ve hüveydâ olmadı." (Varak 37)[23]

---

23 Latîfî Efendi'den ilham alan Kâtib Çelebi de Şehîd Ali Paşa Kütübhanesi'nde bir nüshası mevcûd olan "*Süllemü'l-vüsûl ilâ tabakâti'l-fühûl*" adlı Arapça yazdığı eserinden terceme olunarak şöyle yazıyor: "Allâme Şemseddîn Ahmed bin Süleymân bin Kemâl Paşa, altmış yedi yaşında olarak (!) İstanbul'da 940 senesi şevvâlinin ikinci günü vefât eden Devlet-i Osmâniyye Müftüsüdür. 873'de Tokat (!) da doğdu. Babası ümerâdan ve dedesi vüzerâdan idi. Dedesi Kurşunlu Türbe'de medfûndur." (Varak 21) 873'te doğduğu doğrudur. Tokat'da doğduğunu Tezkire sâhibi Latîfî Efendi'den başka iddiâ eden yoktur ki pek yanlıştır. Çünkü 873'te allâmenin babası Amasya'da Sultân Bâyezid'in maıyyetinde 883 târîhine kadar ümerâdan ve Amasya Muhâfızı olduğu kayden ve sicillen sâbittir. Bu târîhde Amasya'da olan Süleymân Bey'in oğlu Tokat'da doğmaz ve doğamaz. Ancak Amasya'da doğar. İstanbul'da Kurşunlu Türbe'de medfun olan Vezîr Kemaleddin İsmâil bin Abdullah ed-Defterîdir. 878'de defterdâr olduğu Şehzâde Süleyman Paşa'nın vakfiyesini tasdike şâhid olan "Kemal bin Abdullah ed-Defterî" diye imzasıyla sâbittir. Bu târîhten evvel allâmenin dedesi Kemaleddin Ahmed Paşa bin İbrahim vefât etmişdi. Amasya'da medfun olduğu sicillen sâbittir. Kemaleddin İsmâil bin Abdullah'ın 891'de vezir olduğu İshak Paşa'nın İnegöl vakfiyesi ile sâbit ve 899'da vefât edip hayatında yaptırdığı Kurşunlu Türbeye defnedildiği Esad Efendi Kütübhanesinde münşe'ât mecmualarında gördüğüm ufak vakfiyesi ile sabittir. Binâen aleyh: Kurşunlu Türbe'de medfun olan vezir Kemaleddin İsmâil Paşa bin Abdullah, allâmenin dedesi değildir.

Latîfî Efendi'nin şu beyânı pek latîf ve şâyân-ı **[414]** dikkatdir. Bütün müverrih ve mu'âsırların gâfil ve câhil oldukları farz edilen bir nazariye, bir iddiâ-yı târîhî nakledilirken bu nakli isbât edecek dekâ'ik ve edille-i târihiyye gösterilmesi zarûreti vardı.

Müellifin sinn ü sâl-i vefâtı gösteriyor ki Kemâl Paşazâdeye kendisi yetişememişdir. Kendisinin yetişemediği bir zâtın Tokatlı olduğunu beyân etmek için her halde bir nakl-i sarîh ister. Yoksa müşârün-ileyhin Tokatlı olması da bir nazariye, bir iddiâ-yı mücerred hâlinde kalır. "Ekser-i nâs bundan gâfil ve gafletle câhildir.!" dediği de Kemâl Paşazâde'nin Edirneli olduğunu iddiâ eden Mehmed Mecdî Efendi olacaktır.

Latîfî Efendi'nin iddiâsına gelince, Kemâl Paşazâde Ahmed Çelebi, bütün fetvâlarında ve resâil ve müellefâtında kendisinin koyduğu "Ahmed bin Süleyman Kemâl Paşazâde"[24] imzâsından ve kendisine muâsır olan bütün müverrihlerin zabt u kaydından müstebân olduğu üzere "Kemâl Paşazâde Süleyman Çelebi'nin mahdûmzâdesi" değil, doğrudan **[415]** mahdûmu, ya'nî oğludur.

Kemâl Paşazâdenin târîh-i tevellüdünü beyân etseydi, pederi Süleyman Bey "Tokat'ta zeâmete mutasarrıf iken dünyaya gelmişler" sözü daha iyi tedkîk ve tenvîr edilebilir; "mevlid-i mübârekleri" ya'nî mübârek tevellüdleri "Tokat'ta vâki" olduğu anlaşılır, neşv ü nemâları Edirne'de" olduğuna bir mana verilirdi.

Nûr-ı Osmâniyye kütübhanesinde (3293) numarada mukayyed olup Muhammed bin İbrâhim el-Halebî'nin 965 senesinde te'lîf eylediği "Dürru'l-habeb fî Târîh-i Haleb" adlı eserinde Halep Kâdı'l-kudâtı Amasyalı Muhaşşî Sinan Efendi'nin terceme-i hâlini yazarken Kemâl Paşazâde'nin de Amasyalı olduğunu şöyle beyân ediyor:

"Yûsuf bin el-Huseyn bin İlyâs bin Hasan Kâdı'l-kudât Sinânüddîn bin eş-Şeyhü'l-kudvetü Husâmüddîn el-Amâsî el-Hanefî Kadı-i Haleb el-meşhûr bi Sinan Çelebi telemmeze li Müfti'l-memleketi'r-rûmiyyeti el-Amâsî el-Hanefî bel Müfti'l-memâliki'l-İslâmiyyeti bin Kemâl Paşa" (Varak 340) **[416]**

Yanî "Halep kadısı Amasyalı Sinan Çelebi demekle meşhûr kâdı'l-kudât Sinâneddîn Yûsuf bin eş-Şeyhü'l-kudvetü Hüsâmeddîn Hüseyin bin İlyâs bin Hasan el-Hanefî, memleket-i Osmâniyye, belki bütün memâlik-i İslâmiyye müftüsü olan Amasyalı Kemâl Paşazâde el-Hanefî'den telemmüz ve ahz-ı ulûm etmişdir." demek olur.

Pek tabidir ki, Halep müverrihi Muhammed bin İbrâhim el-Halebî, bu zabtı 946'da Halep kadısı olan Amasyalı Sinan Efendi'nin kendisinden tahkîk edib yazmıştır. Bunu da terceme-i hâl esnâsında Sinan Efendi ile muhâverâtından anlatıyor. Sinan Efendi, kendi üstâdının nereli olduğunu elbetde üstâdına yetişemeyen Mecdî ve Latîfî Efendilerden daha iyi bilir.

Aşağıda Âşık Çelebi tezkiresinden ve sâireden naklen arz edilecek malûmat-ı târihiyyede görüleceği üzere Kemâl Paşazâde'nin Amasyalı Mü'eyyedzâde Abdurrahmân Efendi ile ve Amasya'da vâlî iken Sultân Bâyezîd'in nezdinde bulunan ve dâmâdı olan Uğurlu Mehmed Paşazâde Göde Ahmed Bey ile hukûk-ı kadîmesi olduğu ve cedd ü pederinin **[417]** Amasya'da vâlî iken Sultân Bâyezîd'e lala olmaları ve Amasyalı eş-Şeyh Mahmûd Efendi'nin

---

Kâtip Çelebi diyor ki: "Sâhib-i terceme Edirne'de tâlib-i ilm olarak neş'et etti. Kendisi sipâh tâifesinden idi. Hikâyet edildi ki, allâme sipahi iken (!) Moton seferinde Sultan Bâyezid'le beraberdi. (!) Bir gün Vezir İbrâhîm Paşa bin Halil Paşa meclisinde idi. Ahmed Bey bin Evrenos da vardı. Bu esnada Filibe'de otuz akçe ile müderris olan Mevlana Lütfi geldi. Mezkûr Ahmed Bey'in üst tarafına geçip oturdu. Allâme düşündü; "Ben Ahmed Bey'in rütbesine eremem, âlim olursam Lütfi mertebesine erebilirim" dedi. Seferden avdetinde (!) Edirne'de Dâru'l-hadîs müderrisi olduğu Mevlana Lütfi dersine mülâzemet edip ondan Şerh-i Matâli Hâşiyesi okudu." ilh. (!)"

Şu satırlardaki târîhi yanlışlar cidden şayân-ı hayrettir. Kâtib Çelebi gibi fâzıl bir müverrih, böyle efsaneleri nakletmeyecekti. Terceme-yi Şakâyık'da mezkûrdur ki: Mevlana Lütfi-i Tokâdî, 25 rebîülâhir 900'de katl ve şehîd edildi. Bu târîhte allâme de müderristi. Moton kal'ası "Câmi'ü'd-düvel"de musarrah olduğu üzere 906 Muharreminin on dördüncü Perşembe günü fethedildi. Bu târîhten evvel Vezir İbrâhîm Paşa vefât etmişdi. Diğer yanlışları yazmaya ve tashih etmeye değmez.

24 ve bazen "Ahmed bin Süleyman bin Kemal Paşa"

yanında medfûn bulunması, müşârün-ileyhin nereli olduğunu ve nerede doğup büyüdüğünü pek sarîh ve mukni' bir sûretde göstermektedir.

Bâb-ı âlî mahzen-i evrâkında bulup birer sûretleri İkdâm Gazetesi'nde tarafımdan bir takım mütâlaât-ı târihiyye ile neşr ve müverrihlerin nazar-ı dikkati celb edilen 875 ve 878 târihli ve Amasya Mahkemesinden verilen iki kıt'a hüccet-i şer'iyyede Kemâl Paşazâde'nin pederi "Fahru'l-umerâi'l-kirâm Şücâeddîn Süleyman Bey bin Kemâl Paşa" nın Amasya'da Sultân Bâyezîd-i Sânî vâlî iken ma'iyyet-i ümerâsından bulunduğu mûsârrah ve muhakkaktır.

Bu hüccetlerde Candarlızâde "Tâceddîn İbrâhim Paşa bin Halîl Paşa" Sultân Bâyezîd'in lalası ve vezîri ve (Süveydâ, Sevâdiye) Mahallesi'nde akârât satın alan Vâlide Sultân'ın vekîli ve iş bu vekâlete şâhidlerden birisi de "Şücâeddîn Süleyman Bey bin Kemâl Paşa" olduğu tasrîh edilmektedir. **[418]**

882'de Süleyman Bey'in Amasya vilâyeti merkez muhâfızı olduğu Amasyalı Halîmî Mehmed Efendi'nin Amasya ricâlinden şikâyeti hâvî Sultân Fâtih'e takdîm etdiği ve Fâtih kütübhanesinde bulduğum kasîdesi şerhinde münderic ve bunun tahkîkından sonra 883'de Tokat Sancağı Beyi olarak Amasya'dan uzaklaştırıldığı da kayden malûmdur.

Ceddî Kemâleddîn Ahmed Paşa, Amasya'da vâlî iken Sultân Bâyezîd'in lalası ve vezîri olup 874 senesi evâhirinde Amasya'da vefât etdiği ve sarây-ı sultânî şimâlinde kâin Yakûb Paşa Câmi-i şerîfinin garp tarafındaki türbesinde medfûn olduğu da Amasya Mahkemesi sicillâtının şehâdetiyle sâbitdir.

Ceddînin pederi Hacı İbrâhim Çelebi bin Halîl Çelebi de 824 târihine kadar Amasya'da vâlî olan Sultân Murâd Hân-ı Sânî dîvân-ı ketebesinden olup 841'de Amasya vâlîsî olan Sultân Fâtih'in defterdârı olduğu da mahkeme sicillâtıyla mazbûtdur. Şu malûmat-ı târîhiyye gösteriyor ki sâhib-i tercemenin kendisi ve âbâ u ecdâdı Amasyalıdır. **[419]**

Kemal Paşazâde'nin Amasyalı olduğunu biraz da kendi kaleminden çıkan "Târîh-i âl-i Osmân"ından tetebbu edelim. Târîhimizin üçüncü cild-i matbûunda 223. sahîfesinde Târîh-i âl-i Osmân'ın defter-i sâbiinden naklen şunlar yazılmışdı.

Merhûm Kemal Paşazâde diyor ki: "Amasya ki tevârîh-i kadîmede Harcene adıyla yâd olur. İçine gam-gîn girerse dilşâd olur. Ve bend-i gamdan cânı âzâd olur. Nâdire-i asr ve şöhre-i dehr olmuş meşhûr bir şehirdir. Hayret-i Mısr kendisi ve reşk-i Nîl önündeki nehirdir.

Nazm-ı Fârisî

نکویم که هم حشم مصر است و نیل
بهشت است ورودش ورو سلسبیل
لب رودش از هر طرف کشته زار
برو چرجها چون فلك بیقرار
ده و مزرعش هرطرف بی کران
کمین مرز کشت او مرز فان[25]

Nazm-ı Türkî

Cûyinin suyu âb-ı kevserdir.
Hâk-i pâkî abîr u anberdir

Gel Sevâdiyesini seyr eyle

25 Merhûm diyor ki: "Amasya ihtişâm ve zînette Mısır ve Nîl'in hem ayârıdır" diyemem. Amasya bir cennettir. Irmağı da o cennetin selsebîlidir. Irmağının her tarafı bağlar ve bahçelerle müzeyyendir. Üzerindeki dolaplar daimâ dönerek çarh-ı feleğe benzer. Havâlisinde köyler ve mezra'alar o kadar çokdur ki, en aşağı yurdu ve kazâsı zer'iyyât ve zîneti mükemmel ve mergûb olan Merzifon kasabasıdır. Merzifon avâm dilinde Merzefân, Marsivân denmektedir.

Kasr-ı ‘ıtr içre gör ne manzardır.

Merdüm-i ayn-ı âlem ve yâhûd
Hâl-i ruhsâr-ı heft-i kişverdir

Cild-i mezkûrun 224. sahîfesinin hâşiyesinde not olarak yazmıştım **[420]** ki: “Allâme-i müşârün-ileyh Kemâl Paşazâdenin Amasyalı olduğuna, Amasya’nın Sevâdiye Mahallesi’nde doğduğuna, maskat-ı re’sine pek samîmî muhabbetlerle merbût bulunduğuna şu harâretli sitâyişleri, kıymetli yazıları da bir delîl-i bâhirdir.”

Latîfî Efendi’nin iddiâsı gibi merhûm Tokatlı olsaydı Amasya’ya bu kadar harâretli sitâyişlerde bulunamaz, Amasya’nın diğer mahallâtı içinde hâssaten (Sevâdiye, Süveydâ) Mahallesi’ne bu kadar merbûtiyyet göstermezdi. Bir kısmını da Tokat hakkında yazardı. Hâlbuki, “Târîh-i âl-i Osmân”ında Tokat’ı bu kadar sitâyiş etmemiş, Tokat’a bu derecede merbûtiyyet göstermemişdir.

Âlî Bey, Nûr-ı Osmâniyye Kütübhanesinde 3406 numarada mukayyed “Künhü’l-Ahbâr” adlı târîhinde Sultân Selîm Hân-ı evvel asrının ulemâsını yazarken diyor ki:

“Ve mine’l-ulemâi fî asrihî Mevlânâ Şemsüddîn Ahmed bin Süleyman bin Kemâl Paşa-ravvahallâhu rûhahû-. Babaları mîr livâ ve cedleri melîkü’l-ümerâ olmağın ni’met-i vâfire ve servet-i mütekâsire ile neşv ü nemâ bulup muhtasarâtı tamâmen tahsîl etdikten sonra **[421]** sipâh tarîkına sülûk etdi.” (varak 257)

Şâyân-ı dikkatdir ki Âlî Bey, bu târîhinde Sultân Süleyman asrının şuârâsını yazarken diyor ki; “Mevlânâ Latîfî” kendisi Kastamonî olmakla vatanını bilmediği ehl-i nazmı ondan yazdı demişler. Hatta tezkiresinin nâmını Kastamonu-nâme tabîr kılmışlardır. Hâlâ ki etdikleri garaz-ı fâhiştir. Sözleri “men sannefe fekad üstühdife”[26] mazmûnuna mâ sadak olmasını mûcib-i iftirâ-ı mûhışdır.”

Bundan ziyâde şâyan-ı hayretdir ki ben, sâhib-i tercemenin Amasyalı olduğunu târîhimin birinci cildinde yazmış olduğuma handeler eden Köprülüzâde Mehmed Fuâd Bey, hadd-i zâtında mütetebbi’ bir fâzıl olduğu halde buna rağmen ve Latîfî Efendi’ye tebe’an eserlerinde Kemâl Paşazâde’nin “Tokatlı” olduğunu yazmıştır.

Hâlbuki 1100 târîhine kadar geçen bütün müverrihler, ehl-i fazîlet ve eserler, ne Mecdî Mehmed Efendi’nin “Edirneli” demesine ve ne de Abdullatîf Latîfî Efendi’nin bu manâsız ve delilsiz sözlerine hiçbir kıymet ve ehemmiyet vermemişlerdir. Hattâ İstanbullu bile dememişlerdir. **[422]** Binâenaleyh: Kemâl Paşazâde Mevlânâ Şemseddîn Ahmed Şâh Çelebi, mevliden ve neslen ba’de neslin, fer’an neseb-i aslin Amasyalı’dır. Pederi, Latîfî Efendi’nin dediği gibi “Tokat’da zeâmete mutasarrıf” bir zaîm parçası değil, belki Tokat Sancağına mutasarrıf bir mîr-livâdır. Ceddî Kemâl Paşazâde Amasya’da medfûn bir vezîrdir. 873 senesi zilka’desinin beşinci günü Amasya’nın (Süveydâ, Sevâdiye) Mahallesi’nde doğdu.

Esnâ-yı teharriyâtımda Yerebatan Kütübhanesinde münşeât arasında bulduğum bir mecmûa[27] içinde Mevlânâ-yı müşârün-ileyhin târîh-i tevellüdü pederinden naklen şöyle yazılmıştı: “Târîh-i tevellüd-i Kemâl Paşazâde Ahmed Şâh Çelebi bin Süleyman babasının hattından naklen hâmis-i zilka’de sene selâsin ve seb’îne ve semâni mi’e fî Süveydâ-i Amasya.”

Amasya’da pederinin sarây muhâfızı olduğu esnada nâz u nimet içinde büyüdü. 883’de pederi Tokat Sancağı Beyi olduğu esnâda oraya beraber gitdi. 886’da pederinin Amasya’ya gelip Şehzâde Sultân Ahmed nezdine me’mûr olduğu esnâda avdet edib Amasya ulemâsından **[423]** Şeyhîzâde Abdî, İbrîzâde Abdurrahmân, Ya’kûbzâde Bahşî Efendilerden Sarf, Nahv, Meânî, Mantık, Lügat fenlerine âid muhtasarâtı okudu.

---

26 Eser yazan kimse eleştirilerin hedefi olur. (Ed.)

27 Bu mecmuanın numarası notlarımda var idi. Hayfa ki, Taş Musluk Yangınında kâmilen yandı. Hangi mecmu’ada olduğu da hatırımdan çıkdı. Bir daha bulamadım.

Bu esnâda Sibekzâde Ahmed, Şirvânî Ebu'l-hayr, Kutbeddînzâde Ahmed Câmî Efendilerden de kavâ'id-i Fârisiyye, Gülistân, Lügat-ı Fârisiyye'yi ahz u kıraat ederek Arap ve Acem dilleriyle tekellüm edecek iktidârı kazandı. Ba'dehû uhdesine ze'âmet tevcîh edilerek askerliğe girdi. Edirne'ye gidip Sultân Bâyezîd Hân'ın ma'iyyet-i hâssa bölüğüne kayd u kabûl edildi.

Lâkin müşârün-ileyh en büyük zevki tahsîl ve mütâla'ada bulmuşdu. Çünkü vâlidesi, meşâhîr-i fuzalâdan Amasyalı Kazasker Küpelioğlu Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Çelebi bin Mecdeddîn Abdülmecîd Çelebi bin Abdülkerîm el-Kâdirî hemşîresi idi.[28] Kendisini tahsîl-i ulûma çok teşvîk ve terğîb eder, meslek-i ulemâya girmesini pek ziyâde isterdi.

Burada bir hikâye-i meşhûre vardır. Şakâyık mü'ellifi Ahmed İsâmeddîn Efendi'nin nakline göre hülâsası şudur: **[424]**

"Mevlânâ Ahmed Şâh Çelebi, Sultân Bâyezîd ile harbe gidip esnâ-yı seferde Vezîr Candarlızâde İbrâhim Paşa'nın meclisine kibâr-ı ümerâdan Evrenos Beyzâde Ahmed Bey gelip oturmuşdu. Bu esnâda yevmiyyesi otuz akçeden ibâret olan Filibe Müderrisi Mevlânâ (Lütfî Çelebi) dervîşâne libâsıyla gelip Ahmed Bey'in üst tarafına oturur.[29]

"Kemâl Paşazâde buna fevkalâde teaccüp ve hayret edib bu pespâye müderrisin Ahmed Bey gibi bir emîr-i zî-şânın üst tarafına geçip oturmasının sebebini sorar. Rüfekâsından biri der ki, "Ulemâ, ta'zîm ve ikrâma ümerâdan ziyâde lâyıktır. Bu Lütfî Çelebi, zâhirde otuz akçeli bir müderris ise de mertebe-i ilmiyyesi ve ilmin mertebesi pek yüksektir."

"Mevlânâ Şâh Çelebi, düşünür. "Benim için emîr-i zî-şân Ahmed Bey'in mertebesine varmak imkânı yoktur. (!) Fakat bu fâzıl müderrisin mertebesini çalışıp kazanabilirim der; ilmiyye mesleğine girer!"

Şu hikâye, herhalde bir efsâneye benzer. Çünkü Kemâl Paşazâde, o zamanlarda ilim ve ulemânın kadr u kıymetini **[425]** ve bir mîr-livânın mertebe-i emâretini fark ve temyîz edemeyecek derecede câhil olmadığı gibi bir vezîrzâdenin akl ve fetâneti, ilim ve fazîleti oldukca mesned-i vezâret ve sadârete kadar yükselebileceğini takdîrden gâfil ve sâde-dil değildi.[30]

Bunun için Nûr-i Osmâniyye Kütübhanesinde 3149 numarada mukayyed "el-'Aylemü'z-zâhir" adlı târîhinde Niksârîzâde es-Seyyid Mustafa Cenâbî Efendi, şu hikâyeyi anlatdıktan sonra kenârında hâşiye olarak diyor ki:

"Şu hikâyenin herhâlde uydurma olduğu açıktır. Çünkü Kemâl Paşazâde gibi zevât, âdî dünyâ rütbesi için ve fânî bir devlet uğruna it'âb-ı nefs ederek tahsîl-i ulûm etmekten âlî ve münezzehtir."

Kemal Paşazâde tahsîl ve mütala'a zevkini tatmîn için askerlikten isti'fâ ederek tahsîl-i ulûm u fünûna fevkalâde koyuldu. İstanbul'da fazl ve kemâl ile iştihâr eden "Molla Kestelli" demekle meşhûr Musliheddîn Mustafa Efendi bin Haydar, Hâce-i Sultânî Ma'rûfzâde Sinânüddîn Yûsuf Efendi bin Ali, Hatîbzâde Muhyiddîn Muhammed Efendi bin İbrâhim derslerine **[426]** muvâzabet etdi.

---

28 Şakâyık mütercimi Mecdî Mehmet Efendi, sadr-ı müşârün ileyhin kızkardeşidir diyor. (s.215) Asıl Şakâyık'ın bütün nüshalarında "ve kâne lehû uhtân (iki kız kardeşi vardır)" diye yazılıdır. Şu halde sadr-ı müşârün ileyhin iki hemşîresinden birisini Hızır Beyzâde Hâce Sinan Paşa ve diğeri de Kemal Paşazâde'nin pederi Süleyman Bey tezevvüc etmişlerdir. Bu hâtunun adını çok aradım. Ma'alesef bulamadım. Kızını Kemal Paşazâde Süleyman Bey'e vermişdi.

29 Mevlânâ Lütfi Çelebi, Tokatlıdır. Lütfullah Çelebi bin Mevlana Kutbeddîn Mehmed olup Sinan Paşa ve Ali Kuşçu şâkirdidir. Gayet fâzıl, muhakkik, ulûm-ı akliyye ve nakliyyede mâhir bir müdekkik idi. Kendisini istirkâb eden ricâl-i ilmiyyenin hasedi yüzünden kendisine zendeka isnadıyla 900 senesi rebîulâhirinde rütbe-i şehâdeti ihrâz etti. Mahdumu Ali Çelebi, müsvedde halinde kalan pederinin âsârını cem' ve te'lif ederek Sultan Süleyman'a takdim etmişdir.

30 Kemal Paşazâde bu hususta şu beyitleri söylemişdir: Mârifet gerçi ki beyzâdelere lâyıktır / Okuyup yazmaz ise yine bey oğlu beydir / Ehl-i ilm oğlu olup hângâh-ı dünyada / Câhil olmakdan ise doğmadan ölmek yeğdir.

Bu esnâda Tokatlı Molla Lütfî, Amasyalı Mü'eyyedzâde Abdurrahman Efendilerin derslerine de gidip Matâli' ve Makâsıd gördü. Kezâlik Lügat-i Fârisiyye müellifi Amasyalı Halîmî Mehmed Çelebi bin Lütfullah bin Ebî Yûsuf'tan da Fârisiyyâtı ahz u telakkî ederek tevsi-i malûmâta çalıştı. Molla İzârî demekle meşhûr Germiyanlı Kâsım Efendi'den de hayli istifâde etdi.

899'da üstâdı Molla Kestellî'den mülâzım olarak tedrîs-i ulûma başladı. Ders-i âm olduğu esnâda 900 senesi rebîülâhirinin yirmi beşinci günü üstâdı Molla Lütfî Çelebi kendisine isnâd edilen ilhâd ve zendeka yüzünden ihrâz-ı rütbe-i şehâdet etdikte şu beyitlerle târih-i vefâtını ve mağduriyetini anlatdı.

افتخار فضلا لطفی مقتول که او
بود در جمله فضائل بهمه ملك فرید
چونکه اهل حسد او راز تعصب کشتند
کشت تاریخ وفاتش ولقدمان شهید[31]

Kemâl Paşazâdenin bu beyitleri Lütfî Efendi'nin cânına kıyan **[427]** ve o zamanın sudûr-ı kirâmı olan Candarlızâde Vezîr İbrâhim Paşa Rûmeli Kazaskeri Hacı Hasanzâde Mehmed Efendi, Anadolu kazaskeri Çorumluzâde Ali Efendi üstâzü'l-fudalâ Hatîbzâde Muhyiddîn Efendi, Molla İzârî gibi zevâtı gücendirdi. Çünkü Molla Lütfî, bunları pek ziyâde techîl ve tezyîf eder, Hatîbzâde'nin âsârını pek çürütürdü.

901'de mülâzımı olduğu hâmîsi Mevlânâ Musliheddîn Kestellî'nin vefât etmesi ve bundan evvel istinâdgâhı olan Mü'eyyedzâde (Abdurrahman Efendi)'nin Edirne kadısı olarak İstanbul'dan gitmesi üzerine hâmîsiz kaldı. Bununla beraber tedrîs-i ulûma giresi vardı. Sudûr-ı kirâm, kendisine bir mülâzemeti bile çok gördü.[32]

903'de ufak bir hâdiseden dolayı Sadr-ı a'zam Candarlızâde İbrâhim Paşa'yı da gücendirdi. Bu hâdiseyi Âşık Çelebi, Nûr-ı Osmâniyye kütübhanesinde 3719 numarada mukayyed "Meşâirü'ş-Şu'arâ" adlı tezkire-i şuârâsında sâhib-i tercemenin kendisinden naklen şöyle anlatıyor:

"Molla-yı merhûm "Tevârîh-i Âl-i Osmân"da Uğurluoğlu **[428]** Ahmed[33] tercemesinde yazar ki, çünkü Mirzâ Ahmed diyâr-ı acemde şehîd oldu. Haber-i mevti Rûm'a erdi. Cümle halk-ı Rûm umûmen ve hem sohbetlerine husûsan mâtem olup her biri alem-i âhı felek-i hâvere dikip âvaz-ı nefîr ü figân ve sadâ-yı tabl sîne-yi 'ayyuka irgürdü."

"İttifâk ol esnâda Halîl Paşa oğlu İbrâhim Paşa'ya vardım. Benim Mirzâ'ya ihtisâsım ve anın haber-i mevtinden âyîne-i hâtırda olan pâsım biliyordu. Merhûmla adâvet-i sâbikası[34] olduğu cihetden fevtinden sürûr arz eder."

"Âhir ta'n ü tanz eder yüzünden bana hitâb etdi. Ve istihzâ ile bana etdiğine zâhir Mirzâ'nın dostları fevtine mersiye demişlerdir. Ve zehr-i firâk-ı merâretin def'i için şeker ü

---

31 Kemâl Paşazâde bu beyitleri tanzîm ederek bazı yârânına vermiş, sadr-ı kirâmdan çekindiği münâsebetle kâili gizlenmişti. Fakat Lütfi Efendi'nin lisânından bîzâr olan a'dâsı bu beyitleri ancak Kemâl Paşazâde'nin yaptığına kâni olmuşlardı. Çünkü müşârün ileyhin şir u inşâda mahâreti bütün sudûr-ı ulemâ arasında müsellemdi.

32 O zamanlarda sudûr ve mevâlîden birine mülâzemet, medrese müderrisliğine liyâkât verecek, mülâzım olan âlimin derece-i ehliyetini gösterecek bir nisbet-i ilmiyye idi. Bir ders-i âmma, ancak mülâzımı olduğu zâtın vereceği şehâdet-nâme ile medrese tevcih edilirdi. Ders-i âmlara takrîr ve ifâdesi kendisinin âlim olduğunu gösterecek derecede ise yevmî on akçe verilirdi.

33 Bu Ahmed Mirza, İran Şâhı Uzun Hasan Şâh'ın Şehzâdesi Uğurlu Mehmed Paşa'nın mahdûmudur. Sultan Bâyezid'in dâmâdı olduğundan müşârün ileyhin mu'âveneti ile 902'de İran şâhı olmuştu.

34 Ahmed Mirza, Amasya'da Sultan Bâyezid'in sarayında Kemal Paşazâde ile beraber büyümüş, bu münâsebetle aralarında samimî bir muhabbet kâ'im ve İbrâhîm Paşa'nın Amasya'da vezâret ve lalalıkdan azline bâ'is olmuşdu.

şîrle sabır helvaları yemişlerdir. Siz dahî dediniz mi? diyecek bî-ihtiyar-ı bedîhe ve bilâ raviyye bu matla hâtırıma geldi. Dedem bu matla'ı okudu.

Ben demezdim ki sana dehr ide bîdâd görem
Dostlar gamda ola düşmenini şâd görem"

[429] "Harîf-i müte'essir olup şâdîyken nâlân oldu. Ve dediği söze ve yediği herzeye pişman oldu." (Varak 43)

904'de Sultân Bâyezîd'in Mora vilâyeti dâhilinde Moton ve Koron kalelerinin fethine gitdiğini fırsat bilen Karamânoğlu Mustafa Bey, ilticâ etdiği İran hükûmetinin muâvenetiyle Sivas ve Tokat arasından geçip Karaman vilâyetine girmiş, İçel (Silifke)'de ilân-ı hükûmet etmişdi.

Bu esnâda Molla'nın pederi (Süleyman Bey) Tokat sancağı Beyi idi. Erbâb-ı garaz, Mustafa Bey'in Karaman vilâyetine girmesini Süleyman Bey'in gizli muhâberât ve muâvenetine haml ve isnâd-ı töhmet ederek İstanbul'a şikâyet etmişlerdi. Bîçâre Süleyman Bey, bu töhmetle mukayyeden İstanbul'a celb ve Yedikule'de hapsedildi.

905'de Sultân Bâyezîd'in muzafferan avdetinde uzun tahkîkâtdan sonra Hadım Ali Paşa'nın iltimâs ve şefâ'ati üzerine Süleyman Bey, afv ve ıtlâk edilerek ders-i âmlık vazîfesi kat u tedrîsten azledilen sâhib-i terceme ile beraber **[430]** Amasya'ya gönderildi. Vüsûlünden birkaç ay sonra vefât etdi.

Kemâl Paşazâde Ahmed Şâh Çelebi, ammizâdesi sâbiku't-terceme İbrâhim Bey bin Halîl Bey'in hânesinde ikâmet ve kerîmesini tezevvüc edib bir tarafdan tedrîs-i ulûma, diğer tarafdan üstâdı Bahşî Efendi'nin tefsîr ve hadîs derslerinden istifâdeye koyuldu. Bu suretle âlâm u ekdârını teskîn edebildi. Fakr u zarûrete düştü.

907 senesi cumâdelûlâsında Hadım Ali Paşa[35] Sadr-ı a'zam ve birkaç ay sonra Mü'eyyedzâde Abdurrahman Efendi Anadolu Kazaskeri olduğunu haber aldıkta tedârikâtını görüp 908'de yine İstanbul'a gitdi.

Edirne'de "Taşlık Medresesi" denmekle meşhûr Ali Bey Medresesi mahlûl olduğunu işitip Rumeli Kazaskeri Hacı Hasanzâde Mehmed Efendi'den müderrisliğini taleb etdi.

Âşık Çelebi bunun tafsîli hakkında "Tezkire-i Şu'arâ"sında diyor ki: "Ol vakit ki Hacı Hasanzâde Rumeli Kazaskeri Mü'eyyedzâde Anadolu Kazaskeri imiş. **[431]** Merhûm hakkında Hacı Hasanzâde süst ve Mü'eyyedzâde hukûk-ı kadîmesi[36] sebebiyle nimetperveri imiş.

"Bu hâle Edirne'de Taşlık Medresesi mahlûl olup varıp taleb etdikte Hacı Hasanzâde "medrese hevâsından geç, sana bir kadılık verelim kabulünde eyleme, geç" der. Merhûm mağmûm ve mehmûm Mü'eyyedzâde'ye gelip arz-ı hâl eyler."

"Mü'eyyedzâde var rızâ sûretin göster; Arz edecek hayr evladır." "Onun sözüyle varıb kazâya rızâ verdim" der. Hacı Hasanzâde bu sözü gerçek hayâl anlar, ertesi gün pâdişâha kazâ arz eyler."

"Mü'eyyedzâde "Saadetli pâdişâh! Ol bir kâbil-i şândır. Nâdiru'd-devrân fâ'îku'l-akrândır. Kazâ ile zâyi olmasın, Taşlık Medresesi mahlûldür. Ona sadaka buyurun ki ilme meşgûldür." diye envâ-ı terbiye edib Pâdişâh-ı vakt Sultân Bâyezîd, medreseyi i'tâ eder."

---

35 Hadım Ali Paşa Amasya'da medfûn olan Atik Ali Paşa'dır. Sultan Bâyezid Amasya'da iken ma'iyyet-i bendegân ve ricâlinden olup Kemal Paşazâde Süleyman Bey ve mahdûmu Ahmed Şâh Çelebi ile mu'ârefe-i kadîmesi ve musâdakâ-i müstedîmesi var idi.

36 Kemal Paşazâde ile Mü'eyyedzâde arasında takarrur eden hukûk-ı kadîme, hem-şehrîlik, yekdiğeriyle küçüklükten tanışmaklıktan başka ne olabilir? Mü'eyyed-âde'nin bu hukûk-ı kadîmesi Kemal Paşazâde'nin Amasyalı olduğunu gösteren delâil-i târîhiyyedendir. Çünkü Kemal Paşazâdenin pederi Süleyman Bey Amasya'da Sultan Bâyezid'in saray muhâfızı iken Mü'eyyedzâdenin pederi Ali Çelebi de nişâncı idi.

"Mü'eyyedzâde fırsat bulup tevârîh-i âl-i Osmân tedvîn olunmak lâzımdır. Molla İdris Fârisî ile tertip ediyor ama çün zuhurları diyâr-ı Rûm'da olmuşdur. Türkî dille **[432]** olunmak mühimdir."

"Kemal Paşazâde du'âcınız ol hizmetin uhdesinden gelmeye kâdirdir. Ve fenn-i inşâ ve inşâda mâhirdir. Ve bu merâmın itmâmı bu asırda ancak ona münhasırdır. Pâdişâh fermân eder. Sa'âdetli pâdişâhtan çok demdir ki azl çekmişdir, fakirdir. Hâne-dâde-i ecdâdınız murabbâsıdır. Ona in'âm cebr-i kalb-i kesîrdir. Pâdişâhın Lalazâdesi olduğu cihetden pâdişâhın her ihsânına müstehakdır ve câize-i mukaddem olacak sebeb-i ihtimâm-ı kesîrdir, diye sevk eder. Pâdişâh otuz bin akçe dahi ihsân eder." (Varak 40, 41)

Kemal Paşazâde Ahmed Şah Çelebi, Mü'eyyedzâdenin şu kadr-ı şinasâne sevk ve ta'rîfine ve pâdişâhın in'âm ve ihsânına karşı minnetdârâne bir şevk ile bu târihten itibâren Edirne'de bir taraftan tedrîs ve ifâzaya mülâzemet, diğer tarafdan "Târîh-i Âl-i Osmân" adlı eser-i bî nazîrini inşâ ve tahrîre bezl-i gayret etmeğe başladı.

911'de Üsküp şehrinde İshâk Paşa Medresesi müderrisi olup tebdîl-i âb u hevâ için oraya gitdi. **[433]** Çünkü gece ve gündüz çalışmaktan vücûduna oldukça bir za'f gelmiş, bu za'f da tebdîl-i âb u havaya lüzûm göstermiş, başka lütuflara bir zemîn olmuşdur. Bunu Âşık Çelebi şöyle anlatıyor:

"Sehl-i zemândan sonra Molla İdrîs, inşâ-i tevârihe tebdîl-i hava lâzımdır, diye izinle ze'âmeti olan Dobnice (Dobruca) nâm kasabaya varıp kâh onda kâh Sofya'da ikâmet eder."

"Yine Mü'eyyedzâde, "Kemâl Paşazâde'ye tebdîl-i hava etmek için bir mansıb lâzımdır. Şöyle ki olmazsa kasd-ı himmete bahâne eder" diye Üsküp Medresesini arz eyler.[37] Sultân Bâyezîd-i merhûm ki ehl-i me'âlî ve me'ânîdir. Ma'arifetde ve saltanatda ol iki, Bâyezîd-i evvele sânîdir. Molla-yı ma'lûm edinip her zamânda ağır hil'atler ve fâhir-i câ'izeler lütuf ve ihsân buyurup şefkat eder. Merhûm onda ilm ü kemâle meşgûl olur. Her fenne himmet eylese cüz'î teveccühle husûl-ı mevsûl olur."

Bununla beraber Üsküp havâlisinde büyük bir ze'âmet, yanî çiftlik ihsân edilip kâh Üsküp'te, kâh Edirne'de ikâmet ederek târîhini itmâma çalıştı. Molla **[434]** İdrîs-i Bitlîsi'ye "Heşt Behişt" adlı târîhini inşâ ve itmâm için her ne lutf edildiyse Kemâl Paşazâdeye de onun mümâsili, belki fâzılı verildi.

Bundan sonra tâlihi parladı. 912'de Edirne'de Halebî ve 913'de Üç Şerefeli Medreseleri uhdesine tevcîh edilerek zamîme-i revâbiti kılındı. 914'de İstanbul'a celb edilip Sultân Fâtih'in sekiz medresesinden biri, ya'nî sahn-ı semâniyye müderrisliğine nâil oldu. Mü'eyyedzâde Abdurrahmân Efendi ile hem bezm olarak musâhabât-ı ilmiyye koyuldu.

917'de Yeniçerilerin ibrâmıyla azledilen Mü'eyyedzâde Efendi'nin inzivâsı üzerine Edirne'de Sultân Bâyezîd Medresesi müderrisi olup İstanbul'dan uzaklaştı. Bu suretle yakasını a'dâsının elinden kurtardı.

918'de Sultân Selîm Hân-ı Evvelin cülûsundan az sonra yine Rumeli Kazaskesi olan Mü'eyyedzâde Abdurrahman Efendi'nin sevk ve tarifiyle Edirne kadısı oldu. 921 senesi şa'bânında Mü'eyyedzâde mütekâid olup yerine **[435]** sadr-ı Anadolu Zeyrekzâde Rükneddîn Efendi Rumeli Kazaskeri oldukta bunun yerine Anadolu Kazaskeri oldu.[38]

923'de Sultân Selîm Hân ile Mısır ve Arabistan seferine beraber gidip geldi. Azîmet ve avdetde Molla'nın hayli nevâdiri dillerde destân oldu. Fedâ'il-i ilmiyyesi Sultân Selîm'in nazar-ı dikkat ve istihsânını celb ederek büyük hürmetler gösterdi.

---

37 Çünkü 911'de Rumeli kazaskeri Hacı Hasanzâde Mehmed Efendi vefât edip Mü'eyyedzâde Abdurrahman Efendi Rumeli Kazaskeri olmuştu.

38 Feridun Ahmed Bey münşe'âtında böyle yazılıdır.

925'de erbâb-ı hased ü nifakın bir takım tezvîrâtı üzerine azl ü teftîş edilip yerine Fenârîzâde Muhyiddîn Mehmet Şâh Efendi Anadolu Kazaskeri[39] olmakla beraber müşârün-ileyhin teftîşine me'mûr oldu. Teftîşi aylarca sürdü. Hitâmında berâ'eti zuhûr etdi.

926 senesi evâilinde Sultân Selîm Hân, müşârün-ileyhi kendi talebi üzerine yevmî yüz akçe vazîfe-i tekâ'üdle Edirne'de Dâru'l-hadîs Medresesi müderrisi nasb etdiğinden oraya gidip ihtiyar-ı uzlet ederek tedrîs ve te'lîfâta koyuldu.

927'de merhûm Sultân Süleyman'ın sır-kâtibi olup Edirne'de **[436]** Sultân Bâyezîd-i Sânî evkâfına mütevellî ta'yîn edilen Amasyalı Refîkî Çelebi Edirne'ye geldikte Kemâl Paşazâde ile şîr ü şeker, hem-bezm-i şi'r ü edeb olup iki hemşehrî birbiriyle dem-güzâr oldu. (Tezkire-i Hasan Çelebi)

928'de Sultân Süleyman Hân Kânûnî müşârün-ileyhe Edirne'de Sultân Bâyezîd-i Sânî müderrisliğini ihsân edib 930'da İstanbul'a celb ile Sultân Fatih medreselerinden birini verdi. 932'de Şeyhülislâm Amasyalı Zenbilli Ali Efendi'nin irtihâline binâen Şeyhülislâm ve müşkil-şâ-yı enâm oldu.

Sekiz yıl makâm-ı celîl-i fetvâda neşr-i füyûzât edib ins ü cin tarafından arz edilen mesâ'il ve müşkilâtı nusûs-ı şer'iyye ile hal ve iftâ ederek "Müfti's-sekaleyn" unvânını aldı. Bu unvân, meşâyih-i İslâmiyye arasında yalnız kendisine hâs olarak verildi.

Kemal Paşazâde meşâyıh-ı sûfiyyenin ulemâsına pek ziyâde ri'âyet ederdi. Hâssaten Nakşibendiyye Şeyhi ve Emîr Buhârî dâmâdı Amasyalı eş-Şeyh Mahmûd Çelebi[40] ile Halvetiyye Şeyhi **[437]** ve Ebu's-suûd Efendi'nin eniştesi olan Amasyalı Mü'eyyedzâde Abdurrahîm Efendi'nin meclislerine sık sık giderdi.

İftâ ve te'lîf ile gece gündüz fevkalâde iştiğâl ederek 940 senesi şevvâlinin ikinci günü zevâl vaktinde kemâlî zevâle münkalib olarak şems-i vücûdı üfûl ve dâr-ı kudse kufûl etdi. Edirne kapısı hâricinde müşârün-ileyh Amasyalı eş-Şeyh Mahmûd Çelebi zâviyesi ittisâlinde kâin hazîrede Mahmûd Çelebi yanında medfûndur.[41]

Şu'arâdan biri târîh-i vefâtını şöyle yazmışdır.

Şems-i burc-ı kemâl ü çarh-ı ulûm
Gitdi ukbâya rahmet ide Gafûr
Cennet-i Adn ola makâmı ânın
Abdi gılmân ola kenizini hûr
Geldi ilhâm-ı hak ile târîh
Kabr-i Ahmed müdâm ola pür-nûr
(302+53+85+42+202+256=940)

Diğer

Göçüben gitdi rükn-i a'zam-ı fazl
Gör sebâtını bî-bekâ kasrın
Fevt-i mollaya dediler târîh
Vây gitdi Kemâli bu asrın
(17+434+101+8+380= 940)

Diğer

Ol bârgâha vardı İbn Kemâl Paşa
(37+234+221+53+91+304=940)

Diğer

39 "Terceme-i Şakâyık" (s.387) da müşârün ileyhin azl ve teftişi 925 olarak tespit edilmişdir. Halefi Mehmed Şâh tercemesinde mezkûrdur.

40 Eş-Şeyh Mahmûd Çelebi. "el-Ikdü'l-manzûm fî ulemâi'r-Rûm" adlı eser-i matbûda Amasyalı olduğu musarrahdır.

41 Kemal Paşazâde ile Şeyh Mahmûd Çelebi, adeta tev'em denecek kadar birbirini pek sever iki hem-şehrî; ikisi de Amasyalı oldukları kabir arkadaşlığından da anlaşılabilir. Böyle olmasaydı, Ebû Eyyüb Ensârî civârında medfûn olan velî-nimeti Mü'eyyedzâde Abdrrahman Efendi'nin yanına defn edilirdi. O da hem-şehrîsi idi.

Geçip müftî-i bekâya azm kıldı
(31+530+118+117+144=940)

[438] Şakâyık mütercimi Mecdî Mehmed Efendi diyor ki; "Merhûm-ı merkûmun mezârına "Hâzâ makâmu Ahmed" ve kefenine "Hiye âhiru'l-libâs" târîh vâki' oldu. Mûmâ ileyh Mevlânâ Hazretlerinin kerâmâtındandır ki zamân-ı ihtizârında "Yâ Ehad! Neccinâ mimmâ nehâf (940)" (Ey bir olan Allah'ım! bizi korktuklarımızdan kurtar) diye buyurmuşlar imiş. Ba'de'l-vefât hesap olunup târih vâki' oldu."

Âşık Çelebi Tezkiresinde Mevlânâ-yı müşârün-ileyhin târîh-i vefâtını 941 senesi şevvâlinin ikinci günü diye tesbît etmektedir. Âlî Bey "Künhü'l-Ahbâr"ında bunu tahtıe ederek diyor ki:

"Ammâ Mevlânâ-yı Âşık "Meşâirü'ş-Şu'arâ"sında sene ihdâ ve erbaîn ve tis'ımi'e şevvâlinin ikinci günü fevt oldu diye naketdi. Hâlâ ki merhûm zâtının "Mâte'n-nıhrîr" ve kefenine "Hiye âhiru'l-libâs" ve mezâr-ı şerîfine "Hâzâ makâmu Ahmed" târihleri dokuz yüz kırka mahsûb etdiğini ne bildi ve ne esahhını akletdi.

"Bârî târihlerle bir satırda yazmamış olsa ve mabeyninde bir iki sahîfe geçmesi hasebiyyetiyle Âşık'ın nisyânına haml olunsa câiz idi[42] ve bi'l-cümle sûr-ı İstanbul'dan Taşra Edirne kapısı **[439]** semtinde ve meşâyıh-ı Nakşibendiyye'den Şeyh Mahmûd Çelebi zâviyesinin hazîresinde medfûn ve genc-i nihân gibi ka'r-ı hâk-ı siyâha makrûndur." (Varak 258)

Etrâf-ı erba'ası taşdan duvar ve parmaklıkla muhât olan bu hazîre zâviyenin cenûb-ı şarkıyyesinde olup derûnunda Şeyh Mahmûd Efendi ve sağ tarafında Kemal Paşazâde Ahmed Şâh Çelebi medfûndur. Yol üzerinde bulunan Şark duvarının orta ve yüksek yerinde şu kitâbe mahkûkdur:

هذا قبر مفتى الثقلين أحمد بن سليمان بن كمال الشهير بابن كمال پاشا نور الله مزاره .انتقل إلى جوارالله تعالى يوم الخميس ثانى شوال المكرم لسنة أربعين وتسع مأة[43].

Bu kitâbe gösteriyor ki müşârün-ileyh Ahmed Şemseddîn Efendi, 940 senesi şevvâlinin ikinci perşembe günü vefât etmişdir.

Bu hazîrenin etrâfına taş duvarı yaptıran zât, kendisinin mu'îdliğinden Şam ve Mısır mollası olup 950'de Kütahya'da vefât eden Mevlânâ Muhyiddîn **[440]** Mehmed Bey'dir. "İrtehale'l-ulûm bi'l-kemâl (639+177+124=940)" terkîbi de müşârün-ileyhin târîh-i vefâtıdır. Hazret-i Şeyhülislâm'ın bir mahdûmu İbrâhim Çelebi ile bir kerîmesi Safiyye Hâtun malûm olabildi. Kerîmesini üstâz ve hâmîsi Mü'eyyedzâde Abdurrahman Efendi'nin mahdûmu Abdülvehhâb Efendi'ye verip onu kendisine dâmâd ve mu'îd etmişdi. Kayınbiraderi kibâr-ı kudâtdan Fahreddîn Mehmed Efendi'dir. Fetvâ emîn ü kâtibi de Aşçızâde Hasan Çelebi'dir.

Hazretin fazl ü kemâlini anlatmak için her ilim ve fende gayet mâhir, muhakkik, fâzıl, mütebahhir, müdekkik bir allâme-i kâmildir, demeye hâcet yoktur. Çünkü her ilim ve fenne âid âsâr u mü'ellefâtı, her türlü tarîfin fevkinde olan fezâil ve kemâlâtına birer şâhid-i âdildir.

Bununla beraber gayet müteşerri', müttekî, zâhid, kâni', âbid, tab'an gayet latîf, nâzik, hazır cevap, gayet zekî, serîu'l-intikâl, hâfızası mükemmel, karîhası ceyyid, meâni-i latîfe icâdında bî misil bir şâir ve münşi-i **[441]** ekmeldi. Fuzalâyı ve onlarla münâzarayı pek sever, münâzarada kavî ve müşkil-pesendâne hareket eder, muğâlatayı bilir, hakîkat-i ilmiyye şekline sokar, rakîbini herhalde ilzâm ve iskât eylerdi. Bunun için fuzalâ kendisiyle münâzaradan,

---

42 Âşık Çelebi, gâliba benim gibi dalgın bir zât olmalıdır. Her halde Âlî Bey'in şiddetli itâbına lâyık değildir. Çünkü Âlî Bey'in eserlerinde de bu gibi ufak tefek sehv ü hatalara tesâdüf edilmektedir.

43 "Bu, Kemalpaşazâde diye tanınan, ins ü cinnin müftüsü Ahmed bin Süleyman bin Kemal'in kabridir. Allah kabrini pürnûr eylesin. 940 yılında Şevval ayının ikisinde Perşembe günü Cenâb-ı Hakk'a irtihal etmiştir." (Haz.)

sudûr u erkân-ı ilmiyyede musâhabeden çekinirdi. Ecvibe-i müskitesi pek gâlibdi. Bundan dolayı sudûr u erkândan çoklarını gücendirmişdi.

Merhûm iki şeyden fevkalâde zevk almıştı: Biri tedrîs ve ifâde, diğeri de mütâlaa ve te'lîf. Bunlardan bir an hâlî kalmaz, âdetâ uyumaz, yorulmaz, muttasıl okur, okutur ve yazardı. Bunun için âsâr ve mü'ellefâtı pek çoktu.

Âlî Bey "Künhü'l-ahbâr"ında diyor ki, "Bâ-husûs ki, bir an te'lîfden hâlî değilmiş. Ve şebb u rûzunda altı sa'atden ziyâde istirâhatleri az vâki olmuş, hatta vefâtı hâlinde mecmu-ı müsannefâtını görüp görmüşler ve tahmîn-i sahîhle bu hususu tahkîke irgürmişler ki: **[442]**

"Te'lîfe mübâşeretleri gününden vefâtları târîhine gelince gün başına bir cüz'ün te'lîfi rast gelmiş. Lâsiyyemâ eyyâm-ı maraz ve hengâm-ı tadîlât ve ibâd ve hidmât-ı dîvâniyyeye masrûf olan evkât bile hisâba gelmiş. Bu mana hiçbir mü'ellif hakkında hüveydâ değildir. Kerâmetle olan tayy-ı zamân mümkün olduğu gibi velâyetle imtidâd-ı zaman haml olunmaktan gayrı cevabla kâbil-i inhâ değildir.

"Eğerçi ki müsvedde evrâkında kalıp beyâza çıkmayan âsârına nihâyet yoktur. Vâlâ beyne'l-ulemâ zuhûr u şübu' bulan müellefâtı dahi gayetle çoktur." Hülâsa Âlî Bey'in dediği gibi Devlet-i Osmâniyye'nin değil, Anadolu'da zuhûr eden hükûmât-ı İslâmiyye'nin teşekkülünden beri misl ü nazîrî gelmemiş bir allâme-i müfred idi.

Mü'ellefâtından Tefsîr-i şerîf-i Kur'ân-ı Kerîm, Hâşiye-i Keşşâf, Şerh-i Hidâye, Hâşiye-i Telvîh, usûlden Sadru'ş-şerîanın tavzîhini ıslâha dâir Tağyîrü't-Tenkîh ki bir metin ile şerhini hâvîdir.[44] Hidâye ve şürûh u havâşîsi mesa'ilini câmi-i izâh ve ıslâh ki metin ve şerhi hâvîdir. **[443]**

Hadîsten Şerh-i Meşârık, Kelâm'dan Tecrîd ve Şerhini câmi Tecvîdü'd-Tecrîd, Meânîden Islâhu'l-miftâh ve şerhi, Hâşiye-i Şerh-i Miftâh'ı Seydî, Tûsî ve Hocazâde'nin Tehâfütü'l-felâsife kitaplarının hâşiyesi, ferâizden metin ve şerhi câmi' bir kitâb, Türkçe "Târîh-i âl-i Osmân", Fârisî dilinde Nigâristân, Nazîre-i Gülistân, Dekâyıku'l-Hakâyık, Mecmû'atü'l-lüğât,* Türkçe manzûme-i Yûsuf ve Züleyhâ, Dîvân-ı eş'âr, Münşe'ât, mesâil-i müşkile hakkında yüzlerce resâil[45] yüzlerce kitablara ta'lîkâtı[46] meşhûrdur.

Mütercim-i Şakâyık Mecdî Efendi "Terceme-i Şakâyık" da şöyle diyor: (s.384) "Ve bilcümle cümle-i tesânîf-i bedî'ası memâlik-i Arab ve Acemin sanâdîd-i ulemâsı ve bûm-ı Rûmun esâtiz ü fuzalâsı yanında makbûl ve mu'teberdir. Ol nıhrîr-i bedîu't-takrîrin tahrirde tedbîrine her hırr u âkil bende-i şîfte olup halk-ı halk-ı âlem onun nefâsâtı nefes-i aklâm-ı müşkîn erkâmını evrâk-ı kâfûr-ı fâm ve misk-i hitâm içre derc etdiğinden sonra hırz-ı cân ve ta'vîz-i bend-i cinân yerine hızâne-i ceybinden ihrâc etmeyip sübha-i ebrâr gibi elden düşürmezlerdi. **[444]**

Şiir

تصانيفه بين التصانيف كلها
كشمس الضحى فى أسود حالك[47]
ليحيي رميم العلم بعد وفاته
فأصبح فى الإتقان أتقن حابك
بلفظ متين للحقايق شارح

---

44 Bu kitâbı güzel bir sûrette matbû'dur. Telvîh okuduğumuz esnâda hayli işime yaramıştı.

* Lüğât-ı Arabiyyeyi zebân-ı Fârisi ile terceme ve cem edip "Muhîtu'l-luğa" demişdir.

45 Bu risâlelerin kısm-ı azamı iki cild üzre matbudur. Herbiri şâyân-ı ehemmiyet-i mesâil-i dakikadan birinin hâl ve izâhını hâvîdir.

46 Bu kadar te'lifât arasında şâyân-ı dikkattir ki müverrih Ebu'l-Mehâsin Yusuf bin Tagriberdi'nin "en-Nücûmü'z-Zâhire fî Ahvâl-i Mısır el-Kahire" adlı mücelledâta bâliğ eser-i kebîrini ve fenn-i tıbdan "Rücû'u'ş-Şeyh ilâ sıbâh" nâm kitâbı da Türkçe'ye tercüme etmişdir.

47 "Fî yevmi esvedi Hâlik" olsa gerek. Yoksa vezin düşüktür.

ومعنى مبين للغوامض ناهك[48]“

Yine Mecdî Efendi bu sahîfede diyor ki: “Mevlânâ Kemâl Paşazâdenin telâmizesinden olan sikât-ı kudâtdan birinden mesmudur ki bir gün evlâd-ı Arabtan bir hıbr-ı fâhir meclis-i şerîflerine hâzır olup diyâr-ı Mısr'ın ulemâsından arz-ı hedâyâ-yı tehâyâ-yı bedîa eyledikten sonra celâil-i mesâil-i fünûn-i mütedâvileden ve bedâyi-ı revâyi-ı ulûm-ı garîbeden ba'zı mevâkı-ı müşkileyi iştikâl edib e'âlî ahâlî-yi Arab cenâbınızdan ol muhal-i müşkilenin hal olunmasını iltimâs eylediler. Bu müşkilât-ı fünûn-ı mu'addalayı hâvî bir kitab ibrâz eyledi.

Fâzıl-ı mezbûr ol kitâba im'ân-ı nazar ile bir gece nazar eyleyip her mevzı-ı işkâl-âmiz ve mevzı-ı i'dâl-engizde kelimât **[445]** pür nikat ve ibârât ba-isti'arât ile mahalline münâsip mücmel ve mufassal ve muhtasar ve mutavvel bi-tarîkı'l-hal cevâb-ı bâ-savâb ifâda buyurduktan sonra ale's-sabâh zikrolunan berîd-i nîk nüvîde kesret-i iştiğâl-i eşgâl-i fetvâ ile şekvâ suretinde itizâr-ı ol kitâb-ı hall-i intisâbı redd ü teslîm eyledi.”

Gülistân-ı Sa'dî ve Bahâristân-ı Câmiye nazîre olarak te'lîf eylediği “Nigâristân”ın mukaddimesinde şu kıt'ayı yazmışdır.[49]

بهارستان نکارستان ما نیست
و لیکن چون نکارستان ما نیست
کلستان کتاب مانه هر باب
به از کلهای رنکین معا نیست

Yûsuf ve Züleyhâ kıssasını hâvî manzûmesi binlerce beyti hâvî ve gâyet metîndir. Yalnız bu manzûmesi başlıbaşına bir âlem-i edebiyyâtdır. Hele sekiz defteri hâvî “Târîh-i âl-i Osmân”ı, Türk Edebiyatında kendine hâs bir üslûb-ı latîfe mâliktir. Mevlânâ İdrîs'in “Heşt Behişt”i, “Târih-i âl-i Osmân”ın yanında târih değil, bir münşe'ât mecmûası şeklinde kalır.

Merhûmun eş'ârı pek çok ve gayet bedîdir. **[446]** Bedâyi-i eş'ârından bir kısmını da yazmak isterdim. Ancak terceme pek uzadı. Bu kısmı hazfe malesef mecbûr oldum. Şunu da arz edeyim ki merhûm, Acem diline etdikleri hizmetlerden bir kısmını Türk diline lutf etseydi, pek çok istifâde ederdik.

Ahmed Şemseddîn Çelebi-Cemâlîzâde

Amasyalıdır. Şeyhülislam Zenbilli Ali Efendi'nin biraderi kibâr-ı kudâtdan Muhyiddîn Mehmed Çelebi bin Kemaleddîn Ahmed Çelebi bin Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya'da Koca Emîr İbrâhim Efendi'den ve İstanbul'da amcasından tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu.

Amasya medreselerinden ba'zılarına müderris olduktan sonra Hâtuniyye-i Tokat Müderrisi iken Tokat, Sivas, Erzurum gibi bilâda kadı oldu. 938'de Ankara'dan ma'zûlen Amasya'da görülüp 941'de vefât etdi. Meşâhîr-i kudât ve ulemâdan idi.

Ahmed Bey-Burak Beyzâde el-Hâc

---

48 Tüm eserlerin içinde onun eserleri
Zifiri karanlıkta sanki sabah güneşi
Ölümünden sonra diriltsin diye ilmi
Oldukça sağlam dokudu hep bilgileri
Sağlam lafızlarla şerhetti hakikatleri
Açık manalarla beyân etti müşkilleri (Haz.)

49 Nigâristân adlı eseri gayet güzel bir ta'lik ile yazılmış olarak Nur-ı Osmâniye Kütübhanesinde iki nüshası vardır. Müşârün ileyhin şu kıt'ası meşhurdur: Telef kılma be-ğâyet sakla malı
Ki zîrâ malı gâyet saklamalı
Kemâl ü fazl olupdur şimdi makbul
Kemâlin dahi mal oldı me'âli

Amasya ümerâsından ve Şadgeldi Paşa evlâdından **[447]** Hüseyin Bey bin Hasan Bey bin Burak Bey'in mahdûmudur. Züamâdan iken 918'de ümerâdan oldu. Mîr-livâlıkla hayli sancakları devrederek 945 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmları Hasan, Burak Beylerdir.

Diğer Yörgüç Paşazâde Ahmed Bey bin Ali Bey bin Hüseyin Bey bin Ali Bey bin Yörgüç Paşa'da züamâdan iken pederinin Çaldıran Harbinde şehâdetine binâ'en 921'de mîr-livâ oldu. 943'de Kastamonu Sancağı Beyi görüldü. 948 sâlinden sonra vefât etdi. Bunun da mahdûmları Hasan, Hüseyin Beylerdir.

Ahmed Efendi-Efteli el-Hâc

Amasya civârında Efte Köyü'nden Osmân'ın oğludur. Sultân Bâyezîd Medresesi'nde ikâmet, Molla Bahşi, Musliheddîn Mûsâ Efendi'lerden tahsîl-i ulûma sa'y u gayret edib mücâz ve ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm edib Amasya Medreselerine müderris ve 948'de Abdullah Paşa Medresesiyle mütekâ'id olup 951'de vefât etdi. Fakîh, tefsîr ve hadîste mahir, vâ'iz-i meşhûr idi. Mahdûmu Abdülkerim Efendi'dir. **[448]**

Ahmed Çelebi-Babazâde el-Hâc

Amasya musikişinaslarından Baba Tanburî demekle meşhûr Mehmed Çelebi bin İlyas bin Hamza oğludur. Hattât-ı meşhûr Ebü'l-fazl Mehmed Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz u temeşşuk ve ulemâdan tahsîl-i ilm ü marifet etdi.

Şâkirdâna ta'lîm-i hat ederek hayli müddet Sultân Bâyezîd evkâfının kâtibi oldu. 945'de Amasya vâlisi olan Şehzâde Sultân Mustafa'ya Divân kâtibi ve ba'dehû musâhibi olduğu halde 958'de vefât etdi. İlm ü marifetden behre-dâr, latife-gû, mizac-gîr, "Yeşil Çelebi" demekle meşhûr bir hattat idi. Biraderi İlyas Çelebi evladından İmam-i Sultâni Evliya Mehmed Efendi'dir. Evlâdına "Yeşil oğulları" dendi. Yeşilzâde Mehmed Çelebi de maruftur.

Ahmed Paşa-Yörgüç Paşazâde

Amasyalıdır. 920'de Çaldıran Harbinde şehîd olan İskender Bey bin Abdullah Bey bin el-Hâc Yûsuf Bey bin Abdi Bey bin Yörgüç Paşa mahdûmudur. Pederinin şehadetinde yirmi beş yaşında bir za'îm iken Çorum sancağıyla taltif edildi. **[449]** Ba'dehû Mîr-livâlıkla sancakları devrederek 940'da Erzincan Sancağı Beyi iken Bağdâd Harbine me'mûr oldu. Bu muharebede yararlıklar gösterdiğinden Şehr-i Zor, ba'dehû Trabzon Beylerbeyi olup 951'de Şehzâde Sultân Mustafa ma'iyyetine me'mûran gelip Amasya vilâyeti muhâfızı oldu. Ba'dehû Sivas Beylerbeyi olup 959'da vefât etdi. Mahdûmu ümerâdan Yûsuf Bey'dir.

Ahmed Efendi-Hatîb Kâsımzâde

Fuzalâdan Amasyalı Hatîb Kâsım Efendizâde Muhyiddîn Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da doğup 918'de pederiyle İstanbul'a gitdi. Şeyhu'l-İslam Kemal Paşazâde Ahmed Şah Efendi'nin halka-ı tedrîsinde iktisab-ı kemalat ederek ders-i am, müşârün-ileyhden mülazım, ba'dehû müderris oldu.

İstanbul ve Bursa medreselerini devrederek sahna gelip Sultân Fatih Medreselerinden birine müderris iken 960'ta vefât etdi. Âlim, fâzıl, edib, vakûr bir mahdûm-ı kâmildi.

Ahmed Bey-Alaca Beyzâde

[450] Amasyalıdır. Alaca Hamamı demekle meşhûr Çifte Hamam'ın mütevellisi Ömer Çelebi bin Ya'kûb Bey bin Alaca Yahyâ Bey bin Ya'kûb Şah Çelebi bin Şadi Bey bin Burak Bey bin Emîr-i kebir Hacı Kutlu Şah mahdûmudur.

Züamâdan iken Amasya Alaybeyi olup, 940'da eşkıya vak'asında yararlıklar gösterip ümerâdan oldu. Ba'dehû Şehzâde Sultân Mustafa ma'iyyetine me'mûr olup 960 senesi şevvalinde müşarün ileyhin i'dâmını müte'akıb boynu vuruldu. Şecî, gayyûr bir zât idi. Mahdûmu Yahyâ Bey'dir.

Ahmed Paşa-Dâmâd-ı Sultânî

Bosnalıdır. Devşirmelerden olup Sultân Süleyman-ı Kanunî bendegânındandır. Enderun'da terbiyye gördü. Ba'dehû terakki ederek mîr-i alem olup 954'de Şehzâde Sultân Mustafa ma'iyyetine me'mûran Amasya'ya gönderildi.

Şehzâde kendisini beğenip kerîmesi Fatıma Sultân'ı tezvîc ederek Beylerbeyi ve Amasya Muhâfızı yaptırdı. 960'ta Şehzâde pederinin ma'iyyetine me'mûran Amasya'dan ordusuyla infikak etdikte vâlî kâ'im-makâmı olarak Amasya'da kaldı. **[451]**

Hayfâ ki şehzâde 960 senesi şevvalinde şehîd edildiğinden bu da Amasya'da i'dâm edildi.

Rumeli Kazaskerliği sicillinden anlaşıldığı üzere Ahmed Paşa bin Abduşşekur'un i'dâmından sonra Fâtıma Sultân ile hemşîresi Râziye Kadın demekle meşhûr Râziye Sultân İstanbul'a gönderildi. Ahmed Paşa'nın biraderleri Bostancıbaşı Ali Ağa ile Kapıcıbaşı Hasan Ağa İstanbul'da kaldı.

Ahmed Çelebi-Pir Mehmed Çelebizâde

Amasya a'yanından Selağzı üstünde Câmi-i şerîfi olan Şeyh Hamidoğlu Pir Mehmed Çelebizâde Hoca Ali Çelebi mahdûmu olup Amasya eşrafından iken Şehzâde Sultân Mustafa'ya tekarrub ederek Şehr-emini oldu. 960 senesi şevvalinde Şehzâde'nin i'dâmı üzerine maktûlen vefât etdi. Câmi-i şerîfin haziresinde medfûndur.

Ahmed Paşa-Sofuzâde

Amasyalıdır. Amasya Valisi Şehzâde Sultân Ahmed Han devrinde Çavuşbaşı olan Abdi Ağa bin Hüseyin Çelebi bin Ahmed Çelebi bin Mahmûd Çelebi bin Mu'allim-i Sultânî Sofu Bâyezîd Çelebi mahdûmudur. **[452]** Çaldıran Harbinden dönüşde Amasya'ya gelen Sultân Selîm Han'a tarif ve takdîm edilerek Enderun'a alındı.

Enderun-ı Hümayun'da hüsn-i terbiyye görüp Sultân Süleyman-ı Kanunî cülusunda sipahilikle taşra çıktı. Ba'dehû 933'de eşkıya vak'asında yararlıkları görülmekle sipahi ocağı kethüdâsı, ba'dehû sipahiler ağası oldu.

950'de İnebahtı Beylerbeyi olarak harbe me'mûr olup 951'de İstolni Belgrad Muhâfızı oldu. Bu esnada Çuka ve Endirin kal'alarını harben fethederek Belgrad, sonra Silistre Beylerbeyi oldu. 963'de ma'zûlen vefât etdi. Şeci', muktedir bir zâtdı.

Ahmed Efendi-Mü'eyyedzâde

Amasya kadısı mevaliden Abdülhay Efendi bin Abdülkerim Efendi bin Ali Çelebi bin Mü'eyyed Çelebi mahdûmudur. Amasya'da doğup meşâhîr-i fuzalâdan "Mahzenü'l-fıkh" müellifi Musliheddîn Mûsâ Efendi'den tahsîl-i ulûm ve hattât-ı meşhûr Ebu'l-fazl Mehmed ve Celal Efendilerden hutût-ı mütenevviayı temeşşuk ve ahzederek mücâz ve müderris oldu. **[453]**

Mükerreren Amasya nâibi ve ba'dehû kadı olup 975 saline doğru vefât etdi. Âlim, kâmil, hattât-ı meşhûr, hâssaten talikte mahirdi. Kibâr-ı kudâtdandır. Mahdûmu Abdülkadir Efendi de ulema-yı kudâtdandır.

Ahmed Ağa-Güzel Sipâhi

Amasyalı Ali Çelebi oğludur. Güzel bir genç iken sipahi olup muharebelerde ibraz-ı şeca'at ve terakki' ederek Amasya kethüdâyeri, ba'dehû Şehzâde Sultân Mustafa ma'iyyetinde Sipahiler Ağası oldu. 960 şevvalinde ma'zûlen Amasya'da mukim olup sonra mükerreren Amasya mütesellimi oldu. 965'de Amasya Valisi olarak gelen Şehzâde Sultân Bâyezîd'e intisap eylediğinden 966'da menkub olup sonra vefât etdi. Şeci', gayyûr, talihsiz bir kimse idi.

Diğer Ahmed Ağa bin Hasan Ağa da yeniçerilerden olup Amasya serdârı olmuşdu. 968'de vefât etdi. Diğer Ahmed Ağa bin Hüseyin Ağa da Yeniçeri zabıtanından olup 972'de Amasya serdârı görüldü. Ba'dehû vefât **[454]** etdi. Bunlar zî-nüfuz adamlardı.

Ahmed Paşa-Yahşi Beyzâde

Amasyalıdır. Sadr-ı esbak Bâyezîd Paşa'nın biraderi Hamza Bey'in evlâdından Yahşi Bey bin Mustafa Bey bin Ahmed Bey bin Hamza Bey bin Yahşî Bey'in mahdûmudur. Pederi Amasya Valisi Şehzâde Sultân Ahmed Han'ın ma'iyyet-i ümerâsından iken doğdu. Genc iken Şehzâde Sultân Abdullah bin Sultân Bâyezîd-i Sânî kerîmesiyle izdivâc ederek dâmâd-ı şehriyârî ve ba'dehû beylerbeyi ve Amasya muhâfızı oldu. 918'de eşkıyâ-yı celâliyye'nin tasallutundan Amasya'yı kurtarıp Bursa Sancağı Beyi oldu.

921 şa'bânında Amasya Beylerbeyi ve zilhiccesinde Sivas Beyi olup 923'de Merc-i Dabık harbinde yararlığı görüldüğünden Şam Beylerbeyi oldu. Sene-i mezbûre zilhiccesinde Tırhala Beylerbeyi olup devr-i Sultân Selîm Han-ı Evvelde ikbâli parladı.

Ancak 926'da Sultân Süleyman Han'ın cülûsunu müte'âkib **[455]** Sultân Ahmed Han bin Sultân Bâyezîd Han-ı Sânî şehzâdesi Murâd Beyle muhâbere etdiği gamz edildiğinden derhal azl ve tekâ'üde sevk edilip İstanbul'da zevcesi Sultânla beraber münzeviyâne bir hayât geçirdi.

945'de Sultânı vefât eylediğinden Sadr-ı a'zam Lütfî Paşa'nın ricâsıyla Trabzon, buradan Erzurum ve 956'da Sivas Beylerbeyi oldu. Fakat Amasya Valisi şehzâde Sultân Mustafa ile muhâberâtı duyulup 960 senesi şevvâlinde Şehzâde'nin i'dâmı üzerine ikinci defa tekâ'üde sevk edildi. İstanbul'da 973'de vefât etdi.

927 târihli Enderûn defterinde Şehzâde Sultân Abdullah'ın kerîmesi zevcesi olduğu mûsârrahdır. Rumeli Kazaskerliği sicillâtında 972'de Rum eyâletinden munfasıl ve mütekâ'id olduğunu ve bir yıl sonra da vefâtı görüldü. Mahdûmları Hasan, Mahmûd Beylerdir. Hasan Beyzâde Hamza, İsa Beyler ve Mahmûd Beyzâde Ahmed Bey de hafîdleridir. Kerîmesi Gevher Hân ve dâmâdı Hasan Bey'dir.

Ahmed Efendi-Rûznâmeci

Amasyalı Abdullah Çelebi mahdûmu olduğu Rûmeli Sadâreti Sicillâtında görüldü. Amasya'da türlü yazıları öğrendi. Tahsîl-i ilm ü irfân edib İstanbul'a gitdi. Defterdâr İskender Çelebi'ye intisâb ederek Mâliyye Dâiresine girdi.

Burada tedrîciyyen terakkî ederek Rüstem Paşa'nın sadâretinde Dîvân-ı Hümâyun Hâcegânından olup devr-i menâsıb eyledi. En sonra Ruznâmeci olup 978 senesi rebîülevvelinde vefât etdi. Kâtib, hattât, hıssa-mend-i meârif bir zât idi.

Merhûm hayır-perver bir zât olduğundan dört bin iki yüz akçe vakfedib iki bin akçesin Amasya'da Sofular Mahallesi'nde Abdullah Paşa Câmii mefruşatına ve bin akçesin Sofular'daki mekteb-i masalihine ve altışar yüz akçesin de Amasya'da Câmi-i Kebîr ve Kadı Mahallelerinin avârızına şart ve tahsîs edildiğini kerîmesi Fâtıma Hâtun Rumeli Sadâreti sicillâtına kayd ve tescîl etdirmişdir. Sicillât-ı mezkûrede aynen böyle görüldü. Dâmâdı züamâ ve ümerâdan Abdülmümin Bey bin Ali Bey'dir ki Mü'min Bey demekle meşhûr idi. Müstakîmzâde Süleyman Sa'deddîn Efendi "Tuhfetü'l-hattâtîn" adlı eserinde sâhib-i tercemeyi aynı senede vefât eden ve neslen Arnavut olan Ahmed Fevrî Efendi'yi birleşdirmiş olduğu tahkîkât ile anlaşıldı. İki hattâtın da bir yıl içinde vefât etmesi buna sebeb olmuşdur.

Ahmed Bey-Gülâbî Paşazâde

[456] Amasya'da Şehzâde Sultân Mustafa Hân'ın Kapıcılar kethüdâlığından Şehr-i zor Beylerbeyi olan Gülâbî Paşa'nın mahdûmudur. Amasya'da doğdu. Züamâdan olup sonra Amasya Alaybeyi olarak Zigetvar seferine gitdi.

Muharebelerde yararlığı görüldüğünden ümerâdan olup Çorum Sancağı beyi iken 978'de muhârebe-i bahriyyede şehîden vefât etdi. Amasya'da İçeri Şehirde pederinin namına binâ etdiği zâviyenin evkâfını tanzîm eyledi. Mahdûmları Gülâbî, Mehmed Bey'lerdir. Vakfı mütevellisi Gülâbî Beyzâde Ahmed Bey de ma'rûfdur.

Ahmed Çelebi-Seydî Alizâde el-Hâc

Amasyalıdır. Pirinçci Mahallesinin cihet-i şarkıyyesinde dere önünde kâin Dâru'l-hadîsin bânîsi meşâhîr-i kudâttan el-Hâc Osmân Çelebi bin Seydî Çelebi bin el-Hâc İlyas Çelebi bin Receb Çelebi bin Hasan Bey bin Hâbil Bey bin Tâceddîn İbrâhim Bey bin Amasya emîr-i kebîri Zeyneddîn Tûlî Hân'ın mahdûmudur. Amasya'da ulemâdan tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve **[457]** pederi Dâru'l-hadîsine müderris ve vakfına mütevellî oldu. Sonra kadı olup devr-i bilâd etdi. 981'de Dâru'l-hadîsin evkâfını tevsi' edib sonra vefât eyledi. Kerîmesi Ayşe Hâtun vakfına mütevellî olmuşdu.

Ahmed Efendi-Şeyh Üveys Oğlu eş-Şeyh el-Hâc

Amasya meşâyıh-ı kirâmından ve Gümüşlüzâde hânedânından Abdurrahman Çelebi bin Sofu Üveys Çelebi bin Pîr Celâleddîn Abdurrahmân Çelebi bin Pîr Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebi bin Hazret-i Pîr İlyâs Halvetî mahdûm-ı güzînidir.

Molla Bahşî Çelebi telâmizesinden ve hulefâ-yı Halvetiyyeden Hakalalı es-Seyyid eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Çelebi hizmetinde tahsîl-i ilm ü marifet ve ondan ihrâz-ı hilâfet edib, ceddînin türbesi ve vakfına mütevellî ve türbedârı ve Gümüşlü Zâviyesi Şeyhi olduğu halde 983 senesi hudûdunda vefât etdi. Meşâyıh-ı sûfiyyeden âlim, müttakî' bir pîr-i sâlih idi. Mahdûmu eş-Şeyh İzzeddîn Hasan Efendi meşhûrdur.

Ahmed Efendi -Müfessir el-Hâc

Amasyalıdır. Hızır bin Abdullah'ın mahdûmudur. Amasya **[458]** fuzalâsından Molla Bahşi ve Karabâğî Muhyiddîn Efendilerden ve ba'dehû İstanbul'a gidip Şeyhülislam Kemal Paşazâde Ahmed Şâh ve Muhaşşi-i Beyzâvî Sa'dî Efendilerden ulûm-ı akliyye ve nakliyyeyi ahz u ikmâl edib avdetle Amasya'da ders-i âm oldu.

Sultân Bâyezîd Câmii'nde yıllarca tedrîs-i ulûma himmet edib pek çok talebeye icâzet verdi. Ba'dehû Halfet Gâzi, Atabeg, Hüseyniyye, Mehmed Paşa Medreselerine müderris ve 975'de Yörgüç Paşa Medresesiyle mütekâid olup kendisine teklif edilen iftâ ve kazâdan ictinâb etdi.

Bu esnada Sultân Bâyezîd Câmii kürsü şeyhliğini kabûl ve Tefsîr-i Beyzâvî tedrîsine hasr-ı himmet edib sâhib-i Keşşâf ile Beyzâvî arasında münâza'un fîh olan mesâ'ilin hal ve îzâhına çalıştı. Tefsîr okuturken câmi-i şerîf dolardı.

Bir taraftan vaz ve nasihati, diğer tarafdan tedrîs-i hadîs ve tefsîre himmet edib bütün halkı müstefîd ederek 985 senesi rebîulevvelinde seksen yaşını mütecâviz **[459]** bir halde dâr-ı na'îme irtihal etdi.

Gayet fâzıl, muhakkik, ulûm-ı şer'iyye ve usûlde mütebahhir, tefsîr ve hadîste mâhir, müteşerri, âbid, müttakî' bir zât-ı sütude-sîmât idi. Avâm ve havâs arasında "Müfessir Ahmed Efendi" demekle meşhûr idi. Te'lîfâtından "Hayru'n-nühâ fî Tefsîr-i sûret-i Tâhâ" adlı bir eseri vardır. Sâhib-i "Tebyînü'l-mehârim" Amasyalı Sinan Efendi'nin üstâdıdır. Mahdûmu Fahreddîn Mehmed Efendi de fuzalâdandır.

Ahmed Efendi-Mazlûm Melîkzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Sâhibü't-terceme es-Seyyid Abdâl Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya'da "Mazlûm Melîkzâde" ve İstanbul'da "Mazlûm Melîk" demekle meşhûrdur. 925'de Dâru's-selâm Mahallesi'nde doğdu. Yörgüç Paşa Medresesi Müderrisi İskilipli Ca'fer,

Hakala'da Kâsım Bey Medresesi Müderrisi es-Seyyid Muhyiddîn Mehmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve Ayas Ağa Müderrisi oldu.

958'de üstâdı Ca'fer Efendi Anadolu Kazaskeri oldukta İstanbul'a gidip ondan mülâzım ve 961'den **[460]** itibâren sırasıyla İbrâhim Paşa, Papas oğlu, Bursa'da Emîr Sultân, İstanbul'da Kızıl Maslak demekle meşhûr Osmân Şâh vâlidesi Medreselerine müderris oldu.

975 cumâdelûlâsının başında Amasya'dan gelen yirmiden ziyâde şâhidlerle nakîbü'l-eşrâf es-Seyyid Tâceddîn bin es-Seyyid Ali el-Hüseynî huzûrunda isbât-ı siyâdet edib 979 zilka'desinde Ca'fer Ağa Müderrisi ve 982 muharreminde "Kemâl-i salâh ve diyâneti ve iffet ve sıyâneti olmağın" Sultân Selîm-i Sânî Şehzâdelerinin muallimi oldu.

Sene-i mezbûre ramazânında Sultân Murâd Hân-ı Sâlisin cülûsunda ta'lîmine me'mûr olduğu şehzâdeler bir gece içinde dünyaya veda etdiklerinden fevkalâde müte'essir olup 983 senesi zilhiccesinin gurresinde Kudüs-i şerîf kadısı ve 985 senesi cumâdelâhiresinde Merzifonî Nişancızâde Ahmed Efendi yerine Medîne-i münevvere mollası oldu.

988 senesi rebîülevvelinde Mekke Kadısı Abdülbâkî Efendi'nin azlinde Mekke-i Mükerreme kadısı olarak Kadı'l-haremeyn olduysa da Medîne kazâsına ta'yîn edilen zevâtın isti'fâ **[461]** ve istiğnasına binâ'en her ikisi de yerlerinde ibkâ eyledi. Lâkin sene-i mezbûre şa'bânında Taybe ahâlisinin şikâyetleri üzerine bin altın terakkî ile Mekke Kadısı Abdülbaki Efendi Medîne-i münevvere'ye nakledildiğinden ma'zûlen İstanbul'a geldi. Emsâl ve akrânına verilen vazîfe-i tekâ'üd ile müreffehü'l-hâl iken 989 senesi cumâdelûlâsında dâr-ı naîme intikâl etdi.

Atâyî Efendi "Zeyl-i Şakâyık"ında Molla-yı mûmâ ileyhin tarafından zam u telhîs edilen şu tercemesi sonunda diyor ki, "Merhûm merkûm-ı bâl-güşâ-yı me'âric-i ulûm, sâhib-i ahlâk-ı hamîde, fasîhu'l-lisân, sahîhu'l-akîde, sâhib-i sekîne ve vakâr, dîde-dûz-i sahâif-i itti'âz ve i'tibâr, terk ü tecerrüde tâlip, âlem-i envâra müncezip, giriftâr-ı nefs-i zalûm olduğundan ma'mûm, mir'at-ı hâlî sûret-nümâ-yı inkisâr-ı mazlûm idi." Mahdûmu es-Seyyid Mahmûd Efendi'dir.

Ahmed Paşa-Hacı Beyzâde

Amasyalıdır. Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'da vâlî iken defterdâr olan Hacı Nevrûz Bey'in ahfâdından **[462]** ve Amasya ekâbirinden Beylerbeyi Veli Paşa bin İlyas Bey bin el-Hâc Nevrûz Bey'in mahdûmu ve İlyas, Mehmed Paşaların biraderidir. Cedleri Hacı Nevrûz Bey, Baba İlyâs-ı Horasânî evlâdındandır.

Çâvuşân-i dergâh-ı âlîden olup 962'de Amasya hâsları emîni görüldü.[50] 965'de Şehzâdegân vak'asında Sultân Selîm-i Sânî taraftarı olup 967'de terfî'en mirlivâ ve 974'de Sultân-ı müşârün-ileyhin cülûsunda Şehzâdesi Sultân Murâd Amasya Vâlisi oldukta ma'iyyeti ümerâsından olarak gelip saray muhâfızı oldu.

982 senesi ramazânında Sultân Murâd Hân'ın cülûsunda terfî'en Musul Beylerbeyi ve ba'dehû şark muhârebelerine me'mûren Çıldır, 986'da Nahçıvan, 987'de Tiflis Beylerbeyi oldu. 988'de Gürcülerin harbinde münhezim olduğundan azledildi.

989'da Revan Beylerbeyi olduğu halde serdâr-ı ekrem Özdemiroğlu Osmân Paşa'nın ma'iyyetinde fedâkârâne harb ederken 991 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Şec'ân-ı ümerâdan bir merd-i necîb idi. Mahdûmu Amasya a'yânından İlyas Bey ve **[463]** mahdûmları Çavuşbaşı Mehmed Bey ve Vezîr Mustafa Paşa'dır.

Târîhen "Hacı Beyzâde" demekle meşhûrdur. Bunun mu'âsırlarından İskender Paşazâde Ahmed Paşa ile Çerkes Hacızâde Ahmed Paşa da başkadır. Târîhlerde bunların tercemeleri pek karışık yazılmıştır. Bu terceme kuyûda istinâden yazıldı.

---

50 Ayasofya mahzeni evrâkında bulunan mukâta'ât defterinde bu târîhde "Emîn-i hâshâ-yı Amasya Ahmed Velî Amasiye an-çavişân-ı dergâh-ı âlî" diye yazılı görüldü. Diğer yerlerinde "Hacı Beyzâde Ahmed bin Veli Paşa" yazılıdır.

Ahmed Bey-Girablı

Amasya'nın İnepazar nâhiyesinde (Girâb) diye meşhûr olan köyden Mehmed Çavuş'un oğludur. Züamâdan olup haylî muhârebâta girdi. Şirvân muhârebâtında mîrlivâ olup 992'de vefât etdi. Yiğit, servet ve sâmânı düzgün ve dindâr bir zât idi. Girâb Karyesinde bir câmi-i şerîf ve yanında bir mekteb yaptırıp Girâb mâlikânesini hayrâtına vakfetdi.

Ahmed Efendi-Rûmî

Amasyalıdır. Züamâdan Bektemur oğlu Şeyhî Beyzâde İskender Bey'in mahdûmudur. Pederi Kazasker Amasyalı Seydî Alizâde Abdurrahman Efendi'nin sadâretinde kethüdâsı olmuşdu. **[464]** Biraderi mevâlîden Abdurrahim Efendi ve amcası da el-Hâc Abdurrahman Bey'dir.

Amasya'da "Hamdullah-i sânî" demekle meşhûr olan Şehyzâde Hamdullah Efendi bin Mahmûd Çelebi'den ve İstanbul'da Amasyalı Hamdullah-ı evvel zâde Pir Mehmed Dede bin Mustafa Dede'den temeşşuk ve hutût-ı mütenevvia'yı ahzederek Bostanzâde Mehmed Efendi ile Hicâz'a gitdi.

Hicâz'dan avdetinde Şam'da ikâmet edib füdalâ-yı Şâmiyyeden eş-Şeyh Hasan el-Bûrînî'den ulûm-ı şer'iyye ve edebiyyeyi ahz u ikmâl edib tedrîse mücâz ve ders-i âm oldu. Câmi-i Benî Ümeyye'de yıllarca tedrîs-i ulûm edib ba'zı medârise müderris oldu. Bin senesi zilhiccesinde meflûcen vefât etdi.

Fâzıl, müteşerri', hattât-ı meşhûr idi. Müstakîmzâde Süleyman Sadeddîn Efendi "Tuhfetü'l-hattâtîn" adlı eser-i matbû'ında diyor ki: "Lütfu's-semer ve hülâsatü'l-eserde mukarrer olduğu üzere ahvâl-i sûfiyye-i kirâma gücenik olması sebebiyle[51] mübtelâ-yı nâzile-i felc olup (tekmîl-i sohbet-i 1000) târihinden sonra belde-i mezbûrede rihlet etdi. **[465]**

Ahmed Bey-Seydî Beyzâde

Amasya a'yânından Hasan Bey bin Seydî Ali Bey'in mahdûmu olup Hızır Paşazâde Mehmed Paşa'nın ahfâdından Hüseyin Bey bin Ali Bey bin Mahmûd Bey bin Mehmed Paşa'nın kerîmesi Ayşe Hanım ile izdivâc ederek züamâdan, ba'dehû ümerâdan oldu.

1003'de Üsturgun Harbinde vefât etdi. Şecî' bir mirlivâ idi. Mahdûmları Mustafa Paşa ile Mehmed, Ali Beylerdir. Mehmed Beyzâde Kurt Mehmed Bey Hızır ve Mehmet Paşa evkâfına mütevellî olmuşdu. Bunun evlâdı Kurtzâdelikle meşhûr olup tevliyet bu güne kadar bunlara tevcîh olunagelmektedir.

Diğer a'yândan Seydî Alizâde el-Hâc Ahmed Çelebi bin İskender Çelebi bin Hızır Çelebi bin Seydî Ali Çelebi de meşhûr olup Hâbilzâdelerdendir. Mükerreren Amasya'da Şehir Kethüdâsı oldu. 1004 hudûdunda vefât etdi. Oğulları Yahyâ, Şa'bân, Hâbil Çelebilerdir.

Ahmed Efendi-Sünbül Hoca

Amasyalı Ali oğludur. Hızır Paşa Müderrisi fâzıl-ı cum'a **[466]** ve müfessir Ahmed Efendilerden tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. Ba'dehû Amasya medreselerine sırasıyla müderris olduktan sonra ber vech-i te'bîd Hızır Paşa Medresesiyle mütekâ'id ve doğduğu Hızır Paşa Mahallesi'nde mukîm olduğu halde 1005 senesi hilâlinde vefât etdi.

Meşâhîr-i ulemâdan vâ'iz, müteşerri' olup Hızır Paşa Câmii'nde her Cuma günü va'z ü nasîhat ederek halkın ahlâkını tehzîbe çalışırdı. Takrîr ve ifadesi düzgün idi. Sünbül meraklısı olduğundan "Sünbül Hoca" demekle iştihâr etmişdi. Mahdûmu defterdâr-ı şıkk-ı sânî Ali Efendi Amasya'da "Sünbülzâde" ve İstanbul'da "Sünbül Ali Efendi" demekle meşhûr olup

---

51 Bu sebep her halde zayıf olmalıdır. Çünkü çok münkirler hatta mürtedle vardır ki tendüristâna dünyadan giderler. Çok meşayih-i kiram ve muhibb-i sufiyye zevatta vardır ki dâr-ı na'ime meflucen intikal ederler. Nâzile-i felç bir ârıza-i vücûdiyyedir. Buna inkâr ve teslimin sebep olması itibarîdir.

1032'de vefât etdi. Bunun mahdûmları Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyundan Merâmî Ahmed Efendi ve Abdurrahman Çelebi 1049 senesinde yek-diğerini mü'teâkib vefât etdiler.

Ahmed Efendi-Cumazâde

Amasyalıdır. Yörgüç Paşa Müderrisi iken 970'de vefât eden Fâzıl-ı Cum'a Efendi'nin mahdûm-ı yegânesidir. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve müderris oldu. **[467]**

Amasya Medreselerini müderrislikle devretdiği esnâda iki defa Amasya nâibi ve ba'dehû kassâm-ı askerî olup sonra kadı oldu.

1006 hudûdunda vefât etdi. Âlim, afîf idi. Mahdûmu mevâlîden Hızır Efendi'dir.

Ahmed Bey-Yûsuf Paşazâde

Merzifonludur. Devlet Hâtun Kethüdâsı Sinâneddîn Yûsuf Paşa'nın evlâdından Devlet Hâtun Vakfı Mütevellisi Mehmed Bey bin Şehsuvâr Bey bin İbrâhim Bey bin Mehmed Bey bin Sinâneddîn Yûsuf Paşa mahdûmudur.

Pederinin vefâtında vakf-ı mezkûra mütevelli oldu. Pederi hayatında züamâdan olup hayli muharebelerde bulundu. Şirvân Harbi'nde Amasya Alaybeyi iken mirlivâ olarak birkaç sancağa mutasarrıf ve 1008 senesinde Karayazıcı Abdülhalîm Bey'in tuğyânında vefât etdi. Mahdûmu Osmân Bey'den ahfâdı vardır.

Ahmed Bey-Mirzâ Beyzâde

Amasyalıdır. Amasya civârında Hakala Karyesinde medresesi olan Mirza Beyzâde el-Hâc Muhyiddîn Mehmed Bey'in mahdûmudur. **[468]** Sipâhî olup Rumeli muhârebâtında yararlıklar gösterdi. Bu yüzden terakkî ederek Amasya Kethüdâyeri, Sivas vilâyeti cizyedârı, Tokat Voyvodası ve Amasya Beytülmâl Emîni oldu. Şirvân muhârebâtında ibrâz-ı şecâ'at ederek Özdemiroğlu Osmân Paşa'nın gözüne girdi. Bunun arzıyla mirlivâ olup sancakları devretdi. 1009'da Divriği Sancağı Beyi iken eşkiyâ harbinde şehîden vefât eyledi. Pederi vakfına mütevellî, şecî', muhârib idi. Mahdûmu Mehmed Bey vakfa mütevellî oldu.

Ahmed Efendi-Seyrekzâde es-Seyyid

Aslen Amasyalıdır. Amasya'da müftü ve Şehzâde Sultân Mustafa mu'allimi iken 947'de vefât eden sâdât-ı kirâmdan Kal'acıklı Seyrek Muhyiddîn Mehmed Efendizâde Emrullah Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. İstanbul'da doğup tahsîl-i ulûm ederek müderris oldu.

Ba'dehû gazâ mesleğine girip livâlara kadı oldu. 1007 senesi şa'bânında Amasya kadısı olarak gelip 1009'da **[469]** infisâl etdi. Yolları eşkıyâ kapatdığından Amasya'da ikâmet etmeye mecbur oldu. 1011 senesi recebinde Celâlî eşkiyâsının Amasya'ya girdiği esnâda şehîden vefât etdi.

Âlim, natûk, müstekîm idi. Mahdûmu sudûrdan es-Seyyid Abdurrahman Efendi ve biraderi de sudûrdan es-Seyyid Yûnus Efendi'dir. Vefâtından evvel kitaplarını Amasya'da Sultân Bâyezîd Kütübhanesi'ne vakfetmişdi. Bunlardan ba'zılarını Abdullatîf Efendi kütübhanesinde buldum. Vakfetdiğini kendi hat ve imzâsıyla gördüm.

Diğer kudâtdan Hayreddîn Efendizâde Ahmed Efendi de bu hengâme-i kıyâmette şehîd olup gitdi. Âlim, afîf, tâlik-nüvis bir zât idi. Mahdûmu kibâr-ı mevâlîden "Hayreddînzâdelikle" meşhûr İbrâhim Efendi'nin tercemesi yukarıda geçti.

Ahmed Paşa-Yularkısdızâde

Amasyalıdır. Amasya Hükümdârı Şehzâde Sultân Ahmed Hân'ın vezîri olan hamam sahibi Yularkısdı Sinan Paşa evlâdından Mirlivâ İskender Bey bin Mustafa Paşa bin Sinan Paşa'nın mahdûmudur. **[470]** Küçük yaşında züamâdan olup muhârebâta gitdi.

Ceddesi Gevher Hân-ı Sultân binti Sultân Ahmed Hân bin Sultân Bâyezîd Hân-ı Sânî olduğundan pederinin intikâlinde Hâtuniyye ve Sinan Paşa vakıflarına ve Hüseyin-âbâd mâlikânesine ber-vech-i meşrûtiyyet mütevellî oldu.

Pederi Şehzâde Sultân Bâyezîd'in ta'kibâtında vefât eylediğinden Sultân Selîm-i Sâninin mazhar-ı teveccühü olup Amasya Alaybeyi iken 968'de Amasya Sancağı Beyi oldu. 974'de Sultân Süleyman'ın cülûsundan sonra Beylerbeyi ve 976 rebîulevvelinde Sivas Beylerbeyi oldu.

Bundan sonra devr-i vilâyât ederek 1008'de sâniyen Sivas Beylerbeyi iken eşkıyâya temâyülü hissedildiğinden sene-i mezbûre zilka'desinde Erzurûm ve 1009 zilhiccesinde sâlisen Sivas Beylerbeyi oldu. 1010 muharreminde Karayazıcı fırkası Sivas'a hücûm eylediğinden mağlûben esîr olup Karayazıcı Abdulhalîm Bey'in yanında kaldı.

Kendisi zâhiren erbâb-ı ihtilâle mümâşa'at ve hafiyyen Bâb-ı âlî ile muhâbere etmekte idi. Bâb-ı âlî, bu muhâberesini câli **[471]** add eylediğinden Karayazıcı'ya esâreti iltihâk ve isyâna hamletmekte idi. Karayazıcı Bâb-ı âlî ile muhâberesini duyup kendisini i'dâm edeceği esnâda, Karayazıcı ordusunu gece basıp kargaşalıktan istifâde ederek kaçtı.

Bâb-ı âlî bu haline vâkıf oldukta kendisine itimâd ederek 1011 senesi şevvâlinde Vân Beylerbeyi oldu. Orada 1012 senesi recebinde vefât etdi. Edîb, âkil, müdebbir, şecî' idi. Pek çok mehâlike marûz olduğu halde akıl ve şecâ'ati sayesinde kendisini kurtarmıştı.

Sultânzâde olduğu münâsebetle erbâb-ı ihtilâl arasında Karayazıcı'nın vefâtından sonra kendisine fırka riyâseti arz ve teklif edildiği halde reddetmişdi. Mahdûmları İskender, Mustafa Beyler ve kerîmesi Gevherhan Hanım'dır. Halk arasında "Yularkısdı oğlu" demekle meşhûr idi. Kapıkulu vezîrâne idi.

Müşârün-ileyhin kethüdâsı "Kozkıran" demekle meşhûr Amasyalı Çavuşoğlu Mehmed Ağa da eşidda ve şece'ân-ı rûzgârdan idi. Vekîl-i harcı ve hazînedârı Amasyalı Yahyâ Ağa'dır. **[472]** Karayazıcının eşkıyâ arasında paralanması, Ahmed Paşa'nın tedâbîr-i fitne-kârânesinden neş'et etdiği sonradan anlaşılmakla vefâtında mahdûmlarına ve etbâ'ına ağır zeâmetler verildi.[52]

Ahmed Ağa-Türk

Lâdiklidir. Mustafa oğludur. Genç yaşında İstanbul'a gelip Enderûn-ı hümâyûna girdi. Orada hıfz-ı Kur'ân edib ilm ü kitâbet öğrendi. İyi bir terbiyye gördü. Sonra Dâru's-saâde Ağası Habeşî Mehmed Ağa'ya intisâb ederek mazhar-ı teveccühü olduğundan Kapıcıbaşı oldu. Burada "Türk Ahmed Ağa" demekle şöhret buldu.[53]

1003 senesi cumâdelûlâsında Sultân Mehmed Hân-ı Sâlisin cülûsunda Dârus-sa'âde Ağası Osmân Ağa'nın sevkiyle Kapıcılar Kethüdâsı ve 1004 senesi şa'bânında mühr-i hümâyunu alıp Sadr-ı a'zam olan İbrâhim Paşa'ya teslim etmekle büyük Mirahor oldu. 1005 senesi evâ'ilinde Eğri seferine padişah ile beraber gitdi.

1005 senesi rebîülevvelinde Cağalazâde Sinan Paşa'nın sadâretine bâ'is olduğundan rebîulâhirinde İbrâhim Paşa **[473]** ikinci defa sadâretinde azledilerek kurb-ı pâdişâhîden uzaklaştırıldı. 1010'da İbrâhim Paşa'nın vefâtıyla yine eski mevkiine gelip Yemişci Hasan Paşa sadâretinde sâhib-i kelâm oldu. 1012 senesi rübîulâhirinde gayet şedîdüş-şekim ve müstebid olan sadr-ı müşârün-ileyhin elinden mühr-i hümâyûnı almağa me'mûr oldukta kemâl-i cesâretle îfâ-yı me'mûriyyet edib müte'âkiben Yeniçeri Ağası oldu.

---

52 Bu ma'lumat Rumeli sadâreti sicillâtından ve mahzen evrâkında mevcut ahkâm-ı divâniye defâtirinden ahz u iktibâs edildi.

53 Bu zâtın Lâdikli olduğu kendi imzasından anlaşıldı. Dârus-sa'âde ağası hizmetinde iken 991'de yazdığı kitaplarının sonunda "Harrarahû el-fakîru ilâ rahmeti Rabbihi'l-kadîr Hafız Ahmed bin Mustafa el-Lâdikî" imzası enderun kütübhanesinde görüldü. Enderunda yetişen mühtediler milliyetiyle eğitildiğinden buna da Türk Ahmed Ağa denmişdir.

Mukaddemen mühr-i hümâyunun tekrar Hasan Paşa'ya i'âde edilmesi için ayak basıb sarây-ı hümâyûna hücum eden Yeniçerileri tedâbîr-i âkılâne ve nasâyıh-ı mü'esirânesiyle itâat ve inkıyâd etdirip Yemişci Hasan'ın katl ve i'dâmını teshîl etdi.

Bundan dolayı a'yân-ı devlet ve halk arasında fevkalâde bir şöhret kazandı. Sene-i mezbûrenin recebinde Üçüncü Sultân Mehmed'in vefâtıyla şehzâdesi Sultân Ahmed Hân-ı Evvel cülûs edib Sadr-ı a'zam Yavuz Ali Paşa sadâretde ibkâ ve istiklâli te'yîd edildiğinden zilka'denin altıncı günü Yeniçeri Ağalığından azledildi. Ba'dehû vefât etdi.[54] **[474]**

Âkil, cesûr, sâdık idi. Koca Ahmed Ağa demekle de meşhûr idi. Herhalde Sivas, Diyârbekir, Anadolu Beylerbeyi olduğu ahkâm-ı dîvâniyye defterlerinde görülen Ahmed Paşa bu olmalıdır. Lâkin kestirilemedi.

Diğer sipahi kethüdâlarının müteneffizânından olan Amasyalı Kara Kethüdâ Ahmed Ağa Amasya Kethüdâyeri olup bu esnalarda vefât etdi. Diğeri Küçük Ahmed Ağa da sipâhî müteneffizânından olup 1014 hudûdunda vefât etdi. Diğer dergâh-ı âlî çavuşânından Sarı Ahmed Ağa da cizye muhassılı, defterdâr kethüdâsı oldu. Bu da 1015 hengâmesinde bulundu. Ba'dehû vefât etdi.

Ahmed Efendi-Küçük Tâceddînzâde

Amasya Müftülüğünden ma'zûlen İstanbul'da 973 senesi rebîülevvelinde vefât eden Hamidli Küçük Tâceddîn Efendi'nin mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib sudûrdan Çivizâde Mehmed Efendi'den mülâzım ve nice müddet bilâd-ı Mısriyye'de kadı ve hâkim oldu.

Hângâh kazâsından munfasıl iken 1011 senesi zilka'desinde **[475]** Balıkesir'de müderris ve müftü olup 1014 cumâdelâhiresinde Şücâ' Efendi yerine Amasya Müftüsü ve sultâniyye müderrisi olarak Amasya'ya geldi. İki yıldan ziyâde tedrîs ve iftâ ile meşgûl iken 1016 senesi zilka'desinde eşkıyâ-yı celâliyye hücûmunda zehre-çâk olarak vefât etdi. Âlim, fakîh, afîf, muhibb-i sûfiyye idi.

Ahmed Paşa-Yaramaz

Köprülüdür. Ahkâm-ı dîvâniyye defterlerinde mezkûr olduğu üzere Köprülü Debbağ Mehmet Ağa'nın oğludur. Amasya'da Debbağ-hâne ustalarından olup hayli servet ü sâmân edindi. Ba'dehû mukâta'ât mültezimi olup gayr-ı Türklerin tehakküm ve istibdâdından bîzâr olarak arkadaşı Deli Mustafa Ağa ile 1001'de gayr-ı Türklerin aleyhine açtığı ihtilâl bayrağının altına canı yanmışlardan hayli adamları toplayıp kıyâm etdi. Yıllarca Amasya Beylerini yordu.

Amasyalı Hüseyin Paşa Amasya sancağıyla Anadolu Müfettişi ve eşkıyâyı te'dîbe me'mûr oldukta bunun şecâ'at ve cesâretini takdîr ederek 1006 senesi şevvâlinde Kara **[476]** Hisâr-ı Şarkî mirlivâlığına nasb etdirdi. Bu suretle başında toplanan eşkıyâyı Kapıkulu şeklinde tedâbîr-i hakîmâne ile inkıyâd etdirip düşman aleyhine kullandı.

1008 senesi muharreminde ihtilâl fırkası kumandanı olup Amasya Sancağı Beyi olarak ilân-ı saltanat ve istiklâl eden Urfalı Karayazıcı Abdülhalîm Bey'in ref'ıne me'mûr oldu. Ma'iyyetinde rüfekâ-yı ma'hûdesiyle gelip Amasya'yı erbâb-ı şekâvet elinden kurtardı. Hayli yüz aklığı gösterdi.

Celâlî eşkıyâsı buna hasm-ı bî-emân olup üç yıl kadar onlarla mücâdele ederek mutasarrıfı olduğu Amasya Sancağı'nı eşkıyâdan kurutdu. Lâkin 1010 senesinde Serdâr Hasan Paşa'yı Tokat'da muhâsara ve şehîd eden eşkıyâ olanca kuvvetleriyle 1011 senesi recebinde Amasya üzerine yüklendikleri esnâda Amasya'dan çekildi.

Bâb-ı âlî, Hasan Paşa'nın şehâdetini ve Sivas, Tokat, Amasya, Karahisâr-ı Şarkî erbâb-ı ihtilâlin eline geçtiğini haber aldıkta sâhib-i tercemeyi eşkiyâya iltihâk eder korkusuyla 1011 senesi zilka'desinde Demir **[477]** Kapı Eyâleti Beylerbeyi nasb etdiğinden ma'iyyet-i

54 "Târih-i Nâ'imâ"da ağalıktan azlinden sonraki hali yazılmamıştır. Ancak ahkam defterlerinde 1018 senesinde Anadolu beylerbeyi Ahmed Paşa ve Eşkiya harbi esnasında 1014'te Sivas beylerbeyi Ahmed Paşa görüldü. Bunun Türk Ahmed Paşa olması pek muhtemeldir.

mevcûdesiyle eyâlet-i mezkûranın merkezi olan Bakü'ye gitdi. İranlılarla hayli çarpışıp Kafkas ilini idâre ve müdâfaa etdi.

1012'de Revan vâlîsi Şerîf Mehmed Paşa'nın İranîlere karşı mağlup ve esir olduğuna binâ'en Revan Beylerbeyi olup İranîleri oradan tard ve def'e me'mûr oldu. Fakat Şirvân halkı ve rü'esâsının İran Şâhına tebeiyyet etmeleri üzerine 1014'de Şirvân Muhâfızı oldu.

Bu esnada Anadolu, ihtilalcilerin teğallüb ve istîlâsı elinde bulunduğundan ve devletce kendisine yardım edilemediğinden, gâh İranîlerle ve gâh Şirvânîlerle çarpışa çarpışa 1016 sâline doğru ma'iyyet-i mevcûdesiyle mahvolup gitdi. Gayet şeci', kahramân-sîret, evâsıt-ı hâlinde âsî olduğu halde, sonra fevkalâde sâdık idi. "Deli Ahmed Paşa" da denirdi.

Ahmed Efendi-Mâverâünnehirli el-Hâc

Amasya'nın cenûbunda kâin eskiden kazâ merkezi olan Varay Kasabasından Ali oğludur. "Varaylı Hacı Ahmed Efendi" demekle de meşhûr olmuşdur. Amasya'da Bahşîzâde **[478]** Fâzıl Yahyâ ve Amasya Müftüsü Tâceddîn Efendilerden tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm oldu.

İçeri şehirde Hâtuniyye Câmii şerîfinde tedrîs-i ulûm ve Hatûniyye Mahallesi'nde ikâmet eylediğinden "Mâverâünnehirli" dendi. Çünkü Amasya ulemâsı arasında İçeri şehre ırmağın arka tarafında olduğu münasebetle mâverâünnehir denmişdi.[55]

Bir müddet müderris ve kadı olarak kendisini tanıtdı. Sonra ber-vech-i te'bîd Halfet Gâzi Medresesiyle mütekâ'id olduğu halde 1021 sâline doğru vefât etdi. Âlim, fâzıl, ulûm-ı şer'iyye ve usûliyyede kâmil, Buhârî-sîret bir zât idi.

Hâtuniyye ve Enderûn Câmilerinde halka, va'az u nasîhat, selef-i sâlihîn mesleği üzere hareket ederdi. Kitaplarının zahrına yazdığı imzâlarında "Ebû Abdillah Ahmed bin Ali el-Varâyî" diye yazardı. Sâlih, dindâr, afîf idi. Mahdûmu Abdullah Efendi'dir.

Ahmed Efendi-Atâzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Seydî Hüsâm evlâdından ve kibâr-ı kudâtdan es-Seyyid Atâ'ullah Efendi bin es-Seyyid Mehmed Çelebi bin Emîr Şerefeddîn **[479]** Hamza Çelebi bin Emîr Şemseddîn Ahmed bin Abdülkerim bin Abdülkadir Çelebi bin Seydî Hüsâm demekle meşhûr es-Seyyid Hüsameddîn Hüseyin el-Kubâ'î bin ferzend-i âbid demekle meşhûr es-Seyyid Ferîdüddîn Mehmed bin Hüseyin bin Hasan bin Mehmed bin Lâçîn bin Mehmed bin Ebi'l-menâkıb Ahmed bin emîrü'l-müminîn Mehmed bin Abdü'lazîm bin Celâleddîn Ali bin Tâceddîn Mehmed bin Ebi'l-fütûh Ali bin Fahreddîn Hasan bin Ebi'l-berekât Sa'd bin Hüseyin et-Takî bin Hasan en-Nakî bin Ahmed el-Asgar bin Mûsâ el-A'rac bin İbrâhim bin Mûsâ el-Kâzım bin Ca'fer es-Sâdık bin Mehmed el-Bâkır bin Zeynel'âbidîn Ali bin Hüseyin eş-şehîd bin emîru'l-mü'minîn Ali bin Ebî Tâlib bin AbdülmutTâlib el-Alevî el-Hüseynî mahdûmudur.

Badet-tahsîl bir müddet ders okutdu. Ba'dehû kasabâta kadı olup birkaç defa Merzifon kadısı, sonra Amasya nakîbu'l-eşrâf kâ'im makâmı oldu. Zile kazâsından ma'zûl olduğu halde 1024 hudûdunda vefât etdi. Ulemâ-yı sâdâtdan kâmil bir zât idi.

Ahmed Paşa-Mü'ezzinzâde

Köprülüdür. Orta Câmii demekle meşhûr Yörgüç Paşa **[480]** Câmii Mü'ezzini Mehmed Çelebi mahdûmudur. Evâ'il-i hâlinde biraderleri Ali Bâlî, Hasan Ağalarla sipahî olup 1008'de erbâb-ı ihtilâle iltihâk ederek iştihar etdi. Fakat ulemânın ve hâssaten Köprü'nün kutbu sayılan eş-Şeyh Mehmed Çelebi'nin nasâyihi, hükûmetin mevâ'idi ile şekâvetden vazgeçip kardeşleri ve rüfekâsıyla beraber eşkıyâ aleyhine döndü.

55 Zamanımızda mahalle-i mezbûrede ikâmet eden evkâf kâtibi Hacı Kadîrzâde el-Hâc Mehmed Nuri Efendiye de Maveraünnehr âlimi deniyordu.

Çünkü ma'iyyetinde hayli kuvvet vardı. Köprü, Zeytun ve Havza Kazâları istilâ altında idi. İnkıyâd etdikte Köprü voyvodası oldu. 1014'de Serdâr Nasûh Paşa'nın celb ve istimâletiyle Amasya Sancağı Beyi olup Mirlivâ İbrâhim Beyi Amasya'dan ihrâc ve tenkîle me'mûr oldu.

1014 senesi şa'bânında ma'iyyet-i mevcûdesiyle Köprü'den kalkıp Amasya civarına geldi. Eline verilen fermân-ı pâdişâhîyi ibrâz ve tehdît ederek Amasya erkânını kendisine çekip vukû'atsız Amasya'ya girdi. İbrâhim Bey de çekilip gitdi.

Fakat İbrâhim Bey, eşkıyâdan kuvvet alarak 1015 senesi saferinin evâhirinde Amasya'yı basıp Amasya Beyi olduğunu **[481]** i'lan ve bir kıt'a fermân ibrâz eyledi. Bunun üzerine Amasya'dan çekilip Köprü'ye döndü.

Sonra fermânın sahte olduğu anlaşılınca Amasya Beyi tayin edilen Seydî Beyzâde Ali Bey'e yardım ederek İbrâhim Bey'in Amasya'dan ihrâc ve i'dâmında hizmeti sebk eylediğinden 1015 senesi cumâdelâhiresinde bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Karahisâr-ı Şarkî mutasarrıfı oldu.

1017 senesi evâilinde Sadr-ı a'zam Kuyucu Murâd Paşa'nın ordusuna iltihak ederek tenkîl-i eşkıyâda yararlıklar gösterdiğinden Kars Beylerbeyi oldu. 1019 senesi evâ'ilinde ma'zûlen gelip Köprü'de bir yıl kadar ikâmet etdi.

Vezîr Nasûh Paşa'nın sadâretinde İstanbul'a gidip 1020 senesi şa'bânında Kefe Beylerbeyi olarak gitdi. 1021 senesi zilhiccesinde azledilip yine Köprü'ye avdet edib 1022 senesi şa'bânının on dördünde sâniyen Amasya mutasarrıfı ve 1023 senesi rebîulâhirinde Batum Beylerbeyi oldu. Sene-i mezbûre ramazânında Nasûh Paşa'nın i'dâmını müte'âkib azledilip yine Köprü'ye geldi. **[482]**

Senesi evâ'ilinde Şehr-i Zor Beylerbeyi olup Irak'a gitdi. 1027'de ma'zûlen Köprü'de mukîm olduğu Amasya sicillâtında görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Devlete sâdık, ümûra vâkıf, cesûr, şecî' idi. Kethüdâ-yı Köprü'de mütevattın Arnavut Hüseyin Ağa ve dâmâdı da bu kethüdâsının mahdûmu olan Köprülü Mehmed Paşa'dır.

Ahmed Efendi-Muhaşşî Sinan Efendizâde

Amasyalıdır. Kazasker Amasyalı Muhaşşî Sinânüddîn Yûsuf Efendi bin eş-Şeyh Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi bin İlyas bin Hasanzâde Amasya Kadısı Hüseyin Efendi'nin mahdûmudur. Biraderi sudûr-ı ulemâdan Kethüdâ Mustafa Efendi'dir.

Pederi Amasya'da kadı iken 963'de doğdu. Ceddî Sinan Efendi'nin hücre-i himâyesinde büyüdü. Meşâhîr-i fuzalâdan Kadızâde Şemseddîn Ahmed Efendi'den ahz-ı ulûm ederek ondan mülâzım ve 991'de Efdalzâde Medresesi Müderrisi oldu. Ba'dehû medâris-i mu'tâdeyi devredip 1005 senesi ramazânının gurresinde Medîne-i münevvere mollası oldu.

1006 senesi şa'bânında azledilmişken bir hafta sonra **[483]** ibkâ edildi. 1008 senesi rebîülevvelinde azledildiğinden munfasıl olup Mısır'a gitdi. Orada ikâmet ederek tedrîs-i ulûma himmet etdi. Meşîhat-i İslamiyye tarafından vezâ'if-i mu'ayyene-i mevleviyyetle taltîf edilip 1030 senesi zilka'desinde vefât eyledi.

Âlim, fâzıl, edib, şâir, halûk, sahî, âbid, nezîh bir zât idi. "Zeyl-i Şakâyık-ı Atâyî"de biraderi kazasker Kethüdâ Mustafa Efendi'nin mahdûmu gösterildiği halde yine aynı kitabın müte'addid yerlerinde biraderi olduğu yazılmıştır. Târîhen ve hakîkaten biraderidir. Mahdûmu Ahmed Efendi de başka bir zâtdır.

Ahmed Efendi-Singil

Amasyalıdır. Kudâtdan Hasan Efendi'nin mahdûmu ve Kazasker Amasyalı Hasan Efendi'nin hemşîrezâdesidir. Amasya'da tahsîl edib müderris, kadı oldu. Ba'dehû hâce-i sultânî Amasyalı Ömer Efendi'ye intisâb ederek 1027'de Ankara ve ba'dehû Diyârbekir defterdârı oldu.

Fakat fazl u ru'ûneti Diyârbekir vâlisi Kemankeş Ali Paşa'ya **[484]** girân geldiğinden bî-çâre 1031 senesi rebîülevvelinde konağında gece boğdurdu. Kendisi de Hâce Ömer Efendi'nin kahrından korkup firar ve ihtihfâ etdi.

Sene-i mezbûre receb hâ'ilesinde Ömer Efendi'nin nüfuzu zâ'il olduğundan İstanbul'a gelip vezîr-i kubbe-nişîn ve 1032 zilka'desinde sadr-ı a'zam olmakla sâhib-i tercemenin demi heder olduğu zannedilmişken, davacıları dîvân-ı hümâyunda vak'a-yı tafsîlâtıyla huzûr-ı hümâyunda arz ve Ali Paşa da zâten makdûh bildirilmişdi. 1033'de Ali Paşa da maktûl oldu.

Ahmed Efendi, âlim, edîb, muhâsib biraz da fazlına mağrûr idi. Bu yüzden belâya uğradı. Lakabı "Singil"dir. Bazen "Şingil" şeklinde yazılmıştır. Birinci suretde "Sîngîl" demektir. "Sinirc" adam demek olur. İkinci suretde (Şûngûl) demektir. "Hırçın" demek olur.

Ahmed Efendi-Şeyhü'l-kurrâ

Amasyalıdır. Hıfz-ı Kur'ân etdikten sonra Şeyhu'l-Kurrâ Hâfız Abdüllatîf Efendi'den vücûh-ı kırâ'atı ve sâir ulemâdan ulûm-ı sa'ireyi ahzedib ders-i âm oldu. Savt ve edâsı **[485]** ilim ve ahlâkı pek güzel olduğundan 1021'de Şehzâde Hâtun Sultân Dâru'l-kurrâsı şeyhi ve 1023 zilka'desinde Sultân Bâyezîd Câmi-i şerîfi imâm-ı sânîsi oldu.

Tam on yıl imâmet edib 1032 senesi zilka'desinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Âlim, sâlih, müteşerri' bir şeyhu'l-kurrâ idi. Mahdûmu Abdüllatif Efendi yerine imâm-ı sânî olup 1065 zilhiccesinin yirmi ikisinde vefât etdi. Bunun mahdûmu Hâfız İbrâhim Efendi de câmi-i mezkûra imâm oldu. Bunlara "Karazâde" dendi.

Ahmed Ağa-Kara

Köprülüdür. Zimmîlerden birinin oğludur. Devşirme usûlü üzere genç iken İstanbul'a götürülüp "gılmân-ı acemiyân" ocağına yerleştirildi. Burada ta'lîm ve terbiye edilip otuz birinci yeniçeri bölüğüne kaydedildiği 999 târihli Yeniçeri Defterinde görüldü.

Bu defterlerden anlaşıldığı üzere 1025'de bölükağası, 1028'de kethüdâyeri 1029'da muhzırağası, ba'dehû zağarcıbaşı oldu. 1031 senesi hâ'ilesinde **[486]** ma'zûl ve 1033 sâlinden sonra merhûm oldu. Yeniçeri defterinde "Ahmed Köprî" diye yazılan künyesi bâlâsında Kara Ahmed Ağa şerhi verilmiş, cesur bir yeniçeri zâbıtı idi.

Diğer Yeniçeri zâbıtânından İkinci Ahmed Ağa bin Ali olup yirmi yıl kadar Amasya serdârı, ba'dehû kır serdârı olarak hizmet etdi. 1033 senesi hilâlinde vefât etdi. Eşkıya harbinde yararlıklar göstermiş bir zâbıt idi. Mahdûmu meşâhîr-i ulemâdan "İkincizâde" demekle meşhûr es-seyyid Ali Efendi'dir.

Diğer Yeniçeri zâbıtânından Karabulutoğlu demekle meşhûr Ahmed Ağa bin Hasan Ağa da mükerreren Amasya serdârı olup bu târîhlerde vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Ağa ve birâderi Üçüncü Hüseyin Ağa da yeniçeri zâbıtânından idi.

Ahmed Efendi-Çakalzâde

Amasyalıdır. "Çakal Kadı" demekle meşhûr Bedreddîn Mahmûd Efendi evlâdından Vildân Efendi bin el-Hâc Mahmûd Çelebi bin el-Hâc Ali Çelebi bin el-Hâc Sinan Çelebi bin Bedreddîn **[487]** Mahmûd Çelebi mahdûmudur. Ammizâdesi Çakalzâde el-Hâc Sinan Paşa'nın Sofya defterdarlığı zamanında küçük iken pederi ile beraber Sofya şehrine hicret edib orada büyüdü.

Pederinden ve İstanbul'a gidip sudûr-ı ulemâdan Ivaz Efendi'den tahsîl-i ulûm ederek sadr-ı müşârün-ileyhden mülâzım ve bir müddet ders-i âm olup sonra kadı olarak devr-i bilâd etdi. Üstâdının ikinci sadâretinde Filibe ve ba'dehû Belgrad Kadısı oldu.

1013'de sadr-ı a'zam olan Lala Mehmet Paşa ordu-yu hümâyûn ile Belgrad'a geldikte fazl ve zînetini takdîr ederek kendisine tezkireci nasb edib müsteşârı ve ordu-yı hümâyûn kadısı oldu. 1013 ramazânında sadr-ı müşârün-ileyh ile İstanbul'a gelip Mihrimâh Sultân Müderrisi ve şevvâlinde Sofya mollası oldu.

1014'de sadr-ı müşârün-ileyh ile Estergon Harbine ordu-yı hümâyûn kadısı olduğu halde gidip Estergon'un fethinden sonra ikinci defa İstanbul'a geldi. Mekke-i mükerreme pâyesiyle taltîf edildi. Fakat sadr-ı müşârün-ileyhin **[488]** 1015 muharreminde vefâtı üzerine Sofya ve Ordu kazâsından ma'zûl oldu.

Sene-i mezbûre saferinde Diyârbekir Mollası ve cumâdelulâ gurresinde Ankara Kadısı olup 1016 rebîulevvelinde azledildi. 1017 muharreminde sâniyen Sofya Mollası olup 1021 saferinde azlolundu. 1023 şa'bânında sâlisen Sofya Mollası oldu.

1024 senesi ramazânında ba'zı şikâyetler üzerine azlolunup hayli müddet ma'zûl bir halde Sofya'da kaldı. 1032 senesi evâhirinde Şehir Köy kazası arpalık vechile uhdesine verildi. 1033 senesi evâ'ilinde bu arpalığı da refedildi. 1034 senesi evâilinde vefât etdi.

Atâyî Efendi "Zeyl-i Şakâyık"da bu tercemeyi yazdıktan sonra âlim, kâmil, tevârîh ve muhâzarâta vâkıf, hânesi mecma-ı yârân, gayet halûk, kerîm, misâfirperver, sofra-yı güşâde, beşûş, hoş sohbet, gayet mizâc-gir bir zât olduğunu beyân ediyor.

Sofya'da mescid ve mekteb binâ edib 1024'de **[489]** emlâkını bu hayrâtının mesâlihine vakfetdi. Vakfiyesi kuyûd-ı idâresinde müseccel olup "Çakalzâde" diye mestûrdur. Pederi Vildân Efendi de ulemâdandır.

Ahmed Efendi-Kadızâde

Amasya kadısı Mustafa Efendi'nin büyük mahdûmudur. Amasya fuzalâsından Şeyhzâde Veliyyüddîn Efendi'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm, ba'dehû Atabeg Gâzi Müderrisi oldu. Sonra tarîk-ı kazâya girip Zile, Çorum gibi bilâda kadı oldu. 1035 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâdandır. Mahdûmu vüzerâdan Nişancı Sıdkı Mustafa Paşa'dır. Biraderleri Abdullah, Abdülkerîm, Mehmed Efendilerdir.

Ahmed Efendi-Müftüzâde

Amasya Müftüsü iken 1009'da vefât eden Tâceddîn Efendi'nin mahdûmudur. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. Ba'dehû Amasya medreselerine müderris, sonra kadı olup terfî'en Amasya, Karahisâr-ı Şarkî, Sivas gibi bilâda kadı ve bu esnada İstanbul müderrisiliği rü'ûsünü alıp silsile-i ulemâya dâhil oldu. **[490]**

Hâce-i sultânî Amasyalı Ömer Efendi'nin sâye-i ikbâlinde Erzurûm kadısı olup 1031 senesi evâhirinde ma'zûlen Amasya'ya geldi. Sene-i mezbûre zilhiccesinde Mehmed Paşa Medresesiyle mütekâ'id olup 1035 senesi zilka'desinde vefât etdi. Zâviyesinde medfûndur.

Âlim, şâir, edîb, derviş meşreb, muhibb-i sûfiyye idi. Amasya'da bir zâviye yaptırıp emlâkini bu hayrâtına vakfetdi. Bu zâviye "Müftüzâde Tekkesi" demekle meşhûr oldu.

Ahmed Ağa-Çavuşzâde

Amasyalıdır. İnepazar nâhiyesinde hân ve hamâmı olan Mehmed Çavuş'un mahdûmudur. Pederinin vefâtında ze'âmetine mutasarrıf olup dergâh-ı âlî çavuşları silkine girdi. Hidemât ile devr-i bilâd ederek müteferrika başı, ba'dehû tersâne emîni oldu.

1031 senesi recebinde hâdis olan İkinci Sultân Osmân'ın hal' ve şehâdetinde münzevî olup 1032'de evkâf-ı Sultâniyye tevliyetiyle Amasya'ya gönderildi. 1036'da vefât **[491]** etdi. Oğulları Sun'ullah, Abdüllatîf Ağalar olup kerîmesi Emîne Hanım'dır. Dâmâdı Bâkî Paşazâde Rıdvân Paşa'dır.

Ahmed Efendi-Gedüzlüzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Pederi Köprü kazâsı dâhilinde Gedüz, Gedüs köyünden ve Amasya müderrislerinden el-Hâc Mehmed Efendi'dir. Buna Gedüzlü ve Gedûsî dendiğinden sâhib-i tercemeye Gedüzlüzâde ve Gedûsîzâde dendi.

Amasya'da doğdu. Pederinden ve Hacı Bayramzâde Şa'bân Efendi'den ve sâir ulemâdan ahz u ulûm edib ders-i âm-ı meşhûr oldu. Yörgüç Paşa Müderrisi iken Köprü kadısı

olarak tarîk-ı kazâya girdi. Ba'dehû devr-i kasabât ve bilâd edib Çankırı kadılığından ma'zûlen 1038'de Köprü'de vefât etdi.

Âlim, fakîh, usûlî, müteşerri' bir zât idi. Mahdûmları Mehmed, Şa'bân Efendilerle âilesi Köprü'de kaldı. Köprü'nün kutbu eş-Şeyh Mehmed Efendi'nin dâmâdı idi. Şa'bân Efendi'nin oğulları Köse Ahmed, Abdurrahman **[492]** Efendilerdir. Köse Ahmed Efendi, reîsü'l-küttâb olup Abdurrahman Efendi de hattât idi. Bunun mahdûmu Ali Efendi Amca Hasan Ağa'nın dâmâdı olduğundan "enişte" lakabıyla meşhûr oldu. Amcazâde Hüseyin Paşa'nın eniştesidir.

Ahmed Efendi-Kutb-ı Halvetî

Amasyalıdır. Yörgüç Paşa Câmii İmamı Ali Efendi'nin mahdûmudur. Sultân Bâyezîd kürsî şeyhi Îcâdîzâde eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîs ve sohbetinde ulûm ve kemâlâtı sûriyye ve maneviyyeyi ahz ve telakkî ederek müşârün-ileyhden me'zûn oldu.

Kezâlik "Memi Dede" demekle meşhûr eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed bin İbrâhim el-Halvetî'den ahz u füyûzât ederek her ikisinden de hilâfet-nâme aldı. Fazîlet-i ilmiyyesi, zühd ve takvası ile temayüz edib Sultân Bâyezîd kürsî şeyhi olarak ahlâk-ı umûmiyyenin tehzîbine çalıştı.

Muğnîzâde Ahmed Efendi, kendisinden inâbe ederek imâret arkasında kâin Hacı İlyas Mescidi ittisâlinde bir zâviye-i Halvetiyye yaptırdı. Oranın meşîhatını da sâhib-i tercemeye verdi. **[493]** Ba'dehû kürsü şeyhliğinden isti'fâ ederek zâviyede ihtiyâr-ı tekâ'üd ve zikr u ibâdete teveccüh-i tâm etdi. Ulemâ ve halk arasında "kutub" ve "Kutbeddîn" dendi.

Bu halde eyyâm-ı hayâtını ikmâl ederek 1039 senesi ramazânının on beşinci günü dâr-ı kudse irtihâl etdi. Âlim, zâhid, gayet müttakî, âbid, müteşerri', mazınne-i kerâmet, sâhib-i velâyet bir zât-ı sütûde-simâd idi. Cenazesi Yörgüç Paşa imâreti ittisâlinde kâin mezarlığın cenûb-ı garbî köşesinde pederinin yanına defnedildi.

Şeyh-i müşârün-ileyhin mezarı, ziyâretgâh-ı ulemâ ve meşâyih olup halk kendisinden istişfâ ederdi. Yanında hayli ulemâ ve meşâyih medfûndur. Bunlardan biri de Hacı Abdullah oğlu eş-Şeyh Mustafa Efendi'dir. Yakın zamanlarda meşâyih-i Nakşibendiyyeden eş-Şeyh Süleyman Efendi de kendi vasiyeti ile oraya defnedildi. Hulefâsından eş-şeyh Ali, Hızır, İbrâhim Efendiler meşhûrdur.

Ahmed Bey-Çolak

Amasya eşrâfından Abdî Beyzâde Mehmed Bey'in mahdûmudur. **[494]** Züamâdan olup Estergon ve Rumeli muhârebelerinde, sonra eşkiyâ musâdemelerinde hayli yararlıkları görüldüğünden mükerreren Amasya Alaybeyi, ba'dehû Mîr-livâ oldu.

Lehistan muharebesinde Sinop Sancağı Beyi olarak hizmet ve Bağdâd ve İran muhârebâtında ibrâz-ı şecâ'at etdi. Ancak Hâfız Paşa ma'iyyetinde yaralandığından tekâ'üde sevkedildi. 1041'de Sevâdiye Mahallesi'nde vefât etdi. Şecî', cesûr idi. Mahdûmları Mehmed, İbrâhim Beyler de züamâdandır. Bunlara "Abdî Beyzâdeler" denir.

Ahmed Bey-Gonca Beyzâde

Amasyalıdır. Hızır Paşa'nın utekâsından Keyvan Bey'in ahfâdından olup Şehzâde Sultân Mustafa'nın Amasya Valiliğinde Gonca Bey demekle meşhûr olan Keyvan Bey bin Mustafa Bey bin Uzun Rüstem Bey bin Keyvan Beyzâde Hüsrev Bey'in mahdûmudur. Amcaları Hızır Paşa ve Rüstem Bey'dir.

Beşinci bölükte mukayyed sipâhi olup amcası Hızır Paşa yanında vekîl-i harcı olarak iştihâr etdi. Amcasının vefâtında Amasya'ya gelip 1024'de kethüdâyeri ve Amasya mütesellimi **[495]** kâ'im-makâmı oldu. Bu nüfuzundan istifade ederek Hızır ve Mehmed Paşaların evkâfı tevliyetine kondu.

Kethüdâlıktan azlini müte'âkip Seydî Beyzâde Mustafa Bey bin Ahmed Bey, mahkemeye müraca'atla kendisinin Mehmed Paşa evlâd-ı inâsından olduğunu isbat etdikten tevliyet de uhdesinden refedildi. Tımarıyla iştigal etdi.

Ba'dehû İran ve Bağdâd muhârebâtına iştirak ederek Hüsrev Paşa'nın sadaretinde müşârün-ileyhe kendisini bildirip 1038'de mirlivâ oldu. Çünkü Hüsrev Paşa, amcası Hızır Paşa'nın dâmâdı idi. Sadr-ı müşârün-ileyhin azlinde menkûb ve 1042 senesi evâilinde merhûm oldu. Mahdûmu Murâd Bey'dir.

Ahmed Paşa -Çayırköylü

Merzifon kazâsı dâhilinde Çayır Köyünde Câmii olan Hakalalı Mirzâ Beyzâde Mustafa Bey evlâdından ve sipahi meşâhîrinden Mehmed Ağa bin Mustafa Bey'in mahdûmudur. Bu da sipahî olup "Çayır Köylü Ahmed Ağa" demekle iştihâr etdi. Amasya Kethüdâyeri ve Merzifon Voyvodası oldu.

Celâlî eşkıyâsının harbinde can-siperâne hizmet ederek **[496]** Sadr-ı a'zam Kuyucu Murâd Paşa'nın takdirini celbetmekle 1017'de mîr-livâ oldu. Ba'dehû Irak muhârebâtına iştirâk edib şecâ'atıyla kazandığı şöhret sayesinde 1031'de Musul Beylerbeyi oldu.

1033 senesi zilhiccesinde Amasya Mutasarrıfı, 1034 senesi cumâdelâhiresinde Şehr-i Zor beylerbeyi olarak Bağdâd seferine me'mûr oldu. 1038'de Kayseriye mutasarrıfı, 1040 senesi evâilinde Kastamonu Beylerbeyi oldu. Burada mezâlimden şikâyet olunmakla sene-i mezbûre zilka'desinde ma'zûlen Amasya'da me'mûr-ı ikâmet olup hakkında tahkîkâta başlandı.

Kastamonu Defterdârı Gedüklü Kara Mehmed Ağa ile müştereken icrâ-yı mezâlim etdikleri anlaşılmakla her ikisi de 1042 senesi zilka'desinde Amasya'da i'dâm edildi. Şecî', cesûr bir pehlivân-ı meşhûr idi. Gençliğinde Çayır Köylü pehlivan demekle fevkalâde iştihâr etmiş idi. Mahdûmları Mehmed, Ebû Bekir Beylere müsâdere edilen emvâl ve emlâkinden nesne kalmadı. Bunlara da ze'âmet verildi. **[497]**

Ahmed Efendi-Alevîköylü es-Seyyid

Lâdik'de medfûn sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed Kebîr er-Rifâî evlâd-ı kirâmından Alevî Köyünde Alevî Câmii imâmı es-Seyyid Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Alevî Köylü el-Hâc Bayram Efendi'den tahsîl-i ulûm edib Kutbü'ş-şeyh Ahmed Efendi'nin sohbetinden istifâzâ etdi.

Bir müddet Pervâne Bey Câmii Kürsü Şeyhi olup kutb-ı müşârün-ileyhden ahz-ı hilâfetle Âhi Darbhâneci Tekkesi şeyhi, mükerreren Amasya nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı oldu. 1037'de Üftâdi Bey'in vak'asında Amasya a'yânıyla beraber İstanbul'a i'zâm ve Yedi Kule'de hapsedildi.

1038'de Hüsrev Paşa'nın himmetiyle afv u ıtlâk edilerek Amasya'ya geldi. 1043'de yine nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı olup 1044 senesi ramazânında dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Âlim, sâlih, sâhib-i hayr ve hasenât, şerîf-i sâdât bir pîr-i muhterem idi.

Uzun Mustafa Mahallesi'nde Pervâne Bey Câmii civârında bir çeşme ve Alevî Köyündeki câmi-i şerîfin ittisâlinde bir **[498]** mektep yaptırdı. Bunların mesâlihine Alevî Köyündeki emlâk ve arazisini vakfetdi. Mahdûmları es-Seyyid Mustafa, Ali Efendilerdir. Es-Seyyid Mustafa Efendizâde es-Seyyid Ali, Ahmed Efendiler ve es-Seyyid Ali Efendizâde es-seyyid Mustafa Paşazâde vüzerâdandır.

Ahmed Ağa-Keklik el-Hâc

Amasya'nın Küpceğiz Mahallesi'nde Sipahi İbrâhim Ağa'nın oğludur. Ticâretle kesb-i yesâr edib a'yân sırasına girdi. Pederinin vefâtında Kara Senir Mâlikânesi Mutasarrıfı olarak teneffüz etdi.

Amasya'da birkaç defa şehir kethüdâsı oldu. 1044 senesi ramazânında vefât etdi. Oğulları İbrâhim, Halîl Ağalardır. Bunlara "Keklik oğulları" dendi. Bu sülâleden es-Seyyid el-Hâc Ali Ağa bin Mustafa Ağa bin el-Hâc Ali Ağa 1048'de Taşköprülüzâde Mehmed Arif Efendi'nin kasr-ı yediyle Halfet Gâzi Vakfına mütevellî oldu. Bu tevliyetden dolayı Halfet Gâzi evlâdından olduklarını bunun hafîdi Abdullah Efendi iddia etmekde idi. **[499]**

Ahmed Efendi-Zileli

Zile Kasabasından Mûsâ oğludur. Amasya'da ulemâdan tahsîl-i ulûm edib ders-i âm, müderris, kadı oldu. Devr-i kasabât ederek 1047 hudûdunda vefât etdi.

Diğer kudâtdan Gelgiraslı Ahmed Efendi bin Mustafa da bade't-tahsîl Amasya'da ders-i âm ve Hakala'da Kâsım Bey Müderrisi ve buradan kadı-i kasabât olup 1048 sâline doğru ahirete gitdi. Bunlar da ulemâdan idiler.

Ahmed Bey-Hacıbeyzâde

Beylerbeylerinden Amasyalı Hacı Beyzâde Mehmed Paşa bin Velî Paşa bin İlyas Bey'in mahdûmudur. Züamâdan iken eşkiyâ muhârebâtında mîr-livâ oldu. 1032'de Abaza Mehmed Paşa'ya uyduğundan bir müddet menkûbâne kaldı.

Sonra mazhar-ı afv-ı pâdişâhî olup Harput, Bâyezîd, Ardahan gibi sancaklara mîr-livâ ve 1044'de Revân Harbinde mecrûh olduğundan mütekâ'id olup 1049'da vefât etdi. Mahdûmu Köprülü Mehmed Paşa ağalarından Halîl Ağa ve biraderi Mustafa Bey'dir. Halîl Ağazâde **[500]** Ahmed Paşa'nın tercemesi aşağıda gelir.

Ahmed Ağa-Çavuşzâde

Amasya'nın Helkis Bahçesi Mahallesi'nde mektebi olan dergâh-ı âlî çâvuşânından Mustafa Ağa'nın mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde Çâvuşân-ı dergâh-ı âlî silkine girdi. Hidemât ile devr-i bilâd edib mütefferrika oldu.

1038'de Bayram Paşa'ya intisâb ederek koyunemîni olup İstanbul'da marûfiyyet kazandı. Ba'dehû Amasya'da evkâf-ı Sultâniyye mütevellîsi olup müşârün-ileyhin sadâretinde Çavuşbaşı ve 1048'de sâniyyen Amasya'da evkâf-ı Sultâniyye mütevellîsi olduğu halde 1050 senesi hilâlinde vefât etdi. Biraderi kudâttan Mehmed Efendi'dir.

Ahmed Efendi-Çelebizâde

Amasya eşrâfından Çelebi Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya ulemâsından Veliyyüddîn, Zileli Abdurrahman, Ladikli Yahyâ Efendilerden ulûm-ı akliyye ve nakliyyeyi ahz u ikmâl ederek ders-i âm oldu. Kırk yıl tedrîse hasr-ı himmet **[501]** ederek mükerreren icâzet verdi.

1034'de Halfet Gâzi, 1036'da Hızır Paşa, 1039'da Ayas Ağa, 1041'de altmış akçe ile Yörgüç Paşa Medreselerine müderris ve 1045'de ber vech-i te'bîd Dâru'l-hadîs Osmân Çelebi Medresesi ile mütekâ'id oldu. İki defa Hicâz'a gitdi. 1050 senesi evâsıtında dâr-ı na'îme irtihâl etdi.

Fâzıl, muhakkik, usûlî, gayet müteşerri', kâmil, bahhas, münâzarayı sever, halûk, zâhid bir zât idi. Mükerreren teklîf edilen kazâ ve iftâyı rededib tedrîse mülâzemet etmişdi. Şâkirdânı çoktur. Mahdûmu el-Hâc Mehmed Efendi'dir." Hacı Ders-i âm Efendi" demekle meşhûr idi.

Ahmed Efendi-İmâret Şeyhi

Amasya'da tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm oldu. 1031'de Yörgüç Paşa İmâreti şeyhi ve 1044'de Yörgüç Paşa Câmii vâ'izi olduğu halde 1051 hudûdunda vefât etdi. Âlim, vâ'iz idi. Kadızâde Ahmed Efendi bin İbrâhim Efendi ve diğer Kadızâde Ahmed Efendi bin Mehmed Efendi de 1053 sâline doğru vefât etmişlerdir. **[502]** Ulemâ-yı kudâtdan ve nüvvâbdan idiler.

Ahmed Efendi-Şemseddîn

Amasya meşâyih-i kirâmından Çelebi Halîfe demekle meşhûr Cemâlîzâde eş-Şeyh Cemaleddîn Mehmed Halvetî ahfâdından Hâce Sultân zâviyesi şeyhi Alâeddîn Efendi bin eş-Şeyh Hızır Efendi bin eş-Şeyh Şemseddîn Ahmed Efendi bin eş-Şeyh Cemaleddîn Mehmed el-Halvetî mahdûmudur. "Çelebi Şeyhzâde" demekle meşhûrdur.

Mu'ahharan Torumtay buk'ası şeyhi ve türbedârı olan pederinin vefâtında buk'a-yı mezkûre şeyhi ve türbedâr olup tahsîl-i ulûma himmet ederek mücâz olmuşdu. 1031'de zâviye-yi mezkûra aslı üzere müderris olduğundan azliyle müderrisliği diğerine verildi.

1043'de bil-imtihân Torumtay Medresesi Müderrisi olup tedrîs-i ulûm ederek 1044 hudûdunda vefât etdi. Âlim, sâlih, Halvetî-meşreb, müteşerri' bir şeyh idi. Mahdûmu Sun'ullah Efendi'dir. Bunun mahdûmu kibâr-ı fuzalâdan el-Hâc Ömer Efendi 1095'de vefât etdi. **[503]** diğer mahdûmu Mustafa Efendi'dir. Bunun ahfâdından fuzalâdan el-Hâc Hüseyin Efendi de 1192'de vefât etdi.

Ahmed Efendi-Hocazâde eş-Şeyh

Amasyalıdır. Hâce-i sultânî Amasyalı İğnecizâde Ömer Efendi bin Mehmed Efendi bin Abdurrahman Efendi'nin mahdûm-ı sağîri olup Amasya'da doğdu. Küçük yaşında pederiyle İstanbul'a gidip orada tahsîl-i ulûm etdi.

Pederinin eyyâm-ı ikbâlinde ders-i âm ve mülâzım tedrîsi olup 1031 hâ'ilesinde muhtefî ve ba'dehû pederiyle beraber âzim-i Hicâz oldu. 1039'da pederinin irtihâlinde İstanbul'a gelip kürsî meşâyihi silkine girdi. Ve Ayasofya ders-i âmlarından oldu. Cevâmi-i şerîfe kürsilerini devrederek 1051'de Ayasofya vâ'izi oldu.

Üç yıl kadar bütün vâ'izlerin re'îs-i muhteremi olduğu halde 1054 senesi şa'bânının ondördüncü günü vefât etdiği Ayasofya'nın cihât defterinde görüldü. Âlim, sâlih, müte'abbid, natûk bir zât idi.

Ahmed Bey-Yörgüç Paşazâde

[504] Amasya a'yânından Yörgüç Paşa Vakfı mütevellîsi Hacı Yûsuf Bey bin Ahmed Paşa bin İskender Bey bin Abdullah Bey bin el-Hâc Yûsuf Bey bin Abdî Bey bin Yörgüç Paşa mahdûmudur. Züamâdan olup pek çok muhârebelerde bulundu.

Sonra alaybeyi ve mirlivâ olup sancakları devretdi. 1024'de tekâ'üd edilip 1055 senesi evâhirinde vefât eyledi. Asr-ı dîde bir pîr-i fânî olup yüz on yaşlarında vefâtı vuku' buldu.

Ahmed Bey-Dursun Beyzâde

Amasya Beylerbeyi Emîr Seyfeddîn Torumtay evlâdından el-Hâc Yûsuf Bey bin Dursun Bey'in mahdûmudur. Pederinin vefâtında Torumtay vakfına mütevellî olup Amasya a'yânından oldu.

Elli yıl kadar tevliyeti devam edib 1056 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Dursun Bey ve kızları da Fâtıma, Ayşe hanımlardır. Fâtıma Hanımın zevci Mîr-livâ Abdurrahman Beyzâde Mustafa Bey ve Ayşe Hânımın zevci de eş-Şeyh Mustafa Efendi'dir. Dursun Bey'in **[505]** vefâtında tevliyet bunların evlâdına intikâl etdi.

Ahmed Efendi-Baba

Köprülüdür. Hacı Yûsuf oğludur. Köprü'de mukaddimât-ı ulûmu görüp İstanbul'a gitdi. Orada Ayasofya Medresesi'nde ikâmet ve ulemâdan ikmâl-i tahsîle himmet edib mücâz ve Köprü'ye avdetle ders-i âm ve Sıyâmî Efendi Medresesi'ne müderris oldu.

Bu esnada Köprü'nün kutbu ve Gökderelizâde eş-Şeyh Muhyiddîn Efendi'nin halîfesi olan eş-şeyh Mehmed Çelebi'ye mürîd-i hâssı olup 1034'de şeyhinin makâmına geçti. Bu yüzden Sıyâmiyye müderrisliği uhdesinden ref edilip ulemâdan Ali Efendi'ye verilmişdi.

Irak ve Bağdâd serdârı olan Hâfız Ahmed Paşa ile sâbika-i mu'ârefesi olduğundan müşârün-ileyhin arz-ı inhâsıyla 1039'da Sıyâmî Efendi Medresesi zâviye itibarıyla meşihatı uhdesine tevcîh ve kendisine kırk akçe vazîfe-i meşihatı i'tâ edildi.

1045'de Sultân Murâd Han-ı Râbi'nin Amasya'ya vürûdunda zâviyenin ta'âmiyesine medâr olmak üzere Köprü Kazası **[506]** dâhilinde Beni Alanı çiftliği kendisine temlik buyuruldu. Bu da vakfedip 22 yıl kadar meşîhat, halka va'z-ı nasihat ederek 1056 senesi ramazânında dâr-ı kutse irtihal etdi.

Âlim, sâlih, vâ'iz, nîk haslet, müttaki, mazınne-i kerâmet bir zât idi. Nefes-i mübâreki gayet mü'essir olup hastaları şifa-yâb eylerdi. Kibâr ve sığârın mû'tekadı, meşâyih-i kirâmın mu'temedi idi.

Oğulları Yûsuf, Hüseyin Efendilerdir. Vakfetdiği Beni Alanı çiftliği, şimdi Ahmed Baba Karyesi diye meşhûrdur. Bu çiftlik, Sıyâmî Efendi Medresesinin malikânesi idi. Zâviyeye kalbedildikte evlâdiyyet üzere Yûsuf ve Hüseyin Efendilere intikal etdi.

Mu'ahharan Hüseyin Efendi'nin evlâdından el-Hâc Ahmed Efendi bin Osmân Efendi bin Hüseyin Efendi 1143'de vefât edib, oğulları es-Seyyid el-Hâc Osmân, Hüseyin Efendiler ve amcaları Süleyman Efendi'nin vefâtında 1163'de zâviyedâr ve malikâne mutasarrıfı oldular. **[507]**

Es-Seyyid el-Hâc Osmân Efendi 1166'da vefâtıyla oğulları es-Seyyid Süleyman, Hasan Ağalar ve es-Seyyid el-Hâc Hüseyin Efendi 1178'de vefât edib oğlu es-Seyyid Osmân Efendi müştereken mütevelli ve 1179'da es-Seyyid Süleyman bin es-Seyyid el-Hâc Osmân Efendi vefâtıyla hissesine oğulları es-Seyyid Hüseyin, Hasan Ağalar müştereken mütevelli oldular.

Ba'dehû es-Seyyid Osmân Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Hüseyin Efendi ve müte'âkiben es-Seyyid Hasan bin es-Seyyid el-Hâc Osmân Efendi bila veled vefâtıyla es-Seyyid Hasan Efendi bin es-Seyyid Süleyman müstakillen mütevelli ve 1208'de vefâtıyla oğlu Tekke-nişin es-Seyyid Sâlih Efendi mütevelli oldu.

1248'de bu Sâlih Efendi de vefât edib oğulları es-Seyyid Hüseyin, Hasan ve 1268'de bunların yek-diğerini müteâkîb vefâtıyla es-Seyyid Hüseyin bin Sâlih Efendi'nin oğulları es-Seyyid Osmân, Mustafa, Mehmed ve es-Seyyid Hasan bin Salih Efendi'nin oğlu es-Seyyid Mehmed Ağa müştereken mütevelli oldular. Bunlara "Tekke-nişin oğulları" dendi.

1280'de es-Seyyid Mustafa bin Hüseyin bin Sâlih Efendi'nin vefâtıyla oğulları es-Seyyid İbrâhim, Mehmed Emin, Ahmed ve 1304'de es-Seyyid Osmân bin Hüseyin'in vefâtıyla oğulları es-Seyyid **[508]** Osmân, Mustafa, Mehmed ve es-Seyyid Hasan Efendi bin Sâlih Efendi'nin oğlu es-Seyyid Mehmed Ağalar müştereken mütevelli oldular.

1280'de es-Seyyid Mustafa'nın vefâtıyla oğulları İbrâhim, Mehmed Emin, Ahmed ve 1304'de es-Seyyid Osmân'ın vefâtıyla oğulları Süleyman, İsmâil Hakkı Ağalar mütevelli oldukları esnada Canik'den gelen Rumlar, bin türlü rica ve minnetle ve müste'cir sıfatıyla Ahmed Baba köyüne yerleşip on beş yıl sonra mülkiyyet üzere zabt ve mütevellilere cevab-ı red verdiler.

Tekke-nişin oğlu es-Seyyid Hasan Efendi bin es-Seyyid Sâlih Efendi'nin kızını Keşrafoğlu el-Hâc Abdullah Ağa bin Hüseyin Ağa bin Hasan Ağa alıp bundan tevellüd eden es-Seyyid el-Hâc Şükrü Hasan, el-Hâc Abdullah Efendilerle el-Hâc Hüseyin Ağa Köprü'de teneffüz ve çiftliğinden Rumları ihrac etmek için mahkemeye müraca'atla aldıkları i'lam nizami icra edilemedi.

Ahmed Efendi-eş-Şeyh Kelimî

Amasyalıdır. Mûsâ Çelebizâde İbrâhim Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ilim ve ma'rifet edib ibtida Amasya Mevlevihanesi Şeyhi Garibî Mehmed Dede Efendi'nin **[509]** Çilehanesinde tekmil-i süluk etdi. Bu esnâda edebiyât-ı Arabiyye ve Farisiyye'yi ondan öğrendi. Ba'dehû İstanbul'a ve buradan Bursa'ya gidip Saburi Tekkesi Şeyhi Amasyalı Abdülğani Efendi'ye intisab ederek tarikat-ı Zeyniyyeden hilafetnâme aldı.

Ba'dehû Amasya'ya avdetle Garibî Dede'nin irtihaline bina'en Amasya Mevlevi-hânesi şeyhi oldu. Ancak Amasya'da hâdis olan Hüftadî vak'asında takibata düçar olduğundan dolayı 1037'de tegayyüb etdi. 1039'da Bursa'da olduğu anlaşıldı.

1041'de Bursa'da kâin Ali Paşa Tekkesi Şeyhi olduğundan 1044 senesi rebiülevvelinde vekâletle idare etdiği Amasya Mevlevihanesi meşihâtı uhdesinden ref' edilip vekili olan Sâlih Dede Efendi'ye verildi. Yıllarca Ali Paşa Tekkesi'nde meşîhat edib 1057'de vefât etdi. Tekke derûnunda medfûndur.

Âlim, edebiyat-ı Arabiyye ve Farisiyye'de mâhir, müteşerri', şâir, edîb bir şeyh olup "Kelimî Ahmed Efendi" demekle **[510]** meşhûr olup bakıyye-yi ahvâl ve âsârı aşağıda "kef" harfinde gelir.

Ahmed Efendi-Evliyazâde

Amasyalıdır. İmâm-ı Sultânî Amasyalı Babazâde Evliya Mehmed Efendi bin Ca'fer bin İlyas bin Baba Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya'da doğup pederiyle beraber İstanbul'a gitdi. Orada pederinden ve İstanbul ulemâsından ahz-ı ulûm edib ders-i 'âm oldu.

Pederinin irtihâlinde kürsî meşâyihi silkine girip sırasıyla cevâmi-i selâtîni devrederek Sultân Selîm Hân-ı Evvel câmii şerîfi kürsî şeyhi oldu. Burada vâ'iz iken 1058'de vefât etdi. Pederi gibi âlim, gayet sâlih, hâfız-ı Kur'ân bir vâ'iz-i meşhûr idi. Birâderi Abdullah Efendi mevâlîdendir.

Ahmed Efendi-Hocazâde

Amasya fuzalâsından **"**Küçük Hâce**"** demekle meşhûr Kadızâde Mehmed İlmî Efendi'nin büyük oğludur. Pederinden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris-i benâm olup Amasya medreselerini devrederek Kameriyye-i Tokat müderrisi oldu.

Ba'dehû silk-i kazâya girip kasâbâta kadı ve mükerreren Amasya nâibi olup 1058'de vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan edîb, şâir olup mahlâsı "Rahmî" olduğu sonradan anlaşıldı. Bunun mahdûmu hâcegân-ı divân-ı hümâyûndan Lütfullah Efendi'dir.

Ahmed Bey-Kazzâzzâde

Amasyalıdır. Hâtunîye Mahallesi'nde mukîm Kazzâz Abdulbaki Çelebi mahdûmudur. Buna târîhen "Kazzâz Ahmed Bey" dendi. Sipâhi meşâhîrinden olup Amasya kethüdâyeri oldu. **[511]** Ba'dehû Bayram Paşa'ya intisâb ederek onun sâye-i ikbâlinde kapıcıbaşı, mîr-livâ olup Bilecik Sancağından ma'zûl olduğu esnâda Evkâf-ı sultâniyye mütevellîsi olarak Amasya'ya geldi.

1057'de Akşehir Sancağı beyi olup usât-ı meşhûreden Gürcü Nebi'ye uyduğundan ve isyankârâne harekâtından dolayı 1059 şa'bânında i'dâm ve emvâl ü emlâki müsâdere edildi. Mahdûmu Abdulbaki Bey'dir. Birâderi Sipâhi Mehmed Ağa da bunun yüzünden bî-günâh olarak boğuldu. Diğer birâderi Ali Ağazâde Hasan Ağa'dır.

Ahmed Efendi-Şeyhzâde

Amasya'da Çilehâne Şeyhi eş-Şeyh Hüsameddîn Hüseyin Efendi bin eş-Şeyh Abdurrahman Efendi bin Pîr Mehmed Çelebi mahdûmudur. Pederinin kaydı üzerine 997 saferinin on beşinde doğdu. Amcası eş-Şeyh İzzeddîn Hasan Efendi'nin himâyesinde tahsîl-i ilm ve mârifet etdi.

1045'de amcasının vefâtı üzerine Çilehâne şeyhi ve mütevellîsi oldu. 1047'de Çilehâne medrese i'tibâr **[512]** edildiğinden Gülabî Paşa tekkesi şeyhi oldu. Burada zikr ü ibâdetle iştigâl edib 1060 senesi cumâdelâhiresinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Sulehâdan bir zât idi.

Ahmed Efendi-Şeyh Muharremzâde

Amasya meşâyih-i kirâmından Lâdikli Şeyh Muharrem Efendi'nin mahdûmudur. Bade't-

tahsîl ders-i âm, müderris, kadı olup 1062 senesi hilâlinde vefât etdi. Diğer kudâtdan Cum'azâde Ahmed Efendi bin Ca'fer Efendi bin Ahmed Efendi bin Cum'a Efendi de 1065 sâline doğru vefât etdi. Ulemâ-i kudâtdan idiler.

Ahmed Efendi-Şârihü'l-menârzâde

Amasyalıdır. Amasya müderrislerinden Alevî köylü el-Hâc Bayram Efendizâde Şârihü'l-menâr Abdulhalîm Efendi'nin mahdûmudur. Ceddînin kaydı üzerine Amasya'nın Temennâ Mahallesi'nde 1011 senesi leyle-i Mi'racında doğdu.

Pederinden mukaddimât-ı ulûmu görüp 1029'da pederiyle beraber İstanbul'a gitdi. İstanbul ulemâsından ve hâssaten Kâzâbâdî Mu'îd Ahmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl **[513]** edib ondan mülâzım, bâdehû müderris olarak tedrîs-i ulûma ve te'lîf-i âsâra koyuldu.

Üstâdının sadâret ve meşîhatında müsteşârı mesâbesinde olup meşâyîh-i İslamiyye ve sudûr-ı kiramın yanlarında büyük bir mevki kazandı. Târîhe olan fevkalâde intisâbından dolayı vak'a nüvîs-i devlet ve devr-i medâris ederek sahn pâyesiyle Davut Paşa medresesi müderrisi olduğu halde 1067 senesi şa'bânında dâr-ı bekâya rihlet etdi.

Gâyet fâzıl, muhakkik, kâffe-i ulûmda ve hâsseten ilm-i târîhte iktidârı bâhir, inşâ ve edebiyat ve muhâzarâtda mâhir bir müverrih idi. Hayfâ ki iktidârı derecesinde terakkî göremedi. İntisâbın fazl ve meziyyetden yüksek olduğu zamanlarda erbâb-ı fazlın kadr ü kıymeti bilinemediği mücerrebât-ı târîhîyedendir.

Merhûm, devr-i Âdemden 1060 târîhine kadar "Şâmil ü Kâmil" adlı bir târîh-i umûmî ve 1000 târîhinden 1067 sâline kadar Osmanlı Devleti'nin altmış yedi senelik târîhini yazdı. Bu vekâyi-nâmesi mu'ahharan Nâimâ Efendi'nin eline geçip târîhine **[514]** ilhâk etdiğinden ma'alesef yok edilmişdir.

Ahmed Ağa-Çavuşzâde

Amasyalıdır. İnepazar nahiyesinde hân ve hamâmı olan Efteli Mehmed Çavuş oğlu Mustafa Ağa'nın mahdûmudur. Pederinin vefâtında yirmi bin akçe ze'âmete nâ'il olup Lâdikli Tayyar Mehmed Paşa'nın ma'iyyetinde Bağdâd muhârebesinde ibrâz-ı liyâkât ederek terakkî gördü.

Ba'dehû çavuşlar kethüdâsı olup Sivas, Amasya ve sancaklarında otuz iki bin akçe ze'âmete erdi. 1064 zilhiccesinde sadr-ı a'zam olan İbşir Mustafa Paşa İstanbul'a gelip dâmâd-ı şehriyârî oldukta kethüdâsı Amasyalı Sâlih Ağa'nın sevk ve tarifiyle zevcesi Ayşe Sultân Kethüdâsı ve 1065'de çavuşbaşı oldu.

Ancak sene-i mezbûrenin recebinde İbşir Paşa'nın ifnâsıyla sadr-ı a'zam olan Murâd Paşa tarafından azledilip Amasya'ya gönderildi. 1068 senesi evâ'ilinde menkûbâne vefât etdi. Buna "Eftelioğlu" da denir. Mahdûmu Mustafa Ağa'dır. **[515]**

Ahmed Efendi-Şeyh Ya'kûbzâde el-Hâc

Amasya'da Halvetî'ye meşâyihinden Ya'kûb Efendi'nin mahdûmu ve Müftü-i meşhûr el-Hâc Mustafa Efendi'nin birâderidir. Fuzalâdan Kadızâde Küçük Hoca Mehmed İlmî Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu.

Tedris-i ulûma hasr-ı işgâl ederek mükerreren icâzet verdi. Medâris-i Amasya'dan bir kaçına müderris olduktan sonra Mehmed Paşa Câmii kürsî şeyhi olup 1068 zilka'desinde dâr-ı nâ'îme rihlet etdi. Meşâhîr-i ulemâdan va'iz, natûk, vecîh bir zât idi. Mahdûmu Ya'kûb Efendi de ulemâdandır.

Ahmed Efendi-Hâfız

Amasyalı Mehmed oğludur. Yağmur köylü el-Hâc İsmâil, Kadızâde Mehmed Efendilerden ahz-ı ulûm ü maârif edib İstanbul'a gitdi. Orada Amasyalı Mihekzâde Mustafa Efendi'den mülâzım olup mu'tad üzere Amasya medreselerini devrederek Yörgüç Paşa ve

Hâtuniyye-i Tokat müderrisi ve buradan kadı oldu. **[516]**

1056'da mülâzımı olduğu Mihekzâde'nin himmetiyle ber-veçh-i mevleviyyet Antalya, 1059'da Sivas, 1062'de Canik kadısı ve 1064'de Mehmed Paşa Medresesiyle mütekâ'id olup Kurşunlu Mahallesi'nde ikâmet ve tedrîs ü ibâdetle iştigâl etdi.

1068'de Hicâz'a gidip edâ-yı hâc etdikten sonra avdet ederken yolda 1069 senesi evâ'ilinde dârı-bekâya irtihâl etdi. Fâzıl, afîf, kâmil bir zât idi. Mahdûmu Abdulbaki Efendi ve Hafîdi Ahmed Efendi de kibâr-ı kudâtdan idiler. Bunlara "Hâfız Ahmed Efendizâdeler" dendi.

Ahmed Paşa-Tayyar Paşazâde

Lâdiklidir. Sadr-ı esbak Tayyar Mehmed Paşa bin Mustafa Paşa bin Hüseyin Bey'in mahdûmudur. Pederinin vezâretinde züamâdan olup Anadolu valiliğinde Canik Sancağı beyi olarak ümerâdan ve şehâdetinde 1048 senesi recebinde Kars Beylerbeyi oldu.

1051'de Karahisar-ı Şarkî mutasarrıfı olup 1052'de **[517]** ma'zûlen vatanına gelip menkûbâne ikâmet etdi. 1057'de Urfa Sancağı mutasarrıfı olup 1058 senesi recebinde Sultân Mehmed-i Râbi'nin cülûsunda Musûl Beylerbeyi oldu. Fakat 1059 senesi evâ'ilinde azl edilip Lâdik'e geldi.

Burada mensî bir halde kalıp Köprü'de ikâmet eden Abaza Hasan Ağa ile çok görüşürdü. Bu yüzden Köprülü Mehmed Paşa ile araları açıktı. İbşir Mustafa Paşa sadr-ı a'zam oldukta 1065 senesi muharreminde vezâretle Halep ve 1066'da Diyârbekir vâlîsi olup sene-i mezbûrenin recebinde azledildi.

1067 senesi rebîülevvelinde sabıka-ı ma'rifete binâ'en ve pederinin kendisine yaptığı lutfa mükâfâten Sadr-ı a'zam Köprülü Mehmed Paşa tarafından ikinci defa Diyârbekir ve 1068'de Şam vâlîsi olup 1069 senesi saferinde Macaristan Harbine me'muren ma'iyyet-i mevcûdesiyle ordu-yı hümâyûna iltihâk etmesi emr ü da'vet edildi.

Köprülü Mehmed Paşa'nın kendisine karşı adâvetinden ve tîg-i siyâsetinden korkardı. Gidip orduya iltihâk **[518]** etdiği anda kendisini i'dâm edeceğini kurardı. Abaza Hasan Paşa da aynı vaziyetde idi. Bu yüzden her ikisi de Köprülü Mehmed Paşa sadâretde oldukça harbe gidemeyeceklerini bildirmişler, Köprülü Mehmed Paşa'yı azletdirmek için kıyâm etmişlerdi.

Köprülü Mehmed Paşa da bunların aleyhine serdâr tayin etdiği Zileli Murteza Paşa'ya lâzım gelen ta'lîmâtı verip gönderdi. Murteza Paşa'nın letâ'ifü'l-hiyel tertibâtına aldanıp fırka-i âsiye ile birlikte Haleb'e geldiği akşam 1069 senesi cumâdelahiresi evâ'ilinde rüfekâsıyla birlikte i'dâm edildi.

Gâyet asîl, cesûr, müteharrik, mağrûr bir vezîr idi. Lâdik'de mahallesi olan Mes'ûd Bey'in ahfâdından olduğu münâsebetle Selçuk hânedânına nisbeti vardı. Abaza Hasan'a uyması can korkusundan neş'et etmişdi.

Ahmed Paşa-Hacı Eyvâd Paşazâde

Amasya'nın Fîrûz köyünden Tura bin Hacı Eyvâd Süleyman Paşa'nın mahdûmu olup pederinin yeniçeri ağalığında **[519]** Seydişehir dâhilinde yirmi bir bin akçe ze'âmete na'il oldu. 1043 senesi cumâdelûlâsında pederi maktûl oldukta ze'âmeti alınıp Amasya'da birkaç yıl menkûbâne oturdu.

1046'de sadârete gelen Bayram Paşa'nın sâye-i ikbâlinde ze'âmeti kendisine i'âde edilip 1048'de Bağdâd Harbinde yararlığı görüldüğünden mîr-livâ ve sadr-ı maktûl Kara Mustafa Paşa'nın himmetiyle Batum beylerbeyi, 1053'de Teke Sancağı mutasarrıfı oldu.

Ba'dehû ba'zı eyâlât-ı sağîrede beylerbeyi ve İçel, Eskişehir gibi sancaklara mutasarrıf olup 1065'de menkûbâne Amasya'da ikâmet etmekte iken Köprülü Mehmed Paşa'nın sadâretinde bir mansıb ümid ederdi. Buna da muvaffak olamadığından Abaza Hasan'a uydu. 1069 senesi hengâmesinde i'dâm edildi.

Ahmed Paşa-Sarhoş Paşazâde

Amasyalıdır. Beylerbeyilerden Amasyalı Sarhoş Mehmed Paşa'nın mahdûmudur. Bu da züamâ-i meşâhîrinden olup Amasya Alaybeyi, Civan Mehmed Paşa'nın sadâretinde **[520]** Niğde Sancağı Beyi, 1057 senesi evâ'ilinde Karaman Beylerbeyi oldu. Senesi zilka'desinde ma'zûl olup sonra Hamit Sancağı mutasarrıfı olarak Abaza Hasan'la uyuştu.

Bu yüzden yıllarca ma'zûl kaldı. 1064 senesi zilka'desinde İbşir Paşa'nın sadâretinde sânîyen Hamit Sancağı Mutasarrıfı olup 1066 recebinde ma'zûlen Amasya'ya geldi. 1068'de Abaza Hasan Paşa'ya uyup isyâna iştirâk eylediğinden 1069 senesi hengâmesinde maktûl oldu. Oğulları Mehmed, Hüseyin Beyler de Amasya'da müsâdere edildi. Evlâdına "Sarhoş Oğulları" dendi. Elyevm vardır.

Ahmed Bey-Gürcüzâde

Amasyalıdır. Amasya eşrâfından Gürcü Ali Beyzâde Mîr-livâ Mustafa Bey'in mahdûmudur. Züamâdan iken pederinin vefâtında terakkî gördü. Ba'dehû İbşir Paşa'ya intisâb edib sadâretinde Eskişehir Sancağı Beyi oldu.

İbşir Paşa'nın 1066 senesi recebinde ifnâsı üzerine ma'zûlen Amasya'ya gelip menkûbâne oturdu. Bu yüzden 1068'de Abaza Hasan Paşa'ya uyup birçok **[521]** rüfekâsıyla beraber Halep hengâmesinde i'dâm ve emvâl ve emlâkı müsâdere edildi.

Ahmed Bey-Gazanferzâde

Amasya'da sipâhi meşâhirinden Amasya Kethüdâyeri Alevî köylü Gazanfer Ağa'nın mahdûmudur. Züamâdan olup hayli muhârebâta ve hâssaten Girit Muhârebelerine iştirâk ederek yararlık ve şecâ'at gösterdiğinden mîr-livâ oldu.

Bozok Sancağından ma'zûlen Amasya'da mukîm iken Abaza Hasan Paşa'ya uyup Amasya kadısına istinâd-gâh olmuş, Köprülü Mehmed Paşa'nın taraftarlarını te'dibe kıyâm etmişdi. 1069 senesi cumâdelahiresi sonlarında gelen ferman-ı Padişâhî üzerine birâderi Mehmed Bey'le beraber i'dâm edildi. Mahdûmu Mustafa Bey'dir. Bunlar da müsâdereden geçti.

Ahmed Efendi-Celâlî Birâderi

Tokatlıdır. Sipâhi meşâhîrinden Kâsım Ağa'nın oğlu ve Celalî Hüseyin Ağa'nın birâderidir. Tokat ve Amasya'da tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve Hâtuniyye-i Tokat **[522]** müderrisi ve buradan Niksar Kadısı oldu.

Kasâbâtı devrederek İbşir ve Abaza Hasan Paşaların sâye-i ikbâlinde livâ kadılığına terakkî edib 1069 senesi gurre-i muharreminde Amasya Kadısı ve Tokatlı Osmân Efendi de nâibi olarak geldi.

Abaza Hasan Paşa'nın taraftarlarıyla birleşip bir takım nâ-münâsip ahvâle cür'et ve Köprülü Mehmed Paşa'nın aleyhinde hareket eylediğinden sene-i mezbûre gurre-i cumâdelâhiresinden itibâren azl ve teftîş ve mâh-ı mezkûrun sonlarında gelen fermân-ı âlî üzerine nâibiyle beraber i'dâm ve altmış bir bin akçesi müsâdere edildi. Âlim, natûk, muhâzarâta vâkıf idi. Hattât olduğu yazısından anlaşıldı.

Ahmed Ağa-Serdârzâde

Amasyalıdır. Gümüş Kasabası'nda medresesi olan sadr-ı esbak Halîl Paşa ahfâdından Amasya serdârı Mehmed Ağa bin Hızır Çelebi bin İskender Çelebi bin Sülûkî Mehmed Çelebi bin Hamza Çelebi bin Abdullah Çelebi bin Muhyiddîn Mehmed Çelebi bin İskender Bey bin Halîl Paşa'nın oğludur. **[523]**

Küçük yaşında İstanbul'a gidip Enderûn sarayına girdi. Orada baltacılar ocağına kaydedilerek iyi terbiye gördü. Okuyup yazma öğrendi. Tahsil-i meârif ve tefeyyüz ederek 1053'de baltacılar kethüdâsı oldu.

1054 zilka'desinin onbeşinde kapıcıbaşı olarak taşra çıkarıldı. Hidemât ile devr-i bilâd ederek Silahdâr Kara Mustafa Paşa'ya çatıp kethûdâsı oldu. 1066 senesi recebinde Mısır vâlîsi oldukta beraber gitdi. Paşa'nın Köprülü Mehmed Paşa ile araları açıktı.

1067 senesi şa'bânında Kara Mustafa Paşa'nın azl ve firârı üzerine açıkta kaldı. 1068'de Şam'a gelip Vali Lâdikli Tayyar Paşazâde Ahmed Paşa'nın yanına sığındı. Bunun da kethüdâsı ve tarafından Şam mütesellimi oldu. Ancak Ahmed Paşa, Abaza Hasan Paşa'ya uyup Köprülü Mehmed Paşa'nın aleyhine kıyâm eylediğinden 1069 senesi cumâdelâhiresinde maktûl oldukta bu da yok yere ifnâ edildi. Birâderi Halîl Paşa'dır.

Ahmed Ağa-Hamamcızâde

Köprülüdür. Yeniçeri ağalığından Beylerbeyi olan **[524]** Köprülü Hamamcı Mehmed Paşa'nın büyük oğludur. Yeniçeri olup Köprülü Mehmed Paşa'ya pederinden mevrus adâveti var idi. 1063 senesinde Köprü voyvodası oldukta bu esnâda Köprü'de bulunan Köprülü Mehmed Paşa'ya ba'zı iz'âcâta cür'et etmişdi.

1066 zilka'desinde Köprülü Mehmed Paşa'nın sadâreti üzerine sarsıldı. 1067 senesi evâ'ilinde azledildi. 1068'de Abaza Hasan Paşa'nın arz ve inhâsıyla sânîyen Köprü Voyvodası olup Abaza'ya uydu.

1069 senesi cumâdelahiresinde gelen fermân-ı âlî üzerine tarafdârânıyla beraber i'dâm ve pederinden kalan ve kendisinin olan bütün emvâl ve emlâkı müsâdere edildi. Birâderi olan Abaza kethüdâsı ve dâmâdı Mahmûd Bey de Halep'te i'dâm edildi.

Ahmed Ağa-Tatar

Merzifonludur. Sipâhi Hasan Ağa'nın oğludur. Hayli zaman tatar, postacı olduğu münâsebetle "Tatar Ahmed Ağa" dendi. Abaza Hasan Paşa'nın Türkmen Ağalığında sipâhi oldu. Ba'dehû Tatar Ahmed Çavuş oğlu Abdullatîf Ağa'ya tekarrüble ona dâmâd **[525]** olup teneffüz etdi. 1057'de Amasya mukâta'ası emini, 1058'de Gümüş madeni emini, 1061'de Merzifon voyvodası oldu.

İbşir Paşa'nın sadâretinde Gümüş madeni emâneti de uhdesine ilâveten verildi. 1067 senesi evâilinde Köprülü Mehmed Paşa tarafından azledildiyse de 1068'de Abaza Hasan Paşa'nın arz ve inhâsıyla yine Merzifon voyvodası oldu.

Bundan dolayı Abaza Hasan Paşa'ya uydu. Köprülü Mehmed Paşa'dan korktuğu cihetle aleyhine kıyâm edib Abaza Hasan'ın isyânına iştirâk ve ma'iyyet-i mevcûdesiyle ordusuna iltihak eylediğinden 1069 senesi cumâdelâhiresinde Halep'te i'dâm ve emvâl ve emlâki müsâdere edildi. Mahdûmu Abdullatîf Ağa da Merzifonî Kara Mustafa Paşa ağalarından olup 1094'de harbe giderken sa'ika urub helâk etdi.

Ahmed Ağa-Dereli Pehlivân

Havzalıdır. Havza'nın Dere köyünden Mehmed oğludur. **[526]** Sipâhi meşâhîrinden olup muhârebelerde şecâ'atıyla kendisini ve yararlığını tanıtdı. Bu sûretle terakkî ederek Havza voyvodası ve ba'dehû evlâdiyyet üzere Sultân Mes'ûd-ı Selçukî ve Gâzi Çelebi evkâfına mütevellî oldu.

Tûl-i müddet Havza kazâsını idâre etdiği esnâda Köprülü Mehmed Paşa ile araları açılmıştı. 1066 senesi zilka'desinde Köprülü Mehmed Paşa sadr-ı a'zam oldukta azledildi. 1068'de Abaza Hasan Paşa'ya uyar düşüncesiyle sânîyen Havza voyvodası oldu.

Bu da Köprülü Mehmed Paşa'dan can korkusuna düşüp Abaza Hasan Paşa'nın davetine icâbet ederek kıyâm ve isyânına iştirâk etdiği töhmetiyle 1069 senesi cumâdelahiresinin sonlarında gelen fermân-ı âlî üzerine Havza'da i'dâm edildi. Şeci, müdebbir, idâreli bir sipâhi idi.

Ahmed Paşa-Hoca Paşa

Amasyalıdır. Amasya'da türbesi ziyâret-gâh olan Halvetîye küberâsından İğnecizâde Hazreti Pîr Safiyyüddîn **[527]** Halvetî evlâd-ı kirâmından Mehmed Efendi bin Abdurrahman Efendi bin Pîr Ahmed Çelebi bin Pîr Safiyyüddîn Mahmûd Çelebi bin eş-Şeyh Seyyüdiddîn Ahmed Çelebi bin Pîr Şerefeddîn Hamza Çelebi bin Seyyüdiddîn Ahmed Çelebi bin İğneci Mûsâ bin Hamza mahdûmu ve Hâce-i Sultânî Ömer Efendi'nin birâderidir. Bunlar "İğnecizâdelikle" meşhûrdur.

Amasya'da meşâhîr-i fuzalâ ve üdebâdan Turabî Mustafa ve Harşeneli İbrâhim Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Atabeg Gâzi müderrisi oldu. Teşrifât defterinde görüldüğü üzere Atabeg müderrisliğinden 1027 senesi recebinde Sivas defterdârı 1028'de Karaman Beylerbeyi oldu.

Çünkü büyük birâderi Ömer Efendi Sultân Osmân-ı Sânînin mu'allimi ve müsteşar-ı saltanatı idi. 1029 recebinin yirmi dördünde Teke sancağıyla Haleb Defterdârı, 1030 senesi rebîülevvelinde Batum ve 1031 senesi gurre-i muharreminde Trabzon Beylerbeyi oldu. Sene-i mezbûre recebi evâ'ilinde zuhur eden hâ'ile de birâderinin devleti hitâma erdiğinden ma'zûlen Amasya'ya geldi. **[528]**

1032'de Amasya ve Niksar'da kâin ba'zı hassalarla ikâmete me'mûr olup yedi yıl açıkta kaldı. Bu esnâda bazen Bâyezîd Paşa ve bazen Hüseyin ve Firûz Ağalar vakfı tevliyetleriyle kayırıldı. Fakat "Kehleli" şöhretini aldı.

1038'de Hüftadî Bey hâ'ilesinden dolayı Amasya a'yânıyla beraber İstanbul'a celb ve Yedikule zindânında hapsedildi. Birkaç mah sonra sadr-ı a'zam Hüsrev Paşa'nın himmetiyle afv ve itlâk edilip 1039'da sânîyen Batum Beylerbeyi oldu. 1042'de sânîyen Trabzon Beylerbeyi olup 1043 senesi şevvâlinde ma'zûlen Amasya'ya geldi. 1045 senesi cumâdelâhiresinde Dördüncü Sultân Murâd Hân Amasya'ya gelip müşârün-ileyhin konağına indikte nâ'il-i iltifât-ı padişâhî olup Sultân Bâyezîd evkâf-ı tevliyeti uhdesine ihsân edildi.

1046 zilka'desi evâilinde Sadr-ı a'zam Bayram Paşa Amasya'ya geldikte sabıka-yı ma'rifete binâ'en sâlisen Trabzon Beylerbeyi olup 1047 şevvâlinde ma'zûl ve 1048 senesi gurre-i **[529]** muharreminde Amasya mutasarrıfı olarak Bağdâd harbine gidip zilka'desinde mecruhen avdet ve 1050 senesi safer'inde ma'zûlen Amasya'da ikâmet etdi.

1052 senesi rebiülevvelinde Sivas ve 1053 zilka'desinde Mar'aş Beylerbeyi olup 1054'de ma'zûlen Amasya'ya gelip yine evkâf-ı Sultânîye mütevellîsi ve 1057 saferinin evâ'ilinde sânîyen Amasya mutasarrıfı ve 1058 muharremi evâ'ilinde naklen Trabzon vâlîsi olup gitdi.

1058 senesi şevvâlinin yirmi birinde sâlisen Amasya Mutasarrıfı olarak Girit harbine me'mûr olup mahdûmu Amasya Alaybeyi Mustafa Bey'le gitdi. Zilhiccede mahdûmu şehîd ve kendisi mecrûh olarak avdet etdi.

1059 recebi gurresinde Anadolu Beylerbeyi Köprülü Mehmed Paşa'ya Amasya Sancağı has verildiğinden ma'zûl olup Amasya'da oturdu. 1062'de Sivas, 1064'de Erzurum vâlîsi olup ba'de'l-azl İbşir Paşa'nın sadâreti evâsıtında 1065'de Kıbrıs Beylerbeyi ve muhâfızı oldu. 1066 senesi ramazânında Sivas Eyaleti uhdesine tevcih **[530]** edilen vezîr Seydi Ahmed Paşa'yı iknâ'a me'mûr ve muvaffak olduğundan Anadolu Beylerbeyi oldu. 1067 recebinde ma'zûl ve 1068 senesi şa'bânında Abaza Hasan Paşa'ya uyar endişesiyle râbi'an Amasya mutasarrıfı oldu.

Abaza Hasan Paşa, kendisine vezâret va'd ederek Köprülü Mehmed Paşa aleyhinde kıyâm ve isyâna iştirâk etmesini teklif etdiğinde cevab-ı red verdi. Bu teklifi duyan Köprülü Mehmed Paşa tarafından sene-i mezbûre zilka'desi evâhirinde azledildi.

1069 senesi cumâdelahiresinde kuru bir töhmetle bîçârenin bütün emvâl ve emlâkı müsâdere edildi. Hengâm-i Pîrî de bu felaketden fevkalâde müte'essir olup şa'bânın yirmiyedinci günü dâr-ı naîme irtihâl etdi. Ceddi Pîr Safiyeddîn Halvetî Türbesi'nde medfûndur.

Âlim, hesab işlerine aşinâ, kâtib, natûk, edebiyat ve muhâzarâta vâkıf, halîm, sahî, âl-i

himmet, vatanına pek merbut, bâb-ı keremî, herkese ve hassaten fukara ve muhtâcîne açık bir hânedân idi. Müsâderesi **[531]** ve sonra vefâtı halkı için bir musibet oldu.

İçerişehirde konağı önünde mükemmel bir çeşme binâ ve birkaç mescidi tamir edib Sarachâne Câmii ittisâlinde kâin Şâdgeldi Paşa'nın "Dâru'l-ilm" nâmıyla yaptırdığı medrese harâb olduğundan bunu müceddeden ihya etdi. Sultân Bâyezîd imâreti ittisâlinde biri hattât-ı meşhûr Fazlullah Efendi için diğeri Koca Müneccim Ahmed Efendi için muvakkıt-hane olmak üzere fevkânî iki hücre-i zîbâ yaptırdı.

Bunların mesâlihi için Sarachâne Câmii kıblesinde kâin sıra dükkânlarını ve İbadullah çarşısında ve bedestân içinde kâin dükkânlarını vakf ve vâridâtından Sarachâne Câmiine minber ve kürsî vaz' ederek hatîb ve vâ'ize vazifeler verdi. Hayfâ ki bunların hepsi de zayi'oldu. Çeşmesiyle muvakkıthânesi ve hattât odası bâkidir. Bunlar 1233 harîkında yandı.

Mahdûmları Abdurrahman Paşa[56] ile Mustafa, Dede Ali, İbrâhim Beylerdir. Abdurrahman Paşazâde Ahmed, Ömer Beyler, Mustafa Beyzâde Gâzi İbrâhim Bey, Dede Ali Beyzâde Ömer Bey bunun **[532]** mahdûmları el-Hâc İbrâhim, Mustafa Paşalar, "Gâzi Beyzâde" Ömer Paşa "Hoca Paşazâde" demekle meşhûr idiler.

Katib Çelebi "Fezleke"sinde buna "Hoca Paşa" ve Naima Efendi Târîhi'nde bazan "Pehleli" ve bazen de "Kehleli" denmişdir. Zaman-ı uzleti uzayıp dûçâr-ı ihtiyaç olacak dereceye geldiğinden kinâyeten "Kehleli" lakâbı ba'zı rukabâsı tarafından verilmişdir.

Ahmed Necmi Efendi-Koca Müneccim

Amasyalıdır. Abdullah oğlu olup tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm oldu. İlm-i nücûma gâyet meraklı olduğundan "Müneccim" ünvânını aldı. 1049 şa'bânının onaltısında Sultân Bâyezîd Câmii muvakkiti olup Hâce Ahmed Paşa'nın yaptırdığı muvakkit-hânede oturdu.

Orada usturlab isti'mâlini ve irtifa ahzini taliplere ta'lim eder, her yıl bir takvim yazar, zenginlere hediye ile onlardan câ'izeler alırdı. Herkesin yıldızına bakar halk için bâdi'-i tesliyet olurdu. **[533]**

Odası ve muvakkıt-hânesi mecma'-ı yârân idi. Cum'a günlerinde ulemâ ve şu'arâ burada ictima ederek musâhabât-ı ilmiyye ve edebiyye olurdu. Bir taraftan da tedrîs-i ulûm ederek neşr-i maârife himmet ederdi. Seksenlik bir pîr olduğu halde 1070 senesi cumâdelûlâsının yirmi sekizinci günü vefât etdi.

Âlim, fünûn-ı garîbeye âşinâ, ilm-î nücumda mâhir, edebiyat-ı Arabîyye ve Fârisiyye'ye vâkıf, şâir, edîb, letâ'ife mâ'il bir zât idi. "Abdî Efendi Tezkîresi"nde tercemesi ve cihât-ı vakfiye defterinde târîhi bu sûretle mezkûrdur. Mahdûmu Mehmed Mâhir Efendi yerine muvakkit olup 1076 şa'bânında vefâtıyla Kadızâde Abdurrahman Efendi muvakkit oldu.

Ahmed Efendi-Bafralı Şeyh

Amasya'da Gürcü İmâm el-Hâc Hasan Efendi'den ve Kadızâde Küçük Mehmed Efendi'den tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm oldu. Medâris-i mu'tâdeyi devredib elli akçe ile Hüseyin Ağa müderrisi, ba'dehû Halvetîye Şeyhi Îcâdîzâde eş-Şeyh Hızır Efendi'nin Halvet-hânesinde **[534]** tasfiye-i derûn edib hilâfet-nâme aldı.

Ba'dehû Müftüzâde Tekkesi şeyhi ve Sarachâne Câmii vâ'izi olduğu halde 1071 senesi ramazânında vefât etdi. Ulûm-i şer'iyyede mâhir, gâyet müteşerri', zâhid, vâ'iz bir şeyh-i muhterem idi. Meşâhîr-i sulehâdandır.

Ahmed Ağa-Hacı Nebîzâde

Amasyalıdır. Esbak Amasya mütesellimi el-Hâc Abdunnebî Ağa bin el-Hâc Ahmed Ağa'nın mahdûmudur. Küçük yaşında Enderun Sarayı'na girip orada ta'lîm ve terbiyye gördü. Tefeyyüz ederek kilercibaşı olup 1058'de tebeddül-i saltanat üzerine kapıcıbaşı olarak taşra

56 Abdurrahman Paşazâde Ahmed Bey'in mâhdumu Sofi Abdurrahman Paşa olduğu mu'ahharan anlaşıldı.

çıktı.

1066 senesi zilhiccesinde Sadr-ı a'zam Köprülü Mehmed Paşa'nın sevkiyle baş-bakî kulu, 1067 senesi saferinde şıkk-ı sânî defterdârı olarak parladı. Çünkü sadr-ı müşârün-ileyhin sadâretine çalışanlardandı.

Ancak 1068 senesi evâilinde Köprülü Paşa'yı iğzâb edecek bir töhmet isnâdıyla ma'zûl olup 1072 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Büyük birâderi Mısır mîr-livâsı **[535]** Mustafa Bey 1068'de ve küçük birâderi muhâsebeci Hüseyin Efendi de 1073 zilka'desinde vefât etdi. Mahdûmu Defterdâr-ı şıkk-ı sânî ve Şeyhül-Harem Ali Efendidir.

Ahmed Ağa-Kassâb

Bayburtludur. Bayburt'un Hınzeverek kâryesinden Mehmed bin Ahmed oğludur. Genç bir katırcı iken Amasyalı Hâce Ahmed Paşa'nın dâ'iresine girip Amasya'da tevattun etdi. Mu'ahharan sipâhi, ba'dehû Ahmed Paşa'nın kethüdâsı olarak birkaç defa Amasya mütesellimi ve kethüdâyeri oldu.

Ba'dehû Ahmed Paşa'dan ayrılıp "Boynu Yaralı" demekle meşhûr Canikli Mehmed Paşa'ya kapulandı. Paşanın itimâdını kazanıp sadâretinde kethüdâsı oldu. Efendisi aleyhinde Köprülü Mehmed Paşa'ya tezvirâtda bulunduğundan Köprülü Paşa'nın sadâretinde Kapıcılar kethüdâsı oldu.

1069 senesi cumadelâhiresinde Amasya Mütessellimi olarak gelip Köprülü Paşa'nın aleyhinde bulunan Abazalılara ve kendi rakiplerine sell-i seyf ederek "Kasab" unvanını aldı. Aleyhinde yağan şikâyetlere mebni sene-i mezbûre recebi **[536]** gâyesinde ma'zûlen İstanbul'a gidip yine sadâret kapıcılar kethüdâsı oldu.

Köprülü Mehmed Paşa'nın 1072 rebîülevvelinde vefâtına binâen tekâ'üd edib 1073 senesi zilhiccesinde vefât etdi. Zulüm ve tezvîre mâ'il bir adam idi. Köprülü Mehmed Paşa'nın 1072 saferinde tanzim etdirdiği vakfiyesi zeylinde şâhid görüldü.

Silahdâr Mehmed Efendi, târîhinde oğlu sadr-ı esbak Kara İbrâhim Paşa'nın terceme-i hali'ni yazarken bunun hakkında diyor ki: "Bayburt kazâsında Hınzeverek nâm karyeden zuhûr eden Katırcı Ahmed nâm bir bâtıl-ı kızân Türk idi."

Oğulları Kara Veli Ağa, Kara İbrâhim Paşadır. Kara Veli Oğulları Yeğen Osmân Paşa ile Yeğen Hasan, Yeğen Hüseyin, Yeğen Mehmed Ağalardır. Kara İbrâhim Paşazâde Ahmed Paşa, Süleyman Bey'dir. Yeğen Mehmed Ağazâde Veli Paşadır. Bunlara Amasya'da "Bayburtlu oğulları" denirdi.

Ahmed Paşa-Şemsî Paşazâde

[537] Amasyalıdır. Gümüşlüzâde hanedanından olup Bozok Beyi iken Bağdâd Harbinde şehîd olan Amasyalı Şemseddîn Ahmed Paşazâde Ali Bey'in mahdûmudur. Züamâdan iken pederinin şehâdetine ve Bağdâd Harbinde gösterdiği liyâkata binâ'en 1048 senesi şa'bânında pederinden mahlûl olan Bozok Sancağı Beyi oldu.

1051 senesi şevvâlinde Kars Beylerbeyi olup, 1052 şevvâlinde ma'zûlen Amasya'ya geldi. Sene-i mezbûre zilhiccesi evâsıtında Amasya mutasarrıfı, 1053 senesi şevvâlinde Sivas Beylerbeyi oldu. 1054 senesi evâ'ilinde ma'zûl ve zilka'desi gurresinde sânîyen Sivas ve zilhiccesinin yirmisinde Batum Beylerbeyi oldu.

Buradan ba'de'l-azl yine Amasya'ya geldi. 1056'da sâlisen Sivas Beylerbeyi, 1057 saferinde Diyârbekir, ramazânın dördüncü günü Karesi ve on beşinci günü Şehr-i Zor Beylerbeyi oldu. 1058'de ma'zûlen Amasya'ya geldi.

1059 senesi evâsıtında Konya, ba'de'l-azl 1061'de Kefe Beylerbeyi olup 1063'de ma'zûlen yine **[538]** Amasya'ya geldi. 1065'de rabi'an Sivas ve 1066 senesi zilhiccesinde Bursa Beylerbeyi oldu. 1067 recebinde İstanbul'a gelip şa'bânında Kapudan-ı deryâ vekili olarak Köprülü Mehmed Paşa ile Boğaz Hisarlarına gitdi. Fedâkârâne harb ederek Limni ceziresini istihlâsa me'mûr oldu. Ba'dehû vefât etdi. Mahdûmu Ali Bey ve kerîmesi Neslihan

Hânımdır.[57]

Ahmed Ağa-Sefer Ağazâde

Amasyalıdır. Ayandan Hakalalı Uzun Sefer Ağa'nın mahdûmu olup pederinin hayatında bevvâb-ı sultânî olarak hizmetlerde bulundu. Ba'dehû kapıcıbaşı olup, devr-i bilâd etdi. 1075 sâlinde vefât eyledi. Mahdûmları Ali, Ömer Ağalardır. Bunlara "Uzun Seferoğulları" denir idi. Ali Ağa'nın mahdûmu Mustafa Efendi ricâldendir.

Ahmed Paşa-Sinan Paşazâde

Amasyalıdır. Selağzı'nda Hamamı olan Yularkısdı Sinan Paşa evlâdından Sinan Paşa ve Hâtunîye Evkâfına mütevellî ve Hüseyin Abâd mâlikânesine mutasarrıf olan Yûsuf Paşa bin İskender Bey bin Ahmed Paşa bin İskender Bey bin Mustafa Paşa **[539]** bin Sinan Paşa mahdûmudur.

Müşârün-ileyhin terceme-i hâline muttali' olamadım. Ancak 1076 senesi evâhirinde vefât etdiği evlâd-ı zükûru olmayıp Münevvere, Fatıma adlı iki kerîmesi kaldığı ve halk arasında "Yularkısdıoğlu" demekle meşhûr olduğu Amasya sicillâtından anlaşıldı.

Târîh-i vefâtına bakılırsa 1066 gurre-i recebinde Silâhdâr-ı Şehriyârî iken vezâretle Diyârbekir vâlîsi, bir gün sonra kubbenişin 1069'da İzmit muhâfızı, oraya vusûlünde mütekâ'id, 1076 zilka'desinde ibkâ-yı vezâretle Musûl vâlîsi ve zilhiccesinde merhûm olan Çil Ahmed Paşa olmalıdır. el-ilmü indallah.

Dâmâdı, ya'nî Fatıma Hânım'ın zevci Amasya a'yânından Küçük Ali Beyzâde el-Hâc Ahmed Bey'dir. Bunun oğulları Mehmed, Yeğen Ali Beyler Hâtunîye ve Sinan Paşa ve Hüseyin Abâd evkâfına mütevellî olmuşlardı. Bu tevliyet el-yevm Yeğenzâdelerin uhdesindedir.

Ahmed Efendi-Müftüzâde

[540] Merzifonludur. Oranın müftüsü Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Tahsîl-i ulûm ederek Merzifon'da ders-i âm, Sultânîye müderrisi ve birkaç defa müftü olup 1077 senesi rebîülevvelinde vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi. Mahdûmu Mehmed Efendi'dir.

Ahmed Efendi-Bafralı Muharremzâde

Amasyalıdır. 1028 şevvâlinde Halep'te vefât eden Bağdâd mollası Bafralı Muharrem Efendi'nin mahdûmudur. Pederi Amasya'da tedrîs-i ulûm etdiği esnâda 998 senesi saferinde doğdu. 1008'de pederiyle beraber İstanbul'a gitdi.

İstanbul ulemâsından tahsîl-i ulûm edib Şeyhülislâm Hocazâde Mehmed Efendi'den mülâzım ve ders-i âm olarak 1031 senesi zilka'desinde silk-i müderrisîne girdi. Usûlü üzere medâris-i mu'tadeyi devrederek 1054 saferinde Yenişehir mollası oldu.

Dört yıl kadar uzlet çekip 1059 recebinde Şam, 1063 zilhiccesinde Edirne pâyesiyle Galata mollası ve 1067 **[541]** şevvâlinde İstanbul kadısı oldu.

Üç ay kadar devam eden kazâsında halkı memnûn edemediğinden 1068 senesi muharreminde Güzel Hisar Aydın kazâsı arpalığıyla azl ve tekâ'üde sevk edildi. On yıl kadar zikr ve ibâdetle meşgûl olduğu halde 1077 senesi cumâdelâhiresinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Âlim, kâmil olup yaşı seksene ermişdi.

Ahmed Efendi-Sıdkı Paşazâde

Amasyalıdır. Vüzerâdan Amasyalı Kadızâde Sıdkı Mustafa Paşa bin Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Fethiyye Mahallesi'nde doğdu. Pederiyle İstanbul'a gidip tahsîl-i ilim ve marifet

57 Dâmâdı, Gümüşlüzâde hanedanından olan kethüdâsı el-Hâc İsmâil Ağa'dır. Bunun mahdûmu vüzeradan Çelebi İbrâhîm Paşa meşhurdur.

ederek Bâb-ı âlîye girdi.

Riyâset kaleminden tefeyyüz ederek hulefâdan oldu. Pederinin Köprülü Mehmed Paşa ile hukûk-ı sâbıkası olduğundan müşârün-ileyhin sadâretinde mektûbî-i sadr-ı âlî oldu. Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın zaman-ı sadâretinde re'isül-küttâb olup 1079 cumâdelahiresinin altıncı günü vefât etdi. **[542]**

Umûr-ı âşinâ, halîm, ilm ü ma'rifetten behredâr idi. Mahdûmları Ali, Mehmed Beylerdir. Kerîmesi de Ayşe Hanım olup konağı Ayasofya civârında Üskûbî Mahallesi'nde olduğu tedâvül defterinde görüldü.

Ahmed Efendi-Zileli Muharremzâde

Amasyalıdır. Gümüşlüzâde Câmii kürsî şeyhi olan Zileli Muharrem Efendizâde eş-Şeyh Abdurrauf Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da doğdu. Pederinden ve Sultân Bâyezîd imâmı Gürcü el-Hâc Hasan Efendi'den tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm oldu.

Ba'dehû hemşîresi Fatma Molla'nın Gümüşlüzâde Câmii ittisâlinde binâ eylediği medreseye müderris oldu. Pederinin vefâtından sonra bir meseleden gücenip müderrisliği ve Amasya'yı terk ederek cânib-i Hicâz'a gitdi. Ba'de'l-hâc Medine-i münevverede mücâvir oldu.

Harem-i şerîf-i Nebevî'de tedrîs-i ulûm ve nakl-i hadîs ederek marufiyyet kazandığından 1072'de Medrese-i Murâdiyye müderrisi oldu. Yıllarca tedrîse ve ibâdete muvâzabet **[543]** ederek 1080 senesi rebîülevvelinde dâr-ı naîme irtihâl etdi. Cennetü'l-bakî'de medfûndur. Kibâr-ı ulemâdan, fâzıl, muhaddis, zâhid, müttakî' bir zât idi.

Ahmed Efendi-Molla Şeyh

Merzifonludur. Orada tekke şeyhi olan Ali Sırrı Efendi'nin mahdûmudur. Pederi İstanbul'da iken ulemâdan tahsîl-i ulûm edib 1058'de silk-i müderrisîne girdi. Mu'ahharan Merzifon'a gelip 1062'de pederinin irtihâlinde yaptırdığı Sırrı Dede tekkesi şeyhi oldu.

Diğer taraftan İstanbul'da silsile yürüdükçe medâris-i mu'tadeyi devredib 1066 saferinde Tokat, 1071 şevvâlinde Mar'aş mollası oldu. 1072'de vazife-i tekâ'üd verilip müreffeh bir hayat içinde imrâr-ı evkât ederek 1080 senesi rebiülahirinde vefât etdi.

"Zeyl-i zeyl-i Şakâyık"da Mehmed Şeyhî Efendi bu tercemeyi yazdıktan sonra "âlim, sâlih, afîf idi." diyor. Mahdûmu kudât ve meşâyîhten Sun'ullah Efendi ve bunun mahdûmu İbrâhim Efendi marûf olup bunlara "Molla Şeyh oğulları" **[544]** denirdi.

Ahmed Efendi-Hacı Kurrâ

Amasya ulemâsından el-Hâc Ali Efendi'nin mahdûmudur. "Ders-i âm Efendi" demekle meşhûr Şeyhü'l-kurra Hâfız el-Hâc Mehmed Efendi bin Ali Efendi'den vücûh-ı kıra'atı ahz ü ikmâl etdikten sonra "Uzun Müderris" demekle meşhûr Fâzıl Mehmed Efendi bin Sinan'dan tahsîl-i ulûm ederek her iki cihetden me'zûn oldu. 1052 muhareminde vefât eden Sultân Bâyezîd Câmi-i şerîfi birinci imâmı Hâfız Abdurrahman Efendi'nin yerine birinci imâm oldu. Talebe-i ulûma ta'lîm ve vücûh-ı Kurân ve tedrîs-i fıkıh edib 1082 senesi rebîülevvelinin on beşinde dâr-ı na'îme irtihâl etdi.

Âlim, fakîh, müteşerri', kıraat-ı seb'a ve aşere ve takrîbe âşinâ, savt ü edâsı güzel, kıra'atı mükemmel bir şeyhü'l-kurra idi. Hacı Kurra Efendi, "Sultân Bülbülü" demekle meşhûr idi. Mü'ezzin Bülbül Hâfız Ahmed Çelebi ile bunun nevbetinde saflarda yer **[545]** bulunmazdı. Bu zâtın yerine Hâcezâde Hâfız Halîl Efendi imâm-ı evvel oldu.

Ahmed Efendi- Alevîzâde es-Seyyid eş-Şeyh

Yukarıda tercemesi geçen nakîbü'l-eşrâf kâim-makâmı Alevî köylü es-Seyyid eş-Şeyh Ahmed Efendizâde es-Seyyid Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Bade't-tahsîl Hakala'da Muhyiddîn Mehmed Bey Medresesi müderrisi ve ceddînin vakfına mütevellî olarak iştihâr etdi.

1066'da nakîbü'l-eşrâf kâim-makâmı ve 1069'da ma'zûl ve 1072 saferinde sânîyen nakîb

kâ'im-makâmı oldu. Sene-i mezbûrenin ramazânında nekâbetden isti'fâ edib Ahî Darbhâneci şeyhi olarak mütekâ'id oldu. On yıl tekkede zikr ü ibâdetle meşgûl olduğu halde 1082 senesi zilhiccesinde âlem-i kudse irtihâl etdi.

Meşâhîr-i sulehâdan âlim, zâhid, gâyet halîm, sahî bir zât idi. Mahdûmları es-Seyyid Mustafa, Ali Efendilerdir. Dâmâdı Amasya'nın ulemâ ve şu'arâsını cemeden tezkire müellifi Müderris Abdî Efendi olup kerîmezâdesi **[546]** es-Seyyid eş-Şeyh Ali Efendi meşhûrdur. Bunun sülâlesi Şeyh Alizâdeler şimdiye kadar yaşamaktadırlar.

Ahmed Ağa-Bâkîzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya'da mescid ve mahallesi olan el-Hâc Hamza Bey bin Ahmed Bey'in evlâdından Abdulbaki Ağa bin Hamza Bey bin el-Hâc Kâsım Bey bin el-Hâc Hamza Bey'in mahdûmu olup "Hamza Beyzâde" demekle meşhûrdur.

Yukarıda tercemesi geçen Defterdâr Ebûbekir Paşa'nın akrabâsından olup sipâhi, Amasya kethüdâyeri, 1070 senesi evâ'ilinde Tokat voyvodası ve Amasya Beytü'l-mâl emini, 1075'de Merzifon, 1078'de Zile Voyvodası, 1082'de Sivas defterdârı olup 1083'de azl ve tekâ'üd edilerek 1085'de vefât etdi. Mahdûmu el-Hâc Abdulbaki Efendi meşhûrdur.

Ahmed Ağa-Dâl

Amasyalıdır. Yeniçeri olup Amasya'da hayli müddet serdâr oldu. Rumeli muhârebâtında yararlıklar gösterdiğinden Fâzıl Ahmed Paşa'nın gözüne girip yeniçeri ocağına kethüdâyeri, ba'dehû muhzır ağası olarak katara girdi.

1077'de zağarcıbaşı ve müte'âkiben kul kethüdâsı olduğu halde Yeniçeri ağası Uzun İbrâhim Ağa ile geçinemediğinden 1078 senesi saferinde azliyle Amasya'ya gönderildi. Vusûlünde tekâ'üd ulûfesi verilip 1084 senesi şa'bânında vefât etdi. Liyâkatlı bir zâbit idi.

Tekâ'üd defterinde "Dâl Ahmed Mustafa Amasya" künyesi bâlâsında "Sâbık kul kethüdâsı" diye yazılı görüldü. Mahdûmları Halîl Ağa ile Çûçû Mustafa Paşa'dır. Amasya'da "Çûçû Paşazâdeler" bunun evlâdıdır. Halîl Ağa Şam Ağası iken 1100'de maktûl oldu.

Ahmed Efendi-Kadızâde

Amasya kudâtından el-Hâc Mahmûd Efendi'nin mahdûmudur. Bade't-tahsîl müderris, kadı olup 1086 sâline doğru **[547]** vefât etdi. Ulemâdandır. Acem Ali Mahallesi'nde Bâlî Bey Câmii İmamı Hâfız Ahmed Efendi de meşâhîr-i sulehâ ve ulemâdan olup 1087 senesi evâ'ilinde vefât etdi.

Ahmed Paşa-Fâzıl, Köprülüzâde

Köprülüdür. Sadr-ı esbak Köprülü Mehmed Paşa bin Hüseyin Ağa'nın büyük mahdûmudur. Sadr-ı müşârün-ileyhin ikinci zevcesi olan Köprülü Hacı Yûsuf Ağa bin Ahmed Bey'in kerîmesi Ayşe Hânım'dan Köprü kasabasında 1045 senesinde doğdu. Pederi bu esnâda mîr-livâ idi.

Mukaddimât-ı ulûmu Köprü'de olduğu müddetce ora ulemâsından Sâlih ve Amasya'da Müftü Yeğenzâde el-Hâc Mehmed, Amasya ulemâsından Hacı Efendizâde Mustafa Efendilerden ve İstanbul'da meşhûr Kara Çelebizâde Abdulaziz Efendi'den ahz ü ikmâl edib ondan mülâzım ve 1062'de silsile-i ulemâya dâhil olarak müderris, 1069'da tuğrât-ı mahdûmâne ile Sahn'a vâsıl oldu.

Yedi yıl zarfında sahna kadar gelmesi ulemâ arasında hayli dedikoduya bâdî olduğuna pederi münfâ'il olup **[548]** 1069 zilhiccesi evâhirinde uhdesine Rumeli Beylerbeyliği pâyesiyle Erzurum valiliğini tevcih etdirdi. Bu esnâda henüz yirmi dört yaşında bir genç idi. Sadâret ağalarından Erzurumlu Timur Paşazâde Osmân Ağa'yı kendisine kethüdâ nasb ederek gönderdi.

1071 senesi muharreminin üçüncü günü rütbe-i vezâretle Şam vâlîsi olup Suriye kıtasına

gitdi. Orada birkaç yıldan beri devam eden Dürzi isyânını kökünden kesip kurutacak derecede harben ve sulhen teskîn etmeğe muvaffak olarak büyük bir yararlık ve varlık gösterdi.

Bu muvaffakiyet üzerine sene-i mezbûre zilka'desinde İstanbul kâim-makâmı olup Şam'dan geldi. Pederi de Sultân Mehmed Hân-ı Râbi ile beraber Edirne'ye gitdiğinden bir müddet sonra hasta olup yatağa düştü. Dördüncü Sultân Mehmed Hân'ı endişeye düşürdü.

1072 senesi saferinin evâ'ilinde Edirne'ye celb edilip rikâb-ı hümâyûn kâ'im-makâmı oldu. Pederinin rebîülevvel ayının yedinci gecesinde vefâtı üzerine ta'rif ve tavsiyesiyle **[549]** yirmi yedi yaşında sadr-ı a'zam oldu.

Onbeş yıl, beş ay, on dokuz gün devam eden zaman-ı sadâretinde, Girit, Macar, Nemçe, Rus üzerine ilân-ı harb ederek serdâr-ı ekrem olup yaptığı muhârebelerde galibiyet kazandı. Nice kaleler fethederek eyâletler aldı. Devlet ve milletin yüzünü güldürdü.

Çünkü devlet ve milleti pek fâzılâne ve hakimâne idâre ederek Türk teb'ası olan bütün milletlerin pek samimî muhabbetlerini kazandı. Ufak bir isyân ve ihtilâle meydân vermedi. Bütün millet kendisini candan sever, her emrine boyun eğerdi. Bu sûretle Avrupa'yı hükmüne râm etdi. Türklüğü göklere çıkardı.

Ne yazık ki müskirâta pek düşkündü. Bundan dolayı bedenine ârız olan za'f ü nehâfet son günlerinde ziyâdeleşti. Nihayet müskirâtın te'sirâtıyla 1087 senesi şa'bânının yirmi altıncı günü dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Çenberlitaş civârında pederinin yaptırdığı Dâru'l-Hadîsi önünde pederinin sol tarafında medfûndur. **[550]**

Âlim, müdebbir, muhârib, hâkim, sahî, âlî-himmet, mücâhîd hayr-hâh, şecî', metîn, "Fâdıl Ahmed Paşa" demekle meşhûr bir vezîr-i âlî-şân idi. Şerîk-i saltanat olduğunu iddia edenler de vardır. Lâkin bu iddi'a sadr-ı müşârün-ileyhin bütün harekât ve ef'âliyle merdûddur.

Fütûhât ve muhârebâtını irâ'e etmek üzere kethüdâsı Osmân Ağa'nın yazdığı menâkıb-nâmesi, Köprülüzâdelerin sülâlesini ve hayat-ı siyâsiyyelerini tahrîr eden İbrâhim Behcetî Efendi'nin silsile-nâmesi İstanbul kütübhânelerinde mevcûtdur. İbrâhim Behcetî Efendi'nin Köprülü Mehmed Paşa'yı ve Köprülüzâdeleri Rumelideki Köprülü kasabasından göstermesi bütün tevârihe ve kuyûd-ı resmiyyeye muhâliftir. Sülâlesini de yanlış kaydetmişdir. Köprülü Mehmed Paşa tercemesinde tashîh olunur.

Pederinin sefk-i dimâya olan meylinden ziyâde kendisinin tedbir ve ihsan ile kalıp enâmı celb ve teshîr etmesi sadr-ı müşârün-ileyhin hayat-ı siyâsiyyesinde şanlı bir muvaffakiyet, yüksek bir faziletdir. Bunun için pederinin sadâretine itirâz edenler kendisine ifâ-yı teşekkür etmişlerdi. **[551]**

Vatanı olan Köprü'de bir medrese-i âlîye, İstanbul'da mükemmel bir kütübhane, Girit'in Kandiye şehrinde ve Rumeli'de Uyvar Kalesinde bir câmii şerîf yaptırdı. Bu hayrâtını idâre edecek pek çok musakkafât, arazi ve mezârî' vakfederek nâmını bu sûretle de ibkâ etdi.

Sadr-ı müşârün-ileyh bilâ-veled vefât eylediğinden vakfiyesini birâderi Fâzıl Mustafa Paşa tanzim etdirdi. Kuyûd-ı vakfiye idâresinde vakfiyesi müseccel ve kütübhanesine vakfetdiği binlerce kitaplar mukayyeddir. Kıymetdâr kitâbları vardır. Müşârün-ileyhin kethüdâları aşağıda Fâzıl Ahmed Paşa diye gelecek tercemesi zeylinde arz edilir.[58]

Ahmed Efendi-Kapıcızâde

Amasyalıdır. Bevvâbân-ı şehriyârîden Kapıcı Recep Ağa'nın oğludur. Amasya'da mukaddimât-ı ulûmu görüp İstanbul'a gitdi. Orada ikmâl-i tahsîl ederek Amasyalı Hâce Ömer Efendizâde Kazasker Abdullah Efendi'den mülâzım ve 1052'de müderris olup silsile-i ulemâya girdikten sonra kadı oldu. **[552]**

1065 senesi rebîülevvelinde Selanik nâibi olup 1071'de Belgrad, Uyvar, Budin kadısı ve silsile-i ulemâda sahn pâyesiyle Vâlide Sultân Müderrisi oldu. 1088 senesi şevvâlinde vefât

58 Ahmed Efendi Amasyalı Şeyh Hüsâmeddin Efendi mahdumu olup bit-tahsîl hattât olduğundan divân-ı hümâyûn kâtibi oldu. 1071'de kâtib-i divan-ı hümâyûn görüldü.

etdi. Kibâr-ı müderrisînden ve ulemâ-i kudâtdan idi.

Ahmed Efendi-Hocazâde

Amasya ulemâsından Abdullah Efendi'nin mahdûmudur. Uzun Müderris Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm-ı meşhûr oldu. Medâris-i ma'lûmeye müderris olup Yörgüç Paşa müderrisliğinden kadı oldu.

Ba'dehû Çankırı, Sivas gibi bilâdı devrederek 1087'de mütekâ'id oldu. 1088 senesi evâhirinde vefât etdi. Fâzıl, ulûm-ı şer'iyye ve akliyyede kâmil, gâyet fakîh, tefsîr ve hadîse vâkıf idi.

Ahmed Paşa-Şâtır

Köprülüdür. Oranın sipâhilerinden Koca Ağazâde Hasan Ağa'nın oğludur. Köprülü Mehmed Paşa'nın şâtırlarından olup mahdûmu Fâzıl Ahmed Paşa'nın sadâretinde şâtırlar **[553]** kethüdâsı oldu. 1074'de serdâr-ı ekrem Fâzıl Ahmed Paşa'ya hatt-ı hümâyûnu îsâle me'mûr 1078'de kapıcıbaşı, 1080'de Ankara Beylerbeyi oldu.

1081 senesi rebîülevvelinde Amasya, 1082 şevvâlinde Karesi sancakları mutasarrıfı olarak harbe me'mûr oldu. Bundan sonra sancâkları devrederek 1089 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Hasan Bey Köprü a'yânından olup "Şâtır Paşazâde" denirdi.

Ahmed Ağa-Sarı, el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya'da mescid ve mahallesi olan Hacı Hamza Bey evlâdından Hamza Beyzâde el-Hâc Mustafa Ağa bin Abdulbaki Ağa bin Hamza Bey'in oğludur. Küçük yaşında Enderûn sarayına girip ilm-i ma'rifet öğrendi. Orada tefeyyüz ederek kilercibaşı oldu.

1069'da Sadr-ı a'zam Köprülü Mehmed Paşa ba'zı ahvâlinden şüphe edib kapıcıbaşılıkla taşra çıkardı. 1071'de Sivas mukâta'ât emini olarak Vali Kıbleli Mustafa Paşa'nın ahvâlini teftîşe me'mûr edib **[554]** gönderdi.

Bu teftîşten dolayı Kıbleli Paşa azl ve Amasya Kalesi'nde hapsedildikten Fâzıl Ahmed Paşa'nın sadâretinde bir müddet menkûb oldu.[59] 1074'de Kıbleli Paşa'nın mecrûhen fevtinden sonra yapılan tahkikât da bunun sadâkatı zâhir olduğundan 1079'da kapıcılar kethüdâsı oldu.

1080 zilhiccesinde ufak bir hareketinden dolayı sadr-ı müşârün-ileyhin gözünden düşüp azl ve tekâ'üde sevk edilerek Amasya'da Hüseyin ve Firûz Ağalar evkâfı tevliyetiyle Amasya'ya gönderildi. On yıl kadar mahzûn ve mükedder bir halde yaşayıp 1089 senesi evâ'ilinde vefât etdi.

Mahdûmları el-Hâc Abdulbaki, Mustafa, Mehmed Ağalara ve bunların evlâdına "Sarı Ahmedzâdeler" dendi. Hacı Abdulbaki Efendi ricâlden olup 1121'de, Hacı Mustafa Ağa 1127'de, Hacı Mehmed Ağa da 1138'de vefât etdi.

Hacı Mustafa Ağa'nın oğulları Abdullah, Mehmed Ağalar olup Amasya Müftüsü el-Hâc Mehmed Efendi bin el-Hâc Ömer Ağa bin **[555]** el-Hâc Mehmed Ağa 1228'de ve mevâlîden Hâfız Mehmed Efendi bin el-Hâc İsmâil Ağa bin el-Hâc Abdullah Ağa da 1233'de vefât etmişlerdir. Müftü Hacı Mehmed Efendi'nin oğulları Abdullah, Mehmed, Tahir, Osmân Efendilerdir.

Osmân Efendi 1251'de vefât edib mahdûmu Ömer Efendizâde Osmân Ağa 1318'de vefât etdi. Bunun mahdûmu Bakkal Ömer Efendi ber-hayat idi. Bunların bir kolu da Sarı Hâfız oğullarıdır. Bunlardan Mehmed Hilmi Efendi Amasya vilâyeti belediye baş-kâtibidir.

Bunlardan Sarı Ahmedzâdeler, Hacı Hamza Bey'in evkâfına mütevelli idiler. Bu Hacı Hamza Bey'in vakfiyesini Bakkal Ömer Efendi'nin yedinde mütâla'a etdim. 881'de Hacı Hamza Bey'in mahdûmları Ahmed, Kâsım, Mahmûd, İsa Beyler tarafından tanzim etdirilmiş

---

59 Çünkü Kıbleli Mustafa Paşa'nın halîlesi Abide Hâtun Fâzıl Ahmed Paşa'nın teyzesi yani kendi vâlidesi Ayşe Hanımın hemşîresi idi. Köprülü Mehmed Paşa ile Kıbleli Mustafa Paşa da hem hemşehri, hem de bacanaktı. Abide Hâtun'un Köprü'de hayrâtı vardır.

olduğunu gördüm.

Ahmed Efendi-Müvezzi'

Amasyalıdır. Halvetîye meşâyîhinden Şeyhzâde Abdulcabbar Efendi bin eş-Şeyh Hüsameddîn Hüseyin Efendi bin Abdurrahman Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da meşâhîr-i ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek **[556]** İstanbul'a gidip ders-i âm ve ba'de'l-imtihân 1061'de müderris ve 1062'de Şeyhülislâm Bahâî Mehmed Efendi'ye fetvâ emîni oldu.

1064'de Bahâî Efendi'nin vefâtına binâ'en fetvâ emânetinden infisâl etdi. 1067 rebîülahiresinde Trablusşam, 1071 şa'bânında Ankara, 1076 muharreminde sânîyen Trablusşam, 1082 rebîülevvelinde Kayseriyye ve 1088 cumâdelûlâsında Diyârbekir Mollası oldu. 1089 senesi saferinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Gâyet fakîh, usûlî, müteşerri', afîf bir zât idi.

Ahmed Efendi-Abdulcelilzâde

Amasyalıdır. Mevâlîden Sandukîzâde Abdulcelil Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ilm ü marifet edib Hâce Ahmed Paşa'nın kâtib-i divânı, ba'dehû Sivas Defterdârı, 1065'de ma'zûl oldu.

1068'de sânîyen Sivas defterdârı olup 1071'de Vali Kıbleli Mustafa Paşa'nın yüzünden azledildi. Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın sadâretinde menkûbâne Amasya'da ikâmet **[557]** ederek mu'ahharan mukata'a, beytü'l-mâl emânetlerinde, divân kitâbetinde bulundu. 1089'da vefât etdi.

Âlim, şâir, kâtib, münşî, muhâsib, hattât idi. Kıbleli Paşa'dan dolayı Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'yı gücendirdiğinden tefeyyüz edemedi. Şi'irinde "Celîlî" diye mahlâs kordu. Küçük yaşında Oruç Bey tekkesi cüz-hânı olduğundan a'yân arasında istihfâfen "Cüzhân Efendi" dendi.

Mahdûmu Abdulcelil Efendi Yörgüç Paşa evkâfı kâtibi iken 1121'de vefât etdi. Bunun mahdûmları İbrâhim, Ali Efendilerdir. İbrâhim Efendi 1148'de vefât edib mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Abdulcelil Ağa kapıcıbaşılardan iken 1178'de İstanbul'da vefât etdi. Bu esnâda ammizâdesi Mustafa Efendi bin Ali Efendi bin Abdulcelil Efendi de vefât etdi.

Ahmed Efendi-Hattât

Amasyalıdır. Hasan bin Ahmed bin Mehmed'in mahdûmu olduğu kendi imzâsıyla müsbetdir. Amasya'da meşâhîr-i hattâtînden el-Hâc Kâsım Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı, Hâcezâde el-Hâc Abdullah Efendiden de ulûmu ahz ü ikmâl edib **[558]** her iki cihetden me'zûn ve ders-i âm-ı meşhûr oldu.

Bir taraftan tedrîs-i ulûm ederek Hakala'da Kâsım Bey müderrisi ve diğer taraftan talebelere ta'lim-i hutût edib Sultân Bâyezîd imâreti ittisâlindeki hattât odasında üstâd-ı mu'allim oldu. Yıllarca vazifelerine devam ederek pek çok şakirdân-ı hatt ü ma'rifet yetiştirdi. 1090 hudûdunda vefât etdi.

Âlim, kâmil bir hattât-ı meşhûr idi. Yazdığı kitaplar enâfis-i âsârdan ma'dûd olup Abdullatîf Efendi kütübhanesini tezyîn etmektedirler. Hatt-ı nesihde pek mâhir olduğunu yazıları göstermektedir. Mahdûmları Abdullah, Mustafa Efendilerle ammizâdesi Hâtunîye vâ'izi Fazlullah Efendi de hattât-ı meşhûr idiler. Dâmâdı birâderzâdesi Mustafa Efendi'dir.

Ahmed Efendi-Çakalzâde

Amasya eşrâfından Mehmed Bey bin Yûsuf Paşa bin Sinan Paşa bin el-Hâc Mahmûd Çelebi bin el-Hâc Ali Çelebi bin el-Hâc Sinan Çelebi bin Çakal Kadı Bedreddîn Mahmûd Çelebi mahdûmudur. Züamâdan olup hayli muhârebelerde bulundu. 1091'de bilâ-veled vefât

etdi. Ceddi Mahmûd Çelebi vakfının tevliyeti evlâd-ı inâsa...[60] **[559]**

Diğer Amasya ümerâsından Baki Paşazâde Ahmed Bey bin Rıdvan Paşa bin Abdulbaki Paşa da züamâdan iken Abaza vak'asında bulunarak Ankara Alaybeyisi ba'dehû Girit harbinde mîr-livâ oldu. Hamit Sancağından ma'zûlen 1091 senesi evâhirinde vefât etdi. Mahdûmu Hasan Bey'dir.

Ahmed Efendi-Kara Müderriszâde

Köprülüdür. Köprü'de müderris ve müftü olup "Kara Müderris" demekle iştihâr eden el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Mukaddimât-ı ulûmu pederinden ahzedib Amasya'ya geldi. Sultân Bâyezîd Medresesinde ikâmet ederek Uzun Müderris el-Hâc Mehmed, Müftü Habilzâde Mehmed, müfessir-i meşhûr Hızır Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek me'zûnen avdetle Köprü'de müderris oldu.

Orada ilm ü faziletle fevkalâde iştihâr edib Fâzıl Ahmed Paşa'nın binâ etdirdiği Taş Medrese müderrisi, ba'dehû Köprü Müftüsü oldu. Bunun zamanında Köprü'de medreseler çoğaldı. Talebe ile doldu. Pek çok ulemâ yetiştirdi. 1092 senesi muharreminin evâ'ilinde vefât etdi. **[560]** Meşâhîr-i ulemâdan fâzıl, ulûm-ı şer'îyede kâmil, edebiyât-ı Arabîye ve usûl ve kelâmda mâhir, muhakkik bir zât idi. Birkaç yüz talebeye icâzet verdiğini tilmizi Abdurrahman Eşref Merzifonî "Tezkîretü'l-Hikem" adlı eserinde yazıyor.

Ahmed Paşa-Ankebût

Amasyalıdır. Amasya'nın cenûb-i garbisinde kâin Kayabaşı Mahallesi'nden ve meşâhîr-i züamâdan Pehlivânzâde Mehmed Bey bin Ahmed Bey bin Dursun Bey'in mahdûmudur. Gâyet gürbüz ve tîr-endâz bir pehlivân olduğu münâsebetle Sultân Murâd Hân-ı Râbi' tarafından genç iken hâs ahûr hademesi meyanına idhâl edildi.

Enderûn sarayında okuyup yazma öğrendi. İyi bir terbiye görüp tefeyyüz ederek Bayram Paşa sadâretinde hâs ahûr kethüdâsı, 1049 senesi zilhiccesinde mir-i ahûr-ı sânî oldu. Büyük mîr-i ahûrların istirkâbından dolayı 1054 senesi şa'bânında Amasya mîr-livâlığı ile ihrâc edilip Girit Harbine me'mûr oldu.

Sene-i mezbûre zilhiccesinde Girit Harbinde büyük yararlıklar **[561]** gösterdiğinden Sivas Beylerbeyi ve Anadolu ser-askeri, 1055 senesi şevvâlinde ber-vech-i hass Amasya mutasarrıfı ve Girit serdârı, 1056 zilhiccesinde sânîyen Sivas Beylerbeyi ve Anadolu ser-askeri oldu.

1057 cumâdelûlâsında Konya Beylerbeyi 1058 şa'bânında sâlisen Amasya mutasarrıfı olup yine Girit harbine me'mûr oldu. Gösterdiği liyâkât üzerine sene-i mezbûre şevvâlinde Anadolu Beylerbeyi ve 1059'da salisen Sivas vâlîsi ve 1060 şa'bânında vezâretle Boğaz muhâfızı ve râbi'en Amasya mutasarrıfı oldu.

1063 zilka'desinde Amasya Sancağı yerine Kayseriyye Sancağı verildi. 1064'de Budin vâlîsi olup Macaristan'a gitdi. 1065 senesi şa'bânında ma'zûlen İstanbul'a gelip 1066 senesi saferinde hâmisen Amasya Sancağı uhdesine has verilerek Boğaz'a gönderildi.

1067 şa'bânında Sadr-ı a'zam Köprülü Mehmed Paşa Boğaz ve Çanakkale harbine serdâr oldukta sadâret kâ'im-makâmı olarak İstanbul'a geldi. Ancak Kara Hasanzâde Hüseyin Ağa'nın mekrine uyup tahsîl-i sadârete sâ'î olduğu söylenmekle **[562]** sene-i mezbûre zilhicce evâhirinde azliyle Konya valiliğine i'zâm edildi.

1071 senesi recebinin üçüncü günü Girit serdârı ve muhâfızı olup Hânya'da yıllarca mensî bir halde ikâmet etdi. 1081'de Kandiye fethinde yararlıklar gösterdiği halde serdâr-ı ekrem Fâzıl Ahmed Paşa tarafından isnâd-ı rehâvet edilerek Girit muhâfızı unvânı ile Resmo'da ikâmete me'mûr oldu.

1087 senesi şa'bânında Fâzıl Ahmed Paşa'nın vefâtıyla Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın

60 Cümle yazar tarafından sehven eksik bırakılmış olmalıdır. (Ed.)

sadâretinde biraz iltifât görüp, Girit vâlîsi ve 1089 senesi şevvâlinin yedisinde altıncı defa "ber-vech-i hâs" ile Amasya mutasarrıfı olduğu halde 1092 senesi muharreminin yirmi birinci günü Resmo'da vefât etdi.

Müdebbir, muktedir, gâyet şecî', hüsn-i idârede mâhîr "Örümcek" demekle târîhen ve "Kayalı Paşa" demekle Amasya'da pek meşhûr idi. Resmo'da binâ eylediği câmii şerîfin minâresi dibinde medfûndur. Kabrini ziyâret ve seng-i mezârında mahkûk olan kitâbeyi tahrîr etmişdim. Hayfâ ki yandı.

Hânya, Kandiye ve Resmo'da câmileri, mektepleri ve **[563]** evkâfı vardır. Kezâlik vatanı olan Kayabaşı'nda bir câmi ve bir mektep binâ[61] ve Kayabaşı malikânesini de bu hayrâtın mesâlihine vakfetdi. Bir kerîmesi Ümmihânî Hanım ma'rûf olup dâmâdı Amasyalı Hacı Nebîzâde Şeyhü'l-harem Ali Efendi bin Ahmed Ağa'dır. Hemşîrezâdesi Ser-mimâr-ı hâssa Amasyalı Hasan Efendi bin Hüseyin Bey Ümmihânî Hanım'ın vekil-i umûru olduğu vakfiyeleriyle müsbetdir.

Ahmed Efendi-Uzun

Amasyalıdır. Amasya fuzalâsından "Uzun Müderris" demekle meşhûr el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. "Uzun Müderriszâde" demekle Amasya'da ve "Uzun" demekle İstanbul'da meşhûrdur. Pederinden ikmâl-i tahsîl edib İstanbul'a gitdi.

Orada ders-i 'âm ve bi'l-imtihân 1079'da müderris ve hemşehrisi Bayburdlu oğlu Kara İbrâhim Paşa'ya mîrâhûrluğunda imâm oldu. Medâris-i mu'tadeyi devretmek esnâsında Dâru'l-Hadîs Sinan Paşa müderrisi iken 1092 senesi rebîülahirinin on sekizinde vefât etdi. Âlim, sâlih, hâfız-ı Kur'ân, savt ve edâsı güzel idi.

Ahmed Efendi-Köse

[564] Köprülüdür. Gedizlizâde el-Hâc Şa'bân Efendi bin el-Hâc Ahmed Efendi bin el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Köprülü Mehmed Paşa sadâretinde bâb-ı âlîye girip riyâset kaleminde tefeyyüz ederek hulefâdan oldu.

Ba'dehû Köprülüzâde Ahmed Paşa sadâretinde amcası Hasan Ağa'nın kâtibi olup 1081'de Kandiye fethinde cebehâne nâzırı olarak orada kaldı. 1083'de İstanbul'a gelip darbhâne emini ve 1085'de rikâb-ı hümâyûn kâ'im-makâmı Merzifonî Kara Mustafa Paşa'ya tezkîreci oldu.

1087 şa'bânında Kara Mustafa Paşa sadr-ı a'zam oldukta tezkire-i sadr-ı âlî, 1089'da Re'isü'l-küttâb Mustafa Efendi'nin azlinde reîsü'l-küttâb oldu. Dört yıl kadar devletin umûr-ı harîcîyesini idâre edib 1092 zilka'desinde vefât etdi. "Köse Kâtib" demekle meşhûr âkil, müdebbir, ma'ârif-i aşinâ idi.

Ahmed Efendi-Fazlızâde

Hâtunîye vâ'izi hattât-ı meşhûr Fazlullah Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve amcasından hutût-ı mütenevvi'ayı **[565]** ve Uzun Müderris Mehmed Efendi'den ulûmu ahz ve ikmâl edib ders-i âm ve mahkeme baş-kâtibi oldu.

Amcası Ahmed Efendi'nin vefâtında mahlûl olan Kâsım Bey Medresesine müderris ve 1093 senesi evâilinde Amasya nâibi olup hayli nüfûz ve şöhret kazandı. Senesi hitâmında niyâbeti hitâma erip 1094 senesi hudûdunda vefât etdi.

Âlim, kâtip, hattât, hâssaten talîk-nüvîs idi. Mahdûmu Sarı Ali Efendi de meşhûrdur. Müderrisliği birâderi Mustafa Efendi'ye intikâl etdi.

---

61 Kayabaşı'nda kâin câmiî şerif-i cihâtın hurûfât defterinde "Pehlivân karyesinde Ahmed Paşa câmiî" diye mukayyeddir. Pehlivân karyesi Kayabaşı bağlarının merkezidir.

Ahmed Bey-Şahbâz Paşazâde

Merzifonludur. Oranın eşrâfından mîr-i mîrân Şâhbaz Paşa bin Osmân Bey bin Ahmed Bey'in mahdûmudur. Pederinin vefâtında Devlet Hâtun mütevellîsi ve zâ'im olup Kara Mustafa Paşa'nın sâye-i ikbâlinde 1092 senesi rebîülahirinde Amasya Sancağı Beyi oldu.

1094'de harbe me'mûren ma'iyet-i mevcûdesiyle Rumeline gidip sene-i mezbûre zilhiccesinde Viyana harbinden mecrûhen ve Devlet Hâtun vakfını tevliyetiyle müteka'id oldu.

Ahmed Ağa-Kazzâzzâde

Amasyalıdır. Sipâhi meşâhîrinden Ali Ağa bin Kazzâz Abdulbaki Ağa bin Hasan Ağa'nın oğludur. Hâtunîye Mahallesi'nde doğup orada büyüdü. Abaza Hasan Paşa mes'elesinde Köprülü Mehmed Paşa taraftarı olduğundan hâs ahûr hademesi meyânına idhâl edildi.

Burada terbiye görüp tefeyyüz ederek salâhûr (ser-ahûr), ba'dehû hâs-ahûr kethüdâsı, buradan mîrâhûr-ı sânî olup 1087 şa'bânında Kara Mustafa **[566]** Paşa sadr-ı a'zam oldukta bunun hizmet-i şâhâneye liyâkatını tarif ve sevk ederek rikâb-ı hümâyûn kapıcılar kethüdâsı nasb etdirdi.

Bunun yerine de kendi ağalarından Merzifonî Ali Ağa'yı mîrâhûr-ı sânî nasb etdirdiğinden sâhib-i terceme bundan pek ziyâde müte'essir olmuşdu. Paşa'nın sadâretinde terakkîden mahrûmâne yedi yıl bu mesnedde kaldı.

1094 senesi zilhiccesinde Kara Mustafa Paşa'nın i'dâmına me'mûren Belgrad'a gitdi. İdâm edeceği esnâda Paşa'ya hitaben "Hep kendiye cezâ-yı amelindir. Sakın kimseye bahâne bulma" diyerek kinini izhâr ve îfâ-ı me'mûriyyet etdi.

Avdetde mizâcına târi-i illet gitdikçe iştidâd edib 1095 senesi rebîülahirinde vefât etdi. Mehmed Râşid Efendi Târîhi'nde "sadr-ı maktûle karşı yaptığı isâ'et-i edebin cezasını gördü" diyor. Sadr-ı maktûlun buna karşı aldığı vaz'iyyete göre bu kadarcık sözünü hoş görmelidir.

Ahmed Bey-Kurdzâde

Amasya a'yânından Hızır ve Mehmed Paşaların evkâf-ı mütevellîsi **[567]** Seydî Beyzâde Kurd Mehmed Bey bin Ahmed Bey'in mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde Hızır ve Mehmed Paşa evkâfına mütevellî oldu. Fakat evlâd-ı utekâdan Gonca Beyzâdelerle evlâd-ı inâsdan Hayreddînzâde Ahmed Çelebi aleyhinde yıllarca muhâkeme oldu. Kâh mütevellî kâh ma'zûl olduğu halde 1095'de vefât etdi. Mahdûmu Ali Bey'dir.

Ahmed Ağa-Taşçızâde el-Hâc

Amasyalıdır. Eşrâfdan Taşçızâde el-Hâc İsmâil Ağa'nın oğludur. Amasya'da ta'ayyün edib 1086'da şehir kethüdâsı, 1089'da ma'zûl oldu. Yedi yıl kadar mahkeme ve meclis azâlığında bulunarak 1096 sâlinden sonra vefât etdi. Hânedân idi.

Ahmed Ağa-Kapıcı

Köprülüdür. Köprü kazâsı dâhilinde Akviran köyünden olup Köprülü Mehmed Paşa'nın dâ'iresinde Kapıcı Ağalardan iken Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'ya intisâb ederek sadâretinde ağalarından oldu. Kapıcılıkla iştihâr etdi.

Ba'dehû sadr-ı müşârün-ileyhin kapıcılar kethüdâsı olup 1087'de **[568]** vefâtıyla açıkta kaldı. Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın sadâretinde kendi talebi ile Köprü voyvodası olup Köprü'ye geldi. 1095'de ma'zûl ve mütekâ'id olup 1097 senesi hilâlinde vefât etdi. Akviran karyesinde câmii ve vakfı vardır.

Ahmed Ağa-Ramazânzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Eşrâftan el-Hâc Ramazân Ağa'nın oğludur. Sipâhi meşâhîrinden olup Ankebût Ahmed Paşa'nın Girit serdârlığında kethüdâsı ve Kandiye harbinde fedâkârâne çalışıp cebecibaşı oldu.

1087'de Fâzıl Ahmed Paşa'nın irtihâlinde Amasya'ya avdet edib a'yândan oldu. Çamlıbel vak'asında hizmet edib 1098 sâline doğru vefât etdi. A'yândan bir hânedân idi. Beylerbeyi tarzında hareket ederdi.

Ahmed Efendi-Tâceddînzâde

Amasya kudâtından Abdulbaki Efendi bin Taceddîn Efendi mahdûmu olup tahsîl-i ulûm ederek silk-i kudâta girdi. Kasâbâtı devrederek 1099 senesi evâilinde vefât etdi. **[569]** Ulemâ-ı kudâtdan idi.

Ahmed Efendi-Vâsî' Çelebizâde

Amasya'nın hânedân-ı kadîminden ve Mü'eyyedzâde sülâlesinden Abdulvasi' Çelebi bin Habib Çelebi bin Pîrî Ahmed Çelebi bin Yahyâ Çelebi bin Abdulvasi' Çelebi bin Şemseddîn Ahmed Efendi bin Mehmed Çelebi bin Mü'eyyed Çelebi bin eş-Şeyh Alâeddîn Ali Yârî Çelebi bin Mevlânâ Zeyneddîn Siyavuş bin eş-Şeyh Evran bin Doğan mahdûmudur.

Pervâne Bey Vakfı mütevellîsi olan pederinin irtihâlinde vakf-ı mezkûra mütevellî ve tahsîl-i ulûm ederek Çeribaşı Mahallesi'nde ikâmet ve tedrîs-i ulûma mülâzemet etdi. Ba'dehû kadı olup 1099 senesinde vefât etdi.

Ahmed Ağa-Kürd Sefer Ağazâde

Gümüşlüdür. Enderûn-ı Hümâyûnda hâs odabaşı iken tekâ'üd edilen Gümüş kazâsının Dövenci karyesinden Kürd Sefer Ağa'nın oğludur. Sipâhi olup Kara Mustafa Paşa dâ'iresine girdi. Müşârün-ileyhin itimâdını kazanıp 1072'de Merzifon'da vekîl-i umûrı ve ba'dehû Merzifon voyvodası oldu. **[570]**

Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın Merzifon'daki hayrâtını binâya ve vakfedilecek emlâk ve musakkafâtını tanzîm ve iştirâya me'mûr olup câmii şerîf ve bedestenini mükemmel bir sûretde yaptırdı. 1086'da İstanbul'a gidip 1087 şa'bânında kethüdâ-yı sadr-ı âlî oldu.

Fakat hüsn-i idâreye muvaffak olamadığından üç ay sonra azledilip Merzifon'a gönderildi. 1090'da Tokat voyvodası ve Amasya beytü'l-mâl emini olup 1095 senesi evâ'ilinde azliyle orada ikâmete me'mûr olduğu halde 1099 senesi rebîülevvelinde vefât etdi.

Tokat'da hayrât ve evkâfı vardır. Mahdûmları Mehmed, Mustafa, Abdüllatîf Ağalardır. Mehmed Efendi ulemâdan olup Merzifon'da, Mustafa Efendi hâs ahûrda kaşıkçıbaşı ve hâcegândan olup İstanbul'da, Abdullatîf Ağa Tokat a'yânından olup orada kaldı. Bunun evlâdı Tokat evkâfına mütevellî oldu.

Ahmed Ağa-Murâd Beyzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Bâyezîd Paşa Mahallesi eşrâfından mîr-livâ **[571]** Murâd Beyzâde el-Hâc Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Sipâhi, Amasya kethüdâyeri iken Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa 1070 senesi muharreminde Amasya'ya geldikte dâiresine girip vekil-i harcı, ba'dehû sadâret kapıcılar kethüdâsı oldu.

1078'de dergâh-ı âlî kapıcıbaşlarından olup 1080 senesi şevvâlinde kethüdâ-yı sadr-ı âlî oldu. Ancak pek mülâyim olduğundan 1081 senesi şa'bânında ma'zûlen Amasya'ya gelip evkâf-ı Sultânîye mütevellîsi, 1082 recebi gurresinde Sivas vilâyeti mukâta'ât emini oldu.

1083'de Tokat voyvodası ve Amasya beytü'l-mâl emini, 1085 senesi cumâdelûlâsında sânîyen evkâf-ı Sultânîye mütevellîsi, 1086 zilka'desinde Zile voyvadası, 1088 senesi muharreminde sâlisen evkâf-ı Sultânîye mütevellîsi olarak Amasya'ya geldi. 1089 senesi şevvâlinde Ankebut Ahmed Paşa tarafından Amasya mütesellimi oldu.

1092'de Çengelli mevkiinde türeyen eşkiyânın def' ve istîsâline me'mûr olup îfâ-yı vazife ederek ikinci defa Zile voyvadası oldu. 1094'de râbi'an **[572]** evkâf-ı Sultânîye mütevellîsi olup Amasya'ya geldi. Beş yıl Sultân Bâyezîd Evkâfını güzel idâre, câmii şerîfi müceddeden imâr ve ihyâ edib imârethâneyi işletdi.

1099 senesi cumâdelûlâsında ağır hasta olup cumâdelâhirenin yedinci günü vefât etdi. Merhûm tab'an nazif, mülâyim, ince sesli, fa'al, uzun boylu, güzel yüzlü olduğundan sadâret kethüdâlığında Fâzıl Ahmed Paşa buna kethüdâm diyecek yerde "Kadınım" derdi. Bu münâsebetle "Kadınım Ahmed Ağa" demekle meşhûr oldu. [62] Mahdûmları el-Hâc Mehmed, Mustafa Ağalardır.

Ahmed Paşa-Kethüdâ

Amasyalıdır. Köprülü Mehmed Paşa'nın kethüdâsı olan Hacı Beyzâde Halîl Ağa bin Mehmed Bey'in mahdûmudur. Çeribaşı Mahallesi'nde doğdu. Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa dâiresinde terbiye görüp, 1082'de sadâret kapıcılar kethüdâsı oldu. Sadr-ı müşârün-ileyhin irtihâline kadar bu hizmetde bulunup "Kethüdâ Ahmed Ağa" diye iştihâr etdi.

1087 şa'bânında efendisinin irtihâlinde ammizâdesi Murteza Paşa'nın kethüdâsı olup 1089 muharreminde Paşa Amasya mutasarrıfı **[573]** oldukta tarafından Amasya mütesellimi oldu. Muharremin yirminci günü Murteza Paşa'nın vefâtında Amasya Sancağı Beyi olup Rumeli harbine me'mûren gitdi. Sene-i mezbûre şevvâlinde Adana Beylerbeyi oldu. 1093 senesi evâ'ilinde Mar'aş Beylerbeyi olup Viyana harbine gitdi. Sadr-ı a'zam Kara Mustafa Paşa'nın i'dâmı üzerine sadr-ı a'zam olan Bayburtluzâde Kara İbrâhim Paşa'nın arz ve inhâsıyla 1095 senesi evâ'ilinde Yanova muhâfızı, 1096'da vezâretle Tımışvar vâlîsi, 1097'de Engürüs serdârı olup Macarlarla harb etdi.

1098'de ibtidâ serdârlıktan ba'dehû Tımışvar'dan azliyle İstanbul'a celb edildi. Müte'âkiben asker sevkine me'mûr olup Anadolu'ya gönderildi. 1099 senesi evâ'ilinde Anadolu Müfetdişi olarak eşkiyâyı tenkile me'mûr olduğu halde sene-i mezbûrenin zilka'desinde vefât etdi. Şeci', müdebbir, sâdık bir zât idi.

Ahmed Ağa-Seksenbir

Amasyalıdır. Esbak Amasya serdârı Murâd oğlu Hamza Ağa'nın mahdûmudur. Yeniçeri ocağında alemdâr, yasakcı, yirmi **[574]** yıl kadar Amasya serdârı oldu. Birçok muhârebelerde isbât-ı vücûd edib Viyana harbinde yararlıklar gösterdiğinden 1095'de yeniçeri ocağında kethüdâyeri, ba'dehû silahdâr ağası oldu. 1097 senesi evâilinde ma'zûl olup Amasya'ya geldi. 1099'da vefât etdi.

Ahmed Ağa-Sefer Ağazâde el-Hâc

Amasyalıdır. Fethiye Mahallesi eşrâfından esbak Amasya mütesellimi Sefer Ağa'nın mahdûmudur. Bevvâbân-ı şehriyârî silkine girip devr-i hidemât ederek Fâzıl Ahmed Paşa'nın sadâretinde dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından olarak sipâhiler ağası oldu.

1087 senesi şa'bânında sadr-ı müşârün-ileyhin vefâtında ma'zûlen Amasya'ya geldi. Bir müddet sonra Çorum sancağı mütesellimi, 1095'de Amasya mukâta'ât emini oldu. 1097'de tekâ'üd edilip 1099'da vefât etdi. Mahdûmu Sefer Bey ve yeğenleri Elçi Mehmed Paşa ile ricâlden Mustafa Efendi'dir.

Ahmed Paşa-Bayburtluzâde

[575] Sadr-ı esbak Amasyalı Kara İbrâhim Paşa'nın büyük mahdûmu olup Amasyalı Süleyman Paşa kerîmesi Emine Hânım'dan İstanbul'da doğdu. Pederinin sadâretinde mektûbî ser-halifesi olmuşdu. Azl ve i'dâmında ammizâdesi Yeğen Osmân Paşa'nın yanına gitdi.

1099 senesi recebinde Yeğen Osmân Paşa'nın arz ve ısrarıyla birlikte ba-rütbe-i mîr-i mîrânî Karahisar-ı Şarkî mutasarrıfı oldu. Lâkin Yeğen Paşa'nın isyânında fermânlı olduğundan kaçıb Amasya'ya geldi. Burada Boyacıoğulları ile birleşip bir cemiyyet-i âsiye şeklin aldı. Nihayet

62 Merhûmun Yukarı Savâdiye Mahallesinde bir mescidi ve yanında bir çeşmesi olduğu kuyûd-ı vakfiyeden anlaşıldı. Hatta, bu mescidin imâmı Hâfız Abdurrahim Efendi 1206 şabânında bilâ-veled vefât ettiğinden Hâfız Ali Efendi bu mescide imâm olmuşdu.

tahassun etdikleri Bağlıca köyü etrafında tutulup 1100'de i'dâm edildi.

Ahmed Bey-Boyacızâde

Amasya'nın Üçler Mahallesi eşrâfından İbrâhim Bey'in oğludur. Meşâhîr-i züamâdan iken birâderi Veli Paşa'nın sâye-i ikbâlinde mîr-livâ oldu. Sonra Yeğen Osmân Paşa'ya uyup ser-bâzâne harekâta cür'et eylediğinden 1100'de maktûl oldu.

Bunun birâderzâdesi diğer Ahmed Bey bin Dâyı Veli Paşa da ümerâdan olmuşdu. Bu da Yeğenli olduğundan Bağlıca müsâdemesinde maktûl oldu. Asî Yeğen Osmân **[576]** Paşazâde diğer Ahmed Bey de pederiyle beraber 1100'de maktûl oldu.

Ahmed Bey-Tayyâr Paşazâde

Lâdiklidir. Sadr-ı esbak Lâdikli Tayyâr Mehmed Paşazâde Mustafa Paşa'nın mahdûmudur. 1069'da pederinin i'dâmından sonra vatanı olan Lâdik'e gelip ikâmet etdi. Pederinin bütün emvâl ve emlâkı müsâdere edildiğinden sıfrü'l-yed kaldı.

1072'de Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın lütfu sâyesinde ze'âmete nâil olup sefâletden kurtuldu. 1081'de Kandiye Harbinde fedakârâne çalışıp yararlıklar gösterdiğinden ze'âmeti otuz bin akçeye terakkî etdi. Ba'dehû alaybeyi ve Lâdik voyvadası oldu.

1095 muharreminde sadr-ı a'zam olan Bayburtluzâde Kara İbrâhim Paşa'nın sâye-i ikbâlinde mîr-livâ olarak Canik Sancağı Beyi oldu. 1097'de ma'zûl olup sadr-ı müşârün-ileyhin azl ve i'dâmında Yeğen Osmân Paşa'ya uyduğundan 1100'de maktûlen vefât etdi. **[577]**

Ahmed Efendi-Kadızâde

Amasyalı Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Bade't-tahsîl ders-i âm ve Amasya'nın ba'zı medârisinde müderris oldu. Ba'dehû ba'zı husûsât-ı vakı'anın hal ü hasmına müvella ve mükerreren Amasya nâibi, kasâbâta kadı olup 1101 hudûdunda vefât etdi. Âlim, kâmil idi.

Ahmed Ayânî Çelebi

Amasyalıdır. Meşâhîr-i şu'âradan olup 1097'de Yakut Paşa mescidi imâmı oldu. Ancak üç ay sonra ref' edildi. Amasya'da A'yânoğulları bunun evlâdıdır.

Ahmed Çelebi-Hayreddînzâde el-Hâc

Esbak Amasya kadısı iken 1059'da vefât eden mevâlîden İbrâhim Efendi'nin mahdûmudur. Hızır Paşazâde Mehmed Paşa evlâdından Kurd Mahmûd Bey'in kerîmesi Aynî Hâtun'dan doğdu. Aynîzâdelikle şöhret buldu. İlm ü ma'rifet tahsîl edib ba'zı cihâta mutasarrıf oldu.

Mehmed Paşa'nın evlâdı inâsından mütevellî Seydi Beyzâde Kurd Mehmed Bey'in vefâtından itibâren Hızır ve Mehmed Paşaların evkâfına tevliyet davasıyla Kurdzâde Ahmed Bey'in aleyhine mahkemeye mürâcaât etdi. Kâh mütevellî, kâh ma'zûl bir halde yaşadı.

1095'de Ahmed Bey'in vefâtı üzerine bâ-fermân-ı âlî **[578]** müstakillen Hızır ve Mehmed Paşalar evkâfına mütevellî oldu. Yedi yıl tevliyeti devam edib 1102'de vefât etdi. Oldukça âlim, kerîm, âlicenab idi. Mehmed Paşa imâreti bunun zamanında pek iyi işledi. Oğulları Mehmed, Mustafa, Ali Beyler züamâdandır. Yerine Ali Bey mütevellî oldu.

Çünkü Kurd Mehmed Bey, Mehmed Paşazâde Hüseyin bin Ali Bey bin Mahmûd Bey bin Mehmed Paşa bin Hızır Paşa'nın kerîmesi Ayşe Hânım'dan doğmuş, Hacı Ahmed Çelebi de Hüseyin Beyzâde Kurd Mahmûd Bey'in kerîmesi Aynî Hânım'dan doğmuşdu. Kurdzâde Ahmed Beyle Hayreddînzâde Ahmed Çelebi evlâd-ı inâstan idiler.

Ahmed Efendi-Türbedârzâde

Amasya'da Hazreti Pîr İlyâs Halvetî türbedârı eş-Şeyh Ali Efendi'nin mahdûmudur. Pederinin 1073'de vefâtı üzerine büyük birâderi Hacı Mehmed Çelebi Hazreti Pir'in evkâfına

mütevellî ve sâhib-i terceme de türbedârı oldu.

1098'de birâderinin vefâtına binâ'en Hazreti Pîr'in evkâfına **[579]** mütevellî ve Gümüşlüoğlu tekkesi şeyhi oldu. 1099'da Gümüşlü Câmii kürsî şeyhi de olup 1103 senesinde vefât etdi. Ulemâ ve sulehâdan bir pîr-i Halvetî idi. Oğulları Nuh, Abdî, Ali Efendilerdir. Abdî Efendi 1139'da Nuh Efendi, 1156'da vefât edib Ali Efendi müstakîllen mütevellî, türbedâr ve şeyh olduğu halde 1163'de vefât etdi.

Ahmed Efendi-Zâkirbaşı

Amasyalıdır. İbşir Paşa sadâretinde çavûşbaşı olan "Tophâneli" demekle meşhûr Amasyalı Göyükzâde Sarı Mahmûd Ağa'nın mahdûmudur. Küçük yaşında İstanbul'a gidip Tophâne civârında ikâmet etdi. Sinan Paşa Zâviyesinde ve Beşiktaş Mevlevîhânesinde zâkirbaşı olarak iştihâr etdi.

Bu esnâda mahdûmu Mahmûd Efendi sadr-ı a'zam Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın imâmı ve mahrem-i hâssı olduğu münâsebetle hayli nüfûz ve şöhret buldu. İbtidâ Fındıklı'da Keşfî Ömer Efendi Tekkesi şeyhi oldu. Sadr-ı müşârün-ileyhin 1095 senesi muharreminde i'dâmı üzerine münzevî olup 1100'de Tophâne civârında A'mâ Dede tekkesi şeyhi oldu. **[580]**

Bu meşîhatı da meşâyîh arasında hayli dedikodu uyandırdı. Şu'arâdan Rehâyî Efendi bunları hülâsa ederek meşîhatı hakkında şu kıt'a-i târîhîyyeyi söylemişdir.

Zâkir Ahmed Çelebi posta geçip şeyh olıcak
Çoğu endîşe-i târîhe düşüb yârânın

Her biri bulmak içün zevk-i tecelli-i merâm
Halka-i fikre girüb devr ider iken anın

Didi târîhini Şâhin Dede âhir dönerek[63]
Kondu Çıblak Çelebi tekkesine A'mânın

Dört yıl kadar mezkûr tekkede icrâ-i meşihât edib, 1104 senesi evâhirinde vefât etdi. Sâlih, ma'âriften behredâr, halûk idi. Keşfî tekkesi şeyhi iken erbâb-ı hâcâtın merci'i olup "Çıplak Çelebi" demekle meşhûr oldu. Mahdûmları Şeyhülislâm Mahmûd Efendi ve hâce-gân-ı divân-ı hümâyûndan Mehmed Efendi'dir. Bunlara "Top-hânelizâde" dendi.

Ahmed Bey-Kazan Asmaz

Amasya eşrâfından Mîr-livâ Küçük Ali Bey'in mahdûmudur. Meşâhîr-i züamâdan olup Amasya'da ta'ayyün etdi. Bir müddet **[581]** cizyedâr olmuşdu. 1103 senesinde vefât etdi. Mahdûmları Mehmed, Ali Beylerdir. Birâderleri de Mehmed Bey ile vüzerâdan Hüseyin Paşa'dır. Ali Bey Hüseyin Paşa'nın yeğeni olduğundan "el-HâcYeğen Ali Bey" demekle iştihâr etdi. Amasya'da Yeğenzâdeler bunun evlâdıdır. Merhûm gâyet zengin, dindâr olmakla beraber pek bahîl ü mümsik olduğundan "Kazan asmaz" dendi.

Ahmed Paşa-Hacı Efendizâde

Amasyalıdır. Eski Kethüdâ Mahallesi eşrâfından Hacı Efendizâde el-Hâc Şeyhi Mehmed Ağa bin Sarı Mehmed Ağa'nın mahdûmu[64] olup akrabâsından Hacı Efendizâde Ömer Paşa dâ'iresinde terbiye gördü.

1092'de Ömer Paşa'nın kethüdâsı olan amcası el-Hâc Mustafa Ağa'nın vefâtında kapı

63 Şâhin Dede Beşiktaş Mevlevîhânesinde zâkir-başı idi. Târîh bunun lisanından söylenmiş demektir.

64 Sicill-i mahkemede böyle mestûrdur. "Silahdâr Târîhi"nde "Ahıshalı" diye yazılması sehv-i kalem-i nâsihdir.

kethüdâsı olup[65] 1095'de Paşa'nın Bağdâd'dan azlinde Bağdâd nüzul emini, sonra Basra mütesellimi oldu.

1098'de Ömer Paşa tekrar Vali-i Bağdâd oldukta yine kapu kethüdâsı, 1101'de Halep muhassılı[66] oldu. 1103'de **[582]** Bağdâd vâlîsi Diyârbekirli Bazargân Ahmed Paşa'nın vefâtında hutta-i Irakiyye'nin umûr-ı ahvâline vâkıf olduğu cihetle sene-i mezbûre şevvâlinde rütbe-i vezâretle Bağdâd vâlîsi oldu.

1104'de Müntefik Sancağı Şeyhi Emîr Mani' hükümete karşı serkeşâne harekâtından dolayı te'dîbine me'mûren gidip harbde muvaffak olamadı. Avdetde buna fevkalâde merak eylediğinden hastalanıp 1105 senesi cumâdelûlâsının beşinci günü vefât etdi. İmâm-ı azâm kurbunda medfûndur. Müdebbir, şedidü'ş-şekîme, kerîm bir zât idi. Mahdûmları Abdulbaki, Ömer Beylerdir.

Ahmed Efendi-Hocazâde el-Hâc

Amasya fuzalâsından Kadızâde Hâce Mehmed Efendizâde Abdullatîf Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve ceddînin tilmizi Uzun Müderris Mehmed Efendi'den ikmâl-ı tahsîl edib ders-i âm oldu. İcâzet verdikten sonra Halfet Gâzi Müderrisi olup 1105 senesi şevvâlinde vefât etdi.

Ulemâ ve sulehâdan idi. Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Efendi olup bunun mahdûmu ricâlden es-Seyyid Haşim Mehmed Efendi'dir. Meşhûr **[583]** Emîr Hacı Abdullatîf Çelebi bunun birâderidir. Diğer birâderleri Halîl, İbrâhim Efendilerdir. Halîl Efendizâde es-Seyyid Abdulganî Paşa vüzerâdan ve bunun birâderi Emîr İmâm Abdullatîf Efendi kütübhâne sâhibidir.

Ahmed Efendi-Kadızâde

Amasya kudâtından Abdulfettâh Efendi'nin mahdûmudur. Bade't-tahsîl hayli zaman niyâbetlerde bulundu. Ba'dehû Amasya kassâmı olup sonra kasâbâta kadı olduğu halde 1108 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâdandır.

Diğer Kadızâde Ahmed Efendi bin Mustafa Efendi de kasâbât ve bilâda kadı olup 1113 hudûdunda vefât etdi. Bu da ulemâdandır. Birincisi "Ganîzâde" ve ikinci de "Hayreddînzâde" olmalıdır.

Ahmed Ağa-Ma'denzâde

Sadr-ı esbak Merzifonî Kara Mustafa Paşa ağalarından ve Amasya eşrâfından Hacı Mansuroğlu el-Hâc Ma'den Ağa bin Ali Ağa'nın mahdûmu olup pederinin hayatında Amasya a'yânı sırasına girdi. **[584]**

1094'de Çengelli ve Çamlıbel mevki'lerinde türeyen eşkiyânın def'inde ve 1099'da kıyâm eden emîrler vak'asında fedâkârâne hizmetler etdiğinden dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile taltîf edildi.

1102'de açılan meclis-i a'yâna ilk re'is olup 1106'da evkâf-ı Sultânîye mütevellîsi, 1108 senesi cumâdelûlâsında Sivas vilâyeti avârız emini, 1110 gurre-i muharreminde Amasya mütesellimi, zilka'desi gâyesinde ma'zûl oldu. 1114 senesinde vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan idi. Mahdûmu el-Hâc Mehmed Ağa'dır.

Ahmed Paşa-Kadızâde

Amasyalıdır. Fethiye Mahallesi'nde Kadı Hamamı mütevellîsi Mehmed Ağa bin İbrâhim

---

65 Mahzen-i Evrâkda mevcûd müstakrazât-ı mâliyye defterinde "Teslîm-i Ahmed Ağa kethüdâ-yı bâb-ı Ömer Paşa Vali-yi Bağdad ber-vech-i karz ez-hazîne-i âmire. (Ramazan -1094) 300.000 + 258.540 = 558.540 yekûn."

66 1101 târîhli mukâta'ât defterinde "Ahmed Mehmed Amasya, muhassıl-ı Haleb" diye yazılı görüldü.

Çelebi mahdûmu olup Muslihîzâde Seydî Ahmed Paşa evlâdındandır. Zümre-i silahdârândan olup devr-i hidemât ederek kapıcıbaşı, 1103'de silahdâr ağası olarak ta'ayyün etdi.

1105 senesi şa'bânında Amasya mütesellimi olup geldi. Amasya havâlîsinde türeyen eşkiyâyı tenkîl ve isti'sâle me'mûr **[585]** oldu. Vazifesini hüsn-i ifâ eylediğinden 1106 recebinde sipâhiler ağası, 1107'de sânîyen silahdâr ağası olup sene-i mezbûre cumâdelûlâsında Rakka Beylerbeyi oldu.

1107 senesi şevvâlinde Menteşe Sancağıyla Özi Beylerbeyi ve 1109'da Niğbolu muhâfızı oldu. Sene-i mezbûre zilka'desinde harben muvaffak olmadığından azliyle Amasya'ya gönderildi. 1110 saferinin evâ'ilinde Amasya ve Ağcakilise emvâlinden senevî (405126) akçe kendisine tahsisât verildi.

1112 senesi evâilinde Amcazâde Hüseyin Paşa'nın himmetiyle Mar'aş Beylerbeyi olup 1113'de yine azledildi. 1114 senesi evâsıtında vefât etdi. Gayyûr, sâdık, fa'âl ise de talihsizdi. Birâderi Abdullah Ağa'dır.

Ahmed Efendi-Cânibî

Köprülüdür. Fâzıl Ahmed Paşa'nın vâlidesi Ayşe Hânım'ın 1086 târîhli vakfiyesinde anlaşıldığı üzere Dede Yûsuf Ağazâde Büyük Ali Ağa'nın mahdûmudur. Fâzıl Ahmed Paşa'nın hazine kâtibi olup 1087 şa'bânında sadr-ı a'zam olan Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın himmeti ile tersane cânibi oldu. **[586]**

Hayli müddet bu me'mûriyyeti devam etdiğinden "Cânibî" demekle meşhûr oldu.[67] 1098'de arpa emini olup Merzifonî el-Hâc Ali Paşa'nın sadâretinde 1103'de baş-defterdâr oldu.

1104 recebinde vâşîlerin si'âyesi yüzünden bağteten azledildi. Sadr-ı müşârün-ileyh ibkâsını niyâz ve Sultân Ahmed Hân-ı Sânî de azlinde ısrâr eylediğinden sadr-ı a'zam da azledildi. 1106'da defterdâr vekili olup Amcazâde Hüseyin Paşa'nın sadâretinde 1112 senesi rebîülahirinde sânîyen baş-defterdâr oldu.

1112 senesi şevvalinde Şeyhülislâm es-Seyyid Feyzullah Efendi'nin irâdesiyle azledildi. 1113'de defterdâr vekili ve İstanbul defterdârı olduğu halde 1114'de vefât etdi. Müstakîm, vazifesine mukdim, umûr-ı defterîde mâhir, gâyet muktesîd bir zât idi. Mahdûmu Mehmed Feyzi Efendi mevâlîden olup 1142 rebîülahirinde vefât etdi.

Ahmed Efendi-eş-Şeyh Şemseddîn el-Harşenî

Amasyalıdır. "Târîh-i Murâdî"de yazıldığı üzere Amasya'nın **[587]** Harşene Kalesi sükkânından Mehmed bin Mustafa mahdûmudur. Harşene'de 1040'da doğdu. Bir müddet Dizdâriyye Medresesinde mukaddimât-ı ulûmu gördükten sonra 1060'da Şam'a gitdi.

Orada Allâme Kemaleddîn Ahmed bin Yahyâ el-Dımeşkî dersine on beş yıl devam ve Şam Müftüsü eş-Şeyh İsmâil el-Ha'ik es-Şâmî'den usûl ü fürû'-ı fıkhıyyeyi vesa'ir ulûmu ahz ve ikmâl ederek 1075'de tedrîse mücâz, ders-i âm ve Müftü-i müşârün-ileyhe dâmâd ve eminü'l-fetvâ oldu.

Şam'da Benî Ümeyye Câmii'nde yıllarca tedrîs-i ulûm edib üstâzının irtihâlinde Şam Müftüsü olan eş-Şeyh Alâeddîn Ali el-İmâdîye de emînü'l-fetvâ olarak fevkalâde iştihâr etdi. 1115 senesi evâ'ilinde dâr-ı naîme irtihâl etdi. Gâyet fâzıl, ilm-i usûl ü furû'da mâhir, tefsîr ve hadîste kâmil, ilm-i ferâ'izde yegâne-i rûzigâr idi.

Ferâiz ulemâsının terâcim-i ahvâlini câmî "el-Kevâkîbü'l-muzıyye fî ferâizi'l-Hanefiyye" ve ferâ'izcilerin akvâl-i mu'teberesini, edille ve şevâhid-i şer'iyyesini ve ilm-i ferâ'izin usûl ü fürû'unu kâfil "el-Minahu's-seniyye fî ferâizi'l-Hanefiyye" adlı iki eser-i bî-nazîr te'lîf etdi. **[588]**

---

67 Silahdâr Mehmed Efendi Târîhi'nde Canibî yerinde "Cünüb Ahmed Efendi" yazılıdır. Ya'ni halk arasında "Cünüb Ahmed Efendi" diye iştihâr etmişdi.

Mahdûmu İsmâil Efendi de ulemâdandır. Bunun mahdûmları Ahmed Efendi Mora kudâtından olup 1164'de ve Es'ad Efendi de Şam ulemâsından olup 1183'de vefât etdiler. Bunların sülâlesi Şam'da kaldı. Ahmed Paşa-Çalık Lâdiklidir. Oranın eşrâfından Sarı Ali Beyzâde Mustafa Ağa'nın mahdûmudur. Buna "Sarı Ali oğlu" denir. İmâm-ı Sultânî Lâdikli Ali Efendi'ye ve ba'dehû Şeyhülislâm Lâdikli Mehmed Efendiye intisâb ederek Enderûn sarayına girdi.

Orada terbiye görüp 1099 muharreminde Sultân Mehmed Hân-ı Râbi'in hâl'ini müte'âkib taşra çıkarıldı. Birkaç gün sonra yeniçeri ocağında elli birinci bölüğe kaydedildi. 1101'de mezkûr bölük çorbacıbaşısı ve 1103'de Merzifonî Hacı Ali Paşa'nın sadâretinde kethüdâyeri, 1104 senesi evâ'ilinde muhzır ağası olarak dâhil-i katar oldu.

1105'de zağarcıbaşı, 1106'da kulkethüdâsı olup Çelebi Yûsuf Paşa yeniçeri ağası oldukta azl ve **[589]** tekâ'üde sevk edilerek Şehzâdebaşı'nda Kemal Paşa Türbesi Mahallesi'ndeki konağında ikâmet etdi.[68] 1109'da Amcazâde Hüseyin Paşa'nın sadâretinde sekbânbaşı olup 1111'de Şeyhülislâm es-Seyyid Feyzullah Efendi'nin arzusuyla ikinci defa azl ve tekâ'üd edildi.

Dört yıl kadar açıkta kaldığından Şeyhülislâma karşı fenâ bir intikâm hissiyâtını beslemekte idi. Zâten bütün ulemâ ve ocaklı olanlarda bu hissiyât daha fazla idi. Bu esnâda Sultân Mustafa Hân-ı Sânî sadr-ı a'zam Râmî Mehmed Paşa, Şeyhülislâm es-Seyyid Feyzullah Efendi, Yeniçeri Ağası Hasan Ağa Edirne'de düğünlerle meşgûl idi.

1115 senesi rebîülevvelinde İstanbul kâ'im-makâmı Köprülüzâde Abdullah Paşa, sekbânbaşı Haşimzâde es-Seyyid Murteza Ağa idi. Mâh-ı mezkûrun beşinci salı günü Ayasofya civârında ibtidâ cebeciler sonra yeniçeriler kıyâm ederek ulûfe ve mevâcib istemek bahânesiyle Şeyhülislâmın aleyhinde dehşetli bir cemiyet-i ittihâdiyye meydana çıktı.[69] Kendilerine mu'ârız olan sekbânbaşı es-Seyyid Murteza Ağa'yı şehîd etdi. **[590]**

Perde-i hafa arkasında bu cemiyyeti idâre eden Çalık Ahmed Ağa, rebiülevvelin dokuzuncu günü meydana çıkıb kendisine teklif edilen Yeniçeri Ağalığını kabûl edemeyip cemiyyet-i ittihâdiyye tarafından sekbânbaşı oldu. Bu sûretle cemiyyetin başına geçti. Beş, on gün sonra da yeniçeri ağası oldu.

1115 senesi rebîülahirinin üçüncü günü taht-ı saltanâta cülûs eden Sultân Ahmed Hân-ı Sâlis tarafından yeniçeri ağalığı mesnedinde ibkâ ve rütbe-i vezâretle taltîf edilerek kadr-ı i'lâ buyruldu. Cumâdelûlânın yirmi üçüncü günü Ağa kapısına pâdişâhı davet edib teşrîf ve iltifât-ı şâhâneye mazhâr oldu.

Musâhabe esnâsında cülûs-ı hümâyûnlarına ba'is-i müstakil olduğunu yâd ü tahmîl-i minnet ederek mühr-i hümâyûna talebkâr olduğunu işrâb ve mesned-i sadâretin kendisine tevcihini niyâz etdiğinden dolayı gayz ü intikâm-ı şâhâneyi için için kaynatmıştı.

Sadr-ı a'zam Nişâncı Ahmed Paşa, sâhib-i tercemenin mühr-i hümâyûnu istediğini işittikte mevkî'ini te'mîn için telâşa düştü. **[591]** Padişâhın muvâfakatiyle kendi tertibi üzre cumâdelâhirenin beşinci günü vüzerâyı Revân köşküne davet edib sâhib-i terceme geldiğinden bir miktar sonra huzur-ı hümâyûnda Kıbrıs eyâleti uhdesine tevcih ve müte'âkiben Yalı Köşkü önünde hazırlanan çekdiriye irkâb ve Kıbrıs'a vusûlünde i'dâm edildi.

Müdebbir, âli-cenâb idiyse de diktatör olduğu esnâda hayli mezâlime ruhsât vermişdi. Mahdûmu el-Hâc Mustafa Bey 1155'de diğer mahdûmu Râcih Mehmed Bey de 1175'de vefât etdi. Hacı Mustafa Beyzâde Ahmed Bey de 1157'de vefât eyledi.

---

68 1101 târîhli zimmet defterinde "Şehzâde kurbunda türbe-i Kemal Paşa Mahallesi'nde elli bir bölük Çorbacısı Çalık Ahmed Ağa Yeniçeri" ve yeniçeri defterinde "Ahmed Mustafa Lâdik" ve bu künyesi bâlâsında "Çalık Ahmed Ağa" yazılı görüldü.

69 İşbu vak'a "Râşid Efendi Vekayînâmesi"nin üçüncü cild-i matbu'-ı evâilinde mestûr ve pek mufassaldır.

Ahmed Efendi-Emîr Ağazâde es-Seyyid

A'yân-ı sâdâtdan "Emîr Ağa" demekle meşhûr es-Seyyid Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Fâzıl-ı meşhûr Amasya Müftüsü Hızır Efendi'den ikmâl-ı tahsîl edib ders-i âm oldu. Siyâdet-i ilmiyyesi ile de iştihâr edib Ma'kûlzâde İbrâhim Efendi'nin vefâtında mahlûl olan Hızır Paşa Medresesi müderrisi oldu. 1115 zilka'desinin yirmi ikisinde vefât etdi. Ulemâ-yı sâdâtdan bir merd-i sâlih idi. Birâderi es-Seyyid Mustafa Efendi'dir. **[592]**

Ahmed Efendi-Müftü el-Hâc

Çorumludur. Abdullah bin Mehmed mahdûmudur. Merzifon'da Sultânîye müderrisi Recebzâde Mehmed, Köprü'de Kara Müderriszâde Ahmed, Amasya'da Müftü Hızır Efendiler'den ikmâl-i tahsîl edib, her birinden me'zûn ve Merzifon'da ders-i âm oldu.

Üstâzının vefâtından sonra orada Sultânîye müderrisi ve müftü oldu. Zaman-ı fetvâsında tehaddüs eden bir vak'adan müte'essir olarak tedrîs ü iftâyı terk edib Amasya'ya geldi. Burada tedrîs-i ulûma başlayıp fazilet-i ilmîyesi ile iştihâr etdi.

1099'da Ayâs Ağa müderrisi, 1104 zilka'desinde Amasya müftüsü ve Sultânîye müderrisi oldu. 1106 muharreminde iftâdan hacr edilip 1112 zilhiccesinde ikinci defa sultâniyye müderrisi ve müte'âkiben Amasya Müftüsü oldu. 1113 şa'bânında Amasya mütesellimi Köse Mehmed Ağa'nın mezâliminden tahaddüs eden bir vak'a üzerine azledilip rüfekâsı ile beraber İstanbul'a i'zâm edildi.

Bir buçuk yıl kadar İstanbul'da kalıb Şeyhülislâm **[593]** Lâdikli Mehmed Efendi'nin sâye-i lütfûnda kurtulup avdet ederken Samsun nevâhîsinden Kavak Kasabasına geldiği gece handa refîki ve hâdimi olan bir Ermeni tarafından bir sûret-i fecî'ada 1115 senesi zilhiccesinde şehîd edildi.

Fâzıl, fakîh, usûl ü kelâmda mâhir, vecîh, sebk-i rûh, hafîf meşreb, nazik-i tabi'ât bir zât olduğunu tilmizi Abdurrahman Eşref Efendi "Tezkîretü'l-Hikem" adlı eseri zeylinde yazıyor. Mahdûmları Abdullah, Mehmed Efendilere "Çorumlu müftüzâde" dendi.

Ahmed Paşa-Tûricânlı

Köprülüdür. Köprü voyvodası "Tûricân, Duracan" demekle meşhûr Tûrâk Ağa, evlâdından Mustafa bin Ömer Ağa bin Tûrâk Ağa'nın oğludur. Kendisine "Tûracân oğlu ve Tûrîcânlı" denmişdir.

Evâil-i hâlinde yeniçeri olup Ciğerdelen muhârebesine gitmişdir. Avdetde İstanbul'a gelip, Hacı Ali Paşa'nın sadâretinde ocağa girdi. Çalık Ahmed Paşa'nın kul kethüdâlığında serbâzâne harekâtından dolayı yeniçeri **[594]** ağası bunu Çekmece'ye nefy ve kul kethüdâsını da tekâ'üde sevk etdi.

1115 senesi rebîülevvelinde Çalık Ahmed Paşa'nın kumandasında kıyâm eden hey'et-i askeriyyeye iltihâk ederek rü'esâ-yı cemiyyetden oldu. Şeyhülislam es-Seyyid Feyzullah Efendi'nin şehâdeti, Sultân Mustafa'nın hal'i ve Sultân Ahmed-i Sâlisin cülûsuyla hitâma eren vak'ada büyük bir mevki ve nüfûz sâhibi oldu.

Sene-i mezbûre rebîülahirinde Çalık Ahmed Paşa'nın sevkiyle Sivas Beylerbeyi ve 1116 senesi gurre-i muharreminde Van muhâfızı olduğu halde maktûlen vefât etdi. Eşirrâdan bir adam idi. Suhûletle i'dâmı bir muvaffakiyyet olmuşdu.

Ahmed Efendi-Taceddînzâde

Amasyalıdır. Kudâtdan Hüseyin Efendi bin Taceddîn Efendi'nin mahdûmudur. Bade't-tahsîl kazâ niyâbetlerinde istihdâm edilerek kasâbâta kadı oldu. Ba'dehû livâya terakkî ederek Canik kadısı oldu.

1108'de ma'zûl olup Alaca Hamam mütevellîsi olarak **[595]** ihtiyâr-ı tekâ'üd etdi. 1116 senesi evâ'ilinde vefât eyledi. Ulemâ-yı kudâtdan idi. Mahdûmu Hüseyin Efendi Alaca Hamama mütevellî oldu.

Ahmed Efendi-Müftü Şeyh

Gümüşlüdür. Osmân'ın oğlu olup Amasya'da Müftü Hızır Efendi'den ikmâl-ı tahsîl ederek Gümüş'e avdetle ders-i âm oldu. Fazilet-i ilmiyye ile iştihârına binâ'en orada Halîl Paşa Medresesi müderrisi Şemseddîn Ahmed Efendi tekkesi şeyhi sonra Gümüş müftüsü olduğu halde 1116 senesinde dâr-ı na'îme irtihâl etdi.

Meşâhîr-i ulemâ ve meşâyîhten olup sâlih, müteşerri' bir zât idi. Mahdûmu Osmân Efendi de ulemâdandır. Bunun mahdûmu Mehmed Efendi ibtidâ Gümüş müftüsü olmuşdu. Sonra İstanbul'a gidip, Gelibolu müftüsü olduğu halde vefât etdi. Bunun mahdûmları Şeyhülislâm Ahmed Efendi ile mevâlîden Abdullah, Abdurrahim Efendilerdir. Osmân Efendizâde Abdullah Efendi'nin mahdûmu da Osmân Efendi'dir. Bunlara "Gümüşlü Müftüzâdeler" dendi. **[596]**

Ahmed Efendi-Hatîb

Köprülüdür. Mukaddimât-ı ulûmu Kara Müderriszâde Ahmed Efendi'den ahzedib Amasya'ya geldi. Burada fuzalâdan Pîrîzâde Hüseyin Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek avdet edib Köprü'de ders-i âm ve Hüseyin Ağa Câmii şerîfine imâm ve hatîb oldu.

Bu vazifesine kanâ'atle yıllarca tedrîs-i ulûm edib "Hatîb Efendi" demekle iştihâr etdi. 1114'de hitâbeti dâmâdı Hüseyin Efendi'ye ve 1115'de imâmeti de mahdûmu Hâfız Mehmed Efendi'ye kasr-ı yed ve ferâgât ederek 1116'da dâr-ı bekâya rihlet eyledi. Meşâhîr-i ulemâ ve sulehâdandır.

Mahdûmu Hâfız Mehmed Efendi 1141'de ve diğer mahdûmu Mustafa Efendi 1148'de vefât etdi. Bunun mahdûmu Hâfız Ahmed Efendi 1190'da vefât edib bunun mahdûmu Hâfız Mustafa Efendi de imâm ve hatîb olduğu halde 1222'de vefât etdi. Bunun oğulları Hüseyin Arif Efendi 1263'de ve Mehmed Muhtar Efendi 1267'de ve Lütfullah Efendi 1271'de vefât etdiler. Bunlara "Hatîbzâdeler" dendi. **[597]**

Ahmed Paşa-Nûhzâde

Merzifonludur. Sipâhi Nûhoğlu Mustafa Ağa'nın mahdûmudur. Bu da sipâhi olup Merzifonî Hacı Ali Paşa'nın sadâretinde Unkapanı kantar emini olarak ma'rûfiyyet kazandı. Ba'dehû sipâhilerin ocak kethüdâsı, 1109'da ser-çeşme oldu.

1110 senesi gurre-i muharreminde Amasya Sancağı Beyi olup Amcazâde Hüseyin Paşa'nın himmetiyle 1112 zilhiccesi gurresinde bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Kavala Sancağı mutasarrıfı olup ba'de'l-azl 1115 senesi recebinde Tımışvar Beylerbeyi ve muhâfızı olup fenâ idâresinden dolayı azliyle 1116'da maktûlen vefât etdi.

Ahmed Efendi-Hayreddînzâde

Amasyalıdır. Esbak tezkire-i sadr-ı âlî Hayreddînzâde Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Buna "Aynîzâde" dahi dendi. Bâb-ı âlîye girip terbiye gördü. Kara İbrâhim Paşa'nın sadâretinde sâhib-i kelâm olup onun azl ve i'dâmında menkûbâne yaşadı.

Ba'dehû Merzifonî Hacı Ali Paşa'nın sadâretinde arpa emini **[598]** oldu. 1104'de sadr-ı müşârün-ileyhin azlinden az sonra ma'zûl olup Amcazâde Hüseyin Paşa'ya divân kâtibi, 1109'da müşârün-ileyhin sadâretinde yeniçeri kâtibi oldu.

1113'de bu kitâbetden azline binâ'en cizye muhâsebecisi olup 1114'de Daltaban Mustafa Paşa'nın sadâretinde sâhib-i nüfûz oldu. 1114 senesi ramazânın altıncı günü sadr-ı müşârün-ileyhin azl ve katlinde bu da azl ve habs ve müsâdere edildikten sonra Amasya'ya nefyen geldi.

Çünkü Daltaban Mustafa Paşa ile sâhib-i terceme sadr-ı esbak Kara İbrâhim Paşa'nın dâ'iresinde beraberdiler. Bunun için araları iyi idi. Paşa'nın nekbeti buna da sirâyet etdi. 1117 senesi evâ'ilinde Amasya'da vefât etdi.

Ahmed Paşa-Sührablı

Amasyalıdır. Hâce Ahmed Paşa'nın kölesi iken i'tâk edib Hacızâde Sarı Mehmed Ağa'nın kerîmesi Havva Hânım ile tezvîc eylediği Rus Rıdvân Ağa'nın mahdûmudur. Havva Hanımdan 1060'da Amasya'nın Hâtunîye Mahallesi'nde doğdu.

1069'da maktûl olan pederi 1058'de i'tâk ve tezvîc **[599]** edildiği Amasya sicilâtında mestûr iken Sivas vâlîsi Sührab Mehmed Paşa bunu hüsn ü cemâline binâ'en köle şeklinde kendi dâ'iresine alıp 1075'de Silahdâr Hüseyin Paşa'ya takdîm etmesi, sâhib-i terceme hakkında bir ni'met-i mahz olup 1076'da Hüseyin Paşa tarafından enderûn-ı hümâyûna takdîm ü çerâğ edildi. Orada "Sührablı" dendi.

Enderûnda terbiye görüp tefeyyüz ederek hâs odabaşı, ser-kâtibi, güğümbaşı oldu. 1090 cumâdelûlâsının on altıncı günü hazîne-i hümâyûn kethüdâsı olarak enderûnda büyük bir nüfûz ve ikbâle erdi. 1099 senesi muharreminde Sultân Süleyman Hân-ı Sânî cülûsunda vezâretle Basra ve müte'âkiben Musûl vâlîsi olarak İstanbul'dan uzaklaşdırıldı.

Fakat Amcazâde Hüseyin Paşa'nın dâmâdı olduğu münâsebetle Köprülülere intisâbı vardı. 1101'de, Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa'nın sadâretinde celb edilip Boğaz Muhâfızı ve Halep vâlîsi, 1102'de Sakız Muhâfızı oldu. **[600]**

1103 senesi rebîülahirinde kayınpederinin kâ'im-makâmlıkdan azlini müte'âkib Sayda valiliğine gönderildi. 1105'de Bozcaada muhâfızı ve senesi âhirinde Diyârbekir vâlîsi olup 1106 senesi evâhirinde isnâd-ı rehâvetle azledilerek vezâreti ref' ve yevmî 300 akçe tekâ'üd ulûfesi i'tâ edildi.

1109 senesi rebîülevvelinin ikinci günü sadr-ı a'zam olan kayınpederi Amcazâde Hüseyin Paşa'nın sâye-i ikbâlinde ibkâ-yı vezâretle Hânya muhâfızı, 1110 senesi evâ'ilinde nişâncı olarak İstanbul'a geldi. 1114 rebîülahirinde kayınpederinin sadâretden isti'fâ etmesi üzerine bir mâh sonra sânîyen tekâ'üde sevk edilip Kadıköyü'nde sakin oldu. 1115 senesi rebîülevvelinde Şeyhülislâm es-Seyyid Feyzullah Efendi'nin aleyhinde kıyâm eden cemiyyet-i askeriyyenin talebiyle İstanbul'da sadâret kâ'im-makâmı ve Feyzullah Efendi'nin şehâdeti ve Sultân Ahmed Hân-ı Sâlisin cülûsu üzerine rebîülahirin dokuzuncu günü sadr-ı a'zam oldu.

Tam üç ay makâm-ı sadâreti işgâl edib, sene-i mezbûre recebinin **[601]** dokuzuncu günü azl ve Sakız'a nefy edilip 1116'da İnebahtı muhâfızı oldu. Orada bir buçuk yıl kadar ifâ-yı vazife edib 1117 senesi cumâdelahiresinin dokuzuncu günü vefât etdi.

Müdebbir, metîn bir zât-ı behîn idi. Biraz da tok sözlü, hodkâm idi. Boyu kısa ve şişmanca olduğundan "Kavanoz" lakâbını almıştı. Halîlesi Ayşe Hânım binti Amcazâde Hüseyin Paşa'dır. Vefâtıyla beraber mâl ü menâli müsâdere edildi.

Ahmed Ağa-Eyüp Paşazâde el-Hâc

Amasya eşrâfından Mustafa Bey bin Abdurrahman Bey bin Eyüp Paşa'nın mahdûmudur. Torumtay evlâdından Fatıma Hânım binti Ahmed Bey'den doğdu. Vâlidesinin vefâtıyla Torumtay vakfının nısf-ı tevliyetine mutasarrıf oldu.

Esasen sipâhi olup, ba'zı vüzerânın dâ'ire-i kethüdâlığında bulundu. 1115 rebîülevvelinde Nişâncı Ahmed Paşa'ya intisâb ederek sadâretinde kapıcılar kethüdâsı olmuşdu. Senesi recebinde **[602]** sadr-ı müşârün-ileyhin azl ve habsinde firâr ve ihtifâ ederek Amasya'ya geldi. 1118 senesi cumâdelâhiresinin dokuzuncu günü vefât etdi. Mahdûmları Mustafa, Abdurrahman Ağalardır.

Hâfız Ahmed Efendi-Yûsuf Efendizâde

Amasyalıdır. Şeyhü'l-kurra Yûsuf Efendi bin Abdullatîf bin İsmâil mahdûmudur. Pederinden ahz-ı kırâ'at ve tahsîl-i vücûh edib, sâir ulemâdan da ulûm-ı Arabîye ahz ü tahsîl ederek, pederiyle beraber 1099'da İstanbul'a gitdi. Orada savt ü edâsıyla ve ilm ü ahlâkıyla kesb-i ma'rûfiyyet edib Ayasofya câmiînde ders-i âm ve Timurkapu'da Daye Hâtun mescidine imâm ve nakîbü'l-eşrâf Seyrekzâde es-Seyyid Yunus Efendi'nin vakfından vazife almak üzere

şeyhü'l-kurra olduğu halde 1119 senesi cumâdelâhiresinde vefât etdi.

Âlim, muttakî, hâfız-ı Kur'ân bir şeyhü'l-kurra idi. Yerine birâderi Hâfız Mehmed Efendi ile mahdûmu fâzıl-ı meşhûr Abdullah Efendi şeyhü'l-kurra oldu. Kezâ fi'l-kuyûd mahdûmu Yûsuf Efendi ve bunun mahdûmu Hâfız Ahmed Efendi de meşâyîh-i kurrâdan idi. Yûsuf Efendi de 1274 cumâdelâhirde vefât etmişdi. 36/174

Ahmed Ağa-Hacı Murâdoğlu

Çeribaşı Mahallesi eşrâfından el-Hâc Murâd Ağa bin Mustafa'nın mahdûmudur. Sipâhi olup hayli muhârebâta girdi. Amasya kethüdâyeri, cizye muhassılı, Sivas vilâyeti avârız emini, Tokat voyvadası ve Amasya beytü'l-mâl emini olup ta'ayyün ederek 1119 senesi ramazânında vefât etdi. Hânedân idi. Mahdûmları el-Hâc Mehmed, Yûsuf Ağalardır.

Ahmed Ağa-Abdülcelilzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya hânedânından el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Hüseyin Ağa bin Abdülcelil Efendi mahdûmudur. Mumcuzâde Seyyid Ahmed Paşa'nın hemşîrezâdesi olduğundan "Yeğen Ahmed Ağa" demekle meşhûr oldu. Vâlidesi tarafından sâdât-ı Hüseynîyedendir.

Dayısının harem kethüdâsı olup sâyesinde servet ü yesâr edindi. 1102'de Seyyid Paşa'nın i'dâmında menkûbâne Sofular Mahallesi'nde oturdu. Sonra ammizâdesi Hüseyin Paşa'ya **[603]** intisâb edib mukata'ât mültezimi, nüzul emini olarak Amasya a'yân meclisine girdi. A'yân azâsı olduğu halde 1121 hudûdunda vefât etdi.

Ahmed Sa'î Efendi-Saatçızâde

Amasya'da Sultân Bâyezîd muvakkit-hânesinde saatçı olan Mehmed Çelebi bin Derviş mahdûmudur. Amasya ulemâsından tahsîl-i ilm ü marifet edib şiir ve inşâsı ile iştihâr ederek divân kâtibi oldu. Hayli müddet bu kitâbetde müstahdem olup a'yân sırasına girdi. 1122'de vefât etdi. Asâr-ı şi'riyyesinden elde edinilen birkaç gazel ve kıt'ası yandı. Pederi muvâkkitdi.

Ahmed Efendi-Müftü Şeyh

Lâdiklidir. Amasya fuzalâsından Pîrîzâde Hüseyin Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib Lâdik'e avdetle ders-i âm oldu. Meziyet-i ilmiyyesi zâhir olduğundan orada Hızır Paşa Medresesi müderrisi, es-Seyyid Kurd Mehmed Efendi'nin 1099'da vefâtı üzerine Hızır Paşa müderrisi oldu.

Orada tedrîs-ı ulûm ederek iştihâr edib 1119'da Itâkî Yûsuf Efendi'nin vefâtıyla Lâdik Müderrisi ve Sarı Bey tekkesi **[604]** şeyhi oldu dört yıl iftâ ve ibâdetle iştigâl edib 1123 senesi şevvâlinin on ikisinde vefât etdi. Halvetîye meşâyihinden ve meşâhîr-i ulemâdan fakîh, müttakî bir zât idi.

Ahmed Efendi-Hâfız Hâce

Merzifonludur. Bayram bin Ali oğludur. Amasya'da Iydî Bayram Efendi dersine mülâzemet ederek, ikmâl-i tahsîl edib ondan mücâz ve ders-i âm ve Hacı İlyas Mahallesi imâmı İbrâhim Efendi'ye dâmâd oldu. 1117'de kayın pederinin vefâtı ile Hacı İlyas Mescidi imâmı ve sonra Hâtuniyye Câmii kürsî şeyhi oldu.

İmâmet ve tezkîr ü nasîhat ile iştigâl ederek 1124 senesi cumâdelâhiresinin yirmi dokuzuncu gecesinde vefât etdi. Âlim, vâ'iz, müteşerri' bir zât idi. Mahdûmları Ali, İbrâhim Efendilerdir. Ali Efendi imâm olup, 1134'de vefâtı ile birâderi İbrâhim Efendi imâm oldu.

Bu da 1152'de fevt olup mahdûmu es-Seyyid Mehmed Efendi ve 1192'de vefâtı ile diğer mahdûmu Hâfız es-Seyyid Hasan Efendi imâm oldu. Bunlara "İmâmhoca-oğulları" dendi. **[605]**

Hâfız Hasan Efendi 1210'da bilâ-veled vefâtı ile dâmâdı Hâfız Osmân Efendi ve 1239'da bunun da vefâtı ile oğulları Hâfız Mustafa İsmâil Efendiler Hacı İlyas Mescidi imâmı oldular.

Ahmed Efendi-Mütevellîzâde el-Hâc

Amasya'da Çerîbaşı Câmii vakfının mütevellîsi Çerîbaşı evlâdından ve Çerîbaşı Mahallesi eşrâfından olup 1081 hudûdunda vefât eden el-Hâc İlyas Ağa bin Ahmed Çelebi bin Îsa bin Ali bin İlyas mahdûmudur. "Mütevellîzâde" demekle meşhûrdur.

Amasya müftüsü müfessir Hızır, Pîrîzâde el-Hâc Hüseyin, Dursunzâde Pîrî Mehmed Efendilerden ahz-ı ulûm etdikten sonra Sivas Müftüsü Antabî Mehmed Tefsîrî Efendiden ve Hâtuniyye-i Tokat müderrisi olup 1111'de Amasya'da vefât eden el-Hâc İlyas Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm-ı meşhûr oldu.

Kibâr-ı kudâtdan el-Hâc Abdülbaki Efendiye dâmâd olup tedrîs-i ulûma koyuldu. Fazîlet-i ilmiyyesi her tarafa şâyî olarak iştihâr etdi. Mükerreren pek çok talebeye icâzet verip 1114'de Amasya Sultâniyyesi müderrisi oldu. **[606]** 1119'da ittifâk-ı umûmî üzere baş-a'yân olup 1123 senesi îd-i adhânın birinci günü vefât eden müftü İsmâil Efendi'nin yerine Amasya müftüsü oldu. İki yıldan ziyâde makâm-ı fetvâda kalıb 1226 senesi saferinin evâ'ilinde dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Medresesi bahçesinde medfûndur.

Fâzıl, ulûm-ı şer'iyye ve akliyyede mâhir, usûlî, halûk, edîb, nüktedân, elsine-i selâseye vâkıf, vecîh bir zât idi. Çerîbaşı Mahallesi şarkında Çorum mezârlığının altında el-yevm arsa-i hâliye şeklinde duran yerde medrese yaptırdı. Seng-i mezârı kırılıp gâ'îb olmuşdur.

Ceddînin vakfına mütevellî ve âbâ ü ecdâdından mevrûs olan servet ü yesârı mükemmel ve hânedân idi. Mahdûmu mevâlîden Abdülbâkî Efendi ve hafîdi Şemseddîn Ahmed Efendi bin Abdülbaki Efendi meşhûrdur. Bunun evlâdından Şemseddîn adlı bir kimse sabâvetim zamanında ber-hayat idi. Bunun hânesi Çerîbaşı Câmii şerîfi'nin kıble tarafında olup oldukça şâyân-ı dikkatdi.

Ahmed Paşa-Kirli el-Hâc

Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda geçen Kapıcızâde Ahmed **[607]** Efendi'nin birâderi Mehmed Ağa bin Receb Ağa'nın mahdûmudur. Gençliğinde Enderûn-ı Hümâyûn'a kabûl ve bostancı ocağına kaydedildi. Orada ilm ü kitâbet öğrendi Tedrîcen tefeyyüz ederek Kozbekçiler halifesi oldu.

1111'de Amasyalı Sefer Ağazâde el-Hâc Mehmed Paşa emîrü'l-Hac oldukta me'zûnen beraber Hicâz'a gidip avdetde eski vazifesini aldı. Hayli müddet halifelikde kaldığından "Eski Ahmed Ağa" lakâbını aldı. Dârüssa'âde ağası Uzun Süleyman Ağaya çatdı.

1116 senesi cumadelûlâsının yirmi sekizinci günü sadr-ı a'zam olan Kalaylı Koz Ahmed Paşa'nın sadâretinde hizmet-i mühimmesi sebk eylediğinden cumâdelâhirenin yedinci günü Haseki Mustafa Ağa bostancıbaşı oldukta hamelecibaşıya takaddüm ederek haseki oldu.

1118 senesi şevvâlinin on yedinci günü bostancıbaşı Mustafa Ağa tekâ'üde sevk edildikte yoluyla bostancıbaşı oldu. Tedbîr ü sadâkati Sultân Ahmed-i Sâlisin itimâd ve emniyetini kazanıb 1123 senesi zilka'desinin **[608]** on dördüncü günü vezâretle kapudân-ı deryâ oldu.

1124 senesi zilhiccesinin on sekizinci günü İstanbul kâ'im-i makâmı olup teveccüh-i şâhâneye fevkalâde mazhar olarak erkân-ı devletin hased ü istirkâbını celb edecek bir nüfûz ve mevki kazandı.

1125 rebîülahirinde sadr-ı a'zam olan Pazârköylü Dâmâd Ali Paşa'nın istirkâbına binâ'en Ruslara zahîre satmak iftirası ile sene-i mezbûre zilhiccesi evâ'ilinde Musûl valiliğiyle İstanbul'dan atıldı. Yolda iken azli ile vatanı olan Amasya'ya gönderildi. 1126 senesi rebîülâhirinde vezâreti de ref edildi.

1126 senesi ramazânında ba'zı kuranâ şefâ'atiyle nâ'il-i afv-ı pâdişâhî olarak vezâreti ibkâ ve Rodos eyâleti tevcih edilmesi sadr-ı a'zamı kuşkulandırdığından Ruslara zahîre satmak bühtânına bir tezvîrât ilâvesiyle pâdişâhı fevkalâde kızdırdı.

Bî-çâre Ahmed Paşa Rodos'a vüsûlünde 1127 senesi saferinde sadr-ı esbak Süleyman Paşa ve aşçı vezîr **[609]** Abdurrahman Paşalarla beraber yok yere i'dâm edildi. Dâmâd Ali Paşa

da sadâreti uğrunda irtikâb etdiği cinâyetlerinin cezasını 1128'de gördü.

Vezîr-i müşârün-ileyh el-Hâc Ahmed Paşa müdebbir, sâdık, harb ü darbe kâdir, natûk, mizâc-gir, âlî-himmet, ehl-i hizmet idi. Bu yüzden Dâmâd Ali Paşa'nın rekâbet-i hırsından hayatını kurtaramadı. Birâderi Receb Paşa'dır.

Ahmed Efendi-Hüsâmzâde

Köprülüdür. Köprü ulemâsından Hüsameddîn Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Amasya'da Dâmâd Osmân ve el-Hâc İlyas Efendilerden tahsîl-i ulûm edib mücâz ve Köprü'de ders-i âm oldu.

1114'de Köprü'de dersiye meşrûtası olan Murâd Bey malikânesi uhdesine tevcih ve bu sûretle terfîh edildi. Tedrîs-i ulûma hasr-ı himmet, halka va'z ü nasihat ederek 1129 senesi zilhiccesinin yirmi üçünde vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan bir zât idi.

Diğer Hâfız Ahmed Efendi de ulemâdan bir ders-i âm olup **[610]** 1112'de Amasya'da Yörgüç Paşa Câmii şerîfinde imâm oldu. 1130 senesi evâilinde vefât etdi.

Ahmed Paşa-Sekbânzâde

Amasyalıdır. "Sekbân Ali Ağa" demekle meşhûr bir yeniçeri zâbitinin mahdûmudur. Erbâb-ı tımardan olup muhârebelerde yararlıklar gösterdiğinden 1115 senesi zilka'desinde serçeşme olarak temâyüz etdi. 1116 senesi cumadelahiresinin sekizinci günü Amasya sancağı Beyi oldu.

1118 senesi saferinin evâ'ilinde Sadr-ı a'zam Çorlulu Ali Paşa'nın dâmâd ve hazinedârı Amasyalı Hacı Feyzullahzâde Ahmed Ağa'nın sâye-i ikbâlinde Mar'aş Beylerbeyi oldu.

Ba'de'l-azl Kayseriyye mutasarrıfı ve 1123 senesi cumâdelâhiresinde sânîyen Amasya mutasarrıfı olarak Rus harbine me'mûr oldu.

1124 senesi cumâdelûlâsında Rumeli Beylerbeyiliği pâyesi ile Özi Beylerbeyi ve muhâfızı 1127'de Adana Beylerbeyi olarak Mora harbine me'mûr oldu. 1128 senesinde Mora'nın fethinde Kalus muhâfızı oldu. 1130 senesi evâsıtında vefât etdi. Mahdûmu Ali Bey'dir. **[611]**

Ahmed Efendi-Abdî Efendizâde el-Hâc

Amasya müverrihi Abdullah Paşa müderrisi Abdî Efendi'nin mahdûmu ve nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı es-Seyyid eş-Şeyh Ali Efendi'nin baba bir kardeşidir. Amasya fuzalâsından Pîrîzâde el-Hâc Hüseyin Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Ba'dehû Abdullah Paşa müderrisi sonra kasâbâta kadı, bir sene kadar Amasya nâibi olup 1131'de vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan bir merd-i edîb idi.

Diğer Helvacızâde el-Hâc Ahmed Efendi bin Mehmed Ağa da meşâhîr-i ulemâdan olup ba'zı medârise müderris olduğu halde 1133'de vefât etdi. Gümüşlüzâde Câmii şerîfinde çokca va'z ederdi.

Ahmed Ağa-Dedezâde

Köprülüdür. Köprülüzâde Fâzıl Ahmed ve Mustafa Paşaların liümmin dedesi olan el-Hâc Yûsuf Ağa evlâdından ve Köprü eşrâfından Dedezâde Küçük Ali Ağa bin el-Hâc Mustafa bin el-Hâc Yûsuf Ağa bin Ahmed Bey'in oğludur.

Züamâdan olup Köprülüzâde Fâzıl Numan Paşa'nın dâiresinde **[612]** perverde olup sadâretinde harem kethüdâsı oldu. Ancak akrabâsından sadr-ı müşârün-ileyhin babalığı olan kethüdâ-yı sadr-ı âlî Kitâbçı Ali Efendi ile birleşip Numan Paşa'nın sadâretden azline bâ'is olmuşlardı.

1122 senesi cumâdelâhiresinin yirmi ikisinde Numan Paşa'nın azlini müte'âkib Köprü'ye î'zâm edildi. Ba'dehû Köprü voyvadası olup 1134 senesi hudûdunda fevt oldu. Mahdûmu züamâdan Mahmûd Ağa olup 1149'da İstanbul'da vefât etdi. Bunun mahdûmları el-Hâc Yûsuf

Kâsım Ağalardır. Köprü'de "Hacı Kâsımzâdeler" bu Kâsım Ağa'nın evlâdıdır.

Ahmed Efendi-Antâbîzâde el-Hâc

Amasya ulemâsından Antâbî el-Hâc Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Merzifonî el-Hâc Mustafa Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm olup, pederinin vefâtında kendisine hayli emvâl ve emlâk intikâl etdiğinden vüs'at ü yesâra nâ'il oldu.

Ba'dehû Ayas Ağa Müderrisi olarak ulemâ arasında temâyüz edib birkaç defa a'yân ve hâciyân meclislerine azâ olduğu halde **[613]** 1136 sâlinden sonra vefât etdi. A'yân-ı ulemâdan idi. Mahdûmu el-Hâc Mustafa Efendi'dir.

Ahmed Efendi-Zeytunlu

Amasya'nın Zeytun kazâsı dâhilinde Kâmil karyesinden Mustafa'nın oğludur. "Kâmilî Ahmed Efendi" demekle meşhûrdur. Amasya Müftüsü Çorumlu Ahmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib bir müddet Amasya'da ders-i âm oldu.

Sonra Çorum'a gidip orada müderris olarak ikâmet etdi. Ba'dehû Zeytun, Mecidözü, Varay kazâlarına kadı olup 1127'de Çorum kadısı oldu. Orada mütesellim bulunan Kürd es-Seyyid İbrâhim Paşa birâderi Sarı Mustafa ve Mecidözü voyvadası Mihalluzâde Ömer Beyler gibi müteniffizâna istinâd ederek halka zulm ve te'addî etdiği şikâyetlerle anlaşıldı.

1128'de Gelgiras kadısı el-Hâc Osmân Efendi teftîşine me'mûren Mecidözü ve Çorum kazâsına gitdi. Badet-teftîş ba'zı mezâlime cür'et etdiği anlaşılmakla azledilip kudât defterinden kaydı terkin edilerek Zeytun'da **[614]** ikâmet ve 1138 hudûdunda vefât etdi. Ulemâdan idi.

Ahmed Ağa-Ali Kayazâde el-Hâc

Amasyalıdır. Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından Ali Kaya Ağa'nın mahdûmudur. Amasyalı Ammizâde Mehmed Paşa'nın ağalığında dâiresi vekîl-i harcı, vezâretinde kethüdâsı olup 1127 zilka'desinde efendisi tarafından Bender mütesellimi oldu.

1128 senesi evâ'ilinde paşası maktûl olmakla müsâdere edilen emvâlini teslîm-i hazîne edib Amasya'ya i'zâm edildi. 1135'de Amasya havâlisinde zuhûr eden eşkiyânın tenkîl ve istîsâlinde hizmeti görüldüğünden kapıcıbaşılık verildi.

1137 senesi muharreminde Amasya mütesellimi olup bir buçuk yıl kadar sancağı hüsn-i idâre ederek imdâd-ı seferî irsâlinde ibrâz-ı faâliyet etdi. 1138 senesi cumâdelûlâsında infisâl edib 1139 senesi hilâlinde vefât etdi. Müdebbir, şecî bir zât idi. Oğulları el-Hâc Mustafa, Ali, Erdoğdu Ağalardır.[70] **[615]**

Ahmed Ağa-Hacı Kadirzâde el-Hâc

Amasya şehir kethüdâsı iken 1112'de emîrü'l-Hâc Sefer Ağazâde el-Hâc Mehmed Paşa ile Hicâz'a gidip, avdetde urbân eşkiyâsı elinde şehîden vefât eden Hacı Mansur oğlu el-Hâc Abdülkadir Ağa bin Ali Ağa'nın mahdûmudur.

Müşârün-ileyh Hacı Mehmed Paşa'nın dâ'iresinde terbiye görüp vezâretinde hazinedârı 1114'de kethüdâsı, Kıbrıs valiliğinde kapıcıbaşı oldu. 1127'de vefâtı ile Amasya'ya avdet ederek meclis-i a'yân azâsı, 1136 senesi rebiülevvelinde Amasya mütesellimi oldu.

1137 senesi muharreminde harbe me'mûren İran'a gidip harb etdi. 1139'da mecrûhen avdet edib, 1140 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Kibâr-ı a'yândan bir hânedân idi. Mahdûmları el-Hâc Abdulkadir Mehmed Ağalardır. Birâderleri de Mehmed, Mustafa Ağalarla vüzerâdan Ali Paşa'dır.

---

70 Hacı Ali Ağazâde el-Hâc Hüseyin Ağa 1213'te ve mahdûmu el-Hâc Mehmed Ağa 1214'te bilâ-veled vefât edip birâderi Halil Ağa bin el-Hâc Ali Ağa vâris oldu.

Ahmed Efendi-Zanalı el-Hâc

Amasya'nın Zana köyünden Kara Ca'fer oğlu Mahmûd Ağa'nın mahdûmu ve ders-i âm Ortaköylü es-Seyyid el-Hâc Abdülvehhâb Efendi **[616]** bin es-Seyyid Süleyman bin es-Seyyid Abdülvehhâb bin es-Seyyid Şükrullah Çelebi ammesi Şerîfe Fatıma Hâtun binti es-Seyyid Abdülvehhâb'dan mütevellîd olup siyâdeti ana tarafındandır.

Pederi Amasya'da sipâhi kethüdâsı iken meşâhîr-i ulemâdan es-Seyyid el-Hâc Ali ve İğneci Ömer Ağazâde Abdullah Sânî Efendilerden ahz-ı ulûm edib ders-i âm olduğu esnâda 1093'de Hâce Sultân tekkesi vakfına mütevellî, 1095'de Atabeg Gâzi müderrisi oldu.

Bu sûretle teayyün ederek 1099'da Emîrler vak'asında medhûl olmakla Hicâz'a gidip takibâtdan kurtuldu. Ba'de'l-Hâc Medine-i münevverede bir yıl kadar mücâvir kalıp 1101'de avdetle Saçlı Emîr Ömer Ağa mahlûlünden Ya'kûb Paşa vakfına mütevellî, ba'dehû sânîyen Atabeg müderrisi, Pervane Bey Câmii vâ'izi, Mustafa Beyle Sinan Paşa evkâfından vazifedâr oldu.

1109'da Ya'kûb Paşa tevliyeti uhdesinden ref edilip Hâce Sultân vakfı mütevellîsi, mükerreren nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı oldu. 1114 senesi şa'bânında Amasya müftüsü, 1117 senesi ramazânında ma'zûl, ba'dehû meclis-i a'yân azâsı ve bir defa baş-a'yân olup 1140 senesi zilhiccesinde vefât etdi. **[617]**

Âlim, şer'îyede kâmil, ihtişâma mâ'il, vecîh, natûk, zarîf, zengin, sahî bir zât-ı şerîf idi. Amasya'da Zanalızâde sülâlesinin re'isi, cedd-i a'lâsıdır. Mahdûmları es-Seyyid Veliyüddîn, Şerîf Mehmed, Abdullah, Mahmûd, Ali Efendilerdir. Dâmâdı ammizâdesi Ca'fer Ağa bin Veli Ağa bin Ca'fer ve kerîmezâdesi sadr-ı esbak "Hubyârlı" demekle meşhûr es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'dır.

Mevâlîden es-Seyyid Şerîf Mehmed Efendi 1157'de vefât edib dâmâdı zâ'im Ali Ağa 1173'de vefât etdi. Bunun mahdûmu es-Seyyid Şerîf Mehmed Paşa'dır. Bunların evlâdına "Şerîfzâde" ve "Şerîf Paşa" da dendi.

Atabeg müderrisi es-Seyyid el-Hâc Abdullah Efendi 1160'da vefât edib oğulları es-Seyyid el-Hâc Ahmed, Mahmûd Efendilerdir. Hacı Ahmed Efendi "Bakırcı" demekle meşhûr olup evlâdına "Bakırcızâdeler" dendi. 1318'de vefât eden mevâlîden es-Seyyid Hâfız Nureddîn Mehmed Efendi bin es-Seyyid Mustafa Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi bunlardandır.

Atabeg müderrisi es-Seyyid Mahmûd Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Abdullah Efendi **[618]** de 1183'de vefât edib mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendizâde a'yândan Hâfız es-Seyyid el-Hâc Veliyüddîn Ağa ve birâderi yeniçeri serdârı es-Seyyid Mahmûd Tahir Ağa'dır. Bunlara "Zanalızâdeler" dendi. Hacı Veli Ağazâde es-Seyyid Ahmed Efendi Atabeg müderrisi iken 1281'de vefât edib mahdûmu ticâret re'isi es-Seyyid el-Hâc Mehmed Emin Efendi 1338'de mahdûmu Yüzbaşı Mustafa Nazif Efendi de 1333'de şehîden vefât etdi.

Ahmed Efendi-Pîrîzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Fuzalâdan ve silsile-yi ilmiyyemiz ricâlinden el-Hâc Hüseyin Efendi bin Pîrî Mehmed Efendi bin Hüseyin Çelebi mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ilm ü marifet ve müderris Ahmed Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ü te'allüm ederek beytü'l-mâl kâtibi oldu.

Ba'dehû Kadızâde Mustafa Paşa'ya divân efendisi olup Kapucuzâde el-Hâc Ahmed Paşa'nın sâye-i ikbâlinde hâcegân-ı divân-ı hümâyûn silkine girip tezkire-i sânî sonra cizye muhâsebecisi oldu. Bir müddet ma'zûl kalıb 1135'de yeniçeri efendisi oldu.

1136'da ma'zûl, 1137'de başmuhâsebe, 1138'de **[619]** sânîyen yeniçeri efendisi oldu. Ancak yeniçeri ağası Hasan Ağayı gücendirdiğinden 1139 senesi evâsıtında azliyle Amasya'ya gönderildi. 1141 senesinde vefât etdi. Âlim, hattât, mü'eddeb bir zât idi.

Ahmed Efendi-Hüsameddînzâde el-Hâc

Köprülüdür. Oranın ulemâsından Hüsameddîn Efendizâde el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib, Köprü'de ders-i âm ve Kaplan mezra'ası mutasarrıfı olarak müderris oldu. Orta Câmii şerîfinde yıllarca tedrîs ve tezkîre mülâzemet edib iştihâr etdi. Bir aralık Köprü müftüsü olup bir yıldan ziyâde iftâ ve badel-azl 1141 senesi şevvâlinin onuncu günü bilâ-veled-i zükûr vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan halûk, müteşerri' bir zât idi. Kerîmesi Sâ'ime Hâtun mezra'a-yı mezkûreye mutasarrıfe olup 1178'de vefâtı ile oğulları Müftüzâde eş-Şeyh es-Seyyid Sadullah, Ali Efendiler mezra'a mutasarrıfı olarak müderris oldular. Sâhib-i tercemenin biraderi Hasan Efendi de ulemâdandır. **[620]**

Ahmed Ağa-Sancızâde el-Hâc

Amasya sipâhilerinden Sancı Ali Ağazâde el-Hâc Hasan Ağa'nın oğludur. Bekir Beyzâde Ömer Paşa dâ'iresinde terbiye görüp mahdûmu Osmân Bey'in kethüdâsı ve baş-a'yânlığında şehir kethüdâsı oldu.

1133'de ba'zı ahvâlindan teftîş ve nefy edilip avdetinde meclis-i a'yân azâsı olarak hasmı olan Gürcüzâde Hacı İbrâhim Bey'i Samsun'a nefy edib yerine baş-a'yân ve 1140 muharreminde Amasya mütesellimi oldu. 1141 muharreminde ma'zûl ve 1142'de merhûm oldu. Sanâdîd-i a'yândandı. Mahdûmu el-Hâc Hasan Ağa'dır.

Ahmed Ağa-Pîrîzâde el-Hâc

Amasya eşrâfından el-Hâc Ali Efendi bin Pîrî Mehmed Efendi'nin mahdûmu ve Fâzıl Hüseyin Efendi'nin birâderzâdesidir. Pederinin vefâtından sonra meclis-i hâciyân ve a'yân azâsı ve şehir kethüdâsı olup 1143 sâlinden sonra vefât etdi. Diğer a'yândan Mumcuzâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Ağa bin **[621]** es-Seyyid Mustafa Ağa bin es-Seyyid Mehmed Ağa bin Kınalı Osmân oğludur. Sâdâtın eşrâfından olup 1144 sâlinden sonra vefât etdi. Kastamonu Beylerbeyi Seyyid Ahmed Paşa'nın birâderzâdesidir.

Ahmed Efendi-Muslîzâde

Amasyalıdır. Musliheddîn Mustafa Efendi bin İbrâhim Ağa bin Muslî Ağa'nın mahdûmu ve defterdâr-ı meşhûr el-Hâc İbrâhim Efendi'nin birâderidir. İstanbul'da tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve ba'de'l-imtihân müderris olup devr-i medâris-i mu'tâde etdikten sonra Dâru'l-hadîs-i Süleymaniyye müderrisi iken 1148'de vefât etdi. Kibâr-ı müderrisînden kâmil bir zât idi. Mahdûmu kibâr-ı kudâtdan Musliheddîn Efendi'dir.

Ahmed Ağa-Mumcuzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya eşrâfından es-Seyyid el-Hâc Hüseyin Ağa bin es-Seyyid Mehmed Ağa bin Kınalı Osmân Ağa'nın mahdûmu ve Seyyid Paşa'nın diğer birâderzâdesidir. Mukâta'ât mültezimi, avârız-ı nüzûl emini olarak ta'ayyün etdi.

Mükerreren nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı, meclis-i hâciyân ve a'yân azâsı oldu. İran muhârebâtında mâlen ve bedenen **[622]** hizmet etdiğinden sâdât baş-buğu ve dergâh-ı âlî gedüklüsü oldu. Avdetinde 1149'da vefât etdi. Kerîm, hânedân idi. Mahdûmları es-Seyyid el-Hâc Ali, Hasan Ağalardır.

Ahmed Ağa-Gözdaşoğlu el-Hâc

Amasya'da yeniçeri zâbitânından el-Hâc Yûsuf Ağa bin Gözdaş Mehmed Ağa bin Mustağa Ağa'nın oğludur. Bu da altmış yedi cemaâtinden bir yeniçeri olup alemdâr, defa'âtle Amasya serdârı ve İran muhârebâtında serdengeçtiler ağası, ba'dehû meclis-i hâciyân azâsı oldu. 1149 hudûdunda vefât etdi.

Diğer Kuloğlu Ahmed Ağa bin el-Hâc Halîl Ağa bin Mîr-livâ Mehmed Bey de sipâhi meşâhîrinden olup, mükerreren Amasya kethüdâyeri oldu. 1150 senesi hilâlinde vefât etdi.

Ahmed Paşa-Gül el-Hâc

Amasyalıdır. Hacı Feyzullah Mehmed Ağa bin el-Hâc Feyzullah Efendi bin İsmâil Efendi'nin mahdûmudur.[71] Genç bir yeniçeri iken Çorlulu Ali Paşa'ya 1112'de silahdârlığında intisâb ederek müşârün-ileyhe kendisini beğendirdi. Sonra teveccüh ve itimâdını kazanıp 1118'de Paşa sadr-ı 'azâm oldukta hazinedârı [72] ve ba'dehû **[623]** dâmâdı oldu. 1123'de paşanın vefâtında Amasyalı Kapıcızâde el-Hâc Ahmed Paşa'nın dâiresine intisâb edib 1125'de Hacı Ahmed Paşa'nın İstanbul kâim-makâmlığında silâhdar ağası ve kapıcıbaşı oldu. 1131'de Kamâme Kilisesinin tamirine mübâşir ve nâzır olup Kudüs-i şerîfe gitdi.

1132'de avdet edib gurebâ-yı yesâr bölük ağası ba'dehû gurebâ-yı yemîn ağası oldu. Bu esnâda Şehzâde Sultân Mahmûd'a gizlice intisâb ederek müşârün-ileyhin teveccühâtını kazandı. 1143 senesi rebîülevvelinde sultân-ı müşârün-ileyhin cülûsu ile ikbâli parladı. Uhdesindeki semen-i hisse-i ferâşeti sultân-ı müşârün-ileyhe teberrüken ferâgat etdi. [73]

1143 senesi cumâdelûlâsında Başbâkî kulu, recebinde çavuşbaşı olup, 1144 senesi rebîülevvelinde Topal Osmân Paşa'nın sadâretinde kethüdâ-i sadr-ı âlî oldu. Ancak Hâkimzâde Ali Paşa, sene-i mezbûrenin ramazânında sadr-ı a'zam oldukta zilka'desinde infisâl eylediyse de 1145 senesi şa'bânında ikinci defa kethüdâ-i sadr-ı âlî oldu.[74] **[624]**

1148 senesi muharreminde vezâretle şeyhü'l-harem ve Cidde vâlîsi olup Hicâz kıt'asına gitdi. 1148'de Mekke-i mükerremede mücâvir olan Amasyalı el-Hâc Ahmed Efendi'nin vazife-i yevmiyesini otuz para zam ile altmış paraya çıkardı.[75] 1149 senesi zilhiccesinde menâsik-i haccı ba'de'l-îfâ, 1150 senesi muharreminde Mekke-i mükerremede vefât etdi. Müdebbir, âl-i himmet, basiret-kâr idi.

Beyoğlu'nda Hüseyin Ağa Mahallesi'nde bir çeşmesi olup mahdûmları el-Hâc Ali Paşa ile ricâlden Feyzullah, Veliyüddîn, İsmâil Beylerdir. Kethûdası da Amasyalı Hacı Feyzullahzâde el-Hâc Hüseyin Ağa bin İsmâil Efendi bin el-Hâc Feyzullah Efendi idi. Bunun sâye-i ikbâlinde Amasya'da Hacı Feyzullahzâde sülâlesi temâyüz etdi.

Ahmed Efendi-Müftüzâde el-Hâc

Merzifonludur. Oranın müftüsü el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da İğnecizâde Fâzıl Abdullah Sânî Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib Merzifon'da ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm edib sonra Sultânîye-i Merzifon müderrisi oldu. **[625]**

İstanbul'da Anadolu kazaskeri olan Merzifonlu Dürrî Mehmed Efendi'nin himmeti ile 1139'da kadı olup 1146'da Gümüşhane kazâsından münfasılen Merzifon'da görüldü. Dürrî Mehmed Efendi'nin 1147 senesi cumâdelâhiresinde Şeyhülislâm olması üzerine Tokat mevleviyyetiyle dâhil-i silk-i mevâlî oldu. 1150 senesinde vefât etdi. Ulemâ-yı mevâlîden idi. Mahdûmu Abdurrahman Efendi'dir.

---

71 Ayasofya mahzeninde bulunan yeniçeri defterinde "Ahmed Mehmed Amasya" künyesi üzerinde "Hacı Feyzullahzâde Gül Ahmed Ağa" diye yazılı görüldü. Ferâşet defterinde "Amasyavî Ahmed Ağa" diye musarrahdır. Kezalik Hicaz defterinde Şeyhü'l-harem iken "Mekke-i Mükerremede mücâvir Amasyalı el-Hâc Ahmed Efendi'ye hemşehri olduğu için otuz para zâmm-ı vazife" ettiği yazılıdır.

72 Çorlulu Ali Paşa vakfiyelerinde "Hazînedâr-ı sadr-ı âlî Ahmed Ağa bin Mehmed" diye mestûrdur.

73 Ferâşet defterinde "Sümün-i hısse-i ferâşet bi-uhde-i pâdişâh-ı enâm Hazret-i Sultan-ı Azâm Mahmûd Hân an ferâgat Amasyalı Ahmed Ağa reis-i bevabîn-i dergâh-ı Ali" diye yazılıdır.

74 Sadr-ı 'azam Hakîmzâde Ali Paşa sahîbi tercemenin kayınpederi Çorlulu Ali Paşa'dan gördüğü siteme bina'en sahîbi terceme ile araları iyi değildi. Bu münasebetle İstanbul'a vusulünü müte'akip infisal ettirmiş pâdişâh da, Ali Paşa'ya rağmen bunun kethüdâlığını irade etmişdi.

75 Hicaz defterinde "Vali-i Cidde ve şeyhü'l-harem Ahmed Paşa Mekke-i mükerremede mücâvir Amasyavî el-Hâc Ahmed Efendiye hemşehri olmak takribi ile vazifesine yevmî otuz para zam edip altmış paraya çıkardığı yirmi iki zilhicce 1148" diye yazılıdır.

Ahmed Ağa-Türedîoğlu el-Hâc

Amasya eşrâfından el-Hâc Hüseyin Ağa bin Mehmed bin Celali Hüseyin Ağa bin Tokatî Kâsım Ağa'nın oğludur. On yedinci bölüğe yeniçeri kaydedilip hayli muhârebâta girdi. Mükerreren Amasya serdârı meclis-i hâciyân ve a'yân azâsı olup 1151 senesi hudûdunda vefât etdi. A'yân-ı zâbitândan idi.

Ahmed Ağa-Yakasıtellizâde el-Hâc

Amasya a'yânından el-Hâc Mustafa Ağa bin Ahmed Ağa bin Yakasıtelli Ali Ağa'nın oğludur. Ceddi sadr-ı esbak Nasuh Paşa ağalarından "Yakasıtelli" ve "telli" demekle meşhûr Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından Ali Ağa'dır. Buna "kafası telli" **[626]** ve "yakası yelli" denirdi.

Hacı Ahmed Ağa, Amasya'da Üçler Mahallesi'nde ikâmet ve iltizâmât ile ta'ayyün edib Meclis-i a'yân ve hâciyân azâsı defa'âtle şehir kethüdâsı oldu. 1153'de vefât etdi. "Yeşilli" demekle meşhûr, hânedân, sahî bir zât idi. Oğulları el-Hâc Mustafa, Bektaş Ağalara "Yeşillizâdeler" denirdi. Üçler kabristânında yol üzerinde medfûndur. Seng-i mezârı vardır. Hacı Mustafa Ağazâde, es-Seyyid el-Hâc Hasan Ağa ve Hacı Bektaş Ağazâde, el-Hâc Hasan Ağa ricâldendir.

Ahmed Efendi-Fazlızâde el-Hâc

Amasya ulemâsından Kâsım Bey Müderrisi el-Hâc Mustafa Efendi bin Hattât Ahmed Efendi bin Fazlullah Efendi'nin mahdûmudur. Merzifonî el-Hâc Mustafa Efendi'den vesâ'ir ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 1113'de pederinin kasr-ı yediyle Kâsım Bey Müderrisi oldu.

1135'de üstâdı Çorumlu Müftü Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendi'ye müsevvid ve emînü'l-fetvâ olup müşârün-ileyhin irtihâlinde bir müddet mahkeme kâtibi ba'dehû Amasya sancağı nâibi oldu. **[627]** Niyâbeti hitâmında yine mahkeme kâtibi ve meclis azâsı olduğu halde 1154'de vefât etdi. Âlim, kâtib, fakîh, ta'lîk-nüvis, nâfizü'l-kelim, vecîh bir zât idi. Oğulları es-Seyyid el-Hâc Mustafa, Ali Efendilerdir. Hacı Mustafa Efendi 1176'da vefât etdi. Oğulları es-Seyyid Feyzullah, Abdüsselam, Ahmed Efendilerdir. Hacı Ali Efendi de 1177'de vefât edib oğulları es-Seyyid Mehmed, Abdurrahman Ağalardır. Mehmed Ağazâde es-Seyyid el-Hâc Mehmed Emin Efendi meşhûrdur.

Ahmed Efendi-Amasyalı el-Hâc

Amasya ve İstanbul'da tahsîl-i ulûm edib mücâz ve ders-i âm oldu. 1135'de Mekke-i mükerreme'ye gidip, ba'de'l-Hâc orada mücâveret ve yevmî on para, ya'nî otuz akçe vazife-i dersiyye ile Harem-i şerîfde tedrîse mülâzemet etdi.

Cidde vâlîsi ve Şeyhü'l-harem Ebûbekir Paşa tarafından 1142'de yevmî yirmi ve diğer Cidde vâlîsi ve Şeyhü'l-harem Hacı Feyzullahzâde el-Hâc Ahmed Paşa tarafından da yevmi otuz para ki cem'an altmış para ya'nî yüzseksen akçe vazife-i dersiyye verilip Süleymaniyye müderrisi ve 1149'da Hanefiyye müftüsü olup **[628]** 1155 senesi ramazânında dâr-ı kudse intikâl etdi. Fâzıl, muhaddis, sâlih, müttakî bir zât-ı sütûde-simât idi.[76]

Ahmed Bey-Kurdzâde el-Hâc

Amasya a'yânından ve Mehmed Paşa bin Hızır Paşa ahfâdından el-Hâc Ali Bey bin el-Hâc Ahmed Bey bin Kurd Mehmed Bey'in mahdûmudur. Pederinin 1145 senesi evâ'ilinde vefâtı üzerine Hızır ve Mehmed Paşalar evkâfına mütevellî oldu.

Fakat amcâzâdesi Hüseyin Bey bin Mehmed Bey bin el-Hâc Ahmed Bey'in tevliyet iddiasına binâ'en tevliyeti, mahdûmu Ali Bey'e kasr-ı yed ve ferâgat edib 1155'de vefât etdi. On yıl kadar mütevellî olup meclis-i a'yân ve hâciyân azâsı olmuş kerîm, halîm hânedân idi.

---

76 Bu terceme Hicaz ve surre defterlerinden alındı.

Diğer meşâhîr-i a'yândan Peçelizâde el-Hâc Ahmed Bey bin Hasan Paşa da bu esnâda vefât etdi. Pervâne Bey Mahallesi hânedânından kerîm, sofrası küşâde, me'ârif-perver bir zât idi.

Ahmed Ağa-Sülûkîzâde el-Hâc

Amasya a'yânından olup 1127'de vefât eden el-Hâc **[629]** Mustafa Ağa bin Osmân Ağa bin Ali Ağa bin Pir Mehmed Çelebi bin Hızır Çelebi bin Sülûkî Mehmed Çelebi bin Hamza Çelebi bin Abdullah Çelebi bin Muhyiddîn Mehmet Çelebi bin İskender Bey bin Halîl Paşa'nın oğludur. Halk dilinde "Sülûkoğlu" demekle meşhûrdur.

Pederinin irtihâlinde Halîl Paşa ve Memi Çelebi bin İskender Bey ve Osmâncık'da Ferruhşâd Çelebi vâkıflarına mütevellî olup teayyün etdi. İran muhârebâtında nakdî mu'âvenetler ederek meclis-i a'yân azâsı olup 1156 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Üçler Mahallesi hânedânından idi. Oğulları; İbrâhim, Halîl, Osmân, Hüseyin Ağalardır.

Hacı Osmân Ağa 1193'de fevt olup oğulları es-Seyyid Mehmed, Ahmed Ağalardır. Mütevellî el-Hâc Hüseyin Ağa da 1222'de vefât edib oğulları Mustafa, Mehmed Ağalardan Mustafa Ağa, 1269'da ve bunun oğlu Osmân Ağa 1294'de vefât etdi. Bunun oğlu Mustafa Efendi 1318'de Isparta sancağı jandarma hesab me'mûru oldu.

Es-Seyyid Mehmed Ağa evlâdından eş-Şeyh Saîd Mehmed Efendi bin Şerîf Osmân Ağa bin es-Seyyid Mehmed Ağa bin el-Hâc Osmân Ağa da meşâyih-i Nakşibendiyyeden **[630]** olup 1267'de vefât etdi. Bunun mahdûmu es-Seyyid eş-Şeyh Mehmed Nuri Şemseddîn Efendi olup 1280'de Beşiktaşî Yahyâ Efendi Dergâhı şeyhi olduğu halde 1298'de vefât etdi.[77]

Ahmed Ağa-Topaloğlu

Köprülüdür. Orada Yeniçeri serdârı Halîl Ağa'nın oğludur. Bu da yeniçeri olup 1147'de İran harbine me'mûren on dördüncü bölüğün bayraktârı olarak Musûl tarafına gitdi.

Nadir Şâh muhârebâtında yıllarca bulunarak turnacıbaşılık pâyesini aldı. 1157 sâlinden sonra vefât etdi. Zâbit, şecî idi. Mahdûmu yeniçeri ağalığından vezîr olan meşhûr Topaloğlu Osmân Paşa'dır.

Ahmed Ağa-Kapancı el-Hâc

Amasya'nın eski Kethüdâ Mahallesi'nde sipâhi Mehmed Ağa'nın oğludur. Yeniçeri olup sonra Unkapanı'nda uzun müddet kapancı, ba'dehû Unkapanı kethüdâsı olarak teayyün ve kapancı diye iştihâr etdi. Kazandığı servet ü sâmânı sâyesinde meclis-i hâciyâna azâ olup 1157 senesi evâhirinde vefât **[631]** etdi.

Oğulları el-Hâc Mehmed, İsmâil Ağalardır. Hacı Mehmed Ağa'nın oğulları el-Hâc Abdullah, Ömer Efendilerle el-Hâc Ahmed Ağadır. Hacı İsmâil Ağa'nın oğulları da Hâfız Hasan, Hüseyin, Süleyman Ağalardır. Hacı Abdullah Efendi mahdûmları el-Hâc Hüseyin Zeki, Ahmed Efendilerdir. Bunlara "Kapancızâdeler" dendi.

Hacı Hüseyin Efendi mahdûmu el-Hâc Ömer Efendi 1244'de ve diğer mahdûmu el-Hâc Abdullah Efendi 1243'de ve Hacı Ömer Efendizâde el-Hâc Osmân Efendi 1273'de vefât etdiler. Hacı Ahmed Efendizâde Mehmed Kâmil Efendi 1335'de vefât edib oğulları ulemâdan Mehmed Şerîf Efendi ve avâmdan Ahmed İhsan Efendi ber-hayatdır.

Ahmed Efendi-Merâmî

Amasyalıdır. Bostancılar kethüdâsı Gözdaşoğlu Yakup Ağa bin Gözdaş Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Enderûn sarayına girip kilâr-ı hâssada terbiye gördü. 1125'de Amasyalı

---

77 Bu malumâtı kuyûd-ı vakfiye ve evrâk-ı resmîyeden ve Şeyh Mehmed Nuri Efendi mu'asır ve musâhibi Amasyalı Bakırcızâde Hâfız Mehmed Nureddin Efendi'den aldım.

el-Hâc Ahmed Paşa'nın **[632]** İstanbul kâim-makâmlığında kilâr-i hâssa kethüdâsı oldu.

1132'de Nevşehirli Dâmâd İbrâhim Paşa'nın tesâhubıyla küçük evkâf muhâsebeciliğiyle çerağ edilip silk-i hâcegân-ı divân-ı hümâyûna girdi. 1136'da Revân ordusu defterdârı olup ser-asker ve Tiflis vâlîsi Arifî Ahmed Paşa nezdine gitdi.

1138 senesi zilka'desinde Mısır'da asi beylerin emlâkini zapt ve idâreye me'mûren rüfekâsıyla Mısır'a gidip avdetinde birkaç yıl ma'zûl kaldı. 1143 senesi rebîülevvelinde Sultân Mahmûd Hân'ın cülûsu ile nâil-i teveccüh olup Sivas defterdârı oldu.

1145 senesi şevvâlinde cizye muhâsebecisi, 1148'de piyâde mukabelecisi olup manâsıb-ı hâcegânı devrederek 1155'de Anadolu muhâsebecisi 1156'da şıkk-ı sâlis defterdârı olduğu halde 1157'de vefât etdi. Eğrikapı'da medfûndur. Şa'ir, nakşibendîden müstahlef idi. Mısır'daki harekâtı kendisine olan teveccühata nakîsa vermişdi. Birâderleri el-Hâc Ebûbekir, Mustafa Ağalardır. **[633]**

Ahmed Ağa-Taşçızâde el-Hâc

Amasya sipâhiler meşâhîrinden Mehmed Ağa bin İsmâil Ağa bin Mehmed Ağa'nın oğludur. 1123'de yirmi dokuzuncu bölüğe sipâhi kaydedilerek Tiflis, Revân, muhârebâtında yararlıklar gösterdiğinden mükerreren Amasya kethüdâyeri ve 1141 gurre-i şevvâlinde Amasya sancağı mütesellimi oldu. 1142 senesi saferinde Revân harbine me'mûr olup gitdi. Sonra ser-asker Köprülüzâde Fâzıl Abdullah Paşa ma'iyetine me'mûr oldu. Müşârün-ileyhin şehâdetinde oldukça mühim muvâhazeler gördü. 1151'de tekrar İran harbine me'mûr olup 1158 senesinde vefât etdi.

Ahmed Efendi-Vâsî Çelebizâde es-Seyyid el-Hâc

Pervâne Bey vakfı mütevellîsi Yahyâ Efendi bin Habib Efendi bin Abdülvasi Çelebi bin Habib Çelebi bin Pîrî Ahmed Efendi bin Yahyâ Efendi bin Abdülvasi Çelebi bin Şemseddîn Ahmed Efendi bin Mehmed Çelebi bin Mü'eyyed Çelebi mahdûmudur. Mü'eyyedzâdelerdendir.

Büyük birâderi es-Seyyid Hâfız Mehmed ve Halfet Gâzi müderrisi eş-Şeyh Mahmûd Efendilerden ahz-ı ulûm ederek ders-i âm **[634]** ve üstâdının vefâtında Halfet Gâzi müderrisi, 1140'da Ya'kûb Paşa ve 1141'de Pervâne Bey vâkıflarına mütevellî 1147'de müsevvid ve eminü'l-fetvâ oldu.

Bu me'mûriyyetinde fazilet-i ilmiyyesi zâhir olup 1155'de Fîrûz Ağa Vakfı'nın tevliyeti nizâ'ında bâ-fermân-ı âlî müvellâ ve müte'âkib Amasya kadısı Fazlullah Efendi tarafından Amasya nâibi oldu. Niyâbeti hitâmında tedrîsine devam edib 1159 senesi rebîülahirinin yedisinde vefât etdi.

Âlim, fâzıl, edîb, "Hamdî" mahlasıyla şâir, ulûm-ı şer'iyyede mâhir, hasîb, talik-nüvîs bir zât idi. "Mu'înü'l-vâ'izîn" adlı bir eseri vardır. Zaman-ı tevliyetinde Pervâne Bey Câmii ve minâresini imâr ve ihyâ etdi. Diğer birâderi es-Seyyid Muhyiddîn Habib Efendi de âlim ve hattât idi.

Mahdûmları es-Seyyid Yahya, Mahmûd, Abdullah Efendilerdir. Bunların siyâdetleri ana tarafından Havzalızâdelere müntehîdir. Es-Seyyid Mahmûd Efendi'nin oğulları es-Seyyid İsmâil, Ahmed, Abdullah Efendilerdir. Es-Seyyid Abdullah Efendizâde, es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi fuzalâdandır. **[635]**

Ahmed Ağa-Telhîsîzâde el-Hâc

Esbak Amasya mütesellimi Amasyalı Telhîsîzâde Mustafa Ağa bin Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. 1123'de çavuşân-ı dergâh-ı âlî silkine dâhil ve üç bin akçe ze'âmete nâ'il olarak dâru's-saâde ağası Hasekisi olan Zanalı Ca'fer Ağa'ya dâmâd oldu.

1137 senesi cumâdelûlâsının altıncı günü pederi Mustafa Ağa'nın vefâtı ile bir müddet

kayın-birâderi Mirza Ali Paşa'nın kethüdâsı ve mutasarrıf olduğu sancakların mütesellimi oldu. Sonra diğer kayınbirâderi es-Seyyid Ahmed Paşa'nın devr-i ikbâlinde hazinedârı ve sadâretinde kapıcıbaşı oldu.

Ancak sadr-ı müşârün-ileyhin azline bâ'is olan irtikâbât buna nisbet edildiğinden 1155 senesi saferinde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın azlinde menkûb olup 1160'da vefât etdi. Üsküdar'da Karaca Ahmed Sultân mezârlığında medfûndur. Mahdûmları; el-Hâc Mehmed, Mustafa Ağalardır.

Ahmed Bey-Yörgüç Paşazâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya eşrâfından Yörgüç Paşa vakfı mütevellîsi el-Hâc Ömer **[636]** Bey bin Mustafa Bey bin Ali Bey'in mahdûmudur. Pederi Hacı Ömer Bey'in 1141'de vefâtı üzerine ammizâdeleri el-Hâc Mustafa Bey bin Osmân Bey bin ve Mehmed Bey bin Mehmed Beylerle müştereken ceddi Yörgüç Paşa ve Mustafa Bey vakıflarına mütevellî oldu. Ba'dehû hâciyân ve a'yân meclislerine azâ ve bir defa da Hacıbaşı olup 1162 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Ömer Bey de meşâhîr-i a'yândan olup hânedân idi.

Ahmed Efendi-Müderris el-Hâc

Amasya fuzalâsından Çorumlu Hâfız es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi'den ve Kürd Hâfız el-Hâc Ali Efendi gibi ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 1151'de Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa tarafından müceddeden imâr edilen Dâru'l-Hadîs-i Osmân Çelebi'ye ilk müderris oldu.

Buranın tedrîsine mevkûf olan Engün mezra'ası mutasarrıfı olup Bâyezîd Câmii şerîfinde tedrîs-i ulûm ederek 1163 senesi cumâdelâhiresinin yirmi sekizinde vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi. **[637]**

Ahmed Efendi-Mübârek Hâfız

Amasyalıdır. Hıfz-ı Kur'ân etdikten sonra biraz tahsîl-i ilm ü irfân edib Çilehâne şeyhi es-Seyyid eş-Şeyh İbrâhim Efendi'ye hizmet ve sohbet-i şerîfesinde tasfiyye-i derûn ederek 1140'da Ya'kûb Paşa Câmii kayyumu oldu. 1163 senesi recebinin yirmi dokuzunda vefât etdi. Meşâhîr-i sulehâdan müttakî, mübârek nefes, sâhib-i ilm ü ma'rifet, nîk-siret bir zât idi.

Ahmed Ağa-Sarı Beyzâde

Amasyalıdır. Mısır tüccârından ve Amasya a'yânından olup 1146'da vefât eden el-Hâc Hasan Efendi bin Abdullah Ağa bin Mehmed Bey bin Sarı Ali Bey'in mahdûmudur. Küçük yaşında enderûn sarayına girip hüsn-i terbiye gördü.

Tedrîcen tefeyyüz ederek 1141'de kapıgılâmı, 1151'de bâbü's-saâde ağası, nâmı diğerle kapıağası oldu. On üç yıl mevki'ini hüsn-i muhafaza ederek 1164 senesi rebîülevvelinde vefât etdi. Müdebbir, müstakîm idi. Atik Ali Paşa Câmii haziresinde medfûndur. **[638]**

Diğer Amasya a'yânından Tûredîzâde el-Hâc Ahmed Ağa bin el-Hâc Hüseyin Ağa'nın oğludur. Ba'zı vüzerâya hizmet ederek ta'ayyün etdi. Hacıbâşı ve meclis-i a'yân azâsı olup 1165 sâlinden sonra vefât etdi.

Ahmed Paşa-Hubyarlı es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır.[78] Amasya'nın şarkı şimâlisinde kâin, Zana, Zânâ karyesi eşrâfından Kara Ca'feroğlu Ca'fer Ağa bin Veli Ağa bin Ca'fer Ağa'nın mahdûmu ve Mirza Ali Paşa ile Zülfikar Ağa'nın liebin birâderidir.

Ceddi Ahıska Ağası olup giderken Erzurum'a vusûlünde 1093'de vefât eden Amasyalı

78 Müstakîmzâde Süleyman Sa'adeddin Efendinin "Tuhfetü'l-Hattâtîn"de yazdığı gibi Antalyalı ve Osmânzâde Tâ'ib Ahmed Efendinin "Hadîkatü'l-vüzerâ"da beyân ettigi gibi Foçalı değildir. Müşârün ileyhin Antalyalı yahud Foçalı olması bir zan ve tahminden ibarettir.

Veli Ağa'dır.[79] Pederi de Antalyalı Osmân Ağa'nın kethüdâlığından Foça Kazâsı voyvadası olduğu halde 1129'da vefât eden Ca'fer Ağa'dır. Kendisi Amasya'da takriben 1106'da doğdu. Foça'da büyüdü.

Pederinin Antalyalı Osmân Ağa kethüdâsı olduğu esnâda Osmân Ağazâde İsmâil Efendi ile beraber çalışıp hattât-ı meşhûr Mirahûr Câmii imâmı Emîr es-Seyyid Abdullah ve Fındıkzâde İbrâhim Efendilerden hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ü temeşşuk etdi. **[639]**

1123 senesi zilka'desinde Hubyâr Mahallesi'nde ikâmet eden mezkûr Antalyalı Osmân Ağa'nın i'dâmı üzerine açıkta kalan pederi, Foça Kazası voyvodası oldukta Osmân Ağa'nın birâderi olan Gümrükçü Ebûbekir Ağa'nın hânesine nakl-i mekân ederek tahsîline devam etdi.

Ya'ni o zamanın tabiri ile Ebûbekir Ağa'nın içoğlanı oldu. Tûl-i müddet Hubyâr Mahallesi'nde ikâmet etdiği münâsebetle "Hubyârlı" ve Ebûbekir Ağa'nın hânesinde ikâmet etdiği cihetle "Antalyalı Ebûbekir Ağa'nın yeğeni" dendi.[80] Hâlbuki tevellüd itibâriyle Amasyalı ve pederinin maskat-ı re'si itibârıyla Zanalıdır.

Bu esnâda Şehzâde Sultân Mahmûd'un lalası olan Amasyalı Hâce Alizâde Osmân Ağa'nın konağına gidip gelir. Bu Osmân Ağa'dan da hayli yardımlar görür idi. Kezalik Amasyalı Yûsuf Efendizâde Abdullah Efendi'den tahsîl-i ulûm edib "Her kalemde ve bilhassa hatt-ı divânîde güzîde ve her hünerde zerr-i Ca'ferî gibi tefevvuk-ı akrân müyesser" oldu.[81] **[640]** Müşârün-ileyhin siyâdeti ana tarafındandır. Vâlidesi sâdât-ı Hüseyniyyeden ve Amasya'nın a'yân-ı ulemâsından olup 1140 senesi zilhiccesinde Amasya'da vefât eden Atabeg müderrisi Zanalı es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi'nin kerîmesi Şerîfe Safiye Hâtun olduğu Amasya defter-i sâdâtında görüldü.[82]

Bir müddet Bâb-ı âlîde nişân kalemine devam edib devlet umûrunu da öğrendi. 1137 senesi rebîülevvelinde efendisi olan çavuşbâşı Antalyalı el-Hâc Ebûbekir Ağa vezâretle Cidde ve Habeş vâlîsi ve şeyhü'l-harem oldukta kethüdâsı olarak Cidde'ye gidip üç defa hâc etdi.

1140 senesi muharreminde Hacı Ebûbekir Paşa Mısır vâlîsi oldukta dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından olup 1143 senesi rebîülevvelinde Sultân Mahmûd Hân-ı Evvel taht-ı saltanata cülûs etdikte şehzâdeliğinde lalası olan Amasyalı Osmân Ağa kapıcılar kethüdâsı olmuş ve bir yıl sonra Rumeli Beylerbeyi pâyesi ile taltîf edilmişdi.

1145'de Ebûbekir Paşa Kapudân-ı deryâ olarak İstanbul'a geldikte Lala Osmân Paşa'nın sevk ve tarifi ile malûm-ı **[641]** pâdişâhî olduğundan Lala Paşa'nın 1147'de vefâtı üzerine kapıcılar kethüdâsı, 1149'da çavuşbaşı oldu.

1150 senesi şa'bânında kethüdâ-yı sadr-ı âlî ve zilka'denin yirmi üçünde Sadr-ı a'zam Yeğen Mehmed Paşa serdâr-ı ekrem olup sefere me'mûr oldukta rütbe-i vezâretle sadâret kâ'im-makâmı, 1151 cumâdelâhiresinde Aydın vâlîsi ve muhassılı olduysa da zilhiccesinde rikâb-ı hümâyûn kâ'im-makâmı oldu.

1152 senesi şa'bânında nişâncı olarak teveccüh ve itimâd-ı şâhâneye mazhâr olduğuna binâ'en 1153 senesi rebiülevvelinin yirmi yedinci günü sadr-ı a'zam oldu. Yirmi üç ay kadar mevki'ini muhâfaza edebildi.

Ancak tamah, haset, irtişâ gibi hâlât ile i'timâd-ı şâhaneyi kaybetdiğinden 1155 senesi

---

79 Amasya mahkemesi sicillâtında böyle mestûrdur.

80 Müşârün ileyhin cihât-ı vakfiye defterlerinde ismi "Yelken Ahmed Paşa" diye muharrerdir. Zurafâ arasında "Yeğen Ahmed Paşa" denmişdir. Şu'arâ-yı zamanından biri şu beytiyle bu zarâfeti şöyle anlatıyor:

"Yelken Ahmed Bekir Ağa Yegeni olsa nola
Yelkenin lâmını kaldırdı Yegen oldu ana"

81 "Tuhfetü'l Hattâtîn"de Süleyman Sâdeddîn Efendi böyle diyor.

82 Bu defter-i sâdât-ı Amasya belediye azâsından Şeyh Alizâde es-Seyyid Abdullah Efendi hânesinde bulundu. 1111 senesinde nakîbü'l-eşrâf es-Seyyid Osmân Efendi'nin hat ve hâtemiyle musaddak görüldü. Bu defterin münderecâtı 1334'te nakîbü'l-eşrâf bulunan es-Seyyid Ahmed Muhtar Bey Efendi'nin bâb-ı meşîhatında makâm odasında mevcut olan sâdât defterinde aynen müşâhede edildi. Amasya defter-i sâdâtı 1147'de tezyil edilmişdi. Bu zeyli de orada bulundu.

saferinin onbeşinci günü azl ve müsâdere edilerek Balık-hâne'de hapsedildi. Halefi İskeforlu es-Seyyid Hasan Paşa'nın şefa'âti ile afv buyrulup müte'âkiben Rakka vâlîsi oldu.

1156'da Rakka vilâyetinden azledildiyse de az müddet sonra **[642]** Sayda vâlîsi olup 1157 senesi muharreminde Şark ser-askeri ve Kars vâlîsi, zilka'desinde Halep, 1158 rebîülevvelinde Anadolu vâlîsi ve sânîyen Şark ser-askeri zilka'desinde sânîyen Halep, 1159 zilka'desinde Kandiye, zilhiccesinde sâlisen Halep vâlîsi oldu.

1160 senesi cumâdelâhiresinde Diyârbekir, zilhiccesinde Bağdâd vâlîsi, 1161 senesi rebîülevvelinde bi'l-isti'fâ İçel mutasarrıfı, ramazânın on dokuzunda Mısır vâlîsi olarak i'âdeyi itibâr etdi. 1163 senesi cumâdelûlâsında Adana, 1165 senesi şa'bânında rabi'an Halep vâlîsi olup, 1166 senesi rebîülahirinde Halep'de vefât etdi. Âlî-himmet, ma'ârif perver, müdebbir, fâzıl, muktedir bir vezîr idi. Tamah ve haseti, bir takım enderûn ağalarının sem-i şâhâneye ilkâ'atından ve irtişâsı da ma'iyyetinde bulunan kethüdâsı ve ba'zı ağalarının irtikâbâtından ibâret olduğunu hayrâtı göstermektedir.

İstanbul'da Hubyâr Mahallesi'nde Mehmed Efendi'nin mescidini yeniden yaptırıp minber vaz' ederek câmii şerîfe tahvil ve hademesine **[643]** vezâ'if tahsis etdi. Şehzâde civârında Hüsambey Mescidini i'mâr ve minber vaz'ıyle câmiye tahvil edib hademesine vezâ'if verdi. Aya kapısında Ahmed Çelebi mescidini, Bandırma tekkesini müceddeden imâr etdi. Sebil ve çeşme yaptırdı. Amasya'da Pîrînçci Mahallesi'nde Dâru'l-Hadîs-i Osmân Çelebi medresesini müceddeden imâr etdi.

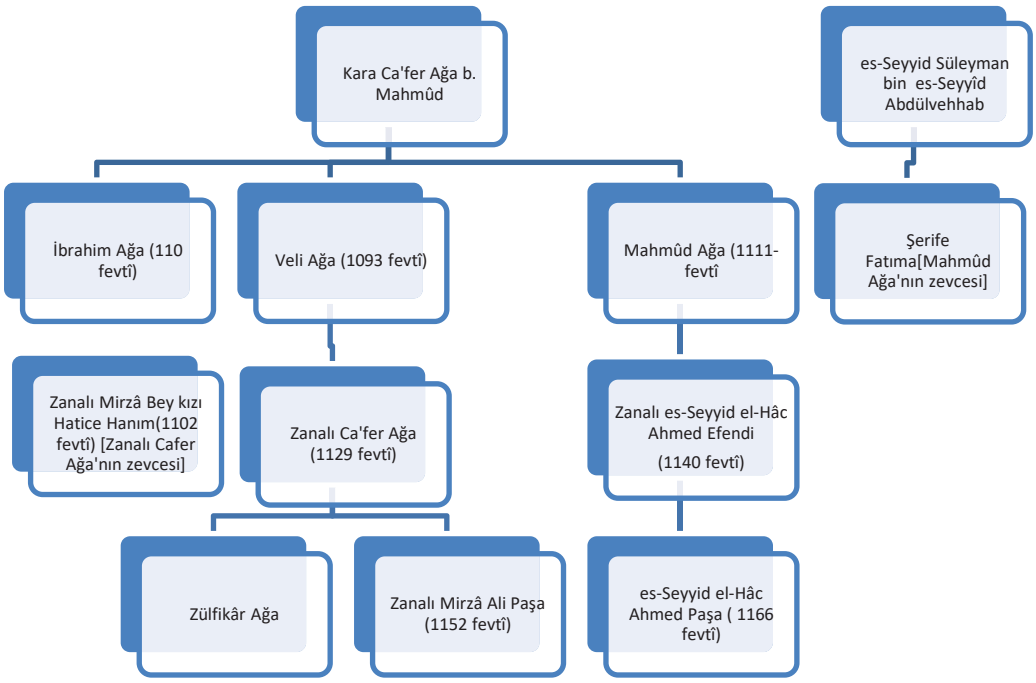
Mahdûmları es-Seyyid Ömer, Veli, Ca'fer Beylerdir. "Hadîkatü'l-Vüzerâ" zeylinde ve "Sicill-i Osmânî"de" 1123'de maktûl olan Osmân Ağa'nın akrabâsından Ca'fer Ağa sulbünden Foça'da tevellüd eyledi. Amcası Alâiyeli Hacı Ebûbekir Paşa'ya intisâb edib…" yazılıdır.

Hacı Ebûbekir Paşa'nın kuyûd-ı vakfiyesinde mukayyet ve müseccel vakfiyelerinde Antalyalı İbrâhim Ağa bin Hüseyin Ağa mahdûmu olduğu mûsârrahdır. Alâiyeli değildir. Birâderleri mezkûr Osmân Ağa ile tersane emini Hüseyin Ağa'dır. Bunların her ikisi de Antalyalı olup maktûldür.

Kezalik sâhib-i tercemenin pederi "Ca'fer Ağa bin Veli Ağa" olduğu da kendi vakfiyesinde ve Amasya sicillâtında mûsârrahdır. Binâ'en aleyh; es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa, Hacı Ebûbekir Paşa'nın **[644]** ne kardeşlerinden birinin oğlu ne de hemşîrezâdesi değildir ki yeğeni olsun.

Kezalik pederi Ca'fer Ağa ne maktûl Osmân Ağa'nın akrabâsından ne de Hacı Ebûbekir Paşa'nın birâderi değildir. 1101 senesinden 1110 sâline kadar Amasya'da amcazâdesi ve kayın-pederi Zanalı es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi'nin yanında idi. Foça'da değildi. Belki maktûl Osmân Ağa'nın 1114'de çavuşbaşılığında kethüdâsı olmuşdu.

Amasya sicillâtından ve defter-i sâdâtından anlaşıldığı üzere Hubyârlı es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın sülâle-i nesebiyyesi şöyledir.

[645] Zanalı Mirza Ali Paşa, 1151'de Selanik Beylerbeyi iken Çankırı sancağı ile cebecibaşı olarak İstanbul'a geldi ve 1152'de bu mansıbda vefât etdiği ve es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın birâderi olduğu, 1316'da mütâla'a ve tetkik etdiğim Selânîk Mahkemesi sicillâtında mukayyed iki kıt'a fermân-ı âlî ile müsbetdir.

Kezâlik bu Mirza Ali Paşazâde Ömer Beyle Hacı Ahmed Pâşazâde es-Seyyid Ömer Bey'in usûbet-i nesebiyye cihetinden akraba, ya'nî iki birâderin oğulları olduğu da bil-muhakeme sabît olduğuna dair olan ilâm-ı şer'i (1184) Amasya sicillâtında mevcutdur. Bu ilâm ile sadr-ı müşârün-ileyhin mu'tekası Ayşe Hânım zevci olan Ömer Bey bin Mirza Ali Paşa, o târîhte Amasya'da mübaya'acı olan es-Seyyid Ömer Bey bin es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'dan mirâsını ve vakfından hissesini almıştır.

Es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa, 1150 zilka'desinde vezâretle sadâret kâ'im-makâmı oldukta Amasya kazâsını mevsıle-i Süleymaniyye derecesine is'âd etdirdiğine dâ'ir istihsâl eylediği fermân-ı padişâhî, Amasya mâhkemesi sicillâtında müsecceldir.

Kezâlik hârem kethüdâsı Amasyalı Süleyman Ağa, Kapıcılar kethüdâsı **[646]** Amasyalı Hacı Efendizâde el-Hâc Ebûbekir Ağa, Selâm ağası birâderi Zülfikar Ağazâde Amasyalı Mehmed Ağa'dır. Eniştesi Amasyalı Telhîsîzâde Ahmed Ağa, yeğeni de Ahmed Bey bin Zanalı Mirza Ali Paşa'dır.

Zaman-ı ikbâl ü sadâretinde pek çok Amasyalılar tefeyyüz etmişlerdi. Bunların mecmû'u sadr-ı müşârün-ileyhin Amasya'ya alâka-i tâmmesini gösteren edille-i târîhîyedendir. Amasya'da Harem Kâhyası oğulları, Selamağası oğulları, Zanalı oğulları pek meşhûrdur.

Ahmed Ağa-Sarı Ahmed Oğlu el-Hâc

Amasya eşrâfından Hacı Hamza Bey mescidi vakfı mütevellîsi el-Hâc Mustafa Ağa bin Sarı Ahmed Ağa'nın oğludur. Altıncı bölükte mukayyed yeniçeri olup dört defa Amasya serdârı, İran muhârebâtında yüzbaşı, ba'dehû binbaşı, 1158 senesinden i'tibâren meclis-i a'yân azâsı oldu. 1167 hudûdunda vefât etdi. Oğulları, Mustafa, Abdullah Ağalardır. Köprü serdârı Ahmed Ağa da 1167'de vefât etdi. **[647]**

Ahmed Efendi-Mataracızâde eş-Şeyh

Amasyalıdır. Esbak kul kethüdâsı Mataracı Cebecioğlu İbrâhim Ağa bin Mehmed Ağa bin Osmân Ağa bin Mahmûd Ağa'nın mahdûmu olup Amasya ve İstanbul'da tahsîl-i ulûm ederek kürsî meşâyihi silkine girdi. Arab Câmii kürsî şeyhi oldu.

Hubyârlı es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'ya ve Hatîbzâde Nâ'ilî Abdullah Paşa'ya hemşehrilik sâ'ikası ile fazla te'alluk ve münâsebeti olduğundan bunların eyyâm-ı ikbâlinde merci-i enâm olup iştihâr etdi. Ba'dehû ilâveten Yeni Vâlide Câmii kürsî şeyhi de olup 1168 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Âlim, natûk, takrîr ü ifâdesi beliğ, mizâc-gîr bir zât idi.

Ahmed Rüşdü Efendi-Şeyh Alizâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya'da Darp-hâneci tekkesi şeyhi ve esbak nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı Amasya müverrihi müderris Abdî Efendizâde es-Seyyid eş-Şeyh Ali Efendi'nin mahdûmu olup es-Seyyid el-Hâc Rüşdü Ahmed Efendi diye meşhûr olduğundan tercemesi aşağıda harf-i "râ" da gelir.

Ahmed Efendi-Taşâbâdî el-Hâc Hâfız

[648] Taşâbâd (Erba'a) kazâsı dâhilinde Bidevî köyünden Halîl bin İbrâhim'in mahdûmudur. Küçük yaşında Amasya'ya gelip Sultân Bâyezîd mektebinde hıfz-ı Kur'ân etdikten sonra meşâhîr-i ulemâdan Çorumlu Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendi'den istifade-i ulûma başladı.

Kayyimzâde el-Hâc İsmâil Efendi gibi ulemâdan da ahz-ı ulûm ederek üstâdı olan es-Seyyid Mehmed Efendi'den tedrîse mücâz ve ders-i âm ve üstâdına dâmâd oldu. Tûl-i müddet tedrîs-i ulûma muvâzabet ederek pek çok talebe-i ulûma icâzet verdi. 1147'de Abdullah Paşa müderrisi, 1151 senesi cumâdelâhiresinde Amasya müftüsü oldu.

A'yânın yek-diğeriyle münâfeselerinden dolayı 1153 senesi şevvâlinde ma'zûl ve 1154 senesi cumâdelâhiresinde sânîyen Amasya müftüsü olup nüfûz ve ikbâli yükseldi. Amasya baş-a'yânı Gürcüzâde el-Hâc İbrâhim Bey'in tekallübüne karşı iğmâz-ı ayn etdiği isnâdıyla 1156 senesi zilka'desinde medrese ve fetvâdan azl ü hacr edildi.

Bununla beraber tedrîsâtına bir gün bile fasıla vermediğinden 1160 senesi cumâdelûlâsında fetvâ ve Fîrûz Ağa Medresesi'nden azledilen Ziyâreli el-Hâc Ömer Efendi'nin yerine Fîrûz Ağa Müderrisi ve 1161 **[649]** zilka'desinde fetvâdan istifa eden es-Seyyid eş-Şeyh Mustafa Efendi'nin yerine sâlîsen Amasya müftüsü oldu.

1162 senesi saferinin gâyesinde yine a'yânın münâkaşalarından dolayı azledildi. Mısır mîr-livâlığından gelip Amasya'da ikâmet eden Bekir Beyzâde el-Hâc Osmân Bey'in mazhar-ı takdîri olup yevmî altmış akçe vazife ile tefsîr dersine mülâzemet etdi. 1169 senesi rebîülevvelinin yedinci günü dâr-ı naîme rihlet eyledi. Fâzıl, muhakkik, ulûm-ı şer'iyye ve akliyyede mâhir, bahhâs, kana'âtkâr bir zât idi. Mahdûmları; es-Seyyid İbrâhim, Mehmed Emin Efendilerdir. Es-Seyyid İbrâhim Efendi İstanbul ulemâsından olup 1193'de vefât etdi. Es-Seyyid el-Hâc Mehmed Emin Efendi de Amasya Mahkemesi baş-kâtibi olup 1188'de vefât etdi.

Bunun mahdûmu Yörgüç Paşa müderrisi ve mahkeme kâtibi ve Amasya nâibi olup Caniklizâdelerin seyyi'âtına âlet olduğundan dolayı 1194'de maktûlen vefât eden es-Seyyid Ahmed Esad Efendi'dir. Bunun oğulları; es-Seyyid Mehmed, Numan Efendilerdir.

Ahmed Bey-Yeğen Bekirzâde el-Hâc

Amasyalı Rahtuvân el-Hâc Mehmed Paşa'nın yeğeni ve kethüdâsı **[650]** olan el-Hâc Ebûbekir Bey bin Osmân Ağa bin Şamlı Ali Ağa'nın mahdûmudur. Meşâhîr-i züamâdan olup üç defa Amasya mîralayı oldu. Sonra tekâ'üd edilerek meclis azâsı olduğu halde 1170 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Seyfullah Bey'dir.

Ahmed Efendi-Hacı İmâm

Merzifonludur. Tahsîl-i ulûm ederek orada ders-i âm ve 1153'de Alaca Minare Câmii şerîfine imâm ve kürsî şeyhi oldu. Va'azında Merzifon voyvodasının ve eşrâfının ef'âl ve harekâtına itirâz eylediğinden mükerreren azl ve nasb edilerek vâ'iz ve imâm olduğu halde 1171'de vefât etdi. Ulemâdan sâlih, kavvâl bi'l-hakk bir vâ'izdi. Mahdûmu Hâfız İbrâhim Efendi imâm olup 1201'de vefât etdi.

Ahmed Ağa-Dedezâde el-Hâc

Köprü a'yânından el-Hâc Mustafa Ağa'nın mahdûmudur. Tûl-i müddet Köprü a'yânı olarak pek ziyâde teneffüz edib 1171'de vefât etdi. Haseki el-Hâc Mehmed Efendi ile nüfûz yarışında galebe etmişdi. Diğer Köprülü el-Hâc Ahmed Ağa da kırkıncı bölükte mukayyed sipâhi olup Amasya kethüdâyeri **[651]** iki defa Köprü voyvodası oldu. Nadir Şâh muhârebâtında bulunarak 1172 hudûdunda vefât etdi. Şecî, müteneffiz idi.

Ahmed Bey-Hacı Paşazâde Hâfız el-Hâc

Amasya'da câmi ve medresesi olan Beylerbeyi Abdullah Paşa vakfı mütevellîsi meşâhîr-i züamâdan ve evlâdından el-Hâc Abdullah Bey bin Mehmed Bey bin Abdülkerîm Paşa bin Hüseyin Bey bin Hacı Abdülkerîm Paşa bin Hasan Bey bin Abdülkerîm Bey bin İskender Bey bin Abdullah Paşa mahdûmudur.

Bu da züamâdan olup 1158 senesi cumâdelûlâsının on dokuzunda pederinin vefâtı ile birâderleri Hüseyin, Abdülkerîm, Mehmed Beylerle ceddi Abdullah Paşa vakfına mütevellî oldu. Nadir Şâh muhârebâtında yararlıklar gösterip Amasya Alaybeyi olduğu halde 1172 senesi cumâdelâhiresinin on üçüncü günü vefât etdi. Mahdûmları es-Seyyid Hüseyin Abdülkerîm Beylerle vezîr es-Seyyid Abdullah Paşa'dır. Abdullah Paşazâde es-Seyyid Ahmed Bey de marûf idi.

Ahmed Bey-Zanalı Mirza Paşazâde el-Hâc

Amasyalıdır. Sadr-ı esbak Hubyârlı es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa birâderi **[652]** Mirza Ali Paşa'nın mahdûmu ve sadr-ı müşârün-ileyhin yeğenidir. Amasya züamâsından olup 1148'de Amasya Alaybeyi oldu. 1149'da İstanbul'a gidip amcası Hacı Ahmed Paşa'nın vekîl-i harcı ve sadâretinde kapıcıbaşı oldu.

Amcasının sadâretden azlinde kethüdâsı olarak devr-i bilâd edib vefâtında Üsküdar'a gelip ikâmet etdi. Yedi yıl kadar mütekâ'idâne mukîm olup 1173'de vefât eyledi. Karaca Ahmed Kabristanında Telhîsîzâde Ahmed Ağa'nın yanına defnedildi. Dâmâdı Silahdâr-ı şehriyârî Amasyalı Ahmed Ağa'dır.

Ahmed Efendi-eş-Şeyh es-Seyyid

Amasyalıdır. Derviş es-Seyyid Mehmed mahdûmudur. Amasya mevlevîhânesi şeyhi Sâlih Ulvî Dede Efendi hizmetinde tahsîl-i irfân ve ahz-ı adâb-ı mevlevîyân ederek tefeyyüz edib 1158'de mevlevîhâne şeyhi oldu.

1161'de maa ta'âmiye yevmi otuz akçe du'â-gûluk vazifesi verildiği defter-i du'â-gûyânda görüldü. Ba'dehû ta'ayyün edib meclis-i a'yâna azâ ve 1172'de baş-a'yân oldu. İki yıl kadar baş-a'yânlıkta kalıp 1174 senesi evâ'ilinde **[653]** dar-ı bekâya rihlet etdi. Mevlevîhâne derûnunda şeyhi yanında defnedildi.

Âlim, edîb, vecîh, natûk, vakûr, edebiyât ve Farisîyyeye âşinâ, kerîmü't-tab', sofra-ı in'âm-ı herkese küşâde olup beşûş idi. Mahdûmları es-Seyyid Mehmed, Mustafa Efendilere ve ahfâdına "Şeyh Ahmedzâdeler" dendi. Bunlardan bakkal el-Hâc Ahmed Efendi bin Abdullah Efendi bin es-Seyyid Mustafa Efendi 1268'de vefât etdi. Oğulları; el-Hâc Ahmed, Mustafa, İbrâhim Efendilerdir. Hâfız İbrâhim Efendi, "Şeyh Ağa" demekle ma'rûf olup 1316'da vefât etdi. Mahdûmları; Ahmed, Mustafa Efendilerdir.

Ahmed Bey-Kurdzâde es-Seyyid

Hızır ve Mehmed Paşalar evkâfına mütevellî olan el-Hâc Hüseyin Bey bin el-Hâc Ahmed Bey'in mahdûmu olup 1157'de pederinin vefâtı ile ceddi evkâfına mütevellî olduğu halde 1175'de vefât etdi. Kibâr-ı a'yândan ve meclis-i a'yân azâsından kerîm, küşâde-meşreb bir hânedân idi.

Ahmed Efendi-Karamânî Hâfız el-Hâc

[654] Amasya'da muhaddis-i meşhûr, Hıfzızâde el-Hâc Osmân Fa'ik Efendi'den ve Kürd el-Hâc Hâfız Ali Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Neşr-i ulûma himmet ederek iştihâr edib 1150'de Halfet Gâzi Medresesine müderris oldu.

1169'da Halfet Gâzi vakfına mütevellî olup vüs'ât ü yesâra erdi. 1176'da tevliyetle beraber vazife-i tedrîsinin nısfını mahdûmu es-Seyyid Abdullah Efendi'ye ve diğer nısfını da dâmâdı olan diğer es-Seyyid Abdullah Efendi'ye kasr-ı yed ü ferâgat etdikten sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi.

Ahmed Ağa-Meydan Ağası el-Hâc

Amasya'nın Hızır Paşa Mahallesi'nden olup esbak Amasya mütesellimi olan el-Hâc Hızır Ağa bin Ahmed Ağa'nın hafîdi "Hızıroğlu" demekle meşhûr Mustafa Ağa bin el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Hızır Ağa'nın mahdûmudur.

Altıncı bölükte mukayyed yeniçeri olup iştihâr ederek hayli müddet meydan ağası oldu. 1163'den itibâren altı defa Amasya serdârı olup tahsîlât vak'asında hizmeti görüldüğünden turnacıbaşı pâyesini aldı. 1172 muharreminde yedinci defa serdâr **[655]** olup sonunda meclis-i a'yân azâsı olduğu halde 1176'da vefât etdi. Nâfizü'l-kelim, âkil, müdebbir bir yeniçeri zâbiti idi. Amasya a'yânından Kâsım Ağazâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Ağa da bu esnâlarda vefât etdi.

Ahmed Efendi-Şeyhü'l-Kurrâ el-Hâc

Ali mahdûmudur. Hıfz-ı Kur'ân etdikten sonra Şeyhü'l-kurrâ Giritli Hâfız el-Hâc Mehmed Efendi'nin telâmizesinden Şeyhü'l-kurrâ Hâfız el-Hâc Yûsuf Efendi'den vücûh-ı kırâ'atı ve ulemâ-yı asrından fünûn-ı muhtelifeyi ahz ü ikmâl ederek mücâz ve ders-i âm oldu.

1147'de Sultân Hâtun Dâru'l-kurrâsı şeyhi olup pek çok hâfız yetiştirdi. Halkın büyük teveccühlerini celb ederek vücûh-ı Kur'ân talîmine hasr-ı evkât ve 1177'de vefât etdi. Halfet Gâzi Kabristanında medfûndur. Âlim, sâlih, mücevvid bir hâdim-i Kur'ân idi. Amasya a'yânından Hacı Bakizâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Ağa bin es-Seyyid el-Hâc Mehmed Ağa da 1177'de vefât etdi.

Ahmed Efendi-Müftüzâde Emîrü'l-Hac

Amasya müftüsü Çorumlu Hâfız es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi bin **[656]** Ya'kûb Bey'in mahdûmudur. Pederinden ve fâzıl-ı meşhûr İğnecizâde el-Hâc Abdullah Sânî, Kayyumzâde el-Hâc İsmâil Efendilerden ikmâl-i tahsîl etdikten sonra muhaddis-i meşhûr Hıfzızâde el-Hâc Osmân Fa'ik Efendiden de tefsîr ve hadîs ilimlerini alıp ders-i âm oldu.

Pederinin irtihâlinde Mehmed Paşa müderrisi olup Gümüşlüzâde Mahallesi'nde ikâmet ve câmi-i şerîfinde tedrîs-i ulûma himmet ederek "Emîr müderris" demekle iştihâr etdi. Bununla beraber âzim-i Hicâz oldukta Hicâz ve Şam fuzalâsından da istimâ'-i hadîs ve tefsîr ederek avdet etdi.

1148'de Şeyhülislâm ve Merzifonlu Dürrî Mehmed Efendi tarafından kendisine bir nişâne-i takdîr olarak İstanbul rü'ûsü verildi. Gençliğinde savt ü edâsı güzel olduğundan 1118'de Gümüşlüzâde Câmii şerîfine imâm olmuşdu. Lahn-ı Arab üzere Kur'ân okuduğundan câmii şerîf cemâati almaz oldu.

Câmii şerîf-i mezkûrun ittisâlinde Hâce Ahmed Paşa zevcesi, Fatma Molla Hâtun yaptırdığı medrese harâb olduğundan Hindî Paşazâde Ali Bey'in zevcesi diğer saraylı Fatıma Hâtun **[657]** sâhib-i tercemenin teşvîkiyle müceddeden ve tevsî'an ihyâ ederek medrese vezâ'ifini tayîn etdi.

İki defa icâzet verdikten sonra tefsîr-i kadı dersine muvâzabet ve Buharî-i sahîhini tedrîse himmet edib bunlardan da iki defa icâzet du'âsı meydân mûsâllâsında bir cemiyet-i azîme ile icrâ edildi. Bundan sonra Mehmed Paşa müderrisliğini mahdûmuna kasr-ı yed ü ferâgat edib vazife-i imâmete kanaât etdi.

Hâciyân ve a'yân meclisleri azâlığına ve Amasya müftülüğüne mükerreren intihâb edildiği halde hiç birini de kabûl etmedi. Bununla beraber her taraftan surreler yağar, gâyet münzevîyâne yaşardı. A'yândan kimsenin meclisine gitmez kimseden sadakât ve nüzûr kabûl etmezdi.

A'yân ve ulemâ kendisine arz-ı iştiyâk ederek Cuma günleri Sofizâde Mahallesi'nde kâin hânesinde ziyâret ederlerdi. 1176'da ikinci defa Tefsîr-i Kadı hatmine muvaffak olduğunu işiten Şeyhü'l-islâm Dürrizâde Mustafa Efendi Kudüs-i şerîf mevleviyyetini verdi. 1178 senesi rebîülahirinin yirmi yedinci gecesi seherinde dâr-ı kudse irtihâl etdi. **[658]**

Gâyet fâzıl, ulûm-ı şer'iyye ve akliyyede mütebahhir, tefsîr ve hadîsde mâhir, vâ'iz, müttakî, vecîh, sâdât-ı Hüseynîyeden bir emîr-i muhterem idi. Hazret-i Pîr İlyas Halvetî civârında medfûndur. Sinni doksana varmıştı. Mahdûmlarından Mehmed Paşa müderrisi es-Seyyid Abdurrahim Efendi 1197'de ve hafîdi es-Seyyid Mustafa Efendi 1244'de ve bunun mahdûmu es-Seyyid Ahmed Efendi 1246'da vefât etdi. Bunlar da Mehmed Paşa müderrisi idiler. Diğer mahdûmu es-Seyyid Mehmed Sa'id Efendi'dir.

Ahmed Efendi-Hıfzızâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya kudâtından el-Hâc Abdurrahman Efendi bin el-Hâc Hâfız Ali Efendi bin Hıfzı Abdurrahman Efendi'nin mahdûmudur. Amcası Hâfız el-Hâc Osmân Fa'ik Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm, Torumtay müderrisi, ba'dehû kadı oldu. 1176'da müderrisliği üstâdının mahdûmu ve dâmâdı olan es-Seyyid el-Hâc Abdülganî Efendi'ye kasr-ı yed edib, 1179 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Ulemâ-i kudâtdan idi.

Ahmed Ağa-Sarı Beyzâde

Amasyalıdır. Züamâdan el-Hâc Mehmed Bey bin Ahmed Bey bin Mehmed Bey bin Sarı Ali Bey'in mahdûmudur. Gençliğinde saray-ı hümâyûna girip tefeyyüz ederek tülbend ağası, 1169'da çuhadâr-ı **[659]** şehriyârî oldu.

Bir müddet mazhar-ı iltifât-ı padişâhî olamadığından mâdûnunda bulunan ağaların silahdârlığa irtikâ etmelerinden münkesirü'l-hâtır iken, 1177'de silahdâr-ı şehriyârî oldu. Bir buçuk yıldan ziyâde hizmet-i padişâhîde bulunup, 1179 senesi evâ'ilinde ma'zûl ve sene-i mezbûre şa'bânında merhûm oldu. Vüzerâdan Sarı Beyzâde Mehmed Paşa bunun himmeti ile vezâret almıştı.

Ahmed Ağa-Dizdârzâde el-Hâc

Kal'a-i bâlâ dizdârı Osmân Ağazâde el-Hâc Hüseyin Ağa'nın mahdûmudur. Erbâb-ı tımârdan olup Maramul ve Yavru malikâneleri ile tûl-i müddet kale dizdârı oldu. 1171'de oğlu Mahmûd Ağa'ya terk-i hizmet edib aşağı indi. Meclis-i a'yân azâsı olup 1180 senesi hilâlinde vefât etdi. Diğer mahdûmu Amasya müftüsü el-Hâc Hüseyin Efendi'dir.

Ahmed Efendi-Murâd Beyzâde el-Hâc

Amasya a'yânından el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Ahmed Ağa'nın mahdûmudur. İstanbul'da defterdâr el-Hâc Yûsuf Efendi'ye **[660]** intisâb ederek dâ'iresinde perverde olup müşârün-ileyhe dâmâd oldu. Mektûbî-i defterî kalemine girip tefeyyüz ederek mektûbî-i defterî

olarak hâcegân-ı divân-ı hümâyûnundan oldu.

1171 senesi saferinde Sultân Mustafa Hân-ı Sâlîsin cülûsunda masraf-ı şehriyârî olup 1176 senesi şevvâlinde naklen baş-muhâsebeci, 1178'de haremeyn muhâsebecisi oldu. 1180'de bundan azledilip 1181'de vefât etdi. Kudâtdan diğer Köprülü Ahmed Efendi de Kübceğiz kasabasında ma'zûlen 1181'de vefât etdi.

Ahmed Bey-Rahtuvan Paşazâde el-Hâc

Amasya a'yânından el-Hâc Ali Bey bin Rahtuvân el-Hâc Mehmed Paşa mahdûmudur. Amcası el-Hâc İbrâhim Bey'in dâ'iresinde büyüdü. Vefâtında a'yân sırasına girdi. Meclis-i a'yân azâsı olup 1160'da baş-a'yân, sene-i mezbûre cumâdelûlâsında Amasya mütesellimi oldu.

1161 senesi saferinde mütesellimlikten ma'zûl olup 1162 senesi cumâdelâhiresinde sânîyen ve 1163 saferinde sâlîsen Amasya mütesellimi oldu. 1170'te tahsîlât vak'asında hüsn-i hizmet eylediğinden **[661]** kapıcıbaşı, 1172 saferinde râbi'ân ve 1174 ramazânında hâmisen ve 1179'da sâdisen Amasya mütesellimi ve defa'etle baş-a'yân oldu.

1181'de üçüncü defa Hicâz'a gidip menâsik-i hâccı ifâdan sonra avdet ederken 1182 senesi rebîülevvelinde vefât etdi. Âkil, kâmil, sahî, nâfizü'l-kelim bir hânedân idi. Mütevellîsi olduğu Taşhân derûnunda bir mescid-i şerîf ve altında bir şadırvân yaptırıp su getirdi.

Mahdûmu el-Hâc Ali Bey de meşâhîr-i a'yân olup Gümüşlüzâde Câmii şerîfine va'ziye yaptı. Hacı Ahmed Bey'in kölesi el-Hâc Yûsuf Ağa da a'yândan olup mahdûmları Hâfız Mehmed Efendi ile Kâsım Paşa'dır. Ricâl-i devletden, Selîm Sabit Efendi de bunun evlâdındandır. Bunlara "Hacı Yûsuf Ağazâdeler" dendi.

Ahmed Ağa-Damgacı el-Hâc

Amasya'nın Karatay Mahallesi eşrâfından ve züamâdan Usûlzâde Ömer Bey'in mahdûmudur. Bu da züamâdan olup Nadir Şâh muhârebâtında yararlıklar gösterdi. Hayli müddet damga mukata'ası mültezimi olarak servet ü sâmân kazanıb **[662]** "Damgacı Ağa" diye meşhûr oldu.

Ba'dehû hâc edib avdetde Meclis-i hâciyân ve a'yân azâsı, 1173'de şehir kethüdâsı olup 1175'de ma'zûl ve 1176 senesi rebiülevvelinde sânîyen şehir kethüdâsı ve 1179 şevvâlinde ma'zûl ve 1183'de merhûm oldu.

1174'de Sultân Bâyezîd Câmii şerîfine her Cuma günü takrîr-i hadîs ve tefsîr olunmak, Buharî ve Müslîm sahîhlerini okutmak üzere dersiyye vaz' edib dış ormanda iki kıt'a bağını vakf ve dâmâdı meşâhîr-i muhaddisînden Sekü köylüzâde el-Hâc Hâfız Osmân Efendi'ye tevcih etdi. İçerişehir'de Şeyh mescidini yeniden yaptırdı.

Oğulları Hâfız Ömer, Mehmed, Osmân Ağalardır. Ömer Ağazâde el-Hâc Osmân Ağa ve Hâfız el-Hâc Mehmed Ağazâde Alemdâr Süleyman Paşa ile Hâfız Ömer, Ahmed Efendilerdir. Alemdâr Süleyman Paşazâde Mehmed Reşid Bey Selanik defterdârı oldu. Bunun mahdûmu Mehmed Ragıb Beyzâde Mahmûd Şevket Bey Çorum müdde-i umûmî muâvini iken 1325'de vefât etdi. Hoş-sohbet bir zât idi. **[663]** Evlâdına "Damgacızâdeler" dendi.

Ahmed Efendi-Hâfız

Lâdiklidir. Dâru's-sa'âde ağası kâtibi Hacı İsma'il Efendi bin Mehmed birâderi İbrâhim Efendi'nin oğludur. Enderûn-ı hümâyûnda tahsîl-i ilm ü edeb ederek tefeyyüz edib çuhadâr ve 1174 cumâdelâhiresinde silahdâr-ı şehriyârî oldu.

Amcası Hacı İsma'il Efendizâde çavuşbaşı Mehmed Sâ'id Efendi'nin kerîmesi Fatıma hanımla evlendi. 1175 evâilinde silahdârlıktan azledilip bâ-rûtbe-i hâcegânî 1177'de Haremeyn muhâsebecisi oldu.

1178'de azledilip 1179'da cizye muhâsebecisi oldu. 1180'de azledilerek hâcegânlık rütbesinin ref'iyle dergâh-ı âlî kapıcı başılığına tahvil edib ordu-yu hümayûna me'mûren

Rumeline gitdi. Ba'dehû devr-i hidemât ile 1189'da Kaftan ağası olarak Hicâz'a gitdi. Avdetde 1190 senesi rebîülevvelinde Ereğli'ye vusûlünde vefât etdi.

Mehmed Rıfat Efendi adlı bir küçük oğlu kaldı. Kadıköyü'nde kâin, menzil ve bağçesini vakfedib tevliyeti kayın-vâlidesi Zeynep Hânım'ın vakfı tevliyetiyle birlikte zevcesi Fatma Hânım'a tevsi' edildi. 1232'de bu vakfın kâ'im-makâmı sadr-ı a'zam kethüdâsı Amasyalı Selîm Sabit Efendi idi.

Ahmed Ağa-Hacı Kadirzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya'nın Kübceğiz Mahallesi eşrâfından 1177'de vefât eden Hacı Kadirzâde Hâfız el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Mustafa Ağa bin el-Hâc Abdülkadir Ağa'nın mahdûmu ve rikâb-ı hümâyûn kethüdâsı el-Hâc Hüseyin Ağa'nın yeğenidir.

Pederinin irtihâlinde hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ olarak teayyün etdi. 1182'de Rus harbinde birâderi el-Hâc es-Seyyid Mustafa Ağa ile yüz elli nefer gönüllü asker tedârik edib baş-buğ olduğu halde harbe gitdi.

1183'de Amasya mutasarrıfı Sadık Mehmed Paşa ve miftâh ağası Mehmed Paşa'nın muvaffakiyyetlerini te'min ederek yararlıklar gösterdiği halde 1184'de bu paşaların inhizâm ve Mehmed Paşa'nın şâhâdeti üzerine asker tedârik etmek üzere birâderi ile beraber avdet etmişlerdi.

Bunların hasmı olan Canikli Hacı Ali Paşa bu türlü avdetlerini firâra hamlederek bî-çâreleri firârî göstermiş olduğuna binâ'en 1184'de istihsâl etdiği fermân üzerine **[664]** Amasya'da i'dâm etdirdi. Amcaları el-Hâc Hüseyin Ağa'yı da müşkîl bir mevki'ye düşürdü. Hânedân idiler.

Mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Mehmed Ağa meşâhîr-i a'yândan olup 1243 sâlinden sonra vefât etdi. Bunun hafîdi Amasya evkâf baş-kâtibi iken Arnavutluk'da Çamlık sancağı evkâf müdürü olup 1331'de Amasya'da vefât eden es-Seyyid el-Hâc Mehmed Nuri Efendi ile es-Seyyid el-Hâc Mustafa Rıfat Efendi'dir. Hacı Nuri Efendizâde Ahmed Atıf Efendi ber-hayat idi.

Ahmed Ağa-Çuhadarzâde el-Hâc

Amasya'nın Hâtunîye Mahallesi eşrâfından el-Hâc Mehmed Ağa bin Çuhadâr-ı şehriyârî Ahmed Ağa'nın mahdûmudur. Meclis-i a'yân azâsından olup 1182'de Rus harbine gitdi. Üç yıl kadar harb ederek 1185'de şehîden vefât etdi. Diğer Sancızâde el-Hâc Ahmed Ağa bin el-Hâc Hasan Ağa da a'yândan olup bu muhârebelerde vefât etdi. Köprü a'yânı Hasekizâde el-Hâc Ahmed Ağa bin Haseki el-Hâc Mehmed Efendi de bu târîhlerde vefât etdi. **[665]**

Ahmed Efendi-Ankara Müftüsü el-Hâc

Lâdiklidir. Amasya'da Îydîzâde el-Hâc Mustafa Efendi'den tahsîl-i ulûm etdiği esnâda 1142 vak'ası zuhûruna binâ'en Ankara'ya gidip orada hânkâh müderrisi iken 1155 senesi şevvâlinde vefât eden Ankaralı İbrâhim Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu.

1163'de Ankara'da medrese-i Eminîye müderrisi olup şöhret-i ilmiyyesine ve fazl ü takvâsına binâ'en Ankara müftüsü de oldu. Ba'de'l-azl hastalanıp 1185'de müderrisliğini tilmîzi olan es-Seyyid İbrâhim Efendi'ye kasr-ı yed ü ferâgat ederek senesi ahirinde vefât etdi. Fuzalâdan muttaki', müteşerri' bir âlim idi.

Ahmed Efendi-Du'âcızâde

Merzifonludur. Orada Kara Mustafa Paşa Câmii Kürsî şeyhi olan Abdullah Efendi bin Du'acı Mehmed Efendi mahdûmudur. Amasya'da Îydîzâde el-Hâc Mustafa Akif Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib avdetle ders-i âm ve pederi mahlûlunden Kara Mustafa Paşa Câmii Kürsi şeyhi oldu. **[666]** 1165'de Merzifon a'yânı el-Hâc Ali Ağa'nın "şifâ-i şerîf" tedrîs edilmek üzere yaptırdığı Medrese-i Şifâ'iye müderrisi olup neşr-i ulûma himmet ve "şifâ-i şerîf" tedrîsine muvâzabet

ederek 1186 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve sülehâdan bir zât idi.

Ahmed Efendi-Çelebi Müftüzâde es-Seyyid el-Hâc

Köprülüdür. Esbak Köprü Müftüsü Osmâncıklı Çelebi es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da muhaddis-i meşhûr Hıfzızâde Hâfız el-Hâc Osmân Fa'ik, fâzıl-ı meşhûr Îydîzâde el-Hâc Mustafa Akif Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib avdetle ders-i âm ve Fâzıl Ahmed Paşa müderrisi oldu.

Bundan sonra Köprü meclis-i a'yânında a'zâ ve defa'âtle müftü olup fevkalâde iştihâr etdi. Köprü a'yânı Hasekî el-Hâc Mehmed Efendi ile beraber olup Köprü kazâsını hüsn-i idâre ederek 1187'de ma'zûlen vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan nüfûz ve servet sâhibi, fakîh, vakûr, vecîh, müdebbir zât idi.

Ahmed Ağa-Hacı Feyzullahzâde es-Seyyid el-Hâc

[667] Esbak şeyhü'l-harem Amasyalı Gül Ahmed Paşa'nın kethüdâsı olan dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından Hacı Feyizzâde el-Hâc Hüseyin Ağa bin el-Hâc İsmâil Efendi'nin mahdûmudur. Pederinin amcazâdesi olan müşârün-ileyh Gül Ahmed Paşazâde el-Hâc Ali Paşa'nın dâ'iresinde perverde oldu.

1170'de Ali Paşa'nın kapudanlığında kethüdâsı olup 1171 saferinde müşârün-ileyhin azl ü nefyinde Amasya'ya geldi. Bir müddet a'yân ve hâciyân meclislerine azâ, mükerreren hâcıbaşı, nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı, 1184'de anbar emini, bir aralık mübâya'acı olup 1188 senesi evâhirinde vefât etdi. Aşağı Pirler civârında medfûndur. Hânedân, kibâr-ı a'yândan idi.

Ahmed Efendi-Kırmacızâde Hâfız el-Hâc

Mevâlîden Amasyalı el-Hâc Hüseyin Efendi bin el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Ali Ağa bin Kırmacı Mehmed Ağa'nın mahdûmudur.

Bade't-tahsîl ders-i âm ve meşâhîr-i şuâradan Noktacızâde es-Seyyid Sadık Mehmed Efendi'ye dâmâd ve kasabâta kadı oldu.

Yıllarca hâciyân ve a'yân meclislerine azâ ve hâcıbâşı olup 1189'da vefât etdi. A'yân-ı ulemâ ve kudâtdan **[668]** idi. Mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Abdullah Efendi 1222'de vefât etdi. A'yân-ı ulemâdandır. Diğer mahdûmu es-Seyyid Mustafa Sâlim Efendi'dir.

Bunun (Abdullah Efendi'nin) mahdûmları es-Seyyid Ahmed, Ali, Mehmed Efendilerdir. Helkis Mahallesi imâmı olan es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi 1249'da vefât edib oğulları es-Seyyid el-Hâc Ali Tevfik, Ahmed Efendilerdir. Ali Tevfik Efendi 1269'da vefâtıyla mahdûmu a'yân-ı memleketden es-Seyyid el-Hâc Mehmed Şükrü Efendi de 1324'de vefât etdi.

Ahmed Bey-Gürcüzâde Yeğen el-Hâc

Amasya eşrâfından Ali Bey bin el-Hâc İbrâhim Bey bin Mehmed Bey'in mahdûmu ve Gürcüzâde es-Seyyid Halîl Paşa bin Mustafa Paşa bin el-Hâc İbrâhim Bey'in yeğenidir. Genç iken zü'amâdan oldu.

1175 târîhinden itibâren üç dört defa Amasya mir-alayı, 1185 zilhiccesinde Amasya mutasarrıfı olan amcazâdesi es-Seyyid Halîl Paşa tarafından Amasya mütesellimi ve 1186'da ma'zûl olup harbe gitdi. Müsâlâhada avdetle 1190 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Mahdûmları, Mehmed Rıfat, **[669]** Abdullah Abdî Beylerdir.

Ahmed Ağa-Hacı Velizâde el-Hâc

Amasya'da Sultân Bâyezîd evkâf-ı mütevellîsi el-Hâc Veli Ağa mahdûmu olup İstanbul'da tefeyyüz ederek kapıcıbaşı sipâhiler ağası, baş-bâkîkulu olup 1190 senesi hilâlinde vefât etdi. Diğer Amasyalı **Ahmed Ağa** bin Ali Ağa da 1168'de silahdâr ocağında seksen yedinci bölüğe kaydedilip tedrîcen terakkî ederek silahdâr ocağı kethüdâsı oldu. Bu târîhlerde

vefât etdi. "Bâlioğlu" demekle marûf idi.[83]

Ahmed Efendi-Hıfzızâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya eşrâfından Abdullah Efendi bin el-Hâc Hâfız Ali Efendi bin Hıfzı Abdurrahman Efendi'nin mahdûmudur. Bade't-tahsîl 1169'da Halfet Gâzi müderrisi, müte'âkiben vakfı mütevellîsi olarak ta'ayyün etdi. Meclislere azâ oldu.

1176'da tevliyeti mahdûmu es-Seyyid Abdullah Efendi'ye ve 1189'da tedrîsi de diğer mahdûmu es-Seyyid Mahmûd Efendi'ye kasr-ı yed ü ferâgât edib 1190'da vefât etdi. A'yân-ı ulemâdan, natûk, cerbezeli, hânedân idi. **[670]**

Ahmed Paşa-Tuzpaşazâde es-Seyyid

Merzifonludur. Vüzerâdan ve Vidin ser-askeri iken 1152'de maktûlen vefât eden Merzifonî Tuz Mehmed Paşa mahdûmudur. Pederinin i'dâmında Merzifon'a gelip hayli müddet menkûb oldu. 1171'de Gümüş madeni emini olarak temâyüz etdi.

1175'de Merzifon voyvodası olarak 1178'de sevkiyat işlerinde ibrâz-ı hizmet edib kapıcıbaşı, 1180 senesi cumâdelâhiresinde bâ-rûtbe-i mîr-i mîrâni, Van muhâfızı ve 1181 senesi saferinde Amasya mutasarrıfı olup harbe me'mûren Rumeli'ne gitdi.

1182 senesi rebîülevvelinde Ruslara esir olup nekbet gördü. 1184'de esâretden tahlis edilerek Merzifon'a geldi. 1187'de Adana, 1188 senesi evâhirinde sânîyen Van Beylerbeyi olup 1191 hudûdunda ma'zûlen vefât etdi. Secî, talihsizdi.

Ahmed Efendi-Hacı Bilâlzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya a'yânından el-Hâc Osmân Ağa bin el-Hâc Bilâl Efendi bin Mehmed mahdûmudur. Ceddi Hacı Bilâl Efendi Kocacık Mescidi **[671]** mü'ezzini iken mevlevîhâne vakfı mütevellîsi olarak ta'ayyün etmişdi. Sahîb-i terceme pederinin vefâtında hâciyân ve a'yân meclislerine azâ, 1184'de hâcîbaşı 1185'de baş-a'yân oldu. 1186'da münzevî ve 1191'de merhûm oldu. Kibâr-ı a'yândan idi.

Ahmed Ağa-Hacı Kadirzâde el-Hâc

Amasya a'yânından el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Abdülkâdir Ağa'nın mahdûmudur. 1141'de pederinin vefâtı üzerine amcası Ali Paşa'nın ağalığında dâ'iresine girdi. Orada terbiye görüp vezâretinde hazînedârı oldu.

1164'de Ali Paşa'nın vefâtında diğer amcazâdesi el-Hâc Hüseyin Ağa'nın yanında kaldı. Ba'dehû kapıcıbaşı olarak devr-i bilâd etdi. Hacı Hüseyin Ağa'nın rikâb-ı Hümayün kethüdâlığında baş-bâkî kulu olup 1191 senesi evâhirinde ma'zûlen vefât etdi.

Ahmed Efendi-Kıldırzâde Hâfız

Köprülüdür. Yeniçerilerden Kıldır Mehmed'in oğludur. Köprü ve Amasya'da ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve Köprü'de Abdulganizâde Câmii şerîfinde kürsî şeyhî oldu. **[672]** Hayli müddet tezkîr ve ibadetle meşgûl olduğu halde 1191'de vefât etdi. Sâlih, mutesallib, bir zât idi. Mahdûmu "Şehîd Müftü" demekle meşhûr es-Seyyid eş-Şeyh Mustafa Efendi'dir.

Ahmed Efendi-Çilzâde el-Hâc

Köprülüdür. Çiloğlu Hâfız Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Îydîzâde el-Hâc Mustafa Akif Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib Köprü'ye avdetle ders-i âm oldu. Hayli müddet tedrîs-i ulûma nasb-ı nefs edib icâzet verdi.

---

83 Buna Bâlîzâde denmişdi. Orman Bağlarında bir mescid-i şerîf bina etmişdir. Oğulları Hafız Ahmed, Mehmed Efendiler bu mescide imâm olup, Mehmed Efendi 1204'te vefâtıyla Ahmed Efendi müstakillen imâm oldu.

1171'de Abdülkerîm Ağa medresesi müderrisi, üç defa da yedi yıl kadar Köprü müftüsü oldu. 1192 senesi evâ'ilinde dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Meşâhîr-i ulemâdan fâzıl, gâyet fakîh, vakûr, müteşerri', mü'eddeb bir kâmil idi.

Amasya ulemâsından es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi bin el-Hâc Mustafa Efendi de kâmil bir ders-i âm olup 1192'de vefât etdi. Dâmâdı Emîr İmâmzâde es-Seyyid Ebûbekir Efendi ve kayın-pederi el-Hâc Mustafa Efendi de ulemâdan idiler.

Ahmed Efendi-Müftü Şeyh

Gümüşlüdür. Amasya'da Îydîzâde el-Hâc Mustafa Akif **[673]** ve Laz İbrâhim Efendilerden tahsîl-i ulûm edib Gümüş'te ders-i âm ve 1162'de Eslimiş köyünde kâin Şemseddîn Efendi Tekkesi şeyhi ve Gümüş'te Halîl Paşa müderrisi oldu.

Ba'dehû mükerreren Gümüş müftüsü olup 1192'de zâviye-i mezkûre meşîhatını mahdûmu es-Seyyid Ömer Reşid Efendi'ye ferâgat etdi. Sene-i mezbûre evâhirinde vefât etdi. A'yân-ı ulemâ ve meşâyih-i Nakşibendiyyeden olup sâlih, müteşerri', fakîh, sahî, hânedân idi.

Ahmed Ağa-Murâd Beyzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya'nın Bâyezîd Paşa Mahallesi eşrâfından el-Hâc Mehmed Ağa mahdûmudur. Vüzerâdan Amasyalı Sarı Beyzâde Mehmed Paşa dâ'iresinde selâm ağası olup dergâh-ı âlî gediklisi olarak temâyüz etdi.

Ba'dehû Rus muhârebâtında ba'zı hizmetler görüp dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından oldu. 1188'de bade's-sâliha avdet edib Amasya mukâta'ât emini olduğu halde 1193 senesi evâsıtında vefât etdi. Müdebbir, hânedân bir zât idi. **[674]**

Ahmed Ağa-Avkatlızâde

Mecidözlüdür. Oranın ber-vech-i malikâne mutasarrıfı olup 1184'de vefât eden kapıcıbaşılardan el-Hâc Ali Ağa bin Avkatlı İbrâhim Ağa bin Süleyman'ın mahdûmudur. Pederinin Üsküdar'da ikâmeti esnâsında Mecidözü kazâsına ber-veçh-i mâlikâne mutasarrıfı oldu.

Yozgat sancağı mutasarrıfı Çapanzâde Mustafa Bey'in mu'în ve hem ayârı, dost u vefâdârı olduğundan Amasya sancağı mutasarrıfı Caniklizâde Miktad Ahmed Paşa ve Pederi Hacı Ali Paşa ile Mustafa Bey arasında cereyân eden muhârebede 1193 senesi şevvâlinde maktûlen vefât etdi. Nehhâb ü vehhab, şedîdü'ş-şekîme bir hânedân idi. Oğulları el-Hâc Ali, Mehmed Ağalardır. Fındık Mustafa Paşa bunun yerini tutdu.

Ahmed Efendi-Gedikzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya ulemâsından Gedik el-Hâc Hasan Efendi bin Halîl'in mahdûmudur. Pederinin vefâtında ta'ayyün edib hâciyân ve a'yân meclislerine azâ, 1189'da Hacıbaşı olup 1193 senesi evâhirinde vefât etdi. Gümüşlüzâde Mahallesi eşrâfından kerîm, hânedân idi. Gümüşlüzâde Câmii mü'ezzinlerine vazife **[675]** tayîn ederek ba'zı akârâtını vakfetdi.

Ahmed Efendi-Bakırcı es-Seyyid el-Hâc

Amasya ulemâsından Zanalızâde es-Seyyid Abdullah Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Pederinin vefâtında Hâce Sultân zâviyesi vakfına mütevellî ve 1160 senesinden itibâren hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ olarak iştihâr etdi.

1185'de Rus harbinden hâsıl olan kaht u gala zamanında fukarâ-i halka bakır ölçeği ile meccânen zâhire ve tohumluk verdiğinden "Bakırcı" unvanını aldı. Adını bakır iken sehâsıyla gümüş etdi. 1195 senesinde vefât eyledi. Meşâhîr-i a'yândan, nâfizü'l-kelim, gınâ ve sehâ sâhibi bir hânedân idi.

Oğulları es-Seyyid el-Hâc Mustafa Abdullah Ali, Mahmûd Efendilerdir. Es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendizâde şehir kethüdâsı es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi de 1248'de ve bunun

mahdûmu mevâliden Hâfız es-Seyyid Nureddîn Mehmed Efendi de 1318'de vefât etdi. Bunlara "Bakırcızâdeler" dendi.

Ahmed Efendi-Hocazâde Hâfız

Amasya'da Gök Medrese nakîbi ders-i âm Hâce Mehmed Efendi'nin **[676]** mahdûmudur. 1137'de pederinin vefâtı ile nakîb olup tahsîl-i ulûm ederek Halfet Gâzi mu'îdi ve ders-i âm oldu. Sonra Torumtay Câmii kürsî şeyhi olup hayli müddet tezkîr ü ibâdetle iştigâl etdi.

1195'de vazîfe-i nekâbeti dâmâdı olan es-Seyyid Ali Efendi bin Mustafa Efendi'ye kasr-ı yed edib senesinde vefât etdi. Âlim, vâ'iz bir pîr-i muhterem idi. Mahdûmu es-Seyyid Hâfız Abdurrahman Efendi de mu'îd-i Halfet ve Torumtay Câmii vâ'izi olup dâmâdı es-Seyyid Ali Efendi 1205'de ve mahdûmu es-Seyyid Abdurrahman Efendi de 1220 senesi şevvâlinde vefât etdi.

Ahmed Ağa-Hacı Efendizâde el-Hâc

Amasya a'yânından ve dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından el-Hâc Ebûbekir Ağa bin Mustafa Ağa bin Sarı Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Meşâhîr-i a'yândan olup nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı es-Seyyid el-Hâc Zeynelâbidin Ağa'nın dâmâdı ve hâciyân ve a'yân meclisleri a'zâsı ve 1161 senesi muharreminde baş-a'yân ve şa'bânında Amasya mütesellimi oldu.

1166 senesi saferinde sânîyen ve 1167 şa'bânında sâlisen Amasya **[677]** mütesellimi olup 1170'de tahsîlât vak'asında hüsn-i hizmet ederek kanlı bir muhârebenin önünü aldığından dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı rütbesiyle taltîf edildi.

1171 senesi muhareminde ikinci defa baş-a'yân 1182'de hâcıbaşı, 1185'de sâlisen baş-a'yân olduysa da Amasya mutasarrıfı Canikli Hacı Ali Paşa'ya mümâşât edemediğinden kûşe-i uzlete çekildi.

1193'de Çapanzâde Mustafa Bey'e mâddeten yardım edib Caniklileri târ u mâr etdi. 1194'de yine hâcıbaşı olup 1195 şa'bânında Caniklizâde Miktad Ahmed Paşa'nın Amasya mutasarrıfı olarak gelmesiyle Yozgat'a gitdi. 1196 senesi evâ'ilinde vefât etdi.

Meşâhîr-i a'yândan nâfizü'l-kelim, zengin, sahî, müdebbir bir hânedân idi. Vezîrâne yaşar emîrâne söylerdi. Mahdûmları es-Seyyid el-Hâc Ebûbekir, Mustafa Ağalarla mevâlîden es-Seyyid el-Hâc Zeynelâbidin Efendi'dir. Birâderi el-Hâc Mustafa Ağa surre-i hümâyûn emîni olup 1201 senesi rebiü'l-evvelinde hâc yolunda vefât etdi.[84] Bunun mahdûmu **[678]** es-Seyyid el-Hâc Ebûbekir Ağa da ricâl-i devletdendir.

Ahmed Bey-Yörgüç Paşazâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya a'yânından Yörgüç Paşa Vakfı mütevellîsi el-Hâc Ömer Bey bin el-Hâc Osmân Bey'in mahdûmu olup pederinin vefâtında birâderi es-Seyyid el-Hâc Ali Beyle ceddi Yörgüç Paşa vakfına mütevellî, hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ oldu. 1197 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Mahdûmları es-Seyyid el-Hâc Hasan Mehmed Beylerdir.

Ahmed Efendi-İmâmzâde

Köprülüdür. İmâm el-Hâc Ebûbekir Efendizâde Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Îydîzâde el-Hâc Akif Mustafa ve İstanbul'da Amasyalı Küçük Hâfız Mehmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib 1162 muharreminde müderris ve ders-i âm olup 1191'de Selanik Mollası oldu. 1197'de vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdandır. Haydar Paşa'da medfûndur.

84 Diğer birâderi el-Hâc Mehmed Ağa olup mahdûmu Nişâncı Abdunnâfî Efendi 1237'de vefât etti. Haydar Paşa'da medfûndur. Bunun mahdûmu Defterdâr Mehmed Sa'id Bey'dir.

Ahmed Efendi-Nûreddînzâde es-Seyyid el-Hâc

Lâdiklidir. Sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed Kebîrü'r-Rifâî evlâd-ı kirâmından Rifâî tekkesi şeyhi ve mütevellîsi es-Seyyid eş-Şeyh **[679]** Ali Efendi bin es-Seyyid Mehmed Efendi bin es-Seyyid Nureddîn Çelebi mahdûmudur. Ceddi es-Seyyid Mehmed Efendi'nin 1114'de vefât etdiği yılda doğdu. Amcası es-Seyyid eş-Şeyh Nureddîn Efendi bin es-Seyyid Mehmed Efendi'nin 1158'de vefâtı ile pederi şeyh ve mütevellî oldu.

Pederinin vefâtından sonra ceddi tekkesi şeyhi ve vakfının mütevellîsi olup 1188'de Canikli Hacı Ali Paşa'nın şerrinden kaçıp İstanbul'a gitdi. 1194'de Hicâz'a gidip avdette ammizâdesi olan Tülbend ağası Lâdikli es-Seyyid Abdullah Ağa'nın sevk ü tarifi ile Sultân Abdülhamid-i Evvelin huzûruna girdi.

Sultân-ı müşârün-ileyhin nâ'il-i iltifâtı olup 1197 senesi evâsıtında vefât etdi. İstanbul'da Eğrikapıda medfûndur. Ulemâ-yı meşayihten bir pîr-i muhterem idi. Mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi ve biraderi de es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi'dir.

Ahmed Efendi-A'mâ Hâfızzâde el-Hâc Hâfız

Amasya'da "A'mâ Hâfız" demekle meşhûr Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Pederinin güzel sesiyle kazandığı servet-i **[680]** mühimmeye konup teayyün ederek hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ ve Canikli Hacı Ali Paşa'ya intisâb ederek sâhib-i nüfûz oldu.

1193'de Caniklilerin firârında bir müddet menkûb olup 1195'de i'âde-i ikbâl edib meclis-i a'yân a'zâsı olduğu halde 1198'de vefât etdi. Halk arasında "Köroğlu" demekle meşhûr, nâfizü'l-kelim ve hânedân idi.

Ahmed Efendi-Müftüzâde es-Seyyid el-Hâc

Merzifonludur. Ulemâdan Merzifon müftüsü Ömer Efendizâde el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Îydîzâde Hacı Mustafa Akif ve Laz İbrâhim Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib avdetle Merzifon'da ders-i âm ve pederinin irtihâlinde yerine Hacı Ramazân (Ramazânîye) Medresesi müderrisi oldu.

Ba'dehû Merzifon müftüsü olup 1188'de Canikli Hacı Ali Paşa'nın cabbârâne hareketi ile azledilerek Amasya'ya celb ve hapsedildi. Üç ay sonra fidye-i necât olarak bütün varını verip kurtuldu.

1193'de Hacı Ali Paşa'nın ve evlat ve etbâ'ının firârında yine Merzifon müftüsü oldu. 1196'da Caniklizâde **[681]** Mikdat Ahmed Paşa Amasya mutasarrıfı olup geldikte azledilip 1199'da vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan vakûr, metîn, vecîh, zî-servet bir zât idi. Serveti Hacı Ali Paşa'nın şerrine uğratdı.

Ahmed Ağa-Şehirli el-Hâc

Amasya'nın Üçler Mahallesi'nden Mehmed bin Hamza oğludur. Genç iken güzel ve gürbüz olduğundan Bekir Beyzâde Ebûbekir Paşa dâ'iresine aldı. Paşa'nın sâye-i ikbâlinde tefeyyüz ederek kethüdâsı olup nüfûz ve servet kazandı.

Paşanın vefâtında mukata'ât iltizâmında iştihâr edib meclis-i a'yân a'zâsı oldu. 1200 senesi hilâlinde vefât etdi. Oğulları; el-Hâc Mehmed, Hamza Ağalardır. Hacı Mehmed Ağa'nın oğulları İbrâhim, Mustafa Ağalar olup, İbrâhim Ağazâde el-Hâc Mustafa Efendi meşâhîr-i ulemâdandır. Bunlara "Şehirli Oğulları" dendi. Hamza Ağazâde diğer el-Hâc Mustafa Efendi de ulemâdandır.

Ahmed Bey-Kesdikzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya'nın Sarachâne Mahallesi eşrâfından ve a'yân-ı züamâdan **[682]** el-Hâc Mehmed Bey bin el-Hâc Mustafa Bey'in mahdûmudur. Bu da züamâdan olup 1186 târîhinden itibâren üç, dört defa Amasya mîr-âlâyı oldu. 1200 senesi hudûdunda vefât etdi. Eşrâftan, hânedân bir zât idi. Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Bey'dir.

Ahmed Ağa-Kepce

Yeniçeri zâbitânından olup mükerreren Amasya Serdârı, Hacı Ali ve Mikdat Ahmed Paşalara intisâb ederek her meclise a'zâ oldu. Meydandaki bağı ve önünde yaptırdığı dolap "Kepçe Ahmed bağı", "Kepçe Ahmed dolabı" diye zamanımıza kadar meşhûr oldu.

1201 hudûdunda vefât etdi. Her işe karışır, sözünü yürütür, iş-güzâr bir yeniçeri idi. Oğlu el-Hâc Mehmed Ağa da kendisi ayârında bir serdâr idi. Amasya kalesi dizdârı el-Hâc Ahmed Ağa da sipâhi meşâhîrinden olup 1198'de dizdârlıktan azledilerek bu esnâlarda vefât etdi.

Diğer Köprü eşrâfından Hacı Kâsımoğlu el-Hâc Ahmed Ağa bin Dedezâde el-Hâc Kâsım Ağa da yeniçeri serdârı ve **[683]** Rus harbinde serdengeçtiler ağası olup 1202'de vefât etdi. Dedebaşı mezârlığında medfûndur. Köprü a'yânından idi. Birâderi el-Hâc Mehmed Ağadır.

Ahmed Bey-Hacı Torunzâde el-Hâc

Köprülüdür. Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından esbak Amasya mütesellimi Dedezâde el-Hâc Torun Ya'kûb Ağa bin el-Hâc Ahmed Ağa bin el-Hâc Ali Ağa bin el-Hâc Mustafa Ağa bin el-Hâc Dede Yûsuf Ağa'nın oğlu za'im el-Hâc Mehmed Bey'in mahdûmudur.

Pederinin vefâtında za'im olup tefeyyüz ederek Amasya mîr-âlâyı olduğu halde Rus harbine gitdi. Ba'dehû Canikli Hacı Ali Paşa'ya intisâb ederek Köprü voyvadası oldu. Çumuluzâde Hacı Ali Bey'e karşı vaziyet aldı.

1193'de Hacı Ali Paşa ile evlâdının firârında kûşe-i uzlete çekilip 1196'da yine Köprü voyvodası oldu. Çumuluzâde Hacı Ali Paşa'yı Köprü'den çıkardı. 1203'de vefât etdi. Oğulları Mehmed, Ömer Beylerdir. Ömer Bey'in ahfâdından Ömer Bey bin Hasan Bey bin Mehmed Bey bin Köprü Belediye a'zâsından iken 1321 zilhiccesinde **[684]** vefât etdi. Sade-dîl bir kimse idi. Oğlu Hasan Bey taht-ı vesâyete alındı.

Ahmed Efendi-Veli Efendizâde Hâfız

Amasya'da Hızır Paşa müderrisi iken vefât eden Veliyüddîn Efendi'nin oğludur. Bi't-tahsîl ders-i âm ve Şamîce Mahallesi'nde Çorakçızâde Hacı Halîl Paşa Câmii Hatîbi, Pîr İlyas türbedârı olup, 1204 zilka'desinde vefât etdi. Sulehâ-yı ulemâdandı. Mahdûmu es-Seyyid Abdurrahman Efendi hatîb ve türbedâr oldu. Amcası mevâlîden Abdülkerîm Efendi'dir.

Ahmed Ağa-Esirci el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya serdârı Bakkaloğlu Mustafa Ağa'nın mahdûmudur. Amasya yeniçerilerinden olup yeniçeri ağası Amasyalı Hüseyin Paşa'nın ağalığında 1161'de İstanbul'a gidip ocağa girdi. Ocak defterinde "Ahmed, Mustafa, Amasya" diye künyesi yazılmış görüldü.

Tedrîcen terakkî ederek 1179'da Çorbacı, 1183'de rikâb-ı hümâyûn kethüdâsı olan Amasyalı Hacı Kadirzâde Hüseyin Ağa'nın himmeti ile kethüdâyeri ba'dehû muhzır ağası, 1184'de zağarcıbaşı, 1185'de kul kethüdâsı oldu.

Yeniçeri ağası Kuyucu Süleyman Paşa ile geçinemediğinden 1186 senesi evâ'ilinde azl ve tekâ'üde sevk edildi. 1188'de ba'de'l-müsâleha Yaş kapı kethüdâsı olduğu 1189 târîhli yeniçeri defterinde "Ahmed Mustafa Amasya" ve künyesi üstünde "Esirci, Hacı Ahmed Ağa Yaş kapı kethüdâsı" diye yazılmış görüldü. 1204 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Mahdûmu sadr-ı esbak **[685]** Çelebi Mustafa Paşa'dır.

Ahmed Efendi-Şeyh Alizâde Hâfız es-Seyyid

Amasya'nın Acem Ali Mahallesi eşrâfından es-Seyyid Ali Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Ahmed Rüştü Efendi bin es-Seyyid eş-Şeyh Ali Efendi bin Müderris Abdî Efendi mahdûmudur. Bade't-tahsîl Bâlî Bey Câmii imâmı ve 1203'de Halfet Gâzi müderrisi olduğu halde 1205 senesi ramazânında vefât etdi. Mahdûmu es-Seyyid Abdurrahman Efendi de imâm olup 1220 senesi şevvâlinde vefât etdi.

Ahmed Efendi-Müftüzâde el-Hâc

Gümüşlüdür.[85] Pederi Gümüş müftüsü iken azledilip İstanbul'a geldikte Gelibolu müftülüğüne tayin edilen Gümüşlü el-Hâc Mehmed Efendi bin Hasan'ın mahdûmudur. Pederinden ve İstanbul'da Amasyalı Büyük Hâfız Mehmed, Amedî Abdülkerîm, Ankaravî İsmâil Efendilerden tahsîl-i ulûm ederek 1151 şa'bânında müderris oldu.

Fatih Câmii şerîfinde ders-i âm olup hayli talebeye icâzet verdi. Ba'dehû kibâr-ı müderrisînden olarak vilâyet ve livâ niyâbetlerinde bulundu. Bu esnâda ikmâl-i devre-i medâris ederek **[686]** 1181 senesi zilka'desinde Galata mollası, ba'dehû Bursa nâibi, 1187 senesi muharreminde ordu-yu hümâyûn kadısı oldu. 1188 senesi şevvâlinin on beşinde Mekke-i mükerreme pâyesi ile taltîf edildi.

1192'de Rusya müsâlahasında mükâlemeye me'mûr olup 1196 senesi şa'bânında İstanbul kadısı, 1197 şa'bânında Anadolu kazaskerliği pâyesiyle mükerrem olarak zilka'desinde azledildi. 1199 şa'bânında Rumeli kazaskerliği pâyesi ile tebcil edilip ramâzânında Anadolu kazaskeri ve 1200 senesi rebîülahirinin on beşinci günü şeyhülislâm oldu.

İki yıl kadar makâm-ı fetvâda kalıp 1202 senesi saferinin on üçüncü günü Nemçe ve Rus muhârebesinin te'âkubuna ve kendinin de hastalandığına binâ'en azledilip Beylerbeyi sahîlhânesinde ikâmete me'zûn oldu.

Fakat Hamîdîzâde Mustafa Efendi Şeyhülislâm oldukta 1204 senesi saferinde Ankara'ya gönderdiyse de ramazânında avdetine müsâ'ade buyuruldu. 1206 senesi rebîülevvelinin on üçüncü pazar günü sahîlhânesinde dâru'n-na'îme irtihâl etdi. Beylerbeyinde Havuz dibinde medfûndur. **[687]**

Gâyet fâzıl, müttakî, natûk, mütasallib, halîm, umûr-ı şer'iyyede zamanın müctehidi idi. Rus harbini açmağa hayli mu'âveneti oldu. "Tefsîr-i Beyzâvî"nin mevâkî-i müşkîlesine dâir resâ'ili vardır. Zaman-ı meşîhatinde Fas hükümdarı Mevlây Mehmed tarafından Türk ulemâsını imtihân için irsâl edilen dört mes'ele-i mu'dileye bilâ-tekellüf cevaplar verdi. Risâleler yazdı.

Mahdûmları Mehmed Sâlim, İbrâhim Selîm Efendilerdir. Mehmed Sâlim Efendi müderrisînden iken 1205'de vefât etdi. İbrâhim Selîm Efendi sudûr-ı ilmiyyeden olup 1228'de vefât etdi. Birâderleri mevâliden Abdullah, Abdurrahim Efendiler ve kethüdâsı da Gümüşlü Mustafa Nuri Efendi'dir.

Ahmed Efendi-Dib Karpuzu es-Seyyid el-Hâc

Sadr-ı esbak Boynueğri es-Seyyid Abdullah Paşa'nın kethüdâsı olan Amasyalı el-Hâc Abdullah Ağa bin Ahmed Ağa'nın mahdûmu ve Adil Bey bin Cüneyt Bey'in ahfâdından Şerîfzâde es-Seyyid el-Hâc Mustafa Ağa'nın kerîmezâdesidir.

Tahsil-i me'ârif edib ba'zı vüzerâya ve hâssaten Mikdat Ahmed Paşa'ya divân kâtibi, 1191'de Adil Bey vakfına **[688]** mütevellî oldu. 1193 senesi şevvâlinde efendisi Rusya'ya firâr eylediğinden Adil Bey'in evlâd-ı zükûrundan olan Şerîfzâde es-Seyyid Süleyman Ağa mahkemeye mürâca'âtla tevliyet uhdesinden 1194'de ref edildi.

1196 şa'bânında Mikdat Ahmed Paşa Amasya mutasarrıfı olarak geldikde i'âde-i ikbâl edib yine divân kâtibi olup 1198'de hâcegân-ı divân-ı hümâyûn zümresine iltihâk etdi. Vakf-ı mezkûra sânîyen mütevellî oldu.

Fakat Mikdat Paşa'nın zâlimâne harekâtından dolayı Amasya sancağı uhdesinden 1202'de refedildikte bu da Amasya'da ikâmete me'mûr olup tevliyet-i mezkûre yine uhdesinden refedildi. 1205'de meclis-i a'yân a'zâsı olup 1206'da ma'zûl ve 1207'de merhûm oldu.

Umûr-ı dünyaya ârif, iş-güzâr, oldukça hattât idi. Boyu kısa, vücûdu tıknâz olduğundan

85 Amasyalı Akifzâde es-Seyyid Abdürrahim Efendi "el-Mecmu" adlı eserinde Gümüşlü olduğunu yazıyor. Cihât ü Müftüyân defterlerinde pederinin Gümüş ve Gelibolu müftüsü olduğu yazılıdır.

"dib karpuzu" denildi. Mahdûmları es-Seyyid el-Hâc Abdullah, Mustafa Efendilerdir.

Es-Seyyid el-Hâc Abdullah Efendizâde es-Seyyid el-Hâc **Ahmed [689]Efendi** de marûftur. Bunun oğulları es-Seyyid Ahmed, Mehmed Efendilerdir. Es-Seyyid Ahmed bin es-Seyyid Ahmed Efendi'nin oğulları es-Seyyid Mehmed Arif, İbrâhim ve Mehmed Arif Efendi'nin oğulları da Mehmed Ali, Osmân'dır.

Es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi'nin oğulları es-Seyyid Ahmed, Mehmed Efendilerdir. Es-Seyyid el-Hâc Efendi'nin mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Mahmûd Efendi, Adil Bey'in tevliyet davasını ederken 1324 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Bunlara "Hacı Ahmed Efendizâdeler" dendiği gibi avâm arasında "Dip karpuzunun oğulları" da denirdi.

Ahmed Efendi-Esnâf Şeyhi

Amasya'da tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm oldu. Sonra Mahmûd Çelebi tekkesi şeyhi el-Hâc Mustafa Efendi'ye intisâb edib 1160'da şeyhinin vefâtı üzerine mezkûr tekke şeyhi ve 1179'da esnâf şeyhi oldu. 1186'da Canikli Hacı Ali Paşa'nın ve mahdûmlarının teveccühlerini kazanıp iştihâr etdi.

1188'de Hacı Ali Paşa'nın pek zâlimâne ahvâl ü harekâtı **[690]** bunun yüzünden olduğu söylenmekle 1193 şevvâlinde Hacı Ali Paşa'nın evlâd ü etbâ'ının firârı üzerine mezkûr tekkenin meşîhatını halifesi eş-Şeyh Abdüsselâm Efendi'ye kasr-ı yed ve ferâgat etmeğe mecbûr oldu.

1196'da Mikdat Ahmed Paşa'nın avdetinde kendisine teklif edilen meşîhat-ı mezkûreyi kabûl etmeyip kûşe-i uzlet ve inzivâda zikr ü ibâdet ile meşgûl olduğu halde 1207 senesi zilka'desinde vefât etdi. Âlim, âbid, müttakî, bir pîr-i mu'ammer idi.

Ahmed Efendi-Yenicelizâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Üçler Mahallesi eşrâfından el-Hâc Hüseyin Efendi bin Yeniceli el-Hâc Hâfız Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Genç iken Enderûn-ı hümâyûna girdi. Seferli odasında hüsn-i terbiye görüp sesi gâyet güzel olduğundan mü'ezzinân-ı şehriyârîden oldu.

Bir müddet Amasya'ya gönderildi. 1187 zilka'desinde Sultân Abdülhamid Hân-ı Evvelin cülûsunda afv buyrulup İstanbul'a gitdi. Bâbü's-sa'âde ağası kalemine girip **[691]** 1193 senesi recebinde efendisi olan Cevher Ağa dâru's-sa'âde ağası olduğunu müte'âkib şa'bânında bâ-rütbe-i hâcegânî dâru's-saâde ağası kâtibi oldu.

1195'de, Cevher Ağa'nın ba'zı ahvâl-i müfritası bunun ilka'atına hamledilerek infisâl etdi. Fakat Ağa'nın ahvâl-ı müfritası devam etdiğinden 1197'de azli üzerine bunun berâ'eti zâhir olup 1198'de mevkufâtî ve 1201 senesi şevvâlinde top-hâne nâzırı oldu.

1203'de Sultân Selîm Hân-ı Sâlisin cülûsunda ibkâ edilip azl ve tekâ'üde sevk edildi. Beş yıldan ziyâde mütekâ'idâne yaşayıb 1210'da vefât etdi. Mahdûmu vüzerâdan es-Seyyid Hüseyin Paşa'nın terceme-i hâli aşağıda gelir. Müdebbir, kâtib, mizac-gir idi.

Ahmed Ağa-Hâfız

Lâdiklidir. Oranın eşrâfından Ali Ağa'nın mahdûmudur. Küçük yaşında enderûn-ı hümâyûna girip hıfz-ı Kur'ân ve tahsîl-i irfân ederek tefeyyüz edib rikâb-ı hümâyûn ağalarından oldu. 1200 şevvâlinde **[692]** rikâbdâr ve zilka'desinde silahdâr-ı şehriyârî oldu.

Ancak Sultân Abdülhamid-i Evvelin rızâsına muvafık hareket edemediğinden 1201 senesi zilka'desinde infisâl edib 1202'de Filibe'de Şehabeddîn Paşa tevliyeti ile çerâğ edildi.

1205'de silahdâr-ı şehriyârî Lâdikli es-Seyyid Abdullah Ağa'nın şefa'âtı ile sânîyen enderûn-i hümâyûna alınıb hâne-i hâssada pâzârbaşı oldu. 1208'de yine ihraç edilip Sinop'da Kara Kum tâbyesi muhâfızı olarak Sivas ve tevâbi-i cizyesi kendisine hâs verildi.

1210'da kendi ricâsı ile tekâ'üd edilip İstanbul'a geldi. 1211 zilhiccesinde vefât etdi. Ayrılık Çeşmesi mezârlığında medfûndur. Umûr-ı âşinâ, müdebbir ise de tab'an haşîn idi. Bu yüzden terakkî edemedi.

Ahmed Ağa-Genç Alizâde el-Hâc

Amasyalıdır. A'yân-ı züamâdan Ali Ağa'nın mahdûmudur. Enderûn Sarayında bostancılar ocağına girdi. Orada terbiye görüp tefeyyüz ederek odabaşı 1182'de **[693]** hasekî olup 1187 cumâdelâhiresinde bostancıbaşı oldu.

Bir yıldan ziyâde zabtiyye nezâretinde bulunup 1188 recebinde azledildi. Ba'dehû surre emini olarak Hicâz'a gidip avdetde 1202'de tersâne emini oldu. 1203 recebinde Sultân Selîm-i Sâlisin cülûsunda ma'zûl olup 1204'de Ortaköy'deki sahîlhânesinde mukîm olduğu mukâta'a defterinde künyesi ile beraber görüldü.[86]

1209 senesi rebîülevvelinde silahdâr-ı şehriyârî Lâdikli es-Seyyid Abdullah Ağa'nın himmeti ile baş-bâkîkulu olup 1210 senesi cumâdelâhirinde es-Seyyid Abdullah Ağa'nın azlinden üç ay sonra sene-i mezbûre şevvâlinde azledildi. 1212 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Mahdûmu ricâlden Ali Bey ve birâderi Amasya eşrâfından el-Hâc Mehmed Ağa'dır. Bunun evlâdından Genç Ali Oğlu, Mustafa Ağa 1316'da vefât etdi.

Ahmed Efendi-Ürgübî el-Hâc

Ürgüblüdür. İcâzet-nâmelerinde kendisinin imzâsı ve evlâdının beyânı üzere Ürgüb kasabasında Kasab oğlu Hasan bin Mustafa bin İsa mahdûmudur. Takrîben **[694]** 1133'de doğdu. İptidâ Hâdim Müftüsü iken 1169'da vefât eden allâme-i zaman Ebû Saîd Mehmed Hâdimî Efendi'den tahsîl-i ulûm ederek icâzet-nâme aldı.

1165'de Amasya'ya gelip Yörgüç Paşa Medresesi'nde ikâmet ve Amasya fuzalâsından İydîzâde el-Hâc Mustafa Akif, emîr-i müderris es-Seyyid el-Hâc Ahmed, Laz Hoca el-Hâc İbrâhim, Lâdik'te Şeyhülislâm Medresesi müderrisi Amedî Mehmed Efendilerden Mevâkıf, Telvîh, Hidâye, Sünen-i Buhârî ve Müslîm kitâblarını kemâl-i itkân ile kıra'at etdi. Her birinden icâzet-nâmeler alıp ders-i am oldu.

Esâtize-i müşârün-ileyhimin vefâtında yerlerini tutan bir ders-i âm-ı meşhûr olduğundan 1182'de inhilâl eden Hızır Paşa müderrisliği içinde açılan imtihâna on kadar ders-i âm efendilerle girip fâzıl-ı meşhûr Sekûköylüzâde el-Hâc Mehmed Kâşif Efendi'nin sorduğu müşkil su'allere verdiği cevaplarını hey'et-i ilmiyyeye beğendirmiş olduğundan Hızır Paşa müderrisliği uhdesine tevcih edildi. Bununla fazîlet-i ilmiyyesi anlaşıldı.

Meşâhîr-i esâtizeden Mümeyyiz Mehmed Kâşif, Sekûköylüzâde **[695]** Muhaddis el-Hâc Osmân, Çelebizâde el-Hâc Hüseyin, Uzun Müderris el-Hâc Süleyman Efendiler gibi fuzalânın vefâtlarından sonra Amasya'da teferrüd edib mükerreren icâzetler verdi. Pek çok ulemâ yetiştirdi. İlm ü fazlı derecesinde nüfûz ve şöhreti artıp "Üstâzü'l-küll" oldu. Talebe her taraftan akın akın Amasya'ya gelip medreseler dolup taştı.

1206'da ulemânın ibrâmıyla bu ana kadar istemediği Amasya müftülüğünü kabûl edib 1207 senesi rebîülevvelinde Kadı Ahmed Reşid Efendi'yi bir mes'ele-i fıkhiyyeden dolayı hânesinde darb etdirdiğinden azledildi. Fakat cumâdelûlâsında yine ulemânın ibrâmıyla sânîyen Amasya müftüsü olup 1208 zilhiccesinde mütesellim-i livâya hiddet edib azli kabûl etdi.

1209 senesi rebîülevvelinin gurresinde sâlisen Amasya müftüsü olup şevvâlinde ma'zûl ve 1211 senesi recebinde dördüncü defa Amasya müftüsü olduğu halde 1213 senesi şevvâlinin on birinci günü seksen yaşlarında dâr-ı kutse intikâl etdi. Hz. Pîr İlyas türbesinin şimâl-i şarkiyyesinde yol üzerinde üstâdı Laz Hoca İbrâhim Efendi'nin yanında medfûndur. **[696]** Tilmizi Akifzâde es-Seyyid Abdurrahim Efendi bin el-Hâc İsmâil Kâmil Efendi "el-Mecmû" adlı eserinde diyor ki; "Gâyet fâzıl, muhakkik, usûlî bir allâme-i müdakkık olup pek müteşerri', âbid, müteverri, zâhid, te'ayyüşü sâde, telebbüsü külfetden âzâde, bünyesi cesîm, orta boylu, kebîrü'l-imâme, gâyet mehîb, vakûr, mü'eddeb idi.

---

86 1205 rebîülevvelinde ikinci defa bostancı-başı olup on üç ay da bu defasında emniyet-i umûmîyenin hüsn-i muhafazasına çalıştı. 1206 rebîülahirinde ma'zûl ve sahilhânesinde mukîm oldu.

Mizâcında hiddet, meşrebinde salâbet, kavlinde sadakât, fi'ilinde ciddiyet olup, zalemeye karşı seyf-i sârim olduğu halde talebe, fukara ve mesâkine gâyet mülâyim ve şefûk idi. Nevâdir-i eslâfa letâ'if ve tevârihe, muhâzarâta âşinâ olduğundan bezm-i sohbeti gâyet latîf, müfît, mizâha mâ'il idi.

Mikdat Ahmed Paşa Amasya mutasarrıflığı zamanında evkâfı istimlâk için a'mâl-i nüfûz ve şiddet eylediği, ulemâ ve a'yânı asıp kestiği zamanlarda fevkalâde metânet, medenî cesâret ibrâz ederek şu kanlı zâlimi tahvil-i fikr ve niyete icbâr eylediği meşhûrdur.

Allâme-i müşârün-ileyh her gecenin sülüs-i ahîrinde yatağından kalkıp **[697]** teheccüd namazını edâ eder sonra Sultân Bâyezîd Câmii şerîfine gelip minberin yanına oturur. Fikr ü ibâdetle vakt-i salâta kadar iştigâl ederek sabah namazını edâdan sonra Kur'ân-ı Kerîm'den bir cüz-i şerîf okur. Ba'dehû birinci dersine başlar.

Bu ders-i ikmâl etdikten sonra Duha namazını kılar. Sonra ikinci ve üçüncü derslerini okutur. Bunları ikmâl edene kadar öğle ezânı okunur. Öğle nâmazını kıldıktan sonra hânesine avdet edib bir müddet kaylule yapar. Sonra kalkıb mütala'ât ile iştigâl ve ikindi nâmazını hânesi civârında olan Enderûn câmii şerîfinde edâ eder. Orada dördüncü dersini okuturdu.

Ekser eyyâmında sâ'im, geceleri kâ'im, tefsîr-i Kur'âna mülâzım, takrîr-i hadîse müdâvim, ferâseti gâlib, kuvve-i hâfızası mükemmel, kütüb-i sûfiyyeyi mütâla'aya münhemik, kelimât-ı sûfiyyeyî hüsn-i te'vilde bî-nazîr idi. Mesâ'il-i kelâmiyye, mebâhis-i fikhıyye, ka'vâid-i usûliyye ve mantıkîye ve Arabîye hıfzında olduğundan istifsâr olundukda bilâ-tereddüd cevaplar verir. Delâ'il-i ulemâyı ibârâtı ile ezberden nakl ü îrâd eylerdi. **[698]**

Gâyet münâzır, behhâs, sür'at-i intikâle mâlik olup ulemâ-i vücûdiyye ve meşâyih-i sûfiyye ile derin mübâhaselere girişerek şeriâtı bi-hakkın müdâfa'a, anları edille-i şer'iyye ve sûfiyye ile ilzâm ve iskât ederdi. A'yân-ı sâbiteyi mevhûmat-ı faraziyye itibâr eden vücûdiyyûnu "İslâm'ın sofistâ'ileri" diye ta'yîb ve zevâhir-i şeri'atı inkâra mü'eddî olan kelimât-ı melâmîyeyi redd ü tezyîf etmekte bir âyet-i ilâhiyye idi. Kaddesallahu rûhahû ve nevvera zarîhahû".

Asrında riyâset-i ilmiyye kendisine müntehî ve münhasır olan şu allâme Amasya'ya geldiği zaman fuhûl-ı ulemânın vücûdu ile tedrîse cesâret edemeyip onlardan telemmüze mübâderet ve bunlardan icâzet alarak tedrîse mübâşeret etdiği elsîne-i ulemâda tevâtüren sâbit olduğu düşünülürse Amasya'nın o zamanlardaki mevki-i ilmiyyesi derhâl anlaşılır.

1207'de Ayıntablı Kara Osmânzâde Ahmed Efendi'ye şu allâmenin verdiği icâzetnâmeyi gördüm. Müşârün-ileyhin Amasya'da Akif, Ahmed, İbrâhim, Mehmed Efendilerden ahz-ı ulûm ve telemmüz etdiği kendi el yazısıyla manzûrum oldu. Yazısı rik'aya yakın bir hatt-ı talîk idi. **[699]**

Allâme-i müşârün-ileyhin tilmizleri, şakirdân-ı irfânı pek çoktur. Bunların içinde sudûr ve mevâlî de vardır. Hele kadılar, müftüler, müderrisler sayılamaz. Silsile-i ilmiyyesi, sülâle-i zâtîyesi gibi Amasya'da mevcutdur. Silsile-i ilmiyyesi dört koldan Sadrü'ş-şerîa, Pir İlyâs Halvetî, Seyyid Şerîf Cürcanî, Sa'adeddîn Taftazanî hazaratına müntehî olur.

Müşârün-ileyhin mahdûmları es-Seyyid Mehmed Kâşif, Hasan Arif, Ahmed Necib Efendilerdir. Es-Seyyid Mehmed Kâşif Efendi 1233'de vefât edib mahdûmu es-Seyyid Abdürrezzak Efendi de ulemâdandır. Es-Seyyid Hasan Arif Efendi 1241'de bilâ-veled vefât etdi. Müftü es-Seyyid el-Hâc Necib Ahmed Efendi de 1253'de ve es-Seyyid Abdürrezzak Efendi 1254'de vefât etdiler.

Müftü Hacı Necib Efendizâde es-Seyyid Ahmed Efendi 1294'de vefât edib oğulları Hâfız Mustafa, Mehmed Kâşif, Ali Efendilerdir. Ali Efendi yirmi yaşlarında 1303'de bilâ-veled ve Mehmed Kâşif Efendi 1327'de ve ulemâdan Hâfız Mustafa Efendi de 1328'de vefât etdiler. Bunların hepsine "Ürgüplüzâdeler" dendi. **[700]**

Ahmed Efendi-Karahisârî

Şebinkarahisarlı Mehmed oğludur. Amasya'da Uzun Müftü Aybastalı es-Seyyid

Abdullah, Çelebizâde el-Hâc Hüseyin Efendilerden ve hâssaten Seküköylüzâde el-Hâc Mehmed Kâşif Efendi'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu.

Hayli müddet tedrîs-i ulûm ederek iştihâr etdi. Âhir ömründe ya'nî 1213'de inhilâl eden Mehmed Paşa medresesi müderrisi olduysa da 1214'de vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan kâmil, fakîh bir zât idi. Va'z ü tezkîri mü'essîr takrîr ü ifâdesi düzgün idi.

Ahmed Efendi-Vâ'iz el-Hâc

Merzifonludur. Oranın Gür Köyünden Abdullah oğludur. Merzifon ve Amasya'da tahsîl-i ulûm edib Merzifon'da ders-i âm ve 1178'de Paşa Câmii kürsî şeyhi oldu. 1215 senesi cumâdelâhiresinde vefât etdi. Âlim, sâlih, vâ'iz idi. Mahdûmları es-Seyyid Sâlih Abdülgafûr Efendiler de ders-i âm idiler.

Ahmed Ağa-Hacı Feyzullah Oğlu es-Seyyid el-Hâc

[701] Amasya a'yânından el-Hâc Feyzullah Efendi bin el-Hâc Hüseyin Ağa bin el-Hâc İsmâil Efendi bin Mehmed Efendi bin el-Hâc Feyzullah Efendi'nin oğludur. Birinci bölükte mukayyed yeniçeri 1191'den itibâren Amasya serdârı 1203'de serdengeçtiler ağası olarak Rus harbine gitdi.

Muhârebede yararlıklar gösterdiğinden Turnacıbaşılık pâyesi ile taltîf edildi. Muhârebeden avdetinde yine defa'âtle yeniçeri serdârı, meclis-i hâciyân ve a'yân a'zâsı olup 1216 hudûdunda vefât etdi.

Ahmed Ağa-Hacı Efendizâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Esbak surre-i hümâyûn emîni el-Hâc Mustafa Ağa bin el-Hâc Ebûbekir Ağa'nın oğludur. İstanbul'da yeniçeri ocağında altıncı bölükte mukayyed yeniçeri olup "Altıncı Ahmed Ağa" diye meşhûr oldu. Rusya harbinde yararlık gösterip Ağa dâiresinde çavuş, 1207'de muhzır ağalığı ile katara dâhil oldu. 1212'de zağarcıbaşılıktan kul kethüdâsı olarak temâyüz etdiyse de 1213'de yeniçeri ağası ile beraber azledilip **[702]** Amasya'ya gönderildi.

1214'de me'zûnen Hicâz'a gidip 1215'de meclis-i a'yâna a'zâ olarak yeniçerilerin mercî'i kesildi. 1217'de Amasya mütesellimi Caniklizâde Hasan Bey'in azl ve inhâsıyla kaldırılıp Tokat'a gönderildi. Orada vefât etdi. Birâderi es-Seyyid Ebûbekir Ağa'dır.

Ahmed Efendi-Koca Müftü es-Seyyid el-Hâc

Merzifonludur. Ulemâdan Nurizâde el-Hâc Mehmed Efendi bin Nurullah Efendi'nin mahdûmudur. Bu Nurullah Efendi Şeyhülislâm Dürrî Mehmed Efendi'nin âmcazâdesidir. Amasya'da Seküköylüzâde el-Hâc Mehmed Kâşif, Laz İbrâhim, İydîzâde el-Hâc Mustafa Akif, Çelebizâde el-Hâc Hüseyin, Ürgübî el-Hâc Ahmed Efendilerden ahz-ı ulûm ederek Merzifon'da ders-i âm oldu.

Orada a'yândan el-Hâc Ali Ağa bin Ahmed Ağa'nın binâ etdiği Şifâ'iyye Medresesi müderrisi ba'dehû Çelebi Sultân Câmii kürsî şeyhi üç defa da on beş yıldan ziyâde Merzifon müftüsü ve iki defa nâibi oldu. 1217 senesi şevvâlinde seksen **[703]** yaşında dâr-ı na'îme rihlet etdi.

Gâyet fakîh, ulûm-ı Arabiyyede fâzıl, vecîh, natûk müdebbir bir zât-ı muhterem idi. Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Efendi de meşâhîr-i ulemâdan olup 1252'de kürsî şeyhi iken vefât etdi. Bunun mahdûmları es-Seyyid el-Hâc Ahmed, İbrâhim, Mustafa Âşir Efendiler de Merzifon eşrâfından ve ulemâsındandır.

Ahmed Paşa-Yenicelizâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Hacı İlyas Mahallesi eşrâfından es-Seyyid el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Hâfız Ahmed Efendi bin Yeniceli Hâfız el-Hâc Mehmed Efendi mahdûmudur. Pederinin hayatında Amasyalı vezîr es-Seyyid Mustafa Paşa'nın dâiresinde bulunarak silâhdârı ve sadâret

kâ'im-makâmlığında kapıcıbaşı oldu.

1203 senesi cumâdelâhiresinde paşanın azl ve tekâ'üde sevkine binâen Amasya'ya gelip şevvâlinde Rus muhârebesine gitdi. Muhârebelerde ibrâz-ı şecâ'at eylediğinden 1204 senesi recebinde bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Tutrakan muhâfızı oldu.

Ba'dehû, Bilecik, Beyşehri, 1211 şevvâlinde Aksaray 1212 zilhiccesinde Kırşehir sancaklarına mutasarrıf ve Kıbrıs **[704]** muhafazasına me'mûr oldu. 1213 senesi cumâdelâhiresinde Karahisar-ı sâhib, 1214 ramazânında Alâ'iye ve zilhiccesinde İçel mutasarrıfı olup 1216 senesi şevvâlinde ma'zûl oldu.

1217 senesi recebinde Muş sancağı mutasarrıfı olup Amasya'dan Erzurum'a gitdi. Umde-yi erkân-ı devlet olan îrâd-ı cedîd defterdârı Amasyalızâde el-Hâc İbrâhim Efendi'nin himmetiyle sene-i mezbûre şevvâlinin yirmisinde bâ-rütbe-i vezâret Adana vâlîsi, 1218 senesi cumâdelâhiresinde İbrail muhâfızı olduğu halde zilhiccesinde orada vefât etdi.[87]

Müdebbir, müstakîm, âlî himmet bir vezîr idi. Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Paşa ile es-Seyyid Osmân, Ömer Beylerdir. Birâderi es-Seyyid Mahmûd Efendi defterdâr idi. Diğer birâderi es-Seyyid Hasan Efendi'dir. Bunun mahdûmları es-Seyyid Mehmed, Osmân Efendilerdir.

Hacı Osmân Efendizâde Ahmed Efendi'nin oğulları, Mehmed, Osmân, Hasan Efendilerdir. Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendi bin es-Seyyid Ahmed Efendi "Şibşib Hâce" demekle meşhûr olup 1330'da vefât etdi. Mahdûmu nüfus kâtibi Hâfız Ömer Efendidir. Es-Seyyid Mehmed Efendi bin es-Seyyid Hasan Efendi de müderris idi. **[705]**

Ahmed Efendi-Antâbîzâde es-Seyyid

Amasya ahâlîsinden Hüseyin Efendi bin el-Hâc Mehmed Efendi bin Antabî el-Hâc Kara Osmân Efendi'nin mahdûmudur. "Kara Osmân Efendizâde" de denir. Gümüşhaneli es-Seyyid Ebûbekir, Emîr İmâmzâde es-Seyyid Sa'dullah, Ürgüblü el-Hâc Ahmed Efendilerden tahsîl-i ulûm ederek 1207 recebinde Ürgüblü Efendi'den mücâz ve ders-i âm oldu.

1212'de inhilâl eden ceddi el-Hâc Osmân Efendi'nin medresesi müderrisliği uhdesine tevcih edilip tedrîs-i ulûm u fünûna muvâzıb iken 1218 senesi ramazânında vefât etdi. Âlim, Arabiyyede mâhir, fıkıh ve usûle müntesib idi.

Ahmed Ağa-Mirza Paşazâde

Amasyalıdır. Zanalı Mirza Ali Paşa bin Ca'fer Ağazâde el-Hâc Ömer Bey'in mahdûmudur. Gençliğinde amcası Ahmed Bey bin Mirza Paşa'nın yanına gidip oradan Enderûn-ı Hümâyûn'a girdi. Hüsn-i terbiye görüp **[706]** tedrîcen tefeyyüz ederek rikâb ağalarından oldu. Amcasının kerîmesi ile izdivâc etdi.

Ba'dehû hâs odabaşı olup tûl-i müddet burada kaldı. 1210'da da çuhadâr ve 1215'de silahdâr-ı şehriyârî olduysa da Çuhadâr Halîl Ağa'nın iş-güzârlığıyla 1216'da azl ve tekâ'üde sevk edilip Üsküdar'da konağında ikâmet ve 1219'da rihlet etdi. Kayınpederinin yanında medfûndur.

Ahmed Efendi-Fazlızâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya mahkemesi baş-kâtibi el-Hâc İsmâil Efendi bin el-Hâc Mehmed Efendi bin el-Hâc Ali Efendi bin Hasan Efendi bin hattât ve vâ'iz-i meşhûr Fazlullah Efendi'nin mahdûmudur. Ulemâdan ve hâssaten Fenercizâde Hacı Evliya Hâlil Efendi'den tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm oldu.

1176'da pederinin intikâlini müte'âkib mahkeme mukayyidi olarak tahsîline devam etmişdi. Sonra birâderi es-Seyyid Feyzullah Efendi'nin yerine mahkeme kâtibi olduysa da bir yıl sonra ma'zûlen tedrîse devam etdi.

---

87 Müşârün ileyhin bu tercemesi Ayasofya mahzeninde bulunan tevcîhât-ı resmîye defterlerinden alındı.

1212'de sânîyen mahkeme kâtibi olup 1214'de Amasya nâibi iken azl ve Samsun'a hayli ulemâ ile beraber **[707]** nefy edildi. 1215'de Hüseyin Battal Paşa'nın inâyetiyle avdet edib üçüncü defa mahkeme kâtibi ve 1218'de ma'zûl ve 1219 senesi hengâmesinde merhûm oldu. Âlim, kâtib, fıkıh ve Arabiyyeye vâkıf, talîk-nüvîs idi. Mahdûmları es-Seyyid Abdülfettah, Ali, Mehmed Emin Efendilerdir.

Ahmed Ağa-Kara el-Hâc

Amasya sipâhilerinden Mustafa Ağa'nın oğludur. Gençliğinde yeniçeri, alemdâr olup Kara Ahmed Ağa diye meşhûr oldu. Mükerreren Amasya serdârı yüzbaşı, kır serdârı olarak sancağın muhâfazasına me'mûr oldu.

Amasya mütesellimi Caniklizâde Hasan Bey'in adamı yâr-ı kadîmi olduğundan onun i'damında gaybûbet edib 1220 senesi hilâlinde vefât etdi. Oğulları Mustafa, Ali Ağalar da yeniçeri idiler. Bunlara "Kara Ahmed Oğulları" dendi.

Evlâdından Ahmed Ağa bin Mustafa Ağa 1291'de vefât edib oğulları Yûsuf Azmî, Mehmed Kâmil Efendilerdir. Mehmed Kâmil Efendi Çorum duyûn-ı umûmîye me'mûru iken 1325'de **[708]** ve eniştem Yûsuf Azmi Efendi de 1329'da vefât etdi. Bunun oğlu Ahmed Şâhabeddîn Efendi ber-hayatdır.

Ahmed Efendi-Çatal Hâfız eş-Şeyh

Amasyalı Halîl oğludur. Fenercizâde el-Hâc Evliya Halîl Efendi'den tahsîl-i ulûm edib mücâz oldu. Bu esnâda eş-Şeyh Hasan Sinan Efendi'nin tevhid-hânesine müdâvim olup, ondan ahz-ı tasavvuf etdi.

Dersi-âm iken terk-i tedrîs ederek meşgûl-i ibâdet oldu. Ba'dehû mekteb-i sıbyân mu'allimi olup İmâret şeyhi Mehmed Efendi sohbetinde zevk-i rûhânî buldu. Ondan inâbe edib Nakşibendî oldu.

Bir müddet sonra talîm-i sıbyândan da ferâgat edib imâret arkasında Hacı İlyas Mescidi odasında münzevî oldu. Odası ziyâret-gâh-ı ulemâ ve a'yân hâlini aldı. Bütün dünya ve halâyıktan alakasını kesip dergâh-ı ulûhiyyetine kalbini rabt ederek 1221 senesi rebiülevvelinin beşinci çarşamba günü dâr-ı kudse intikâl etdi. Perşembe günü bir cemm-i gafîr ile nâmazı Sultân Bâyezîd câmi'înde edâ ve Narlıbahçe Mezarlığına **[709]** defnedildi.

Akif Efendizâde es-Seyyid Abdürrahim Efendi "el-Mecmû" adlı eserinde diyor ki: "Âlim, âmil, âbid, kâmil tam manasıyla zâhid, kanû', sabûr, haşû bir zât-ı kerâmet-simât idi. Evâ'il-i hâlinde riyâzât-ı şedîdeye mükib olup günlerce yemez içmezdi. Halk ile tekellüm ve ihtilâtdan kaçınırdı."

Büyük Ürgüplü Hacı Ahmed Efendi ahyânen kendisini ziyâret ve sohbetinden istifade-i meymenet eylediğinden ulemâ nezdinde pek muhterem idi. Ulemâ ve a'yân ziyâretine koşarlar fakat bilâ-tekellüm yanından kalkıp giderlerdi. Söylerse hikmet ve istifadeli şeyler söylerdi.

Üstâzî Hacı Evliya Halîl Efendi bazen gelip tekellüm için ibrâm etdikte ahvâl-i sûfîye ve kelimât-ı ulemâya dâ'ir sözler söylerdi. Havâss ve avâm ziyâretini teberrük addederek hâssaten cuma günleri hücre-i sa'adeti müzdehim olurdu.

Hücresinde yorganı, bir aba, döşeği, bir post-ı bî-bahâ idi. Mu'ahharan ziyâretcilerin çokluğuna binâ'en hücrenin her tarafı postekilerle döşendi. Kış günleri ateş yakmadığından ocağında **[710]** yaz ve kış yeşil çimen biterdi. Soğan ve sarımsak asla yemez, yiyeceği ekmek, pekmez, kuru üzüm, ceviz, hurma gibi şeylerdi. Bunları umulmayan zamanlarda bile sevdiklerine verirdi.

Her cuma günleri zâ'irlere dolabında bitmek tükenmek bilmeyen taze hurma takdîm etdiğine hâdimi Yeşil Ahmed Efendi hayret eder. Bir gün şeyhi abdeste çıktığı sırada dolabı yoklar asla bir nesne olmadığını anlar.

Şeyhinin avdetinde gelen bir zâ'ire dolabtan taze hurma ve ceviz içi çıkarıp verdiğini görünce hayreti artar. Bunu şeyhinden istifsâr eylediği günden i'tibâren meczûbâne hareketler

göstermeye başlamış bir daha hücresinde oturmamıştır.

Geceleri de sabahlara kadar mekâbir-i evliyâ ve sulehâyı ziyâret ederek dolaşır, uyumaz, gündüzler de oruç tutar. Tenhalarda da'ima ağlardı. Herkese gâyet beşûş, latîfeci, güler yüzlü görünürdü. Kendisinde haşyetullah gâlibti.

Kendisi gassâl değildi. Fakat a'yân ve ulemâdan kendisini gasl etmesini vasiyyet ve pek ricâ ederlerse ba'zılarına gasl ederdi. Onu da mülâtefe ederek yıkar, kabrine de indirirdi. Birini **[711]** gaslederken bileğini sıkar "Ne güzel ve yüce yerin var!" der, ölü gözünü açıp kendisine bakar, tebessüm ederek yine kapar!" Bunu pek çok kimseler görmüşdür.

Merhûm fakirâne yaşar, kimseden ne bir ücret ne de bir habbe sadaka ve fitre almazdı. Ahvâl-ı kulûb ve kubûra aşinâ idi. Bununla beraber mütecâhil görünürdü. Rumûz ve işarâtı çoktu. İmâ ve işaret etdiği şeyler çıkardı. Kaddesallâhü sırrehü'l-aziz.

Şeyh-i müşârün-ileyhi bilenlerden yalnız bir kimseye tesadüf etdim. Çarşambalı Hacı Abdülkadir Efendi merhûm derdi ki; "Şeyh Ahmed Efendi uzunca boylu, esmer benizli, seyrek sakallı, bünyesi nahîf, güleç yüzlü bir zât-ı şerîf idi. Kabri Narlıbahçe mezârlığının şimâlinde Şehzâde türbesinin yan tarafında olup yüksek ve ziyâret-gâh idi".

Ahmed Efendi-Fazlızâde es-Seyyid

Amasya a'yânından es-Seyyid Fazlullah Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi bin el-Hâc Ahmed Efendi bin Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Sultânîye müderrisi Oluslu es-Seyyid el-Hâc Osmân Efendi'den ve Şeyhzâde **[712]** el-Hâc Abdullah Vecîh Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib mücâz ve ders-i âm ve üstâdı es-Seyyid Osmân Efendi'ye dâmâd oldu.

Sekiz yıl kadar tedrîs-i ulûm ederek fazilet-i ilmiyyesi ile iştihâr etdiğinden 1220 senesi muharreminde üstâdı olan kayınpederinin kasr-ı yedi ile Sultân Bâyezîd Medresesi müderrisi olduğu halde tam iki yıl sonra 1222 senesi muharreminde dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Fâzıl, gâyet zekî, Arabiyyede pek mâhir, akrânına fâ'ik bir zât idi. Henüz otuz yaşını ikmâl etmemişdi. Mahdûmu es-Seyyid Ahmed Necib Efendi'dir.

Ahmed Ağa-Basmacızâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya'da basmacılar kethüdâsı el-Hâc İsmâil Ağa bin el-Hâc Mustafa Ağa'nın oğludur. 1201'de pederinin vefâtı ile basmacılar kethüdâsı, mükerreren hâciyân ve a'yân a'zâsı olup 1222'de vefât etdi. Hânedân idi. Mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Mehmed Ağa basmacılar kethüdâsı oldu.

Ahmed Efendi-İmâmzâde Hâfız

Amasya'da Gümüşlüzâde Câmii imâmı şeyhü'l-kurra el-Hâc Hasan Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden vücûh-ı kırâ'atı ve Fâzıl **[713]** Abdullah Vecîh Efendi'den ulûm-ı Arabiyye ve şer'iyyeyi ahz-ı ikmâl ederek mücâz olup pederinin vefâtında Gümüşlüzâde Câmii imâmı ve ittisâlinde Medrese-i Fâtimîye müderrisi oldu. 1223 recebinde vefât etdi. Âlim, kârî mücevvid bir imâm idi. Birâderi eş-Şeyh Mehmed Efendi imâm oldu.

Ahmed Efendi-Çelebizâde

Fuzalâdan el-Hâc Hüseyin Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Allâme Ürgüblü el-Hâc Ahmed Efendi'den ahz-ı ulûm ederek ders-i âm olup 1207'de Sarâc-hâne ittisâlinde Amasya mütesellimi el-Hâc Mustafa Ağa'nın binâ etdiği medresenin müderrisi Süleyman Efendi'nin vefâtına binâ'en medrese-i mezkûre müderrisi ve ba'zı müftülerin müsevvidi olduğu halde 1224 senesi hilâlinde vefât etdi. Âlim, fakîh ve vâ'iz bir zât idi.

Ahmed Efendi-Tatar İmâm es-Seyyid

Kırımlıdır. Es-Seyyid Hasan bin Ali oğludur. Kırım'da tahsîl-i ulûm edib 1188'de Amasya'ya hicret ve bir müddet neşr-i ma'ârife himmet etdi. Sonra Mîrâhûr köyüne imâm olup

orada bir müddet oturdu. 1212'de terk-i imâmet edib şehre geldi. **[714]** Va'z ü tezkîr eylemiş olup 1218'de kitaplarını Osmân Fâik Efendi kütübhanesine vakf ve 1225'de vefât etdi. Ulemâdan, vâ'iz, müttakî bir zât idi. Oğlu es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi'ye ve evlâdına "Tatar İmâmoğulları" dendi. Ahfadından Arpacı Seyyid Ahmed Ağazâde Mustafa Yahyâ Efendi pek yüksek mühendislerdendir.

Ahmed Efendi-Şeyhzâde el-Hâc

Merzifonludur. Ulemâdan el-Hâc Ebûbekir Efendi bin eş-Şeyh Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Çelebizâde el-Hâc Hüseyin, el-Hâc Evliya Halîl, Ürgüblü el-Hâc Ahmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib mücâz ve Merzifon'da ders-i âm-ı meşhûr oldu.

Fazîlet-i ilmiyye ve ahlâkiyyesine binâ'en mükerreren Merzifon müftüsü olup 1228 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan fâzıl, fakîh, kâmil, sâlih, vecîh bir zât idi. Nurizâde Koca Müftü el-Hâc Ahmed Efendi akrânından idi.

Ahmed Efendi-İnepazarlızâde eş-Şeyh

Amasyalıdır. Üsküdar'da Selamî Ali Efendi tekkesi şeyhi iken 1216'da vefât eden İnepazarlı eş-Şeyh Mehmed Efendi bin Ahmed bin Resûl'ün mahdûmudur. Amasya'da doğdu. Sonra pederi İstanbul'da yerleşdikte vâlidesi ile beraber İstanbul'a gidip Selamî Ali Efendi dergâhında tahsîl-i ma'ârif ederek 1216 senesi şevvâlinde pederinin irtihâli üzerine Selamî Ali Efendi tekkesi şeyhi oldu.

Dokuz yıl kadar dergâh-ı mezkûrda icrâ-i meşîhat edib 1225 senesinde vefât etdi. Âlim, sâlih idi. Birâderi Selamî İsmâil Efendi yerine şeyh olup 1228'de vefât etdi. El-Hâc Ahmed Efendi-Mehmed Râşid Efendi, Selamî tekkesi şeyhi olup 1250 senesi recebinin on sekizinde vefâtı ile mahdûmu es-Seyyid Abdullah Efendi ve 1276 saferinin on sekizinde vefâtı ile Mahdûmu Ahmed Muhtar Efendi Selamî şeyhi oldu.

Ahmed Ağa-Yenicelizâde el-Hâc

Amasyalıdır. Esbak Top-hâne Nâzırı Ahmed Efendi'nin **[715]** birâderi el-Hâc Mehmed Ağa bin Hüseyin Efendi bin Yeniceli el-Hâc Hâfız Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Enderûn-ı Hümâyûnda terbiye görüp tefeyyüz ederek Sultân Selîm Hân-ı Sâlisin çuhâdârı oldu. Ba'dehû kapıcıbaşılıkla taşra çıktı. Devr-i hidemât ederek Sultân Mahmûd Hân-ı Sânî cülûsundan sonra cebecibaşı oldu.

1225'de azledilip müte'âkiben Amasya'ya gönderildi. Vusûlünde Hüseyin Ağa vakfı mütevellîsi olduğu halde 1227 senesinde vefât etdi. Ricâlden idi. Mahdûmu Mustafa Ağa da, Hüseyin Ağa vakfına mütevellî olup Amasya'da kaldı. Bunun da vefâtında mahdûmu Halid Ağa Hüseyin ve Firûz Ağalar vakfına mütevellî olup Çırağan Sarayı bekçisi olarak 1264 senesi cumâdelâhiresinde vefât etdi.

Ahmed Efendi-Çavuşluzâde el-Hâc

Amasya'da, Bülbül Hâtun Câmii şerîfinin Hatîbi Çavuşlu el-Hâc Mehmed Efendi bin Receb'in mahdûmudur. 1172 rebîülevvelinde pederinin vefâtı ile Hâtunîye Hatîbi ve bade't-tahsîl câmii mezbûrun **[716]** kürsî şeyhi ve meclis a'zâsı olduğu halde 1229'da vefât etdi. Ulemâdan idi.

Oğulları es-Seyyid İbrâhim, Ömer, İsmâil Efendilerdir. Bunlardan İsmâil Efendi Hatîb olup 1258'de vefâtı ile mahdûmu es-Seyyid Ahmed Efendi ve bunun da vefâtı ile mahdûmu es-Seyyid İsmâil Efendi Hâtunîye Hatîbi ve Sultân Bâyezîd muvakkidi olduğu halde 1323 hudûdunda vefât etdi. Gür sesli müşekkel bir kimse idi. Mahdûmu Hâfız Mustafa Efendi'dir.

Diğer ulemâdan Dizdarzâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi bin Müftü el-Hâc Hüseyin Efendi de bade't-tahsîl ders-i âm ve Halfet Gâzi müderrisi ve meclis a'zâsı olduğu halde 1230 senesi hilâlinde vefât etdi.

Ahmed Efendi-Müderris

Köprülüdür. İbrâhim oğlu olup Amasya'da mukaddimât-ı ulûmu Suruklu el-Hâc Hâfız Ali Efendi'den görüp bir mes'eleden dolayı Amasya'dan tağayyüb ederek Hâdim'e gitdi. Orada Hâdimîzâde Şehîd Ahmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib avdetle Köprü'de ders-i âm ve Taceddîn Paşa müderrisi **[717]** oldu. 1231'de kırk yaşında vefât etdi. Fâzıl, ulûm-ı Arâbiyyede kâmil bir zât idi.

Ahmed Bey-Yeğenzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya eşrâfından Ömer Paşa bin İbrâhim Bey bin Yeğen Ali Bey'in mahdûmu ve amcası İbrâhim Bey bin İbrâhim Bey'in dâmâdıdır. Amasya'da Ürgüblü el-Hâc Ahmed, Abdullah, Vecîh Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib Kâtibzâde el-Hâc Mehmed Emin Efendi'den huttût-ı mütenevvi'âyı ahz ü temeşşuk eyledi. Bir müddet Amasya'da divân kâtibi olup sonra Amasyalızâde Hacı İbrâhim Efendi'nin himmeti ile Bâb-ı âlîde teşrifât kalemine girdi. Birkaç yıl sonra ser-halife ve 1210'da teşrifât-ı divân-ı hümâyûn oldu.

1213'de azlini müte'âkib Beyhan Sultân kethüdâsı, eyâletli nâzırı ve teşrifatçı vekili olup 1214'de vekâletle ma'zûl ve 1221'de defterdâr-ı şıkk-ı sânî ve 1222 rebîülevvelinde nizâm-ı cedîd defterdârı olarak nizâm-ı cedîd erkânından oldu. **[718]**

Bundan birkaç gün sonra Kabakçı Mustafa hâ'ilesinin zuhûrunda erkân-ı devlet-i Selîmîye şehîd edildiği hengâmede yeniçerilere ilticâ etdi. Evvelce yeniçeri kışlaları binâ emânetinde bulunup onlara i'nâm ve ikrâm etmiş idi. Bu sahâveti hayatını kurtardı. Dördüncü Sultân Mustafa'nın cülûsunda Amasya'ya gönderildi.

1223 senesi zilka'desinde devr-i Sultân Mahmûd-ı Sânîde sadr-ı a'zam olan Gürcü Yûsuf Ziyâ Paşa'nın ricâsıyla afv ve itlâk edilip 1224 senesi rebîülahirinde İstanbul'a gitdi. Senesi şevvâlinde sânîyen teşrifatî ve 1225 senesi saferinde kethüdâ-yı sadr-ı âlî oldu. Ancak üç ay kadar makâmında kalıp cumâdelâhiresinde azl ve 1226 senesi cumâdelûlâsında sânîyen Amasya'ya i'zâm edildi.

1227 senesi evâilinde Amasya'da Hâtunîye Vakfına mütevellî olup 1232 senesi recebinde Hicâz'a gitdi. Edâ-yı Hâc etdikten sonra sene-i mezbûre zilhiccesinde Mekke-i mükerremede dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Âlim, devlet işlerine vâkıf, sahî, hânedân idi. Mahdûmları İbrâhim **[719]** Asım, Ömer, Abdî Beylerdir.

Emîr imâmzâde es-Seyyid Hâfız Ahmed Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Ebûbekir Efendi bin Emîr İmâm Abdüllatîf Efendi bin el-Hâc Halîl Efendi de Suruklu el-Hâc Ali Efendi'den mücâz ve bir müddet Sultân Bâyezîd Mektebi mu'allimi ve ferâ'iz üstâdı olup 1233'de vefât etdi. İlm-i ferâ'izde mâhir, âlim, sâlih bir zât idi.

Ahmed Ağa-Hacı Kadirzâde es-Seyyid

Amasya'nın Küpceğiz Mahallesi eşrâfından es-Seyyid el-Hâc İsmâil Ağa bin el-Hâc Hâfız Mehmed Ağa bin el-Hâc Mustafa Ağa bin el-Hâc Abdulkadir Ağa'nın mahdûmudur. Enderûn-ı Hümâyûna girip orada terbiye gördü.

1208'de taşra çıkıp Amasyalı Çiğdem Beyzâde Hâfız Seyyid Mehmed Paşa'nın kethüdâsı olarak devr-i bilâd edib 1219'da i'dâm edilen Amasya mütesellimi Mikdat Paşazâde Hasan Bey'in emvâlini kabza me'mûren geldi. Ba'dehû kapıcıbaşılarından olup devr-i hidemât ederek 1235 hudûdunda vefât etdi. Birâderi es-Seyyid Ali Paşa'dır. **[720]**

Yeniçeri zâbitanından "alemdâr" diye meşhûr diğer altıncı Ahmed Ağa mükerreren Amasya serdârı olup bu târîhlerde fevt oldu. Oğlu Abdullah Ağa da yeniçeridendir. Bunun evlâdına "Alemdâroğulları" ve tahfîfen "Alemoğulları" dendi. Bunlardan Ahmed Ağa sabâvetim zamanında ramazânlarda mehterbaşı idi.

Ahmed Bey-Kayalı Paşazâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya a'yânından es-Seyyid el-Hâc Süleyman Bey bin Sâlih Bey bin Kaya Ali Paşa'nın mahdûmudur. Hâciyân ve a'yân a'zâsı olup, mükerreren nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı olup 1236 sâline doğru vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan bir hânedân idi. Mahdûmu es-Seyyid Süleyman Paşa ve birâderi de es-Seyyid Kâşif Ömer Paşa'dır.

Ahmed Efendi-Yeşil Şeyh

Amasya yeniçerilerinden Apardıoğlu İbrâhim Ağa bin Mehmed Ağa bin Apardı İbrâhim Ağa'nın mahdûmudur. Tahsîl-i ilm ü marifet etdikten sonra kibâr-ı Nakşibendiyyeden Buharalı Mirza Yûsufzâde eş-Şeyh Mustafa Efendi'ye **[721]** ve meşhûr Çatal Hâfız Ahmed Efendi'ye hizmet ederek Hacı İlyas tekkesi şeyhi ve Hâfız Efendi'nin halifesi oldu. Hayli iştihâr edib 1236'da vefât etdi.

Ahval ü ma'ârif-i sûfiyeye vâkıf, âbid, halûk, latîf, tecemmülâta mâ'il, sulehâ-yı meşâyihden bir zât idi. Şeyhinin yanında medfûndur. Oğulları Kurşunlu Mahallesi imâmı Hâfız Mehmed, İbrâhim Efendilerdir. Hâfız Mehmed Efendizâde Hâfız Mustafa Efendi de imâmdı.

Bunun ammizâdesi Hâfız Ahmed Efendi olup daha sonra vefât etdi. Oğulları Mehmed Sa'îd, Hasan, Ali Efendilerdir. Evkâf kâtibi Hâfız Hasan Efendizâde Abdüllatîf Efendi mahkeme kâtibi ve bidâyet a'zâsından olup 1320 sâlinden sonra vefât etdi.

Ahmed Ağa-Küçük es-Seyyid el-Hâc

Receb Mahallesi eşrâfından es-Seyyid el-Hâc Mustafa Ağa bin el-Hâc Ahmed Ağa'nın oğludur. Altmış dördüncü bölükte mukayyed yeniçeri olup akrânı arasında şecâ'at ve cesâreti ile temeyyüz eylediğinden defalarla Amasya serdârı ve Rus harbinde **[722]** serdengeçtiler ağası oldu.

Avdetde turnacıbaşılık pâyesi ile taltîf edilip meclis-i a'yân a'zâsı olduğu halde 1237 senesi evâhirinde vefât etdi. "Hacıoğlu" demekle meşhûr, nâfizü'l-kelim, mû'tedil bir yeniçeri zâbiti idi. Evlâdına "Küçük Ahmed oğulları" dendi.

Ahmed Efendi-Bafralı el-Hâc

Evâil-i hâlinde Bafra'dan Amasya'ya gelip Ürgüblü el-Hâc Ahmed ve tilmizi Suruklu el-Hâc Ali Efendilerden tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve Payaslı el-Hâc Mehmed Efendi'nin 1225'de vefâtında Sultân Bâyezîd kürsî şeyhi oldu.

İki defa icâzet verip şöhret-i ilmiyyesi artdı. Meclis-i a'yân a'zâsı olup ulemâyı yeniçerilere karşı müdâfa'â etdi. 1238'de vefât eyledi. Devlet ve teceddüd taraftarı olup meşâhîr-i ulemâdan sâlih, vâ'iz, takrîr ü ifâdesi mükemmel idi.

Ahmed Efendi-Karanfilzâde el-Hâc

Ulemâdan Zileli "Karanfil Hâce" demekle meşhûr el-Hâc **[723]** Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Sarı Ahmedzâde Hâfız el-Hâc Mehmed Efendi'den vücûh-ı Kur'âniyyeyi ve tevcîdi ahzedib ulemâdan tahsîl-i ilm ü marifet ederek mücâz ve ders-i âm oldu.

1228'de Sultân Bâyezîd Câmii hatîbi ve imâm-ı evveli Hatîbzâde Hâfız es-Seyyid Abdullah Efendi'nin vefâtında savt ü edâsı güzel, ulûm-ı Arabiyeye vukûfu der-kâr olduğundan Sultân Bâyezîd Câmii hatîb ve imâm-ı evveli oldu. On iki yıl kadar câmii şerîfi şenlendirdi. 1239 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Âlim, kârî, sadâsı muhrik bir zât idi.

Mahdûmu Fâzıl Mehmed Efendi pederinin yerini tutdu. 1281'de vefâtı ile yegâne mahdûmu Akif Mustafa Efendi hatîb ve imâm-ı evvel oldu. Bunun yegâne oğlu Hulûsî Ahmed Efendi de aşktan müte'essiren 1314'de vefât eyledi. Bundan pek ziyâde müte'essir olan Akif Efendi ma'lûl olup 1345'de hırsızların dest-i bî-emânında mahnûkan vefât etdi.

Ahmed Bey-Yeğenzâde el-Hâc

Amasya a'yânından Ömer Paşazâde el-Hâc Mehmed Bey'in mahdûmudur. **[724]** Tahsîl-i ilm ü kitâbet etdikten sonra Amasya'da dîvân kâtibi 1227'de pederinin vefâtında Hâtuniyye vakfının hisse-i tevliyetine mutasarrıf olarak meclis-i a'yân a'zası oldu.

Bu esnâda Amasya mütesellimi Seyfizâde İbrâhim Ağa'ya çatıb kâtibi, müşârün-ileyhin nezaretinde divân efendisi ve müsteşâr-ı umûru olarak devr-i bilâd etdi. 1238'de rütbe-yi hâcegânî ile taltîf edilip 1241 senesi evâ'ilinde İbrail'de vefât etdi.

Ahmed Ağa-Köprülüoğlu

Amasya civârında Köprü kasabası eşrâfından ve yeniçeri zâbitânından Hasan Ağa bin Mehmed Ağa'nın oğludur. Köprü'de doğdu. Küçük yaşında pederi ile İstanbul'a gidip ocağa girdi. Pederi ocak kethüdâyeri Köprülü Hasan Ağa diye meşhûr olduğundan kendisine "Köprülüoğlu" dendi.

Amasyalı Hacı Bakioğlu Hamid Halîl Ağa'nın yeniçeri ağalığında tefeyyüz ederek Ağa kapısı çorbacılarından ve erkânından olup 1235'de kethüdâyeri ba'dehû sırasıyla muhzır ağası, seksuncu-bâşı, zağarcıbaşı olup 1238 senesi şevvâlinde **[725]** kul kethüdâsı, 1239 senesi rebiülevvelinde yeniçeri ağası oldu.

Diğer ağalara nisbetle mu'tedil, iş-güzâr olduğundan makâmını bir yıldan ziyâde muhafaza edebildi. Vezâreti mûsâmmem iken 1240 senesi cumâdelâhiresinin on ikisinde birkaç gün mukaddem zuhûr eden bir arbede yüzünden azledilip 1241 senesi şevvâlindeki vak'a-yı hayriyede maktûlen vefât etdi. Birâderi Mehmed Ağa'nın oğulları Mustafa, Ömer Ağalar da yeniçeri zâbitânından idi. Vak'ada mün'adim oldu.

Ahmed Bey-Kayalı Paşazâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya mütesellimi el-Hâc Ömer Bey'in mahdûmudur. Pederinin fevtinde teayyün edib meclis-i hâciyân ve a'yân a'zâsı, üç defa nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı ba'dehû Merzifon voyvadası 1239'da Sivas mübâya'acısı olup dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından oldu. 1243 senesi evâ'ilinde avdet ve ba'dehû vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan idi.

Ahmed Bey-Çayırzâde

Lâdiklidir. Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından Lâdikli İbrâhim Ağa'nın mahdûmudur. Lâdik'de doğup eniştesi silahdâr es-Seyyid **[726]** Abdullah Ağa'nın himmeti ile Enderûn-ı Hümâyûna girdi. Seferli odasında hüsn-i terbiye görüp tefeyyüz ederek seferli kethüdâsı olmuşdu.

Sonra taşra çıkıp kapıcıbaşılık verildi. 1221'de küçük mir-ahur olup 1222 senesi rebîülevvelinde hal'-ı Selîm-i Sânî vak'asından ma'zûl ve münzevî olup devr-i Mahmûd Hân-ı Sânî bölük ağalıklarında bulunarak eskidi. Kıdemine binâ'en 1238'de mîr-i alem olup 1243 senesi zilka'desinde vefât etdi. Haydar Paşa mezârlığında medfûndur.

Ahmed Kâmil Efendi-Kâtibzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya'da Sultân Bâyezîd evkâfı kâtibi Kâsım Efendi evlâdından el-Hâc Abdullah Efendi bin Ahmed Efendi bin Abdülbârî Efendi bin kâtib-i masrâf-ı şehriyârî el-Hâc Mustafa Efendi bin Ahmed Efendi bin kâtib-i evkâf-ı Sultânîyye Kâsım Efendi'nin mahdûmudur.

Amasya'da amcası "Köse Hattât" demekle meşhûr Kâtib Masrafzâde Mehmed Emin Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ve Payaslı el-Hâc Mehmed Efendi'den tahsîl-i ulûm ederek her ikisinden de mücâz ve ders-i âm ve Sultân Bâyezîd evkâfına kâtib oldu.

1233'de Akifzâde es-Seyyid Mehmed Îydî Efendi'nin ref'inden Sultân Bâyezîd Medresesi müderrisi olarak a'yân-ı ulemâdan oldu. 1244 senesinde meclis a'zâsından iken vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan bir hattât-ı meşhûr idi. Mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Mustafa Rifat Efendi 1308'de ve bunun mahdûmu bâlâ-ricâlinden es-Seyyid Ahmed Sâlim Bey 1349'da vefât

etdi.

Ahmed Efendi-Kavaklı

Samsun dâhilinde Kavak nahiyesinden Ali'nin oğludur. Amasya'da Mehmed Paşa Medresesinde ikâmetle Şeyhzâde el-Hâc Abdullah Vecîh Efendi'den ikmâl-ı tahsîl ederek mücâz ve ders-i âm ve ba'dehû Mehmed Paşa Câmii kürsî şeyhi oldu. 1241 zilka'desinde yeniçeri ocağının ilgâsı vak'asında devlet ve teceddüd taraftarı olup 1244 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Âlim, sâlih, vâ'iz-i meşhûr idi.

Hamza Beyzâde el-Hâc Ahmed Ağa bin el-Hâc Ali Ağa **[727]** bin el-Hâc Hamza Ağa bin Mehmed Bey bin Mîr-livâ Hamza Bey mahdûmudur.

Ceddi Hamza Bey 1194'de Viyana harbinde şehîden vefât etdi. Kendisi Amasya'da hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ olarak 1245 sâline doğru vefât eyledi. A'yân-ı memleketden idi. Birâderi hattât-ı meşhûr Abdullah Hulûsî Efendi'dir.

Ahmed Efendi-Sekiköylüzâde es-Seyyid el-Hâc

Sultân Bâyezîd Câmii muhaddisi el-Hâc Hâfız Osmân Efendi bin el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Suruklu el-Hâc Ali ve Payaslı el-Hâc Mehmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib mücâz ve ders-i âm oldu.

1229'da birâderi Hâfız Mehmed Halis Efendi'nin vefâtında Sultân Bâyezîd câmi'înde Damgacı el-Hâc Ahmed Ağa'nın vaz' eylediği muhaddislik dersiyesi mutasarrıfı olup takrîr-i hadîse ve ikrâ-ı Sahîh-i Buharîye muvâzabet ederek 1246'da yetmiş yaşlarında dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi.

Ahmed Efendi-Sarı Müderris

Köprülüdür. Orada fâzıl-ı meşhûr el-Hâc Halîl Efendi'den ikmâli tahsîl edib ders-i âm oldu. Üstâdının vefâtında fazîlet-i **[728]** ilmiyyesi zâhir-i benâm olup Abdülganîzâde müderrisi ve 1238'de Köprü müftüsü oldu.

Birkaç yıl sonra azl ve tekrar nasb edilip 1246'da ma'zûlen Hicâz'a gitdi. Avdetde hastalanıp 1247 senesi evâilinde vefât etdi. Âlim, fâzıl, zekî, fünûn-ı edebiyyede mahâreti zâhir idi. Avâmil üzerine "el-Kevkebü'd-dürrî alâ Avâmili'l-Birgivî" adlı güzel bir şerh yazdı. Mahdûmu Kudsî Ahmed Efendi de a'yân-ı ulemâdandır.

Ahmed Bey-Çûçû Paşazâde

Amasya'nın Eski Kethüdâ Mahallesi eşrâfından ve a'yân-ı züamâsından İsmâil Bey bin Mustafa Bey bin Halîl Bey bin Çûçû Mustafa Paşa'nın mahdûmudur. "Çûçûoğlu" demekle meşhûrdur. Züamâdan iken 1242'de Nizâmiyye süvâri yüzbaşılığı ile zabıtândan oldu. Ba'dehû binbaşı ve kâ'im-makâm olup 1248'de harbe gitdi. 1249'da vefât etdi. Mahdûmu İsmâil Bey meşhûrdur.

Ahmed Efendi-Vâyis Beyzâde el-Hâc es-Seyyid

Meşâhîr-i ulemâdan "Vâyis Beyzâde" demekle meşhûr es-Seyyid **[729]** el-Hâc Mehmed Efendi bin Veysi Efendi bin el-Hâc Ahmed Efendi bin el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Mustafa Ağa bin Abdullah Bey bin Ahmed Bey bin İbn Üveys Bey'in mahdûmudur. Bu Üveys Bey Amasya'da "Vâyis Bey" demekle meşhûr olduğundan evlâdına "Vayis Beyzâde" dendi.

Şeyhzâde Abdullah Vecîh Efendi'den tahsîl-i ulûm edib Bâyezîd Paşa Câmiînde ders-i âm ve 1221'de pederinin vefâtı ile Bâyezîd Paşa müderrisi, 1244'de meclis a'zâsı olup 1249'da vefât etdi. A'yân-ı ulemâdan idi.

Mahdûmu es-Seyyid Mustafa Efendi'dir. Bunun hafîdi mahkeme-i bidâyet a'zâsından es-Seyyid el-Hâc Mehmed Tahir Efendi ve bunun birâderi zâbitândan es-Seyyid Ali Efendi'dir. Tahir Efendi'nin mahdûmları Amasya mebûsu Ahmed Nafiz Bey ile esbak Amasya Belediye

Re'isi Mustafa Sıdkı Bey'dir. Bunlara "Vâyis Beyzâdeler" denir.

Ahmed Efendi-Hocazâde es-Seyyid el-Hâc

Lâdiklidir. Evlâd-ı Rifâ'iyyeden ve ulemâdan Hâce es-Seyyid Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da fuzalâdan **[730]** Payaslı el-Hâc Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib Lâdik'te ders-i âm ve medrese-i İmâmiyye müderrisi, 1241'de Osmân Efendi'nin yerine Lâdik müftüsü olduğu halde 1250'de vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi.

Ahmed Bey-Kurdzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya a'yânından Hızır ve Mehmed Paşalar evkâf-ı mütevellîsi el-Hâc Mahmûd Beyzâde es-Seyyid el-Hâc Mehmed Bey'in mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde evkâf-ı mezkûre mütevellîsi 1228'den itibâren dört defa nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı, meclis-i a'yân a'zâsı, bir defa da baş-a'yân olup 1251'de vefât etdi. Sahî, âlî cenâb bir hânedân idi. Mahdûmları es-Seyyid Hüseyin, Mahmûd, Habib Beylerdir.

Ahmed Efendi-Milaslı Hâfız

Milas kasabasından Ömer bin Osmân'ın oğludur. Amasya'ya gelip Payaslı el-Hâc Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek mücâz ve ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek iştihâr edib Benderli Hâfız el-Hâc Mehmed Efendi'nin vefâtında Benderli Hâfız Feyzullah Ağa'nın medresesi müderrisi oldu. 1253'de **[731]** vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdandı.

Ahmed Sâlim Dede Efendi-Mevlevî Şeyhi es-Seyyid el-Hâc

Amasya'nın şu'arâ ve urefâsından meşâyih-i mevlevîyeden es-Seyyid Mehmed Sabit Dede bin es-Seyyid Mehmed Kamî Dede bin eş-Şeyh Ahmed Dede Efendi'nin mahdûmudur. Amasya ve Konya'da tahsîl-i ilm ü marifet ve adâb-ı mevlevîyeyi tekmil ederek 1238'de pederinin vefâtı üzerine mesnevî-hân ve 1243'de ammizâdesi eş-Şeyh Mehmed Efendi'nin vefâtı ile Amasya mevlevî-hânesi şeyhi oldu.

1248'de a'yân-ı meclis ve 1251'de idare meclis a'zâsı olup 1254'de vefât etdi. Urefâ ve udebâdan şâir, zarîf, hâtır-şinâs bir çelebi idi. Mahdûmu Mustafa Sakıp Dede olup 1281'de ve bunun mahdûmu Ahmed Arif Dede 1313'de vefât etdi.

Ahmed Bey-Şîrînzâde

Esbak Amasya mütesellimi Şirinzâde el-Hâc Hâfız Hasan Ağa bin Şirin Ali Efendi'nin mahdûmudur. Hazînedârzâde Süleyman Paşa'nın dâ'iresinde bulunarak tefeyyüz etdi. Ba'dehû müşârün-ileyhin kethüdâsı ve kapıcıbaşı olup 1242 senesi cumâdelâhiresinde **[732]** Amasya mütesellimi oldu.

1243 senesi saferinde ma'zûl olup sonra Çorum Sancağı mütesellimi, Arabkir kâ'im-makâmı, Bozok Sancağı muhassıl ve mutasarrıfı olup 1255 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Bunun üvey oğlu Hânedân Ağazâde Hâfız Hasan Ağa'ya da "Şîrînzâde" dendi. Bunun mahdûmu da Amasya eşrâfından el-Hâc Mustafa Efendi'dir. Bunun yegâne oğlu Mehmed Efendi'nin mahdûmları Ahmed, Mahmûd Beylerdir. Şîrînzâdeler de Hânedân Ağazâdelerdendir.

Ahmed Efendi-Hacı Bilâlzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya a'yânından es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi bin el-Hâc Bilâl Ağa bin el-Hâc Osmân Ağa bin Hâfız Bilâl Efendi bin Mehmed'in mahdûmudur. Hızır Paşa Hatîbi olan Ahmed Efendi'nin 1234'de vefâtı ile Hızır Paşa hâtibi ve cüz-hânı oldu.

Pederinin vefâtından sonra ta'ayyün edib 1236'da şehir kethüdâsı ve 1237 zilhiccesinde eniştesi olan Amasyalı es-Seyyid İsmâil Paşa vezâretle Sivas vâlîsi **[733]** olup geldikte 1238 senesi baş-a'yân ve ilâveten şehir kethüdâsı oldu.

1239 senesi muharreminde şehir kethüdâlığında kalıb 1240 vak'asında azledilip

Samsun'a gönderildi. Ve enişte si es-Seyyid Hakkı Paşa da ma'zûlen Amasya'da me'mûr-ı ikâmet oldu.

1241'de avdetle enişte sinin hazînedârı olarak Şam'a gitdi. 1244 saferinde es-Seyyid Hakkı Paşa yine Sivas vâlîsi olup geldikte Amasya muhassılı, ba'dehû kapıcıbaşı olarak ba'zı bilâda mütesellim ve muhassıl oldu. 1247'de avdet ve Amasya'da ikâmet edib uhdesinde bulunan cihâtı evlâdına kasr-ı yed ederek 1255'de vefât etdi. Acem Ali Mahallesi eşrâfından bir hânedân idi. Mahdûmları es-Seyyid Bilâl, Mustafa Efendilerdir.

Ahmed Efendi-Belvarî el-Hâc

Diyârbekir vilâyeti dâhilinde Belvar kasabasından olup oralarda tahsîl-i ulûm ederek Merzifon'da ikâmet ve neşr-i ulûma himmet etdi. Fazîlet-i ilmiyyesini Amasya ulemâsına tasdik etdirip iştihâr ederek eş-Şeyh Ahmed Nâsih **[734]** Efendi'nin vefâtında teferrüd etdi.

1253'de Merzifon ulemâsının ittifâkı ile müftü olup beş yıl kadar makâmını muhafaza ederek 1257'de dâr-ı bekâya rihlet etdi. Meşâhîr-i ulemâdan fâzıl, gâyet fakîh, usûlî, ulûm-i aklîyede mâhir bir zât idi.

Ahmed Efendi-Kilislizâde el-Hâc

Şâmice Mahallesi'nde sâkin ulemâdan Kilisli el-Hâc İsmâil Efendi'nin mahdûmudur. Meşâhîr-i fuzalâdan Payaslı el-Hâc Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek iştihâr edib Hayriyye müderrisi olduğu halde 1258'de vefât eyledi. Meşâhîr-i ulemâdan bir zât idi.

Ahmed Efendi-Mecdî Hâce

Amasya dâhilinde Mecitözü kazâsı kurrâsından olup İbrâhim'in oğludur. Fâzıl-ı meşhûr Sipâhizâde şeyhü'l-ulemâ el-Hâc Hâfız Ömer Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib mücâz ve ders-i âm oldu. Ba'dehû Narlıbahçe'de Türedîzâde el-Hâc Süleyman Ağa'nın binâ etdiği Süleymaniyye Medresesi müderrisi olduğu halde 1259'da vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan vâ'iz, fakîh, münzevî bir zât idi. Narlıbahçe mezârlığında medfûndur.

Ahmed Ağa-Türedîzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya'nın Küpceğiz Mahallesi eşrâfından el-Hâc Süleyman Ağa bin el-Hâc Ali Ağa bin el-Hâc Süleyman Ağa'nın oğludur. **[735]** Pederinin vefâtında teayyün edib hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ, bir defa da hâcıbâşı, Tanzimât-ı Hayriyyeden sonra meclis idâre a'zâsı olduğu halde 1261'de vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan gâyet zengin, kerem-kâr idi.

Ahmed Ağa, Sipâhizâde Amasya sipâhilerinden Hasan Ağa bin Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Devr-i Selîm Hân-ı Sâlisde ihdâs edilen nizâm ocağına girip güzel ta'lîm ve terbiye-i askeriyye gördü. 1222'de ocağın ilgâsında kaçıp Amasya'ya geldi. Bir iki yıl sonra açılan Rusya muhârebâtında şece'ât ve terbiye-i askeriyyesi ile kendisini tanıtmış olduğundan 1242'de tekrar açılan nizâmiyye askerliğine girip 1244'de yüzbaşı, 1248'de sağ kolağası, 1254'de binbaşı, 1259'da kâ'im-makâm olduğu halde 1262 hudûdunda vefât etdi. Ümerâ-yı askeriyyeden şecî bir zât idi. Mahdûmu Hasan Bey'dir.

Ahmed Efendi-Cırıkçızâde Hâfız

Amasya yeniçerilerinden Cırıkcıoğlu Halîl Ağa bin Ahmed'in **[736]** mahdûmudur. Abdullah Vecîh Efendi tilmizlerinden fâzıl-ı meşhûr Hacı Ahmedzâde es-Seyyid Mustafa ve Zileli muhaddis-i meşhûr el-Hâc Ali Şükrü Efendilerden tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve 1253'de Benderli Medresesi müderrisi olduğu halde 1263'de vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan sâlih, vâ'iz bir zât idi.

Birâderi Ali Ağa'nın oğlu Seyyid Ahmed Ağa zabtiyye çavûşânından olup bunun mahdûmu nüfus kâtibi şu'arâdan Ali Dâ'imî Efendi 1347'de müntehiren vefât etdi. Diğer

mahdûmu Hâncı el-Hâc İdris Efendi ber-hayatdır.

Ahmed Bey-Kışlacıklı

Amasya civârında Kışlacık köyünden Halîl Ağa'nın oğludur. 1242'de nizâmiyye askeri olup Rus harbine gitdi. Şece'ât ve cesâretiyle iştihâr edib yüzbaşı, 1253'de binbaşı, ba'dehû kâ'im-makâm ve 1258'de mîr-âlây olarak gelip Amasya kumandânı ve zabıta müdürü oldu. 1261 vak'asında hayli müşkilât geçirdi. 1264'de vefât etdi. Gâyet şeci, cesûr, pehlivân-ı meşhûr idi.

Ahmed Efendi-Çarşambalı el-Hâc

[737] Çarşambalı Ali oğludur. Fuzalâdan Müftüzâde Canikli el-Hâc Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Fazîlet-i ilmiyyesi zâhir olarak iştihâr edib 1262'de meclis-i de'âvâ a'zâsı olduğu halde 1265 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan fâzıl, fıkıh ve usûle, hadîs ve tefsîre gâyet vâkıf mütekellim bir zât idi.

Ahmed Efendi-Fazlızâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya serdârı Fazlıoğlu es-Seyyid Abdullah Ağa bin es-Seyyid Abdüsselam Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi bin el-Hâc Ahmed Efendi bin Mustafa Efendi bin Ahmed Efendi bin Fazlullah Efendi'nin mahdûmudur. Amasya a'yânından Fazlızâde es-Seyyid el-Hâc Mehmed Emin Efendi'ye dâmâd olarak ta'ayyün edib meclis-i a'yân ve ilk açılışında meclis-i idâre a'zâsı oldu.

1261'de Tabib Vak'asında mevki'ini muhafazâ edib 1265'de vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan ve Eski Kethüdâ Mahallesi eşrâfından hânedân bir zât idi. Oğulları es-Seyyid Abdullah Efendi 1275'de ve es-Seyyid Mehmed Emin Efendi 1318'de ve es-Seyyid Mustafa Efendi de 1332'de vefât etdi. **[738]**

Ahmed Efendi-Caniklizâde Hâfız el-Hâc

Esbak Amasya Müftüsü Canikli el-Hâc Mehmed Efendi bin Derviş Mustafa Efendi bin el-Hâc Ali Efendi bin Ahmed Efendi bin Kadı Keyvan Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Sipâhi el-Hâc Hâfız Ömer Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek mücâz ve ders-i âm oldu.

Pederinin zaman-ı fetevâsında müsevvid ve emînü'l-fetvâ ve irtihâlinde Hızır Paşa müderrisi oldu. Mu'ahharan meclis-i de'âvâ âzası olduğu halde 1267'de bilâ-veled vefât etdi. Gâyet fakîh, Arabîyede mâhir, ilm-i ferâ'izde üstâd, halûk, afîf, zâhid bir zât idi. Birâderi el-Hâc Mehmed Hilmi Efendi Amasya Müftüsü ve diğer birâderi el-Hâc Hâfız Ali Efendi de Taşköprü Müftüsü oldu.

Ahmed Ağa-Hindîzâde es-Seyyid el-Hâc

Küpceğiz Mahallesi eşrâfından el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Ahmed Ağa bin el-Hâc Ali Bey bin Hindî Ahmed Paşa'nın mahdûmudur. Amasya'da sipâhi ocağı tekrar açıldığı esnâda sipâhi ve nizâmiyye ihdâsında süvârî zâbiti olup 1248'de yüzbaşı olarak harbe iştirâk etdi. **[739]**

Muhârebeden avdetinde ba'de'l-Hâc meclis-i idâre a'zâsından ve a'yân-ı memleketden olup 1269'da vefât etdi. Oğulları mahkeme a'zâsından ve şu'arâdan Abdülmecid Zühdî Efendi 1308'de ve Sipâhi el-Hâc İsmâil Ağa 1312'de vefât etdi. Abdülmecid Efendizâde Mehmed Şükrü Efendi'nin mahdûmu Mecid Şükrü Bey diş tabibidir. Hacı İsmâil Ağazâde el-Hâc Mehmed Tevfik Efendi de bir mahdûmu ile bakkal idi.

Ahmed Efendi-Ziyâreli Şeyh

Amasya'nın Ziyâre Mahallesi'nden İsmâil'in mahdûmudur. Amasya'da Niksarlı el-Hâc İsmâil Efendi'den tahsîl-i ulûm edib bir müddet ders okutdu. 1251'de Soğuk Pınar Câmii vâ'izi

oldu.

Amasya'da meşâyîh-i Nakşîbendiyyeden el-Hâc İsmâil Efendi'den müstahlef olduğundan Ziyâre'de bir Nakşîbendî tekkesi yaptırıp oraya şeyh oldu. Halkı tarîk-i mustakîme irşâd ve tehzîb-i ahlâka hizmet ederek 1270 senesi zilka'desinin yedisinde vefât etdi. Âlim, sâlih, müteşerri', vâ'iz bir zât idi. Mahdûmu es-Seyyid Ali Efendi **[740]** kendisine halef oldu.

Ahmed Efendi-Sa'atçızâde es-Seyyid

Devehâne Mahallesi eşrâfından es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi bin el-Hâc Sâlih Efendi bin el-Hâc Mehmed Efendi mahdûmu olup bidâyet-i nizâmda asker olarak mülâzım sonra yüzbaşı olarak muhârebelere girdi.

Tedrîcen kolağası, 1265'de birinci alayın dördüncü taburuna binbaşı oldu. 1268'de mütekâ'id olup Amasya'ya geldi. 1271 hudûdunda vefât etdi. Oğulları Kavasbaşı es-Seyyid Mehmed, Osmân Ağalardır. Kavasoğulları, Şerîf, Hüseyin Ahmed olup Hâncı Osmân Ağa'nın oğulları da Nalband Ahmed, Nuri, Mehmed Ali Ağalardır.

Ahmed Efendi-Hacıköylüzâde

Amasya ulemâsından el-Hâc Hasan Efendi'nin mahdûmudur. Niksarlı el-Hâc İsmâil, Canikli el-Hâc Mehmed Efendilerden tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. İcâzet verdikten sonra kasabâta kadı, 1266'da meclis-i idâre ve de'âvâ a'zâsı olup 1272 senesi evâ'ilinde vefât etdi. **[741]** Âlim, natûk, umûr-ı idâreye vâkıf idi.

Ahmed Rüşdü Efendi-Şeyhzâde es-Seyyid eş-Şeyh

Amasya fuzalâsından Allâme es-Seyyid el-Hâc Abdullah Vecîh Efendi bin eş-Şeyh Hasan Sinanî Efendi bin Mehmed bin Hasan bin Mehmed'in üçüncü mahdûmu olup 1200 senesi muharreminde doğdu. Mukaddimât-ı ulûmu pederinden görüp enişteşi Niksarlı Müftüzâde el-Hâc İsmâil, Hacı Ahmedzâde es-Seyyid Mustafa ve pederinin tavsiyyesiyle Payaslı el-Hâc Mehmed Efendilerden ulûm-ı akliyye ve nakliyyeyi ahz ve ikmâl ederek mücâz ve ders-i âm oldu.

1219'da pederinin vefâtı ile mahlûl olan Hüseyin Ağa Medresesi müderrisi olup tedrîs-i ulûma nasb-ı nefs etdi. Tahkîk ve ifâdesi pederinin hayrulhalefi olduğunu ispat eylediğinden 1233 zilka'desinin on birinde Amasya müftüsü oldu.

Fakat vazife-yi fetvâdan istiğnası, iftâdan ictinâbı tab'-ı âlîlerine galib geldiğinden 1234 senesi rebîülevvelinin dokuzuncu günü fetvâdan isti'fâ ederek kûşe-i vahdete **[742]** çekildi. Bundan sonra cedd-i âlîlerinin halifesi eş-Şeyh Osmân Efendi'nin hulefâsından Halvetî eş-Şeyh İsmâil Efendi sohbetine mülâzemet ederek ondan ahz-ı hilâfet etdi.

Tedrîs ve takrîre müdâvemet edib pederinin açtığı zâviyesinde Halvetîye tarîkatı üzere zikr ü tevhide muvâzabet ederek alâ'ik-i dünyevîyeden el çekti. Birkaç defa Amasya müftülüğü, meclis-i de'âvâ ve idâre a'zâlığı teklif ve ibrâm edildiği halde hiçbirini de kabûl etmedi.

Fazilethânesi, ziyâret-gâh-ı ulemâ ve a'yân-ı kirâm, merci-i havâss ü a'vâm olduğu halde asla meslek-i inzivâsından inhirâf etmeyerek gâyet muhterem bir halde yaşadı. Sonunda on beş gün kadar hasta yatdı. 1273 senesi rebîülevvelinin on ikinci gecesi seherinde mu'tadı olan teheccüt nâmazını ba'de'l-edâ secdegâhında dâr-ı kûdse irtihâl etdi. Peder-i âlîlerinin nezdine defnedildi.

Fâzıl, kâffe-i ulûmda mütebahhir, hâssaten ulûm-ı şer'iyye ve edebiyyede mâhir, gâyet kâmil, vecîh, vakûr, **[743]** âbid, müteşerri',zâhid, latîf, tab'ân sahî, edîb, âlî-himmet, mazınne-i kerâmet bir azîz idi. İlm-i şeri'atde yektâ, fenn-i tasavvufda yegâne-i asr idi.
-Kuddise sırruhü'l-azîz-.

Merhûmun cenâzesi Sultân Bâyezîd Câmii şerîfinin avlusuna getirilip sağ taraftaki mûsâlla taşına kondu. Namazını mahşer halinde mazınne-i kirâmdan Nakşibendiyye şeyhi şehir Kethüdâsızâde eş-Şeyh Mehmed Arif Efendi kıldırdı.

Namazın hitâmında tezkiye edilirken meşâyih ve mürîdânın sayhası, halkın şâhikası, ulemânın dökdüğü hazîn gözyaşları bütün Amasya'yı bir mâtem-hâneye çevirdi. Tabutu parmak üzerinde ezkâr ü tehlîlât ile Aşağı Pirlerin şarkında kâin köşe başına kadar götürüldü.

Müşârün-ileyhin zâviyesi her cuma gecesi bir mahfel-i ulemâ ve a'yân olur. Nice mebâhis-i celîle ve siyer-i nebeviyyeden bahsedilirdi. Meclisi gâyet muhteşem olup herkes müşârün-ileyhin ne söyleyecek diye yüzüne bakıb ebsem durur. Bir şey söylerse kemâl-i dikkatle dinlerdi. Meclisinde gıybet, mezemmet **[744]** riyâkârâne medh ü sitayiş, lağviyyât gibi hâlât-ı mezmûmeden eser bulunmaz. Meclisin mehâbetinden tütün içilmezdi.

Yatsı nâmazını kıldıran Efendi, Sûver-i Kur'âniyye ve âyât-ı kerîmeden her hangisini okursa mevzu-ı bahs ancak bu suver ü âyât olur. Bunun tefsîrinde nice ehâdis-i şerîfe, hakâyık-ı şer'iyye, dekâyık-ı sûfiyye söylenir. Bunlar büyük ve rahmânî bir vecd ile dinlenirdi.

Ma'işeti Hüseyin Ağa müderrisliğinden aldığı vazifeye münhasırdı. Sonra bu vazifesi Sultân Mahmûd Hân-ı Sânî tarafından tezyîd ve senevî ayrıca surre ihsân edilirdi. Kezâlik Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa tarafından da kendisini iğnâ edecek kadar surre gelirdi. Sultân Abdülmecid Hân'ın cülûsundan sonra vazife ve ma'aşı biraz daha artırıldı. Bu sûretle zâviyesinde fukarası bol, masârif-i ta'âmiyyesi mebzûl, herkes lutf ve nimetinden mütena'im idi.

Mahdûmları meşâhîr-i sulehâdan es-Seyyid İsmâil Efendi 1311'de ve hayrü'l-halefi olan el-Hâc eş-Şeyh Hâfız Mehmed Ali Efendi 1312'de Hicâzda vefât etdi. İsmâil Efendi'nin oğulları **[745]** Abdullah Vecîh, Mehmed Dâ'î Efendilerdir. Şeyh Hacı Ali Efendi'nin oğulları da el-Hâc Ali, Mustafa Efendilerdir.

Ahmed Efendi-Taşâbâdî el-Hâc

Amasya civârında Erba'a Kazâsı dâhilinde Keydoğan köyünden Hüseyin bin Osmân bin İbrâhim'in mahdûmudur. Amasya'da Canikli el-Hâc Mehmed, Boyâbadî el-Hâc Süleyman, Hacı Ahmedzâde es-Seyyid Mustafa Efendilerden tahsîl-i ulûm ederek mücâz olduktan sonra Kayseriye'ye gidip fâzıl-ı meşhûr Kâsım Efendi'den de ahz-ı ulûm ederek avdetde Hacı Kâsım Efendi'nin tavsiyesiyle Amasya'da Karagözzâde Fındık Mustafa Efendi'den de hâssaten ulûm-ı şer'iyyeyi ahz ü ikmâl etdi. Bunlardan da mücâz oldu.

Amasya'da bir müddet tedrîs-i ulûm etdikten sonra edilen davet üzerine Taşâbad'a gidip orada ders-i âm ve müftî-i benâm oldu. Fakat kazâ a'yânı el-Hâc Ahmed Ağa'nın tahakkümünden bîzâr olarak tedrîs ve iftâyı terk edib tekrar Amasya'ya can atdı. Amasya'da ikinci defa tedrîse başladı. Avdetinden dolayı pek mahnûn oldu. **[746]**

Çünkü Şeyhzâde Ahmed Rüşdü Efendi'nin can sohbetinden ayrıldığına pek müteessifdi. Bu avdetinde o sohbete kavuştu. 1263'de mahlûl olan Benderli Medresesi müderrisliğine tayin edildi. 1265'de meclis-i de'âvâ a'zası ve birkaç yıl sonra da mahkemede şer'iyyâtî oldu.

1272'de Hicâz'a gidip geldi. 1273 senesi leyle-i berâtında dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Meşâhîr-i ulemâdan fâzıl, usûl-i fıkıh ve kelâmda mâhir, hadîs ve tefsîre vâkıf, natûk, gâyet fakîh, vecîh, vakûr, bir zât-ı muhterem idi. Mahdûmları Hâfız Mehmed Efendi 1307'de el-Hâc Mustafa Neş'et Efendi 1319'da ve Benderli müderrisi Mehmed Ârif Efendi de 1327'de vefât etdi.

Ahmed Bey-Kesdikzâde es-Seyyid

Amasya Alaybeyi es-Seyyid Mehmed Bey bin es-Seyyid Ahmed Bey'in oğludur. Züamâdan olup, bidâyet-i nizâmda yüzbaşı olarak askerliğe girdi. 1247'de binbaşı, 1256'da mîr-âlây ve Amasya zabıta müdürü oldu. 1261 vak'asında Amasya kumândânı oldu. Ba'dehû tekâ'üd edilip 1274'de **[747]** vefât etdi. Birâderi es-Seyyid Mustafa Bey Köprü müdürü olup orada kaldı.

Ahmed Efendi-Hacı Ahmedzâde es-Seyyid el-Hâc

Sâbıku't-terceme es-Seyyid el-Hâc İbrâhim Efendi'nin mahdûmu olup amcası es-Seyyid Mustafa Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu. 1267'de es-Seyyid Mehmed Efendi'nin vefâtı ile mahlûl olan Dırâğiye Medresesi müderrisi olduğu halde 1276 senesi şa'bânının yirmi sekizinde vefât etdi. Ulemâ ve a'yân-ı memleketden idi. Mahdûmu es-Seyyid Hasan Efendi müderris oldu.

Diğer Acem Ali Mahallesi eşrâfından Bâlî Bey Câmii imâmı ve meclis a'zâsından Şeyh Alizâde Hâfız es-Seyyid Ahmed Rüşdü Efendi bin Hâfız es-Seyyid Ahmed Necib Efendi bin es-Seyyid Abdî Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Ahmed Rüşdü Efendi bin es-Seyyid eş-Şeyh Ali Efendi bin Amasya müverrihi ve tezkire sâhibi müderris Abdî Efendi'nin mahdûmu olup 1277 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Ma'ariften behredâr idi. Mahdûmları es-Seyyid Abdullah, Mehmed Efendilerdir. Es-Seyyid Abdullah Efendizâde Mehmed Sâmih, Ahmed Atıf, Ebûbekir Sıtkı Efendiler ber-hayat idiler. **[748]**

Ahmed Efendi-Çördükzâde Hâfız

Amasya'da Sultân Bâyezîd İmâmı Hâfız es-Seyyid Ahmed Efendi bin es-Seyyid Hâfız Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Hıfz-ı Kur'ân ve tahsîl-i ulûm etdikten sonra pederinin 1241'de irtihâli üzerine Sultân Bâyezîd Câmiine imâm-ı sânî ve 1248'de emîr İmâmzâde es-Seyyid Mustafa Efendi'nin yerine imâm-ı evvel ve ders-i âm ve ba'dehû meclis-i de'âvâ a'zâsı olduğu halde 1277'de vefât etdi. Memî Dedeönü Mezârlığında medfûndur.

Savt ü edâsı güzel, kârî, âlîm, nâfizü'l-kelim bir imâm idi. Mahdûmu Nablus Sancağı mutasarrıflığından mütekâ'iden İstanbul'da 1310'da vefât etdi. Bunun mahdûmu şehbenderlikten mütekâ'iden ber-hayat olan Ahmed Nâ'il Bey'dir. Kâtibzâde Ahmed Sâlim Bey'in akrabasındandır.

Ahmed Efendi-Hacıbâşı es-Seyyid el-Hâc

Kocacık Mahallesi eşrâfından Fazlızâde el-Hâc es-Seyyid Mehmed Sa'id Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Abdulkadir Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi bin el-Hâc Ahmed Efendi bin Mustafa Efendi bin el-Hâc Ahmed Efendi bin Fazlullah Efendi'nin mahdûmudur. **[749]**

Pederinin İstanbul'da Anadolu Kavağında 1233 zilka'desinde vefâtından sonra ilm-i kitâbet tahsîl ederek ihtisâb kâtibi, sandık emini, 1249'da meclis a'zâsı, 1251'de nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı, 1253'de hâcıbaşı oldu. Yıllarca hâcıbaşı olarak bu unvân ile iştihâr etdi.

1263'de Amasya mutasarrıfı es-Seyyid Sa'id İbrâhim Paşa'nın kapı kethüdâsı, müdebbir-i umûru olduğu gibi bundan sonra gelen mutasarrıfların da kapı kethüdâsı ve müdebbir-i umûru olarak Amasya sancağını on yedi yıl kadar hüsn-i idâre ve divân-ı hümâyûn-ı hâcegânı zümresine iltihâk etdi. 1279'da mukbilen vefât etdi.

Ma'arifden haberdâr, idâre işlerine vâkıf, zî-nüfûz, halûk, âkil, müdebbir, müsteşâr-ı mû'temen, merci-i kül bir hânedân idi. Oğulları es-Seyyid Mehmed Sa'id, Ali Efendiler kendine çekmedi. Servetini heder etdi. Sa'id Ağa, zabıta çavuşluğundan mütekâ'iden 1315'de vefât etdi. Oğulları Mustafa Abdullah Efendiler **[750]** yaşamadı. Nâhiye müdürü olan es-Seyyid Ali Efendi de 1318 hudûdunda vefât etdi. Bunun mahdûmu İstanbul Gümrük Müdürlerinden es-Seyyid Ahmed Nehrî Bey ber-hayatdır.

Ahmed Efendi-Kazanlı

Zile kâzası dâhilinde "Kazan Kaya" demekle meşhûr bir köyden olup Amasya'da İnepazarlı el-Hâc İsmâil Hakkı Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek mücâz ve ders-i âm ve Hacı Hamza Mahallesi'nde mukîm olduğu halde 1282'de vefât etdi. Âlim, sâlih, münzevî idi.

Ahmed Efendi-Kapancızâde Hâfız el-Hâc

Amasya'nın Eski Kethüdâ Mahallesi eşrâfından ve ulemâdan el-Hâc Abdullah Efendi bin el-Hâc Mehmed Ağa bin Kapancı el-Hâc Ahmed Ağa'nın mahdûmu ve hâcegân-ı divân-ı hümâyûndan el-Hâc Hüseyin Zeki Efendi'nin birâderidir.

Mahdûmu Kâmil Efendi'nin nakli üzere 1188'de tevellüd etdi. Pederinin vefâtında Yörgüç Paşa Câmii erbâb-ı vezâ'ifinden olup[88] 1241'de ta'ayyün ederek meclis a'zâsı, 1248'de ihtisâb ağası ve ba'dehû **[751]** birâderi Hüseyin Zeki Efendi'nin yaptırdığı medresesi vakfında mütevellî oldu.

1261'de Doktor vak'asında zî-medhâl görülüp Sivas'a gönderildi. Altı ay sonra avdet edib 1264'de sânîyen ihtisâb ağası, 1268'de meclis a'zâsı oldu. 1278'de gûşe-gîr-i inzivâ olup 1284 senesi gurre-i ramazânında 96 yaşında vefât etdi.

M'aârifden behredâr, âkil, medh ü zemme kâdir, gâyet nekre-gû, letâ'if-i hiyelde yektâ, mizâç-gir, sahî, küşâde-meşreb idi. Hoca Nasreddîn etvârını ihyâda bî-misl, nevâdir ve hikâyât ve letâ'ifi bî-bedel idi.

Zaman-ı lütafâsından Yeniçeri oğlu Ali, Berber Mehmed Ağalar gibi ölüleri bile güldürecek derecede turfe-gûyân ve mukallidân ile letâ'ifi dillerde dâstândır.

Oğulları Mehmed Kâmil, Abdullah Şevki Efendilerdir. Medrese vakfına mütevellî olan Kâmil Efendi kendisine biraz benzerdi. Bunun mahdûmları ulemâdan Hâfız Mehmed Şerîf **[752]** Efendi ile Ahmed İhsan Bey'dir.

Ahmed Vehbi Efendi-Doğlalı

Mecidözü kazâsı dâhilinde Doğla köyünden Hüseyin'in oğludur. Amasya'da İnepazarlı el-Hâc İsmâil Hakkı Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib mücâz ü ders-i âm oldu. Sahaflıkla idâre-i mâ'işet ve neşr-i ulûma hizmet ederek 1287'de vefât etdi. Âlim, halûk, sâlih idi. Mahdûmu vükelâ-yı de'âvâdan ve meşâhîr-i erbâb-ı hukûkdan "Hım hım" demekle meşhûr Hoca Mehmed Emin Efendi'dir.

Ahmed Ağa-Kara Vâ'izzâde

Amasya'nın Bâyezîd Paşa Mahallesi halkından Kara Vâ'iz Mûsâ Efendizâde Hızır Ağa'nın oğludur. Evâ'il-i hâlinde asker olup Nizip Muhârebesinde mülâzım, ba'dehû tedrîcen yüzbaşı kolağası ve 1281'de binbaşı ve dördüncü Batum taburu kumândânı olduğu halde 1287'de vefât etdi. Oğulları Mustafa Nuri, Mehmed Şükrü, Mahmûd Nazım Beylerdir.

Ahmed Efendi-Ser-Mü'ezzin-i Harem-i Şerîf el-Hâc

[753] Amasya'da eş-Şeyh Ömer Efendi bin Mustafa Efendi bin Osmân Efendi'nin oğludur. Savt ü nağamâtı pek güzel, gâyet muhrik ve musikiye âşinâ olduğundan Amasya'da bir müddet Sultân Bâyezîd Câmii şerîfinde mü'ezzinlik etdi.

Sonra Mekke-i mükerremeye gidip Şerîf Mehmed bin Avn Efendi'nin himmetiyle harem-i şerîf mü'ezzinlerine iltihâk etdi. Tedrîcen terakkî ve ma'aşı tezâyüd ederek 1264'de sadâ ve edâsı, hüsn-i ahlâkı ve şerîf-i müşârün-ileyhin inâyeti sâyesinde mü'ezzin-i sânî ve 1268'de ser-mü'ezzin-i harem-i şerîf oldu. [89]

Bu târîhten itibâren Mekke-i mükerreme a'yânı sırasına girip mecâlis-i muhtelifede a'zâ ve şerîf-i müşârün-ileyhin mahdûmu Şerîf Abdullah Paşa'nın emâreti ve Hicâz kumândânı Amasyalı Hacı Hasan Paşa'nın kumândânlığı zamanında, Harem-i şerîfin müdür-i umûru

88 Yörgüç Paşa Câmi'i İmâmı Kapancızâde el-Hâc Ömer Efendi bin Hüseyin Ağa'nın dâmâdı olmakla mû'mâ ileyh 1239 cumâdelûlâsında vefâtıyla Yörgüç Paşa imâmı olduğu kayden anlaşıldı.

89 Sermü'ezzin-i Mekke-i mükerreme Amasyalı es-Seyyid Ahmed Sâlim Efendi'nin fevtinde şeyhü'l-mü'ezzinîn oldu. Surre defâtirinde bu ma'lûmât bulundu.

olduğu halde 1288'de dâr-ı nâ'îme irtihâl etdi.

Halûk, gâyet dindâr, harem-i şerîfin candan hâdimi ve mu'azzam bir vekalet sâhibi idi. Mahdûmları eş-Şeyh Mustafa, Osmân, Ömer Efendiler lisan ü şekl itibâriyle tamamen te'arrub **[754]** etmişlerdi. Bunlardan eş-Şeyh Osmân Efendi 1318'de Amasya'da mahkeme a'zâsı olup bir müddet oturdu. Sahib-i tercemenin yeğeni el-Hâc Mehmed Emin Efendi bin Berber Ahmed Ağa da sabâveti zamanında Amasya'dan Mekke'ye gidip ser-mü'ezzin ve müdîr-i harem-i şerîf-i Mekke oldu. Bunun da savt ü edâsı pek muhrikti.

Ahmed Bey-Yeğenzâde es-Seyyid

Amasya a'yânından ve şu'arâdan es-Seyyid el-Hâc İbrâhim Asım Bey bin es-Seyyid Ahmed Bey'in mahdûmudur. Amasya'da pederinin hayatında nüfus nâzırı, ba'dehû divân efendisi ve 1281'de tahrîrât müdürü oldu. Ba'de'l-infisâl 1289'da vefât etdi. Halûk, sahî, sâhib-i haysiyyet bir hânedân idi. Mahdûmu es-Seyyid Mustafa Hüsnü Bey'dir. Bunun mahdûmu İnegöl Orman Müdürü es-Seyyid Ahmed Bey'dir.

Ahmed Bey-Hacı Paşazâde

Amasya'da câmi ve medresesi olan Beylerbeyi Abdullah Paşa bin el-Hâc Sinan Bey'in evlâd-ı kirâmından olup "Hacı Paşa" demekle meşhûr olan Hacı Abdülkerîm Paşa'nın ahfâdından Abdullah Paşa vakfı mütevellîsi iken 1229 senesi rebîülevvelinin **[755]** yirmi dokuzunda vefât eden es-Seyyid el-Hâc Hasan Bey'in mahdûmudur.

Bu Hacı Hasan Bey de Amasya eşrâfından Abdülkerîm Bey bin el-Hâc Abdullah Bey bin el-Hâc Mehmed Bey bin Mîr-i mîrân Abdülkerîm Paşa bin Mîr-livâ el-Hâc Hüseyin Bey bin Beylerbeyi Hacı Abdülkerîm Paşa bin Hasan Bey bin Abdülkerîm Çelebi bin İskender Bey bin Beylerbeyi Abdullah Paşa'nın mahdûmudur.

Pederinin vefâtında ceddi vakfına ammizâdesi Feyzullah Beyle mütevellî olup Hicâz'a gitdi. Avdetde meclis a'zâsı olup 1289 senesi zilka'desinin on üçünde vefât etdi. Hâfız olup pederinin vâlidesi tarafından sâdât-ı Hüseynîyyeden bir hânedân idi.

Ahmed Sıtkı Efendi-Ali Kayazâde el-Hâc

Gümüşlüzâde Mahallesi ahâlîsinden Ali Kaya oğlu el-Hâc İsmâil bin Mustafa bin İbrâhim bin Mustafa bin el-Hâc Ahmed Ağa bin Ali Kaya Ağa'nın mahdûmudur. A'yân-ı ulemâdan Karagözzâde Fındık Mustafa Efendi'den ahz-ı ulûm edib ders-i âm ve üstâdına dâmâd oldu.

Üstâd-ı müşârün-ileyhin vefâtında mahlûlünden Çöplüce Medresesi **[756]** müderrisi 1273'de meclis-i de'âvâ a'zâsı, 1274 senesi rebîülevvelinde Caniklizâde Hâfız Mehmed Hilmi Efendi'nin yerine Amasya Müftüsü oldu.

1275 senesi zilka'desinde Şirvânî Hacı İsa Efendi'nin teşebbüsâtı ile ma'zûl olduysa da 1276 senesi rebiülevvelinde Amasya a'yânının teşebbüsâtı ile Hacı İsa Efendi azledilip yerine sânîyen Amasya müftüsü oldu. On beş yılı mütecâviz iftâdan sonra 1291 senesi şa'bânında vefât etdi.

Gâyet fakîh, müdebbir, cerbeze-i lisânîyesi mükemmel, edîb, vakûr, zarîf, Arabîyede bidâa'sı kalîl olmakla beraber ulûm-ı şer'iyye ve akliyyeye vâkıf idi. Mekâdîr-i nâsa mürâ'î, teveccüh-i âmmeye nâ'il, latîf, küşâde-meşreb, muhâzarâta âşinâ idi. Amasya mutasarrıfı Ziya Paşa'yı kendisine teshîr ederek ona fıkıh okutdu. Mehmed Paşa türbesi civârında medfûndur.

Birinci mahdûmu Mustafa Efendi Torumtay müderrisi iken 1290'da vefât etdi. Bunun oğulları Mehmed Saîd, Ahmed Kemalî, Hüseyin Niyazi Efendilerdir. İkinci Mahdûmu **[757]** Ahmed Efendi 1310 sâlinden sonra vefât etdi.

Ahmed Rüşdü Efendi-Hacı Bekir Efendizâde

Esbak Amasya Müftüsü "Nâbî Efendi Yeğeni" demekle meşhûr el-Hâc Ebûbekir Efendi bin Ali Efendi'nin oğludur. Dayısı Payaslızâde el-Hâc Abdülhalîm Efendi'den tahsîl-i ulûm

ederek icâzet-nâme aldı. Pederinin irtihâlinde Bekir Paşa Müderrisi olup bir müddet ders okutdu. Sonra münzevî olup 1293'de vefât etdi. Ulemâdan idi. Fahreddîn Mahallesi'ndeki bahçesinde medfûndur.

Oğlu Hacı Hâfız Mehmed Rahmî Efendi züğürt iken sulehâdan idi. Azıcık dünyalığa erdikte eşirrâdan oldu. Yokluk içinde 1334'de can verdi. Oğulları Ahmed Rüştü, Mehmed Cemal, Ali Râşid Efendilere yalnız borç bıraktı. -Sâmehahullah-

Ahmed Efendi-Ürgüblüzâde

Esbak Amasya Müftüsü el-Hâc Necib Ahmed Efendi bin Ürgübî el-Hâc Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Caniklizâde el-Hâc Hâfız Mehmed Hilmi ve İbikli el-Hâc Hasan Efendilerden tahsîl-i **[758]** ulûm ederek mücâz ve ders-i âm oldu.

1254'de pederinin vefâtından mahlûl olan Hızır Paşa Müderrisi olup tedrîs-i ulûm ederken 1298'de vefât etdi. Kâşifiyye Medresesi ittisâlindeki hânesinde mukîm, âlim, vâ'iz, münzevî idi. Oğulları Mustafa, Mehmed, Ali Efendilerdir. Yalnız Hâfız Mustafa Efendi ulemâdan idi.

Ahmed Kâmilî Efendi-Muslîzâde el-Hâc

Amasya kadısı Muslihîzâde Abdurrahman Efendi'nin evlâdından ve a'yân-ı sâlifeden Kadızâde Muslî Ağa bin İbrâhim Çelebi ahfadından ve Şehreküsdü Mahallesi eşrâfından Hacı Mehmed Efendi'nin mahdûmudur.

Hutût-ı mütenevvi'ayı hattât-ı meşhûr Ebuloğlu Hâfız Mustafa ve hattât-ı meşhûr Ma'denüzcüzâde el-Hâc Halîl Zühtü Efendi'nin Çırağı Zileli Ahmed Kâmil Efendilerden ahz u temeşşuk edib üstâdına nispetle "Kâmilî" mahlasını aldı. Ulûmu da Kavaklı el-Hâc Ömer Kuzu Efendi'den ahzedib her iki taraftan mücâz ve Hacı Ömer Efendi'ye dâmâd **[759]** oldu.

Şehreküsdü Mahallesi'ndeki hânesinde talebelere yazı öğretdi. Sonra mahkemeye girip ketebeden oldu. Kayın pederinin vefâtında mahlûlünden Sarâc-hâne Câmii Hatîbi ve 1282'de açılan Rüşdiyye mektebi hat mu'allimi ve 1296'da mahkeme baş-kâtibi, Hâfız Zekeriya Efendi'nin maktûlen vefâtı üzerine mahkeme-i şer'iyye baş-kâtibi oldu.

Üç yıl kadar hizmet-i şer'iyyede bulunup 1299 senesi saferinin evâ'ilinde bilâ-veled irtihâl etdi. Âlim, fakîh, kâtib, tab'an nâzik, çelebi-meşreb, hilkaten asîl bir hattât-ı meşhûr idi. Hattâtlığı şöhret-i ilmiyyesine gâlib, hatt-ı talîk ve sülüsde mâhir idi. Çırağı olan hattât-ı meşhûr Köse Mustafa Sabri Efendi ber-hayatdır. -Ammarahullah-

Ahmed Efendi-Osmân Beyzâde

Mecidözü a'yânı Osmân Beyzâde Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Avkatlızâdelerden olduğu mervîdir. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib Mecidözü kasabasında ikâmet **[760]** etdi. Orada bir müddet ders okutup sonra nevâhî niyâbetlerine gitdi. Edindiği servet sâyesinde meclis-i idâre ve de'âvâ meclis a'zâsı ve ba'zı zevâtın himmeti ile 1298'de Mecidözü kazâsı nâibi olup 1301'de vefât etdi. Ulemâdan zî-nüfûz bir kimse idi.

Ahmed Bey-Rahtuvân Paşazâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya a'yânından ve dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından es-Seyyid el-Hâc Lütfullah Bey bin el-Hâc Osmân Bey bin el-Hâc Ali Bey bin el-Hâc Ömer Bey bin el-Hâc İbrâhim Bey bin Rahtuvan Mehmed Paşa mahdûmudur.

Amcası es-Seyyid el-Hâc Ali Bey'in irtihâlinde Taş Han ve Mahmûd Çelebi Zâviyesi evkâfına mütevellî ve 1278 târîhinden itibâren defa'âtle meclis-i idâre a'zâsı olduğu halde 1306 senesi muharreminde vefât etdi. Sahî, âlî-cenâb, halûk, muhibb-i ulemâ, dindâr bir hânedân idi. Mahdûmu Osmân Fa'ik Bey ve dâmâdı Caniklizâde el-Hâc Ahmed Efendi'dir.

Ahmed Hulûsî Efendi-Şirvânîzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Amasya'da medfûn olan kibâr-ı meşâyih-i **[761]** Nakşîbendiyyeden Şirvânî el-Hâc Siraceddîn İsmâil Efendi'nin üçüncü mahdûmu olup 1249'da doğdu. Vâlidesi evkâf-ı hümâyûn müfetdişi Amasyalı Akifzâde es-Seyyid Abdürrahim Efendi'nin kerîmesi olup siyâdeti vâlide tarafındandır.

Amasya'da Şirvânî el-Hâc Mustafa Efendi'den tahsîl-i ulûm edib 1268'de İstanbul'a gitdi. Orada Şehrî Hâfız Ahmed Efendi'7den ikmâl-i tahsîl edib mücâz ve ders-i âm ve 1274'de bâ-rü'ûs-i hümâyûn-ı müderris ve 1276'da fetvâ-hâneye girip müsevvid oldu.

1281'de meclis-i teftîş-i evkâf a'zâsı olup 1282 senesi cumadelûlâsında birâderi Mehmed Rüştü Paşa evkâf-ı hümâyûn nâzırı olarak İstanbul'a geldikde nüfûz ve mevki yükseldi. 1283'de şûrâ-yı devlet a'zâsı 1284 senesi muharreminde Galata Mollası oldu. Sene-i mezbûrenin gurre-i recebinde haremeyn pâyesiyle taltîf edildi.

1285'de Divân-ı Ahkâm-ı Adliyye a'zâsı olarak mecelle cemiyyet-i ilmiyyesine girdi. 1288'de İstanbul pâyesiyle şûrâ-yı askerî müftüsü olup 1291 senesi muharreminde **[762]** İstanbul kadısı oldu. Müte'âkiben Anadolu Kazâskerliği pâyesiyle tebcil edildi.

1292 senesi recebinde hasmı bulunan Mehmed Nedim Paşa sadr-ı a'zam olduğunu müte'âkib azledildi. 1293 senesi rebîülevvelinde teceddüd-perver olan Midhat Paşa ve Ziya, Namık Kemal Beylerle birleşip sadr-ı müşârün-ileyhin azli için talebeyi tahrîk ve kıyâma teşvik edenlerin başına geçti. Emeline muvaffak olup Mütercim Mehmed Rüştü Paşa sadârete geldikte meclis-i intihâb-ı hukkâm ve tedkikât-ı şer'iyye reisi oldu.

1293 senesi şa'bânında Sultân Abdülaziz Han'ın hal'inde hizmeti ve iş-güzârlığı sebk eylediğinden Sultân Abdülhamid Hân-ı Sânî cülûsunda mimlendi. 1294 senesi muharreminde Midhat Paşa sadâretden azl ve nefyine binâ'en sene-i mezbûre recebinde riyâset uhdesinde kalmak üzere Afganistan sefiri olarak Kabil'e gönderildi.

1295 senesi zilhiccesinde Kâbil'den avdetinde Afgan hükümdarının Sultân Abdülhamid Hân'a gönderdiği hediyeler kendisine bahş ve in'âm edilerek 1296 senesi evâ'ilinde Diyarbekir **[763]** vilâyeti merkez niyâbetine tayin edilip Diyarbekir'e gönderildi. Bu sûretle İstanbul'dan uzaklaştırıldı.

1298 senesi evâ'ilinde niyabetden de azledilip Amasya'da me'mûr-ı ikâmet oldu. Amasya'da Eski Kethüdâ Mahallesi'nde kâin konağında kazâskerliğe mahsûs ma'aş ve yüksek muhassasâtını alıp huzur ve istirahatle imrâr-ı hayat etdi. Ancak pederinin tilmîz ve halifesi olan Hacı Hamza Nigarî Efendi ile bir türlü uyuşamadı.

1301'de Hacı Hamza Efendi'nin aleyhinde onun yapamayacağı şeyleri isnâd ederek Sultân Abdülhamid Hân'ı fevkalâde tevhîm eylediğinden şeyh-i müşârün-ileyhi Amasya'dan kaldırtıp İstanbul'a ve oradan da Harput'a nefyen göndermeğe bâ'is-i müstakil oldu. Bu sûretle hem Amasya ulemâsını kendisine minnetdar etdi. Hem de sultân-ı müşârün-ileyhin teveccüh ü iltifâtını kazandı.

1303 senesi şa'bânında Amasya Müftüsü Sofizâde Mehmed Hulûsî Efendi'nin vefâtına binâ'en Hacı Hamza Efendi meselesinde kendisine mû'in olan Batumlu Gürcü Osmân Efendi'yi Amasya Müftüsü nasb etdirdi. Bundan sonra Dırağiyye **[764]** Medresesi ittisâlinde aldığı cesîm bahçede Yeşilırmak üzerinde bir değirmen yaptırdığı esnâda 1306 senesi cumâdelûlâsının beşinci cumartesi günü vakt-i duhâda füc'eten vefât etdi.

Âlim, müşârik-i ulûm, nâfizü'l-kelim, beşûş, mükrim, nâtıka-perdâz, tab'an müteharrik, satranç oyununda mâhir, orta boylu, tıknaz, âlî-himmet, sahî bir zât idi. Cenazesi mu'azzam bir ihtifâl ile Sultân Bâyezîd'e getirilip nâmazını Müftü Osmân Efendi kıldırdı. Ba'dehû aynı ihtifâl ile kaldırılıp parmak üzerinde pederinin türbesine götürüldü. Eniştesi Hacı İsa Efendi'nin yanına defnedildi.

Şeyhülislâm Uryânîzâde Ahmed Esat Efendi'nin vefâtında Şeyhülislâm olacağını ümit ederdi. Bu durumu Ömer Lütfi Efendi'nin meşîhatı kendisini pek müte'essir etmişdi. Müte'âkiben vefâtı, derece-i te'essürünü gösterdi. Merhûmun bu te'essürü, Osmanlı târîhine ve

Osmanlı Pâdişâhlarının an'anevî ruhuyâtına vâkıf olmadığını göstermektedir.

Osmanlı pâdişâhlarının hal'ine teşebbüs ve hizmet edenleri halefleri asla sevmezler, işbaşına getirmezler. Mümkün **[765]** olduğu kadar İstanbul'dan uzaklaşdırırlar. Hele mübâşeret edenleri er geç her halde i'dâm iderler. Sultân Osmân-ı Sânî, Sultân İbrâhim, Sultân Mustafa Sânî, Sultân Ahmed-i Sâlis, Sultân Selîm-i Sâlis vak'alarında zî-medhal olanların akıbetleri târîhen ma'lûmdur.

Şâyân-ı hayretdir ki birâderi Mehmed Rüşdü Paşa, ser-asker Hüseyin Avni Paşa'nın hal' teklifine karşı cevab-ı red verdiğinden dolayı sadâret-i uzmâyı fedâ ederek nimet-şinaslık gösterdi. Kendisi tedkikât-ı şer'iyye riyâseti uğrunda bu hal'i kabûl ederek ahz-ı sâre kalkıştı. Bunun da akıbetini gördü.

Mahdûmları Siraceddîn İsmâil, Halid Ziya, Mehmed Cemal, İbrâhim Beylerdir. Siraceddîn Bey, mahrec-i mevâlîden olup mahkeme-i hukûk re'isi iken meşrûtiyyeti müte'âkib 1326'da bilâ-veled vefât etdi. Konağı yanıb gitdi. Halid Ziya Bey mîr-âlây olup Nâfi'a nezâreti hey'et-i fenniyesinden iken karısı olan Alman bir kadının si'âyesiyle 1325'de Konya'ya nefy edildi. Altı mâh sonra orada **[766]** vefât etdi.

Mehmed Cemal Bey evkâf müdürlüklerinde hayli zaman dolaşıp şu kardeşlerinden evvel bilâ-veled vefât etdi. İbrâhim Bey tıbbiyye-i askeriyyeden muharrec bir doktor iken şu'ûr ve dimağı muhtel olduğu halde genç yaşında fevt oldu. Yalnız Halid Ziya Bey'in amcası Mehmed Rüşdü Paşazâde Hakkı Bey'in kerîmesinden mütevellîd Mehmed Fu'ad Bey adlı bir mahdûmu kaldı. Ceddînin metrûkâtına vâris oldu.

Ahmed Efendi-Sofu

Caniklidir. Canik nahiyesi dâhilinde Eğrikum adlı köy halkından Mustafa bin Osmân bin Abdullah bin İbrâhim'in mahdûmudur. 1258'de doğup 1275'de Amasya'ya tahsîl-i ulûm için geldi. İçerişehir'de Tekke Medresesinde ikâmetle İbikli el-Hâc Hasan Efendi'den altı yıl kadar okudu.

1281'de mûmâ ileyhin Hicâz'a azîmetinde Şirvânî el-Hâc Mustafa Efendi'nin dersine devam ve ondan ikmâl-i tahsîl ederek icâzet-nâme aldı. Bir müddet ders-i âm olup te'ehhül ederek ders okutdu. Medresesi civârında bir evceğiz edindi. **[767]** 1296'da Halîlesinin vefâtından pek müte'essir oldu. Ruhunu tesliye eden bir işâret-i kutsiye üzerine tedrîs ve te'ehhül fikrinden vazgeçti. O işâret-i kutsiyenin ta'yin etdiği yöne gitdi. Üveysî meşreb olup vefâtına kadar bu yoldan ayrılmadı.

1312 senesi zilka'desinin evâilinde dâr-ı kutse irtihâl etdi. Vefâtından hiçbir kimse haberdâr olmadığından günlerce cesedi evceğizinde kaldı. Zilka'denin on ikinci gecesi şerik-i dersi olan Müftü el-Hâc Osmân Efendi'ye rüyâsında vefât etdiğini haber verip defn edilmesini söyledi.

Ertesi gün ulemâdan birkaç zât ile beraber Hacı Osmân Efendi, hânesine gidip girdi. Yorgan altında çıplak olan cesedinde ne dendân-ı fareden bir zarar ne de yazın sıcağına rağmen ufûnetden bir eser görülemedi. Cenazesi o gün kaldırılıp Çatal Hâfız Ahmed Efendi'nin yanına defnedildi.

Âlim, gâyet âbid, halîm, tam manasıyla zâhid, ortaboylu, bünyesi nahîf, seyrek sakallı, sarışın benizli yeşil cübbeli, beşûş, sukûtî-meşreb, mazınne-i **[768]** kerâmet bir zât-ı şerîf idi.

Merhûm ahyânen hediye kabûl ederdi. Fakat nüzûr ve sadakât almaz, ta'ayyüşüne akıl ermezdi. Sâ'imü'd-dehr olup ekser eyyâmda su ile iftâr iderdi. Gâyet latîf, sabûr, halûk idi. Sultân Bâyezîd Câmii avlusunda yukarı çınarın dibinde oturur, evkât-ı salâtı gözler. Uyur gibi gözleri yumuk dururdu. Ne güler, ne ağlar, ne de söylerdi. Hâlini kimseye sezdirmezdi.

Birgün merhûmun yanına gitdim. Terceme-i hâlini sordum. Derhal elimi tutdu ve buyurdu ki; "Sen ulemâ-yı ümmetin, a'yân-ı memleketin, vatanın târîhini yazıyorsun, bundan büyük hayırlı hizmet olmaz. Bâdi-i mağfiretin olur inşâllah. Lâkin dikkat ki yazdıklarını yakmayasın, yangından sakın. Elinde yarısı bile kalsa yine bir menfa'atdir. Diğer yarısını sonra

da yazabilirsin.

Terceme-i hâlini yazacağın kimselerin uyûb u nevâkısını yazmakta pek ziyâde dikkat et. Ya müşâhade yahud ihbârât-ı sâdıka ile sâbit olan seyyi'âtı ibret için yazmakta bir **[769]** be'is yoktur. Bu halde sakın garaz karıştırma. Hasenâtı istediğin kadar yazarsın. Mümkün olduğu kadar seyyi'âtdan taharrüz et, sonra o mağfûr olur, sen mu'azzeb olursun."

Merhûmun bu sözlerini kaydetdim. Şayânı hayretdir ki 1331'de İstanbul'da Molla Hüsrev Mahallesi'ndeki Acı Çeşme Sokağında bir hânede müste'ciren ikâmet ederdim. Bu hânenin karşısından çıkan bir yangında eşya ve kitaplarım yandı. Refikâmın kurtarabildiği eşya içinde Amasya Târîhi'nin harfi "şîn"e kadar olan yarısı da vardı. Harf-i "şîn"dan aşağısı kâmilen yandı.

Ahmed Efendi-Paşa

Köprülüdür. Bâkî Efendizâde Mehmed Sadık Efendi'nin oğludur. Köprü'de tahrîrât kâtibi, meclis-i idâre a'zâsı iken 1313'de vefât etdi. Edîb, sahî, rind meşreb, mümtezic bir kimse idi. Oğulları Hasan Fehmi, Mehmed İhsan Efendilerdir. Hasan Fehmi Efendi Köprü nüfus me'mûrudur. İhsan Efendi polis iken 1322'de vefât etdi.

Ahmed Efendi-Şeyh Ahmedzâde el-Hâc

Tercemesi yazılan Şeyh Ahmed Efendi evlâdından ve Bakkal esnâfından **[770]** el-Hâc Ahmed Efendi bin Mustafa Efendi'nin oğludur. Meşâhîrden olup belediye a'zâsı iken 1316 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Zengin, dindâr pek muktesid bir kimse idi. Sülüs-i mâlını 1312 harîkinde yanan Benderli Medresesinin müceddeden ihyâsı için vasiyet etmişdi. Oğlu Mehmed Efendi mecnûnen vefât edib vasî-i muhtârı olan dâmâdı Hacı Müsevvid Ahmed Şükrü Efendizâde el-Hâc Mehmed Tevfik Efendi medreseyi müceddeden yaptırmıştır.

Ahmed Efendi-Caniklizâde el-Hâc

Esbak Amasya Müftüsü Canikli Hacı Mehmed Efendizâde el-Hâc Hâfız Mehmed Hilmi Efendi'nin mahdûmudur. 1268'de doğdu. Pederinin irtihâlinde yetim olup vâlidesini tezvîc eden Acaralı Osmân Efendi'nin hânesinde büyüdü.

Batumlu el-Hâc Osmân Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib mücâz ve pederi mahlûlünden Hızır Paşa Müderrisi, Abdülatîf Efendi Kütübhanesi Hâfız-ı kütübü ve Mahmûd Çelebi Zâviyesi şeyhi ve 1303'de üstâdı müftü oldukta müsevvid ve emînü'l-fetvâ olup 1312'de üstâdı ile beraber Hicâz'a gitdi.

1316 senesi rebiülevvelinde üstâdının fetvâdan azlinde **[771]** mün'azil ve 1318 senesi cumâdelâhiresinin yirmi dokuzuncu pazar günü öğle vakti merhûm oldu. Ertesi günü Halfet Gâzi mezârlığında pederinin yanına defnedildi. Âlim, fakîh, gâyet halîm, vecîh, beşûş, sükûtî-meşreb, pek sevimli ve muktesıd bir zât idi. Müsevvid Hacı Şükrü Efendi'nin kerîmesinden oğulları Ahmed, Mehmed, Mustafa Efendilerdir. İlk zevcesi Hacı Ahmed Bey'in kerîmesinden bir kızı da vardı.

Ahmed Efendi-Şeyhzâde es-Seyyid eş-Şeyh

Lâdiklidir. Sâhibü'l-hâl Ahmed kebîrü'r-Rifâ'î evlâdından tekkesi şeyhi es-Seyyid Mehmed Efendi bin es-Seyyid eş-Şeyh Mustafa Efendi bin es-Seyyid eş-Şeyh Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib pederinin vefâtında mezkûr tekkenin şeyhi ve vakfı mütevellîsi olduğu halde 1318'de vefât etdi. Âlim, sâlih bir pîr-i mübârekti. Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Arif Efendi yerine geçti. Belediye re'isi iken 1334'de vefât etdi.

Ahmed Ağa-Kofuoğlu el-Hâc

Amasya yeniçerilerinden Kofu[90] Abdurrahman Ağa'nın **[772]** evlâdından İsmâil bin Hüseyin bin Kofu Abdurrahman Ağa'nın oğludur. Nalbant iken elekçi ve çingânelerin elebaşısı olup onların kazancından servet edindi. Ba'dehû iltizâm işlerine girişip büyük me'mûrları elde ederek gaddarâne harekâtıyla halkın canını yakdı. Evler, bağlar, bağçeler, tarlalar, hanlar kâşâneler edindi.

Nihayet 1320 senesi cumâdelâhiresinin on sekizinci salı günü Kapancızâde Medresesi altındaki dükkânların önünde iskemle üzerinde otururken gadr-ı dîdelerinden biri arkasından kafasının ortasına müthiş ve keskin bir balta indirip yere yuvarladı. Beş gün sonra müte'essiren ölüp gitdi. Halk elinden, dilinden ve fenâlığından kurtuldu.

Rahmetlik ezdâdı nefsinde cem' etmiş bir adamdı. Gâyet mûsâlli, dindâr, Allah'tan korkar, vaz ü nasihât dinlerken ağlar idi. İki defa haccetdi. Rikkat-ı kalbi ziyâde, fukaraya sadakası boldu. Bununla beraber gaddar, fâsık, bed-zeban, şerîr, taş yürekli, paraya can verir, can alır, şehvetine pek mağlûb idi. Küçük oğlu Hâfız Mustafa Efendi **[773]** sulehâdan idi. Bu da 1336'da Zile Vak'asında dâmâdı Gevrekzâde Mehmed Efendi ile beraber vuruldu.

Ahmed Rıza Efendi-Hacı Yûsufzâde

Amasya eşrâfından ve mahkeme-i bidâyet a'zâsından el-Hâc Eşref Efendi bin el-Hâc Ali Ağa'nın mahdûmudur. İptida de'âvâ kâtibi ve mahkeme-i bidâyet teşekkülünde zabıt kâtibi ba'dehû a'zâ ve müstantık oldu. Sonra meclis-i idâre a'zâsı, belediye reisi, 1320'de a'zâ iken Köprü kâ'im-makâmı vekili oldu. 1325'de vefât etdi. Halîm, umûra âşinâ, küşâde-meşreb, müskirâta mübtela idi. Mahdûmu Mehmed Atıf Bey ve dâmâdı ammizâdesi Ali Rıza Bey'dir.

Ahmed Kâmil Efendi-Cılkızsızzâde

Amasya'nın a'yân-ı kadîmesinden Dânîşzâde el-Hâc Hâfız Osmân Efendi evlâdından Bâyezîd Paşa vakfı mütevellîsi Osmân Efendi bin Ahmed Ağa bin Osmân Ağa'nın mahdûmudur. Cedd-i a'lâsı 920 senesi ricâlinden ve meşâhîr-i şu'arâdan Şermî Osmân Çelebi bin Mehmed Çelebi ve cedd-i karîbi de mevâlîden Dânîş Mehmed Efendi bin Mustafa Efendi'dir. **[774]**

Cedd-i akrebi es-Seyyid Osmân Ağa, baba tarafından Molla Halîl Oğlu ve ana tarafından Sâdât-ı Hüseyniyyeden "Hacı Vehhâboğlu" demekle meşhûr bir yeniçeri olup yeniçeriler arasında Cılkızsız, Osmân Ağa denmişdi.

Fethiye Mahallesi'nde 1252'de doğdu. Hutût-ı mütenevvi'ayı hattât-ı meşhûr Emrullah Vehbî Efendi'den ve ulûmu da Şirvânî el-Hâc Mustafa Efendi'den ahzedib 1280'de mahkeme-i şer'iyyede zabıt kâtibi, ba'dehû şer'iyye baş-kâtibi, 1296'da adliyye baş-kâtibi olup 1301'de infisâl etdi.

Ba'dehû ma'ârif kâtibi, 1307 senesi zilhiccesinde Amasya nüfus me'mûru, 1308 rebîülevvelinde ma'zûl olup eyyâm-ı uzletde, "Devr-i dâ'im Takvimi"ni te'lîf ederek 1310'da İstanbul'a gitdi. Orada takvimini bastırıp Ma'ârif Nezâretine beğendirdiğinden 1312 saferinde Erzurum, 1319'da Çatalca, 1320'de Kal'a-i Sultânîye ma'ârif muhâsebecisi oldu.

1326'da meşrûtiyyetin ilânını müte'âkib ma'zûlen İstanbul'a gelip 1327'de vefât etdi. Âlîm, kâtib, lâ'übali-meşreb, libâs ve ta'amında **[775]** bî-tekellüf, te'lîf-i âsâra münhemik bir zât idi. İlm-i nücûm ve hesabda ihtisâsı, ilm-i kelâm ve târîhe merâkı vardı. Te'lîf etdiği takvim asırlarca isti'mâle sâlih bir eserdir.

Ahmed Bey-Yeğenzâde

Amasya eşrâfından Mustafa Hüsnü Bey bin Ahmed Bey bin es-Seyyid el-Hâc İbrâhim

90 Kofu: Divan-ı Lügatda mezkûr olduğu üzere, müdbir, idbârlı, talihsiz, yaramaz, işi rastgelmeyen kimse ma'nasınadır. Buna "Kofoğlu" da denmektedir. Aslı Kofuoğludur

Âsım Bey'in mahdûmudur. Evâ'il-i hâlinde peder ve mâderinden kalan serveti sefahatla hebâ etdikten sonra eniştesi ricâlden Çerkes İsmâil Bey'in sâyesinde 1316'da Çeltek nahiyesi müdürü, 1319'da Gümüş madeni emini, 1324'de Amasya sancağı orman müdürü oldu.

Bu esnâda tedrîcen rütbesi terakkî ederek sânîye rütbesini de aldı. Ancak sefihâne harekâtı yüzünden 1326'da ilân-ı meşrûtiyyeti müte'âkib ma'zûl ve menkûb olup İstanbul'a gitdi. 1327'de yokluk içinde vefât etdi.

Ahmed Nafiz Bey-Hacı Es'ad Ağazâde

Amasya a'yânından olup 1296'da vefât eden Hasan Bey bin el-Hâc Es'ad Ağa'nın ikinci mahdûmudur. Karabağî el-Hâc Hamza ve Hasan Efendilerden ahz-ı ulûm ederek mücâz **[776]** ve ders-i âm oldu. Ramazânlarda Sultân Bâyezîd Câmii şerîfinde halka va'z ü nasihât etdi. 1308'de tebdîl-i meslek edib sarığı atdı. Kâtib-i ayyaş olup fevâhiş uğrunda vârını tüketdi.

1310'da İstanbul'a gidip kardeşi Mehmed Hamdi Bey'in sâye-i ikbâlinde sicill-i ahvâl-i idâre-yi umûmîyesi kalemine girdi. Orada ahvâli kesb-i saffet edib baş-mümeyyiz oldu. Mütemâyiz rütbesini aldı. Her şeyden el çekip 1335'de vefât etdi. Âlim, halûk, mütevâzî, müşekkel bir zât idi. İbtida Hamzavî idi. Sonra rind ü kalender oldu. Akibet muhibb-i sûfîye olarak vefât etdi.

Ahmed Efendi-Kara Vâ'iz

Merzifon kazâsı dâhilinde Vâ'ize (Fâ'ize) köyünden İsmâil bin Hasan bin Ömer'in mahdûmudur. 1272'de doğdu. 1288'de Amasya'ya gelip Mehmed Paşa Medresesinde ikâmetle Gürcü el-Hâc Osmân Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet ederek mücâz ve ders-i âm oldu.

Üstâdı müftü oldukta kemerbaşı, Mehmed Paşa Câmii imâm ve hatîbi şeyhü'l-kurra Hâfız el-Hâc Mehmed Efendi'nin vefâtında mahlûlünden **[777]** câmi-i mezbûra imâm ve kürsî şeyhi olduğu halde 1337'de vefât etdi. Âlim vâ'iz, halûk, kara yağız bir zât idi. Oğulları İstanbul'da iskân kalemi mümeyyizi Osmân Feyzi Bey ile kunduracı İsmâil Efendi'dir.

Ahmed Efendi-Müderris

Amasya'da Kapancızâde Medresesi müderrisi İnepazarlı el-Hâc İsmâil Hakkızâde Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. 1274'de doğdu. Usûlen Hâcezâde İbrâhim Efendi'nin dersine müdâvim ve ondan mücâz oldu.

1294'de pederinin vefâtı ile mahlûlünden Kapancızâde ve Torumtay Medreselerinin nısfına irsen müderris olup müderris unvanı ile iştihâr etdi. Birâderi Abdülkerîm Efendi bu nısf-ı tedrîsde müşterekti. 1324'de belediye a'zâsı olup, 1347'de vefât etdi. Halûk, âkil, ilmi kalîl idi. Birâderi kendisinden âlimdi. Oğlu Mustafa Efendi'dir.

Ahmed Efendi-Möreklizâde Hâfız

Amasya'da ulemâ-yı resmiyyeden İsmâil Efendi bin Mörekli Hasan Efendi'nin mahdûmudur. 1288'de doğdu. Mekteb-i Rüşdiyede **[778]** tahsîl-i fünûn ederek şâhâdet-nâme alıp meşâhîr-i ulemâdan Seyyid Mehmed Şükrü, ErzuRûmî Ömer, Arabgirî Osmân, Hacı Müsevvidzâde Hâfız Mehmed Tevfik Efendilerden Arabiyye, ferâ'iz, fıkıh, usûl ilimlerini ahzederek Mehmed Tevfik Efendi'den mücâz oldu.

Pederinin vefâtında mahlûlünden Mehmed Paşa müderrisi, ba'dehû mekteb-i ibtida'î muallimi, mu'ahharan ders-i âm olmuşdu. Medreseler ve ders-i âmlık ilgâ edildikten sonraki hâli malûm olamadı.

Ahmedî İbrâhim Çelebi-Mevlânâ Tâceddîn

Amasyalıdır. İstanbul kütüphânelerinde âsâr-ı nefîse tahrîrine me'mûr olduğum esnâda ele geçen mecmû'alardan birinde kendi el yazısıyla bulunduğu üzere Amasya fuzalâsından Mevlânâ Hayreddîn Hızır Çelebi bin el-Hâc Şâhabeddîn Ahmed bin Sunkur el-Amâsî

mahdûmudur.

Adının İbrâhim olduğu, divânında muharrer ve aşağıda menkûl olan; "İşidin dir inne İbrâhim evvâhün münîb" mısraından da anlaşıldı. Ceddi el-Hâc Ahmed bin Sunkur **[779]** Sultân Ebû Sa'id Bahadır Hân'ın Mısır'a gönderdiği süferâdan idi. Kendisine "Hacı Ahmedoğlu" dendiğinden buna nispetle "Ahmedî" lakâbı ile meşhûr oldu.

Amasya'da takriben 735'de doğdu. Aksarayîzâde Mevlânâ Fahreddîn İlyas, Mevlanâ Şemseddîn Ahmed bin Osmân ez-Ziyârî, Mevlanâ Musliheddîn Mûsâ bin Mahmûd es-Sivasî gibi meşâhîr-i ulemâdan, sonra Mısır'a gidip eş-Şeyh Ekmeleddîn Muhammed bin Mahmûd el-Bâbertî'den ulûm-ı edebiyye, şer'iyye ve akliyyeyi, usûl-i fıkıh ve kelâmı ahz ü ikmâl ederek avdet etdi.

Bir müddet Amasya'da ders okutdu. Sonra Amasya emîr-i kebîri Şâdgeldi Paşa'ya intisâb ederek müşârün-ileyhin mu'allimi, kâtib-i dîvânı ve nişâncısı oldu. Fevkalâde nüfûz ve faziletle iştihâr etdi. 783 senesi rebîülevvelinde emîr-i müşârün-ileyhin Kadı Burhan harbinde maktûlen vefâtı üzerine Amasya'dan kaçıp, Germiyânzâde Süleyman Bey'in nezdine gitdi. Buna da mu'allim olup pek ziyâde hürmetler gördü. Kütahya'da hayli müddet **[780]** oturdu.

Yıldırım Sultân Bâyezîd Han Germiyânoğullarını inkıyâd altına aldıkda Bursa'ya gidip Bâyezîd Hân'ın nâ'il-i iltifâtı oldu. 'İlm ü kemâli ile ve şi'ir ü inşâsı ile kendisini fevkalâde sevdirdi. 804'de Yıldırım Bâyezîd'in esâreti zamanında yine Kütahya'ya avdet etdi.

Timurlenk sene-i mezbûrede Kütahya'ya geldikte fazl ü kemâline binâ'en büyük iltifâtlar, hürmetler gördü. 805'de vatanı olan Amasya'ya gelip Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın erkân-ı saltanatından oldu.[91] On yıl kadar Amasya'da pek muhterem bir halde yaşadı. 815 senesi evâhirinde seksen yaşında vefât etdi.

Ulûm-ı akliyye ve şer'iyyede hâssaten de fünûn-ı edebiyyede fâzıl, elsine-i selâsede şâir-i mâhir, asrında üstâd-ı edeb, gâyet zarîf, hazır-cevap, cesâret-i medeniyyesi mükemmel, muhâzarâta âşinâ, fasîh, belîğ, tevârihe vâkıf bir zât idi. Âsâr-ı edebiyyesi şunlardır*:* "İskender-nâme", Germiyânzâde Süleyman Bey nâmına te'lîf etdiği "Süleyman-nâme", "Divân-ı **[781]** eş'âr", "Mirkâtü'l-edeb", "Şerh-i Kaside-i Sarsarî".

Tabâkât-ı Hanefiyye'den Takiyüddîn Abdülkâdir et-Temîmî diyor ki: "Ahmedî Rûmî, bilâd-ı Rûmîyede şâir-i meşhûr olup hakkında İbn-i Arabşâh dedi ki, Ahmedî Anadolu'da yegâne Türk şâiridir. Bilâd-ı Rûmîyeden çıkan şâirlerin ve edîblerin en zarîfidir. Âsâr-ı edebiyyesinden "İskender-nâme", "Divân-ı eş'âr", "Mirkâtü'l-edeb" meşhûr olup her bir beytinden hurûf-ı hecâdan biri çıkan Sârsârî kasidesini gâyet müfîd bir suretde şerh edib bu şerhinde nice ulûm u sanayî'-i bedî'iyye tahkîk ve istihrâc etmişdir.

Ahmedî'nin kelâmı, udebâ-yı Araptan İbn-i Nebâta, Hacerî, İbn Nebîh gibi zevâtın kelâmına müsâvîdir. Erbâb-ı ilm ü faziletden bir zât idi. Çok yaşadı. 815 senesi evâhirinde Amasya'da vefât etdi."

Ramazânzâde Mehmed Bey Târîhinde müşârün-ileyhin Amasyalı olduğunu ve Amasya'da seksen yaşında 815 senesi evâhirinde vefât etdiğini zikretdikten sonra diyor ki; "Timurlenk Kütahya'da bir gün Molla Ahmedî ile hamama **[782]** gidip erkânından her birine birer baha kestirirken "bana da bir baha kes" demekle Ahmedî seksen akçe demiş, Timurlenk de "Be molla seksen akçe şu peştamalimin bahasıdır" deyince Ahmedî, "Ben de peştemale baha kestim, kendiniz çarşıda bir mangır değmezsiniz!" demiş. Timur bu cevabdan be-gâyet mahzûz olup, ihsân vermişdir."[92]

---

91 Kınalızâde Hasan Çelebi "Tezkire-i Şu'arâsı"nda Ahmedî tercemesinde diyor ki: "Katl ü gâret-i Timur ile diyâr-ı Rûm dahî per şer u şûr ve telahûm ve terâkim-i emvâc-ı fiten-i mazhâr-ı hâl (fe'izâ hiye temûr) olup Amasya'ya gelip..."

92 Bu kıssa-i latîfeyi Kınalızâde Hasan Çelebi tezkiresinde şöyle yazıyor: "Bir gün Timur ba'zı dilberân-ı sim-i endâm ile azm-i hammam edip hılâl-i mübâsata ve esnâ-yı kelâmda mezbûra hitâbla iltifât edip bu hüsn-i bahayla bî-bahane olan dilberân-ı sîm beri ve alem-i lûtf u melâmetde yegâne olan mihr-i şân-ı peri peykerî bahaya tut dedikde Ahmedî dahî kimisinin sîmîn teni dünya tolusu sim ü zerre değer ve..."

"Şakâyık-ı Nu'mânîye"de Mecdî Efendi "Ahmedî" tercemesini yazarken "Aslı vilâyet-i Germiyandandır" diyor. Sicill-i 'Osmânî'de Mehmed Süreyya Bey de "Ahmedî Sivaslı'dır" diyor. Halbuki, Ahmedî'nin kendisi 782'de Amasya'da bulunup Amasyalı Hayreddîn Hızır bin el-Hâc Ahmed bin Sunkur'un mahdûmu olduğunu kendi hattı ile tasrîh ediyor.

Ahmedî, Amasya'dan Germiyân iline gidip Germiyânzâde Süleyman Bey'in yanında yıllarca kaldığından Germiyânlı zannedilmişdir. Ba'dehû Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân'ın şehzâdesi Süleyman Bey'e nişâncı olup müşârün-ileyh ile ibtidâ Kütahya'da sonra Sivas'da bulunduğundan Sivaslı zannedilmişdir. **[783]**

Mecdî Efendi "Terceme-i Şakâyık"da diyor ki: "Mevlânâ Ahmedî diyâr-ı Mısır'dan vatan-ı asîl ü müvelled-i cezîline avdet eyledikde Germiyânoğluyla musâhabât edib ona hâce oldu. Mîr-i mezbûr eş'âr ü ebyâta râgıb olmağın Mevlânâ Ahmedî dahî ol semte hadden ziyâde rağbet eyledi.

Ba'dehû merhûm Sultân Bâyezîd Hân evlâd-ı emcâdından Süleyman Çelebi ile karîn olup şi'ire, hüsn-i iltifâtları dâ'iyesiyle nâm-ı şerîflerine "İskender-nâme" nâm mesnevî kitâbı nazmedib onun içinde ilm-i hendeseden ve ilm-i hikmet ve ilm-i tıbtan çok nesne derc eyledi. Hicret-i nebeviyyeden 815 senesinin evâhirinde seksen yaşından geçmiş iken Amasya'da vefât etdi.

Şu kayd-ı târîhiyyeden anlaşılır ki Mevlânâ Ahmedî, Germiyanzâde Süleyman Bey'den sonra Şehzâde Sultân Süleyman'ın ma'iyyetinde bulundu. Müşârün-ileyh ile Çubuk ova muhârebesinden evvel Sivas'a gitdi. Muhârebeden sonra Edirne'ye geldi. Sultân Süleyman'ın vefâtından sonra da Amasya'ya gelip Çelebi Sultân Mehmed Hân'a takarrüb etdi." **[784]**

İskender-nâmesi Sultân Fatih kütübhanesinde mevcût olup eski Türk Lügât-ı müsta'melesiyle doludur. Eski edebiyatımız, eski lügâtlarımız hakkında mu'azzam bir hazinedir. Mecdî Efendi bu kitâbından Ahmedî'nin şu beytlerini naklediyor:

Fikr eyle mebde'in nereden neredir ma'âd
Hem geldügünden işbû makâma nedir murâd

Yine ondan;

Hâr-ı pestin hâr saklar cânını
Nermlik döker semûrun kânını

Fırsatında düşmene viren emân
Kayd-ı nâ gibi olıser bî-gümân

Nur-ı Osmânîye kütübhanesinde mevcut olan "Mecma'ü'n-Nezâ'ir" adlı eserde şâir-i müşârün-ileyhin şu gazelleri görülmekle buraya nakledildi:

Aşkının odına düşdüm hâlimi sor ey habîb
Derd-mendem derdime tîmâr eyle ey tabîb

Her gice senin cemâlin şevki ile tâ seher
İnlerim ben şöyle kim gül hasretinden andelîb

Senden ayru şem' bigi[93] hûn-ı dilimdür yedüğüm **[785]**
Herkes anı yer ki olmışdır ezel ana nasîb

Tâpuna irem diyü kapında çok oldum mukîm
Dimedin bir gün ki neyler eşiğimde bu garîb

93 Gibi demektir.

Ne aceb yansa yüzün şevki ile canum oda
Ola mı pervâneden şem'a düşüb yanmak acîb

Sen bana benden yahın ma'nîde senden ben sana
Gerçi sûretde ırağ etdi beni senden rakîb

'Ud bigi yanar iken Ahmedînin nâlesi
İşidin dir inne İbrâhime evvâhün münîb

Bu gazel de onundur:

Gamzen gönüle belâdır ey dost
Can zülfüne mübtelâdır ey dost

Cevrin bana hoş vefâdır ey dost
Derdin dileği devâdır ey dost

Bağlandı gönül saçına ol bağ
Can diledügü hevâdır ey dost

Gözlerime nûr u rûşinâyı
Senden nazar-ı safâdır ey dost

Sen dürr içün ûş gözüm çü gavvâs
Deryâda hoş âşinâdır ey dost

Ne cevr ider isen it bana kim
Bînüm sana hoş du'âdır ey dost

Yüzün güline gül Ahmedînin
Ne bülbüş-i hoş edâdır ey dost

Bu da onundur: **[786]**

Eğerçi kim işin cevr ü sitemdir
Bana senden gelen lutf ü keremdir.

Gözün ger cân ala ve ger içe kân
Bana şâdîdir ol sanma ki gamdır

Yanarken şem' gibi firkatünde
Gözüm kan yaşları-la nice nemdir.

Eğerçi ağzın nişânın kimse bilmez
Diyemezem ki ol nokta ademdir.

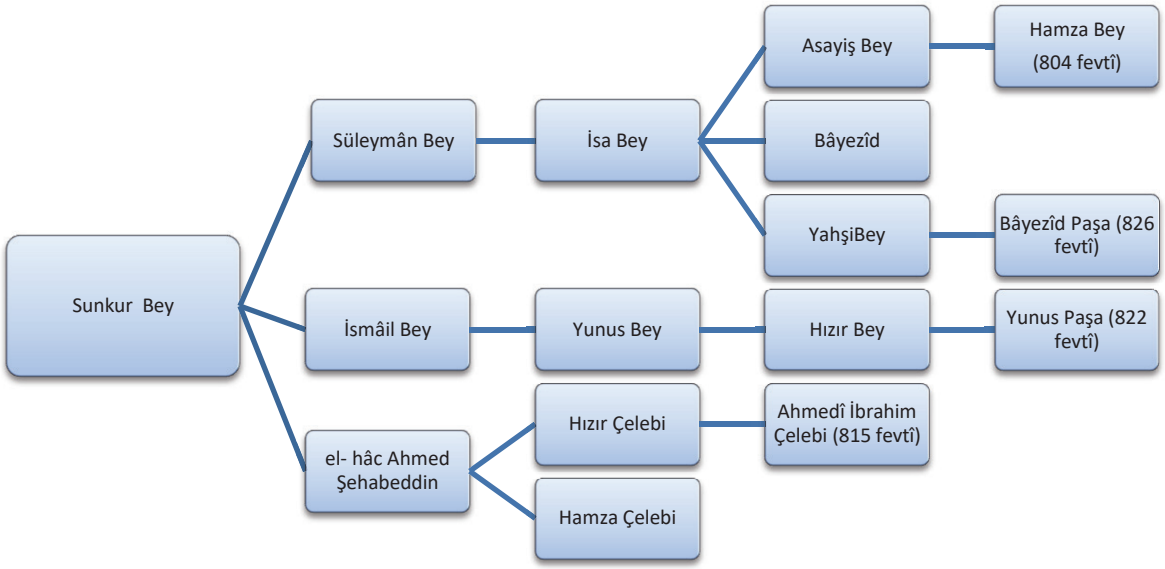
Saçın sevdâsına düşdü benefşe
Benim gibi anın-çün kaddi hamdır.

Eğer girse elüme sürmeyiçün

Ayağın tozu kim zî-hoş kademdir

Ne devlet bundan artuk Ahmediye
Ki aşkın ile âlemde alemdir [94]

Mevlânâ Ahmedî İbrâhim Çelebi âl-i Sunkur'dan olduğu münâsebetle sadr-ı esbak Amasyalı Bâyezîd Paşa bin Yahşî Bey'in ammizâdelerinden olur. Sunkur Bey'in tercemesi de aşağıda gelir. Âl-i Sunkur şudur:

Fâzıl-ı müşârün-ileyhin mahdûmu Ekmeleddîn Mehmed Çelebi ve bunun mahdûmu da Tâceddîn İbrâhim Bey'dir. Her ikisi de meşâhîr-i ulemâ ve ümerâdandır. Bunun mahdûmu Şehabeddîn Ahmed Çelebi onuncu asr-ı hicrî ricâlindendir.

Ahmed Zeynelâbidîn Çelebi-Ahmed Saraylı

Lâdik kurbunda Ahmed Saray nahiyesinde medfûn es-Seyyid Sadreddîn Kâsım er-Rifâî evlâdından es-Seyyid Abdürrahim Çelebi bin es-Seyyid İzzeddîn Hasan Çelebi mahdûmudur. Tercemesi aşağıda Zeynelâbidin Ali Çelebi Kâsımzâde es-Seyyid Ahmedî unvânı ile gelir.

Altıncı cild burada hitâm buldu.
13 Saferü'l-hayr 1350
yevmü'l-isneyn

94 Bu mısranın yeri "Mecma'ü'n-Nezâirde" böyle açıktır. Bu "Mecma'ü'n-Nezâir" 955'te vefât eden Sipahi Nazmi Çelebi'nindir. Ekseriyetle Amasya şu'arâsının nazirelerini câmidir. Meşhur Amasyalı Münirî'nin de hayli eş'ârı vardır.

6. CİLDİN FİHRİSTİ
ESÂMÎ-İ RİCÂLİ

II. Bâb 2
I. Fasıl 3
Âbâd Bey-Emîr Sârimüddîn 4
Âbâk Bey-Emîr Bedreddîn 4
Abdâl Bey -Emîr Çelebizâde 5
Abdâl Sultân-Kara Mehmed Halvetî 5
Abdâl Mehmed Çelebi-Mazlûm Melîk 6
Abdâl Atâ-eş-Şeyh Mehmed Çelebi 6
Abdâl Ağası-el-Hâc Ahmed Ağa 7
Âbî Mehmed Çelebi-Çekemzâde 8
Apardı İbrâhim Ağa 9
Atabeg-Emîr Nâsıreddîn Ahmed Bey 9
Acaytu Noyin-Ece Sultân 11
Âdem Bey-Hâbilzâde 12
Azerî İbrâhim Efendi-Kâtib 13
Azer Çelebi-Kılıç Arslanoğlu 14
Arpacızâdeler 14
Artuk Çelebi-Mevlânâ Sadreddîn 14
Aslan Bey-Emîr Şucâeddîn 16
Arslan Bey-Bîçârzâde 16
Arslan Bey-Kılıçarslanzâde 17
Arslan Bey-Çerkez Bey 17
el-Hâc Arslan Ağa-Hazînedâr 18
Ali Bey-Seydizâde 19
Arslan Ali Baba-Çırçırlıoğlu 19
Argûnşâh-Emîr Nizâmeddîn 20
Argûn Bay-Tatar Bey 21
Armağan Şâh-Hacı Mübârizeddîn 21
Armağan Bey-Emîn 22
Âsâyiş Bey-Sunkurî 22
Âsûde Hâtun-Sultân Hâtun 23
Âsiye Hâtun-Hâtun Paşa 24
Âsafî Ahmed Bey-Çırçırlıoğlu 24
Ağa Paşa-İbrâhim Ağa 25
Âğar Hâtun-Ganî Kızı 26
Âfitâb Hâtun-Şerîfe 27
Âfitâbî Abdurrahman Çelebi-Şeyhîzâde 27
Akbilek-Bahşî Halife 30
Akça Hâtun-İmâd Kızı 30
Ak Hasan Ağa-Hacı Alemdâr 30
Ak Şemseddîn Mehmed Çelebi-Şâmîzâde 31
Akdağî Muhyiddîn Mehmed Çelebi 37
Ak Mehmed Ağa-Memizâde 37
Âgah Mehmed Efendi-Fâzlızâde 38

Alakuş Bey-Emîr Seyfeddîn 39
Alagöz Baba Şemseddîn Ahmed Şâmî 40
Alagöz Bey-Emîr-i Divân 40
Alagöz Ağa-Köprülü 40
Altunbaş Gâzi Sultân Tâceddîn 41
Amas Hân 45
Âmûl Bey-Emîr Şücâeddîn 45
Ânî Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn 45
Âhû Hâtun-Hevâyî 47
Âhî İbrâhim Efendi-Yeniçerizâde 47
Aydoğdu Bey-Emîr Bedreddîn 48
Aydın Bey-Emîr Ziyâeddîn 48
Aydın Bey-Aydınoğlu 49
Aydın Bey-Aydınoğlu 49
Aydın el-Halvetî-eş-Şeyh Şemseddîn 49
Aydın Bey-Aydınoğlu 50
Aydın Ağa-Kethüdâ 50
Aydın Paşa-Kanlızâde 51
Aydın Ağa-Habîbzâde 53
Ayık Bay-Emîr Sârimeddîn 54
İbrâhim Bey-Gâzi Hayreddîn 54
İbrâhim Kimârî-Mevlânâ Bedreddîn Ebu'l-Mehâmid 55
İbrâhim Bey-Emîr Bedreddîn 56
İbrâhim-Mevlânâ Kemâleddîn Ebû İshâk 57
İbrâhim Cemâleddîn-Aksarâyî 57
İbrâhim Tâceddîn Bey-Âhî Dayı 57
İbrâhim Bey-el-Hâc Tâceddîn 58
İbrâhim Çelebi-Mevlânâ Tâceddîn 60
İbrâhim Tâceddîn Çelebi-Hacı Kutluzâde 61
İbrâhim Tâceddîn Çelebi-Mevlânâ Tokâdî 61
İbrâhim Bey-Hacı Kutluzâde el-Hâc 62
İbrâhim Çelebi-Cemâloğlu el-Hâc 62
İbrâhim Bey-Kutlu Beyzâde 63
İbrâhim Bey-Hacı Şâdgeldi Paşazâde 64
İbrâhim Bey-Burak Beyzâde 64
İbrâhim Tâceddîn Çelebi Mevlânâ 65
İbrâhim Ağa-Hasan Ağazâde 66
Mevlânâ İbrâhim-Tâceddîn Çelebi 66
İbrâhim Bey-Eretnazâde 66
İbrâhim Efendi-eş-Şeyh Tâceddîn Tennûrî 67
İbrâhim Efendi-el-Hâc Tâceddîn 70
İbrâhim Ağa-Sekbân 71
İbrâhim Çelebi-Muhâsebeci 71
İbrâhim Tâceddîn Efendi-Şamluzâde 72
İbrâhim Bey-Abâdzâde 73
İbrâhim Halvetî-Pîr Baba 74
İbrâhim Efendi-Hatîbzâde 74
İbrâhim Bey-Tura Paşazâde 75
İbrâhim Ağa-Hoca Acem 76
İbrâhim Tâceddîn Efendi-Çorumluzâde 76

İbrâhim Çelebi-Sabuncuzâde Hoca 77
İbrâhim Çelebi-Kocacıkoğlu Hoca 78
İbrâhim Çelebi-Hacı Hamza Beyzâde 79
İbrâhim Efendi-Koca Emîr 79
İbrâhim Bey-Gâzibeyzâde 84
İbrâhim Bey-Kemâl Paşazâde 84
İbrâhim Çelebi-Nefîszâde 85
İbrâhim Kemâleddîn Efendi-Dede Cüngî 86
İbrâhim Bey-Kul 86
İbrâhim Çelebi-Gümüşlüzâde 87
İbrâhim Dede Çelebi 87
İbrâhim Efendi-Ermişli Hoca 87
İbrâhim Efendi-Kara Kadızâde 88
İbrâhim Efendi-Kal'alı Hoca 89
İbrâhim Ağa-Çavuş 90
İbrâhim Efendi-Memizâde eş-Şeyh 90
İbrâhim Paşa-Hacı Efendizâde 90
İbrâhim Ağa-Silahdâr 92
İbrâhim Paşa-Gürcü Hazînedâr 93
İbrâhim Efendi-Hayreddînzâde 93
İbrâhim Paşa-Hattât 95
İbrâhim Efendi-Kadızâde 99
İbrâhim Efendi-Meydanlı 99
İbrâhim Bey-Uçaroğlu 100
İbrâhim Paşa -Kadızâde 100
İbrâhim Bey-Abdîbeyzâde 102
İbrâhim Ağa-Nûhzâde 102
İbrâhim Bey-Dursunzâde 103
es-Seyyid İbrâhim Efendi-Arpacızâde 103
İbrâhim Efendi- Memi Dedezâde eş-Şeyh 105
İbrâhim Efendi-Kara Hâfız 105
İbrâhim Efendi-Köprülü Kadızâde 106
İbrâhim Efendi-Hocazâde Hâfız 106
İbrâhim Bey-Tayyâr Paşazâde 107
İbrâhim Çelebi-Müjdeci Başı-el-Hâc 107
İbrâhim Bey-Karadeniz 108
İbrâhim Efendi-Halvetî Şeyh 109
İbrâhim Paşa-Bayburdluzâde 110
İbrâhim Ağa-Serçe 115
İbrâhim Paşa-Pîrîzâde 116
İbrâhim Çelebi-Haydarzâde es-Seyyid el-Hâc 117
İbrâhim Paşa-Sansar 117
İbrâhim Bey-Gürcüzâde 118
İbrâhim Efendi-Hızır Efendizâde el-Hâc 118
İbrâhim Efendi-Hacı Efendizâde 119
İbrâhim Paşa-Gümüşlüzâde Çelebi 119
İbrâhim Efendi-Hacı İmâm 122
İbrâhim Efendi-Ma'kûlzâde 123
İbrâhim Efendi-Hızırzâde es-Seyyid eş-Şeyh 125
İbrâhim Çelebi-Abdî Beyzâde el-Hâc 126

İbrâhim Paşa-Hazînedâr 126
İbrâhim Efendi-Hatîb el-Hâc 127
İbrâhim Efendi-Esnâf Şeyhi 128
İbrâhim Ağa-Avkatlı 129
İbrâhim Bey-Hoca Paşazâde 132
İbrâhim Paşa-Dâyezâde 132
İbrâhim Efendi-Hacı köylüzâde 134
İbrâhim Paşa-Tezkireci 135
İbrâhim Efendi-Surre Emînî el-Hâc 136
İbrâhim Efendi-Kadızâde 137
İbrâhim Efendi-Bolulu 137
İbrâhim Efendi-Ekincek Şeyhi 138
İbrâhim İlmî Bey-Rahtuvân Paşazâde 139
İbrâhim Ağa-Saka Oğlu 140
İbrâhim Paşa-Hoca Paşazâde 141
İbrâhim Ağa-Şâtırzâde el-Hâc 141
İbrâhim Efendi-Moramullu el-Hâc 142
İbrâhim Bey-Çelebi Paşazâde 143
İbrâhim Efendi-İmâm Hoca 143
İbrâhim Efendi-Muslîzâde 144
İbrâhim Efendi-Mü'eyyedzâde 147
İbrâhim Bey-Elçi Paşazâde 147
İbrâhim Efendi-Hacı Hoca 148
İbrâhim Paşa-Kürd es-Seyyid 148
İbrâhim Paşa-Dedezâde 150
İbrâhim Efendi-Gözübüyükzâde es-Seyyid 151
İbrâhim Efendi-Paşazâde el-Hâc 151
İbrâhim Bey-Yeğenzâde el-Hâc 153
İbrâhim Ağa-Haseki el-Hâc 154
İbrâhim Bey-Gürcüzâde el-Hâc 154
İbrâhim Efendi-Şeyhzâde Hâfız es-Seyyid 157
İbrâhim Efendi-Mukayyed 158
İbrâhim Ağa-Kara Mütesellim 158
İbrâhim Ağa-Şehirli 159
İbrâhim Efendi-Vâsi' Çelebizâde 160
İbrâhim Efendi-Hatîbzâde es-Seyyid 161
İbrâhim Ağa-Dânîşzâde el-Hâc 163
İbrâhim Efendi-Masraf Kâtibi 163
İbrâhim Ağa-Amasyalı el-Hâc 164
İbrâhim Efendi-Müftüzâde es-Seyyid 165
İbrâhim Ağa-Beyzâde 166
İbrâhim Efendi-Laz Hoca el-Hâc 166
İbrâhim Efendi-Şeyhü'l-Kurrâ el-Hâc 168
İbrâhim Ağa-Kapu Ağası 168
İbrâhim Efendi-Müftüzâde es-Seyyid el-Hâc 169
İbrâhim Efendi-İnallızâde es-Seyyid el-Hâc 169
İbrâhim Efendi-Dânîşzâde el-Hâc 170
İbrâhim Efendi-Fenârci el-Hâc 170
İbrâhim Efendi-Canikli el-Hâc 171
İbrâhim Efendi-Seküköylüzâde es-Seyyid 172

İbrâhim Ağa-Bostânî el-Hâc 173
İbrâhim Efendi-Fazlızâde el-Hâc 173
İbrâhim Hıfzî Paşa-Ocak İmâmızâde es-Seyyid 174
İbrâhim Efendi-Hacı Müftü 175
İbrâhim Ağa-Bektâşoğlu el-Hâc 175
İbrâhim Efendi-Şehirlizâde es-Seyyid Hâfız 176
İbrâhim Efendi-Çorumlu el-Hâc 176
İbrâhim Efendi-Akbıyık el-Hâc 177
İbrâhim Ağa-Kaya Alemdâr 177
İbrâhim Bey-Kürt İbrâhim Paşazâde es-Seyyid el-Hâc 178
İbrâhim Efendi-Elbistânî el-Hâc 178
İbrâhim Ağa-Deli Alemdâr 179
İbrâhim Efendi-Ma'kûlzâde el-Hâc 179
İbrâhim Ağa-Sucuoğlu 180
İbrâhim Efendi-Emîr İmâmzâde es-Seyyid el-Hâc 181
İbrâhim Bey-Rahtuvân Paşazâde el-Hâc 181
İbrâhim Efendi-Hızır Şeyhi el-Hâc es-Seyyid 182
İbrâhim Ağa-Avkatlızâde el-Hâc 183
İbrâhim Ağa -Şehir Kethüdâsızâde el-Hâc 183
İbrâhim Ağa-Uncu el-Hâc 185
İbrâhim Ağa-Bektâş Oğlu 185
İbrâhim Ağa-Köprülüzâde el-Hâc 186
İbrâhim Efendi-Boluvîzâde el-Hâc 187
İbrâhim Ağa-Çayırzâde el-Hâc 188
İbrâhim Efendi-Şeyhzâde 189
İbrâhim Efendi-Şeyhzâde el-Hâc es-Seyyid 189
İbrâhim Ağa-Dalkılıç el-Hâc 190
İbrâhim Efendi-Cebecizâde es-Seyyid el-Hâc 190
İbrâhim Ağa-Aşçıbaşı el-Hâc 191
İbrâhim Ağa-Hacı Velizâde 191
İbrâhim Ağa-Molla Halîl Oğlu el-Hâc 192
İbrâhim Efendi-el-Hâc Evliya 193
İbrâhim Reşîd Efendi-Amasyalızâde el-Hâc 194
İbrâhim Efendi-Kadızâde es-Seyyid el-Hâc 198
İbrâhim Afîf Efendi-Dânîşzâde 198
İbrâhim Ağa-Hundîzâde es-Seyyid el-Hâc 199
İbrâhim Bey-Gürcüzâde es-Seyyid el-Hâc 199
İbrâhim Efendi-Şerîfzâde el-Hâc es-Seyyid 200
İbrâhim Ağa-Hacı Kâsımzâde el-Hâc 201
İbrâhim Efendi-Niğdelizâde Çelebi el-Hâc 201
İbrâhim Ağa-Danacı Oğlu el-Hâc 202
İbrâhim Kemâleddîn Efendi-Tatar Hoca es-Seyyid el-Hâc 203
İbrâhim Efendi-Müftüzâde 203
İbrâhim Bey-Hacı Yûsufzâde el-Hâc 203
İbrâhim Paşa-Benderlizâde es-Seyyid el-Hâc 204
İbrâhim Efendi-Fetvâcızâde el-Hâc 207
İbrâhim Efendi-Şeyhzâde eş-Şeyh 208
İbrâhim Ağa-Kuloğlu el-Hâc 208
İbrâhim Efendi-Hicabî Dâmâdı el-Hâc 209
İbrâhim Baba-Asitâne Şeyhi es-Seyyid 210

İbrâhim Asım Bey-Yeğenzâde es-Seyyid el-Hâc 211
İbrâhim Ağa-Göyünlüoğlu el-Hâc 215
eş-Şeyh İbrâhim Efendi 215
İbrâhim Paşa-Kayalı Paşazâde 215
İbrâhim Efendi-Hicâbîzâde es-Seyyid el-Hâc 216
İbrâhim Ağa-Gümüşoğlu el-Hâc 217
İbrâhim Efendi-Kazanlı eş-Şeyh el-Hâc 217
İbrâhim Efendi-Yukarı Kal'a Şeyhi 218
İbrâhim Efendi-Kabakozlu el-Hâc 219
İbrâhim Efendi-Oğuz Müfti 219
İbrâhim Efendi-Halîl Ağazâde 220
İbrâhim Efendi-Karabüber es-Seyyid 221
İbrâhim Efendi-Mar'aşlı 221
İbrâhim Hilmi Bey-Kapancızâde 221
İbrâhim Efendi-Abdâlağasızâde Hâfız 222
İbrâhim Efendi-Saçlızâde es-Seyyid el-Hâc 223
İbrâhim Ağa-Amasyalı 224
İbrâhim Efendi-Hocazâde 224
İbrî İbrâhim Çelebi-Kâtib 228
İbşir Hasan Paşa 229
Ebû İshâk İbrâhim Tebrîzî-Mevlânâ Bahâeddîn Ser-Çoban 231
Ebû İshâk İsmâîl Cendî-Mevlânâ Kemâleddîn Salârî 232
Ebû İshâk Kâzerûnî-eş-Şeyh Şemseddîn Mü'eyyed 233
Ebû İshâk Bey-Kutluşâhzâde 236
Ebu'l-Berekât Şemseddîn Ahmed bin el-Verdî 237
Ebu'l-Hasan Alâeddîn Ali Çelebi 238
Ebu'l-Hasan Mehmed Çelebi-Muhyiddîn 238
Ebu'l-Hayr Ahmed Efendi-Şirvânî 239
Ebu'l-Hayr Hasan Efendi-Mürekkebci 241
Ebu's-Su'ûd İbrâhim Efendi-Menteşâzâde 242
Ebu's-Su'ûd Mehmed Efendi-Kadızâde 242
Ebu's-Su'ûd Efendi-Bedreddînzâde 243
Ebu's-Su'ûd Efendi-Yeğenzâde 244
Ebu's-Su'ûd Efendi-Uzun Müderriszâde 245
Ebu'l-Feth Bey-Emîr Necmeddîn 246
Ebu'l-Fazl Rükneddîn Ahmed Çelebi 246
Ebu'l-Fazl Mehmed Çelebi-Topal Hattât 247
Ebu'l-Kâsım Ahmed Çelebi-Kadızâde 248
Ebu'l-Kâsım Abdullah Efendi-Hatîb Kâsımzâde 249
Ebu'l-Kâsım Mehmed Efendi-Ebu'l Oğlu 249
Ebu'l-Kâsım Mehmed Efendi-Kassâm 250
Ebu'l-Leys Efendi-Kadızâde 251
Ebu'l Me'âlî Ahmed Efendi-Hâfız Acemzâde 251
Ebu'l-Vefâ Ahmed Efendi-Şeyh Habîbzâde 252
Ebu'l-Yümn Mustafa Akif Efendi 253
Ebûbekir Bey-Emîr Bedreddîn 253
Ebûbekir Çelebi-es-Seyyid eş-Şeyh Celâleddîn er-Rifâ'î 254
Ebûbekir Bey-Emîr Alizâde el-Hâc 255
Ebûbekir Çelebi-el-Hâc Bedreddîn 256
Ebûbekir Bey-Emîr Alizâde 256

Ebûbekir Bey-Turhânzâde el-Hâc 257
Ebûbekir Bey-Keçibeyzâde 257
Ebûbekir Çelebi-Aydın Oğlu el-Hâc 257
Ebûbekir Bey-İshâk Paşazâde 258
Ebûbekir Efendi-Kadızâde 258
Ebûbekir Ağa-Taşcızâde 259
Ebûbekir Bey-Derviş Beyzâde 259
Ebûbekir Efendi-Dereli el-Hâc 261
Ebûbekir Paşa-Murâd Beyzâde 261
Ebûbekir Ağa-Rusoğlu 262
Ebûbekir Efendi-Hayatî 262
Ebûbekir Ağa-Bayramzâde 263
Ebûbekir Efendi-Kubalı Hoca 264
Ebûbekir Efendi-es-Seyyid Yûsuf Çelebizâde 264
Ebûbekir Efendi-Merzifonî 265
Ebûbekir Bey-Pehlivânzâde 265
Ebûbekir Efendi-Ayna Göz 266
Ebûbekir Ağa-Silahdâr 266
Ebûbekir Efendi-Hacı Müderris 267
Ebûbekir Paşa-Taşcızâde 267
Ebûbekir Ağa-Ömer Paşazâde 269
Ebûbekir Ağa-Kürd es-Seyyid 270
Ebûbekir Efendi-el-Hâc Kadı 271
Ebûbekir Dede Efendi-Mevlevî Şeyhi 271
Ebûbekir Efendi-İmâm es-Seyyid 271
Ebûbekir Ağa-Beyzâde 272
Ebûbekir Efendi-Efteli el-Hâc 273
Ebûbekir Efendi-Giritlizâde el-Hâc 274
Ebûbekir Efendi-Hacı Hâfız 275
Ebûbekir Bey-Yeğen el-Hâc 276
Ebûbekir Ağa-Mirzâzâde el-Hâc 276
Ebûbekir Efendi-Ayntâbîzâde el-Hâc 277
Ebûbekir Ağa-Gözdaşoğlu el-Hâc 277
Ebûbekir Efendi-Müftüzâde es-Seyyid el-Hâc 278
Ebûbekir Ağa-Taşcızâde 279
Ebûbekir Paşa-Bekir Beyzâde el-Hâc 279
Ebûbekir Ağa-Kassâb el-Hâc 280
Ebûbekir Ağa-Hacı Efendizâde el-Hâc 280
Ebûbekir Bey-Taşcızâde el-Hâc 282
Ebûbekir Ağa-Çuhadârzâde el-Hâc 282
Ebûbekir Paşa-Bekir Beyzâde 283
Ebûbekir Ağa-Altıncı 285
Ebûbekir Efendi-Büyük Hocazâde es-Seyyid el-Hâc 285
Ebûbekir Efendi-Şeyhzâde eş-Şeyh el-Hâc 286
Ebûbekir Ağa-Hacıköylüzâde el-Hâc 286
Ebûbekir Niyazi Efendi-İmâmzâde 287
Ebûbekir Efendi-Çorumluzâde es-Seyyid el-Hâc 288
Ebûbekir Efendi-Müftüzâde 288
Ebûbekir Efendi-Emîr İmâmzâde es-Seyyid el-Hâc 288
Ebûbekir Efendi-Müftü Şeyh 289

Ebûbekir Efendi-Türkmen el-Hâc 290
Ebûbekir Efendi-Nâ'ib es-Seyyid 291
Ebûbekir Efendi-Saraczâde es-Seyyid el-Hâc 292
Ebûbekir Ağa-Gözdaşoğlu el-Hâc 294
Ebûbekir Ağa-Hacı Efendizâde es-Seyyid el-Hâc 295
Ebûbekir Paşa-Lokmacı el-Hâc 297
Ebûbekir Ağa-Kassâb Bekiroğlu Haseki 300
Ebûbekir Efendi-Hacıköylüzâde el-Hâc 301
Ebûbekir Ağa-Pazarbaşızâde es-Seyyid el-Hâc 301
Ebûbekir Efendi-Hatîbzâde es-Seyyid 302
Ebûbekir Ağa-Kassâb Bekiroğlu el-Hâc 303
Ebûbekir Efendi-Mengülcüzâde el-Hâc 303
Ebûbekir Efendi-Dedezâde es-Seyyid el-Hâc 303
Ebûbekir Efendi-Nâbî Efendi Yeğen el-Hâc 305
Ebûbekir Efendi-Müftüzâde el-Hâc 307
Ebûbekir Paşa-Hacı Bekirzâde es-Seyyid 307
Ebûbekir Efendi-Çerkez el-Hâc 308
Ebûbekir Vahdetî Efendi-Kadı Baba 308
Ebûbekir Efendi-Merzifonî 310
Ebûbekir Efendi-Çerkes Şeyh 311
Ebû Türâb Mehmed Rûmî-eş-Şeyh Şemseddîn 311
Ebû Saîd Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn ez-Ziyârî 312
Ebû Saîd Ahmed Dede Efendi-Hacı Dede 313
Ebû Tâlib Ali Çelebi-es-Seyyid Celâleddîn Hüseynî 314
Ebû Tâlib Çelebi-Acem Hoca 315
Ebû Tâlib Efendi-Hâfız Bahâr 316
Ebû Kâvuk Mehmed Paşa-Elçi-i el-Hâc 317
Ebû Müslim Çelebi-Rükneddînzâde 321
Ebû Müslim Çelebi-Sefer Şâh Oğlu 322
Ebû Nasr Muhtârî-Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebi 322
Ebû Hâşim Mehmed Çelebi-es-Seyyid Şemseddîn es-Semerkandî 323
Ebû Yûsuf Çelebi-Mevlânâ Sivasî 325
İbiş İbrâhim Efendi-Sazlı el-Hâc 326
İhsan Paşa Hâtun-Gâzi Beyzâde 326
Ahmed Bey-Serkiz Gâzi 330
Ahmed Bey-Emîr Celâleddîn 331
Ahmed Bey-Emîr Şehâbeddîn 332
Ahmed Baba-eş-Şeyh Şemseddîn 332
Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn İbnü'l-Verdî 333
Ahmed Bey-Emîr Şemseddîn el-Lâgûşî 334
Ahmed Bey-Emîr Nâsıreddîn 335
Ahmed Bey-Emîr Nâsıreddîn Gâzi 336
Ahmed Bey-Nâsıreddîn Atabeg 337
Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn 338
Ahmed Kebîrü'r-Rifâ'î-Sâhîbü'l-Hâl es-Seyyid Şemseddîn 338
Ahmed Şâh-Emîr-i Kebîr Şehâbeddîn 353
Ahmed Bey-Gümüşlüzâde 355
Ahmed Bey -Atabegzâde 355
Ahmed Çelebi-Mevlânâ eş-Şeyh Şemseddîn 355
Ahmed Bey-Kutlu Beyzâde el-Hâc 356

Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn 357
Ahmed Paşa Çelebi- Emîr-i kebîr Fahreddîn Devâtdâr 358
Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn 362
Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn 364
Ahmed Bey-Kutluşâhzâde 364
Ahmed Bey-Taşanzâde 365
Ahmed Bey-Taşanzâde 365
Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn 366
Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn 367
Ahmed Paşa-Gümüşlüzâde 367
Ahmed Çelebi-Nusretzâde Hoca el-Hâc 370
Ahmed Çelebi-Şehzâde Sultân 371
Ahmed Çelebi-Mevlânâ eş-Şeyh Şemseddîn 371
Ahmed Bey-Horozoğlu 371
Ahmed Bey Hacı İlyasoğlu 373
Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn 373
Ahmed Rûmî-Mevlânâ Şemseddîn 374
Ahmed Bey-Şehzâde Sultân 374
Ahmed Bey-Devatdâr Paşazâde 375
Ahmed Çelebi-Mevlânâ Cemaleddîn 376
Ahmed Çelebi-Mevlânâ Kemâleddîn 376
Ahmed Çelebi-Sâbıkuddînoğlu 377
Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn es-Sûfî 377
Ahmed Bey-Atabegzâde 378
Ahmed Çelebi-Kocacık Hoca el-Hâc 378
Ahmed Bey-Taşanzâde 378
Ahmed Paşa-Devâtdâr Paşazâde 379
Ahmed Çelebi-Re'îsü'l-Küttâb 379
Ahmed Çelebi-Müneccim Şemseddîn 381
Ahmed Çelebi-Emîr Kethüdâzâde Şemseddîn 382
Ahmed Çelebi-Mevlânâ Rükneddîn el-Cündî 383
Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn 384
Ahmed Çelebi-Nakîbzâde Mevlânâ es-Seyyid 384
Ahmed Şemseddîn Çelebi-Mevlânâ Gerçekzâde 385
Ahmed Şemseddîn Çelebi-Hoca Sultân 385
Ahmed Şemseddîn Bey-Gümüşlüzâde 388
Ahmed Şemseddîn Çelebi-Bâlîzâde 389
Ahmed Şemseddîn Çelebi- Küpelioğlu el-Hâc 391
Ahmed Bey-Devâtdâr Paşazâde 392
Ahmed Şemseddîn Çelebi-İmâmzâde 392
Ahmed Ağa-Karaca-Dizdâr 393
Ahmed Bey-Kubâdzâde 393
Ahmed Paşa-Hacı Hamza Beyzâde 394
Ahmed Kutbî Çelebi-Câmîzâde 395
Ahmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn 395
Ahmed Efendi-Osmâncıklı el-Hâc 396
Ahmed Efendi-Sibekzâde 396
Ahmed Efendi-Koca Mu'îd 398
Ahmed Han-Şehzâde Sultân 398
Ahmed Bey-Devâtdâr Paşazâde 405

Ahmed Çelebi-Hacı Nâzır 405
Ahmed Paşa-Dukakinzâde 406
Ahmed Bey-Tâceddîn Paşazâde 407
Ahmed Çelebi-Şeyh Hamîdoğlu el-Hâc 407
Ahmed Efendi-Çıkrıkçızâde 408
Ahmed Şemseddîn Efendi-Hatîb Kâsımzâde 409
Ahmed Ağa-Mîr-i Alem 410
Ahmed Şemseddîn Efendi-Kemâl Paşazâde 410
Ahmed Şemseddîn Çelebi-Cemâlizâde 446
Ahmed Bey-Burak Beyzâde el-Hâc 446
Ahmed Efendi-Efteli el-Hâc 447
Ahmed Çelebi-Babazâde el-Hâc 448
Ahmed Paşa -Yörgüç Paşazâde 448
Ahmed Efendi-Hatîb Kasımzâde 449
Ahmed Bey-Alaca Beyzâde 449
Ahmed Paşa-Dâmâd-ı Sultânî 450
Ahmed Çelebi-Pir Mehmed Çelebizâde 451
Ahmed Paşa-Sofuzâde 451
Ahmed Efendi-Mü'eyyedzâde 452
Ahmed Ağa -Güzel Sipâhi 453
Ahmed Paşa-Yahşi Beyzâde 454
Ahmed Efendi-Rûznâmeci 455
Ahmed Bey-Gülâbî Paşazâde 455
Ahmed Çelebi-Seydî Alizâde el-Hâc 456
Ahmed Efendi-Şeyh Üveys Oğlu eş-Şeyh el-Hâc 457
Ahmed Efendi-Müfessir el-Hâc 457
Ahmed Efendi-Mazlum Melîkzâde es-Seyyid el-Hâc 459
Ahmed Paşa-Hacıbeyzâde 461
Ahmed Bey-Girablı 463
Ahmed Efendi-Rûmî 463
Ahmed Bey-Seydî Beyzâde 465
Ahmed Efendi-Sünbül Hoca 465
Ahmed Efendi-Cumazâde 466
Ahmed Bey-Yûsuf Paşazâde 467
Ahmed Bey-Mirzâ Beyzâde 467
Ahmed Efendi-Seyrekzâde es-Seyyid 468
Ahmed Paşa-Yularkısdızâde 469
Ahmed Ağa-Türk 472
Ahmed Efendi-Küçük Tâceddînzâde 474
Ahmed Paşa-Yaramaz 475
Ahmed Efendi-Mâverâünnehirli el-Hâc 477
Ahmed Efendi-Atazâde es-Seyyid 478
Ahmed Paşa-Müezzinzâde 479
Ahmed Efendi-Muhaşşî Sinan Efendizâde 482
Ahmed Efendi-Singil 484
Ahmed Efendi-Şeyhü'l-Kurrâ 484
Ahmed Ağa-Kara 485
Ahmed Efendi-Çakalzâde 486
Ahmed Efendi-Kadızâde 489
Ahmed Efendi-Müftüzâde 489

Ahmed Ağa-Çavuşzâde 490
Ahmed Efendi-Gedüzlüzâde el-Hâc 491
Ahmed Efendi-Kutb-ı Halvetî 492
Ahmed Bey-Çolak 493
Ahmed Bey-Gonca Beyzâde 494
Ahmed Paşa-Çayırköylü 495
Ahmed Efendi-Alevî köylü es-Seyyid 497
Ahmed Ağa-Keklik el-Hâc 498
Ahmed Efendi-Zileli 499
Ahmed Bey-Hacı Beyzâde 499
Ahmed Ağa-Çavuşzâde 500
Ahmed Efendi Çelebizâde 500
Ahmed Efendi- İmâret Şeyhi 501
Ahmed Efendi-Şemseddîn 502
Ahmed Efendi-Hocazâde eş-Şeyh 503
Ahmed Bey-Yörgüç Paşazâde 503
Ahmed Bey-Dursun Beyzâde 504
Ahmed Efendi-Baba 505
Ahmed Efendi-eş-Şeyh Kelîmî 508
Ahmed Efendi-Evliyâzâde 510
Ahmed Efendi-Hocazâde 510
Ahmed Bey-Kazzazzâde 510
Ahmed Efendi-Şeyhzâde 511
Ahmed Efendi-Şeyh Muharremzâde 512
Ahmed Efendi-Şârihü'l-menârzâde 512
Ahmed Ağa-Çavuşzâde 514
Ahmed Efendi-Şeyh Ya'kûbzâde el-Hâc 515
Ahmed Efendi-Hâfız 515
Ahmed Paşa-Tayyar Paşazâde 516
Ahmed Paşa-Hacı Eyvâd Paşazâde 518
Ahmed Paşa-Sarhoş Paşazâde 519
Ahmed Bey-Gürcüzâde 520
Ahmed Bey-Gazanferzâde 521
Ahmed Efendi-Celalî Birâderi 521
Ahmed Ağa-Serdârzâde 522
Ahmed Ağa-Hamamcızâde 523
Ahmed Ağa-Tatar 524
Ahmed Ağa-Dereli Pehlivân 525
Ahmed Paşa-Hoca Paşa 526
Ahmed Necmi Efendi-Koca Müneccim 532
Ahmed Efendi-Bafralı Şeyh 533
Ahmed Ağa-Hacı Nebîzâde 534
Ahmed Ağa-Kassâb 535
Ahmed Paşa-Şemsi Paşazâde 536
Ahmed Ağa-Sefer Ağazâde 538
Ahmed Paşa-Sinan Paşazâde 538
Ahmed Efendi-Müftüzâde 539
Ahmed Efendi-Bafralı Muharremzâde 540
Ahmed Efendi-Sıdkı Paşazâde 541
Ahmed Efendi-Zileli Muharremzâde 542

Ahmed Efendi-Molla Şeyh 543
Ahmed Efendi-Hacı Kurrâ 544
Ahmed Efendi-Ulvîzâde es-Seyyid eş-Şeyh 545
Ahmed Ağa-Bâkîzâde el-Hâc 546
Ahmed Ağa-Dal 546
Ahmed Efendi-Kadızâde 546
Ahmed Paşa-Fâzıl, Köprülüzâde 547
Ahmed Efendi-Kapıcızâde 551
Ahmed Efendi-Hocazâde 552
Ahmed Paşa-Şâtır 552
Ahmed Ağa-Sarı, el-Hâc 553
Ahmed Efendi-Müvezzi' 555
Ahmed Efendi-Abdulcelilzâde 556
Ahmed Efendi-Hattât 557
Ahmed Efendi-Çakalzâde 558
Ahmed Efendi-Kara Müderriszâde 559
Ahmed Paşa-Ankebûd 560
Ahmed Efendi-Uzun 563
Ahmed Efendi-Köse 563
Ahmed Efendi-Fazlızâde 564
Ahmed Bey-Şahbâz Paşazâde 565
Ahmed Ağa-Kazzâzzâde 565
Ahmed Bey-Kurdzâde 566
Ahmed Ağa-Taşçızâde el-Hâc 567
Ahmed Ağa-Kapıcı 568
Ahmed Ağa-Ramazânzâde el-Hâc 568
Ahmed Efendi-Tâceddînzâde 569
Ahmed Efendi-Vâsî' Çelebizâde 569
Ahmed Ağa-Kürd Sefer Ağazâde 569
Ahmed Ağa-Murâd Beyzâde el-Hâc 570
Ahmed Paşa-Kethüdâ 572
Ahmed Ağa-Seksenbir 573
Ahmed Ağa-Sefer Ağazâde el-Hâc 574
Ahmed Paşa-Bayburdluzâde 574
Ahmed Bey-Boyacızâde 575
Ahmed Bey-Tayyar Paşazâde 576
Ahmed Efendi-Kadızâde 577
Ahmed Ayânî Çelebi 577
Ahmed Çelebi-Hayreddînzâde el-Hâc 577
Ahmed Efendi-Türbedârzâde 578
Ahmed Efendi-Zâkirbaşı 579
Ahmed Bey-Kazanasmaz 580
Ahmed Paşa-Hacı Efendizâde 581
Ahmed Efendi-Hocazâde el-Hâc 582
Ahmed Efendi-Kadızâde 583
Ahmed Ağa-Ma'denzâde 584
Ahmed Paşa-Kadızâde 584
Ahmed Efendi-Cânibî 585
Ahmed Efendi-eş-şeyh Şemseddîn el-Harşenî 586
Ahmed Efendi-Emîr Ağazâde es-Seyyid 591

Ahmed Paşa-Tûricânlı **593**
Ahmed Efendi-Tâceddînzâde **594**
Ahmed Efendi-Müftü Şeyh **595**
Ahmed Efendi-Hatîb **596**
Ahmed Paşa-Nuhzâde **597**
Ahmed Efendi-Hayreddînzâde **597**
Ahmed Paşa-Sührablı **598**
Ahmed Ağa-Eyüp Paşazâde el-Hâc **601**
Hâfız Ahmed Efendi-Yûsuf Efendizâde **602**
Ahmed Ağa-Hacı Murâdoğlu **602**
Ahmed Ağa-Abdülcelilzâde es-Seyyid el-Hâc **602**
Ahmed Sa'î Efendi-Saatçızâde **603**
Ahmed Efendi-Müftü Şeyh **603**
Ahmed Efendi-Hâfız Hâce **604**
Ahmed Efendi-Mütevellîzâde el-Hâc **605**
Ahmed Paşa-Kirli el-Hâc **606**
Ahmed Efendi-Hüsamzâde **609**
Ahmed Paşa-Sekbânzâde **610**
Ahmed Efendi-Abdî Efendizâde el-Hâc **611**
Ahmed Ağa-Dedezâde **611**
Ahmed Efendi-Antâbîzâde el-Hâc **612**
Ahmed Efendi-Zeytunlu **613**
Ahmed Ağa-Ali Kayazâde el-Hâc **614**
Ahmed Ağa-Hacı Kadirzâde el-Hâc **615**
Ahmed Efendi-Zanalı el-Hâc **615**
Ahmed Efendi- Pîrîzâde el-Hâc **618**
Ahmed Efendi-Hüsameddînzâde el-Hâc **619**
Ahmed Ağa-Sancızâde el-Hâc **620**
Ahmed Ağa-Pîrîzâde el-Hâc **620**
Ahmed Efendi-Muslîzâde **621**
Ahmed Ağa-Mumcuzâde es-Seyyid el-Hâc **621**
Ahmed Ağa-Gözdaşoğlu el-Hâc **622**
Ahmed Paşa-Gül el-Hâc **622**
Ahmed Efendi-Müftüzâde el-Hâc **624**
Ahmed Ağa-Türedîoğlu el-Hâc **625**
Ahmed Ağa-Yakasıtellizâde el-Hâc **625**
Ahmed Efendi-Fazlızâde el-Hâc **626**
Ahmed Efendi-Amasyalı el-Hâc **627**
Ahmed Bey-Kurdzâde el-Hâc **628**
Ahmed Ağa-Sülûkîzâde el-Hâc **628**
Ahmed Ağa-Topaloğlu **630**
Ahmed Ağa-Kapancı el-Hâc **630**
Ahmed Efendi-Merâmî **631**
Ahmed Ağa- Taşçızâde el-Hâc **633**
Ahmed Efendi-Vâsî Çelebizâde es-Seyyid el-Hâc **633**
Ahmed Ağa-Telhîsîzâde el-Hâc **635**
Ahmed Bey-Yörgüç Paşazâde es-Seyyid el-Hâc **635**
Ahmed Efendi-Müderris el-Hâc **636**
Ahmed Efendi-Mübarek Hâfız **637**
Ahmed Ağa-Sarı Beyzâde **637**

Ahmed Paşa-Hubyarlı es-Seyyid el-Hâc **638**
Ahmed Ağa-Sarı Ahmed Oğlu el-Hâc **646**
Ahmed Efendi-Mataracızâde es-Şeyh **647**
Rüşdü Efendi-Şeyh Alizâde es-Seyyid el-Hâc **647**
Ahmed Efendi-Taşâbâdî el-Hâc Hâfız **647**
Ahmed Bey-Yeğen Bekirzâde el-Hâc **649**
Ahmed Efendi-Hacı İmâm **650**
Ahmed Ağa-Dedezâde el-Hâc **650**
Ahmed Bey-Hacı Paşazâde Hâfız el-Hâc **651**
Ahmed Bey-Zanalı Mirza Paşazâde el-Hâc **651**
Ahmed Efendi-eş-Şeyh es-Seyyid **652**
Ahmed Bey-Kurdzâde es-Seyyid **653**
Ahmed Efendi-Karamânî Hâfız el-Hâc **653**
Ahmed Ağa-Meydan Ağası el-Hâc **654**
Ahmed Efendi-Şeyhü'l-Kurrâ el-Hâc **655**
Ahmed Efendi-Müftüzâde Emîrü'l-Hac **655**
Ahmed Efendi-Hıfzızâde es-Seyyid el-Hâc **658**
Ahmed Ağa-Sarı Beyzâde **658**
Ahmed Ağa-Dizdârzâde el-Hâc **659**
Ahmed Efendi-Murâd Beyzâde el-Hâc **659**
Ahmed Bey-Rahtuvan Paşazâde el-Hâc **660**
Ahmed Ağa-Damgacı el-Hâc **661**
Ahmed Efendi-Hâfız **663**
Ahmed Ağa-Hacı Kadirzâde es-Seyyid el-Hâc **663**
Ahmed Ağa-Çuhadarzâde el-Hâc **664**
Ahmed Efendi-Ankara Müftüsü el-Hâc **665**
Ahmed Efendi-Duâcızâde **665**
Ahmed Efendi-Çelebi Müftüzâde es-Seyyid el-Hâc **666**
Ahmed Ağa- Hacı Feyzullahzâde es-Seyyid el-Hâc **666**
Ahmed Efendi Kırmacızâde-Hâfız el-Hâc **667**
Ahmed Bey-Gürcüzâde Yeğen el-Hâc **668**
Ahmed Ağa-Hacı Velizâde el-Hâc **669**
Ahmed Efendi-Hıfzızâde es-Seyyid el-Hâc **669**
Ahmed Paşa-Tuzpaşazâde es-Seyyid **670**
Ahmed Efendi-Hacı Bilâlzâde es-Seyyid el-Hâc **670**
Ahmed Ağa-Hacı Kadirzâde el-Hâc **671**
Ahmed Efendi-Kıldırzâde Hâfız **671**
Ahmed Efendi-Çilzâde el-Hâc **672**
Ahmed Efendi-Müftü Şeyh **672**
Ahmed Ağa-Murâd Beyzâde es-Seyyid el-Hâc **673**
Ahmed Ağa-Avkatlızâde **674**
Ahmed Efendi-Gedikzâde es-Seyyid el-Hâc **674**
Ahmed Efendi-Bakırcı es-Seyyid el-Hâc **675**
Ahmed Efendi-Hocazâde Hâfız **675**
Ahmed Ağa-Hacı Efendizâde el-Hâc **676**
Ahmed Bey-Yörgüç Paşazâde es-Seyyid el-Hâc **678**
Ahmed Efendi-İmâmzâde **678**
Ahmed Efendi-Nureddînzâde es-Seyyid el-Hâc **678**
Ahmed Efendi-A'mâ Hâfızzâde el-Hâc Hâfız **679**
Ahmed Efendi-Müftüzâde es-Seyyid el-Hâc **680**

Ahmed Ağa-Şehirli el-Hâc **681**
Ahmed Bey-Kestikzâde es-Seyyid el-Hâc **681**
Ahmed Ağa-Kepce **682**
Ahmed Bey-Hacı Torunzâde el-Hâc **683**
Ahmed Efendi-Veli Efendizâde Hâfız **684**
Ahmed Ağa-Esirci el-Hâc **684**
Ahmed Efendi-Şeyh Alizâde Hâfız es-Seyyid **685**
Ahmed Efendi-Müftüzâde el-Hâc **685**
Ahmed Efendi-Dib Karpuzu es-Seyyid el-Hâc **687**
Ahmed Efendi-Esnâf Şeyhi **689**
Ahmed Efendi-Yenicelizâde es-Seyyid **690**
Ahmed Ağa-Hâfız **691**
Ahmed Ağa-Genç Alizâde el-Hâc **692**
Ahmed Efendi-Ürgübî el-Hâc **693**
Ahmed Efendi-Karahisârî **700**
Ahmed Efendi-Vâ'iz el-Hâc **700**
Ahmed Ağa-Hacı Feyzullah-oğlu es-Seyyid el-Hâc **700**
Ahmed Ağa-Hacı Efendizâde es-Seyyid el-Hâc **701**
Ahmed Efendi-Koca Müftü es-Seyyid el-Hâc **702**
Ahmed Paşa-Yenicelizâde es-Seyyid **703**
Ahmed Efendi-Antâbîzâde es-Seyyid **705**
Ahmed Ağa-Mirza-Paşazâde **705**
Ahmed Efendi-Fazlızâde es-Seyyid el-Hâc **706**
Ahmed Ağa-Kara el-Hâc **707**
Ahmed Efendi-Çatal Hâfız eş-Şeyh **708**
Ahmed Efendi-Fazlızâde es-Seyyid **711**
Ahmed Ağa-Basmacızâde es-Seyyid el-Hâc **712**
Ahmed Efendi-İmâmzâde Hâfız **712**
Ahmed Efendi-Çelebizâde **713**
Ahmed Efendi-Tatar İmâm es-Seyyid **713**
Ahmed Efendi-Şeyhzâde el-Hâc **714**
Ahmed Efendi-İnepazarlızâde eş-Şeyh **714**
Ahmed Ağa-Yenicelizâde el-Hâc **714**
Ahmed Efendi-Çavuşluzâde el-Hâc **715**
Ahmed Efendi-Müderris **716**
Ahmed Bey-Yeğenzâde es-Seyyid el-Hâc **717**
Ahmed Ağa-Hacı Kadirzâde es-Seyyid **719**
Ahmed Bey-Kayalı Paşazâde es-Seyyid el-Hâc **720**
Ahmed Efendi-Yeşil Şeyh **720**
Ahmed Ağa-Küçük es-Seyyid el-Hâc **721**
Ahmed Efendi-Bafralı el-Hâc **722**
Ahmed Efendi-Karanfilzâde el-Hâc **722**
Ahmed Bey-Yeğenzâde el-Hâc **723**
Ahmed Ağa-Köprülüoğlu **724**
Ahmed Bey-Kayalı Paşazâde es-Seyyid el-Hâc **725**
Ahmed Bey-Çayırzâde **725**
Ahmed Kamil Efendi-Katibzâde es-Seyyid el-Hâc **726**
Ahmed Efendi-Kavaklı **726**
Ahmed Efendi-Sekköylüzâde es-Seyyid el-Hâc **727**
Ahmed Efendi-Sarı Müderris **727**

Ahmed Bey-Çûçû Paşazâde 728
Ahmed Efendi-Vâyis Beyzâde el-Hâc es-Seyyid 728
Ahmed Efendi-Hocazâde es-Seyyid el-Hâc 729
Ahmed Bey-Kurdzâde es-Seyyid el-Hâc 730
Ahmed Efendi-Milaslı Hâfız 730
Ahmed Sâlim Dede Efendi-Mevlevî Şeyhi es-Seyyid el-Hâc 731
Ahmed Bey-Şîrinzâde 731
Ahmed Efendi-Hacı Bilâlzâde es-Seyyid el-Hâc 732
Ahmed Efendi-Belvârî el-Hâc 733
Ahmed Efendi-Kilislizâde el-Hâc 734
Ahmed Efendi-Mecdî Hâce 734
Ahmed Ağa-Türedîzâde es-Seyyid el-Hâc 734
Ahmed Efendi-Cırıkçızâde Hâfız 735
Ahmed Bey-Kışlacıklı 736
Ahmed Efendi-Çarşambalı el-Hâc 736
Ahmed Efendi-Fazlızâde es-Seyyid el-Hâc 737
Ahmed Efendi-Caniklizâde Hâfız el-Hâc 738
Ahmed Ağa-Hindîzâde es-Seyyid el-Hâc 738
Ahmed Efendi-Ziyâreli Şeyh 739
Ahmed Efendi-Saatçızâde es-Seyyid 740
Ahmed Efendi-Hacıköylüzâde 740
Ahmed Rüşdü Efendi-Şeyhzâde es-Seyyid eş-Şeyh 741
Ahmed Efendi-Taşâbâdî el-Hâc 745
Ahmed Bey-Kestikzâde es-Seyyid 746
Ahmed Efendi-Hacı Ahmedzâde es-Seyyid el-Hâc 747
Ahmed Efendi-Çördükzâde Hâfız 748
Ahmed Efendi-Hacıbaşı es-Seyyid el-Hâc 748
Ahmed Efendi-Kazanlı 750
Ahmed Efendi-Kapancızâde Hâfız el-Hâc 750
Ahmed Vehbi Efendi-Doğlalı 752
Ahmed Ağa-Kara Vâ'izzâde 752
Ahmed Efendi-Ser-mü'ezzin-i Harem-i Şerîf el-Hâc 752
Ahmed Bey-Yeğenzâde es-Seyyid 754
Ahmed Bey-Hacı Paşazâde 754
Ahmed Sıtkı Efendi-Ali Kayazâde el-Hâc 755
Ahmed Rüşdü Efendi-Hacı Bekir Efendizâde 757
Ahmed Efendi-Ürgüblüzâde 757
Ahmed Kâmilî Efendi-Muslîzâde el-Hâc 758
Ahmed Efendi-Osmân Beyzâde 759
Ahmed Bey-Rahtuvân Paşazâde es-Seyyid el-Hâc 760
Ahmed Hulûsî Efendi-Şirvânîzâde es-Seyyid 760
Ahmed Efendi-Sofu 766
Ahmed Efendi-Paşa 769
Ahmed Efendi-Şeyh Ahmedzâde el-Hâc 769
Ahmed Efendi-Caniklizâde el-Hâc 770
Ahmed Efendi-Şeyhzâde es-Seyyid eş-Şeyh 771
Ahmed Ağa-Kofuoğlu el-Hâc 771
Ahmed Rıza Efendi-Hacı Yûsufzâde 773
Ahmed Kâmil Efendi-Cılkızsızzâde 773
Ahmed Bey-Yeğenzâde 775

Ahmed Nafiz Bey-Hacı Es'ad Ağazâde **775**
Ahmed Efendi-Kara Vâ'iz **776**
Ahmed Efendi-Müderris **777**
Ahmed Efendi-Möreklizâde Hâfız **777**
Ahmedî İbrâhim Çelebi-Mevlânâ Taceddîn **778**
Ahmed Zeynelâbidîn Çelebi-Ahmed Saraylı **786**

ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSÂMEDDÎN YASAR

AMASYA TARİHİ

CİLT 7

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Songül KEÇECİ KURT

Doç. Dr. Recep Orhan ÖZEL

Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU

2022

AMASYA TARİHİ

Yedinci Cild

Muharriri

İstanbul Evkâf Müdîriyetinde
Kuyûd-ı Vakfiye Mümeyyizi
Amasyalı Abdîzâde Hüseyin Hüsameddîn

Yayına Hazırlayan:

Prof. Dr. Safi ARPAGUŞ- Prof. Dr. Ahmet Hakkı TURABİ

AMASYA

Ahter Hundî-Şâh Hâtun

Amasyalıdır. Emîr-i Kebîr Şehâbeddîn Şâdî Bey bin İzzeddîn Balaban Bey'in kerîmesidir. Pederi Amasya'da müstevfî (defterdâr) olduğu esnâda doğdu. Amcası bulunan Yazarlızâde Emir Cemâleddîn Fîrûz Bey bin Balaban Bey'in mahdûmu Emir Şerefeddîn Hamza Bey'in zevcesi oldu.

Amasya hükümdarı Hacı Şâdgeldi Paşa'nın zamanında müreffeh bir hayât içinde yaşadı. Vefâtından mukaddem emlâkini peder ve amcalarının türbesi ve civarındaki Dirâğiye medrese ve câmii mesâlihine vakfedip 781 senesinde vefât etdi. Pederi türbesinde medfûndur. Mahdûmları; İdris, Fîrûz Beyler ve birâderleri de; Emrullah, Nasrullah, Mes'ûd Beylerdir. **[3]**

Ahter Bâlî Efendi-İskender Oğlu

Amasyalıdır. "Fidan Hekîm" demekle meşhûr olan Koptu oğludur. Pederi hekîm iken Fünûn-i Tıbbiyye'yi pek güzel öğrendi. Amasya'da bir eczâhâne açıp "Attar Bâlî" diye şöhret buldu. Ed'iye satar, hastalara bakar fukarâya meccânen ilaçlar verirdi.

Gâyet mizâç-gîr, umûr-âşinâ bir hekîm olduğundan erkân ve halkın muhabbetini kazandı. Bu sayede hayli servet edindi. Emrâz-ı asabiyyede ihtisâsı olup 1091'de pederinin yerine Amasya Dârüşşifâsı tabîbi oldu. On dört yıl hastaları ve mürâcaat edenleri tedâvi ederek 1129'da vefât etdi.

Amasya'da Öz hekîm lakabını almış, mâhir, sahî, âlî-cenâb, bir insan idi. İlacından ziyâde tatlı sözü müessir idi. Yerine çırağı Asâr Bâlî Efendi Dârüşşifâ tabîbi oldu.

Ahî İbrâhim Çelebi-Eş-Şeyh Tâceddîn

Basralıdır. Abdullah mahdûmu olup tahsîl-i ilim için **[4]** Mısır'a gitdi. Meşâyih-i Mısriyye'den "eş-Şeyh Süleyman el-İskenderânî" âsitânesine muvâzabet ederek ondan ulûm-ı zâhire ve bâtıneyi ahzedip seyahate çıktı.

Esnâ-yı seyâhatinde Konya'da bir müddet oturdu. Amasya ve Sivas hükümdârı Hacı Kutlu Şâh'ın Konya'yı istilâsında Amasya'ya gelip yerleşti. Amasya hükümdarı Hacı Kutlu Şâhzâde Şâdgeldi padişah devrinde zâviye şeyhi olup Emir ve halktan büyük hürmetler gördü.

783'de Hacı Şâdgeldi Paşa'nın kazâen vefâtında Gümüş kasabasına gitdi. Orada yaptırdığı zâviyesinde mukîm ve zikr u ibâdetle meşgûl olduğu halde 787 hudûdunda dâr-ı kudse irtihâl etdi.

Âlim, sâlih, zâhid, mazınne-i kerâmet bir zât-ı sütûde-sîret idi. Halk arasında "Ahî İbrâhim Basrî" ve "Arap Şeyh" demekle meşhûr idi. Amasya ve havâlîsinde hulefâ ve dervişânı çok idi. Silsile-i meşâyihi yukarıda "Akşemseddîn Mehmed Bayrâmî" tercemesinde yazıldı. Hulefâsından biri Amasya'nın "Şeyh Şâdî" köyünde medfûn "eş-Şeyh Şehabeddîn **[5]** Şâdî Çelebi" dir.

Ahî Ahmed Baba-eş-Şeyh Kemâleddîn

Nahcuvanlıdır. Nahcuvânî Muhammed bin Ömer mahdûmudur. Küçük yaşında Amasya'ya gelip ibtidâ İbik Baba'ya sonra Şemseddîn Ahmed Baba'ya kırk yıl hizmet ederek Ahmed Baba'nın hâdim ve mürîd-i hâssı oldu. Bundan maârif-i sûfiyyeyi ve âdâb-ı sülûkü öğrendi.

İlim ve irfanı, talâkat-ı lisânı sayesinde Moğol Beylerini kendisine cezb ederek fevkalâde iştihâr etdi. Hankâh-ı Mesûdî şeyhi Baba İlyas Horosânî evlâdından Muhlis Paşazâde "Alâaddîn Ali, Âşık Baba" 721'de Sivas emîri Timurtaş Bey'in yanına gitdikde hankâh-ı mezkûr şeyhi oldu.

Amasya'da büyük bir nüfûz ve şöhret kazandı. Moğol Beylerinin mutâı olduğu halde 726 senesi evâhirinde vefât etdi. Hankâhın bahçesinde medfûndur. Âlim, umûr-ı dîn ve dünyaya vâkıf, Arap ve Acem Edebiyâtına âşinâ, Baba Nahcuvânî demekle meşhûr idi. mahdûmu Vilâyet-i **[6]** Rûmiyye Defterdârı büyük Şemseddîn Muhammed Şâh'dır.

Ahî Cüneyd Çelebi-Mevlânâ Ahî Çelebi

Tokatlıdır. Mahdûmu Yûsuf Efendi'nin te'lîf eylediği "Ferâiz-i Zekiyye" kitabında yazdığı eş-Şeyh Ali bin şeyh Cüneyd bin Kara Selman bin Nasrullah Tokâdî mahdûmudur. Berâ-yı tahsîl Amasya'ya gelip 850'de vefât eden Amasya fuzalâsından Mevlânâ Hüsâmeddîn Hüseyin Tokâdî'den ve 866'da vefât eden Mevlânâ Cemâleddîn Yûsuf Tokâdî'den ahz-i ulûm edib ders-i âm oldu.

Fazîlet-i ilmiyyesi şâyî' oldukta üstadı "Yûsuf Çelebi"ye dâmâd olup ulemânın nazarında kadri büyüdü. Ba'dehû Torumtay müderrisi olup tedrîs ve ifâde ederek 878 hudûdunda vefât etdi. Âlim, kâmil, fıkıh ve usûle pek vâkıf idi. Mahdûmları "Yûsuf, Mahmûd" Çelebilerdir. Evlâdına "Ahîzâdeler" dendi. Defterdâr Mahmûd Çelebi mahdûmu "el-Hâc Sinâneddîn Yûsuf Çelebi"den evlâdı türedi.

Ahî Hasan Çelebi-Mevlânâ İzzeddîn

[7] Bağdatlıdır. Hattât-ı meşhûr Abdullah oğludur. Irak'ta tahsîl-i ulûm ve pederinden hutût-ı mütenevviayı ahzedip seyâhatle Amasya'ya geldi. Bir müddet ta'lîm-i hatt ederek ders-i âm olup Edebiyât-ı Arabiyye ve Fârisiyyede hâssaten aklâm-ı sitte ve umûr-ı hisâbiyyede vukūf-ı kâmili, mahâret-i tâmmesi anlaşıldığından Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa'ya çatdı. Hattı da fevkalâde güzeldi.[95]

Müşârün-ileyhin teveccühâtını kazanıp tedrîcen terakkî ederek Müstevfî ya'nî Mâliye Nâzırı oldu. Amasya Emâreti'nin umûr-i mâliyesini ıslâh ederek darbhâne yaptırdı. Emîr-i müşârün-ileyh nâmına para kestirdi.

Fakat 783 de Hacı Şâdgeldi Paşa'nın kazâen fevti üzerine zuhûr eden ba'zı umûr-i müz'iceden dolayı inzivâya mecbûr oldu. Bir müddet sonra Torumtayzâde vezîr "Sirâceddîn Mehmed Çelebi"nin sevk ve tavsiyesiyle müstevfî ve Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân'ın Amasya vâliliği esnâsında vilâyet-i rûmiyye defterdârı oldu.

Şâdgeldi Paşazâde Devâtdâr Ahmed Paşa'nın vâliliği zamanında vazîfe-i istîfâya devâm edib 796 senesi evâilinde Gümüşlüzâde Hâce Celâl Çelebi'nin **[8]** teşebbüsâtıyla ma'zûl ve 800'de Sivas defterdârı oldu. 802 senesi evâhirinde Topal Timur'un Sivas'a hücûmunda kaçıp Amasya'ya geldi. 804 senesinde vefât etdi. Âlim, muhâsip, müdebbir, edebiyâta vâkıf olup Amasya'da fevkalâde iştihâr etmişdi. Mahdûmu el-Hâc Şemseddîn Ahmed Çelebi ve hafîdi el-Hâc Sinan Bey'dir. Şâkird-i hattı Sûfî Yahyâ Çelebi hattât-ı meşhûrdur.

Ahî Darbhâneci-Bedreddîn Mahmûd Çelebi

Mağribiyyü'l-asl olan Ahî İlyas mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ma'rifet ve hutût-ı mütenevviada kesb-i mahâret ederek iştihâr etdi. Ahî Hasan Bağdâdî maiyyetinde müstahdem olup 805'de beytü'l-mâl emîni oldu.

Defterdâr Hâce Celâl Çelebi'ye muâvin gibi çalışdı. 811'de Amasya'nın Pervâne Mahallesi'nde müceddeden yapılan darbhâne emîni olup Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın umûr-i mâliyesini yoluna koydu. Bu hususta Buharalı Hâce Şemseddîn Muhammed Kırtâsî de büyük yardımlar etdi. Halk arasında "Ahî Darbhâneci" demekle meşhûr oldu. **[9]**

818'de Amasya vilâyeti muharriri ve defterdârı olup Sultân Murâd-ı Sânî'ye hizmetler etdi. 824'de sâniyen darbhâne emîni olup vefâtına kadar Amasya Darbhânesi'ni güzel idâre ederek Yörgüç Paşa nâmına da bâ-emr-i pâdişâhî sikke kesti.

Darbhâne ve ikâmetgâhı civârında âlî bir zâviye ve imârethâne yaptırdı. Buraya Halvetiye meşâyihinden Çorumlu eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Çelebi bin Eyyûb'u ilk şeyh olarak nasb edib 836'da bu hayrâtına emlâkini vakf ve vakfiyesini tanzîm etdi. İki sene daha yaşayıp 838 senesi evâilinde vefât eyledi. Zâviyesi bahçesinde medfûn idi.

---

95 Sâhib-i tercemenin Yâkût Musta'sımî telâmizesinden Ergun Kâmil demekle meşhûr Abdullah Bağdâdî mahdûmu olduğu anlaşıldı.

Âlim, kâtib, hattât, müdebbir, umûr-i hesâbiyyeye pek vâkıf, gâyet dindar idi. Ulemâ ve meşâyihi sever, bir sâhib-i hayır ve hasenât idi. Amasya Vâlisi Yörgüç Paşa'ya kendisini pek sevdirmiş, i'timâdını kazanmışdı, sâdık, müstakîm idi.

Mahdûmları Şemseddîn Ahmed, Hayreddîn Hızır Çelebiler de darbhâne emîni olmuşlardı. Pederlerinin vakfına mütevellî ve nâzır idiler. Darbhâneci Tekkesi Amasya'da büyük, ma'mûr, taâmiyesi mebzûl, fukarâsı bol bir zâviye idi. 1273 **[10]** harık-ı kebîrinde tamamıyla mahv ve arsası da mülk oldu.

Ahî Ali Çelebi-Mevlânâ Alâeddîn

Amasyalıdır. Kibâr-ı fuzalâdan Mevlânâ Hüsâmeddîn Hasan Çelebizâde Mevlânâ Fazlullah Çelebi mahdûmudur. Halk arasında "Huylu Oğlu" demekle meşhûrdur. Zamanı fuzalâsından tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm, müderris, kadı olup 865 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi. Mahdûmları Fatih Sultân devrinde reîsülküttâb olan Amasyalı Pîr Ahmed Çelebi erkân-ı devletten idi.

Ahî Mehmed Çelebi-Ahi Dede

Zile kazâsı dâhilinde Kazankayalıdır. Amasya'da Saraçlar Şeyhi "Mevlânâ Pîr Sun'ullah Halvetî" ye hizmet ve sohbetinde tahsîl-i maârif edib hâdim ve mürîd-i hâssı oldu. Pîr müşârün-ileyhin irtihâlinde İnepazar nâhiyesine gidip orada ikâmet ve halkı tarîk-i müstakîme da'vet ederek zikir ve ibâdete koyuldu.

Amasya Vâlisi iken Sultân Bâyezîd-i Sânî kendisine mikdâr-ı kâfî arâzî ihsân edib onu zirâatle ihyâ ve mahsûlünü **[11]** fukarâya bezl ve it'âm eder. Kimseden nesne almazdı. Orada bir tekke yaptırdı. Evâhir-i ömründe bu arâzi-i memlûkesini tekkesine vakfedip, 910 senesi hilâlinde pîr-i fânî iken vefât etdi.

Ârif, sâlih, müttakî, ehl-i keşf idi. Zâviyesine muahharan Habîb-i Karamânî hulefâsından İnepazarlı Şeyh Musliheddîn Mustafa Efendi şeyh olup nâhiyeyi şenletdi. Bunun irtihâlinde mahdûmu "eş-Şeyh İsâmeddîn İbrâhim Efendi" iştihâr etdi. Şemseddîn Sivasî'nin pederi olan eş-Şeyh Ebü'l-Berekât Mehmed ez-Zilevî, bu Şeyh Musliheddîn Efendi'nin halîfesidir.

Ahî Yûsuf Çelebi -Mevlânâ Ahîzâde

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi yazılan "Mevlânâ Ahî Cüneyd Tokâdî" mahdûmudur. 865'de Amasya'da vefât eden fâzıl-ı meşhûr "Cemâleddîn Yûsuf Tokâdî"nin kerîmezâdesi olup Şâdiyye müderrisi Mevlânâ Rükneddîn Ahmed Cendî, Sultâniyye-i Merzifon müderrisi Mevlânâ Seydî Ahmed Kırîmî, Sultân Bâyezîd muallimi Salahaddîn Mûsâ Çelebilerden iktisâb-ı fezâil ederek mücâz oldu.

Ba'dehû İstanbul'a gidip Şeyhülislam "Mevlânâ Hüsrevî Mehmed Çelebi" den tahsîl-i kemâlât ederek müşârün-ileyhten **[12]** mülâzım oldu. İlim ve fazlı üstâdının nazar-ı takdîrini celb ederek ibtidâ Bursa'da kendisinin yaptırdığı medresesi müderrisliğine nasb etdirdi. Ba'dehû Edirne'de Taşlık Medresesi müderrisi olarak oraya gitdi.

Dört yıl kadar da Edirne'de neşr-i fezâil-i ilmiyye edib 886'da Sultân Bâyezîd-i Sânî'nin cülûsunu müteâkip İstanbul'a geldi. Bu esnâda medreseye tahvîl edilen Kalenderhâne Medresesi müderrisi oldu. Ba'dehû Mahmûd Paşa ve Bursa'da Sultân Medreselerine müderris olduktan sonra 891'de Sahn-ı Semâniyye müderrisi olarak yine İstanbul'a geldi. Ba'zı fuzalâ müşârün-ileyhin Sahn müderrisliğini tebrîk ve târih-i nasbını irâe etmek üzere şu ebyâtı inşâ etdi.

مركز العلم مدار الفضلا	فاضل العصر فريد الخلف
نال اسمى رتب التدريس	خصه الله بحسن اللطف
قلت فى تهنيته للتاريخ	كوكب العز جلا فى الشرف[96]

96 İlmin merkezi, faziletin odağı!

893'de kendisinden ilmen zayıf olan İmâm-ı Sultânî Amasyalı Mevlânâ Alâeddîn Ali Çelebi'nin Mısır'a sefâretle gönderildiğine canı sıkılıp sudûr-i ulemâ ve erkân-ı devleti **[13]** ve Sultân Bâyezîd'i gücendirecek sözler sarf eylediğinden gözden düştü. Amasya'ya i'zâm edilip aylarca açıkta kaldı. 894'de orada Hüseyin Ağa Medresesi müderrisliğine nasb edildi.

896'da şehzâdelerin sünnet düğünü vak'asında medreseyi terk edib Hicâz'a gitdi. Avdetde İstanbul'a geldi. Rumeli Kazaskeri olup tercemesi bâlâda yazılan Ebussuûd İbrâhim Efendizâde Alâeddîn Ali Efendi'nin uluvv-i himmeti sâyesinde sâniyen Sahn müderrisliğine nâil oldu.

Bundan sonra tedrîs ve te'lîfe hasr-ı meşgale ederek 901'de on yıldan beri emekler sarf eylediği "Sadrü'ş-şerîa Şerhi"ni itmâm edib "Zahîretü'l-Ukbâ" tesmiye ederek vazîfe-i yevmiyyesi seksen dirhem-i osmânîye çıkarıldı. Bu kitabının vasfı hakkında dîbâcesinde şu ebyât-ı belâğât-âyâtı inşâ ve me'hazlarını iş'âr etmişdir.

كتاب فيه تبيان المعانى بيان فيه غايات البيان
محيط فيه تبيين الكنوز ينابيع العلوم كالمثانى
عيون الفقه معيار الفتاوى مصفى عن زيادات الثوانى [14]
هو المرقاة والمرأة حقا هو الوافى بنجاح المعانى
وجيز اللفظ كافى الواقعات شفاء الجهل فى كل الزمان[97]

Fakat 902'de Rumeli Kazaskeri ve hâmîsi olan Alâeddîn Ali Efendi'nin vefâtıyla hasm-ı cânı olan Hacı Hasanzâde Mehmed Efendi Rumeli Kazaskeri oldukta Sahn müderrisliğinden azledilip Edirne'de Dârülhadîs müderrisliğine gönderildi.[98] Edirne'de elfâz-ı küfre müteallık "Hediyyetü'l-Mehdiyyîn" kitabını te'lîf eyledi.

911'de Hacı Hasanzâde vefâtıyla hemşehrîsi Müeyyedzâde Abdurrahman Efendi Rumeli Kazaskeri oldukta üçüncü defa Sahn müderrisi olup İstanbul'a geldi. Burada, el-Ferâizü'z-Zekiyye kitabını te'lîfe mübâşeret ederek 913'de itmâm eylediğini kendi kalemiyle kayd ve âbâ ve ecdâdını bu kitâbında tahrîr etdi.

Kezâlik 913'de Rumeli Kazaskeri nâibi olduğu ba'zı hüccetlerin bâlâsında görülen imzasından anlaşıldı. 914 senesinde dâr-ı naîme irtihâl etdi. Gâyet fâzıl, muhakkik, ulûm-i akliyye ve nakliyyede mütebahhir bir zât idi. **[15]** Şiddet-i tab'ı ve lisanı ve tasallüfü olmasaydı, merâtib-i ulyâya suûd ederdi.

Fâzıl müşârün-ileyhin bir kerîmesi olup, onu da Amasya vilâyeti muharriri olan birâderzâdesi "el-Hâc Sinan Çelebi bin Mahmûd Çelebi"ye tezvîc etdi. Bundan hafîdleri; Sadullah, Abdullah, Nurullah, Mahmûd Çelebilerdir. Bunlara ve bunların evlâdına "Ahîzâdeler" dendi.

Sadullah Çelebi kudâttan Sa'dî Çelebi demekle meşhûr bir zât olup, Amasya'da vefât etdi. Mahdûmları Muhyiddîn Mehmed, İzzeddîn Hasan Çelebilerdir. Muhyiddîn Mehmed Efendi, 990'da ve İzzeddîn Hasan Efendi 993'de Amasya'da vefât etdiler. İzzeddîn Hasan Efendizâde Şemseddîn Sa'dî Çelebi de 1039'da vefât etdi. Üçler Mahallesi'nde binâ etdikleri camî bahçesinde medfûndur. Bunlar kibâr-ı kudâttan idiler.

Zamanımızın faziletlisi, halefin (günümüzün) yegânesi!
Tedriste en yüksek mertebelere ulaştı.
Allah kendisine husûsî güzel lütuflarda bulundu.
(Bu hâdiseyi) kutlamak için tarih söyledim (Haz.)

97 Manaları en iyi şekilde açıklayan bir kitaptır bu,
Hazineleri ortaya çıkmış bir okyanus, ilimlerin sağlam kaynağıdır.
Fıkhın pınarı, fetvaların ölçütü, diğer eserlerdeki fazlalıklardan arınmış
O doğru anlamlara yetkinlikle ileten gerçek bir merdiven ve aynadır.
İbareleri veciz, olayları yeterince içeren, tüm zamanlarda cehaleti giderendir. (Haz.)

98 "Sicilli Osmânî" de Fâzıl müşârün ileyhin 902'de vefâtı kaydedilmiş ve "Tercüme-i Şakāyık"ta bu cihet meskût kalmıştır. Hâlbuki 913 tarihine kadar yaşadığı kendi tahrîriyle sabittir. 902'de vefâtı Sahn Müderrisliği'nden azlinden kinâye olmalıdır.

Hacı Sinan Çelebizâde Mahmûd Efendi kibâr-ı ulemâdan olup Amasya'da medfûndur. Bunun mahdûmu Mehmed Efendi allâme-i şâşî demekle meşhûr olup 983'de İstanbul'da vefât **[16]** etdi. Kudâttan Amasyalı Nurullah Efendizâde Mehmed Efendi sudûrdan olup 989'da ve bunun Mahdûmları sudûrdan Abdülhalîm Hilmî Efendi 1013'de ve Şeyhülislam Hüseyin Hüdâyî Efendi 1043'de şehîden vefât etdi.

Edâyî Receb Bey-Hacıbeyzâde

Amasyalıdır. Amasya'da Sultân Bâyezîd-i Sânî'nin defterdârı olan Hacı Pervîz Bey'in ahfâdından Mirlivâ Hamza Bey bin el-Hâc İlyas Bey bin el-Hâc Pervîz Bey'in mahdûmudur. Amasya'da Topal Hattâtzâde Fazlullah Fazlı Çelebi'den hutût ve edebiyâtı ve Baba Çelebi demekle meşhûr Tanbûrî Mehmed Çelebi bin İlyas'tan da ilm-i edvârı ahz ve teallüm etdi.

Amasya Vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa şuarâsından olan üstadı Fazlı Çelebi'nin sevk ve ta'rifiyle şehzâde-i müşârün-ileyhe intisâb edib şehzâdenin en ziyâde sevdiği keyvân Ağazâde Gonca Keyvân Bey'in hüsn-i cemâlini medih ve sitâyiş hakkında gazeller ve Şehzâde'yi medh ü senâ için kasîdeler tanzîm ederek nüdemâsından oldu. Hâssaten; **[17]**

Hâl kim ol goncenin la'l-i mey-âşâmındadır
Dâğ-ı hasretdir ki gönlüm lâlesi câmındadır

matla'lı kasîdesini arz ve takdîm eyledikte Şehzâde pek ziyâde beğenip dîvân kâtibi yaptı. Şehzâdeye gitdikçe takarrub ederek cümle-i havâssından oldu.

960 senesi şevvâlinde Şehzâde Sultân Mustafa Hân Sadr-ı a'zam Rüstem Paşa'nın mekr ve siâyesiyle şehîden irtihâl-i dâr-ı cinân etdikte pek ziyâde müteessir oldu. Şehzâde hakkında mersiyeler söylerken Rüstem Paşa'yı rencîde edecek sözler sarfetmişdi.

961'de İstanbul'a gidip Dîvân-ı Hümâyûn erkânından Baş Defterdâr Şerîfezâde Mehmed Çelebi'ye çatdı.[99] Bu zâtın himmetiyle Hazîne-i Hümâyûn alâ rivâyetin Dîvân-ı Hümâyûn küttâbı zümresine iltihâk etdi.

965 senesi zilhiccesinde Şerîfezâde'nin azli üzerine Sadr-ı a'zam Rüstem Paşa'nın garazkarâne harekâtından dolayı Dîvân-ı Hümâyûn kitâbetinden azl edilip 966'da Yeniçeri Kâtibi olduğu esnada Kaptân-ı Deryâ Piyâle Paşa'ya intisâb etdi. **[18]**

968'de Sadr-ı a'zam Rüstem Paşa'nın vefâtı üzerine Piyâle Paşa'nın Kâtib-i Dîvânı 970'de Tersâne Tezkirecisi ve 974'de Piyâle Paşa vezîr-i sâlis olduğu esnada Tersâne Tımar Defterdârı oldu. Piyâle Paşa'nın pek ziyâde i'timâdını kazanıp gâyet müreffeh bir hayât içinde îfâ-yı vazîfe ederek 982'de vefât etdi.

Tab'an latîf, maârif-âşinâ, edîb, şâir, belîğ, îcâd-ı meânîye muktedir, münşî olmakla beraber savt ve edâsı pek güzel, mûsikî-şinâs, meclis-ârâ bir zât idi. Tezkire-i şuarâlarda ve "Matlaü'n-Nezâir"de görülen eş'ârından şunlar nakledildi.

Başım üzre yeri var dilberin ağyârı ile
Gül gibi dokunuruz başımıza hârı ile

Bu da onundur;

Âsumân-ı hüsnde ey ebru hilâlî sen misin
Yoksa gözler görmedik bir tâk-ı âlî sen misin
Tîğden niçün geçürdiler bugün ey hat seni
Rûmda başkaldıran yoksa Celâlî sen misin **[19]**

Bu da onundur;

Devleti tîr-i felek verse no'la nâdâne,

99 Bu zâtın isim ve şöhreti Rumeli Sadâreti sicillâtında 963 senesi rebîülevvelinde baş defterdâr Şerîfezâde Mehmed Çelebi, ikinci defterdâr İbrâhim Efendi, üçüncü defterdâr Mehmed Çelebi bin Abdî diye görüldü.

Gâh olur pâre-i lahmi sege kassâb verir.

Bu da;

Dilberâ cân içre buldum sen cihân-ârâyı ben
Yoksa kim bulur seni cânâ cihân-ârâyı ben.

Bu da;

Bulmadı eflâki dokuz dolaşup âhım seni,
Hangi burcun kevkebisin bilsem ey mâhım seni.

Bu da;

Müşerref etse bezmi dilberân-ı dilrübâ yer yer
Eliflerle tenin zeyn eyler erbâb-ı safâ yer yer.

Şerîfezâde Mehmed Çelebi'ye takdîm eylediği kasîdesinde en ziyâde şu beyti beğenmiş olduğundan bu sâyede kendisini takdîr ederek Dîvân-ı Hümâyûn Küttâbı zümresine ilhâk etdirmişti.

Mustafânın no'la ger bir iki üftâdesine,
Pertev-i nûr-ı Muhammedden irerse lemeât.

Amasyalı Torumtayzâde Kaya Paşa mührüne hakk **[20]** etdirmek üzere bir beyit söylemesini ricâ etdikte şu beyti söylemiş, Kaya Paşa da bunu mührüne hak etdirmişdir.

مهر شريف مهر تو يا سيد البشر بر سينهء قيا شده كالنقش فى الحجر[100]

Bu da onundur;

Kalma havf ile recâ ile edâ-yı haktan
Ecre tebdîl olunur kalbe eğer gelse recâ[101]

Amasya kadısı Müslimî Efendinin yeğeni Kınalızâde Hasan Çelebi "Tezkiretü'ş-Şu'arâ"sında sâhib-i terceme hakkında diyor ki;

"Edâyî Bey Amasya'dandır. Evâil-i hâlinde Hâkân-ı sâhib-kırân Süleyman'ın oğlu Sultân Mustafa'nın âsitânesine intisâb ile hayli celâlet iktisâb edib meclis-i hâssına dâhil olmakla gerçekten devlete vâsıl ve nâil olmuşdu."

"İlm-i edvârda bî-nazîr-i rûzigâr ve ol fenn-i pür-i'tibârda sâhib-i iştihâr, lütf-ı edâsı, hüsn-i sadâsı gibi makbûl-i ulü'l-ebsâr olup, hattâ şehzâdenin mahbûblarından Gonca Keyvân derler bir mâh-ı şehr-âşûbe mürabba' deyip şehzâde-i sipihr-i **[21]** iktidâr yanında hayli i'tibar bulmuşdu."

"Ba'dehû tünd-bâd-ı havâdis ol şehriyârın derd-i vücûdunu târumâr ve rûzgâr-ı zûrkâr-ı cem'iyyet-i dîvânın evrâk-ı dîvânı gibi perişan-ı rûzgâr etdikte İstanbul'a gelip zümre-i küttâb-ı hazîne-i sultân-ı kâm-yâbdan olduktan sonra Âsaf-ı pür-safâ Hazret-i Piyâle Paşa'nın meclis-i dil-küşâsında câm-ı mürüvvet ve atâsından mest-i mütemâil ve zerrevâr ol âfitâb-ı pür-envâra mukâbil olmakla menâsıb-ı âliyeye vâsıl olmuşdu."

Kaptan yanında Tımar Defterdârı iken sene-i isneyn ve semânîn ve tis'amiede (982) âlem-i bekâya intikâle sülûk etmekle nâmı ezfâr-ı fenâ ile defter-i bekâdan mahkûk oldu."

Bursalı Mehmed Âşık Çelebi "Meşâirü'ş-Şuarâ" adlı tezkiresinde Mîr-i mümâ-ileyhin terceme-i hâlini şöyle kaydediyor:

---

100 Ey insanlığın efendisi! Senin mührün mihr-i şerîfindir (Güneş gibi aydınlık, nur saçan yüzündür) ve taşa kazınan nakış gibi sîneye nakşedilmişdir. (Haz.)

101 Recâ'nın kalbi yanî aks-i müstevlîsi "ecr" olur.

"Edâyî, zaîm, hazîne kâtiplerinden ve ol zümrede kemâl-i ma'rifet sâhiblerindendir. Evvel Sultân Mustafa şâirlerinden ve zimmet-i himmetine deyn-i lâzımü'l-edâ olan hüsn-i **[22]** nevâziş ve sitâyişleri arasına mukârin mazhar-ı ihsân-ı vâfirlerinden idi."

"Çünki ol merhûmun kâfiye-i direngi idi. Teng geldiği ecilden kasîde-i hayâtı girizgâhından geçip makta'a vâsıl oldu ve yanında olan şâirlerin ahvâlleri efkârı şâir gibi evkâr ve erbâb-ı dîvânî, evrâk-ı müsvedde gibi perîşân-ı rûzgâr oldu."

"Mezbûr Edâyî, Şerîfezâde ki, hakkan erkân-ı dîvânın revnakı ve hakk-ı istihkâkı devletin müstehakkı idi. Ona kasd-ı intisâb eyledi. Ol dahi matla' gibi hande-rûluk arzeyledi. Nazm gibi feth-i bâb eyledi. Ol vakitten berû küttâbhâne-i pâdişâh-ı kâm-yâb zümresinde dâhil ve müsvedde-i ahvâl ve âmâli beyâza çıkmaya vâsıl oldu. Hâliyen züamâdan ve şuarâ-i izâmdandır. Ol zamanda Şerîfezâdeye bir kıt'a demişdir. Bu bahirde bu kâfiyede;

Mustafânın no'la ger bir iki üftâdesine
Pertev-i nûr-ı Muhammedden irerse lemeât

"Ba'dehû mâlik-i mülk-i deryâ-bâr Piyâle gerdân-ı bezm-i ibtihâc ve **[23]** iftihâr hazretlerinin hizmetine erdi. Devir bunun yâdına ve dost-kâmı bunun adına içilip sâğar-ı pür-mey-i murâddan eline dolu girdi. Hâliyen hudemâdan ve şuarâ-i küremâdan idiler."

"Filhakîka hüsn-i edâya ve hüsn-i sadâya mâlik, Edâyî mahlasına muvâfık ve ekser-i akrânına fâik ve hâssaten meânî îcâdına kudreti ve gûş-i uşşâka dokunmadan gûşeler nazmına istitâatı vardır."

Amasya Sancağı beyi olan Gelibolulu Âlî Bey "Künhü'l-Ahbâr" adlı târihinde diyor ki;

"Edâyî Amasya'dan peydâ olmuş ve hizmet-i kitâbetle neşv ü nemâ bulmuş husûsan dürr-i meknûn nazmın mağzından gâfil ve mücerred edâ vâdisinde kalmış bir ehl-i dil idi."

"Evâil-i civânîde "Baba Tanbûrî" nâm tanbur-nüvâz üstada karâbetle Şehzâde Sultân Mustafa merhûm âsitânesindeki küttâba, belki şuarâdan addolunan zürefâ-i zevi'l-elbâba karışıp gâhî ba'zı ma'nîlerde dest-res bulmak ve silk-i nazma getirip mukaffa ve müreddef kelâm **[24]** üslûbunda edâsına kâdir olmak müyesser olurmuş."

"Vüzerâdan merhûm Piyâle Paşa deryâ kaptanlığına kâm-kâr bir deryâ-dil sâhib-i edâ olmakla mezbûru kâtip edinir. Ağır zeâmetle ve giderek musâhib mertebesinde rağbetle behremend kılar. Pes sâkî-i rûzgâr ki ol kaptan-ı cezâyir-gîr âb-ı ömr-i piyâlesini şikest ve encümeni fenâ'nın nakl ü zevâdesini şâhid-i zindegânîsine derdest etdikte mezbûr Edâyî onların sâye-i devletinde tahsîl etdiği malla ne ân ki arz-ı maârif ve kemâlle Dâye Hâtuna dâmâd olup Mehmed Paşa-yı Toyluk cenâbına derûnî intisâb-ı meâlle zeâmetten Yeniçeri Kitâbeti ile behredâr ve ba'dehû yine Kaptan Kalemi'nde Defterdâr-ı Timâr olup vefât eyledi."

"Ahdî-i Acemî kavlince ve Mevlânâ Âşık zu'munca kendine şâir-i yakîn ve sâde kelimâtına nazm-ı mübîn ıtlâk olunmuş. Hâkkan sümme hakkan tahkîk-i tabakât-ı ehl-i irfânda râcil idikleri gereği gibi zâhir olmuş. Bu ebyât, mezbûrun nazmındandır:

Kıl hâkimi öldükte i çeşm-i ter âb-âmîz
Tâ olmaya ol servi de dâmân türâb-âmîz **[25]**

Ve lehû,

Hâli kim ol goncenin la'l-i mey-âşâmındadır
Dâğ-ı hasretdir ki gönlüm lâlesi câmındadır

Âlî Bey, bütün üdebâ ve müverrihîn nezdinde meşhûr ve kendi âsâr ve müellefâtından ma'lûm olduğu üzere kendini pek yüksek görür, muâsırlarını bir türlü beğenmez. İzzet-i nefsine pek mağlûp bir zâttır.

Muâsırı bulunan Edâyî Bey'in hakkında yazdığı sözleri, karaladığı ibâreleri, hattâ merhûmun ebyâtından îrâd eylediği şu iki beyti bile yüksek sesleriyle şehâdet ediyor ki Edâyî

Bey hakîkaten şâir, icâd-ı ma'âniye muktedir, rikkat-ı tab'a, letâfet-i hisse ve vüs'at-ı hayâle mâlik bir edîb-i mâhirdir.

Herkesin ve âmme-i müverrihînin, hatta kendisinin kabûl ve teslîm etdikleri üzere gâyet maârif-perver kadirşinâs, erbâb-ı kemâle müteveccih olan Şehzâde Sultân Mustafa, Sadr-ı a'zam Sokullu Mehmed Paşa, vezîr-i sânî Kaptân Piyâle Paşa, başdefterdâr Şerîfezâde Mehmed Çelebi gibi erkân-ı **[26]** millet Edâyî Bey'i takdîr ediyor.

Edâyî Bey'i takdîr eden Bursalı Âşık Mehmed Çelebi meşâhir-i ulemâdan şâir, edîb, sühân-şinâs olup Üsküb kadısı iken 979 senesi şa'bânında vefât etdi. Kınalızâde Hasan Çelebi, meşâhir-i fuzalâ-yı sudûrdan Kınalızâde Ali Efendi'nin mahdûmudur. Fuzalâ-yı mevâlîden olup 1012 senesi şevvâlinde vefât etdi.

Ahdî-i Acemî dediği zât ise kibâr-ı fuzalâ ve mevâlîden es-Seyyid Şemseddîn Ahmed Çelebi bin Kâdı-i Bağdad es-Seyyid Kıvâmeddîn Yûsuf el-Hüseynî mahdûmudur. İstanbul'da tevellüd edib 1002'de vefât etmiş âlim, edîb olan es-Seyyid Mehmed Ahdî Çelebi'dir.

Şâyân-ı hayretdir ki Âlî Bey, kendi zamanında olan vakâyi'-i târihiyyeyi bile sehv ve hatadan sâlim bir sûrette kayd ve zabt edemediği Edayî Bey'in tercemesinde yazdığı şeylerden anlaşılır.

Âlî Bey'in zabtına göre Edâyî Bey, Kaptan Paşa'nın vefâtından sonra Sokullu Mehmed Paşa'ya intisâb etmiş, **[27]** Dâye Hâtun'a dâmâd olmuş, bu sâyede yeniçeri kâtibi, ba'dehû yine Kaptan kaleminde defterdâr-ı tımâr oldukdan sonra vefât etmiş!

Kınalızâde Fâzıl Hasan Çelebi'nin zabtı üzere Edâyî Bey, Tımâr defterdârı iken 982'de vefât etmişdir. Kaptan Piyâle Paşa da "Zeyl-i Şakâyık"da Mecdî Mehmed Efendi'nin zabtı üzere 988'de ve "Sicill-i Osmânî"de Süreyya Bey'in kaydı üzere 985 senesi zilhiccesinde vefât etmişdir. Hele Kaptan Piyâle Paşa'nın vefâtını ve Edâyî Bey'in Mehmed Paşa-yı tavîle intisâbını tasvîr eden Âlî Bey'in ibâresi, bir numûne-i edebiyâttır ki Edâyî Bey'in iktidâr-ı şâirânesini tezyîfe yeltenen Âlî Bey'in iktidârını gösterir.

Edâyî Bey'in mahdûmları Hamza, Pervîz, Mehmet Beyler ve birâderleri de İdris Paşa ile Mehmed, Perviz Beylerdir. Dâmâdı ve yeğeni nişâncı Hamza Paşa bin Mehmed Bey 1015'de ve birâderi Perviz Bey 989'da ve mahdûmu Perviz Bey de Amasya'da Evkâf-ı Sultânîyye mütevellîsi iken 1028 muharreminde vefât etdi. Bunların terâcim-i ahvâli aşağıda gelir. **[28]**

İdris Buhârî-Mevlânâ Kemaleddîn

Abdüssamed bin Ali el-Buhârî mahdûmudur. Mevlânâ Kemaleddîn Ebü'l-mekârim İdris el-Buhârî diye ma'rûfdur. Sultân Mes'ûd-ı Selçukî hâcesi olup 540'da Amasya ve havâlîsini zabt ve istîlâ etdiği esnâda Amasya kâdı'l-kudât'ı oldu.

Sultân Mes'ûd, merkez-i saltanat ittihâz etdiği Amasya Simresi'nde medrese ve hankâh binâ eyledikte bu zâtı müderris nasb edib Amasya'da ahkâm-ı şer'iyyeyi icrâ ve neşr-i ulûma himmet ederek 558 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhir-i ulemâdan idi.

İdris Gâzi-Emîr Şücâeddîn

Amasyalıdır. Amasya'nın son vâlisi olan Şettat, Jutatius Komnen evlâdından Emîr Alâeddîn Ali bin Râmin bin Şettat mahdûmudur. Birâderi Emîr Sinâneddîn Yûsuf Gâzi ile Sultân Mes'ûd-ı Selçukî'ye hizmet ederek ümerâdan olup Selçuk şehzâdeleri havâssından oldu. 571 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ümerâ-yı Selçukiyye'den idi. **[29]**

İdris Baba-Oğul Şeyh

Amasya'da Hankâh-ı Mes'ûdî şeyhi Baba İlyâs Horasânî birâderi Hüseyin bin Ali Horasânî mahdûmudur. Birâderi Behlûl Baba'dır. Amcasının yanında oğul terbiyesi görüp maârif-i tahsîl etdi.

Baba İlyâs'ın vefâtında bir müddet münzevî yaşadı. Birâderi Behlül Baba ile ammizâdesi Muhlis Baba Amasya'dan çıkdıkları esnâda ihtifâ etdi. Baba İlyâs'ın halîfesi olan İbik Baba'nın

Mısır'a azîmetinden sonra meydana çıktı. Moğol beyleri kendisine hüsn-i i'tikâd ve teba'iyyet ederek hankâh şeyhi oldu. 690 hudûdunda vefât etdi.

İdris Bey-Babazâde

Amasyalıdır. Ümerâdan el-Hâc Şehabeddîn Nevrûz Bey bin vezîr Şemseddîn Mahmûd Tuğrâî bin Baba İlyâs Horasânî mahdûmudur. Lakabı Cemaleddîn'dir. Sivas emîr-i kebîri Çobanzâde Timurtaş Bey'in ma'iyyet-i ümerâsından olup 727'de onun Mısır'a firârında Tanun-özü (Mecidözü) etrafında kaldı.

737'de hurûc ve kıyâm eden Emîr Timurtaşoğlu Emîr Şeyh **[30]** Hasan Sağîr'e müzâheret eden Amasya vâlisi Torumtayzâde Emîr Şerefüddîn Ya'kub Şâh ile birleşti. 744'de Sivas emîri Eretna Bey'e karşı Hasan Sağîr'in açtığı muhârebede maktûl oldu. Meşâhir-i ümerâdan idi. Mahdûmları Hamza, Hızır Beylerdir.

İdris Bey-Emîr Cemâleddîn

Kedağralı (Köprü)dır. Tutuşoğlu demekle meşhûr olan Emîr Sâdeddîn Ömer Bey bin Mahmûd Şâh bin Beylerbeyi Mübârizeddîn Tutuş Bey'in mahdûmudur. Pederi Emîrdâd ve sonra Emîr Çelebi demekle meşhûr olup Kedağra'nın şimdiki Ortaklar nâhiyesi bunun çiftliği olduğundan buralara Emîrdâd nâhiyesi denmişti.

Bunun vefâtında hâkim olduğu Kedağra ve Zeytûn Kazâsı oğulları Taşan, Zekeriya, İdris Beyler arasında taksîm edilip Zeytûn ve Göl nâhiyeleri sâhib-i tercemeye isâbet ederek buralara hâkim oldu.

Mu'ahharan büyük birâderi Emîr Celâleddîn Taşan Bey'in nüfûzuna karşı duramadığından ona inkıyâd edib vefâtına kadar hâkimâne yaşadı. 761 hudûnda vefât etdi. **[31]** Bu da meşâhir-i ümerâdan idi.

İdris Bey-Yazarlızâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Nûreddîn Hamza Bey bin Cemâleddîn Firûz Bey bin İzzeddîn Balaban Bey'in mahdûmudur. Amasya emîri Şâdi Bey'in kerîme-zâdesi olup genç iken Hacı Kutlu Şâh'ın maiyyetinde çalışıp züamâdan oldu.

763'de Amasya hükümdârı Şâdgeldi Pâdişâh'nın ümerâsından olup 783'de Kadı Burhân ile Şâdgeldi arasında açılan muhârebede isbât-ı şecâat ederek Şâdgeldizâde Emîr Ahmed Çelebi'ye müzâheret etdi.

788'de Emîr Ahmed Çelebi ile Sultân Murâd Hünkâra arz-ı inkıyâd ve bey'at ederek Mîrlivâ olup 791'de Kosova harbinde şehîden vefât etdi. Sâdık bir merd-i şecî' idi. Mahdûmları Amasya'da câmi ve medresesi olan Ya'kub Paşa ile Ermiş köyünde câmii olan Cemâleddîn Firûz Bey Yazârî'dir.

İdris Bey-Tutuşoğlu

Kedağralıdır. Taşan Bey'in birâderi Zekeriyâ Bey bin **[32]** Umur Bey bin Mahmûd Şâh bin Tutuş Bey'in mahdûmudur. Bütün Kedağra, Havza, Merzifon, Zeytun kazâlarına hâkim olan Taşan Bey'in vefâtından sonra evlâdı arasına düşen tefrikadan istifâde ederek bir müddet Kedağra emîri oldu.

Sonra Taşanzâde Haydar Bey'le savaşıp Göl nâhiyesine çekildi. Ancak 788'de Sultân Murâd Hünkâra Haydar Bey'den evvel gelip inkıyâd etmekle sâniyen Kedağra emîri olup Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân ümerâsından oldu. 796 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Evren Bey'dir.

İdris Çelebi-Mevlânâ Cemâleddîn

Yûsuf oğludur. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. 804'de Halep'e firâr eden Amasya ulemâsından Şehabeddîn Ahmed Çelebi yerine Atabeg Gâzi medresesi

müderrisi olup yıllarca tedrîs ve ifâde ederek 818 zelzelesinde zehre-çâk olmak sûretiyle vefât etdi. Meşâhir-i ulemâdandır.

İdris Bey-Hacı Beyzâde

Amasyalıdır. Çelebi Sultân Mehmed ve şehzâdesi Sultân Murâd-ı **[33]** Sânî ümerâsından Hamza Bey bin el-Hâc İlyâs Bey bin Hamza Bey bin İdris Bey bin el-Hâc Nevrûz Bey'in mahdûmudur. Bu da züamâdan, ba'dehû meşâhir-i ümerâdan olup 857'de İstanbul fethinde şehîden vefât etdi. Ni'me'l-ceyşdendir. Mahdûmu el-Hâc Pervîz Bey de kibâr-ı ümerâdan idi.

İdris Çelebi-Veled-i Karamânî

Amasya 'ulemâsından el-Hâc Muhyiddîn Mehmed bin İdris Karamânî mahdûmudur. Pederiyle beraber Karaman ilinden Amasya'ya 846'da hicret ve Amasya ulemâsından ikmâl-i tahsîl ederek tedrîs-i ulûma himmet etdi.

Ba'dehû Sultân Bâyezîd-i sânî Amasya'da vâlî iken sarayı hüddâmına muallim ve ders-i âm-ı meşhûr oldu. Amasya ekâbirinden Muslihîzâde Seydî Ahmed Çelebi'ye dâmâd olup sultân-ı müşârün-ileyhe takarrüb ederek bir aralık muallimi de oldu. 886'da Sultân Bâyezîd-i Sânî taht-ı saltanata cülûs etdikde Amasya'da yeniden ihyâ edilen Şâdiyye Medresesi müderrisi olup 893'de vefât etdi. Meşâhir-i ulemâdan bir zât idi. Mahdûmu sudûr-ı ulemâdan Seydî Ahmed Efendi'dir. **[34]**

İdris Efendi-Muallimzâde

Amasyalıdır. Kibâr-ı ulemâdan şehzâdeler muallimi Hayreddîn Hızır Çelebi bin İdris Çelebi bin Ebûbekir Çelebi mahdûmudur. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed muallimi Hatîb Kasım Efendi'den vesâir ulemâ-yı benâmdan tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu.

Pederinin sâye-i ikbâlinde iştihâr edib Halfet, Torumtay, Mehmed Paşa medreselerine sırasıyla müderris oldu. Sultân Ahmed'in devr-i ikbâlinde pek muhterem iken 918'de Sultân Selîm Hân'ın cülûsunda Karahisâr-ı Şarkî'ye gönderildi. Orada bir müddet müderris oldu. 927 sâlinden sonra vefât etdi. Birâderi Lütfullah Efendi'dir. Her ikisi de meşâhir-i ulemâdan idi.

İdris Paşa-Hacı Beyzâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Hamza Bey bin el-Hâc İlyâs Bey ibnü'l-Hâc Pervîz Bey bin İdris Bey'in mahdûmudur. Züamâdan iken 940'da Amasya vak'asında yararlık gösterip ümerâdan oldu. 967'de Beylerbeyi görüldü. Ba'dehû **[35]** vefât etdi.

İdris Efendi-Müderris

Köprülüdür. Amasya'da meşâhir-i ulemâdan tahsîl-i ulûm edib mücâz ve ders-i âm oldu. Muallim-i Sultânî Amasyalı Hâce Ömer Efendi'nin ulüvv-i himmetinden istifâde emeliyle İstanbul'a gidip Sultân Bâyezîd Câmiinde tedrîs ve ifâdeye başladı.

Bu esnâda 1031 receb hâilesi zuhûr ve Hâce Ömer Efendi ihtifâ eylediğinden sene-i mezbûre şevvâlinde Köprü kasabasında Taşanzâde Ahmed Bey'in medresesi müderrisliğine ta'yin ve i'zâm edildi. Orada tedrîs-i ulûm ederek iştihâr edib 1045'de Köprü (Kedağra) Müftüsü görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Meşâhir-i ulemâdan idi.

İdris Efendi-Cüzhân

Amasyalıdır. Mustafa mahdûmudur. İstanbul'da Ayasofya medresesinde ikâmet ve Amasyalı Hâce Ömer Efendi'den tahsîl-i ulûma gayret ederek Ayasofya Câmiinde ibtidâ cüzhân, ba'dehû ders-i âm oldu. Hâcesi Ayasofya vâizi oldukda tâbii ve muallim-i sultânî olunca mülâzımı olup 1027 senesi **[36]** şevvâlinde İstanbul müderrisi oldu.

1031 senesi recebinde zuhûr eden hâile-i Osmâniyyeden sonra hocasıyla beraber Bursa'ya gönderildi. 1036'da Şeyhülislâm Yahya Efendi'nin ulüvv-i himmeti sâyesinde avdet

edib 1037 senesi rebîülevvelinde Birgi, 1041 senesi recebinde Kütahya, 1046 senesi muharreminde Tire (İzmir) mollası oldu.

1053 senesi muharreminde sâniyen Kütahya mollası olup senesi hitâmında ma'zûlen İstanbul'a geldi. Sene-i mezbûre zilhiccesinde efendisi Yahya Efendi'nin vefâtı üzerine hâmîsiz kaldı. 1055 senesi evâilinde mukaddemen kendisiyle muârefesi olan Celâlî İbrâhim Ağa Dârüssaâde ağası oldukda sene-i mezbûre Rebîülevvel'inde terfîen Bursa mollası oldu.

1055 senesi şa'bânında Şeyhülislâm Hocazâde Ebu Saîd Efendi'nin taassubuyla azl ve tekâüde sevkedilip 1060 senesinde dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Âlim, sâlih, hamâme-i mesâcid bir molla idi.

İdris Bey-Hacı Paşazâde

Merzifonludur. Oranın eşrâfından Ali Bey bin Mehmed **[37]** Bey bin Hacı Yahya Paşa'nın mahdûmudur. Züamâdan iken Gümüş mâdeni emîni, sonra Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın himmetiyle Mîrlivâ olmuşdu. 1094'de Viyana önünde şehîden vefât etdi. Birâderi Yahya Bey ve ammizâdesi Eyyüb Paşa'dır.

İdris Ağa-Şeyhîzâde

Amasyalıdır. Ermiş (Vermiş) köyünde hayrât ve evkâfı olan Cemaleddîn Bey Yazârî ahfâdından Şeyhî Mehmed Beyzâde Ömer Bey'in mahdûmudur. Züamâdan olup hayli muhârebâta iştirâk etdi. 1118'de Türkmen ağası, 1120'de amcası Osmân Bey'in vefâtında ceddi evkâfına mütevellî oldu. Ancak bu tevliyet meselesi diğer ammizâdelerinden Sivaslı Seyyid Mehmed Ağa'nın nüfûzuyla nizâ'a müeddî olup birkaç defa azl ve nasb edildi. 1129 senesi muharreminde mütevellî olarak vefât etdi. Buna İdris Bey de denirdi.

İdris Ağa-Bekir Beyzâde

Amasya eşrâfından Osmân Bey bin Ebûbekir Bey bin Mîrlivâ **[38]** Derviş Bey'in mahdûmu ve Anadolu vâlisi Ömer Paşa'nın birâder-zâdesidir. Şâdgeldi Paşa ahfâdından olup Amasya eşrâfından Hâce Paşazâde el-Hâc İbrâhim Bey'in dâmâdı oldu.

Sipâhi meşâhirinden olup Sivas kethüdâyeri, 1124'de vâlî kâim-i makâmı ve ba'dehû Sivas mütesellimi oldu. 1127'de İstanbul'da Hasekî olan Sivaslı Seyyid Mehmed Ağa'nın nüfûzuyla Amasya'ya avdet etdi.

1131'de Tokat Voyvadası ve Amasya beytü'l-mâl emîni olup 1134'de İran harbine me'mûr oldu. 1137'de İran muhârebâtında vefât etdi. Şecî', müdebbir, zî-nüfûz bir zât idi. Mahdûmu İbrâhim Paşa'dır.

İdris Efendi-Hacı Hâfız

Niğdelidir. Ebûbekir bin Abdullah oğludur. Tahsîl-i ulûm için Amasya'ya gelip Ürgüplü el-Hâc Ahmed Efendi'nin halka-i tedrîsine muvâzabet ve iktisâb-ı kemâlâta himmet ederek Sultân Bâyezîd Medresesi'nde ikâmet etdi. Ba'dehû mücâz ve ders-i âm oldu. **[39]**

Yıllarca tedrîs ve tezkîre muvâzabet ederek iştihâr etdi. İbtidâ Sultân Bâyezîd Medresesi mûîdi, 1211'de Türedizâde el-Hâc Süleyman Ağa'nın yaptırdığı Medrese-i Süleymaniye müderrisi olup 1228'de vefât etdi. Fıkıh ve ferâizde mâhir, vâiz, talebe hâmîsi bir zât idi.

Edhem Çelebi-Mevlânâ Kemaleddîn

Sivaslıdır. Amasya Müftüsü Mevlânâ Musliheddîn Sivasî birâderi Mevlânâ Şemseddîn Mehmed Çelebi bin Mahmûd bin Ahmed bin Emîr Hasan bin İnan Bey mahdûmudur. Amasya'da amcasından vesâir ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve kibâr-ı ulemâdan oldu.

Bir müddet Sivas kadısı olup emîri olan Kutlu Beyzâde Hacı İbrâhim Bey'e kendisini sevdirmişdi.

780'de emîr-i müşârün-ileyhin katil ve i'dâmı üzerine kaçıp Amasya'ya geldi. Sivas'ı istilâ eden Kadı Burhan'ın adâvetini kazanmış olduğundan Amasya'da kalıp 791 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Emîneddîn Mehmed Çelebi'dir. Bunun mahdûmu Kıvâmeddîn Kasım Çelebi olup bunlara Edhemzâdeler ve Kadızâdeler dendi. **[40]**

Edhem Dede-eş-Şeyh Celâleddîn

Amasyalıdır. Amasya Mevlevîhânesi şeyhi Zileli Nusretzâde eş-Şeyh Cemâleddîn Habîb Çelebi mahdûmudur. Amasya'da doğdu. Mevlânâ Hüsâmzâde Celâleddîn Mehmed Çelebi hizmetinde tahsîl-i maârif edib üstâd ve şeyhinin zamân-ı meşîhatinde mesnevîhân oldu.

Çelebi Sultân Mehmed Hân Amasya'da hükümrân olduğu esnâda Amasya Mevlevîhânesi şeyhi olup eş-Şeyh Cûî Mehmed Çelebi ve Müstencid Dede ile musâhabât-ı sûfîyâne ederek 818 sâlinden sonra vefât etdi. Urefâ-yı mevleviyyedendir. Mahdûmu Taceddîn İbrâhim Çelebi ve birâderi Kemâleddîn Ahmed Çelebi de urefâdandır.

Edhem Çelebi-Kâtib

Kırşehirlidir. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed bin Sultân Murâd-ı Sânî lalası Şeyhî Mahmûd Paşa'nın birâderi Ali Çelebi bin Şihâb'ın mahdûmudur. Bursa'da amcasının yanında tahsîl-i maârif edib hazîne kâtibi oldu.

Ba'dehû hayli müddet ma'zûl kaldı. 838'de Şehzâde **[41]** Sultân Ahmed'in defterdârı olup Amasya'ya gönderildi. 841'de Şehzâdenin vefâtından sonra darbhâne kâtibi olup on yıl kadar bu me'mûriyette kaldı. 852 sâlinden sonra vefât etdi. Kırşehirli kâtip demekle meşhûr idi. Mahdûmu Şemseddîn Ahmed Çelebi'dir.

Edhem Çelebi-Buhârîzâde eş-Şeyh

Amasyalıdır. Selâmet Hâtun tekkesi şeyhi Abdülvedûd Efendi bin eş-Şeyh Sun'ullah Buhârî mahdûmu ve eş-Şeyh Abdullatîf Efendi'nin birâder-zâdesidir. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm edib İmâmzâde eş-Şeyh Nuh Efendi'ye hizmet ederek ondan nâil-i hilâfet ve pederinin irtihâlinde mezkûr tekkenin şeyhi oldu.

Ba'dehû Bâyaezid Paşa imâreti nakîbi ve Mehmed Paşa Câmii vâizi olup halka kendisini sevdirdi. Edhem Baba demekle iştihâr edib 1000 senesi evâhirinde vefât etdi. Âlim, sâlih, muhaddis, vâiz, Buhârî-sîret bir şeyh idi. Mahdûmu eş-Şeyh Sâbir Mehmed Efendi yerini tutdu. Bunlara Yâ Vedûd Oğulları dendi. **[42]**

Edhem İbrâhim Efendi-Tatarağasızâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Esbak Amasya mütesellimi Tatarağası es-Seyyid Ömer Ağazâde es-Seyyid el-Hâc Mehmed Ağa'nın mahdûmu ve Bekir Beyzâde İbrâhim Paşa'nın kerîme-zâdesidir. Teşrifâtî Bekir Beyzâde Mehmed Akif Bey'in himmetiyle Bâb-ı âlîde teşrifâtî kalemine girdi.

Orada tahsîl-i maârif ve rüsûm ederek tefeyyüz edib kalem-i mezkûr ser-halîfesi, ba'dehû bâ-rütbe-i hâcegânî tezkire-i sânî oldu. 1188'de Amasyalı Yeğen Ali Paşa'nın kethüdâsı ve bunun vefâtında ba'zı vüzerâya dîvân kâtibi olup devr-i bilâd etdi.

1208'de sâniyen tezkire-i sânî, ba'dehû yeniçeri efendisi olup 1212'de ma'zûl ve 1214'de senevî onaltı bin akçe tımâr ile mütekâid olduğu halde 1217 senesi hilâlinde vefât etdi. Mahdûmları es-Seyyid Mehmed Rahmi, Hasan Rıza Efendilerdir.

Edhem İbrâhim Bey-Gürcüzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Esbak Kaptân-ı deryâ Amasyalı es-Seyyid **[43]** Hâfız Ali Paşa bin es-Seyyid Halil Paşa bin Mustafa Paşa bin el-Hâc İbrâhim Bey'in mahdûmudur. Amasya'da doğdu. Pederinin sâye-i ikbâlinde sadâret mektûbî kalemine girip orada tahsîl-i maârif etdi. 1247'de pederinin vefâtından sonra ba'zı vüzerâya kapı kethüdâsı olup 1268 senesinde vefât etdi.

Edhem İbrâhim Bey-Çûçû Paşazâde

Amasyalıdır. Vüzerâdan Amasyalı Çûçû Mustafa Paşa bin Ahmed Ağa ahfâdından ve Eski Kethüdâ Mahallesi eşrâfından Halil Bey bin Hasan Bey bin İsmâil Bey bin Mustafa Bey bin Halil Bey bin Çûçû Mustafa Paşa'nın mahdûmudur. Çûçûoğlu demekle meşhûrdur.

1263'de Eski Kethüdâ Mahallesi'nde doğdu. Sultân Bâyezîd Mektebi'nde kıraat ve kitâbet öğrenip 1280'de meclis-i idâre ve ba'dehû muhâsebe ketebesinden oldu. 1283'de İstanbul'a gidip Şirvânîzâde Mehmed Rüşdi Paşa'nın himmetiyle Beşiktaş Sarayı matbahına yerleşti. 1286'da matbah başkâtibi oldu. **[44]**

1301'de hizmetinde görülen gayret ve istikâmetine binâen Yıldız Sarayı vekil-harcı olup 1314'de sânîye, 1321'de mütemâyiz, 1323 senesi şa'bânında evlâ rütbelerini aldı. Yirmi altı sene bu vazîfesini de müstakîmâne hüsn-i îfa ederek mevkiini muhâfaza etdi.

1327 senesi rebîülâhirinde Sultân Abdülhamid-i sânînin hal'i üzerine Beşiktaş Sarayı matbahına iâde ve birkaç ay sonra tekâüd edilerek Amasya'ya geldi. 1331'de vefât etdi. Sâdık, müstakîm, dindâr, beşûş, halîm, kerem-kâr bir zât idi.

Küçük birâderi İsmâil Bey Beşiktaş Sarayı matbah kâtibi iken 1319'da ve büyük birâderi Mehmed Tâhir Bey de Varay Nâhiyesi müdürlüğünden ma'zûlen 1321'de vefât etdi. Pederleri Halil Bey 1302'de vefât etmişdi.

Edhem İbrâhim Efendi-Kemançecizâde

Amasyalıdır. Üçler Mahallesi'nde Emîr kızı oğlu el-Hâc Osmân Ağa bin Mehmed Ağa ahfâdından Kemançecioğlu Mehmed Ali Ağa bin Osmân Ağa'nın mahdûmudur. 1284'de Üçler Mahallesi'nde **[45]** doğdu. Amasya mekteb-i rüşdiyesinde tahsîl-i maârif edib adliye ketebesinden iken Lâdik mahkemesi başkâtibi oldu.

1314'de ma'zûlen İstanbul'a gidip tercemesi yazılan vekil-i harç Edhem Bey'in himmetiyle 1316'da Aşiret Mektebi mubassırı, 1319'da mekteb-i mezkûrda Kavânîn-i Adliye muallimi oldu. Ba'dehû rütbe-i sâniye alıp 1324'de mütemâyiz rütbesiyle Nâile Sultân binti Sultân Abdülmecid Hân kethüdâsı, 1325'de encümen-i teftîş ve muâyene a'zâsı oldu.

1327'de Maârif teşkilâtı yapılırken teftîş ve muâyene encümeni lağv edildiğinden Nâile Sultân kethüdâlığında kaldı. 1337'de Sultânın vefâtıyla yeni açılan Çamlıca Leylî Kız Lisesi başkâtibi oldu. Maârif-âşinâ, halûk, müstakîm bir zâttır. Birâderi adliye ketebesinden İsmâil Efendi'dir.

Edîb Mehmed Efendi-Nureddînzâde es-Seyyid

Lâdiklidir. Sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed-i Kebîr er-Rifâî ahfâdından orada Rifâî tekkesi şeyhi ve mütevellîsi es-Seyyid eş-Şeyh Ahmed Efendi bin es-Seyyid Nureddîn Hamza Çelebi bin es-Seyyid Ali mahdûmudur. **[46]** Amasya'da fuzalâdan Pîrîzâde el-Hâc Hüseyin Efendi'den mukaddimât-ı ulûmu tahsîl ederek İstanbul'a gidip Bekrîzâde Şamî Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl etdi.

Ba'dehû İmâm-ı Sultânî Lâdikli Hâfız Efendi'den mülâzım ve 1091'de müderris ve ders-i âm olup Hâfız Mehmed Efendi 1099 senesi cemâdelûlâsında Rumeli Kazaskeri oldukda tezkirecisi ve 1101 senesi cumâdelâhiresinde müşârün-ileyhin azlini müteâkıb Rumeli kaleminde Alakilise, 1103'de Livâdiye kadısı oldu.

1104'de ma'zûlen İstanbul'a gelip sene-i mezbûru zilka'desinde müşârün-ileyh Hâfız Mehmed Efendi sâniyen Rûmeli Kazaskeri oldukda ikinci defa tezkirecisi ve 1106 senesi şa'bânında efendisi Şeyhülislâm oldukda mektubcusu olduysa da şevvâlinde müşârün-ileyhin azli üzerine Yanbolu, 1109 zilhiccesinde Kazanlık, 1112'de Karaferiye kadısı olup 1114'de yine ma'zûlen İstanbul'a geldi.

1115 senesi rebîülevvelinde İstanbul'da vakî olan kıyâm-ı askerî esnâsında ikinci defa Şeyhülislâm olan **[47]** Hâfız Mehmed Efendi'ye sâniyen mektubçu olarak teayyün etdi. Ancak

sene-i mezbûre ramazânında efendisinin azliyle Bursa'ya i'zâmında refîki olup yıllarca açıkta kaldı.

1122'de Köprülüzâde Numan Paşa'nın sadâretinde Akkirman kadısı olup 1124'de ma'zûlen İstanbul'a geldi. 1125 senesi rebîülâhirinde Sadr-ı a'zam olan Pazarköylü Şehîd Ali Paşa'ya takdîm eylediği kasîdesi takdîr edilerek fazlına münâsib bir mansıb arandığı esnâda paşa tevhîm edildiğinden câize ve kazâ ile geçiştirildi.

1128'de Nevşehirli Dâmâd İbrâhim Paşa'nın vezâretinde bir daha tecrübe-i tâli' ederek takdîm etdiği kasîde-i tebrîkiyyesi üzerine mazhar-ı ihsân ve sadâretinde kitâbçısı ve nedîm-i hâssı oldu. Beş yıl kadar Sadr-ı müşârün-ileyhin meclis-i safâsında müreffeh bir hayât geçirdi. 1134'de vefât etdi.

Âlim, kâmil, şâir, mahlası gibi edîb, fünûn-ı edebiyyede mâhir, münşî, halûk, halîm, bir seyyid-i kerîm idi. Mükemmel dîvân-ı şiiri vardır. Kıyâm-ı askerî vak'asında **[48]** zî-medhâl olduğu ba'zı a'dâsı tarafından işâ'a edilmeseydi, ilim ve fazlına münâsip mansıplara nâil olurdu.

Nuût-ı Nebeviyye'sinden:

Esâs-ı şer'ini bânî-i kudret öyle yapmış kim
Zafer bulmaz ana dest-i fenâ gâyetde muhkemdir

Hıred kufl-i der-i ahkâmını feth etmeden âciz
Hakîm-i Mutlak'ın sun'uyla bir genc-i mutalsamdır

Şunlar da eş'ârındandır:

Teshîr iden ol yâri duâ-yı sihirimdir
Germ ülfet eden sohbet-i sahbâ eserimdir

Yine ondan:

Aşkın ki gül-i bağ-ı dile şûle perimdir
Ârâyiş-i destâr-ı cünûn pûş-i serimdir

Şu gazel de onundur:

Aç sîneni âyîne-i billûr görünsün
Nahl-i Cebel-i Tûr'daki nûr görünsün

Bir âyine-i hüsne mukâbil ola gördüm
Matem-kede-i dehr-i denî sûr görünsün **[49]**

Bir dilber-i bî-misle yer et kâh-ı dilinde
Ne sûret-i vildân ve ne hod hûr görünsün

Sâki bizi kim sagâr ile mest edemezsin
Hurşîd-sıfât kâse-i fağfûr görünsün

Ol mertebe nûş et mey-i nâbı ki Edîbâ
Şîrân-ı kavî kalb-i cihân mûr görünsün.

Edîb Mehmed Efendi-Şeyh Alizâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Amasya müverrihi müderris Abdî Efendi ahfâdından ve şu'arâdan es-Seyyid el-Hâc Ahmed Rüşdi Efendi bin es-Seyyid eş-Şeyh Ali Efendi bin müderris Abdî Efendi'nin mahdûmudur. Amasya fuzalâsından Iydîzâde el-Hâc Mustafa Akif Efendi'den tahsîl-i maârif edib İstanbul'a gitdi.

Orada Bâb-ı âlî aklâmından birine girdi. Ba'dehû Amasyalı Firârî es-Seyyid Hasan Paşazâde es-Seyyid Abdullah Paşa'ya intisâb edib sadâretinde bâ-rütbe-i Hâcegânî tezkire-i sânî, ba'dehû mâliye mektubçusu oldu. Sadr-ı müşârün-ileyhin 1163 senesi muharreminde azlinden az sonra azledildi.

1165 senesi recebinde Belgrad eyâleti defderdârı olarak **[50]** taşra gönderildi. Ba'dehû devr-i menâsıb ederek 1175'de ma'zûlen İstanbul'a geldi. 1177 senesi şevvâlinde Sadr-ı a'zam olan Bâhir Mustafa Paşa'nın himmetiyle kethüdâ kâtibi oldu. 1178 senesi şevvâlinde sadr-ı müşârün-ileyhin azl ve i'dâmıyla ma'zûl olup 1181 senesi evâhirinde vefât etdi. Âlim, kâtib, ise de talihsizdi. Mahdûmu es-Seyyid Abdurrahman Efendi'dir.

Edîb Abdullah Efendi-Yenicelizâde

Amasyalıdır. Sultân Bâyezîd câmi-i şerîfi baş mü'ezzini Yeniceli Hâfız Mehmed Efendi'nin büyük oğludur. Iydîzâde el-Hâc Akif Mustafa Efendi'den ulûm-ı edebiyye ve şer'iyyeyi ve Abdullah Paşa Câmii imâmı Şeyhü'l-kurrâ Hâfız Yûsuf Efendi'den vücûh-ı kıraatı ahz ve teallüm etdi. Ba'dehû Sultân Bâyezîd câmii imâmı ve sonra hâtibi olup mecâlis-i ilmiyye ve edebiyyede bulundu.

Edîb Süleyman Efendi-Şeyhzâde es-Seyyid

Amasya meşâyihinden İstanbul'da 1112'de vefât eden eş-Şeyh Süleyman Halvetîzâde el-Hâc Ahmed Efendi'nin mahdûmu olup ba'de't-tahsîl İstanbul'a gitdi. Sudûrdan Hâcezâde es-Seyyid Ömer Efendi'nin sâye-i ikbâlinde silk-i kudâta girdi.

Rûmeli kaleminde hayli bilâd-ı mühimmeye kadı olarak ser levha-i kudât olup Mora eyaletinin merkezi olan Tırapoliçe kazâsından ma'zûlen 1191'de vefât etdi. Meşâhir-i kudâtdan âlim, kâmil bir zât idi.

Edîb Mustafa Efendi-Kadızâde

Amasyalıdır. Kudâtdan Zanalızâde es-Seyyid İbrâhim Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmu ve kibâr-ı kudâtdan **[51]** es-Seyyid Mehmed Efendi'nin birâderidir. İstanbul'da tahsîl-i ulûm edib müderris, kadı olarak devr-i bilâd etdi. Ba'dehû devriye mevâlîsinden olup Tokat kazâsından ma'zûlen Amasya'ya geldi. 1241'de ihtiyâr-ı tekâüd edib 1247 sâlinde vefât etdi. Âlim, şâir, tab'an latîf, mütekellim bir zât idi.

Eretna Bey-Eretnazâde Gâzi

Sivas ve Kayseriyye Emîri Alâeddîn Ali Bey bin Emîr Nâsıreddîn Mehmed Bey bin Sultân Alâeddîn Eretna Bey'in ikinci mahdûmudur. Gâzi Bey demekle meşhûrdur. 781'de pederinin irtihâlinden sonra birâderi Mehmed Bey'le beraber küçük yaşında Amasya hükümdârı Hacı Şadgeldi Paşa'ya ilticâ etdi.

Amasya'da büyüdü. 791'de Amasya'ya ilticâ eden amcazâdesi Abdullah Bey bin Eretna Bey bin Mehmed Bey'e dâmâd olup Çelebi Sultân Mehmed Hân devrinde ağır zeâmetle kayırıldı. Ba'dehû ümerâdan olup 829'da vefât etdi. Mahdûmları Ali, Abdullah Beylerdir. **[52]**

Erdek Hâtun-Bâytemurzâde

Amasya ümerâsından Has Bey bin Esengeldi Bey bin Bâytemur Bey'in kızı ve ammizâdesi İmadeddîn Süleyman Bey bin İvaz Bey bin Esengeldi Bey'in zevcesidir. Emlâkını zevcinin şeyhi olan eş-Şeyh Şehabeddîn Şâdi el-Halvetî tekkesine vakfedip 810 hudûdunda vefât etdi.

Sâliha, sâhibe-i hayrât bir kadın idi. Birâderi Şâdmân Bey ümerâdan idi. Hemşîreleri Nevcihân, Metâ' hâtunlar da erbâb-ı hayr olup sâhibe-i tercemenin mahdûmu Mûsâ Bey de ümerâdandır.

Erdoğan Bey-Emîr Şerefeddîn

Amasyalıdır. Baba İlyâs Horasânî evlâdından Oğuz Şâh bin Muhlis Paşa bin Baba İlyâs Horasânî mahdûmudur. Buna Oğuz oğlu denmişdir. Amasya emîr-i kebîri Ya'kub Şâh-ı Rûmî ümerâsından olup Geldiklân ve Tânunözü ve havâlîsi emîri olmuşdu.

744'de Sivas emîri Sultân Eretna Bey'e karşı Emîr Şeyh Hasan-ı Sagîr'in açtığı muhârebede mağlûb olan Hasan-ı Sagîr'in **[53]** taraftarı olduğundan Tebriz'e kaçtı. Ba'dehû Amasya vâlisi Hacı Kutlu Şâh zamanında avdet ve ona intisâb edib sâniyen o havâlî emîri oldu. 763'de Kaynar vak'asında fevt oldu. Şecî' asîl bir emîr idi. Buna Erdoğan Şâh da denmişdir. Mahdûmu Kutlu Bey'dir.

Erdoğdu Ağa-Ali Kayazâde el-Hâc

Amasya eşrâfından ve dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından el-Hâc Ahmed Ağa bin Ali Kaya Ağa'nın mahdûmudur. Sipâhilikle iştihâr edib İran muhârebesinde şecâatle iştihâr ederek nüfûz ve i'tibâr kazandı. Bir müddet Amasya'da mukâtaât emîni ve meclis a'zâsı olup 1180 sâline doğru vefât etdi. Müteneffiz bir hânedân idi.

Ertuğrul Çelebi-Şehzâde

Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa bin Sultân Süleyman Hân-ı Kânûnî şehzâdesidir. Amasya'da doğdu. Henüz mürâhik iken 960 senesi şevvâlinde pederinin şehâdetinden az sonra birâderi Şehzâde Süleyman Çelebi ile boğuldu. Amasya'da Şehzâdegân Türbesi'nde medfûnlardır. Hemşîreleri Fâtıma, Râziye Sultânlar da İstanbul'a nakledildi.

Ergeldi Bey-Şâh Melik Paşazâde

Amasyalıdır. Vüzerâdan Amasyalı Şâh Melik Paşa bin Şâdi Bey'in mahdûmudur. Sultân Murâd-ı sânîye intisâb ederek ibtidâ züamâdan, ba'dehû ümerâdan oldu. Varna harbinde isbât-ı vücûd edib 857'de İstanbul fethinde şehîden vefât etdi. Mahdûmları Ali, Şâh Melik Beylere beşer bin akçe zeâmet verildi.

Ergeldi Bey-Oğuzoğlu

Geldiklânlıdır. Meşâhir-i züamâdan Hasan Bey bin Kubad Bey bin Devlet Hân Bey'in mahdûmudur. Ecdâdımızdan olup züamâdan iken hayli muhârebelere iştirâk etdi. Gösterdiği yararlıklara binâen ümerâdan olup Şirvân muhârebâtında vefât etdi. Mahdûmu Doğan Bey'dir. **[54]**

İshak Baba -Kefersûdî

Amasya havâlîsinde sâkin Rûmlardan birinin oğludur. Adı İsak olup ihtidâ etdikde İshâk denmişdir. Alâ-rivâyetin Bizans İmparatorluğu'na kadar yükselmiş olan Amasyalı (Komnen - Komnenos) hânedânından birinin İsak adlı oğludur.

İbn Şiâr el-Mevsılî "Tabakât"ında (İshak bin Abdullah er-Rumî) diye kaydedilen İshak Baba, Rûm muhtedîlerinden bir adam olup evâ'il-i hâlinde Rûm çetelerinden birinin reisi idi. Türklerin aleyhinde hayli mezâlim yapmış, bu yüzden Türklerin tenkilâtına ma'rûz kalmışdı.

Çünkü 600 hudûdunda Selçuk şehzâdelerinin ve dolayısıyla Türk beylerinin kavgalarından istifâde emeliyle Trabzon Kralı Aleksi Komnenos ve birâderi David Amasya vilâyetini zabt ve istilâya kıyâm ederek vilâyet dâhilindeki Rumları ayaklandırmışlar, kendisi Samsun ve birâderi de Sinop taraflarından Amasya üzerine yürümüşlerdi.

Bu esnâda Amasya Vâlisi Sencer Şâh idi. Sencer Şâh, **[55]** dahîlen Rum çeteleriyle ve hâricen Komnenoslarla muhârebeler ederek 605'de şehîden vefât etdi. Yerine oğlu Süleyman Şâh ikâme edildiyse de pek genç olduğundan kumandayı Beylerbeyi Emîr Bedreddîn Ebûbekir Bey deruhte ederek bunlarla harbe devam eyledi.

Konya hükümdârı Sultân İzzeddîn Keykâvus-ı Selçukî, büyük bir kuvvetle imdâda gelip Ebûbekir Bey'in kuvvetiyle birleşti. Müttehiden hareket ederek Rum çetelerini ve Trabzon Komnenoslarını perişân edib Samsun ve Sinop havâlîsini kâmilen fetheyledi. Buraların emr-i idâresini de Simre-i Amasya vâlisi emîr-i müşârün-ileyhe verdi.

610'da vakî olan bu muvaffakiyet üzerine Rum çeteleri dağılıp birer tarafa savuşdukları esnâda sâhib-i terceme İsak da kaçıp Urfa tarafında Kefersûd nâhiyesine ilticâ etdi. Orada kendisini Müslüman gösterip adını İshak yaptı. Bu sûretle yakasını ölümün pençesinden kurtardı. Kendisine İshak Kefersûdî dendi.

Buradan Şiraz'a gidip Şiâ ulemâsından Muhyiddîn **[56]** Muhammed bin Ali et-Temîmî'den Arapça'yı ve usûl-i Şiâyı ve ba'zı ğaşşâşlardan sihir ve nirencâtı öğrendi. Seyâhat tarîkiyle İran'ı gezip Bâtınîlerden de Fırka-i Bâtınîyye usûlünü aldı. Dönüp Sivas'a geldi. Üstâdını orada kadı buldu.

Buradan da Amasya köylerine gelip on yıl kadar halka meccânen çobanlık ederek riyâkârâne harekât ve ibâdâtıyla halka fevkalâde hulûl etdi. Kendisini evliyâ gibi tanıttı. İshak Baba demekle iştihâr edib şöhret-i şâyiası Amasya havâlîsini tutdu.

İshak Kefersûdî, Hıristiyanlıkla muvaffak olamadığı maksadına, Amasya'da bir Rum krallığı teşkiline kisve ve efkâr-ı İslâmiyye ile muvaffak olmaya çalışıyor. Bu uğurda her türlü kizb ve riyâyı, sahtekârlığı ihtiyâr ediyor, bunlarla muvaffak olacağını umuyordu.

Bu esnâda Amasya'da Baba İlyâs Horasânî demekle meşhûr ve Cüneydî tarîkat bir şeyh var idi. Amasya ulemâsının i'timâdını ve halkın i'tikâdını kazanmışdı. İshak Baba, gâyet zekî ve dessâs bir adamdı. Halkın ve ümerâ ile **[57]** ulemânın Baba İlyâs'a hürmetlerini gördükte bundan istifâde etmek için Amasya'ya geldi. Baba İlyâs'a intisâb ederek mürîd-i hâssı oldu.

Şirâz'da öğrendiği sihir ve nirencâtı sâyesinde gösterdiği ba'zı ahvâl ve ef'âl-i fevkalâdesi kerâmetine hamledilerek Baba İlyâs'ı bile teshîr etdi. Bir takım sun'î zühd ve riyâsı halkı, avâm-ı nâsı aldatdı. Nüfûz ve şöhreti pek ziyâde arttı. Ümerâ ve ulemâyı telâşa düşürdü.

Bu esnâda Amasya vâlisi Emîr Hüsâmeddîn Berke Hân; kâdı'l-kudâtı Bedreddîn Ebu'l-Mekârim İbrâhim el-Kımârî, nâibü'l-kadı Reşideddîn Ebu'l-Fezâ'il Mehmed bin Ahmed bin Ebi'r-Reşid el-Hemedanî, makâm-ı iftâda Fahreddîn Mehmed bin Mahmûd er-Râzî[102] Hüsâmeddîn Yûsuf bin Abdurrahman et-Tebrizî, Takıyüddîn Osmân bin Ali el-Amasî idi.

İshak Baba, bunlardan pek ziyâde ürküyor, bunları kendi maksâdına mânî' görüyordu. Çünkü Emîr Hüsâmeddîn Berke Hân Amasya ve havâlîsinde meskûn olan Kayıhânlu kabîlesinin ve Harezmîlerin reisi **[58]** idi. Bunlar hem çok hem de yavuz adamlardı.

634 senesi şevvâlinde Sultân Alâeddîn Keykubâd-ı Selçukî vefât edib şehzâdesi Gıyâseddîn Keyhüsrev Konya Sultânı ve lalası olan Emîr Sâdeddîn Köpek de vezîr-i a'zamı olmuşdu. Bunu fırsat bilen İshak Baba, kendinin meclûbu olan halkı vâlî Berke Hân ile Kayılu (Kazığlu) Türklerinden ağır şikâyetlere teşvîk etdi.

Gıyâseddîn Keyhüsrev, halkın acı şikâyetleri üzerine Emîr Berke Hân'ı azl ve bütün Kayıhanlu ve Harizmli Türkleri Amasya vilâyetinden ihrâc emrini verdi. 636'da Amasya vâlililiğine Zâhireddîn Hurşid Bey ta'yîn ve bir kuvve-i kâfiye ile gönderildi.

İshak Baba, tam hareket edecek zamanı bulmuşdu. Bir taraftan Trabzon Kralı Yani Komnenos ile muhâbere ederek ondan kuvve-i imdâdiye alacağını temin etmiş, diğer taraftan Rumlar güya ihtidâ ederek kendisine tebeiyyet eylemiş, ehl-i İslâm'ın avâmı ise kendisini evliyâ zannıyla adeta ma'bûd tanımışdı. **[59]**

637 senesi evâilinde Kayı Türkleriyle Amasya vâlisi Hurşid Bey'in kuvvetleri arasında çıkan muhârebe hengâmesinde İshak Baba kendisine beyât eden Babaîlerin, Rumların başına geçip tarihimizin ikinci cildinde tafsîl edildiği üzere isyân ve kıyâm ederek Sadreddîn İshak lâkabını aldı.

---

102 Bu zât mu'ahharan Amasya kâdı'l-kudât'ı ve 641'de Konya'ya celb edilip sâhib-i a'zam olan Fahreddîn Mehmed er-Razî'dir. İkinci cildimizde sehven Fahreddîn Ali bin Mehmed diye tertîb edilmiştir.

Bu sûretle hem Kayı Türklerini Amasya‘dan ihrâc hem de Amasya’da kendisine muhâlefet eden ulemâ ve ümerâyı perişân ederek kendisine Emîrü’l-mü’minîn dedirdi. Bu esnâda kâdı’l-kudât İbrâhim el-Kimârî ile birkaç beyler şehîd oldu. Ulemâdan Hüsâmeddîn Yûsuf et-Tebrizî Konya’ya ve Takiyüddîn Osmân el-Amasî Şam’a firâr etdi.

İshak Baba, Bâtıniyye fırkasının mu’tekadâtından olan hulûle kâil olduğundan Hazret-i Muhammed ve Ali’nin ruhları kendisine hulûl etdiğini iddiâ ederek peygamberliğini ilân edib avâmı kandırdı. Bütün Rumları kendisine uydurdu. Trabzon Kralı Yani Komnenos’dan büyük kuvvetler alacağını umuyordu.

Ancak yalancı peygamberlik ilânı, kendisine aldanan **[60]** Türklerden pek çoklarını kendisinden ayırdı. Çünkü Baba İlyâs Horasânî, İshak Baba’yı tekfîr ve tel’în ederek Amasya‘dan Çatbükü (Hacı İlyâs) demekle meşhûr çiftliğine çekilip gizlenmişti.

Bu hengâmeyi haber alan Gıyâseddîn Keyhüsrev, derhâl Hacı Mübârizeddîn Armağan Şâh Bey’i Amasya vâlisi nasb ederek bir kuvve-i kâfiye ile Amasya’ya gönderdi. Amasya ümerâsı ve uleması da birleşip yalancı peygamberin aleyhine hareket etdi. Samsun ve Karadeniz sevâhili kumândânı Alâeddîn Ali Şîr Bey de Yani Komnenos’un kuvve-i imdâdiye göndermesine meydân vermedi.

İshak Baba, her tarafdan kendisini sıkışdıran kuvvetlere karşı koyacak bir halde olmadığını anladı. Bununla beraber son dereceye kadar çalışdı. 638 senesi evâsıtında Hacı Armağan Şâh gâlibâne Amasya‘ya girip kendisini tutarak astı. Babaîleri perişân edib Amasya’yı Rumların şerrinden kurtardı.

Şâyân-ı dikkattir ki Babaîler, parça parça edilen **[61]** İshak Baba’nın cesedini toplayıp kendisine yer altında bir türbe yapmışlar ve kemiklerini de bu türbede bir tahta üzerine sermişler, kendisini asıp parçalatan Hacı Armağan Şâh’ı da hânesinde bastırıp şehîd etmişlerdir. El-yevm Amasya‘da Anbarlı Evliyâ denilen türbe bunun olmalıdır.

İshak Çelebi-Mevlânâ Sadreddîn

Amasyalıdır. Ulemâdan Mevlânâ Kemaleddîn İbrâhim bin Mûsâ’nın mahdûmudur. Amasya‘da müderris, kadı olup 718’de Canik kadısı ve müderrisi görüldü. Ba’dehû vefât etdi. Meşâhir-i kudâtdan idi.

İshak Çelebi-Mevlânâ Mecdeddîn

Amasya fuzalâsından Mevlânâ Kemaleddîn İsmâil bin Ya’kub Salârî mahdûmudur. Pederinden ve Mevlânâ Cemâleddîn İbrâhim Aksarayî’den iktisâb-ı fezâil ederek ders-i âm ve pederinin irtihâlinde Atabeg Gâzi Medresesi müderrisi, ba’dehû kadı olup 751 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhir-i ulemâdandır.

İshak el-Ummâsî-Şerîfüddîn Ebû Harun

[62] “El-Gurafü’l-aliyye”de yazıldığı üzere Ummâsiyelidir (Amasya). Ali bin Abdullah’ın mahdûmudur. Evâ’il-i hâlinde pederiyle Şam’a gidip orada tahsîl-i ulûma çalışdı. İkmâl-i tahsîl etdikden sonra ders-i âm olup sonra müderris olarak Haleb’e gönderildi. Burada tedrîs-i ulûm ederek 767’de vefât etdi. Ulemâ-yı Hânefiye’den bir zât olup (me’nûf) demekle meşhûr idi.

İshak Çelebi -Mevlânâ Sadreddîn

Amasya kâdı’l-kudâtı İmadzâde Mevlânâ Müeyyideddîn Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya fuzalâsından tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm, Torumtay müderrisi, ba’dehû kadı olup 804’de vefât etdi. Kibâr-ı kudâtdan idi. Mahdûmu Seydî Ahmed Çelebi ve birâderi Amasya’da zâviyesi olan Bedreddîn Mahmûd Çelebi’dir.

İshak Bey-Emîr Alizâde

Amasya emîr-i kebîri Halfet Gâzizâde el-Hâc Alâeddîn Ali Bey bin Şücâeddîn Süleyman Bey'in mahdûmudur. Sultân Murâd Hünkâra Amasya vilâyetinin inkıyâdında hizmetleri sebk **[63]** eylediğinden ümerâ-yı Osmâniyye'den oldu.

Ba'dehû Kosova muhârebesinde isbât-ı vücûd ederek Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân'ın teveccühlerini kazandı. Rumeli muhârebâtında yararlıkları görüldüğünden ilk fethinde Selânik vâlisi oldu. 804'de Timur harbinde fırka kumândânı olduğu halde vefât etdi. Mahdûmu Ebûbekir Bey'dir.

İshak Çelebi-Keçi Beyzâde

Amasyalıdır. Amasya Beylerbeyi Seyfeddîn Torumtay ahfâdından olup Hacı Şadgeldi Paşa'nın vezîri olan Sirâceddîn Mehmed Çelebizâde el-Hâc Ebûbekir Çelebi mahdûmudur. Ceddi Sirâceddîn Mehmed Çelebi (Keçi Bey) demekle meşhûrdur. Buna Cemâleddîn İshak Çelebi dendi. Ceddi evkâfına pederinden sonra mütevellî olup 834'de vefât etdi. Amasya a'yânından idi. Mahdûmu Ebûbekir Bey'dir.

İshak Bey-Kutlu Beyzâde

Amasya ve Sivas hükümdârı Hacı Kutlu Şâh evlâdından ve Amasya ümerâsından İsa Bey bin Mustafa Bey bin Beylerbeyi Hacı Şadgeldi Paşa bin Hacı Kutlu Şâh mahdûmudur.[103] **[64]** Amasya'da vâlî iken Sultân Murâd-ı Sânî lalası olup 824'de cülûsunda Mîrlivâ oldu.

Şehzâde Sultân Mustafa vak'asında büyük sadâkati ve yararlıkları görüldüğünden 829'da Silistre beyi oldu. Oralarda bulunan Şehzâde Sultân Mustafa taraftârlarını iskât edib 838'de ilk Bosna vâlisi oldu. 847'de vefât eylediği vakfiyesinden anlaşıldı.

Merhûm gâyet şecî', müdebbir, maârif-âşinâ, Sultân Murâd'a sâdık idi. Üsküp ve Bosna'da câmileri ve hayrât-ı sâiresi vardır. Üsküp ve Bosna ve havâlisinin fethinde hidemât-ı meşkûresi meşhûr idi. Mahdûmları İsa, Mustafa Beylerdir. Birâderleri de İbrâhim, Hamza Beylerdir.

İshak Bey-Koçoğlu

Amasyalıdır. Devecioğlu Hüsâmeddîn Timur Hân evlâdından ve Amasya ümerâsından Koç Hüseyin Bey bin Ali Bey bin Osmân Paşa bin Hüsâmeddîn Timur Hân'ın mahdûmudur. **[65]** Sultân Murâd-ı Sânî devrinde Sancakbeyi olarak yararlıklar gösterdi. Varna muhârebesinde şecâati görüldü. Sivas beyi olup 856 senesi muharreminde vefât etdi.

Kibâr-ı ümerâdan ve guzâtdan bir zât idi. Mahdûmları Hüseyin, Mehmed Beylerdir. Halîlesi Sekine Hâtun binti Seyyid Bey olup Mehmed Bey 857 muharreminde vefât etdi. Vâlidesi Sekine Hâtun, sene-i mezbûre saferinde Edirne'de Hüseyin Beyle verâset mes'elesinden alâ sebîli't-tehârüc sulh olduğuna dâir aldığı bir hücceti görüldü. İshak Bey'in birâderleri Yûsuf, Koçî Beylerdir.

İshak Çelebi-İmâdzâde

Amasya'da zâviyesi olan Bedreddîn Mahmûd Çelebizâde Alâeddîn Ali Çelebi mahdûmudur. Tahsîl-i ulûm ederek müderris, kadı oldu. 867'de kibâr-ı kudâtdan görülüp sonra vefât etdi. Birâderi (Çakal Kadı) demekle meşhûr Bedreddîn Mahmûd Çelebi'dir.

---

103 Müşârün ileyh İshak Bey Hacı Şadgeldi Paşazâde İsa Bey'in mahdûmu olduğu 817'de tanzîm edilen Şâdi Beyzâde Mahmud Çelebi vakfiyesi zeylinde görüldü. İsa Bey bin Mustafa Bey bin Beylerbeyi Hacı Şadgeldi Paşa da 821 tarihinde tanzîm edilen Bâyezid Paşa vakfiyesinde görüldü. Muahharan bunların sülâlesi de ele geçti. Bunlara Kutlu Beyzâde ve Hacı Kutlu Şahzâdeler denmiştir.

İshak Paşa-Hacı Kutlu Şâhzâde

Amasyalıdır. Ümerâdan İbrâhim Bey bin İsa Bey **[66]** bin Mustafa Bey bin Hacı Şadgeldi Paşa bin Hacı Kutlu Şâh mahdûmudur. Amasya'da doğup İnegöl'de büyüdü. Ba'dehû Mirlivâ olarak şehzâdeliğinde Sultân Fatih Mehmed Hân'ın lalası oldu.[104]

855'de müşârün-ileyhin cülûsunu müteâkib Kocaeli Beylerbeyi oldu. İstanbul'un fethinde tedbîr ve şecâati Fatih Sultân'ın takdîrâtını celb ederek 861'de Anadolu Beylerbeyi olup Ankara'da sekiz yıl kadar icrâ-yı vilâyet etdi.

868'de vezîr-i sânî olarak İstanbul'a gelip Dîvân-ı Hümâyûn'da kubbe-nişîn oldu. 870'de Baba Nakkaş Mehmed Çelebi'ye verilen Temlîk-nâme-i Hümâyûn'da vezîr-i sânî olarak "İshak bin İbrâhim el-Vezîr" diye imzâsı görüldü. Vezîr-i a'zam "Mahmûd Paşa bin Abdullah" tan sonra imzâ etmişdi.

875'de Mahmûd Paşa'nın sadâretden azlinde Sadr-ı a'zam olup iki yıl kadar makâm-ı sadârette kaldı. 877'de Rum Mehmed Paşa'nın si'âyesiyle azledilip Selânik vâliliğine gönderildi. 868 senesi muhareminde İstanbul muhâfızı **[67]** nasb edilerek İstanbul'a geldi.

Sene-i mezbûrenin rebîülevvelinde Fatih Sultân Mehmed Hân Gebze'de vefât eylediğinden makâm-ı saltanata Amasya vâlisi Sultân Bâyezîd Hân'ın da'vetini ta'cîl etdiği esnâda Sadr-ı a'zam Karamanî Mehmed Paşa da Karaman vâlisi Şehzâde Sultân Cem'i da'vet etmişdi.

Bundan dolayı Yeniçeriler arasında hudûs eden fitneden Sadr-ı a'zam maktûlen vefât etdi. Bu fitneyi teskîn için Sultân Bâyezîd'in vusûlüne kadar muvakkaten şehzâdesi Sultân Korkut Hân'ı taht-ı saltanata iclâs ederek fitneyi bastırdı.

Müteâkiben Sultân Bâyezîd Hân, Amasya'dan gelip taht-ı saltanata cülûs etdikde ikinci defa Sadr-ı a'zam oldu. Bu defasında üç yıl kadar makâm-ı sadâretde kalıp 889 senesi muharreminde azledildi. Müteâkiben yine Selânik vâlisi olup 891 senesi zilhiccesinde vakfiyesini tanzîm etdirdi. 892 senesi rebiülevvelinde vefât etdi.

Sadr-ı müşârün-ileyh gâyet müdebbir, şecî', mukdim, sâdık, **[68]** kerîm, âlî-himmet, hayrât ve hasenâta mâil, gâyet zengin bir zât idi. İstanbul'da Ayasofya'nın kıble tarafında nâmıyla meşhûr bir mahallesi ve câmii vardır. Kezâlik İnegöl'de câmii, imâreti, mektebi ve Selânik'de mahallesi ve câmii vardır.

İzmit, Ankara, İstanbul, Selânik'de nâmıyla meşhûr hamamları, çiftlikleri, akârât-ı azîmesi, arâzi-i memlûkesi hayrât-ı şerîfe mevkûftur. İki büyük vakfiyesi manzûrum oldu. Bu vakfiyelerinde mahdûmları Pîrî, Şâdi Beylerle kerîmeleri Hafsa, Şehzâde hâtunlar mezkûrdur.

Birinci dâmâdı Gedik Ahmed Paşa bin Abdullah Bey olup ikinci dâmâdı Nişâncı Ahmed Paşa bin Hamza Bey'dir. Şehzâde Hâtun'un Amasya'da evkâfı vardır. Mahdûmlarından Şâdi Paşa Amasya Vâlisi olmuşdu. Bunun mahdûmları İbrâhim, İshak Beylerdir. Pîrî Beyzâde Mehmed, İsa Beylerdir.

İshak Bey-Fağfûr Paşazâde

Amasya ümerâsından Abdullah Bey bin Ali Bey bin Fağfûr Paşa **[69]** bin Ali Bey'in mahdûmudur. Amasya Vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed ma'iyyet-i ümerâsından olup 917'de Şîa muhârebesinde şehîden vefât etdi. Niksar beyi idi. Oğulları Mehmed, Ali, Hasan Beylerdir.

104 Tarihlerimizde ve hâssaten "Sicill-i Osmanî"de üç İshak Paşa'nın tercemesi birleştirilmiştir. Birincisi Kralzâde İshak Paşa'dır ki Sultan Murad-ı Sânî vezîr ve musâhibi idi. İkincisi Sarı İshak Paşa'dır ki Yeniçeri Ağalığından Beylerbeyi, ba'dehû vezîr olup 878'de maktûlen vefât etdi. Üçüncüsü bu zât olup tercemesi kuyûd-ı vakfiye ve tarihiyye ile sâbittir. Paşa Yiğit Bey'in kölesi, birinci İshak Paşa'dır.

İshak Bey-Yörgüç Paşazâde

Amasya eşrâfından Abdullah Bey bin Ali Bey bin Yörgüç Paşa'nın mahdûmudur. İbtidâ Şehzâde Sultân Ahmed'in ma'iyyet-i ümerâsından iken 913'de A'câm'ın nüfûz ve tasallutu yüzünden Trabzon'a gidip Sultân Selîm Hân'a ilticâ etdi.

Müşârün-ileyhe şehzâdeliğinde fedâkârâne hizmet ve sadâkat etdiğinden 918'de cülûsunda Trabzon beyi oldu. 920'de eyâleti askeriyle Çaldıran Muhârebesi'nde hazır olup şehîden vefât eyledi. Kibâr-ı ümerâdan idi.

İshak Bey-Hacı Beyzâde

Hakâlalıdır. Hakâla'da medrese binâ eden Kasım Beyzâde Abdullah Bey'in mahdûmudur. Bu da Şehzâde Sultân Ahmed'in ümerâsından iken Sultân Selîm Hân'a ilticâ etdi. Müşârün-ileyhin cülûsunda ümerâdan olup Çaldıran harbinde ibrâz-ı **[70]** hizmet edib 923 Mercidabık muhârebesinde vefât eyledi. Mahdûmu Mirza Bey ve kerîmesi Şâhî Hâtun'dur.

İshak Çelebi-Kaya Paşazâde

Amasya a'yânından Osmân Çelebi bin Ya'kub Çelebi bin Dursun Bey bin Kaya Paşa'nın mahdûmudur. Cedd-i a'lâsı olan Emîr Seyfeddîn Torumtay vakfına mütevellî olup 941 sâlinden sonra vefât etdi. Amasya a'yânından idi. Mahdûmu Dursun Bey'dir.

İshak Paşa-İshak Beyzâde

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi geçen Selânik vâlisi İshak Bey'in ahfâdından Mehmed Bey bin Durak Bey bin el-Hâc Ebûbekir Bey bin İshak Bey bin el-Hâc Emîr Alâeddîn Ali Bey'in mahdûmudur.

Züamâdan olup 923'de Üçler vak'asında hizmetleri sebk eylediği cihetle Bevvâbân-ı Sultânî silkine idhâl edildi. Ba'dehû terakkî ederek 927'de Kapıcılar Kethüdâsı, 942'de Niğbolu Beyi ve 951'de Beylerbeyi görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi. Mahdûmu Mehmed Bey 965'de **[71]** Halfet Gâzi evkâfına mütevellî idi.

İshak Bey-Kul

Köprülüdür. Zimmîlerden birinin muhtedî oğludur. Küçük yaşında devşirip Gılmân-ı Acemiyân Kışlası'nda terbiye gördü. 941'de bölüğe çıkıp Yeniçeri, 963'de Çorbacı, 975'de Mîr-i Piyâde, ya'nî Yayabeyi görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Yeniçeri defterinde "İshâk Köprü" diye yazılan künyesi bâlâsında bu meşrûhâta tesâdüf edildi.

İshak Ağa-Çâvuş

Amasyalı Hüseyin oğludur. Dergâh-ı âlî çavûşânından olup Gümüş madeni emîni olarak kendisini tanıttı. Ba'dehû Merzifon Voyvadası, 987'de Amasya Mütesellimi görüldü. Sonra ümenâdan olup 1003 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Bey'dir.

İshak Bey-Paşazâde

Amasyalıdır. Muzafferüddîn Fağfur Paşa Vakfı mütevellîsi Abdullah Çelebi bin Hasan Çelebi bin İshak Bey'in mahdûmudur. **[72]** Züamâdan olup hayli muhârebâta iştirâk ederek terakkiyâta nâil oldu. Bin hudûdunda Amasya Alay beyi olup makamında tekerrür etdi. 1009'da Karayazıcı Harbinde şehîden vefât eyledi. Birâderi Sefer Bey'dir.

Çerkes İshak Bey Beylerbeyilerden Amasyalı Hacı Beyzâde Mehmed Paşa'nın kölesidir. Efendisi sâyesinde züamâdan olup hayli muhârebâta girdi. Meşâhir-i züamâdan olup 1016'da Eşkiya harbinde vefât etdi. Oğlu Mehmed Bey'dir.

İshak Efendi-Kalelizâde

Amasyalıdır. Fuzalâdan (Kaleli) demekle meşhûr Harşeneli İbrâhim Efendi'nin mahdûmudur. Kadızâde Fâzıl Mehmed Ali Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Ba'dehû İstanbul'a gidip sudûrdan Amasyalı Hâcezâde Abdullah Efendi'den mülâzım ve müderris oldu.

İstanbul'da medâris-i mu'tâdeyi devrederek Mihrimâh Sultân Medresesi müderrisi oldu. Müşârün-ileyhin câmiinde tedrîs-i 'ulûm edib Gülfem Hâtun Mahallesi'nde mukîm iken **[73]** 1058 senesi saferinde vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ ve müderrisînden idi. Mahdûmu Salih Efendi'dir.

İshak Ağa-Hacı Hasekî

Köprülüdür. Enderûn Sarayı'nda Bostancılar Ocağı'na girip tedrîcen terakkî ederek Odabaşı, ba'dehû Hasekî oldu. 1058 senesi recebinde cülûs vak'asında azledilip taşra çıkarıldı. Buradan Hicâz'a gitdi.

Avdetde devr-i hidemât ederek Kapıcıbaşı, 1075 cemâdelûlâsında Silahdâr Ağası, 1077'de Sipahiler Ağası olup Sadr-ı a'zam Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'yı gücendirdiğinden 1078'de azledilip Boğaz Hisarı'na gönderildi. Ba'dehû vefât etdi.

İshak Efendi-Mütevellîzâde es-Seyyid eş-Şeyh

Lâdiklidir. Orada es-Seyyid Hüseyin Efendi Tekkesi şeyhi ve mütevellîsi es-Seyyid eş-Şeyh Mehmed Efendi bin İbrâhim Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. Muahharan Lâdikde pederinin yerine 1135'de mezkûr tekke şeyhi ve amcası Mustafa Efendi'nin vefâtıyla 1137'de tekke vakfının **[74]** da mütevellîsi oldu.

Bir aralık Lâdik Müftüsü ve Şeyhülislâm Medresesi müderrisi de olarak fevkalâde iştihâr etdi. 1150 senesi cemâdelûlâsında vefât eyledi. Âlim, kâmil, sâlih bir zât idi. Mahdûmları es-Seyyid Hasan Efendi vakfa mütevellî ve es-Seyyid Mehmed Efendi tekke şeyhi olup 1201'de vefât etdi.

İshak Efendi-Müfti el-Hâc

Köprülüdür. Ulemâdan Kara Müderriszâde Abdullah Efendi bin Fâzıl Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Köprü Çelebisi demekle meşhûr, Osmâncıklı es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib Köprü'de dersiam, Abdülkerîm Ağa müderrisi, 1148'de Köprü Müftüsü oldu.

Ba'dehû azl ve nasb edilerek on yıl kadar Köprü Müftülüğünü îfâ edib 1163'de vefât etdi. Meşâhir-i ulemâdan fâzıl, müttâki bir zât idi. Mahdûmu Abdullah Efendi kendisinden evvel vefât edib hafîdi İshak Efendi ma'rûfdur. **[75]**

İshak Ağa-Bekir Beyzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Sipâhi a'yânından İdris Ağa bin Osmân Bey bin Ebûbekir Bey bin Mîrlivâ Derviş Bey'in mahdûmudur. Sipâhi olup hayli muhârebâta iştirâk etdi. İran muhârebelerinde iştihâr edib Amasya kethüdâyeri, ba'dehû kapıcıbaşı, ba'zı vüzerâ kethüdâsı olup 1178'de vefât etdi. Birâderi İbrâhim Paşa'dır.

İshak Efendi-Müftizâde

Köprülüdür. Tercemesi geçen Müfti Hacı İshak Efendizâde Abdullah Efendi'nin mahdûmudur. Köprü ve Amasya'da tahsîl-i ulûm edib vatanında ders-i âm ve Ganîzâde Câmii vâizi olduğu halde 1193'de vefât etdi. Ulemâdandır.

Es-Seyyid İshak Efendi-Şeyhzâde

Lâdiklidir. Orada es-Seyyid Hüseyin Efendi tekkesi şeyhi olan es-Seyyid eş-Şeyh Mehmed Efendi bin es-Seyyid eş-Şeyh İshak Efendi mahdûmudur. Tahsîl-i maârif edib İstanbul'a gitdi. Silâhdâr-ı şehriyârî Lâdikli es-Seyyid **[76]** Abdullah Ağa'nın himmetiyle Bâb-ı âlîye girdi.

Orada tefeyyüz ederek Kâmil Ahmed Paşazâde es-Seyyid Hakkı Mehmed Paşa'nın sadâret kethüdâlığında mühürdârı, ba'dehû bâ-rütbe-i hâcegânî yeniçeri kâtibi oldu. Bu sûretle devr-i menâsıb edib 1216 senesi recebinin on üçünde vefât etdi. Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Ağa'dır.

İshâk Efendi-Âkil Efendizâde

Amasyalıdır. Kayseriyyeli Âkil Mehmed Efendi'nin oğludur. Pederinden tahsîl edib 1254'de pederinin vefâtıyla birâderi İsmâil Efendi ile Hakâla'da Kasım Bey müderrisi oldu. Amasya'da ders-i âm olup 1270'de vefât etdi. Âlim, vâiz idi.

İshak Efendi-Niğdelizâde el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya'da sipâhi kethüdâyeri olan Niğdeli Ali Ağa'nın mahdûmudur Sekköylüzâde el-Hâc Kâşif Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris oldu. Ba'dehû kadı olarak devr-i bilâd edib 1216 senesi evâhirinde vefât etdi.

İsrâil Çelebi-eş-Şeyh et-Türkmânî

Bağdadlıdır. Abdullah oğludur. Orada tahsîl-i maârif edib seyâhatle Amasya'ya geldi. Burada gördüğü nimet ve izzete binâen tavattun edib Türkmen Şeyh demekle iştihâr etdi. Otuz yıldan ziyâde Amasya'da kalıp 743'de vefât eyledi. Sulehâdan **[77]** kâmil bir şeyh idi.

Mahdûmları eş-Şeyh Salih, Hüseyin Çelebilerdir. Eş-Şeyh Salih Çelebizâde eş-Şeyh Emîneddîn Cibril er-Rumî 794 senesi zilhiccesinde vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ-yı Hânefiyyeden idi. Eş-Şeyh Hüseyin Çelebizâde eş-Şeyh Mikâil er-Rumî de ulemâdan idi. Tercemeleri aşağıda gelir.

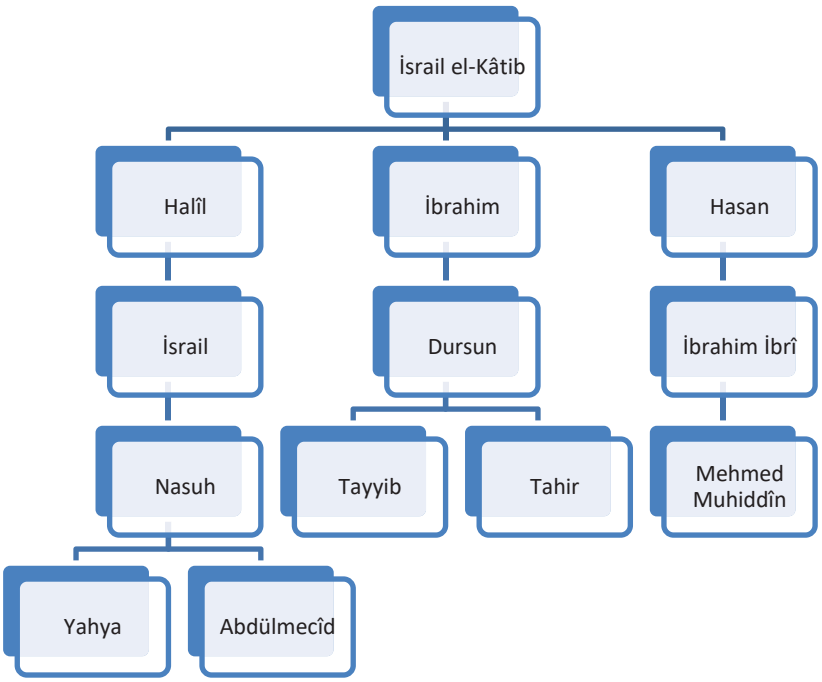
İsrâil Çelebi-Hacı Kâtib

Amasyalı Erdoğdu Çelebi oğludur. Meşâhir-i ulemâ ve hattâtînden Hüseyin bin Davud el-Lâdikî'den hutût-ı mütenevviayı ve Kemaleddîn İsmâil Sâlârî'den ulûmu ahz edib Amasya emîri Ya'kub Şâh Rûmî kâtibi olarak iştihâr etdi.

Ba'dehû bir müddet mahkeme başkâtibi ve Hacı Kutlu Şâh'a dîvân kâtibi olup 757'de a'yân-ı ulemâ ve küttâbdan görüldü. Ba'dehû Hacı Şadgeldi Paşa'nın kâtib-i dîvânî olup 767 hudûdunda vefât etdi. Âlim, kâtib, hattât idi.

754'de yazdığı "Fatihâtü'l-Ulûm" adlı kitâbın sonunda **[78]** imzâsı görüldü. Oğulları Halil, İbrâhim, Hasan Çelebilerdir. Halil Çelebizâde İsrâil Çelebi, İbrâhim Çelebizâde Dursun Çelebi ve Hasan Çelebizâde İbrâhim Ebrî Çelebi ma'rûfdur. Bunlara Benî İsrâil denmişdir.

Dursun Çelebizâde Tayyib, Tâhir Çelebiler kibâr-ı ulemâ ve kudâtdan olup Tayyib Çelebi evlâdına Tayyibzâdeler ve Tâhir Çelebi evlâdına da Tâhirzâdeler dendi. Ebri Çelebizâde Muhyiddîn Mehmed Çelebi de kibâr-ı fuzalâdan olup İbrîzâde demekle meşhûrdur.

İsrâil Çelebi-İsrâilzâde

Tercemesi geçen Kâtib İsrâil Çelebizâde Hâlil Çelebi mahdûmu olup ulemâ-yı asrından tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve müderris-i benâm olduğu halde 827 sâline doğru dâr-ı bekâya rihlet etdi. Fakîh, vâiz bir zât idi. Mahdûmu Nasûh Çelebi'dir.

İsrâil Çelebi-Muallim

Tosyalıdır. Bahşâyiş Çelebi bin Tur Ali Çelebi mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. Hayli müddet Amasya'da ikâmet ve tedrîs-i ulûma himmet **[79]** edib 900 hudûdunda İstanbul'a gitdi.

Ayasofya Câmi-i şerîfinde ders-i âm olup ta'lim-i sıbyân ederek Mu'allim unvânıyla iştihâr etdi. 907 senesi recebinin aşr-ı evvelinde vefât eyledi. Âlim, sâlih, vâiz bir zât idi. Mahdûmu Mustafa Musliheddîn Efendi olup pederinin tarih-i vefâtını kaydetmişdi.

İstanbul'da Muallimzâdelerin cedd-i a'lâsı olup Amasya'da tevellüd eden Mustafa Musliheddîn Efendi 940'da vefât etdi. Tercemesi aşağıda gelir. Bunun mahdûmu Bursalı Kazasker Ahmed Efendi'dir. Bunun mahdûmları Nişâncı Mahmûd Efendi 987'de ve meşâhir-i şuarâ ve kudâtdan İbrâhim Azerî Efendi 993'de vefât etdi.

İsrâfil Çelebi-Mevlânâ Tâcü'ş-Şerîa

Lâdiklidir. Nasûh bin İsmâil mahdûmudur. Küçük yaşında Amasya'ya gelip hıfz-ı Kur'ân etdikten sonra fuzalâdan Hüsâmeddîn Hasan Çelebi, Mevlânâ Fahreddîn Osmân Çelebi, Mevlânâ İzzeddîn Mehmed Çelebi'den tahsîl-i ulûm **[80]** edib Amasya'da ders-i âm oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûma himmet edib fezâil-i ilmiyyesiyle fevkalâde iştihâr etdi. Usûl-i şer'iyye ve kelâmiyyede pek mâhir olduğundan talebe ve şâkirdân-ı ma'rifeti çoğaldı. Medrese-i Şâdiye müderrisi olup iftâya me'zûn olarak ulemâya riyâset ve 818'de dâr-ı kudse rihlet eyledi.

Gâyet fâzıl, muhakkik, usûl ve furûda mütebahhir, hadîs ve tefsîrde pek mâhir idi. "Hidâye"yi şerh edib ulemâ arasında Tacü'ş-Şerîa unvânını aldı. Bu şerhe "İsrâfîliyye" dendi.

Sülâle-i ilmiyyesi şöyledir: Hadîs ve tefsîrde üstâdı Mevlânâ Hüsâmeddîn Hasan el-Amasî, bunun üstâdı Mevlânâ Fahreddîn İlyâs bin Cemâleddîn el-Aksarayî, bunun üstâdı

Mevlânâ Şerefeddîn Mehmed bin Ali el-Herevî bunun üstâdı da Allâme Ebû Hâmid Ahmed bin es-Sâ'âtîdir.

Usûl-i fıkıh ve kelâmda üstâdı Mevlânâ Fahreddîn Osmân bin Abdullah er-Rûmî, bunun üstâdı Mevlânâ Şerefeddîn Mehmed el-Erzincanî, bunun üstâdı Mevlânâ Vecîh **[81]** Ömer bin Abdülmuhsin el-Erzincanî, bunun üstâdı da Mevlânâ Sadru'ş-Şerîa Abidullah bin Mes'ûd el-Buhârîdir.

Ulûm-i edebiyye ve Arabîyye'de üstâdı Mevlânâ İzzeddîn Mehmed bin Mehmed el-Amâsî, bunun üstâdı Mevlânâ Bahaeddîn Mehmed bin Hasan el-Kübrevî, bunun üstâdı Mevlânâ Ebû İshak İsmâil bin Ya'kub es-Sâlârî, bunun üstâdı Mevlânâ Nizameddîn Kutluğ bin Mahmûd el-Cendî'dir.

"İsrâfîliyye" kitâbı, "Hidâye"nin şerh ve hâşiyesi olup müellif bunu Amasya'da Hidâye'yi okuturken te'lîf ve tedrîs etmişdi. Tilmîzi Mevlânâ Hayreddîn Hızır eş-Şeyh İmâdeddîn İsmâil el-Karamanî bu kitâbı Kudüs'de mücâvir olduğu esnâda eş-Şeyh Abdüsselâm bin Ebî Bekir bin er-Razî'ye tedrîs ve rivâyet ederek ulemâ-yı Arab arasında ma'rûfiyet kazandı.

"İsrâfiliyye" kitâbının zahrında bu rivâyeti hâkî olarak şu ibâre görüldü:

الإسرافلية فى شرح هداية المرغنانى للشيخ إسرافيل الرومى رواية الشيخ عبد السلام بن أبى بكر الرازى الحنفى عن الشيخ الإمام خير الدين [82] خضر بن الشيخ الصالح امام الدين اسماعيل القرمانى المجاور ببيت المقدس اجازة أنه أخبره بجميع هذا الكتاب مؤلفه الشيخ الإمام العلامة تاج الشريعة اسرافيل الرومى[105]

Müteaddid yerlerde müşârün-ileyhin imzâsı İsrâfil bin Nasûh el-Lâdikî görüldü. Mahdûmu eş-Şeyh Nasûh Çelebi de meşâhir-i ulemâdandır. Bunun mahdûmları Abdullah, Abdülhamid, Abdülmecid, Mehmed ve Yahya Çelebilerdir. Abdullah Çelebi 872'de Çorumlu kadısı görüldü. Yahya Çelebi bin Nasûh, müellif-i "Hâşiye-i İsaguci'dir.

Abdülhamid Çelebizâde Mehmed Çelebi, ilm-i edvâr ve mûsikîde "Zeynü'l-Elhân" müellifi olan bir fâzıl idi. Abdûlmecid Çelebi'nin mahdûmları İsmâil, Mehmed, Mahmûd Çelebilerdir. Kibâr-ı mevâlîden olan Mevlânâ Fahreddîn Mehmed Çelebi 943'de Bursa'da vefât etdi. Diğer İsrâfilzâde Fahredddîn Mehmed Çelebi bin İsmâil Çelebi de kibâr-ı ulemâ ve kudâtdandır. Bunlara cümleten İsrâfilzâdeler denirdi.

İsrâfil Efendi-Şeyh

Amasya'da tahsîl-i ilim edib ba'zı meşâyihden inâbe ederek Halvetî meşâyihinden oldu. 1099'da Gümüşlüzâde Tekkesi şeyhi ve 1109'da Helkis Köprüsü başındaki Garibler Câmii imâmı oldu. 1126'da vefât etdi. Ulemâ-yı meşâyihden hâfız-ı Kur'ân, müttakî bir imâm idi.

Es'ad Çelebi-Mevlânâ Celâleddîn

Amasya kâdı'l-kudâtı Şemseddîn Mehmed bin Necibeddîn Mûsâ bin Mehmed bin Mahmûd el-Hallâtî mahdûmu ve yine Amasya **[83]** kâdi'l-kudâtı İmadeddîn Ömer bin el-Hallatî birâderidir. Amasya'da müderris-i meşhûr Mevlânâ Şerefeddîn Mehmed bin Ali el-Herevî'den ahz-ı ulûm ederek ders-i âm ve müderris-i Torumtay oldu.

Sivas hükümdârı Hacı Kutlu Şâh devrinde Sivas'a kâdı'l-kudât olup yıllarca orada kaldı. 771'de vefât etdi. Kibâr-ı kudât ve ulemâdan idi. Mahdûmu Mevlânâ Ziyâeddîn Mes'ud Çelebi Amasya kâdı'l-kudâtı oldu. Bunun evlâdına (Kadızâdeler) dendi.

105 Şeyh İsrâfil er-Rûmî'nin İsrâfiliyye adlı eseri Merğinânî'nin Hidâye'sinin şerhidir. Şeyh Abdüsselâm bin Ebî Bekir er-Râzî el-Hanefî, bu kitâbın tamamını müellif eş-Şeyh el-İmâm el-Allâme Tâcüş'Şerîa İsrâfil er-Rûmîden icâzet ile rivâyet eden Beyt-i Mukaddes mücâviri eş-Şeyh el-İmâm Hayreddîn Hızır bin eş-Şeyhü's-sâlih İmâmüddin İsmâil el-Karamânî'den rivâyet etmişdir. (Haz.)

Es'ad Şâh Çelebi-Yardım Çelebi

Amasya'da Hacı Hamza Mahallesi üstünde zâviye binâ eden Hâce Sultân Şemseddîn Ahmed Çelebizâde Mes'ûd Şâh'ın mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde cedd-i vakfına mütevellî ve Amasya a'yânından oldu. Hâce Sultânoğlu demekle iştihâr etdi.

940 senesi vak'asında Şi'ayı tenkîle koşan erbâb-ı hamiyyete yardımlar edib ziyâfetler verdiğinden (Yardım Çelebi) dendi. Kânûnî Sultân Süleyman da bunun mukâbilinde **[84]** kendisini ağır zeâmetle taltîf etdi. 953'de vefât eyledi. Sahî, zengin, merd idi. Kerîmezâdesi Hüseyin Şâh'dır. Hafîdi Sefer Şâh olup bunlara (Yardımoğulları) dendi.

Es'ad İbrâhim Efendi-el-Hâc Sinânzâde es-Seyyid

"Tebyînü'l-Mehârim" müellifi Şeyhü'l-Harem Amasyalı el-Hâc Sinâneddîn Yûsuf Efendi bin Mûsâ bin Süleyman bin Abdullah mahdûmudur. Mekke-i Mükerreme'de mücâvir iken pederinden ahz-ı ulûm edib Amasya'ya avdetde ders-i âm oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûm edib Yörgüç Paşa müderrisi iken 1018'de İstanbul'a gitdi. Şehzâde Sultân Mehmed Câmiinde tedrîs ve ifâde ile meşgul olup 1030'da vefât etdi. Âlim, sâlih, vâiz bir zât idi. Şehzâde Câmii havâlisinde medfûndur.

Es'ad Efendi-Küçük Sinânzâde

Amasya ulemâsından ve kibâr-ı meşâyihden eş-Şeyh Ya'kub Efendizâde Küçük el-Hâc Sinan Efendi'nin mahdûmudur. Buna (Şeyh Ya'kubzâde) dahi denirdi. Şeyh Mehmed Çelebi **[85]** zâde Veliyüddîn Efendi'den ahz-ı ulûm edib ders-i âm ve Sultân Bâyezîd câmi-i şerîfi vâizi oldu.

1027 senesi evâhirinde İstanbul'a gidip Ayasofya câmi-i şerîfinde ders-i âm ve Sultân Bâyezîd Câmii vâizi olduğu halde 1049 senesi zilka'desinde vefât eyledi. Ulemâ ve sulehâdan bir zât idi. Mahdûmu Ömer Avni Efendi'dir.

Es'ad Mehmed Efendi-Uzun Müderriszâde

Amasyalıdır. Hızır Paşa müderrisi Uzun Müderris Mehmed Efendizâde eş-Şeyh Mahmûd Efendi'nin mahdûmudur. Pederi Üsküdar'da Mihrimâh Sultân Câmii kürsî şeyhi iken İstanbul'da tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm oldu. Amasyalı Hâce Ahmed Paşa kethüdâsı Gürci Kenan Ağazâde Mirza Mustafa Efendi'ye[106] dâmâd olduğundan 1118'de müderris ve kayın pederinin meşîhatinde tezkireci olup medâris-i mu'tâdeyi devrederek 1143'de Selanik mollası oldu. 1144'de mütekâid olduğu halde 1147'de vefât etdi. Ulemâ-yı mevâlîden idi. **[86]**

Es'ad Mehmed Efendi-Nüzhet Efendizâde

Amasyalıdır. Mühürdâr-ı sadr-ı âlî Amasyalı el-Hâc Nüzhet Ahmed Efendi bin Ali Ağa bin Abdurrahman'ın mahdûmudur. 1155'de doğdu. Pederinin ikbâli sâyesinde Bâb-ı âlî aklâmından birine girip tefeyyüz ederek hulefâdan oldu.

1175 senesi şa'bânında pederi Amasya'da Sultân Bâyezîd evkâfı mütevellîsi oldukda pederiyle beraber Amasya'ya geldi. 1176 senesi şa'bânında pederinin vefâtı üzerine evkâf-ı Sultâniyye mütevellîsi olup Amasya'da bir müddet kaldı.

1178'de İstanbul'a gidip sadâret mektûbî kaleminde istihdâm edilerek 1182 cumadelâhirinde Sadr-ı a'zam olan Yağlıkcızâde Mehmed Emîn Paşa'ya mühürdâr olarak Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûn zümresine iltihâk etdi. 1183 senesi rebîülevvelinde sadr-ı müşârün-ileyhin azl ve katli üzerine açıkta kaldı.

---

106 Çorlulu Ali Paşa'nın 1120 tarihli vakfiyesi bâlâsında Mustafa bin Kenan el-Kadı bi-asker-i Rûmeli diye imzâsı vardır. Binâenaleyh, "Sicill-i Osmanî"de yazıldığı gibi Batumlu Abdürraûf Efendi'nin oğlu değildir. Amasyalı Uzun Müderris Mehmed Efendi de üstâdıdır.

1188'de Harameyn muhâsebecisi olarak menâsıb-ı dîvâniyyeyi devredip mükerreren baş-muhâsebe, tezkire-i sânî, yeniçeri kâtibi oldu. 1218 senesi ramazânının on **[87]** dokuzunda vefât etdi. Haydarpaşa'da medfûndur.

Es'ad Ağa-el-Hâc

Köprülüdür. Attar el-Hâc Hasan Ağa bin Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Hazîne-i hümâyûn kethüdâsı Merzifonî el-Hâc Ebûbekir Efendi'nin pederiyle sohbet-i kadîmesine binâen müşârün-ileyhe intisâb edib İstanbul'da hizmetler ifâ ederek kapıcıbaşı oldu.

Ba'dehû Amasya'ya ihtisâb ağası olarak gelip ikâmet etdi. 1252 senesi saferinde Amasya mütesellimi olup onbir ay Amasya sancağını idâre eyledi. 1253 senesi muharreminde ma'zûl ve 1254 cumadelûlâsında sâniyen Amasya mütesellimi oldu.

1255 senesi evâilinde birinci Doktor vak'ası zuhûrunda korkusundan kaçıp Köprü'de ihtifâ ve çok geçmeden Sultân Mahmûd-ı sânînin vefâtıyla Sultân Abdulmecid Hân'ın cülûsunda avdet ederek vazîfesi başına geldi.

Fakat tahkikât esnâsında teseyyüb ve ihmâli ve zaf-ı idâresi anlaşıldığından sene-i mezbûre zilka'desinde **[88]** azledildi. Beş yıl kadar ihtiyâr-ı tekâüd ederek 1260'da vefât etdi. Amasya'nın meşâhir-i a'yânından olup zî-servet ü sâmân, kerîm bir hânedân idi.

Sultân Bâyezîd Câmi-i şerîfinin şark-ı şimâlisinde Yeşilırmak üzerinde muazzam bir konağı, Çakallar'da yol üzerinde şehre nâzır bir mevkiinde büyük bir bağı meşhûr idi. Kendisi Aşağı Pîrler Mezarlığı'nda medfûndur. Evlâdına Hacı Es'ad Ağazâdeler dendi.

Mahdûmları Abdullah Nuri, Mehmed Vehbi, Hasan, Ali Beylerdir. Abdullah Nuri Bey, askerî kâim-makâmlarından olup 1278'de vefât etdi. Mahdûmu Süheyl Bey'dir. Mehmed Vehbi Bey, Köprü'de kalıp evlâdına Vehbi Beyzâdeler dendi.

Hasan Bey, Yeğenzâde Hasan Bey'in kerîmezâdesi olup Amasya eşrâfından olduğu halde 1296'da vefât etdi. Mahdûmları Mehmed Hamdi, İbrâhim Cemâl, Ahmed Nafiz, Abdülkâdir Kadri Beylerdir. Rütbe-i bâlâ ricâlinden Üsküdar mutasarrıfı Mehmed Hamdi Bey 1327'de vefât eyledi. **[89]**

El-Hâc Ali Bey de Köprü'de ikâmet edib 1291'de vefât etdi. Mahdûmları el-Hâc Ahmed, Es'ad, Ömer Beylerdir. Hacı Ahmed Bey 1322'da vefât etdi. Oğulları Abdullah, Mehmed Ziya Beylerdir. Abdullah Bey talebeden iken 1326'da merhûm oldu.

El-Hâc Ömer Bey, Köprü eşrâfından Keşrâfzâde el-Hâc Hasan Şükrü Efendi'ye muârız bir meslek tuttuğundan yıllarca birbiriyle uğraşdılar. Şâyân-ı hayretdir ki Hacı Ömer Bey, 1338 senesi şa'bânının on ikinci cumartesi günü, hasmı olan Keşrâfzâde Hacı Şükrü Efendi de on yedi gün sonra şa'bânın yirmi dokuzuncu salı günü vefât etdi.

Es'ad Ahmed Efendi-Çelebi Efendizâde es-Seyyid

Köprülüdür. Köprü Çelebisi demekle meşhûr Osmâncıklı Çelebi es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi'nin ahfâdından ve ulemâdan es-Seyyid Mehmed Sa'îd Efendi bin es-Seyyid Abdullah Hâşim Efendi bin es-Seyyid Mehmed Sa'îd Efendi bin es-Seyyid Abdullah Efendi bin Çelebi es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi'nin mahdûmudur.

Amasya'da Canikli el-Hâc Mehmed ve Sipâhi Hâfız Ömer **[90]** ve Köprü'de es-Seyyid el-Hâc Osmân Rûmî Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 1259'da pederinin vefâtı üzerine Fâzıl Ahmed Paşa müderrisi oldu.

1263'de altı ay kadar müftü olup ba'de'l-azl, 1264'de sâniyen Köprü Müftüsü oldu. Bu sefer üç yıl kadar makâm-ı fetvâda bulunup 1267'de azliyle 1271'de sâlisen müftü oldu. Bu sefer de onüç yıl kadar mesned-i fetvâyı işgâl edib 1284'de ma'zûl ve 1289'da dördüncü defa Köprü Müftüsü oldu.

Bu def'asında on yedi yıl kadar müftü olup 1306 senesi rebîülevvelinde doksan yaşlarında dâr-ı bekâya irtihâl eyledi. Otuz üç yıl Köprü Müftüsü olup gâyet fakîh, âlim, âkil, müdebbir,

mü'eddeb, vakūr, hayır-hâh, nüktedân bir zât idi. Evlâd ve ahfâdı çoktur. Bunlardan mahdûmu es-Seyyid Mehmed Sa'îd Efendi'den başkası okumadı.

Es'ad Bey-Hacı Es'ad Ağazâde

Köprülüdür. Köprü eşrâfından el-Hâc Ali Bey bin **[91]** el-Hâc Ağa'nın mahdûmudur. 1260'da doğdu. 1282'de asker olup zâbıtân-ı askeriyye silkine girdi. 1288'de mülâzım olup Gelibolu taburunda bulundu.

Ba'dehû yüzbaşı olup Tirebolu taburuna nakledildi. Ba'de'l-muhârebe 1294'de yüzbaşılıkdan istifâ edib Köprü'ye geldi. Burada mahkeme ve meclis idâre a'zâsı ve 1310'da Düyûn-ı Umumiyye me'mûru oldu. 1320'de vefât etdi.

Âkil, mütedeyyin, basîretkâr, ulemâya muhîb idi. Kerîmesi Nâdire Hânım'ı İstanbul müdderrislerinden Köprülü Zaîmzâde Fâzıl Mehmed Arif Efendi'ye verdi. Mahdûmu Mehmed Sami Bey polislerdendir.

Es'ad Ahmed Bey-Hacı İsa Efendizâde

Amasyalıdır. Kibâr-ı mevâlîden Şirvânî Hacı İsa Efendizâde mevâlî-i devriyyeden Beykoz nâibi iken 1336'da vefât eden el-Hâc Mehmed Nuri Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Kocacık Mahallesi'nde doğdu.

Amasya mekteb-i idâdîsinden bâ-şahâdetnâme çıkıp **[92]** İstanbul'a gitdi. (...)[107]'de Mülkiye mektebine girip aliyyü'l-a'lâ derecesinde şehâdetnâme aldıkdan sonra birkaç kazâya kâim-makâm ve ba'dehû (...)[108]'de terfîen Lazistân Sancağı mutasarrıfı oldu.

Bu me'mûriyetinde Kuvvâ-yı Millîyye teşkilâtında hizmeti sebk eylediğinden 1341'de Amasya mebûsu intihâb edilerek hizmeti takdîr edildi. 1345'de sâniyen Amasya mebûsu olup 1349'da sâlisen Amasya mebûsluğuna ibkâen intihâb edildi. Müdebbir, muktedir, vatan-perver olan ricâl-i milliyyedendir.

İsfendiyâr Çelebi-Şeyh Sûnullahzâde

Amasyalıdır. Saraçlar şeyhi Sûnullah Halvetî ahfâdından ve kudâtdan Abdülcelîl Çelebi bin Mehmed Çelebi bin Pîr Sûnullah Halvetî mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i maârif edib Sultân Bâyezîd-i Sânînin Amasya'da tevellüd eden şehzâdesi Sultân Şehinşâh'a intisâb etdi.

İbtidâ şehzâde ile Manisa'ya gidip Dîvân Kâtibi oldu. 896'da şehzâde Konya vâlisi oldukda **[93]** beraber gidip sonra Nişâncı oldu. 917'de şehzâdenin vefâtında muallimi Hayreddîn Hızır Efendi ile beraber Amasya'ya gelip tekâüd vazîfesi aldı. Ba'dehû vefât etdi. Maârif-âşinâ, mümtezîc bir zât idi. Mahdûmu Dârâ Çelebi'dir.

İsfendiyâr Bey-Bektemuroğlu

Amasyalıdır. Çaldıran harbinde 920'de şehîden vefât eden Seydî Ali Bey bin Hasan Bey bin Mûsâ Bey bin İmâdeddîn Süleyman Bey bin İvaz Bey bin Baytemur Bey'in mahdûmudur.

Birâderleri Şücâ', Hasan, Kemâl Beyler pederlerinin hayâtında zeâmetle taltîf edilmişlerdi. Ba'dehû muhârebelerde hizmeti ve yararlığı görülüp ümerâdan oldu. 967 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Lahsâ ve Basra Beylerbeyi Ali Paşa'dır. Bunun mahdûmu Hüseyin Paşa Basra ricâlindendir. Diğer mahdûmları Hasan, Hüseyin Çelebilerdir.

İsfendiyâr Çelebi-Seydîzâde

Amasyalıdır. Eşrâfdan İskender Çelebi bin Hızır Çelebi bin Seydî Ali Çelebi bin el-Hâc İlyâs Çelebi bin Receb Çelebi bin **[94]** Hasan Bey bin Emîr Celâleddîn Habil bin Ahî Tâyî İbrâhim Bey'in mahdûmudur. Bakiyye-i nesebi İbrâhim Bey'in tercemesinde geçti.

---

107 Müellif, tarih kısmını boş bırakmıştır. (Ed.)

108 Müellif, tarih kısmını boş bırakmıştır. (Ed.)

Pederinin vefâtında ağır zeâmetle kayrıldı. Amasya eşrâfı arasında hayli iştihâr edib Darbhâne emîni ba'dehû mukâtaât emîni oldu. 1016'da Amasya'da Kızlar Sarayı tamir edildikde sarây-ı mezkûr muhâfızı olarak orada yıllarca oturdu. Ba'dehû vefât etdi.

İskender Bey-Gâzi Çelebizâde

Amasya a'yânından Hacı Kudbeddîn Kutluğ Şâh bin Hâce Nâsırüddîn Süleyman Şâh bin Gıyâseddîn Hüsrev Şâh bin Tâceddîn Altunbaş Gâzi Çelebi bin Sultân Gıyâseddîn Mes'ud Şâh bin Sultân İzzeddîn Keykâvus-ı Selçukî mahdûmudur.

Ceddi Gıyâseddîn Keyhüsrev Şâh yeğeni Sivas hükümdârı Kılıçarslan Şâh bin Mes'ûd Şâh bin Gâzi Çelebi ile 782'de Kadı Burhan elinde pîr iken maktûl oldu. Hâce Nâsıreddîn Süleyman Şâh, bu hengâmede Amasya'ya ilticâ edib vefâtına kadar kaldı.

Pederi Hacı Kutluğ Şâh Amasya a'yânından olup **[95]** 818 senesi zelzelesinde vefât etdi. İskender Bey Amasya'da hutût-ı mütenevviayı Sûfî Yahya Çelebi bin Mahmûd Çelebi'den ahz ve tahsîl-i maârif ederek 816'da Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın cülûsunda Edirne'ye gitdi.

Orada tefeyyüz ederek Gelibolu Sancağı beyi olup hayli müddet bu emâreti devam etdi. Ba'dehû Çirmen Sancağı beyi olup 838'de Edirne'de bulundu. 841 hudûdunda vefât etdi. Âlim, hattât, asîl, necîb bir emîr-i zîşân idi.

Melhamesiyle iştihâr eden şuarâdan Salahaddîn Mehmed Çelebi bunun kâtibi, yazıcısı olduğu münâsebetle melhamesinde bu zâtı şöyle tarif ediyor:

Bir kişi bulduk muazzez mu'teber
Cümle maksûdlarımız andan biter
Ehl-i irfâna sözü telkîn eder
Hattı Yâkût'u görüp tahsîn eder
Hem adı meşhûr Sikender nâmdâr
Meclis-i mergûb mükemmel şâhvâr
Atası hem Hâce-i kutb-i cihân
Nâsıreddîn ogludur bes bî-gümân
Hâce Nâsır kim cihânda mâh idi
Hem anın atası Hüsrev Şâh idi

Emîr-i müşârün-ileyhin Ferahşâh Bey adlı bir mahdûmu **[96]** olup enişteşi Vezîr-i a'zam Osmâncıklı İmâmzâde Hayreddîn Halil Paşa'dır. Bunun da mahdûmu İskender Bey'dir. Ferâhzâde Mehmed Çelebi 882 senesinde Amasya a'yânından idi.

İskender Bey-Halil Paşazâde

Amasyalıdır. Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın Amasya ve Edirne'de Vezîr-i a'zamı olan el-Hâc Hayreddîn Halil Paşa bin Mevlânâ Şemseddîn Ahmed Çelebi bin el-İmâm Tâyis el-Osmâncıkî mahdûmu ve Gâzi Çelebizâde Hacı Kutluğ Şâh Şelçukî kerîmezâdesidir.

Yukarıda tercemesi yazılan İskender Beyle beraber tahsîl-i maârif edib züamâdan ba'dehû ümerâdan oldu. Hayli müddet Sivas beyi olup 843'de Amasya vâlisi olan Şehzâde Alâeddîn Bey nezdine me'mûren Amasya Sarayı muhâfızı olarak geldi.

846'da ba'zı vâşîlerin hilâf-ı hakikat ma'rûzâtına aldanan Sultân Murâd-ı Sânî tarafından gelen köle Hızır Bey yedinde Şehzâde Alâeddîn Beyle beraber maktûlen **[97]** vefât etdi. Üçler Mahallesi'nde türbe-i mahsûsasında medfûndur. Meşâhir-i ulemâdan idi.

Mahdûmu Memî, Muhyiddîn Mehmed Çelebi ve birâderi de Hurrem Çelebi'dir. Memî Çelebi, pederinin türbesini binâ ederek mesâlihine müncer vesâire çiftliklerini vakfedip cüzhânlara ve türbedâra vazîfeler tahsîs etmişdir. Sülûkîzâdeler, bunun evlâdıdır.

İskender Bey-Yörgüç Paşazâde

Amasyalıdır. Abdî Bey demekle meşhûr Abdullah Bey bin Ali Bey bin Yörgüç Paşa mahdûmudur. Züamâdan, ba'dehû ümerâdan olup sancâkları devretdi. Sultân Selîm-i Evvel'in cülûsunda Niğde Sancağı beyi olup 920'de Çaldıran muhârebesinde şehîden vefât etdi. Mahdûmları Hurrem, Mustafa Beylerdir. Buna İskender Paşa denirdi.

İskender Bey-Abdullah Paşazâde

Amasyalıdır. Sofular Mahallesi'nde câmii ve medresesi olan Abdullah Paşa bin el-Hâc Sinan Bey'in mahdûmudur. Büyük birâderi Abdüsselam Bey'in vefâtından sonra ortanca **[98]** birâderi Abdülkerîm Beyle kendisine isâbet eden pederinin emlâk ve arazisini câmi-i mezkûr ve medrese mesâlihine 907'de vakf etmişlerdir.

Ba'dehû sâhib-i terceme bu vakfın idâresine me'mûr ve mütevellî olup Amasya a'yânından oldu. 931'de vefât etdi. Mahdûmu Abdülkerîm Bey vakf-ı mezkûra mütevellî oldu. Diğer mahdûmu Ali Bey Mîrlivâ iken 927'de Rodos harbinde şehîden vefât etdi. Diğer mahdûmu Veli Bey'dir.[109]

İskender Çelebi-Yenicelizâde

Amasyalıdır. Evrâk-ı resmîyyeden müstefâd olduğu üzere Amasya civârında Yenice karyesinde zuhûr edib Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'da vâlî iken iştihâr eden Yeniceli Muhyiddîn Mehmed Çelebizâde Mûsâ Çelebi mahdûmu ve Haleb'e sefâretle giden Yenicelioğlu Memî Çelebi'nin yeğeni, ya'nî birâderzâdesidir.

Amasya'da doğdu. Pederi Mûsâ Çelebi Amasya Vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'in Dîvân Kâtibi iken 913'de Trabzon vâlisi olan Sultân Selîm Hân'a ilticâ etmiş Sultân-ı müşârün-ileyhin **[99]** Hazîne Kâtibi ve cülûsunda tezkire-i sadr-ı âlî olmuşdu.[110]

İskender Çelebi Amasya'da güzel bir tahsîl gördü. Amasya fuzalâsından Emîn Mimârzâde Muhyiddîn Mehmed Çelebi'den ulûm ve fünûn öğrendi. Meşâhir-i ağniyâdan Amasya'da câmii olan Hâce el-Hâc Pîr Mehmed Çelebi'nin kerîmesiyle evlendi. 913'de pederinden sonra Trabzon'a gidip Sultân Selîm'in maiyyetine girdi.

918'de Sultân-ı müşârün-ileyhin cülûsunda Hazîne-i Âmire Kâtibi olduğu esnâda kayın pederinin vefâtıyla zevcesinden dolayı kendisine servet-i azîme isâbet etdi. 921 senesi şevvâlinin yirmi beşinde Kara Bâlîzâde yerine muhâsebeci ve 923 şevvâlinin on beşinde Zehr-i mâr Kasım Bey'in yerine Anadolu Defterdârı oldu.[111]

925'de pederinin vefâtıyla servet-i azîmesinin yarısı kendisine isâbet ederek gınâ-yı fevkalâdeye mâlik oldu. 926 senesi şevvâlinin on yedisinde cülûs eden Sultân Süleyman'ın fermânıyla Rûmeli Kethüdâsı, 928 senesi evâ'ilinde Şıkk-ı Sâlis, 930'da Şıkk-ı Sânî ve 932'de Şıkk-ı Evvel **[100]** Defterdârı ya'nî Mâliye Nâzırı oldu.[112]

---

109 Abdülkerîm, Veli Beylerin evlâdı Amasya'da teselsül etdi. Abdülkerîm Beyzâde Mehmed Bey'in oğulları Abdi, Mustafa Beylerdir. Veli Beyzâde Hüseyin Bey'in mahdûmu da Hacı Abdülkerîm Paşa'dır.

110 920'de Üsküb'de câmi'i olan Gāzi Mustafa Paşa'nın temlîknâmesi zeylinde tezkire-i sadr-ı âlî Musâ bin Hacı Mehmed imzâsı görüldü. 921'de Tezkire-i sadr-ı âlî Yenicelioğlu Musa Çelebi bin Hacı Mehmed Çelebi olduğu kuyûd-ı resmîyyeden anlaşıldı.

111 Feridun Bey "Münşe'ât"ında bu suretle kaydedilmiş görüldü.

112 "Kuyûd-ı Mâliye Defâtiri"nde 927'de Başdefterdâr Dizdârzâde Mehmed Çelebi, Defterdâr-ı Sânî Kasım Bey, Sâlis de Abdüsselam Bey idi. 928'de Mehmed Çelebi'ye Midilli Sancağı verildikte Kasım Bey Başdefterdâr, Abdüsselam Bey ikinci ve İskender Çelebi üçüncü defterdâr oldu. 930'da Kasım Bey'e Beylerbeyilik verildikte Abdüsselam Bey Başdefterdâr, İskender Çelebi ikinci, Mahmud Çelebi de üçüncü oldu. 932'de Abdüsselam Bey, Belgrad önünde maktûl oldukda İskender Çelebi Başdefterdâr, Mahmud Çelebi ikinci, Ahmed Çelebi üçüncü oldu. 941 cumâdelûlâsında İskender Çelebi yerine Mahmud Çelebi Başdefterdâr, Ahmed Çelebi ikinci, İbrâhim Çelebi üçüncü defterdâr oldu.

İskender Çelebi, gâyet zengin olmakla beraber pek âkil, müdebbir, umûr-ı mâliyede mâhir, Sultân Süleyman'ın teveccüh ve i'timâd-ı fevkalâdesine pek mazhardı. Bundan dolayı Sadâret Müsteşârı olarak bütün vüzerâ ve erkân-ı devletin istirkâbını celbetmişdi.

Hâssaten Sadr-ı a'zam Frenk İbrâhim Paşa kendisini gölgede bırakacak derecede bu kadar nüfûz ve iktidârını bir türlü çekemiyordu. Gâyet mağrûr ve mütekebbir olmakla beraber Türkleri hor görüp Sultân Süleyman'ı her husûsda taklîd eder, saltanatı adeta benimsemişti.

940 senesi Irak seferinde Frenk İbrâhim Paşa Serasker oldukda İskender Çelebi de Ordu-yı Hümâyûn Kethüdâsı olup bütün ordunun harekât ve idâresi, tedârik-i levâzımı husûsatında Serasker'e şerîk olmuşdu.

Ordu-yı Hümâyûn, İstanbul'dan hareket edib Haleb'e vâsıl oldukta Paşa ile Çelebi arasında fevkalâde bürûdet hâsıl olmuşdu. Çünkü İbrâhim Paşa kendisini **[101]** Serasker-i Sultân diye ilân etdirmiş saltanata mahsûs bir takım evzâ' ve etvâr göstermişdi. İskender Çelebi de bu unvân ile evzâ' ve etvâr-ı mülûkânesine i'tirâz etmişdi.

941 senesi evâilinde Sultân Süleyman, İstanbul'dan hareket edib Ordu-yı Hümâyûn'a vâsıl, Irak'ın fethi hâsıl oldukda Sadr-ı a'zam İbrâhim Paşa İskender Çelebi'ye pek çok ve gayr-ı vâki şeyler isnâd ederek pâdişâhı inandırmış, me'mûrîn-i mâliyeden Nakkaş Ali Çelebi de paşaya siâyette muâvenetler etmişdi.

Nur-ı Osmâniye Kütübhânesi'nde 3135 numarada bulunan "Süleymannâme"de şöyle yazılıyor:

"941 cumâdelâhir on üçüncü Cuma günü Dîvân olup Ayas Paşa ve Kasım Paşa gelip içeriye girmezden evvel içeriden emrolunup İskender Çelebi'yi Bağdad'da At Pazarı'nda salb eylediler ve ramazânın yirmi sekizinci günü de İskender Çelebi'nin kaynı Hüseyin Çelebi'nin boynu vuruldu".[113]

İskender Çelebi'nin i'dâmında hizmet ve siâyeti sebkeden Nakkaş Ali Çelebi kendisine va'd edilen Başdefterdârlık'tan **[102]** mahrûmen Irak Defterdârı oldu. Bunun yerine Başdefterdâr olan Mahmûd Çelebi de 942 ramazânında Frenk İbrâhim Paşa'nın i'dâmından sonra nekbet gördü.

İskender Çelebi, umûr-ı mâliyede yegâne-i rüzigâr, her husûsta sâhib-i iktidâr, son derece mâl-dâr bir zât idi. Debdebe ve dârâtı mükemmel, ihtişâm ve serveti darb-ı mesel olup dört yüz tane kölesi, bir o kadar da câriyesi vardı. Kasımpaşa civârındaki bahçesi, cennetden bir numûne olup İskender Çelebi Bahçesi diye meşhûr idi.

Bu kadar servet ü sâmânı müsâdere edilip köle ve câriyeleri Sarây-ı Hümâyûn'a alındı. Semin Ahmed Paşa, Kaptan Piyâle Paşa, Gîlânî Ali Paşa, Behram Paşa, Hasan Paşa kölelerinden idi. Ahmed Paşa sadâretinde; "hâlâ rikâb-ı hümâyûnda yedi vezîriz, Yedimizin mal ve ihtişâmı İskender Çelebi'ye varamaz" der idi.

İskender Çelebi'nin Ahmed, Mehmed Çelebiler nâmıyla iki mahdûmu ve ricâlden Ali Çelebi nâmında bir de birâderi olduğu anlaşılabildi. Fakat mahdûmlarının ne tercemesi **[103]** ve ne de evlâd ve ensâbı bulunamadı.

İskender Paşa-Yahşî Beyzâde

Amasyalıdır. Sultân Selîm Hân ile beraber Trabzon'a giden ümerâdan Mustafa Bey bin Kâsım Bey bin Hamza Bey bin İsa bin Yahşî Bey'in mahdûmudur. Yahşî Bey, sadr-ı esbak Bâyezîd Paşa'nın pederi olan zâtdır.

Pederinin vefâtında Sultân Selîm Hân-ı evvelin ma'iyyet-i ümerâsından olup Trabzon'a yerleşti. Müşârün-ileyhin cülûsunda Mîrlivâ olup Çaldıran harbinde ibrâz-ı şecâat ederek ağır zeâmetlerle taltîf edildi. Ba'dehû Trabzon beyi oldu.

113 "Sicill-i Osmani"de 941 rebiülâhirinde ve "Solakzâde Tarihi"nde 941 ramazânının sekizinde idâm edildiği yazılıdır.

923'de Erzincan beyi, 925'de Erzurum vilâyeti Beylerbeyi olarak nâil-i terakkî oldu. 926'da Trabzon, 929'da Sivas, 930'da yine Trabzon ve 933'de sâniyen Sivas Beylerbeyi oldu.

934'de yine Trabzon Beylerbeyi olarak avdet edib 936'da Trabzon'da binâ eylediği hayrâtının vakfiyesini tanzîm etdirdi. 942'de Trabzon'da **[104]** vefât etdi. Orada câmii hazîresinde medfûndur. Mahdûmu Mustafa Bey ve birâderi Yahşî Beyzâde Ahmed Paşa'dır.

İskender Be -Sinan Paşazâde

Amasyalıdır. Amasya'da hamamı ve Şehzâde Sultân Ahmed vezîri olan Yularkısdı Sinan Paşa'nın mahdûmudur. Buna Yularkısdıoğlu da denirdi. Amasya'da Çukurbahçe'de doğdu. Gâyet güzel olduğundan Şehzâde Sultân Ahmed Sarayı'nda büyüdü.

916'da Şehzâde-i müşârün-ileyhin kerîmesi Gevher Hân Sultân ile teehhül etdi. 918'de Sultân Selîm-i Evvelin cülûsunda Amasya'da kalıp zeâmet verildi. Hayli müddet menkûbâne yaşadı. 940 vak'asında ibrâz-ı hizmet eylediğinden zeâmeti artırıldı.

945'de Bâyezîd Sancağı beyi olarak Amasya'dan gitdi. Ba'dehû Bayburt, Muş ve 965'de Adilcevaz sancâklarına Mîrlivâ olup 967'de Şehzâde Bâyezîd vak'asında Şehzâde Sultân Selîm-i Sâniye sadâkat gösterdiğinden Ankara **[105]** beyi oldu. Bir yıl sonra vefât etdi.

Kibâr-ı ümerâdan olup pederinin vakfına mütevellî ve mâlikânesine mutasarrıf olduğu gibi zevcesinin vâlidesi olan Bülbül Hâtun vakfının da mütevellî kâim-i mâkâmı idi. Mahdûmları Ahmed, Mehmed Beyler ve birâderi Mustafa Paşa'dır. Hafîdi İskender Bey de ümerâdandır.

İskender Bey-Begtemuroğlu

Amasyalıdır. Ümerâdan Şeyhî Bey bin Hasan Bey bin Mûsâ Bey'in mahdûmu ve el-Hâc Abdurrahman Bey'in birâderidir. Züamâdan olup sudûr-ı ilmiyyeden Kazasker Amasyalı Abdurrahman Efendi'nin kethüdâsı olarak İstanbul'da teayyün etdi.

969'da müşârün-ileyh ile beraber Mısır ve Hicâz'a gitdi. Avdetde efendisi yine Rûmeli Kazaskeri oldukda ikbâli parladı. Kudât ve müderrisînin merci'i olup 983 senesi rebîülevvelinde efendisinin vefâtından beş, altı ay sonra vefât etdi. Mahdûmları Ahmed, Abdurrahman, Abdurrahim Efendiler kibâr-ı ulemâ ve mevâlîdendir. **[106]**

İskender Çelebi-Seydî Alizâde

Amasyalıdır. Kudâtdan Hızır Çelebi bin Seydî Ali Çelebi mahdûmudur. Bakiyye-i nesebi mahdûmu İsfendiyar Çelebi tercemesinde geçti. Şehzâde Sultân Mustafa'ya Amasya vâlisi iken intisâb ederek defterdârı oldu.

960 senesi şevvâlinde Müşârün-ileyhin şehâdetinde Sivas defterdârı, ba'dehû Amasya darbhânesi emîni olup hayli müddet bu me'mûriyette kaldı. 986 senesi hilâlinde vefât etdi. Umûr-ı hisâbiyede mâhir idi. Mahdûmları Ahmed, Şa'bân, Pîr Veli, İsfendiyar, Ya'kub Çelebilerdir.

İskender Bey-Yularkısdızâde

Amasyalıdır. Beylerbeyilerden olup yukarıda tercemesi sebkeden Ahmed Paşa'nın mahdûmudur. Meşâhir-i züamâdan olup eşkiyâ muhârebelerinde ibrâz-ı hizmet eylediğinden mükerreren Amasya Alaybeyi olduğu halde 1020 senesi recebi evâ'ilinde vefât etdi. Mahdûmları Mustafa, Yûsuf Beylerle kızları Fahri, Gevher Hân hanımlardır. **[107]**

Ceddi Sinan Paşa ve ceddesi Bülbül Hâtun vâkıflarına mütevellî ve Hüseyin-âbâd mâlikânesine mutasarrıf idi. İrtihâlinde evlâdı bunlara mütevellî oldu. Fakat 1023 senesi cumâdelahiresinde İskender Bey'in birâderi Müteferrika Mustafa Bey de bâ-fermân-ı âlî müştereken mütevellî olmuşdu.

İskender Ağa-Çerkes

Amasyalı Hacı Beyzâde Ahmed Paşa'nın kölesi olup efendisinin irtihâlinde sipâhi oldu. Pek çok vak'alarda, muhârebelerde bulunarak iştihâr etdi. Bir müddet Deli Zülfikâr Paşa'nın kethüdâsı oldu. 1031'de vefât etdi. Sipâhî meşâhirinden idi.

İskender Paşa-Yularkısdızâde

Amasyalıdır. Yularkısdı Sinan Paşa ahfâdından Mîrlivâ Mehmed Bey bin İskender Bey'in mahdûmudur. Sultân Murâd-ı Sâlis devrinde Enderûn-ı Hümâyûna çırağ edilerek orada terbiye gördü.

Tedrîcen tefeyyüz ederek kilârcıbaşılığa kadar terakkî etdi. 1011'de Sultân Ahmed Hân-ı Evvelin **[108]** cülûsunda kapıcıbaşı olarak taşra çıktı. 1021'de Kapıcılar Kethüdâsı, 1023'de Mîrâhûr-ı evvel, 1024'de Erzurum Beylerbeyi oldu.

Ba'dehû Çıldır Beylerbeyi olup 1028'de ma'zûlen İstanbul'a geldi. 1029 senesi evâ'ilinde Cidde ve Habeş Beylerbeyi olup Hicâz'a gitdi. Çünkü Hâce-i sultânî Amasyalı Ömer Efendi, Hicâz Emâretine nüfûzunu tanıtmak için göndermişti. Bu esnâda Amasyalı Muhaşşî Sinan Efendizâde Mahmûd Paşa da Yemen Beylerbeyi olmuşdu.

1031 senesi recebinde Sultân Osmân-ı Sânî şehîd olup Ömer Efendi'nin nüfûzu zâil olduğu Hicâz ve Arabistan'da şâyî' oldukta İskender Paşa Cidde'de ve Mehmed Paşa da San'âda şehîd edildi. Her ikisi de erbâb-ı maârifden idiler. Mahdûmları Mehmed, Mahmûd Beylerdir.

İskender Bey-Paşazâde

Köprülüdür. Tiflis Beylerbeyi Köprülü Yûsuf Paşa'nın mahdûmudur. 1026'da pederinin irtihâlinde ağır zeâmetle taltîf edilip 1030'da Lehistân **[109]** harbinde Hâce Ömer Efendi'nin himmetiyle Urfa, ba'dehû Kerkük Sancağı beyi oldu.

1034 senesi şa'bânında Amasya Sancağı beyi olup Bağdad harbine gitdi. 1035 senesi zilhiccesinde Harput Sancağına nakledildi. Ba'dehû sancakları devrederek 1044'de Revan harbinde vefât etdi.

İskender Ağa-Gürcü

Kudâtdan Amasyalı Ahîzâde Sa'di Çelebi kölesidir. 1039'da efendisinin vefâtında Yeniçeri Ocağına girdi. Ba'dehû Gürcü Mehmed Paşa'ya Anadolu Vâliliğinde intisâb edib 1061 senesi zilka'desinde efendisinin sadâretinde kapıcılar kethüdâsı oldu.

1062 senesi recebinde efendisinin azl ve hapsinde menkûb olup 1067'de Köprülü Mehmed Paşa'nın sadâretinde istihdâm edildi. Ancak efendisinin sadâretinde Köprülü Mehmed Paşa'nın vezâretden azl ve nefyinde Köprülü'nün iğbirârını kazanmış olduğundan 1069 senesi cumâdelûlâsında maktûlen vefât etdi. **[110]**

İslâm Çelebi-Rifâî zâde es-Seyyid

Lâdiklidir. Es-Seyyid eş-Eşca' Ali bin es-Seyyid eş-Şeyh sâhibü'l-hâl Ahmed Kebîrü'r-Rifâ'î mahdûmudur. Buna es-Seyyid Abdullah İslâm Çelebi denirdi. Devâtdâr Ahmed Paşa Çelebi devrinde Amasya'ya gelip siyâdetle iştihâr etdi. 807 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı sâdât-ı Hüseynîden bir zât-ı sütûde-simât idi.

İslâm Efendi-el-Hâc

Zilelidir. Abdullah oğludur. Amasya'da Kadızâde Küçük Hâce Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm, müderris, kasâbât ve bilâda kadı oldu. 1061'de Atabeg Gâzi Medresesi müderrisliğiyle mütekâid olduğu halde Kurşunlu Mahallesi'nde ikâmet ve 1068'de vefât etdi. Âlim, fakîh, kâmil idi.

Eslem Şâh-Hâtun Paşa

Amasyalıdır. Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ Rükneddîn Mahmûd bin Mehmed el-Buharî el-Bûrânî kerîmesi ve hattât-ı meşhûr Amasyalı Hamdullah Efendi'nin pederi Şeyh Mustafa **[111]** Çelebi'nin hemşîresidir. Aksarayîzâde Mevlânâ Kemaleddîn Mehmed Çelebi ile evlendi. Temennâ Mahallesi'nin aşağı kısmında ikâmet edib hânesi civârında mescid, mekteb, çeşme binâ etdiğinden buralar Eslem Şâh Mahallesi diye şöhret buldu.[114] 841 tarihinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Kemaleddîn Ahmed Çelebi'dir. Bunun mahdûmları Şeyhülislâm Zenbilli Ali Efendi'dir.

Eslem Şâh Hâtun-Bayrâmzâde

Amasyalı ümerâdan Balıkesir beyi Süleyman Bey bin Bayrâm Bey kerîmesidir. Pederinin Balıkesir beyi olduğu esnâda hayli emlâk ve âkâra sâhip olup orada yaptırdığı hayrâtına bunları 847'de vakfederek ba'dehu vefât etdi. Bâyezîd Paşazâde İsa Bey'in zevcesi olduğu zann olunur.

Esmâ Hân Sultân-Hânım Sultân

Amasyalıdır. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Alâeddîn Ali Bey bin Şehzâde Sultân Ahmed Hân bin Sultân Bâyezîd Hân-ı Sânî kerîmesi ve Sofuzâde Ahmed Paşa halîlesidir. Amasya'da doğdu. 918'de İstanbul'a nakledildi. **[112]** 933'de Sofuzâde Ahmed Paşa'ya tezvîc edilip 958'de Belgrad'da vefât etdi. Kerîmesi Neslihan Hânım Amasyalı ümerâdan Pîr Hüseyin Bey ile evlenmişdir.

Esma Hanım-Güllü Hanım

Amasya Sancağı beyi iken 1045 senesi evâilinde vefât eden Derviş Bey bin Pîr Hüseyin Bey bin Derviş Mehmed Çelebi kerîmesi ve Beylerbeyi Hüseyin Paşa'nın halîlesidir. Buna Güllü Hânım Sultân da denirdi. Amasya'nın Bağ-ı Helkis Mahallesi'nde bir çeşme binâ ve mescidi imâmına vazîfe ve hâne tahsis edib 1061'de vefât etdi.

İsmâil Gâzi-Melik Şemseddîn

Amasyalıdır. Amasya Fatihi olan Melik Dânişmend Ahmed Gâzi mahdûmudur. Sülâlesi cild-i sânîde yazılmışdır. Amasya'da doğup büyüdü. Buna Melik Seyfeddîn İsmâil Gâzi de dendi. 491'de Amasya emîri ve sâir bilâd-ı Dânişmendiyye hükümdârı oldu.

492'de Kayseriyye Emîri ve Dânişmend Gâzi'nin oğulluğu Emîr Gümüş Teğin Gâzi ile ve sonra Konya Hükümdârı **[113]** Sultân Kılıç Arslan ile araları açıldı. Bu esnâda ehl-i salîb orduları Amasya ve bilâd-ı Dânişmendiyye üzerine yürüdü.

Melik İsmâil Gâzi, bu kadar sademâta göğüs gererek mukavemet edib neticede salîb ordularını târumâr edib 500'de her iki hasmı da vefât eylediğinden Anadolu Hükümdârı oldu. Merkez-i hükûmeti Amasya idi.

Bu esnâda Amasya kâdı'l-kudâtı Alâeddîn Ebu Nasr Mehmed el-Harizmî olup vezîri de Mehmed bin Beşir el-Bağdadî idi. Bunların marifetiyle Melik Gâzi İsmâil Bey Amasya'da nâmına sikke kestirdi. Hutbe okuttu. Sikkelerinde lakabı bazen Şemseddîn ve bazen Seyfeddîn idi.

Her halde Âl-i Selçuk'dan Tuğrul Bey Selçuk hükümdârı Sultân Gıyaseddîn Mehmed Şâh'dan aldığı kuvvetle Anadolu'ya gelip Kılıç Arslanzâde Sultân Mes'ûd'u Konya tahtına iclâs edib İsmâil Gâzi ile mükerreren muhârebe etdi. Bu muhârebelerin birinde 516'da, yahut 506'da vefât etdi.

---

114 Amasya'da Temennâ Mahallesi'nde Hacı Ahmed Çelebi mescîd-i şerîf binâ edip Eslem Şâh Hâtun da Kuşköprü civârındaki bahçesiyle Alçakköprü civarındaki dükkânını bu mescîd-i şerîfin imâmına vakf ve tevliyetini de ona şart eylediği 21 Şabân 1169 tarihinde sâdır olan Fermân-ı Âlî'den anlaşıldı. Hacı Ahmed Çelebi Eslem Şâh'ın mahdûmu Kemaleddîn Ahmed Çelebi'dir.

Amasya'da muazzam bir câmii ve türbesi olduğu kayden **[114]** anlaşıldı. Kuyûd-ı Vakfiye idâresindeki "Amasya Cihât Defteri"nde "Vakf-ı câmi-i şerîf Melik İsmâil Gâzi nâm-ı diğer Câmi-i Enderûn, der İçerişehir, der Amasya" yazılıdır.

Bu câmi-i şerîf, el-yevm Loğ Minare demekle meşhûrdur. Kezâlik türbesi de Şamlılar Mahallesi'nde el-yevm Alagöz Baba Türbesi demekle meşhûr eski kubbe olup, Melik İsmâil Gâzi türbesi olduğu rivâyet edilmekdedir. Fakat Cihât Defteri'nde Melik müşârün-ileyhin kabri Merzifon kasabası civârında Sehmü'd-devle köyünde olduğu yazılıdır.

Bu câmi-i şerîfin ve türbesinin mevkûfâtı defter-i mezkûrda İçerişehir'de Yağıbasan Hânı ve Suluova'da Kolay ve Kulu köyleri olduğu yazılıdır. Hân-ı Yağıbasan, İçerişehir'in Kurşunlu Mahallesi'nde olduğu sonra bu hâna Kurşunlu Hân ve şimdi Kurşunlu Mahallesi dendiği cild-i evvelde yazıldı.

Melik İsmâil Gâzi, Ehl-i Salîb Muhârebâtı'nda harâb olan Ziyâre kasabasını da binâ edib Kasaba-i Dânîşmendiyye tesmiye etdiği ve sonra Ziyâre Mahallesi dendiği de kayd **[115]** edilmişdir. Melik Şemseddîn İsmâil bin Dânişmend nâmına darb etdirdiği sikkesi "Meskûkât-ı İslâmiye Kataloğu"nda vardır.

Melik Gâzi İsmâil Bey'in Sunkur, Yağıbasan diye iki şehzâdesi görülmekdedir. Gâliba halîlesi Ayşe Gâzi binti el-emir Yağıbasan bin Mehmed bin Alparslan olmalıdır. Sunkur Gâzi, Melik İsmâil Gâzi'nin mahdûmu olduğu muhakkaktır. Fakat Yağıbasan Gâzi, Melik müşârün-ileyhin mahdûmu olmasında ihtilâf vardır.

Amasya'da Yağıbasan Hânı ve Melik İsmâil Gâzi'nin câmi-i şerîfi mevkûfâtından olduğu gösteriyor ki Melik müşârün-ileyhin Yağıbasan adlı bir mahdûmu vardır. Cemâleddîn İsmâil bin Nizameddîn Yağıbasan da Melik İsmâil Gâzi'nin hafîdidir. Amasya'da Şamice Mahallesi'nde medfûn olan Melik Gâzi İsmâil Bey bin Melik Bayram Bey bu Melik İsmâil Gâzi'nin evlâdındandır.

İsmâil Kadı-Mevlânâ Sadreddîn

Malatyalıdır. Malatya Kadısı Şemseddîn Ahmed bin Ebî Sa'id Abdulmecid bin İsmâil bin Mehmed el-Herevî mahdûmudur. **[116]** Ceddi kâdı'l-kudât-ı bilâd-ı Rûm olan Mevlânâ Mecdeddîn Ebu Sa'id Abdülmecid el-Herevî olup Fukahâ-yı Hanefiyye'den Fahrü'l-İslâm Ebu'l-Hasan Ali bin Muhammed el-Pezdevî tilmîzidir.

Amasya Hükümdârı Sultân Gıyaseddîn Mehmed Şâh devrinde Amasya'ya gelip Medrese-i Mesûdiyye müderrisi, ba'dehû Amasya kâdı'l-kudâtı oldu. 603 senesi ramazânında vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan idi.

İsmâil Gâzi-Şâh Melikzâde

Havzalıdır. Emîr-i meşhûr Celâleddîn Şâh Melik bin Mehmed bin Kunduz Bey'in oğludur. Buna Kunduzoğlu da denmişdir. Emîr Kemaleddîn İsmâil Bey olup pederinin Amasya ve havâlisini istilâsı zamanında Canik emîri ve sevâhil kumandânı oldu. Kendisine Emîrü's-sevâhil dendi.

679 senesi evâilinde pederinin Amasya'da mahsûren vefât etdiği esnâda Emîr Seyfeddîn Torumtay ile muhârebeler etdi. Bir müddet Canik, Havza ve havâlîsini elinde tutabildi. 682'de Emîr Boğa'nın elinde maktûlen **[117]** vefât etdi.

İsmâil Çelebi-Mevlânâ Sa'deddîn

Rûmikîdir. Kürdlerden Mehmed oğludur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib Amasya'da müderris-i benâm oldu. Hayli müddet iftâ ve tedrîs ile iştigâl ederek 696 sâline doğru vefât etdi. Kîbar-ı ulemâdan olup Mevlânâ Sa'deddîn İsmâil er-Rûmikî dendi.

İsmâil Bey-Emîr Sirâceddîn

Amasyalıdır. Gümüşlüoğlu demekle meşhûr olup müstevfî-i meşhûr Hâce Emîneddîn Yunus bin Abdullah el-Gümüşî mahdûmudur. Amasya'da pederinin sâye-i ikbâlinde teayyün edib bir müddet Karahisâr-ı şarkî emîri, ba'dehû müstevfî ya'nî defterdâr oldu.

Babazâde Emîr Ziyaeddîn Mes'ûd Çelebi ile münâvebeten 700 tarihine kadar Anadolu Defterdârı ve bir müddet de Canik emîri olup 703'de vefât etdi. Mahdûmları Taceddîn Mahmûd, Burhâneddîn Ahmed, Emîneddîn Yunus Çelebilerdir. **[118]**

İsmâil Bey-Sunkuroğlu

Amasyalıdır. Amasya Kalesi dizdârı olup 702'de vefât eden Emîr Seyfeddîn Sunkur Bey'in mahdûmudur. Bu da kale dizdârı, Amasya'nın muhâfızı olup Emîr Kemaleddîn İsmâil denmişdir. Amasya Vâlisi Şâdi Bey'in zamanında vefât etdi. Mahdûmu Yunus Bey ve birâderi Emîr Şâhabeddîn Ahmed Bey meşhûrdur.

İsmâil Bey-Melik Gâzi

Amasya ümerâsından ve birinci Melik İsmâil Gâzi ahfâdından el-Hâc Bayram Bey bin Süleyman Gâzi bin Melik Yunus Gâzi Bey'in mahdûmudur. Ceddi Melik Gâzi vakfına mütevellî ve Çelebi Sultân Mehmed Hân devrinde ümerâdan olup 818'de Amasya Vâlisi olan Şehzâde Sultân Murâd'ın vezîri ve lalası oldu.

Amasya hükümdârı el-Hâc Şadgeldi Paşa'nın dâmâdı olan el-Hâc Osmân Paşa bin Selamiş Bey'in kerîmesi Sitti Paşa Hâtun ile evlendi. Çelebi Sultân'ın mu'temedi olup Amasya vilâyetini idârede Sultân Murâd'a muîn oldu. 822 **[119]** senesi cumâdelâhiresinin ikinci günü kırk iki yaşında vefât etdi.

Âlim, âkil, müdebbir bir zât-ı necîb idi. Amasya'da zâviyesi, mescidi ve evkâfı vardır. Mahdûmları Ahmed, Yûsuf, Yunus Beylerdir. Melik Ahmed Bey kendisinden sonra 825 senesi şa'bânında onbeş yaşında vefât edib yanında medfûndur. Kerîmeleri İhsan Paşa, Hüsnâ Paşa, Şâhruz Hâtunlardır.

Bu zâtın vakfı mütevellîsi Sünbülzâde el-Hâc Mehmed Tâhir Efendi ceddi olan Gâzi Bey'in türbesini Yörgüç Paşa İmâreti ittisâlinde kâin mezârlığın şarkında zâviyesi ittisâlinde göstermişti. Gösterilen kabrin bir kitâbesi olmadığı cihetle pek de i'timâd edemedim.

1323 senesi rebîülevvel'nde bir gece âlem-i ma'nâda uzunca boylu, takrîben kırkbeş yaşlarında gâyet yakışıklı, eski kıyafetli bir zâtı Halfet Gâzi Türbesi'nin şarkında kâin arsada gördüm. Bana beşûşâne iltifât ederek, "Melik Gâzi kabrini bulabildin mi?" diye sordu. "Hayır" cevabını verdim. Kendisinin Melik Gâzi olduğunu beyân ederek; "benim kabrim **[120]** işte buradadır" dedi. Mezkûr arsanın garb tarafında geniş bir dâire çizdi. "Bu arsa zâviye ve mescidimin arsasıdır" diyerek gözümün önünden gâib oldu. Müteâkıben hayretle uyandım. Sabah ezânı okunuyordu.

Derhal yatakdan kalktım. Sultân Bâyezîd câmi-i şerîfine gitdim. Namazı edâdan sonra hâneme gitmeden biri kazmacı ve diğeri kürekci olarak iki rençber tuttum. Beraberce o zâtın bana gösterdiği arsaya gitdim. Çizdiği dâireyi kazdırdım.

Takrîben bir metre derinlikde bir kabir taşı bulundu. Bu kabrin her tarafını eşdirdim. Kabri meydana çıkardım. Taşda mahkûk olan şu kitâbeyi buldum. Tam aradığım Melik Gâzi'nin türbesi olduğunu anladım. Kitâbe şudur:

Kabrin üst taşı üzerinde:

نزلنا هاهنا ثم إرتحلنا كذا الدنيا نزول و ارتحال[115]

Baş tarafında;

115 Burada konakladık sonra göç etdik. Dünya da aynı şekilde konaklama ve göç ediştir. (Haz.)

هذا مرقد العالم الكبير الوزير الخطير ملك إسماعيل بن حاجى بيرام بك[116]

Yan tarafında;
قد وصل الوزير المرحوم ملك إسماعيل الى رحمة ربه وهو ابن اثنى واربعين زيدت [121] رحمته [117]

Ayak tarafında;
قد اقدم بنقل دار الفناء الى دار البقاء في ثانى جمادى الأخرة سنة اثنى و عشرين وثمانمائة[118]

Sübhanallah! Bu kabir, Melik Gâzi'nin rüyâmda tam ayak bastığı yerin altında çıktı. Bu kabrin sol tarafında mahdûmu Melik Ahmed Bey'in kabri bulundu. Kitabesi şudur:
Üst kapağı üzerinde:

كو ديد كه در عمر تو نمناك نشد
تا جست كه در خاتم تو چاك نشد
سوكند بجان تو از بشت زمين
مثل تو شهى در شكم خاك نشد[119]

Baş tarafında;
وصل الشاب المعصوم ملك أحمد وهو ابن خمسة عشر سنة[120]

Yan tarafında;
من دار الفناء الى دار البقاء نقل الى رحمة الله تعالى فى شهر شعبان سنة خمس و عشرين و ثمانمائة[121]

Melik Gâzi'nin kabri etrafında diğer evlâdının kabri de olması melhûz olduğundan hafriyâta devam edilirken define aradığım hükûmete ihbâr edilmiş, gelen polisin **[122]** müdâhalesiyle hitâm verilmişdir.

Melik İsmâil Bey'in diğer mahdûmu Melik Yûsuf Bey de 837'de vefât etmişdir. Öbür mahdûmu Melik Yunus Bey kibâr-ı ümerâdandır. Bunun mahdûmu da Melik Ahmed Bey'dir. Tercemesi yukarıda yazılan kâdı'l-haremeyn Melik es-Seyyid Ahmed Efendi bin Mazlum Melik es-Seyyid Abdal Mehmed Çelebi bunun hafîdidir.

İsmâil Paşa-Bîçârbeyzâde

Amasyalıdır. A'yân-ı ümerâdan el-Hâc Bîçâr Bey bin Esen Bey'in mahdûmudur. Birâderi Hamza Bey'in sâye-i ikbâlinde kibâr-ı züamâdan iken ümerâ silkine girdi. Ba'dehû Beylerbeyi olup Tokat, Samsun, Sivas gibi bilâd-ı mühimme muhâfızı oldu. 847'de Varna harbinde vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi.

İsmâil Bey-Kayapaşazâde

Amasyalıdır. Torumtay evlâdından Durmuş Bey bin Kaya Paşa'nın mahdûmudur. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed bin Sultân Murâd-ı sânî maiyyetinde züamâdan ve Fatih **[123]** Sultân devrinde ümerâdan olup hayli muhârebâta iştirâk eyledi. 873'de vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Çelebi'dir.

---

116 Burası büyük alim kudretli vezîr Melik İsmâil bin Hacı Bayram Bey'in istirahatgâhıdır. (Haz.)

117 Merhûm vezîr Melik İsmâil –rahmeti bol olsun- 42 yaşında Rabbinin rahmetine kavuşdu."(Haz.)

118 2 Cemaziyelahir 822 yılında dâr-ı fenâ'yı dâr-ı bekâ ile değiştirdi. (Haz.)

119 Her kim senin mührünün ardına düştü de gözü nemli olmadı. Ömrüne yemin ederim ki, yeryüzünün toprağı sen gibi bir padişahı içine almadı. (Haz.)

120 Ma'sûm-günahsız genç, Melik Ahmed 15 yaşında vâsıl oldu… (Haz.)

121 … dâr-ı fenâ'dan dâr-ı bekâ'ya. 825 yılı Şa'bân ayında Allah'ın rahmetine tevdî kılındı. (Haz.)

İsmâil Çelebi-İsrâfilzâde

Amasyalıdır. Kibâr-ı kudâtdan Abdülmecid Çelebi bin eş-Şeyh Nasûh Çelebi bin Tâcü'ş-şerî'a İsrâfil el-Lâdikî mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek müderris, kadı olup 911 senesi hilâlinde vefât etdi. Kibâr-ı kudâtdan idi. Mahdûmu Fahreddîn Mehmed Çelebi'dir.

İsmâil Çelebi-eş-Şeyh Kemaleddîn

Amasyalıdır. Amasya'da câmi-i şerîfi olan İbadullah Çelebi mahdûmudur. Gümüşlüzâde Pîr Abdurrahman Çelebi hizmetinde ulûm-ı şer'iyyeyi ve maârif-i sûfiyyeyi ahz ederek müşârün-ileyhden nâil-i hilâfet oldu.

Ba'dehû Selamet Hâtun Tekkesi şeyhi olup Şehzâde Sultân Ahmed bin Sultân Bâyezîd-i Sânî devrinde fevkalâde iştihâr ederek 930 sâline doğru vefât etdi. Âlim, kâmil, Halvetî-meşrep, vâiz, müttakî bir zât idi. Mahdûmları Mehmed, Mustafa Çelebilerdir. **[124]**

Mehmed Efendi Yamak Şeyh demekle meşhûr olup 958'de İstanbul'a gitdi. Bunun mahdûmları İsmâil, Abdülâli, Yahya Efendilerdir. Abdülâli Çelebizâde Ya'kub Çelebi hattât-ı meşhûrdur. Yahya Çelebizâde es-Seyyid Şükrullah Efendi de kudâtdandır. Mustafa Çelebizâde Mehmed Çelebi 910'da Hicâz'a gitmişdi.

İsmâil Bey-Tâczâde

Amasyalıdır. Amasya'da Tâceddîn Paşa ve İstanbul'da Tâcî Bey demekle meşhûr olan Kefe Beylerbeyi Tâceddîn İbrâhim Paşa bin Safiyüddîn Mustafa Çelebi bin Gâzi Mehmed Bey mahdûmudur.

Amasya'da vâlî olan Şehzâde Sultân Ahmed bin Sultân Bâyezîd-i Sânî devrinde Kâtib-i Dîvânî, ba'dehû Şehremîni olup 918'de menkûbâne ikâmet etdi. Sonra büyük birâderi Nişâncı Ca'fer Çelebi sâyesinde Mîrlivâ olup 932'de vefât etdi. Hattât, maârif-âşinâ, pederinin vakfına mütevellî idi. Mahdûmları Tâceddîn, Mehmed, Ali Çelebilerdir. **[125]**

İsmâil Efendi-Müderris Çelebi

Amasyalıdır. İmâm Abdülkerîm Çelebi mahdûmudur. Buna İmâmzâde de denir. Amasya Müftüsü ve "Mahzenü'l-Fıkh" mü'ellifi Musliheddîn Mûsâ Çelebi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm, Yörgüç Paşa, ba'dehû Mehmed Paşa müderrisi oldu. Neşr-i ulûma bezl-i himmet ederek 958'de vefât etdi. Meşâhir-i ulemâdan fâzıl, tefsîr ve hadîse vâkıf idi. Mahdûmu Abdülkerîm Efendi'dir.

İsmâil Efendi-Müderris Abdîzâde

Amasyalıdır. Fuzalâdan Müderris Abdî Çelebi evlâdından Abdülkerîm Çelebi bin Ali Çelebi bin Müderris Abdî Çelebi mahdûmudur. Hakâlaı es-Seyyid Muhyiddîn Mehmed Çelebi hizmetinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm, müderris, kadı oldu. 991 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı kudâtdan idi. Mahdûmu Mehmed Efendi'dir.

İsmâil Efendi-Yamak Şeyhzâde eş-Şeyh

Amasyalıdır. İbâd Çelebizâde Yamak Şeyh Mehmed Efendi bin eş-Şeyh İsmâil Kemaleddîn Efendi bin İbâdullah Çelebi **[126]** mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ilim ve ma'rifet edib 958'de pederiyle beraber İstanbul'a gitdi. Merkez Efendi Tekkesi'nde ikâmet ve tekkenin şeyhi es-Seyyid Musliheddîn Efendi'ye irâdet edib 961'de müşârün-ileyhe dâmâd ve 984'de Mimâr Acem Ali Tekkesi şeyhi olduğu halde 1000 hudûdunda vefât etdi.

Âlim, sâlih, vâiz, şâir bir zât idi. Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Efendi meşâyihendir. Bunun evlâdından es-Seyyid Ahmed Vecdi Efendi 1141'de ve bunun mahdûmu es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi 1170'de tekke şeyhi oldukları halde vefât etdiler. Diğer mahdûmu es-

Seyyid İsmâil Efendi bin es-Seyyid Ahmed Vecdi Efendi ve ba'dehû es-Seyyid Abdulhay Efendi bin es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi şeyh oldular.

İsmâil Efendi-Müderris Abdîzâde

Amasyalıdır. Kudâtdan Mehmed Efendi bin Abdülkerîm Efendi bin Ali Çelebi bin Müderris Abdî Abdülkerîm Çelebi mahdûmudur. Amasya'da "Tebyînü'l-Mehâri" müellifi Şeyhü'l-harem el-Hâc Sinan ve müfessir Ahmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek İstanbul'a gitdi. **[127]**

Nev'îzâde Atayî Efendi'nin "Zeyl-i Şakâyık"da yazdığı üzere İstanbul'a geldikde Amasyalı Mazlûm Melek demekle meşhûr Ahmed Efendi'den mülâzemetle be-kâm olarak ders-i âm ve kırk akçe, medreseden ma'zûl iken 1004 şa'bânında Kasımpaşa müderrisliğiyle dâhil-i silsile-i ulemâ oldu.

Bu esnâda kapıcılar kethüdâsı olan sadr-ı esbak Nasûh Paşa'ya muallim olduğundan 1008 senesi cumâdelûlâsında Yeni Ali Paşa, 1009 cumâdelûlâsında Gevher Hân Sultân ve zilka'desinde Üsküdar'da Mehmed Paşa, 1010 rebîülâhirinde Kızıl Musluk ve 1012 cumâdelûlâsında Sahn-ı Semâniye müderrisi oldu.

Nasûh Paşa 1012'de Halep vâlisi oldukda sene-i mezbûrenin zilka'desinde Diyarbekir Mollası oldu. Oraya vâlî olarak nakledilen Nasûh Paşa ile 1013'de birleşti. Burada Paşa vezerâtle Şark Seraskeri oldukta Efendinin mevkii yükseldi.

1014 senesi zilhiccesinin evâhirinde Bağdâd Mollası olup üç yıl kadar Irak'da icrâ-yı kazâ etdi. 1017 senesi zilka'desinde Nasûh Paşa'nın Serasker **[128]** bulunduğu Ordu-yı Hümâyun kadısı oldukta Bağdad kazâsı uhdesinden ref' edildi.

1020 senesi rebîülâhirinde Nasûh Paşa'nın inhâsıyla Medine-i Münevvere Mollası olup sene-i mezbûre cumâdelâhiresinde Nasûh Paşa Sadr-ı a'zam olarak İstanbul'a geldi. 1021 senesi cumâdelâhiresinde Medine-i Münevvere'den ma'zûlen İstanbul'a gelip Nasûh Paşa'ya mülâkî oldu.

1023 senesi gurre-i saferinde Bursa Mollası olup on dört ay kadar Bursa'da icrâ-yı hükûmetten sonra 1024 senesi rebîülâhirinde azledilip 1026 senesi şa'bânında dâr-ı bekâya intikâl etdi. İstanbul'da Keskin Dede Tekkesinde medfûndur.

Fâzıl, vakûr, müstakîm bir âlim-i zî-şândı. Mahdûmu Mehmed Efendi 1065'de ve hafîdi Mustafa Efendi 1114'de ve bunun mahdûmu Sâdık Mehmed Efendi 1145'de vefât etmişlerdir. Bunların hepsi Haremeyn pâyelilerinden olup İsmâilzâdelikle meşhûr idiler.

İsmâil Ağa-Pîr Mehmed Çelebizâde [129]

Amasya'nın Sığır Pazarı altında câmi-i şerîf binâ eden Hâce Pîr Mehmed Çelebi ahfâdından ve Amasya a'yânından el-Hâc Hüseyin Ağa bin el-Hâc Ahmed Ağa bin bâni-i câmi Hâce Pîr Mehmed Çelebi mahdûmudur. Pederinin hayâtında Sipâhi ve irtihâlinde ceddi vakfına mütevellî oldu.

Hayli muhârebâta iştirâk ederek terakkî görüp Amasya mukâtaât emîni, ba'dehû Tokat voyvadası ve Amasya beytü'l-mâl emîni, daha sonra Amasya Sancâğı mütesellimi oldu. 1010 senesinde Sivas Defterdârı olup Karayazıcı ihtilâlinde emvâl-i mîriyyeyi muhâfazaya çalışdı.

1013'de erbâb-ı ihtilâl ile hayli çarpışdı. 1016'da Trabzon Defterdârı olup Murâd Hânlular'ın zimmetlerine geçen emvâl-i devleti tahsîl ve müsâdere edilen emlâk ve emvâlin bey'inde müstakîmâne hareket ederek hizmet etdi. 1021'de tekâüd edilip beş yıl kadar Amasya'da ikâmet ve 1026'da rihlet etdi. Erbâb-ı nüfûz ve servetten bir zât idi.

İsmâil Efendi-Tâcîbeyzâde [130]

Amasyalıdır. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa Hân'ın nişâncısı olan hattât-ı meşhûr Tâceddîn Bey bin İsmâil Bey bin Tâceddîn İbrâhim Paşazâde hattât Ali Çelebi mahdûmudur. Esbak Nişâncı Tâczâde Mehmed Çelebi birâderidir.

Şehzâde Sultân Mustafa'nın şehâdetinden sonra peder ve birâderiyle beraber İstanbul'a gitdi. Orada Kıbletü'l-hattâtîn Amasyalı Şeyh Hamdullah Efendi hafîdi Derviş Mehmed Dede bin Mustafa Dede tilmîzi Abdullah Kırımî'den hutût-ı mütenevviayı ahz ve temeşşuk etdi. İlim ve marifet öğrendi.

Ba'dehû büyük birâderinin himmetiyle Dîvân-ı Hümâyun kâtiblerinden olup erbâb-ı kalem arasında hayli iştihâr ederek Amasyalı Goncazâde Hızır Paşa 1009 senesi şevvâlinde vezâretle Mısır vâlisi oldukta kâtib-i dîvâni olup Mısır'a gitdi.

Ba'dehû Paşası Fatma Sultân binti Sultân Murâd-ı Sâlisi tezevvüc edib Kubbenişîn oldukta Tezkireci, 1016'da Nişâncı olduğu 1017 senesi evâilinde İsmâil bin Ali et-Tevkî'î eş-şehîr bi-Tâczâde diye görülen imzâsından anlaşıldı. **[131]**

Kuyucu Murâd Paşa sadâretinde mevkiini muhâfaza edib 1020 senesi cumâdelulâsında müşârün-ileyhin irtihâli ve Nasûh Paşa'nın sadâreti hengâmesinde ma'zûlen İstanbul'a gelip ikâmet etdi. 1022 senesi ramazânında sâniyen nişâncı olup 1023 senesi ramazânında reisülküttâb olduğu "Teşrifât Defteri"nde görüldü.

1024'de Gürcü Mehmed Paşa'nın Sadâret Kâim-makâmlığında Edirneli Mehmed Mecid Efendi'nin yerine sâlisen nişâncı olup iki yıl kadar mevkiini muhâfaza ederek 1026 senesi evâhirinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Erbâb-ı dânişden halûk, müstakîm bir hattât-ı meşhûr idi.

İsmâil Ağa-Çâvuş

Amasya ricâlinden Yularkısdıoğlu Ahmed Paşa'nın kölesidir. Efendisinin himmetiyle Çavûşân-ı Dergâh-ı Âlî silkine dâhil olup devr-i hidemât ederek müteferrika ve Başçavuş oldu.

1021'de Amasya'da Havâss-ı Hümâyun Emîni olup hizmeti şâyân-ı takdîr görüldüğünden 1028'de Dîvân-ı Hümâyûn **[132]** Çavûşlar Kethüdâsı oldu. 1031 recebi hâilesinde ihtifâya mecbûr olup şevvâlinde Çavûşbaşı Amasyalı Hacı Beyzâde Mehmed Bey ile azil ve tekâüde sevk edilerek Amasya'ya gönderildi. 1037'de Amasya'da vefât etdi. Hânesini Kocacık Mescidi imâmına vakfetmişdi.

İsmâil Efendi-Yağmurköylü el-Hâc

Amasya'nın civâr-ı garbîsinde Yağmurköyü demekle meşhûr karye ahâlisinden Ali mahdûmudur. Amasya'da hıfz-ı Kur'ân edib kibâr-ı fuzalâdan Şeyhü'l-Harem el-Hâc Sinan ve Bahşîzâde Fâzıl Yahya, Müeyyedzâde Pîrî Ahmed Efendilerden tahsîl-i ulûm ve iktisâb-ı fezâil etdi.

Uzun müddet Amasya'da ders-i âm olarak neşr-i ulûma çalışdı. Medâris-i mu'tâdeyi devrederek 1036 senesi saferinde yevmî altmış vazîfe ile Hızır Paşa müderrisi ve mütekâid olduğu halde 1038 senesi zilhiccesinde dâr-ı naime rihlet etdi.

Meşâhir-i ulemâdan fâzıl, fakîh, vâiz, sâlih bir pîr-i kâmil idi. Mahdûmları Abdurrahman, Mehmed Efendilerdir. **[133]** Abdurrahman Efendizâde İsmâil Efendi mevâlîdendir.

İsmâil Efendi-Hacı Bayrâmzâde

Amasyalıdır. Adana kadısı Mahmûd Efendi bin Şa'bân Efendi bin el-Hâc Bayrâm Efendi mahdûmudur. Nev'îzâde Atayî Efendi "Zeyl-i Şakâyık"da Mısır Mollası Ali Rızâî Efendi bin Pîr Mehmed Efendi'nin birâderi ve Abdurrahman Cebertî de "Tarih-i Mısır"da Ali Rızâî Efendi'nin akrabâsından diyor ki ammizâdesi demek olur.

Amasya'da tahsîl-i ulûm edib pederinin kâtibi ve bazen nâibi olarak devr-i bilâd etdi. Ba'dehû Sultân Osmân-ı Sânî devrinde kudât-ı Mısriyye'den olup orada Kassâm-ı Askerî olduğu esnâda 1038 şevvâlinde ammizâdesi olan Rızâî Ali Efendi Mısır Mollası olmuşdu.

1039 senesi muharreminde kendi hânesinde vefât eden Rızâî Ali Efendi'nin vefâtı üzerine Cîze Kadısı olup gitdi. Ba'dehû Dimyat Kadısı olup 1045'de vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ ve a'yân-ı Mısrîyye idi.

İsmâil Efendi-Kâtibzâde Kâtibî

[134]Fağfûr Paşazâde İshak Bey'in ahfâdından Amasya mahkemesi kâtibi İbrâhim Efendi bin Mehmed Çelebi'nin mahdûmudur. Amasya'da hutût-ı mütenevviayı hattât-ı meşhûr Ramazânzâde Hüseyin ve ulûm-ı edebiyye ve şer'iyyeyi Turâbî Mustafa Efendilerden ahz ve ikmâl etdi.

Ba'dehû ders-i âm ve Mahkeme-i Şer'iyye Kâtibi, ba'zı medârise müderris oldu. Ba'zı kudât tarafından Amasya nâibi de olup 1053 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, şâir, edîb, ta'lik-nüvîs bir hattât idi. Oğulları Ali, Hasan Çelebilerdir. Fağfûr Paşa vakfına mütevellî de olmuşdu.

İsmâil Paşa-Yardımzâde

Amasyalıdır. Hacı Hamza Mahallesi a'yânından Hasan Çelebi bin Hüseyin Şâh bin (bint) Es'ad Şâh bin Mes'ud Çelebi bin Hâce Sultân Şemseddîn Ahmed Çelebi mahdûmudur. Meşhûr Sefer Şâh'ın yeğenidir.

Sipâhi olup Lehistân harbinde ibrâz-ı şecâat ederek terakkî gördü. Ba'dehû mükerreren Amasya kethüdâyeri olarak **[135]** teayyün edib Çolak Hüseyin Paşa kethüdâsı, 1051 senesi recebinde Amasya Sancâgı mütesellimi oldu. 1052'de yine kethüdâyeri, 1053 saferinde sâniyen Amasya mütesellimi oldu.

1053 senesi şa'bânında Girit harbine me'mûr olup orada yararlıkları görüldüğünden sipâhiler kethüdâsı, 1055'de sipâhiler ağası, 1057 senesi evâ'ilinde Kefe Beylerbeyi oldu. İki yıl kadar Kefe'de ikâmet ve Kırım ahvâline nezâret edib 1058 senesi zilhiccesinde vefât etdi.

Yardımoğlu demekle meşhûr, şecî', müdebbir, şedîd bir zât idi. Mahdûmu Veli Bey, Hâce Sultân vakfına mütevellî olup kâh ma'zûl, kâh mansûb bir halde bilâ-veled vefât eyledi. Vakfa Zanalı es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi ve evlâdı mütevellî oldu.

İsmâil Efendi-Resûlzâde el-Hâc

Amasya'da Hâce Sultân Tekkesi şeyhi Tokatlı Resûl Efendi'nin mahdûmudur. Amasya fuzalâsından ve hâssaten Kadızâde Küçük Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib 1027'de **[136]** ders-i âm olup yıllarca tedrîs-i ulûm etdi.

Ba'dehû Amasya medreselerine sırasıyla müderris olup 1062'de altmış akçe vazîfe yevmiye ile üçüncü defa Yörgüç Paşa Müderrisi ve 1065'de medrese-i mezbûre ile mütekâid olduğu halde 1067 senesi zilka'desinde dâr-ı naime irtihâl etdi. Âlim, fâzıl, kâmil, vâiz bir zât idi. Mahdûmu Mehmed Efendi'dir.

İsmâil Ağa-Uzun el-Hâc

Köprülüdür. Oranın a'yânından Müezzinzâde Abdurrahman Ağa bin Hasan Ağa bin Müezzin Mehmed Çelebi oğludur. Ammizâdesi el-Hâc Mehmed Ağa bin Ali Bâlî Ağa bin Müezzin Mehmed Çelebi hayâtında züamâdan oldu.

1058'de mûmâ-ileyhin vefâtıyla Köprü Voyvadası, 1061'de ma'zûl olup Köprülü Mehmed Paşa'ya karşı Abaza Hasan Paşa taraftarı olduğundan 1064'de yine Köprü Voyvadası ve 1067 senesi evâilinde ma'zûl olup Mehmed Paşa sadâretinde münzevî olduğu halde 1078 senesi evâilinde vefât etdi. Hânedân idi. **[137]**

İsmâil Efendi-Birâder

Köprülüdür. Köprülü Mehmed Paşa ve mahdûmu Fâzıl Ahmed Paşa imâmetlerinden imâm-ı sâlis-i Sultânî olan Köprülü Halil Efendi bin Mehmed Efendi'nin birâderidir. Tahsîl-i ilim ve ma'rifet ederek Köprülü Mehmed Paşa'nın kâtib-i dîvânı oldu.

Paşa ile devr-i bilâd edib sadâretinde mektubçu, 1069'da tezkireci, 1071'de kâim-makâm-ı reisü'l-küttâb görüldü. 1074'de reisü'l-küttâb Şâmîzâde Mehmed Paşa'nın katlinde sâniyen kâim-makâm-ı re'isü'l-küttâb, ba'dehû asâleten reisü'l-küttâb olup 1081 senesi evâilinde vefât etdi.

Mahdûmları Abdullah, Mehmed Çelebilerdir. Mehmed Efendi, Küçük Çelebi demekle meşhûr olup Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın konağında terbiye görmüşdür. Bunun mahdûmu Şeyhülislâm İsmâil Asım Efendi'dir. "Ferâşet Defteri"nde "İsmâil Efendi birâder-i Halil Efendi imâm-ı sadr-ı âlî Köprülü Mehmed Paşa" diye mezkûrdur. **[138]**

İsmâil Ağa-Abdülcelilzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Mevâlîden Sandûkîzâde Abdülcelil Efendi'nin mahdûmudur. Sipâhi olup hayli muhârebâta iştirâk ederek terakkîler gördü. Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın zaman-ı sadâretinde sipâhiler ağası olup azlinden sonra 1080 senesi recebinde nukûdunu vakf ve 1081 senesi şa'bânında vefât etdi. Mahdûmu el-Hâc Şa'bân Ağa ve birâderi de el-Hâc Hüseyin Ağa'dır.

İsmâil Efendi-Yağmûrîzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Kudâtdan Yağmurköylü el-Hâc İsmâilzâde Abdurrahman Efendi'nin mahdûmudur. Ceddînden ve Kadızâde Küçük Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Rûmeli Kazaskeri Hâcezâde Abdullah Efendi'den mülâzım oldu.

Amasya'da uzun müddet tedrîs ve ifâde ederek iştihâr edib 1067'de Yörgüç Paşa, 1070'de Sultân Bâyezîd Medreselerine müderris, 1071 senesi recebinde Amasya Müftüsü ve 1072 saferinde ma'zûl oldu. **[139]**

1075 senesi muharreminde Kameriyye-i Tokat Müderrisi, 1078'de Sivas Kadısı olup 1080'de ma'zûl ve 1081'de Şâdiye Medresesiyle mütekâid olduğu halde 1083'de vefât etdi. Fâzıl, ulûm-i şer'îyyede kâmil, mevâlî-i devriyyeden idi. Mahdûmu el-Hâc Mehmed Efendi de kudâtdandır.

İsmâil Efendi-Nefiszâde es-Seyyid

Hattât-ı meşhûr es-Seyyid İbrâhim Paşa bin Mehmed Çelebi birâderi es-Seyyid Ali Çelebi mahdûmudur. Küçük yaşında İstanbul'a gidip amcası nezdinde tahsîl-i ilim ve ma'rifet ve ibtidâ Hâlid Erzurumî'den, ba'dehû amcasından hutût-ı mütenevvi'ayı ahz etdi.

İmâm-ı Sultânî Amasyalı Hacı Evliyâ Mehmed Efendi'nin dâmâdı Abdurrahman Efendi'ye dâmâd olup Dîvân-ı Hümâyun Kalemi'ne girdi. Bir taraftan şâkirdâna ta'lim-i hutût ederek iştihâr etdi. Diğer taraftan Dîvân-ı Hümâyûn kâtibi oldu.

Ancak pek şişmân olduğundan terakkî edemeyip "Cihât-ı Vakfiye Defteri"nde mezkûr olduğu üzere 1085'de vefât etdi. "Sicill-i Osmânî"de 1084'de vefâtı **[140]** mezkûrdur. Kendi imzâsı İsmâil bin Ali en-Nefisî dir. Bazen İsmâil en-Nefisî el-Amasî diye imzâ kordu. Hâfız Osmân Efendi'nin üstâdı olan bir hattât-ı meşhûr idi.

Müstakîmzâde Süleyman Saadeddîn Efendi "Tuhfetü'l-Hattâtîn"de diyor ki: "Seyyid İsmâil-şehrîdir.[122] Nefisîzâde demekle şehîrdir. Sabıkü'z-zikir Nefeszâde Seyyid İbrâhim Efendi'nin akrabâsındandır.

نفس شمرده زدن ذكر أهل عرفانست[123]

mefhûmu üzere medâr-ı küllîsi haps-i nefes olan hüsn-i hatt-ı enfes tahsîl eylemeye tâlip ve Nesîh'de Hâlid-i Erzurumî'den tâ'lim ile ahz-ı izin ve nefes edib vâdi-i şeyhânede yegâne idi.

"Hatta Hâfız Osmân Efendi'ye ba'del-izin üstâd-ı sânî olup tavr-ı Şeyh'e takarrüb tarîkini bunlardan ahz eylemişdir. Eğer azm ü şikemi olmayip zîr-i meşki zânûları üzere vaz ile

---

122 Süleyman Sadeddîn Efendi "Tuhfe"sinde pek çok taşralıları Şehrî ya'ni, İstanbûlî göstermek mu'tadı olduğundan buna da şehrîdir, diyor. İkāmeti i'tibâriyle şehrî ve tevellüdü i'tibâriyle Amasyalıdır.
Nefeszâde tabîri elsine-i âmmede olup hadd-i zâtında Nefîszâde'dir. Ceddi Nefîs Çelebi'dir. Nefes Çelebi değildir. Avâm dilinde Nefisoğlu demekle pek meşhûr idi.

123 Nefesi saymak ma'rifet ehlinin zikir çeşididir. (Haz.)

âzmayiş-i hatt-ı verziş eylemek mümkün olsaydı âsârı Şeyh Hamdullah merhûmun yâdigârından adem-i temyîz nâçâr idi. Neciba kavli üzere (nağm 1090) sâlinde enfâs-ı ma'dûdesini itmâm ve habs-i nefes ile gavvâs-ı bahr-ı vuslat-ı rabbü'l-enâm oldu." **[141]**

Fakat "Cihât Defteri"nde Hacı Evliyâ Mehmed Efendi'nin vakfına dâmâdı Abdurrahman Efendi, ba'dehû bunun dâmâdı es-Seyyid İsmâil Efendi ve 1085'de vefâtıyla mahdûmu es-Seyyid el-Hâc İbrâhim Efendi mütevellî olduğu mazbût olduğuna göre es-Seyyid İsmâil Efendi'nin 1090'da vefâtı tahmîn tarîkiyle olsa gerektir.

İsmâil Ağa-Gümüşlüzâde

Amasyalıdır. Amasya a'yânından İbrâhim Çelebi bin Halil Çelebi bin Mehmed Çelebi mahdûmudur. Gümüşlüzâde hânedânından Şemsî Paşazâde Ahmed Paşa'ya dâmâd olup Amasya'da a'yân sırasına girdi.

Ba'dehû kethüdâsı ve Amasya mutasarrıflığında mütesellimi olarak teayyün edib Paşa'nın Kapdân-ı Deryâ vekâletinde kethüdâsı oldu. Kayın pederinin irtihâlinden sonra âzim-i Hicâz olup avdetde Küçük Ayasofya'da mukîm iken 1086'da vefât etdi. Halîlesi Neslihan Hânım ve mahdûmu vüzerâdan Çelebi İbrâhim Paşa'dır.

İsmâil Ağa-Taşçızâde el-Hâc

Amasyalıdır. Receb Mahallesi eşrâfından el-Hâc Mehmed Ağa bin **[142]** Ebûbekir Ağa'nın oğludur. Amasya eşrâfından olup üç defa şehir kethüdâsı, 1069'da Tokat Voyvadası ve Amasya Beytü'l-mâl emîni ve 1071'de ma'zûl oldu.

Ba'dehû Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın sâye-i ikbâlinde kapıcıbaşı olarak devr-i hidemât ederek 1087 hudûdunda vefât etdi. Birâderi el-Hâc Halil Ağazâde Ebûbekir Paşa'nın tercemesi yazıldı.

İsmâil Efendi-Muîd

Amasya'da Çelebizâde Ömer Efendi'den tahsîl-i ulûm edib Mehmed Paşa Medresesi muîdi, ba'dehû ders-i âmı oldu. Muîdlikle iştihâr edib 1099 senesi şevvâlinin onbeşinde vefât etdi. Ulemâdan idi. Mahdûmu Halil Efendi'dir. Bu da muîd olup 1167'de pîr iken vefât etdi. Bunun mahdûmu es-Seyyid Hasan Efendi de muîd olup 1188'de mahdûmu Hâfız Mehmed Efendi'ye bu muîdliği kasr-ı yed etmişdi. Bunlara Muîdzâdeler dendi.

İsmâil Ağa-Çerkeszâde

Amasyalıdır. Esbak Amasya Mütesellimi Çerkes Beyzâde **[143]** Mustafa Bey'in oğludur. Sipâhi olup Macaristân ve Girit Muhârebelerinde bulunarak terakkî gördü. Mükerreren Amasya kethüdâsı olup Bayburtluzâde Kara İbrâhim Paşa ağalarından oldu. 1095'de müşârün-ileyhin sadâretinde kapıcıbaşı olup sonra Amasyalı Hüseyin Paşa kethüdâsı ve 1097'de tarafından Basra mütesellimi oldu. 1098'de müşârün-ileyhin vefâtı üzerine İstanbul'a gelip 1101 senesi ramazânında vefât etdi. Mahdûmu el-Hâc Ali Ağa'dır.

İsmâil Ağa-Hazînedâr

Merzifonludur. Kadızâde Ali Efendi'nin mahdûmudur. Merzifonî Kara Mustafa Paşa dâiresinde tefeyyüz ederek kâim-makâmlığında siladârı ve sadâretinde hazînedârı olup nüfûz ve teayyün kazandı.

1095'de Merzifon'a i'zâm ve emvâli müsâdere edildi. 1099'da Emîrler Vakası'nda ibrâz-ı hidemât ve sadâkat edib 1101'de Türkmân Ağası, 1103'de Merzifonî Hacı Ali Paşa'nın sadâretinde cebecibaşı oldu.

1104 recebinde Paşa'nın azline binâen hasımları fırsat **[144]** buldu. Bîçârenin Türkmân Ağalığında yaptıkları hizmetleri mezâlim şeklinde gösterildiğinden 1105 senesi şevvâlinin âhirinde i'dâm edildi. Emîrler ve Türediler vak'asında hayli hizmeti vardı.

İsmâil Ağa-Seksenyedi

Amasya'nın Fethiye Mahallesi'nden İbrâhim Çelebi oğludur. Çelebioğlu demekle meşhûrdur. Yeniçeri silkine girip Seksenyedinci Cemâat'a yazıldı. 1069'da yasakçı, ba'dehû Amasya serdârı, 1094'de eşkiyâ üzerine me'mûren kır serdârı oldu.

1099'da Emîrler Vak'asında bî-tarâfâne harekâtı Emîrler tarafdârı olduğunu anlatmakla tekâüde sevkedilip 1106'da vefât etdi. Evlâdına Çelebioğulları denir. Şecî' bir Yeniçeri zâbiti idi.

İsmâil Paşa-Çelebi

Amasyalıdır. Amasya'nın aynü'l-ayânı Çelebi Efendi'nin kölesi ve Kal'a-i Bâlâ Dizdârı Memi Beyzâde İbrâhim Bey'in mahdûmudur. Sadr-ı esbak Bayburtluzâde Kara İbrâhim **[145]** Paşa süt birâderi olup Yeniçeri silkine girdi. Altmışyedi Cemâatı'ndan olup hayli muhârebâta iştirâk ederek 1078'de Amasya serdârı oldu.

Bu esnâda Girit harbine me'mûr edilip gösterdiği yararlıklara binâen İstanbul'a geldikde kullukçubaşı, ba'dehû evkâf'da kethüdâyeri, çavûşbaşı, 1088'de muhzır ağası, 1089'da zağarcıbaşı, 1094'de kul kethüdâsı oldu.

Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın Viyana inhizâmında Budin Ağası oldu. 1095 senesi gurre-i muharreminde Sadr-ı a'zam olan süt birâderi Kara İbrâhim Paşa'nın himmetiyle muharrem evâhirinde bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Köstendil mutasarrıfı oldu.

1095 senesi şevvâlinde Budin Serdârı Melik İbrâhim Paşa'nın maiyyetinde cansiperâne muhârebeler ederek yararlıklar gösterdiğinden Melik İbrâhim Paşa'nın ricâsıyla sene-i mezbûre zilka'desinde Rûmeli Beylerbeyi oldu.

1096 senesi evâilinde vezâret verilip Uyvar muhârebesine me'mûr oldu. Uyvar Kalesi'nin sukûtundan sonra serdâr Belgrad'a avdet edib şa'bânında Erat **[146]** Palangası muhâfızı oldu. Lâkin iki mâh sonra kış içinde Nemçelilerin baskınına uğrayıp esir oldu.

1097'de fidye ile tahlîs edilip orduya avdetinde sâniyen Köstendil mutasarrıfı, 1099'da yine vezâretle Sayda vâlisi, 1101'de Sakız muhâfızı, 1102'de Konya vâlisi olup harbe me'mûren Serdâr-ı Ekrem Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa ile Rûmeli'ye gitdi.

1103'de Anadolu vâlisi ve recebinde İstanbul kâim-makâmı olup zilka'desinde yeniçeri ağası olarak Edirne'ye da'vet edildi. 1104'de Şam, 1105'de Girit, 1106'da Mısır, 1109 rebîülâhirinde Bağdat vâlisi oldu.

1110 senesi rebîülâhirinde İrânîler ale'l-gafle hücûm ederek Kerbelâ'yı zapt etmeleri üzerine zilka'dede Basra iken, Van vilâyeti verilip hareketi emredildi. Ancak İstanbul'da Kapı Kethüdâsı'ndan aldığı mektubda kendisinin i'dâm edileceği ihsâs edilmekle 1112 şa'bânında havfından İran'a firâr eyledi. **[147]**

İran Devleti kendisini İsfahan'da ikâmete me'mûr edib 1114 recebinde hüzün ve keder içinde vefât etdi. "Sicill-i Osmânî"de "Müdebbir, muktedir idi" deniyor. 1058 tarihinden 1110 tarihine kadar tam elli iki yıl muhârebelerde fedâkârâne hizmet ve sadâkat göstermiş bir mücâhid idi. Mahdûmu İbrâhim Bey'dir. Diğer mahdûmu Mehmed Bey'dir.

İsmâil Ağa-Sarı Beyzâde el-Hâc

Amasya züamâsından Alaybeyi Sarı Ali Beyzâde Mehmed Bey'in mahdûmudur. Sipâhi olup Amasya kethüdâyeri, 1101'de nuzül emîni, 1106'da Yûsuf Paşa'ya intisâb ederek kethüdâsı oldu.

On yıl kadar müşârün-ileyhe hizmet edib 1116'da ihtiyâr-ı tekâüd ederek Amasya'ya geldi. 1118 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu el-Hâc Ali Ağa'dır. Amasya ricâlinden bir merd-i gayûr idi.

İsmâil Paşa-Pîrîzâde

Amasyalıdır. Tımışvar Kalesi muhâfızı iken 1099'da halk elinde maktûl olan İbrâhim Paşa bin Mütedeyyin Pîrî Ağa'nın **[148]** mahdûmudur. Pederi Amasya'da Evkâf-ı Sultâniyye mütevellîsi iken doğdu. 1097'de pederinin Şam vâliliğinde kethüdâsı ve 1099'da kapıcıbaşı olarak devr-i hidemât etdi.

1106 rebîülevvelinde büyük birâderi Bıyıklı Mehmed Paşa vezâretle Cidde ve Habeş vâlisi oldukda kethüdâsı olup, 1108'de birâderi Konya vâlisi oldukda ricâsıyla bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Kara Hisar-ı Şarkî mutasarıfı oldu.

1110'da birâderi Fatıma Sultân zevci ve Şam vâlisi oldukda vezâretle İnebahtı muhâfızı oldu. Ancak orayı hüsn-i idâre edemediğinden 1112'de vezâreti ref edilip Kefe Beylerbeyi oldu.

1115 senesi cumâdelâhiresinde halkın şikâyeti üzerine oradan kaldırılıp Kars ve zilka'desinde Trablusşam Beylerbeyi oldu. 1116 senesi ramazânında yine halkın şikâyâtı üzerine azl ve tekâüde sevkedilerek 1120'de vefât etdi. Üsküdar'da Tunusbağı'nda medfûndur.

Mahdûmları Ahmed, Hasan Beylerden Ahmed Bey 1144'de ve Hasan Bey 1156'da vefât edib yanına defnedildiler. **[149]** Birâderi 1113 senesi muharreminde i'dâm edildiğinden bunun da ikbâli idbâra düştü.

İsmâil Efendi-Koca Muîd el-Hâc

Amasya'nın Çeribaşı Mahallesi ahâlîsinden Halil bin Ali bin İbrâhim mahdûmudur. Müfessir-i meşhûr Hızır ve Yağmurköylüzâde İsmâil, Sivas Müftüsü Tefsîrî Mehmed Efendilerden iktisâb-ı fezâ'il etdi.

İbtida Hüseyin Ağa Medresesi muîdi olarak tedrîs-i ulûma nasb-ı nefs edib Koca Mu'id demekle iştihâr etdi. Ba'dehû medrese-i mezbûre müderrisi olup üstâdü'l-ulemâ tanındı. 1120 senesi rebîülevvelinde Amasya Müftüsü olup 1123 senesi zilhiccesinde dâr-ı naîme rihlet etdi.

1107'de Ya'kub Paşa müderrisi iken bu medreseyi mahdûmu el-Hâc Halil Efendi'ye kasr-ı yed ve feragât ederek Hüseyin Ağa müderrisi olmuş[124], fâzıl, gâyet müteşerrî, kâmil, vâiz bir zât idi. Azîmü'l-cüsse olduğu münâsebetle Koca Müftü de denmişti. Diğer mahdûmu Sâdık Mehmed Efendi'dir. **[150]**

İsmâil Ağa-Keskin

Amasya eşrâfından Sarac Mehmed Ağa bin Derviş Ahmed'in oğludur. Sipâhi meşâhirinden olup Amcazâde Hüseyin Paşa'nın dâiresine intisâb ederek ağalarından oldu. Müşârün-ileyhin sadâretten istifâsında Sivas vilâyeti cizyedârı oldu.

1118'de Amasya kethüdâyeri ve bade'l-azl 1121'de Evkâf-ı Sultâniyye mütevellîsi ve 1122 senesi muharreminde sâniyen kethüdâyeri ve müteâkıben Amasya Sancağı mütesellimi oldu. Sene-i mezbûre zilhiccesi gâyesinde ma'zûl ve 1124 recebinde sâlisen kethüdâyeri ve şa'bânında sâniyen Amasya mütesellimi oldu.

1124 zilka'desi gâyesinde ma'zûl olup 1125 senesi rebîülevvelinde Fazlızâde Fazlı Paşa tarafından Sivas mütesellimi olarak Sivas'a gitdi. Paşa'nın vürûdunda kethüdâsı olup 1126 senesi cumâdelâhiresinde Fazlı Paşa ile beraber maktûlen vefât etdi.

Şedîd, zâbit, müdebbir idi. Ancak Sivas'ın türedisi olan Ahî Mehmed Ağa'nın tezvirâtına kurban **[151]** olup gitdi. Nihâyet o zâlim de kardeşiyle beraber i'dâm edildi. Keskin İsmâil Ağa'nın oğulları Mehmed, Halil Ağalara ve evlâdına Keskinoğulları dendi.

124 Hüseyin Ağa Medresesi nısf-ı tedrîsî mutasarrıfı Hüseyin Efendi vefâtından ve nısf-ı diğer mutasarrıfı Hasan Efendi ferâgatından 1117 şevvâlinde Hüseyin Ağa müderrisi olduğu kayden anlaşıldı.

İsmâil Efendi-Sarı Vâiz

Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm edib ders-i âm, Câmii Enderûn vâizi olup Sultân Bâyezîd-i Sânî vâlidesi Gülbahar Hâtun vakfından duâ-gû vazîfesi aldı. Yıllarca vaaz ve tedrîs ile imrâr-ı hayât edib 1132 senesi şevvâlinin on altısında vefât etdi.

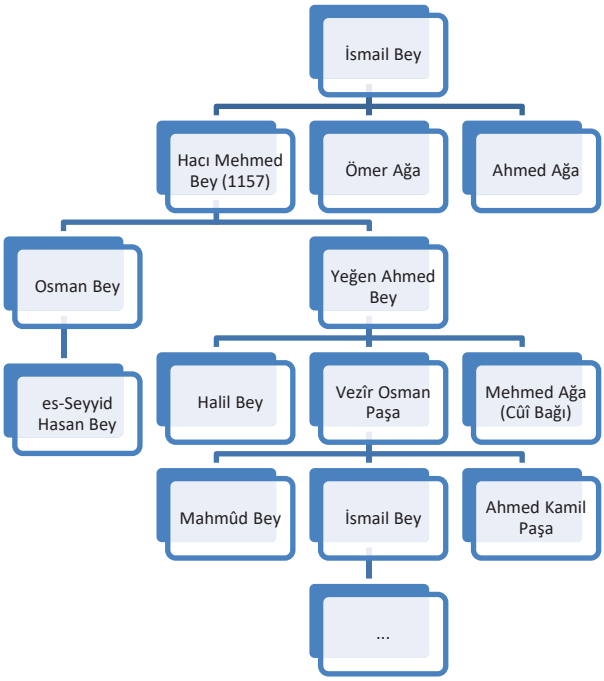
Meşâhir-i vâizînden kânî, halûk, âlim idi. Mahdûmları Mehmed Şücâ', Hasan Efendilerdir. Hasan Efendi 1138'de ve Şücâ' Efendi 1147'de vefât edib bunların duâ-gû vazîfesi Hasan Efendizâde Mehmed Efendi'ye verildi.

İsmâil Bey-Gürcüzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Eşrâfdan Torumtay Vakfı mütevellîsi Gürcüzâde Mehmed Bey bin Ali Bey'in mahdûmu ve Hacı İbrâhim Bey'in birâderidir. Ceddesi tarafından Torumtay **[152]** ve Kaya Paşa evlâdındandır. Bu münâsebetle 1116'da pederinin irtihâli üzerine bunların vakıflarına mütevellî olup a'yân sırasına girdi.

Ancak dayızâdeleri Hâfız Hasan, İbrâhim Efendiler ile tevliyet nizâının hall ve faslı için yıllarca mahkemeye devam edib iki defa azil ve nasb edildi. 1118'den i'tibâren Meclis-i a'yân ve hâciyân a'zâsı oldu.

1134'de baş a'yân olup nüfûz ve nukûduyla hasımlarını iskât ederek 1135'de müstakillen mütevellî oldu. 1136'da baş a'yânlıkdan çıkarıldı. 1137 senesi saferinde füc'eten vefât etdi. Mahdûmları el-Hâc Mehmed, Ömer, Ahmed Ağalardır. Hafîdi Osmân Paşa'dır.

İsmâil Paşa-Kürd Sefer Ağazâde el-Hâc

Esbak kethüdâ-yı sadr-ı âlî el-Hâc Ahmed Ağa bin Kürd Sefer Ağa'nın mahdûmudur. Pederi Merzifon Voyvadası iken orada doğdu. Gençliğinde Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın dâiresine intisâb etdi. Ba'dehû müşârün-ileyhin mahdûmu Ali Paşa'ya tûl-i müddet hizmet eyledi. **[153]**

1125'de Ali Paşa'nın azliyle ref-i vezâreti esnâsında dâiresinden ayrılıp Trabzon vilâyeti cizyedârı, Rize mütesellimi, Gümüşhâne emîni oldukdan sonra 1130'da yine müşârün-ileyhin hizmetine girip kethüdâsı oldu.

Bu esnâda kapıcıbaşılık rütbesiyle taltîf edilip 1134'de Şam mütesellimi ve Ali Paşa emîrü'l-hâc oldukda beraber âzim-i Hicâz oldu. 1135 senesi saferinde Ali Paşa Berke mevki'inde vefât etdikde Cidde Beylerbeyi oldu. İki seneyi mütecâviz Cidde'de ikâmet ederek Mekke-i Mükerreme ahvâline nezâret etmekte iken 1137 senesi rebîülevvelinde vefât etdi. Âkil, müdebbir, zâbit bir zât idi. Birâderi Istabl-i Âmire kâtibi hâcegândan Kaşıkcı Mustafa Efendi idi.

İsmâil Efendi-Muabbir

Köprülüdür. İmâm-ı sâlis-i Sultânî Köprülü Halil Efendi bin Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Küçük yaşında İstanbul'a gidip pederinin ve amcasının sâye-i ikbâlinde tahsîl-i ulûm ederek Rûmeli Kazaskeri İsmetî Mehmed **[154]** Efendi'den mülâzım ve 1100'de müderris oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek medâris-i mutâdeyi devredip kibâr-ı müderrisînden oldukda iki defa Amasya kadısı, 1123 senesi muharreminde Medine-i Münevvere mollası oldu. Bundan sonra 1127 cumâdelâhiresinde Halep ve 1135 zilka'desinde bâ-hatt-ı hümâyun Şam mollası oldu.

1136 senesi zilhiccesinde ma'zûlen İstanbul'a gelip 1138 senesi cumâdelâhiresinde vefât etdi. Ok Meydanı'nda medfûndur. Âlim, âbid, ta'bîr-i menâmda yegâne olup Muabbir demekle meşhûr olmuşdu.

1137'de emlâk ve akârâtını vakfederek peder ve vâlidesiyle kendisinin ruhlarına ihdâ edilmek üzere eczâ-yı şerîfe vezâifi tahsîs edib tevliyeti kendisinden iki sene evvel vefât eden mahdûmu İshak Efendi evlâdına şart eyledi.

İsmâil Efendi-Hacı Feyzullahzâde

Amasya a'yânından el-Hâc Feyzullah Efendi'nin ikinci mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ilim ve ma'rifet ederek ba'zı vüzerâya dîvân kâtibi ve ba'dehû Amasya'da ikâmetle dîvân efendisi olup 1139'da vefât etdi. Mahdûmları el-Hâc Hüseyin, Ömer Ağalardır.

İsmâil Efendi-Mahmûd Çelebi Tekkesi Şeyhi

Amasya'da ulemâdan tahsîl-i ulûm edib bir müddet ders-i âm **[155]** oldu. Ba'dehû Târik-i Nakşî'ye sülûk ederek Mahmûd Çelebi Tekkesi şeyhi es-Seyyid el-Hâc Ömer Efendi'ye intisâb etdi. 1097'de bunun kasr-ı yediyle Mahmûd Çelebi Tekkesi şeyhi oldu.

1115'de tekke-i mezbûre şeyhliğinden kasr-ı yed edib Hacı Mustafa Câmii kürsi şeyhi ve 1132'de Abdullah Paşa Câmiinde cüz-hân ve 1137'de sâniyen Mahmûd Çelebi Tekkesi şeyhi olduğu halde 1140 senesi şevvâlinde vefât etdi. Âlim, vâiz bir şeyh idi. Mahdûmu Hâfız Mehmed Efendi kendisinden iki ay evvel vefât etmişdi.

İsmâil Efendi-Kayyımzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Ya'kub Paşa câmi-i şerîfi kayyımlarından Hacı İbrâhim bin Osmân'ın mahdûmudur. Hızır Efendi telâmizesinden dâmâdı el-Hâc Osmân ve Koca Müfti el-Hâc İsmâil Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Ya'kub Paşa Câmi-i şerîfine hatîb ve imâm oldu.

1123'de vefât eden üstâdı el-Hâc İsmâil Efendi'nin yerine Hüseyin Ağa müderrisi ve 1127 senesi zilhiccesinde **[156]** Amasya müftüsü oldu. Ancak fetvâyı zühd ve takvâya muvâfık göremediğinden 1130 senesi saferinde istifâ edib fetvâdan çekildi.

Ba'dehû yine tefsîr ve hadîs tedrîsine muvâzabet ederek 1141 senesi saferinde dâr-ı naîme rihlet etdi. Meşâhir-i ulemâdan fâzıl, fakîh, gâyet müteşerrî, zâhid, afîf, neşr-i ulûm ve tedrîse mükibb idi.

Mahdûmu Hâfız es-Seyyid Osmân Efendi yerine Ya'kub Paşa Câmii imâmı ve hatîbi olup pîr iken 1191 senesi cumâdelûlâsının beşinci günü vefât etdi. Bunun mahdûmu es-Seyyid

Abdülkerîm Efendi imâm ve hatîb olduysa da on sekiz gün sonra vefâtıyla mahdûmu es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi imâm ve hatîb oldu.

1196'da Mehmed Emîn Efendi de vefât edib mahdûmu es-Seyyid Abdulbâki Efendi imâm ve hatîb oldu. Ancak bu da 1204'de bilâ-veled-i zükûr vefât eylediğinden imâm ve hitâbet âhara verildi. Bunların hepsine de Kayyımzâdeler dendi. **[157]**

İsmâil Paşa-Abdulcelilzâde

Amasyalıdır. Esbak Musûl mütesellimi Amasyalı Abdülcelil Ağa bin el-Hâc Hüseyin Ağa bin Abdülcelil Efendi'nin ikinci mahdûmudur. Pederiyle beraber Musûl'a gidip orada tavattun etdi. Büyük birâderi el-Hâc Mehmed Ağa'nın mütesellimliğinde Musul Gümrük Emîni oldu.

Bu münâsebetle orada nüfûz ve servet edinip 1133'de birâderinin vefâtında Musul mütesellimi ve baş a'yânı oldu. İran muhârebâtı esnâsında büyük hizmetleri sebk eylediğinden 1139 senesi cumâdelûlâsında Musul Beylerbeyi oldu.

İki yıldan ziyâde Musul vilâyetini hüsn-i idâre edib 1141 senesi evâhirinde vefât etdi. Âlim, Arab diline fevkalâde vâkıf, sahî, hânedân idi. Bir kızı Rabia Hânım'ı birâderzâdesi Hüseyin Bey'e tezvîc ederek bütün servet ve nüfûzunu dâmâdına bıraktı.

İsmâil Ağa-Helvacı el-Hâc

Amasyalıdır. Gökmedrese Mahallesi ahâlîsinden Mehmed bin [**158]** Hasan oğludur. Genç iken Enderûn Sarayı'na girip Helvahâne-i Hâssa'ya çırağ edildi. Orada tâ'lim ve terbiye edilerek tefeyyüz edib Helvacılar kethüdâsı oldu.

Fakat Helvacıbaşı İbrâhim Ağa'yı gücendirdiğinden onun şikâyetiyle 1115'de cülûs vak'asını müteâkıb sipâhilik timârı verilerek Amasya'ya gönderildi. Amasya a'yânından Müezzinbaşızâde el-Hâc Abdî Ağa'ya dâmâd olup 1122'de Rusya harbine gitdi.

Purut Muhârebesi'nde yararlığı görüldüğünden terakkîyâta mazhar olarak birkaç defa Amasya kethüdâyeri, 1127'de Zile ve 1129'da Tokat voyvadası ve Amasya beytü'l-mâl emîni oldu. 1131'de bade'l-azl Amasya'ya gelip 1132'de meclis-i a'yân a'zâsı oldu.

1135'de Merzifon voyvadası, 1139'da baş a'yân olup Amasya sancâğı idâresini kabzasına aldı. Sabık baş a'yân ve mütesellim Gürcüzâde el-Hâc İbrâhim Beyle araları açıldı. 1141'de bütün Sivas eyâleti cizyedârı oldu. **[159]**

1141 senesi gurre-i şevvâlinde Amasya Sancağı mütesellimi olup Gürcüzâde Hacı İbrâhim Beyle Yeğenzâde Osmân Bey'in muârazâtına ma'rûz kaldığından 1142 senesi saferinde bir takım şikâyetler üzerine ma'zûl ve Yeğenzâde Osmân Bey mütesellim oldu.

Bundan dolayı şu a'yân ile araları fevkalâde açılıp müdhiş ve kanlı bir münâzaa çıktı. Bu nizâın halli için Anadolu vâlisi Köprülüzâde Abdullah Paşa Amasya'ya gelip tahkîkâta başladı.

1143 senesi evâilinde gelen fermân-ı âlî üzerine kanlı vak'aya sebebiyyet veren a'yânın herbiri birer tarîke nakledildiği esnâda Diyarbekir'e gönderildi. 1144'de afv ve ıtlâk edilerek Amasya'ya avdet etdi. 1145'de maiyyetine aldığı gönüllülere başbûğ olarak İran harbine gidip İrânîlerle muhârebe ederken 1147'de vefât etdi. Müdebbir, zâbit, şedîd bir hânedân idi. Oğulları Mehmed, Abdullatîf, Hasan Ağalara ve evlâdına Helvacıoğulları dendi. **[160]**

Mehmed Ağazâde Haseki İsmâil Ağa ve Abdî Ağa, Abdullatîf Ağazâde İsmâil Ağa, Hasan Ağazâde Hasekî Seyyid Hüseyin Ağa yeniçeri ricâlindendir. Abdî Ağa evlâdından Helvacızâde Hacı Abduş Efendi 1328'de vefât etdi. Mahdûmu Hasan Şevki Efendi'dir. Bu da 1351'de vefât etdi.

İsmâil Efendi-Kara Ders-i âm

Diyarbekirlidir. Ali oğludur. Orada tahsîl-i ulûm edib Amasya'ya geldi. Burada İkincizâde Abdullah Sânî Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm olup ulemâ ve a'yân arasında iştihâr etdi.

Bekir Beyzâde Osmân Bey'in baş a'yânlığında ona intisâb eylediğinden 1136'da Abdullah Paşa müderrisi oldu. Ancak bir yıl kadar bu vazîfesinde kalıp 1137'de medreseden infisâl etdi.

1139'da baş a'yân Helvacı el-Hâc İsmâil Ağa'ya intisâb eylediğinden 1142'de Mehmed Paşa müderrisi olduysa da İmaret Arkası vak'asında zî-medhâl olduğu anlaşılmakla 1143'de Diyarbekir'e gönderildi. **[161]**

1145'de ma'fûven Amasya'ya gelip 1148'de vefât etdi. Âlim, fakîh idi. Müftülüğe pek hâheş-ger olduğundan a'yân ile çok ihtilât ederek iki defa teftîşe uğradı. Natûk, mümtezic, vâiz idi. Evlâdına Kara İsmâiloğulları dendi.

İsmâil Ağa-Dayı el-Hâc

Amasya'nın civâr-ı şimâlisinde Zana köyünden ve züamâdan Mirza Bey'in oğludur. Zanalı Mirza Ali Paşa'nın dayısı olduğundan Dayı demekle meşhûr oldu. İstanbul'a gidip Baltacı Mehmed Paşa dâiresine girdi.

Müşârün-ileyhin ikinci sadâretinde selâm ağası olup hayli nüfûz ve teayyün kazandı. Ba'dehû Amasyalı el-Hâc Ahmed Paşa'nın kaptanlığında vekîl-i harcı olup nüfûzunu muhâfaza edebildi.

Hacı Ahmed Paşa'nın i'dâmından sonra Amasya'ya gelip kendisinin yetişdirdiği Mirza Ali Paşa'nın kethüdâsı oldu. 1143'de Sultân Mahmûd Hân-ı Evvelin cülûsunda kapıcılar kethüdâsı olan Amasyalı Osmân Paşa'nın sâye-i ikbâlinde **[162]** kapıcıbaşı ve 1145'de Amasya mübâyaacısı olup geldi.

Üç yıl kadar Amasya mübâyaacılığında kalıp hayli iştihâr etdi. 1148 senesi evâhirinde vefât edib Garibler Mezarlığında medfûn idi. 1282'de bu mezârlık yeri Garibler Mescidi'yle beraber bedestân oldukda mezâr taşı diğer mezârlığa nakledilmişdir. Mahdûmu el-Hâc Mirza Ağa ve birâderi İbrâhim Bey'dir. Bunlara ve evlâdına Mirzazâdeler dendi. Diğer mahdûmu Hattât Abdullah Efendi'dir.

İsmâil Efendi-Nâibzâde

Amasyalıdır. Kudâtdan Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Bade't-tahsîl Amasya'da bir müddet ders okutup ders-i âm oldu. Badehû kudât ve niyâbete sülûk ederek devr-i kasâbât ve bilâd edib 1137'de meclis-i a'yân a'zâsı görüldü.

Ba'dehû terakkî görüp livâlara kadı olup 1148'de tekâüd ederek 1150'de vefât etdiği, "Tekâüd Defteri"nde görüldü. Meşâhir-i kudâtdan âlim, kâmil bir zât idi. **[163]**

İsmâil Efendi-Müderris

Köprülüdür. Mustafa oğludur. Amasya'da kibâr-ı ulemâdan İnallı el-Hâc Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl-i ulûm edib Köprü'ye avdetle ders-i âm oldu. Vaaz ve tedrîs ile fevkalâde iştihâr etdi.

1141'de Bostancıbaşı Köprülü Süleyman Ağa'nın Köprü'de Taceddîn Paşa Câmii harîminde binâ eylediği Medrese-i Süleymaniye'nin ilk müderrisi, ba'dehû Köprü Müftüsü oldu. 1149'da Köprü fetvâsından ma'zûl olup 1151'de vefât etdi. Âlim, kâmil, Taceddîn Paşa Câmii vâizi idi.

İsmâil Ağa-Sakaoğlu

Amasyalıdır. Amasya serdârı Sakaoğlu İbrâhim Ağa'nın mahdûmudur. On sekizinci bölükde mukayyed yeniçeri olduğundan on sekiz demekle meşhûr olarak Purut muhârebesinde yararlık gösterdiğinden alemdâr oldu.

1127'de Mora harbine me'mûren gidip şecâati **[164]** sâyesinde kendisini tanıttı. Ba'dehû 1134'de İran harbine gidip yararlıkları görüldüğünden avdetinde Amasya serdârı oldu. 1141'de serdâr olarak İran harbine tekrar gidip Yeniçeri ağası Şâhin Mehmed Paşa'ya kendisini sevdirdi.

1143'de müşârün-ileyhin maiyyetinde İstanbul'a gidip ocak çorbacılarından oldu. 1145'de ocakda çavuşbaşı, 1149'da muhzır ağası, ba'dehû zağarcıbaşı ve 1151 senesi rebîülevvelinde kul kethüdâsı oldu.

Sadr-ı a'zam Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın zamân-ı sadâretinde iştihâr edib Yeniçeri ağası Hasan Paşa'nın teveccühünü kazandı. 1156 senesi şa'bânında Hasan Paşa sadrâzam oldukda Yeniçeri ağası oldu.

Ancak dokuz ay kadar devam eden ağalığında ocak erkânını kendisinden memnûn edebilmiş ise de ömrü vefâ etmediğinden 1157 senesi cumâdelûlâsında vefât eyledi. Üsküdar'da medfûndur. Âkil, mukdim, **[165]** şecî' idi. Mahdûmları Mehmed, Mustafa Beylerdir.

İsmâil Efendi-Yazıcı

Lâdiklidir. Şeyhülislâm Lâdikli Mehmed Efendi'nin akrabâsından Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Enderûn Sarayı'na girip orada tefeyyüz ederek Dârüssaâde Ağası Hacı Beşir Ağa'ya kendisini sevdirmekle 1144'de yazıcısı oldu.

1153'de Sadr-ı a'zam Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın himmetiyle sipâh ve ba'dehû silahdâr ocakları kâtibi, 1156'da süvâri mukâbelecisi, ba'dehû tekrar sipâh ve silahdâr ocakları kâtibi olup, 1160'da vefât etdi. Eyüp'de Tokmaktepe'de medfûndur.

Mahdûmu Mehmed Said Efendi ve dâmâdı Silahdâr-ı Şehriyârî Lâdikli Hâfız Ahmed Ağa ve birâderi İbrâhim Efendi'dir ki Hâfız Ahmed Ağa, bu İbrâhim Efendi'nin mahdûmudur. Mehmed Said Efendi'nin mahdûmları sadr-ı esbak Mehmed Rauf Paşa ve Tâhir Bey'dir. Bunlara Yazıcızâdeler dendi. **[166]**

İsmâil Efendi-Hekîmzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya Dârüşşifâsı hekîmi el-Hâc Mahmûd Efendi'nin mahdûmu olup pederinden fünûn-ı tıbbiyyeyi ve Çorumlu Hâfız es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi'den ulûm-ı şer'iyye ve edebiyyeyi ahz ve teallüm ederek bir tabîb-i âlim oldu.

Pederinin hayâtında açdığı eczâhânesinde bir taraftan muâlecât-ı tıbbiye ve diğer taraftan müzâkerât-ı ilmiyye ile iştigâl edib 1144'de pederinin irtihâli üzerine Dârüşşifâ tabîbi ve devlet hekîmi oldu.

On yedi yıl kadar Amasya'da icrâyı tabâbet edib insâniyete hizmet ve 1161 senesi zilka'desinde rihlet etdi. Âlim, hekîm, hâzık, müteşerrî, halûk bir zât idi. Hastaları beşûşâne tedâvî eder, fukarâdan ücret almazdı.

İsmâil Efendi-Bayram Alizâde el-Hâc

Amasya a'yânından Bayrâm Alizâde el-Hâc Bayram Ağa bin el-Hâc Ali Ağa'nın mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek bir müddet ders-i âm oldu. Ba'dehû kazâlarda **[167]** nâib ve ba'zı kasabâta kadı olup 1161'de Meclis-i a'yân a'zâsı görüldü. Pervâne Bey Mahallesi'nde ikâmet ederek 1171'de vefât etdi. Ulemâ ve a'yândan idi. Mahdûmu Ali Rıza Efendi ve bunun mahdûmu da es-Seyyid İsmâil Efendi'dir.

İsmâil Ağa-Geyiklioğlu

Mehmed Ağa bin Geyikli Hasan Ağa'nın oğludur. Vâlidesi Rabia Hâtun tarafından Hüsâmeddîn Temennâyî evlâdından olmakla 1166'da birâderi Ömer Ağa ile müştereken Hüsâmeddîn Temennâyî Vakfı'na mütevellî ve 1172'de birâderinin vefâtıyla müstakillen mütevellî olduğu halde 1176'da vefât etdi. Sipâhi meşâhirinden olup mahdûmu Mehmed Said Ağa ve hafîdi Vezîr İsmâil Hakkı Paşa'dır.

İsmâil Efendi-Fazlızâde el-Hâc

Amasya mahkemesi başkâtibi el-Hâc Mehmed Efendi bin Hâfız Ahmed Efendi bin Fazlullah Efendi'nin mahdûmudur. Tahsîl-i ilim ve ma'rifet ederek pederinin hayâtında mukâtaât iltizâm ederek kesb-i yesâr etdi.

Ba'dehû nevâhî niyâbetlerinde bulunup 1156'da mahkeme kâtibi oldu. Gümüşlü Kâtib Mehmed Efendi ile birkaç defa halef ve selef olup 1171'de yine mahkeme kâtibi, 1173 senesi gurre-i muharreminde Kadı eş-Şeyh Mehmed Efendi tarafından Amasya nâibi oldu.

1174 senesi cumâdelâhire gurresinde niyâbetden infisâl edib kitâbetde kaldı. 1176 senesi zilhiccesinde irtihâl etdi. Ulûm-ı şer'iyye ve fıkıh ve usûle vâkıf **[168]** ta'lik-nüvîs, nâfizü'l-kelim idi. Mahdûmları es-Seyyid Feyzullah, Ahmed, Abdülfettah, Zekeriya Efendilerdir.[125]

İsmâil Efendi-Hacızâde eş-Şeyh

Meşâyihden mütevellî Feyzullah Efendi bin eş-Şeyh Ahmed Efendi bin Hacı Mehmed Çelebi mahdûmudur. Şeyh Cûî evlâdından oldukları mervîdir. Pederi Şeyh Cûî Vakfı mütevellîsi olup Mesnevîhân Derviş Mehmed Dede'nin vefâtıyla 1166'da Amasya Mevlevîhânesi mesnevihânı ve ba'dehû şeyhi olup 1177'de vefât etdi. Mahdûmu Feyzullah Dede ma'rûfdur.

İsmâil Efendi-Saraczâde el-Hâc

Amasya'nın Bozahâne Mahallesi eşrâfından İbadullah Câmii müceddidi el-Hâc Hâfız Mehmed Ağa bin el-Hâc Ahmed Ağa bin Sarac Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Tahsîl-i ulûm ederek bir müddet ders-i âm oldu.

Pederinin irtihâlinde İbadullah Câmii vakfı mütevellîsi ve meclis-i hâciyân ve a'yân a'zâsı olup 1178 senesi cumâdelâhiresinde vefât etdi. Ulemâdan ve a'yân-ı **[169]** memleketden bir zât idi. Oğulları es-Seyyid el-Hâc Ebûbekir, Abdulâhad, İbrâhim Efendilerdir. Es-Seyyid İbrâhim Efendizâde Süleyman Efendi ma'rûfdur. Diğer mahdûmu Abdulhalim Efendi'dir.

İsmâil Efendi-Ebeoğlu eş-Şeyh el-Hâc

Amasyalıdır. Gümüşlüzâde hânedânından olup Hazret-i Pîr İlyâs Vakfı mütevellîsi iken 1135'de vefât eden Hâfız Hasan Efendi bin eş-Şeyh Mahmûd Efendi'nin mahdûmudur. Buna tahfîfen Eboğlu denirdi. Ebeoğlu, Ebezâde demekdir.

Amasya ulemâsından hâssaten Amasya Müftüsü Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Hâfız Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek pederinin vefâtında Hazret-i Pîr İlyâs evkâfına mütevellî ve 1153'de Fâtıma Hâtun'un binâ etdiği medreseye ilk müderris ve Gümüşlüzâde Tekkesi şeyhi oldu.

Gümüşlüzâde Câmi-i şerîfinde tedrîs-i ulûm ve vaaz ve nasîhat, halkı tarîk-i müstakîme irşâd ederek fevkalâde iştihâr etdi. Hazret-i Pîr'in türbedârı da olup 1179 senesi zilka'desinin dokuzuncu günü dârü'l-kudse **[170]** irtihâl etdi. Hazret-i Pîr'in türbesi harîminde medfûndur. Âlim, müttakî, vâiz, nîk-nefes, takrîr ve ifâdesi mükemmel, gâyet müteşerrî bir Halveti şeyhi idi. Yeğeni es-Seyyid Mehmed Efendi'dir. Bunun mahdûmu es-Seyyid Ömer Efendi Hazret-i Pîr'in evkâfına 1231'de mütevellî olup 1247'de vefât etdi. Bunun mahdûmları es-Seyyid Mehmed, Abdullah Efendilerdir. Es-Seyyid Mehmed Efendi 1275'de ve es-Seyyid Abdullah Efendi de 1280'de vefât etmişlerdir. Mütevellîlerdi.

125 Bu İsmâil Efendi, Dursun Bey vakfının mütevellisi olduğundan tevliyet oğullarına verilmişdir. 1210'da Zekeriya Efendi de vefât etmekle tevliyet hissesi birâderlerine verilmişdir.

İsmâil Bey-Çelebi Paşazâde

Amasya a'yânından ve dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından Mehmed Bey bin Çelebi İsmâil Paşa'nın mahdûmudur. Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın ağalarından olup sadâretinde kapıcıbaşı olarak devr-i hidemât etdi. 1175'de Amasya mübâyaacısı olup 1179'da vefât etdi.

İsmâil Ağa-Köprülü el-Hâc

Köprü yeniçerilerinden alemdâr Ali Ağa'nın oğludur. Bu da yeniçeri olup Rumeli muhârebâtında bulunarak Tırnova'da ikâmet etdi. Sonra orada fevkalade **[171]** nüfûz ve teayyün kazanıp Tırnova Voyvadası oldu.

Umûr-ı mâliyede hıdemâtı ve umûr-ı idârede liyâkatı takdîr edilerek kapıcıbaşılık rütbesiyle taltîf edildi. İki yıl kadar Sofya mütesellimi olup 1181 senesi hudûdunda vefât etdi. Gâyet zî-nüfûz ve servet bir kimse idi. Mahdûmu el-Hâc İbrâhim Ağa'dır.

İsmâil Bey-Çûçû Paşazâde

Amasyalı vüzerâdan Çûçû Mustafa Paşazâde el-Hâc Halil Bey'in mahdûmudur. Züamâdan olup muhârebelerde isbât-ı liyâkat ederek 1174 tarihinden i'tibâren birkaç defa Amasya Alaybeyi olup 1182'de vefât etdi. Diğer züamâdan Kuloğlu İsmâil Bey bin Mustafa Bey de Amasya alaybeyi olup 1183'de Rus muhârebesinde rihlet etdi.

İsmâil Ağa-Türk el-Hâc

Gümüşlüdür. Gümüş kazâsında Keçi karyesi halkından bir kimsenin oğludur. Genç iken İstanbul'a gidip Şeyhülharem el-Hâc Ebûbekir Paşa'nın dâiresine girdi. Ba'dehû **[172]** müşârün-ileyhin itimâdını kazanıp vekîl-i harcı, selâm ağası, ba'dehû kethüdâsı olarak devr-i bilâd etdi.

Bu esnâda kapıcıbaşılık rütbesiyle taltîf edilip hayli servet ve yesâra mâlik ve irtihâlinde Gümüş Madeni Emîni ve kazâsı voyvadası olarak vatanına geldi. Maskat-ı re'si olan Keçi köyünde güzel bir câmi-i şerîf yaptırdı. 1184'de vefât etdi.

İsmâil Ağa-Avkatlızâde el-Hâc

Amasyalıdır. Esbak Amasya mütesellimi el-Hâc Mehmed Ağa bin Avkatlı İbrâhim Ağa'nın mahdûmudur. Sadr-ı esbak Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın ağalarından olup Kars Seraskerliğinde dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı verildi.

Sadr-ı müşârün-ileyhin irtihâlinde Amasya'ya gelip ikâmet ederek 1171'de hacıbaşı, 1173'de baş a'yân oldu. Ba'dehû İstanbul'a gidip 1176'da veznedârbaşı olduğu halde 1189 senesi muharreminin on yedisinde vefât etdi. Üsküdar'da medfûndur.

Nüfuz ve servet sâhibi bir hânedân idi. Oğulları **[173]** Mehmed, Ali, Abdülkerîm Ağalardır. Mehmed Ağazâde Hâsekî el-Hâc Mehmed Ağa'dır. El-Hâc Ali Ağa, Beyhân Sultân'ın Baltacılar Kethüdâsı olmuşdu.

İsmâil Efendi-Hacıköylüzâde el-Hâc

Amasya ulemâsından Hacıköylü el-Hâc Halil Efendi'nin mahdûmudur. Ulemâdan Müftüzâde şeyhül-imâre el-Hâc Mehmed Efendi'nin şâkirdân-ı irfânından olup ders-i âm oldu. Hayli müddet tedrîs-i ulûm edib Fethiye Câmii kürsü şeyhi olduğu halde 1191 senesi cumâdelâhiresinin yirmisinde vefât etdi. Âlim, fakîh, vâiz bir zât idi.

İsmâil Kâmil Efendi-Âkifzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya müftüsü ve medâr-ı iftihârı olan Iydîzâde el-Hâc Mustafa Âkif Efendi'nin mahdûmu olup 1128'de Karatay Mahallesi'nde doğdu. Pederinden tahsîl-i maârif edib ders-i âm oldu.

Pederinin irtihâlinde münhâl olan Sultân Bâyezîd-i Sânî Medresesi müderrisliği adem-i kifâyesine binâen Müftüzâde Hâfız **[174]** Abdurrahman Efendi'ye verildi. 1183 senesi rebiülevvelinde Hâfız Abdurrahman Efendi'nin vefâtı üzerine pederinin tilmîz-i hâssı Seküköylüzâde el-Hâc Mehmed Kâşif Efendi'nin himmetiyle Sultân Bâyezîd müderrisi oldu.

1188 senesi recebinde kendisinin hâmisi olan Müftü el-Hâc Mehmed Kâşif Efendi'nin azli ve Bafra'ya i'zâmı üzerine Canikli Vezîr el-Hâc Ali Paşa'nın arz ve inhâsıyla Amasya müftüsü oldu.

Ancak müftî-yi sâbık el-Hâc Mehmed Kâşif Efendi'nin Bafra'da Kadir gecesi salben şehîd edilmesi bunun verdiği fetvânın bir neticesi olduğu meşîhat-ı İslâmiye'ye arz ve ihbâr edilmekle 1189 senesi muharreminin onbeşinde fetvâ ve tedrîsden azliyle İstanbul'a celb edildi.[126]

Orada Eyüp kasabasında ikâmete me'mûr olup 1192 senesi şa'bânında vefât etdi. Ebû Eyyüb Ensârî civârında medfûndur. İlmi kalîl, gurûru fazla idi. Amcası es-Seyyid Abdurrahim Efendi'nin dâmâdı olup mahdûmu es-Seyyid Abdurrahim Efendi ve dâmâdı **[175]** İsmâil Kâmil Efendi fuzalâ ve ricâldendir.[127]

İsmâil Ağa-Rahtuvân

Köprülüdür. Ömer Ağa'nın oğludur. Gençliğinde İstanbul'a gidip Istabl-ı âmire dâiresine girdi. Orada ta'lîm ve terbiye edilip Esbân-ı hâssa-i rahtuvânî oldu. Hayli müddet rahtuvân olup Sultân Mustafa-i Sâlisin cülûsunda Köprü'ye gönderildi.

Sonra Köprü a'yânı olup 1194'de vefât etdi. Derebaşı Mezarlığında medfûndur. Oğulları el-Hâc Ömer, Hasan Ağalardır. Sertüfeng-i şehriyârî Hâfız Hasan Ağazâde İsmâil Efendi Üsküdar'da medfûndur. Ömer Ağazâde İsmâil Paşa'dır.

İsmâil Efendi-Şeyh Müftîzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya Müftüsü Tokatî es-Seyyid eş-Şeyh Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Iydîzâde el-Hâc Âkif Mustafa Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Sultân Bâyezîd Câmii kürsi şeyhi oldu.

1183 senesi rebiülâhirinin on üçüncü günü Amasya **[176]** Müftüsü oldu. On ay kadar iftâdan sonra fetvâ meşreb-i ittikâsına uygun gelmediğinden 1184 senesi saferinin on dördüncü günü isti'fâ edib müftülükten çekildi.

Bundan sonra bir münâsebetle İstanbul'a gidip eş-Şeyh Mehmed Emîn Tokatî Efendi'den inâbe ve ahz-ı hilâfetle avdet etdikde Şeyh Garik Mahallesi'nde hânesinin selâmlığını tekke hâline ifrâğ ederek oranın şeyhi oldu. Âyin-i tarîkat icrâ ederek orada bir ocak uyandırdı. 1196'da dâr-ı kudse irtihâl etdi.

Sulehâ-yı ümmetden, âlim, fakîh, müttakî, âbid vâiz bir şeyh-i âlî meşreb idi. Halkın pek ziyâde teveccüh-i itikâdını kazanmışdı. Mahdûmları es-Seyyid Hüseyin, Mustafa Efendilerdir. Es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendizâde Hâfız es-Seyyid el-Hâc Osmân Efendi de fuzalâdan bir şeyh idi.

İsmâil Ağa-Haseki el-Hâc

Varaylıdır. Zünnunâbâd kazası dâhilinde Varay kasabası kurbinde Şeyhler köyünden Ali Kethüdâ'nın oğludur. Gençliğinde İstanbul'a gidip Enderûn Sarayı'nda Bostancılar Ocağına girdi. **[177]**

---

126 Amasya vâlisi olan Canikli Hacı Ali Paşa her halde Hacı Kâşif Mehmed Efendi'yi sâhib-i terceme fetvâ verse de vermese de idâm edecekti. Cebren bunun fetvâsını almakla maddeten Kâşif Efendi'yi ve ma'nen de İsmâil Kâmil Efendi'yi öldürmüş oldu. Bundan dolayı meşîhat-ı İslâmiye sâhib-i tercemenin azliyle iktifâ etdi.

127 Diğer mahdûmları es-Seyyid Serverî Mehmed, Ferid İbrâhim Efendilerdir.

Orada ta'lîm ve terbiye görüp tefeyyüz ederek Haseki oldu. Hayli müddet Hasekilikle devr-i hidemât edib Bostancıbaşı Gümüşlü el-Hâc Mehmed Ağa'nın 1187'de azli üzerine ma'zûlen Hicâz'a gidip avdetde vatanına geldi.

Şeyhler köyünde güzel bir câmi-i şerîf yaptırıp 1195'de evkâfını tanzîm ederek 1197 senesi evâilinde vefât etdi. Câmii bahçesinde medfûndur. Kerîm, hânedân, fukarâ-perver bir sâhib-i hayır idi.

İsmâil Hâtif Efendi-Kara Müftü el-Hâc

Çorumludur. Dâmâdoğlu Mustafa Efendi bin Ahmed'in mahdûmudur. Amasya'ya gelip Iydîzâde el-Hâc Mustafa Âkif Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek mücâz oldu. Esnâ-yı tahsîlinde Hâce Laz İbrâhim, Çorumlu Müftü es-Seyyid el-Hâc Ali, şeyhü'l-imâre Müftüzâde el-Hâc Mehmed Efendilerden de istifâdeler etdi.

Ders-i âm-ı meşhûr olup Şâh Bula Hâtun Vakfının mütevellîsi Hâfız **[178]** es-Seyyid Mehmed Ağa'nın kerîmesini tezevvûc etdi. 1163'de Sungurlu el-Hâc Mehmed Ağa'nın Amasya'da binâ etdiği Sungurlu Medresesine ilk müderris olup fezâil-i ilmiyesiyle iştihâr etdiğinden 1184 senesi saferinin on dördünde Amasya Müftüsü oldu.

1186 senesi zilhiccesinde azledilip 1189 senesi muharreminin onbeşinde sâniyen Amasya Müftüsü oldu. İki yıl makâmını muhâfaza edib 1191 senesi muharreminin evâhirinde azledildi. 1198 senesi muharreminde sâlisen Amasya Müftüsü olduğu halde şa'bânının on beşinci gecesi dâr-ı bekâya irtihâl etdi.

Fâzıl, usûl-ı fıkıh ve kelâmda mâhir, gâyet fakîh, kâmil, edebiyât ve muhâzarâta vâkıf, şâir, vecîh bir zât idi. Eş'ârı ve emsile-i Fârisiyyesi vardı. Mahdûmları Mehmed, Mes'ûd, Süleyman, es-Seyyid Ahmed, es-Seyyid Mustafa Vâzıh Efendilerdir. Bunlara Kara Müftüzâdeler dendi.

Kayın pederi Hâfız es-Seyyid Mehmed Ağa 1192'de bilâ-veled-i **[179]** zükûr vefât eylediğinden kerîmesinden mütevellîd mahdûmu es-Seyyid Ahmed Efendi Şâh Bula Vakfına mütevellî oldu. 1212'de es-Seyyid Ahmed Efendi de vefât edib diğer mahdûmu es-Seyyid Mustafa Vâzıh Efendi mütevellî oldu. 1237'de Vâzıh Efendi'nin kasr-ı yed ile büyük mahdûmu es-Seyyid Abdurrahman Efendi ve 1247'de bunun da vefâtıyla küçük mahdûmu es-Seyyid Nimetullah Efendi mütevellî oldu.

İsmâil Ağa-Hacı Kadirzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya a'yânından Hâfız el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Mustafa Ağa bin el-Hâc Abdülkâdir Ağa'nın oğludur. Ammizâdesi olup kethüdâ-yı rikâb-ı hümâyun olan el-Hâc Hüseyin Ağa'nın dâiresinde tefeyyüz ederek dergâh-âlî gönüllüsü oldu.

Hacı Hüseyin Ağa'nın 1188'de irtihâli üzerine Amasya'ya avdet etdi. Caniklizâdelerin şiddetini görüp Hicâz'a gitdi. Ba'dehû hacıyân ve a'yân meclislerine a'zâ ve hacıbaşı olup 1200 hudûdunda vefât etdi. Meşâhir-i a'yândan idi. Oğulları es-Seyyid Ali, Ahmed Ağalardır.

İsmâil Efendi-Kâtibzâde el-Hâc

Amasya mahkemesi kâtibi olup 1156'da vefât eden Gümüşlü **[180]** Mehmed Efendi bin İbrâhim'in mahdûmu ve esbak Amasya Müftüsü Kayyımzâde el-Hâc İsmâil Efendi'nin kerîmezâdesidir. İstanbul'da Amasyalı demekle meşhûrdur. Amasya'da Iydîzâde el-Hâc Âkif Mustafa, Taşâbâdî el-Hâc Ahmed Efendilerden mukaddemât-ı ulûmu görüp İstanbul'a gitdi.

Orada allame Yûsufzâde Abdullah Hilmi, Büyük Hâfız Mehmed Efendilerden ve Şam'da eş-Şeyh Mehmed bin Hasan el-Hânefî ve Mekke-i Mükerreme'de eş-Şeyh Ömer bin Ahmed el-Basrî'den ulûm-ı Arabiyye ve akliyye, usûl-i hadîs ve tefsîr ahzederek İstanbul'a avdetle ders-i âm ve 1164 rebiülevvelinde bi'l-imtihân müderris-i benâm oldu.

Fatih Sultân Mehmed Câmii şerîfinde yıllarca tedrîs-i ulûm ederek iki defa talebesine icâzet verdiği esnâda medâris-i mu'tâdeyi devrederek 1193'de Eyüp ve 1198'de Şam Mollası olup 1200 senesi gurre-i ramazânında Medine-i Münevvere kadısı oldu.

Bir buçuk yıl kadar Medine-i Münevvere'de icrâ-yı hükûmet-i şer'iyye edib 1201 senesi zilhiccesinde orada dârü'l-kudse **[181]** irtihâl etdi. Bakî'de medfûndur.

Meşâhir-i fuzalâdan âlim, muhakkik, muhaddis müfessir, her ulûmda mâhir bir zât olduğu İbn Âbidin merhûmun "Kitâbü's-Sebet"inde muharrerdir. Bilâd-ı Şâmiye ve Hicâz'da pek çok telâmizesi vardı. İbn Âbidin cümle-i telâmizesinden olup silsile-i ilmiyesini kitâbında tafsîl etmişdir.

Mahdûmu Feyzullah Efendi de bade't-tahsîl 1200 senesi rüûs imtihânını kazanıp müderris oldu. Tedrîs-i ulûm esnâsında devr-i medâris ederek Mûsıle-i Sahn'a kadar geldiği halde 1214'de vefât etdi. Bu da fuzalâdan idi.

İsmâil Efendi-Emîr İmâmzâde Hâfız es-Seyyid

Sultân Bâyezîd Câmii imâmı es-Seyyid el-Hâc Halil bin Emîr İmâm Abdüllatîf Efendi bin el-Hâc Halil Efendi'nin mahdûmudur. Hıfz-ı Kur'ân ve tahsîl-i ulûm etdikden sonra 1196 ramazânınında pederinin şehâdeti üzerine Sultân Bâyezîd imâmı olduğu halde 1202 senesi şevvâlinde vefât etdi. Âlim, sesi güzel, sâlih bir zât idi. **[182]**

Oğulları es-Seyyid Ebûbekir, Abdülhalîm, Abdülehad Efendilerdir. Es-Seyyid Ebûbekir Efendi 1203 saferinde ve es-Seyyid Abdülehad Efendi de bundan birkaç ay sonra vefât edib es-Seyyid Abdülehad Efendizâde es-Seyyid İsmâil Efendi'dir.

İsmâil Efendi-Müderris es-Seyyid

Amasyalı es-Seyyid Hüseyin'in mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm etdikden sonra ders-i âm oldu. Hayli müddet tedrîs ile iştiğâl edib 1199'da Mehmed Paşa Câmii ittisâlindeki Fatıma Hâtun Medresesine müderris olduğu halde 1203 senesi cumâdelûlâsının üçüncü günü vefât etdi. Âlim, kâmil, vâiz bir zât idi.

İsmâil Efendi-Amasyalızâde

Amasyalıdır. Tercemesi geçen Baltacılar Kethüdâsı Amasyalı el-Hâc İbrâhim Ağa'nın mahdûmudur. Amasya'da tevellüd edib küçük yaşında pederiyle İstanbul'a geldi. Mâliye Mektubî Kalemi'ne girdi. Orada tefeyyüz ederek ser-halîfe oldu.

Halîfelikte uzun müddet kalıp Amasya'da Saz Mâlikânesi mukâtaasını iltizâm ederek imrâr-ı hayât etdiği esnâda 1197'de Dârüssaâde Ağası olan İdrisî Ağa'ya intisâb etdi. 1200 senesi muharreminde bâ-rütbe-i Hâcegânî def'aten defterdâr-ı şıkk-ı evvel olarak mahsûd-ı akrân oldu.

1200 senesi rebîülevvelinde sadr-ı a'zam olan Koca Yûsuf Paşa'yı kendisinden memnun edemediğinden onun **[183]** ibrâmı üzerine sene-i mezbûre şevvâlinin yirmi sekizinde azledildi. Ancak bunun azli, Dârüssaâde Ağası İdris Ağa'nın nüfûzuna dokunduğundan 1201 senesi rebiülevvelinin sekizinde Rikâb-ı Hümâyun Defterdârı oldu.

1202 senesi şevvâlinde yine azledildiyse de zilhiccesinde Amasyalı es-Seyyid Mustafa Paşa Rikâb-ı Hümâyun Kâim-makâmı olarak İstanbul'a vürûdundan sonra 1203 senesi cumâdelûlâsında sâniyen Rikâb-ı Hümâyun Defterdârı olduğu halde ramazânında vefât etdi.

Kâtib, muhâsib, mukdim bir zât idi. Mahdûmları el-Hâc İbrâhim Reşid, Mehmed Efendilerdir. Müşârün-ileyhin kitâbeti derecesini ve Amasyalı olduğunu göstermek üzere Ayasofya mahzen-i evrâkında bulunup Amasyalı Çiğdem Beyzâde Hâfız es-Seyyid Mehmed Ağa'yı Anadolu Vâlisi Vezîr es-Seyyid Ali Paşa'ya tavsiye için yazdığı şu mektubu derc edildi:

"Veli nîmetim Efendim.

Mukaddemce dâire-i mekârim fâhire-i kerîmânelerine âsûde ve ni'am-ı celîleleriyle mütena'im olarak deavât-ı hayriyet ifâde-i destûrîlerini tezkâr ve ifâde-i **[184]** bezl-i cell-i

miknet edib hakkında enzâr-ı rahîmâneleri nâşirü'l-envâr buyrulmak istid'âsıyla esbâl-i hâk-i pây kılınan bîrûn ağavâtından Hâfız Seyyid Mehmed Ağa[128] kullarının sığar-i sinninden berû etvâr ve ahvâl-i hamîdeti'l-hısâli derece-i evliyâullâha resîde ve sıdk ve istikâmeti tavsîfden baîde olup sadr-ı esbak Moldovânî Mehmed Paşa'nın ber-eyyâm-ı cümle-i mülkü ve ba'dehû yine sadr-ı esbak merhûm Şâhin Ali Paşa'nın nazar-kerde ve harem kethüdâsı ve mahdûmu müteveffâ Atâullah Paşa'nın lalası ve kapıcılar kethüdâsı olmak mülâbeseleri ile ömrü vüzerâ-yı izâm hazerâtı dâirelerinde herem-resîde ve bu takrîb-i kâr-âgâhî ve umûr-ı âşinâ bir bendeleri olduğundan fazla hem hemşehrî ve hem kapı yoldaşı ve hem mücerreb ve mu'temed çâkeri olmağla haline çesbân ve emr-i ulüvvi'ş-şânlarının icrâsı me'mûl kılınacak mehâmda istihdâmıyla terfiye hâline merhamet buyurulması ihtârı ta'cîz-i âcizâneme bâdî olmuşdur.

Hak âlim ve dânâdır ki mû'mâ-ileyhin muîn-i sulehâ ve emr-i Bârî'nin icrâsında vücûd ifnâ eder olduğu meczûmum ve sâik-i takdîr-i Rabbâniyy-i ızdırâba giriftâriyetle şâyeste-i merhamet ve âtıfet olduğu mâ'lûmum olmasa ta'rîf ve tavsiyesine **[185]** adem-i mübâderet edeceğim karîn-i ilm-i re'fet ve şefkat şumûlleri buyuruldukda iyâl ve evlâdı ve ahvâl-i pûr-melâli ve niyâz-ı kemterâneme müsâadeleri der-kârıyla âmmeye mebzûl bahr-ı şefkât ve merhametleri mûmâ-ileyhin hakkında dahi cârî ve sârî buyurulup refâh-ı hâline inâyet ve merhamet buyurulmak bâbında ihsân-ı hazret-i merâhim-şân velîyyü-n-nîmet efendimindir. Bende-i atebe-i İsmâil."[129]

İsmâil Ağa-Tabutcuoğlu el-Hâc

Amasya Serdârı el-Hâc Osmân Ağa'nın oğludur. Birinci bölükde mukayyed yeniçeri olup 1175'den i'tibâren beş defa Amasya Serdârı, Rus muhâberâtında cansiperâne hizmetle Turnacıbaşı oldu.

1198'de hâciyân ve 1201'de a'yân meclislerine a'zâ olduğu halde 1204 senesi evâsıtında vefât etdi. Umûrunda mukdim, şecî', zâbit bir kimse idi. Mahdûmu el-Hâc Osmân Ağa da yeniçeri zâbitânındandır.

İsmâil Ağa-Kapancızâde el-Hâc

Amasya eşrâfından tercemesi yazılan Kapancı el-Hâc Ahmed Ağa'nın oğludur. Pederinin irtihâlinde nüfûz ve i'tibârına **[186]** binâen mukâtaât iltizâmlarına girişti.

1186'da Amasya Mutasarrıfı olan Canikli Hacı Ali Paşa'ya intisâb ederek Gözdaşoğullarıyla teşrîk-i mesâî edib hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ oldu. Bu yüzden düçâr-ı nefy ü tağrîb olup 1206'da Gözdaşoğullarının i'dâmında zehre-çâk olarak vefât etdi. Nüfûz ve yesâr sâhibi idi. Oğulları Hâfız Hasan, Hüseyin, Süleyman Ağalardır.

İsmâil Efendi-Kilisli el-Hâc

Mukaddimât-ı ulûmu vatanında görüp Amasya'ya geldikte allâme-i zaman Ürgüplü el-Hâc Ahmed Efendi'nin halka-i tedrîsine muvâzabet ederek ikmâl-i tahsîl etdi. Ba'dehû ders-i âm olup otuz yıldan ziyâde tedrîs ve neşr-i ulûma bezl-i himmet eyledi.

Türedizâde el-Hâc Süleyman Ağa'nın Narlıbahçe ittisâlinde binâ etdiği Medrese-i Süleymaniye müderrisi olduğu halde 1207'de Hicâz'a gidip Mekke-i Mükerreme'de zilhicce evâsıtında vefât etdi. Âlim, ulûm-ı şer'iyyede **[187]** mâhir, vâiz, sâlih bir zât olduğu "Kitâbü'l-Mecmu"da muharrerdir. Mahdûmları Ahmed, Mehmed Efendilerdir. El-Hâc Ahmed Efendi Kilislioğlu demekle meşhûr olup 1258'de vefât etdi.

---

128 Meşhûr Çiğdem Beyzâde Hâfız Seyyid Mehmed Paşa'dır

129 Mührü aynen bu şekil üzre müressem görüldü.

İsmâil Efendi-Karamânî es-Seyyid eş-Şeyh

Lârendelidir. Karamanlı Mehmed'in oğludur. Amasya'da Tokatlızâde eş-Şeyh es-Seyyid İsmâil Efendi'nin vesâir ulemânın halka-i tedrîsâtında ikmâl-i tahsîl edib bir müddet ders-i âm olarak ders okuttu.

Ba'dehû Lâdik'e gidip orada tavattun ve tedrîs-i ulûma devâm edib 1201 senesi şevvâlinde es-Seyyid Hüseyin Çelebi Zâviyesi şeyhi es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi'nin vefâtına binâen zâviye-i mezbûre şeyhi oldu. Birkaç yıl da Lâdik Müftüsü olup 1208 senesi rebiülevvelinin on sekizinde vefât etdi.

Meşâhir-i ulemâdan sâlih, müteşerrî, vâiz bir şeyh idi. Mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Mehmed Emîn Efendi yerine şeyh olup 1259 senesi cumâdelâhiresinde vefât etdi. Bunun hafîdi es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi bin es-Seyyid İsmâil Efendi de şeyh olmuşdur.

İsmâil Ağ- Helvacıoğlu Hasekî el-Hâc

[188] Amasya a'yânından olup tercemesi yukarıda yazılan Helvacı el-Hâc İsmâil Ağazâde el-Hâc Abdüllatîf Ağa'nın mahdûmudur. Gençliğinde İstanbul'a gidip Sarây-ı Enderûn'da Bostancılar Ocağına girdi.

Orada ta'lim ve terbiye görüp tefeyyüz ederek Bostancılar Kethüdâsı, buradan Haseki olup Bostancı zâbitânı erkânından oldu. Fakat Bostancıbaşı Ömer Ağa'nın siâyesiyle 1188'de Amasya'ya gönderildi. Ba'dehû Rus muhârebâtında celâdet ve liyâkati görülmekle kapıcıbaşı olup 1210 hudûdunda vefât etdi. Oğlu yeniçeri çavûşânından Halil Ağa'dır.

İsmâil Ağa-Mirzazâde el-Hâc

Amasyalıdır. Esbak Amasya mütesellimi Zanalı Mirza Ağa'nın oğludur. Sadr-ı esbak Muhsinzâde Mehmed Paşa dâiresinde bulunarak ağalarından ve sadâretinde kapıcılar kethüdâsı ve ba'dehû kapıcıbaşı olarak devr-i hidemât etdi. **[189]**

1205'de Amasya'da bulunarak meclis-i a'yân a'zası olduğu halde 1211'de vefât etdi. Meşâhir-i a'yândan idi. Birâderi el-Hâc İbrâhim Ağa da meşâhir-i a'yândan olup mahdûmu Abdülkadir Efendi hâcegân-ı dîvândandır.

İsmâil Ağa-Pelîdoğlu el-Hâc

Amasyalıdır. Tokatlı Resul Efendi ahfâdından ve Üçler Mahallesi eşrâfından el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Osmân Ağa'nın oğludur. Canikli Hacı Ali Paşa'nın ağalarından olup oğlu Mikdâd Ahmed Paşa'nın ve ba'dehû diğer oğlu Battal Hüseyin Paşa'nın silahdâr kethüdâları oldu.

Otuz yıl kadar bu hânedâna hizmet edib hayli servet ve yesâr edindi. Dergâh-ı âlî kapıcıbaşlığı rütbesini aldı. Fakat 1213'de efendisinin Rusya'dan avdetinde ihtiyâr-ı tekâüd edib 1216 senesi evâhirinde vefât etdi. Amasya a'yânından idi.

Mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Ali Ağa'dır. Bu sülâleden es-Seyyid Mehmed Ağa bin es-Seyyid Osmân Ağa bin es-Seyyid Eyyüb Ağa 1305'de **[190]** vefât etdi. Kayın pederimdir. Bunun ammizâdesi el-Hâc Ahmed Ağa bin Mehmed Ağa bin Eyyüb Ağa 1311'de ve Muallim Eyyüb Efendi bin Osmân Ağa da 1324'de vefât etmişdir. Hacı Ahmed Ağazâde Mehmed Şükrü Efendi ber-hayât idi.

İsmâil Efendi-Koca Vâiz el-Hâc

Köprülüdür. Ömer mahdûmu olup Amasya'da muhakkik Ürgüplü el-Hâc Ahmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib Köprü'de ders-i âm ve Orta Câmii vâizi oldu. Otuz yıldan ziyâde tedrîs ve ifâde, vaaz ve nasîhatla imrâr-ı hayât edib 1222 senesinde vefât etdi.

Meşâhir-i ulemâdan fakîh, müteşerrî, sâlih, vâiz bir zât idi. Oğulları Mehmed, Abdurrahman Efendiler, yerine Orta Câmii vâizi olup Mehmed Efendi 1241'de vefât etmişdir. Bunlar da ulemâdan idiler.

İsmâil Efendi-Koyunzâde el-Hâc

Hacıköylüdür. Derviş Mehmed bin Abdullah mahdûmu olup Amasya'da Allâme Ürgüplü el-Hâc Ahmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek Hacıköyü'ne avdetle ders-i âm **[191]** oldu. Fazl ve irfânıyla, hüsn-i ahlâkıyla kendisini halka tanıttığından 1210 senesinde Gümüş Müftüsü olup mükerreren azil ve nasb edilerek makâmını muhâfaza etdi.

1218'de Koyunoğlu Bahçesi yerine bir câmi-i şerîf, medrese ve yanında mekteb binâ ederek medresesi müderrisi, câmi-i şerîfinin imâmı ve hatîbi oldu. 1219'da fetvâdan azil edildiyse de 1221'de rabian müftü olduğu halde 1224 senesi zilka'desinde vefât etdi.

Meşâhir-i fukahâdan, âbid, müttakî, servet ve yesârını hayrâtına vakıf ve bezletmiş eshıyâdan idi. Şâyân-ı hayretdir ki bazen eşhâs-ı leîme tarafından nâ-şenîde istinâdât ile kendi câmii ve medresesi imâmet ve hitâbet ve tedrîsinden azline bâdî oldukları sonradan tahkîkât ile anlaşıldığından yine mevkiine iâde ve şâkîleri te'dîb edildi.

Sinn-i âlîleri yetmiş dördü mütecâvizdi. Câmii hazîresinde medfûndur. Mahdûmları Hâfız İbrâhim, Osmân Efendilerdi. Hâfız İbrâhim Efendi, medresesi müderrisi ve Hâfız Osmân Efendi de câmii imâm ve hatîbi oldu. **[192]**

İsmâil Efendi-İğnepazârîzâde eş-Şeyh

Amasyalıdır. Üsküdar'da Selâmî Efendi Tekkesi şeyhi İğnepazarlı Mehmed Efendi bin Ahmed bin Resûl'ün ikinci mahdûmudur. Amasya'da doğdu. Pederiyle beraber İstanbul'a gidip tahsîl-i ulûm ederek pederinden münîb ve 1225'de vefât eden birâderi eş-Şeyh Ahmed Efendi'nin yerine Selâmi Efendi Tekkesi şeyhi oldu.

Üç yıl kadar icrâ-yı meşîhat ve ifâ-yı âyin-i tarîkat edib 1228 senesi cumâdelâhiresinde vefât etdi. Âlim, sâlih, zâhid bir zât idi. Tekkenin mezârlığında peder ve birâderi nezdinde medfûndur.

İsmâil Efendi-Bayrâm Alizâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya'nın Pervâne Bey Mahallesi eşrâfından es-Seyyid Ali Rıza Efendi bin el-Hâc İsmâil Efendi'nin mahdûmudur. Pederinin hayâtında biraz tahsîl-i ilm-i ma'rifet edib hacıyân ve a'yân meclislerine a'zâ olduğu halde 1233 hudûdunda vefât etdi. Eşrâf-ı memleketten, hânedân bir zât idi. Evlâdı vardır. **[193]**

İsmâil Ağa-Kurşun Koroğlu

Amasya'nın Şamice Mahallesi'nde câmii olan Serdengeçti ağası el-Hâc Halil Ağa bin Osmân Ağa'nın oğludur. Pederinin hayâtında Rus ve Mısır muhârebâtında bulunarak Serdengeçtiler ağası, mükerreren Amasya serdârı olup 1234'de vefât etdi. Buna Otuz bir denirdi. Cesûr, zâbit bir kimse idi.

İsmâil Ağa -Taşçıoğlu es-Seyyid Alemdâr

Amasya yeniçerilerinden Ömer'in oğludur. Bu da muhârebelerde ibrâz-ı liyâkat ederek alemdâr, bir müddet kır serdârı ve ba'dehû Amasya serdârı olup 1237 senesi hilâlinde vefât etdi. Bu da yeniçeri eşrâfından bir zâbit idi.

İsmâil Ağa-Mühürdâr el-Hâc

Amasyalıdır. Yeniçeri a'yânından Bektaşoğlu el-Hâc Mehmed Ağa'nın küçük mahdûmudur. Amasyalı Ocak İmâmızâde Vezîr es-Seyyid Mustafa Paşa'nın dâiresinde tefeyyüz ederek çukadârı oldu. Bunun tekâüde sevkinde Zühdü İsmâil Paşa'ya hizmet etdi.

[194] Bunun da vefâtında hemşehrîlerinden Çelebi Mustafa Paşa'ya intisâb edib sadâretinde mühürdârı olarak kesb-i ma'rifet etdi. Ba'dehû kapıcıbaşı olarak efendisiyle devr-i bilâd edib Üsküdar'da ikâmet etdiği esnâda 1238 senesi recebinin ikinci günü vefât eyledi. Üsküdar'da medfûndur.

İsmâil Efendi-Müfessir el-Hâc

Merzifonludur. Mehmed Efendi'nin mahdûmu olup müfessir-i meşhûr Abdü'n-nebî Nâbî, Abdullah Vecîh Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Dârü's-selâm Mahallesi'nde ikâmet ve Sultân Bâyezîd Câmiinde tedrîs-i ulûma muvâzabet etdi.

1204'de Kâşifiyye müderrisi olarak ba'de'l-icâze Çeribaşı Câmii şerîfinde "Tefsîr-i Beyzâvî" tedrîsine mübâşeret edib yıllarca okuttu. 1224'de medreseden haksız yere azledildiyse de 1225'de sâniyen müderris olup 1229'da yine ref' edildi.

Bu gibi tebeddülâta bakmayıp "Beyzâvî" tedrîsine devam etdi. **[195]** Ancak 1232'de cereyân eden Yeniçeri-Talebe vak'asına karışdığı söylenmekle 1233'de Mustafa Vâzıh Efendiyle beraber Limni'ye gönderildi. 1234 senesi evâilinde avdet etdi.

Yine dersine devam ederek hüsn-i beyânı sâyesinde talebesi ve cemâat-ı müstemiası çoğaldığından Sultân Bâyezîd Câmiinde "Tefsîr-i Beyzâvî" tedrîsine devam edib 1237 senesi recebinde hatme ve icâzete muvaffak olarak be-nâm oldu.

Hayfâ ki, 1239'da cereyân eden ikinci Yeniçeri-Talebe vak'asına yine karışdığı anlaşılmakla birçok rüfekâsıyla beraber Sivas'a kaldırıldı. Üç mâh sonra avdet edib 1240 senesi muharreminde üçüncü Yeniçeri-Talebe vak'asında şehîden vefât etdi.

Âlim, fâzıl, ulûm-ı şer'iyyede mütebahhir, fakîh, müfessir, muhaddis, hüsn-i beyâna muvaffak, gâyet müteşerrî, mutasallib, hadîdü'l-mizâc bir zât idi. Hânesi garbında vâki' mezâristânın köşesinde medfûndur. Mahdûmu Sâdullah Efendi ulemâdan ve bunun mahdûmu Abdülhalîm Ağa **[196]** mazınneden bir meczûb-ı nakş olup 1325 senesi zilka'desinin yirmi dördüncü Pazarertesi günü dâr-ı kudse irtihâl etdi.

İsmâil Ağa-Kurşunluoğlu

Amasyalıdır. Receb Mahallesi a'yânından ve esbak Amasya kethüdâyeri iken 1099'da vefât eden Kurşunlu Ali Ağa ahfâdından Amasya serdârı el-Hâc Ali Ağa bin Haseki Mehmed Ağa bin İsmâil Ağa bin Kurşunlu Ali Ağa'nın oğludur. Altıncı demekle meşhûr idi.

Pederinin hayâtında yeniçeri olup Rus muhârebelerinde ibrâz-ı liyâkatla 1218'de Amasya serdârı, 1224'de serdengeçtiler ağası olarak Rus harbine gitdi. Yine ibrâz-ı şecâat ederek Turnacıbaşılık rütbesiyle taltîf edildi.

1227'de Amasyalı Hacı Bakî oğlu Halil Hamîd Ağa'nın Yeniçeri Ağalığında İstanbul'da ağa kapısına yerleşip kesb-i kıdem ederek kethüdâyeri, 1236'da Zağarcıbaşı, 1237 senesi cumâdelûlâsı selhinde kul kethüdâsı ve şevvâlinin yedisinde yeniçeri ağası oldu. **[197]**

Üç aydan ziyâdece ağalık edib 1238 senesi muharreminin yirmi üçüncü günü azledildi. Kadıköyü'nde sahîlhânesinde mukîm olup 1241 senesi şevvâlinde Bâb-ı Âlî'den kendisine Seraskerlik arz olunmuşdu.

Sultân Mahmûd-ı sânî bu arzı kabûl etmediğinden başka Yeniçeri Ocağının ilgâsı akîbinde Kütahya'ya nefyedilip orada 1242 senesi rebiülâhirinde i'dâm edildi. Pek cesûr, zâbit, muktedîr bir zât idi. İktidârı Sultân Mahmûd'u ürküttü.

Mahdûmlarından Ali Ağa Ocak ağalarından olup pederinin nefyi esnâsında maktûlen vefât etdi. Diğer oğlu Mahmûd Ağa Üsküdar'da bir müddet ihtifâ ederek sonra gece kaçıp Amasya'ya can atdı. Afv-ı umûmîde meydana çıktı. Bunun oğlu Ali Ağa'dır. Bunun oğlu İsmâil Ağa İstanbul'da yakın vakitlere kadar ber-hayât idi.

İsmâil Efendi-Fazlızâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya Mahkemesi başkâtibi es-Seyyid Feyzullah Efendi bin el-Hâc İsmâil **[198]** Efendi'nin mahdûmudur. Ulemâdan bir müddet okudu. Tahsîl-i ilim ve ma'rifet edib iltizâm işleriyle iştigâl etdi. Bir müddet de mahkeme başkâtibi olup Meclis-i a'yân a'zâlığında bulundu.

Fakat Yeniçeri vak'alarında tarafdârlığı görüldüğünden azledilip 1243'de meclis a'zâsı olduğu halde 1244 senesi evâilinde vefât etdi. Kâtib, sâhib-i nüfûz ve servet bir kimse idi.

İsmâil Efendi-Rahtuvânzâde

Köprülüdür. Sertüfengi-i şehriyârî Köprülü el-Hâc Hâfız Hasan Ağa bin İsmâil Ağa'nın mahdûmudur. İstanbul'da tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve 1231'de bi'l-imtihân müderris oldu. Sâniye-i Süleymaniye müderrisi olduğu halde 1248'de vefât etdi. Kibâr-ı müderrisînden âlim, kâmil idi. Üsküdar'da medfûndur.

İsmâil Efendi-Kürelizâde

Köprülüdür. Oranın ulemâsından Küreli el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Bir müddet ilim ve ma'rifet tahsîl edib nâhiyeler niyâbetinde kesb-i servet ederek **[199]** a'yân sırasına girdi. İbtidâ Hacı Paşazâdelerle sonra Danacıoğullarıyla nüfûz yarışlarında bulunarak Köprü a'yânlığını elde edib 1151 senesi hilâlinde vefât etdi. Müdebbir, zî-nüfûz, hânedan idi. Oğlu a'yândan el-Hâc Mehmed Efendi'dir.

İsmâil Efendi-Mirzâ Şeyhzâde eş-Şeyh

Amasya'nın Şamlılar Mahallesi'nde Mirzâ Tekkesi şeyhi el-Hâc Mustafa Efendi bin Mirza Yûsuf el-Buhârî mahdûmudur. Ulemâdan ulûm-i Arabiyye ve şer'iyyeyi ve pederinden maârif-i sûfiyyeyi ahz edib pederinin irtihâlinde mezkûr tekke şeyhi oldu.

Otuz yıldan ziyâde âyin-i tarîkatı icrâ ve merâsim-i ibâdeti ifâ ederek 1253 hudûdunda vefât etdi. Sâlih, âbid, bir şeyh-i âlim idi. Kibâr-ı meşâyihden addolunurdu. Mahdûmu Turâbî Mustafa Efendi de meşâyihdendir.

İsmâil Hakkı Ağa-Geygellioğlu el-Hâc

Amasya'nın Temennâ Mahallesi eşrâfından Hüsâmeddîn Temennâyî vakfı mütevellîsi **[200]** Hacı Hasan Ağa'nın mahdûmudur. Pederinin 1231'de vefâtı üzerine Hüsâmeddîn Temennâyî vakfına mütevellî, ba'dehû amcası Hakkı İsmâil Paşa'nın Sivas vâliliğinde Amasya a'yânı, ba'dehû Amasya mütesellimi oldu.

Ba'dehû ba'zı hidemât-ı mîriyyede istihdâm edilerek dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından olup 1255'de vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Saîd Efendi'dir. Bunun kerîmesini Saçlı el-Hâc Mahmûd Efendi birâderzâdesi Osmân Efendi tezevvüc edib hafîdi Mîrlivâ Hakkı İsmâil Paşa'dır.

İsmâil Efendi-Müftizâde el-Hâc

Niksarlıdır. Oranın müftüsü el-Hâc Ali Efendi bin Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Pederi küçük yaşında vefât eylediğinden amcasıyla Amasya'ya gelip fâzıl-ı meşhûr Şeyhzâde es-Seyyid el-Hâc Abdullah Vecîh Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl etdi.

Ders-i âm olduğu esnâda üstâz-ı müşârün-ileyhin dâmâdı ve irtihâlinde inhilâl eden Ayas Ağa Medresesi müderrisi olarak fevkalâde iştihâr etdi. Üstâdının **[201]** mevki-i müstesnâsını tutdu. Akrân ve emsâlinin inkırâzıyla riyâset-i ulemâyı fazl ve irfânıyla ihrâz etdi.

Birkaç defa Amasya müftülüğüne nasbı mukarrer olduğu halde her defasında vâki' olan teklifi reddedip tedrîs ve ifâdeden fâriğ olmadı. Gümüşlüzâde câmi-i şerîfinde "Beyzâvî Tefsîri"ni tedrîs ederek 1257 senesi cumâdelâhiresinde dâr-ı naîme irtihâl etdi. Gâyet fâzıl,

fakîh, muhakkik, ulûm-i akliyye ve nakliyyede mâhir, vâiz, müfessir, sâlih, zâhid bir zât-ı kerîm idi. Kemâl-i ittikâsından mu'tekad-ı enâm olup halk enfâs-ı şerîfesinden istişfâ ederdi.

İsmâil Efendi-Kabasakal el-Hâc

Amasya'da Şeyhü'l-esnâf demekle meşhûr Şeyhzâde es-Seyyid Halil Efendi bin es-Seyyid eş-Şeyh İbrâhim Efendi'nin mahdûmudur. Bade't-tahsîl ders-i âm olup cevâmi'-i şerîfede vâaz ve nasîhatla iştigâl ederek İbadullah Câmii kürsî şeyhi oldu.

1239'da vefât eden birâderi Şeyhü'l-esnâf Hâfız Mehmed Efendi'nin yerine esnâf şeyhi de olup iştihâr etdi. **[202]** On yıl kadar hüccâcın azîmet ve avdetinde esnâfın cem'iyyet ve ziyâfetinde duâhân olup 1258'de vefât etdi. Hüsn-i beyâna mâlik ulemâdan idi. Mahdûmu es-Seyyid Halil Efendi'dir. Bunun mahdûmu kudâtdan Seyyid İbrâhim Edhem Efendi ve bunun mahdûmu esbak adliye nâzırı İsmâil Sıdkı Bey'dir.

İsmâil Efendi- Nakşbendi Şeyhi

Akşehirlidir. Ahmed'in mahdûmu olup berâ-yı tahsîl Amasya'ya geldi. Şeyhzâde Abdullah Vecîh Efendi'nin halka-i tedrîsinde kesb-i fezâil-i ilmiyye ederek üstâdının pederi olan eş-Şeyh Hasan Sinânî Efendi'nin hulefâsından eş-Şeyh Osmân Efendi'ye mürîd ve ders-i âm oldu.

Bir tarafdan Ya'kub Paşa Câmi-i şerîfinde vaaz ve nasîhat ederek halkı tenvîr ve diğer taraftan tarîk-i müstakîme irşâd etdi. 1247'de şeyhi Osmân Efendi'nin irtihâline binâen Çevikçe Tekkesi şeyhi oldu.

1253'de Sivas vâlisi Çerkes Hâfız Mehmed Paşa Serasker olarak Nizip harbine giderken Amasya Müftüsü Kabartalı Mehmed Efendi ile bunu beraber götürüp duâsından **[203]** istimdâd etdi. 1255'de mağlûbâne avdet edib 1259'da dâr-ı bekâya rihlet eyledi.

Meşâhir-i ulemâdan sâlih, müttakî, zâhid, gâyet müteşerrî, vâiz, nefesi müessir olarak i'tikâd edilirdi. Halk enfâs-ı tayyibesinden istişfâya koşardı. Şeyhinin yanında medfûndur.

İsmâil Paşa-Köprülüzâde

Köprülüdür. Amasya civârında Köprü kazâsından ve sipâhi meşâhirinden Köprülü Ömer Ağa'nın mahdûmudur. Bu da sipâhi iken İstanbul'da Yeniçeri ocağının ilgâsını müteâkib açılan Nizâm Ocağında süvâri mülâzımı oldu.[130]

Ba'dehû terakkîyâta mazhar olarak 1247'de binbaşı, 1250'de kâim-makâm, 1253'de süvarî mîr-âlâyı ve 1256'da mîrlivâ olup Anadolu ordusu erkânından olduğu halde 1261'de vefât etdi. Köprülü Rahtuvân İsmâil Ağazâde sipâhiler kethüdâsı Ömer Ağa'nın mahdûmu olduğu anlaşıldı. **[204]**

İsmâil Efendi-Dîvân Efendisi el-Hâc

Amasyalıdır. Ebuloğlu demekle meşhûr Mehmed Ağa bin İbrâhim Ağa bin Ebû'l-Kâsım Efendi hafîdi el-Hâc Mehmed Ağa bin İsmâil'in mahdûmudur. Bu da Ebuloğlu demekle meşhûr olub hattât-ı meşhûr Maydonozcuzâde İbrâhim Zühdü Efendi'den hutût-ı mütenevviayı öğrendi.

Ba'dehû bir tarafdan ta'lîm-i hât edib diğer tarafdan mâliye kâtibi olarak iştihâr etdi. 1238'de dîvân efendisi olup Amasya mutasarrıf ve mütesellimlerinin umûr-ı tahrîriyyesini idâre ederek mütesellimlere müsteşârlık eylerdi.

1254'de Birinci Doktor Vak'asında azledilip 1256'da sâniyen dîvân efendisi oldu. 1262'de İkinci Doktor Vak'asında ihtifâ edib 1263 senesi evâilinde vefât eyledi. Âkil,

130 İstanbul'da "Süvârî Defteri"nde kendisi İsmâil Ömer Köprü ve 1244'de Mülâzım Ağa-yı yemîn Köprülüzâde İsmâil Ağa görüldü. Pederi Sipâhiler Kethüdâsı Hâfız Ömer Ağa, Sertüfeng-i Şehriyârî Köprülü Hâfız Hasan Ağa bin Rahtuvân İsmâil Ağa'nın birâderi olduğu anlaşıldı.

müdebbir, maârif-âşinâ, kâtib ve hattât-ı meşhûr idi. Yazıları hayli zaman elden ele gezerdi. Yazılarında İsmâil bin Mehmed el-Amâsî diye imzâ kordu. **[205]**

İsmâil Sirâceddîn Efendi-Şirvânî eş-Şeyh el-Hâc

Şirvân eyaletinde Şamahı kazâsı dâhilinde Kürdemîr karyesinden Mehmed bin Abdülhamîd bin Ahmed mahdûmudur. 1197'de Kürdemîr'de doğdu. Küçük yaşında Şamahı'ya gelip Kâdı Baba Mehmed Efendi'nin telâmizesinden Mehmed Nuri Efendi'nin halka-i tedrîsinde "Câmî"ye kadar okudu.

1215'de Erzincan'a azîmetle fuzalâdan Evliyâzâde Abdurrahman Efendi'den beş yıl kadar ders okudu. Bundan ikmâl-i tahsîl ederek icâzetnâme alıp Tokat'a geldi. Ramazânı burada geçirdikden sonra Burdur'a azîmet ve 1221'de Şirvân'a avdet etdi.

Şamahı'da tedrîs-i ulûma ibtidâr edib altı yıl kadar ders okuttu. 1227'de Hicâz'a gidip avdetde İstanbul'a geldi. Üç ay sonra Abdullah Dehlevî Hazretlerinin nezdine gitmek üzere Basra'ya gitdi. Burada hazret-i müşârün-ileyhin işâretiyle halîfesi olan eş-Şeyh Ziyâeddîn Hâlid Nakşibendî âsitânesine tahvîl-i azîmet ederek 1228'de **[206]** Bağdat'a vardı.

On ay kadar orada Hazret-i Halid Nakşibendî'nin riyâzâthânesinde tekmîl-i tarîkat ve ahz-ı hilâfet edib 1229'da Şirvân'a avdet ve Şamaha'da ikâmetle tedrîs ve irşâd-ı halka mübâşeret etdi. Bu esnâda teehhül edib talebe ve mürîdânı Ruslara korku verecek bir miktâra bâliğ oldu.

1240'da Şirvân'ı istilâ eden Ruslar'ın mezâlimine karşı kıyâm eden meşâyih-i kirâmdan Gâzi Mehmed Efendi'ye diğer meşâyihden Ahmed Efendi ile beraber iltihâk ederek Gâzi-i müşârün-ileyhin kumândası altında Ruslarla harb etdi. Alâ-rivâyetin yirmi bin mürîdi vardı.

1241'de Şeyh Ahmed Efendi, Rusları fevkalâde tazyîk ve tehdîd edecek bir vaziyet aldığından bunu harben tutup haps ederek tahliyesini Şeyh Ahmed Efendi'nin teslîm-i nefs etmesine ta'lîk etmişlerdi. 1242'de Şeyh Ahmed Efendi en ziyâde sevdiği sâhib-i tercemeyi kurtarmak için kendisini Ruslara teslîm **[207]** eylediğinden tahliyesi akîbinde âilesiyle beraber Şamaha'dan kalkıp Ahıska'ya geldi. Bura da Rusların istilâsına ma'rûz olduğundan kalkıp 1242 senesi zilhiccesinde Amasya'ya geldi. Muvakkaten Sarâchâne Medresesi'ne yerleştirildi.

1243'de a'yândan mütesellim Fazlızâde es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi'nin kadirşinâsâne himmetiyle Yâkûtiye Mahallesi'nde iştirâ edilen bir hânede iskân edilerek tedrîse mübâşeret etdi.

Muhakkikâne tedrîsâtından fazl ve irfânı zâhir olup ulemâ arasında büyük bir mevkî kazandı.

Lâkin halka telkîn etdiği râbıta-i Hâlidiyye ulemânın efkârını teşvîş etmekte idi. Râbıta aleyhinde cevâmi'-i şerîfe kürsîlerinde vâizlerin ve ba'zı mahâfil-i fuzalâda âlimlerin itirâzlarından ve sözlerinden muğber olarak 1247'de âilesiyle beraber Sivas'a gitdi.

Burada dokuz yıl kadar ikâmet ve tedrîs ve irşâda muvâzabet etmekte iken Sivas ulemâ ve a'yânının dürüştâne muâmelesinden ve vâlî Es'ad Muhlis Paşa'nın azametinden bîzâr olup 1256 senesi evâilinde ikinci defa Amasya'ya **[208]** gelip hânesinde ikâmet etdi.

Yakutiye mescid-i şerîfinde başladığı "Tefsîr-i Beyzâvî" tedrîsine ulemâ ve talebe mülâzemet ederek halk tabakası arasında büyük bir nüfûz ve şöhret kazandı. Şeyhzâde eş-Şeyh Ahmed Rüşdü Efendi'nin meclis-i âliyesine devam ederek ulemânın da teveccühâtına mazhar oldu.

Sekiz yıl kadar tefsîr ve hadîs, "Mevâkıf" derslerine nasb-ı nefs edib yüksek talebelerine icâzet verdi. 1264 senesi ramazânının onyedinci günü dâr-ı kudse irtihâl ederek vasiyeti üzerine Şamlular Mezarlığı'nın üstünde dağın sırtı üzerine defnedildi.

Gâyet fâzıl, muhakkîk, ulûm-ı akliyye ve nakliyyede mütebahhir, âbid, müttâkî, bir nıhrîr-i kâmil idi. Merhûm Amasya'yı ulemâ ve erkânıyla pek ziyâde sever ve takdîr eder, Amasya'ya "ilim ve ulemâ yatağı" derdi. Sivas'dan ikinci defa Amasya'ya geldiğini soranlara "cehâletden kaçıp ilim yatağına sığındım" demişti.

Mahdûmları Abdülhamîd, Mehmed Rüşdü, Ahmed **[209]** Hulûsî, Mustafa Efendilerdir. Bir de kerîmesi var idi. Abdülhamid Efendi 1262'de bilâ-veled vefât etdi. İkinci mahdûmu Mehmed Rüşdü Paşa sadâretden ma'zûlen 1291'de vefât etdi. Üçüncü mahdûmu Kazasker es-Seyyid Ahmed Hulûsî Efendi 1306'da ve dördüncü mahdûmu rütbe-i bâlâ ricâlinden Mustafa Bey de 1316'da bilâ-veled vefât etdi.

Merhûmun hâl-i ihtizârında kendisinin medfeni hakkındaki vasiyeti şâyân-ı istîzâh görülüp oraya defni sebebi soruldukda yan tarafında bulunan mahdûmu Mehmed Rüşdü Paşa'ya işaret ederek "bu vezîr olacak, orayı şenlendirecek" demişdir.

Dâmâdı ve tilmîzi Hacı el-Hâc Îsâ Rûhî Efendi'dir. Bunun rakîb-i hâssı müşârün-ileynin tilmîz ve halîfesi el-Hâc Hamza Nîgârî Efendi'dir. Diğer tilmîzi ve en ziyâde ilmini takdîr etdiği Mustafa Efendi'dir. Bunlar meşâhîr-i fuzalâdan olup Amasya'da neşr-i ulûm etdiler.

Şeyh-i müşârün-ileyhin silsile-i ilmiyyesi beyne'l-ulemâ pek meşhûr olup Evliyazâde Abdurrahman Efendi, **[210]** Allâme Ürgüplü el-Hâc Ahmed Efendi'dir. Buradan üç kola ayrılır.

1-Allâme Ebû Sa'îd Mehmed Hâdimî koludur.

2-Muhakkik Iydîzâde el-Hâc Mustafa Âkif koludur.

3-Fâzıl-ı meşhûr Laz İbrâhim Efendi koludur. Bunların üçü de silsile-i ulemâda meşhûrdur.

Silsile-i tarîkatı da şudur: Mevlânâ Hâlid Süleymanî, eş-Şeyh Abdullah Dehlevî, Şemseddîn Habîbullah Hindî, Seyfeddîn Muhammed Farûkî, Hâce Muhammed Âbid, Hâce Abdülehad, Hâce Ma'sûm Sirhindî, İmâm-ı Rabbânî Hâce Ahmed Farûkî, Hâce Muhammed Bâkî, Hâcegî-i Emkenekî, Derviş Ömer Buharî, Hâce Muhammed Zâhid.

Hâce Ubeydullah Ahrâr, Hâce Ya'kub Çarhî, Hâce Alâeddîn Attâr, Hâce Bahaeddîn Muhammed Nakşibendî-i Buhârî, Hâce Emîr Külâl, Hâce Muhammed Baba Semmâsî, Hâce Ali Râmîtenî, Hâce Mahmûd Encîrfağnevî, Hâce Arif Rivegerî, Hâce Abdülhâlık Gücduvânî, Hâce Yûsuf Hemedânî, Ebû Ali Fârmedî, Ebu'l-Hasan Ali bin Ca'fer el-Harakânî, Ebû Yezîd Bistâmî (Kaddessallâhu esrârahum) **[211]**

Şeyh-i müşârün-ileyhin vasiyeti vechiyle mahdûmu Mehmed Rüşdü Paşa, menfiyyen Amasya'ya geldiği anda medfeni etrafını bir sur içine alıp üzerine âlî bir türbe ve ittisâlinde bir câmi-i şerîf ve minâre ve bir köşesine bir kasr-ı muallâ ve kasr ile câmii ve türbe arasında güzel bir şâdırvân yaptırdı.

İsmâil Efendi-Çorumlu

Abdullah oğludur. Çorum ulemâsından tahsîl-i ulûm edib bir müddet Amasya'da ders-i âm oldu. 1241'de Hacıköyü'ne gidip orada ikâmet ederek ders-i âm ve 1244'de el-Hâc İsmâil Efendi Medresesi müderrisi oldu. Yıllarca vaaz ve tedrîs edib 1266 hudûdunda vefât etdi. Ulemâdan idi.

İsmâil Bey-Çûçû Paşazâde

Amasya a'yânından ve alaybeylerinden Çûçûzâde Ahmed Bey mahdûmudur. Züamâdan iken 1242'de Yüzbaşı olarak Nizâmiye askerî silkine girdi. 1252'de Kolağalığından istifâ ederek avdet etdi. Ba'dehû meclis a'zâsı, 1263'de Osmâncık müdürü olduğu **[212]** halde 1267 senesi recebinin evâhirinde vefât etdi.

İsmâil Efendi-Balcı es-Seyyîd

Vâsi Çelebizâde es-Seyyid Habîb bin es-Seyyid Abdullah bin es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi'nin oğludur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib bir müddet ders-i âm oldu. Bu esnâda Hacılar Meydanı'ndaki câmi-i şerîf hatîbi, ba'dehû Acem Ali Mahallesi'nde kâin mekteb-i sıbyân muallimi olduğu halde 1267 senesi zilka'desinde vefât etdi.

Âlim, sâlih, afîf bir muallim idi. Mekteb-i mezkûru kendi marifetiyle ba'zı a'yân-ı memleket müceddeden imâr eylediğinden Balcı Mektebi diye meşhûr olmuşdu. Muharrir-i

fakîr, bu mektebde hocamız Hacı Hâfız Halîl Efendi'nin himmet ve gayreti sâyesinde hıfz-ı Kur'ân etdim.

İsmâil Efendi-Babucubüyük el-Hâc

Amasya ulemâsından Taşköprülü el-Hâc Abdullah Efendi Tekkesi imâmı ve Dârü'l-hadîs-i Osmân Çelebi müderrisi Dizdârzâde el-Hâc Osmân Efendi'nin mahdûmudur. Bade't-tahsîl 1236'da pederinin vefâtından münhal olan mezkûr Dârü'l-hadîs **[213]** müderrisi oldu.

Ba'dehû Mecâlis-i Hâciyâna ve a'yâna âzâ ve 1256'da son şehir kethüdâsı olduğu halde 1271 senesi evâilinde vefât etdi. Gerek selefi Hâfız el-Hâc Mehmed Efendi'nin ve gerekse bunun şehir kethüdâlıkları merâsimden ibâret idi. Kibâr-ı a'yândan âlim, müşekkel, mehîb, vakûr bir zât idi. Birâderi Ahmed Efendizâde İsmâil Efendi de 1293'de vefât etdi.

İsmâil Hakkı Efendi-İnepazarlızâde

Amasyalıdır. 1244'de vefât eden ulemâdan İnepazarlı es-Seyyid Hasan Efendi bin el-Hâc Ömer bin Resul'ün mahdûmudur. Amcası es-Seyyid Şâkir Abdullah, Hacı Ahmed Efendizâde es-Seyyid Mustafa, Canikli el-Hâc Mehmed, Şeyhü'l-ulemâ Sipâhi Hâfız Ömer Efendilerden ulûm-ı nakliyye ve akliyyeyi ahz ve ikmâl ederek Canikli el-Hâc Mehmed Efendi'den mücâz oldu.

Sultân Bâyezîd Câmi-i şerîfi'nde tedrîs-i ulûma nasb-ı nefs edib Payaslızâde Hacı Abdülhalîm Efendi'ye dâmâd olarak fazl ve irfânıyla iştihâr etdi. 1258'de **[214]** ikmâl edilen Kapancızâde el-Hâc Hüseyin Zeki Efendi'nin yaptırdığı medresesi ilk müderrisi oldu.

1264'de Hâcezâdesi ve şerîk-i dersi Caniklizâde el-Hâc Hâfız Mehmed Hilmi Efendi Amasya Müftüsü oldukta müsevvid ve emînü'l-fetvâ oldu. 1273'de Hicâz'a gidip Mekke-i Mükerreme'de eyyâm-ı teşrîkde dâr-ı naîme irtihâl etdi. Cennetü'l-Muallâ'da medfûndur.

Fâzıl, ulûm-ı şer'iyye ve edebiyyede mâhir, edîb, şâir, fünûn-ı akliyyede kâmil, tab'an latîf, cesîm, müşekkel, mehîb bir zât idi. Eş'âr-ı Türkiyye ve Arabiyyesi olduğu mervî ise de bir türlü bulunamadı. Medresenin vakıfnâmesi bunun âsâr-ı bedîasındandır.

Mahdûmları Mustafa, Mehmed Nuri Efendilerdir ki bunlar Molla Haliloğlu el-Hâc Mehmed Ağa'nın kerîmesinden tevellüd etmişlerdi. Mustafa Efendi 1294'de vefât edib oğulları Ahmed, Abdülkerîm Efendilerdir. Kıllı Mehmed Nuri Efendi 1314'de vefât edib oğulları Hasan Tahsin, İsmâil Hakkı Efendilerdir. **[215]**

Merhûm cesâmet-i bedeniyesiyle beraber tab'an pek latîf idi. Derler ki Müsevvidliğinde bir köylü gelip "Karısını bir kimse emse ne lâzım gelir?" diye sormuş, o da "Hem emersin, hem gömersin. Bir şeycik olmaz!" diye cevap vermişdir. Yine bir gün Gök Medrese'nin önünden geçerken çarşafsız yalnız başörtüsüyle bir kadına tesadüf eder. Kadın bunu görünce kaçınmak için derhal yere oturup arkasını döner. Bu da "Önünden bir hayır görmedik ki arkasından görelim!" diyerek geçip gider.

Merhûm gâyet mütekellim, hüsn-i beyâna mâlik, hazır cevap olduğundan Amasya livâsının aşâr-ı mevkûfesini devlet idâresinden istisnâ etdirmek, mültezimlerin tasallutlarından kurtarmak için 1256'da İstanbul'a gönderilmişti.

Bir risâle şeklinde yazıp "Müzekkiretü'l-Evkâf" adıyla tesmiye etdiği istid'â ve arz-ı hâlini Sultân Abdülmecîd Hân'a takdîm ve şifâhen takrîr ederek istisnâya muvaffak olmuşdu. Bu arz-ı hâli çok aradım. Nihâyet Payaslızâde Eşref Bey birâderimizin ma'rifetiyle elde **[216]** edilebildi.

Bu arz-ı hâl, sâhib-i tercemenin hattıyla muharrer ve mührüyle mahtûm olup sonunda cereyân eden ahvâli yazıp şöyle anlatıyor:

"Bizzât Rikâb-ı Hümayûna şifâhen takrîr ederek takdîm ve kerametlü pâdişâhımız Pâdişâh-ı Âli-penâh aleyhi avnü'l-ilâh Efendimiz fetih ve kıraat buyurup ondan evkâf-ı hümayûn nâzırına ondan Sadr-ı a'zama ondan Ahkâm-ı Adliyeye ondan meclîs-i mâliyeye

naklolunarak muktezâsını icrâya irâde-i aliyyeye taalluk eden Müzekkiretü'l-Evkâf nâm risâlenin sûretidir ki aynıyla tahrîr olundu. Fî 8 Zilhicce, sene 1265. İsmâil"

"Müzekkiretü'l-Evkâf Risâlesi" şudur:

"Bismihî Sübhânehû ve Teâlâ, mütevekkilen aleyhi münîben ileyhi ve hüve hasbî ve ni'me'l-vekîl.

Cenâb-ı cihân-âferîn, Hazret-i Rabbü'l-âlemîn, Hallâk-ı bilâ-muîn-i halîfe-i rûy-ı zemîn, -cellet azametuhû ve natakat bi-hikmetihî kudretihî ve ani'd-denâisi tekaddeset zâtuhû ve mine'n-nakâisi tenezzehe't sıfâtuhû Rabbimiz Tealâ hazretleri mazhar-ı eltâf-ı **[217]** "Levlâke levlâk lemâ halektü'l-eflâk", el-mübeccel bi-tebcîli "Vemâ ersenelnâke", el-müşerref bi-şerâfeti "İnnâ erselnâke", el-mübeşşer bi-beşâreti "İnnâ a'taynâke", Seyyidü'l-kevneyn, Resûlü's-sakaleyn, ceddü'l-Hasaneyni'l-ahseneyn, hâiz-i şeref-i Kâbe kavseyn, aleyhi envâ'u salavâti "Rabbü'l-maşrikayni ve'l-mağribeyn" Efendimiz Hazretleri hürmetine…

Kıt'a;

جنابك مثل روضات الجنان
و منك ينال غايات الأمانى
حللت من المكارم فى ذراها
ففيها انت كالسبع المثانى[131]

Müfâd-ı âlîsi cebhe-i behcet-âsârlarında nısf-ı nehârda âfitâb misâli lâmî' ve mâsiye-i mekârîm-i nisârlarında bedr-i tâb misâli sâtı' olan Kutb-i dâire-i selâtîn-i zamân, bâis-i asâyiş-i halâik-i cihân, hadimü'l-haremeyni'l-muhteremeyn, hâiz-i şerefü'l-emâneteyni'ş-şerîfeteyn, melce-i enâm, muktedâ-yı hâs ve âm, es-Sultân ibnü's-Sultân es-Sultân Abdülmecid Hân, dâme mecdühü ilâ-inkırazi'd-deverân, kerâmetlü Pâdişâhımız velîyyü'n-nimetimiz Efendimiz hazretlerinin ömr-i nâzenînlerin add ü şümârdan efzûn ve âmme-i hatâ ve hatardan masûn ve livâ-i zafer-likâsın mansûr ve mülk-i meyâmin-silkin ma'mûr buyurup düşmanân-ı bedhâhânın sefil-ser-nigün ve müdemmer ve makhûr eylesin, Âmîn! Sümme âmîn! Bi-hürmet-i Seyyidi'l-Mürselin **[218]**

-Mukaddime-

Bu abd-i âciz-i garîbin "**إن الغريب ذليل حيثما كان**"[132] mazmûnunca hisse-i garîbâneme envâ'-ı mezellet ve esnâf-ı hevân ve hakâret isâbet etmiş ise de cenâb-ı Efendim kemâl-i lütuf ve keremlerinden taksîrât-ı ahkarânemi afv buyurup bu kullarını tekdîr eylememeleri niyâz-ı bendegânem idiği ve beyne'l-İslâm kâffe-i mecâlis ve mehâkimde icrâ olunan ahkâm-ı ilâhiyye ve sünen-i Nebeviyye alâ sâhibîha efdâlü't-tahıyyeye mutabıka olmalı ki kelâm-ı kibriyâdan mevaki-i selâsede sâbit olan, "**وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ**"[133] şurûtunun cezâları sademâtından emniyet-i kâmile husûlüyle kâffe-i hükkâm cây-ı necâtda karargîr olalar.

Makâsıd imdi evkâf-ı celîle taht-ı nezâret celîle-i evkâf-ı hümâyûn-ı mülûkânede dâhile olup vâridât-ı hazîne-i celîle-i mâliyeden olmakla taht-ı nezâret-i celîle-i mâliyede dâhile değil iken hazîne-i celîle-i mâliye me'mûrlarının mahsûlât-ı evkâfı ilzâma tasaddî eylemeleri ve ilzâm-ı evkâfın terk ve affı niyâz ve istirhâm olundukda bi'l-ittifâki'l-îrâd adem-i müsâadeye ictimâ' eylemeleri usûlüne muhâlif ve ahkâm-ı ilâhiyyeden;

---

131 Ey Cenâb-ı Peygamber sen cennetlerdeki bahçeler gibisin.
Tüm dileklerimiz senin aracılığınla yerine gelir!
Güzelliklerin en üstünlerine sahipsin
Kur'ân-ı Kerîm'deki es-Seb'ul-mesânî (Fâtiha Sûresi) gibi. (Haz.)

132 Garîb nerede olursa olsun zelildir, zavallıdır! (Haz.)

133 Kim Allahın indirdiği ile hükmetmezse… (Mâide, 5/44, 45, 47) (Haz.)

"وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ"[134] **[219]** nazm-ı celîli hükm-i şerîfine mugâyir görünmüş.

Zîrâ erkân-ı din-i mübîn olan ulemâ ve eimme ve hutabâ ve bi'l-cümle hademe-i şeâir-i İslâmiyyeyi kat'-ı erzâk edib müstehak oldukları vezâifi nâ-müstehakkına sarf olunmak kaziyyesine ittifâk, me'mûrîn olduğumuz bir ve takvâ üzerine ittifâk ve teâvün ve tenâsur şıkkından olmayıp belki menhîyyün anh olduğumuz ism ve udvân üzerine ittifâk ve teâvün ve tenâsur şıkkından olduğu Ulü'l-ebsâra hafî değildir.

Evkâfdan ulemâ ve müderrisîne meşrûtânın tutarından dûn ve noksan-ı fâhiş bedelâtla şuna buna ilzâm olunması Cenâb-ı celle ve âlâ hazretlerinin;

"قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ"[135] kavl-i kerîmiyle zümre-i ulemâya müsâvâtına râzı olmadığı nâdânı belki nâ-sezâ kesânı kadr ve i'tibârda ulemâ üzerine tercîhi müstelzim idiği. Halbuki; "العلماء ورثة الأنبياء"[136] hadîs-i şerîfi iktizâsınca kâffe-i enâma enbiyâ-i izâm aleyhim salavâtü'l-Allâm hazerâtına ta'zîm ehemm-i vâcibâttan olduğu misüllü, vereseleri olan ulemâya hürmet umûr-ı lâzimeden idiği hadîs-i şerîfin işâretinden zâhir **[220]** iken ulemânın kat'-ı erzâk olunmalarına bâise keyfiyyet-i mahsûsa ulemâya hevân ve hakâreti mûcibe olup bu ise nezd-i pâdişâhî lütf-i penâhîde revâ câiz olmayacağı beyne'l-havas ve'l-avâm müsellemdir.

Evkâfdan cevâmi' ve mesâcid-i şerîfenin vâridâtını bedelât-ı cüz'iyye ile nâ-sezâ kesâne ilzâm edib bedelât-ı mezbûre ta'mîr ve termîmine vâfiye olmamağla cevâmi' ve mesâcid-i şerîfenin harabına bâdi olacağı, hâlbuki Cenab-ı Hallâk-ı Ezelî'nin; "إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ امَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ"[137] ferman-ı hümâyûnu iktizâsından; "يَاأَيُّهَا الَّذِينَ امَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ اعمروا مساجد الله"[138] hitâb-ı âlîsi müstefâd olup bu takdîrce cevâmi' ve mesâcid-i şerîfenin vâridâtını kemâ hüve hakkuhâ îfâ ile i'mârı ve harabdan vikâyesi kâffe-i ehl-i İslâm'a hem ferâizden idiği müstağnin ani'l- beyândır.

İşbu ilzâm-ı evkâf maddesinin affına himmet buyurup kemâ fi's-sâbık mutasarrıfları taraflarından yahût cânib-i Nezaret-i Celîle-i Evkâf-ı Hümâyûn'dan me'mûr evkâf müdürleri taraflarından ta'şîrîne müsâade-i seniyye ihsân buyurulmasıyla cevâmi' ve mesâcîd-i şerîfe ve emsâli bikâ'-i hayrât ve muberrâtın harabdan vikâye ve müceddeden ihyâsına ve mutasarrıfların terfîhine bâis olan zevât-ı kirâm sâlîfü'z-zikr ve'l-beyân **[221]** âyet-i celiletü'ş-şân'ın iktizâsından müstefâd olan emr-i âlîye imtisâl etmiş olmakla işâretinden müstebân olan; "من وَمَنْ الموٴمنين الكاملين المتصفين بالإيمان الحقيقى بالله واليوم الأخر من يعمر مساجد الله"[139] sırrına mahzar olup; "أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَى فِي خَرَابِهَا"[140] kavl-i şerîfi satevâtından emîn olacakları bî-iştibâhdır.

Kütüb-i fıkhiyye-i mu'teberede Eimme-i Hanefiyye aleyhim rahmetü rabbi'l-beriyye'nin; "شرط الواقف كنص الشارع"[141]diye tasrîh buyurmalarından müstebân olur ki nusûs-i şâri'â ittibâ' ve imtisâl vâcib olduğu misüllü şurût-i vâkıfîne ittiba' ve imtisâl vâcib olacağı, zira şart-ı vâkıfı tebdîl ve tağyîr, nusûs-i şer'iyyeyi tebdîl ve tağyîr misüllü olup, nusûs-i şer'iyyeyi tebdîl - iyâzen billâhi teâlâ- tahrîf-i şer-i şerîfi müstelzim olacağı, bu sûretde ilzâm-ı evkâf maddesi şurût-i vâkıfîni tebdîl ve tağyîrden ibâret olmağın tahrîf-i şer'i şerîfi müstelzim olacağı, hâlbuki

---

134 İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın." Mâide, 5/2) (Haz.)

135 De ki: "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" (Zümer, 39/9) (Haz.)

136 Âlimler Peygamberlerin vârisleridir. (Haz.)

137 Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan… kimseler imâr eder. (Tevbe, 9/18) (Haz.)

138 Ey Allah'a ve âhiret gününe İman edenler, Allah'ın mescidlerini imâr ediniz! (Haz.)

139 Allah'ın mescitlerini, Allah'a ve âhirete iman eden, imân-ı hakîkî ile muttasıf olan kâmil mü'minler imâr ederler. (Haz.)

140 Allah'ın mescitlerinde onun adının anılmasını yasak eden ve onların yıkılması için çalışandan kim daha zalimdir. (Bakara, 2/114) (Haz.)

141 Vakfeden kimsenin vakıf şartı, Şârî'in nassı gibidir. (Haz.)

ahkâm-ı şeriat-ı Ahmediyye -ala sâhibihâ efdâlü't-tahiyye ilâ yevmi'l-kıyâm- bâkiye olmağın amme-i ulemâ-i dîn-i mübîn -aleyhim avnü'l-mu'în- üzerlerine belki kâffe-i vükela-i fihâm -aleyhim inâyetü'l-allâm- **[222]** hazerâtına husûsen kerametlü pâdişâhımız, pâdişâh-ı İslâm, -aleyhi nusretü's-selâm- Efendimize şeriat-ı mutahharayı tebdîl ve tahrîfden himâye ve vikâye ilzâm-ı levâzım-ı diniyyeden olduğu zâhir ve bâhirdir.

Bidâyeten tesîs-i kavanîn-i Tanzimât-ı Hayriyye'de bade'l-yevm sâye-i merâhim-vâye-i Hazret-i zillûlâhîde kimseye zulüm ve cevr misüllü halât vukū'u câiz olmayıp belki maksûd-i Hazret-i Hilâfet-penâhî -aleyhi avn-i nâmütenâhî- tamîr-i bilâd ve terfîh-i ahvâl-i ibâd kaziyyesinden ibâretdir diye tasrîh ve ol vecihle kâffe-i memâlik-i mahrûsetü'l-mesâlike neşir ve ilân buyurulmuşken işbu madde-i mahsûsa ulemâ ve eimme ve hutabâ ve kâffe-i erkân-ı şeâir-i İslâmiyyeye ve meşrûtiyet üzere evkâfdan vazîfe-hâr olan nice fukarâ ve zuâfaya ve eytâm ve ârâmla özr-i sarih olduğundan mâadâ; "**وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ**"[142] nazm-ı celîli mûcibince ihtisâsı Cenâb-ı celle ve alâ hazretlerine olan cevâmi' ve mesâcîd-i şerîfe ve emsali bikâ'-i hayrât ve muberrâta mûcib-i teâddî olduğu celî ve âşikârdır.

-Hâtime-

Bu kadar bast ve beyândan maksûd-i acizânem -hâşâ sümme hâşâ- Cenâb-ı Efendime ta'lim olmayıp mücerred niyâz ve istirhâmdan ibâret olup Efendimin dahi Kulzûm-i şefkat ve merhametleri **[223]** tehyîc-i rabbânî ve temvîc-i samedânî birle cûş edib kemâl-i lütuf ve keremlerinden ahvâl-i fakîrânemize merhamet ve re'fet buyurup; "**إرحموا ترحموا**"[143]hadîs-i şerîfi mâ-sadakına kasd-ı muvaffakiyetle; "**إن الله يحب من عباده الرحماء**"[144] hadîs-i latîfi esrâr-ı hafiyyesine mazhar olup; " **من سن فى الإسلام سنة سيئة كان عليه وزره و وزر من عمل بها من بعده من غير أن ينقص من أوزارهم شيئ**"[145] hadîs-i şerîfi vaîdinden emîn olmaları olduğu ve istirhâm-ı fakîrânemiz zâhiren kendilerimize tahsîl-i menafî haddelerinde görünür ise de hakîkaten hizmet-i Hazret-i bâri ve hizmet-i Cenâb-ı risâlet-penâhî -aleyhi's-salâvâtı gayr-i mütenâhî-den ibâret olmağın tahsîl-i rıza-i Hudâ-yı lem yezelî ve rızâ-i Cenâb-ı Peygamberî'den hâlî' olmayacağı evveliyyât-ı bedîhiyyâttandır.

Elhamdülillâhi evvelen ve âhiren ve'-salâtü alâ-nebiyyihî bâtınen ve zâhiren ve âlihî tayyiben ve tâhiren ve sahbihi hafiyyen ve câhiren.

حرره احقر الورى خادم الطلبا اسماعيل حقى الأماصى لين الله قلبه العاصى" [146]

Bu risâle iki uzun sahîfeden ibâret olup birinci sahîfenin arkasında "Hâcezâde Kemâletlü el-Hâc Abdülhalîm Efendi hazretlerine takdîm oluna…" yazılmışdır. Bu risâleyi **[224]** bana lutfeden Eşref Beyefendi birâderimiz, işte bu Hacı Abdülhalîm Efendi'nin ahfâd-ı kirâmındandır. Bu evkâfın istisnâsı, sonra âkibeti tarihimizin birinci bâbında vekâyi' kısmında yazılıdır.

İsmâil Bey-Selanikli

Selânik vilâyeti dâhilinde Pazargâh nâhiyesinden Ahmed mahdûmudur. Bidâyet-i nizâmda asker olup 1261'de binbaşı, 1265'de kâim-makâm, 1276'da Anadolu ordusunda ikinci piyade alayının mîrâlâyı olduğu halde Amasya'ya gelip Kurtzâde Mehmed Bey'in hânesinde misâfir iken 1277'de vefât etdi. Aşağı Pîrler civârında Kemal Paşa Türbesi ittisâlinde medfûn ve seng-i mezârında mahkûkdur.

---

142 Şüphesiz mescitler, Allah'ındır." (Cin, 72/18) (Haz.)

143 Merhamet ediniz ki, merhamet olunasınız! (Haz.)

144 Allah merhametli olan kullarını sever! (Haz.)

145 Kim İslam'da kötü bir çığır açarsa, açtığı çığırın günahı ve kendisinden sonra onunla amel edenlerin günahı, günahlarından bir şey eksilmeden ona verilir.(Haz.)

146 Kaleme alan; insanların en hakîri; ilim talebelerinin hizmetkârı İsmâil Hakkı Amâsî –Allah isyankâr kalbini yumuşatsın. (Haz.)

İsmâil Efendi-Doğlalı

Mecitözü kazâsı dâhilinde Doğla köyünden İbrâhim'in mahdûmudur. Amasya'ya genç iken gelip Canikli el-Hâc Mehmed ve Şeyhü'l-ulemâ Sipâhi Hâfız Ömer Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu.

Çeribaşı Mahallesi'nde ikâmet ve Sultân Bâyezîd Câmiinde tedrîse muvâzabet ve cuma günleri ve leyâlî-i mübârekede Çeribaşı Câmiinde **[225]** vaaz ve nasîhat ederek imrâr-ı hayât ve 1278'de vefât etdi. Âlim, sâlih, kânî, vâiz bir zât idi.

İsmâil Efendi-Hacıoğlu

Amasyalıdır. Amasya'da sâkin esnâfdan Diyarbekirli Hacı Mahmûd bin Mehmed bin Ahmed mahdûmudur. Şeyhü'l-ulemâ Sipâhi Hâfız Ömer Efendi'den tahsîl-i ulûm-ı şer'iyye edib bir müddet ders-i âm ve 1258'de Kapancızâde el-Hâc Hüseyin Zeki Efendi'nin yaptırdığı muvakkithânesinde muvakkit oldu.

Muahharan Sultân Bâyezîd Câmii vâizi olup yıllarca halkın ahlâkını tehzîbe ve efkâr-ı dîniyyesini tenvîre bezl-i makdûr etdi. Şeyh Hacı Hamza Efendi'nin çıkardığı Ali-Muâviye meselesinde Ehl-i sünnet mezhebini müdâfaa edib 1293 senesi şa'bânının selhinde perşembe günü dâr-ı naîme irtihâl etdi.

Âlim, gâyet müteşerrî, zâhid, sâlih bir vâiz-i meşhûr idi. Uzun boylu, gâyet müşekkel, mehib, vakûr, gâyet nazîf, natûk, latife-gû, tarîkattan müctenîb, meşâyih-i zamana mu'teriz, şer'-i şerîfe pek mütemessik idi. Hacı Hamza Efendi'nin hicviyâtına karşı muzhikât-ı latîfesi vardır**. [226]** Oğulları Batpazarı esnâfından Mehmed Zeki, Hasan Efendilerdir.

İsmâil Efendi-Darendelizâde el-Hâc

Hacıköylüdür. Oranın eşrâfından el-Hâc Ömer Fevzi Efendi bin Mustafa Ağa'nın mahdûmudur. Müftî-i kazâ Ankaralı Abdullah Efendizâde Ali Efendi'den mukaddimât-ı ulûmu okuyup 1266'da Amasya'ya geldi.

Fuzalâdan İbikli el-Hâc Hasan, Şirvânî el-Hâc İsa Efendilerden beş yıl kadar tahsîl-i ulûm ederek 1271'de İstanbul'a gitdi. Burada fuzalâdan Müftüzâde es-Seyyid Ahmed Hâzım Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek 1275'de Mekteb-i nüvvâba girdi.

1277'de mektebden râbi'a derecesinde şehâdetnâme alıp Koçkiri kazâsı nâibi oldu. 1279'da müddet-i örfiyyesini ikmâl edib Hacıköyü'ne avdet etdi. 1280'de üstâdı Müftü Ali Efendi'nin vefâtına binâen Gümüşhacıköyü Müftüsü oldu.

1285'de Hicâz'a gidip yirmi beş yıl bilâ-infisâl tedrîs ve iftâ ile iştigâl ve kazânın terakkîyâtına hasr-ı âmâl **[227]** ederek 1305 senesi saferinde vefât etdi. Fâzıl, gâyet fakîh, sahî, vecîh, halûk, misâfir-perver, nâfizü'l-kelim, Amasya'da mer'iyyü'l-hâtır, müdebbir, âlî-himmet, afîf, müteşerrî bir zât idi.

Mahdûmları, halefi olan Hâfız Mustafa Tevfik Efendi ile el-Hâc Abdullah Ağa ve birâderi el-Hâc Mehmed Ağa'dır. Hâfız Tevfik Efendizâde Ali Rıza Efendi Amasya meb'ûsu olmuşdu. Bunun mahdûmu İsmâil Hakkı Efendi'dir. Hacı Abdullah Ağa 1325'de vefât etdi.

İsmâil Efendi-Şeyhzâde

Fuzalâdan Abdullah Vecîh Efendizâde eş-Şeyh Ahmed Rüşdü Efendi'nin büyük mahdûmudur. Pederinden ahz-ı ilim ve feyz ederek evkâtını ibâdâta hasredip 1306'da vefât etdi. Meşâhir-i sulehâdan âbid, müteşerrî, mazinneden bir zât idi. Oğulları Abdullah Vecîh, Mehmed Dâî Efendilerdir.

İsmâil Hakkı Efendi-Kurtzâde es-Seyyid

Merzifonludur. Oranın müftüsü es-Seyyid el-Hâc Ali Efendi bin **[228]** el-Hâc Yahya Efendi bin Kurt Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. 1265'de doğdu. Küçük yaşında tahsîl-i

ulûma başlayıp mukaddimât-ı ulûmu pederinden gördükden sonra 1282'de İstanbul'a gitdi. Meşâhîr-i fuzalâdan Hâfız Ahmed Şakir Efendi'nin dersine oturdu.

Sekiz yıl kadar müşârûn-ileyhin halka-i tedrîsine mülâzemet ederek 1290'da icâzetnâme aldı. Mekteb-i nüvvâb, Fetvâhâne, ruûs imtihânlarında birinci olarak ibrâz-ı tefevvuk edib mektebden sınıf-ı sâlîs derecesinde liyâkât şehâdetnâmesi aldı. Bir müddet Yozgat, Lazkiye, Kayseriye gibi sancaklara nâib ve mahkeme-i hukûk reisi oldu.

1326'da ilân-ı Meşrûtiyeti müteâkib fetvâhâneye girip reisü'l-müsevvidîn, ba'dehû Meclis-i tedkîkât âzâsı oldu. Ancak 1331'de Ürgüplü Mustafa Hayri Efendi'nin meşîhatinde Lazkiye cezâ reisi iken aralarında tekevvün eden bir iğbirâra binâen 1332'de Musûl kadılığına nasbedilerek fetvâhâneden çıkarıldı.

Bu da Musûl kazâsından istifâ ve tekâüdünü istid'â **[229]** eylediğinden tekâüdü icrâ edildi. Molla Hüsrev Mahallesi'nde kâin hânesinde ikâmet edib 1337 senesi zilhiccesinin yirmi altıncı gününe müsâdif 22 Eylül 1335 Pazar günü öğle vakti vefât etdi.

Ertesi günü Edirnekapısı hâricinde Şeyhülislâm Kemal Paşazâde Ahmed Şemseddîn Efendi'nin türbesi civârına defnedildi. Fâzıl, gâyet fakîh, afîf, âkil, halûk, beşûş, tevârih ve muhâzarâta vâkıf bir zât idi. Birâderi Mehmed Tâhir Efendi'dir. Muharrir-i fakîr Molla Hüsrev Mahellesi'nde ikâmet etdiğim esnâda sohbetinden müstefîd olurdum.

Esen Bay -Emîr Bedreddîn Ebü'l-mekârim

Amasyalıdır. Amasya vâlisi Nasıreddîn Şehinşâh-ı Selçûkî Atabegi olan Emîr İmâdeddîn Sûlî Bay'ın mahdûmudur. Amasya'da emâret eden Şehzâdegân-ı Selçuk'a hizmetler ve Rûmlarla gazâlar ederek gâzi unvânını aldı. Sinop fethinde bulundu. 616 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhir-i ümerâ-yi Selçûkiyyeden idi. Esen Gâzi demekle meşhûrdur.

Esen Bey-Emîr Mücâhiddîn Gâzi

[230] Havzalıdır. Oranın emîri olan Emîr Bedreddîn İldâş Bey'in mahdûmudur. Pederinin vefâtında Havza beyi olarak züamâ sırasına girdi. İshak Baba harbinde din ve milleti müdâfaa ederek ümerâdan olup 641 senesi muharreminde Moğol harbinde vefât etdi. Birâderi Emîr Mübârizeddîn İsa Bey yerini tutdu.

Esen Şeyh-Takiyeddîn Cemalü'l-eimme

Şirvânlıdır. Türkmenlerden Sâtık bin Ya'kub bin İbrâhim mahdûmudur. Pederi "Sıddîk" diye yâd olunurdu. Bağdad'a gidip ulemâdan ve hâssaten eş-Şeyh Şehabeddîn Ömer es-Sühreverdîden ulûm-i şer'iyye ve maârif-i sufîyye ahz ve tahsîl ederek 626 senesi şevvâlinde icâzetnâme aldı.

Kütübhâneleri teftîş esnâsında elime geçen, "Avârifü'l-Maârif" kitâbının zahrında şu ibâre görüldü:

سمع شيخنا شيخ شيوخ الإسلام عمر بن محمد بن عبد الله بن عموية السهروردى مد الله عمره ونفع به طالبى سبيل الرشاد هذا الكتاب المسمى بعوارف المعارف الشيخ الزاهد الفقيه العالم تقى الدين جمال الأئمة اسن بن صديق بن يعقوب بن ابراهيم الشروانى مع اخرين
بقرائته[147] فضل بن الحسن بن الحسين الشافعى الفقير الهمدانى كاتب السماع فى شوال سنة ست وعشرين و ستمائة

[231]Ba'dehû Şirvân'a avdet ve tedrîs ve irşâda mübâşeret ederek binlerce talebe ve mürîdân kendisine intisâb etdiğinden cemiyyeti şâyân-ı dikkat bir hâle geldi. Bunu hoş

147 Avârifü'l-Meârif adlı bu eseri Şeyh zâhid, fakîh, âlim, Takiyyüddîn Cemâlüleimme Esen bin Sıddîk b Yakup bin İbrâhim eş-Şirvânî bizzat kendi kıraati ile – başkalarıyla birlikte - Şeyhülislamların Şeyhi Şeyhimiz Ömer bin Muhammed bin Abdullah bin Ammuyeh es-Sühreverdi'ye – Allah ömrünü uzatsın, doğru yol taliplerine onunla yardımcı olsun- sema'da bulunmuşlardır. Sema' kaydını yazan: Fadl bin Hasan bin Hüseyin eş-Şafiî el-Fakir el-Hemedânî. 626 şevvâl. (Haz.)

görmeyen Samûk Noyin Rûm eyâleti nâzırı oldukda 648'de kendisine bir hürmet-i mahsûsa şeklinde yanına alıp Anadolu'ya geldi.

Bir müddet Amasya'da Samûk Noyin'le beraber ikâmet etdi. Sonra Samûk Noyin Köprü'de çiftliğinde ikâmet etdiği müddetçe beraber yanında bulunup 664 hudûdunda Köprü'de vefât etdi. Meşâhir-i ulemâ ve meşâyihden idi. Mahdûmu Şemseddîn Mehmed vefâtından sonra Şirvân'a gidip ahfâdından eş-Şeyh Alâeddîn Ali bin İbrâhim bin Mehmed eş-Şirvânî Amasya emîri Şadgeldi Paşa devrinde Amasya'ya gelip Köprü'de ikâmet etdi. Tâcî Beyzâdeler bunun ahfâdıdır.

Esen Tay-Emîr İlmeddîn es-Seyfî

Amasya Beylerbeyi Emîr Seyfeddîn Torumtay'ın Türk kölesidir. Müşârün-ileyhin zaman-ı vilâyetinde kethüdâsı **[232]** olarak nâil-i imâret oldu. 675'de esir olan Torumtayzâde Emîr Sinâneddîn Mûsâ Bey'i fidye ile tahlîs için 676'da Mısır'a gidip geldi.

Torumtay'ın vefâtından hafîdi Emîr Nâsıreddîn Mehmed Bey'in maiyyetinde Amasya ümerâsından olup 710 sâline doğru vefât etdi. Mahdûmu Mûsâ Bey'dir. Bunun evlâdına Esen Tay Oğulları dendi.

Esen Geldi Bey-Emîr İmadeddîn

Amasyalıdır. Amasya şıhnesi olan Hüsâmeddîn Beytemûr Bay'ın oğludur. Pederi "Baytemur" demekle de ma'rûfdur. İbtidâ Sivas emîri Timurtaş Bey'in maiyyetinde bulunarak ta'ayyün ve emâret kazandı.

Ba'dehû Amasya emîri Torumtayzâde Emîr Şerefeddîn Ya'kub Şâh'ın ma'iyyet-i ümerâsından olub 741'de Şeyh Hasan Sağir tarafında Eretna Bey'e karşı harb etdi. Emîr Şeyh Hasan'ın mağlûben Tebriz'e avdetinde beraber bulundu. Ya'kub Şâh'ın şehâdetinden sonra kaçıp Eretna Bey'e ilticâ etdi.

749'da İnepazarı ve Turhal taraflarının emîri olup **[233]** Emîr Kutlu Şâh devrinde hayli nüfûz ve i'tibâra erdi. 758'de Kutlu Şâh ile Konya harbinde bulundu. Sonra vefât etdi. Mahdûmu Hâs Bey ve kerîmesi Ayşe Hâtun ma'rûfdur.

Esen Bey-Emîr Sâdeddîn

Amasya emîri Seyfeddîn Babuk Şâh bin Tuğrul Bey bin Emîr Şerefeddîn İnâç Bey'in oğludur. Babuk Şâh oğlu demekle meşhûrdur. Amasya ümerâsından Emîr el-Hâc Nureddîn Kutlu Şâh'ın havâssından olup Varay taraflarının emîri olarak 761 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmları Sûlî Bey, Ali Paşa'dır. Ali Paşazâde Hamza Bey de ümerâ-yı Osmâniyyedendir. Sûlî Beyzâde Babuk Bey de meşhûr idi.

Esen Bey-Taşanzâde

Kedağra Emîri Celâleddîn Taşan Bey bin Emîr Çelebi mahdûmudur. Bu da Amasya hükümdârı el-Hâc Seyfeddîn Şadgeldi Pâdişâh ümerâsından olup Kedağra Emâretinde yıllarca bulundu. 773'de vefât etdi. Mahdûmu **[234]** Ali Bey pek meşhûr idi.

Esen Bey-Bîçâroğlu

Amasya ümerâsından Bîçâr Bey bin Hamza Bey bin Ahmed Bey bin Bahadır Bey bin Emîr Hüsâmeddîn Bîçâr el-Yârî mahdûmudur. Amasya hükümdârı Hacı Şâhgeldi Pâdişâh devrinde kibâr-ı ümerâdan olup bir müddet Tokat emîri oldu. 783'de vefât etdi. Mahdûmu Bîçâr Paşa'dır. Bunun mahdûmları Hamza, Arslan, İsmâil Beylerdir.

Esen Bey-Eretnazâde

Sivaslıdır. Sivas emîri "Horos Bey" demekle meşhûr Alâeddîn Ali Bey bin Mehmed Bey bin Eratna Hân'ın mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde küçük olduğundan buna vesâyetle Kadı Burhâneddîn Ahmed Kayserî, hâkim-i Sivas oldu.

785'de Kadı Burhan'ın gadri hissedildiğinden kaçıp Amasya hükümdârı Emîr Fahreddîn Ahmed Çelebi'ye ilticâ etdi. Amasya, Osmanlı pâdişâhlarına arz-ı inkıyâd etdikde ağır zeâmetle kayrıldı. 804'de Timur harbinde gâib oldu. Ümerâdan olup Zile emîri idi. Mahdûmu Ca'fer Bey'dir**. [235]**

Esi Hâtun-Hâtun Şâh

Sivas hâkimi Emîr Taceddîn İbrâhim Bey bin Hâce Alâeddîn Ali Şâh bin Emîr Nureddîn Kutlu Bey'in kerîmesi ve Amasya hükümdârı Emîr Seyfeddîn el-Hâc Şadgeldi Paşa halîlesidir. Amasya'da Hacı Şadgeldi Paşa devrinde "Hâtun Şâh" demekle meşhûr idi. 797'de vefât etdiği seng-i mezârında mahkûk ve zevci türbesinde medfûndur. Fasîhi İsi Hâtun'dur.

Eşca' Ali Çelebi-Rifâîzâde es-Seyyid

Lâdiklidir. Orada medfûn olup tercemesi geçen sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed-i Kebîr er-Rifâî mahdûmudur. Hacı Şadgeldi Paşa devrinde Lâdik emîri olup Emîr Alâeddîn Ali Eşca' Bey dendi. "Eşca' Çelebi" ve "Eşca' Bey" diye meşhûr oldu. 780 sâline doğru vefât etdi. Yerini Selâmiş Bay tutdu.

Oğulları es-Seyyid Abdullah, Mehmed, Ahmed Çelebilerdir. Bunlara "Eşca' Oğulları" dendi. Es-Seyyid Mehmed Çelebi oğulları es-Seyyid Abdul, İbrâhim, Ahmed Çelebilerdir. Es-Seyyid İbrâhim **[236]** Çelebi oğulları es-Seyyid Mehmed, Ali Siyah Pûş, Ahmed Çelebiler olup es-Seyyid Mehmed Çelebi bin es-Seyyid İbrâhim Çelebi oğulları da es-Seyyid Mahmûd, İbrâhim, Hüseyin Çelebilerdir. Bunların bir kısmı Taşâbâd ve bir kısmı da Hakâla'da ikâmet etmişlerdi.

Es-Seyyid İbrâhim bin Mehmed bin İbrâhim Çelebi oğulları Seyyid Şâh, Ahmed Beylerdir. Es-Seyyid Ahmed Beyzâde es-Seyyid Hüseyin Çelebi Amasya sâdâtındandır. Es-Seyyid Ali Siyah Pûş Çelebi bin es-Seyyid İbrâhim Çelebi oğulları es-Seyyid Nureddîn Hamza, Tâceddîn İbrâhim, Abdürrahim Çelebilerdir. Es-Seyyid Tâceddîn Çelebi oğulları es-Seyyid Ali, Hasan ve es- Seyyid Abdurrahim Çelebi oğulları da es-Seyyid İzzeddîn Hasan, Taceddîn İbrâhim, Kasım Çelebiler olub "Hacı Kasım Oğulları" Amasya'da bir sülâle-i hânedândır.

Eşref Mehmed Çelebi-Küçük Emîr

Amasya sâdât-ı kirâmından olup 888'de vefât eden Emîr Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebi bin Emîr Sadreddîn Mehmed bin Hüseyin bin Ali el-Horasânî el-Bağavî mahdûmu ve Amasya Müftüsü "Koca Emîr" demekle meşhûr es-Seyyid İbrâhim Efendi'nin birâderzâdesidir. **[237]** Pederinden kendisine irsen intikâl eden bir kitâbın zahrında; " **فى نوبة أضعف عباد الله القوى محمد أشرف بن حسين بن محمد البغوى**"[148] imzâsı görüldü. Amasya'da tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve müderris oldu. Amcasının zaman-ı fetvâsında emînü'l-fetvâ ve müderris-i Yörgüç Paşa olup hayli iştihâr etdi. Yedi emîrlerden biri oldu. 918'de amcasıyla beraber İstanbul'a nakledildi. Ba'dehû Sultân Süleyman Kanûnî devrinde Amasya'ya avdet edib 927'de vefât etdi. Âlim, şâir, kâmil idi. Üçler Mahallesi'nde medfûndur. Mahdûmu Şerîf Ahmed Çelebi'dir. Diğer mahdûmu Abdülhamîd Çelebi'dir. (Terceme-i Şakâyık-Mecdî Efendi, sayfa 415.)

148 Kavî olan Allah'ın en zayıf kulu Muhammed Eşref bin Hüseyin bin Muhammed el-Beğavî'nin zamanında. (Haz.)

Eşref Ali Çelebi-Emîr Hamzazâde

Amasyalıdır. Karahisârî Emîr es-Seyyid Hamza Çelebi evlâdından es-Seyyid Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya'da Kadızâde Küçük Hâce Mehmed Ali Efendi'den tahsîl-i ulûm edib müderris, kadı oldu. Bir müddet Amasya nakîbü'l-eşrâf kâim-makâmı da olup 1071'de vefât etdi. Meşâhîr-i kudâtdan edîb, şâir, kâtib idi.

Eşref Abdurrahman Efendi-Abdîzâde

[238] Merzifonludur. Oranın ulemâsından Mustafa Efendi bin Mehmed Efendi bin Abdî Efendi'nin mahdûmu ve şâir-i meşhûr Nedim Ahmed Efendi'nin pederi akrâbasından olup Merzifon'da Gelgiras hatîbi İbrâhim Efendi'den mukaddimât-ı ulûmu görüp Amasya'ya geldi.

Amasya Müftüsü Çorumlu Ahmed, İnallı Mehmed, Eyraklı Yûsuf Efendizâde es-Seyyid Mehmed, Merzifonî el-Hâc Mustafa, Müderriszâde es-Seyyid Mehmed, Lâdik'de Şeyhülislâm Medresesi müderrisi Ayıntâbî Yûsuf Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib İstanbul'a gitdi.

Orada rüûs imtihânını kazanıp müderris olarak avdet ve Merzifon'da bir müddet ders-i âm oldu. Ba'dehû Sultâniye-i Merzifon müderrisi, 1136'da Merzifon Müftüsü olup 1143'de İstanbul'a gitdi. Bu esnâda Sahn'a kadar devre-i medâris-i mu'tâdeyi ikmâl etdiğinden Kıbrıs mevleviyyeti verildi.

Yine Merzifon'a avdet edib 1151'de dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Âlim, fâzıl, şâir, kâmil, edîb bir zât idi. "Mir'âtü's-Safâ", "Tezkiretü'l-Hikem", "Uyûnü'l-Ulûm", **[239] "**Şerh-i Risâle-i Muammâ-yı Câmî", "Dîvân-ı Eş'âr" gibi müellefât-ı adîdesi fazl ve kemâline şâhid-i beliğdir.

Şu birkaç beyit eş'âr-ı latîfesindendir:

Ne dest-âvîzini gördük bu dehrin bağbânından
Bahârından ne memnûnuz, ne efsürde hazânından
Hadeng-i nâvek-i âzarı lütf it der kemân etme
Meded dil murgunu eyler remîde âşiyânından

Merhûmun tezkiresi Şemsî-i Sivasî'nin "Manzûme-i Menâkıb-ı A'zam"ı kenârında matbû'dur. Bu tezkirenin zeylinde kendisinden tahsîl-i ulûm etdiği zevât-ı sabıkanın vesâir-i ba'zı ulemânın terâcim-i ahvâli yazılıdır. Bunlar da matbû'dur.

Mahdûmları Mustafa, Mehmed Efendilere Ammizâde dendi. Çünkü Iydî Bayram Efendizâde el-Hâc Akif Mustafa Efendi'nin ammizâdesi idi. Mehmed Efendizâde Mustafa Adil Efendi de şuarâ-yı kudâtdandır. Mustafa Efendizâde Kazım Abdurrahman Efendi ve Kamil İsmâil Efendi meşhûrdur. Bunların ahvâli aşağıda gelir. Amasya'da Ammizâdeler vardır. **[240]**

Eşref Abdurrahman Bey-Gürcüzâde

Amasyalıdır. Hâcegânı Dîvân-ı Hümâyûndan harem kethüdâsı Süleyman Ağazâde el-Hâc Şerîf Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Gürcüzâde es-Seyyid Halil Paşa'nın kerîmezâdesi olduğu münâsebetiyle Gürcüzâdelikle iştihâr etdi.

İbtidâ Halil Paşa dâiresinde bulundu. Ba'dehû Dîvân-ı hümâyûn kalemine girip orada terbiye gördü. Ba'dehû dayısı Hâfız Ali Paşa'nın kethüdâsı olup 1223'de müşârün-ileyhin Bursa'da ikâmeti esnâsında Amasya'ya geldi. Meclîs-i a'yân âzâsı iken 1227'de vefât etdi.

Eşref Mehmed Bey-Gürcüzâde

Amasya eşrâfından mümâ-ileyh el-Hâc Şerîf Mehmed Efendizâde es-Seyyid Süleyman Şâkir Bey'in mahdûmudur. Hâfız Ali Paşa'nın dâiresinde terbiye görüp müşârün-ileyhin irtihâlinde 1247'de Amasya'ya geldi.

1252'de meclis âzâsından görüldü. 1258 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmları Abdurrahman, Süleyman, Ahmed Necîb Beylerdir. Süleyman Bey, Mehmed **[241]** Paşa Mahallesi eşrâfından idi. Hafîdi Binbaşı Süleyman Beyzâde Mîralay Osmân Münir Bey'dir.

Eşref Yûsuf Ağa-Hacı Yûsuf Ağazâde el-Hâc

Amasya mütesellimi es-Seyyid el-Hâc Ali Ağa bin el-Hâc Ömer Ağa bin el-Hâc Yûsuf Ağa'nın mahdûmudur. Pederinin vefâtında yetîm olup büyük birâderi es-Seyyid el-Hâc Râşid Mehmed Efendi'nin himâyesinde büyüdü. Kıraat ve kitâbet öğrendi.

Ba'dehû iltizâm işlerinde bulunarak hayli servet edindi. l263 senesinden i'tibâren deâvâ ve idâre meclisi âzâsı oldu. l295'de teşekkül eden mahkeme-i bidâyet âzâsı olduğu halde 1299 senesi saferinde vefât etdi.

Maârif-âşinâ, halûk, hânedân bir zât idi. Efendi iken "Hacı Eşref Ağa" demekle meşhûr olmuşdu. Mahdûmları Ahmed Rıza, Ali Efendilerdir. Ahmed Rıza Efendi, Amasya erkânından olup tercemesi yazıldı. Ali Efendi de mekteb-i tıbbiyye talebesinden iken 1316'da İstanbul'da vefât etdi.

Eşref Hasan Bey-Payaslızâde

[242] Amasyalıdır. Amasya erkânından Hilmi Abdülhalîm Efendi bin el-Hâc Hakkı İsmâil Efendi bin el-Hâc Abdülhalîm Efendi bin Müftü Payaslı el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'nın Devehâne Mahallesi'nde (…)[149] senesi şa'bânında doğdu.

Amasya ve Yozgat mekâtib-i ibtidâ ve idâdîsinde hıfz-ı Kur'ân ve ikmâl-i mukaddimât-ı fünûn etdikden sonra (...)[150] İstanbul'a gidip mekteb-i hukuka girdi. Hukuk vesâir fünûna âid müktesebât-ı ilmiyyesini a'lâ ederek (...)[151] aliyyü'l-alâ derecesinde şehâdetnâme aldı.

Bu esnâda Evkâf nezâretine intisâb edib hukuk müşâvirliği kalemine yerleşti. Fezâil ve tetebbuât-ı ilmiyyesiyle kendisini sevdirip evkâf icrâ me'mûru ve hukuk müşâviri Şeyh Ali Efendizâde Seniyyüddîn Bey'in sevkiyle Trabzon evkâf müdürü oldu. (...)[152] Trabzon Rus istilâsına ma'rûz oldukda Amasya'ya gelip Konya evkâf müdürlüğüne nakledildi. Orada bir müddet kaldı.

(...)[153] İstanbul'a gelip Sultân Abdülhamîd-i Sânî **[243]** vakfı mütevellî kâim-makâmı oldu. Ba'zı mütegallibenin dest-i tecâvüzünden akârât-ı vakfiyeyi tahlîs ederek vâridât-ı vakfiyeyi ez'âf-ı muzâafasıyla tezyîd etdiği halde o mütegallibenin nüfûzuyla kâim-makâmlıkdan (...)[154] çekildi.

(...)[155] Şehir emâneti dava vekîli olarak serbest mesleği ihtiyâr etdi. Fezâil-i ahlâkiyyesiyle mütemâyiz, gâyet muktedîr, ulûm-ı hukukiyede mümtâz, afîf, müstakîm, gâyet dindâr, hâfız-ı Kur'ân, asîl bir zâtdır.

İsfehân Hâtun-Kürtzâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Kayı oğlu Emîr Bahaeddîn Kürt Beyzâde Gazan Şâh'ın kerîmesi ve "Mühezzeboğlu" demekle meşhûr Pervâne Beyzâde Süleyman Bey'in zevcesidir. 762'de zevci ve pederiyle beraber Kudüs'e gidip orada ikâmet ve âlî bir medrese inşâ ve emlâkını vakfederek 782'de vefât etdiği "el-Ünsü'l-Celîl fî Târihü'l-Kudüs ve'l-Halîl"de yazılıdır. Sâliha, sâhibe-i hayır ve hasenât bir kadın idi.

149 Müellif tarih yerini boş bırakmıştır. (Ed.)

150 Müellif tarih yerini boş bırakmıştır. (Ed.)

151 Müellif tarih yerini boş bırakmıştır. (Ed.)

152 Müellif tarih yerini boş bırakmıştır. (Ed.)

153 Müellif tarih yerini boş bırakmıştır. (Ed.)

154 Müellif tarih yerini boş bırakmıştır. (Ed.)

155 Müellif tarih yerini boş bırakmıştır. (Ed.)

Usûlî Mehmed Çelebi -Uzun Mustafazâde

Amasya'da mahallesi olan Uzun Mustafa Çelebi evlâdından Pîr Mustafa Çelebi bin el-Hâc Hasan Çelebi el-Hâc Muhyiddîn Mehmed Çelebi bin Uzun Mustafa Çelebi mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i maârif ederek beytü'l-mâl emânet kâtibi oldu.

Ba'dehû cizye muhassılı, Amasya sancağı dîvan kâtibi olup l038 vak'asında İstanbul'a gönderildi. Orada **[244]** Bayram Paşa'ya intisâb edib Dîvân-ı Hümayûn kâtiblerinden olup müşârün-ileyhin sadâretinde harâç muhâsebecisi oldu.

1049'da ma'zûlen Amasya'ya gönderildi. 105l'de vefât etdi. Kâtib, şâir, maârif-âşinâ, hat ve tab'ı latîf idi. "Tezkîre-i Abdî Efendi"de terceme ve eşârı vardı. Eş'ârı tezkire ile beraber yandı. Mahdûmları Mustafa, Ahmed Beylerdir. Bunlara "Usûlîzâde" ve avâm dilinde "Usûl Oğulları" dendi.

Efrâsiyâb Paşa-Beytemurzâde

Amasyalıdır. Hüseyin Çelebi bin İsfendiyâr Bey bin Seydî Ali Bey'in mahdûmudur. Küçük yaşında amcası olan Basra Beylerbeyi Ali Paşa'nın yanına gidip Basra'da ikâmet etdi. Amcazâdesi Hüseyin Paşa'nın zaman-ı vilâyetinde Basra Azebân ağası oldu.

1018'de ağalıkdan azledildiyse de Hüseyin Paşa Basra Beylerbeyi oldukda 1019 senesi şevvâlinde sâniyen azebân ağası ve kayınpederi olan Hüseyin Paşa'nın inhâsıyla l027'de Lahsa Beylerbeyi ve Paşa'nın vefâtında **[245]** Basra Beylerbeyi olup 1038 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmları Hüseyin Paşa ile Hasan, Mehmed Beylerdir.

Efrûmiye Bânû -Ana Hâtun

Rum İmparatorluğunda bulunan Komnen hânedanından Amasya'nın son vâlisi Şattat, Jütatiyus'un kızıdır. Amasya'nın fethinden evvel pek ziyâde sevdiği Türk beylerinden İltekin Gâzi'ye nefsini tezvîc ederek kabûl-i İslâm etdi.

Amasya'nın fethinde hizmetleri sebk eylediğinden Türkler arasında şeref ve şânı yükseldi. Gâzi müşârün-ileyh ile beraber gazâlarda bulunarak Melik İsmâil Gâzi'nin zamanında vefât etdiği zannolunur.

Torumtay câmi-i şerîfinin garb tarafında yol üzerinde yüksek bir sırt üzerinde medfûndur. Ahşabdan ufak bir hücre olarak türbesi ve vakfı vardır. Vâkıfı, mahdûmu olduğu anlaşılan Emîr Hüsâmü'd-devle Hasan Gâzi bin İltekin Gâzi'dir. Vakfı da Saz mâlikânesinde Emîr Hasan Âlâkî demekle meşhûr **[246]** olduğu kayden sâbitdir.

Müverrih Mustafa Cenâbî Çelebi "el-Aylemü'z-Zâhir" adlı eserinde Efrûmiye Banû'nun İltekin Gâzi zevcesi olduğunu beyândan sonra mahdûmu Halfet Gâzi diyor ki bütün kuyûd-ı vakfiye ve mahkûkeye muhâlifdir. Halfet Gâzi, aşağıda yazılacağı üzere Tûlî Bey bin Türkanşâh mahdûmudur.

Efdalüddîn Hüseyin Çelebi-Hamîdzâde

Amasyalıdır. Amasya'nın meşâyîh-i ulemâsından eş-Şeyh Hamîdeddîn Mehmed Çelebi bin İbrâhim'in mahdûmu ve sâdât-ı Rifâîyye'den es-Seyyid eş-Şeyh Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebi bin es-Seyyid İzzeddîn Hasan Çelebi bin sâhibü'l-hâl es-Seyyid eş-Şeyh Ahmedü'l-Kebîrü'r-Rifâî kerîmezâdesidir.

Amasya ulemâsından Taceddîn İbrâhim et-Tokâdî, Sultâniye-i Merzifon müderrisi Ferîdeddîn Mehmed ed-Devvânî, Pîr Sunullah Amâsî'den tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm oldu. Atabeg Gâzi müderrisi olup hayli müddet tedrîs-i ulûm etdi.

854'de kâdı-i Tokat, 857'de nâib-i Sivas ve 861'de Torumtay müderrisi, 865'de Amasya nâibi görüldü. **[247]** 874 senesi hilâlinde vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ ve kudâtdan bir zât idi. Tokat kadısı iken bir vakfiye bâlâsında "Efdal bin Hamîd el-Hüseynî" diye imzâsı görüldü.

Amasya'da yazdığı bir "Kudûrî" kitâbının sonunda "Efdalüddîn Hüseyin bin Hamîdeddîn el-Hüseynî el-Amâsî" imzâsı da görüldü. Mahdûmu Şeyhülislâm Hamîdeddîn Efendi'dir. Diğer mahdûmu Tâceddîn İbrâhim Çelebi'dir. Hamîdeddîn Efendi'nin mahdûmları Salâhaddîn Mûsâ, Şemseddîn Ahmed Efendilerdir. Bunlara "Efdalzâde" dendi.

Ekmeleddîn Mehmed Çelebi-Ahmedîzâde

Yukarıda tercemesi yazılan Mevlânâ Tâceddîn İbrâhim Ahmedî mahdûmudur. Bursa'da tahsîl-i ulûm edib orada müderris oldu. 804'de pederiyle beraber Amasya'ya gelip tedrîs-i ulûm ederek kadı, sonra Amasya Vilâyeti muharrir ve defterdârı olup 835 hudûdunda vefât etdi. Ricâl-i ilmîyyeden idi. Mahdûmu Şehabeddîn Ahmed Çelebi'dir.

Ekmeleddîn İbrâhim Çelebi-Hamîdzâde

Amasyalıdır. Meşâyih-i ulemâdan Mevlânâ Hamideddîn Mehmed bin **[248]** İbrâhim'in diğer mahdûmudur. Efdal Çelebi'nin birâderi olup Mevlânâ İbrâhim Tokatî'den vesâir ulemâdan ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm, müderris, kadı olup 881'de vefât etdi. Kibâr-ı kudâtdan idi. Mahdûmu Şemseddîn Ahmed Çelebi'dir. Buna da "Ekmelzâde" dendi.

Ekmel Bey-Gâzi Beyzâde

Kedağralıdır. Köprü Meşâhir-i ümerâdan Ahmed Bey bin eş-Şeyh Halîl Bey bin Gâzi Mehmed Bey bin eş-Şeyh Alâeddîn Ali bin İbrâhim eş-Şirvânî mahdûmu ve Köprü'de câmii ve hamâmı olan Tâceddîn Paşa'nın ammizâdesi oğludur.

Tâceddîn Paşa'nın maiyyetinde, sonra Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed dîvânında müstahdem olarak ümerâdan oldu. 9l8'de menkûb olduysa da akrabâsından nişâncı ve Anadolu kazaskeri Ca'fer Çelebi'nin şefâatiyle Mîrlivâ oldu. Hayli zaman Kedağra Emîri olup 933'de vefât etdi. Mahdûmu Câfer Bey'dir. 931'de tanzîm edilen Sivas Beylerbeyi Sinan Paşa'nın vakfiyesi zeylinde "fahrü'l-ümerâ Ekmel Bey bin Ahmed Bey" görüldü.

Eken Şeyh-Muharrir Çelebi

Amasyalıdır. Geldiklân nâhiyesinde bir zâviye ve yanında bir câmi' inşâ edib çiftliğini bunlara vakfetdi. 918'de vefât etdiği zannolunur. Evlâdından Veli Çelebi zâviyedâr olarak çiftliği mutasarrıfı iken vefâtıyla evlâdından Alemdâr Eytem Seyyid Mehmed'e 1206 saferinde tevcîh edildi. **[249]**

Alp Arslan Çelebi-eş-Şeyh es-Seyyid Nureddîn

Kemahlıdır. Oranın emîri olan Sarımeddîn Mehmed bin Ebîbekr el-Kemahî mahdûmudur. Moğol askerinin Kemah'ı zabt ve istîlâsında firâr edib Amasya'ya geldi. Tahsîl-i ulûm ederek tarîkat-ı Rifâiyye meşâyihinden eş-Şeyh Ali el-Hakkârî'den ahz-ı hilâfet etdi.

Ba'dehû (Sonica) Sonisa kazâsında Zûdây karyesinde bir zâviye binâsıyla 655'de Amasya mahkemesinde bütün emlâkını zâviyesi mesâlihine vakfedip hayli müddet Amasya'da ikâmet etdi.[156] Emîr Muineddîn Pervâne Bey'in teveccühâtına mazhar olup 675'de zâviyesine çekildi. Ba'dehû vefât etdi.

Âlim, sâlih, Rifâî bir zât olduğu vakfiyesinde mezkûr ve zâviyesi ittisâlinde binâ etdiği türbesinde medfûndur. Mahdûmu Emîr Alâeddîn Savcı Bey Amasya ve Niksar ümerâsındandır. Bunun mahdûmları Alp Arslan, Doğan Şâh Beylerdir.[157] Bunların evlâdı vardır.

---

156 Şeyh-i müşârün-ileyhin bu vakfiyesi 655 senesi ramazânında tanzîm edilmiş olup kuyûd-ı vakfiye idâresine kaydedilmek üzere geldiğinden burada mütâlaa edildi. Eş-Şeyh Ali el-Hakkârî Amasya meşâyihindendir.

157 Bu iki birâderin türbesi Niksar'da Melik Gâzi türbesinin yolu üstünde yan yana olduğu halde bulundu. Tarafımdan hafriyât ile anlaşıldı.

Alp Arslan Şâh-Emîr Celâleddîn Selçukî

[250] Amasya hükümdârı Sultân Tâceddîn Altunbaş Gâzi Çelebi bin Sultân Gıyaseddîn Mes'ûd bin Sultân İzzeddîn Keykavus Selçûkî şehzâdesidir. Simre-i Havza'da büyüdü. Pederinin devr-i hükûmetinde Amasya'ya geldi.

Amasya hükümdârı Hacı Kutlu Şâh'ın dayısı olduğu münâsebetle kendisine Amasya'nın şimâlinde kâin bir çiftlik temlîk edildi. Hacı Kutlu Şâhzâde Hacı Şadgeldi Paşa'nın devri emâretinde bu çiftliğinde müsterîhâne yaşadı. 768 hudûdunda vefât etdi.

Bu çiftlik "Alp Arslan Çiftliği" diye ma'rûf olup avâm dilinde "İl Arslan" dendi. Sonra bütün nâhiye ve merkezi "İlarslan nâhiyesi, İlarslan kasabası" diye meşhûr oldu.

Mahdûmları Ali, Hasan Çelebilerdir. Ali Beyzâde Alp Arslan Bey aşağıda gelir. Hâce Hasan Çelebizâde Hâce İbrâhim Çelebi tercemesi yukarıda geçti. Hâce İbrâhim Çelebizâde Hâce Hasan Çelebi Gelgirâs kasabasında ikâmet etmişdi. Bunun mahdûmları Tâceddîn, **[251]** Hayreddîn, Selîm Çelebilerdir.

Hâce el-Hâc Tâceddîn Çelebizâde el-Hâc İvaz Çelebi'dir. Trabzon Beylerbeyi Hayreddîn Paşa olup mahdûmları Hasan Paşa ile Mehmed Bey'dir. Mehmed Beyzâde Şücaeddîn Paşa'dır.

El-Hâc Selîm Çelebi mahdûmları Mehmed Şâh, Kâsım Çelebiler ve kerîmesi Ayşe Hâtun Sultân olup Sultân Selîm Hân-ı evvelin vâlidesidir. Mehmed Şâh Çelebizâde Kâsım Paşa'dır. Kâsım Çelebi de "Tozkoparan" demekle meşhûr olup Sultân Bâyezîd-i Sânî devrinde Dîvân-ı hümâyûn kâtibi idi. İstanbul'da mescidi hazîresinde medfûndur.

İstitrâd

Alp: Türk dilinde elifin fethi ve lâmın sükûnuyla selb vezninde "hakîm, müdekkik, müteharrî" manâsınadır. Buna Yelb de denir. Korkut Alp gibi. Hakîm, müdekkik, Korkut Ata demekdir.

Alp: Elifin meddi ve lâmın sükûnuyla kalb vezninde **[252]** "gâyet şecî', pehlivân, bahâdır, kahraman" ma'nâsına olduğu gibi "birden parlantı" manasına da olur. Buna "Yalb" denir. "Pars Alp" denir. "Gâyet yiğit, Pars hayvanı" demek olur. Meşhûr "Efrâsiyâb"ın Türkçe adıdır. "Alp etdi" denir. "Yalp etdi" demek olur.

İlp: Elifin kesre-i meftûhası ve lâmın yine sükûnuyla "serî', çâlâk, cesûr, cüretkâr" manâsınadır. Buna "Yîlp" da denir. "İlp Adam" denir, "serî', çâlâk, fa'âl, cesûr adam" demek olur. Bunun sıfat fiiline de "Yılpık" denmekdedir.

Alp Arslan Bey-Alp Arslanzâde

İlarslanlıdır. Osmanlı ümerâsından Alp Arslanzâde Ali Bey'in mahdûmudur. Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân devrinde ağır zeâmetle taltîf edilip Timur harbinde Çelebi Sultân Mehmed kolunda ibrâz-ı şecâat ederek Çelebi Sultân'ın teveccühâtını kazandı.

805'de Çelebi Sultân Mehmed ile Amasya'ya gelip ma'iyyet-i ümerâsından oldu. 816'da Çelebi Sultân müstakillen pâdişâh **[253]** oldukda kibâr-ı ümerâdan olup 824 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmları Ali, Hüseyin, Abdüllatîf Çelebilerdir. Ali Çelebi İstanbul'un fethinde ümenâdan olmuşdu. Hüseyin Bey ümerâdandır. Abdüllatif Bey de "Latîf Şâh" demekle meşhûrdur.

İlhâmî Hasan Çelebi-Cizyedârzâde

Amasyalıdır. Amasya cizyedârı olan Mustafa Ağa'nın mahdûmudur. Meşâhir-i fuzalâdan "Küçük Hâce" demekle meşhûr Kadızâde Mehmed İlmî Efendi'den tahsîl-i maârif edib pederinin maiyyetinde cizye kâtibi, sonra dîvân kâtibi olduğu halde l078 senesi zilka'desinde vefât etdi. Sûret ve sîreti gâyet güzel, hat ve hâli mükemmel, şâir, maârif-âşinâ bir kâtip olduğunu Müderris "Abdî Efendi Tezkiresi"nde yazıyor. Mevlevîhâne şeyhi Hasan Kudsî Dede ile müşâare ve musâhabesi meşhûr idi.

İlyâs Kadı-Ebü'l-Fezâil Kemaleddîn

Horasanlıdır. Hasan Horasânî mahdûmudur. Maverâünnehir'de tahsîl-i kemâlât ederek Anadolu'ya geldi. **[254]** Amasya'da ikâmet ederek müderris, ba'dehû kâdı'l-kudât olup Sultân Mes'ûd-i Selçûkî zamanında vefât etdi. Kibâr-ı kudât ve ulemâdan idi. Mahdûmu Sadreddîn Mehmed'dir. İlyâs Kadı arâzisi bunun idi.

İlyâs Bey-Çorumlu

Amasya hükümdârı Melîk İsmâil Gâzi bin Melîk Dânişmend Ahmed Gâzi ümerâsından olup Çorumlu oymağı beyi idi. Şimdiki Çorum şehrine emîr nasbedilerek Çorumlu aşîreti orada iskân edildiğinden o şehre "Çorumlu" ba'dehû tahfîfen Çorum dendi. Sultân Mes'ûd-i Selçûkî devrinin evâhirinde vefât eyledi. Mahdûmu Salih Bey olup hafîdi el-Hâc Çâruk Şâh ve bunun mahdûmu Emîr Bedreddîn Salih Bey'dir.

İlyâs Fakîh-Mevlânâ Şücâeddîn

Amasyalı Mehmed oğludur. Meşâhir-i ulemâdan tahsîl-i ulûm edib Amasya'da ders-i âm ve bir müddet Halfet Gâzi müderrisi oldu. 645 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhir-i ulemâdan olup mahdûmu eş-Şeyh Bedreddîn Mahmûd **[255]** Çelebi'dir.

İlyâs Bey-Hacızâde el-Hâc

Amasya civârında medfûn Baba İlyâs Horasânî evlâdından el-Hâc Nevrûz Bey bin Şemseddîn Mahmûd et-Tuğrâî bin Baba İlyâs Horasânî mahdûmudur. 718'de Mısır'dan gelip Amasya'da yerleşti. Ammizâdesi el-Hâc Nureddîn Kutlu Beyle ümerâdan olup 745 hudûdunda vefât etdi. Amasya'da Hacı İlyâs Mahallesi bunun ikâmetgâhı idi. Mahdûmları Hamza, Hızır, Murâd Beylerdir.

İlyâs Çelebi-Mevlânâ Fahreddîn Ebü'l-Mahâmid

Amasyalıdır. Kâdı'l-kudât eş-Şeyh Cemaleddîn İbrâhim bin İlyâs bin Ali el-Aksarâyî mahdûmudur. Pederi Amasya'da müderris iken doğdu. Pederinden ve Amasya'da sadrü'l-ulemâ eş-Şeyh Şerefeddîn Mehmed el-Herevîden ve Erzincân'da Allâme Vecihüddîn Ömer bin Abdülmuhsin el-Erzincânî'den tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm oldu.

Amasya'da yıllarca tedrîs-i ulûm edib nice şâkirdân-ı fazl u irfân yetiştirdi. Üstâzının irtihâlinde **[256]** sadrü'l-ulemâ, ya'nî me'zûn bi'l-iftâ oldu. Amasya hükümdârı Hacı Kutlu Şâh ve mahdûmu Şadgeldi Pâdişâh devri hükûmetlerinde pek muhterem ve müderris-i Torumtay olduğu halde 767 senesi saferinde dâr-ı bekâya irtihâl etdi.

Gâyet fâzıl, muhakkik, ulûm-ı nakliyye ve akliyyede mâhir, müteşerrî bir müftî-i benâm idi. Ok Meydanı'nda kâin mezârlığın ortasındaki türbenin ittisâlinde dört duvarla muhât bir türbe içinde Fahreddîn Mehmed Cevherî yanında medfûndur. Mahdûmları Şemseddîn Mehmed, Alâeddîn Ali Çelebilerdir.

Hacı Mehmed Çelebi, Amasya'nın a'yânından olub mahdûmu Hacı İbrâhim Çelebi'dir. Bunun oğulları Mehmed, Mahmûd Çelebilerdir. Mehmed Çelebizâde Kemaleddîn Ahmed Çelebi ve Mahmûd Çelebizâde eş-Şeyh Cemaleddîn Mehmed Çelebi pek meşhûr idiler. Bunların evlâdı ricâl-i ma'rûfedendir.

İlyâs Bey-Ata Beyzâde

Amasya'da medrese binâ eden Atabeg Gâzi evlâdından ve ümerâdan Hayreddîn Hızır Bey bin Atabeg Gâzi Emîr Nasireddîn Ahmed Bey bin Ömer bin Süleyman el-Atâlî mahdûmudur. Ümerâdan **[257]** ve ceddi vakfı mütevellîsi olduğu halde 770 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmları Hızır, Abdî Beylerdir. Hayreddîn Hızır Bey de mütevellî olmuşdu.

İlyâs Bey-Emîr Çelebizâde

Kedağralıdır. Taşan Bey birâderi İdris Bey bin Emîr Çelebi mahdûmudur. Taşanoğullarıyla hayli müddet emâret nizâında bulunarak aralıkda Kedağra Emîri oldu. Ba'dehû Hacı Şadgeldi Paşa'ya ilticâ edib ma'iyyet-i ümerâsından olarak 783'de vefât etdi.

İlyâs Bey-Ata Beyzâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Muîneddîn Abdî Bey bin İlyâs Bey bin Hayreddîn Hızır Bey bin Atabeg Gâzi Emîr Nasıreddîn Ahmed Bey'in mahdûmudur. Pederinin Timur harbinde 804'de şehîden vefâtı üzerine ceddi vakfına mütevellî ve züamâdan oldu. Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın ma'iyyet-i ümerâsından iken 8l4'de harben vefât etdi. Mahdûmu Hasan Bey evlâdında Atabeg Gâzi vakfı tevliyeti kaldı. Kardaşları vüzerâdan Yörgüç, Hızır Paşalardır. **[258]**

İlyâs Bey-Hacı Beyzâde

Amasya ümerâsından Hamza Bey bin el-Hâc İlyâs Bey bin el-Hâc Nevruz Bey'in mahdûmudur. Çelebi Sultân Mehmed Hân ümerâsından olup 820 sâline doğru vefât etdi. Mahdûmları Hamza, Murâd Beylerdir.

İlyâs Çelebi-Mevlânâ Hekîm el-Hâc

Amasyalıdır. Şa'bân bin Ali mahdûmudur. Lakabı Şücaeddîn'dir. Amasya hükümdârı Hacı Şadgeldi Paşa'nın ve mahdûmu Fahreddîn Ahmed Paşa'nın tabîb-i hâssı olan Mevlâna Burhâneddîn Ahmed Çelebi'den fünûn-ı tıbbiyeyi ve Mevlânâ Hüsâmeddîn Hasan el-Hoyî'den ulûm-ı edebiyye ve şer'iyyeyi ahz ve tahsîl edib tabîb oldu.

Çelebi Sultân Mehmed ve şehzâdesi Sultân Murâd Hânlara Amasya'da hekîmbaşı ve dârü'ş-şifâ tabîbi olup büyük bir şöhret kazandı. Sultân Bâyezîd câmi-i şerîfinin taraf-ı garbîsi olan mahalle bunun nâmıyla şöhret buldu. 831 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, tabîb-i hâzık, halûk bir hekîm-i meşhûr idi. Birâderi İbrâhim Çelebi hattâtdır**. [259]**

İstanbul kütübhânelerini teftîş esnâsında "Şerh-i Mûciz" kitâbının sonunda şu kitâbesi görüldü:

سوده الفقير العبد العطشان الى رحمة ربه الرحمن حاجى الياس بن شعبان يوم الأربعاء
الرابع عشر من جمادى الأولى سنة خمس و عشرين و ثمانمائة بمدينة اماسيه[158]

Amasya'da bugün "Akbilek Bağları" demekle meşhûr olan bağlar, bunun mülkü olup "Hekim Bahçesi" demekle meşhûr olduğu Yörgüç Paşa vakfiyesinde mezkûrdur. Sonra buraları Yörgüç Paşa, hekîm-i müşârün-ileyhin mahdûmu Alâeddîn Ali Çelebi'den alıp 840'da vakfetmişdir.

Hekim-i müşârün-ileyhin hafîdi Mevlânâ Şerefeddîn İsa Çelebi bin Alâeddîn Ali Çelebi 873'de Amasya Dârüşşifâsı tabîbi ve Sultân Bâyezîd-i Sânî hekîm-i hâssı idi. Bunun birâderi Abdullah Çelebi ve bunun mahdûmu İlyâs Çelebi de etıbbâdan idi. Bunlara "Hacı İlyâsoğulları" dendi. Diğer birâderi de İlyâs Çelebi'dir.

İlyâs Çelebi-Mevlânâ eş-Şeyh Şücâeddîn

Amasyalıdır. Hızır bin İbrâhim mahdûmudur. Amasya'da **[260]** mukaddimât-ı ulûmu görüp Bursa'ya gitdi. Orada Sultâniye müderrisi eş-Şeyh Ramazânzâde Mevlânâ Cemaleddîn Mehmed ve Kara Alâeddînzâde Mevlânâ İzzeddîn Hasan Çelebilerden tahsîl-i fezâil-i ilmiyye edib Amasya'da ders-i âm oldu.

Bursa'da yazdığı "Mecmau'l-Bahreyn" adlı kitâbın sonunda şu kitâbesi görüldü:

قد وقع الفراغ على يد العبد الضعيف الياس بن خضر الاماسى يوم الاحد

158 Rahman olan Rabbinin Rahmetine muhtaç el-Fakir Hacı İlyas bin Şaban 825 yılı 14 Cumâdelûlâ Çarşamba günü Amasya şehrinde kaleme almışdır. (Haz.)

التاسع عشرين شهر رمضان سنة اربع و ثمانمائة بمدينة بروسا[159]

Bundan az sonra Bâyezîd ve Timur harbi olup Topal Timur Bursa'yı istilâ etdiği esnâda kaçıp Amasya'ya gitmişdi. Orada Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın şehzâdeleri muallimi olarak ma'rûfiyet kazandı. 824'de Sultân Murâd-ı Sânînin cülûsu üzerine Edirne'ye gitdi.

Orada Şeyhülislâm ve müfti'l-enâm olup Sultân Murâd'ın mahrem-i hâssı, ümerânın melce'i olarak yaşadı. Edirne'de Sultân Selîm-i Sânî Kütübhânesi'nde *Sahîh-i Buhârî* kitâbının zahrında şu kitâbe görüldü:

وقف هذا الكتاب افتخار الأمراء أبوا الخير أبو يزيد بن [261] يحيى بن أوليا شيخ الأنام و عماد اللإسلام كرخى الزمان معروف الاوان شجاع الدين[160]

Ve âhirinde;

وقف بايزيد بن يحيى بن أوليا الى الشيخ شجاع الدين فى أواسط محرم ٨٣٠[161]

Edirne'de on yıldan ziyâde iftâ ve tedrîsden sonra 840 senesi hilâlinde vefât etdi. Fâzıl, gâyet fakîh, zî-nüfûz bir zât idi. Mahdûmu kazasker ve hâce-i sultânî Hayreddîn Hızır Çelebi Amasya Sarayı'nda tevellüd etdiği münâsebetle "Hızır bin el-Fakîh İlyâs es-Sarayî" diye imzâ kordu.

İlyâs Çelebi-Dânîşmendoğlu Melik

Kedağralıdır. Bir müddet Kedağra Emîri olan sülâle-i Dânîşmendiye'den Sultân Kemal Dânîşmend Gâzi bin Melik Bahşâyîş Gâzi bin Feleküddîn Hamza Gâzi bin Emîr Sâdeddîn Sulî Gâzi bin Emîr Hüsâmeddîn Hasan bin el-Hâc Sinâneddîn Yûsuf bin Emîr Mücâhid Cemaleddîn İsmâil Gâzi bin Mecdeddîn Yağıbasan Gâzi bin Seyfeddîn İsmâil Gâzi bin Şemseddîn Melik Dânîşmend Gâzi mahdûmudur.

Pederinin Kedağra'da emâreti zamanında Sultân Murâd-ı Sânî Amasya Vâlisi iken Amasya'ya geldi. Sultân Murâd Hân'ın **[262]** cülûsunda Geldiklân kazâsından verilen ağır zeâmetle taltîf edilip 845 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Mahmûd Gâzi Bey ve birâderi Hamid Gâzi Bey'dir. Bunun mahdûmu İne Bey ümerâdandır.

İlyâs Çelebi-Mevlânâ Şücâeddîn

Merzifonludur. Yahya bin Hamza mahdûmu olub mukaddimât-ı ulûmu Amasya'da Şeyhülislâm Gümüşlüzâde Mevlânâ Celâleddîn Abdurrahman Çelebi'den görüp Mâverâünnehr'e gitdi. Buhârâ'da "Hâce Muhammed Pârsâ" demekle meşhûr Mevlânâ Hâfızüddîn Muhammed bin Muhammed bin Mahmûd el-Buhârî el-Hâfızî'den tahsîl-i kemâlât ederek 821'de icâzetnâme ahzıyla Merzifon'a geldi.

Orada tedrîs ve neşr-i ulûma nasb-ı nefs edib talebesi çoğaldı. Asrında Merzifon bir Dârülfünûn oldu. Mevlânâ Ferîdeddîn Mehmed el-Devvânî vefâtında Sultâniye-i Merzifon müderrisi, ba'dehû Merzifon'un müftü ve kadısı olduğu halde 852 senesi cumâdelâhiresinin onuncu günü dâr-ı bekâya rihlet etdi. Orada türbesi ve seng-i mezârı vardır.

Fâzıl, muhakkik, usûlî, ulûm-ı şer'iyye ve akliyyede mütebahhir, **[263]** eyâlet-i Rûmiyyede üstâdü'l-küll idi. Kabrini ziyâret edib seng-i mezârında mahkûk olan tarih-i irtihâlini zabt ve buraya nakl etdim.

Silsile-i ilmiyyesi şöyledir: Mevlânâ Şücâeddîn İlyâs bin Yahya bin Hamzatü'l-Merzifonî, Mevlânâ Hâce Muhammed Pârsâ, Mevlânâ eş-Şeyh Ebû Tâhir Muhammed bin Muhammed et-Tâhirî el-Buhârî, Mevlânâ Sadrüşşerî'a Ubeydullah bin Mes'ûd el-Buhârî, ceddi

---

159 Allah'ın zayıf kulu İlyas bin Hızır el-Amâsî'nin eliyle 804 yılı 29 Ramazan Pazar günü Bursa'da tamamlanmışdır. (Haz.)

160 Bu kitabı Emirlerin İftiharı Ebu'l-Hayr Ebu Yezid bin Yahyâ bin Evliyâ şeyhü'l-enâm, İslâm'ın dayanağı, zamanın Kerhî'si ve şöhretlisi, -meşhur âlimi- Şücâüddîn vakfetmişdir. (Haz.)

161 Bâyezid binYahya bin Evliyâ'nın 830 yılı muharrem ayı ortalarında Şeyh Ebü'ş-Şüca' için vakfıdır. (Haz.)

Mevlânâ Tâcüşşerî'a Mahmûd el-Buhârî, pederi Şemseddîn Ahmed bin Ubeydullah el-Buhârî el-Mahbûbî.

Pederi Mevlânâ Cemaleddîn Ubeydullah bin İbrâhim el-Mahbûbî el-Buharî, Rüknülislâm Muhammed bin Ebîbekir el-Cûğî es-Semerkandî, İmadeddîn Ömer ez-Zerencerî, pederi Şemsüleimme Bekir bin Mehmed ez-Zerencerî, Şemsüleimme Muhammed bin Ahmed bin Ebî Sehl es-Serahsî, Şemsüleimme Abdülaziz bin Ahmed el-Hulvânî, Kadı Ebu Ali el-Hüseyin bin Ali en-Nesefî, İmâm Ebubekir Muhammed bin el-Fazlü'l-Buhârî.

Üstazüleimme Abdullah bin Yakûb es-Sebezmûnî, Ebu Hafs Abdullah es-Sağirü'l-Buhârî, Ebu Hafs Ahmed bin Hafs el-Kebirü'l-Buhârî, İmâm-ı sâlis Mehmed bin el-Hasan eş-Şeybânî, **[264]** İmâm-ı A'zam Nu'man bin Sâbit el-Kûfî.

Şakirdân-ı marifeti pek çokdur. Mahdûmları Lütfullah, Mehmed Çelebilerdir. El-Hâc Lütfullah Çelebizâde İlyâs Çelebi ve Mehmed Çelebizâde Lütfullah Çelebi'dir. İkinci İlyâs Çelebizâde Mehmed Çelebi olup ulemâ ve kudâtdan idiler.

İlyâs Çelebi-Zilelizâde Hâce el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya tüccârından ve a'yânından Hâce İzzeddîn Hasan Çelebi bin Hâce Alâeddîn Ali Çelebi bin Hasan oğludur. "Zilelioğlu" demekle meşhûr olan bu zât Amasya'nın a'yân-ı tüccârından olub 864 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu hattât-ı meşhûr Abdullah Efendi esâtizedendir.

İlyâs Çelebi-Hâbilzâde el-Hâc

Amasyalıdır. A'yândan Receb Çelebi bin Hasan Çelebi bin Emîr Celâleddîn Hâbil Bey bin emîr-i Tokat Tâceddîn İbrâhim Bey bin es-Sultân Zeyneddîn Tûlî Hân Bey bin Emîr Şeyh İzzeddîn Hasan Bey'in mahdûmudur. **[265]**

Amasya a'yânından olub 870 sâline doğru vefât etdi. Mahdûmu Mevlânâ Seydî Ali Çelebidir. Amcası el-Hâc İlyâs Çelebi bin Hasan Çelebi de a'yândan olup 858 hudûdunda vefât etdi.

İlyâs Bey-Hacı Beyzâde

Hakalalıdır. Ümerâdan Abdullah Bey bin Kasım Bey bin el-Hâc Mehmed Bey'in mahdûmudur. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed Hân bin Sultân Bâyezîd Hân-ı Sânî maiyyetinde emîr-i pây-gâh, ya'nî teşrifâtçı olup 918'de mün'adim oldu.

İlyâs Bey-Hacı Beyzâde

Amasyalıdır. Amasya vâlisi iken Sultân Bâyezîd-i Sânî defterdârı olan el-Hâc Perviz Bey'in mahdûmudur. Yavuz Sultân Selîm Hân ümerâsından olup Çaldıran harbinde aldığı yaradan dolayı tekâüd edilip 924'de mâlik olduğu Çayköy ve Dereköy çiftliğini evlâdına vakf ve ba'dehû vefât etdi. Mahdûmları Veli, Hamza Beylerdir. Veli Paşa, muahharan Beylerbeyi oldu.[162] **[266]**

İlyâs Bey-Hacı Beyzâde

Amasyalıdır. Ümerâdan el-Hâc Hamza Bey bin el-Hâc Perviz Bey'in mahdûmudur. Bu da Sultân Selîm-i Evvel şehzâdeliğinde ma'iyyet-i ümerâsından olup cülûsunda birkaç sancağa

162 Bu vakfa evlâdı neslen ba'de neslin mütevellî ve mutasarrıf olarak ll39'da evlâdından Hacı Hasan Ağa bin Mehmed Ağa ll40'da ref'inden birâderi Ali Ağa ve ll58'de vefâtıyla diğer birâderi Abdullah Ağa mütevellî oldu. ll6l'de Abdullah Ağa'nın ref'iyle İbrâhim Ağa bin Ali Ağa bin Mehmed Ağa mütevellî olup ll95 cumâdelûlâsının yirmi ikisinde vefâtıyla mahdûmu Selim Ağa ve l223'de kasr-ı yediyle oğulları İbrâhim, Muslî Ağalar mütevellî oldu. l247'de Muslî Ağa'nın vefâtıyla Mehmed Ağa bin İbrâhim bin Ali bin Mehmed'in oğulları Mustafa, Osmân Ağalar mütevellî oldu. l270'de Osmân Ağa'nın fevtiyle oğlu Âbidîn Ağa ve l285'de Mustafa Ağa'nın vefâtıyla oğulları Halil, Mehmed Ağalar mütevellî olmuşlardı.

mîrlivâ oldu. Sultân Süleyman devrinde Niğbolu beyi iken 929 harbinde şehîden vefât etdi. Mahdûmu Hamza Bey'dir.

İlyâs Halîfe-Molla Şeyh Şücâeddîn

Amasyalıdır. Mehmed Çelebi mahdûmudur. "Mahzenü'l-Fıkh" mü'ellifi ve Amasya Müftüsü olan Mevlânâ Musliheddîn Mûsâ Çelebi'den ulûm-ı şer'iyye ve edebiyyeyi ahz ve tahsîl ederek ders-i âm ve müderris, sonra kadı oldu.

Muahharan Habîb-i Karamanî hulefâsından Seydî Halîfe'nin halîfe-i zîşânı "Şehre Küstü" demekle meşhûr eş-Şeyh Sinâneddîn Yûsuf Çelebi'ye intisâb ederek terk-i mâsivâ etdi. Şeyhinin irtihâlinde tekkesi şeyhi olup 966'da dâr-ı kudse irtihâl etdi.

Âlî Bey Künhü'l-Ahbâr'ında Amasya meşâyihi sırasında diyor ki: "Şeyh İlyâs Halvetîlerdendir ki mecnûn **[267]** deyû mülakkabdır. Hâl-i hayâtında bir ay evvel mevtini ta'yin etmişdir. Senete sittin ve sittîn ve tis'imie de fevt şod".

"Deli Şeyh" diye meşhûr olduğu anlaşılan bu zât, âlim, kâmîl, hadîd-meşreb, mazınne-i kerâmet bir zât idi. Hulafâsından Zileli Muhyîddîn Mehmed Çelebi ve Amasyalı Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebi meşhûrdur. Mahdûmu "Memik Çelebi" demekle meşhûr Bedreddîn Mahmûd Çelebi'dir.

İlyâs Paşa-Hacı Beyzâde

Amasyalıdır. Beylerbeyi Veli Paşa bin el-Hâc İlyâs Bey'in mahdûmudur. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa Hân bin Sultân Süleyman Hân'ın ma'iyyet-i ümerâsından olup 960 senesi şevvâlinde müşârün-ileyhin şehâdetinden sonra mîrlivâ ve 964'de Karahisâr-ı Şarkî beyi oldu.

966'da Çorum ve 977'de Amasya sancaklarına mîrlivâ görüldü. 977 senesi recebinin evâhirinde Kefe ve ba'dehû Basra, Lahsa Beylerbeyi olduğu halde 983'de Lahsa'da vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi. Mahdûmu Mehmed Bey ve birâderleri Ahmed, Mehmed Paşalardır. **[268]**

İlyâs Halîfe-Mevlânâ Şeyh

Amasyalıdır. Mevlânâ Alâeddîn Çelebi mahdûmudur. Amasya ve İstanbul'da tahsîl-i ulûm ederek Fatih câmi-i şerîfinde ders-i âm, ba'dehû Sultân Selîm Câmii vâizi olup 968'de şeyhü'l-harem Mehmed Çelebi vakfına şâhid görüldü.

Ba'dehû "Serhoş Bâlî Efendi" demekle meşhûr olan eş-Şeyh Bâlî Efendi'ye intisâb ederek tasfiye-i bâtın edib 985'de dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Meşâhir-i vâizînden bir şeyh-i zâhid idi.

İlyâs Çelebi-Çeribaşızâde

Amasya'da câmii olan Çeribaşı Emîneddîn Mehmed Çelebi evlâdından el-Hâc Hasan Çelebi bin İsa Çelebi bin Mehmed Çelebi bin Ali Çelebi bin Abdullah Bey bin emîr-i kebîr Emîneddîn Mehmed Çelebi mahdûmudur.

Mahallemiz bulunan Çeribaşı Mahallesi eşrâfından Vecdî Câmii vakfına mütevellî olduğu halde 990 hudûdunda vefât etdi. Oğulları Ali, Hasan Çelebilerdir. Amasya'da **[269]** Mütevellîzâdeler bunun neslidir.

İlyâs Bey-Hacı Beyzâde

Amasyalı Ahmed Paşa bin Veli Paşa bin el-Hâc İlyâs Bey'in mahdûmudur Züamâdan, ba'dehû ümerâdan olup 1016'da Eşkiyâ harbinde şehîden vefât etdi. Diğer Hacı Beyzâde İlyâs Bey bin Mehmed Paşa bin Veli Paşa da ümerâdan olup 1030'da Lehistân harbinde vefât etdi. Birâderi Ali Bey'dir. Bunun mahdûmları Çavûşbaşı Mehmed Bey ile Mustafa Paşa'dır.

İlyâs Bey-Hacı Beyzâde

Amasya züamâsından Ali Bey'in mahdûmudur. Bu da züamâdan olup Hacı Beyzâde Mustafa Paşa'nın kethüdâlığında mîrlivâ oldu. Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın maiyyetinde l075 harbinde vefât etdi.

İlyâs Ağa-Mütevellîzâde el-Hâc

Çeribaşı Câmii mütevellîsi İsa Çelebi bin el-Hâc Ali Ağa bin İlyâs Çelebi mahdûmudur. Sipâhi meşâhirinden olup pederi yerine Çeribaşı vakfı mütevellîsi olduğu halde l08l'de **[270]** Kandiye harbinde şehîden vefât etdi. Mahdûmu fâzıl-ı meşhûr Amasya Müftüsü el-Hâc Ahmed Efendi'dir.

İlyâs Ağa-Zanbak Dedezâde

Amasya şehir kethüdâsı Mütevellîzâde el-Hâc Mehmed Çelebi bin İsa Çelebi bin Ali Ağa mahdûmudur. Yukarıdaki Hacı İlyâs Ağa'nın birâderzâdesidir. Amcasının şehâdetinde Çeribaşı vakfı mütevellîsi, ll02'de meclîs-i a'yân a'zâsı olup sonra vefât etdi. Birâderi el-Hâc Ali Ağa'dır.

İlyâs Efendi-Mütevellîzâde

Amasyalıdır. Sipahilerden Ali Ağa bin İsa Çelebi bin Ali Ağa'nın mahdûmudur. Amasya'da allâme-i meşhûr Müfessir Hızır Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu. Tedrîs-i ulûm esnâsında Amasya medreselerini devrederek ll06 cumâdelûlâsının evâsıtında Mehmed Efendi'nin ref'inden Hâtuniye-i Tokat müderrisi oldu.

ll07 senesi zilka'desinde bunun azlinden Mehmed Efendi iâde edildiği münâsebetle Amasya'ya avdet edib tekâüd vazîfesi verildi. 1111 senesi zilhiccesinde dâr-ı bekâya **[271]** rihlet etdi. Meşâhir-i fuzalâdan muhakkik, usûl ve fürû'da mâhir bir zât idi. Mahdûmu Râzî Yûsuf Efendi kibâr-ı mevâlîdendir.

Garîbe

l307 senesi zilka'desinde "Dersi tamâm" demekle meşhûr Müftîzâde Ömer Efendi'yi rüyâda gördüğüm esnâda üstâdını sormuşdum. Üstâdının sâhib-i terceme olduğunu ve muhtasar tercemesini beyân etdikden sonra bu zâtın tarih-i vefâtını sordum. Yazdığım tarihde vefât etdiğini ve Sultân Bâyezîd Mektebi bahçesinde caddeye nâzır pencerenin önünde medfûn olduğunu beyân ederek kabrini gösterdi.

Fi'l-hakika pencerenin önünde seng-i mezârını gördüm. Bâlâda yazdığım tarihin seng-i mezârında aynen mahkûk olduğunu müşâhede etdim. Bu zâtın adını ve tercemesini ve tarih-i vefâtını nerede bulabileceğimi sordum. Herhalde bunları hakkıyla ararsan bulursun demişti. Tarihime bu zâtı ihtiyâten yazmamışdım. Çünkü mezkûr bahçede kabîr yoktu.

Aradan yirmi altı yıl geçti. Evkâf mahzen evrâkını **[272]** tetkîke me'mûr oldum. l333'de esnâ-yı tedkîkâtımda "Tokat Mâliye ve Tekâüd Defterleri" elime geçdi. Tekâüd Defteri'nde;

مدرس خاتونیهء توقاد مولانا الیاس افندی بن علی عن رفع مولانا محمد افندی اواسط جماذی الاولی سنة ١١٠٦[163]

Ve diğer bir mahallinde;

متقاعد مولانا الیاس افندی بن علی عن خاتونیهء توقاد ذو القعده سنة١١٠٧ در اماسیهمقیم [164]

163 Hâtuniyye Müderrisi, Tokat. Mevlânâ İlyas Efendi b Ali adına; Mevlânâ Muhammed Efendi, 1106 yılı Cumâdelevvel ayı ortaları.

164 Tokat/Hâtuniyye'den mütekâid, Mevlânâ İlyas Efendi bin Ali 1107 yılı Zilkâde, Amasya'da mukîm.

Ve bunun bâlâsında;

فوت شد فی زی الحجه سنة ۱۱۱۱ در اماسیه[165]

diye yazılı bulundu.[166] Bu kayıtları görünce gördüğüm rü'yâ hâtırıma geldi. O kadar sevindim ki hâneme avdetimle derhal hazret-i fâzılın ism-i şerîfini ve tercemesini ve tarih-i vefâtını Ders-i tamâm Ömer Efendi Hazretlerinin bana tarif ve beyânı vechile tarihime yazdım. Rüyâmın sıdkından dolayı Cenâb-ı Hakk'a teşekkür etdim.

İlyâs Efendi-Müftizâde el-Hâc

Merzifonludur. Oranın ulemâsından Nurullah Efendi bin Müftî Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Bade't-tahsîl Merzifon mahkemesi kâtibi, Zeynel Bey Medresesi müderrisi, ba'dehû Merzifon kadısı oldu. lll6'da vefât etdi. Ulemâdan idi. Mahdûmu Şeyhülislâm Mehmed Dürrî Efendi'dir. [**273**] İstanbul'da Dürrîzâde hânedânı bu zâtın evlâdıdır.

İlyâs Efendi-Müftîzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya ulemâsından es-Seyyid Mehmed Efendi bin Müfti el-Hâc Ahmed Efendi bin el-Hâc İlyâs Ağa'nın mahdûmudur. Amasya'da bade't-tahsîl ceddînin vakfına mütevellî ve medresesi müderrisi olduğu halde 1176 hudûdunda vefât etdi. Amcası es-Seyyid Abdülbâki Efendi mevâlîdendir.

İlyâs Ağa-Mütevellîzâde el-Hâc

Çeribaşı Mahallesi eşrâfından el-Hâc Ali Ağa bin el-Hâc Hasan Ağa bin el-Hâc Ali Ağa'nın mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde ceddînin câmii vakfına mütevellî oldu. Zaman-ı tevliyeti uzadı. Hâciyân ve a'yân meclislerine âzâ olduğu halde 1213'de vefât etdi.

İlyâs Ağa-Silahdâr Hâfız

Amasyalıdır. Dârüssaâde ağası hasekîlerinden Mütevellîzâde el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Hasan Ağa bin el-Hâc Ali Ağa mahdûmudur. Sultân Abdülhamid Hân-ı Evvel devrinde Enderûn-ı Hümâyûn'a çırağ edildi. [**274**]

Orada tahsîl ve terbiye görüp Dârüssaâde ağası Hâfız İsa Ağa'ya intisâb-ı tâmmı olduğundan l230'da Kaftânî-i şehriyârî ve l233 senesi saferinde mabeyncilik inzimâmiyle hazîne-i hümâyun kethüdâsı ve zilka'desinin on altısında silâhdâr-ı şehriyârî oldu.

l238 senesi saferinin yirmi beşinde meşhûr Mehmed Said Hâlet Efendi'nin Bursa'ya ve oradan Konya'ya i'zâm ve i'dâmında adamlarından olduğu Sultân Mahmûd-ı Sânî'nin gözdesi ve Hâlet Efendi'nin casûsu olan Giritli Berber Ali Ağa tarafından ihbâr ve siâye edilerek rebîülevvelinin on birinci günü azil ve Ali Ağa'nın def'aten silâhdâr nasbedildiğine fevkalâde merâk etdiğinden birkaç gün mürûrunda vefât etdi.

Âkil, maârif-âşinâ, müdebbir olup beş yıl kadar mevki'ini muhâfaza etdiği halde Berber Ali Ağa'nın siâyesi yüzünden ikbâl ve hayâta vedâ etdi. Üsküdar'da Seyyid Ahmed deresinde medfûndur.

Emânî Mehmed Çelebi-Kâtib

Amasyalıdır. Culğazâde Hâce Resûl Çelebi bin Mehmed [**275]** Çelebi mahdûmudur. Bade't-tahsîl ümerâdan iken Şehzâde Sultân Mustafa bin Sultân Süleyman Hân Amasya'ya vâlî olup geldikde intisâb etdi. Şehzâde hatt ve kitâbetini takdîr edib dîvân kâtibi yaptı.

---

165 1111 Zilhiccesinde Amasya'da vefât etdi.

166 Bundan anlaşılır ki fâzıl-ı müşârün-ileyh altmış akçe ile Medrese-i Hatûniyye müderrisi ve kırk akçe ile mütekâid olmuştur.

On yıl kadar şehzâde-i müşârün-ileyhin dîvânında kâtib olduğu halde 958 hudûnda vefât etdi. Edîb, şâir, kâtib, hatt-ı dîvânîde mâhir idi. Birâderi kudâtdan Mustafa Çelebi'dir.

Emânî Ahmed Çelebi-Dördüncüzâde

Amasya serdârı Dördüncü Hasan Ağa bin Ahmed mahdûmudur. Müeyyedzâde Pîrî Ahmed Çelebi'den hatt ve kitâbet tahsîl ederek Beylerbeyi Alîczâde Hüseyin Paşa'nın dîvân kâtibi olduğu halde l058'de müşârün-ileyhin maktûlen vefâtından bir mâh kadar sonra vefât etdi. Kâtib, şâir, maârif-âşinâ idi.

Ümmet Efendi-Saray Muallimi

Sivaslıdır. İlyâs mahdûmu olup Amasya'da Sultân Ahmed muallimi Hatîb Kasım Efendi'den tahsîl-i ulûm ederek [**276]** ders-i âm oldu. Esnâ-yı tedrîsinde "Ferâiz-i Sirâciyye"yi nazm ve şerhederek te'lîf eylediği kitâbını 900'de Amasya Vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'e takdîm etdi.

Şehzâde-i müşârün-ileyh merhûmun edebiyât-ı Arabiyyedeki iktidârını takdîr ederek Sarây-ı Ğılmânına muallim ta'yîn etdi. 914'de Torumtay müderrisi olup 9l8'de şehzâde-i müşârün-ileyhin fecîâ-i irtihâlinde vefât etdi. Edebiyât-ı Arabîyyede mâhir, fâzıl, edîb idi.

Ümmet Ağa-Hacı Enbiyâzâde

Amasyalıdır. Ricâl-i Bâyezidîyyeden Pîr Mehmed Çelebi bin Hacı Enbiyâ Çelebi mahdûmudur. Şehzâdeliğinde Yavuz Sultân Selîm Hân'a intisâb edib cülûsunda dergâh-ı âlî çavûşânından oldu. Ba'dehû çavûşlar kethüdâsı olup 920'de Çaldıran Harbinde vefât etdi. Mahdûmu Nişâncı Mehmed Paşa'dır.

Emrullah Çelebi-Şâdî Beyzâde

Amasya vâlisi Emîr Şehabeddîn Şâdî Bey bin Emîr İzzeddîn Balaban Bey'in mahdûmudur. Pederinin Amasya [**277**] defterdârı olduğu esnâda 722'de doğdu. Pederinin tavsiyesi üzerine ulemâ silkine girip fuzalâdan Mevlânâ Şerefeddîn Mehmed el-Herevî hizmetinde ikmâl-i tahsîl ederek tedrîs-i ulûma başladı.

Pederinin irtihâlinden sonra birâderi Nasrullah Çelebi ile emlâk-ı mevrûse ve mevkûfeyi hüsn-i tasarruf ederek Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa'nın evâhir-i hükûmetinde vefât etdi. Ulemâdandır. Mahdûmu Mevlânâ Mes'ûd Çelebi'de ulemâdan idi.

Emrullah Çelebi-Mevlânâ Celâleddîn

Amasyalıdır. Kibâr-ı kudâtdan Mevlânâ Sinâneddîn Yûsuf Çelebi bin Mevlânâ Mesûd Çelebi bin Emrullah Çelebi bin Şâdi Bey'in mahdûmudur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm, müderris-i be-nâm oldu.

Ba'dehû silk-i kudâta girip Canik kazâsından naklen Amasya nâibi olduğu halde 857'de vefât etdi. Halfet Mezarlığı'nda medfûn olduğu seng-i mezârından anlaşıldı. Meşâhir-i kudâtdan idi. Mahdûmu [**278]** kudâtdan Şemseddîn Mehmed Çelebi'dir.

Emrullah Efendi-Cemâlzâde eş-Şeyh

Amasyalıdır. Amasya Mevlevîhânesi şeyhi Abdurrahman Dede Çelebi bin eş-Şeyh Bayram Çelebi bin eş-Şeyh Cemâleddîn Habîb Çelebi bin eş-Şeyh Nusreddîn el-Zilevî mahdûmudur. 896'da doğdu.

Amasya meşâyihinden tahsîl-i ulûm ve ahz-ı maârîf-i sûfiyye edib 9l8'de İstanbul'a gitdi. Emîr Ahmed Buharî Hazretlerine intisâb edib onun vefâtında dâmât ve halîfesi olan Amasyalı eş-Şeyh Mahmûd Çelebi hizmetinde oldu. 935'de vefât etdi. Âlim, kâmil, hulefâ-yı Nakşibendîyye'den bir âşık idi. Tasavvufdan "Esrâr-ı Hakâyık*"* adlı bir kitâbı vardır.

Emrullah Mehmed Efendi-Seyrekzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Amasya'da müftü iken Amasya Vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa'ya muallim olan Kalecikli es-Seyyid Seyrek Muhyiddîn Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Pederi Amasya Müftüsü iken 945 senesi zilka'desinin beşinci perşembe **[279]** gecesi doğdu.

İki yaşında iken pederinin irtihâline binâen vâlidesinin yanında büyüdü. Mukaddimât-ı ulûmu Amasya'da fâzıl-ı meşhûr Cum'a ve Müfessir Ahmed Efendilerden görüp 966'da yirmi bir yaşında İstanbul'a gitdi. Pederinin hâcezâdesi olan Taşköprülüzâde Usâmeddîn Ahmed Efendi hizmetine ittisâl etdi.

Bu esnâda sudûr-ı ulemâdan Amasyalı Muhaşşî Sinan Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib Kazasker Abdülkerîmzâde Mehmed Efendi'den mülâzım ve ders-i âm ve 971 şa'bânında Hayrabolu'da Rüstem Paşa, 973 şa'bânında Rodoscuk'da Rüstem Paşa, 983 muharreminde Orhaniye-i İznik müderrisi oldu.

985 senesi cumâdelâhiresinde İznik kadısının arzı ile ma'zûl, 987 senesi rebîülâhirinde Edirne'de Üç Şerefeli Medresesi müderrisi olup altı sene orada tedrîs-i ulûm etdi. 993 senesi saferinde Sahn-ı Semâniye müderrisi olarak İstanbul'a gelip 995 senesi zilka'desinde Bağdat mollası **[280]** oldu.

998 senesi rebîülevvelinde Trablusşam kazâsına nakledilip kabûlünde müterediddid olduğundan Manisa mollası oldu. 999 recebinde azledilip 1000 senesi saferinde mukaddemen kabûl etmediği Trablusşam kadısı oldu. l00l senesi muharreminde buradan da azledilip İstanbul'a geldi.

Sene-i mezbûre zilka'desinde Edirne'de Dârü'l-hadîs Medresesi müderrisliği verilip gönderildi. l003 senesi zilka'desinde yüz akçe vazîfeyle Sahn-ı Semâniye müderrisliğine ta'yîn edilip İstanbul'a geldi. l004 senesi cumâdelûlâsında istirhâmı üzerine Selânik mollası oldu.

l005 senesi saferinde yine azledilip l008 senesi şa'bânında İzmir mollası olduğu halde Leyle-i Berâtda dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Fâzıl, sâlih, erbâb-ı tarîkdan müteneffir, harîs-i fazl ve kemâl, tünd-meşreb, dellâl-ı uyûb idi. "Eşbâh ve Nezâir-i Fıkhiyye"ye ta'likâtı, "Ebu's-Su'ûd Efendi Tefsîri" kenârında kelimâtı, "Şakâyık-ı Nu'mâniye"ye zeyli vardır. Şâir, afîf idi. Mahdûmları Yunus, Ahmed **[281]** Efendilerdir.

Es-Seyyid Yunus Efendi, sudûr-ı ilmiyyeden olup l062 senesi saferinde vefât etdi. Es-Seyyid Ahmed Efendi, pederinin irtihâlinde Amasya'ya gelip müderris ve kâdı-i kasabât iken l0ll'de Amasya'nın eşkiyâ tarafından istilâsı vak'asında vefât etdi. Mahdûmu sudûrdan es-Seyyid Abdurrahman Efendi'dir. Kitâblarını Amasya'da Sultân Bâyezîd Kütübhânesi'ne vakfetmişdir. Birkaç kitâbını Abdüllatîf Efendi Kütübhânesinde gördüm.

"Şakâyık-ı Nu'maniyye"yi tezyîl eden Nev'îzâde Atâyî Efendi bu tercemenin sonunda diyor ki: "Şakâyık-ı Nu'maniyye"ye zeyli ve kenârında ilhâkâtı vardır. Ekserî şetûm olmağın şöhret bulmamışdır." Bununla beraber o zamanın ricâlini anlamak için bu zeylin lüzûmu var idi. Bulunamadı.

Emrullah Efendi-Şeyhzâde

Amasyalıdır. Mehmed Paşa Zâviyesi şeyhî Pîr Mehmed Çelebi mahdûmu ve Hayrullah Efendi'nin birâderidir. Muhaddis Zileli Abdurrahman Efendi'den tahsîl-i ulûm edib **[282]** ders-i âm ve Bâyezîd Paşa Câmii vâizi ve imâreti şeyhi oldu. Tedrîs ve nasîhatla iştigâl ederek 1055'de vefât etdi. Ulemâ ve sulehâ-yı meşâyihden idi.

Emrullah Ağa-Hacı Efendizâde

Amasyalıdır. Hüseyin Paşa kethüdâsı olup l058'de maktûlen vefât eden Sarı Mehmed Ağa bin el-Hâc Mehmed Efendi bin Hacı Mustafa Efendi'nin üçüncü mahdûmudur. Sipahi meşâhirinden hayli muhârebâta iştirâk ederek Amasya kethüdâyeri, ba'dehû Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın ağalarından oldu.

Bir müddet Gümüş Madeni emîni ve kazâ voyvadası olup l083'de Eski Kethüdâ Mahallesi mescîdini müceddeden inşâ ederek pâbuccular içinde kâin dört bâb dükkânlarını bu mescidin mesâlih-i şer'iyyesine vakf ve tahsîs etdi. Oraya imâm ve müezzin tayin ederek l099'da vefât etdi.

Meşâhir-i a'yândan olup mahdûmları vüzerâdan Ali Paşa ile a'yândan el-Hâc Osmân Ağa'dır. Hacı Osmân Ağa'nın oğulları Emrullah, Ali Ağalar ile el-Hâc Mehmed Paşa'dır. Hacı Ali Ağazâde el-Hâc Mehmed [**283]** Ağa, Mustafa Paşa meşhûrdur.

Emrullah Ağa-Hacı Efendizâde

Amasya a'yânından el-Hâc Osmân Ağa bin el-Hâc Emrullah Ağa'nın oğludur. Dergâh-ı âlî çavûşânı silkine dâhil olup devr-i hidemât ederek 1154'de dergâh-ı âlî müteferrikalarından oldu. 1161'de ser-müteferrika olup 1167'de vefât etdi.

Emrullah Efendi-Yüzbaşızâde el-Hâc

Amasyalıdır. Esbak Sivas vâlisi Amasyalı Kara Kulak Mustafa Paşazâde Yüzbaşı Ali Bey'in mahdûmudur. Hacı Efendizâde Emrullah Ağa'nın kerîmezâdesidir. Tahsîl-i maârif edib vüzerâdan Hacı Mustafa Paşa'nın dîvân kâtibi oldu. 1191 sâlinden sonra vefât etdi. Kâtib, şâir olup mahlâsı "Emrî" idi. Mahdûmları Mustafa, Hasan Efendilerdir.

Emrullah Vehbî Efendi-Yüzbaşızâde

Amasyalıdır. Mûmâ-ileyh Hacı Emrullah Efendizâde Hasan Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da hutût-ı mütenevviayı, **[284]** hattât-ı meşhûr Maydonozcuzâde el-Hâc Hâfız Halil Zühdü Efendi'den ahz ve temeşşuk ederek ketebe vaz'ına me'zûn oldu.

Kezâlik Amasya hattâtlarından Sultâniye müderrisi Kâtibzâde es-Seyyid Hâfız Ahmed Kâmil, diğer Zileli Hâfız Mehmed Kâmil Efendilerden de temeşşuk edib her birinden izin ve icâzet alarak hattât-ı meşhûr oldu.

Cedd-i a'lâsı olan Sekbân-ı Timur vakfı mütevellîsi bulunan pederinin 1225'de vefâtı üzerine vakf-ı mezkûre ber-vech-i evlâdiyyet mütevellî ve Sultân Bâyezîd Mektebi hat muallimi olup yıllarca Amasya'da ta'lîm-i hat ederek l278'de vefât etdi. Evlâdına bıraktığı âsâr-ı nefîsesi yıllarca medâr-ı taayyüş olduğunu sabâvetimizde gördük.

Emrî Ahmed Çelebi-Hacı Beyzâde

Amasyalıdır. Züamâdan İbrâhim Bey'in mahdûmudur. Tahsîl-i maârif ederek Hacı Beyzâde Mehmed Paşa'nın kâtib-i dîvânı oldu. Müşârün-ileyhin vefâtında Amasya'da ikâmet ederek ceddînin evkâfına mütevellî olduğu halde 1029'da vefât etdi. Kâtib, şâir, maârif-âşina idi. [**285]**

Emrî Ahmed Efendi-Mecdî-zâde

Amasyalıdır. Amasya Müftüsü Hâfız Abdurrahman Kâmil Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ikmâl-i tahsîl ederek[167]

Emrî Ali Efendi-Çelebizâde

Amasya'da Mehmed Paşa Medresesi müderrisi iken 1095'de vefât eden el-Hâc Ömer Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm oldu. Pederinin irtihâlinde Mehmed Paşa müderrisi, 1098'de silk-i kudâta girdiğinden müderrisliği âhara verildi.

Devr-i kasabât ve bilâd ederek kibâr-ı kudâtdan olup 1131'de Çankırı kazâsından Sivas defterdârı olarak Bostancıbaşı Sivaslı Seyyid Mehmed Ağa'nın ve mahdûmu Ahmed ve

[167]Mü'ellif, Emrî Ahmed Efendi ile ilgili derkenâr bilgiyi eksik bırakmıştır. (Haz.)

birâderi Ahî Mehmed Paşaların müsâdere edilen emvâl ve emlâkını kabz ve tahsîlde ibrâz-ı hizmet ve 1136'da ma'zûlen vefât etdi. Kâtib, şâir, hâlim, gerdî-meşreb bir zât idi.

Ümmü'l-Hayr-Hundî Hatûn

Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ İmadeddîn Ömer bin el-Kâdî Şemseddîn Mehmed bin Necîbüddîn Mûsâ el-Hallatî kerîmesi ve Amasya hükümdârı Hacı Kutlu Şâh'ın halîlesi ve emîr-i kebîr Hacı Şâdgeldi Paşa'nın vâlidesidir. [**286]**

Zevcinin hükûmeti zamanında şâhâne yaşadı. Sâbıkuddîn Mahallesi'nde zevcinin binâ etdiği câmi civârında bir mekteb ve kendisine bir türbe binâ etdiyse de 761'de Sivas'da vefât etdiği münâsebetle türbesi Ehli Hatûn'a kaldı.

Ümmü Gülsüm Hâtun-Gülsün Hâtun

Amasya'da Saraclar şeyhi Pîr Sunullah Halvetî Hazretlerinin kerîmesi ve Şeyh Zekeriyâ-yı Halvetî halîlesidir. Fâzılât-ı nisâdan ve âbidât-ı ma'rûfeden olup 875 senesi hudûdunda vefât etdi. Âlime, sâliha bir kadın olup Sarachâne câmi'-i harîminde medfûnedir. Halk arasında "Gülsün Ana" dendi.

Ümmü Gülsüm Hâtun-Şerîfe

Amasya nakîbü'l-eşrâfı kâim-makâmı es-Seyyid Celâleddîn Mehmed Efendi'nin kerîmesi olup Emîr Paşa tekkesi mesâlihine nukûd vakfederek 1059'da vefât etdi. Bu da âlimât-ı nisâdan olup şâire, edîbe idi. "Şerîfe Ümmü Hâtun" denirdi.

Emnî Süleyman Çelebi-Selîmzâde

[287] Amasyalıdır. Amasya'da Sultân Bâyezîd-i Sânî evkâf-ı mütevellîsi iken l079'da vefât eden mîrlivâ Amasyalı el-Hâc Selîm Bey bin Mirza Bey'in mahdûmudur. Amasya'da doğdu. Bir müddet Hatûniye hatîbi Fazlullah Efendi'den temeşşuk-ı hatt etdi.

Ba'dehû İstanbul'a gidip bir tarafdan tahsîl-i maârif ve diğer tarafdan sülüs, nesîh, tevkî', dîvânî hatlarını hattât-ı meşhûr Seyyid Haşimî Çelebi'den ahz ve temeşşuk ederek mücâz oldu. Dîvân-ı Hümâyûn ketebesinden iken Mısır vâlisi Firârî Mustafa Paşa'ya dîvân kâtibi oldu.

1067 senesi şa'bânında vezîr müşârün-ileyhin azil ve firârında bir müddet Şam'da kalıp 107l'de muhâsebe-i Şam kâtibi ve 1073'de paşa meydana çıkıp 1074'de Şam vâlisi oldukda yine müşârün-ileyhin kâtib-i dîvânı olarak devr-i bilâd etdi.

1082'de paşasının Basra'da vefâtı üzerine dönüp İstanbul'a geldi. Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın himmetiyle arpa emîni, l090'da baş muhâsebeci l095'de mukâtaacı oldu. l099'da tekâüd edilip [**288]** lll0'da vefât etdi.

Tekâüd edildikden sonra Tarîkat-ı Kâdirîyyeden inâbe etmiş şâir, zarîf, hattât-ı mâhir idi. Buna Emîn Süleyman Çelebi de denirdi. Müstakîmzâde Süleyman Sâdeddîn Efendi "Tuhfetü'l-Hattâtîn" adlı eserinde diyor ki:

"Süleyman Emnî bin Selîm şehrîdir. Selîmzâde demekle arîf ve Tarîk-i Kâdiriyye'den bir şâir-i zarîf idi. Hüsn-i hatt-ı sülüs ve nesih ve tevkî' ve Dîvânî'de Seyyid Hâşimî'den temeşşuk ile mâhir-i bî-müdânî olmuş idi. Mısır vâlisi Firârî Hasan Paşa'nın dîvan kâtibi iken çâr mısra'-ı ahşîcânı tahmîs 1110 tarihinde mısra'-i tecrîd-i ruhânî ile tahmîs olundu. Bu güfte-zâde-i tab'-ı ruhânîlerindendir.

Kadri gâyetde a'lâdır Şeyh Abdülkâdirin
Cedd-i pâki Mustafâdır Şeyh Abdülkâdirin
Sen dahi sa'y eyle Emnî anlara kıl ittibâ'
Pîr-i dânî evliyâdır Şeyh Abdülkâdirin

Ancak Mısır vâlisi Firârî Hasan Paşa değil, tercemede arz edildiği üzere Mısır vâlisi Firârî Mustafa **[289]** Paşa'dır. Bu tarihlerde Mısır vâlisi Firârî Hasan Paşa adlı bir vezîr tarihen yoktur. Tarafımdan yazılan terceme kuyûd-ı resmiyyeden muktebesdir.

Ümmü Hânî Hanım-Ahmed Paşazâde

Amasyalıdır. Vüzerâdan Amasyalı Ankebût Ahmed Paşa'nın kerîmesi ve Şeyhü'l-harem Amasyalı Ali Efendi'nin halîlesidir. [168] Pederi Amasya'da mutasarrıf iken doğdu. Ba'dehû paşanın kâtib-i dîvânı olan Ali Efendi'nin zevcesi olup Girit dâhilinde Resmo'da pederinin Sarayı'nda ikâmet ve ba'dehû zevciyle beraber İstanbul'a rihlet etdi.

l092'de pederinin irtihâlinde zevciyle beraber Hicâz'a gitdi. Zevcinin de vefâtından sonra emvâl ve emlâkını vakfedip lll4'de vefât etdi. Amasya'da Sarâchâne Câmii vâizine ve medresesi müderrisine vazîfeler ta'yîn etmişdi. İstanbul'da Oruç Gâzi Câmiine va'ziyyesi gibi hayrâtı vardır.

Ümîdî Receb Efendi-Ebussu'ûdzâde

Merzifonludur. Ulemâ-yı kudâtdan el-Hâc Mehmed Efendi bin Ebussu'ûd Efendi bin Ahmed Efendi bin Bedreddîn Mahmûd Çelebi bin **[290]** Reîsülküttâb Ahmed Çelebi bin Ahî Toy el-Merzifonî mahdûmudur. Merzifon, Amasya ve İstanbul ulemâsından tahsîl-i ulûm ederek 98l senesinde Süleymaniye müderrisi iken vefât eden Şeyhülislâm Ebussu'ûd Efendizâde Abdülkerîm Çelebi bin Mehmed Meylî Efendi'den mülâzım ve ders-i âm olmuşdu.

Mülâzemeti uzadığı halde müderrisliğe nâil olamadığına muğber olarak tarîk-i tedrîsden ferâgat edib İstanbul'da Bezirgân Câmii imâmı oldu. Vazîfe-i imâmete kanâat ve ihtiyâr-ı kûşe-i uzlet edib l0l9'da vefât etdi. Âlim, kânî, şâir idi. Mahdûmu Mehmed Efendi'dir.[169]

Kâfzâde Faizî Abdulhay Efendi "Zübdetü'l-Eş'âr" adlı tezkire-i şuarâsında diyor ki: "Ümîdî İmâm-Merzifonî Receb Çelebi olup İstanbul'da fevt olmuşdur. l0l9 tarih-i irtihâli:

Nevmîd gitdi dehr-i fenâdan Ümîdî hây

Şu gazeli yazılmışdır:

Tîr-i müjesine dime dil mürgı urulmaz
Ebrûlarının yâyı kolayına kurulmaz **[291]**
Âvâre gönül hâtıra-i vasl ile her şeb
Allah ki görür vâkı'alar hîç yorulmaz
Uşşâk tavâf itmede bir mertebe kesret
Kim Ka'be-i kûyunda durulmaz oturulmaz

Bu da onundur:

Nice aylar geçer bir gün kadem rencîde kılmazsın
Koya ey afitâbım zerrece hiç hâl bilmezsin
Varayın zahm-ı sînen dikeyin dimişdin ey hûnî
Beni gördükce ok gibi geçersin hiç ilmezsin
Tekellüfsüz girîbân çâk-ı ağyâra sevilirken
Benim yanımda ey gonce-dehen niçün açılmazsın

Birgili Mustafa Efendizâde Riyâzî Mehmed Efendi "Tezkîre-i Şu'arâ"sında Ümîdî Receb Efendi'nin tercemesini şöyle yazıyor:

"Ümîdî-i diğer: Nâmı recebdir. Merzifonî Ebussu'ûd Efendizâde Mehmed Efendi'nin ferzend-i kirâmîsi olup çâr-ı erkân-ı Kâbe-i devlet ve ikbâl olan Medârîs-i Süleymaniyye'den

---

168 Bu Ali Efendi bin Osmân, "Kapancı Ali Paşa" demekle meşhûr vüzerâdandır.

169 Mehmed Efendi, mevâlîden olup mührü "Şod bende-i Mehmed Mehmed" mısra'ı idi. Bu mührün üstünde; **مما ساقه ملك الفقير محمد بن رجب المرزفونى عفى عنهما سنة١٠٢١سائق القدير الى** [Bu kitap sâik-i Kadîr'in sevkinden 1021 yılında fakîr Muhammed bin Receb el-Merzifonî'nin -her ikisine de rahmet olsun- mülkiyetine intikal etdi.(Haz.)] ibâresi bir kitabının zahrında görüldü.

birinde müderris iken peder ve dehân-i fanî eden Abdülkerîm Çelebi'nin şeref-i mülâzemetine nâil oldukdan sonra tarîkden **[292]** ferağ edib Dârü's-Saltana Konstantiniyye'de Bezirgân Câmiinin cihet-i imâmeti ile kanâat ve ihtiyâr-ı kûşe-i uzlet etmişdir.

Pâdişâhımız[170] asrında olan şuarâdandır. Bu gazel-i meşhûr ki Ümîdî-i sâbık nâmına şâyî'dir onundur". Bu gazeli yukarıda yazıldı.

Emîr Han Bey-Karatekinoğlu

Melik Dânîşmed Ahmed Gâzi kölesi ümerâdan Karatekin Gâzi mahdûmudur. Türkler arasında "Emîr Celâlü'd-devle Umûr Hân Gâzi" diye meşhûrdur. Melik İsmâil Gâzi ve mahdûmu Melik Sungur Gâzi zamanlarında meşâhir-i ümerâdan olup Melik Yağıbasan Gâzi seraskeri olmuşdur. 540 sâline doğru vefât etdi.

Emîr Çelebi-Tutuşoğlu

Kedağra (Köprü)'dan neş'et eden Emîr Şemseddîn Mahmûd Şâh bin Beylerbeyi Tutuş Bey'in mahdûmu Emîr Sâdeddîn Umûr Bey'dir. Buna Emîr-i Dâd dendiğinden "Emîr Çelebi" demekle meşhûr olmuşdu. Tercemesi aşağıda "Umûr Bey" diye gelir. **[293]**

Emîr Şâh Çelebi-Kutlubeyzâde

Amasyalıdır. Sultân Eretna Hân'ın vezîri olan emîr-i kebîr Alâeddîn Ali Şâh bin Emîr Nureddîn Kutlu Bey'dir. 760 ricâlinden olup tercemesi aşağıda gelir.

Emîr Şâh Bey-Pehlivanoğlu

Amasya ümerâsından Pehlivân Şâh Gâzi Bey bin Bayat Bey bin Emîr Hayreddîn Halil Bey bin emîr-i kebîr Şücâeddîn Pehlivân Bey bin Kaya Bey'in mahdûmudur. Çelebi Sultân Mehmed Hân devrinde bütün muhârebelere iştirâk ederek ümerâdan oldu.

8l8'de Sultân Murâd-ı Sânî Amasya vâlisi oldukda ma'iyyet-i Amasya ümerâdan olarak 82l'de Amasya muhâfızı, 824'de müşârün-ileyhin cülûsunda Rûmeli ümerâsından oldu. 829 vak'asında Tokat emâretine nasbedilerek Anadolu'ya nakledildi.

833'de ma'zûlen Amasya'da görülüp 837'de emlâkını evlâdına vakfederek ba'dehû vefât etdi. **[294]** Meşâhir-i ümerâdan idi. 829'da Milliyet-perverâne hareketi Sultân Murâd-ı Sânîyi gücendirmişti. Mahdûmu Halil Çelebi'dir. Evlâdına "Pehlivânoğlulları" denmektedir.

Emîr Şeyh Müeyyed Çelebi-Kadızâde

Amasyalıdır. Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ İmâdeddîn Ömer bin Şemseddîn Mehmed bin Necîbeddîn Mûsâ el-Hallâtî-zâde Nizâmeddîn Mahmûd Çelebi mahdûmudur. Tercemesi aşağıda "Müeyyed Çelebi" diye gelir. Bunun amcası emîr-i Tokat Emîr Şeyh Necib Çelebi'nin tercemesi de "Necîbüddîn Mûsâ Çelebi" diye gelir.

Emîr Çelebi-Mevlânâ Umûr

Tosyalıdır. Yahya Çelebi mahdûmudur. Amasya'da ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ba'dehû müderris-i Medrese-i Torumtay olup Yörgüç Paşa'nın sevk ve tavsiyesiyle silk-i kudâta idhâl edildi.

Hayli kasâbâta kadı oldukdan sonra Tokat kadısı ve Amasya vilâyeti evkâf müfetdişi, ba'dehû Sivas kadısı olub 864 sâline doğru dâr-ı bekâya irtihâl etdi. **[295]** Meşâhir-i ulemâ ve kibâr-ı kudâtdan idi. İmzâsı "Emîr bin Yahya et-Tôsî" ve "Emîr bin Yahya et-Tosyevî" diye muhtelif şekilde görüldü.

---

170 Riyâzi Mehmed Efendi l045 senesi saferinde vefât etdiği münâsebetle Pâdişâhımız Sultan Murâd Hân-ı Râbi'den kinâye edilmiş olursa da Kâfzâde'nin zabtı üzere Ümîdî Çelebi l0l9'da vefât eylediğinden pâdişâhımız ta'birinden murâdı Sultan Ahmed Hân-ı Evvel olacakdır.

Emîr Bey-Tuğuroğlu

Amasyalı ümerâdan Cüneyd Bey bin Hızır Bey bin Bâyezîd Bey bin Tuğur Bey'in oğludur. 837'de sipâhi olup Varna harbinde gösterdiği yararlıklar üzerine 853'de mirlivâ görüldü. 857'de İstanbul fethinde hazır olup 87l sâline doğru vefât etdi.

Emîr Bey-Koçoğlu

Ümerâdan Amasyalı Yûsuf Bey bin Koç Hüseyin Bey'in mahdûmudur. Buna "Koçîzâde" de denirdi. Amasya Vâlisi Sultân Bâyezîd-i Sânî ümerâsından olup cülûsunda şehzâdesi Sultân Ahmed ümerâsından oldu. 897'de "Fahrü'l-ümerâi'l-kibâr" görülüp sonra vefât etdi. Ammizâdesi Cüneyd Bey bin Koçî Bey de ümerâdan idi.

Emîr Çelebi-Şeyh-zâde es-Seyyid

[296] Lâdiklidir. Orada medfûn sâhibü'l-hâl Ahmed-i Kebîr er-Rifâî evlâdından es-Seyyid Abdurrahman Çelebi mahdûmudur. Lâdik eşrâfından olup Şehzâde Sultân Ahmed Amasya vâlisi iken Lâdik emîri olup 9l8'de ma'zûlen orada ikâmet ve 93l sâlinden sonra vefât etdi. Birâderi es-Seyyid Tâc Bey'dir.

Emîr Mehmed Paşa-Havzalızâde Şerîf

Amasya sadât-ı kirâmından es-Seyyid Hasan Çelebi bin es-Seyyid Muhyiddîn Mehmed Havzâvî mahdûmudur. Meşâhir-i vüzerâdan "Şerîf Mehmed Paşa" diye tarihen ma'lûm olduğundan tercemesi aşağıda gelir.

Emîr Mehmed Paşa-Hacı Kasımzâde Delî

Amasyalıdır. Meşâhir-i sâdât-ı Rifâîyye'den es-Seyyid Mustafa Ağa bin es-Seyyîd el-Hâc Kâsım Ağa'nın mahdûmudur. Tarihen "Delî Emîr Mehmed Paşa" demekle meşhûr olduğundan aşağıda "Mehmed Paşa, Deli Emîr" diye tercemesi zikir ve tafsîl olunur.

Emîr Hacı-Abdullatîf Çelebi

[297] Amasyalıdır. Hâcezâde Abdüllatîf Efendi'nin vefâtından üç ay sonra tevellüd eden mahdûmudur. Meşâhir-i a'yândan olup tercemesi aşağıda "Abdüllatîf Çelebi, Emîr Hacı" diye gelir. Evlâdına "Emîr Hacı Oğulları" denirdi.

Emîr İmâm Abdullatîf Efendi

Hâcezâde el-Hâc Halîl Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da kütübhânesi olup tercemesi aşağıda "Abdüllatîf Efendi, Emîr İmâm" diye gelir. Birâderi vüzerâdan es-Seyyid Abdülganî Paşa ve diğer birâderi es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi'dir. Bunların tercemeleri aşağıda gelir. Evlâdına "Emîr İmâm Oğulları" dendi.

Emîrtâş Mehmed Ağa-Taşçıoğlu

Amasya Yeniçerilerinden Alemdâr es-Seyyid Mehmed Ağa olup tercemesi aşağıda "Mehmed Ağa, Emîrtâş" diye gelir. Evlâdına "Emîrtâş Oğulları" dendi. Evlâdından Amasya serdârı es-Seyyid Emîn Mehmed Ağa pek meşhûr olup tercemesi aşağıda gelir. **[298]**

Emîr Mahmûd Çelebi-Nakîb

Amasyalıdır. Sultân Bâyezîd Hân-ı Sânî Amasya'da vâlî iken muallimi olup Sultân-ı müşârün-ileyhin Amasya'da binâ etdiği medresesi müderrisi iken vefât eden es-Seyyid Abdullah Efendi bin es-Seyyid eş-Şeyh Sadreddîn Mehmed el-Horasânî mahdûmudur.

870'de pederi Amasya'da muallim-i Sultânî iken tevellüd etdi. Pederinin vefâtında amcası Koca Emîr İbrâhim Efendi'nin yanında kalıp mukaddimât-ı ulûmu ondan gördü.

Ba'dehû Şehzâde Sultân Ahmed muallimi Birgivîzâde Musliheddîn Mustafa Efendi'ye ittisâl edib onunla İstanbul'a gitdi.

Mustafa Efendi'nin Semâniye Müderrisliğinde ma'iyyet ve mülâzım olup sonra medreselere müderris oldu. 810'da lüzûmuna binâen Devlet-i Osmâniyye'de resmî bir nekâbet-i eşrâf mesnedi ihdâs edildikte ilk defa resmen nakîbü'l-Eşrâf ve hâkim-i sadât-ı kirâm oldu.

Otuzüç yıl mesned-i nekâbetde bilâ-azl ve fâsıla icrâ-i ahkâm edib 943 senesi zilka'desinde dâr-ı kudse irtihâl etdi. Alîm, fâzıl, müdebbir, **[299]** kerîm, sâkin, me'mûnü'l-gâile, müstakîm, şâir bir seyyid-i zîşân-ı Hüseynî idi.

Edirneli Mecdî Mehmed Efendi "Şakâyık-ı Nu'mâniye Tercümesi"nde bu zâtın tercemesi zeylinde diyor ki:

"Mûmâ-ileyhin zât-ı mahmedet-simât ve mekremet-sıfatı ziver siyer-i şâyeste ve pîrâye-i hulk-ı hamîd-i bâyeste ile hâlî olup cemî'-i umûrunda tarîka-i mahmûde-i mes'ûdeye ve sîret-i marziyye-i radiyyeye sâlik idi.

Şiir:

فی بابه شرف اللإقبال والدول فی شانه اية الأخلاق و السير[171]

Hüsn-i akîde ve sıhhat-i i'tikâda mâlik olup Selîmü't-tab' halîmü'n-nefs mütevâzı' ve müteşerri' ve müteverri' kimse idi. Nîrû-yı bâzû-yı cûd ve sehâ ile izhâr-ı yed-i beyzâ edib dest-i lütuf ve ihsânla fukarâ ve zuafânın gönlünü ele alır idi."

Mevlana Latîfî Çelebi "Tezkire-i Şu'arâ"sında bu zâtın terceme-i edîbânesini şöyle yazıyor:

"Kudvetü'l-eşrâf Mevlânâ Emîrî rahmetullahi aleyh sâdât-ı siyâdet-meâbdan ve eşrâf-ı sahîhü'l-ensâbdandır. İsm-i şerîfleri **[300]** Seyyîd Mahmûd ve kendileri erbâb-ı fazl ve kemâlden mahsûb ve ma'dûddur. Sultân Bâyezîd ve Sultân Selîm Hân zamanlarında Nakîbü'l-Eşrâf olup pâdişâhımız Sultân Süleyman saâdet-bahtla tahta geçdikte diyâr-ı fenâdan dâr-ı bekâya nakletdi.

Âlim ve zâhid ve murtaz ve mücâhid-i azîz idi. Sâir maârifinden zâid fenn-i şiirde hisân-ı sânî ve tarz-ı kasîdede mânend-i zahîr ve hâkânî idi. Bu birkaç ebyât-ı belâgat-simât Sultân Bâyezîd-i Bâyezîd-hilkate dediği kasîdedendir:

İki cihânı iki Bâyezide kıldı tufeyl
Hudâ kılub nazar-ı lutfa herbirin manzûr
Birisi âlem-i ma'nide şöhre-i âfâk
Birisi sûret ü ma'nide gün gibi meşhûr
Birisi mehbit-i envâr-ı feyz-i rahmânî
Birisi rehber-i ecnâd-ı gâziyân-ı gayûr
Anın fezâil-i Hak fazlı gibi nâ-ma'dûd
Bunun hasâ'ili Hak vasfı gibi nâ-mahsûr
Bu verdi şer' esâsına sıdk ile ahkâm **[30l]**
O kıldı zühd diyârını aşk ile ma'mûr
Şemâ'ili mütenâhî degil çü her birinin
Gerek birisine sarf ola mahirü'l-makdûr
Zihî merâsim-i cûdun mürebbiyyü'l-fuzalâ
Levâyih-i himemin feyz-bahş-ı ehl-i huzûr

Emîneddîn Ebu'l-Kâsım Mehmed Çelebi-Tebrizîoğlu

Amasyalıdır. Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ Celâleddîn Abdülvehhâb bin Mevlânâ Hüsâmeddîn Yûsuf bin Abdurrahman bin Ebî Bekir et-Tebrîzî mahdûmudur. Ulemâ-yı asrından

171 Kapısında ikbal ve daimi cömertlik; işlerinde ahlak ve güzel davranış timsali! (Haz.)

tahsîl-i ulûm etdikten sonra Medrese-i Halîfiyye -Halfet müderrisi, 675'de sadrü'l-ulemâ ve 684'de Amasya kâdı'l-kudâtı görüldü. Sonra vefât etdi. Esâtîn-i ulemâdan bir kadı idi.

Emîneddîn Mehmed Çelebi-Ebu'l-Fazl el-Ummâsî

Amasyalıdır. Abdürrahim bin Mehmed bin Yûsuf mahdûmudur. Türk ve Arap ulemâsından tahsîl-i ilim ve edeb edib Amasya'da bir müddet tedrîs-i ulûm ederek iştihâr etdi. Sultân Mes'ûd-i Selçûkî şehzâdesi Sultân Altunbaş Gâzi Çelebi muallimi oldu. **[302]**

718'de Sultân Altunbaş'ın firâr ve ihtifâsı üzerine Arabistan'a gitdi. Şâm ve Haleb'de bir müddet oturup sonunda Mısır'a giderek orada ikâmet etdi. Orada müderris olup 726'da vefât eyledi. Ulum-i Arabiyye ve nakliyyede kâmil, fünûn-ı edebiyyede fâzıl, edîb, şâir, mecîd idi.

Emîneddîn Mehmed Çelebi-Mevlânâ Doğanoğlu

Amasyalıdır. Amasya vâlisi Şâdi Bey'in kölesi olân Mevlânâ Bedreddîn Doğan bin Abdullah'ın mahdûmu ve tercemesi geçen Mevlânâ Şemseddîn Ahmed Çelebi birâderidir. Mevlânâ Fahreddîn İlyâs bin Cemal Aksarayî'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm, müderris, kâdı-i kasabât ve bilâd olup 800 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ ve kudâtdan idi. Mahdûmu Mevlânâ Tâceddîn İbrâhim Çelebi'dir.

Emîneddîn Mehmed Çelebi-Büyük Çeribâşı

Amasyalıdır. Amasya ve Sivas hükümdârı Hacı Kutlu Şâhzâde İmâdeddîn Süleyman Şâh mahdûmu ve Kutlu Paşa birâderidir. Sunguroğlu el-Hâc İsmâil Bey bin el-Hâc Ahmed Bey'in kerîmezâdesidir. **[303]**

Amcası olan Amasya hükümdârı Seyfeddîn Şâdgeldi Pâdişâh devrinde Amasya muhâfızı, sonra çeribaşı ya'nî serasker oldu. 783'de amcasının şehâdetinde nesebinden dolayı ammizâdesi Fahreddîn Ahmed Çelebi zamânında çeribaşılıkdan azledildi.

788'de Amasya hükûmeti Osmanlı pâdişâhı Sultân Murâd Hünkâr'a arz-ı inkıyâd ve itâat eylediğinden bir müddet Amasya Vâlisi Devâtdâr Ahmed Paşa'ya vekâlet edib çeribaşı oldu. 801'de Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın Amasya vâliliğinde mütekâid ve 804'de harb-i Timur esnâsında Amasya vâlî kâim-makâmı oldu.

Timur Hân'ın hafîdi Kara Mehmed Sultân'ın Amasya'ya vürûdunda Amasya emâretine ta'yin edileceği muhakkak iken ihtiyârlığını der-meyân ederek emâretden çekildi. Yerine yeğeni ikinci Şadgeldi Bey nasbedildi.

805'de Çelebi Sultân Mehmed Hân Amasya'ya geldikde kendisine hürmet-i mahsûsada bulundu. Ta'yinât-ı kâfiye ile taltîf edib muhteremâne yaşadı. 814 senesi şevvâlinde dâr-ı bekâya **[304]** irtihâl etdi. Âlim gâyet müsinn bir emîr-i kerîm idi.

İkâmetgâhı olan mahalleye "Çeribaşı Mahallesi" dendi. Hânesi önüne kâr-gîr bir mescid-i şerîf ve altında bir Dârü'l-kurrâ binâ edib Amasya ve Geldiklân'da olan emlâk ve arâzisini bu hayrâtına vakfetdi. Türbesi câmi-i şerîfin civâr-ı garbîsinde bulunan hânemizin ittisâlinde bir sedd üzerindedir. Seng-i mezârı bâkî olup baş ve ayak taşları Uzun Yol Mezârlığı'nda bulunabildi.

Mahdûmları Abdullah, Ali, Hamza Beylerdir. Bunların evlâdına "Çeri-başıoğulları" denirdi. Dâmâtları Mustafa Bey bin Devâtdâr Ahmed Paşa ile Şâdi Bey bin Burak Bey'dir. Şâdi Beyzâde Burak Bey "Küçük Çeribaşı" demekle meşhûr idi. Evlâdı muahharan dört kola ayrıldı. Bunlara "Mütevellîzâde, Zambak, Dedezâde, Müftîzâde" dendi.

Emîneddîn Mehmed Paşa-Devâtdârzâde

Amasyalıdır. Mustafa Bey bin Devâtdâr Ahmed Paşa bin Hacı Şâdgeldi Paşa bin Hacı Kutlu Şâh mahdûmu Büyük **[305]** Çeribâşı Emîneddîn Mehmed Çelebi kerîmezâdesidir. Hemşîrelerinden Emîne Hâtun Sultân, Sultân Murâd-ı Sânînin halîlesi ve Safiye Hâtun da Yörgüç Paşa'nın halîlesidir.

Züamâdan iken Sultân Murâd-ı Sânînin kayın birâderi oldukda ümerâdan ba'dehû beylerbeyi olarak Sivas ve Tokat muhâfızı olup muhârebâta iştirâk etdi. 847'de Varna harbinden sonra Ankara Beylerbeyi olup 855'de vefât etdi.

Yörgüç Paşa'ya "eniştem" diye yazdığı mektupları görüldü. Kezâlik, Yörgüç Paşa'nın da buna yazdığı mektublarda "Emîrü'l-ümerâi'l-izâm, birâderim Emînüddîn Mehmed Paşa" diye hitâb ederdi. Mahdûmları Mustafa, Murtaza Beyler ve birâderi Himmet Bey'dir. Kerîmeleri Lütufşâh, Sitti hâtunlar olup bunlar ile bir türbede medfûndur. Geldiklân nâhiyesinde Kozluca karyesi, emîr-i müşârün-ileyhin vakfı olup nısf-ı mâlikânesi evlâdına ve nısf-ı diğeri türbesinde eczâ-yı şerîfe kıraatına meşrûttur. **[306]**

Emîn Süleyman Çelebi-Mimâr

Amasyalıdır. İbrâhim oğlu olup "Emîn Mimâr Amasyavî" demekle meşhûr ve Sinan Paşa'nın vakfiyesinde müsbettir. Amasya'da sanat-ı mimâriyeyi mimârân-ı hâssadan öğrendi. Mimârlıkta üstâd olup Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'da bir câmi ve imâret inşâsını emretdikte bunu mimâr ve binâ emîni nasbetdi.

Câmi-i şerîfin binâsına 888'de mübâşeret edib 891'de ikmâl etdi. Kendisine "Emîn Mimâr" dendiğinden adı unutuldu. Mahdûmu Muhyiddîn Mehmed Efendi imzâsından adının "Süleyman bin İbrâhim" olduğu anlaşıldı.

Amasya'da Hâtuniye Câmii de bu mimârın eseri binâsı olup 916'da vefât etdi. Sanatında üstâd, mâhir, maârif-âşinâ, emîn, müstakîm bir mimâr idi. Sultân Bâyezîd Amasya'da vâlî iken Amasya Sarayı'nı da bu mimâra yaptırmışdı. Mahdûmları Muhyiddîn Mehmed, Musliheddîn Mustafa Efendilerdir. Hafîdi İstanbul kadısı Mustafa Efendi bin Muhyiddîn Mehmed Efendi'dir. **[307]**

Emîn Mehmed Çelebi-Şeyhzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Sarı Kadızâde eş-Şeyh Mustafa Efendi'nin mahdûmu ve hattât-ı meşhûr Hamdullah Efendi'nin birâderidir. Şehzâdeliğinde Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya vâlisi iken defter emîni olarak iştihâr etdi.

911'de binâsına mübâşeret edilen Hâtuniye Câmii binâ emîni olup "Emîn Çelebi" diye meşhûr oldu. Câmi-i şerîfin hitâmından birkaç yıl sonra 918'de vefât etdi. Meşâhir-i ümenâdan idi. Mahdûmu Muhyiddîn Efendi'dir.

Emîn Mehmed Efendi-Sun'îzâde

Amasya'da Saraclar şeyhi olan Hazreti Pîr Sun'ullâh Halvetî ahfâdından ve kudâtdan Abdülcelîl Efendi bin Pîr Mehmed Çelebi bin Pîr Sun'ullâh Halvetî mahdûmudur. Bade't-tahsîl müderris kadı olup 953 senesi hilâlinde vefât etdi. Meşâhir-i kudât ve ulemâdan idi. Mahdûmu Abdülkerîm Efendi'dir.

Emîn Mehmed Paşa-Şeyh Kemâlzâde

[308] Amasyalıdır. "Menâzırü'l-Avâlim" kitâbının sonlarında musarrah olduğu üzere Amasya'da mahallesi olan Ahî Sâbıkuddîn evlâdından Amasyalı eş-Şeyh Kemâleddîn Ahmed el-Halvetîzâde Mahmûd Çelebi mahdûmudur.

Pederi Mahmûd Çelebi 974'de Amasya vâlisi olan Sultân Murâd-ı Sâlise intisâb eylediğinden Enderûn-ı Hümâyûna alındı. Orada terbiye görüp 982 ramâzanında Sultân Murâd-ı Sâlisin cülûsunda tefeyyüz ederek Dîvân-ı Hümâyûn küttâbına iltihâk etdi.

991'de Rûmeli muhâsebecisi, 1002 saferinde Sultân Bâyezîd evkâfı mütevellîsi, 1004 senesi recebinin evâhirinde Şâm defterdârı oldu. Dört seneden ziyâde Şâm'ın umûr-ı mâliyesini hüsn-i idâre ve ıslâh eylediğinden 1008 senesi şevvâlinde Şâm Beylerbeyi oldu.

Bade'l-azl 1014'de Adana ve 1018'de Halep vâlisi olduğu halde 1020'de orada vefât etdi. Ricâl-i meşhûreden âlim, muktedîr, muhâsib, hâdim-i din ve devlet bir zât idi. Mahdûmu Mehmed Bey'dir. **[309]**

Emîn Mehmed Çelebi- Sıdkı Paşazâde

Amasyalı Sıdkı Mustafa Paşa'nın mahdûmudur. Bâb-ı âlîde tefeyyüz ederek 1071'de Köprülü Mehmed Paşa'ya tezkire-i sadr-ı âlî olup Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın sadâretinde ibkâ edildi. 1081'de başmuhâsebeci, 1086'da mektubî-i sadr-ı âlî görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Dîvân-ı Hümâyûn hâcegânında idi.

Emîn Mehmed Efendi-Fazlızâde

Amasyalıdır. Amasya'da hattât-ı meşhûr olan Hâfız Fazlullâh Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve amcası Hâfız Ahmed Efendi'den hutût-ı mütenevviayı ahz ve temeşşuk edib İstanbul'a gitdi.

Orada Amasyalı Nefiszâde es-Seyyid İsmâil Efendi'den de ta'lim-i hutût ederek mezûn olup Dîvân-ı Hümâyûn küttâbına iltihâk etdi. Ba'dehû Amasyalı Hüseyin Paşa'ya Gümrük emîni iken kâtibi ve 1095'de vezîr oldukda dîvân kâtibi olup vefâtında İstanbul'a avdet etdi.

1103'de mâliye tezkirecisi, 1105'de Reîsülküttâb **[310]** kâim-makâmı, 1106'da hazîne muhâsebecisi, 1108'de vekâleten kethüdâ-yı sadr-ı âlî olup 1109'da hastalığından dolayı ma'zûl ve 1110'da merhûm oldu. Hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûndan bir hattât-ı meşhûr idi.[172]

Emîn Mehmed Efendi-Hocazâde es-Seyyid

Amasyalı Kadızâde Küçük Hoca Mehmed İlmî Efendi evlâdından el-Hâc Halil Efendi bin Abdüllatîf Efendi mahdûmu ve Emîr İmâm el-Hâc Abdüllatîf Efendi ile vüzerâdan es-Seyyid Abdülganî Paşa'nın birâderidir.

İstanbul'da tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve bi'l-imtihân kadı olup devr-i bilâd ederek 1159'da vefât etdi. Rûmeli kudât-ı sütûde-i simâtından âlim, kâmil, bir zât-ı muhterem idi.

Emîn Mehmed Efendi-Küçük Hâfızzâde

Vezîr müfetdişi mevâlinden Amasyalı "Küçük Hâfız Efendi" demekle meşhûr Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Pederiyle beraber İstanbul'a gidip orada tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve bi'l-imtihân müderris oldu. Tedris-i ulûm esnâsında medâris-i **[311]** mu'tâdeyi devrederek Sahn-ı Semâniyye müderrisi iken 1175'de genç iken vefât etdi. Kibâr-ı müderrisînden idi.

Emîn Mehmed Ağa-Hatîbzâde

Amasyalıdır. Amasya sipâhilerinden Mehmed Ağa bin hâtib-i Sultân Bâyezîd Mustafa Efendi'nin mahdûmu Ali Ağa'nın oğlu ve sadr-ı esbak Nâilî Abdullah Paşa'nın pederi el-Hâc Halil Ağa'nın birâderzâdesi ve dâmâdıdır. İstanbul'da Aksaray semtinde ikâmet etdiği münâsebetle "Aksarayî" dendi.

Dergâh-ı âlî çavûşânından olup kayın birâderi Nailî Abdullah Paşa reîsülküttâb oldukda kethüdâsı ve sadâretinde dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından olup müşârün-ileyhin sadâretden azlinde yine kethüdâsı olarak devr-i bilâd etdi.

---

172 Mahdûmu ricâlden Yeniçeri efendisi el-Hâc Veliyüddin Efendi 1132'de vefât etdi. Bunun mahdûmları Emîn, Mehmed, Ali Efendilerdir. Bunlara "Veli Efendizâde" dendi. İstanbul ricâlinden oldu. Bunlar da hattât idiler. Emîn Mehmed Efendi de Yeniçeri Efendisi olup 1160'da mütekāiden vefât etdi. Ali Efendizâde Veli Efendi de hattât olup Yeniçeri kaleminde kîsedâr iken 1192'de ve Emîn Mehmed Efendizâde Ali Efendi de kalem-i mezkûr başhalîfesi iken 1202'de vefât etdi.

1171'de müşârün-ileyhin maiyyetinde haccedip zilhiccesinde Abdullah Nailî Paşa'nın irtihâlinde İstanbul'a avdet ve 1177 recebinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Üsküdar'da medfûndur. Paşa'nın mûtemedi, mustakîm, eniştesi idi.

Emîn Mehmed Efendi-Taşâbâdî el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya Müftüsü Taşâbâdî el-Hâc Ahmed **[312]** Efendi'nin büyük mahdûmudur. Üçler Mahallesi'nde doğdu. Pederinden ve Iydîzâde el-Hâc Mustafa Âkif Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve Abdullah Paşa müderrisi oldu.

1176 zilhiccesinde Amasya mahkemesi başkâtibi ve ba'dehû mükerreren Amasya nâibi olup on iki yıl kadar mevkiini hüsn-i muhâfaza etdiği halde 1188 senesi rebîülevvelinde dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Âlim, fakîh, edîb, şâir, ta'lîk-nüvîs idi. Mahdûmları Ahmed Esad, Numân Sabit Efendiler ve birâderi İbrâhim Efendi'dir.

Emîn Mehmed Efendi-Kırmacızâde es-Seyyid el-Hâc

Mevâlîden Amasyalı el-Hâc Hüseyin Efendi bin el-Hâc Mehmed Efendi bin Ali Ağa bin Kırmacı Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Bu da Iydîzâde el-Hâc Mustafa Âkif Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 1168'de Hızır Paşa müderrisi oldu.

1180'de müntesib olduğu Şeyhülislâm Dürrîzâde Mustafa Efendi'nin himmetiyle devriyyeden Erzurum mollası oldu. **[313]**

Müddet-i örfiyyesi hitâmında avdet edib 1183'de meclis-i a'yân reisi, 1185'de Sivas nâibi oldu. 1186'da avdet edib 1187'de sâniyen baş a'yân oldu.

Lâkin Amasya ve Sivas vâlisi olan Canikli Hacı Ali Paşa'nın nüfûzundan korkup 1188'de ihtiyâr-ı uzlet ederek 1190'da dâr-ı bekâya rihlet etdi. Âlim, kâmil, ihtişâma mâil bir zât idi. Mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Abdullah, Hüseyin, Ahmed Efendilerdir.

Emîn Mehmed Ağa-Yüzbaşıoğlu

Esbak Sivas vâlisi Amasyalı Karakulak Mustafa Paşazâde Yüzbaşı Ali Bey'in mahdûmudur. Pederinin hayâtında yeniçeri olup terakkî ederek 1178 senesinden i'tibâren birkaç defa Amasya serdârı, serdengeçti ağası olarak 1184'de Rus harbine gitdi.

1186'da firârîleri teftîş ve sevke me'mûr olup turnacıbaşılık pâyesiyle taltîf edildi. Bade'l-müsâleha İstanbul'a gelip Yeniçeri Ocağına yerleşti. Tedrîcen terakkî ederek Dayıoğlu Süleyman Ağa'nın **[314]** yeniçeri ağalığında kethüdâsı ve 1195'de muhzır ağası oldu.

Ba'dehû seksuncubaşı, zağarcıbaşı, 1201'de kul kethüdâsı olup 1202 senesi şevvâlinde Yeniçeri ağası oldu. 1203 senesi cumâdelûlâsında yeniçerilerin şikâyetiyle azledilip Amasya'ya gönderildi. Amasya havâlîsinde icrâ-yı şekâvet eden Gölgelioğullarını tenkîle me'mûr edildi.

1204 senesi gurre-i muharreminde Amasya mütesellimi olup ibrâz-ı hizmet eylediğinden iki yıl vazîfesine devâm etdi. 1206'da Tokat Voyvadası ve 1207'de mütekâid olup 1212'de vefât etdi.

Hâfız-ı Kur'ân, muktedîr, cesûr idi. Mahdûmları Sâdık Mehmed, Ali, Abdurrahman Ağalardır. Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından el-Hâc Ali Ağazâde Hâfız el-Hâc Emîn Mehmed Ağa da meşhûr idi. Bunlara da "Yüzbaşıoğulları" dendi.

Emîn Mehmed Efendi-Ebezâde el-Hâc

Hazret-i Pîr İlyâs türbedâr ve mütevellîsi eş-Şeyh Mahmûd Efendizâde **[315]** Hâfız Hüseyin Efendi'nin mahdûmudur. Halk arasında "Eboğlu" demekle meşhûrdur. Ürgüblü el-Hâc Ahmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek mücâz ve ders-i âm oldu. Hayli müddet Ya'kub Paşa Câmi-i şerîfinde tedrîs-i ulûm edib câmi-i mezbûrun vâizi olduğu halde 1214 senesi evâilinde vefât etdi. Ulemâdan vâiz, sâlih, kanâatkâr bir zât idi.

Emîn Mehmed Efendi-Kâtibzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Kâtib-i masraf-ı şehriyârî el-Hâc Mustafa Efendi'nin evlâdından hattât-ı meşhûr Resmî Ahmed Efendi bin Mehmed Efendi bin el-Hâc Mustafa Efendi mahdûmudur. Pederinden hutût-ı mütenevviayı ahz ve ta'lim ederek Amasya'da ikâmet ve "Köse Hattât" demekle iştihâr etdi.

Sultân Bâyezîd imârethânesi ittisâlinde kâin hücresinde tâlibâna ta'lim-i hatt ederek Sultân Bâyezîd evkâfı kâtibi oldu. 1192'de Amasyalı es-Seyyid İbrâhim Hıfzı Paşa'nın dîvân efendisi olduysa da müşârün-ileyhin iki yıl sonra irtihâlinde Amasya'ya avdet etdi. **[316]**

1198'de pederinin Şam'da vefâtı üzerine İstanbul'a gidip bu esnâda Selîm Sırrı Paşa vezâretle Belgrâd vâlisi oldukda müşârün-ileyhin kâtib-i dîvânı sonra bâ-rütbe-i hâcegânî Kapı kethüdâsı olup devr-i bilâd etdi.

1208'de vezîr-i müşârün-ileyhin irtihâli üzerine İstanbul'a avdet etdi. Ba'dehû Amasyalızâde el-Hâc İbrâhim Reşid Efendi'nin himmetiyle Enfiye emîni oldu. Ba'de'l-azl 1215 senesi ramazânında vefât eyledi. Eyüp'de Kaşgarî yolunda medfûndur. Kâtib, maârif-âşinâ, hattât-ı meşhûr idi.

Emîn Mehmed Efendi-Müftîzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya Müftüsü es-Seyyid el-Hâc Ali Efendizâde es-Seyyid el-Hâc Süleyman Efendi'nin mahdûmudur. Ya'kub Paşa müderrisi olan pederinin irtihâlinde tâlib-i ilim olduğundan medrese diğerine tevcîh edilmişti.

Buna fevkalâde canı sıkılıp tahsîl-i ilim ve kemâle bezl-i makdûr ederek Ürgüplü Hacı Ahmed Efendi'den mücâz ve ders-i âm oldu. Ba'dehû İstanbul'a gidip bi'l-imtihân tarîk-i kudâta dâhil olarak hayli kasabât ve bilâda nâib **[317]** ve kadı olduğu halde 1217'de vefât etdi. Ulemâ-ı kudâtdan idi.

Emîn Mehmed Efendi-Hocazâde

Merzifonludur. Orada ulemâdan Hoca Abdullah Efendi'nin mahdûmu olup Amasya'da ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek silk-i kudâta girdi. Kırk yıl kadar kazâ ve niyâbetlerde gezip hayli servet edindi. Merzifon'da bir câmi-i şerîf binâsıyla nukûd ve emlâkını hayrâtının mesâlihine vakfederek pek müsin olduğu halde 1217'de vefât etdi. Meşâhir-i kudâtdan sâhib-i hayrât idi.

Emîn Mehmed Ağa-Çil

Zeytünlüdür. Avlağu nâhiyesinden Mustafa oğludur. Evâil-i hâlinde İstanbul'a gelip Şeyhülislâm Salihzâde Mehmed Emîn Efendi dâiresine gidip müşârün-ileyhin sadâret ve meşîhatında dâiresi vekîl-i harcı olarak iştihâr etdi.

1191'de efendisinin irtihâlinde Silâhdâr Mehmed Paşa'ya intisâb ederek müşârün-ileyhin sadâretinde dergâh-ı âlî **[318]** kapıcıbaşılarından olup 1199'da baş-bâki kulu 1200 cumâdelâhiresinde tütün gümrükcüsü ve şevvâlinde arpa emîni oldu.

1201 rebiülâhirinde kasap-başı olup Ordu-yı Hümâyûn'la beraber bulundu. 1203 senesi şevvâlinde tersâne emîni oldu. 1204'de infisâl edib bir müddet menkûb kaldı. 1212 senesi şevvâlinde sâniyen tersâne emîni olup devr-i hidemât ile 1212 senesi muharreminde kasapbaşı olmuşdu.

1222 senesi rebiülevvelinde Sultân Selîm-i Sâlisin hal'i vak'âsında birçok ricâl-i devletle beraber ifnâ edildi. Vefa'da medfûndur. Mukdim, harîs-i ikbâl, müsin idi. Mahdûmu Arif Mustafa Ağa ricâldendir. Bunun mahdûmları Mehmed Emîn, Ahmed Beylerdir.

Emîn Mehmed Bey-Hacı Paşazâde

Köprülüdür. Çumuluzâde Hacı Ali Paşa'nın mahdûmudur. Züamâdan olup 1193 zilhiccesinde Amasya alaybeyi ve 1194'de Amasya mütesellimi olup 1195'de **[319]** ma'zûlen Köprü'ye avdet etdi.

1203 zilhiccesinde sâniyen Amasya alaybeyi ve ba'dehû Köprü voyvadası olup 1208'de Nizâm-ı Cedîd'e muhâlefet eylediğinden Diyarbekir'e nefyedildi. 1210'da avdet edib Battâl Hüseyin Paşa'ya intisâb eylediğinden sâyesinde sâniyen Köprü voyvadası oldu.

Köprü Müftüsü Kıldırzâde el-Hâc Mustafa Efendi bunun zamanında fecî' bir sûretde şehîd edildiğinden 1215'de azledildi. Ba'dehû Trabzon'a gidip Tayyâr Mahmûd Paşa'ya intisâb ederek 1216'da sâlisen Köprü voyvadası oldu.

1222'de Tayyâr Mahmûd Paşa'nın sadâret kâim-makâmlığında dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığına nâil olduysa da 1223'de Sultân Mahmûd-i Sânî'nin cülûsunda Tayyâr Paşa i'dâm edildikde Trabzon'a firâr edib orada i'dâm edildi. Usûl-i atîka tarafdârı, hadem ü haşeme mâil, zî-nüfûz, cebbâr, zâlim idi. Bütün emvâli ve emlâkı müsâdere edilerek Beytülmâl'e kaldı. **[320]**

Emîn Mehmed Efendi-Şerîf Efendizâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Hüseyin Ağa ve Ayâs Ağa Medreseleri müderrisi Mehmed Şerîf Efendizâde es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Es-Seyyid Mehmed Şerîf Efendi de Amasya müftüsü ve nakîbü'l-eşrâf kâim-makâmı Zanalı es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi'nin mahdûmudur.

Amasya'da doğdu. Köse Hattât Emîn Mehmed Efendi'den yazı öğrenip Amasya ulemâsından tahsîl-i maârif etdi. 1187'de ammizâdesi es-Seyyid Şerîf Mehmed Efendi Amasya evkâf-ı Sultâniyyesi mütevellîsi olup geldikte dâiresine girdi.

1190'da pederinin vefâtı üzerine Hüseyin ve Ayâs Ağalar medreselerinin müderrisliği Şerîf Mehmed Efendi'nin himmetiyle uhdesine tevcîh edildi. 1191'de Şerîf Mehmed Efendi'nin afv ve itlâkı üzerine beraber İstanbul'a gitdi. Mektûbî-i Mâliye kalemine yerleşti.

1194'de mezkûr iki medrese uhdesinden ref edilip fuzalâdan Abdullah Vecîh Efendi'nin uhdesine tevcîh edildi. **[321]**

Ba'dehû Şerîf Mehmed Efendi'nin ma'iyyet kâtibi olup 1216'da beraber Mısır'a gitdi. 1217'de Şerîf Mehmed Paşa vezâretle Cidde ve Habeş vâlisi oldukda kethüdâsı olup beraber hacc etdi.

1218'de müşârün-ileyhin irtihâlinde İstanbul'a gelip 1220'de bâ-rütbe-i hâcegânî silâhdâr kâtibi oldu. 1222 rebiülevvelinde hal'i Selîm Hân vak'asında menkûb olup 1224'de vefât etdi.

Emîn Mehmed Efendi-Tâşköprülü el-Hâc

Tâşköprü Müftüsü Hâfız Ali Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Allâme Ürgüplü Hacı Ahmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Yörgüç Paşa Câmii kürsi şeyhi olduğu halde 1227'de vefât etdi. Âlim, vâiz, sâlih bir zât idi. Mahdûmu Sadık Mehmed Efendi ve birâderi el-Hâc Abdullah Efendi ricâl-i ilmiyyedendir.

Emîn Mehmed Efendi-Servahdîzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya Müftüsü el-Hâc Servahdî Mustafa Efendi'nin **[322]** mahdûmudur. Bade't-tahsîl ders-i âm ve birkaç müftüye müsevvid ve emînü'l-fetvâ olup 1230'da vefât etdi. Âlim, fakîh, ferâizde mâhir idi. Mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Süleyman Efendi ve birâderi es-Seyyid el-Hâc Abdullah Efendi'dir. Bunun mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Servahdî Ahmed Efendi'dir.

Emîn Mehmed Efendi-Hatîbzâde es-Seyyid

Amasya'da Sultân Bâyezîd Câmii Hatîbi Hâfız es-Seyyid Mehmed Kâmil Efendi bin Hâfız Mehmed Efendi bin Ahmed mahdûmudur. 1222'de pederinin irtihâlinde câmi-i mezkûr hatîbi olup 1228'de vefât etdi. Sesi güzel, maârif-aşinâ bir zât idi. Bunun yerine Zileli Karanfilzâde el-Hâc Hâfız Ahmed Efendi hatîb oldu.

Emîn Mehmed Efendi- Küleklizâde es-Seyyid Hâfız

Amasya ulemâsından Hâfız Osmân Efendi'nin mahdûmudur. Badet-tahsîl ders-i âm olup Çeribaşı Câmii imâmı ve hatîbi ve kürsî şeyhi olduğu halde 1227'de vefât etdi. Âlim, sâlih, vâiz idi. Birâderi Fâzıl Abdurrahman Efendi'dir. Merhûmun yerine vâlidemin ceddi şeyhü'l-kurrâ Köprülü Hâfız **[323]** el-Hâc Halil Efendi imâm ve hatîb oldu.

Emîn Mehmed Efendi-Yörgüç Paşazâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Eşrâfdan Yörgüç Paşa vakfı mütevellîsi es-Seyyid el-Hâc Hüseyin Bey bin es-Seyyid el-Hâc Ahmed Bey bin el-Hâc Ömer Bey bin el-Hâc Osmân Bey'in mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib İstanbul'a gitdi. Orada bi'l-imtihân tarîk-i kudâta girip kadı oldu.

Badehû ba'zı sudûr-ı ilmiye ve ricâl-i devlete kethüdâ olduğu esnâda müderris olup kethüdâlığı zamanında medâris-i mutâdeyi devretdikten sonra 1229 senesi recebinde Dârü'l-hadîs-i Süleymaniye müderrisliğinden Halep mollası, badehû ba'zı vilâyâta kadı oldu. 1234'de vefât etdi. Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Râğıb Efendi'dir.

Emîn Mehmed Efendi-Müftî

Köprülüdür. İbrâhim'in mahdûmu olup Amasya'da Şeyhzâde Abdullah Vecîh Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek Sinop'a gitdi. Orada tavattun ederek tedrîs-i ulûma mübâşeret etdi. Ders-i âm-ı benâm olup Sinop Müftüsü olduğu halde **[324]** 1235'de vefât etdi. Meşâhir-i ulemâdan fakîh, sâlih idi. "Ferâiz-i Sirâciyye"yi terceme ve şerh etmişdir.

Emîn Mehmed Efendi-Hindîzâde

Amasyalıdır. Züamâdan Hindîzâde Mustafa Ağa bin el-Hâc Ahmed Bey bin Ali Bey bin Hindî Ahmed Paşa'nın mahdûmudur. Gençliğinde İstanbul'a gelip Kara Vezîr Mehmed Paşa'nın birâderi es-Seyyid Mustafa Paşa'nın ağalığında dâiresine intisâb ederek Bâb-ı âlîye çırağ edildi.

Paşanın vezâretinde bunun pederi kethüdâsı olduğundan Bâb-ı âlîde tefeyyüz edib nâil-i rütbe-i hâcegânî oldukdan sonra paşanın kâtib-i dîvânı badehû kapı kethüdâsı oldu. 1231 senesi saferinin gurresinde vefât etdi. Eyüp'de medfûndur.

Emîn Mehmed Efendi-Fazlızâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya eşrâfından es-Seyyid Hâfız Mehmed Efendi'nin mahdûmu olup tahsîl-i maârifden sonra mukâtaât kâtibi, 1217'de şehir kethüdâsı 1222'de nakîbü'l-eşrâf kâim-makâmı ve 1223'de Sivas vâlisi olan Cebbârzâde **[325]** Celâleddîn Mehmed Paşa'nın kâtib-i dîvânı oldu.

1227'de paşanın zaman-ı idbârında Amasya'ya gelip 1230 senesi muharreminde hacıbaşı ve 1233 senesi muharreminde baş a'yân oldu. Üç mâh sonra Yeniçeri-Talebe vak'ası zuhûrunda tesebbübü görüldüğünden baş a'yânlıkdan azliyle Samsun'a nefy edildi. İki mâh sonra affıyla Celâleddîn Paşa'nın kethüdâsı oldu.

1236'da Paşa'nın vezâreti ref ve nefy edildiğinden Amasya'ya gelip 1237'de meclis-i a'yân a'zâsı 1239'da baş a'yân olduysa da sene-i mezbûre recebinde yine Talebe-Yeniçeri vak'ası olup Sivas'a celbedildi. Oraya vusûlünde berâeti zâhir olduğundan Hicâz'a gitdi.

1240'da esnâ-yı avdetde vefât etdi. Meşâhir-i a'yândan, nâfizü'l-kelim, servet ü yesârı mükemmel idi. Birâderi es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi'dir.

Emîn Mehmed Efendi-Uzun Müderriszâde

Amasya fuzalâsından "Uzun Müderris" demekle meşhûr el-Hâc Süleyman Efendizâde es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi'nin **[326]** mahdûmudur. Bade't-tahsîl niyâbetle kazâlarda icrâ-yı ahkâm ederek bilâda kadı olduğu halde 1240 senesi hilâlinde vefât etdi. Ulemâ-i kudâtdan idi.

Emîn Mehmed Efendi-Dizdârzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Amasya Müftüsü el-Hâc Hüseyin Efendi bin el-Hâc Ahmed Ağa bin Osmân Ağa'nın mahdûmudur. Gençliğinde İstanbul'a gidip Enderûn-ı Hümâyûn'a girdi. Orada güzel terbiye ve tahsîl görüp 1195'de bâ-rütbe-i hâcegânî Baruthâne nâzırı oldu.

1196'da mâliye tezkirecisi ve ba'dehû şehremîni olup 1203 recebinde Anadolu muhâsebesi vekîli ve sâniyen şehremîni ba'dehû baş muhâsebeci, 1208'de rûznâme-i evvel oldu. Ancak ba'zı yolsuz hareketlerinden dolayı Bozcaada'ya gönderildi. Senesi şevvâlinde vâlide Sultân'ın şefâatiyle afv edilip baş muhâsebeci oldu.

1211 şevvâlinde sâniyen rûznâme-i evvel, 1212'de defter emîni 1213'de baş muhâsebeci, 1217 rebiülevvelinde hubûbât nâzırı, 1221 zilhiccesinde Karadeniz boğazının **[327]** Anadolu cânibi binâ emîni, 1222 rebîülevvelinde Darbhâne emîni oldu.

Ancak 1223 senesi cumâdelâhiresinin dördüncü günü Sultân Mustafa-i Râbi'nin hâl'iyle Sultân Mahmûd-ı Sânînin cülûsu vak'asında azledilip iki yıl menkûbâne ikâmet etdi. 1225'de tersâne emîni, 1226'da Esma Sultân kethüdâsı oldu.

1228'de Nakşidil Vâlide Sultân kethüdâsı olarak devr-i menâsıb edib 1240'da dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Üsküdar'da Miskinler Mezarlığı'nda medfûndur. Afîf, müstakim, kâr-âzmûde, sütûde-sîret bir zât idi. Mahdûmu meşâhir-i şuarâ ve ricâlden olup 1265'de vefât eden Said Mehmed Bey'dir.

Emîn Mehmed Efendi- Hindîzâde es-Seyyid

Züamâ el-Hâc Ali Ağa bin el-Hâc Mustafa Ağa bin el-Hâc Ahmed Bey'in mahdûmu ve yukarıda tercemesi yazılan Emîn Mehmed Efendi'nin birâderzâdesidir. Bi't-tahsîl, müderris, nâib ve kadı olub 1245 sâlinden sonra vefât etdi. **[328]** Diğer Emîr İmâmzâde es-Seyyid Emîn Mehmed Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Halil Efendi Sultân Bâyezîd Mektebi muallimi ve müftü el-Hâc Ebubekir Efendi'nin müsevvidi olub 1246 hudûdunda vefât etdi.

Ferâizde mâhir, fıkha vâkıf idi. Diğer İmâmzâde eş-Şeyh Emîn Mehmed Efendi bin Mehmed Efendi 1216'da Ebubekir Efendi'nin kasr-ı yediyle Gümüşlüzâde Câmii imâmı ve ba'dehû Şeyh Ya'kub Efendi Tekkesi şeyhi olduğu halde 1247 hudûdunda vefât etdi. Bunlar da ulemâdan idiler.

Emîn Mehmed Ağa-Müjdecizâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya a'yânından el-Hâc Sadık Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde meclis-i a'yân a'zâsı olup 1224'de Avkatlızâde Süleyman Bey'in İstanbul'a celbinden dolayı Mecidözü kazâsı voyvadası, 1234'de Gümüş Madeni emîni oldu.

Her iki kazâda hizmeti ve yararlığı görüldüğünden dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile taltîf edilip 1237 senesi şevvâlinde Amasya sancâğı mütesellimi oldu. 1239'da sâniyen Mecidözü **[329]** kazâsı müdürü olduğu halde 1241 sâlinden sonra vefât etdi.

Emîn Mehmed Ağa-Danacızâde el-Hâc

Köprülüdür. Oranın a'yânı el-Hâc Ahmed Ağa'nın oğludur. Birâderi Hacı İbrâhim Ağa'nın vefâtından sonra Köprü a'yânı oldu. 1241'de Yeniçeri Ocağının ilgâsında yararlığı görüldüğünden kapıcıbaşılığa nâil olup 1243'de Rus harbine gitdi. Oralarda vefât etdi.

Emîn Mehmed Ağa-Baltacı

Amasyalıdır. 1227'de Dârüssaâde ağası baltacıları zümresine girip 1236'da Baltacılar Kethüdâsı, 1242'de kapıcıbaşı olup ba'zı vilayâta mütesellim oldu. 1248 sâline doğru vefât etdi.

Emîn Mehmed Ağa-Silahdâr el-Hâc

Edirnelidir. Enderûn'da tefeyyüz ederek kilâr kethüdâsı iken 1223 senesi şevvâlinde silahdâr-ı şehriyârî oldu. Üç yıl kadar makâmını muhâfaza edib 1226'da **[330]** infisâl etdi. 1227'de Hicâz'a gidip 1228'de avdeti üzerine vatan-ı sânîsi olan Merzifon'da ikâmete me'mûr ve Evkâf-ı Sultâniye mütevellîsi oldu.

On altı yıl kadar tevliyet vazîfesiyle imrâr-ı hayât edib 1244'de Tatar Hasan Ağa vak'asında yararlığı ve büyük hizmeti görüldüğünden Merzifon voyvadası oldu. Üç yıl kadar bu kazâyı idâre edib Nezir Ağa'nın tasallutu üzerine çekildi.

Ba'dehû Hazine-i hümâyûn kethüdâsı Merzifonî Ebûbekir Efendi'nin ricâ-yı avfı üzerine 1249'da İstanbul'a geldi. 1252 senesi rebiülâhirinin üçünde vefât etdi. Üsküdar'da medfûndur. Mahdûmu Es'ad Mehmed Efendi mevâlîdendir.

Emîn Mehmed Efendi-Fazlızâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya eşrâfından es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi bin el-Hâc İsmâil Efendi bin Mehmed Efendi bin el-Hâc Ali Efendi mahdûmudur. Buna "Emîn Sıdkı Mehmed Efendi" dendi. İstanbul'a gidip mâliye aklâmından birine yerleşti. **[331]**

Orada tefeyyüz ederek 1244'de mukâtaât kîsedârı, 1246'da defterdâr mektubcusu, 1247 şevvâlinde küçük rûznamçeci oldu. 1249'da rûznâme-i evvel, 1252'de mukâtaât muhâsebecisi, 1254 muharreminde Eshâm muhâsebecisi olup 1257'de vefât etdi. Ricâl-i devletden idi.

Emîn Mehmed Efendi-Zilelizâde

Muhaddis-i meşhûr Zileli Ali Şükrü Efendi'nin mahdûmudur. Fâzıl-ı meşhûr Canikli el-Hâc Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 1250'de Benderli Medresesi müderrisi olduğu halde 1259'da vefât etdi. Âlim, kâmil, zekî bir zât idi.

Emîn Mehmed Bey-Şâhinzâde

Amasya eşrâfından Mîr-i mîrân Hacı Mehmed Paşa bin Ahmed Bey bin Osmân Paşa'nın mahdûmudur. Receb Mahallesi eşrâfından ve meclis-i idâre a'zâsından olup 1261'de vefât etdi. Hânedân bir zât idi. Mahdûmları es-Seyyid Mehmed, Ahmed, Mustafa Beylerdir. **[332]**

Emîn Mehmed Efendi-Musâzâde

Gümüşlüzâde Câmii imâmı Mûsâ Efendi'nin mahdûmudur. Bade't-tahsîl pederinin irtihâlinde câmi-i mezkûr imâmı olup 1266 senesi şevvâlinin yirmi birinde vefât etdi. Ulemâdan sâlih, hâfız-ı Kur'ân, şeyhü'l-kurrâ bir zât idi.

Emîn Mehmed Efendi-Kör Müftü

Lâdiklidir. Amasya'da Canikli el-Hâc Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ibtidâ Lâdik'de ders-i âm olup ba'zı hâdisât üzerine Köprü'ye nakl-i ikâmet etdi. Burada tedrîs-i ulûm ederek kıymet-i ilmiyesi takdîr edildiğinden Köprü Müftüsü olduğu halde 1268'de vefât etdi. Meşâhir-i ulemâdan olup bir gözü ma'lûl olmakla "kör" dendi. Sâlih, fakîh idi. Birâderzâdesi Hidâyet Efendi bin Ali'dir.

Emîn Mehmed Efendi-Dîvân Efendisi

Mecidözlüdür. Abdullah mahdûmu olup orada Hacı Emîn Mehmed Ağa'nın kâtibi olarak Amasya'da ma'rûfiyyet kazandı. Badehû Amasya'ya gelip ihtisâb **[333]** kâtibi ve 1263'de dîvân efendisi oldu. Dokuz yıl kadar mutasarrıfları hüsn-i idâre ederek 1272'de yetmiş iki yaşında vefât etdi. Kâtib, münşî, müdebbir idi.

Oğulları Osmân, Mustafa, Abdullah, Ahmed Kâmil İbrâhim Edhem Efendilerdir. Osmân Efendi'nin oğulları Halil, Mehmed Efendiler ve Tabur kâtibi Mustafa Efendizâde Ali Efendi'dir. Belediye Reisi Abdullah Efendizâde Hâfız Mehmed Nuri Efendi ulemâdan şeyhü'l-kurra bir zât idi.

Diğer Taşköprülüzâde el-Hâc Emîn Mehmed Efendi bin el-Hâc Mehmed Sâdık Efendi de ulemâdan olup 1254'de pederinin irtihâli üzerine Yörgüç Paşa Câmii kürsi şeyhi olduğu halde 1279'da vefât etdi. Mahdûmu Şerîf Hüseyin Efendi yerini tutdu.

Emîn Mehmed Efendi-Fazlızâde es-Seyyid

Amasya eşrâfından es-Seyyid el-Hâc Abdülfettâh Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi bin el-Hâc İsmâil Efendi bin el-Hâc Mehmed Efendi mahdûmudur. 1219'da Pervâne Bey Mahallesi'nde tevellüd **[334]** etdi. Ulemâdan ders-i âm-ı meşhûr İbikli el-Hâc Ömer Efendi'den tahsîl-i maârif edib mahkeme kâtibi, 1260'da meclis-i idâre a'zâsı oldu. 1263'de Doktor vak'asında Samsun'a nefy edildi.

Ba'dehû avdetle Zünnûnâbâd, İskilip, Sâz, Köprü kazâlarına sırasıyla müdür olup 1275'de ma'zûlen Amasya'ya geldi. 1280'de vefât etdi. Maârif-âşinâ, kâtib, şâir, hattât idi. Şiirde mahlası "kâmil" idi.

Mahdûmları es-Seyyid İsmâil Hakkı, Osmân Remzi Efendilerdir. Hamamcı İsmâil Hakkı Efendi 1305'de ve Amasya icrâ me'mûru es-Seyyid Osmân Remzi Efendi de 1335'de vefât etdi. Osmân Efendi'nin mahdûmları vardır.

Emîn Mehmed Efendi-Hidâyetzâde el-Hâc

Köprülüdür. Ulemâdan Ali Efendi'nin mahdûmudur. Pederinin vefâtında sağîr olup vâlidesi Lâdikli Hidâyet Efendi'ye varmakla mûmâ-ileyhin yanında büyüdüğünden Hidâyetzâde dendi. Bade't-tahsîl Köprü mahkemesi kâtibi olup 1308'de **[335]** Hicâz'a gitdi. Sene-i mezbûre zilhiccesinde Mekke-i Mükerreme'de vefât etdi. Âlim, fakîh ve ferâize âşinâ, hânedân idi.

Oğulları Ali Râif, Ahmed Hidâyet, Mehmed Şevket Efendilerdir. Ali Râif Efendi yerini tutup Köprü mahkeme-i şer'iyye kâtibi oldu. Bir aralık azl edildiyse de 1321'de niyâbetim esnâsında yine mahkeme-i şer'iyye kâtibi ta'yin edilmişdir.

Emîn Mehmed Efendi-Cömerdoğlu Hacı

Köprülüdür. Abdullatîf Mahallesi halkından Ahmed bin Mustafa bin Ali mahdûmudur. Kendisinin rivâyetine göre Hazret-i Ebûbekir es-Sıddîk Efendimizin neslindendir. 1258 senesi ramazânının yirmi sekizinde doğdu. Köprü'de Onbaşızâde Mehmed, İğnecizâde Mehmed Râşid, Çelebizâde Ahmed Said Efendilerden mukaddimât-ı ulûmu görüp 1280'de Amasya'ya geldi.

Fuzalâdan ders-i âm-ı meşhûr Hâcezâde İbrâhim Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemetle sıra derslerini bundan ikmâl ederek 1294'de mücâz oldu. Bu esnâda Amasya Müftüsü Sofuzâde Mehmed Hulusî, Şirvânî Mustafa, Cânikli Mehmed **[336]** ve Mecdîzâde Mustafa Sâdık Efendilerin fıkıh, usûl, tefsîr, meâni derslerinden istifâde etdi.

Badehû Köprü'ye avdetle ders-i âm olup fazîlet-i ilmîyyesi zâhir oldukda Şehîd Müftü Medresesi müderrisi ve üstâdı Müftü Es'ad Efendi'nin müsevvidi oldu. 1306'da Esad Efendi'nin vefâtına binâen Köprü Müftüsü oldu.

Bilâ-fâsıla yirmi iki yıl müftü olduğu halde 1324 senesi şevvâlinin yirmi dokuzuncu cumartesi gecesi vefât etdi. Meşâhir-i ulemâdan, fakîh, beşûş, sâlih, halîm biraz da müdâhin, kadir nâ-şinâs idi. Oğulları Ahmed Nuri, Abdullah, Abdurrahman, Mehmed Kâmil Efendilerdir. Usûl-i hadîsden "Ferâ'idü'l-Fevâ'id" adlı bir eseri ve şerhi ve ba'zı eş'ârı da vardır.

Emîn Ali Mehmed Efendi-Erzurûmîzâde Hâfız

Amasyalıdır. Ferâiz'in üstâd-ı yegânesi şeyhü'l-ulemâ Erzurumî Ömer Efendi bin Emîn Ağa'nın mahdûmudur. Üçler Mahallesi'nde 1286'da doğdu. Sultân Bâyezîd Mektebi muallimi Kara Müezzin İbrâhim Efendi'den hızf-ı Kur'ân edib **[337]** 1298'de Rüşdiye Mektebi'ne girdi.

1302'de birincilikle mektebden şehâdetnâme alıp Köprülü Hacı Hâfız Mustafa Tevfik Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet etdiği gibi Mecdîzâde Hâfız Abdurrahman Kâmil Efendi'nin dersine de muvâzabet ederek 1314'de her iki fâzıldan icâzetnâme aldı. Bu esnâda birâderi Mustafa Ziya Efendi'den hayli istifâde etdi.

1315'de İstanbul'a gidip ba'zı zevâtın derslerine devam ederek 1319'da mekteb-i nüvvâba girdi. 1323 senesi recebinde râbia sınıfından şehâdetnâme alıp Bâlâ, Gürün, Çal, Merzifon kazâlarına sırasıyla kadı oldu.

1334'de sâlise sınıfına terfî' edilip Sinop sancâğına kadı oldu. 1337'de kadı olduğu halde vefât etdi. Âlim, müdebbir, gâyet zekî, muktedir, usûl-âşinâ, şâir bir zât idi. Amasya'da Arpacı esnâfından Gürcü Muharrem Ağa'nın kerîmesiyle teehhül etmişdi.

Emîn Mehmed Efendi-Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc

Atabeg Gâzi Medresesi mutasarrıfı es-Seyyid Ahmed Efendi bin es-Seyyid Veliyüddîn **[338]** Ağa'nın mahdûmudur. 1262'de doğdu. Amasya'nın ulemâsından tahsîl-i ulûm edib pederinin vefâtından mahlûl olan Atabeg Gâzi müderrisi oldu. Akrabâsından Bakırcızâde Hâfız es-Seyyid Nureddîn Mehmed Efendi Vidin nâibi oldukda Vidin mahkemesi kâtibi oldu.

Badehû İstanbul'a gelip 1295'de Amasya'da küşâd edilen ticaret mahkemesi reisi olarak avdet etdi. Sekiz yıl kadar riyâsetde bulunup 1303'de ticâret işleri hukuk mahkemesine verildikde adliye başkâtibi oldu. Yirmi iki yıl da bu vazîfesini hüsn-i ifâ iderek 1325'de tekâüde sevk edildi. On üç yıl da ilim ve ibâdet ve mutâla'ât ile iştigâl ederek 1338'de vefât etdi. Âlim, vakûr, kâmil, eşrâf-ı memleketten bir zât idi. Oğullarından Yüzbaşı es-Seyyid Mustafa Nazif Efendi Çanakkale harbinde mecrûhan 1334'de vefât etdi.

Emîn Mehmed Bey-Sermüezzin-i Harem-i Şerîf el-Hâc

Amasyalıdır. Hacı Ahmed oğullarından Berber Hacı Ahmed Ağa'nın mahdûmu ve Sermüezzin-i Harem-i Şerîf el-Hâc Ahmed Efendi'nin hemşîre **[339]** zâdesidir. Zaman-ı sabâvetinde dayısı Hacı Ahmed Efendi'nin yanına gidip Harem-i Şerîf-i Mekkî müezzinlerine iltihâk etdi. Tedrîcen Mekke-i Mükerreme'de terakkî ve tahsîl-i ulûm ederek Şerîf Avnü'r-Refik Paşa'ya kendisini sevdirdi.

Hacı Ahmed Efendi'nin dâmâdı ve 1300'de Sermüezzin-i Harem-i Şerîf olup 1303'de Amasya'ya geldi. Badehû gidip Mekke-i Mükerreme eşrâfından olarak rütbe-i sâlise ile Hicâz vilâyeti meclis idâre a'zâsı oldu.

Muahharan Şerîf Anvü'r-Refik Paşa ile araları açıldığından 1318'de İstanbul'a gelip mütemâyiz rütbesiyle Nezâret-i Maârif'de Encümen-i teftîş ve muâyene a'zâsı oldu. 1326'da ilân-ı meşrûtiyyeti müteâkib ûlâ rütbesiyle Harem-i Şerîf-i Mekke müderrisi olarak Mekke-i Mükerreme'ye gitdi.

1334'de Mekke-i Mükerreme emîri olan Şerîf Hüseyin Paşa şerâfet-i nesebiyyesini şe'âir-i İslâmiyesini nâzar-ı i'tibâra almayarak Hilafet-i İslâmiye-i Osmâniyye aleyhine İngilizlerle beraber olup ilân-ı harb ve isyân etdiği esnâda bi'z-zarûre müdiriyyetten çekildi. **[340]** Bu târihten sonra hayât-ı memâtı mâ'lûm olamadı. Gâyet terbiyeli, nâzik-tabiat, âlim, vakûr, lisân-

ı Arabla ana dilinden daha iyi mütekellim, fünûn-ı maârifden haberdâr, sesi gâyet güzel ve muhrik olmakla beraber tîz idi.

Emîn Mehmed Efendi-Doğlalızâde

Amasyalıdır. Ulemâdan sâbıkü't-terceme Sahhâf Doğlalı Ahmed Vehbi Efendi'nin mahdûmudur. Halk arasında "Hım hım Hoca" demekle meşhûrdur. 1275'de doğdu. Acaralı Koca Osmân Efendi'den tahsîl-i ulûm etdi.

Esnâ-yı tahsîlinde bütün kütüb-i fıkhiyyeyi, kavânîn-i adliyyeyi, usûl-i muhâkemâtı, usûl-i şer'iyye ve mecelleyi kemâl-i dikkat ve im'ân ile mükerreren mütâlaa ve tedkîk ederek kendiliğinden mükemmel bir avukat oldu. Kütüb-i fetevâyı âdetâ ezber edib erbâb-ı deâvâ için hânesi bir melce-i yegâne halini aldı.

Cum'a günleri rüesâ-yı adliyenin mürâcaatgâhı olup ilân-ı Meşrûtiyet'e kadar bütün me'mûrîn-i adliye ve şer'iyye kendisinden sakınırdı. Bu yüzden hayli tezvîrât ve ifsâdâta da âlet olabilirdi. Gâyet zekî, kuvve-i hâfızası mükemmel, hadîdü'l-mizâc, **[341]** tab'an mütelevvin, teehhülden müctenib, müskirâtdan müteneffir, ferâiz-i ilâhiyyesi sâkıt, sadakası boldu.

Emîne Hund Hâtun Sultân

Amasyalıdır. Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşazâde Mustafa Bey'in kerîmesidir. Pederinin yerine Amasya vâlisi olarak gelen Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın ilk zevcesi olup bundan kerîmeleri Aişe, Hatice, Fatma Sultânlar ile şehzâdeleri Sultân Murâd, Sultân Mustafa Hân'dan tevellüd etdiği kuyûd-ı vakfiyeden anlaşıldı.

Emîne Hâtun Sultân

Kedağralıdır. Taşân Beyzâde Hasan Bey'in kerîmesi ve Sultân Murâd-ı Sânî halîlesidir. Sultân Murâd Hân-ı Sânî ikinci cülûsunda bununla teehhül etmişdi. Şehzâdesi Sultân Hasan bundan doğmuş, 855 senesi muharreminde Sultân Fatih Mehmed Hân'ın cülûsunda mahdûmu Şehzâde Hasan boğulmuş kendisi de Kedağra'ya gönderilmişdir.

Kedağra Kalesi'nde türbesi ve hayrâtı olup emlâkını vakıf ve eczâhânlar vazîfeleri tahsîs etmişdir. Kuyûd-ı **[342]** vakfiyede Taşânzâde Hasan Bey'in kerîmesi ve Sultân Murâd-ı Sânî halîlesi olduğu Kedağra Kadısı Enverîzâde Mehmed Said Efendi'nin zaman-ı kazâsında 7 rebiülâhir sene 1251'de görülen muhâsebeden anlaşıldı.

Emîne Hâtun Sultân

Amasyalıdır. Eratna Beyzâde Yûsuf Bey bin Mehmed Bey bin Ali Bey bin Mehmed Bey bin Sultân Eratnâ'nın kerîmesi olup 838'de Amasya Vâlisi olan Şehzâde Sultân Ahmed bin Sultân Murâd-ı Sânî zevcesidir. 841'de zevci vefât etdiğinden çok sonra vefât etmişdir. Şehzâdeler Türbesi civârında medfûndur.

Emine Hânım, Paşazâde Can Mirza Paşa'nın kızı ve Mustafa Efendi'nin halîlesidir. Amasya'da Fethiye Câmi-i şerîfi mesâlihine nemâsı sarf edilmek üzere hayli nukûd vakıf ve 1058'de tescîl ederek 1069 sâlinden sonra vefât etmişdir. Sâhibe-i hayır ve hesenât idi.

Enbiya Çelebi-Ebu'l-Hasanoğlu Hacı

Amasyalıdır. Mevlânâ Alâeddîn Ebu'l-Hasan Ali Çelebi bin eş-Şeyh Ahmed Çelebi mahdûmudur. Ceddi eş-Şeyh Şemseddîn Ahmed Çelebi Bursa kadısı olan Aksarayîzâde Mevlânâ Alâeddîn Ali bin Mevlânâ Fahreddîn İlyâs bin Mevlânâ eş-Şeyh Cemâleddîn İbrâhim el-Aksarayî mahdûmudur. Temennâ Mahallesi eşrâfından ve devlet ümenâsından olup 883 sâlinden sonra vefât etdi. Temennâ Mahallesi'nde mescidi, bağları vardır. **[343]**

Bunlara "Hacı Enbiyâ mescidi", "Hacı Enbiyâ bağları" denirdi. Amasya'da vâlî iken Sultân Bâyezîd-i Sâni gözdelerinden idi. Mahdûmları Pîr Ahmed, Mehmed Çelebiler ulemâdandır. Evlâdına "Hacı Enbiyâ oğulları" dendi.

Ünsî Ahmed Dede-Şeyh-i Mevlevî

Amasya Mevlevîhânesi meşâyihinden olup 1000 hudûdunda Mevlevîhâne şeyhi olduğu halde 1011'de kâin sadme-i eşkiyâda vefât etdi. Urefâ ve şuarâdan bir zât idi. Yerine Zâkirbaşı Mehmed Garibî Dede Efendi Mevlevîhâne şeyhi oldu.

İn'âm Bey-Nefisoğlu es-Seyyid

Amasyalıdır. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa nişâncısı olan Hamdullah Hamdi Çelebi bin Tâceddîn bin Nefis bin Kemâl bin Mes'ûd Çelebi mahdûmudur. Elvân Çelebi bin Âşık Paşa evlâdındandır.

Meşâhir-i züamâdan olup Şirvân muhârebâtında yararlığı görülmekle ümerâdan oldu. 1013'de vefât etdi. Mahdûmları Ali Paşa ile Mîrlîvâ Seyyid Ahmed Bey'dir. Seyyid Ahmed Bey, 1038'de Kayseriyye Sancâğı beyi iken mağdûren şehîd oldu. **[344]**

İn'âm Bey-Seyyid İn'âmzâde es-Seyyid

1038'de Kayseriyye Sancağı Beyi iken mağdûren şehîd olan Seyyid Ahmed Bey bin es-Seyyid İn'âm Bey'in mahdûmudur. Ze'âmetle Kal'a-i Bâlâ Kethüdâsı, bir aralık dizdârı olup Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın himmetiyle mîrlivâ oldu. 1087 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmları es-Seyyid Mehmed, Ali Ağalardır. Bunlara İn'âmoğulları denirdi.

Enver Ahmed Efendi-Şirvânîzâde

Amasya fuzalâsından Şirvânî el-Hâc Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. 1278'de Gümüşlüzâde Mahallesi'nde doğdu. Rüşdiye Mektebi'nde fünûn-i lâzimeyi gördükten sonra pederinden tahsîl-i ulûm edib 1298'de irtihâl eden pederinin yerine Rüşdiye Mektebi üçüncü mu'allimi oldu.

Onaltı yıl mu'allim-i sâlis sıfatıyla Rüşdiye Mektebi'nde şâkirdâna ta'lîm-i me'ârif etdi. 1314'de Rüşdiye Mektebi idâdî derecesine çıkarıldıkda Edebiyyât-ı Fârisiyye mu'allimi oldu. 1338'de vefât etdiği işitildi. Âlim, şâir, edebiyyâta merâkı zâ'id idi. Fârisiyyâtı bu zâttan okudum. **[345]**

Enverî Pîr Hasan Çelebi-Şeyhîzâde

Amasyalıdır. Abdülkerîm Çelebi mahdûmu olup ulemadan tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm oldu. Amasya'da vâlî iken Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye eş'âr ve kasâid takdîm ederek kurbiyyet kazandı.

883 sadmesinden bu da müteessir olup Tokat'a müderris olarak gönderildi. Ba'dehû kadı olup 890 sâlinden sonra vefât etdi. Fâzıl, şâir, müeddeb bir zât idi. Hüsâmeddîn Temennâyî Vakfiyesi'nde şâhid sıfatıyla imzâsı görüldü.

Enverî Hasan Efendi-Müftüzâde es-Seyyid

Amasya Müftüsü es-Seyyid Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Taşköprülü Hâfız Abdullah Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek fâzıl-ı müşârün-ileyhe dâmâd ve ders-i âm ve 1226'da kayınpederinin kasr-ı yediyle Medrese-i Torumtay nakîbi ve mu'îdi oldu.

Ba'dehû silk-i kudâta girip devr-i bilâd ederek 1251'de nekâbet-i mezkûreyi bacanağı olan Malatyalı Sofu Mehmed Efendi'ye kasr-ı yed ve ferâğat ve birkaç ay sonra vefât etdi. **[346]** Meşâhîr-i kudâttan edîb, şâir bir zât idi. Mahdûmu da kudâttan es-Seyyid Mehmed Sa'îd Efendi'dir.

Anûştekîn Gâzi-Nûştekîn

Melik Dânişmend Ahmed Gâzi kölesi Amasya'nın fethinde büyük hizmetler edib Merzifon emâretinde hayli müddet kaldı. Ba'dehû Amasya cândârı ya'nî şehir muhâfızı oldu. 540 sâlinden sonra vefât etdi. El-yevm Suluova Argûma nâhiyesinde Nûştekîn yâdedilen karye bunun çiftliği idi.

Enîs Bey-Yörgüç Paşazâde

Amasyalıdır. Abdullah Bey bin Alî Bey bin Yörgüç Paşa mahdûmu ve İskender Bey'in birâderidir. Züamâdan olup ibtidâ Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed Ümerâsı'ndan iken Sultân Selîm Hân'a intisâb ederek cülûsunda mîrlivâ olduğu hâlde Îrân Harbi'ne gitdi. 920'de Çaldıran Harbi'nde şehîden vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Bey'dir.

Evhadüddîn Mahmûd el-Kûmârî

Amasyalıdır. Kûmârulu Türkleri'nden ve aşîret beylerinden Sûlî Bey'in mahdûmudur. Kibâr-ı kudâttan Mevlânâ Sadreddîn İsmâîl el-Malatî'den ahz-i ulûm edib ders-i âm ve üstâdından sonra Medrese-i Gıyâsiyye müderrisi ve ba'dehû Amasya kâdı'l-kudâtı olduğu hâlde 618 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ ve kudâttan bir zât idi. Birâderzâdesi Mevlânâ Bedreddîn İbrâhim el-Kimârî yukarıda geçti.

Evhadüddîn Mehmed Çelebi-Mevlânâ eş-Şeyh

Hankâh-ı Mes'ûdî şeyhi olup Hacı Kutluşâh devrinde **[347]** iştihâr ve Hacı Şâdgeldi Paşa devrinde irtihâl etdi. Âlim, zâhid idi. Amasya'da türbesi ve vakfı olduğu kuyûd-i vakfiyeden anlaşıldı. Ancak ne türbesi ne vakfiyesi bir türlü bulunamadı.

Evhadüddîn Kâsım Çelebi-Merzifonî

Merzifonlu Mehmed Çelebi mahdûmudur. Orada fuhûl-i ulemâdan Mevlânâ Saferşâh-ı Rûmî'den ahz-i ulûm edib Ders-i âm ve Hacı Hasanzâde Medresesi müderrisi. Merzifon müftüsü olduğu hâlde 832 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan, fakîh, zâhid bir zât idi. Bâyezîd Paşa Vakfiyesi Zeyli'nde şâhid görüldü.

Evrân Çelebi-Mevlânâ eş-Şeyh Şihâbüddîn

Divriğilidir. Salgur Kabîlesi Türkmenleri'nden Doğan oğludur. Mevlânâ Musliheddîn Mûsâ et-Tebrîzî'de ikmâl-i tahsîl edib Tokat'ta bir müddet oturdu. Ba'dehû Amasya'da Hânkâh-ı Mes'ûdî Şeyhi Baba İlyâs oğlu Alâeddîn Alî Âşık Paşa'dan ahz-i tarîkat etdi. Amasya Emîr-i Kebîri Torumtay oğlu Zeyneddîn **[348]** Ya'kûb Paşa Rûmî devrinde fevkalâde iştihâr ederek mu'tekad-ı enâm oldu. Hâssaten Hacı Kutluşâh kendisine mescidi kurbinde bir zâviye binâsıyla ızhâr-ı hürmet edib 757'de dâr-ı kudse intikâl etdi. Âlim, zâhid, kâmil bir şeyh-i ecell idi.

Mahdûmu Mevlânâ Zeyneddîn Siyâvuş Çelebi'dir. Bunun mahdûmları Şihâbeddîn Ahmed Bâlî, Alâeddîn Alî Yârî Çelebilerdir. Bunlara Divriğilizâdeler dendi. Müverrih-i meşhûr Mevlânâ Ziyâeddîn Şükrullah Çelebi Ahmed Bâlî Çelebi mahdûmudur. Bunun evlâdına Şükrullâhzâdeler denir. Yârî Alî Çelebizâde Mevlânâ Şemseddîn Müeyyed Çelebi evlâdına Müeyyedzâdeler denir.

Orhan Bey-Şehzâde Sultân

Edirnelidir. Osmanlı Hükümdârı olan I. Sultân Süleyman Hân bin Yıldırım Bâyezîd Hân'ın şehzâdesidir. Edirne'de doğdu. 816'da Edirne Çelebi Sultân Mehmed Hân tarafından zabt ve istîlâ edildiğinde Amasya'ya i'zâm edilerek Kal'a-yı Bâlâ Sarâyı'nda iskân edildi.

Fevkalâde bir tekayyüd altında on altı yıl yaşadı. **[349]** 832'de firâra tesaddî eylediğinden dolayı Sultân Murâd Hân-ı Sânî'nin emriyle ihnâk edilerek cenâzesi Bursa'ya

nakl edildi ammizâdeleri Şehzâde Mahmûd ve Yûsuf Çelebiler ile bir türbe derûnunda medfûndur.

Bunun şehzâdeleri Süleyman Bey ile Hundî Hâtun mezkûr Kal'a Sarâyı'ında mukîm iken 838'de bir yolunu bulup Mısır'a firâr etdiklerinden Amasya Vâlîsi Yörgüç Paşa'nın azline ve Şehzâde Ahmed'in Amasya Vâlîliğine bâ'is olmuşlardı.

Müverrih-i meşhûr Ahmed bin Hacer "İnbâü'l-ğumr bi-ebnâi'l-umr"[173] adlı târîhinde sâhib-i tercemeyi Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın Şehzâdesi gösteriyor. Muhammed bin İyâs Mısrî de "Havâdisü'd-dühûr"unda bu sûretle kaydediyor. "Ikdü'l-cümân" müellifi Allâme Mahmûd el-Aynî, bu târîhinde Sultân Süleyman bin Yıldırım Sultân Bâyezîd'in şehzâdesi olduğunu Osmanlı müverrihleri gibi yazıyor.

Oruç Paşa-Tokuroğlu

Amasya ümerâsından Bâyezîd Bey bin Tokur Bey'in mahdûmudur. Buna Toğuroğlu da denirdi. Amasya Emîr-i Kebîri Devâtdâr Ahmed Paşa bin el-Hâc Şâdgeldi pâdişâhın ümerâsından iken **[350]** 788'de Sultân Murâd Hünkâr'a arz-ı inkiyâd ederek Ümerâ-yı Osmâniyye'den oldu.

Ba'dehû Amasya Vâlîsi Yıldırım Sultân Bâyezîd ile beraber Kosova Muhârebesi'ne gitdi. Mezkûr muhârebede yararlıklar gösterdiğinden Yıldırım Bâyezîd Hân'ın gözüne girdi. Sultân-ı müşârün-ileyhin cülûsundan sonra bütün muhârebâtında beraber bulunarak sadâkat ve şecâ'ati görüldüğünden beylerbeyi oldu.

804'de Topal Timur Hân'a karşı Yıldırım Sultân Bâyezîd'in kolunda fedâkârâne harbederek vefât etdi. Ümerâ-yı kibârdan şecî', sâdık, ğayûr bir kumandan idi. Mahdûmları Mehmed, Yûnus beylerdir. Mehmed Bey de ümerâdan olup Timur Harbi'nde vefât etdi. Birâderi Sungur Bey'dir.

Oruç Bey-Bâbûkoğlu

Amasyalıdır. Esbak Amasya Emîr-i Kebîr'i Bâbûkşâh evlâdından Polat Bey bin Sûlî Bey bin Esen Bey bin Bâbûkşâh oğludur. Çelebi Sultân Mehmed Hân ümerâsından olup 847'de vefât etdiği zannolunur. 818'de Umur Bey bin Sarıca Paşa Vakfiyesi'nde şâhid görüldü. **[351]**

Oruç Bey-Hacı Beyzâde

Ümerâdan Hakâla'da medrese yaptıran el-Hâc Kâsım Bey bin Abdullah Bey bin Hacı Mehmed Bey'in mahdûmu ve Hızır Paşa'nın kerîmezâdesi olup ümerâdan iken 870'de vefât etdi. Hızır Paşa Câmi-i Şerîfi'nin garbında kâin hazîrede medfûndur. Hızır Paşa bunun vefâtına pek müteessir olup türbesi cüzhânlarına emlâkini vakfetmişdir.

Oruç Bey-Yörgüç Paşazâde

Ümerâdan Yûnus Bey bin Yörgüç Paşa'nın mahdûmudur. Pederinin intikâlinde yetim olduğundan Yörgüç Paşa kendisine isâbet eden hisse-i mevrûsesini buna hîbe etdi. Amcası Hızır Bey'in yanında büyüdü. Bunun da irtihâlinde züamâdan olup hayli muhârebâta iştirâk ederek ümerâdan oldu. 893'de Mısır Harbi'nde vefât etdi. Emlâkini vakfeylediğinden Yörgüç Paşa Vakfı'na ilhâk edildi.

Oruç Çelebi-Hoca Sultânzâde Hacı

Amasya'da zâviyesi olan Hoca Sultân Ahmed Şemseddîn Çelebi evlâdından Pîr Hasan Çelebi oğludur. Ceddi evkâfından **[352]** vazîfe-hâr iken Es'ad Çelebi'nin vefâtında vakf-ı mezkûra mütevellî oldu. Şehzâde Sultân Mustafa'ya tekarrub ederek ümenâdan olduğu hâlde 968 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Pîr Mehmed Çelebi de ricâl-i ma'rûfedendir.

---

173 Metinde "İnbâü'l-ğumr fî ebnâi'l-'umr" şeklinde yazılıdır. (Haz.)

Oruç Bey- Gâzi

Ümerâdan Mirzâ Beyzâde Alî Bey'in mahdûmudur. Meşâhîr-i züamâdan olup Şirvân Muhârebâtı'nda alaybeyi, ba'dehû mîrlivâ oldu. Bâyezîd Paşa Mahallesi'nde konağı önünde güzel bir çeşme yaptırdı. Emlâkini bu çeşmenin mesâlihine vakfederek 1009'da Eşkıyâ Harbi'nde vefât etdi.

Oruç Bey-Gâzi

Merzifon'un Marınca Köyü'nden Alî oğludur. Sipâhî ve Köprülü Mehmed Paşa'nın yoldaşı ve kethüdâsı oldu. 1058'de paşanın Anadolu Beylerbeyliği'nde kethüdâsı görünüp sonra vefât etdi. Mahdûmu sadr-ı esbak Kara Mustafa Paşa'dır. Diğer mahdûmu Ali Ağa'dır. Diğeri de Hasan Ağa'dır.

Oruç Ağa-Hacı

Amasyalı Abdullah oğludur. Sipâhî meşâhîrinden **[353]** olup Köprülü Mehmed Paşa'nın ağalarından iken sadâretinden silâhdârân kethüdâsı ve mahdûmunun sadâretinde silâhdâr ağası oldu. 1082'de Kandiye Muhârebesi'nde vefât etdi. Oğulları Ali, Hasan, HüseyinAğalardır.

Hüseyin Ağa 1113'de fevt oldu. Bunun mahdûmu Gâzi Ağa 1132'de sipâhîlerdendi. Ahfâdından el-Hâc Hüseyin Ağa bin Alî Ağa yeniçeri serdârlarından idi. Diğer ahfâdından el-Hâc Osmân Efendi bin Ahmed Ağa da ulemâdandı. Bunlara Hacı Oruçoğulları dendi.

Uğur Bây-Emîr Şemseddîn

Moğol ümerâsından Sübüktâ'nın oğludur ve Gümüşlüzâde İsmâîl Bey'in enişte sidir. Eyâlet-i Rûmiyye nâzırı ve Amasya emîrü'l-ümerâsı İşboğa Noyîn'in dâmâdı olup emîr-i müşârün-ileyhin zamân-ı emâretinde Amasya cândârı, ya'nî muhâfızı oldu.

720 senesi evâilinde kayınpederinin vefâtında Sivas Vâlîsi Emîr Çobanoğlu Timurtaş Bey'e intisâb edib **[354]** mevki'ini muhâfaza etdi. 727'de azl ve nekbete uğradı. Ba'dehû vefât etdi. Ümerâdan idi. BunaUğur Cândâr da denirdi. Mahdûmu Mûsâ Bey'dir.

Uğurlu Bey-Emîr Şemseddîn

Amasya'da medfûn olan Fâtıma Hûnd Hâtun binti Sultân Keykâvûs Selçûkî kölelerinden olduğu vakfiyesinde yazılıdır. Müşârün-ileyhânın ma'iyyetinde bir müddet Antalya'da bulunup ümerâdan oldu. Ba'dehû beraberce Amasya'ya gelip yerleşti.

Sultân Altunbaş Gâzi Çelebi bin Sultân Mes'ûd'un Amasya'da iki defa saltanâtı esnâsında pervânesi olup 718'de Gâzi Çelebi'nin firâr ve ihtifâsında menkûb oldu. Ba'dehû Çobanoğlu Timurtaş Bey'in ma'iyyetine girip emâretini muhâfaza etdi.

727'de Timurtaş Bey'in Mısır'a firârında Torumtayoğlu Zeyneddîn Ya'kûbşâh-ı Rûmî'ye intisâb ederek 738'de bunun zamân-ı emâretinde nüfûz ve şöhret kazandı. Ba'dehû vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi. Mahdûmları vardır. Bunlara Uğurluoğulları dendi. Bunlardan Bâyezîd **[355]** ve Îsâ Beyler meşhûr idiler.

Oğuzhân Bey-Emîr Zahîreddîn

Amasyalıdır. Bir müddet Kayseriyye ve Konya'da emâret edib 703'de Mısır'a firâr ve 709'da Kûs şehrinde vefât eden Emîr Muhliseddîn Mûsâ Paşa bin Bâbâ İlyâs Horasânî mahdûmu ve Alâeddîn Alî Âşık Paşa'nın birâderidir. Pederinin zamân-ı emâretinde ümerâdan olup 703'de beraber Mısır'a gitdi. Oradan Kûs şehrine gönderilip ikâmet etdi. 709'da pederinin vefâtı üzerine Anadolu'ya avdet ederek Amasya'da Sultân Altunbâş'ın zamân-ı hükûmetinde nüfûz ve şöhret kazandı. 719'da Emîr Çobanoğlu Timurtaş Bey'e intisâb ederek tahsîl-i emâret etdi. 727'de müşârün-ileyhin Mısır'a firârında ihtifâ edib Mecitözü Emîri olan Alâeddîn Saltık Bey'in yanında kaldı. Mecitözü'nün semt-i garbîsinde edindiği cesîm çiftliğinde oturdu.

738'de Timurtaşoğlu Emîr Şeyh Hasan Bey'e müzâhir olarak meydana çıkıp iâde-i nüfûz ve ikbâl etdi. **[356]** Amasya Emîr-i Kebîr'i Torumtayoğlu Ya'kûbşâh'ın rakîbi olarak tanınmış olduğundan 744'de Ya'kûbşâh'ın bâ'is-i katli oldu diye Torumtayoğulları tarafından ifnâ edildi. Bunun evlâdına Oğuzhânlılar dendi. Mahdûmu Dündâr Bey'dir.

Oğuz Bey-Emîr Muîneddîn

Amasyalıdır. Kutlu Beyzâde Emîr Şemseddîn Ahmedşâh bin Hâce Alâeddîn Alişâh bin Nûreddîn Kutlu Bey'in mahdûmudur. Amcası olan Sivas Vâlîsi Emîr Tâceddîn İbrâhim Bey'in zamânında Sivas muhâfızı olup emîr-i müşârün-ileyhin katlinde Mısır'a gitdi.

786'da avdet edib Amasya Emîr-i kebîri Fahreddîn Ahmed Paşa Çelebi ümerâsından oldu. 788'de Sultân Murâd hünkâra arz-ı inkiyâd ederek Osmanlı Ümerâsı'ndan olduğu hâlde Rumeli muhârebâtında ifnâ-yı ömür etdi. Oğulları Bâyezîd, Kubat, Hasan Beyler'dir. Bunlara Oğuzbeyliler dendi.

Oğul Bey-Emîr Alâeddîn Ali

Amasyalıdır. Kûmârûlu, yâhûd Kîmârlı Oymağı'ndan Sûlî Bey'in mahdûmudur. Amasya'da hukûmet eden Şehzâdegân-ı **[357]** Âl-i Selçûk ümerâsından olup sonra İzzeddîn Keykâvûs ümerâsından olarak Sinop ve Canik fütûhâtında hizmetler etdi. Ba'dehû vefât eyledi. Mahdûmu ulemâdan Zeyneddîn Halîl Çelebi'ye Oğulbeyoğlu dendi. Bunun mahdûmu Bedreddîn Dâvûd'dur.

Ulu Bey-Emîr Mühezzebeddîn

Amasyalı Kutlu Beyzâdeler'den Emîr Şemseddîn Ahmedşâh bin Hâce Alâaddîn Alişâh bin Emîr Nûreddîn Kutlu Bey'in oğlu ve Emîr Muîneddîn Oğuz Bey'in kardeşidir. 779'da amcası İbrâhim Bey'in katlinde pederiyle beraber Mısır'a firâr etdi.

Pederinin Mısır'da vefâtı üzerine 786'da birâderiyle beraber avdet etdi. 788'de Sultân Murâd Hünkâr'a arz-ı inkiyâd edib Yıldırım Sultân Bâyezîd tarafından Mısır'a sefâretle gönderildi. 804'de Timur Harbi'nde mün'adim oldu. Bunun evlâdına da Ulubeyliler dendi. Mahdûmu Sultânşâh Çelebi'dir. Bunun mahdûmu meşâyıh-ı kirâmdan "Bâyezîd Atâ" Efte'de medfûndur. **[358]**

Evliyâ Bey-Emîr Şücâeddîn

Amasyalıdır. Oğuzhânlı Dündâr Bey bin Oğuzhân Muhlis Paşa bin Baba İlyâs Horasânî mahdûmudur. Mecitözü taraflarında teneffüz ederek Hacı Kutluşâh ümerâsından oldu.

Ba'dehû Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa ümerâsından olup Hacı Paşa'nın muvaffakiyetlerine çalışdı. 783'de Kadı Burhân Harbi'nde vefât etdi. Mahdûmları Karaman, Hasan Beyler'dir. Diğer mahdûmu Yahyâ Bey de ma'rufdur.

Evliyâ İbrâhim Çelebi-Şeyh Hamîdoğlu

Fuzalâ-yı meşâyihden Mevlânâ Hamîdeddîn Abdülhamîd bin el-Hâc Baba Ahmed bin Muhammed Hüsrevşâhî mahdûmudur. Amasya ve Bursa'da tahsîl-i ilm ü kemâl edib 804'de Bursa'dan kaçıp pederiyle beraber Amasya'ya geldi.

Burada Şeyhülislâm ve Müftü's-sekaleyn elkâbiyle tebcîl edilen Gümüşlüzâde Pîr Abdurrahmân Çelebi sohbetine mülâzemet ederek tasfiye-i derûn etmiş. 831 sâlinden sonra vefât eylemişdir. Kibâr-ı Halvetiyye'den bir zât-ı şerîf idi. **[359]**

Meşâhîr-i ulemâdan Erzincânî "el-Hâc İbrâhim Efendi" yukarıda "İbrâhim Efendi, Hacı Evliyâ" diye terceme-i hâli yazıldı.

Evliyâ Halîl Keşfî Efendi-Fenercizâde el-Hâc

Amasyalıdır. Dânişzâde Fenerci el-Hâc İbrâhim Ağa bin el-Hâc Hâfız Osmân Efendi bin Dâniş Mehmed Efendi mahdûmudur. Fenercizâde demekle meşhûr olup fuzalâdan Allâme Iydîzâde el-Hâc Mustafa Âkif Efendi'den ikmâl-i tahsîl etdi.

Bu esnâda şeyhu'l-imâre el-Hâc Mehmed Lâz İbrâhim Efendilerden istifâde-i ulûm edib ders-i âm oldu. 1178'de Kırmacızâde Hâfız Ahmed Efendi yerine Dârü'l-hadîs Osmân Çelebi müderrisi ve Engün Mezra'ası Mutasarrıfı olarak tedrîs-i ulûma germî verdi.

Mükerreren i'tâ-yı icâzetle benâm olup 1198 senesi şa'bânında Amasya Müftüsü oldu. 1201'de Dârü'l-hadîs müderrisliğini ders-i âm-ı meşhûr Soruklu Hâfız Alî Efendi bin Ahmed kasr-ı yed ve ferâğat ve dört yıldan ziyâde **[360]** iftâ etdi. 1203 senesi ramazânında dûçâr olduğu marazdan dolayı isti'fâ ve terk-i fetvâ etdi.

Bundan sonra iki buçuk yıl kadar daha yaşayıp 1205 senesi saferinde dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Meşâhîr-i fuzalâdan olup kâffe-i ulûmda mâhir, usûlî, gâyet fakîh, halîm, zâhid, müttakî, müteheccid, yetmiş iki yaşında idi. Mahdûmu kibâr-ı müfessirînden el-Hâc Mehmed Efendi ve dâmâdı ekâbir-i fukahâdan Soruklu el-Hâc Hâfız Alî Efendi'dir.

Evliyâ Sâlih Efendi-Şeyhü'l-kurrâ el-Hâc

Amasyalıdır. Abdullah bin Sâlih Dede mahdûmu olup gençliğinde İstanbul'a gitdi. Hıfz-ı Kur'ân etdikten sonra Amasyalı Evliyâ Mehmed Efendi'nin tilmîzi Şeyhu'l-kurrâ Hâfız Hüseyin Efendi'den vücûh-i Kur'ân-ı Kerîmi ahz ve te'allüm etdi.

Ba'dehû ulemâ-yı asrından tahsîl-i ulûm edib üstâdı Hâfız Hüseyin Efendi'ye dâmâd ve Şehzâde Sultân Mehmed Câmi-i Şerîfi'nde şeyhu'l-kurrâ ve ders-i âm oldu. Kırk yıldan ziyâde ta'lîm-i vücûh-i kıraat ve tedrîs-i ulûm ederek 1110 hudûdunda vefât etdi. Âlim, fenn-i kıraatda üstâd-ı asr, **[361]** zâhid, ismi gibi sâlih, hâdim-i Kur'ân idi.

Şehzâde Câmi-i Şerîfi'nde şeyhü'l-kurrâlığa vezâif tahsîs etdi. Mahdûmları el-Hâc Hüseyin, Mehmed, Mustafa Ağalardır. Bunlara Evliyâ Sâlih Efendizâdeler dendi. Sercerrâh-ı hâssa el-Hâc Hüseyin Ağa dergâh-ı âlî kapıcıbaşıları'ndan olup 1144'de Mîmâr Ayâs Mahallesi'nde vefât etdi. Evkâfı vardır. Mahdûmları Sâdık Mehmed, Emîn Mehmed Ağalardır.

El-Hâc Emîn Mehmed Ağa. Sipâhîler Ağası demekle meşhûr olup 1156'da vefât etdi. Kabataş'da sebîli içinde medfûndur. Sâhib-i hayrât idi. Mahdûmları Hüseyin, Sâdık Mehmed Ağalardır. Hacı Hüseyin Ağazâde Sâdık Mehmed Ağa da 1154'de ve Emîn Ağazâde Sâdık Mehmed Ağa da 1177'de vefât etdi. Bunlar ricâl-i devlet olup evlâtları vardır.

Evliyâ Mehmed Efendi-İmâm-ı Sultânî

Amasyalıdır. Babazâde Ca'fer Çelebi bin İlyâs Çelebi bin Baba Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya'da hıfz-ı Kur'ân etdikten sonra şeyhü'l-kurrâ Manisalı Sâdık Mehmed Efendi'nin tilmîzi Amasyalı Hâfız Muhyiddîn Efendi'den tecvîd, kıraat, mûsikî öğrendi. **[362]**

Savt ve edâsı pek güzel ve muhrik olduğundan Gümüşlüzâde Câmi-i Şerîfi imâmı oldu. Ancak müderrisînden Amasyalı İğnecizâde Ömer Efendi İstanbul'a giderken bunu beraber götürdü. Orada Eyüp Câmii Kebîri İmâm Şeyhü'l-kurrâ Mısırlı Ahmed Mesîrî Efendi'den vücûh-i kıraati ve Arap nağamâtı ahz ve te'allüm ederek tekemmül etdi.

İstanbul âfâkında savt ve edâsının şöhreti tanîn-i endâz oldukda Kara Ahmed Paşa Câmi-i imâm ve hatîbi olup oraları şenlendirdi. Bir taraftan ta'lîm-i kıraata devâm ve diğer taraftan tahsîl-i me'ârifi iltizâm edib hem şeyhülkurrâ hem de ders-i âm oldu.

1018'de Ayasofya Vâ'izi olan müşârün-ileyh Amasyalı Ömer Efendi şehzâdegân mu'allimi oldukda bunun şöhret-i kıraati, savt ve edâsı Sarây-ı Hümâyûn'a kadar aksederek Sultân Ahmed Hân-ı Evvel birkaç defa kendisini sarâya celbedip Kur'ân-ı Azîm okutup dinlemiş ve beğenmişdi.

1025 senesi zilhiccesinde Anadolu kazaskerliği pâyesi ve yevmî ikiyüz elli akçe vazîfesiyle İmâm-ı Sultânî olan **[363]** Hâfız Mustafa Efendi'nin irtihâli üzerine aynı rütbe ve aynı ma'aş ile def'aten İmâm-ı Sultânî oldu.

Yirmi yıl kadar dört pâdişâh-ı zî-şâna bi-lâ azl İmâm olup 1044'de Revân Seferi'ne giderken Sultân Murâd-ı Râbi' ile beraber gitdi. Ancak yolda hastalandığından avdetine müsâ'ade buyurulup İstanbul'a vüsûlünden biraz sonra sene-i mezbûre zilka'desinde vefât etdi. Ebû Eyyûb Ensârî civârında türbe-i mahsûsasında medfûndur.

Şeyhî Mehmed Efendi "Zeyl-i Şakâyık"ta diyor ki: "Şeyh-i mezbûr, hüsn-i hâlle meşhûr, fenn-i kıraatte engüşt-i nümâ-yı âlem, ihyâ-yı mürde-i tâlibîn etmede Mesîhâ-dem, ilim ve ameli câmi', muktediyât-ı nefs ve hevâ-yı kâmi', halîm ve selîm, müşfik ve kerîm, mazınne-i kerâmet, dervîş-sîret idi."

Mahdûmları Ahmed, Mehmed Efendilerdir. Dâmâdları Amasyalı Mehmed Efendi, Abdurrahmân Efendi, sudûrdan Seyrekzâde Yûnus Efendi'dir. Topkapı semtinde mahallesi ve câmii ve evkâfı vardır. Vakfının mütevellîsi Mehmed Efendi, ba'dehû Abdurrahmân Efendi olmuşdur.[174] Abdurrahmân Efendi'nin dâmâdı da **[364]** hattât-ı meşhûr Amasyalı Nefîszâde es-Seyyid İsmâîl Efendi'dir. Evlâdına Evliyâzâde ve hayrâtına Evliyâ Mescidi dendi.

Şâyân-ı dikkattir ki bütün Türkiye memâlik-i vâsi'asında ilm-i kırâaatta üstâdü'l-esâtize tanınmış, bütün silsile-i ilm-i kıraat, kendisinden teşe'ub ederek her tarafa kol salmışdır. Binâenaleyh: Bütün Türkiye'nin yegâne şeyhu'l-kurrâsı olmuşdur.

Umûr Bey-Emîr Şeyh Saâdeddîn

Kedağralıdır. Emîr Gıyâseddîn Mahmûd Şâh bin Tûtâş mahdûmudur. Sultân Tâceddîn Altunbaş Selçûkî Atabegi olup zamân-ı inzivâsında Havza civârında el-yevm Şeyh Sa'dî demekle meşhûr köyde ikâmet edib 740 tarihinden mukaddem vefât etmişdir. Mahdûmları "Tâşân, Zekeriyâ, Savcı" Beyler'dir. Emîr Çelebi demekle meşhûr idi.

Umûr Paşa Bey-Emîr Zahîreddîn

Amasyalıdır. Bâbûkşâh oğlu Alî Paşa bin Esen Bey bin Bâbûkşâh mahdûmu ve Amasya Beylerbeyi Devâtdâr Ahmed Paşa'nın kayınbirâderidir. Yıldırım Sultân **[365]** Bâyezîd ümerâsından olup 804'de Timurlenk Muhârebesi'nde mün'adim oldu.

Umûr Bey-Osmân Paşazâde

Amasyalıdır. Lâdik Emîri Selamiş Bâyzâde Osmân Paşa'nın mahdûmudur. Çelebi Sultân Mehmed Hân ümerâsından olup vahdet-i milliyyeye fevkalâde sa'y ve ikdâm ederek 816'da Çelebi Sultân Mehmed müstakillen Osmanlı pâdişâhı oldukda Anadolu ümerâsından oldu. 826'da Şehzâde Sultân Mustafa Harbi'nde vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan idi. Mahdûmu Saruca Paşa'dır.

Umûr Bey-Yörgüç Paşazâde

Amasyalıdır. Yörgüç Paşazâde Hızır Bey'in mahdûmu olup züamâdan iken İstanbul Fethi'nde ümerâdan oldu. 873'de Gürcistân Harbi'nde Amasya Valisi iken Sultân Bâyezîd ile beraber bulundu. 878'de Uzun Hasan Şâh Muhârebesi'nde vefât etdi.

Üveys Bey-Osmân Paşazâde

Amasyalıdır. Hasan Paşa bin Osmân Paşa bin Selamiş **[366]** Bây'ın mahdûmudur. Sultân Murâd-ı Sânî ümerâsından olup Edirne Sarayı muhâfızı oldu. Ba'dehû Silistre Beyi olup 847 senesi hilâlinde vefât etdi.

174 Mukataât ve mahlûlât defterinde şu kayıt görüldü: "An vakf-ı hâne-i Erdebîlî der-uhde-i Mehmed Çelebi ve Fâtıma Hâtun ve Ayşe Hâtun evlâd-ı Evliyâ Mehmed Efendi İmâm-ı Sultânî fî seneti 1054/400"

Üveys Bey-Yörgüç Paşazâde

Amasya eşrâfından Abdî Bey bin Yörgüç Paşa'nın mahdûmudur. Meşâhîr-i züamâdan iken sonradan ümerâdan olup 890 senesi hudûdunda vefât etdi. Birâderi Yûsuf Bey'dir.

Üveys Bey-Yörgüç Paşazâde

Amasya a'yânından Abdullah Bey bin Alî Bey bin Abdî Bey bin Yörgüç Paşa'nın mahdûmudur. 896'da züamâdan ve 907'de ümerâdan görüldü. Ba'dehû Sultân Selîm Hân-ı Evvel'e intisâb edib cülûsunda Kayseriyye Sancağı Beyi olduğu hâlde Îrân Harbi'ne me'mûr oldu. 920'de Çaldıran Harbi'nde şehîden vefât etdi.

Üveys Çelebi-Gümüşlüzâde Sofu

Meşâyıh-ı Kirâm-ı Halvetiyye'den Celâleddîn Abdurrahmân Çelebi bin Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebi bin Hazret-i Pîr İlyâs Halvetîzâde **[367]** Hayreddîn Hızır Çelebi mahdûmudur. Pederinden ahz u füyûzât-ı Halvetiyye ederek elli yılı mütecâviz ceddînin türbesinde münzevî ve Gümüşlüzâde "Pîr Muhyiddîn Mehmed Çelebi" İstanbul'a celbedildiğinde tekkesi şeyhi olduğu hâlde 968 hudûdunda vefât etdi.

Âlim, zâhid, sâlih, mazınna-i kerâmet, asrının kutbu idi. Ceddi türbesinin şimâl penceresi önünde pederi ve ceddi yanında medfûn iken 1312'de türbenin tecdîden i'mârında oraları türbeye ilâve edildiğinden kabri ğâib olmuşdur. Oğulları Abdurrahmân, Fethullâh, Feyzullâh Çelebilerdir. Abdurrahmân Çelebizâde el-Hâc Ahmed Efendi ve bunun mahdûmu eş-Şeyh Hasan Efendi ma'rûfdur. Bunlara Üveys Oğulları denir.

Üveys Çelebi-Sofu Üveysoğlu

Sâbıku't-terceme Sofu Üveys Çelebizâde Fethullâh Çelebi mahdûmudur. Hakâlalı es-Seyyid Muhyiddîn Efendi'nin halka-i tedrîsinde tahsîl-i ulûm edib bir müddet ders-i âm, Amasya medreselerine müderris oldu. Sonra silk-i kudâta girip kasabât ve bilâda kadı olarak 1000 sâline doğru vefât etdi. Veysî Çelebi **[368]** demekle meşhûr idi.

Üveys Ağa-Koca Sipâhî

Amasya'nın Ya'kûb Paşa Mahallesi ahâlîsinden Ya'kûb Bey oğludur. Sipâhî meşâhîrinden olup hayli müddet Amasya kethüdâyeri olarak Gürcistân ve Kafkas Muhârebeleri'ne iştirâk etdi. 1010 sâline doğru vefât eyledi. Oğlu Veli Bey'dir.

Üveys Bey-Vâyis Bey

Amasyalıdır. Amasya eşrâfından Seyfullâh Bey bin Mustafa mahdûmudur. Evâil-i hâlinde Enderûn Sarâyı'na girip orada terbiye gördü. Hutût-ı mütenevvi'ayı öğrendi. Ba'dehû ihrâç edilip ze'âmet verildi.

Bir müddet Amasya Alaybeyi olup Bağdâd Muhârebâtı'nda ibrâz-ı liyâkat eylediğinden 1038'de Arapkir Sancağı Beyi oldu. Ba'dehû Eskişehir Mîrlivâlığı'ndan 1043 senesi zilhiccesinde Amasya Sancağı Beyi olup 1044 muharremi evâsıtında hastalığından ma'zûl ve safer evâ'ilinde merhûm oldu.

Oğulları Ahmed, Ali Beylerdir. Hattât bir mîrlivâ **[369]** idi. İstanbul Kütüphâneleri'nde gördüğüm bir "Şerhu'l-vikâye" bunun yazısıyla yazılmışdı. 1030'da yazdığı bu kitâbının sonunda "temme hâze'l-kitâb alâ yedi'l-abdi za'îf Vâyis bin Seyfullah bin Mustafa el-Amâsî"[175] yazılıdır. Enderûn Defteri'nde Üveys Seyfeddîn Amâsiyye diye künyesi görüldü.

Ahmed Bey'in oğulları Abdullah, Mehmed Ağalardır. Alî Bey, pederinden birkaç yıl sonra vefât etdi. Abdullah Ağa'nın mahdûmu el-Hâc Mustafa Ağa 1120 senesi ricâlinden olup Mehmed Ağa'nın mahdûmu Hattât Seyfullâh Efendi ricâl-i devlettendir.

175 Bu kitap, Allah'ın zayıf kulu Amasyalı Mustafâ oğlu Seyfullah oğlu Vâyis'in eliyle tamamlanmıştır. (Haz.)

Hacı Mustafa Ağazâde el-Hâc Mehmed Ağa'nın mahdûmları el-Hâc Ahmed, Veysî Efendiler'dir. El-Hâc Ahmed Efendi ulemâdan olup 1203'de ve el-Hâc Veyis Efendi de kibâr-ı ulemâdan olup 1213'de vefât etdi. Hacı Ahmed Efendizâde es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi 1221'de vefât etdi.

Bunun mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi 1245'de fevtolup mahdûmu es-Seyyid Mustafa Efendi'nin oğulları da Amasya eşrâfından es-Seyyid el-Hâc Mehmed Tâhir Efendi ile zâbitândan **[370]** es-Seyyid Alî Efendi'dir. Hacı Tâhir Efendi'nin mahdûmları Amasya meb'ûsu Ahmed Nâfiz Bey ile Amasya Belediye Reîsi Mustafa Sıdkı Bey'dir.

Üveys Dede-Veysî Dede

Amasyalıdır. Taşcızâde Mahmûd Çelebi mahdûmudur. Amasya Mevlevîhânesi Şeyhi Mehmed Ârif Dede hizmetinde tahsîl-i irfân edib aşçıbaşılıktan meydancı ve mesnevîhân olup 1067'de mevlevîhâne şeyhi oldu. Ba'dehû Abdülkâdir Dede ile münâvebe üzere azl ve nasbedilerek 1075 hudûdunda vefât etdi. Urefâ-yı Mevleviyye'den, şâir, ârif-i tarîkat bir zât idi.

Ehlullâh Efendi-Hâbilzâde

Amasyalıdır. Vâ'iz-i meşhûr Amasya Müftüsü Hâbilzâde Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Hattât-ı meşhûr Dervîş Alî ve Fazlullâh Efendilerden hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ve te'allüm edib ilm-i kıraati de ders-i âm demekle meşhûr Hâfız Mehmed Efendi'den tahsîl etdi.

Şeyhî Mehmed Ağa Dârü'l-kurrâsı Şeyhî Sun'ullâh Efendi'den ilm-i vücûh-i **[371]** kıraati aldı. 1087'de üstâdının irtihâline binâen mezkûr Dârü'l-kurrâ'nın şeyhi oldu. Bir taraftan ta'lîm-i hutût diğer taraftan ta'lîm-i vücûh ederek 1113'de vefât etdi. Hattât, me'ârif-âşinâ bir şeyhu'l-kurrâ idi.

Mahdûmu Yahyâ Efendi olup[176] dâmâdı meşâhîr-i ulemâdan Hızır Paşa Müderrisi olduğu hâlde İstanbul'da vefât eden Veliyyüddîn Efendi ve bunun mahdûmu kibâr-ı mevâlîden Abdülkerîm Efendi'dir. Bunlara Hâbilzâde dendi. Birâderi eş-Şeyh Sun'ullâh Efendi Bursa'da 1095'de vefât etdi. Bu da meşâhîr-i hattâtînden idi.

Ehlî Hâtun-Ahmed Paşazâde

Amasya Beylerbeyi Devâtdâr Ahmed Paşa bin Hacı Şâdgeldi Paşa bin Hacı Kutluşâh kerîmesidir. Zevci anlaşılamadı. Meydan Köprüsü başında ceddi Hacı Kutluşâh Mescid-i Şerîfi'nin taraf-ı garbîsinde kâin yolun garbında güzel bir zâviye, imârethâne ve kendisine bir türbe binâ ederek 874'de emlâkini bu hayrâtının mesâlihine vakfetdi.

Dervîş Mehmed nâmında bir zâtın elinde bu hâtunun vakfiyesi **[372]** görüldü. İstinsâhına bir türlü muvâfakat etmediğinden yalnız tevliyet şartını not edebildim.[177] Tevliyeti Burak Bey'in oğulları Ahmed, Mehmed Çelebiler'e ve evlâdına meşrûttur. Devâtdâr Ahmed Paşazâde Burak Bey bin Emîr Mehmed Bey bin Emîr-i Kebîr Devâtdâr Ahmed Paşa Bey oğulları olan bu Çelebiler Ehlî Hâtun'un kardeşinin oğlunun oğulları olur. Bunlar Beyzâde, Devâtdâr Paşazâde demekle ma'rûflardır. Burak Oğulları da bunlardır.

---

176 Sayfa kenar notu: "Diğer mahdûmu Mehmed Hüdâyî Efendi'dir. Bunun mahdûmu Ehlullâh Efendi olup Tokat'ta hayli evkâf ve hayrâtı vardır. Hüdâyî Efendi, Tokat müderrislerinden idi "*Tokat Evkâfı Defteri"*. Yahyâ Efendi Amasya'da Bâyezîd Paşa İmâreti şeyhi olup 1159 rebîülevvelinde vefâtıyla mahdûmuEhlullâh Efendi imâret şeyhi oldu. Bu da 1171 saferinde vefât edip mahdûmu Feyzullah Efendi imâret şeyhi oldu."

177 Ehlî Hâtun'un görülen 874 târihli vakfiyesinde tevliyet fıkrası şudur: " ve şuritati-tevliyetü fi'l-vakfi'l-mezkûri li-nefsihâ mâ-dâmet fî kaydi'l-hayâti ve bâ'de ve fâtihâ li-ibney ibni ehîhâ'ş-şâbbeyni'l-e'azzeyni-med'uvveyni Ahmed Çelebî ve Mehmed Çelebî ibneyi'l-merhûm Burak Bey bin emîri'l-merhûm Mehmed Bey ibni'l-emîr Devâtdâr Paşa ve ba'dehümâ alâ evlâdihimâ"[Ehlî Hâtun, bahsi geçen vakfiyenin idâresinin hayatta olduğu sürece önce kendisine ait olmasını şart koymuştur. Vefâtından sonra ise Emir Devâtdâr Paşa oğlu merhum Emîr Mehmet Bey oğlu merhum Burak Bey'in oğulları (erkek kardeşinin oğulları) genç, izzetli ve dua almış Ahmed Çelebi ve Mehmet Çelebi'ye, bu ikisinin vefatından sonra da onların oğullarına âid olmasını şart koymuştur.] (Haz.)

Ehlî Mehmed Efendi-Tayyibzâde

Amasyalıdır. Kibâr-ı kudâttan Tayyib Efendi bin Ubeydullâh Efendi bin Ahmed Çelebi bin Mevlânâ Tayyib Çelebi mahdûmudur. Amasya fuzalâsından Cum'a Efendi'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve Amasya'da Atabeg Gâzi müderrisi oldu.

Ba'dehû İstanbul'a gidip Amasyalı İsrâfîlzâde Fahreddîn Efendi'nin tilmîz ve dâmâdı olan Hâce-i Sultânî Atâullâh Efendizâde Molla Şemseddîn Ahmed Efendi'den mülâzim ve müderrisliğe müteheyyi' iken Şeyhülislâm Ebussu'ûd Efendi'yi gücendirdiğinden yirmi beş akçe ile İçel müderrisliğine gönderildi. **[373]**

Orada tedrîs-i ulûm etmekte iken Ebussu'ûd Efendi'nin vefâtından sonra meslek-i kazâya girip İçel, Yenice-i Vârdâr, Siroz ve emsâli kasabât-ı celîleye kadı oldu.

1001'de Bostanzâde Mehmed Efendi meşîhat ma'zûlü olduğu hâlde sâlisen Rûmeli Kazaskeri olduğu esnâda ma'zûlen İstanbul'da bulunuyordu. Açılan Gelibolu Kazâsı kendisinden başkasına tevcîh edildikde şu kıt'ayı kazasker müşârün-ileyhe takdîm eyledi.

Bi-hamdillâh zamân-ı devletinde
Temeyyüz ehl ü nâ-ehl olunurken
Bu kâr-ı müşkili kime soralım
Serîr-i fazlda sen otururken
Geliboluda nâ-ehlin kazâsı
Acep câ'iz midir Ehlî dururken

Kazasker'in cevâbı

Tecâhül eyledik ey merd-i ârif
Suâl etdin cevâbını bilirken
Gel insâf eyle ne etsin kazasker
Efendi hatt-ı sultânî dururken

Bundan sonra birkaç livâya daha kadı olup 1009'da Cezîre-i Rodos mollası olduğu hâlde **[374]** 1010'da dâr-ı bekâya intikâl etdi. Nev'îzâde Atâyî Efendi "Zeyl-i Şakâyık"da şu tercemeyi yazdıktan sonra diyor ki:

"Mevlânâ-yı sâlifü'l-beyân ehl-i ilm ü irfân, sanâyi-i şi'riyyede Selmân ve Ehlî'ye bedel bedâyi-i ilmiyyesi revâbi'-i âsâr-ı bî-misâlle darbü'l-mesel bevâdi-i fezâ'ilin sâhib-i mişvârı sı'âb ve sehli arâ'is-i efkâr-ı sa'bü'l-menâlin sezâvârı ve hutbe-i kefâ'etin ehli idi."

Merhûmun numûne-i cevâhir-i güftâr-ı âbdârından şunlar nakledildi:

Yolda eyler bizi görmezlenip eflâke nazar
Gitdi ol şâh-ı kerem eylemedi hâke nazar

Bu da onundur:

Desem hicrinde kan aglar gözüm ol mâh-ı âl anlar
Hilâle döndü ger cismim desem hod bir hayâl anlar

Bu da onundur:

Düzd alur mansıbın i'lâsını dogru almaz
Biz dahî alır idik olsa bir uğru almaz **[375]**

Bu da onundur:

Yâre anmışlar beni ol bî-vefâ çıkmış biliş
Sana âşıkdır demişler bilmezin anı demiş

Bu da onundur:

Gel elim öp diyecek lûtf ile bana o melek
Dedim ey şâh-ı cihân kankı elindir öpecek

Bu da onundur:

Ser-i kûyından ayrılmam felek bir yana salmazsa

Yolunda ölmedir kasdım eger Hakk cânım almazsa

Bu da onundur:

Kopar fitne kadem bassa o kadd-i ser ü bâğ üzre
Kıyâmet kâmetin görse cihân kalkar ayağ üzre

Bu da onundur:

Seri kodum yoluna almadı cânân eline
Gideyin başım alıp ben dahî hicrân eline
Gözedür sâ'id-i sîmînini cümle uşşâk
Fukarâ cümle bakarsın şeh-i hûbân eline

Ayâs Paşa-Küçük Ağa

[376] Boşnaktır. Bosna etrâfından devşirilen kimselerden olup Sultân Bâyezîd kölesidir. Amasya Sarayı'nda genç iken güzel bir terbiye-i İslâm görüp kavî müslim oldu. Tedrîcen terakkî ederek Kapıağası Büyük Hüseyin Ağa İstanbul'a gitdiğinde 890'da Amasya Sarayı Kapıağası oldu.

Amasya Valisi Şehzâde Sultân Ahmed'in mukarreblerinden olup 918'de Sultân Selîm Hân'ın tahtına cülûsunda Sultân Ahmed'in harben tutulup ihnâk edildiğini işittiğinde zehre-çâk olarak vefât etdi. Kerîm, sâdık, sâhib-i hayrât idi.

Amasya'da Şamlılar Mahallesi'nde gâyet lâtîf bir câmi-i şerîf ve yanında âlî bir medrese ve bunun civârında bir mekteb-i sıbyân yaptırdı. Bunların mesâlih-i idâresini te'mîn etmek üzere bütün emlâkini 900'de vakf etdi. Bunun vakfiyesini Şeyhzâde el-Hâc Alî Efendi elinde mütâla'a etdim. Kendisi de medresesi önündeki mezarlıkta medfûndur. Kitâbesi yoktur.

Ayâs Bey-Gülâbî Paşazâde

Amasyalıdır. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa **[377]** Hân bin Sultân Süleyman Hân'ın kapığası ve musâhibi olan Gülâbî Paşa'nın ikinci mahdûmudur. Züamâdan, ba'dehû ümerâdan olup Îrân Muhârebâtı'nda bulundu. Müte'addit sancaklara bey olduğu hâlde 993'de Kafkas Harbi'nde vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Çelebi'dir.

Ayâs Efendi-Müftü

Aydınlıdır. Alî mahdûmu olup Amasya'da Cum'a ve Müfessir Ahmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl etdikten sonra bir müddet ders-i âm oldu. 972'de üstâdı Cum'a Efendi'nin vefâtı üzerine İstanbul'a gidip orada Sultân Bâyezîd Câmiinde tedrîs-i ulûma başladı.

973 rebîülâhirinde Atîk Alî Paşa Medresesi müderrisliği mahlûl oldukda imtihân açıldı. Kırk akçe müderrislikten munfasıl olan efendilerle beraber bu imtihâna girdi. Sadreyn-i fâzıleyn Hâmid ve Pervîz Efendiler'in huzûrunda Vefâ Câmiinde imtihân edildi.

Bu mu'azzam imtihânda kazanan altı müderrisden biri oldu. Birinci olan Ankaralı Zekeriyâ Efendi Atîk Alî Paşa **[378]** müderris olup buna da Yenişehir'de vâki' Süleyman Paşa Müderrisliği verildi. 978'de bu medreseden ma'zûlen İstanbul'a gelip 979 senesi cumâdelûlâsında Zeytûnîzâde Alî Efendi yerine Trabzon Müftüsü oldu.

985 senesi zilhiccesinde azledilip 986 saferinde Bursa'da Sultân Murâd Müderrisi oldu. 987 senesi şevvalinde Kıbrıs Müftülüğü'ne ta'yîn edildiği hâlde kabûl etmediğinden yerinde kaldı. 988 senesi şevvâlinde Edirne'de Sultân Bâyezîd Müderrisliği'ne terfî' edildi.

989 senesi şa'bânında Amasya fetvâsından azledilen Küçük Mahmûd Efendi yerine Amasya Müftüsü ve Sultân Bâyezîd Müderrisi olarak vatanına geldi. Yedi yıl kadar Amasya'da tedrîs ve iftâdan sonra 996 senesi muharreminde ba'zı ulemâyı gücendirdiğinden dolayı şikâyetlerle azledildi.

Bundan sonra Mehmed Paşa Medresesi ile tekâ'üd edilip sekiz yıl kadar tefsîr ve hadîs-i şerîf tedrîsâtı ile iştiğâl ederek 1003 senesi zilhiccesinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Fâzıl, vakûr, sâlih, sâfî-füâd idi. **[379]**

Ayâs Efendi-Hacı Müderris

Amasyalı Mehmed oğludur. Meşâhîr-i fuzalâdan Kadızâde Küçük Mehmed. Yağmurköylü el-Hâc İsmâîl Efendilerden tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek iştihâr edib 1047'de Ayâs Ağa Müderrisi oldu.

Aralıkta diğer medreselere de müderris olup 1057'de sâniyen Ayâs Ağa Müderrisi olduğu hâlde 1059 senesi saferinde vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi. Mahdûmu Mehmed Efendi de ulemâdandır.

İbik Baba-eş-Şeyh İzzeddîn Ebü'l-Me'âlî

Amasyalıdır. Baba İlyâs Horasânî hizmetinde tahsîl-i me'ârif ederek tefeyyuz edib şeyhinin hulefâsından oldu. 657'de şeyhinin vefâtı üzerine yeğeni Behlûl Baba Mes'ûdiye Hânkâhı Şeyhi olmuşdu. Muahharan Tatar Beyleri'nin gözüne girip Behlûl Baba'yı Suşehri'ne göndertip Mes'ûdiye Tekkesi Şeyhi oldu.

Gâyet açıkgöz ve harîs-i şöhret olduğundan hâkim-i bilâd-ı **[380]** Selçûkiyye olan Muîneddîn Süleyman Pervâne Bey'e mu'ârız bir meslek tutdu. Tatar Beyleri'ni elde ederek halk üzerinde icrâ-yı nüfûz etmeye başladı. Pervâne Bey buna karşı Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî hulefâsından eş-Şeyh Veliyyüddîn Ahmed Dedeyi Amasya'da yaptığı mevlevîhâne şeyhi olarak çıkardı.

İbik Baba, İshâk Baba'nın etvârını andırır bir tavır ve meslek tutup zâhiren müttakî ve mu'tekid göründüğü hâlde sohbet-i yârân esnâsında îrâd eylediği ba'zı hefevâtı şâyi' olduğundan ulemânın teşebbüsâtıyla Amasya kâdı'l-kudâtı Sadreddîn Mehmed bin Hızır et-Tiflîsî tahkîkâta başladı.

670'de bunu haber alan İbik Baba Mısır'a gitdi. Sûret-i zâhirede firâr etdi. Hakîkat hâlde Pervâne Bey'le Mısır Hükûmeti arasında cereyân eden muhâberât-ı hafiyyeyi tahkîke me'mûren gitdi. Çünkü bu muhâberât-ı hafiyye Moğol Hükûmeti'ni kuşkulandırıyordu.

673'de Mısır'da ba'zı akvâl ve akâidi şâyi' olduğundan Mısır Hükümdârı Melik Zâhir Baybars el-Bundukdârî tarafından habsedilerek ulemânın huzûrunda isticvâb **[381]** olundu. Verdiği cevaplardan sû-i akîdesi anlaşılmakla darb ve habsedildi.

Ba'dehû Moğol Hükümdârı Abaka Hân'ın şefâ'at ve iltimâsıyla ıtlâk edildiğinde Mısır'dan kalkıp Tebriz'e gitdi. Yediği dayağın acısını çıkarmak ve Pervâne Bey'den intikâmını almak için Abaka Hân'dan Bilâd-i Mısriyye'nin teshîrine teşvîk ve Pervâne Bey aleyhine tahrîk etmeye başladı.

675'de Abaka Hân ile Mısır Hükümdârı Barsbay Bey arasında çıkan muhârebede Abaka Hân'ın askeri mağlûb ve Moğol Beyleri maktûl oldukda Pervâne Bey'in hıyânetinden bahsederek bîçâreyi 676 senesi muharreminde i'dâm etdirip Amasya'ya avdet etdi. Müte'âkiben ikinci defa Mes'ûdiye Tekkesi Şeyhi oldu.

On iki yıl kadar devam eden bu meşîhâtı zamânında hayli Moğol Beyleri'ni ve Tatarları Müslümân ederek kendisine mürîd etdi. Bu yüzden mürîdânı ve nüfûzu fevkalâde artıp Babâiyye Tarîkati revâç buldu. 688 senesi evâsıtında vefât edib Tekkenin bahçesine **[382]** defnedildi.

İbik Baba, âlim, Arabî ve Fârisî lisanlarıyla mütekellim, gâyet natûk, son derece nâfizü'l-kelim, edîb, vakûr, bahs ü cidâle kâdir, uzun boylu, biraz mülâhham, uzun sakallı, gâyet müşekkel, nazîf, mehîb, hayr u şerre yarar bir kimse idi.

Moğol ve Tatarlar'ın kabûl-i İslâmında büyük himmetleri görüldü. Abaka Hân kendisine Amasya havâlîsinde büyük bir çiftlik temlîk etdi. Bu çiftlik el-yevm İbik Köyü demekle meşhûr olup evlâdının tasarrufunda bir asırdan ziyâde kaldı.

İbik Baba, Hacı Bektâş Velî akrânından bir zât olup hulefâsından Ahmed Baba, Alî Baba, Burak Baba, Saltuk Baba pek meşhûr idiler. Bunun hakkında ulemâ ve meşâyıh-ı asrı iki fırka olmuşdu. Bir kısmı tadlîl, diğer kısmı tebcîl etmişdi.

İbecik Bey-Emîr Sinânüddîn

Amasya Beylerbeyi Emîr Seyfeddîn Torumtay'ın **[383]** kölesidir. Müşârün-ileyhin sâye-i ikbâlinde tefeyyuz ederek ümerâdan oldu. Ba'dehû torunu Emîr Nâsıreddîn Mehmed Bey'e intisâb edib zamân-ı emâretinde Amasya candârı ya'nî muhâfızı oldu. 700 sâlinden sonra vefât etdi. Bunun çiftliği de el-yevm İbecük adlı bir köy olarak meşhûrdur.

Îcâd Mustafa Ağa-Karahasanoğlu

Amasyalıdır. Karahasanoğlu Hasan Ağa'nın oğludur. Yeniçeri olup cesûrâne harekâtıyla iştihâr ederek Rus Muhârebâtı'nda yararlığı görüldüğünden turnacıbaşı pâyesiyle taltîf edildi.

Mükerreren Amasya serdârı olup hayli nüfûz kazandı. 1233'de Talebe-Yeniçeri vak'asında serkeşâne tavır ve hareketinden dolayı habsen te'dîb edildi. 1238 senesi muharreminde son defa olarak yeniçeri serdârı olup ber-mu'tâd üç ay makâmında kaldı.

1239 senesi şevvâlinde zuhûr eden Yeniçeri-Talebe vak'asında yedi nefer ulemâ ve talebeyi şehîd eden yeniçerileri fevkalâde **[384]** tesâhub ederek fâ'il-i müşterek mevki'ine düştüğünden arkadaşı Mehmed oğlu Hasan Ağa ile Mihalıç'a nefy edildi. 1240 senesi muharreminde yeniçeri ağasının ricâsıyla ma'füvven avdet etdi.

1241 senesi zilka'desinde İstanbul'da yeniçeri ocağının ilgâsıyla beraber yeniçeri azgınları i'dâm edildiği esnâsında Amasya'ya gelen fermân-ı âlî üzerine sene-i mezbûre zilhiccesinde dokuz nefer arkadaşıyla beraber i'dâm edildi.

Gâyet cesûr, metîn, gözüpek bir zâbit idi. Oğulları Hasan, Mehmed Ağalardır. Hasan Ağa'nın oğlu eş-Şeyh Şefîk Mehmed Efendi meşâhîr-i lütafâdan Sultân Bâyezîd müezzini olduğu hâlde ber-hayât olduğu haber verilmektedir.

Îcâdî Hızır Efendi-eş-Şeyh Hayreddîn

Amasyalıdır. Amasya'da Hâtuniye İmâmı Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. 910'da Hâtuniye Mahallesi'nde doğdu. Amasya ve İstanbul ulemâsından tahsîl-i ulûm ederek Şükûfe-zâr-ı fünûndan deste-bend, her fende fâik-i dânişmend oldukda **[385]** ders-i âm oldu.

Ancak tab-ı şerîfinde tecrîd ve tasavvufa fevkalâde meyl ü muhabbet-i cây-gîr olduğundan Amasya'da medfûn Habîb-i Karamânî hazretlerinin hulefâsından Pîrî Mehmed Paşa Tekkesi şeyhi Cemâleddîn İshâk Efendi hizmetlerine vâsıl ve terbiyet-i mürşid-i kâmil ile semere-i murâda nâ'il oldu.

940'da hazret-i şeyhin vefâtında Pîrî Paşa Tekkesi şeyhi olduğu hâlde kendisine vatan muhabbeti galebe eylediğinden birkaç yıl sonra Amasya'ya avdet ve İçerişehir'de Mahmûd Çelebi Tekkesi'nde icrâ-yı meşîhât ederek fevkalâde iştihâr etdi.

Amasya valîsi Şehzâde Sultân Mustafa birkaç defa Tekkesini ziyâret etdiği gibi 965'de Amasya vâlîsi olup Şehzâde Sultân Bâyezîd de kendisini şeyh ve muktedâ ittihâz etmişdi. Bundan dolayı 966'da Şehzâde tarafından Amasya Müftüsü Molla Muhyiddîn Efendi ile Sultân Süleyman Hân'a gönderilmiş ve bunların şefâ'atiyle afvı niyâz ve istirhâm edilmişdi. **[386]**

Sultân Süleyman, şehzâdesinin küstâhâne hareketinden pek ziyâde müteessir olduğu cihetle her ikisi de Yedikule'de habs ve tazyîk edildi. Mu'ahharan bunların bir kabâhati olmadığı anlaşıldığından ıtlâk edilip Amasya'ya avdet edebildi.

Ba'dehû âdeti üzere gâh Hâtuniyye ve gâh Sultân Bâyezîd Câmileri'nde halka va'z ve tezkîr ve talebe-i ulûma tedrîs-i hadîs ve tefsîr ederek imrâr-ı hayât edib 976 senesi recebinde Hicaz'a gitdi. Medîne-i Münevvere'ye vardığından bir gün sonra dâr-ı kudse irtihâl etdi. Cennetü'l-bakî'de medfûndur.

Nev'îzâde Atâyî Efendi "Zeyl-i Şakâyık"da tercemesini yazdıktan sonra diyor ki: Azîz-i merkûm nuhbe-i meşâyıh-ı Rûm-ı feyz-i irşâdı nûr-bahş-ı kulûb-i kâsiye, te'sîr-i enfâsı

müsahhir-sâz-ı nüfûs-i âsiye, kesîru'l-ibâde, şedîdü'z-zehâde, âlim ü âmil, kâmil ü mükemmel idi.

Kiber-i sinnî ile ekser eyyâmda sâim ve her gece yüz rek'at nâfile edâsına kâ'im, rişte-i alâka-i izdivâcı yüzden **[387]** ziyâde ezvâc-ı gevher-revâce silk-i intizâm ve hulk-i hüsn ve adl-i müstahsen ile herbiri mazhar-ı riâyet ve ikrâm olup dâimâ peyvend-i akd-i nikâhı dört adet sâlihâta cihet-i câmi'a ve cihâr defter-i ferhûnde-ahter-i şebistân halvetgâhında şeb-çerâğı zıyâ-gester gibi lâmi' idi. Hakkâ ki mahz-ı kerâmet ve mu'ciz-i erbâb-ı hikmetdir.[178]

Mahdûmları içinde eş-Şeyh Şemseddîn Ahmed, Muhyiddîn Mehmed, Cemâleddîn İshâk Efendiler pek meşhûr idiler. Şemseddîn Ahmed Efendizâde eş-Şeyh Mehmed Efendi ve bunun mahdûmu eş-Şeyh Hayreddîn Hızır Efendi de meşhûr olup Muhyiddîn Mehmed Efendi kibâr-ı ulemâ ve meşâyıhdan idi.

Bunun mahdûmları Ahmed, Abdülfettâh, Abdülkâdir Efendiler de ma'rûf olup eş-Şeyh Hayreddîn Hızır Efendi 1063'de vefât etdi. Mahdûmları Mehmed, Abdurrahmân, Abdüllâtîf Efendilerdir. Bunlara Şeyh Îcâdîzâdeler dendi. Abdüllâtîf Efendi'nin evlâdı meşâhîr-i ulemâ ve sâdât-ı kirâmdan olarak devâm etmişlerdi. **[388]**

Şeyh Îcâdî Efendi İçerişehir'de bir mescid-i şerîf binâ edib ekseriyyen orada tefsîr ve hadîs okuturdu. Hânesi de bu mescid-i şerîfin civârında idi. Evlâdı pek çok zaman bu mescid-i şerîfde imâmet ve müşârün-ileyhin vakfına tevliyet etmişlerdir.

Îrân Hâtun-Emîr Kızı

Amasya emîr-i kebîri Alâaddîn Alî Bey bin Süleyman Bey bin Alî Bey bin Mehmed Bey bin Tekûr Sinan Bey bin Emîr Mübârizeddîn Halîfe Halfet Gâzi Alp bin Tûlî Bey bin Türkânşâh bin Güdül Bey'in kızıdır.

Amasya Hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa, Alî Bey'i kendisine rabtetmek ve bunun nüfûz ve îtibârından istifâde etmek için bu kızını kendi mahdûmu Seyyideddîn Mehmed Bey'e tezvîc etdi. Bu sûretle Alî Bey'i de kendi dâire-i inkıyâdına aldı. Fakat zevci Seyyideddîn Mehmed Bey 782'de vefât etdiğinden dul kaldı. 786'da vefât edib Üçler Mahallesi'nde Sa'dî Çelebi Câmii garbında kâ'in hânesi bahçesine defnedildi. El-Yevm orada medfûndur.

İşboğa Noyîn- Emîr Yeşbekî

Köprülüdür. Kedağra kazâsında Sâmûk Alanı demekle meşhûr çiftliğinde ikâmet eden Eyâlet-i Rûmiyye Nâzırı Tûkân Noyîn bin Sâmûk Noyîn bin Tağâçar bin Temûke Ötçigin bin Bensûka Bahâdır'ın mahdûmudur. Temûke Ötçigin meşhûr Cengiz Hân'ın birâderidir.

Kedağra'da doğdu. Bir müddet Amasya'da ikâmet edib İbik Baba'nın irşâdı sâyesinde birâderi Uladur Noyîn ile beraber kabûl-i İslâm ederek 696'da Camûdâr Hân'ın vefâtında Sîmre Hükûmeti Nâzırı oldu.

Yirmi yıl kadar Sîmre Eyâleti ve Hükûmeti Nâzırı sıfatıyla İç Anadolu'da icrâ-yı hükûmet edib **[389]** 716 senesi şevvâlinde Moğol hükümdârı Sultân Mehmed Hüdâbende Hân'ın vefâtı üzerine Sultân Altunbaş'ı hal' ederek müstakillen Eyâlet-i Rûmiyye hâkimi oldu.

717'de Sivas eyâleti vâliliğine ta'yîn edilen Sadr-ı a'zam Emîr Çobanzâde Timurtaş Bey'e inkıyâd etmediğinden aralarında muhârebe oldu. Bu harbi kazandığı hâlde 718'de ulemâ ve ümerânın tavassutuyla Emîr Çoban'a dolayısıyla Sultân Ebû Sa'îd Bahâdır Hân'a inkıyâd ederek makâmında kaldı.

Bu defasında da üç yıldan ziyâde hükûmet edib 720 senesi saferinde vefât etdi. Camûdâr Noyîn Türbesi'nde medfûn olduğu anlaşılır. Munsıf, kerîm, dindâr olduğu hâlde bazan da zâlim, bahîl, cebbâr olurdu. Her hâlde müdebbir, muktedir bir Moğol idi.

---

178 Hakkında denmiştir:

Kâmilin gitse vücûdu nice îcâdı kalır
Sen dahî anlayagör kim er ölür adı kalır

Bunun tevârîh-i muhtelifede adı, pek muhtelif bir sûrette yazılmışdır. Şemseddîn Sa'd Yezdî târîhinde "Abışka, birâder-i evlâdır ki mukîm-i diyâr-ı Rûm mî-bâşed"[179] yazılıdır. **[390]** Arap târihlerinde Abışka, Yeşbekâ, Yeşbekî yazılıdır. Sahîhi İşboğadır. İş, hemzenin kesre-i meftûhasıyla refîk, müşârik ma'nâsınadır. Boğaya hem-ayâr demek olur. Halbuki Abışka, Abuşka, bir kadının zevci ma'nâsınadır. Buna Nevâyî ve Süleyman Efendi Lûgatnâmeleri'nde Âbûşka denmektedir. Köprü kazâsının şark tarafında Yeşbekî Köyü vaktiyle bunun çiftliği olduğu münâsebetle Yeşbekî diye meşhûr olmuşdur.

İşboğa Noyîn'in evlâdından Toğaçar, yâhut Toğa Timur meşhûr olup dâmâdları Timur, Oğûr Bâylar da meşhûrdur. Toğaçar oğlu Ali Şâh Hacı Kutlu Şâh'ın ümerâsından idi.

Îlaldı Hâtun-Koca Mehmed Paşazâde

Amasyalıdır. Osmâncık'ta medfûn Koca Mehmed Paşazâde Mahmûd Paşa'nın kerîmesi ve Kastamonu emîri Candârzâde İsfendiyâr Bey'in kerîmezâdesidir. Candârlızâde İbrâhim Paşa 868'de Amasya kadısı olup geldikde bunu tezevvüc etmişdi.**[391]**

887'de zevci İbrâhim Paşa ile İstanbul'a gidip orada büyük bir devlet ve sa'âdet içinde yaşadı. 903'de zevci sadr-ı a'zam olduğunda saâdeti tedâ'uf edib 905'de zevcinin vefâtına binâen mahdûmları Îsâ, Halîl beylerle Bursa'da ikâmet etdi.

Orada bir mekteb inşâ edib emlâkini 908'de vakfedip 911'de vefât etdi. Amasya'da bulunan emlâki de mevkûfâtı cümlesindendi. Amasya'da ba'zı mescidlerin İmâmlarına vezâ'if verdi. Sâlihât-ı nisâdan sâhibe-i hayr bir kadındı.

Îltekin Gâzi-Emîr Nâsıreddevle-i Artûgî

Harezm Türkmenleri'nden ümerâdan Artuk Bey'in kölesi olup onun hizmetinde tefeyyuz ederek ümerâdan oldu. Ba'dehû Melik Dânişmend Ahmed Gâzi hizmetine girip Rumlar'a karşı açılan gazâlarda hayli yararlığı görüldü.

Rûm İmparatoru Alparslan Selçûkî'ye karşı Malazgirt Ovası'nda yaptığı muhârebede kendisi esîr ve ordusu perîşân olduğunda Melik Gâzi ile Sivas'a doğru akınlar **[392]** yaptı. Akıncılar Serdârı olarak Melik Gâzi Dânişmend'in fütûhâtını teshîle çalışdı.

Bir aralık Rumlara esîr olup mukayyeden Amasya'ya getirilip Harşena Kalesi'nde habs edildi. Burada Amasya vâlisi Şattat, Jutatiyusun kızı Efrûmiye Bânû hüsn ve şecâatine meftûn olduğundan bunun muâvenetiyle her ikisi de firâr ve Melik Gâzi ordusuna iltihâk etdi.

Ba'dehû ihtidâ eden Efrûmiye Bânûyu tezevvüc ederek Melik Gâzi'nin vezîr ve serdârı oldu. Tokat, Niksar, Turhal (Keşan) beldelerini fethederek Amasya'nın fethinde pek büyük himmetler etdi. Şâyân-ı hayret yiğitlikler gösterdi.

Melik Gâzi'nin vefâtından sonra şehzâdesi Melik İsmâîl Gâzi'nin vezîr ve serdârı olup ehl-i salîb muhârebelerinde müşârün-ileyh ile beraber bulundu. 512 hudûdunda irtihâl-i dâr-ı bekâ ederek el-yevm İltekîn denilen mevki'e defn edildi. Orada türbesi vardır. **[393]**

Gâyet şecî', mücâhid, gâzî-i zîşân idi. Vaktiyle medfeni olan İltekîn Türbesinin etrâfında hâneler, bağlar, bahçeler inşâ edilerek orası mükemmel ve gâyet ma'mûr bir kasaba hâlini almışdı. İltekîn Kasabası'nda yazılan kitaplardan "Şerh-i Çağmînî" İstanbul kütüphânelerinde görüldü.

Müşârün-ileyhin mahdûmları Sehmüddevle Ahmed, Hüsâmüddevle Hasan, Cenâhüddevle Hüseyin Gâziler'in terâcim-i ahvâli ve sülâlesi mevki'lerinde yazılır. Merzifon'da Sehmüddevle Köyü Ahmed Gâzi'nin çiftliği idi. Emîr Hasan Alanı da Hüsâmüddevle'nin çiftliğidir.

Târîh-i Âl-i Dânişmend nâmıyla ma'rûf olan târîhde emîr-i müşârün-ileyhin şöhreti Ârtûhî diye mestûrdur. Fakat Halfet Gâzi bu târîhte mahdûmu olmak üzere gösterilmiş ise de müşârün-ileyhin ele geçen vakfiyesinde mahdûmu olmadığı anlaşıldı.

---

179 Abışka, ilk erkek kardeşidir ki Rum diyarında ikâmet etmektedir. (Haz.)

Gerek bu târîhden ve gerek tevârîh ve kuyûd-i umûmiyyeden hulâsa edilen terceme-i hâli sarîhan gösteriyor ki Amasya'da İltekîn **[394]** adıyla anılan yer, Vâzıh Efendi'nin zannetdiği gibi Artin Manastırı değildir. Vaktiyle orada İltekîn Medresesi yâdedilen bir medrese kaydı da görüldü. Evlâdından biri tarafından yapılmış olması melhûzdur.

İldûk Hâtun-İldîk

Melik Dânişmend Ahmed Gâzi'nin kerîmesidir. Ümerâ-yı Dânişmendiyye'den Sûlî Bey'in zevcesidir. Niksar ve Lâdik kazâları emîri olan mûmâ ileyh Sûlî Bey'in zamân-ı emâretinde pek ma'rûf idi. Bunun oğulları Arslan Toğmuş, Uluğ Beyler, Kızoğulları diye meşhûr olmuşlardı.

Lâdikde Kızoğulları'nın ceddi Uluğ Bey ve Niksar'da Kızoğulları'nın ceddi de orada medfûn olan Arslan Toğmuş Bey'dir. Bunun mahdûmu Emîr-i Kebîr Bedreddîn Şâhinşâh'ın kabri pederinin yanındadır. Niksar'da kadı iken bunların kabirlerini ben meydana çıkarmışdım.

Niksar'da Lâdik nâhiyesinin adı ve Amasya'da **[395]** Lâdik kasabasının adı, herhâlde bu hâtunun adından galat olsa gerek. Lâdik kazâsı emâretinde bulunan Kızoğulları'nın terâcim-i ahvâli sırası geldikçe yazılır.

İldi Hâtun-Sultân

Amasyalıdır. Burak Beyzâde Mahmûd Şâh bin Ya'kûbşâh bin Şâdî Bey bin Burak Bey bin Şehâbeddîn Ahmed Şâh bin Hacı Kutluşâh kerîmesi ve Amasya vâlisi iken Sultân Bâyezîd-i Hân-ı Sânî bin Fâtîh Sultân Mehmed Hân'ın halîlesidir.

Birâderi Yahyâ Bey Bursa vâlisi iken Bursa kumaşından ma'mûl elbiselik taleb eylediğinde derhal tedârik ve irsâl ve bir arîza ile Sultân Bâyezîd Hân'a takdîm etdi. Yerebatan Kütüphânesi'nde "Mecmû'a-i münşe'ât"da ele geçen arîzası şudur:

"Be-cenâb-ı refi-i Hazret-i Pâdişâhzâde-i Mu'azzam sülâletü's-Selâtîn, kahramânü'l-mâ'i ve't-tîn semere-i şecere-i devlet, nûr-i hadîka-i dîn ü millet-i şehinşâhî, ahter-i sipehr-i pâdişâhî dürr-i sadef-i celâl, mâh-i burc-i ikbâl, hulâsatü'l-mâ'i **[396]**'ve't-tîn, el-manzûru bi-nazari inâyeti Rabbi'l-âlemîn, nizâmü'l-milleti ve'd-dîn Bâyezîd tavvela'llâhü umrahû bi'd-devleti'l-âliye ve neffeze emrahû bi's-se'âdeti'l-ğâliye i'lâm mî-reved ki hüdâvend-i mu'âzzama-i âdile meliketi'l-âlem, Zübeydetü'l-asr, Hadîcetü'd-dehr, Belkîsü'z-zemân, ismetü'd-dünyâ ve'd-dîn, İldî Hâtun halledallâhü devletehâ çend-bahiyye câme taleb fermûde bûdend-i be-dest-i Devletşâh[180] dâme ikbâlühû irsâl reft ziyâde kelâm hâcet nist ki ömret dirâz-bâd."[181]

Amasya'da bir Dârü'l-kurrâ binâ edib Sultân Bâyezîd Hân'ın kendisine temlîk etdiği arâzî ve emlâkini bu hayrâtına vakfetdi. Amasya'da, vakf-ı dârü'l-kurrâ-i Hâtun Sultân diye mukayyed olan hayrâtı yıllarca devam edib yangınlarda yeri bile ğâib olmuşdur.

Bu Dârü'l-kurrânın kaydında sicillât-ı şer'iyyenin ba'zı yerinde Dârü'l-kurrâ-i İldî Hâtun Sultân binti Mahmûd Şâh[182] ve ba'zı yerinde vakf-ı Dârü'l-kurrâ-i Hâtun Sultân binti Mahmûd Çelebi[183] yazılıdır. Bu vakfın tevliyeti Şehir Kethüdâsızâde **[397]** eş-Şeyh Mehmed Ârif Efendi ve evlâdı uhdelerinde idi.

Bu Hâtun Sultân'ın evlâdı Şehzâde Sultân Mahmûd ile Hümâşâh, Selçûkşâh Sultânlar zan olunur. Bu vakfın tevliyeti şu sultânlardan birinin evlâdından olanlara tevcîh edilmesine bakılırsa Şehir Kethüdâsıoğulları bunlardan olmalıdır.

---

180 Devlet Şâh, Emîr Hasan evlâdından olup Geldiklân nâhiyesinde Sazdoğmuş karyesinde bir câmi-i şerîf binâ eden zâttır. Tercemesi gelir.

181 İldî Hâtun birkaç parça elbise talep buyurmuşlardı, Devletşâh –Allah onun ikbâlini dâim eylesin – gönderildi. Fazla kelâma hâcet yok, ömrün uzun olsun! (Haz.)

182 Mahmûd Şâh kızı İldî Hâtun Dârü'l-kurrâsı (Haz.)

183 Mahmûd Çelebî kızı Hâtun Sultân Dârü'l-kurrâsı vakfı (Haz.)

Ilgâz Mehmed Bey

Melik Dânîşmend Ahmed Gâzi ümerâsından olup gazâlarında bulunarak hizmetler etdi. Amasya civârında olan çiftliği el-yevm İlgaz Köyü demekle meşhûrdur. 500 tarihinden sonra vefât etdi. Gâzi, mücâhid bir zât idi. Buna İlgâzî de dendi.

İlik Dede-eş-Şeyh Cemâleddîn

Sivaslıdır. Amasya'da Şeyh Şâdî hizmetinde âdâb-ı tarîkati öğrenip ondan hilâfet aldı. Mes'ûdiye Tekkesi şeyhi Saru Şeyh demekle meşhûr Şemseddîn Ahmed Çelebi hizmetinde me'ârif-i sûfiyyeyi ve ulûm-i Arabiyyeyi tahsîl etdi. **[398]**

805'de Timurleng'in torunu Kara Mehmed Sultân Amasya'ya geldiği esnâda şeyhi olan Saru Şeyh Şemseddîn Ahmed Çelebi Şam'a firâr etdiğinde Amasya havâlîsinde ihtifâ etdi. Kara Sultân avdet edib Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın Amasya'ya geldiğini müte'âkib meydâna çıktı.

Ba'dehû İltegin kasabasında binâ etdiği zâviyesi şeyhi olup Çelebi Sultân'ın kendisine temlîk etdiği arâzî-i memlûkesini zâviyesi mesâlihine vakf ve 824 senesi hilâlinde vefât etdi. Âbid, zâhid, âlim bir şeyh-i murtâz idi. Mahdûmu Pîr Mezîd Çelebi yerine kâ'im oldu.[184]

İnaç Bey-Emîr Şerefeddîn

Amasya vâlisi Tuğrâk Bey'in mahdûmu yâhût dâmâdı olup İshâk Baba mücâdelesinde dîn ü millet tarafdârı olarak kanlı muhârebelere girdi. Babâiyye ordusunun inhizâmında büyük hizmetler gördü. Meşâhîr-i ümerâdan oldu.

640'da Bâycu Noyin muhârebesine de iştirâk etdi. Saltanât-ı Selçûkiyyeyi takviye uğrunda çalışıp 654'de **[399]** ber-hayât görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Mahdûmları Tuğrul, Tûlî, Bayat Beyler'dir. Bunlara ve evlâdına İnaçoğuları dendi.

İne Hân Bey-Eratnâzâde

Kayseriyyelidir. Oranın emîri Ca'fer Bey bin Sultân Eratnâ Bey'in mahdûmudur. 790'da pederinin vefâtına binâen Kayseriyye emîri olduysa da Kadı Burhân orayı istilâ etdiğinden firâr edib Amasya emâretine ilticâ etdi.

Amasya'da Hacı İlyâs Mahallesi'nin cihet-i garbiyyesinde Yeşilırmak kenarında kendisine verilen yerlere yerleşti. Orada bir sâhilhâne ve bahçe yapdırdı. Yirmi yıl kadar ikâmet ederek 810 hudûdunda vefât etdi.

Oğulları Ca'fer, Murâd, Hamza Beyler el-yevm kendi adıyla yâd edilen yerlerde ikâmet ederek buralara İne Hânönü dendi. Bunların evlâdına Amasya'da İne Hânoğulları denirdi. Hamza Beyzâde Murâd Bey meşâhîr-i ümerâdandır. **[400]**

İne Bey-Tâşânzâde

Kedağralıdır. Hâmid Bey bin Hasan Bey'in oğludur. Şeyh Alâeddîn Şirvânîzâde Hacı Mehmed Gâzi Bey'in kerîmesi İsmet Hâtun'dan mütevellîd olup zira'ât ve ticâretle iştigâl etdiğinden İne Bey Hâce dendi. Mu'ahharan ümerâdan olup 870 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Ruhşâd Bey ricâldendir. Bunun mahdûmu da Ferruhşâh Bey'dir.

İne Bey-İne Hânzâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Abdullah Bey bin Ca'fer Bey bin İne Hân Bey'in mahdûmudur. Fâtîh Sultân Mehmed Hân devrinde züamâdan iken Sultân Bâyezîd-i Sânî devrinde ümerâdan

184 İlik Dede tekkesi şeyhi ve vakfı mütevellisi Bektâşî babalarından eş-Şeyh Abdurrahmân fevtiyle 1209 rebîülevvelinde oğlu es-Seyyid Zeynelâbidîn Baba'ya tevcîh edilmiştir.

oldu. 892'de Yenişehir Beyi olup Mısır Harbi'ne me'mûr olarak ba'dehû vefât etdi. Sofu Bey demekle meşhûr ümerâdan idi.

Eyyûb Çelebi-Mahbûbzâde

Merzifonludur. Tûl-i müddet Merzifon kadısı olan Mevlânâ Mahbûb Çelebizâde Mehmed Çelebi mahdûmudur. Orada **[401]** ba'de't-tahsîl uzun bir müddet müderris, müftü, kadı oldu. Ba'dehû Hicâz'a gidip avdette Sütcü Mahallesi'nde bir câmi-i şerîf yaptırdı. Emlâkini bu hayrâtına vakfedip 897 senesi hudûdunda vefât etdi. Kudât-ı ulemâdan bir sâhib-i hayr idi.

Eyyûb Çelebi-Hacı Hasanzâde

Amasyalıdır. A'yândan Muharrem Çelebi bin Hacı Hasan Çelebi mahdûmudur. Amasya'da ba'de't-tahsîl ders-i âm ve müderris oldu. 918'de silk-i kudâta girip devr-i bilâd ederek 937 hudûdunda vefât etdi. Kudât-ı sütûde- simâttan idi.

Eyyûb Efendi-Üçbaşzâde

Amasyalıdır. Kibâr-ı ulemâdan Amasya müftüsü Üçbaş Nûreddîn Hamza Efendi'nin mahdûmudur. İstanbul'da Amasyalı Tâczâde Sa'dî Çelebi'den ikmâl-i tahsîl edib üstâdından mülâzim ba'dehû müderris oldu. Sarây hazînesinden kendisine yevmî elli akçe verildiği 927 tarihli enderûn defterinde görüldü. **[402]**

Ba'dehû silk-i kudâta girip bilâd-ı celîleye kadı oldu. Rûmeli eyâletinde kırk yıl kadar icrâ-yı kazâ edib 963 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı kudât-ı Rûmeli'nden bir âlim idi. Mahdûmu Mehmed Çelebi'dir.

Eyyûb Bey-Süheyloğlu

Merzifonludur. Nişâncı Mehmed Bey'in hemşîrezâdesi olup Merzifon'da Süheyliye Medresesi'nin bânîsi olan Süheyl Bey bin Yahyâ Çelebi'nin mahdûmudur. Züamâdan ba'dehû ümerâdan olup 1003'de Estergon Harbi'nde şehîden vefât etdi. Mahdûmu Abdullah Paşa ve birâderi Yahyâ Paşa'dır. Yahyâ Paşazâdelere Hacı Paşazâdeler dendi.

Eyyûb Bey-Uzun

Amasyalıdır. Sipâhî meşâhîrinden Mustafa Bey'in mahdûmu olup sipâhî iken Amasya kethüdâyeri ba'dehû Basra muhârebelerine sevkedilip yararlık gösterdiğinden Basra alaybeyi oldu. Buradan Lahsa eyâleti mîrâlemi olup 1015'de mîrlivâ görüldü. Ba'dehû vefât etdi.

Eyyûb Efendi-Kadızâde [403]

Amasya kudâtından Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Bi't-tahsîl 1012'de müderris ve 1025'de kudâttan görüldü. Ba'dehû devr-i bilâd ederek 1038'de Çorum kazâsından ma'zûlen tekâ'üd edildi. Ba'dehû vefât etdi. Ulemâ-yı kudâttan idi.

Eyyûb Paşa-Nişâncı

Amasyalıdır. Amasya'da câmii ve medresesi ve türbesi ve evkâf-ı cesîmesi olan Amasya Beylerbeyi Seyfeddîn Torumtay evlâdından Abdurrahmân Ağa bin Mustafa Bey bin Dursun Bey'in mahdûmu ve yukarıdaki Eyyûb Bey'in yeğenidir.

Bevvâbân-ı dergâh-ı âlîden bulunan pederinin irtihâlinde kendisine kapıcılık ze'âmeti verildi. Enderûn sarâyında ta'lîm ve terbiye görüb tefeyyüz etdi. 1025 senesi muharreminin üçünü günü Amasya'da Sultân Bâyezîd evkâfı mütevellîsi olarak gönderildi.

1027 senesi zilhiccesinde Hâce-i Sultânî Amasyalı Ömer Efendi'nin himmetiyle İstanbul'a celb edilip Dîvân-ı hümâyûna **[404]** me'mûr oldu. 1033'de Sultân Murâd-ı Râbi'in dâyesini tezevvüc ederek kâtib-i serpâdişâhî olup Sultân-ı müşârün-ileyhe kendisini fevkalâde sevdirdi.

1040 senesi recebinde Nişâncı Yûsuf Paşa'nın azline binâen yerine efendilikle nişâncı olarak Dîvân-ı hümâyûn erkânından oldu. İki sene sonra Mostarî Mustafa Paşa nişâncı oldukda kâtib-i serpâdişâhî olarak mâbeyn-i hümâyûnda kaldı.

1043 senesi rebîülâhirinde sâniyyen vezâretle nişâncı olup teayyün etdi. 1046 senesi ramazânında kubbe-nişîn olan Lâdikli Kurt Ağazâde Bayrâm Paşa sadrâzam oldukda yerine kubbe-nişîn oldu.

1049 senesi şevvâlinde Sultân Murâd-ı Râbi'in irtihâli ve Sultân İbrâhim Hân'ın cülûsu üzerine azl ve tekâ'üd edildi. Ancak zevci olan Sultân Murâd'ın dâyesi Vâlide Sultân'a ricâ ve istirhâm eylediğinden 1052 senesi saferinde üçüncü defa nişâncı oldu.

Çünkü bâ'is-i azli Sadr-ı a'zam Kemânkeş Kara Mustafa Paşa **[405]** idi. Vâlide Kösem Sultân, sadrâzamın nüfûzunu kırabilmek için bunu Sultân İbrâhim'e nişâncı yaptırmış, sadr-ı müşârün-ileyhe karşı çıkarmışdı.

1053 senesi zilka'desinde Sadr-ı a'zam Kara Mustafa Paşa'nın i'dâmı üzerine bunun sadâreti kuvve-i karîbeye gelmiş iken Sultân İbrâhim'in arzusu galebe edib Civan Kapıcıbaşı demekle meşhûr Sultânzâde Mehmed Paşa sadrâzam olarak Şam'dan geldi.

1054 senesi saferinin on dördüncü günü sadrâzamın istirkâbı yüzünden Maksûd Paşa'nın yerine Mısır vâlisi olup gitdi. Amasya'da sâkin ve mukîm Bağdâdlı Mahmûd Çavûşzâde Mevkûfâtî Mehmed Efendi kâtib-i dîvânî olup kendisine refâkat etdi.

Çünkü sâhib-i tercemenin sarây-ı hümâyûnda büyük bir nüfûzu olup sadâret namzedi sayılırdı. Mehmed Efendi de Sultân Murâd'ın kızı Esmâ Hân Kaya Sultân'ın kethüdâlığında fevkalâde nüfûz ve şöhret kazanmışdı. Sadr-ı a'zam bu sûretle her ikisini de İstanbul'dan uzaklaşdırmış oldu. **[406]**

Tam iki yıl Mısır vilâyetini hüsn-i idâre etdiği sadr-ı müşârün-ileyhin nazar-ı dikkatini celb edib Mısır hazînesinin muhâsebesi İstanbul'da görülmek üzere 1056 senesi saferinin on sekizinci günü Mısır'dan azl ve da'vet edildi.

Sadr-ı a'zam Mısır hazînesinin muhâsebesi şayân-ı ehemmiyet olduğunu Sultân İbrâhim'e arzederek muhâsebe fermânını aldı. Ta'yîn edilen muhâsibler hesâbâtı tenkîd etdikleri esnâda bîçâre merâkından 1057 senesi evâ'ilinde vefât etdi.

Katib, münşî, mizâc-gîr, gâyet müdebbir, hayırhâh bir vezîr idi. Emvâl ü emlâki müsâdere edilerek az bir kısmı mahdûmu Abdurrahmân Bey'e kaldı. Abdurrahmân Bey, mu'ahharan Amasya'ya gelip Torumtay evkâfına mütevellî oldu.

Eyyûb Ağa-Resûlzâde

Amasyalıdır. Ulemâdan Mehmed Efendi bin Resûl Efendi'nin mahdûmu olup sipâhî, Amasya kethüdâyeri, Tokat voyvadası ve Amasya beytülmâl emîni oldu. 1088'de Gümüş Voyvadası ve Ma'deni emîni olup 1094'de **[407]** Viyana Harbi'nde vefât etdi.

Eyyûb Paşa-Hacı Paşazâde

Merzifonludur. Oranın eşrâfından Osmân Bey bin Abdülbâkî Bey bin Hacı Yahyâ Paşa'nın mahdûmudur. Sadr-ı esbak Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın ta'alukâtından olup 1075'de mîrlivâ olarak sancakları devretdi.

1087 senesi şevvâlinde Kars Beylerbeyi, ba'dehû Şehr-i Zor vâlisi oldu. 1095'de ma'zûl olup sonra Karahisâr-ı Şarkî, Canik gibi sancaklara mutasarrıf oldu. Ba'dehû Bağdâd Harbi'ne me'mûr olup isnâd-ı teseyyüble 1113'de maktûl oldu. Birâderi Yahyâ Bey'dir.

Eyyûb Efendi-Mütevellî

Amasyalıdır. Selâmet Hâtun evlâdından Mehmed'in mahdûmudur. Ba'de't-tahsîl ders-i âm ve ba'dehû Selamet Hâtun Tekkesi'ne imâm oldu. Selamet Hâtun vakfı mütevellîsi es-Seyyid Mehmed Ağa'nın Emîrler Vak'asına karışdığından dolayı 1100'de ref'inden mütevellî de oldu. **[408]**

Bu esnâda Yâ Vedûd Tekkesi denilen bu tekke pek ma'mûr idi. Mütevellîsi ve imâmı ulemâdan Şeyhî Mehmed Efendi ve 1110'da Mustafa Efendi de ulemâdan idiler. Hâsılât-ı vakfiye tekkenin ta'âmiyesine sarf edilerek tevhidlerle şenlenmişti.

On dokuz yıl kadar tevliyet ve daha ziyâde imâmet ederek 1119'da vefât etdi. Âlim, sâlih bir imâm idi. Mahdûmu Osmân Efendi'dir. Tevliyet tekkenin şeyhi olan Mustafa Efendi'ye verilmiş ise de 1121'de bunun da vefâtıyla Osmân Efendi mütevellî ve imâm oldu.

1141'de Osmân Efendi'nin vefâtıyla oğulları es-Seyyid İbrâhim, İsmâîl Efendiler müştereken imâm ve mütevellî oldu. 1156'da es-Seyyid İsmâîl Efendi ve 1173'de es-Seyyid İbrâhim Efendi fevt olup İsmâîl Efendizâde es-Seyyid Osmân Efendi ve es-Seyyid İbrâhim Efendizâde es-Seyyid İsmâîl Efendi imâm ve mütevellî oldu.

Kuyûd-ı vakfiye idâresinde Amasya Muhâsebe defterinde bu sûretle mezkûr olup es-Seyyid İsmâîl Efendi bin es-Seyyid İbrâhim Efendi İstanbul'da Amasyalızâde demekle meşhûr olan Defterdâr **[409]** İsmâîl Efendi olup tercemesi yukarıda yazılıdır. Bunun uhdesinde bulunan tevliyet-i mezkûre 1199'da es-Seyyid Mahmûd Efendi'ye terk-i ferâgat edilmişdir.

Eyyûb Ağa-Nûhoğlu el-Hâc

Merzifonludur. Oranın eşrâfından olup Devlet Hatûn vakfı mütevellîsi iken 1070 senesi cumâdelâhiresinde vefât eden Nuh Ağa bin Mustafa Ağa'nın oğludur. Bir müddet Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın ağalarından olup müşârün-ileyhin vefâtında Hacı Alî Paşa'ya ba'dehû Amcazâde Hüseyin Paşa'ya intisâb etdi. 1114'de müşârün-ileyhin irtihâlinde Hicâz'a gidip avdetde Merzifon'a geldi. 1121'de vefât eyledi. Birâderi Mustafa Ağa'dır.

Eyyûb Efendi-Dîvân Efendisi

Merzifonludur. Ahmed Efendi mahdûmudur. Mollazâde eş-Şeyh İbrâhim Efendi bin eş-Şeyh Sun'ullâh Efendi bin Molla Şeyh Ahmed Efendi'nin kayın birâderidir. Me'ârif ve kitâbet tahsîlinden sonra Amasya Beytülmâl kâtibi, ba'dehû dîvân efendisi olup 1145 sâline doğru vefât etdi. **[410]**

Eyyûb Ağa-Derviş Beyzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Sipâhî meşâhîrinden Derviş Mehmed Ağa bin Osmân Bey bin Ebûbekir Bey bin Derviş Bey'in mahdûmudur. Bu da sipâhî olup Mısır Mîrlivâsı olan ammizâdesi el-Hâc Osmân Bey'in yanına gitdi. Orada Hacı Osmân Bey'in kethüdâsı olarak nüfûz ve servet edindi.

Hacı Osmân Bey'le beraber Hicâz'a gidip 1158'de Amasya'ya avdet etdi. Eski Kethüdâ Mahallesi'nde mu'azzam bir konak yaptırıp a'yândan oldu. Meclis-i a'yân ve hâciyân a'zalığında bulunarak 1171'de vefât etdi. Oğulları Ömer, Osmân Ağalara ve evlâdına Hacı Eyyûb Oğulları dendi.

Eyyûb Ağa-Seydîzâde

Merzifonludur. Teberrükzâde Şemseddîn Ahmed Çelebi evlâdından Seydî Çelebi mahdûmudur. Mûmâileyhin vakfına mütevellî olan pederi 1139'da vefât eylediğinden vakf-ı mezkûra mütevellî oldu. Merzifon a'yânından olup 1172'de vefât etdi. **[411]**

Oğulları Sa'dî, Alî Efendiler mütevellî oldu. El-Hâc Sa'dullâh Sa'dî Efendi hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûndan olup İstanbul'da vefât etdi. Alî Efendi 1216'da vefât edib tevliyeti müştereken bunun oğulları Eyyûb, Feyzullâh Efendiler'e verildi.

El-Hâc Feyzullâh Ağa, Dergâh-ı Âlî kapıcıbaşılarından olup Merzifon mütesellîmi olmuşdu. 1241'de vefât etdi. Mahdûmu Sa'dullâh Ağa vakfın nısf-ı hisse-i tevliyetine mutasarrıf oldu. Ba'dehû bunun mahdûmu Hâfız Hasan Efendi mütevellî olup 1294'de bunun da vefâtıyla oğulları Mehmed, Mustafa Efendiler mütevellî oldu.

Eyyûb Ağa-Hacı Eyyûboğlu el-Hâc

Amasya a'yânından el-Hâc Ömer Ağa bin el-Hâc Eyyûb Ağa'nın oğludur. Dergâh-ı Âlî gedüklülerinden olup devr-i hidemât ederek Amasya a'yânından oldu. Bir müddet Amasya Mukata'ât emîni olup Osmân Beyzâde es-Seyyid el-Hâc Abdullah Bey'e kethüdâlık yaptı. 1221 hudûdunda vefât etdi. Oğlu Hacı Mehmed Ağa'dır. **[412]**

Eyyûb Efendi-Niğdeli

Ali oğludur. Amasya'ya gelip Mehmed Paşa Medresesi'nde ikâmet ve fuzalâdan Abdullah Vecih Efendi'den tahsîl-i ulûma muvâzabet ederek 1216'da ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu.

Yeniçeri talebe vak'alarında kuvvetli mantıkıyla ulemâ ve talebeyi müdâfa'a ederek yeniçerilerin gayzını kazanmışdı. 1241 senesi zilka'desinde yeniçeri ocağının ilgâsından en ziyâde sevinen bu zât oldu. Ba'dehû vefât etdi. Vâ'iz, natûk, cesûr idi. Talebeliğinde bütün yeniçerileri yıldırmışdı.

Eyyûb Ağa-Seydîzâde

Merzifonludur. Teberrükzâde Şemseddîn Çelebi vakfına mütevellî olan Alî Efendi bin Eyyûb Ağa bin Seydî Çelebi mahdûmudur. Pederinin 1216'da vefâtında mütevellî olup Merzifon eşrâfı sırasına girdi. 1248'de vefât edib tevliyet oğulları Mehmed, Alî Ağalara ve Feyzullâh Ağazâde Sa'dullâh Efendi'ye kaldı. 1255'de **[413]** Mehmed Ağa ve 1281'de Alî Ağa vefât edib tevliyet müstakillen Hâfız Hasan Efendi'ye verildi.

Eyyûb Sabri Efendi-Pelidzâde

Amasyalıdır. Üçler Mahallesi ahâlîsinden Osmân Ağa bin Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. 1278'de doğdu. Amasya'da mukaddimât-ı fünûnu mekteb ve medresede görüp İstanbul'a gitdi. Ayasofya Medresesi'nde ikâmet etdi.

Ayasofya Câmi-i ders-i âmlarından tahsîl-i ulûm etdiği esnâda dârü'l-mu'allimîne girip mekteb ve medrese tahsîlini ikmâl etdikten sonra şehâdet-nâme alıp 1306'da Bandırma kazâsı Rüşdiye Mektebi'ne mu'allim oldu.

Orada on iki yıl îfâ-yı vazife-i ta'lîm etdikten sonra 1318'de İnegöl kazâsı Mekteb-i Rüşdiye mu'allimliğine nakl edilip orada beş yıl ta'lîm-i sıbyân ile iştigâl ederek 1323 senesi zilka'desinde vefât etdi. Âlim, halûk, me'ârif-âşinâ bir zât idi.

Eyyûb Efendieş-Şeyh el-Hâc Gürcü

Livânelidir. Kazâ dâhilinde Gurcân karyesi İmâmı **[414]** Yûsuf Sâlih Efendi bin İsmâîl bin Mehmed bin Halîl bin Îsâ mahdûmudur. 1264'de Gurcân'da doğdu. Bunun için Gurcanlı dendi. Livâne'de mukaddimât-ı ulûmu gördükten sonra 1281'de Amasya'ya hicret etdi.

Amasya'da Şirvânî el-Hâc Mustafa Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek 1294'de mücâz ü ders-i âm oldu. Esnâ-yı tahsîlinde Hocazâde İbrâhim Efendi'den de istifâde-i ulûm etdi. Sarâchâne Câmi-i şerîfinde tedrîse başlamışdı.

1302'de Hacıköylü el-Hâc Mahmûd Efendi, Sarâchâne Câmii garbında yaptırdığı medresesini ikmâl etdiğinde buraya ilk müderris ta'yîn edildi. Ba'dehû Sarâchâne Câmii kürsî şeyhi olup, 1314'de talebesine icâzet verip Hicâz'a gitdi.

Mekke-i Mükerreme'de Hâlidiyye hulefâsından eş-Şeyh Abdullah Efendi'den inâbe edib hilâfet aldı. Amasya'ya avdetinde İçerişehir'de kâin hânesini Tekke ittihâz ederek zikr u tevhîde başladı. Bir taraftan halka va'z u nasîhat, diğer taraftan zikr ü tevhîd ve ibâdete mülâzemet ederek 1338 senesinde **[415]** dâr-ı kudse rihlet etdi.

Âlim, sâlih vâ'iz, kanâ'atkâr, sûfî-meşreb, selef-i sâlihîn sîretine sâlik, uzun boylu tenûmend müşekkel, beşûş müte'abbid bir zât idi. Mahdûmlarından Mehmed Şâdî Efendi, İstanbul müderrislerinden idi. Tilmîzi Amasya meb'ûsu olan Köprülü Fâzıl Mehmed Ârif Efendi 1341

senesi rebîülâhirinin yirmi beşinci gecesi İstanbul'da vefât etdi. Fâtîh türbesi harîminde medfûndur.

İKİNCİ FASIL

"Amasya Tarihi"nin ikinci bâbından ikinci faslı adlarının ilk harfi bâ-i muvahhide "be(ﺑ)" olanların terâcim-i ahvâlini târîhen şâyân-ı ehemmiyet olan cihetleriyle mülâhhasan kayd ü zabteder. Bu fasla bâ-i muvahhide faslı denir. Bâ'dan sonra gelen hurûf-ı hecâ tertibi üzere esâmî ve terâcim yazılır.

Baba İlyâs Horasanî-eş-Şeyh Şücâaddîn

Horasan eyâletinin merkezi olan Merv şehri havâlisinde kâin Mâhân karyesi ahâlîsinden Alî bin Ahmed mahdûmudur. İbtidâ Harezm ilinde eş-Şeyh Ebû Alî el-Bâğdâdî hulefâsından **[416]** ve Burhân Kâsânî telâmizesinden Tâceddîn Ebu'l-Vefa Mahmûd Harezmî[185] hizmetinde ulûm-i şer'iyye ve sûfiyyeyi ahz ü tefeyyüz edib hâdim ve tilmîz-i hâssı oldu.

Cengiz Hân'ın Horasan'a doğru ordusuyla yürüdüğünü gördüğünde şeyhinin ma'iyyetinde Bağdâd'a gelip orada bir müddet oturdu. Ba'dehû şeyhiyle beraber kalkıp Anadolu'ya geldi. Amasya'yı vatan ittihâz ederek şeyhi Mes'udiye Tekkesi şeyhi oldu.

625'de Taceddîn Ebu'l-Vefâ Sivaslıların da'veti üzerine Sivas'a gidip yerine Mes'ûdiye Hânkâhı Şeyhi olarak teayyün etdi. Gerek ilm ü fazîleti ve gerek zühd ü takvâsı ulemânın ve âmmenin muhabbetini ve hüsn-i i'tikadını kendisine celb etdiğinden fevkalâde iştihâr etdi.

Mes'ûdiye Tekkesi fevkalâde i'mâr edilerek evkâfı teksîr ve câmii tecdît edildi. Ta'âmiyesi mebzûl olduğundan gerek gurabâ ve gerek fukarâ bu imârethâne-i âlîden nevâle-çîn olup ümerâ, ulemâ, halk babanın mürîdânı oldu. Nüfûzu fevkalâde arttı. **[417]**

Baba İlyâs'ın bu kadar nüfûz-ı ikbâlini gören Baba İshâk Kefersûdî, bundan fevkalâde istifâde te'mîn edeceğini kestirip Mes'ûdiye Tekkesi'ne yerleşti. Baba'nın mürîd-i hâssı olup yedi yıl kadar hizmetinde cân ve bâş ile çalışdı.

Öteden beri meşâyih-i kirâm, muhibb-i âl-i âbâ tanıtmış olduğu cihetle Baba İshâk, işte bu muhabbet-i aleviyyeden istifâde ederek Baba İlyâs'ın fevkalâde i'timâdını kazanmışdı. Zaten köylülere kendisini evliyâ tanıtmış olması hasebiyle Baba İlyâs'ın bu i'timâdından istifâde etdi.

Baba İlyâs mezheben hanefi, i'tikâden Mâtürîdî meşreben ve tarîkaten Cüneydî idi. Baba İshâk'ın zâhiren tuttuğu meslek bu olmakla beraber bâtınen hulûl-i ittihâda mu'tekîd ibâha mesleğin mürevvic bir mülhid idi. Her halinde takiyye izhâr ederek mezhebini neşretmekteydi.

Nihâyet 636'da alem-i ifrâz-ı bâğî ve isyân olarak âlemi ıslâh etmeye me'mûr olduğunu der-meyân edib 637'de Amasya'yı istîlâ ve Resûlullâh olduğunu i'lân **[418]** etdiğinde Baba İlyâs Amasya civârında Çat mevki'inde kâin çiftliğine çekildi.

İki yıl zarfında Baba İshâk'ın avenesi perîşân olup kendisi de köpekler gibi asıldıktan sonra Mes'ûdiye Tekkesi tahrîb edilmişti. 644'de Tatar Beyleri'nin yardımıyla Tekke i'mâr edilip sâniyen şeyh olarak geldi. Çünkü mahdûmu Şemseddîn Mahmûd Çelebi Tatar Beyleri'ni elde etmişdi.

On üç yıl kadar da bu sefer icrâ-i meşîhat ve sa'âdet ve ikbâlini te'mîn etdikten sonra 657'de dâr-ı bekâya rihlet etdi. Medfeni Amasya civârında el-yevm İlyâs köyü demekle meşhûr çiftliğindedir. Sarılık Evliyâsı demekle meşhûr olan zâttır. Her yıl burası Hızır-İlyâs günü halk tarafından ziyâret olunur.

---

185 Tâceddîn Ebu'l-Vefâ Mahmûd Harezmî, Ahmed bin Ebî Bekr'in mahdûmudur. Ulûm-i Arabiyyeyi ve şer'iyyeyi Burhâneddîn Mehmed bin Hasan ed-Dihkân el-Kâsânî hizmetinde tahsîl etdi. Bu da Necmeddîn Ömer bin Mehmed en-Nesefî'den bu da sadrü'l-islâm Ebu'l-Yüsr Mehmed bin Mehmed el-Bezdevî'den bu da Ebû Yûsuf Ya'kûb es-Seyyârî'den ahz ü tahsîl etmişti.

Mahdûmları Şemseddîn Mahmûd, Fahreddîn Ali, Ziyâeddîn Mes'ûd, Muhliseddîn Mûsâ Çelebiler'dir. Bunlar saltanât-ı İlhâniyye sâyesinde vüzerâ ve ümerâdan olmuşlardı. Hulefâsı da şunlardı: Behlûl Baba, İbik Baba, Lokman Baba, Tursan Baba, Dündar Baba, Osmân Baba'dır. **[419]**

Tarîkat-i Babâiyye'nin reîsi Baba İlyâs olduğu gibi nâşiri de hulefâsıdır. Lokman Baba'nın halîfesi Hacı Bektâş Baba'dır. Hacı Bektâşî Veli demekle iştihâr etdi. Osmân Baba'nın halîfesi de Süleyman Baba'dır. Evlâd-ı kirâmı şu'belere ayrılmışdır. Her biri bu tarihte yazılmışdır.

Baba Alî Çelebi-Halvetî Baba

Çemişgezeklidir. Amasya'da Hazret-i Pîr İlyâs Halvetî hâdimi ve mürîd-i hâssı olup Şükrûllâh oğludur. Pîr-i müşârün-ileyhin tedrîs ve iftâ zamanından i'tibâren hizmetinde tahsîl-i me'ârif edib hilâfet aldı. Vefâtından sonra vatanına gidip yirmi yıl orada oturdu.

Ba'dehû şeyhinin işâreti üzerine avdet edib hazret-i pîrin hafîdi olan Pîr Celâleddîn Abdurrahmân Çelebi bin Pîr Hüsamedin Hüseyin Çelebi'yi irşâda me'mûr oldu. Pîr Celâl Çelebi'ye hilâfet verdikten sonra 836'da vefât etdi. Hazret-i Pîr'in Türbesi hâricinde medfûndur.

Âlî Bey "Künhü'l-Ahbâr"ında şu ma'lûmâtı verdikten sonra Hazret-i Pîr'in diğer ahfâdı hakkında hayli ma'lûmât **[420]** veriyor. Sırası geldikçe yazılır. Tabî'î tetebbu'âtım da ilâve edilir. Baba Ali, zâhid, mazınne-i kerâmet bir zât idi.

Baba Mehmed Çelebi-Baba Çelebi

Amasyalıdır. İlyâs bin Hamza oğludur. Lâdikli İsrâfilzâde Mehmed Çelebi hizmetinde ilm-i edvâr diye ma'rûf olan mûsikî fennini hakkıyla öğrendi. Pek güzel tanbûr çalar, gâyet sesi yanık bir hânende olduğundan Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'in nüdemâsından oldu.

Halk arasında Baba Tanburî diye meşhûr olup a'yâna hulûl ederek hayli servet ü sâmân edindi. Halkın efkâr ve şikâyâtını Sultân Ahmed'e ismâ' edecek gazelleri besteler, huzûrunda terennüm ederek halkın işlerine de yarardı.

918'de şehzâdenin şem-i hayâtı söndüğünden pek ziyâde mükedder olup 921'de Sultân Süleyman Amasya'yı teşrifinde nâ'il-i iltifât ve ihsân olmuşdu. Şehzâde Sultân Mustafa'nın Amasya'ya vâlî olup geldiği zaman ber-hayât idi. **[421]**

Fakat ihtiyârlığından mahdûmu İlyâs Çelebi ve şâkird-i irfânı Ca'fer Çelebi şehzâdenin meclisini şenlendirdiler. Her hâlde 950 sâline doğru vefât etdi. Tab'an zarîf, me'ârif-âşinâ, halûk bir musîkîşinâs idi. Diğer mahdûmu Hamza Çelebi'dir. İmâm-ı Sultânî Evliyâ Mehmed Efendi, İlyâs Çelebi'nin hafîdidir.

Bâbûk Şâh-Emîr Seyfeddîn

Esbak Amasya vâlisi Nûreddîn Toğrak Bey'in evlâdından Tuğrul Bey bin İnâc Bey'in mahdûmudur. Halk arasında İnacoğlu demekle meşhûrdur. İnâc Bey, Toğrak Bey'in dâmâdı olduğu anlaşılır.

Amasya ümerâsından Alakuşoğlu Şemseddîn Ahmed Bey'in zamanında Toğrak Bey'in evlâdı Mısır, Konya, Tebriz taraflarına gitdikleri esnâda pederi Tuğrul Bey de Karaman Bey'in evlâdına ilticâ etmiş, ümerâ-yı Karamânîyyeden olmuşdu. İzzeddîn Keykâvus-ı Selçûkînin dâmâdı olduğundan ümerâ kendisinden çekinirdi. **[422]**

Bâbûk Şâh, kerîmezâde-i Sultân Keykâvus idi. Konya'da devlet-i Karamâniyyenin te'sîsine fedâkârâne hizmetler etmiş, Timurtaş Bey'in nüfûzunu Konya vilâyeti üzerinden kaldırmış, Karamânlı ümerânın mümtâzı olmuşdu.

727'de Karamânzâde Yahşî Bey'in ma'iyyetine bütün kuvvetiyle me'mûr olup Sivas vâlisi Emîr Çobanoğlu Timurtaş Bey'i kaçırmış ve Amasya'yı Çobânîler'in idâresinden kurtarmış olduğu cihetle Yahşî Bey tarafından Amasya vâliliğine ta'yîn edildi.

Dârüsselâm Mahallesi'nde kâin Sultân Mes'ûd'un sarâyında ikâmet ve iki yıl kadar Yahşî Bey nâmına icrâ-yı hükûmet etdi. 729'da Irâk emîr-i kebîri Şeyh Hasan İlhânî Amasya eyâletini Sultân Ebû Sa'id Bahâdır nâmına zabt ve istilâ etdikde kendisini makâm-ı emârette ibkâ eyledi.

Bundan dört yıl kadar da Emîr Şeyh Hasan Kebîr nâmına ifâ-yı emâret edib 733 senesi evâsıtında vefât etdi. Dârü's-selâm Mahallesi'nde bir mescid-i şerîf ve çeşme yaptırdı. Ceddi türbesinde medfûndur. Mahdûmları **[423]** İmâdüddîn Esen, Şerefeddîn Kızıl Beylerdir. Esen Beyzâde Alâeddîn Alî Paşa Amasya havâlisinde pek meşhûr idi. Şerefeddîn Kızıl Bey de Konya'da iştihâr edib evlâdından Bâbuk Bey bin Süleyman Bey Çelebi Sultân Mehmed ve Murâd-ı Sânî devrinde Kayseriyye Beyi idi.

Batuk Bey-Bayundurlu

Mecitözü Emîri Alâeddîn Satuk Bey bin Bayundur Bey'in birâderi Çağan Bey'in oğludur. Babasının vefâtında yerini tutup Mecitözü kazâsına hâkim oldu. Hacı Kutlu Şâh devrinde iştihâr edib Hacı Şâdgeldi Pâdişâh devrinde vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan idi. Mahdûmu Cibril Bey'dir.

Bakır Mehmed Efendi-Saçlı Dâmâdzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Esbak Amasya müftüsü Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Hâfız Mehmed Efendi'nin dâmâdı Saçlı el-Hâc Osmân Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'nın allâme-i yegânesi olan Iydîzâde el-Hâc Mustafa Âkif Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu. **[424]**

Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek fezâ'il-i ilmiyyesi zâhir olduğunda baş-a'yân Türedizâde el-Hâc Süleyman Ağa'nın Narlıbahçe civârında yaptırdığı Süleymaniye Medresesi 1171'de hitâm bulduğu zaman mutantân-ı resm-i küşâdı bi'l-icrâ üstâdının tavsiyesiyle buraya ilk müderris oldu.

Bu medrese civârında Receb Câmii şerîfinde tedrîs-i ulûma mülâzemet ederek Câmii mezkûru fevkalâde şenlendirdi. Bu Câmiin imâmı Saatçızâde es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi de a'yân-ı memleketten ve erbâb-ı me'ârifden olduğu münâsebetle şerefi artmışdı.

Mû'mâ-ileyh va'z u tedrîs ile iştigâl üzere iken 1187'de vefât etdi. Halfet Mezarlığı'nda pederinin yanında medfûndur âlim, şâir, edîb kâmil bir zât idi. Mahdûmu es-Seyyid Abdülkerîm Efendi'dir.

Bâkî Paşa-Çâvuşzâde

Amasyalıdır. Çavûşân-ı dergâh-ı âlîden Kalender Ağa bin Hasan mahdûmudur. Abdülbâkî Paşa olup Bâkî Paşa demekle meşhûrdur. Amasya züamâsından olup **[425]** Karayazıcı eşkıyâsının mazarratlarını def'e cân-siperâne gayret ve hizmetler ibrâz ederek terakkî gördü.

Ba'dehû on yıl zarfında mükerreren Amasya alaybeyi olup 1032'de Abaza Mehmed Paşa Karahisâr-ı Şarkîye hücûm edeceği ma'lûm olmakla Mutasarrıf Murtaza Paşa'nın imdâdına me'mûren Karahisâr-ı Şarkî'ye gitdi. Orayı Abaza Paşa'ya karşı fevkalâde müdâfa'a ederek paşayı avdete icbâr eylediğinden bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Karahisâr-ı Şarkî mutasarrıfı oldu.

1034'de Kars Beylerbeyi olup sonra Batum muhâfızı oldu. Ba'dehû Musûl Beylerbeyi olup Bağdâd Harbi'ne me'mûr oldu. 1036'da Irâk muhârebâtında vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan şecî', gayûr, müstakîm ve muhârib bir zât idi. Mahdûmları Rıdvan Paşa ile Hasan, Hüseyin Beylerdir.

Bâkî Ahmed Çelebi-Cizyedâr

Amasyalıdır. Sipâhî Kâsım Ağa'nın mahdûmudur. Tahsîl-i kitâbet ve inşâ ederek Şehir kethüdâlığı kâtibi oldu. Ba'dehû Cizye tahsîl me'mûru olup yıllarca bu hizmetinde kaldı. **[426]**

Bunun için Cizyedâr, Cizyeci dendi. 1058 senesinde vefât etdi. Şâ'ir, kâtib, me'ârif-âşinâ idi. Abdî Efendi'nin tezkiresinde bu tercemesi zeylinde bir gazeli var idi. Hayfâ ki yandı.

Bâlî Dede-eş-Şeyh Şehâbeddîn

Mecitözülüdür. Amasya'da tahsîl-i ulûm ederek Hazret-i Pîr İlyâs Halvetî ve ba'dehû halîfesi Pîr Aburrahman Halvetî sohbetlerinde tefeyyüz etdi. Bir müddet Amasya'da kaldıktan sonra Mecitözü kasabasına avdet eyledi.

Orada halkın tehzîb-i ahlâkına va'z u nasîhatlerle zühd ü riyâzâtlarla hizmet ederek fevkalâde iştihâr etdi. Kendisine Mecitözü Emîri el-Hâc Türkâd Bey'e intisâb edib güzel bir zâviye yaptırdı. Zâviyenin mesâlihine emlâkini 836'da vakf etdi.

Bâlî Dede bundan sonra vefât eyledi. Hacı Türkâd Bey'in vakfiyesi Mecitözü'nde görüldü. Âlim, âbid, kâmil, zâhid, müttakî olduğu ve tercemesi bu vakfiyeden anlaşıldı. Mecitözü civârında basit bir türbesi vardır. **[427]** Halkın ziyâretgâhıdır. Halk arasında Balım Sultân demekle meşhûrdur.

Balım Sultân'ın halîfesi Şeyh Abdül Baba olup irtihâlinde Hacı Türkâd Tekkesi şeyhi olmuşdu. Mahdûmu da Îsâ Çelebi'dir. Bunun mahdûmu Yahyâ Çelebi bin Îsâ Çelebi bin eş-Şeyh Bâlî Dede 910'da meşhûr idi.

Bâlî Bey-Bîçâr Paşazâde

Amasyalıdır. Hamza Bey'in mahdûmudur. Sultân Murâd-ı Sânî zamanında meşâhîr-i ümerâdan olup Varna Harbi'nde şehîden vefât etdi. Konağı Üçler Mahallesi'nde olup mahdûmu Hüseyin Bey bu konağın bahçesinde medfûndur. Seng-i mezârı ve kitâbesi vardır. Aşağıda gelir. Varna muhârebesi 847'de vâkî'dir.

Bâlî Bey-Yeni Beyzâde

Lâdiklidir. Oranın ümerâsından Mehmed Bey bin Mes'ûd bin Yeni Bey'in mahdûmudur. Amasyalı Şâdî Beyzâde Şâh Melik Paşa'nın kethüdâsı olarak tefeyyüz edib ümerâdan oldu. Varna, İstanbul muhârebâtında **[428]** isbât-ı vücûd etdi.

Ba'dehû Filibe Sancakbeyi olup Rûmeli Beylerbeyi Dayı Karaca Paşa'nın ma'iyyetinde bulunarak Belgrad Harbi'nde 860'da her ikisi de şehîden vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan sâdık, şecî' idi.

Bâlî Çelebi-Gümüşlüzâde

Amasyalıdır. Defterdâr Hâce Celâlzâde İlyâs Çelebi mahdûmudur. Gümüşlüzâde Mevlânâ Celâleddîn Abdurrahmân Çelebi'den tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve müderris ve 844'de Merzifon'a kadı görüldü.

Ba'dehû 857'de Amasya vilâyeti nâibi görülüp 870 sâline doğru vefât etdi. Meşâhîr-i kudâttan ve a'yân-ı ulemâdan idi. Mahdûmu Mevlânâ Abdurrahmân Çelebi kibâr-ı kudâttan idi.

Bâlî Bey-Acem Alizâde

Amasyalıdır. Amasya'da mahallesi ve soyu olan Acem Alî Ağazâde Mustafa Bey'in mahdûmudur. Amasya vâlisi Şehzâde Ahmed'e intisâb ederek sâye-i ikbâlinde tefeyyüz **[429]** etdi. 916'da Amasya muhâfızı oldu.

Bundan akdem ceddi Acem Alî Mahallesi'nde güzel ve kâr-gîr bir Câmii şerîf inşâsına mübâşeret edib 918 senesi evâ'ilinde ikmâl ederek bütün emlâkini bu hayrâtının mesâlihine vakf etdi. Bunu müte'âkib Sultân Ahmed Hân'ın ma'iyyetinde birâderi Sultân Selîm Hân Harbi'ne gitdi. Edilen muhârebede fevt oldu.

Birâderi el-Hâc Hamza Bey'dir. Bunun mahdûmu Keykoca demekle meşhûr Îsâ Çelebi de 918'de emlâkini bu câmiin mesâlihine vakf etdi. Bu iki vakfiye bu câmiin imâmı olan Şeyh Alizâde Abdullah Efendi'nin yedinde görüldü. Bâlî Bey'in amcası da Îsâ Bey'dir.

Bâlî Bey-Yiğit

Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed Hân'ın kölesidir. Sarâyında ta'lîm ve terbiye görüb ma'iyyetinde tefeyyüz ederek kapıcılar kethüdâsı oldu. 918'de Eskişehir Ovası'nda Sultân Selîm Hân'a karşı yapılan muhârebede vefât etdi. Şehzâdenin havâss-ı bendegânından şecî', efendisine sâdık, gürbüz idi. **[430]**

Bâlî Çelebi-Yeni Beyzâde

Lâdiklidir. Hasan Çelebi mahdûmudur. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed ricâlinden olup ümenâdan oldu. Hayli zaman cizye muhasebecisi olup servet ü sâmân edinmişti. Lâdik'de yaptırdığı mescid-i şerîf mesâlihine 918'de Karacavirân karyesini vakf etdi.

Şehzâde Sultân Ahmed'in ihnâkından sonra Lâdik'e çekilip on yıl kadar menkûbâne yaşadı. 935'de Amasya Mukâta'ât emîni olup 940 sâline doğru vefât etdi. Sadr-ı esbak Tayyar Mehmed Paşa bunun hafîdidir.

Bâlî Paşa-Hacı Hamza Beyzâde

Amasyalıdır. Hacı Hamza Bey Câmii ve vakfının mütevellîsi Mehmed Çelebi bin Hamza Çelebi mahdûmudur. Sultân Selîm-i Sânî musâhibesi Amasyalı Ayşe Hubbî Kadın sâyesinde Galatasaray-ı Hümâyûnuna girip orada ta'lîm ve terbiye gördü.

989'da güzel hattıyla sarây-ı mezkûrda Amasyalı Hızır Bey'in "Âb-ı Hayât Risâle-i Edebiyyesi"ni yazıp sonuna Ketebehü'l-fakîr Bâlî bin Mehmed Amasyavî der sarây-ı Galata **[431]** fî hâne-i cedîd-i sağîr 989[186] imzâsını koydu. Bu kitâbı Enderûn Kütüphânesi'nde görüldü.

Ba'dehû Galatasarayı Ağası olup Sultân Mehmed Hân-ı Sâlis'in cülûsundan sonra Kastamonu, Maraş, Kefe ve 1013'de Trabzon Beylerbeyi oldu. Bu vilâyeti Murâd Hânlu oğulları Mustafa, Ali, Abdurrahman Beylere karşı hüsn-i muhâfaza etmekte iken 1016'da bunların şekâvetlerine kurbân oldu.

Zarûret ilcâsıyla Mustafa Bey'e Trabzon Beylerbeyiliği verildi ise de 1017'de Sadr-ı a'zam Kuyucu Murâd Paşa'nın şiddeti sâyesinde üçü de tepelendi. Bâlî Paşa'nın diyeti bunların emvâl-i metrûkesinden isti'fâ idilerek mahdûmu Mehmed Bey'e verildi. Mehmed Bey Amasya'da sâkin a'yândan idi.

Bâlî Ağa-Mumcu Velizâde

Amasya'da mumcu esnâfının kethüdâsı olan Veli Ağa mahdûmudur. Sipâhî meşâhîrînden Amasya kethüdâyeri, Tokat voyvadası ve Amasya beytülmâl emîni, Gümüş Ma'deni emîni ve kazâsı voyvadası olup 1076 hudûdunda **[432]** vefât etdi. Mahdûmları mîr-i mîrân Fazlı Paşa ile mevâlîden Mehmed Efendi ve ricâlden Abdülkâdir Ağa'dır. Bunlara Bâlî Oğulları ve tahfîfen Baloğulları dendi.

Bâlî Ağa-Hacızâde

Amasyalıdır. Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın musâhibi olup Girit mollası iken 1082'de vefât eden Amasyalı Hacızâde Mustafa Efendi bin Abdî Çelebi birâderi Receb Ağa'nın mahdûmudur.

Bilâ-veled vefât eden amcasının metrûkâtına birâderi Habîb Ağa ile beraber vâris olup Sipâhî bölüğüne girmişlerdi. Tefeyyüz ederek sipâhî ocağının kethüdâsı 1115 senesi vak'asında temâyüz edib Rıdvan Ağazâde Ahmed Paşa'nın sadâretinde baş-bâkî kulu oldu.

Ba'dehû azledilip Amasya'ya gönderildi. 1122'de Köprülüzâde Nu'man Paşa'nın sadâretinde İstanbul'a gelip Paşa'nın kethüdâsı Alî Efendi'ye kapılandı. Ba'dehû Alî

186 989 senesinde Galatasarây'da yeni küçük hânede Amasyalı fakîr kul Mehmed oğlu Bâlî yazdı (Haz.)

Efendi'nin Maraş Beylerbeyi olduğu esnâda kethüdâsı oldu. Vefâtında Amasya'ya gelip 1135'de Bâyezîd Paşa Mahallesi'nde bir mescid-i **[433]** şerîf yaptırdı. Emlâkini bu mescidin mesâlihine vakf edib imâmetine ulemâdan Ömer Efendi bin Resûl'ü ta'yîn etdirdi. Ba'dehû vefât etdi. Ehl-i hayr idi.

Bâlî İbrâhim Çelebi-Tâczâde

Kazasker Amasyalı Ca'fer Çelebi bin Taceddîn İbrâhim Paşa'nın mahdûmudur. Amcası fâzıl-ı meşhûr Sa'dî Çelebi'den ikmâl-i tahsîl ederek İstanbul'da ders-i âm ve müderris oldu. Devr-i medâris ederek Sahn-ı Semânî'ye müderrisi olduğu hâlde berş ü afyona mübtelâ olmakla yevmî yedi dirhem afyon ekline başladığından müte'essiren 941'de vefât etdi. Âlim, fâzıl, şâir, mâ'il-i zevk idi.

Bâlî İlhami Efendi-Serhûş

Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'in musâhib ve mu'allimi Çakal Kadızâde Şemseddîn Ahmed Efendi bin Bedreddîn Mahmûd Çelebi mahdûmudur. 915'de Amasya'da doğdu. 918'de pederi ile beraber Tire'ye gitdi. Orada neşv ü nemâ bulup sonra Bursa'ya geldi. Ulûm ve fünûnu tahsîl ederek dârü'l-emânî olan İstanbul'a rihlet etdi. **[434]**

Hâce-i Sultânî Hayreddîn Efendi'ye intisâb ve mülâzemet ederek 949'da yirmi beş akçe ile Kepengci Sinan Medresesi'ne müderris oldu. Tedrîs-i ulûm esnâsında rüyâda kendisini irşâd eden Atik Alî Paşa Zâviyesi şeyhi Ramazân Efendi'ye intisâb etdi.

951'de terk-i tedrîs ü ifâde ederek mezkûr zâviye hücerâtından birinde ikâmet ve Şeyh Ramazân Efendi'ye teslîm-i zaman-ı irâde etdi. Lâkin Şeyh Efendi mûmâileyhin tamâmıyla terk-i tedrîs etmesini muvâfık görmediğinden Atik Alî Paşa Câmii şerîfinde talebe-i ulûma tedrîs ve ifâde-i fünûn ederek zikr ü tevhîd ile iştiğal eyledi.

963'de Şeyh Ramazân Efendi'nin dâr-ı kudse intikâlinde Atik Alî Paşa Zâviyesi şeyhi oldu ise de ba'zı dedikodulara binâen bu zâviye meşîhatından çekildi. Altı ay sonra ba'zı ricâl-i ilmiyenin ricâsı ile Kurşunlu Türbe Zâviyesi şeyhi oldu.

Burada fevkalâde iştihâr ederek ba'zı ahvâl ü akvâli muhâlif tıbâ-ı meşâyih ve ulemâ olup ta'n ü teşnî'a **[435]** uğradı. Fakat muhâlif görünen ahvâl ve akvâlini izâh ederek fâzılâne ve sûfîyâne cevablar verdi.

Ahvâl-i umûmiyyesinde aşk ve istiğrâk-ı muhabbet galebe olduğundan serhûş demekle iştihâr etdi. 980 senesi zilka'desinde dâr-ı kûdse irtihâl edib Sultân Selîm semtinde vâki' Kurşunlu Türbe Zâviyesi sahasında medfûndur.

Nev'îzâde Atâyî Efendi "Zeyl-i Şakâyık"da diyor ki: Azîz-i merkûm fihrist-i mesâ'il-i ulûm, ferîde-i silk-i efrâd, rükn-i rekîn-i makâm-ı evtâd, çeşme-sâr-ı feyzle cebel-i şâmih, kadem-i kerâmetle imâd-ı râsih, hil'at-i teşrîf-i şühûdî-tırâz vecd ü hâl ile hâlî ve câme-i yeknâ-yı vücûdu mühre-fersâye-i fenâ ile bâlî, kesîrü'l-mücâhede ve'l-ibâde, azîmü'r-riyâzet ve'z-zehâdet, ecânibden mütecânib, erbâb-ı dünyâdan hârib, müddet-i ömründe devr-i ebvâb-ı mîr u vezîr bilmez ve serv-i âzâd-ı makâm-ı istiğnâ olup kimseye ser-fürû' kılmaz da'vetlerini ahsen-i vücûh üzere redd ve sadâkât u hediyyelerinden deriçe-i iltifâtı seddetmek mu'tâdları idi. [**436]**

Bu denlü istiğna ile vakt-i intikâllerinde sekiz bin nakd-i filori ve on bin dînâr ile mukavvem muhallefât zuhur-i mahz-kerâmet ve âsâr-ı kimyâ-yı velâyet idi ki karar-dâde-i ehl i'tibâr idi. Sâfinât-ı ciyâde mâ'il ve rahş-ı burâk-seyr-i sarsar-şitâbe şifte-dil olup dâ'imâ bir tavîle-semend-i bî-mânend-i merbıt-ı murâbat-ı mehbıtlarında bend olup serhâd gâzîlerine ihdâ etmek de'b-i kerîmleri idi.

Nakt-i vakt-i ömr-i âzîzi ruh gibi tecerrüd ile güzâr edib kayd-ı bend-i iyâl pây-i himmetlerine ıkâl olmamışdı. Cezbe-i azîme sâhibi olup nazarları gûh-endâz ve te'sîr-i kelâm-ı dil-pezîri ahen-güdâz idi. Ta'bîr-i rüyâda hod Yûsuf-i Sânî ve nokta-i sırr-ı süveydânın nakş-hânı idi.

Merhûmun kerâmet-i mahsûsâsından ki telkînine hâzır oldukları mevtâ-yı müslîmîne tavr-ı ma'hûd üzere telkîn eylediklerinde muhâtabalarını istimâ' edenler meyyitin hâl-i hayâtında olan sadâ ve edâsını ta'yîn ederler imiş. Bu husûs için meşâyîh-ı asr deriçe-i dehân-ı dahli bâz ü zebân ta'nı dırâz eyledikde meclis-i nazmın kâse-gerdân-ı bezmi ve arsa-i fazlın çapük süvâr-ı rezmî Mevlânâ Âzmi Efendi bu beyti hûb demişdir. **[437]**

Cihân halkı şu denlü münkir olmuşdur kerâmete
Nedir bu vaz-ı münker dir eger mevtâyı söyletsen

Hasan Çelebi "Tezkîretü'ş-şu'arâ"sında yazıldığı üzere merhûm evâ'il-i hâllerinde Pirûze Alî Bâlî derler bir civânın âşık-ı şikeste-i bâlî olmuş, bunun için şi'rinde "Cevherî" tahallüs etmişdi. Civân-ı mezbûr hatt-ı izârı zâhir olduğu esnâda vefât etmiş olduğundan firâkına tehammül edemez bir hale gelmişti.

Bir gece rü'yâsında mahbûb-ı dil-firîbini görür. Senden ayrılalı aklım perîşândır. Ya cânımı al, yahud bana bir nişân ver diye istirhâm eder. Civân-ı mezkûr ayağı tozundan bir mikdâr bir kâğıda koyup verir. Bu sende yadigârım olsun der. Kendisi de bunu kemâl-i minnetle alıp sarığının arasında saklar. Uykudan uyanınca o tozu kağıt içinde sarığının arasında bulur.

Bu toz sarığında mahfûz oldukca hâlî kesb-i safvet etmiş, yârânına bu mâcerâyı naklederken sarığının arasından bu tozu çıkarıp göstermişdir. Bu vakı'adan **[438]** sonra sevdâ-yı mâsivâ hâtırlarından meslûb ve cezbe-i âşk-ı mahbûb-ı hakîkî kallâb-ı kalb-i muhabbet-i üslûb olup refîk-i tevfîk ile pey ender-pey şahrâh sülûk-i tayyetmişler idi.

Sûfiyye tarîkine girdikten sonra İlhâmî mahlasını kabûl ederek eş'âr ve ilâhiyyâtı vardır. Bu matla' cevhergân-ı irfân ve ab-ı gevher feyz-resânlarıdır: Kuddise sirruhû[187]

İlm-i ahfâ ögretir âşıklarına ol dehân
Ânın içündür seven olur sini gözden nihân

Bâlî Hızır Çelebi-Hacı Hamza Beyzâde

Amasya a'yânından Hacı Hamza vakfı mütevellîsi el-Hâc Mehmed Çelebi bin el-Hâc Kâsım Çelebi bin el-Hâc Hamza Bey'in mahdûmudur. İbtidâ Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa ümenâsından olup 960 senesi şevvâlinde onun şehâdetinde menkûb oldu. Ba'dehû Amasya'ya vâlî gelen Şehzâde Sultân Bâyezîd'e tekarrüb etdi.

966'da şehzâde-i müşârün-ileyhe mu'âvenet-i mâliyyesi duyulduğundan altı ay kadar mahbûs olup ahvâli tahkîk ve ıztırâr ve berâ'et-i zimmeti zâhir olduğundan afv ü ıtlâk edilerek 971 **[439]** hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Pîr Mehmed Çelebi a'yândan bir zât idi.

Bâlî Hızır Bey-Hacı Hamza Beyzâde

Tercemesi yukarıda yazılan Nişâncı el-Hâc Ahmed Paşa bin el-Hâc Hamza Bey bin Ahmed Bey'in mahdûmudur. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'in ümerâsından olup 918'de menkûb oldu. Fakat 920'de Sultân Selîm Hân'ın Amasya'yı teşrîfinde nâ'il-i afv-ı pâdişâhî olup sancâklara mîrlivâ olduğu hâlde 927'de Canberdi Gazâlî Harbi'nde vefat etdi.

Bâlî Abdullah Efendi-Uzun

Amasyalıdır. Amasya'da müderris ve muharrir-i vilâyet olan Tokatlı Ahî Cüneydzâde Mevlânâ Sinâneddîn Yûsuf Çelebi bin Bedreddîn Mahmûd Çelebi bin Cüneyd Tokatî mahdûmudur. 901 senesi hilâlinde Amasya'da doğdu. Mukaddimât-ı ulûmu gördükten sonra İstanbul'a gitdi.

187 Allah onun sırrını temiz olarak dâim kılsın (Haz.)

Allâme-i asr olan Amasyalı Kemal Paşazâde Ahmed Şemseddîn Efendi'ye intisâb edib onun halka-i tedrîsinde iktisâb-ı **[440]** fazl ü kemâl etdi. 925'de üstâdının Anadolu kazaskerliğinden azl ve teftişinde Amasya'ya avdet edib tedrîs-i ulûma başladı. Kâsım Bey Medresesi'ne müderris oldu.

932'de üstâdı Şeyhülislâm olduktan sonra 934'de İstanbul'a gitdi. 935'de Semâniye medreselerinden biri münhal olup pâye erbâbına imtihân fermânı zuhûr etmişdi. Vâki' olan imtihânda "kıyl" mes'elesi tehaddüs etdikte üstâdını tatyîben buna mülâzemet ihsân edildi.

937'de yirmi akçe ile Hasköy'de Mahmûd Paşa ve 940'da yirmi akçe ile Edirne'de Beylerbeyi Sinan Paşa medreselerine müderris oldu. Ancak kıyl mes'elesinin bâ'isi ve üstâdının hasmı bulunan Çivizâde Muhyiddîn Mehmed Efendi 944'de kazasker ve 945'de şeyhülislâm oldukta medreseden azledildi.

949 senesi muharreminde bizzarûre silk-i kudâta girip hayli kasâbât ve bilâd-ı Rûmeliye kadı olarak teayyün etdi. 977'de yüz otuz akçe ile Dârü'l-mücâhidîn Budin vilâyeti kadısı olup giderken şehr-i recebde **[441]** vefât etdi. Yol üzerinde medfûndur.[188]

Nev'îzâde Atâyî Efendi "Zeyl-i Şakâyık"da diyor ki: Merhûm-i mezbûr fazîlet-i ilmiyye ile meşhûr, meyân-ı emsâlinde elif gibi ser-firâz ve meclis-i bahs ve idârede merâhi saffet-gerden dırâz-ı âlim ü âmil, fâzıl ü kâmil idi. Üstâdının cemî'-i mü'ellefâtını yazıp tashîh ve tahşiye ve harâ'id ve cerâ'idi i'lak-ı nefîse-i ta'lîkâtla tahliye edib ıslâh ve îzâha ve ferâ'iz mollasına ta'lîkâtı, ulûm-i riyâziyye ve kelâma müte'allik kelimâtı vardır.

Bâlî Alî Ağa-Müezzinzâde

Köprülüdür. Orta Câmi-i şerîfin müezzinlerinden Mehmed Çelebi adlı bir sâlihin oğludur. Birâderi Ahmed Paşa ile beraber 1008'de Karayazıcı Abdülhalîm Bey'in dâhil-i cem'iyeti olarak selâtîn ve vüzerânın istibdâdına karşı kıyâm etdi.

1012'de eşkiyânın tecâvüzâtından nefret ederek devlet tarafdârı olup tenkîl-i eşkiyâya çalışdı. 1017'de Kuyucu Murâd Paşa'nın mazhar-ı iltifâtı olup sipâhî kethüdâlığı ile dilşâd oldu. **[442]**

Durak Ağa'dan sonra bir müddet Köprü voyvadası olup 1032'de Abaza Mehmed Paşa'nın Amasya'yı istilâsında muhâlefet ederek hayli yararlık gösterdi. Ba'dehû vefât etdi. Sipâhî meşâhîrinden bir merd şecî idi. Mahdûmu el-Hâc Mehmed Ağa 1058'de vefât etdi. Bunun mahdûmu vüzerâdan Karakaş Alî Paşa'dır.

Bâlî Alî Çelebi-Molla Bâlî

Amasyalıdır. Fethiye Mahallesi eşrâfından Niyazoğlu Mustafa Ağa'nın mahdûmudur. Ceddi şâir-i meşhûr Niyâzî Mehmed Çelebi'dir. Evâ'il-i hâlinde talebe-i ulûmdan olup oldukça tahsîl gördü. Ba'dehû pederinin cizye-dârlığında kâtibi oldu.

1031'de şehir kethüdâsı olup yedi yıl mevki'ini hüsn-i muhâfaza etdi. 1038 muharreminde azledilip 1042 senesi muharreminde sâniyen şehir kethüdâlığına geldiyse de saferinde ma'zûl oldu. 1044 senesi ramazânında sâlisen şehir kethüdâsı olup altı yıl kadar devam etdi.

1050 senesi rebîülevvelinde ma'zûl ve 1054 muharreminde râbi'an **[443]** şehir kethüdâsı oldu. Ancak sene-i mezbûre zilka'desinde Bağdâdlı oğlu Osmân Ağa'nın nüfûzuna karşı duramadığından isti'fâ edib çekildi.

1057'de İstanbul'a gidip Amasyalı Sıdkı Mustafa Paşa'ya efendiliğinde intisâb etdi. 1058'de müşârün-ileyhin riyâsetinde kethüdâsı oldu. On yıl kadar Paşa'nın mu'temedi olarak İstanbul'da kaldı. 1068'de ihtiyârlığı hasebiyle avdet edib 1073'de vefât etdi.

188Mahdûmu Alî Cevherî Efendi fuzalâdan olub "ed-Dürerü'l-Manzûm" mü'ellifidir.

Nüfûz ve serveti yerinde, âkil, müdebbir bir zât idi. Bazen Bâlî Bey diye anılır, bazen de Bâlî Ağa denirdi. Me'ârif-âşinâ idi. Mahdûmları el-Hâc Osmân, Hasan Ağalardır. Hacı Hasan Ağazâde el-Hâc Mehmed Ağa eşrâfdan idi. Bunlara ve evlâdına Molla Bâlî Oğulları dendi.

Bâlî Mehmed Efendi-Dilkî

Amasyalıdır. Ebeoğlu Alî mahdûmudur. Mü'eyyedzâde Pîrî Ahmed, Bahşîzâde Fâzıl Yahyâ, Nefiszâde Mustafa Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm-ı meşhûr oldu. Bir müddet Amasya'da müderris olarak iştihâr etdi. **[444]**

1019'da Hüseyin Ağa müderrisi olup altmışlı derecesini buldu. 1029'da mu'allim-i Sultânî Amasyalı Ömer Efendi'nin himmetiyle Hâtuniyye-i Tokat müderrisi, buradan Sivas kadısı oldu. 1033'de Kudüs pâyesiyle tekâ'üd edilip tedrîse devam etdi. 1039 senesi zilhiccesinde vefât etdi.

Meşâhîr-i ulemâdan fâzıl, muhakkik, kâmil bir zât idi. Kölesi ve tilmîz ve dâmâdı olan Gürcü Hasan Efendi yerini tutdu. Bunun tilmîzi ulemâ-i meşhûr Hayreddîn Hızır Efendi'dir. Fâzıl-ı müşârün-ileyhin mahdûmu da Hasan Efendi'dir. Bunun evlâdına Dilkioğulları dendi.

Bayat Bey-Emîr Nûreddîn

Yukarıda tercemesi yazılan Emîr Şerefeddîn İnac Bey'in oğludur. İnacoğlu demekle meşhûr olup Hacı Kutlu Şâh devrinde nâ'il-i emâret oldu. Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa'nın tarafdârı olup müşârün-ileyhin emâretinde hizmeti sebkederek 768 sâlinden sonra vefât etdi. **[445]**

Bayat Bey-Pehlivanoğlu

Amasyalıdır. Hacı Şâdgeldi Pâdişâh ümerâsından Kayabaşı Mahalesi'nde sâkin Emîr Şücaeddîn Pehlivân Bey bin Kaya Bey'in evlâdından Halîl Bey'in oğludur. Sultân Murâd-ı Sânî ümerâsından olup 847'de Varna Harbi'nde şehîden vefât etdi. Mahdûmu Halîl Bey'dir.

Bayrâm Bey-el-Hâc Gâzi

Amasya ümerâsından ve Melik Gâzi İsmâîl Dânîşmendî evlâd-ı kirâmından Gâzi Süleyman Bey bin Melik Gâzi Yûnus Bey'in mahdûmudur. Hacı Gâzi Bey demekle meşhûrdur. İçerişehir'de Loğ Minare denilen Câmi-i şerîf vakfının mütevellîsidir.

Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa'nın ümerâsından olup müşârün-ileyhin irtihâlinde mahdûmu emîr-i kebîr Ahmed Paşa'nın vezîri ve müşâviri oldu. Emîr Ahmed Paşa'yı Sultân Murâd-ı hünkâra beyât ve inkiyâda teşvîk ederek vahdet-i milliyyeyi te'mîne çalışdı.

Ba'dehû Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân ümerâsından olup **[446]** Rûmeli muhârebâtında bulundu. 804'de Timurlenk Harbi'nde mün'adim oldu. Meşâhîr-i ümerâdan idi. Mahdûmları İsmâîl, Hızır, Süleyman Beylerdir.

Bayrâm Çelebi-el-Hâc Zeyneddîn

Malatyalıdır. Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ İmadeddîn Yûsuf bin Halîl'in birâderidir. Amasya'da kazasker Mevlânâ Cemâleddîn Yûsuf bin Hüseyin en-Niğdevî'den tahsîl-i ulûm etdi. Birâderinden de iktisâb-ı fezâ'il edib ders-i âm oldu.

Amasya'da hayli müddet ulûm-i nâfi'a tedrîs edib Halfet Gâzi Medresesi müderrisi olduğu hâlde 818 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan fâzıl, vâ'iz bir zât idi. Mahdûmları Cemâleddîn Yûsuf, Kemaleddîn Mehmed Çelebiler meşâhîr-i kudâttan idiler.

Bayrâm Bey-Şeyh Paşazâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i a'yândan Şeyh Paşa demekle meşhûr Saadeddîn Mehmed Paşa bin Salih Çelebi mahdûmudur. Meşâhîr-i züamâdan iken ümerâdan olup Amasya vâlisi Şehzâde

[447] Sultân Alâeddîn Bey'in ma'iyyet-i ümerâsından görüldü. Müşârün-ileyhin ihnâkında Canik sancâğı beyi oldu. 857'de İstanbul fethinde şehîden vefât etdi. Birâderi Dâvûd Bey de meşâhîr-i ümerâdandır.

Bayrâm Dede-Şeyh Nusretzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya Mevlevîhânesi şeyhi Cemâleddîn Habîb Çelebi bin eş-Şeyh Nusreddîn ez-Zilevî mahdûmudur. Pederinden ulûm-i şer'iyye ve me'ârif-i sûfiyyeyi ve Farisiyyeyi ahz ve ta'lîm edib Müstencid Dede'nin vefâtında Mevlevîhâne şeyhi olduğu hâlde 871 hudûdunda vefât etdi. Urefâ-yı mevleviyyeden idi. Mahdûmu Abdurrahmân Çelebi'dir.

Bayrâm Efendi-Ahî Recebzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Ulemâdan Ramazân Çelebi bin Şa'bân Çelebi bin Mevlânâ Sadreddîn Receb Çelebi bin Veli mahdûmudur. Fuzalâdan Mevlânâ Bahşî Halîfe ve tilmîzi Mevlânâ es-Seyyid Muhyiddîn Mehmed Çelebi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu.

Otuz yıldan ziyâde tedrîs-i ulûm edib Amasya'da medreseleri devrederek Yörgüç Paşa müderrisi oldu. **[448]** Bu esnâda Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa huddâmına mu'allim olup şöhret-i ilmiyesi arttı.

960 senesi şevvâlinde Şehzâde-i müşârün-ileyhin şehâdetine binâen Hüseyin Ağa müderrisliği ile tatyîb edildi. 965'de Amasya vâlisi olan Şehzâde Sultân Bâyezîd'e tekarrub eylediğinden 966'da Şehzâde-i müşârün-ileyhin kıyâmında menkûb oldu. Şehzâdeye nasîhat etmediğinden İstanbul'a celb ve Yedikule'de habs edildi.

Altı ay kadar mahbûs kalıp 967'de berâ'et-i zimmeti zâhir olduğundan afv ü ıtlâk edilmekle beraber yol mesârifi taraf-ı Pâdişâhîden ihsân edilerek Hicâz'a gitdi. 968'de avdet edib 969'da vefât eyledi. Ceddi Ahî Receb yanında medfûndur.

Âlim, fâzıl, ulûm-i Arabiyye ve edebiyyede kâmil, tevârih ve muhâzarâta vâkıf, mü'eddeb, gâyet fakîh, usûlî, müteşerri' bir zât idi. Mahdûmları Mehmed, Şa'bân, Ramazân Efendilerdir. Şa'bân Efendi'nin mahdûmları Biber Mehmed, Hasan, Mahmûd Efendilerdir. Bunlara **[449]** Bayrâmzâdeler dendi.

Biber Mehmed Efendi, mevâlîden olup mahdûmu Mısır kadısı Alî Rızaî Efendi'dir. Hasan Efendi Rûmeli kazaskeri olup mahdûmu sudûr-i ilmiyyeden eş-Şeyh Mahmûd Şifâyî Efendi'dir. Mahmûd Efendi Rûmeli kudât-ı kibârından olup mahdûmu İsmâîl Efendi'dir. Bunların terâcim-i ahvâli aşağıda gelir.

Bayrâm Efendi-el-Hâc Temennâyî

Amasya'nın kurb-i şimâlisinde kâin Alevî köyünden Alî bin Ahmed Kethüdâ mahdûmudur. Halk arasında Alevîköylü Hacı Bayrâm Efendi demekle meşhûrdur. Amasya'da hıfz-ı Kur'ân etdikten sonra "Tebyînü'l-Mehârim" mü'ellifi el-Hâc Sinâneddîn Yûsuf ve Bahşîzâde Fâzıl Necmeddîn Yahyâ Efendilerden ikmâl-i tahsîl etdi.

Yıllarca ders-i âm olup tedrîs-i ulûma muvâzabet ederek nice şâkirdân-ı irfânı yetişti. Hızır Paşa, Ayâs Ağa, Hüseyin Ağa Medreseleri'ne sırasıyla müderris oldu. Bir kaç defa teklif edilen kazâyı reddederek **[450]** tedrîs ve ifâde mesleğine devam etdi.

Kendisi Temennâ Mahallesi'nde ikâmet etdiği münâsebetle *"Temennâyî"* mahlasını aldı. Fethiye Câmi-i şerîfinde Beyzâvî tefsîrine başladı. 1018'de Atabeg Gâzi Medresesi'yle mütekâ'id olup 1026'da tefsîri hatmetdikten bir kaç mâh sonra vefât etdi.

Abdî Efendi Tezkiresinde diyor ki: Temennâyî el-Hâc Bayrâm Efendi, ulûm-i âkliyye ve nakliyyede mâhir, fakîh, müteşerri, fâzıl, edîb, vecîh bir zât idi. Mahdûmları Hızır, Abdülhalîm, Abdülazîz Efendilerdir. Bunlara Hacı Bayrâmzâdeler dendi.

Hızır Efendizâde Mehmed Efendi kudâttandır. Mevâlîden şârihü'l-Menâr Abdulhalîm Efendizâde müverrih-i meşhûr Ahmed Efendi fuzalâdandır. Kudâttan Abdülaziz Efendizâde Mehmed, Mustafa Efendiler de ulemâdandır.

Bayrâm Paşa-Hacı Bölükbaşı

Köprülüdür. Devşirmelerden olup Yeniçeri defterinde Bayram Köprü diye mukayyed ve künyesi bâlâsında terakkiyâtı ve şöhreti **[451]** meşrûhtur. Acemiyân kışlasında terbiye-i dîniyye ve askeriyye görüp 988'de Dergâh-ı âlî yeniçerileri zümresine iltihâk etdi. Ba'dehû Sokulluzâde Hasan Paşa'nın ma'iyyetinde bölükbaşı olarak iştihâr etdi.

1013'de Karayazıcı eşkıyâsıyla harbe girip büyük yararlıklar ve şecâ'atler gösterdi. Paşasının şehâdetinde Hicâz'a gidip avdetde bir müddet Köprü'de oturdu. Ba'dehû Sadr-ı a'zam Kuyucu Murâd Paşa'nın ma'iyyetinde erbâb-ı şekâvetle çarpışdı.

Sadr-ı müşârün-ileyhin teveccühâtını celbedecek yararlıklarda bulunduğundan 1017'de Kars Beylerbeyi olup Beylerbeyiler zümresine iltihâk etdi. Ba'dehû Ankara, Kefe, Batum gibi eyâlâta beylerbeyi olup 1036'da Irâk Harbi'nde vefât etdi. Gâyet şecî', muhârib, sabûr ve Hacı Paşa demekle meşhûr bir zât idi. Mahdûmu Hasan Bey'dir.

Bayrâm Paşa-Kurtoğlu

Esbak kul kethüdâsı olup 1024'de vefât eden **[452]** Lâdikli Kurt Ağa'nın mahdûmudur. İstanbul'da doğdu. Küçük yaşında pederiyle beraber Amasya'ya gelip yerleşti. Amasya'da büyüdü. 1017'de pederiyle beraber İstanbul'a gitdi.

Pederi gibi yeniçeri olup iki yüz onuncu bölüğe kaydedildi. Lâdikli Mustafa Paşa'nın vezâretinde yanına ta'yîn edilip Bağdâd Harbi'nde fevkalâde yararlıklar gösterdiğinden terakkîler gördü.

1030 tarihli yeniçeri defterinde Bekir Ağa bin Süleyman'ın çorbacısı olduğu iki yüz onuncu bölükte Bayrâm Kurt ve künyesi bâlâsında gayr-ı mevcûd yazılı olup bunun yanında Mustafa Paşa yanında hizmette diye yazılı görüldü.

1030 senesi zilhiccesinde Hâce-i Sultânî Amasyalı Ömer Efendi'nin himmeti sâyesinde muhzır ağası, 1031 cumâdelâhiresinde zağarcıbaşı olup birkaç gün sonra Sultân Ahmed Hân kerîmesiyle izdivâc ederek dâmâd-ı pâdişâhî oldu.

1031 senesi recebinde Genc Sultân Osmân vak'a-i hâ'ilesinde Sultân'ın himâyesiyle belâdan kurtuldu. 1032 şa'bânında kul kethüdâsı, zilka'desinin birinci günü cülûs eden **[453]** Sultân Murâd-ı Râbi'in cülûsunu müte'âkib yeniçeri ağası oldu. 1033 senesi muharreminde yeniçeri odabaşıları silâhdâr-ı şehriyârî Hüsrev Ağa'nın tahrîkâtıyla ictimâ' ederek Ocakdan Ağa istemezüz diye azlini taleb etmelerine binâen ma'zûl olup Silahdâr Hüsrev Ağa yeniçeri Ağası oldu.

Fakat işin iç yüzüne vâkıf olan Sultân Murâd-ı Râbi' bir kaç gün sonra vezâret-i hâsslarıyla tatyîb ve müte'âkiben Niğbolu Sancâğını hâss ta'yîn ederek vezîr-i kubbe-nişîn oldu. Hüsrev Ağa'nın yaptığı yolsuzluk bu sûretle telâfi edildi.

1035 senesi muharreminde Sadr-ı a'zam Hâfız Ahmed Paşa'nın istirkâbı yüzünden Mısır vâlisi olup gitdi. Orada vilâyetin ahvâl-i mâliye ve mülkiyesini ıslâh ve tensîka bezl-i makdûr etmekle üç yıl kadar vilâyette kaldı.

Ancak hasmı bulunan Hüsrev Paşa 1037 şa'bânında sadrâzam olduğuna binâen zilhiccesinde azl ve İstanbul'a da'vet edildi. 1038 saferinde vüsûlünü müte'âkib kubbe-i hümâyûnda altıncı vezîr oldu. **[454]**

Bu teveccüh-i pâdişâhî Hüsrev Paşa'nın hased ve rekâbet damarlarını tahrîk eylediğinden hazîne-i Mısriyye'nin muhâsebesini vesîle ittihâz ederek 1038 senesi rebiülâhirinde arz ve ısrârına binâen kubbe vezâretinden azliyle Yedikule'de habs ve bütün emvâl ve emlâki müsâdere edildi.

Bir ay sonra Hüsrev Paşa te'dîb edildiğinden afv ve ıtlâk edilerek sâlisen kubbe-i hümâyûn vezîri oldu. Dört yıl kadar kubbe-i hümâyûn vezâretinde mevki'ini hüsn-i muhâfaza ederek bütün ihtirâsât ve teşevvüşât-ı dâhiliyyede muslihâne bir meslek tutdu. Vüzerâ ve erbâb-ı garezin istirkâbından âzâde kalıp teveccühât-ı pâdişâhîye mazhar oldu.

1039 senesi ramazânının gurresinde Amasya sancâğı ber-vech-i hâssı uhdesine tevcîh edilip 1040 tarihli muhâsebe defterinde Amasya'nın bedel-i ze'âmet hâsılâtından 39920 akçenin Geldiklanlı Alî Ağa yedi ile kendisine teslim edildiği görüldü.

1041 senesi recebinde Sadr-ı a'zam Arnavut Tabanı Yassı Mehmed Paşa'nın istirkâbı yüzünden 1042 senesi rebiülâhirinin onuncu günü Rûmeli vâlisi olarak Belgrad'a **[455]** gönderildi. Vilâyet-i mezbûrede mu'ârızları te'dîb ve umûr-i mülkiyyeyi tensîk ederek muvaffakiyetler gösterdi.

Mukaddemen kendisinin sevk ve ta'rîfiyle yeniçeri ağası olan Amasyalı Köse Mehmed Ağa'nın şefâ'ati ve kendisinin muvaffakiyyeti sâyesinde 1043 senesi rebiülâhirinde sadr-i müşârün-ileyhin serdâr olarak harbe me'mûriyetinde kâ'im-makâm-ı sadr-i âlî olup İstanbul'a geldi.

Sadr-i müşârün-ileyh Mehmed Paşa bundan telâşa düşüp 1044 senesi muharreminde Budin dolayında vücûdu elzem olduğundan bahisle Budin vâlisi nasbetdirmiş ise de bunun bir hile olduğu anlaşılmağla azîmetinden evvel makâmında ibkâsına fermân-ı âlî sâdır oldu.

1044 senesi recebinin gurresinde Sultân Murâd-ı Râbi' Revân seferine azîmet etdiğinden İstanbul muhâfızı ve saltanât kâ'im-makâmı oldu. 1046 senesi ramazânının yedisinde hasmının azli üzerine sadrâzam oldu. Müte'âkiben vatanı olan Amasya'ya gelip Bağdâd seferi tedârikâtını ikmâle çalışdı. **[456]**

Amasya'da hayrât ve tedârikâtını ikmâl ederek 1048 senesi rebiülevvelinde Bağdâd'a müteveccihen hareket etdi. Yolda hasta olup Urfa havâlisinde Cüllâb mevki'ine vüsûlünde sene-i mezbûrenin rebiülâhirinde dâr-i bekâya irtihâl etdi. Cenâzesi İstanbul'a gönderilip câmii ve zâviyesi ittisâlinde türbe-i mahsûsâsına defn edildi.

Âkil, reşîd, müdebbir, gayûr, fa'al, basîretkâr ve sâhib-i hayrât idi. Mahdûmları Ahmed, Hasan Beylerle kerîmesi Fatıma Hânım olduğu defter-i muhâsebe-i vakfından anlaşıldı. Birâderi Mahmûd Ağa olduğu da yeniçeri defterinde altmış üçüncü bölükte onuncu Mahmûd Kurt Lâdik diye görüldü.

Amasya'da Kocacık Mahallesi'nde Yeşilırmak'ın kenarında müceddeden bir mevlevîhâne ve mebâliğ-i azîme sarfıyla uzak yerlerden sular getirip çeşmeler yaptırdı. İçerişehir'de Kadı Alî Çelebi mescidini müceddeden binâ ve minber vaz'ıyla câmiye tahvîl etdi. İstanbul'da câmi, zâviye ve kendisine türbe yaptırdı. Evkâfı vefâtından sonra tanzîm edildiğinden vakfiyesi bulunamadı. **[457]**

Vakfının defter-i muhâsebesinde mestûr olduğu üzere evkâfına ibtidâ büyük mahdûmu Ahmed Bey mütevellî olup 1051'de vefâtıyla ikinci mahdûmu Hasan Bey mütevellî oldu. Bunun da 1066 senesi şa'bânının yirmi altıncı günü vefâtıyla kerîmesi Fatıma Hânım mütevellî oldu.

Kethüdâsı ve dâmâdı Geldiklanlı Köse Alî Paşa ve hazînedârı Amasyalı Kağnılı Alî Ağazâde İbrâhim Ağa ve hâssları muhassılı da diğer Amasyalı Alî Ağa'dır.

Sadr-i müşârün-ileyh gâyet âli-himmet, kerîm, vatan-perver olduğundan sâye-i ikbâlinde hayli Amasyalıları yetiştirdi. Kendisine halef olan Lâdikli Tayyar Mehmed Paşa da bunun sevk ve tavsiyesiyle sadrâzam olmuşdu.

Sadr-ı a'zam Bayrâm Paşa'ya mu'âsır olan diğer iki Bayrâm Paşa daha vardır. Birincisi Bostancı-başı iken 1014'den i'tibâren mîrlivâ, ba'dehû mîr-i mîrân ve vezîr olup 1036'da vefât etdi. Diğer Arnavut Bayrâm Paşa olup 1036'da yeniçeri ağalığından vezîr ve dâmâd olarak 1043'de vefât etdi. "Sicill-i Osmânî"de bu üç Bayrâm **[458]** Paşa'nın tercemeleri birbirine karışdırılmışdır.

Şâ'ir-i meşhûr Ziya Paşa "Harabât"ında şâir-i ateş-zebân Nef'î Ömer Bey'in maktûl olmasını sâhib-i tercemeyi hicvetmesinden dolayı merhûma isnâd ederek beyhûde ta'arruz etmişdir. Şâ'ir-i mûmâileyh, Sultân Murâd'ı ba'zı ta'rîzât ile hicvetdiğinden bâ-fermân-ı âlî maktûl oldu. Pâdişâh, Bayrâm Paşa'nın hicviyelerini lezzetle okurdu.

Bayrâm Bey-Gevüklü

Sicillât-ı mahkemeden ve muhâsebe defterinden müstebân olduğu üzere Amasya'nın Gevük karyesi eşrâfından ve evlâd-ı Selçûkiyyeden Sultân Mes'ûd ve şehzâdesi Sultân Altunbaş evkâfına mütevellî olan Alî Çelebi mahdûmudur.

Sipâhî olup Amasya'da oturdu. Bir müddet Geldiklânlı Alî Paşa'nın ve 1058'de İbşir Mustafa Paşa'nın ağalarından olarak devr-i bilâd etdi. Ba'dehû mîrlivâ olup 1065'de İbşir Paşa'nın i'dâmında Amasya'ya gelip menkûbâne ikâmet ve Selçûk evkâfına mütevellî olup 1079'da vefât etdi.**[459]**

Amasya eşrâfından Pîr Hüseyin Beyzâde Osmân Bey'in dâmâdı idi. Mahdûmları Osmân, Halîl, Abdurrahmân Ağalardır. Osmân Ağa evkâf-ı Selçûkiyye mütevellîsi olup 1094'de ve bundan sonra mütevellî olan Halîl Ağa 1101'de vefât etdi. Abdurrahmân Ağa daha evvel fevt olup mahdûmu Abdülkerîm Ağa'dır.

Halîl Ağa'nın oğulları İsmâîl, Ahmed, Selîm Ağalar da mütevellî olup İsmâîl Ağa 1103'de ve Ahmed Ağa 1124'de ve Selîm Ağa 1134'de vefât etdi. İsmâîl Ağazâde el-Hâc Osmân Ağa Havza voyvadası olup 1159'da orada vefât etdi. Oğulları es-Seyyid Halîl, Mehmed Ağalardır.

Es-Seyyid Halîl Ağa, pederinin vefâtında mütevellî olup 1170'de vefâtıyla es-Seyyid Mehmed Ağa ve 1176'da vefâtıyla mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Osmân Ağa mütevellî oldu. 1207'de bunun vefâtıyla mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Mehmed Ağa mütevellî olup 1246'da vefâtıyla oğulları es-Seyyid Selîm, Osmân, Mehmed Ağalar müştereken mütevellî oldu.

Es-Seyyid Mehmed Ağa 1271'de ve Havza kazâsı müdürü **[460]** es-Seyyid Selîm Ağa 1273'de ve es-Seyyid Osmân Ağa 1282'de vefât etdi. Selîm Ağa'nın oğulları Mahmûd, Mehmed Ağalar ve es-Seyyid Mehmed Ağa bin es-Seyyid Mehmed Ağa'nın oğulları Ahmed, Selîm Ağalardır.

Bunlardan es-Seyyid el-Hâc Mahmûd Ağa birâderiyle müştereken mütevellî ve Havza kazâsı meclis idâresi a'zâsından kerîm, hânedân bir zât olup 1316'da vefât etdi. Mahdûmları es-Seyyid Ebûbekir, Bayrâm, Ahmed Efendiler de mütevellî olmuşlardı. Bunlara Bayrâm Beyzâdeler dendi.

Bayrâm Alî Ağa-el-Hâc

Amasya'nın Pervâne Bey Mahallesi ahâlîsinden Osmân bin Alî mahdûmudur. Sipâhî meşâhîrinden olup Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın Ağalarından iken sadâret kapıcılar kethüdâsı ve 1087'de sürre emîni olup Hicâz'a gitdi. Avdetinde Amasya'ya gelip 1094'de vefât etdi. Mahdûmları Osmân Paşa ile Mehmed Ağa'dır. Bunlara ve evlâdına Bayrâm Alîzâdeler dendi.

Bayrâm Ağa-Bayrâm Alizâde [461]

Pervâne Bey Mahallesi eşrâfından Osmân Paşa'nın kethüdâsı el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Bayrâm Alî Ağa'nın oğludur. Peder ve amcasının servet ü sâmânına vâris olup Meclis-i a'yân a'zâsından olduğu hâlde 1138 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu el-Hâc İsmâîl Efendi'dir.

Amasya ricâlinden ve Dîvân-ı Hümâyûn kâtiplerinden Bayrâm Vahdetî Efendi bin İbrâhim Ağa'nın tercemesi aşağıda Vahdetî Bayrâm Efendi diye ve Amasya müftülüğünden molla olan Merzifûnî Bayrâm Iydî Efendi bin Mustafa Efendi bin Şâ'ir Abdî Efendi Iydî Bayrâm Efendi diye gelir.

Bayrâm Ağa-Ilısulu el-Hâc

Merzifon'un Ilısu köyünden Alî Ağa'nın oğludur. Zuğulu Timur Süleyman Paşa'nın, ba'dehû birâderi Cevher Paşa'nın kethüdâsı olarak servet ü sâmân edindi. Ba'dehû Merzifon'da ikâmet edib bir aralık Merzifon voyvadası oldu. 1176 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu

ulemâdan el-Hâc Alî Efendi'dir. Bunun evlâdına **[462]** Hacı Bayrâmoğulları dendi. Bunlardan el-Hâc Mehmed Sa'îd Efendi meşâhîr-i ulemâdan idi.

Bayrâm Efendi-Bayrâm Alizâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Pervâne Bey Mahallesi eşrâfından el-Hâc İsmâîl Efendi bin el-Hâc Bayrâm Ağa bin el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Bayrâm Alî Ağa'nın mahdûmudur. Sekiköylüzâde el-Hâc Kâşif Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib kudât silkine girdi. Hayli kasabât ve bilâda kadı ve meclis-i a'yân a'zâsı olup 1220 sâline doğru vefât etdi. Ulemâ ve a'yândan idi.

Bayrâm Efendi-Hacı Mahmûd Ağazâde

Havzalıdır. Oranın hânedânından ve kendisinin rivâyeti üzere evlâd-ı Selçûkiyye'den es-Seyyid el-Hâc Mahmûd Ağa bin es-Seyyid Selîm Ağa bin es-Seyyid el-Hâc Mehmed Ağa bin es-Seyyid el-Hâc Osmân Ağa bin es-Seyyid Mehmed Ağa bin el-Hâc Osmân Ağa bin İsmâîl Ağa bin Halîl Ağa bin Bayrâm Bey'in mahdûmudur.

Havza'nın Aşağı Mahallesi'nde 1291'de doğdu. Nâz ü ni'met içinde büyüdü. Pederinin vefâtında biraderleriyle beraber evkâf-ı Selçûkiyye mütevellîsi, Havza meclisi idâre a'zâsı **[463]** bir kaç defa belediye reîsi oldu.

Harb-i umûmîde servet ü sâmânını iz'âfiyle artırıp Amasya-Samsun şimendifer yolunun te'ahhüd eylediği kısmında müthiş ziyânlara uğradığından müteessiren 1347'de vefât eyledi. Pederi gibi sofrası küşâde, hânedân, fukarâya müşfîk olmakla beraber etvâr ü mişvârı muhannesâne idi. Kibâr illetiyle ma'lûl idi derler.

Bâyezîd Bey-Emîr Mübârizeddîn

Amasyalıdır. Sunkuroğlu el-Hâc Îsâ Bey bin Süleyman Bey bin Sunkur Bey'in mahdûmudur. Kör Bâyezîd Bey demekle meşhûr olup ibtidâ Hacı Şâdgeldi Paşa ümerâsından iken mahdûmu Amasya Beylerbeyi Devâtdâr Ahmed Paşa'ya hizmet ve ba'dehû Sultân Murâd Hünkâr'a inkıyâd ve beyât edib 791'de Kosova muhârebesinde vefât etdi. Mahdûmları Sunkur, Pîrî Beylerdir. Bâyezîd Paşa'nın amcası idi.

Bâyezîd Çelebi-Sofu İmâdüddîn

Amasyalıdır. Emîr-i kebîr Devâtdâr Ahmed Paşa Çelebi devrinde Amasya kazaskeri olan Mevlânâ Celâleddîn Yûsuf Çelebi bin **[464]** Ahî Hüsameddîn Hüseyin bin Mevlânâ umdetü'r-râsihîn Şemseddîn Ebu'l-Hüseyin Ahmed bin İdrîs bin İsmâîl en-Niğdevî mahdûmudur.

Ceddi Mevlânâ Hüsameddîn Hüseyin en-Niğdevî meşâhîr-i ulemâdan olup Amasya'da iştihâr etmişdi. Üçler Mezarlığı'nda medfûndur. Bunun pederi Mevlânâ Şemseddîn Ebu'l-Hüseyin Ahmed en-Nahcivânî ekâbir-i ulemâdan olup Niğde'de yerleşmişti. Orada medfûndur.

Pederi Amasya'da Niğdelioğlu demekle meşhûr olup Üçler Mezarlığı'nda medfûndur. Amasya'da Mevlânâ İzzeddîn Mehmed ve Mevlânâ Saîdeddîn Mevhûb Çelebiler'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve Atabeg Gâzi müderrisi iken 792'de Edirne'ye gitdi.

Orada tedrîs-i ulûma muvâzabet ederek hüsn-i ahlâkı ilm ü fazlı Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân'ın nazar-ı dikkatini celbeylediğinden Üç Şerefeli Medresesi müderrisliğini verdi. Şehzâdesi Çelebi Sultân Mehmed Hân'a mu'allim nasbetdi. Edirne'de ikâmet etdiği mevki'e Sofu Mahallesi dendi. **[465]**

801 senesi evâhirinde Çelebi Sultân Mehmed Hân ile Amasya'ya gelip müşâvîr-i hâssı oldu. 804'de Topal Timur'un harbinde beraber bulundu. 805'de Çelebi Sultân Mehmed'in Bolu'dan Amasya'ya da'vet edilmesinde ve Amasya'ya gelmesinde bâ'is-i müstakîl olarak Sultân-ı müşârün-ileyhin fevkalâde muhabbet ve i'timâdını kazandı.

Amasya'ya geldikten sonra Topal Timur Hân'ın nezdine Çelebi Sultân Mehmed tarafından sefîr olarak gidip geldikde Amasya'da Şeyhülislâm ve müsteşâr-ı saltanât oldu.

Dokuz yıl kadar mevki-i ikbâlinde mekîn olup 814 senesi zilka'desinde dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Üçler'de medfûndur.

Âlim, fâzıl, fakîh, kâmil, müdebbir, âkil, gâyet müteşerri' bir sûfî-i âmil idi. Üçler Mahallesi'nde bir hâne derûnunda amcası Niğdelizâde Mevlânâ Feyzullâh Çelebi yanında medfûndur. Diğer amcası Ya'kûb Çelebi de yanlarındadır.

Mahdûmları Şerefeddîn Hamza, Salâhaddîn Mûsâ, Hüsâmeddîn Hüseyin, Bedreddîn Mahmûd Çelebilerdir. Bunlara ve **[466]** bunların ikâmet etdikleri mahalle Sofuzâde dendi. Hamza Çelebizâde Yûsuf Çelebi, Nişâncı Salâhaddîn Mûsâ Çelebizâde Bâyezîd Çelebi, Mahmûd Çelebizâde Ahmed, Hüseyin Çelebiler ma'rûftur. Hüseyin Çelebizâde Nişâncı Mehmed Paşa ve Abdî Ağa bin Hüseyin Çelebizâde diğer Mehmed Paşalar da meşhûrdur.

Bâyezîd Paşa-Sunkurzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ümerâ-yı Osmâniyye'den Yahşî Bey bin el-Hâc Îsâ Bey bin Süleyman Bey bin Sunkur Bey'in mahdûmudur. Pederinin adı kendi vakfiyesinde ve ceddînin adı Gülçimen vakfiyesinde ve diğer ecdâdı Altunbaş Gâzi Çelebi vakfiyesinde mestûrdur.

Vâlidesi Safâ Paşa Hâtun binti Amasya emîr-i kebîri Beylerbeyi Hacı Şâdgeldi olduğu vakfiyesinden müstebân olup Amasya'da doğdu. Amasya emîri Mustafa Bey bin Beylerbeyi Hacı Şâdgeldi Paşa'nın dâmâdı ve Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın ma'iyyet-i ümerâsından oldu.

804'de Topal Timur muhârebesinde Çelebi Sultân Mehmed'in **[467]** ma'iyyetinde fedâkârâne çalışdı. Ba'de'l-muhârebe beraberce Bolu'ya gidip 805'de Çelebi Sultân Mehmed Hân'ı kemâl-i selâmetle Amasya'ya getirdi. Bundan sonra Türklük vahdetine birinci sâ'ik olan Çelebi Sultân'ın istiklâl-i saltanâtı uğrunda unutulmaz hizmetler etdi.

Amasya hükûmetinden ayrılmak isteyen Sivas'ı muhâsara ederek cebren itâ'at etdirdi. Çelebi Sultân Mehmed'e kuvvetü'z-zahr olarak her muhârebesinde beraber bulundu. Sâdıkâne ve fedâkârâne mesâisi sâyesinde Çelebi Sultân Mehmed Hân 816'da müstakillen Osmanlı pâdişâhı olarak Edirne'de taht-ı saltanâta cülûs etdi.

Bunun için 816'da vezâretle Rûmeli Beylerbeyi olup 820 senesi muharreminde sadrâzam el-Hâc Halîl Paşa'nın vefâtında yerine sadrâzam oldu. Dört yıl kadar Çelebi Sultân Mehmed'e vezâret edib 824'de Sultân Murâd-ı Sânî cülûsunda makâmını muhâfaza etdi.

Ancak vezîr-i sânî olan Çandârlızâde İbrâhim Paşa'nın istirkâbı yüzünden dâ'iye-i saltanâtla kıyâm eden Şehzâde Sultân Mustafa üzerine serdâr ta'yîn edildi. Şehzâde **[468]** müşârün-ileyh ile yaptığı muhârebede ma'iyyetinin bir kısmı Şehzâde Mustafa tarafına geçtiğinden esîr oldu.

Yıldırım Sultân Bâyezîd'ın şehzâdesi olan bu Sultân Mustafa kendisini ibtidâ vezîr-i a'zam nasbetdiyse de Sultân Murâd-ı Sânî'ye sadâkatini ve kendinin aleyhinde tertibâtını hissetmekle 825 senesi zilhiccesinde Edirne civârında Sazlıdere nâm mevki'de şehîd etdi.

Gâyet şecî', sâdık, müdebbir, kâmil bir kumândân idi. Amasya'da gâyet mükellef bir câmii ve imâret-hânesi ve câmii derûnunda hucurâtı şâmil medresesi vardır. Bâyezîd Paşa Mahallesi bunun nâmıyla meşhûrdur. Kezâlik Bursa'da câmii, medresesi ve imâreti vardır. Amasya'ya ait vakfiyesi, câmiinin kubbesi aşağısında kuşakvârî mahkûkdur.

Mahdûmları Mehmed, Îsâ, Hamza Beylerdir. Kerîmeleri Hatice, Fatıma, Ayşe Hânımlardır. Dâmâdları da Hacı Şâdgeldi Paşazâde İkinci Şâdgeldi Bey bin Ahmed Paşa ile hemşîrezâdeleri Dâvûd, Sinan Paşalardır. Hatîce Hânım'dan hafîdi Mehmed Bey bin Şâdgeldi Bey'dir. **[469]**

Bâyezîd Çelebi-Şeyhü'l-kurrâ

Sivaslıdır. Yûsuf mahdûmu olup orada ba'de't-tahsîl ilm-i kırâ'atte üstâd-ı mâhir oldu. 803'de Topal Timur Hân'ın Sivas'ı istîlâ ve tahrîbi esnâsında kaçıp Amasya'ya can atdı. Burada ders-i âm, şeyhü'l-kurrâ ve imâm olduğu hâlde 838 sâline doğru vefât etdi. Meşâhîr-i kurrâ ve ulemâdan idi.

Bâyezîd Bey-Oğuzhanlı

Amasyalıdır. Ümerâdan Yahyâ Bey bin Evliyâ Bey bin Dündâr Bey bin Oğuz Hân bin Muhlis Paşa bin Baba İlyâs Horâsânî mahdûmudur. Sultân Murâd-ı Sânî ümerâsından olup 841 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan âlim, muhibb-i ulemâ ve meşâyîh bir zât idi. Künyesi Ebu'l-Hayr olup "Sahîh-i Buhârî Kitâbı"nı Amasyalı Mevlânâ Şücâaddîn İlyâs Çelebi'ye hediye etmişdi.

Bâyezîd Bey-Kutlu Beyzâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Oğuz Bey bin Ahmed Şâh bin Hâce Alî Şâh bin Nûreddîn Kutlu Bey'in mahdûmudur. Bu da **[470]** Sultân Murâd-ı Sânî ümerâsından olup 848'de Varna melhame-i kübrâsında şehîden vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi. Oğulları İbrâhim, Îsâ Beylerdir.

Bâyezîd Bey-Yahşî Beyzâde

Amasyalı ümerâdan olup 804'de Timur Harbi'nde vefât eden Îsâ Bey bin Yahşî Bey'in mahdûmu ve sadr-ı esbak Bâyezîd Paşa'nın birâderzâdesidir. Pederinin vefâtında yetîm olup amcası Bâyezîd Paşa'nın taht-ı vesâyetinde büyüdü.

İbtidâ züamâdan olup amcasının sadâretinde ümerâdan olarak temâyüz etdi. Sultân Murâd-ı Sânî devrinde birçok sancâklara bey olup 853 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan bir merd-i şecî' idi.

Bâyezîd Ağa-Koca Sipâhî

Yörgüç Paşa'nın adamlarından olup sipâhî, Amasya kethüdâyeri ba'dehû Yörgüç Paşa'nın kethüdâsı oldu. Müşârün-ileyhin irtihâlinde Sultân Mehmed Hân-ı Sânî'ye intisâb edib 855'de kapıcıbaşı oldu. 861 sâlinden sonra vefât etdi. Sarây-ı hümâyûn erkânından idi. **[471]**

Bâyezîd Çelebi-Mevlânâ Mu'allim

Amasyalıdır. İbrâhim'in mahdûmudur. Mukaddimât-ı ulûmu gördükten sonra Bursa'ya gidip Molla Şemseddîn Mehmed Fenârî'den ikmâl-i tahsîl ederek orada ders-i âm, sadrazâm Halîl Paşazâdelere mu'allim, Medrese-i Sultâniyye müderrisi oldu.

Ba'dehû Edirne'de Dârü'l-hadîs müderrisi olup fezâ'il-i ilmiyyesiyle iştihâr ederek Edirne kadısı oldu. 855'de vazîfe-i tekâ'üd verilip tilmîzi Halîl Paşazâde İbrâhim Çelebi kendisine halef olarak 863'de vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan ve mevâlîden idi.[189]

Bâyezîd Çelebi-Şeyh İmâdzâde

Amasya'da meşâyih-i kirâmdan Kadızâde eş-Şeyh İmâdeddîn Ömer Çelebi bin Mûsâ Çelebi mahdûmudur. Amasya fuzalâsından ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm, müderris-i be-nâm olup 865 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, vâ'iz idi. Mahdûmları Salâhaddîn Mûsâ, Bedreddîn Mahmûd Çelebilerdir. **[472]**

Amasya a'yânından Sofuzâde Bâyezîd Çelebi bin Mahmûd Çelebi bin Sofu Bâyezîd Çelebi ve diğer Sofuzâde Bâyezîd Çelebi bin Hüseyin Çelebi bin Sofu Bâyezîd Çelebi de bu esnâlarda vefât etdi. Diğer Sofuzâde Bâyezîd Çelebi bin Nişâncı Salâhaddîn Mûsâ Çelebi bin Sofu Bâyezîd Çelebi de Edirne'de meşâhîr-i ümenâdan idi.

Bâyezîd Ata-Ulubeyli

Amasyalıdır. Baba İlyâs Horasânî evlâdından Kutlu Beyzâde Sultân Çelebi bin Ulu Bey bin Ahmed Şâh bin Hâce Alî Şâh bin Emîr Nûreddîn Kutlu Bey'in mahdûmudur. Kibâr-ı

189 Mahdûmu Edirne kadısı Mehmed Çelebî'dir.

Cüneydiyyeden Şeyh Şâdî hulefâsından İnepazar'da neşr-i me'ârif-i sûfiyye eden Mahmûd Ata'nın halîfesidir.

Efte köyünde ikâmet ve çiftliği mahsûlünden bir zâviye binâsıyla orada icrâ-yı meşîhat, fukarâya bezl-i ta'âm, halkın ahlâkını tehzîbe hizmet ederek 871'de dâr-ı kudse rihlet etdi. Âlim, zâhid, sahî, pâk-i'tikâd idi. Zâviyesi önünde medfûn ve türbesi ziyâretgâh idi.

Baş ve karın ağrılarına, kızamık vesâ'ir emrâz-ı cildiyyeye **[473]** enfâs-ı şerîfesi ayn-i şifâ idi. Bundan dolayı bütün İnepazarı nâhiyesi halkının vesâ'ir ahâlî-i kurânın merci'i olmuşdu. Bu hâssa-i şifâ'iyye sülâlesi enfâsında bile müşâhede olunurdu.

Efte'de kâin çiftliği, zâviyesine vakfeylediğinden evlâdı neslen ba'de neslin bu vakfından yakın zamanlara kadar istifâde etmekte idiler. Mahdûmları Burhân, İlyâs Atalardır. Bunların evlâdından vâlidem Zâhide Hâtun binti el-Hâc Hâfız Osmân Efendi'nin vâlidesi Fatıma Hâtun binti el-Hâc Mehmed Ağa sâhib-i tercemenin evlâdından olduğu münâsebetle bu vakfından istifâde ederdi.

Bâyezîd Çelebi- Pîr İmâmoğlu

Amasyalıdır. Ulemâ-yı e'immeden Pîr İmâm Mezîd Çelebi bin Murâd'ın mahdûmudur. Amasya fuzalâsından tahsîl-i ulûm edib ders-i âm, Halfet Gâzi müderrisi oldu. 866'da bu medresede tedrîs-i ulûm ederken "Muhâkemâtü'l-Hadîs" adlı bir kitap yazdı. 876 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan idi. Mahdûmları Mehmed, Ya'kûb Çelebilerdir. **[474]**

Birâderi de Sultân Bâyezîd Câmiinin kapısı bâlâsındaki yazıları yazan hattât-ı meşhûr Alâeddîn Alî Çelebi bin Mezîd'dir. Mahdûmlarından Mehmed Çelebi yazdığı "Muhâkemâtü'l-Hadîs"i 912'de tahşiye etmişdi.

Bâyezîd Çelebi-Şeyh Halvetî

Kedağralı (Köprülü)dır. Amasya'da Pîr Sun'ullâh Halvetî Hazretlerinden ulûm-i şer'iyyeyi ve me'ârif-i sûfiyyeyi tahsîl edib Köprü'de ders-i âm, müderris ve müftü oldu. Ba'dehû kendisine yapılan Tekke şeyhi ve mütekâ'id olduğu hâlde 886 sâline doğru irtihâl etdi. Âlim, zâhid, vâ'iz, âbid bir zât idi.

Bâyezîd Efendi-Sofuzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Sofuzâde Mahallesi eşrâfından Hüseyin Çelebi bin Mahmûd Çelebi bin Sofu Bâyezîd Çelebi mahdûmudur. Tahsîl-i ulûm etdikten sonra 881'de müderris, 896'da kadı görüldü. Ba'dehû bilâd-ı kebîreye kadı, 906'da Amasya nâibi olup sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve kibâr-ı kudâttan idi.

Bâyezîd Hân- İkinci Sultân

Osmanlı pâdişâhlarının sekizincisi olup Fâtîh Sultân Mehmed Han bin Sultân Murâd Han-ı Sânî bin Çelebi Sultân Mehmed Hân bin Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân-ı Evvel bin Hünkâr Sultân Murâd Han bin Sultân Orhan bin Gâzi Sultân Osmân Hân'ın şehzâde-i âlîleridir. **[475]**

Bâyezîd Efendi-Şeyh İmâdzâde

Amasyalıdır. Ulemâdan Salâhaddîn Mûsâ Efendi bin Bâyezîd Çelebi bin eş-Şeyh İmadeddîn Ömer Çelebi mahdûmudur. Amasya'da Müderris Abdî Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Bir müddet tedrîs-i ulûm etdi.

Ba'dehû Hâce Sultân Zâviyesi şeyhi Cemalzâde eş-Şeyh Cemâleddîn Mehmed Çelebi halîfeye intisâb edib tefeyyüz ederek terk-i tedrîs etdi. Şeyhiyle beraber Hicâz'a gidip avdetde İstanbul'da kaldı. Ba'dehû Edirne'ye gidip orada ikâmet ve neşr-i tarîkat etdi.

Sultân Bâyezîd-i Sânî bendegânından Sinan Bey kendisine Dakîk Pazarı karyesinde bir zâviye binâ ve ta'âmiyesine bir karye vakf edib zâviye şeyhi oldu. 925 hudûdunda vefât etdi. Âlim, fâzıl, vâ'iz, mütekellim, şâir, mazınne-i kerâmet bir şeyh-i ârif-i billâh idi.

Mecdî Mehmed Efendi "Terceme-i Şakâyık"da diyor ki: Ulûm-i zâhire-i tâhireye bi-cümletihâ âlim ve ârif olup dekâ'ik-i rekâ'ik-i fünûna bi-rummetihâ şu'ûr ve usûru var idi. İlm-i ledünden **[476]** zât ve sıfâta müte'allik esrâr-ı esmâ-i ilâhiyyeye vâkıf bir kâşif ve çeşm-i dil-cihân beynî küşûfât-ı ilâhiyyeye mazhâr bir mükâşif idi.

A'lâm-ı ulemâ ortasında cem-i beyne'l-hakîkât ve'l-mecâz mücâz değil iken ol bâri-i bedî'i'l-beyân ikisinin eş'ârında cem' eyledi. Bu matla' onundur:

Kendi hüsnün hûblar şeklinde peydâ eyledi
Çeşm-i âşıkdan anı dönüp temâşâ eyledi

Mûmâileyh sûre-i Fâtihâyı tefsîr eyledi ve Tûr-ı Sînâ ve Secencelü'l-Ervâh adlı iki kitap ve Türkî dilde Ser-Cânân ismiyle manzûm ve mevzûn bir kitap ibdâ' ve ihtirâ' eyledi ve Molla Câmî'nin Nusûs nâm kitâbını şerh edib ol şerhde neşr etdiği kelimât-ı mensûre-i matbû'a fusûs-ı nusûs girân-mâye gibi tâbi-i tab'da yer eyledi. Kuddise sirruhû.

Bâyezîd Efendi-Mevlânâ Nakîzî

Amasyalıdır. Mustafa mahdûmudur. Esbak Amasya müftüsü Koca Emîr İbrâhim Efendi'den ikmâl-i tahsîl etdikten sonra İstanbul'a gidip Şeyhülislâm Amasyalı Zenbilli Alî Efendi dersinde iktisâb-ı fezâ'il ederek andan mülâzim **[477]** ve ba'dehû müderris olup devr-i medâris ederek Sahn'a kadar geldi.

932'de üstâd ve hâmîsi olan Zenbilli Alî Efendi'nin irtihâline binâen Sahndan azledilip Amasya'da Hüseyin Ağa Medresesi müderrisliğine nasb ve i'zâm edildi. 936 senesi muharreminde Sultân Bâyezîd müderrisi ve Amasya müftüsü oldu.

Ancak zamân-ı fetvâsında Şî'iler'e karşı mutasallibâne hareket ve onları tazlîl ederek i'zâb eylediğinden "Nakîzî" diye Şî'â arasında lakâb verilmiş, Sünnîlerle Şî'iler arasında fitne hudûsüne sebebiyyet vermiş olduğundan 939'da mecbûr-ı isti'fâ olup İstanbul'a gitdi.

940 senesi zilhiccesinde Amasya'da zuhûr eden kanlı hâdiseden dolayı tekâ'üde sevkedilip 943'de vefât etdi. Mustafa Cenâbî Efendi "el-Aylemü'z-Zâhir" eserinde diyor ki: Mevlânâ Bâyezîd Nakîzî, âlim, fakîh, ulûm-i şer'iyyede mâhir, müteşerri' bir zât idi.

Bâyezîd Efendi-Vâ'iz

Amasyalı Osmân'ın oğludur. "Tebyînü'l-Mehârim" müverrîhi Mevlânâ Sinâneddîn Yûsuf Efendi'den ve Çeribaşı Câmii kürsî şeyhi **[478]** Hüseyin Efendi'den ulûm-i şer'iyyeyi ahzedip ders-i âm ve müderris oldu. Yörgüç Paşa müderrisliğinden vazîfe-i tekâ'üdle Enderûn Câmii kürsi şeyhi olduğu hâlde 1026 hudûdunda vefât etdi. Âlim, sâlih, vâ'iz bir zât idi. Mahdûmları kudâttan Osmân Efendi ve hâcegân-ı dîvândan Hüseyin Efendi'dir.

Bâyezîd Efendi-Memikzâde

Amasyalıdır. Ulemâdan Hüseyin Efendi bin Mustafa Efendi bin Kaya Çelebi mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib Kadızâde Küçük Mehmed Efendi'den mücâz olarak İstanbul'a gitdi. Amasyalı Hâce-i Sultânî Ömer Efendizâde Abdullah Efendi'den mülâzım oldu.

1031'de müderris olup medâris-i mu'tâdeyi devr ederek Sahn pâyesiyle Hatîce Sultân Medresesi müderrisi oldu. 1056 senesi gurre-i şa'bânında Bağdâd kadısı olup iki yıl kadar orada icrâ-yı hükûmet ederek 1058 senesi cumâdelâhiresinde vefât etdi. Âlim, afîf, halîm idi. Birâderi Mehmed Efendi'dir. **[479]**

Bâyezîd Efendi-Hacı Hâce

Amasya'nın Hacı Hamza Mahallesi'nden Selîm oğludur. Bu da tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve 1052'de Medrese-i Hüsâmiye müderrisi, ba'dehû vazîfe-i tekâ'üdle Fethiye Câmii kürsi

şeyhi olduğu hâlde 1071 senesi hilâlinde vefât etdi. Ulemâdan vâ'iz, müzekkir bir zât idi. Mahdûmu Zeki Alî Efendi'dir.

Bâyezîd Efendi-Kemerbaşı

İbrâhim oğludur. Fâzıl-ı meşhûr Ürgüblü el-Hâc Ahmed Efendi'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. Hayli müddet kemerbaşı, ya'nî talebe zâbiti olup ihtiyârlığında Enderûn Câmii kürsi şeyhi olduğu hâlde 1223'de vefât etdi. Ulemâdandır. Mahdûmu Mehmed Efendi de kemerbaşı olup 1259 ve bunun mahdûmu Abdullah Efendi de Kapancızâde Medresesi'nde mukîm ve âlem-i tecerrüdde olduğu hâlde 1267'de vefât etdi.

Bebek Kaya Çelebi-Memik

Amasyalıdır. Mehmed oğludur. Gâyet güzel ve sevimli bir zât olduğundan Bebek Çelebi ve ba'dehû Memik Çelebi **[480]** dendi. İlm ü kitâbet tahsîlinden sonra beytülmâl kâtibi, defterdâr kethüdâsı oldu. Şehzâde Sultân Mustafa Amasya vâlisi olup geldikde ihrâcât-ı hâssa kâtibi, ba'dehû emîni olduğu hâlde 958'de vefât etdi. Hattı güzeldi.

Bidâyet-i hâlinde Şehzâde Sultân Ahmed havâssından Şehzâde Mustafa bin Şehzâde Süleyman Bey bin Sultân Ahmed lalası olmuşdu. Mahdûmu Mustafa Efendi ulemâdan olup Memikzâde diye meşhûr oldu. Bunun mahdûmları Mehmed, Ali, Hüseyin Efendilerdir.

Mehmed Efendi, evkâf müfetdişi olup 1009 zilka'desinde vefât etdi. Mahdûmu Şeyhülislâm Mustafa Efendi'dir. Alî Efendi de ulemâdan olup mahdûmu Mehmed Efendi Ayasofya ders-i âmlarından idi. Bunun mahdûmu sudûrdan Tezkireci Mehmed Efendi'dir. Hüseyin Efendi de ulemâdan olup mahdûmları Bâyezîd, Mehmed Efendiler mevâlîden idiler. Bunlar İstanbul'da kalmışdır. Bunların diğer şu'besi de Amasya'da kalıp Kaya Alî Paşazâdelerdir. **[481]**

Bahrî Halîl Efendi-Kassâm

Merzifonludur. Ebûbekir'in mahdûmudur. Tahsîl-i ulûm etdikten sonra ders-i âm, ba'dehû kadı olup İstanbul'a gitdi. Orada hemşehrîsi Dürrî Mehmed Efendi'ye intisâb edib Anadolu sadâretinde kassâmı ve meşîhatında tezkirecisi oldu. Ba'dehû mevâlî-i devriyyeden olduğu hâlde 1168'de vefât etdi. Âlim, kâmil, şâir, edîb bir zât idi.

Bahrî Halîl Efendi-Fenârcizâde el-Hâc

Amasyalıdır. Müfessir-i meşhûr Hâfız el-Hâc Mehmed Zühdü Efendi bin el-Hâc Evliyâ Halîl Keşfî Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ikmâl-i tahsîl etdikten sonra Şam ve Hicâz'a gidip fuzalâ-yı Arab'dan istifâza ederek avdet etdi.

Kübceğiz Mahallesi'nde ikâmet ve tedrîs-i ulûma muvâzabet edib 1245'de dâr-ı kudse intikâl etdi. Âlim, fâzıl, muhaddis, münzevî, zâhid bir zât idi. Birâderi el-Hâc Hâfız Alî Efendi de ulemâdandır.

Bahtiyâr Bey-Emîr Nâsıreddîn [482]

Ankaralıdır. Oranın hâkimi olan Taceddîn Devlet Şâh bin Celâleddîn Mehmed Bey bin Sultân Gıyaseddîn İsmâîl Hân bin Sultân Süleyman Pâdişâh bin el-merhûm Devlet Şâh bin emîr-i kebîr Bedreddîn Uluğ Bey bin emîr-i kebîr Şâhin Şâh bin Arslan Doğmuş Bey'in mahdûmudur.

Ceddi Sultân İsmâîl Hân, Kastamonu ve Sinop emîri idi. Bu emârete ibtidâ ta'yîn edilen, bunun ceddi merhûm Devlet Şâh bin Uluğ Bey'dir. Uluğ Bey bin Şâhin Şâh Bey, Niksar'da pederiyle beraber bir türbe-i mahsûsada medfûndur.

Bahtiyâr Bey, pederinin intikâlinde Ankara hükümdârı oldu. 762'de Sultân Murâd Hünkâr'ın gönderdiği Sunkur Paşa muhârebesinde mağlûb olup memâliki zabt ve istîlâ

edildiğinden Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa'ya ilticâ etdi. 780 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Kara Devlet Şâh'tır.

Bahtiyâr Çelebi-Ahî Arab

Bağdâdlıdır. Abdullah oğlu olup oradan hicretle Merzifon'a gelip ikâmet etdi. Halka va'z **[483]** ü nasîhat, sıbyâna ta'lîm-i kıraat ederek imrâr-ı hayât edib 878 hudûdunda vefât etdi. Ulemâdan vâ'iz, sâlih idi. Mahdûmları meşâhîr-i ulemâdan Bedreddîn Mahmûd, Abdurrahmân Çelebilerdir.

Bahtiyâr Bey-Pehlivân

Amasyalı Defterdâr Pîrî Bey'in kölesidir. Efendisinin defterdârlığında züamâdan olup tefeyyüz ederek alaybeyi ba'dehû mîrlivâ oldu. Tîr-endâzlıkda mahâreti müsellem olup 920'de Çaldırân Harbi'nde bulundu. Amasya'ya avdette 921'de vefât etdi. Gâyet şecî', müdebbir bir tir-endâz idi. "Tîr-endazân Tezkiresi**"**nde hayli senâsı vardır. Mahdûmları Ahmed, Hasan Çelebiler hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûndan idiler.

Bahşâyîş Çelebi- Mevlânâ Şemseddîn Mehmed

Amasyalıdır. Eş-Şeyh Celâleddîn Abdurrahmân bin Kâsım bin Ömer el-Erzincanî mahdûmu olduğu münâsebetle Erzincanlıoğlu demekle meşhûrdur. Amasya müftüsü Mevlânâ Nizameddîn Abdülmelik en-Nahcivânî'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm etdi. **[484]**

788'de Medrese-i Şâdiyye müderrisi, ba'dehû mahkeme kâtibi, 798'de Amasya nâibi, 814'de Amasya kâdı'l-kudâtı görüldü. 817 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan ve kudâttan idi. Mahdûmları Bedreddîn Mahmûd, İmâdeddîn Abdülmelik Çelebilerdir.

Bahşâyîş Çelebi-Molla Fakih

İdrîs oğludur. Ba'de't-tahsîl ders-i âm ve ba'dehû müderris oldu. 836 sâline doğru vefât etdi. Bu da ulemâdan idi. Mahdûmları kibâr-ı ulemâdan Alâeddîn Alî Çelebi ve Amasya defterdârı Durmuş Çelebi'dir. Alî Çelebizâde Mevlânâ Bahşâyîş Çelebi de kibâr-ı müderrisînden olup 874'de Amasya nâibi görüldü. Ba'dehû vefât etdi.

Bahşâyîş Çelebi-İmâmzâde

Merzifonludur. Çelebi Sultân Mehmed Câmii imâmı Mevlânâ Lûtfullâh Çelebi mahdûmudur. Sultâniyye-i Merzifon müderrisi Mevlânâ Hâfızeddîn Mehmed Berda'î'den telemmüz ve ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 958'de Medrese-i Ramazâniye müderrisi görüldü. 968 hudûdunda vefât etdi. Ulemâdan idi. **[485]**

Bahşî Halîfe-Akbilek

Amasya kurbinde Kızılca demekle meşhûr köyden Ya'kûb bin Ahmed mahdûmudur. İmzâlarında Bahşî bin Ya'kûb el-Ahmerî yazardı. Amasya'da hıfz-ı Kur'ân etdikten sonra kibâr-ı fuzalâdan Mevlânâ Şemseddîn Ahmed Cündî, Müderris Abdî Efendilerden ulûm-i Arabiyye ve usûl ü kelâmı ahz edib İstanbul'a gitdi.

Orada sudûr-i ulemâdan Molla Musliheddîn Kestellî, Hatîbzâde Muhyiddîn, Efdalzâde Hamîdeddîn Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib Haleb'e gitdi. Orada Ebû Zer el-Buhârî'den ilm-i hadîs okudu.

Ba'dehû Mısır'a gidip Kadı Zekeriyâ el-Ensarî, Celâleddîn Abdurrahmân es-Suyûtî'den ve ba'dehû Hicâz'a gidip Mekke-i Mükerreme'de Şemseddîn Mehmed bin Abdurrahmân es-Sahâvî'den kütüb-i sitteyi semâ'an ahz ve tefsîrden hayli kitapları kırâ'at ederek avdet etdi.

Amasya'da tedrîs-i ulûma nasb-ı nefs edib pek çok ulemâ yetiştirdi. Yalnız Halfet Gâzi müderrisliği **[486]** ile kanaât ederek va'z ü tezkîre, tedrîs ve ifâdeye koyuldu. Ulemâ ve halk, enfâs-ı müteberrikesinden fevkalâde müstefîd oldu.

Ba'dehû Hâce Sultân Tekkesi şeyhi Cemalîzâde eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Efendi'den inâbe edib halîfesi olarak zühd ü riyâzetle, zikr ü ibâdetle imrâr-ı hayât etdi. Bu esnâda Sultân Bâyezîd kürsi şeyhi olup 930 senesi zilhiccesinin ikinci cum'a günü dâr-ı kudse irtihâl eyledi.

Gâyet fâzıl, ulûm-i şer'iyye ve Arabiyyede mütebahhir, usûl ü fürû'da imâm-ı asr olup gâyet zâhid, âbid, müteşerri', Halvetî-meşreb, Hânefî-mezheb, ilm-i tefsîr ü hadîsde yegâne-i rüzgâr idi.

Ekser-i mütûn-ı fıkhıyye, tefsîr-i Beyzâvî, ekser-i kütüb-i ehâdîs ezberinde olup fuzalâ-yı Arab usûlü üzere dersi ezberden takrîr ederek Levh-i mahfûzdan hall-i müşkilât eylerdi. Tetkîk-i delâ'il, tahkîk-i mesâ'il, hall-i müşkilât husûsunda bî-nazîr idi. Gâyet sâlih, müteverrî, mazınne-i kerâmet bir zât idi. **[487]**

Hazret-i Risâlet-penâh Efendimiz'i pek çok ve Cenâb-ı Hakk'ı on defa rü'yâda ve Levh-i mahfûzu yakazada görüb şübhelerini arz u hâl ederdi. Rü'yet-i Nebeviyye hakkında bir kitâb, Sûre-i İsrâ'nın tefsîri hakkında "Mi'râcü'l-ulâ fî tefsîr-i sûreti'l-İsrâ" adlı bir eser te'lîf etdi.

Nüzûr ve sadakâtı kabûl ederek habbesini zâyî etmeyip arasta içinde latîf bir mescid-i şerîf binâ ve bunlarla aldığı emlâki bu hayrâtının mesâlihine vakf ve sâ'ir fukarâ ve talebe-i ulûma îsâr etdi. Mescid-i şerîfi Molla Bahşî Mescidi diye meşhûr ve ma'mûr idi. [190]

Kendisi, medfûn olduğu kabrinin havâlisinde olan tarlasının ve Akbilek Bağları demekle meşhûr mevki'de kâin bağlarının mahsûlüyle geçinirdi. Bu bağlar vaktiyle Hekim Bağları demekle ma'rûf iken mu'ahharan Akbilek Bağları demekle meşhûr oldu.

Allâme müşârün-ileyhin bileğinde dolanı aklık olduğundan Akbilek demekle iştihâr etmişdi. Kabr-i şerîfi Akbilek **[488]** Bağlarının müntehâsında yüksek tarlanın kenarında yola nâzır bir yerde olup ekser ulemâ yakın zamanlara kadar kabrini ahyânen ziyâret ederlerdi.

Kâtib Çelebi "Süllemü'l-Vüsûl ilâ Tabakâti'l-Fuhûl" adlı eserinde müşârün-ileyhin tercemesi başında "El-mevlâ el-âlim el-fâzıl Bahşî Halîfe es-Sonisavî" diyor. Bahşî Halîfe'nin Sonisalı olduğunu yazıyor. Sonisalı olan bu Bahşî Halîfe değildir. Kemaleddîn İbrâhim Dede Cönkî Efendi'nin pederi olan Bahşî Halîfe'dir.

Edirneli Mecdî Mehmed Efendi "Terceme-i Şakâyık"da şöyle yazıyor: Mevlânâ Amasyalı Bahşî Halîfe rahimehullâhü Te'âlâ kasaba-i mezkûre muzâfâtından bir karyede vücûda geldi. İşte bu karye, doğrudan Amasya'ya muzâfe olup iki sâ'at bu'd mesâfede olan Kızılca köyü olduğu kendi imzâsından anlaşıldı. Ahmerî, Kızılcalı demektir.

"Terceme-i Şakâyık"da bu zâtın tercemesinde şöyle yazılıdır: "İlm-i fıkh ve fenn-i tefsîrde yed-i tûlâsı olup ekser-i tefâsîr-i şerîfe hıfzında idi. Mecâlis-i sâmiyesinde fünûn-i âliye **[489]** den ders tarîkiyle ifâde eyledikten mâ'adâ meclis-i va'z ü tezkîr akd eyleyip çok kimseye menâfi-i kesîresi dokunur idi. Esnâ-yı musâhabet-i ilmiyyede ba'zı kelimât-ı fezâ'il-i âyât için Levh-i mahfuz ve rakk-ı menşûrda böyle mensûrdur. Ben gördüm deyû nakledip alâ vechi't-tahkîk-i tevsîk eder idi.

Bu makûle cevâb-ı sevâb nisâbında hatâsı zâhir olmayıp safha-i ğaybdan nakl etdiği kelâm-ı fâ'ik vâki-i hâle mutâbık ve cerîde-i ümmü'l-kitâb ve harîta-i faslü'l-hitâbla muvâfık idi. Cenâb-ı Resûl-i Ekrem Sallâllâhü Te'âlâ Aleyhi vesellem hazretlerine mirâran âlem-i vâkı'ada mülâkât edib bu tarîkle merraten bâ'de merratin rü'yetlerini ve kerraten ba'de kerratin anlarınla sohbetlerini şâmil bir risâle-i bî-nazir tahrîr eyledi."

Hanbelîzâde Mehmed Efendi "Dürrü'l-habeb fî Târîh-i Haleb" ve Mehmed el-İzzî de "el-Kevâkibü's-Sâ'ire fî-A'yâni'l-Mi'eti'l-Âşira" adlı eserlerinde müşârün-ileyhin terceme-i hâlini

---

190 Bu mescîd-i şerîfin mesâlihine Gümüş kazâsı dâhilinde Eslemez karyesinde kâ'in oldukça büyük bir çiftlik vakfedilip tevliyeti evlâdına verilmiştir. Tevliyet ve imâmeti hayli müddet evlâdında kaldı. (Kuyûd)

tafsîl etmişlerdir. Hulâsa allâme-i müşârün-ileyh, Amasya'nın medâr-ı iftihârı olan ricâl-i ilmiyyesindendir.

Mahdûmları Şerefeddîn Ya'kûb, Kemaleddîn İbrâhim, **[490]** Muhyiddîn Mehmed, Şemseddîn Ahmed Efendilerdir.

Şerefeddîn Ya'kûb Efendi, meşâyih-i kirâm-ı Halvetiyye meşâhîrinden olup mahdûmu Abdullah Efendi de kibâr-ı meşâyîhden idi. Evlâdına Şeyh Ya'kûbzâdeler dendi. Bunlardan Amasya müftüsü el-Hâc Mustafa Efendi ve vâ'iz-i meşhûr Sinâneddîn Yûsuf Efendi pek meşhûrdurlar. Hacı Mustafa Efendi'nin ahfâdı İstanbul'a gitdi. Eş-Şeyh Ya'kûb Gafûrî Efendi bunlardandır.

Kemaleddîn İbrâhim Efendi, kibâr-ı ulemâdan olup oğulları Sa'adeddîn Mehmed, Necmeddîn Yahyâ Efendiler de kibâr-ı fuzalâdandır. Hâssaten Yahyâ Efendi Fâzıl Dede demekle meşhûrdur. Muhyiddîn Mehmed Efendi de kibâr-ı kudâttan olup evlâdına Kadızâdeler dendi.

Şemseddîn Ahmed Efendi, ulemâdan olup mahdûmu Muhyiddîn Mehmed Efendi Haleb'e gitdi. Orada 968 sâlinden sonra vefât etdi. Bunun hafîdi kibâr-ı kudâttan Muhyiddîn Mehmed Efendi bin Bahâeddîn Mehmed Efendi bin Şemseddîn Mehmed Efendi bin mezkûr Muhyiddîn Mehmed Efendi 1102'de Mekke-i Mükerreme'de **[491]** vefât etdi.

Birâderi Mevlânâ Kemaleddîn Ebu'l-Vefâ Abdullah bin Bahâeddîn Mehmed el-Halebî el-Bahşî "Kitâbü'l-Ubâb fi-Terâcim-i Ruvâti'l-Mesâbih mine't-Tâbi'în ve'l-Ashâb" adlı kitâb-ı kıymetdârın mü'ellifidir.

Muhyiddîn Mehmed Efendi'nin mahdûmları İbrâhim Efendi Şam'da 1136'da ve kudâttan İshâk Efendi Haleb'de 1140'da ve kudâttan Hasan Efendi de Haleb'de 1149'da vefât etmişlerdir. Bunların terâcim-i ahvâli ve Bahşîzâdeler olduğu "Hulâsatü'l-Eser"de mufassalan yazılıdır.

Âllame-i müşârün-ileyhin sülâle-i ilmiyyesi Amasya'da yıllarca devam etdi. Muhakkık-ı meşhûr Ürgüblü el-Hâc Ahmed Efendi bile Iydîzâde el-Hâc Mustafa Âkif Efendi kolundan bu zâta müntehîdir. Şeyhülislâm Kemal Paşazâde Ahmed Şemseddîn Efendi de müşârün-ileyhin tilmîzidir.

Bedr-i Kebîr-Emîr-i Harşenî

"el-Kâmil" ve "Ikdü'l-cümân" gibi tevârîh-i Arabiyye'de yazıldığı üzere Amasya'nın Harşene denilen Kal'a-i Bâlâsı sükkânından **[492]** bir Rûm'un oğludur. Tarsus vâlisi ve hudûd-ı Rûmiye kumândânı olan Ahmed bin Gılig et-Türkî 270'de gâlibâne Amasya'ya kadar gelip hayli esîr aldığı esnâda bunu pek genç iken alıp hüsn-i cemâline binâen halîfe Ahmed el-Mu'tezıd-billâh el-Abbasî'ye kable'l-hilâfe takdîm etmişdi.

279'da Ahmed el-Mu'tezıd halîfe oldukda nâ'il-i emâret ve ba'dehû sâhib-i Şurta-i Bağdâd oldu. 289'da halîfe-i müşârün-ileyhin vefâtında diyâr-ı Mudar emâretine gönderilip oradan Şam vâlisi Muhammed Ihşid bin Tuğc et-Türkî yanına geldi. Buradan Mısır'a gidip İbn-i Tolun'a hizmet etdi.

324'de Ihşid Muhammed bin Tuğc, Mısır ve Şam ve Arabistân hükümdârı oldukda tarafından Şam vâlisi oldu. 328'de Vezîr İbn-i Râ'ik Şam'a hücûm ve galebe etdikde bilâd-ı Arîş'e ve buradan Mısır'a firâr ve ba'dehû Seyfüddevle Hamdânî'ye ilticâ ederek bunun tarafından Diyâr-ı rebî'a vâlisi oldu.

329'da Halîfe Ebû İshâk el-Müttakî-billâh el-Abbasî'ye arz-ı ubûdiyyet edib 331'de emîrülhâc olarak Hicâz'a gitdi. Avdette sâniyen sâhib-i şurta-i Bağdâd oldu. 333'de **[493]** Efendisinin katlinde bilâd-ı Fars emâretine gönderildi. İrtihâline kadar vâlî olarak burada kaldı.

Ebûbekir el-Hatîb el-Bağdâdî "Târîh-i Bağdâd"ında diyor ki: Şecî', sâlih, gayet dindâr, müstecâbü'd-da've bir emîr idi. Mahdûmu Emîr Mehmed bin Bedir el-Harşenî, pederinin vefâtıyla bilâd-ı Fâris vâlisi oldu. Ba'dehû ma'zûlen Bağdâd'a gelip ilm-i hadîs ile iştiğâl ederek 364'de vefât etdi. Sikât-ı ulemâdan idi.

Bedreddîn Dâvûd Rûmî-İbn Ağlebek

Amasyalıdır. Ulemâdan Zeyneddîn Halîl bin Alâeddîn Alî Oğul Bey bin Sûlî Bey'in mahdûmudur. Ceddînin tercemesi yukarıda geçti. 652'de doğdu. Konya'da Celâleddîn Ömer el-Habbâzî hizmetinde ahz-ı ulûm edib üstadıyla beraber Şam'a gitdi.

Şam'da ikmâl-i tahsîl edib yıllarca tedrîs-i ulûma devam etdi. 703'de Haleb'e gelip müderris ve müftî-i Haleb olup 715'de Kal'atü'l-müslimîn kasabasına azîmet eylediği esnâda vefât etdi. Âlim, fakîh, ulûm-i**[494]** şer'iyyede fâzıl, "et-Tavîl" demekle meşhûr idi.

Mahdûmu Mecdeddîn İsmâîl eş-Şâmî'dir. Bunun oğulları Şemseddîn Mehmed, Şihâbüddîn Ahmed Haleb'de tevellüd ve Şam'da ihrâz-ı fazîlet etmişlerdir. Mehmed Halebî mahdûmları kudâttan Sadreddîn Mehmed 825'de ve Takiyyeddîn Ahmed 832'de ve kâdı'l-kudât Celâleddîn Abdurrahmân 838'de kudâttan Cemâleddîn Abdüllâtîf 850'de kâdı'l-kudât Kemâleddîn Abdullah 862'de vefât etmişlerdir. Bunlara Benü't-Tavîl denmişdir.

Bedreddîn Halîl Çelebi-eş-Şeyh

Amasyalıdır. Ba'de't-tahsîl Hacı Şâdgeldi Paşa devrinde ders-i âm ve ba'dehû tezehhüd ederek zâviye şeyhi olduğu hâlde 791 hudûdunda vefât etdi. Âlim, zâhid olup meşâyih-i kirâmdan idi. Mahdûmu eş-Şeyh Alî Çelebi 817'de Şeyh Cû'î vakfına şâhid oldu.

Bedreddîn Mahmûd Çelebi-Muslihzâde

Amasyalıdır. Sudûr-i ulemâdan Musliheddîn Mûsâ bin Mahmûd es-Sivasî mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib **[495]** 767'de ders-i âm, 775'de Medrese-i Atabegiyye müderrisi, 786'da iftâya me'zûn ve sadru'l-ulemâ görüldü. 795 hudûdunda vefât etdi. Ekâbir-i ulemâdan bir sudûr-i muvakkardı. Birâderi kâdı'l-kudât Abdurrahmân Çelebi'dir.

Bedreddîn Mahmûd Çelebi-İmadzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Halfet Gâzi Türbesi karşısındaki çeşme bânisi olan kâdı'l-kudât Mü'eyyedüddîn Mehmed bin kâdı'l-kudât İmadeddîn Ömer bin kâdı'l-kudât Şemseddîn Mehmed bin Mevlânâ Necîbeddîn Mûsâ bin Mehmed bin Mahmûd'un mahdûmudur.

Ba'de't-tahsîl 771'de ders-i âm, 776'da Medrese-i Halifiyye Halfet Gâzi müderrisi, pederinin vefâtında Amasya kâdı'l-kudâtı oldu. Emîr-i kebîr Fahreddîn Ahmed Paşa'nın devrinde ma'zûl olup yıllarca açıkta kaldı.

Ba'dehû Tokat Kadısı olup taşra gönderildi. 805'de oradan da azledilip Amasya'ya geldikde İçerişehir'de âlî bir zâviye ve imâret-hâne binâ ederek 807'de emlâk-ı mevcûdesini bu hayrâtının mesâlihine vakfedip 808 senesi recebinde vefât etdi. **[496]**

Âlim, kâmil, sâhib-i hayrât bir zât-ı sütûde-simât idi. Mezkûr çeşme ittisâlinde olan Kadılar Türbesi'nde medfûndur. Seng-i mezârında şöyle yazılıdır: Hâzâ merkadü'l-merhûm el-Hâc Mahmûd bin Mehmed el-Kâdî hüve ve ebûhü ğufira lehümâ kad irtehale fî-şehri receb sene semânin ve semâniye mi'e.[191]

Vakfiyesinin unvânında da şu yazılıdır: es-Sadrü'l-imâmü'l-hümâm iftihâru'l-kudât ve'l-hukkâm halefu'l-ekâbîr ve'l-mevâliyyü'l-izâm zâ'irü Beyti'llâhi'l-haram ve ravzâti Nebiyyihî Muhammed aleyhi's-selâm bedrü'l-milleti ve'd-dîn el-Hâc Mahmûd Çelebi bin el-Kâdi el-merhûm Mü'eyyidü'd-dîn Mehmed bin el-Mevlâ el-Kâdî es-Sa'îdü'l-Mağfûr lehû imâdü'l-milleti ve'd-dîn.[192]

---

191 Burası merhum Kadı Mehmed oğlu Hacı Mahmûd ve babasının mezarıdır. Allah hem onu hem babasını affeylesin; 808 senesinin recep ayında vefât etdi. (Haz.)

192 "Merhûm kadı Müeyyededdîn Mehmed'in oğlu olan önde gelen imam, gayretkâr, kadıların ve hâkimlerin iftihârı, büyük ve yüce şahsiyetlerin halefi, Beytullah'ın ve Ravza-i mutahharanın ziyaretçisi, millet ve dinin aydınlığı Mahmut Çelebi...." (Haz.)

Mahdûmları Pîr Mehmed, Ali, Ahmed Çelebilerdir. Bunlar da meşâhîr-i kudâttan idiler. Alâeddîn Alî Çelebizâde Bedreddîn Mahmûd Çelebi de kibâr-ı ulemâ ve kudâttan olup tevliyet bunun evlâdına intikâl etmişdi. Bunlara Çakal Kadızâdeler ve kısaca Çakallar dendi.

Bedreddîn Mahmûd Çelebi-Muslihî

Sivaslıdır. Ahmed oğludur. Orada fuzâlâ-yı kurrâdan Mevlânâ Ziyâeddîn Yûsuf er-Rûmî'den ilm-i kıraati ve Amasya'da **[497]** Mevlânâ Celâleddîn Abdurrahmân Çelebi bin Musliheddîn Mûsâ Çelebi'den ulûm-i şer'iyye ve edebiyyeyi ahz edib müşârün-ileyhe dâmâd oldu. İmzâsında Mahmûd bin Ahmed el-Muslihî yazardı.

Bir müddet neşr-i ulûma hizmet ederek ders-i âm oldu. Amasya'da ilm-i vücûh-i kıraat bundan intişâr etdi. Ba'dehû Atabeg Gâzi müderrisi, Amasya nâibi olup kayın birâderi Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ Şemseddîn Mehmed Şâh Çelebi'ye niyâbet ve 823 sâlinden sonra dâr-ı bekâya rihlet etdi. Üçler'de kayın pederinin yanında medfûndur. Kibâr-ı ulemâdan şeyhü'l-kurrâ bir zât idi.

Amasya'da zâviyesi ve imârethânesi olan ricâlden Bedreddîn Mahmûd Çelebi Ahî Darbhâneci'nin terceme-i hâli yukarıda Ahî Darb-hâneci Bedreddîn Mahmûd Çelebi diye yazıldı. Meşâhîr-i ulemâdan Osmâncıklı Bedreddîn Mahmûd Çelebi bin Alî de 886 sâline doğru dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Vâ'iz, fâzıl bir zât idi.

Bedreddîn Mahmûd Çelebi-Çakal Kadı

İçerişehir'de zâviyesi olan sâbıkü't-terceme el-Hâc Bedreddîn **[498]** Mahmûd Çelebizâde Alâeddîn Alî Çelebi mahdûmudur. Amasya fuzalâsından tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve ba'dehû kasabâta kadı, 871'de Amasya'da kassâm-ı askerî, 883'de Amasya kadısı oldu. 890'da vefât etdi.

Kibâr-ı ulemâ ve kudâttan latîf, tevârih ve muhâzarâta vâkıf, hoş-sohbet bir zât idi. Çakal Kadı demekle meşhûr olup evlâdına Çakal Kadızâdeler ve tahfîfen Çakaloğulları ve Çakallar dendi.

Sultân Bâyezîd-i Sânî ve şehzâdesi Sultân Ahmed'e Amasya'da tekarrüb edib mutâyebât ve nevâdir-i asrında pek meşhûr idi. Mahdûmları el-Hâc Ali, Sâdullâh, Sinan Çelebilerdir. Hacı Alî Çelebizâde Şemseddîn Ahmed Çelebi ve birâderi el-Hâc Mahmûd Çelebi meşhûr idi. Bunun evlâdından Ahmed Efendi bin Vildân Çelebi mevâlîden idi.

Hacı Sinan Çelebi evlâdından Sinan Paşa bin el-Hâc Mahmûd Çelebi bin el-Hâc Alî Çelebi bin el-Hâc Sinan Çelebi bin Çakal Kadı Beylerbeyilerdendir. Bunun mahdûmları Mehmed **[499]** Mahmûd, Yûsuf Paşalar'dır. Bunların evlâdı münkarız olup tevliyet Rahtuvân Mehmed Paşazâdelere intikâl etdi.

Bedreddîn Mahmûd Efendi-Akdağîzâde

Amasyalıdır. Kibâr-ı meşâyih-i kirâmdan Akdağlı Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Çelebi bin Ahmed mahdûmudur. Amasya'da müderris-i meşhûr Mevlânâ Şemseddîn Ahmed Cendî Çelebi'den ulûm-i edebiyye ve şer'iyyeyi ahz edib Mu'arrifzâde Mevlânâ Sinâneddîn Yûsuf Çelebi hizmetinde ikmâl-i tahsîl etdi.

Amasya ve İstanbul'da müderris olup Sultân Bâyezîd-i Sânî nezdinde ma'rûfiyet kazanan 893'de İmâm-ı Sultânî Amasyalı Alî Efendi sefâretle Mısır'a gitdiği esnâda üstâdı Mu'arrifzâdenin sevk ü ta'rîfiyle imâm-ı Sultânî oldu.

899 senesi ramazânında Bursa kadısı Kadızâde Mevlânâ Kâsım Çelebi vefât etdikde Bursa kadısı oldu. On yıl Bursa'da kemâl-i istikâmet ile icrâ-yı hükûmet edib 909'da Anadolu kazaskeri olarak İstanbul'a geldi.

İki yıl kazaskerlik edib 911'de azliyle **[500]** ikinci defa Bursa kadısı olup gitdi. 914'de yevmî yüz akçe ulûfe ile mütekâ'id olduğu hâlde 915'de dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Âlim, fâzıl, şâir, kerîm, kâmil bir zât idi.

Edirneli Mecdî Mehmed Efendi "Terceme-i Şakâyık"da diyor ki: **"**Ol fâzıl-ı vâlâ-mâye ferîk-i sa'âdet refîk-i ulemâya ve fırka-i sulehâ-yı salâh-ı intimâya muhabbet üzere olup kerem-i nefsle ma'rûf ve ahlâk-ı zekiyye ile mütehallik ve mevsûf bir fâzıl-ı me'âlî-i mahfûf idi.

Elsine-i nâsda tedâvül eyleyen "Muhammediyye" nâm kitâb-ı be-nâma nazîre-i Türkî bir kitap tanzîm edib "Mahmûdiyye" deyû tesmiye eyledi. Lâkin merhûmun nazmı süst olup mertebesi rütbe-i kabûlden sâkıt olmağın beyne'l-halâyık rağbete lâyık olmadı."

Mahdûmu Alâeddîn Alî Çelebi kudâttan olup bunun mahdûmu Mehmed Efendi de kudâttandır. Bunun mahdûmu Pîrî Ahmed Efendi Bursa kadısı olduğu hâlde 996'da vefât etdi. Merhûmun birâderi Amasya'da kibâr-ı **[501]** meşâyihden Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi'dir. Diğer birâderi Kemâleddîn Ahmed Efendi kudâttandır.

Bedreddîn Mahmûd Çelebi-Ahî Toyzâde

Merzifonludur. Fâtîh Sultân Mehmed Hân devrinde reîsü'l-küttâb olan Mevlânâ Ahmed Çelebi bin Ahî Toy'un mahdûmudur. İstanbul'da tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve müderris-i vâlâ-makâm oldu.

903 hudûdunda ba'zı erkânı iğzâb edecek cesâret-i medeniyye gösterdiğinden Merzifon kadısı olarak i'zâm edildi. Yirmi yıldan ziyâde orada kadı olup Üçler vak'ası'nda Kutbeddîn Îsâ eş-Şirvânî'nin ahz ü giriftinde büyük azm ü himmeti görüldü. 924'de vefât etdi.

Âlim, fâzıl, kâmil, halûk, afîf bir zât idi. Mahdûmu Ebû's-Su'ûd Efendi kibâr-ı ulemâdan idi. Bunun mahdûmu Mehmed Efendi kudâttan ve bunun mahdûmu Receb Ümîdî Efendi de şu'arâdan idi. Bunlara Bedreddînzâdeler dendi. Bu sülâleden Rûmeli Kazaskeri mülâkkab Musliheddîn Mustafa Efendi pek meşhûr **[502]** idi. Şâ'ir-i meşhûr Nedim Ahmed Efendi bunun hafîdidir.

Bedreddîn Mahmûd Çelebi-Çelebi Halîfezâde

Amasya meşâyih-i kirâmından ve kibâr-ı Halvetiyyeden Cemâlîzâde eş-Şeyh Cemâleddîn Mehmed Çelebi Halîfe bin Mahmûd Çelebi mahdûmu olup pederinden ulûm-i şer'iyye ve tasavvufu ahz ü tahsîl ederek hulefâ-yı Halvetiyyeden oldu.

Pederiyle beraber âzim-i Hicâz olup avdette Mısır'a uğradı. Orada kibâr-ı fuzalâ ve meşâyihden istifâde-i ulûm-i âliyye ederek Amasya'ya avdet etdi. 915'de ammizâdesi eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Çelebi bin Kâsım Çelebi'nin irtihâli üzerine Hâce Sultân Zâviyesi şeyhi oldu.

On yedi yıl kadar icrâ-yı meşîhat ve irşâd-ı halâyık edib 932 hudûdunda vefât etdi. Âlim, fâzıl, gâyet müteşerri', zâhid, vâ'iz, âbid bir zât-ı sütûde-simât idi. Amasya meşâyihinden ve pederinin hulefâsından eş-Şeyh Hayreddîn Hızır Efendi'nin dâmâdı olup mahdûmu da eş-Şeyh Hayreddîn Hızır Efendi'dir. Evlâdına Çelebizâdeler dendi. Zâviye civârında Taksim önünde medfûndur. **[503]**

Bedreddîn Mahmûd Çelebi-Deli Şeyhoğlu

Amasyalıdır. Molla Şeyh Şücâaddîn İlyâs Çelebi bin Mehmed Çelebi mahdûmudur. Pederinden ve sâ'ir ulemâdan tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve müderris oldu. Ba'dehû İmâmzâde eş-Şeyh Abdürrahîm Efendi'den ahz-ı hilâfet edib tedrîsden ferâgat ederek Ahî Darbhâneci Tekkesi şeyhi oldu. 986 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâ-yı meşâyihden sâlih bir zât idi.

Bedreddîn Mahmûd Efendi-Koca Müderris

Amasyalı Alî Çelebi mahdûmudur. Fuzalâdan Müfessir Ahmed ve Cum'a Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve yıllarca tedrîs-i ulûma nasb-ı nefs ederek müderris oldu. Devr-i medâris ederek 996'da Hüseyin Ağa müderrisi olup 1003 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan fâzıl, müteşerri', Koca Bedreddîn Efendi demekle meşhûr idi.

A'yândan el-Hâc Bedreddîn Mahmûd Çelebi bin Hasan Çelebi ve kibâr-ı kudâttan Bedreddîn Mahmûd Efendi bin İbrâhim de meşâhîrden olup 1016 sâlinden sonra **[504]** vefât etdi.

Bedreddîn Mahmûd Efendi-Ganîzâde

Amasyalıdır. Beytülmâl emîni el-Hâc Bünyâd Çelebi bin Mustafa Efendi bin Alî Çelebi bin eş-Şeyh Abdülğanî Efendi bin Mevlânâ Bünyâd Efendi bin Mevlânâ Mehmed Çelebi bin İvaz bin Mûsâ bin Murâd bin Osmân mahdûmudur.

Amasya'da ulemâ-yı asrından tahsîl-i ilm ü kemâl edib ders-i âm ve müderris oldu. Ba'dehû Sultâniyye-i Merzifon müderrisliğinden Zile kadısı olup sonra devr-i kasabât ederek 1061 ve 1065'de iki defa Amasya kadısı oldu.

Ba'dehû terakkî görüb ber-vech-i mevleviyyet Erzurum, Tokat, Sivas kadısı oldu. 1085'de tekâ'üd vechile Kameriyye-i Tokat müderrisi olduğu hâlde 1088'de dâr-ı bekâya rihlet etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve kudâttan bir zât-ı sütûde-simât idi. Mahdûmu Mehmed Efendi de nüvvâbdan idi.

Bedr-i Melek Hâtun-Taşanzâde

Kedağra (Köprü)lıdır. Kedağra dâhilinde Koca Kayası **[505]** Kalesine ve havâlîsine müstakillen hâkim olan Haydar Bey bin Alî Bey bin Haydar Bey bin Tâşân Bey'in kerîmesi ve mûmâileyhin müdebbir-i umûru Tayfur Bey'in zevcesidir.

Haydar Bey'in Yörgüç Paşa'ya kaleyi teslîminden sonra mahdûmu Kâsım Bey'le kerîmesi ve dâmâdı Amasya'ya celbedildi. Amasya'da Bedr-i Melek Hâtun'a İçerişehir'in Meydan Kapısı ittisâlinde bir hâne temlîk edilerek zevciyle orada ikâmet etdi.

838'de zevci mîrlivâ oldukda mezkûr hâneyi Yörgüç Paşa'ya satıp o da 840'da vakfetdi. Vakfiyesinde mezkûr hânenin mahalli şöyle ta'yîn edilmekdedir: Cenûben sûr, şimâlen tarîk, garben sûr ve şarkan Hâce Mehmed Paşazâde Mahmûd Paşa'nın hânesiyle mahdûd olup tam kale kapısının ittisâlinde ırmak tarafında olur.

Bedr-i Melek Hâtun 848 hudûdunda vefât etdi. Zevci Varna Harbi'nde şehîden vefât edib mahdûmları Haydar, Alî Beylerdir. Alî Beyzâde Tayfur Bey 916 sâlinden sonra vefât etdi. Bedr-i Melek Hâtun'un birâderi Kâsım Bey ve amcası Tuğrul Bey'dir. **[506]**

Bedrî İbrâhim Efendi-Kadızâde

Amasyalıdır. Kudâttan Bedreddîn Mahmûd Efendizâde Sâdık Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib niyâbetle devr-i bilâd ederek sonra kadı oldu. Çorum kazâsından ma'zûlen 1073'de vefât etdi. Âlim, şâir, edîb, kâmil bir kadı idi. Abdî Efendi Tezkîresi'nde eş'ârı vâr idi. Hayfâ ki yandı.

Berkî Hasan Çelebi-Yeniçerizâde

Amasyalıdır. Yeniçerioğlu Osmân Bey bin Paşa Hüseyin Ağa'nın oğludur. Pederi züamâdan olup kendisi Müderris Abdî Efendi'den edebiyât öğrendi. Amasya beytülmâl kâtibi, ba'dehû Serdârzâde Halîl Paşa'nın dîvan kâtibi oldu. Bunun irtihâlinde Amasya sancağı dîvân efendisi olup 1099 kargaşalığında vefât etdi. Kâtib, şâir, mûsikîşinâs olup güzel sâz ve ûd çalar, meclis-i ârâ yaşardı.

Berekât Şâh-Emîr Hayreddîn

Havzalıdır. Orada ümerâdan İmâdeddîn Sûlî Bey'in **[507]** mahdûmudur. Canik ve Sinop'un fethinde yararlıkları sebk eylediğinden Havza ve havâlîsi emîri olup sonra Kedağra ve Zeytûn kazâlarının emâreti de ilâve edildi. 627'de vefât etdi. Mahdûmu Emîr el-Hâc Zeyneddîn Veli Bey'dir.

Berekât Şâh Bey-Sûlîoğlu

Meşâhîr-i ümerâdan Şemseddîn Mehmed Bey bin Tur Alî Bey bin Emîr el-Hâc Zeyneddîn Velî Bey bin Berekât Şâh bin Sûlî Bey'in mahdûmudur. Ceddi Tur Alî Bey, Kunduzoğlu Emîr Celâleddîn Şâh Melek vak'âsında vefât etdi.

Pederinin intikâlinde Havza emîri olup sonra Sultân Taceddîn Altunbaş Gâzi Çelebi meydâna çıkdı. Onun tarafdârı oldu. Müşârün-ileyhin ikinci defaki cülûsunda nüfûz ve i'tibârı artıp 746 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Alâeddîn Alî Bey ve birâderi Şücâ'addîn Süleyman Bey ümerâdandır.

Burhâneddîn Mehmed Ziyârî

Amasya'nın Ziyâre Mahallesi'nden Alî bin Şâhin mahdûmudur. Fuzalâ-yı asrından telemmüz ve tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm **[508]** ve müderris-i be-nâm oldu. Ulemâ arasında Mevlânâ veled-i Şâhin demekle iştihâr etdi. 699'da Pervâne Bey vakfiyesine şâhid ve ba'dehû Amasya kudâtına nâib görüldü. 718 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı kudât ve ulemâdan idi.

Burhâneddîn Ahmed Çelebi-Gümüşlüzâde

Amasya ümerâsından Sirâceddîn İsmâ'îl bin Emînüddîn Yûnus el-Müstevfî mahdûmudur. Sivas emîri Çobanzâde Timurtaş Bey'in teveccühâtını kazanıp Samsun emîri oldu. 727'de Timurtaş'ın Mısır'a firârında ma'zûl oldu.

731'de sâniyen Samsun emîri olup Emîrü's-sevâhil unvânını aldı. Ancak Sivas emîri Eretnâ Bey'e muhâlefet eylediğinden 739 hudûdunda Hâbiloğlu Tûlî Hân Bey ansızın hucûm ederek mağlûben Amasya'ya geldi. Ba'dehû vefât etdi. Mahdûmu Sirâceddîn Mehmed Bey'dir.

Burhâneddîn Ahmed Çelebi-es-Seyyid Veliyyullâh el-Lâdikî

Lâdiklidir. Orada medfûn sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed-i Kebîrü'r-Rifâ'î evlâd-ı kirâmından es-Seyyid Muhyiddîn Mehmed Çelebi bin es-Seyyid Alâeddîn Alî Çelebi bin es-Seyyid Ahmed-i Kebîrü'r-Rifâ'î mahdûmudur. **[509]** Amasya'da tahsîl-i ulûm edib 783'de Hacı Şâdgeldi Paşa'nın maktûlen vefâtı vak'asında Irâk'a gitdi.

Bağdâd'da ikmâl-i tahsîl edib seyâhate çıkdı. Basra, Şam, Kudüs, Hicâz, Haleb vilâyetlerini gezib Kayseriyye'de ikâmet edib es-Seyyid eş-Şeyh Zeynelâbidîn Çelebi Zâviyesi'ne yerleşti. Müşârün-ileyhin kerîmesini tezevvüc ederek halîfesi ve dâmâdı oldu.

815'de şeyh-i müşârün-ileyhin vefâtına binâen zâviyesi şeyhi olup yirmi dört yıl kadar icrâ-yı meşîhat, halka va'z ü nasîhat ederek müreffeh bir hayât geçirdi. 839'da vefât edib kayın pederinin yanına defnedildi. Âlim, kâmil, zâhid, müteşerri', mazınne-i kerâmet, sütûde-sîret bir zât idi. Evlâdı Kayseriyye'de devam edib bunlardan Medîne-i Münevvere müftüsü es-Seyyid Es'ad Ahmed Efendi bunun sülâlesi ve evlâdı hakkında "el-Müselselât**"** adlı bir kitâb-ı matbu' te'lîf etdi.

Burhâneddîn Ahmed Çelebi-Sofuzâde

Amasyalıdır. Mu'allim-i Sultânî Niğdelizâde Sofu Bâyezîd Çelebizâde Mahmûd Çelebi mahdûmudur. Edirne'de tahsîl-i ulûm **[510]** edib ders-i âm oldu. Ba'dehû Üç Şerefeli müderrisi olup yıllarca ders okuttu. 861'de Sultân Bâyezîd-i Sânîye mu'allim olarak Amasya'ya beraber geldi.

Bir taraftan müşârün-ileyhe edebiyât-ı Arabiyyeyi ta'lîm ve diğer taraftan talebe-i ulûma ulûm-i'âliyye tedrîs ederek Rahmâniyye müderrisi olup 880'de vefât etdi. Fâzıl, müteşerri', edîb bir zât-ı muhterem idi.

Burhâneddîn Mehmed Çelebi-Burhân Ata

Amasya'nın Efte köyünde medfûn eş-Şeyh Bâyezîd Ata'nın mahdûmudur. Amasya'da Pîr Sun'ullâh Halvetî hizmetinde ulûm-i şer'iyye ve me'ârif-i sûfiyyeyi ahz edib pederinin

vefâtında Efte'deki zâviyesi şeyhi oldu. Yıllarca halkın tehzîb-i ahlâkına hizmet ederek 900 hudûdunda vefât etdi. Âlim, sâlih bir pîr-i muhterem idi. Pederinin yanında medfûndur.

Burhâneddîn Ahmed Ata-Bâyezîd Atâzâde

İlyâs Atâ bin eş-Şeyh Bâyezîd Atâ'nın mahdûmudur. İkinci Burhân Atâ demekle meşhûr olup birinci Burhân **[511]** Atâ'nın hücre-i terbiyesinde tefeyyüz ederek amcasının vefâtından bir müddet sonra Şeyh Bâyezîd Atâ Zâviyesi şeyhi oldu. Şî'a ümerâsından Zünnûn Baba'nın tesvilâtına karşı durdu. Kurâ halkını Şî'a akâ'idinden korudu.

920'de Sultân Selîm Hân'ın mazhar-ı teveccüh ve iltifâtı olup rü'esâ-yı Şî'anın yaktığı fesâd ocaklarını söndürdü. 933'de Zünnûn Baba'nın tarafdârları elinde şehîden vefât etdi. İnepazarı nâhiyesinde büyük bir nüfûz ve şöhreti var idi. Kâtilleri salben i'dâm edildi. Mahdûmu Abdâl Mehmed Ata'dır.

Burhâneddîn İbrâhim Efendi-Memi Dedezâde

Amasyalıdır. Meşâyih-i kirâmdan Memi Dedezâde eş-Şeyh Hâmid Efendi'nin mahdûmudur. Amasya meşâyihinden fâzıl-ı meşhûr eş-Şeyh Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi'nin hizmetinde ulûm-i şer'iyye ve me'ârif-i sûfiyyeyi ahzedip hulefâsından oldu.

Ba'dehû Hızır Paşa Tekkesi şeyhi olup Torumtay Câmii şerîfinde vâ'iz olarak fevkalâde iştihâr etdi. **[512]** 1071'de Amasya müftüsü Allâme Hızır Efendi'nin felâketinde azl ü nekbet gördü. 1073'de Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın sadâretinde İstanbul'a gitdi.

Orada bir müddet kalıp sadr-ı müşârün-ileyhin lûtf u himâyesini gördü. 1075'de sâniyen Hızır Paşa Tekkesi şeyhi olduğu hâlde avdet edib 1088'de dâr-ı kudse irtihâl etdi. Âlim, şâir,[193] edîb, sâlih, hoş-sohbet bir zât idi. Mevlevî şeyhi Hasan Kudsî Dede ve Amasya müftüsü Hızır Efendi ile mutâyebâtı ve musâhabâtı meşhûrdur.

Burhâneddîn Ahmed Efendi-Hâfız

Amasya ulemâsından olup 1268 hudûdunda vefât etdi. Hâfız Burhân Efendi demekle meşhûr idi. Bunun hafîdi Burhâneddîn Ahmed Efendi bin Mehmed Efendi bin Hâfız Burhân Efendi Mustafa İsmet Efendi hulefâsından Nakşîbendiyye şeyhi Tirebolulu eş-Şeyh Süleyman Efendi'den inâbe edib hilâfet aldı.

Bir müddet kitâbcılık yaptı. Oldukça kazanıp tuhâfiye mağazası açtı. İşi yolunda giderken oğlu **[513]** Mehmed Efendi'nin sefâheti ve kendisinin de kayıtsızlığı yüzünden sermâyeyi izâ'a etdi. Şeyhinin halka-i zikr ü tevhîdinde kanâ'atkârâne bir meslek tutdu. 1333 rebîülevvelinde şeyhinin vefâtında yerine geçdi. Sâlih, sûfiyye mesleğine âşık, kanâ'atkâr bir şeyh oldu.

Bezmî Abdullah Efendi-Topal Kadı

Merzifonludur. Derviş Mehmed Çelebi mahdûmudur. Genç iken ilme çalışdı. Amasya'da bir müddet tahsîl-i ulûm edib sonra İstanbul'a gitdi. Ramazânzâde Ahmed Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet ederek ders-i âm oldu.

985'de müşârün-ileyhin Medine-i Münevvere'ye müteveccihen hareketinde meslek-i kazâya sülûk edib hayli kasabât ve bilâda kadı oldu. Kâh İstanbul'da ve kâh Merzifon'da ikâmet ederek Çankırı kazâsından ma'zûlen 1015 sâline doğru vefât etdi. Meşâhîr-i şu'arâdan âlim, edîb, Topal Kadı demekle meşhûr idi.

Bezmî Mehmed Efendi-Şeyhzâde

Amasyalıdır. Amasya meşâyih-i kirâmından eş-Şeyh Abdullah **[514]** Halvetî mahdûmudur. Şeyh Ya'kûbzâde Mustafa Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek

[193] Zâhîd lakâbıyle eş'âr ve ilâhiyâtı vardır. Aşağıda Zâhid İbrahim Efendi diye gelir.

dâmâdı ve ba'dehû Mehmed Paşa Tekkesi şeyhi ve câmii vâ'izi olduğu hâlde 1087'de vefât etdi. Âlim, vâ'iz, sâlih, şâir, bir zât idi. İlâhiyâtı var idi.

Besim Mehmed Bey-Hacı Yûsufzâde

Amasyalıdır. Rahtuvân Paşazâde el-Hâc Ahmed Bey'in kölesi el-Hâc Yûsuf Ağa'nın ahfâdından Kâsım Paşa mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile taltîf edilerek devr-i hidemât edib 1247'de vefât etdi.

Besim Mehmed Paşa-Dedezâde

Merzifonludur. Hazîne-i hümâyûn kethüdâsı Merzifonî Ebûbekir Efendi'nin akrabâsından Hüseyin Efendi'nin mahdûmudur. Gençliğinde İstanbul'a gidip Sarây-ı hümâyûna girdi. Orada bir müddet ta'lîm ve terbiye görüp sonra Bâb-ı âlîde kethüdâ kalemine çerağ edilerek baş-halîfe oldu.

1245'de Ebûbekir Efendi'nin himmetiyle yüzbaşı olup **[515]** Tophâne'ye me'mûr oldu. 1247'de binbaşı, 1255'de Miralay ve 1263'de Mîrlivâ olup 1267 saferinde tahvîlen Beylerbeyi olarak Rûmeli Sofya mutasarrıfı oldu.

1268 senesi rebiülevvelinde Niş mutasarrıfı ve şevvâlinde Belgrad muhâfızı ve 1269 zilhiccesinde ikinci defa Rûmeli mutasarrıfı oldu. Bu havâlîde olan hizmetleri karîn-i tahsîn-i âlî olduğundan 1270 senesi cumâdelûlasında rütbe-i vezâretle Yanya vâlisi oldu.

1271 senesi cumâdelûlâsında Yanya eşrâfının şikâyetleri üzerine infisâl edib 1272 saferinde Kürdistan, ya'nî Diyârbekir, Van vâlisi olarak Diyârbekir'e gitdi. 1274 recebinde oradan da infisâl ederek Amasya'ya gelip ikâmet etdi.

Sene-i mezbûrenin şa'bânı evâsıtında Hacı İlyâs Mahallesi'nde sâkin olduğu Gürcüzâde Deli Mustafa Bey'in konağında hastalandı. Ramazânın yirmi yedinci Kadir gecesinde bilâ-veled vefât etdi. Abdüllâtîf Efendi Kütüphânesi'nin **[516]** bahçesinde medfûndur. Müdebbir, fikr-i metîn, tab'an hadîd idi. Bilâ-veled öldüğü seng-i mezârında mahkûkdur.

Beşîr Efendi-Dereköylü Şeyh

Havza'nın Dereköyünden Mehmed oğludur. Havza'da Fîrûz Ağa Medresesi'nde ikâmet ederek tahsîl-i ilm edib köyünde Emîr Hacı Velî Câmii şerîfinde imâm ve hatîb ve vâ'iz ve zâviyesinde şeyh olduğu hâlde 1131'de vefât etdi. Köylülerin mu'tekad ve mürâca'atgâhı olup sulehâdan idi. Mahdûmu eş-Şeyh Mehmed Efendi yerine aynı vezâ'ifle kâ'im oldu.

Basîrî Mehmed Çelebi-Nişânîzâde

Amasya'da nişâncı olup Molla Câmî akrabâsından olduğu rivâyet edilen Ahmed Çelebi bin Kutbeddîn Câmî mahdûmudur. Fâzıl-ı meşhûr Molla Abdurrahmân Câmî'nin tavsiye mektûbuyla Amasya'ya gelip cülûsundan mukaddem Sultân Bâyezîd-i Sânî'den hüsn-i kabûl gören pederidir.

Kendisi Amasya'da büyüdü. Pederi Şehzâde Sultân Ahmed'e nişâncı oldukda sâye-i ikbâlinde tahsîl-i edebiyât edib **[517]** şehzâde-i müşârün-ileyhe kasîdeleriyle tekarrüb ederek nedîm ve şâir-i hâssı oldu. Müreffeh bir hayâta erdi.

918'de Şehzâde Sultân Ahmed'in ihnâkında menkûbâne Amasya'da ikâmet edib 920'de Sultân Selîm Hân'ın Amasya'yı teşrîfinde Zafer kasîdesiyle nâ'il-i iltifâtı olarak İstanbul'a gitdi. Burada defterdâr Amasyalı İskender Çelebi'ye çatıp nedîmi olarak Ayasofya vakfının fazla-i vâridâtından ulûfe verildi. 940'da vefât etdi.

Edîb, şâir, lâtîfe-gû, güleç yüzlü, güzel sözlü, letâ'ifle meşhûr idi. Lâtîfî Çelebi "Tezkire-i Şu'arâ"sında diyor ki**:** Acem serhâddîne karîb yerdendir. Sultân Bâyezîd zamanında Hazret-i Şeyh Câmî ve Mevlânâ Nevâyî terbiye-nâmesiyle Rûm'a gelmiş ve "Nevâyî Dîvânı"n Diyâr-ı Rûm'a evvel ol getirmişdir.

Bu fıkra ayniyle pederi olan Ahmed bin Kutbeddîn Câmî'ye ait olduğu târîhen anlaşılır. Çünkü Basîrî'nin sinn ü sâli buna müsâit değildir. Amasyalı Münîrî Efendi'nin "Münşe'ât" ünvânıyla yazdığı târihinde Amasya vâlisi Şehzâde **[518]** Sultân Ahmedle mütâyebâtı ve 916'da yirmi yedi yaşlarında olduğu yazılıdır.

Mevlânâ Lâtîfî diyor ki: "Ekser evkâtın Diyâr-ı Rûm'da geçürmeğin tarz-ı şi'irde Türkî ibâret nazımları şivesin ve Rûm şâirleri işvesin ri'âyet etmişdir. Hoş âyende hûb-ı eş'ârı ve pesendîde Fârisî ve Türkî merğûb güftârı vardır." Diyâr-ı Rûm'da dediği Amasya'da demektir. Rûm şâirleri dediği de Türk şâirleri olacaktır.

Bu bir kaç matla' onun eş'ârındandır:

Âşıklarını âh o Mesîhâ-dem öldürür
Bu âdem oldurur ki Mesih âdem öldürür

Kezâ

Şol iki mahmûr gözler çehre-i dil-dârda
İki nergisdir açılmış kûşe-i gülzârda

Bu da

Gerçi kim derler cihânda ârife bir gül yeter
Ârife bir gül yeterse bana yârim gül yeter

Matla-i Fârîsî [519] Matla-i Fârîsî **[519]**

تا خاك پات از ننظر اهل درد رفت
چندان كر بست ديده كه دريا بكرد رفت

Mevlânâ Lâtîfî yine diyor ki: "Merhûm aceb cerb-i ziyân ve azb-ı lisân, hândân-ı rûy u bezle-gûy, nedîm-şîve, şûh-tab' kişi idi. Cönklere ve cerîdelere sebt olunacak rengîn letâ'ifi ve letâ'ife müte'allik me'ârifi çok idi ve hûy ve haslette alacalığından gayri aybı yok idi."

Basîrî Çelebi, Şehzâde Sultân Ahmed'in nedîm-i hâssı olduğu münâsebetle Sultân Selîm ve şehzâdesi Sultân Süleyman Hânların zamân-ı saltanâtlarında ikbâl yüzü göremediğinden gayrı İskender Çelebi'nin himâye-i kerîmânesini görmeseydi, Revânî Çelebi gibi zevâtın câ'izelerine muhtâç olarak yaşardı. Hâlis Horasânî olsaydı, pederi gibi nişâncı ve reîsülküttâb bile olurdu.

Bekâyî Ahmed Çelebi-Bâki Paşazâde

Amasyalıdır. Beylerbeyilerden Rıdvân Paşa bin Bâkî Paşa mahdûmudur. Sadr-ı esbak Bayrâm Paşa'nın himmetiyle sarây-ı hümâyûna girip Enderûn'da terbiye gördü. Sultân Mehmed **[520]** Hân-ı Râbi'in cülûsunda taşra çıkarılıp Dîvân-ı hümâyun kâtibleri zümresine ilhâk edildi.

1065'de İbşir Paşa'nın kethüdâ-yı sadâreti olan eniştesi Sâlih Ağa'nın kâtibi oldu. Sene-yi mezbûre recebinde sadr-ı müşârün-ileyhin katlinde eniştesiyle beraber Amasya'ya gönderildi. 1067'de Köprülü Mehmed Paşa'nın sadâretinde İstanbul'a gidip Ankebût Ahmed Paşa'ya çatıp kâ'im-makâmlığında kâtib-i dîvânı olduysa da 1068'de menkûben Amasya'ya geldi.

1073'de Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın himmetiyle Hüseyin Ağa ve Fîrûz Ağa evkâfı kâtibi olup 1090 hudûdunda vefât etdi. Şâ'ir, kâtib, me'ârif-âşinâ idi. Ancak Ankebût Ahmed Paşa'yı sadârete tahrîs etdiği söylenmekle menkûb olmuşdu.

Bektâş Çelebi-Üşkütlü

Ankara havâlisinden olup Hudâdâd Çelebi oğludur. Kendisinin iddiâsına göre Hacı Bektâş-ı Velî evlâdından Hüdâdâd Çelebi bin Resûl Çelebi bin Hüseyin Çelebi bin Habîb Çelebi mahdûmudur.

Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya vâlisi iken Amasya'ya gelip meşâyihi sırasında nâ'il-i i'tibâr oldu. Mecitözü kazâsında bir zâviye binâsıyle kazâ dâhilinde Göynük nısf-ı mâlikânesini Sultân Fâtîh'in izin ve temlîkî üzerine zâviyesi ve evlâdı mesâlihine vakfedip zâviyesi şeyhi olduğu hâlde 886 sâlinden sonra vefât etdi. Bektâş Baba demekle meşhûr, gâyet zî-nüfûz idi. Mahdûmu Murtazâ Çelebi'dir.

Celâlî devrinde zâviyesi tâ'ife-i Celâliyye'nin merci'i olduğundan 933 sâlinde zâviyesi ref' ve mâlikânesi ulemâya tahsîs edilmişti. 1071'de geliriyle Mehmed Paşa Ağalarından Murtazâ Ağa'nın ricâsıyla zâviye ihyâ ve nısf-ı mâlikânesi de uhdesine evlâdiyet üzere tevcîh edildi.

Ba'dehû bunun oğlu Îsâ Çelebi uhdesine meşîhat ve mâlikâne tevcîh edilip 1104'de vefâtıyla ulemâdan Ahmed Efendi uhdesine tevcîh edildiği hâlde 1116'da Îsâ Çelebizâde mâlikânesinde Bâlî Efendi uhdesine ihsân edildi. Bu zât Koçi Efendi demekle meşhûr ulemâdan olup kasabâta kadı dahî oldu.

1143 recebinde vefâtıyla meşîhât ve mâlikâne oğullarının uhdelerine tevcih edildi. 1147'de Hüseyin Efendi'nin vefatıyla Mahdûmu Abdülfettâh Çelebi amcası Yûsuf Efendi ile müştereken mutasarrıf olup 1158'de Abdüfettâh Efendi de vefât etmekle Yûsuf Efendi müstakillen mutasarrıf oldu.

1177'de Yûsuf Efendi de vefât edib Abdülfettâh Çelebizâde Hüseyin Efendi ve bunun da 1205'de fevtiyle oğulları Abdülfettâh, Zülfikâr Çelebiler uhdesine tevcîh edildi. Ba'dehû Abdülfettâh'ın vefâtıyla Zülfikâr Baba müstakillen zâviye şeyhi ve mâlikâne mutasarrıfı oldu.

Bu da 1236 zilka'desinde vefâtıyla oğlu Hüseyin Baba şeyh oldu. 1241'de Bektâşî ocağı söndüğünden 1243'de bu Tekke de diğer Bektâşî Tekkeleri gibi sedd ü ref' edilip Hüseyin Baba diyâr-ı âhara nefy edildi.

Bektâş Ağa-Meşeli

Köprü kasabasına bir saat kadar yakın olan Meşe köyünden İbrâhim'in oğludur. Zûr u kuvveti sâyesinde fevkalâde iştihâr edib Abaza Hasan Paşa bunu elde ederek kuvvet bulmuşdu. **[521]**

Muahharan Köprülü Mehmed Paşa kendisine ibrâz-ı teveccüh ederek celb edib Abaza Paşa'nın aleyhinde istihdâm etdi. 1069'da Abaza Paşa'nın i'dâmında Türkman Ağası olup 1075'de eşkiyâdan Zor bölükbaşıyı derdest ve katl ederek şöhreti arttı.

Bu yüzden İstanbul'a celb edilip huzûr-ı hümâyûna çıkarıldı. Taltîf ve bir hil'ât ve iki kese nakd ihsân buyruldu. Türkman Ağalığı uhdesinde olduğu hâlde avdet edib 1078 hudûdunda vefât etdi. Gâyet şecî' sâdık, gayûr idi.

Bektâş Ağa-İbrâhim Paşalı

Amasya'nın Akdağ nâhiyesinde Akvirân köyünden Ömer'in oğludur. Sipâhî olup Bayburtluoğlu Kara İbrâhim Paşa'nın Ağalığında Amasya'ya geldikde ma'iyyetine girdi. Onun tâbi'i olarak İstanbul'a gitdi.

1084 senesi cumâdelâhiresinin dördüncü günü İmâret-i Sultân Bâyezîd evkâfı mütevellîsi olduğu hâlde Amasya'ya geldi. Tam bir yıl tevliyeti devam edib 1085 senesi cumâdelûlâsında **[522]** ma'zûlen İstanbul'a gitdi. 1087'de Kara İbrâhim Paşa'nın vezâretinde kethüdâsı oldu.

1091'de Paşa'yı gücendirdiğinden Amasya'ya gönderilip 1092'de Zile voyvadası, 1095'de Cânik sancâğı mütesellimi oldu. 1097'de ma'zûlen Amasya'da görülüp sonra vefât etdi. Oğulları, Ömer, İbrâhim Ağalardır. Amasya'da Bektâşoğulları bunun evlâdıdır.

Bektâş Baba-Pîrî Babazâde

Merzifonludur. Orada Pîrî Baba Zâviyesi şeyhi Timur Baba'nın oğludur. Pîrî Baba evlâdından olduğu mervîdir. Zâviye-i mezbûre şeyhi Mehmed Dede'nin irtihâlinde 1131'de

Pîrî Baba Zâviyesi şeyhi oldu 1141'de ref' edildiyse de 1143'de sâniyen şeyh olup 1150 senesi şevvâlinde vefât etdi. Bektâşî erenlerinden idi.

Bektâş Ağa-Sipâhî

Bozokludur. Halîl'in oğlu olup sipâhî olarak Amasya'ya geldi. 1142'den i'tibâren bir kaç defa kethüdâyeri oldu. İrân muhârebâtında fedâkârâne çalışıp 1165 **[523]** sâlinden sonra vefât etdi. Dâmâdı Amasya a'yânından Yeşillioğlu el-Hâc Hüseyin Ağa'dır.

Bektâş Ağa-Bektâşzâde el-Hâc

Amasya a'yânından el-Hâc Ömer Ağa bin Bektâş Ağa'nın oğludur. Sipâhîlikle teayyün edib 1143 vak'âsında İstanbul'a gitdi. Orada Sultân Mahmûd Hân-ı Evvel'in lalası Osmân Paşa'ya çatıp ağalarından oldu.

Bunun vefâtında vezâretle Cidde vâlisi olan Gül Ahmed Paşa'nın dâ'iresine girdi. Berâber Hicâz'a gidip onun da irtihâlinde avdet edib hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ olduğu hâlde 1172'de vefât etdi.

Bektâş Ağa-Yeşillizâde el-Hâc

Amasya a'yânından el-Hâc Hüseyin Ağa'nın mahdûmu ve Bozoklu Bektâş Ağa'nın kerîmezâdesidir. 1147'de sipâhî kaydedildi. Ba'zı iltizâmât işlerinde kazanıp kesb-i yesâr ederek 1168'de dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından oldu.

1177'de Sipâhîler ağası, 1180'de matbah-ı âmire emîni **[524]** olarak Üçüncü Sultân Mustafa'ya fevkalâde tekarrüb etdi. 1183 rebiülâhirinde kâ'im-makâm-ı sadr-ı âlî olan Abras Süleyman Paşa'nın istirkâbına uğradığından bir kaç ay sonra azledilip Amasra kalesi binâ emîni olarak taşra gönderildi.

1185'de şehzâde iken Sultân Süleyman-ı Sâlis'in lalası olup Sarây-ı hümâyûn me'mûru oldu. 1187 zilka'desinde Sultân Mustafa'nın vefâtıyla lalalıkdan afv edilip 1188 senesi recebinde Surre-i hümâyûn emîni olarak Hicâz'a gitdi. Avdetinde mütekâ'id oldu.

1203 senesi recebinin on birinci günü cülûs eden Sultân Selîm-i Hân-ı Sâlis'e musâhib olup on beş ay kadar makbûlâne yaşadığı hâlde 1204 senesi zilka'desinde vefât etdi. Hoş-gû, muhâzarâta vâkıf, latîf, hikâyeler bilir, müdebbir, mizâc-gîr bir zât idi. İhrâz-ı vezâret edeceği esnâda belâya uğramışdı. Mahdûmları dergâh-ı âlî kapıcıbaşlarından Hasan, Hüseyin Ağalar ve kethüdâsı Amasyalı el-Hâc Süleyman Ağa'dır. **[525]**

Bektâş Ağa-Bektâşoğlu es-Seyyid el-Hâc

Amasya yeniçerilerinden Alemdâr İbrâhim Ağa bin Mehmed Ağa bin el-Hâc Ahmed Ağa bin Bektâş Ağa'nın oğludur. Altıncı bölükte mukayyed yeniçeri, Amasya serdârı 1224'de Serdengeçdiler Ağası olarak Rus Harbi'ne gitdi.

İbrâz eylediği hizmetlere mükâfâten Turnacıbaşı pâyesiyle taltîf edildi. Ba'dehû mükerreren Amasya serdârı ve 1235'de meclis-i a'yân a'zâsı oldu. Yeniçeri-Talebe vak'asında mu'tedilâne hareket edib 1238 senesi şevvâlinde yine Amasya serdârı oldu. 1239 senesi muharreminde vefât etdi. Zî-nüfûz bir zâbit idi.

Oğulları es-Seyyid İbrâhim, Ali, Mehmed Ağalardır. Es-Seyyid İbrâhim Ağa 1254'de Nizib muhârebesinde fevtoldu. Es-Seyyid Alî Ağa 1266'da ve es-Seyyid Mehmed Ağa da 1271'de vefât etdi. Es-Seyyid Alî Ağazâde Mehmed Efendi 1330'da ve bunun mahdûmu bahriye binbaşılarından es-Seyyid Ali Rıza Bey 1345'de müntehiren vefât etdi. Mehmed Efendi'nin diğer evlâdı vardır. **[526]**

Bekî Hâtun-Hundî Paşa

Amasya Beylerbeyi ve hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşazâde Mustafa Bey'in kerîmesi ve Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın halîlesidir. Birâderi Îsâ Bey'in ma'rifetiyle Sultân-ı müşârün-ileyhe tezvîc edilip on altı yıl kadar Pâdişâh ile beraber yaşadı.

820'de Çelebi Sultân'ın vefâtından evvel mahdûmu olup Manisa vâlisi olan Şehzâde Sultân Mustafa'nın yanına gitdi. 824'de Çelebi Sultânın vefâtıyla büyük şehzâdesi Sultân Murâd-ı Sânî'nin cülûsunda Şehzâde Sultân Mustafa'nın hurûc ve kıyâmına binâ'en 826'da maktûlen vefâtında Amasya'ya geldi.

Hemşîresi Şâhbula Hâtun ile beraber yaşayıp Sultân Murâd'ın devr-i evâhirinde vefât etdi. Emlâkini vakf edib Şâhbula Hâtun Mektebi mesâlihine tahsîs etdi. Defterhâne kaydında Vakf-ı Şâhbula Hâtun uht Bekî Hâtun binti Mustafa Bey bin Beylerbeyi[194] yazılıdır. Hazret-i Pîr İlyâs Türbesi ittisâlindeki türbede medfûn olmalıdır. **[527]**

Bilâl Efendi-Kadı

Osmâncık kazâsı dâhilinde Elmalı köyünden Mehmed'in mahdûmudur. Buna Osmâncıklı Bilâl Efendi denir. Amasya'da tahsîl-i ulûm ederek bir müddet Köprü'de ders-i âm ve 1027'de Tâşânzâde Medresesi müderrisi oldu.

1038'de Osmâncık müftüsü ve Akşemseddîn Medresesi müderrisi, 1053'de Osmâncık kadısı oldu. Ba'de'l-azl 1059'da Varay kadısı 1061'de Halfet Medresesi'yle mütekâ'id olduğu hâlde 1064'de Amasya'da vefât etdi. Ulemâ-yı kudâttan idi.

Bilâl Efendi-Müezzin el-Hâc

Amasya'nın Kocacık Mahallesi'nden Mehmed'in oğludur. Hâfız-ı Kur'ân, sesi güzel olduğundan Kocacık mescidi müezzini oldu. Mevlevî-hâne şeyhi Hasan Kudsî Dede'nin sohbetinde Perveriş-yâb olup tasavvuf ve edebiyyâta meyletdi. 1112'de Şeyh Alâeddîn Dede'nin vefâtıyla Mevlevîhâne şeyhi oldu.

1113'de Ebûbekir Dede Efendi Konya'dan şeyh olarak geldikde **[528]** Mevlevîhâne vakfı mütevellîsi oldu. 1118'de vefât etdi. Fârisiyyâta âşinâ mûsikîşinâs savt ü edâsı güzel, hoş sohbet, şi'ire heveskâr idi. Mahdûmu Osmân Efendidir ki muahharan el-Hâc Osmân Ağa denmişdir.

El-Hâc Osmân Ağa'nın oğulları el-Hâc Mehmed Bilâl Ağalarla Yûsuf Paşa'dır. Hacı Mehmed Ağazâde es-Seyyid el-Hâc Bilâl Efendi'dir. Bunun oğulları es-Seyyid Ahmed, Abdüllâtîf Efendilerdir. Hacı Mehmed Ağa'nın diğer mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi'dir.

Bilâl Ağa-Hacı Bilâlzâde el-Hâc

Amasya a'yânından el-Hâc Osmân Ağa'nın oğludur. Vüzerâdan Canikli Hazînedâr Süleyman Paşa Ağalarından olup bunun vefâtında birâderi Hacı Alî Paşa'nın dâ'iresine girdi. Bunun Tatar Ağası ba'dehû gedikliyân-ı dergâh-ı âlîden olup 1200 hudûdunda vefât etdi.[195]

Bilâl Ağa-Hacı Bilâlzâde el-Hâc

Amasya eşrâfından el-Hâc Osmân Efendi'nin oğludur. Hıfz-ı Kur'ân ve tahsîl-i irfân edib pederinin vefâtında 1137 şa'bânında Kocacık mescidi imâmı ve ba'dehû meclis-i hâcıyân ve a'yân a'zâsı olduğu hâlde 1178'de vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan idi. Mahdûmu Yûsuf Paşa'dır.

Bilâl Efendi-Hacı Bilâlzâde es-Seyyid el-Hâc

A'yândan el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Osmân Ağa bin el-Hâc Bilâl Efendi'nin mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde hâciyân **[529]** ve a'yân meclislerine a'zâ olup 1228'de vefât

194 Beylerbeyi oğlu Mustafâ Bey'in kızı Bekî Hâtun'un kızkardeşi Şâhbulâ Hâtun'un vakfıdır. (Haz.)

195 Aşağıdaki Hacı Bilâl Efendi'dir. Hacı Bilâl Ağa da denmiştir. (Ed.)

etdi. Müte'ayyin, me'ârif-i âşinâ, Acem Alî Mahallesi hânedânından idi. Oğulları es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi ile es-Seyyid Abdüllâtîf Efendi'dir.

Bilâlî Mehmed Çelebi-Kara Kadı

Amasyalıdır. Yahyâ Çelebi mahdûmudur. Tahsîl-i ulûm etdikten sonra Amasya'da müderris, kadı olup 889'da vefât etdi. Âlim, kâtib şâir, edîb idi. Mahdûmu Yahyâ Çelebi de meşâhîr-i kudâttan olup kerîmesi Mihrî Hâtun şâirât-ı nisâdandır.

Balabân Bey-Emîr İzzeddîn

Amasyalıdır. Amasya vâlisi Toğrak Beyzâde Salar Bey'in mahdûmudur. Amasya Beylerbeyi Seyfeddîn Torumtay devrinde temâyüz edib 681'de Sultân Gıyâseddîn Mes'ûd Selçûkî câlis-i taht-ı Selçûkî oldukda Atabegi oldu.

683'de Moğol hükümdârı Arğûn Hân'ın emriyle Sultân Mes'ûd hal'edilip Tebriz'e celbedildikde **[530]** beraber gitdi. Oraya vüsûlünden sonra Hoy şehrinde ikâmet etdi. Gazan Mahmûd Hân'ın cülûsunda Hoy ve Salmas emîri oldu.

703'de Sultân Olcaytu Mehmed Hân'ın cülûsunda müsâ'ade istihsâl ederek Kayseriyye'de taht-ı saltanâta cülûs eden Sultân Mes'ûd'un nezdine gelip Atabegi oldu. 708'de müşârün-ileyhin irtihâlinde cesedini alıp Amasya'ya getirdi. Ba'dehû şehzâdesi Sultân Altunbaş'ın cülûsunda beylerbeyi oldu.

716 senesi evâ'ilinde vefât edib ceddi türbesine defnedildi. Müdebbir, şecî', Yazarlı kabîlesine mensûb bir Türk Beyi idi. Mahdûmları, Şihâbeddîn Şâdî, Şemseddîn Mehmed, Kemâleddîn Ahmed, Cemâleddîn Fîrûz Beyler meşhûr ümerâdan idiler.

Balabân Bey-Yazarlı

Amasyalıdır. Ümerâdan Cemâleddîn Fîrûz Bey bin Emîr İzzeddîn Balabân Bey'in mahdûmu ve Amasya vâlisi Şâdî Bey'in birâderzâdesidir. Sultân Eretna Bey'e intisâb edib ümerâdan oldu. Ba'dehû Hacı Kutlu Şâh'ın **[531]** ümerâsından oldu.

758'de Hacı Kutlu Şâh'ın Konya'yı istilâsında yararlık gösterip kendini sevdirdi. 761'de Sultân Murâd-ı Sânî'nin cülûsunu tebrîk için Bursa'ya gönderildi. 762'de Hacı Kutlu Şâh'ın maktûlen vefâtını haber alınca Sultân-ı müşârün-ileyhin yanında kalıp ümerâsından oldu.

Sultân Murâd Hünkâr'ın bütün muhârebâtında beraber bulunarak sadâkatle çalışdı. Müşârün-ileyhin i'timâdını kazanıp Lala Şâhin Paşa'nın Rûmeli Beylerbeyiliğinden azlinde Beylerbeyi ve serdâr olup Sofya'yı feth ederek târihde nâmını ibkâ ve 790'da vefât etdi.

Şeci', müdebbir, mücâhid, sâdık ve takrîben yetmişlik bir gâzî-i nâmdâr idi. Mahdûmları Fîrûz, Durak, Yûsuf Beylerdir. Fîrûz Paşa, meşâhîr-i ümerâdandır. Durak Beyzâde Balabân Bey genç iken Timur Harbi'nde vefât eden ümerâdandır. Yûsuf Beyzâde Balabân Paşa da meşâhîr-i ümerâdandır.

Balabân et-Türkî-Şehabeddîn el-Amâsî [532]

Amasya Beylerbeyi Şihâbeddîn Şâdî Bey'in Amasya havâlîsinden aldığı kölesidir. Müşârün-ileyhin vefâtından sonra Mısır'a gönderilip ümerâdan Kâsım Bey iştirâ edib Allâme-i Alâeddîn Alî et-Türkmânî'ye satdı.

745'de allâme-i müşârün-ileyhin irtihâlinde i'tâkını vasiyyet eylediğinden evlâdı âzâd etdi. Bugünden i'tibâren allâme-i müşârün-ileyhin mahdûmu Taceddîn Abdullah bin et-Türkmânî'nin halka-i tedrîsine mülâzemet ederek ahz-ı ulûm edib üstâdı Mısır'da kâdı'l-kudâti'l-Hânefiyye oldukda müderris oldu.

Ders-i âm olduğu esnâda Ebû en-Nu'man el-Amâsî diye şöhret buldu. Ba'dehû Gazze, Remle kazâlarında bulunarak fazl ü adâletiyle iştihâr eylediğinden Kâdî-i Kudüs-i şerîf oldu. 791'de mütekâ'id olduğu hâlde 796 hudûdunda Mısır'da vefât etdi. "Zav-ı Lâmi'a"da mezkûr olduğu üzere âlim, fıkıh ve usûl ve ulûm-i'Arabiyyede bâri' idi.

Balabân Paşa-Yazarlızâde

Bursalıdır. Ümerâdan Yûsuf Bey bin Balabân Bey'in mahdûmudur. Bursa'da doğdu. 804'te Bursa'yı **[533]** Topal Timur'un istilâsında Amasya'ya geldi. Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın ma'iyyetinde bevvâbân-ı Sultâniyyeden olup Sultân Murâd-ı Sânî Amasya vâlisi olduğu esnâda yanında kaldı.

824'de Sultân Murâd'ın cülûsunda ümerâdan olup küçük şehzâde Sultân Mustafa'nın hurûcu kıyâmında sadâkatle hizmet gösterdiğinden Menteşe Beyi oldu. Ba'dehû Bursa muhâfızı olup hayli müddet burada kaldı.

838'de Şehzâde Sultân Ahmed Amasya vâlisi oldu. Eyâlet muhâfızı olarak müşârün-ileyhin ma'iyyetine me'mûr olup Amasya'ya geldi. 846'da Tokat ve Sivas Beylerbeyi olup 849'da Mora Harbi'ne me'mûren Rûmeli'ye gitdi. 850'de vefât etdi.

Şecî' sâdık, müdebbir, bir gâzî-i nâmdâr idi. İznik, Gelibolu, Amasya ve Bursa'da hayrât ve evkâfı vardır. Amasya'nın Şamlılar Mahallesi'nde ilk medrese binâ eden Balabân Paşa'dır. Bunun Şam'da medresesi, bu medrese-i Şâmiyyesinden ibâretdir. Evlâdından Hamza Bey meşhûrdur. **[534]**

Balabân Ağa-Hâfız

Amasya vâlisi Yörgüç Paşa'nın kölesidir. Müşârün-ileyhin devr-i velâyetinde teayyün ederek Amasya vâlisi Şehzâde Alâeddîn Bey'in bevvâbı oldu. Ba'dehû Amasya a'yânından olup 865 sâline doğru fevt oldu. Mahdûmu Pîr Mehmed Çelebi kudâttan idi.

Balabân Bey-Kula

Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed bin Sultân Bâyezîd-i Sânî kölesidir. Müşârün-ileyhin sarâyında perverde olup kapıcı, ba'dehû kapıcılar kethüdâsı 916'da ümerâdan olup 918 harbinde mün'adim oldu. Mahdûmu Osmân Çelebi'dir.

Balabân Bey-Şehzâde Kulu

Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa bin Sultân Süleyman Hân'ın kölesidir. Şehzâde müşârün-ileyhin sarâyında hüsn-i terbiye görüp ağalarından oldu. 960 senesi şevvâlinde müşârün-ileyhin şehâdetinde ze'âmetle kayırıldı.

961'de Amasya darphânesi emîni olup tûl-i müddet bu hizmetinde kaldı. 975'de Sultân Selîm-i Sânî ma'iyyetine **[535]** me'mûren İstanbul'a gitdi. 981'de Bosna Beyi, ba'dehû Mora Beyi görüldü. 986 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Süleyman Bey de ümerâdandır.

Bülbül Hâtun-Vâlide Sultân

Gürcülerdendir. Câriye olarak Sultân Bâyezîd-i Sânî sarâyına girdi. Ba'dehû halîlesi olup Şehzâde Sultân Ahmed Hân'ı doğurdu. Mahdûmu 886'da Amasya vâlisi oldukda vâlide Sultân olarak devlete erdi.

912'de İçerişehir'de kendine mensûb olan Hâtuniye Mahallesi'nde bir Câmi-i şerîf, bir mekteb-i âlî ve imâret-hâne inşâsına mübâşeret edib 917'de hitâma erdi. Kezâlik Lâdik'de câmi ve hamam inşâ etdirdi. Bunların mesâlihine emlâkin vakf ve sene-i mezbûrede vakfiyesini tanzîm etdi.

918'de mahdûmu olan Şehzâde Sultân Ahmed, birâderi Sultân Selîm Hân'ın huzûrunda ihnâk edildiğini duyduğu anda kendisine ârız olan hinâk illeti huzûrunu selb edib 924'de Bursa'da vefât etdi. Sâlihât-ı nisâdan sâhibe-i hayrât bir hâtun idi. **[536]**

Vakfiyesinde evkâfının tevliyeti mahdûmu Sultân Ahmed Hân'ın benâtı evlâdına meşrût olduğundan ibtidâ Yularkısdı Sinan Paşazâde Mustafa Paşa'nın evlâdına, bunların inkırâzında Yeğenzâdelere intikâl etdi. Elyevm bunların uhdelerinde idi.

Bülbül Ahmed Çelebi-Hâfız

Amasya'da Sultân Bâyezîd Câmii kayyumlarından Hâfız Alî Çelebi mahdûmudur. Sesi gâyet güzel, ince ve tîz olduğundan Sultân Bâyezîd Câmii müezzinlerinden oldu. Erbâb-ı mûsikîden ve şu'arâdan Hâfız Abdullah Çelebi'den ilm-i evtâr öğrendi. Bülbül Çelebi demekle iştihâr etdi.

Mu'ahharan câmii mezkûrun baş-müezzini olup cemâ'atı ihyâ ederek îfâ-yı vazife eylerdi. Gâyet muhrik, mevlîd ve Kur'ân-ı Kerîm okur, dinleyenleri ağlatırdı. Nevbetinde sabah temcîd ü ezânında ve okuduğu ilâhilerinde Amasya'yı cûş u hurûşa getirirdi. Bu insan bülbülü 1099 vak'asında fenâ hastalandı. 1100 senesi muharreminde vefât etdi. Cenâzesi halkı ağlatdı. **[537]**

Tab'an latîf, halûk, gâyet dindâr idi. Mahdûmları Hâfız Mehmed, Alî Efendilere ve evlâdına Bülbüloğulları dendi. Bunlardan Hâfız Ahmed Efendi bin Hâfız Mehmed Efendi ba'zı cevâmi'e hatîb oldu.

Belîğ Abdullah Efendi-Hacı Hâfız

Malatyalıdır. Halebli Mehmed'in sulbünden 1121'de doğdu. Eyyâm-ı şebâbında Amasya'ya gelip allâme-i meşhûr Iydîzâde el-Hâc Âkif Mustafa Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemetle fünûn-i edebiyyeyi ve ulûm-i şer'iyye ve akliyyeyi ahz ü tahsîl ederek 1153'de mücâz ve ders-i âm oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek iştihâr edib 1176'da Halfet Gâzi müderrisi ve ba'dehû Sultân Bâyezîd Câmiinde Mi'mâr Kâsım Ağa dersiyyesi mutasarrıfı olduğu hâlde 1184 senesi zilhiccesinde vefât etdi. Fâzıl, ulûm-i Arabiyye ve edebiyyede mâhir, hadîs ve tefsîre vâkıf, vâ'iz, şâir, talâkat-i lisâna mâlik bir âlim idi. Mahdûmu Sırrî Mehmed Efendi'dir.

Belîğî Mehmed Çelebi-Şermîzâde

Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed şu'arâsından Amasyalı **[538]** Şermî Osmân Çelebi bin Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya'da iktisâb-ı me'ârif edib darphâne kâtibi iken Şehzâde Sultân Mustafa Amasya'ya vâlî olarak geldikde takdîm etdiği kasîdesini beğenip dîvân kâtibi yaptı.

On beş yıl kadar müşârün-ileyhin dîvânında kitâbet ve müşârün-ileyhe münâdemet edib 960 senesi şevvâlinde Sultân Mustafa'nın şehâdeti üzerine menkûb ve 961'de Sultân Süleyman Hân'ın Amasya'yı teşrîfinde Sultân Bâyezîd evkâfı kâtibi oldu.

965'de Şehzâde Sultân Bâyezîd'ın Amasya'ya vâlî olup geldiği zaman nedîm-i hâssı olduysa da 967'de menkûb ve 969'da merhûm oldu. Şâ'ir, kâtib, savt ü edâsı güzel, lâtîfe-gû, mûsîkişinâs idi.

Benefşe Hâtun-Emîr

Osmâncık emîri Abdullah Bey bin Emîr Sârımeddîn Ahmed Bey'in kerîmesi olup Hacı Şâdgeldi Paşa devrinde Abdullah Bey'i sıhriyyetle kendisine bend etmek için bunu mahdûmu Musliheddîn Mustafa Bey'e alıp tezvîc etdi.

Zevcinin Amasya emîr-i kebîri olduğu esnâda inân-ı idâresini **[539]** eline alıp emâreti idâreye kalkışdığından Emîr Hâtun unvânını aldı. 801 senesi şevvâlinde zevciyle beraber Edirne'ye kaldırıldı. Ba'dehû vefât etdi. Âlime, âkıle, müdebbire bir kadın idi.

Bünyâd Çelebi-Mevlânâ Bedreddîn

Ali mahdûmudur. Tahsîl-i ulûm etdikten sonra Amasya'da ders-i âm ve İçerişehir'de câmii Kebîr'e imâm olup 699'da Pervâne Bey vakfına şâhid görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Meşâhîr-i e'immeden âlim, vâ'iz bir zât idi.

Bünyâd Çelebi-Etmekçizâde

Amasyalı Etmekçi Halîl'in mahdûmudur. Tahsîl-i ulûm ederek müderris, kadı olup 848 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâ ve kibâr-ı kudâttan bir zât idi. Mahdûmu kudâttan Abdüsselâm Çelebi'dir.

Bünyâd Efendi-Müderris

Merzifonludur. Oranın ulemâsından Mevlânâ Mehmed Çelebi bin İvâz bin Mûsâ bin Murâd bin Osmân Merzifonî mahdûmudur. **[540]**

Amasya'da tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. Ba'dehû dâ'iyye-i tekemmül ile İstanbul'a gidip Mü'eyyedzâde Abdurrahmân Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemetle andan iktisâb-ı fezâ'il etdi.

Ba'dehû müderris ve müşârün-ileyhe kâtib ve sadâretinde tezkireci olarak iştihâr etdi. 917'de üstâdının azli ve hânesinin yağması esnâsında kaçıp Merzifon'a geldi. Müşârün-ileyhin tekrar sadâret-i Rûmeli mesnedine geldikde Sultâniye-i Merzifon müderrisi oldu. 926 sâlinden sonra vefât etdi.

Meşâhîr-i ulemâdan fâzıl, usûl ü kelâmda mâhir idi. Üstâdının âsâr ü mü'ellefâtını yazıp "Risâle-i Âşûriyye" nâmiyle bir eser te'lîf etdi. Sülâle-i nesebiyye ve ilmiyyesini bu eserinde tespit etmişdi. Bu risâle mütâla'a-i güzâr-ı fakîr oldu. Mahdûmu eş-Şeyh Abdülğanî Efendi ricâl-i sûfiyye meşâhîrinden idi. Ganîzâdeler bunun evlâdıdır.

Bünyâd Bey-Eretnazâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Yûsuf Bey bin Alî Paşa bin Abdullah Bey bin Eretna Bey'in mahdûmudur. Şehzâde **[541]** Sultân Şehinşâh bin Sultân Bâyezîd Hân'ın lalası olup 896'da Hitân vak'asında Manisa vâlisi olan şehzâde ile beraber gitdi.

Ba'dehû şehzâde Konya vâlisi oldukda beraber gidip 917'de şehzâde-i müşârün-ileyhin irtihâlinde bir müddet Bursa'da ikâmet etdi. Sultân Süleyman Hân'ın vefâtında mîrlivâ olarak sancâkları devr edib 933'de Zünnûn vak'asında vefât etdi.

Bünyâd Çelebi-Ganîzâde el-Hâc

Amasya kudâtından Mustafa Efendi bin eş-Şeyh Abdülğanî Efendi bin Mevlânâ Bünyâd Çelebi-i Merzifonî mahdûmudur. Amasya'da doğup büyüdü. 1021'den itibâren teayyün edib 1045'de Amasya beytülmâl-i âmme ve hâssa emîni oldu.

Sekiz yıl kadar bu emâneti hüsn-i idâre edib 1053'de infisâl ve ba'dehû irtihâl etdi. Mahdûmları Mehmed, Mahmûd, Mustafa, Abdülfettah Efendilerdir. Mehmed Efendizâde Mustafa Çelebi 1100 senesi **[542]** ramazânında vefât etdi. Oğulları Mehmed, Îsâ Çelebilerdir. Mehmed Çelebi, 1128'de ve Îsâ Çelebi de 1151 muharreminde vefât etdi. Îsâ Çelebioğulları da Ali, Osmân'dır. Bunlar Ebû İshâk Bey Türbesi cüzhânı idiler.

Bünyâd Çelebi-Müftüzâde es-Seyyid

Amasya kudâtından ve Ahî Receb evlâdından Abdulvahab Efendi'nin mahdûmudur. Ahî Receb Mahallesi eşrâfından ve sâdât-ı kirâmdan olup 1059 hudûdunda vefât etdi. Kerîm, hânedân bir zât idi.

Ceddi Ahî Receb mescidini müceddeden i'mâr edib 1057'de Memi Dede önündeki cesîm bağını mescid-i şerîfin mesâlihine vakf edib hasılâtından imâmına vazife ta'yîn etdi. Kızları Fatıma, Zelîha Hâtunlar da 1067'de câmii mezkûr ittisâlindeki müşterek hânelerini imâmının

süknâsına vakfetdiler. O zaman câmii mezkûr imâmı Saatçi Mehmed Çelebi idi. Bu hâne hayli müddet Saatçizâdelerin tasarrufunda kaldı.

Bünyâd Ağa-Deli Yûsuf Ağazâde el-Hâc [543]

Amasya a'yânından ve sipâhî meşâhîrinden el-Hâc Deli Yûsuf Ağa'nın mahdûmudur. Bu da sipâhî olup hayli muhârebâta gitdi. 1079'da Kandiye muhârebesine gidip fedâkârâne çalışdı. 1086'da sipâhîler kethüdâsı görüldü. Ba'dehû vefât etdi. A'yândan hânedân bir kimse idi.

Bünyâd Efendi-Saatçizâde

Ahî Receb Câmii imâmı Saatçi Mehmed Çelebi mahdûmudur. Ulûm-i şer'iyyeyi tahsîl etdikten sonra pederinin vefâtında câmii mezkûra imâm ve ders-i âm olup 1127'de vefât etdi. Âlim, vâ'iz bir imâm idi. Mahdûmu el-Hâc Hasan Efendi ve birâderi de el-Hâc Hasan Efendi'dir.

Budak Bey-Devâtdâr Paşazâde

Amasyalıdır. Amasya Beylerbeyi Devâtdâr Ahmed Paşa bin el-Hâc Şâdgeldi Paşa evlâdından el-Hâc Ahmed Bey bin Hüseyin Bey'in mahdûmudur. Züamâdan olup Şehzâde Sultân Mustafa kurenâsından iken 960'da müşârün-ileyhin şehâdetinde mîrlivâlıkla kayrıldı. 978 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmları Hüseyin Paşa, Ulûc Bey'dir. **[544]** Ulûc Beyzâde Hüseyin Paşa da beylerbeyilerdendir.

Burak Bey-Emîr Bedreddîn

Amasyalıdır. Konya Harbi'nde maktûl olan Emîr-i kebîr Şihâbeddîn Ahmed Şâh bin el-Hâc Musliheddîn Kutlu Şâh bin Emîr Bahâeddîn Kürt Bey'in mahdûmudur. Buna Şâh Burak Bey ve Bayraklı Gâzi denir.

Amcası Amasya hükümdârı el-Hâc Şâdgeldi Paşa'nın zaman-ı hükûmetinde bir müddet Canik emîri oldu. Ba'dehû Amasya muhâfızı olup amcasına sâdıkâne hizmet ederek 783'de amcasıyla beraber mağdûren Kadı Burhâneddîn elinde maktûl oldu. Mahdûmu Şâdî Bey'dir.

Burak Çelebi-Ahî Şeyh

Gümüş kasabasında zâviyesi olan meşâyih-i kirâmdan Ahî İbrâhim Basrî hulefâsından olup 787 hudûdunda şeyh ve üstâdının irtihâlinde yerine geçip zâviyesi şeyhi oldu. Hüsn-i hâli ve ilm ve salâhı ile iştihâr edib 800 hudûdunda vefât etdi. Gümüş kasabasının kutbu sayılırdı. Kasaba civârında mülkü olan bir kaç mezra'asını bu zâviyeye vakfetdi. **[545]**

Burak Bey-Devâtdâr Paşazâde

Amasya Beylerbeyi Devâtdâr Ahmed Paşa bin el-Hâc Şâdgeldi Paşa bin el-Hâc Kutlu Şâh mahdûmudur. Büyük birâderi İkinci Şâdgeldi Bey'in emâretinde Çelebi Sultân Mehmed Hân'a sadâkat ve müşârün-ileyhi Amasya hükûmetine da'vet eylediğinden memdûhiyyet kazandı.

Çelebi Sultân Mehmed devrinde kibâr-ı ümerâdan olup 821'de vefât etdi. Geldiklan'da câmii, Amasya'da ceddînin câmii olan Sarâchâne Câmii civârında mektebi vardır. Emlâkini bu hayrâtının mesâlihine 816'da vakf etdi. Mahdûmları Velî, Hasan, Şâdî Beylerdir. Dâmâdı da Eretnazâde İbrâhim Bey bin Abdullah Bey'dir.

Burak Bey-Küçük Çeribâşı

Amasyalıdır. Bebekzâde demekle meşhûr olup Mehmed Bey bin Devâtdâr Ahmed Paşa'nın mahdûmudur. Pederi Fâtîh Sultân Mehmed Hân'ın şehzâdeliğinde havâss-ı ümerâsından olup kendisi de müşârün-ileyhin cülûsunda kibâr-ı ümerâdan oldu. İstanbul fethinde yararlıklar gösterdi. 861'de Sırblar Harbi'nde **[546]** şehîden vefât etdi.

Vâlidesinin pederi olan Büyük Çeribaşı Emînüddîn Mehmed Çelebi'nin yaptırdığı Çeribâşı câmii şerîfi mesâlihine emlâkinden bir kısmını vakf etdi. Kerîmesi Şâhrûze Hâtun Halkalı

Dede demekle meşhûr türbesinde medfûndur. Mahdûmları Ahmed, Mehmed Çelebilerdir. Ehlî Hâtun, ... bu sâhib-i tercemenin birâder ...[196]

Burak Bey-Eretnazâde

Amasyalıdır. Edirne'de hayrâtı olan Edirne muhâfızı İbrâhim Bey bin Abdullah Bey bin Eretna Bey'in mahdûmu ve Devâtdâr Ahmed Paşazâde Burak Bey'in kerîmezâdesidir. Kibâr-ı ümerâdan olup Rûmeli'de sancâklar beyi olarak 891 hudûdunda vefât etdi.

Bostan Çelebi-Mu'arrif

Amasya'da Hızır Paşa Câmii mu'arrifi olup 1099 cumâdelûlâsında vefât etdi. Meşâhîr-i sulehâdan latîf hoş-sohbet bir kimse idi.

Burak Çelebi-Kadızâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i kudâttan Şâdî Beyzâde Tâceddîn İbrâhim Çelebi bin Ya'kûb Çelebi bin Yahyâ Bey bin Ya'kûb Şâh bin Şâdî Bey bin Burak Bey bin Ahmed Şâh bin Hacı Kutlu Şâh mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm ederek kûdâttan oldu. **[547]**

965'de vâlî olarak Amasya'ya gelen Şehzâde Sultân Bâyezîd'e tatlı diliyle çatıp 966'da Konya Harbi'nde ordu kadısı olduğundan şehzâde-i müşârün-ileyhin münhezîmen Îrân'a firârında mün'adim oldu. Âlim, muhâzarâta vâkıf, mütekellim bir zât idi.[197]

Bula Hâtun-Hâtun Paşa

Amasya hükümdârı el-Hâc Şâdgeldi Paşa bin Hacı Kutlu Şâh'ın kerîmesidir. Meşâhîr-i ümerâdan Esen Beyzâde Bîçâr Paşa'nın halîlesi olup bir müddet zevciyle beraber Bursa'da yaşadı. 804'de Timurlenk'in istilâsında mahdûmu Hamza Beyle Amasya'ya geldi. Ba'dehû vefât etdi. Mahdûmları Hamza, İsmâîl, Arslan Beylerdir.

Buğra Şeyh-Mevlânâ Cemâleddîn Yûsuf Çelebi

Amasya Mevlevîhânesi şeyhi Veliyyüddîn Ahmed Çelebi mahdûmudur. Konya'da tahsîl-i ulûm edib Mevlânâ Celâleddîn Mehmed Rûmî halîfesi Mevlânâ Hüsâmeddîn Hasan Çelebi'den Mevlevî tarîkini ahz ederek Amasya'ya geldi. Bir müddet tedrîs-i ulûm edib sonra Mevlevîhâne şeyhi oldu. Fâzıl, müşekkel bir zât olduğu cihetle Buğra Şeyh, Yavuz Dede demekle meşhûr oldu. 722'de vefât etdi.

Bahâeddîn Mehmed Çelebi-Veled-i Tebrîzî

Amasya ulemâsından Mevlânâ Hüsâmeddîn Yûsuf bin Abdurrahmân bin Ebîbekir et-Tebrîzî mahdûmudur. Pederinden ikmâl-i tahsîl edib 648'de Havza ve 654'de Kedağra kadısı görüldü. Ba'dehû Amasya nâibi olup 665 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i kudâttan idi. **[548]**

Bahâeddîn Ömer Çelebi-Mevlânâ Hûzî

Hûzludur. Osmân mahdûmu olup Irâk'da tahsîl-i ulûm edib Amasya'da tedrîs-i ulûm ederek iştihâr etdi. 655'de meşâhîr-i ulemâdan ve 675'de kibâr-ı kudâttan görüldü. Ba'dehû vefât etdi.

Bahâeddîn Mehmed Çelebi-Mevlânâ Köprüvî

Köprülüdür. Amasya fuzalâsından olup tercemesi yukarıya yazılan üstâdü'l-e'imme Ebû İshâk İsmâîl bin Ya'kûb el-Sâlârî'den ikmâl-i tahsîl edib Amasya'da ders-i âm oldu. Yıllarca

196 İlgili yerler müellif tarafından boş bırakılmıştır. (Haz.)

197 Bolad Bey-Hacı: Aşağıda Polat Bey diye yazılmış olan zâttır. Amasya'da Sel ağzında Garibler mescidi demekle meşhûr câmi' bunundur. 1109 tarihli Amasya sicillâtında görüldü.

tedrîs-i ulûm edib Torumtay Medresesi müderrisi, ba'dehû Amasya müftüsü olduğu hâlde 764 senesi hudûdunda dâr-ı bekâya rihlet etdi. Fazıl, ulûm-i şer'iyye ve akliyyede mütebahhir, meşâhîr-i fukahâ ve mütekellimînden bir zât idi. Tilmîzi Mevlânâ İzzeddîn Mehmed bin Mehmed el-Amâsî de fuzalâdan idi.

Bahâeddîn Mehmed Çelebi-Doğanzâde

Amasyalıdır. Amasya vâlisi Emîr Şihâbeddîn Şâdî Bey'in kölesi olup meşâhîr-i ulemâdan olan Mevlânâ Bedreddîn Doğan mahdûmudur. Amasya fuzalâsından ikmâl-i tahsîl edib **[549]** ders-i âm oldu. Bir müddet tedrîs-i ulûmdan sonra Atabeg Gâzi müderrisi, bir aralık Amasya kâdı'l-kudâtı İmâdzâde Müeyyededdîn Mehmed Çelebi nâibi oldu. 803 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve müderrisînden idi. Birâderi Şemseddîn Ahmed Çelebi de ulemâdandır.

Bahâeddîn Mehmed Çelebi-Mevlânâ Çelebi

Haleblidir. Ömer bin Mehmed mahdûmu olup Arab Çelebi demekle meşhûrdur. Bilâd-ı Arab'da tahsîl-i ulûm etdikten sonra Merzifon'a gelip ikâmet ve tedrîs-i ulûma himmet etdi. İlm ü salâhıyla iştihâr edib Sultâniyye-i Merzifon müderrisi, ba'dehû Merzifon kadısı olduğu hâlde 863 hudûdunda vefât etdi. Fakîh, kâmil, afîf idi. Mahdûmu Abdurrahmân Çelebi ve hafîdi mevâlîden Derviş Mehmed Çelebi'dir.

Bahâeddîn Ömer Çelebi-Şehinşâhî

Amasyalıdır. Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Pâdişâh vüzerâsından emîr-i kebîr Sirâceddîn Mehmed Çelebi bin emîr-i kebîr Şerefeddîn Doğan Şâh bin emîr-i kebîr Kürt Bey'in mahdûmu ve hükümdâr-ı müşârün-ileyhin amcazâdesinin oğludur. **[550]**

Amasya'da tahsîl-i ulûm edib 783'de Amasya hükümdârı Devâtdâr Fahreddîn Ahmed Çelebi'ye kâtib ve müsteşâr oldu. Müşârün-ileyhin Beylerbeyliğinde kâtib-i dîvânı olup 795 sâline kadar hizmetinde devam etdi. Ba'dehû Amasya emîr-i kebîri olan Musliheddîn Mustafa Bey'e de kâtib-i dîvân oldu.

801 senesi şevvâlinde Çelebi Sultân Mehmed Hân Amasya vâlisi olarak geldikde bunun da hizmet-i kitâbetini îfâ edib ikbâlini te'min etdi. 804'de Timurlenk'in fermânıyla Amasya emîr-i kebîri olan İkinci Şâdgeldi Bey'e karşı Çelebi Sultân Mehmed Hân'ı Bolu'dan da'vet edenlere iltihâk etdi.

805'de Çelebi Sultân Mehmed'in Amasya'yı teşrifinde i'lân-ı saltanât etmekle mevki'-i dîvân-ı âlî olduğu hâlde 810 sâline doğru irtihâl etdi. Çelebi Sultân'ın ricâlinden bir merd-i âlim ve kâmil idi. Mahdûmu Şehinşâh Çelebi de Çelebi Sultân'ın hurrâsından oldu. Bunun mahdûmu Mevlânâ Şemseddîn Mehmed Çelebi ulemâdan olup Muzafferüddîn Tebrîzî tilmîzidir.

Bahâeddîn Mehmed Halvetî-Erzincânîzâde eş- Şeyh

Amasya fuzalâsından Mevlânâ İmadüddîn Abdülmelik bin Mevlânâ **[551]** Şemseddîn Mehmed Bahşâyiş bin eş-Şeyh Celâleddîn Abdurrahmân Erzincânî mahdûmudur. Saraclar şeyhi Mevlânâ Pîr Sun'ullâh Halvetî hazretlerinin hizmet-i şerîfesinde tahsîl-i ulûm-i şer'iyye ve tekmîl-i me'ârif-i sûfiyye etdi.

Pîr-i müşârün-ileyhin irtihâlinde Kal'a-i Bâlâ halkının ricâsıyla oraya gidip ikâmet ederek Alî Bey Câmii kürsî şeyhi oldu. Ba'zı ümerânın câmii şerîf ittisâlinde yaptırdığı zâviyenin de şeyhi olup neşr-i envâr-ı ilm ü tarîkat ederek 879'da dâr-ı kudse irtihâl etdi.

Âlim, ârif-i billâh, müttakî, vâ'iz bir şeyh-i zâhid idi. Tekkesinde medfûndur. Mahdûmu eş-Şeyh Lütfullâh Çelebi ve hafîdi eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Efendi'dir. Kal'ada ikâmet etdiği mevki'e Şeyh Mahallesi ve Tekkesine de Bahâ'iyye Tekkesi dendi.

Diğer mahdûmu eş-Şeyh Hüsameddîn Hasan Efendi olup kibâr-ı meşâyihden idi. Bunun mahdûmları Muhyiddîn Mehmed, Şemseddîn Ahmed Çelebiler 918'de Şehzâde Sultân

Ahmed'in maktûlen vefâtında Ayntâb'a gitmişlerdir. Orada Muhyiddîn Mehmed **[552]** Çelebi 927'de Muzaffer Çelebi Zâviyesi şeyhi oldu.

Bahâeddîn Mehmed Çelebi-Şeyh Paşazâde

Amasyalıdır. Tercemesi aşağıda kaydedilen Şeyh Paşa demekle meşhûr olan Mevlânâ eş-Şeyh Lütfullâh Bayrâmî bin Sâlih Çelebi bin eş-Şeyh Abdulmennân Çelebi bin eş-Şeyh Şâdî Çelebi mahdûmudur. Amasya'da doğdu. Pederinden vesâ'ir ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib bir müddet Amasya'da tedrîs-i ulûm etdi. Ba'dehû Bursa'ya gidip orada ders okuttu. Ba'dehû İstanbul'un fethinde İstanbul'a gelip mu'allim-i sultânî Bursalı Hocazâde Musliheddîn Mustafa Efendi'ye mülâzim ve mu'îd oldu.

Hocazâde nazar-ı Pâdişâhîden sâkıt olup Bursa'ya gönderildikde bu da Balıkesîrî'ye gönderilip orada müderris oldu. Ba'dehû Hocazâde'nin nâ'il-i iltifât olduğu esnâda 871'de Bursa'da Yıldırım Bâyezîd Hân Medresesi müderrisi oldu. Hocazâde i'âde-i îtibâr-ı ikbâl ederek sâniyen kazasker oldukda Fâtîh Sultân'ın da'vetiyle gelip Sahn müderrisi olduğu hâlde 883'de Hocazâde'nin azl ü nefyinde sâniyen Yıldırım Han müderrisliğiyle Bursa'ya ve az müddet sonra sâniyen Balıkesîrî müderrisliğine gönderildi.

Bu televvünâttan bîzâr olup medreseyi terk ederek ibâdet-i hâlıkla iştiğâl etdiği esnâda 886'da Sultân Bâyezîd-i Sânî taht-ı saltanâta cülûs etdi. Amasya'da ma'lûm-i pâdişâhî olduğundan cülûsundan birkaç ay sonra celb edilip sâniyen Sahn müderrisi ve 887'de Şeyhülislâm Abdülkerîm Efendi'nin vefâtına binâen Şeyhülislâm unvânıyla İstanbul müftüsü oldu.

888 senesi evâ'il-i muharreminde tanzîm edilen Ya'kûb Paşa vakfiyesi zeylinde şühûd kısmında vüzerâdan mukaddem "İftihârü'l-ulemâ'i'r-râsihîn Şeyhülislâm Mevlânâ Bahâeddîn" unvanıyla mezkûr olduğu görüldü.

Ba'dehû Sultân Bâyezîd Edirne'de kâin medresesini ikmâl etdikde müderrisliğini ibtidâ buna tevcîh etdiğinden 891'de Edirne'ye gidip Edirne müderris ve müftüsü olduğu hâlde 895'de vefât etdi.

Edirneli Mehmed Mecdî Efendi "Şakâyık-ı Nu'mâniye Tercümesi"nde diyor ki: "Mevlânâ Bahâeddîn hazretlerine Edirne'de bir gün meczûb kimesne rast gelip vakt-i rahîl ü zamân-ı rihlet karîb olmuşdur. Şimden gerü umûr-i âhireti tedârik eyle deyû hitâb eyledi. Fâzıl-ı müşârün-ileyh eve geldiğinde vasiyyet edib yedi gün hasta olduktan sonra mürg-i rûhu tengnâ-yı nâsûttan nüzhetgâh-ı lâhûta revâne oldu."

Âlim, fâzıl, kâmil, müteşerri' bir zât idi. Pederi gibi tarîkat-i Bayrâmiyyeden olmakla vefâtına kadar başından Bayrâmî tâcını çıkarmadı.

Mahdûmu Muhyiddîn Mehmed Efendi Şeyhülislâm Amasyalı Zenbilli Alî Efendi'ye zamân-ı marazında vekâlet etdi. Evlâdı Bahâeddînzâde demekle meşhûr idiler.

Bahâeddîn Mehmed Efendi-Cemâlîzâde

Amasyalıdır. Cemâleddîn İbrâhim Aksarâyî neslinden Kemaleddîn Ahmed Çelebi bin Mehmed Çelebi mahdûmudur. Sultâniyye-i Merzifon müderrisi Mevlânâ Seydî Ahmed Kırımî, Amasya müderrisi Mevlânâ Şemseddîn Ahmed Cendî gibi fuzalâdan ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu.

Ba'dehû meslek-i kudâta girip devr-i bilâd etdi. İki defa kâdî-i Sivas olup Amasya niyâbetinde bulundu. 905 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan kâmil bir zât idi. Mahdûmu Abdülbâkî Efendi ve hafîdi Kemaleddîn Ahmed Efendi de ulemâdandır. Birâderi İstanbul kadısı Kıvâmeddîn Kâsım Çelebi ve diğer birâderi Şeyhülislâm Zenbilli Alî Çelebi'dir.

Bahâeddîn Mehmed Efendi-Fârfârîzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Amasya fuzalâsından Fârfârî demekle meşhûr Hakâlalı es-Seyyid Muhyiddîn Mehmed Çelebizâde es-Seyyid Derviş Mehmed Çelebi mahdûmu olup Lâdik'de medfûn olan **[553]** sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed-i Kebîrü'r-Rifâ'î evlâd-ı kirâmındandır.

Amasya fuzalâsından ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm, Hakâla'da Kâsım Bey Medresesi müderrisi oldu. Ba'dehû Amasya'da Hüseyin Ağa ve ba'dehû Kameriyye-i Tokat müderrisi olarak ulemâ arasında temâyüz etdi. Sonra meslek-i kudâta girip Kayseriyye mollası 1033 senesi gurre-i muharreminde Amasya kadısı oldu.

1034 senesi gurre-i muharreminde ma'zûl olup Amasya'da ikâmet etdi. 1035 senesi gurre-i saferinde sâniyen Amasya kadısı olup 1036 senesi muharremi gâyesinde müddet-i örfiyyesi hitâma erdiğinden İstanbul'a gitdi. 1037 senesi şevvâlinde Tokat kadısı oldu.

1038 senesi şevvâlinde ma'zûlen Amasya'ya gelip 1040'da vefât etdi. Âlim, sâlih, mu'tedil, hattı güzel bir seyyid-i zî-şân idi. Mahdûmları es-Seyyid Abdüsselâm, es-Seyyid Abdülkerîm, es-Seyyid Abdurrahmân Efendilerdir. Bunlar da meşâhîr-i kudâttan idiler.

Bahâeddîn Mehmed Efendi-Şeyhzâde eş-Şeyh

Amasyalıdır. Ya'kûb Paşa zâviyesi şeyhi ve mütevellîsi **[554]** eş-Şeyh İzzeddîn Hasan Efendi bin Ahmed Çelebi bin eş-Şeyh Abdurrahmân Efendi'nin mahdûmudur. Fâzıl-ı meşhûr Kadızâde Küçük Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemetle ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu.

Ba'dehû Ayas Ağa müderrisi ve Abdî Efendi'den sonra Ya'kûb Paşa vakfı mütevellîsi ve câmii vâ'izi ba'dehû Çilehâne şeyhi oldu. 1056'da Tekkeyi medreseye tahvîl ederek müderris olup Ya'kûb Paşa Câmi-i şerîfinde hem tedrîs ü ifâde hem de zikr ü tezkîre mülâzemet ve 1073 sâline doğru dâr-ı bekâya rihlet etdi.

Meşâhîr-i ulemâ ve meşâyihden kâmil, zâhid, Halvetî-meşreb, müttakî bir zât idi. Mahdûmu el-Hâc İbrâhim Efendi ve hafîdi es-Seyyid eş-Şeyh Mehmed Efendi ve birâderi Kutbeddîn Mustafa Efendi ulemâ ve meşâyıhdan idiler.

Bahâeddîn Mehmed Efendi-Şeyh Alizâde

Amasyalıdır. Kibâr-ı evliyâdan eş-Şeyh Habîb Karamânî Hazretlerinin evlâd-ı kirâmından Mehmed Paşa Tekkesi şeyhi Ömer Efendi bin eş-Şeyh Alî Efendi'nin mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm **[555]** edib 1138'de pederinin irtihâli üzerine büyük birâderi eş-Şeyh Alî Efendi ile Mehmed Paşa Tekkesi şeyhi ve İbrâhim Efendi'nin fevtinde Mehmed Paşa Câmii vâ'izi oldu.

1154'de birâderinin vefâtıyla müstakillen zâviye şeyhi olduğu hâlde 1168'de vefât etdi. Ulemâdan vâ'iz, takrîr ve ifâdesi vâzıh, sâlih bir zât idi. Hüsn-i hâli, ulemâ-yı asrına kendisini sevdirmişdi.

Bahâeddîn Mehmed Efendi-Mar'aşîzâde

Amasya nâibi olup Amasya ulemâsından Mar'aşî Mahmûd Efendizâde Halîl Fevzî Efendi'nin mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib müderris, nâib-i kudât ve kadı oldu. 1265 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Kemaleddîn Ahmed Efendi de ulemâ ve şu'âradandır.

Bahâeddîn Mehmed Efendi-Şeyh Ârif Efendizâde

Acem Alî Mahallesi'nde Şehir kethüdâsızâde eş-Şeyh Mehmed Ârif Efendi Tekkesi şeyhi ve mahdûmu eş-Şeyh Kâmil Ahmed Efendi'nin ikinci mahdûmudur. Birâderi eş-Şeyh Ziyâeddîn Yûsuf Efendi'nin 1313'de Mekke-i Mükerreme'de irtihâli üzerine mezkûr Tekke şeyhi **[556]** oldu. 1321 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim değilse de Nakşibendiyye tarîkinin âyîn ve adâbına vâkıf, hüsn-i hâl ile ma'rûf idi.

Bahâeddîn Mehmed Efendi-Şirvânî

Karabağ eyâleti muzâfâtından Dehne kasabası ulemâsından olup Amasya'da 1284'de vefât eden Siraceddîn Mehmed Efendi bin eş-Şeyh Mehmed bin İsrâfil mahdûmudur. Dehne'de 1278 senesi rebîülevvelinde doğdu. 1281 senesi recebinde üç yaşında iken pederiyle Amasya'ya geldi.

Amasya Mekteb-i rüşdiyesinde mukaddimât-ı ulûmu görüp Şirvânî Mîr Hasan Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet ederek ikmâl-i tahsîl edib 1300'de icâzetnâme aldı. Hâlidiyye meşâyih-i kirâmından Karabâğî el-Hâc Mîr Hamza Nigârî Efendi'ye inâbe ederek bir müddet zikr ü ibâdetle iştiğâl etdi.

1304 senesi muharreminde şeyh-i müşârün-ileyhin irtihâline binâen tarîk-i tedrîse sülûk edib talebe-i ulûma takrîr-i metâlib-i ilmiyye ederek icâzet verdi. Bu esnâda ıslâh-ı medâris ve evkâf komisyonlarına a'zâ olarak temâyüz etdi. **[557]**

1332'de Amasya'da açılan sultânî mektebine beş yüz kuruş maaş ile Edebiyât-ı Farîsiyye mu'allimi ve 1340'da Amasya vilâyet oldukda encümen-i vilâyet a'zâsı olup 1346'daki intihâbda mevki'ini muhâfaza etdi.

Âlim, edebiyât-ı Arâbî'ye ve Farisî'ye vâkıf, şi'r ü inşâsı güzel, zekî, halîm, şâir, vefâkâr, sadûk, tevârih ve muhâzarâta âşinâ, vatan-perver bir zât-ı sütûde-simât olup Hamzavî-meşreb, Hânefi-mezhebdir. Mahdûmu Nûreddîn Ahmed Efendi ve birâderi Mehmed Efendi'dir. Birâderzâdesi Sirâceddîn Hâlid Efendi'dir.

Dîvân-ı eş'ârı ve ba'zı âsârı vardır. Fârisî dîvânı ve ufak bir kıt'ada bir hilye-i nebeviyyesi de vardır. Şu beyitleri dîvânından alınmışdır:

Hevâs-ı nefs râm olmaz anı tevbîhe tahkîm et
Mu'allem olmasa şâhin çıkar elden şikâr hayfâ

Bu da onundur:

Sûz-i dildir âşıka sermâye-i kayd-ı necât
Şem-i ruhsârın hevâsıyla yanan pervâne tut **[558]**

Bu da onundur:

Uluvv-i tab'-ı müştâkân atâ-yı kibriyâdandır.
Safâ-yı feyz-i uşşâkân likâ-yı reh-nümâdandır
Açılsa kufl-i âlem nâ-becâ sanma bu güftârı
Hayât-ı câvidânı himmet-i ehl-i Hüdâdandır

Gönüldür mahzen-i envâr-ı sırr-ı âlem-i lâ-hûta
Ana bu rütbe-i bâlâ nazargâh-ı Hüdâdandır

Bu da onundur:

Dil mihnet-i aşkın idemez terkini cânâ
Bu resm-i meveddet ana rûz-i ezelîdir

Mahsûl-i bekâ mâ-hasal-ı âlem-i fânî
Envâr-ı ruhun ehl-i safânın emelidir

Bu da onundur:

Dilde sebük-i aşk-ı Hüdâ-dâd gerektir
Beyhûde bahâ na'ra-yı Hüdhüde değildir

Bahâdır Bey-Emîr el-Hâc Bahâeddîn

Amasya ümerâsından Seyfeddîn Ahmed Bey bin Alâeddîn Alişir Bey bin Selçûk Bey bin Aydoğdu Bey'in mahdûmudur. **[559]** Sultân Kılıçarslan-ı Râbi' zamanında ümerâdan hayli

muhârebâtta isbât-ı vücûd etdi. 675 senesi harbinde Abaka Hân tarafından Mısır Türkleri'yle harbe girdi.

Kerhen yapılan bu muhârebede Mısır Türkleri galebe etdiğinden avdet edib 678 sâlinden sonra vefât etdi. Alişiroğlu demekle meşhûr bir emîr idi. Mahdûmu Emîr Mücâhideddîn Kaya Bey'dir.

Bahâdır Bey-Bîcâroğlu

Amasya ümerâsından Hüsameddîn Bîcâr Bey bin Bahtiyâr Bey'in oğludur. Bunun da lakâbı Bahâeddîn'dir. Sultân Gıyâseddîn Keyhüsrev-i Selçûkî ümerâsından iken hükûmet-i Mısriyye ile pederinin muhâbere-i hafiyyesi duyulduğundan 675'de pederiyle beraber Mısır'a firâr etdi.

Orada pederi 681'de vefât etdikde bir müddet Mısır'da emâretle kaldı. Ba'dehû Hicâz'a gidip 693'de cülûs eden Sultân Mahmûd Gazan Hân'ın zamanında avdet ve ba'dehû vefât etdi. Mahdûmu Emîr Şehabeddîn Ahmed Bey'dir. **[560]**

Behrâm Şâh Emîr-Mübârizeddîn

Amasyalıdır. Ümerâdan Saâdeddîn Sûlî Bey bin İbrâhim Bey'in mahdûmudur. Kumarlu Türklerinden olduğu cihetle Emîr Mübârizeddîn Behrâm el-Kumârî diye meşhûrdur. Buna Kımarî de denir.

İzzeddîn Keykâvûs-ı Selçûkî ümerâsından olup Rûmlara karşı Amasya'yı hüsn-i müdâfa'a ederek iştihâr etdi. Behrâm Gâzi diye nâmdâr oldu. 615'de Sinop ve Canik şehirleri fethinde yararlıklar gösterdiğinden Konya'ya gidip beylerbeyi oldu.

Mu'ahharan Sultân Alâeddîn Keykûbâd-ı Selçûkî devrinde Atabeg-i saltanât olup 627'de vefât etdiği zannolunur. Amasya'da Sofular Mahallesi'nde bir mescid-i şerîfi vardır. Oraya Behrâm Gâzi mescidi, bazen Behrâm Şâh Mescidi dendi. Vüzerâ-yı Selçûkiyyedendir.

Behrâm Bey-Pehlivanoğlu el-Hâc

Amasya'nın Kayabaşı Mahallesi'nden zâ'im Alî Bey bin Halîl Bey bin Pehlivân Bey'in oğludur. Züamâdan olup Kayabaşı'nda **[561]** ceddînin vakfeylediği mâlikânesi mutasarrıfı oldu. Fâtîh Sultân Mehmed devrinde hayli muhârebâtına iştirâk ederek mîrlivâ olup 878'de Uzun Hasan Şâh muhârebesinde bulundu. Ba'dehû vefât etdi. Oğulları Ali, Tursun Beylerdir.

Behrâm Çelebi-Koca

Amasya'da Sofular Mahallesi'nden el-Hâc Ahmed'in oğludur. Bu mahallede vâki' Behrâm Şâh Bey mescidi vakfına 918'de mütevellî olup 967'de vefât etdi. Amasya a'yânından hânedân ve müsinn bir zât idi. Mahdûmu Mehmed Çelebi'dir. Mescid-i mezbûrun bânisi evlâdından sayılırdı.

Behrâm Ağa-Uzun

Amasya mütesellimi Hacızâde Sarı Mehmed Ağa'nın mu'tak kölesidir. Efendisinin hayâtında azâd edilmiş bir sipâhî olup cesâretiyle iştihâr etdi. Ba'dehû efendisinin kethüdâsı olup Vardar Alî Paşa'nın kıyâmında onunla beraber 1058'de i'dâm edildi.

Behrâm Ağa-Kula

Merzifon voyvadası Hacı Paşazâde Osmân Bey'in **[562]** kölesidir. I'tâk edilerek sipâhî olup hizmet-i harbiyede bulundu. 1069'da Merzifon voyvadası Tatar Ahmed Ağa'nın tarafdârlarını tenkîl ve iskât ederek Köprülü Mehmed Paşa'ya hizmet etdi.

Ba'dehû Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın dâ'iresine girip ağalarından oldu. Paşa'nın Merzifon'daki hayrâtının binâ emîni olduğu hâlde 1086'da vefât etdi. Mahdûmu vüzerâdan Cizyedâr Abdullah Paşa'dır.

Behlûl Baba-Şemseddîn Ebu'l-Fezâ'il

Amasya civârında medfûn olan Baba İlyâs Horosânî birâderi Hüseyin bin Alî bin Ahmed Horasânî mahdûmudur. Tahsîl-i ulûm edib amcasının hizmetinde kâ'im olarak iktisâb-ı fezâ'il ü şöhret ve ihrâz-ı hilâfet etdi.

657'de Baba İlyâs'ın irtihâlinde Mes'ûdiyye Zâviyesi şeyhi olup Baba İlyâs'ın mürîdânını başına topladı. Baba İlyâsoğlu Vezîr Şemseddîn Mahmûd et-Tuğrâî 660'da vezâretten azledildikde bunun nezdine gelip ihtiyâr-ı tekâ'üd etmişdi. **[563]**

Sultân Kılıçarslan-ı Râbi'in vezîr-i a'zamı olan Mu'îneddîn Süleyman Pervâne, Şemseddîn Mahmûd'un Behlûl Baba nezdine gelmesini muvâfık görmedi. Çünkü Baba'nın nüfûzu büyük, Şemseddîn Mahmûd'un tarafdârânı çoktu. Bununla beraber Sultân'ın bunlara teveccühü vardı.

Mu'îneddîn Pervâne, kendi mevki'ini tahkîm için sâhib-i tercemeyi Mes'ûdiyye meşîhatından azlederek Amasya'dan kaldırıp Suşehri'ne gönderdi. Sultân Kılıçarslan orada kendisine bir zâviye yaptırdı. Mikdâr-ı kâfi arâzi temlîk ve vakfedip teveccühâtını gösterdi.

664'de sultân-ı müşârün-ileyhin şehâdetini ve kendisinin azl ve iclâsını Mu'îneddîn Pervâne Bey'den bilip Amasya'da Mes'ûdiyye şeyhi olan Pîrdâşı İzzeddîn İbik Baba ile beraber oldu. 676'da Pervâne Bey'in i'dâmından sonra vefât etdi. Âlim, zâhid, sahî, müdebbir bir şeyh-i meşhûr idi.

Behlûl Bey-Gâzi

Sonisalıdır. Orada sipâhî Pîrî Bey'in oğludur. **[564]** Bu da sipâhî olup Amasyalı Şâdî Paşa'nın ma'iyyetinde hizmet ederek kethüdâsı oldu. Ba'dehû Sivas vâlisi Sinan Paşa'nın dâ'iresine girdi. Bunun 931'de emîrü'l-hâclığında beraber Hicâz'a gitdi.

933'de Zünnûn Baba'nın istîsâlinde yararlıklar gösterip şark sancâklarına mîrlivâ oldu. 951'de Şehzâde Sultân Mustafa ma'iyyetine me'mûren Amasya'ya gelip yerleşti. 960'da teka'üd edilip Ziyâre Mahallesi'nde ikâmet ve ba'dehû dâr-ı bekâya rihlet etdi. Mahdûmu Mehmed Bey de ümerâdandır.

Behlûl Paşa-Gâzi Beyzâde

Amasya'nın Ziyâre Mahallesi'nden ve ümerâdan Mehmed Bey bin Gâzi Behlûl Bey'in mahdûmudur. Vüzerâdan Deli Zülfikâr Paşa'nın birâderi olup sipâhî ve bir kaç defa Amasya kethüdâyeri ve ba'dehû birâderinin kethüdâsı oldu.

1023'de birâderinin Erzurum vâliliğinden tekâ'üdü esnâsında Çapakçur sancağı Beyi olup oranın Kürt Beylerini terbiye etdiğinden 1025'de Malatya sancağı beyi oldu. **[565]**

1026'da Malatya mutasarrıf-ı sâbıkı Rişvânlı Mustafa Bey, ansızın hânesini basıp yedi nefer evlâdını katlederek eşyasını talan etdi.

Bunun acısıyla ma'iyyetine aldığı kapısı halkıyla Mustafa Bey'in çiftliğini basıp ahz ve i'dâmıyla eşyâsını tahlîs ve onun evlâdını esîr ederek İstanbul'a başıyla beraber gönderdi. 1027'de Erzurum Beylerbeyi olup o havâlîdeki mütegallibe gürûhunu sindirdi.

Ba'dehû Revân Beylerbeyi olup Îrân Şâhı Abbâs Mîrzâ ile bir kaç muhârebe etdi. Sonunda mağlûb olup 1031'de vefât etdi. Gâyet cesûr, şedîd, şecî' bir merd idi.

Bîcâr Bey-Emîr Hüsâmeddîn

Bayburd etrafından sâkin Yaburlu Türkmen aşîreti beyi Bahtiyar Bey'in oğludur. 640'da Erzurum'u zabt ve isti'lâ eden Moğol askerinin önünden kabîlesi halkıyla kalkıp Amasya havâlisine geldi.

647'de Amasya vâlisi olan Seyfeddîn Torumtay **[566]** Bey'e çatıp Amasya Kal'ası dizdârı oldu. 655'de Tatar Beyi Zokay vak'asında müsâmahası görüldüğünden 656'da azledildi.

Fakat Zokây'ın kuvveti, icrâ-yı gâret eden Tatarların kesreti kendisinin ma'zûr olduğunu isbât eylediğinden mu'ahharan Amasya Cândârı oldu. Moğol ümerâsından Sübüktay Noyin'in hemşîresini tezevvüc ederek mevki'ini kuvvetlendirdi.

Ancak 670'de Muîneddîn Pervâne Bey'in hasmı olan Mes'ûdiyye şeyhi İzzeddîn İbik Baba'nın firârında muhlîslerinden olduğu münâsebetle Harput emâretine nasb edilerek Amasya'dan kaldırıldı. Dört yıl kadar orada kalıp sonra avdet etdi.

675'de Tatar Beylerinin Anadolu Türklerine karşı irtikâb etdikleri mezâlimi ve devlet-i Selçûkiyye'nin za'fını ve Muîneddîn Pervâne'nin istibdâdını görüb Mısır'da hükûmet eden Türklerden istimdâd ederek muhâberât-ı hafiyeye girişti. Bu da duyulduğundan evlâdıyla beraber Mısır'a firâr etdi.**[567]**

Merhûmun yaşı pek ziyâde ilerlemiş olduğundan Mısır'a vüsûlünde terk-i emâret edib Hicâz'a gitdi. Farîza-i hâccı ifâ ve harem-i şerîfinde mücâvir olan kimselere emvâl-i kesîre bezl ü tasadduk ederek avdet edib yüz yaşını geçkin olduğu hâlde Mısır'da 681'de vefât etdi.

Bu terceme-i hâli yazan Aynî "Ikdü'l-cüm'ân"ında merhûmun zikr-i cemîlini yâd ediyor. Evlâdı Amasya ve Tokat'da tavattun ve temekkün etdikleri münâsebetle terceme-i hâli naklen tarihimize yazıldı. Evlâdı Bîçâr, Biçeroğulları demekle meşhûrdur. Mahdûmu tercemesi yukarıda yazılan Emîr el-Hâc Bahâeddîn Bahâdır Bey ve bunun mahdûmu Şehabeddîn Ahmed Bey'dir.

Bîçâr Paşa-Biçeroğlu

Amasya ümerâsından olup tercemesi yukarıda yazılan Esen Bey'in mahdûmudur. Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa ve mahdûmu Ahmed Paşa ümerâsından iken Amasya emâretinin Sultân Murâd Hünkâr'a arz-ı inkıyâd etdiği esnâsında Bursa'ya gidip Osmanlı ümerâsından oldu.

Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân devrinde beylerbeyi olup **[568]** bütün muhârebâtında isbât-ı vücûd ederek yararlıklar gösterdi. 804'de Topal Timur muhârebesinde mün'adim oldu.

Bütün kuyûd-ı resmiyyede Bîçâr Paşa ünvânıyla mezkûr, şecî', sâdık bir zât idi. Mahdûmları Hamza, Arslan Beylerle İsmâîl Paşa'dır. Tarîhen bunlara Biçeroğulları dendi. Bundan galat olarak Hicroğulları yazılması nâsihlerin tahrîfâtındandır. Amasya ve Bursa'da emlâki vardı. Bunlara Bîçâr Paşa Menzili, Bîçâr Paşa bağı, Bîçâr Paşa Bahçesi denirdi.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Amasya tarihinin ikinci bâbından üçüncü faslı, adlarının ilk harfi üç noktalı "Pe (پ)" olanların terâcim-i ahvâlini târîhen i'tibâra lâyık cihetleriyle beraber mülâhhasan kayd ve zabteder. Bu fasla bâ-i menkûta faslı denir. Pâ'dan sonra gelen hurûf-ı hecâ tertibi üzere yazılır.

Pâdişâh Ahmed Çelebi-Hattâtzâde

Amasyalıdır. Yedi meşhûr hattâtlardan bir olan Amasyalı Abdullah Efendi bin İlyâs Çelebi'nin mahdûmudur. **[569]** Pederinden hutût-ı mütenevvi'ayı öğrenip hattât-ı meşhûr oldu. Şehzâde Sultân Ahmed devrinde Dîvân-ı âlî ketebesi meyânına dâhil olup 916'da Defter emîni görüldü.

Şehzâde sultânın vefâtından sonra dîvân-ı vilâyet kâtibi olup hayli şâkirdân-ı hatt yetiştirdi. 938 hudûdunda vefât etdi. Sultân Ahmed, Amasya'da i'lân-ı saltanât ve istiklâl etdikde bunu reîsü'l-küttâb yapmışdı. Hattı gâyet güzeldi. Buna hatt-ı Pâdişâhî dendi. Birâderi Şâh Mahmûd Çelebi'dir.

Şâ'ir-i meşhûr Amasyalı Çeşmî Çelebi bunu kasd ederek hatt-ı Cânân hakkında şöyle demişti:

Rûyunda çıkdı cânân gör hatt-ı pâdişâhî
Bahtın açıldı oldun âşıkların penâhı

Pars Bey-Emîr Bedreddîn

Amasya emîr-i kebîri Gümüşlüzâde Taceddîn Mahmûd Çelebi'nin kölesidir. Emîr-i müşârün-ileyhin zamân-ı ikbâlinde kethüdâsı ve mu'âvin-i emâreti olup servet ü nüfûz edindi. Ba'dehû ümerâdan olup 727'de Timurtaş Bey'in Mısır'a **[570]** firârında Efendisiyle beraber Mısır'a gitdi.

Timurtaş Bey'in Mısır'da i'dâmı üzerine bunlar diğer rufekâsıyla beraber İskenderiye zindânında habsedildi. 732'de afv ü ıtlâk edilip Amasya'ya avdet etdikde ihtiyâr-ı tekâ'üd eyledi.

736'da da Timurtaş Beyzâde Şeyh Hasan Bey'in kıyâmında Torumtayzâde Şerefeddîn Ya'kûb Şâh ile beraber olup âna mû'in oldu. Eski nüfûz ve ikbâlini elde etmeğe çalışdı. Fakat 744'de Sultân Eretna-Şeyh Hasan Beyler arasında açılan muhârebede mün'adim oldu.

Paşa Ahmed Çelebi-Alparslanzâde

Caniklidir. Oranın emîri bulunan Hüseyin Bey'in mahdûmudur. 831'de Yörgüç Paşa'nın gönderdiği kuvvetle Canik zabt ve pederi Rûmeli'ne i'zâm edildikde buna ze'âmet verilip Amasya'da ikâmet etdirildi.

Ba'dehû sadâkatle hizmet edib 855 sâline doğru fevt oldu. Oğulları Mahmûd, Osmân Beylerdir. Evlâdına Paşa Beyzâdeler denirdi. Bunlardan Hasan **[571]** Bey bin Osmân Bey Canik sancâğı beyi olmuşdu.

Paşa Çelebi-Gıyâseddîn İbrâhim Çelebi

Amasyalıdır. Şâmîzâde Mevlânâ Kutbeddîn Mahmûd bin Nûreddîn Hamza-i Şâmî mahdûmu ve tercemesi yukarıda yazılan Ak Şemseddîn Mehmed Çelebi bin Hamza-i Şâmî'nin birâderzâdesidir. Pederi meşâhîr-i şu'arâ ve meşâyihden Kutbî Mahmûd Çelebi'dir.

Amasya'da Mevlânâ Şemseddîn Ahmed Cendî'den ulûm-i Arabiyye ve âliyeyi tahsîl ve ikmâl edib İstanbul'a gitdi. Orada Hâcezâde Musliheddîn Mustafa Efendi'ye mülâzemet edib ders-i âm ve fazlına Hâcezâde şehâdet eylediğinden Molla Güranî Medresesi'ne müderris oldu.

Ba'dehû Beypazarı ve Ankara'da Seyfiye Medreselerine müderris olup ricâsına binâen Amasya'da Hüsâmiye Medresesi müderrisliği ile vatanına avdet ve Hâce Sultân Zâviyesi şeyhi olan Cemâleddîn Mehmed Çelebi Halîfe Hazretlerinin sohbetine mülâzemet ve diğer taraftan neşr-i ulûma himmet etdi.

On yıldan ziyâde Amasya'da kalıp 911'de Şehzâde **[572]** sünnet düğününde tekevvün eden dedikodulardan dolayı Edirne'de Çelebi müderrisliğine nakl edildi. Ba'dehû Bursa'da Sultâniyye müderrisi ve 918'de Sahn-ı Semâniye müderrisi olduysa da senesinde bu müderrisliği terk edib Ebû Eyyûb Medresesi müderrisliğini ihtiyâr ederek civâr-ı Ensârî'de oturdu.

923 senesi evâhirinde Üçler vak'ası üzerine Amasya'da Sultân Bâyezîd Medresesi müderrisi ve Amasya müftüsü olarak yine vatanına geldi. Tam üç yıl Amasya'da tedrîs ve iftâ ile iştiğâl edib 926 senesi evâhirinde Kudüs-i şerîf mollası olduysa da 927 senesi evâ'ilinde hareket edeceği esnâda mülk-i fenâdan âlem-i kudse intikâl edib vefât etdi.

Amasya şu'arâsından Mevlânâ Münîrî şu tarihi dedi:

Gıyâseddîn-i bahr-i ilm-i tahkîk
Civâr-ı Hakka etdi çünkü rihlet

Du'â edib felekde rûh-i kudsî
Dedi târîhini rûhuna rahmet

Âlim, fâzıl, gâyet müteşerri', kâmil, muhibb-i sûfiyye bir zât-ı fezâil-i simât idi. Ba'zıları Amasya'dan Kudüs'e müteveccihen hareket edib esnâ-yı tarîkde vefât etdiğini de kaydetmişlerdir. **[573]**

Paşa Hâtun-Hemşîre-i Bâyezîd Paşa

Yukarıda Asiye Hâtun-Paşa Hâtun unvânı altında tercemesi yazıldı. Diğer Paşa Hâtun da aşağıda Hümâ Hâtun Paşa Hâtun diye tercemesi gelir. Bu da Halfet Gâzi evlâdından emîr-i kebîr Süleyman Bey'in kızıdır.

Pamuk Dede-eş-Şeyh Mehmed Çelebi

Geldiklânlıdır. Amasya'nın Geldiklân nâhiyesinden Saltuk adlı bir kimsenin mahdûmudur. Amasya'da Şeyhülislâm Gümüşlüzâde Pîr Celâleddîn Abdurrahmân Çelebi'den ulûm-i şer'iyye ve me'ârif-i sûfiyyeyi tahsîl edib hilâfet aldı.

Ba'dehû Geldiklân'a avdet edib orada bir zâviye binâ etdi. Yetmiş yıl kadar halkın ahlâkını tehzîbe, tarîk-i müstakîme irşâda çalışıp pîr-i fânî olduğu hâlde 890 hudûdunda yüz on yaşlarında vefât etdi. Zâviyesi sahasında kâin türbesinde medfûndur. Âlim, zâhid mu'tekad-ı enâm bir zât idi. Vakfı ve evlâdı vardır. 1078'de zâviyesi şeyhi Mehmed Çelebi vefât edib **[574]** yerine Mevlânâ Ramazân Efendi zâviyedâr oldu.

Pervâne Bey-Mü'îneddîn Süleyman

Amasyalıdır. Sâhib-i a'zam Mühezzebeddîn Alî bin kâdı'l-kudât-ı Amasya Tâceddîn Ebû Nasr Mehmed bin Abdurrahmân el-Keşânî mahdûmudur. Bedreddîn Mahmûd el-Aynî "Ikdü'l-cüm'ân"ında Alî bin Mehmed bin Abdurrahmân el-Kâşî mahdûmu diyor.

Pederinin sâye-i ikbâlinde Konya'da tahsîl-i ulûm edib 647'de Tokat emîri, ba'dehû ilâveten Erzincan emîri oldu. Sonra Kayseriyye emîri olup, 653'de Pervâne-i saltanât olup Sultân Kılıçarslan-ı Râbi'in müsteşârı oldu.

654'de Sultân İzzeddîn Keykâvûs, diğer iki birâderini harben mağlûp ve Kılıçarslan'ın pervânesi olan sâhib-i tercemeyi esîr edib Amasya kalesi zindânında habsetdi. Bir kaç ay sonra Anadolu Nazırı Baycu Noyin Sultân Keykâvûs'u harben bozup hal'ederek Sultân Rükneddîn Kılıçarslan'ı müstakillen tahta iclâs etdi. Sene-i mezbûre şevvâlinde sâhib-i terceme de zindândan çıkıp sâniyen pervâne-i saltanât oldu. **[575]**

Ancak vezîr-i a'zam Baba İlyâsoğlu Şemseddîn Mahmûd Tuğrâî ile araları açıldığından yekdiğeri aleyhinde si'âyetler ve şikâyetler hâsıl olduğundan memâlik-i Selçûkiyye ikiye taksîm edilerek memâlik-i şarkiyye saltanâtı Rükneddîn Kılıçarslan'a verildi. Sâhib-i terceme buna sâhib-i a'zam oldu. Memâlik-i garbiyye saltanâtı da İzzeddîn Keykâvûs'a verilip Şemseddîn Mahmûd buna sâhib-i a'zam oldu (657).

660'da İzzeddîn Keykâvûs'un Moğol hükümdârı Hülâgû Hân tarafından azliyle Sultân Kılıçarslan-ı Râbi' müstakillen Selçûk memâliğine pâdişâh oldukda sâhib-i terceme müstakillen sâhib-i a'zam olup hasmına galebe ederek bütün inân-ı umûr ve saltanâtı yed-i iktidârına aldı.

663'de Hülâgû Hân'ın dâr-ı mücâzata intikâli ve oğlu Abaka Hân'ın taht-ı İlhâni'ye cülûsu üzerine bilâd-ı Selçûkiye'de istiklâl-i hâkimânesi temerküz etdiğinden Anadolu'da Tatarların ve Ermenilerin mezâlim ve te'addiyâtını ref' ü def'e himmet etmekte ve bundan dolayı Tatar Beylerinin kulûbunu tatyîb etmeye elinden geldiği kadar çalışmakta idi. **[576]**

664'de sâhib-i tercemenin bu hamiyetini Sultân Kılıçarslan'dan bilen Ermeni papazları sultânın aleyhinde iftirâlar ederek bî-çâreyi Abaka Hân'a gamz ve i'dâm etdirdiklerinden bunun şehzâdesi Gıyâseddîn Keyhüsrev'i taht-ı saltanâta iclâs etdi. Tamâmıyla umûr-ı hükûmetinde müstakil oldu.

Amasya'da binâ etdiği sarâyı, Dârü's-selâm tesmiye ederek bütün işleri buradan idâre etdi. Çünkü Sultân Gıyâseddîn on yaşında bir çocuktu. Kendisine muhâlefet eden Babâîler'i iskât ve Babâîler'in müdebbir-i umûru ve şeyhi olan İbik Baba'yı Mısır'a firâra mecbûr etdi. Sinop sancâğı kendisine has oldu.

On yıl müstakillâne idâre-i umûr etmekte iken 675'de birçok esbâb-ı siyâsiyyeden dolayı açılan Mısır Türkleriyle muhârebede Moğol ordusu târ u mâr ve Moğol Beyleri maktûl ve Anadolu Beyleri de esîr oldu. Ma'hûd İbik Baba, bu mağlûbiyeti sâhib-i tercemenin Mısır Türkleriyle ittihâdına hamlederek Abaka Hân'ı bî-çârenin aleyhine iğrâ etdi. Ermeni Papazları da bu iftirâyı canlandırdı. **[577]**

Bunun üzerine Anadolu'da Moğol nâzırı Gökçe Bahâdır Noyin, Moğol hükümdârı Abaka Hân'dan aldığı emre binâen sâhib-i tercemeyi kethüdâsı Yağmur, Çavûşbaşı Alakuş, Çaşnigirbaşı Mengübers Beylerle beraber Aladağ'a celb edib 676 senesi muharreminin on altıncı günü i'dâm etdi.

Cenâzesi vasiyyeti üzere Amasya'ya nakl edilip el-yevm Pervâne Bey Câmii nâmıyla meşhûr olan câmiin derûnunda cihet-i şarkiyyede kâin bir köşede mezkûr köleleriyle beraber defnedildi. Müşârün-ileyhin Amasya'da medfûn olduğu hafîdi Mühezzebeddîn Mes'ûd bin Pervâne Bey'in 699 tarihli vakfiyesinden anlaşıldı.

Muîneddîn Süleyman Pervâne Bey, âlim, fâzıl, gâyet müdebbir, kâmil, ulemâyı sever, Mevlevîlere ibrâz-ı muhabbet eder, zâbit, Türklerin hâmî-i yegânesi idi. Zamân-ı hayâtında aleyhdârları olanlar, vefâtından sonra kendisine tarafdâr olarak ziyâ'ından müteessir olmuşlardı.

Mahdûmları Alâeddîn Ali, İzzeddîn Mehmed Beylerdir. Köleleri çoktu. Bunlardan Sencer ve Beytut **[578]** Beyler Mısır'a kaçtı. Dâmâdı birâderzâdesi olan İzzeddîn Mehmed Pervâne Bey bin Osmân ile Mecdeddîn Mehmed Bey bin Hüseyin'dir. Amasya'da câmii, mahallesi ve sarâyı, Kayseriyye'de medresesi, Tokat'da cesîm hânı vesâ'ir âsâr-ı hayriyyesi ve evkâfı vardır.

Mahdûmlarından Alâeddîn Alî er-Rûmî 675'de Mısriyyûna esîr olarak Mısır'a gidip orada tahsîl-i ulûm etdi. Meşâhîr-i ulemâdan olup 700 hudûdunda vefât etdi. İzzeddîn Mehmed Bey, Sinop ve Amasya vâlisi oldu. Tercemesi aşağıda gelir. Buna Müîneddîn Mehmed Bey de denmişdir. Mahdûmları Mühezzebeddîn Mes'ûd, Şemseddîn Ahmed, Alâeddîn Alî Beylerdir. Mes'ûd Beyzâde Tâceddîn Ahmed Gâzi Çelebi de meşhûr idi.

Bunlar sırasıyla Sinop ve havâlisinde emâret ve hükûmet etmişlerdir. Gâzi Çelebi bin Mes'ûd Çelebi'nin 724'de vefâtıyla mahdûmu Alemüddîn Süleyman Bey emîr olduysa da Candaroğlu Süleyman Paşa bin Timur Bey 736'da Sinop'u işgâl ederek bu emârete hitâm verdi. **[579]**

Pervâne Bey-Süleyman

Yukarıda tercemesi yazılan Muîneddîn Süleyman Pervâne Bey ahfâdından ve Amasya a'yânından Şemseddîn Ahmed Çelebi bin Abdülvehhâb Çelebi bin Haydar Çelebi bin Mehmed bin emîr-i kebîr Alâeddîn Alî Bey bin Azîzüddîn Mehmed Bey bin sâhib-i a'zam Muîneddîn Süleyman Pervâne Bey'in mahdûmudur.

Buna Süleyman Pervâne Bey denip sonradan Pervâne Bey demekle iştihâr etdi. Züamâdan ve erbâb-ı servet ve yesârdan olup müte'addid çiftlikleri var idi. Amasya vâlisi iken Sultân Bâyezîd-i Sânî'nin teveccühâtını kazanmışdı.

870'de Arguma nâhiyesindeki Buğrâ ve Yenice çiftliklerini Hızır Paşa'ya satmış, o da vakf edib vakfiyesine bunu dercetdirmişti. Ba'dehû mîrlivâ olup Sinop sancâğı İsfendiyârîlerden alındıkda oraya sancâk beyi oldu.

878'de Uzun Hasan Harbi'nde bulunup fedâkârâne çalışırken vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan nâmdâr bir zât idi. Buna Pervâne Paşa da dendi. Mahdûmları **[580]** Ahmed, Hasan, Hamza Beylerdir. Ahmed Bey, ceddînin vakfına mütevellî olmuşdu.

Pervâne Bey-Deli

Amasyalıdır. Sipahîlerden Pervâne Beyzâde Hasan Bey'in mahdûmu olup adı Mehmed'dir. Buna Deli Mehmed Bey de dendi. Bu da sipahî olup 933'de Celâlîler ve Zünnûn Baba vak'asında fevkalâde yararlıklar gösterdiğinden Amasya kethüdâyeri ve dergâh-ı âlî müteferrikası oldu.

Ba'dehû Kedağra voyvadası olup 940'da Amasya vak'asında ibrâz-ı hidemât ederek Sivas vilâyeti muhassıl-ı emvâli ve ba'dehû defterdârı oldu. 945'de Divriği sancağı beyi olup mîrlivâlıkla devr-i bilâd ederek muhârebâtta ifnâ-yı ömr etdi. Mahdûmu meşâhîr-i ümerâdan Alî Bey'dir. Bunun mahdûmları Haydar, Mehmed Paşalardır.

Pervîz Bey-Hacı Bey

Amasyalıdır. A'yândan İlyâs Çelebi mahdûmudur. Tahsîl-i me'ârifden sonra Amasya'ya vâlî olarak gelen Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye intisâb edib tedrîcen terakkî etdi. Ba'dehû **[581]** Sultân Bâyezîd'in defterdârı olarak temâyüz etdi.

883 vak'asında mîrlivâlıkla taşra gönderilip 890 hudûdunda vefât etdi. Erbâb-ı me'ârifden bir zât idi. Mahdûmları el-Hâc Hamza, İlyâs Beyler olup evlâdına Hacı Beyzâdeler dendi. Bunun Baba İlyâs-ı Horasânî ahfâdından olduğu zannolunur.

Pervîz Bey-Hacı Beyzâde

Amasyalıdır. Mîrlivâ Hamza Bey bin el-Hâc İlyâs Bey bin el-Hâc Pervîz Bey'in mahdûmudur. Edâyî Receb Bey'in birâderi olup onun sâye-i ikbâlinde züamâdan iken ümerâdan oldu. Midilli, Aydın, Karesî gibi sancâklara Bey olup 989'da vefât etdi.

Pervîz Bey-Hacı Beyzâde

İstanbulludur. Amasyalı Edâyî Bey'in mahdûmudur. Bevvâbân-ı şehriyârîden olup Sarây-ı Hümâyûn'da perverde olarak temâyüz etdi. Ba'dehû dergâh-ı âlî müteferrikası, Sultân Ahmed Hân-ı Evvel devrinde hidemât-ı maliyyede istihdâm edilerek Silistre muhassıl-ı emvâli oldu. **[582]**

Ba'de'l-azl İstanbul'a gelip 1027 senesi rebîülâhirinin gurresinde cülûs eden Sultân Osmân-ı Sânî'ye intisâb edib Kastamonu defterdârı ve muhassıl-ı emvâli oldu. Sene-i mezbûre zilhiccesinde ba'zı teşebbüsâtından dolayı azledilip Sultân Bâyezîd evkâfı tevliyetiyle Amasya'ya gönderildi. 1028 senesi muharreminde vefât etdi.

Polat Bey-Bâbûkoğlu

Amasya civârında Zığalalıdır. Ümerâdan Zığalî el-Hâc Mahmûd Bey bin el-Hâc Alî Paşa bin Esen Bey bin Bâbukşâh mahdûmudur. Çelebi Sultân Mehmed Hân'a kapıcı, Sultân Murâd-ı Sânî devrinde kapıcıbaşı, 831'de Canik sancağı beyi oldu. 841 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmları el-Hâc Ali, Mahmûd, Oruç Beylerdir.

Polat Bey-Selâmişoğlu

Lâdiklidir. Oranın ümerâsından Durmuş Bey bin Turali Bey bin Selâmiş Bay'ın oğludur. Amasya ümerâsından Turali Bey bin Osmân Paşa bin Selâmiş Bay'ın amcazâdesi olup Amasya'da Sultân Murâd-ı Sânî'ye intisâb etdi. **[583]**

Ba'dehû Koca Mehmed Paşa'nın ma'iyyetine me'mûr olup müşârün-ileyhin sadâretinde kethüdâsı oldu. 841'de efendisinin sadâretten azl ve i'dâmında ümerâdan olup, 847'de Varna Harbi'nde vefât etdi. Mahdûmu Pîr Hasan Bey'dir.

Pehlivân Bey-Emîr Şücâaddîn

Amasya ümerâsından Alişir oğlu Emîr Mücâhideddîn Kaya Bey bin Bahâdır Bey bin Ahmed Bey bin Alişir Bey'in mahdûmudur. Torumtayzâde emîr-i kebîr Ya'kûb Şâh Rûmî'ye intisâb edib ümerâdan oldu.

744'de Sultân Eretna-Küçük Şeyh Hasan muhârebesinde bulundu. Tarafdârı olduğu Küçük Hasan Bey'in mağlûbiyetiyle hitâm bulan bu muhârebeden sonra Kayabaşı çiftliğine çekildi. Tûl-i müddet orada oturdu.

Ba'dehû Hacı Kutlu Şâh bunu kendisine celb edib muhârebâtta yararlığı görüldüğünden Hacı Şâdgeldi Pâdişâh devrinde müte'ayyin ümerâdan olduğu hâlde 780 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmları Halîl, Mukbil **[584]** Beylerdir. Çiftliğine Pehlivân ve evlâdına Pehlivânoğulları ve Pehlivânlı dendi.

Pehlivân Şâh Bey-Gâzi Şâh

Amasyalıdır. Sivas hükümdârı Kılıçarslan Bey bin Mes'ûd Bey bin Altunbaş Gâzi Çelebi'nin dâmâdı ve müsteşâr-ı hükûmeti olan Hacı Mukbil Bey bin Pehlivân Bey'in mahdûmudur. Çelebi Sultân Mehmed ve Sultân Murâd-ı Sânî devirlerinde meşâhîr-i ümerâdan olup 831 senesi hudûdunda vefât etdi.

828'de emlâkini evlâdına vakf etmişdi. Mahdûmu Emîr Şâh Bey de meşâhîr-i ümerâdandır. Evlâdından Ahmed Ağa bin Hasan Ağa'nın 1131'de bilâ-veled vefâtıyla hemşîresi oğlu Hasan Ağa bin Ahmed Ağa bunun vakfına mütevellî oldu.

Piyâle Bey-Gürcü

Amasya beylerbeylerinden Hacı Beyzâde Ahmed Paşa'nın kölesidir. Gürcistân fethinde hissesine isâbet eden Gürcü ğılmânından olup terbiye-i İslâmiyye üzere büyüdü. Ahmed Paşa'nın vefâtında mahdûmu İlyâs Bey tarafından i'tâk edilerek sipâhî oldu. **[585]**

Bir müddet sipâhîlere kethüdâyeri olup sonra İn'âmoğlu Alî Paşa'nın kethüdâsı oldu. 1031'de Karahisâr-ı Şarkî mutasarrıfı olan efendisinin isyânında mün'adim oldu. Sâdık, şecî', cesûr adamdı.

Piyâle Bey-Çerkes

Amasyalı kudâttan Sadi Çelebi'nin kölesidir. Ta'lîm ve terbiye ederek koyu bir Müslüman oldu. Ba'dehû i'tâk edilip sipâhî oldu. Hâfız Ahmed Paşa'nın ma'iyyetinde Irâk muhârebelerinde nâmdâr olup 1041'de Bozok sancâğı beyi oldu.

1044'de Revân Harbi'nde yaralandığından tekâ'üde sevkedilip Amasya'ya geldi. 1045'de Sultân Murâd-ı Râbi'in Amasya'yı teşrîfinde Hüseyin ve Fîrûz Ağaların evkâfı tevliyetiyle çerağ edilip 1053'de vefât etdi. Mahdûmu Mustafa Bey'dir. Bunun mahdûmu şu'arâdan Hacı Ahmed Çelebi'dir. Bunlara Piyâleoğulları dendi.

Pîr Ahmed Çelebi-Pîr Yoğurtcu

Amasyalıdır. Ümerâdan Şerefeddîn Mukbil Beyzâde **[586]** Ömer Bey'in mahdûmudur. Buna Gülbeyoğlu denirdi. Tahsîl-i ulûm etdikten sonra Şeyh Cemâleddîn Mehmed Cû'î Dede'nin sohbetinde tasfiye-i derûn ederek tarîk-i sûfiyyeye girdi.

Şeyh-i müşârün-ileyhin vefâtında Şeyh Cû'î karyesinde yaptırdığı Mevlevîhâne şeyhi olup karye-i mezbûrede ikâmet ve Mesnevî kitâbını tedrîse muvâzabet ederek karye halkının ahlâkını tehzîbe çalışdı. Tekkesine her gelip giden zevâta yoğurt takdîm etdiğinden Yoğurtcu Dede dendi.

Arguma nâhiyesinde kâin Ilıca mezra'sını bu Mevlevîhâne ta'âmiyesine vakf edib Şeyh Cû'î evkâfını tevsî' etdi. Zikr ü tevhîd ve ibâdetle iştiğâl ederek 846 senesi hudûdunda vefât etdi. Âlim, zâhid, edebiyât-ı Arabiyye ve Fârisiyyeye âşinâ, mesnevîhân bir zât idi. Şeyhi yanında medfûndur. Birâderi Mevlânâ Mahmûd Çelebi ulemâdandır.

Pîr Ahmed Çelebi-Sofu

Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya'da Gümüşlüzâde Pîr Celâleddîn Abdurrahmân Çelebi Hazretleri'nin rahle-i tedrîsinde ulûm-i şer'iyye ve me'ârif-i sûfiyyeyi ahz ve tahsîl edib hulefâsından **[587]** Sofular Mahallesi'nde ikâmet ve Behrâm Şâh Câmiinde âhir ömrüne kadar va'z ü nasîhat ve tedrîs ü ibâdet ederek 851 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, zâhid ve vâ'iz idi. Meşâhîr-i sulehâdandır.

Pîr Ahmed Çelebi-Kâtib-i Sultânî

Amasyalıdır. Hoyluoğlu Ahî Alî bin Fazlullâh bin Mevlânâ Hüsâmeddîn el-Hasan bin Abdülmü'min bin Alî el-Hoyî mahdûmudur. Pederi Ahî Alî Çelebi, ulemâ ve kudâttan olup yukarıda tercemesi yazıldı.

Amasya'da ulûm ve me'ârifi, kitâbet ve inşâyı tahsîl edib hüsn-i tab' ü hattı, ilm ü fazlı, Fâtîh Sultân Mehmed Hân'ın nazar-ı dikkat ve teveccühünü celb eylediğinden cülûsunda sarây-ı hümâyûn kâtibleri zümresine ilhâk etdi.

Sarayda kütüphâne-i hümâyûn için güzel hattıyla hayli kitaplar yazdı. Tedrîcen terakkî ederek 875'de kâtib-i sultânî, ya'nî Dîvân-ı hümâyûn reîsülküttâbı oldu. Sultân-ı müşârün-ileyhin irtihâline kadar vazîfesine devam edib 886'da Sultân Bâyezîd-i Sânî'nin cülûsunda ibkâ edildi. **[588]**

882'de Fâtîh Sultân için yazdığı "Şerh-i Çağmînî" sonunda Amasyalı ve kâtib-i sultânî olduğunu tasrîh etmişdir. Kezâlik Fâtîh için yazdığı "Şerh-i Mevâkıf" sonunda şöyle yazıyor:[198]

لقد تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب والحمد لله علي التمام وللرسول افضل الصلات والسلام علي يدي احقر عباد الله العاصي الغريق في لجج المعاصي بير احمد بن اخي علي الاماسي ثم السلطاني تجاوز الله عن سيءاته في منتصف شهر جماد الاخيرة من شهور سنة اربعين و ثمانين و ثمان مأة

Kezâlik yazdığı "Kitâbü'd-Dav'"sonunda şöyle yazıyor:

تمت بعون الله الملك الوهاب علي يدي ازعت عباد الله بير احمد بن اخي علي بن فضل الله الاماسي ثم السلطاني تجاوز الله عن سئاته في ثمانين و ثمانين و ثمان مأة

Sultân Bâyezîd-i Sânî devrinde irtihâline kadar kâtib-i sultânî ve reîsü'l-küttâb-ı dîvânî olduğu hâlde 891 hudûdunda vefât etdi. Kâtib, hattât, edîb, âlim bir zât idi. Yazdığı kitaplar Fâtîh Sultân Mehmed Hân Kütüphânesi'ni tezyîn etmektedir. Mükemmel ta'lîk-nüvîs idi. Mahdûmu Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Çelebi'dir. **[589]**

Pîr Ahmed Çelebi-Âşık Paşazâde

Amasya civârında Elvân Çelebi Tekkesi şeyhi Yahyâ Çelebi bin Süleyman Çelebi bin Abdurrahmân Çelebi bin Elvân Çelebi bin Alâeddîn Alî Âşık Paşa bin Muhlis Paşa bin Baba İlyâs Horasânî mahdûmudur. Âşıkî diye mahlas kabûl etmişdir.

Elvân Çelebi nâhiyesinde doğdu. Amasya'da Gümüşlüzâde Pîr Abdurrahmân Çelebi'nin hücre-i terbiyesinde büyüdü. Ulemâ ve meşâyîhden ulûm ü me'ârif tahsîl edib sonra Saraclar şeyhi Pîr Sun'ullâh Halvetî'ye hizmet ederek halîfesi oldu.

Pîr-i müşârün-ileyhin irtihâlinden sonra Hicâz'a gidip hâcc etdi. On yıl Mekke-i Mükerreme'de ve on yıl da Medîne-i Münevvere'de mücâveret ve Hicâz meşâyihinin enfâs-ı

198 Terc. Kitap, kulların en hakiri ve günahkârı Amasyalı Ahî Alî oğlu Pîr Ahmed'in eliyle, Melik ve vehhâb olan Allah'ın yardımıyla 884 senesinin cemâziyelevvelinin ortasında tamam oldu; bundan dolayı Allah'a hamdolsun, Rasûlü'ne salât ve selâm olsun; Allah onun günahlarını affeylesin. (Haz.)

mübârekesinden istifâza ederek 867'de İstanbul'a geldi. Tarîk-i sûfiyyede kemâli zâhir olup Haydar civârında ba'zı ahbâbı kendisine bir hâne ve zâviye yaptırdı.

870 tarihinden i'tibâren hânesinde ikâmet ve zâviyesinde zikr ü tevhîde muvâzabet etdi. Ba'dehû erbâb-ı hayrın **[590]** yardımıyla güzel ve kargir bir câmii şerîf yaptırdı. Zâviyesinde yıllarca inzivâ edib Sultân Bâyezîd-i Sânî asrında fevkalâde iştihâr etdi. Zâviyesi erkân-ı devletin ziyâret-gâhı olup 908'de dâr-ı kudse intikâl eyledi.

Âlim, zâhid, halûk, âbid, Halvetî-meşreb, ehl-i kemâl idi. Mahdûmu Derviş Mehmed Çelebi kendisinden evvel vefât etdi. İki kızı olup birinci dâmâdı eş-Şeyh Abdullâtîf Çelebi sağlığında zâviyesi şeyhi olmuşdu. Vefâtında ikinci dâmâdı es-Seyyid eş-Şeyh Velâyet Çelebi yerine şeyh oldu.

Pîr Ahmed Çelebi, şâir, müverrih bir zât olduğundan eş'âr ve ilâhiyyâtı bir de Birinci Sultân Osmân'dan i'tibâren Fâtîh Sultân Mehmed Hân'ın irtihâline kadar "Vakâyi-i Târihiyye"yi Türk diliyle yazmış olduğu tarihi vardır.

Vefâtında doksan yaşına varmış bir pîr idi. İkametgâhı ceddi Âşık Paşa adıyla el-yevm meşhûrdur. Zâviyesi ittisâlindeki türbesinde medfûndur. Dâmâdı eş-Şeyh Abdüllâtîf Çelebi birâderi Mehmed Çelebi mahdûmudur. **[591]**

Pîr Ahmed Çelebi-Hacı Enbiyâzâde

Amasyalıdır. Cemâleddîn İbrâhim Aksarâyî evlâd-ı kirâmından ve Temennâ Mahallesi eşrâfından el-Hâc Enbiyâ Çelebi bin Alâeddîn Ebi'l-Hasan Alî Çelebi bin eş-Şeyh Ahmed Çelebi bin Alâeddîn Alî Çelebi bin Mevlânâ Fahreddîn İlyâs bin Mevlânâ Cemâleddîn İbrâhim Aksarâyî mahdûmudur.

Ba'de't-tahsîl ders-i âm ve Amasya mahkemesi kâtibi, 901'de Amasya vilâyeti nâibi görüldü. 913 hudûdunda vefât etdi. Ulemâdan kâtib, hattât, usûl-i şer'iyyeye vâkıf idi. Mahdûmları Mehmed, Ya'kûb Çelebilerdir. Ya'kûb Çelebizâde Pîr Ahmed Çelebi ricâldendir.

Pîr Ahmed Çelebi-Hacı Enbiyâzâde

Amasyalıdır. Sâbıkü't-terceme Pîr Ahmed Çelebizâde Ya'kûb Çelebi'nin mahdûmu ve Nişâncı Tâc Beyzâde Ca'fer Çelebi'nin hemşîrezâdesidir. Dîvân-ı hümâyûn kâtiplerinden iken Amasyalı Cemalîzâde Pîrî Mehmed Paşa'nın sadâretinde tezkire-i sadr-ı âlî oldu.

927'de Dîvân-ı Hümâyûn'da reîsülküttâb olup **[592]** 929 şa'bânında sadr-ı müşârün-ileyhin azlini müte'âkib riyâsetten azledilerek bir müddet menkûb oldu. 935 hudûdunda Sultân Bâyezîd evkâfı mütevellîsi olup 940 sâlinden sonra vefât etdi. Erbâb-ı liyâkattan ise de Frenk İbrâhim Paşa'ya yaranamadı. Mahdûmu Defterdâr Hasan Çelebi'dir.

Pîr Ahmed Çelebi-Kemâlzâde

Amasya ulemâsından Lalazâde Kemaleddîn Mehmed Efendi bin Ahmed Bey'in mahdûmudur. Ceddi Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'in şehzâdesi Süleyman Bey'in lalası idi. Amasya fuzalâsından ve hâssaten Müfessir Ahmed Efendi'den iktisâb-ı fezâ'il edib ders-i âm oldu.

Amasya'da tedrîs-i u'lûm etdiği esnâda medâris-i mu'tâdeyi devrederek 998'de Hüseyniye müderrisi oldu. Buradan Kameriyye-i Tokat müderrisliğine terfî' edilip sonra sancâklara kadı olup temâyüz etdi. 1011 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı kudâttan idi.

Pîr Ahmed Bey-Deli Pervânezâde el-Hâc

Amasyalıdır. Ümerâdan Mehmed Bey bin Hızır Bey bin Deli **[593]** Pervâne Bey'in mahdûmudur. Buna Hacı Pîrî Bey de denir. Çavûşân-ı dergâh-ı âlîden olup devr-i hidemât etdi. 1032'de Abaza Paşa vak'asında yararlıklar gösterdiğinden dergâh-ı âlî müteferrikası, Tokat ve Sivas muhassıl-ı emvâli oldu. 1045 sâlinden sonra vefât etdi.

Pîr İlyâs Halvetî-Mevlânâ Şücâaddîn Ebû'l-Bekâ

Amasyalıdır. Kıbletü'l-küttâb Amasyalı Şeyhzâde Hamdullâh Efendinin yazdığı "Silsile-nâme"sinden musarrah olduğu üzere Gümüşlüzâde Pîr Alâeddîn Alî Çelebi bin Kutbeddîn Mehmed Çelebi bin emîr-i kebîr Hâce Nûreddîn Cibrîl Bey bin Hâce Emînüddîn Yûnus Bey bin Muîneddîn Abdullah el-Müstevfî mahdûmudur.

Cedd-i a'lâsı Hâce Muîneddîn Abdullah el-Müstevfî vatanen Gümüşlü olduğundan sülâlesi Gümüşlüzâde demekle iştihâr etdi. Hazret-i Pîr İlyâs Halvetî takrîben 740 senelerinde Gümüşlüzâde Mahallesi'nde doğdu.

Amasya fuzalâsından Mevlânâ Fahreddîn İlyâs bin Aksarâyî **[594]** ve Mevlânâ Nizamüddîn Abdülmelik bin en-Nahcivânî ve Mevlânâ Hüsameddîn Hüseyin et-Türkmânî ve Mevlânâ Kıvâmeddîn Kâsım el-Erzincânî gibi zevât-ı âliyyeden fünûn-i edebiyye ve ulûm-i şer'iyye ve akliyyeyi ahz ü ikmâl ederek müderris-i be-nâm oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek Molla İlyâs diye iştihâr edib Hacı Şâdgeldi Pâdişâh ve mahdûmu Ahmed Paşa'nın teveccühât-ı fevkalâdesini kazandı. Mevlânâ Sa'îdeddîn Mevhûb bin ez-Ziyârî'nin vefâtından sonra Amasya'da Şeyhülislâm ve müfti'l-enâm oldu.

801'de Çelebi Sultân Mehmed Hân, Amasya vâlisi olup geldikde müşârün-ileyhi makâmında ibkâ ve Şeyhülislâm unvânıyla tebcîl etdi. 804'de Topal Timur Hân Yıldırım Sultân Bâyezîd'in ordusunu mağlûb ve kendisini esîr etdikde Amasya emâretine Kara Devlet Şâh'ı nasb ve irsâl etmiş, Çelebi Sultân Mehmed de Bolu'ya gitmişti.

Amasya'nın ulemâ ve a'yânı Hazret-i Pîr'in riyâsetinde içtimâ ve Kara Devlet Şâh'ın mezâlim ve te'addiyâtından bahisle emâretini kabûl etmediklerini Timur Hân'a i'lâm ve müdâfa'âta kıyâm ederek **[595]** Kara Devlet Şâh'ı Amasya'ya sokmadılar.

Mûmâileyhin şikâyetleri üzerine Topal Timur hiddet edib hafîdi Kara Mehmed Sultânî, mu'allimi bulunan Nu'mânüddîn Abdülcebbâr el-Mu'tezilî'ye terfîkân Amasya'ya gönderdi. Amasya ulemâsının imtihân edilmesini ve mülzem oldukları sûrette Amasya'nın gâret ve yağma olunmasını emretdi.

"Süllemü'l-Vüsûl ilâ Tabakâti'l-Fuhûl" adlı kitabın tasrîhi üzere Abdülcebbâr el-Mu'tezilî, ulûm-i nakliyye ve akliyyede pek mâhir Sa'deddîn Taftâzanî ile Seyyid Şerîf Cürcânî arasında hakem olmuş bir allâme idi.

Hazret-i Pîr İlyâs, bu allâmenin sorduğu on kadar müşkil ve muğlak sü'âllere bilâ-tereddüd cevap verdiğinden fevkalâde istihsân edilerek bütün Amasya'yı gâret ve yağma belâsından kurtardı.

Topal Timur, böyle bir fâzılın Amasya'da durmasını muvâfık görmediğinden müşârün-ileyhi yeğeni olan Molla Şemseddîn Ahmed Çelebi ile Şirvân'a i'zâm etdi. "Nefehâtü'l-Üns" kitâbının tercemesinde yazıldığı üzere Hazret-i Pîr, **[596]** esnâ-yı tarîkde Risâletpenâh Efendimiz'i rü'yâda görüp Pîr Sadreddîn Şirvânî nezdine gitmesini ve aynı zamanda sadr-ı müşârün-ileyhe Molla İlyâs'ı kabûl ve mu'ânaka etmesini emr ü işâret buyurdu.

Hazret-i Pîr, Bâkü'ye bir konak mesâfeye tekarrüb etdikde Pîr Sadreddîn Mûsâ eş-Şirvânî ashâb ve mürîdânını alıp bir cem-i ğafîr ile istikbâl edib mülâkât etdikde mu'ânaka ederek kemâl-i izzet ve ikrâm ile hazret-i müşârün-ileyhi hânesine indirdi. Esnâ-yı sohbette "Molla İlyâs! Bir kişinin mürşidi Hazret-i Rasûlûllâh Sallallâhü aleyhi ve sellem olmak binde bir kimseye müyesser değildir" diyerek iltifât buyurdu.

Bakü'de dört yıl kadar ikâmet ve Pîr-i müşârün-ileyhin riyâzet-hânesinde mücâhede ve ahz-ı hilâfet ederek 807'de Timur Hân'ın vefâtı üzerine istihsâl etdiği afva binâen Amasya'ya avdet ve irşâd-ı sâlikine muvâzabet ve Gümüşlüzâde Hâce Celâl Çelebi tarafından kendisine binâ edilen Tekkesinde ikâmet etdi.

Beş yıl kadar irşâd-ı sâlikîn zikr-i terbiye-i tâlibîn **[597]** ile iştiğâl ederek Kuş Köprü başında olan bahçesinde ikâmet etdiği esnâda 813 senesi şevvâlinin üçüncü günü dâr-ı kudse intikâl etdi.

Ya'kûb Paşa'nın 814 tarihli vakfiyesinde mestûr ve "Nefehâtü'l-Üns"de mezkûr olduğu üzere ırmak kenarında cesedi yıkanırken serîrin bir ayağı kırılıp aşağıya doğru meyletmesi üzerine Hazret-i Pîr, eliyle serîrin bir tarafını kuvvetle tutarak cesedi sükûttan muhâfaza etdiğini hâzırûn kemâl-i hayretle müşâhede etmişdir.

Cenâzesi kemâl-i hürmetle kaldırılıp Gümüşlüzâde Mahallesi üstünde vâkî' yukarı bahçesine defnedildi. Mu'ahharan medfûn olduğu yerin üstüne güzel bir türbe binâ olunup 990'da Sultân Bâyezîd-i Sânî tarafından âlî ve kârgîr bir türbe binâ ve mesâlihine Merzifon kazâsında vâki' üç karyeyi vakfetdi.

Gâyet fâzıl, muhakkik, a'lemü'l-ulemâ kudvetü'l-verâ ekmel-i asr, halîm, mütevâzı', kerîm, fevkalâde müteşerri', kâmil bir zât-ı kerâmet-simât idi. Kuddise sirruhû. **[598]**

Müşârün-ileyhin türbesi iksîr-i şifâ i'tikâd edildiğinden erbâb-ı hâcâtın ziyâretgâhı idi. 1294'de mekteb-i rüşdiye talebesinden Ahmed Efendi'nin bir ayağı eğri olduğundan akrân ve emsâli tarafından kendisine Topal Ahmed denmekte idi.

Ahmed Efendi bu lâkaba pek ziyâde tutulur. Vâlidesinin tavsiyesiyle Hazret-i Pîr'in kabrine kırk sabah devam eder ve Kur'ân okur, Cenâb-ı Hakk'dan ayağının doğrulmasını diler. Kırkıncı günü fecrin tulû'undan evvel türbe kapısı önünde uyur.

Rü'yâsında Hazret-i Pîr'in türbeden çıkıp geldiğini görür, ayağının eğri yerini tutup eliyle bükerek doğrultur. Acısından uyanır, ayağını doğrulmuş bulur. Bu vâkı'ayı bilenlerden ve görenlerden çoklarını gördüm. Bu vak'anın olduğunu müttefikan beyân etmekte idiler.

Hazret-i Pîr'in üç mahdûmu malûm olabildi. Bunların biri Alâeddîn Alî Çelebi 806 da, diğeri İzzeddîn Hasan 831'de öbürü Pîr Celâleddîn Abdurrahmân Çelebi 843'de vefât etmişlerdir. Kerîmesi Râbi'a Hâtun'dur. Dâmadı da birâderzâdesi Pîr Abdurrahmân Çelebi'dir. **[599]**

Alâeddîn Alî Çelebizâde Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebi 858'de, İzzeddîn Hasan Çelebizâde Mevlânâ Kemaleddîn Mehmed Çelebi Mekke-i Mükerreme'de 860'da ve Celâleddîn Çelebizâde Mevlânâ Pîr Hayreddîn Hızır Çelebi de 889'da ve Hüsâmeddîn Çelebizâde Pîr Celâleddîn Abdurrahmân Çelebi 908'de vefât etmişdir.

Hazret-i Pîr'in ma'lûm olan hulefâ-yı kirâmı şunlardır: Dâmâdı Hazret-i Pîr Abdurrahmân Çelebi, Mevlânâ Pîr Şerefeddîn Hamza Çelebi bin Îsâ, Mevlânâ Hamîdeddîn Mehmed Çelebi bin İbrâhim, Mevlânâ Pîr Sun'ullâh Çelebidir. Mürîd ve hâdim-i hâssı Çemişgezekli Şükrullâh Baba ile Alî Baba da hulefâ-yı kirâmından idi.

Hazret-i Pîr'in silsile-i ilmiyyesi muhtasaran şudur: Üstâdı Mevlânâ Fahreddîn İlyâs Çelebi, bunun üstâdı Mevlânâ Şerefeddîn Mehmed el-Herevî, bunun üstâdı allâme-i meşhûr Ebû Hâmid Ahmed bin es-Sââtî'dir. Yine üstâdı Mevlânâ Nizâmeddîn Abdülmelik Çelebi, bunun üstâdı Mevlânâ Kemaleddîn Ebû İshâk İsmâîl bin Ya'kûb es-Sâlârî, bunun üstâdı Mevlânâ Tâcü'ş-Şerî'a **[600]** Mahmûd el-Buhârî.

Diğer üstâdı Hüsâmeddîn Hüseyin et-Türkmânî, bunun üstâdı Mevlânâ Musliheddîn Mûsâ es-Sivasî, bunun üstâdı Mevlânâ Şemseddîn Mehmed bin el-Hâllâtî, bunun üstâdı Mevlânâ Siraceddîn Mahmûd el-Urmevî'dir. Diğer üstâdı Mevlânâ Kıvâmeddîn Kâsım el-Erzincânî, bunun üstâdı Mevlânâ Vecîhüddîn Ömer bin Abdülhasen el-Erzincânî, bunun üstâdı Mevlânâ sadrü'ş-şerî'a Ubeydullâh bin Mes'ûd el-Buhârî, bunun üstâdı da cedd-i âlîsi Tâcü'ş-şerî'a Mahmûd el-Buhârî'dir.

Hazret-i Pîr'in silsile-i tarîkati de şudur: Şeyh-i celîl-i Pîr Sadreddîn Mûsâ eş-Şirvânî, bunun şeyhi Pîr Hacı İzzeddîn Hasan el-Halvetî, bunun şeyhi Cemâleddîn İbrâhim ez-Zâhid el-Ceylânî bunun şeyhi Cemâleddîn Mehmed et-Tebrîzî, bunun şeyhi Şihâbüddîn Ahmed et-Tebrizî, bunun şeyhi Rükneddîn Mehmed Baba Sivasî, bunun şeyhi Kutbeddîn Ahmed el-Ebherî, bunun şeyhi Mevlânâ Ziyâeddîn Ebü'n-Necîb es-Sühreverdî. Kaddesallâhü esrârahüm

Silsile-i meşâyihinde Ahî Hurrem eş-Şirvânî, Pîr Ömer el-Halvetî, Ahî Mehmed el-Halvetî de meşâyihinden sayılmaktadır. Ancak bunlar **[601]** Pîr İbrâhim Zâhid Geylânî

hulefâsından oldukları münâsebetle yekdiğerinin şeyhi idâdına girmişdir. Hazret-i Pîr'in silsile-i ilm ü tarîkatı, sülâle-i nesebiyyesi gibi inkıtâ'a uğramışdır.

Pîr Hasan Çelebi-Mevlânâ İzzeddîn

Amasyalıdır. Fuzalâdan Mevlânâ Hüsâmeddîn Hüseyin Türkmânî mahdûmudur. Amasya'da pederinden ve hâssaten Aksarâyîzâde Mevlânâ Cemâleddîn Mehmed Çelebi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve üstâdının kazaskerliğinde nâibi oldu.

Hayli müddet Amasya'da tedrîs-i ulûm edib Halfet Gâzi müderrisi olmuşdu. Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa'nın 783'de Kadı Burhân'ın elinde maktûlen vefâtı ve tekevvün eden ba'zı esbâb-ı mücbire üzerine üstâdıyle beraber diyâr-ı Karaman'a gitdi.

Konya hükümdârı Karamânzâde Alâeddîn Alî Bey'in mazhar-ı sahâbeti olup 788'de üstâdının vefâtına binâen Konya'da sadrü'l-ulemâ ve ba'dehû Konya kâdı-l-kudâtı ve kazasker-i Karamânî, fezâ'il-i ilmiyye ve ahlâkiyyesi yâver-i ikbâl ü sa'âdeti oldu. **[602]**

798'de Konya hükümdârı Alâeddîn Alî Bey, Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân'a karşı esîr ve mağlûb olup diyâr-ı Karamâniyye memâlik-i Osmâniyyeye ilhak edilmiş olduğundan eski vatanı olan Amasya'ya i'zâm edildi. Şâmîce Mahallesi'nde yerleşti.

Sekiz yıl kadar Amasya'da ikâmet edib 806 senesi cumâdelûlâsında elli dört yaşında vefât etdi. Halfet Gâzi Türbesi'nin karşı tarafında kâin Kadılar Türbesi'nin ön tarafına defn edildi. Siyah mermerden yapılan seng-i mezârında yaşı, târîh-i vefâtı, Konya kadısı olduğu mahkûkdur.

Pîr Hasan Çelebi-Mevlânâ İzzeddîn

Amasya ulemâsından Artukoğlu Mevlânâ Mecdeddîn Müsâfir Çelebi mahdûmudur. Ba'de't-tahsîl müderris, kadı olup 841 sâlinden sonra vefât etdi. Oğulları Sâlih, Alî Çelebilerdir. Ümerâdan Lâdikli Pîr Hasan Bey bin Polat Bey de 872 sâlinden sonra vefât etdi.

Pîr Hasan Çelebi- Mevlânâ İzzeddîn

Amasya ulemâsından Mevlânâ Ziyâeddîn Yûsuf Çelebi bin İmâdeddîn Ebû Yûsuf Abülmelik Çelebi bin Molla Bahşâyiş **[603]** mahdûmudur. Molla Ebû Yûsufoğlu demekle meşhûrdur. Mevlânâ Seydî Ahmed Kırımî ve Mevlânâ Şemseddîn Ahmed Cendî'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm, müderris oldu.

Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya vâlisi iken müşârün-ileyhin mazhar-ı teveccühü olup Hüsamiye müderrisliğinden Amasya nâibi, ba'dehû Sivas ve Tokat kadısı olarak 907 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve kudâttan idi. Amasya niyâbetinde mükerreren imzâsı görüldü. Mahdûmu Sâlih Efendi'dir.

Pîr Hüseyin Bey-Devâtdâr Paşazâde

Amasya a'yânından Derviş Mehmed Çelebi bin Hüseyin Çelebi bin Hasan Bey'in mahdûmudur. 961'de Sarây-ı hümâyûna girip hüsn-i terbiye gördü. 974'de Sultân Selîm-i Sânî'nin cülûsunda enderûndan çıkarılıp dergâh-ı âlî müteferrikalarından oldu.

Ba'dehû Amasya'da ikâmet ederek hidemât-ı mîriyyede imrâr-ı hayât etdi. Şirvân muhârebâtında mîrlivâ olup sancâkları devrederek 1003 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan idi. Mahdûmları Derviş, Ömer, Osmân Beylerdir.

Diğer mahdûmu Müteferrika Mustafa Ağa'dır. Bunun mahdûmu Mahmûd Çelebi de 1026'da müteferrika idi. Bunlara Begzâde denirdi. "Müteferrika Defteri"nde Mahmûd, Mustafa, Hüseyin Amasya Begzâde müteferrikân-ı dîvân-ı hümâyûn diye görüldü. **[604]**

Pîr Sinâneddîn Yûsuf el-Halvetî-Şehreküsdü

Amasyalıdır. Bâlî mahdûmu olup "Mahzenü'l-Fıkh" mü'ellifi Mevlânâ Musliheddîn Mûsâ, fâzıl-ı meşhûr Mevlânâ Bahşî Çelebi'lerden ikmâl-i tahsîl edib yıllarca ders-i âm olarak Mehmed Paşa müderrisi oldu.

Ba'dehû Habîb-i Karâmânî Hazretleri'nin halîfe-i meşhûru Mevlânâ eş-Şeyh Seydî Alî Çelebi'den inâbe edib tedrîsden ferâgat etdi. Şeyh-i müşârün-ileyhin irtihâlinde yerine Mehmed Paşa Tekkesi şeyhi ve câmii vâ'izi olarak halkı ahlâka ve tarîk-i müstakîme irşâda başladı.

949'da Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa'nın şehzâdesi Süleyman Çelebi'nin sünnet düğününde vâki' olan ba'zı isrâfâta va'z ü nasîhat esnâsında ta'riz ve beytülmâli sıyânete âid ba'zı kelimât-ı muhikka sarfeylediğinden azledildi.

Binâenaleyh Amasya'nın Çeribaşı Mahallesi'nin üstünde hâlî ve dağ eteği olan yerde ihtiyâr-ı ikâmet edib âdeta şehre küstü. Ashâb ü mürîdânı orada kendisine bir zâviye **[605]** ve ittisâlinde bir hâne ve önünde bir çeşme ve yanında cesîm bir bahçe yaptırdılar.

Bu zâviyede tam on yıl zikr ü ibâdet ile iştiğâl ve halâyıkdan inkıta' ve inzivâ ederek 959 senesi şa'bânında dâr-ı kudse intikâl eyledi. Zâviyesi de Şehreküsdü Tekkesi diye şöhret buldu. Âlim, âmil, zâhid, kâmil, vâ'iz, hakk-gû, natûk idi.

Mahdûmu eş-Şeyh Mahmûd Çelebi olup yerine halîfesi İmâmzâde Hâfız Abdülkerîm Efendi Şehreküstü Tekkesi şeyhi oldu. Şeyh-i müşârün-ileyhin kabri Şehreküstü Mahallesi'nin cihet-i şarkiyyesi müntehâsında bulundu. Seng-i mezârında Pîr Sinâneddîn Yûsuf bin Bâlî diye mahkûkdur.

Sonra bu zâviye, hâne ve bahçesinin yerine hâneler inşâ edilerek koca bir mahalle şekline girdi. Bu sâyede Şehreküstü Mahallesi dendi. 1300 tarihinden sonra tamâmıyla Ermeni Mahallesi olmuşdu. 1332 harîk-i kebîrinde kâmilen yandı. Yalnız bir çeşmesi ile kabri kaldı.

Pîr Şemseddîn Mehmed Çelebi-Buhârî

Buhârâlıdır. Abdullah bin Alî mahdûmudur. Buhârâ'da **[606]** Sadrü'ş-şerî'a Abdullah-bin Mes'ûd el-Buhârî'nin tilmîzî olan Mevlânâ Hâfızüddîn Ebû Tâhir Mehmed bin Mahmûd el-Buhârî'den iktisâb-ı fezâ'il edib Timurlenk'in şerrinden bilâd-ı Rûm'a geldi. Amasya'da ikâmet etdi.

Bir müddet Amasya'da tedrîs-i ulûm edib Şeyhülislâm Gümüşlüzâde Mevlânâ Celâleddîn Abdurrahmân Çelebi sohbetinde me'ârif-i sûfiyye ve âdâb-ı tarîkat-i Halvetiyyeyi ahz ü tekmîl ederek pîrân-ı Halvetiyye silkine girdi.

Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın vüzerâsından Ya'kûb Paşa 814'de câmii ve zâviyesini ikmâl etdikde burada ikâmet ve Abdurrahmân Çelebi'nin irtihâlinden sonra bu zâviyede meşîhat edib 832'de dâr-ı kudse irtihâl etdi. Gâyet fâzıl, muhakkik, zâhid, muhaddis, vâ'iz, müfessir, sâlih bir pîr-i muhterem idi.

Mahdûmları Abdullah, Abdurrahmân Çelebilerdir. Abdurrahmân Çelebizâde İzzeddîn Hasan Çelebi ve bunun mahdûmları Abdurrahmân, Sâlih, Mehmed Çelebilerdir. Pîr Mehmed Çelebioğulları Fethullâh, Hasan Efendiler ve Fethullâh **[607]** Çelebizâde eş-Şeyh Abdüllâtîf Efendi ve eş-Şeyh Hasan Efendizâde eş-Şeyh Abdurrahmân Efendi meşâhîr-i meşâyihden idiler.

Eş-Şeyh Abdurrahmân Efendi, Ya'kûb Paşa zâviyesi şeyhi ve vakfı mütevellîsi olup meşîhat ve tevliyet bu zâtın evlâd-ı kirâmı uhdelerinde kaldı. Bunlara ibtidâ Buhârîzâdeler, sonra Şeyhzâdeler dendi. Bu Abdurrahmân Efendi'nin oğulları hayli müddet devam etdi.

Pîr Şemseddîn Ahmed Çelebi-Sofu

Amasyalıdır. Gümüşlüzâde eş-Şeyh Hayreddîn Hızır Çelebi bin Celâleddîn Abdurrahmân Çelebi bin Hazret-i Pîr İlyâs Halvetî mahdûmudur. Amasya'da hattâtların üstâd-ı muhteremi olan Mevlânâ Abdullah Efendi'den hüsn-i hattı temeşşuk ve ulûm u me'ârifi ulemâdan ahz ü te'allüm etdi.

896'da Trabzon vâliliğine ta'yîn edilip Amasya'dan giden Sultân Selîm Hân-ı Evvel'e mu'allim-i hatt olarak beraber gitdi. Müşârün-ileyhin ma'iyyetinde yirmi dört yıl ta'lîm ve hizmet-i kitâbette bulundu. 918'de müşârün-ileyhin cülûsunda serkâtib-i dîvâni olarak musâhib ve müsteşârı oldu. **[608]**

Sultân Selîm Hân'ın Amasyalılardan mürekkeb erkân-ı saltanâtından biri olduğu hâlde Îrân ve Arabistân seferlerinde beraber bulundu. Son Mısır seferinden avdette Şam'da 923 senesi zilka'desinde vefât etdi. Âlim, kâmil, müdebbir, edîb, sûfî-meşreb bir hattât-ı meşhûr idi.

Müstakîmzâde Süleyman Saâdeddîn Efendi "Tuhfetü'l-Hattâtîn"de müşârün-ileyhin terceme-i hâlini pek muhtasar olarak yazmışdır. Diyor ki: Şemseddîn-Amâsî'dir. Hüsn-i hattı Abdullah Amâsî'den temeşşuk ve ba'de'l-izn Molla Şems-i Pîr demekle şöhret-yâb-ı tefevvûk olmuşdur. Birâderi Üveys Halvetî de pek meşhûr idi.

Pîr Sâlih Çelebi-Buhârîzâde

Amasyalıdır. Kudâttan İzzeddîn Hasan Çelebi bin Abdurrahmân Çelebi bin Pîr Şemseddîn Mehmed Buhârî mahdûmudur. Ba'de't-tahsîl Gümüşlüzâde Büyük Muhyiddîn Mehmed Çelebi sohbetinden istifâza ederek ceddi Çevikçi Baba Zâviyesi şeyhi ve evkâfı mütevellîsi olduğu hâlde 938 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i sulehâdan bir pîr-i muhterem idi. **[609]**

Pîr Abdurrahmân Çelebi-Mevlânâ Hüsâmî

Amasyalıdır. Gümüşlüzâde ve Aşağı Pîrler demekle meşhûrdur. Kubâ'da medfûn ve orada Hüsâmiye Medresesi bânisi olan kibâr-ı kudât ve sâdâttan Mevlânâ Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebi bin Abdülkâdir Çelebi bin Seydî Hüsâmeddîn Hüseyin Fergânî-i Hüseynî mahdûmudur.

Aslında Seydî Hüsâmzâdelikle meşhûr iken Hazret-i Pîr İlyâs Halvetî'nin kerîmesi Râbi'a Hâtun'un kızı Âbide Hâtun'un mahdûmu olduğu münâsebetle Gümüşlüzâde diye iştihâr etdi. Gümüşlüzâde Mahallesi'nde 840'da doğdu.

Amasya fuzalâsından İbrîzâde Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Cendîzâde Mevlânâ Şemseddîn Ahmed Çelebilerden iktisâb-ı ilm ü kemâl edib Gümüşlüzâde Hazret-i Pîr Hayreddîn Hızır Çelebi sohbetinde me'ârif-i sûfiyyeyi ahz ve tefeyyüz ederek müşârün-ileyhin irtihâlinde Ya'kûb Paşa zâviyesi şeyhi oldu.

Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed Hân kendisine intisâb etdiğinden âmme-i erkân ve ricâl-i memleket ve halk müşârün-ileyhin **[610]** sohbet ve hizmetinden feyz-yâb oldu. Ya'kûb Paşa Câmii vâ'îzi olup esnâ-yı va'z ü tezkîrinde ahyânen şehzâde bulunur; te'sîr-i füyûzâtıyla dinleyeni ağlatırdı.

On dört yıl irşâd-ı halk ve zikr ü tevhîd-i hakk ile iştigâl ederek altmış üç yaşında 903 senesinde dâr-ı kudse irtihâl etdi. Zâviyenin şeyhlere mahsûs hücre-i sa'âdetinde medfûndur.

Kümmelîn-i ulemâdan, kibâr-ı sulehâdan, gâyet zâhid, müteşerri', âbid, sahî, celâli gâlib, mazınne-i kerâmet bir şeyh-i âlî-himmet idi. Hüsâmî mahlasıyla iştihâr edib şâir, edîb idi. Sûfiyâne eş'âr ve ilâhiyâtı vardır.

Gâyet mehîb, vakûr, müşekkel bir zât-ı şerîf olduğundan huzûrunda kimse kelâma cür'et edemezdi. Ulemâ ile meşâyih arasında mevzu'-ı bahs olan mesâ'il hakkında dekâyık-ı ilmiyye ve sûfiyye nakl ederek ulemâyı iknâ' ederdi. Bunun için ulemâ bile kendisine beyât eylerdi. El-yevm kabr-i şerîfinde bu mehâbet vardır.

Mahdûmları Muhyiddîn Mehmed, Hüsameddîn Hüseyin Efendiler **[611]** meşâhîr-i meşâyih ve mevâlîden idiler. Dâmâdı Gümüşlüzâde Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Çelebi kibâr-ı meşâyih-i Halvetiyyeden idi. Medfen-i mübârekenin önündeki Fâtiha penceresi üzerinde şu beyitler mahkûkdur:

چون شیخ ما حسامی از نسل پیر الیاس
کوبود قطب عالم بی شك و اشتباهی
آن صاحب کرامت و ان مرشد حقیقی

دعوت بحق همیکرد خلق راز ینك راهی
عمر عزیز وچون بر شصت و سه تمام شد
هر دم زمکر شیطان میکرد بحق پناهی
آن دم که یافت رحلت در قرب تعالی
درویش کفته تاریخ رحمت برد الهی

Bu beyitlerden mâ'adâ dâmâdı Muhyiddîn Mehmed Çelebi'nin 934'de Mekke-i Mükerreme'de vefât etdiğine dâir diğer ebyât-ı târihiyye mahkûkdur. Bu mahkûkâtı yazan da Celâl bin Hasan nâmıyla meşhûr bir hattât olduğu sonunda mahkûkdur. Bu Celâl bin Hasan'ın terceme-i hâli aşağıda gelir. Mahdûmu Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Çelebi 940'da vefât etdi.[199] **[612]** [200]

Pîr Alî Çelebi-Mevlânâ el-Hâc Alâeddîn

Amasya fuzalâsından Mevlânâ Mecdeddîn Misafîr Çelebi bin Mevlânâ Sadreddîn Artuk Çelebi mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm etdikten sonra ders-i âm ve kibâr-ı müderrîsinden olup 847 sâlinden sonra vefât etdi. Oğulları Hasan, Misâfir Çelebilerdir. Diğer Pîr Alî Çelebi bin Hasan Çelebi de meşâhîr-i kudâttan olup 895 sâline doğru fevt oldu.

Pîr Alî Çelebi-Mevlânâ el-Hâc Alâeddîn

---

199 Geldiklan nâhiyesinde Ağcaşehr karyesinin nısf-ı mâlikânesi bu zâtın vakfı ve nısf-ı diğeri de akrabasından Tursun Bey'in vakfıdır. Her iki nısf da müşârün ileyhin türbesine lâyık-ı veçhile yemek ve helva tabhına meşrûttur. Kezâ fi'l-kuyûd.

200 Bu zâtın bir medhiye-i çâr-yârı bulunup buraya yazıldı:

ای برادر کی تو گردی محرم بروردگار — با تو باشد گوشهء خاطر ازچار یار
مهر یاران محمد را مکن از دل برون — گر کشندت بر سر دار فنا حلاج وار
هر کسي را کی رسد گویند از ان یاران سخن — زانکه ایشان فارغند ای بوالفضول از نور نار
تو به نیك و بد گرفتاری و ایشان اکرمند — با خدا باش و گذر گر مؤمن زین کار بار
اول آن صدیق نام رهبر اهل صفا — زانکه بیغمبر همیشه گفت او را یار غار
دویم آن شاه عدالت نام او بودی عمر — مي بر آوردی زجان مشرکان هر دم دمار
سویم ایشان حضرت عثمان ذی النورین بود — دائما بودند از و خیل ملائك شرمسار
چارم این شاه عرب یعنی علي المرتضی — کرده با خلق خدا دین محمد آشکار
روز محشر حق بیار اولین گوید که من — امر کردم تو بجنت هر کرا خواهي در آر

"Ey kardeş! Ne zaman Allah'ın mahremi, sırdaşı olur isen,
Senin gönlüne dört halifeden bir şeyler olur. (muhabbetleri gönlüne düşer.)
Eğer seni Hallâc-ı Mansûr gibi fenâ dârına assalar dahi, Hz. Muhammed'in dostlarının muhabbet güneşini (mührünü) kalbinden çıkartma!
Herkese (Hz. Muhammedin dostları) Hulefâ-i râşidin hakkında söz söylemek, konuşmak nasip olmaz. Ey boşboğaz! Çünkü onlar ateşin nûrundan uzaktırlar.
Sen iyi ve kötü ile meşgulsün, onlar ise en yüce, aziz insanlardır. Allah'ın gerçek kulu ol ve gerçekten mü'min isen bu tür kötü işlerden uzak dur.
Dört halifenin birincisi; ehl-i safânın lideri Ebû Bekr-i Sıddık'tır. Çünkü Hz. Peygamber daima onun (yâr-i gâr/mağara arkadaşı) olduğunu söylerdi.
İkincisi ise; adâlet sultanı Hazret-i Ömer'dir ki damardan kan çıkarır gibi müşriklerin canını alırdı. (Onların canına okurdu!)
Üçüncüsü; Hazret-i Osmân Zinnûreyn'dir ki, dâima melekler ondan utanır, hayâ ederdi.
Dördüncüsü ise Arab'ın şâhı Hazret-i Ali'dir ki, Allah'ın kullarına Muhammed'in dinini âşikâr etmiştir.
Mahşer gününde Hak Teâlâ o ilk dosta "Ben cennete emrettim, kimi istersen cennete koy!" der."

Amasya fuzalâsından el-Hâc Ziyâeddîn Yûsuf Çelebi bin İmâdeddîn Abdülmelik Çelebi bin Mevlânâ Bahşâyiş Çelebi mahdûmudur. Buna Bahşâyişoğlu denir. Pederinden ve İbrîzâde Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Çelebi'den ikmâl-i tahsîl edib müderris, kadı, Amasya nâibi olup 914 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve kibâr-ı kudâttan idi.

Pîr Mehmed Çelebi-İmâdzâde

Amasya kadısı ve İçerişehir'de zâviye bânîsi el-Hâc Bedreddîn Mahmûd Çelebi bin kâdı'l-kudât Mü'eyyideddîn Mehmed **[613]** Çelebi bin İmâdeddîn Ömer Çelebi bin Şemseddîn Mehmed Çelebi bin Necîbeddîn Mûsâ el-Hallâtî mahdûmudur. Ba'de't-tahsîl Amasya mahkemesi kâtibi, ba'dehû Kedağra kadısı oldu. Ba'de'l-azl 814 senesi rebiülevvelinde vefât etdi.

Âlim, kâtib, münşî idi. Pederi yanında Kadılar Türbesi'nde medfûndur. Seng-i mezârında şu ibâre mahkûkdur: Hâzâ kabrü'l-merhûm Pîr Mehmed bin el-Hâc Mahmûd el-kâdî Tayyeba'llâhü mesvâhü intekale'l-mağfûr fî rebî'i'l-evvel senete erba'ate aşr ve semâni mi'e.[201]

Pîr Mehmed Çelebi-Mevlânâ Muhyiddîn

Amasyalıdır. Zileli Hâce Hasan Çelebi mahdûmu olduğu münâsebetle Zilelioğlu demekle meşhûrdur. Fuzalâdan Saru Şeyh Şemseddîn Ahmed Çelebi'den tahsîl-i ulûm edib müderris-i be-nâm oldu. 837 hudûdunda vefât etdi. Ulemâdan idi.

Pîr Mehmed Çelebi-Mevlânâ Mecdeddîn

Amasya'nın fuzalâ-yı meşâyihînden Divriğilizâde Yârî Alî Çelebi bin Mevlânâ Zeyneddîn Siyâvuş Çelebi bin eş-Şeyh Evrân bin Doğân mahdûmu ve meşhûr Mü'eyyed Çelebi birâderidir. **[614]**

Mevlânâ Şükrullâh Çelebi'nin ammizâdesi olup Amasya'da doğdu. Mukaddimât-ı ulûmu Amasya'da görüp sonra Bursa'ya gitdi. Orada Mevlânâ Şemseddîn Mehmed Fenârî ve Mevlânâ Mehmed Yegân Çelebi gibi iki ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib Bursa'da Murâdiye ve Edirne'de Üç Şerefeli Medreseleri'ne müderris, ba'dehû Edirne kadısı oldu.

861'de Edirne kadısı bulunup imzâsı görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Meşâhîr-i fuzalâdan bir zât idi. Mahdûmu Mevlânâ Alâeddîn Alî Çelebi de ulemâdan olup devr-i Fâtîh ricâlinden idi.

Pîr Mehmed Çelebi-Mevlânâ Muhyiddîn

Amasyalıdır. Hâfız Balaban mahdûmudur. Balabanoğlu demekle meşhûrdur. Mevlânâ Hüsameddîn Tokâdî'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve Amasya'da yıllarca tedrîs-i ulûm ederek kibâr-ı müderrisînden oldu. 882 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdandır.

Pîr Mehmed Çelebi, Hoca Rüstemoğlu

Amasya a'yânından ve meşâhîr-i tüccârdan Hoca Mahmûd Çelebi bin **[615]** Hoca Rüstem Çelebi oğludur. Bu da meşâhîr-i hâcegândan, ya'nî tüccâr ve a'yân-ı ağniyâdan olup Sultân Bâyezîd-i Sânî cülûsunda İstanbul'a gitdi. Orada ümenâdan ve Hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûndan olup 900 sâlinden sonra vefât etdi. Birâderi Amasya'da mahallesi olan Uzun Mustafa Çelebi'dir.

Pîr Mehmed Çelebi-Pîr Sun'ullâhzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i kudâttan Mevlânâ Abdüsselâm Çelebi bin Pîr Sun'ullâh Halvetî mahdûmûdur. Tahsîl-i ulûm ve iktisâb-ı me'ârif etdi. Ba'dehû müderris, kadı olup 915 sâlinden

---

201 Bu mezar, Hacı Kadı Mahmûd'un oğlu merhûm Pîr Mehmed'e aittir; Allah onun makâmını hoş eylesin, affeylesin; 814 senesinin rebîülevvelinde vefât etdi. (Haz.)

sonra vefât etdi. Meşâhîr-i şu'arâdan ve ulemâdan olup eş'ârında Sun'î tahallüs ederdi. Mahdûmları Abdüsselâm, Abdüla'lâm Çelebilerdir.

Pîr Mehmed Çelebi-Şeyh Hâmidoğlu Hoca el-Hâc

Amasya'da câmii ve mahallesi olan Hoca el-Hâc Süleyman Çelebi bin Kemâleddîn Ahmed Çelebi bin Mevlânâ eş-Şeyh Hâmideddîn Abdülhâmid Hüsrevşâhî mahdûmudur. Meşâhîr-i hâcegân ve a'yân-ı ağniyâ ve ümenâdan olup bir müddet Şehzâde Sultân Ahmed'in defterdârı olarak fevkalâde iştihâr etdi. **[616]**

911'de Sığır Pazarı'nın altında Atabeg Medresesi civârında dil-nişîn bir câmii şerîf binâ ve 916'da emlâkini bunun mesâlihine vakf edib 917 senesi muharreminde vefât etdi. Hoca Süleyman Mahallesi'ndeki çarşıda on iki bâb dükkânı mevkûfâtındandır.

Umûr-i hesâbiyyede kâmil, afîf, sâhib-i hayrât bir zât-ı mekârim-simât idi. Câmii ğarbında kâin hazîrede medfûndur. Seng-i mezârı Uzunyol Mezârlığı'nda bulunub târîh-i vefâtı anlaşıldı. Halîlesi Kamer Hâtun binti Ebûbekir Bey de devr-hânlara emlâkini 913'de vakfetdi.

Mahdûmları Ahmed, Hüseyin Çelebilerdir. Dâmadı da defterdâr-ı meşhûr Amasyalı İskender Çelebi'dir. Hoca el-Hâc Ahmed Çelebizâde el-Hâc Mehmed Çelebi ve bunun mahdûmu Abdülcelâl Çelebi Sofular Mahallesi eşrâfından idi. Bunun mahdûmu el-Hâc Hüseyin Ağa'dır.

Pîr Mehmed Çelebi-Şeyhzâde

Amasyalıdır. Meşâyih-i kirâmdan ve Habîb Kâramânî hulefâsından eş-Şeyh Hayreddîn Hızır Çelebi bin Mahmûd Çelebi mahdûmûdur. Amasya'da **[617]** hattât-ı meşhûr Abdullah Sânî'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ü te'allüm edib Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa'ya mu'allim-i hatt olarak tekarrüb etdi.

960 senesi şevvâlinde Şehzâde-i müşârün-ileyhin şehâdetinde İstanbul'a gidip orada bir mushaf-ı şerîf yazdı. Bunu Sultân Süleyman Hân'a hediye edib fevkalâde istihsân etdi. Mukâbilinde büyük bir câ'ize verdi. Câmii şerîfine koydu.

Bu mushaf-ı şerîf, Sultân Süleyman'ın kütüphânesinde ziyâret edildi. 964'de yazdığı bu mushafın sonunda "ketebehü'l-fakîr Pîr Mehmed bin Hayreddîn el-Amâsî min telâmîzi Abdullah el-Amâsî" [202]imzâsı vardı. Hattı gâyet güzel ve metîn bir hattât-ı meşhûr idi.

Müstakîmzâde Süleyman Saâdeddîn Efendi "Tuhfetü'l-Hattâtîn" adlı eser-i matbû'unda diyor ki: "Pîr Mehmed bin Hayreddîn-Şehrîdir! Hüsn-i hatt-ı sülüsü ve nesihi Abdullah Amâsîden temeşşuk edib icâzet almışdır. Hatta hatt-ı dil-güşâ 964 tarihi ramazânında itmâm eylediği mushaf-ı kebîr rahle-pîrâ-yı mihrâb-ı Câmi-i Süleymaniye'de."

Hattât-ı müşârün-ileyh, mu'ahharan Amasya'ya avdet edib **[618]** şâkirdân-ı recâ-mendânına kavuşdu. Hattât-ı meşhûr eş-Şeyh Hamdullâh Efendi'nin meşk-gâhında yerine kâ'im olup 971'de vefât etdi. Temennâ Mahallesi üstünde meşk-gâh mevki'inin aşağı tarafında medfûndur. Amasya'da silsile-i hattâtîn bundan yürümüşdür. Tilmîzlerinden mahdûmu Mustafa Dede ile Ramazânoğlu Hüseyin Efendi pek meşhûrdur.

Pîr Mehmed Çelebi-Şükrullâhzâde

Amasyalıdır. Kıbletü'l-Küttâb Amasyalı Şeyh Hamdullâh Efendi'nin dâmâd-ı mükerremleri hattât-ı meşhûr Şükrullâh Efendi bin Sinâneddîn Yûsuf Çelebi bin hattât-ı meşhûr Hayreddîn Hızır'ın mahdûmu ve Şeyh-i müşârün-ileyhin kerîmezâdesidir.

202 Amasyalı Abdullah'ın talebelerinden Amasyalı Hayreddîn oğlu fakir kul Pîr Mehmed yazdı.

Pederinden ve dayısı Mustafa Dede bin Şeyh Hamdullâh Amâsî'den hutût-ı mûtenevvi'ayı ahz ü te'allüm etdi. İstanbul'da şâkirdân-ı ma'rifete ta'lîm-i hutût ile iştiğâl edib dîvân-ı hümâyûn küttâbı zümresine iltihâk etdi.

958'de yazıp Sultân Süleyman'a ihdâ eylediği mushaf-ı kebîri pek ziyâde istihsân edilip ağır ze'âmetle taltîf edildi. Pek çok mesâhıf-i şerîfe ve kütüb-i nefîse tahrîr edib **[619]** 962 sâlinden sonra vefât etdi. Metîn bir hattât-ı meşhûr idi. Mahdûmu Hâfız Ahmed Çelebi de hattât-ı meşhûr olup 989'da vefât etdi. Her ikisi Şeker Halîfezâdelikle iştihâr etmişlerdi.

Müstakîmzâde Süleyman Saadeddîn Efendi "Tuhfe"sinde sâhib-i tercemenin târîh-i vefâtını takrîben 988 (Ebced değeri: حفظ) ve mahdûmûnun târîh-i vefâtını takrîben 989 (Ebced değeri: حافظ) göstermektedir. Tetebbu'ât-ı âcizâneme göre herhâlde Pîr Mehmed Çelebi 971'den evvel vefât etdiği anlaşılır.

Pîr Mehmed Efendi-Dursunzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya müftüsü el-Hâc Mustafa Efendi bin Mehmed Efendi bin Dursun Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Hocazâde Abdullah ve Uzun Mehmed Efendilerden iktisâb-ı fezâil-i ilmiyye edib ders-i âm oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûm edib Torumtay ba'dehû Mehmed Paşa medreselerine müderris, 1087'de terfi'ân Kameriyye-i Tokat müderrisi, 1091 senesi rebîülevvelinde Amasya müftüsü oldu. 1092 senesi rebîülâhirinde ma'zûl olup Hicâz'a gitdi. **[620]**

Avdette Hüseyin Ağa müderrisi ve 1098 senesi cumâdelâhiresinin yirminci günü sâniyen Amasya müftüsü oldu. Ancak 1099 senesi şa'bânında kopan fitne-i kıyâmette münzevî olup fetvâdan çekildi. 1101 senesi zilhiccesinde Hüseyniye müderrisliğinden de azledildi.

1102'de makâm-ı şeyhülislâmiyye azlinden şikâyet etmekle sâniyen Hüseyniye müderrisi olup 1107 senesi şevvâlinin yirmi yedisinde dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Âlim, fâzıl, kâmil bir şeyhü'l-ulemâ idi. Mahdûmları el-Hâc Mustafa Ömer Abdurrahmân Efendilerdir. Ömer Efendizâde Hâfız Mehmed Efendi ve Abdurrahmân Efendizâde Dersitamâm Ömer Efendi de meşâhîr-i ulemâdan idiler. Sâhib-i tercemeye Hacı Pîrî Efendi de dendi.

Pîr Mehmed Efendi-Mu'allim Hâfız

Amasyalı Alî oğludur. Amasya'da fâzıl-ı meşhûr Kürt Hâfız Alî Efendi'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. Hayli müddet ders okuttu. 1161'de Kal'a-i Bâlâ halkının da'vet ve ricâsı üzerine orada Bahâeddîn Tekkesi kurbunda Dizdâriye müderrisi ve mektebi mu'allimi olup tedrîs ü ta'lîme **[621]** meşrûta olan yurdunun mâlikânesi mutasarrıfı oldu.

On beş yıl orada Bey Câmiinde va'z ü tezkîr, tedrîs ü ta'lîm ile iştigâl edib Kal'a-i Bâlâ'nın yegâne âlimi, vâ'izi, müderris ve müftüsü, mu'allimi olduğu hâlde 1176 senesi rebiülâhirinin üçünde vefât etdi. Yerine mahdûmu Hâfız es-Seyyid Alî Efendi geçip 1211'de vefât etdi.

Pîr Mezîd Çelebi- Şeyh İlikoğlu

Amasyalıdır. Meşâhîr-i meşâyihden eş-Şeyh Cemâleddîn İlik Dede'nin mahdûmûdur. Pederinden tahsîl-i irfân edib 824'de mûmâileyhin vefâtında İltekin kasabasında zâviyesi şeyhi oldu. Orada ilm ü zühdüyle hayli iştihâr edib 846 hudûdunda vefât etdi. Mevlevî şeyhi Müstencid Dede ile müsâhabât ve letâ'ifi mervîdir.

Pîr Nefîs Çelebi-Şeyhoğlu

Kedağra (Köprü)lıdır. Orada Halvetî meşâyîhinden Aydın Şeyh'in mahdûmudur. Tahsîl-i irfân ederek pederinin vefâtından sonra Halîl Bey Tekkesi şeyhi ve Barım çiftliği mutasarrıfı

olduğu hâlde 928 sâline doğru vefât etdi. Hüsn-i hâl ü ma'rifet **[622]** erbâbından bir şeyh-i tarîkat idi. Mahdûmları Hasan Mustafa Çelebilere çiftlik intikâl etdi.

Pîr Velî Bey-Hâbilzâde

Amasya a'yânından sâbıku't-terceme el-Hâc İlyâs Çelebi mahdûmudur. Züamâdan olup hayli muhârebelere iştirâk etdi. 917'de Serdâr Alî Paşa-yı şehîdin ma'iyyetinde eşkiyâ-i Celâliyye muhârebesinde şehîden vefât etdi. Mahdûmu Şa'bân Bey olup hafîdi Receb Çelebi'dir.

Pîr Velî Çelebi-Seydî Alîzâde

Amasya a'yânından İskender Çelebi bin Hızır Çelebi bin Hâbilzâde Seydî Alî Çelebi bin el-Hâc İlyâs Çelebi mahdûmûdur. Amasya a'yânından olup 1031 sâlinden sonra vefât etdi.

Pîrî Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn

Amasya a'yânından Kaya Paşazâde Dursun Çelebi mahdûmudur. Torumtay evlâd-ı kirâmından olup ba'de't-tahsîl ders-i âm, ceddi medresesine müderris ve vakfına mütevellî olarak iştihâr etdi.

Erbâb-ı servet ü yesârdan olduğu münâsebetle Kapı Ağası Fîrûz Ağa'nın hayrâtı mesâlihine vakf edileceği ricâsı üzerine 888'de Sonisa, Kedağra, Lâdik ve Amasya kazâlarında kâin dört kıt'a çiftliklerini Fîrûz Ağa'ya bey' ve o da vakf ederek mukâbilinde Amasya nâibi oldu.

Ba'dehû silk-i kudâta girip Cânik ve Tokat sancâklarına kadı oldu. 907 hudûdunda ma'zûlen vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve kudâttan asîl, müstakîm bir zât idi. Mahdûmu Mehmed Çelebi'dir. Diğer Pîrî Çelebi bin Şeyh Mehmed Çelebi de a'yândan olup 848 sâlinden sonra vefât etdi.

Pîrî Çelebi-Himmetoğlu el-Hâc

Amasya a'yânından ve ümerâdan Himmet Bey'in mahdûmudur. Meşhûr Amasya mütesellimi Osmân Ağa'nın birâderi olup mükerreren Amasya'nın şehir kethüdâsı oldu. Eşkiyâ-yı Celâliyyenin def'inde devlet-i Osmâniye tarafdârı olarak çalışdığından Hüseyin ve Fîrûz Ağaların evkâfına mütevellî ba'dehû Canik muhassılı oldu. 1038 hudûdunda vefât etdi.

Pîrî Bey-İshâk Paşazâde

Sadr-ı a'zam Amasyalı İshâk Paşa bin İbrâhim Bey'in birinci mahdûmudur. Pederinin nezdinde tahsîl ve terbiye gördü. Sultân Fâtîh devrinde hazîne-i âmire küttâbından olup tedrîcen terakkî ederek muhâsebeci, Anadolu defterdârı oldu.

Pederinin irtihâlinden sonra Şehzâde Sultân Ahmed defterdârı olarak Amasya'ya gönderildi. Hayli müddet de şehzâde nezdinde kalıp 916'da vefât etdi. Küremâdan muhâsib, ehl-i kalem idi. **[624]**

Pîrî Bey-Deli Pervâneoğlu el-Hâc

Amasya'nın Hâtuniye Mahallesi'nden Mehmed Bey bin Hızır Bey bin Deli Pervâne Bey'in mahdûmudur. A'yân-ı züamâdan olup eşkiyâ-yı Celâliyye ve Abaza Mehmed Paşa'nın vekâyi-i harbiyesinde hüsn-i hizmet etdiğinden mîrlivâ olup 1046 sâlinden sonra vefât etdi.

Diğer züamâdan Pîrî Bey bin Celeb Mehmed Ağa da Abaza Hasan Paşa'nın isyânına karışdığından 1069 senesi cumâdelâhiresinde i'dâm ve emlâk ve emvâli müsâdere edildi.

Pîrî Ağa-Pîrîzâde

Merzifon a'yânından Mehmed Ağa bin Hacı Pîrî Ağa'nın oğludur. Yeniçeri olup yasakçı ve 1063'de Amasya serdârı oldu. 1064'de Köprülü Mehmed Paşa'nın dâ'iresine girip İstanbul'a gitdi.

1067'de müşârün-ileyhin sadâretinde ağa kapısına yerleşip çorbacı, 1069'da Abaza Hasan Paşa'nın ve etbâ'ının ahvâlini tecessüs ve iş'âra me'mûren eşkiyâ ordusuna gitdi. Bu me'mûriyetinde sadâkat ve muvaffakiyet gösterdiğinden 1070'de **[625]** silâhdâr ağası oldu.

1074'de Reîsü'l-küttâb Şâmîzâde ve dâmâdı mes'elesinde Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'yı gücendirdiğinden tekâ'üde sevkedilip Merzifon'a i'zâm edildi. 1077 senesi rebiülâhirinde vefât etdi. Oğulları Mehmed, Ömer, Osmân Ağalardır. Bunlara Pîrîzâde dendi. Ömer Ağazâde Derviş Mehmed Ağa'dır. Şeyhülislâm Mehmed Sâhib Efendi Osmân Ağazâde zannolunur.

Pîrî Ağa-Mütedeyyin

Amasya'da sâkin Gürcülerden Celeb Mehmed Ağa'nın oğludur. Gürcüzâde Hazinedâr İbrâhim Paşa'nın dâ'iresinde perverde olup müşârün-ileyhin ma'iyyetinde sipâhî oldu. Vefâtından sonra Amasya kethüdâyeri, ba'dehû Tokat voyvadası ve Amasya beytülmâl emîni oldu.

1079'da Girit Harbi'ne me'mûr olup orada mecrûhen avdet etmekle 1083'de mükâfâten Yörgüç Paşa vakfı mütevvelli kâ'im-makâmı olduğu hâlde 1086 senesi rebîülevvelinde vefât etdi. Mahdûmları İbrâhim, Süleyman Paşalardır. **[626]** Vezîr İbrâhim Paşazâde Mehmed Paşa da dâmâd-ı şehriyârî olmuş vüzerâdandır. Her ikisi de maktûl oldu.

Pîrî Ağa-Cizyedâr

Köprülüdür. Oranın a'yânından Mustafa Ağa'nın oğludur. Hasan ve Abdülbâkî Paşaların birâderidir. Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa'nın dâ'iresinde neşv ü nemâ buldu. Hayli müddet Erzurum eyâleti cizyedârı olduğundan bu lâkabla meşhûr oldu. 1115 sâlinden sonra vefât etdi. Dedezâdelerden bir kapıcıbaşı idi.

Pîrî Ağa-Hacı Molla

Amasyalıdır. Fuzalâdan Pîrîzâde el-Hâc Hüseyin Efendi'nin oğludur. Biraz tahsîl-i me'ârif edib pederinden intikâl eden servet ü sâmânı, nüfûz ve i'tibârı sâyesinde a'yândan oldu. Ba'dehû hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ olup bir aralık Gümüş Ma'deni emîni, 1143'de Hacıbaşı oldu. Ba'dehû vefât etdi. Hânedân bir kimse idi.

Pîrî Ağa-Hacı Kâsımzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya a'yânından es-Seyyid el-Hâc Hasan Ağa'nın mahdûmudur. **[627]** A'yân-ı sâdât-ı kirâmdan olup a'yân ü hâciyân meclislerine a'zâ ve nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı oldu. 1173 sâline doğru vefât etdi. Gümüşlüzâde Mahallesi eşrâfından hânedan bir zât idi.

Pîrî Ebûbekir Bey-Sunkuroğlu

Amasya ümerâsından Bâyezîd Bey'in mahdûmudur. Sadr-ı a'zam Bâyezîd Paşa'nın akrâbasından olup ma'iyyetinde hayli muhârebâta iştirâk ederek ümerâdan oldu. 826'da Şehzâde Sultân Mustafa vak'asında vefât etdi. Mahdûmları Dâvûd, Turhân, Saru Hân Beylerdir.

Pîrî Ahmed Baba-Horâsânî

Buhârâlı Bahâdır oğludur. Orada bir müddet tahsîl-i ulûm etdi. Ba'dehû Taşkent civârında İsbicâb şehrine gidip Eymen Baba hulefâsından es-Şeyh Alî Baba'ya hizmet ederek hilâfet aldı.

Ba'dehû seyahatle Sultân Murâd-ı Sânî devrinde Merzifon'a gelip yerleşti. Burada eş-Şeyh Abdürrahîm Merzifonî hizmetinde bulunarak halkın muhabbetini kazandı. 860'da Amasya vâlisi **[628]** Sultân Bâyezîd-i Sânî geldikde bunun hüsn-i hâline meftûn oldu.

863'de Şeyh Abdürrâhîm Çelebi'nin vefâtında yerine halîfesi Alî Çelebi geçdikde Sultân Bâyezîd buna müstakillen bir zâviye binâ ve mesâlihine ba'zı mezâri-i cesîme vakf edib zâviye şeyhi oldu. Osmâncık'da Koyun Alî Baba ile hayli musâhabât ve mukâlemât-ı sûfiyyesi cereyân etdi.

Pîrî Baba, ahyânen Amasya'ya gelip meşâyih-i sûfiyyeyi ziyâret, anlarla ve hâssaten Gümüşlüzâde Pîr Hayreddîn Hızır Çelebi ile musâhabet ederek kendisini tanıttı. Takrîben 879'da dâr-ı kudse intikâl etdi. Sultân Bâyezîd'in yapdırdığı türbesinde medfûndur.

Asrında kutbü'l-ârifîn denir, zâhid, gâyet müteşerri', mu'tekad-ı enâm idi. Pîrî Baba'nın hikâyât ve menâkıbını hâvî bir risâle görüldü. "Tandır-nâme" şeklinde yazılmış olan bu risâlede hayli hikâyeleri vardır. Bu risâle ü reşahâta göre nisbet-i tarîkleri Hâce Yûsuf Hemedânî Hazretlerine müntehîdir.

Çünkü şeyhi Mevlânâ Alâeddîn Alî Baba'nın şeyhi **[629]** Sadr-ı Atâ demekle meşhûr Mevlânâ Sadreddîn Mehmed Gâzi, bunun şeyhî Hâce Zengi Atâ bin Hâce Tâceddîn Atâ bin Abdülmelik Atâ bin Arslan Baba eş-Şâşî, bunun şeyhî Hâce Ahmed Yesevî ve bunun şeyhi de Hâce Yûsuf Hemedânî'dir. Kaddesellâhü esrârahüm

876'da irtihâl etdiği Osmâncık'ta türbesi kapısında mahkûk olan Koyun Alî Baba ve Buhârâ'da medfûn olan Mevdûd Baba ve Merzifon'da medfûn olan Pîrî Ahmed Baba müşârün-ileyh Alî Baba'dan istifâza etdiklerinden üçü de pîr-dâşdır.

Hülâsa Pîrî Baba, akîdesi sağlam, zühd ü takvâda alem, müteşerri' bir zâttır. Zâviyesinde hayli zaman evlâd ü hulefâsı seccâde-nişîn-i irşâd olmuşlardır. Ancak 1008'de kıyâm eden erbâb-ı ihtilâlin nüfûzu ile bu zâviye Bektâşî erenlerinin idâresine geçti.

Pîrî Baba'nın halîfesi Alî Baba dahî türbesi hâricinde medfûndur. Pîrî Baba'nın evlâdından olduğu cihât defterlerinde mukayyed olan Abdî Dede bin Osmân Dede Köprülü Mehmed Paşa'nın himmetiyle bu zâviyenin şeyhi ve mütevellîsi **[630]** olmuşdur.

Abdî Dede, Pîroğlu demekle meşhûr olup Pîrli de denirdi. Büyük mahdûmu Osmân Ağa Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın yârânından idi. Mîrahûrlukdan beylerbeyi olmuşdu. Abdî Dede'nin vefâtında ortanca oğlu Timur Baba şeyh ve mütevellî oldu.

1099 bâdiresinde Timur Baba'nın vefâtına binâen Abdî Dede'nin diğer oğlu Dervîş Mehmed Baba şeyh ve mütevellî oldu. 1106'da bunun da vefâtıyla Abdî Dede'nin hafîdi Hacı Alî Baba bin Hacı Pîrli Osmân Paşa şeyh ve mütevellî olarak ze'âmetten isti'fâ etdi.

1123'de Hacı Alî Baba, hükûmet işlerine karışdığından azliyle Himmet Baba bin Dervîş Mehmed Baba şeyh ve mütevellî olduysa da birkaç mâh sonra Hacı Alî Baba şeyh ve mütevellî oldu. 1124'de Hacı Alî Baba'nın vefâtıyla sâniyen Himmet Baba ve 1125'de bunun da vefâtıyla oğlu Mehmed Dede şeyh ve mütevellî oldu.

1131'de Mehmed Dede'nin genç olması hasebiyle ref' edilip Bektâş Baba bin Timur Baba Şeyh ve mütevellî olup Pîrî Baba'nın **[631]** zâviye-i Nakşibendîsi, Bektâşî erenlerinin ocağı oldu. Hacı Bektâş ocağına rekâbet etmeye başladı.

1141'de Bektâş Baba'nın ref'inden Durmuş Baba bin Hacı Alî Baba Tekke-nişîn olduysa da 1143'de eş-Şeyh Bektâş Baba yine şeyh ve mütevvellî olarak i'ade-i ikbâl etdi. 1144'de yine ref'edilip Durmuş Baba geldi. 1149'da bunun da vefâtıyla eş-Şeyh Bektâş Baba üçüncü defa şeyh oldu.

1150'de Bektâş Baba da vefât etdi. Yerine dervişân-ı Bektâşî'den Hasan Baba şeyh oldu. 1165'de bunun bi'l-mecbûriye kasriyle Alî Baba bin Durmuş Baba şeyh ve mütevellî olup 1166'da Hasan Baba avdet ve 1177'de vefât etdi.

Bunun yerine sâniyen gelen Alî Baba'nın 1180'de ref'iyle Mehmed Baba bin Himmet Baba'nın büyük mahdûmu Derviş Mehmed Baba ve 1181'de ref'iyle Alî Baba yine geldi. 1186'da vefâtıyla sâniyen Derviş Mehmed baba oldu. 1190'da bunun da vefâtıyla es-Seyyid İbrâhim Baba Şeyh ve mütevellî oldu.

1191'de bunun ref'inden Derviş Mehmed Baba bin Hasan Baba **[632]** ve bir kaç mâh sonra es-Seyyid İbrâhim Baba ve 1192'de yine ref'inden Dervîş Mehmed Baba Şeyh ve

mütevellî oldu. Ancak bunların birbiriyle didişmekten başka bir kârı olmadığından 1195'de her ikisinin de def'iyle erbâb-ı me'ârifden olup ocakdan gelen Süleyman Baba Şeyh ve mütevellî oldu.

Bu Süleyman Baba, tâm yirmi sekiz yıl Bektâşîlere Babalık edib 1223'de vefâtıyla hulefâsından İbrâhim Baba Pîri Baba Zâviyesi şeyhi ve mütevellîsi oldu. Bu da yirmi bir yıl Babalık edib Bektâşîlerin tekkelerden def' edildiği esnada bu da 1244 recebinin yirmi dördünde def'edilip yerine meşâyîh-i Nakşibendiyye ulemâsından eş-Şeyh Osmân Efendi Pîri Baba Zâviyesi şeyhi oldu.

Eş-Şeyh Osmân Efendi 1248 senesi cumâdelûlâsının yirmi birinde vefâtıyla es-Seyyid eş-Şeyh Alî Efendi ve 1255'de fevtiyle meşâyih-i Nakşibendiyyeden es-Seyyid eş-Şeyh Alî Efendi Şeyh olup evkâfı zabtedildi. 1259'da bunun da fevtiyle eş-Şeyh İbrâhim Efendi bin Ahmed ve 1261'de bunun da vefâtıyla meşâyih-i Nakşibendiyyeden es-Seyyid eş-Şeyh Sâlih Efendi bin Ahmed şeyh oldu. **[633]**

1263'de Hacı Sâlih Efendi'nin vefâtıyla tarîkat-ı Bektâşiyye kudâtından Zilelizâde eş-Şeyh Ebûbekir Vahdetî Pîri Babanın Tekkesi şeyhi olunca eski dirnek avdet etdi. 1285'de bunun da vefâtıyla Hâfız Mehmed Şükrü Efendi şeyh olup orada tarîk-i nakşî âyîni yaptı.

Lâkin yüksek bir ilmiyye ricâlinin[203] nüfûz ve emriyle bî-çâre azledilip Ebûbekir Baba'nın oğulları Hamdullâh, İbrâhim, Selâmet adlı sufehâya meşîhat verildi. Bunların denâ'eti, cehl ü sefâheti hasebiyle def'inden ulemâdan ve meşâyih-i Nakşibendiyyeden Şirvânî Yûnus Efendi zâviye-i mezbûrenin son şeyhi oldu.

Pîrî Ahmed Çelebi-Müeyyedzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Yahyâ Çelebi bin Abdülvâsi' Çelebi bin Şemseddîn Ahmed Çelebi bin Mehmed Çelebi bin Mü'eyyed Çelebi bin Yârî Alî Çelebi mahdûmudur. Şeyhü'l-harem el-Hâc Sinâneddîn Yûsuf, fuzalâdan Mü'eyyedzâde Alî Efendilerden tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu.

Yıllarca Amasya'da tedrîs-i ulûm edib üstâdı ve ammizâdesi **[634]** Alî Efendi'nin vefâtında irsen Pervâne Bey vakfına mütevellî ve 994'de Şeyhülislâm olan Mü'eyyedzâde Abdülkâdir Şeyhî Efendi'nin himmetiyle Hüseyin Ağa müderrisliğinden Trabzon kadısı oldu.

Ba'dehû sancâklara ve Erzurum'a kadı olup 1014'de Mehmed Paşa Medresesi'yle mütekâ'id olduğu hâlde 1017 senesi ramazânında vefât etdi. Meşâhîr-i udebâ ve fuzalâdan ve mevâlîden bir zât olup edîb, şâir, hattât, kâtib idi. Kitaplarını Sultân Bâyezîd kütüphânesine vakf etdi.

Mahdûmları Mü'eyyed, Habîb, Alî Çelebilerdir. Habîb Çelebizâde Abdülvâsi' Çelebi evlâdına Vâsi' Çelebizâdeler dendi. Bunlardan Hâfız Ebûbekir Efendi 1310 sâlinden sonra vefât etdi. Alî Çelebizâde Nişâncı Ca'fer Paşa vüzerâdandır. Bunun evlâdına da Nişâncızâdeler dendi.

Pîrî Alî Çelebi-Halîfe

Amasyalı Sinan Çelebi mahdûmudur. Ba'de't-tahsîl ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Ba'dehû Enderûn Câmii hatîbi ve vâ'izi olup eş-Şeyh Bahâeddîn Mehmed Halvetîye intisâb etdi. Müşârün-ileyhin halîfesi olup Pîri Halîfe demekle **[635]** iştihâr ederek 890 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan vâ'iz, müttakî bir zât idi.

Pîri Mehmed Paşa-Cemâlîzâde

Amasyalıdır. Kuyûd-i vakfiye idâresinde müseccel olan vakfiyelerinde mestûr olduğu üzere ulemâdan Muhyiddîn Mehmed bin Ahmed bin Mahmûd bin Cemâleddîn Mehmed Aksarâyî mahdûmudur. Pederi Konya'da 871'de vefât eden Mevlânâ Nûreddîn Hamza-i Karâmânî'nin tilmîz ve dâmâdıdır.

---

[203] İstanbul'da Molla Bey demekle meşhûr olan Şeyhülislâm Ahmed Muhtar Beyefendi'dir.

Bilâd-ı Karâmâniyye'nin Fâtîh Sultân Mehmed tarafından zabt ü istilâsı üzerine Aksaray ve Konya halkından bir kısm-ı mühimmi tehcîre tâbi' tutulmuşdu. Sadr-ı a'zam Mahmûd Paşa, bu halkı tehcîr etdiği esnâda 871'de peder ve vâlidesi Âyşe Hâtun Konya'dan kaldırılıp Amasya'ya gönderilmiş ve Temennâ Mahallesi'ne yerleştirilmiş idi.

Pîri Mehmed Paşa, Amasya'nın Temennâ Mahallesi'nde takrîben 873 senesi hudûdunda doğdu. Molla Mehmed Karâmânîzâde Seyyideddîn Ahmed ve Şerefeddîn İdrîs Çelebilerden ve Cemâlîzâde Kıvâmeddîn Kâsım Efendi'den tahsîl-i ulûm etdi. **[636]**

Hattât-ı meşhûr Abdullah Efendi'den yazı öğrendi. Mahkeme-i şer'iyye ketebesinden olup 894'de Amasya mahkemesi kâtibi görüldü. Ancak 896'da sünnet düğünü fitnesinde kitâbetten ma'zûl olup İstanbul'a gitdi. Molla Kestel, Hacı Hasanzâde ve Amasyalı Mü'eyyedzâde Abdurrahmân Efendilerden ikmâl-i tahsîl ve mülâzemet edib müderris oldu.

Bu esnada Sultân Bâyezîd-i Sânî'nin kurenâ ve ümenâsından Amasyalı Seydî Ömer Çelebi'ye dâmâd olmuşdu. 901'de zuhûr eden bir hâdiseden dolayı kayın pederi pâdişâhın gözünden düşüp teb'îd edildi. Bundan müteessir olan Pîri Paşa da Silivri kadısı olarak İstanbul'dan uzaklaşdırıldı.

903'de Rûmeli kazaskeri olan üstâdı Hacı Hasanzâde Mehmed Efendi'nin himmetiyle terfi'ân Siroz kadısı oldu. 904'de Kâdî-i Siroz olduğu imzâsı görüldü. Buradan Gelibolu kadısı olup kayın pederi matbah emîni olduğu münâsebetle 906'da Galata kadısı ve 908'de Fâtîh Sultân evkâf-ı celîlesi mütevellîsi oldu.

909'da her sene muhâsebesinin rü'yeti mu'tâd olduğu üzere **[637]** üstâdları bulunan Rûmeli kazaskeri Hacı Hasanzâde Mehmed ve Anadolu kazaskeri Amasyalı Mü'eyyedzâde Abdurrahmân ve İstanbul kadısı Cumalizâde Kâsım Efendilerin huzûrlarında evkâf-ı mezkûrenin senelik muhâsebesi görüldü.

Esnâ-yı muhâsebede sıdk ü emâneti, iffet ü istikâmeti, umûr-i hisâbiyyede fazl ü kifâyeti tezâhür etdiğinden müşârün-ileyhimin tasdik ve şehâdetlerini hâvî defter-i muhâsebe ma'rûz-ı dergâh-ı pâdişâhî oldukda takdîr edilerek Anadolu defterdârı oldu. Buna dâ'ir de imzâsı görüldü.

915'de Rûmeli defterdârı olup üç yılda Rûmeli hisâbâtını tanzîm ve ıslâh ederek tedbîr ve kifâyetiyle pâdişâhın teveccühâtını kazandı. 918'de Sultân Selîm-i Evvel'in cülûsunda hisâbâtı tedkîk edilerek fazl ü kifâyeti, iffet ü emâneti görüldüğünden baş-defterdâr ya'nî mâliye nâzırı oldu.

Nasbından bir müddet sonra İrân seferi mühimmât-ı harbiye ve zehâir-i askeriyyesini tedârik ve ikmâle me'mûren Amasya'ya gelip hakkıyla çalışdı. Sultân Selîm Hân ile beraber İrân Harbi'ne **[638]** gidip muzafferen avdette takdîr edilen akl ü tedbîrine ilm ü kifâyetine binâen 920 senesi şevvâlinin yirmi üçüncü günü Amasya'da rütbe-i vezâret ihsân buyruldu.

Fakat ma'iyyet-i pâdişâhîde olan gayr-ı Türk vüzerâ hased ederek el altından yeniçerileri tahrîk etdiler. Bu yüzden 921 senesi muharreminde yeniçeriler müşârün-ileyhin hânesini basıp yağma ederek yolsuzluklara cesâret eylediler. Bu fitneye mâni' olmayan Sadr-ı a'zam Dukakînzâde Ahmed Paşa derhâl i'dâm edildi.

921 senesi rebîülevvelinde ma'iyyet-i pâdişâhîde İstanbul'a gitdi. Vâşîlerin si'âyesiyle bir müddet düçâr-ı itâb ve mu'âhez olduysa da bi't-tahkîk berâ'eti zâhir olduğundan nâ'il-i iltifât ve i'timâd-ı pâdişâhî olup 922'de Sultân Selîm Mısır Harbi'ne gitdikde İstanbul muhâfızı ve kâ'im-makâmı ve 923 senesi zilhiccesinde Şâm'a celbedilip sadrâzam oldu.

Üç yıl kadar Sultân Selîm'e vezâret edib 926 şevvâlinde müşârün-ileyhin vefâtıyla şehzâdesi Sultân Süleyman'ın cülûsunda **[639]** ibkâ buyuruldu. Sultân Süleyman'a da üç yıl kadar vezâret edib iki muhârebede pâdişâh ile beraber bulunarak hüsn-i hizmetleri görüldü.

Ancak vezîr-i sânî Arnavut Ahmed Paşa 929'da fethedilen Rodos adasına her sene Anadolu'dan nakl edilen ba'zı ahâlînin esnâ-yı nakl ve iskânında zülm ü te'addî vukû'a geldiğini pâdişâha ismâ' etdirdi. Pâdişâh da pek ziyâde sevdiği ve hâs oda-başılığından

vezâretle Rûmeli Beylerbeyi yapdığı Frenk İbrâhim Paşa'yı mesned-i sadârete getirmek istiyordu.

Zulm ü te'addî müftereyâtını haber alan ve maksad-ı şâhâneyi teferrüs eden sâhib-i terceme 929 senesi şa'bânında derhâl isti'fâ edib Silivri'de kâin çiftliğine çekildi. Ahvâli teftîş edilerek zülm ü te'addî tefevvühâtından berâ'eti zâhir olup müstevfî ma'aş ve ta'yînâtı ile tekâ'üd edildi.

Eyyâm-ı resmiyyede ve aralık aralık çiftliğinden da'vet edilerek huzûr-ı hümâyûna girmesi ve ba'zı umûr-ı mühimmenin **[640]** hall ü istişâresinde akl ü re'yinden istifâde edilmesi Sadr-ı a'zam İbrâhim Pâşa'yı pek ziyâde bî-huzûr ediyor, kendinin azliyle müşârün-ileyhin sâniyen mesned-i sadârete geleceğinden korkuyordu.

Bundan dolayı sâhib-i tercemenin izâle ve kendi devlet ve sa'âdeti uğrunda bî-günâh olan müşârün-ileyhin kurbân edilmesini düşünürdü. Alâ rivâyetin Edirne kadısı olan mahdûmu Muhyiddîn Mehmed Bey'i Anadolu sadâreti va'diyle kandırdı.

939 senesi şevvâlinin evâ'ilinde bayram tebrîki bahânesiyle mahdûmu Silivri'ye gelip pederine misâfir oldu. Pederini tesmîm edib gitdikden sonra tesmîm edildiğine vâkıf olan müşârün-ileyh, "Ah Mehmed beni yaktın Allâh da seni yaksın!" diye bedduâ ederek dünyadan gitdi. Silivri'de câmiinin harîminde medfûndur.

Fî'l-hakîka Molla Muhyiddîn Mehmed Bey, 940'da bir gece gâyet bed-mest olup yatarken mangal üzerine devrilip elbisesi tutuşdu. Feryad ü figân içinde yanıp gitdi. İbrâhim Paşa da çok geçmeden i'dâm edildi. **[64l]**

Pîrî Mehmed Paşa, pek fâzıl, muhakkik, âkil, mehîb, kâmil, müdebbir, müstakîm, afîf, bütün kavânîn ve nizâmât-ı devlete vâkıf, nizâmü'l-mülk ü saltanât, kavvâm-ı dîn ü devlet, şâir, edîb, Felâtun-meşreb bir racul-i siyâsî idi.

Mahdûmları Muhyiddîn Mehmed, Dervîş Mehmed, Mehmed Şâh, Kâsım, Ahmed Beylerdir. Dâmâdları da Mustafa Paşa ile üdebâ-yı mevâlîden Amasyalı Mü'eyyedzâde Abdullah Abdî Efendi'dir. Kerîmelerinden de ahfâdı ve her tarafda hayrât ve evkâf-ı cesîmesi vardır.

İstanbul'da Zeyrek civârında câmii ve zâviyesi, Molla Gürânî civârında câmii ve zâviyesi, Hasköy'de mahallesi iskelesi ve mescidi, Silivri'de mu'azzam câmii ve medresesi, imâreti ve tab-hânesi, ceddînin vatan-ı aslîsi olan Anadolu Aksarayı'nda mektebi, Konya'da mescidi, Amasya'da mevlidi olan Temennâ Mahallesi'nde mescid ve mektebi, Edirne ve Tekirdağı'nda mescid ve mektebi ve daha çok yerlerde bu gibi hayrât-ı şerîfesi vardır.

İstanbul, Rûmeli ve Anadolu'da evkâf-ı cesîmesi **[642]** vardır. Sadâreti zamanlarında tanzîm etdirdiği diğer üç vakfiyesi mukayyed ve müsecceldir. Sadâretten azlinden sonra yaptırdığı hayrât-ı şerîfesi bu vakfiyelerinde tâbi'i yoktur.

Pîrî Mehmed Paşa'nın şu tercemesi, pek çok vesâ'ik-i resmiyye ve sicillât-ı şer'iyyeden, hatta imzâlarını hâvî evrâk-ı resmiyyeden telhîs edilerek toplanmışdır. Müşârün-ileyhin terceme-i hâlini yazanların her biri mesmû'âtını yazmış olduğundan bunların içinde gass ü semîni de vardır. Ancak evsâf-ı celîlesinde müttefiklerdir.

Edirneli Mecdî Mehmed Efendi "Terceme-i Şakâyık"ında diyor ki: "Pîrî Paşa, sadr-ı vezârette vezîr-i a'zam bulunup âsitâne-i sa'âdet-âşiyânî, melce' ü melâz-ı enâm-ı eyyâm merci' ü me'âd-ı havâs u avâm idi. Cenâb-ı felek-nisâbî ca'be-i nebâl-i istikâmet ve sedâd ve Ka'be-i rahhâl-ı hidâyet ve reşâd olup cumhûr-i umûr-i saltanât ana müfevvaz iken dokuz yüz yirmi dokuz senesinde Rodos seferinden rücu' olundukda vezâretten azlolunup Dimetoka nâm mevzi'e karîb bir kûşede tekâ'üd eyledi.

Ba'de'l-azl hülâsâ-i evkât ve nekâve-i sââtini ibâdete **[643]** muvâzabete sarfeyleyip ömrünü zühd ü salâh ü iffet ü felâh ile hatmeyledi. Mûmâileyh âkil ü edîb ü mehib ü lebîb ü hads-i sâ'ib ü rey-i sâkıb sâhibi bir zekî kimse idi. Gürûh-ı ulemâya ve fırka-yı sulehâya derûn-ı dilden muhibb olup fukarâya ve muhtâçlara gâyet ri'âyet eder idi.

Ve bilcümle anın zemân-ı vezâreti tevârîh-i eyyâmdan olup zât-ı fezâ'il-i sıfât ve mülk-i melekâtı berekât-ı ilâhiyyeden bereket-i behiyye idi. Dâ'i du'â-yı cezîl ve bâdî-yi senâ-yı cemîl olmağçün bekâ-ı âlemde inşâ etdigi hasenât-ı hisân ferhât-nişân ve müberrât-ı meserrât-feşân tavr-ı gavr-ı tevakku' ve tetallu'dan ziyâdedir.

Tezyîl- Ol hazret-i vâlâ rütbet, cevdet-i tabî'at ü hiddet zihn ü gazâret-i fıtnâtla ma'rûf ve mevsûfdur. Bahr-i medîd-i tab-ı safâ şi'ârından ve muhît-i kâmil-i bî-sahîl-i dil-i deryâ bârından dürer-i gurer-i kelimât-ı manzûme-i süreyyâ intizâm iltiyâm bulup Cenâb-ı me'âlî me'bâ silk-i şu'arâda münselikdir.

Sadr-ı şerîfi esbâb-ı akl ü vâfir ve muhassinât-ı bedî'iyye-i mütevâfir ile hâlî ve mâlî olup zehâfât-ı mahâ'il-i rezâ'il-i nefsâniyye-i insâniyye andan mahzûf ve matrûddur. Mahlâs-ı **[644]** şerîfi "Remzî"dir. Bu matla' ve beyt anın kelimâtındandır:

Şeb-i zülfünde kalanlar zulümâtıyla yürür
Erişen lebleri âbına hayâtıyla yürür

Zâhid-i hasret-i mey şöyle za'îf eylediğim
Elde tesbîh ü asâsı salavâtıyla yürür

Mûmâileyh dokuz yüz otuz dokuz senesinde vefât edib Mevlânâ Nazmî bu mısrâ'ı ana târih demişdir. Târih: Pîrî Paşa'nın mekânın adn ede Hayy Vedûd. Cem'ân 939 eder. "Şakâyık tercemesi"nde müşârün-ileyhin Hazret-i Ebûbekir es-Sıddîk Efendimizin neslinden ve Şeyh Cemâleddîn Aksarâyî ahfâdından olduğu yazılıdır.

Pîrî Paşa'nın Mevlânâ Cemâleddîn Mehmed bin Aksarâyî ahfâdından olduğu muhakkaktır. Çünkü vakfiyelerinde bu nesebi musarrahtır. Ancak Ebûbekir es-Sıddîk Efendimizin neslinden olduğu müsbet değildir. Bu cihet Fahreddîn Mehmed Râzî evlâdından olduğu iddi'âsıyla meydana çıkmışdır ki aşağıda Cemâleddîn Mehmed bin Aksarâyî tercemesinde tetkîk ve îzâh edilecektir. Bu tercemede mebâdî-i ahvâline dâ'ir sarâhat yoktur. **[645]**

Mevlânâ Lâtîfi Çelebi "Tezkire-i Şu'arâ"sında diyor ki: "Remzî-Karamânî Pîr Paşa'dır ki vüzerânın ezkiyâsından ve küberânın ulemâsındandır. Vilâyet-i âl-i Osmân'a ona bedel ve nazîr-i şer' ü kânûn bilür bir vezîr-i rûşen-zamîr gelmiş değildir. Mesned-i vezârete tedrîs ve kazâdan gelmiş ve defterdârlıkdan vezîr olmuş idi.

Zihn ü zekâvet ve fehm ü ferâsetle da'va fasletmek ve söz fehmetmek âlemde anın şânına ve şân-ı ferâset-nişânına gelmiş idi. Ve mesâlih ü umûrda her vilâyetin âdet-i kadîmesine âlim ü vâkıf olmuş idi. Bu sebepten Sultân Selîm -tâbe serâhü- semîn-i re'yine ve hüsn-i tedbîrine mu'tekid olup katl ü helâkı husûsunda te'hîr eder idi. Zîrâ vüzerâ beyninde Pâdişâh-ı rûşen re'yîn rey-i sâ'ibine yarar ve mîzân-ı ferâsetinden iner pesen-dîde tedbîr ederdi.

Ne bir hadîka-i fikreş vezîr-i bâd-ı galat ne bir sâhife-i reyiş keşîd hatt-ı hatâ. Ulûm-i fünûn görmüş, fâzıl-ı kâmil ve tâb-ı pâk-i derrâki şi'ire dahî şâmil idi. Mahall-i mahlâsda gâh ismini tahallus eder idi ve gâh "Remzî" der idi. Bu matla' onundur: **[646]**

Günlesem[204] günden n'ola ey şem-i bezm-ârâ seni
Gökde isterken virübdür yerde Hakk bana seni

Ve lehû

Mümkün olmaz kim nigârın kat-ı mergûbun görem,
Ola kim birgün o yârin hatt-ı mektûbun görem

[204]Günlesem yani sakınsam demektir.

Baht-ı bidârımdan Allâh ağlarım her kande kim
Her sa'âdet ehlinin yanında mahbûbun görem[205]

Edirneli Mecdî Efendî'nin yazdığı gibi Pîrî Paşa'nın vezâreti ve sadâreti mühim bir târih idi. Müşârün-ileyhin esbâb-ı nasb ü azli Türk tarihinde pek şâyân-ı dikkat bir fasl-ı mühim olduğundan bunu yazmadan geçemedim.

Sultân Bâyezîd-i Sânî devrinde saraylı kölelerin ya'nî neslen Türk olmayan uşakların vezâret ve sadâreti, âdeta bir kanûn olmuşdu. Bu köleler, vezâret ve sadâreti kendilerine hâs birer mevki-i mümtâz bilmişler, hatta Çândârlızâde İbrâhim Paşa'yı sadâretinin ikinci senesinde kendilerine mu'ârız olduğundan tesmîm etmişlerdi.

Bundan dolayı asîl Türkler ve neslen Türk olan Beyler **[647]** Sultân Bâyezîd'e karşı pek muğberr ve munfasıl idiler. Mısır Harbi'nde görülen hezîmetin birinci sebebi işte bu iğbirâr ve infi'âl idi. Kezâlik Sultân Selîm'i de tahta çıkaran yine bu hissiyât-ı milliyyeyi ve iğbirârı taşıyan Türkler'di.

Binâenaleyh: Sultân Selîm, saraylı kölelerin rağmına Türklerden Pîrî, Hüsâmeddîn, Hâcezâde Mehmed Paşalara vezâret vermiş, Pîrî Paşa'yı sadârete kadar çıkarmışdı.

Saraylı köleler, bunun önüne geçmek için başta Pîrî Paşa'nın dâmâdı Boşnak Mustafa Paşa ve vezîr-i Sânî Arnavut Ahmed Paşa olduğu hâlde paşanın hânesini basıp eşyâsını tâlân ve hakkında bühtânlar icâd ederek paşayı Sultân Selîm'e i'dâm etdirmek istediler. Paşa bu maksada vâkıf idi. Ancâk pâdişâhın kadir-şinâslığına i'timâdı olmakla beraber oldukça ızdırabı vardı.

Solâkzâde Tarih'inde diyor ki: "Pîrî Paşa, vezîr-i a'zamlığında bir gün pâdişâh-ı memâlik-güşâya demiş ki Pâdişâhım bilirim âkibet bir bahâne ile beni de öldürürsün. Çünkü öldüreceksen hemen **[648]** bir gün evvel dünya kaydından halâs etsen aceb ma'kûl idi. Deyû havfını beyân eylemiş.

Şehriyâr-ı cihân bu söze vâfir gülmüş. Benim dahî bu ma'nâ çoktan hâtırımdadır. Seni hâk ile yeksân etmek muktazâ-yı murâdımdır. Lâkîn yerini tutar âdem bulunmaz ve hizmet-i vezâreti kemâ yenbeğî edâ eder kimse var idüği tahkîk olmaz. Yoksa seni de murâdına vâsıl ederdim. Emir sehildir demiş. El-hakk âkil ü müdebbir vezîr ve sâhib-i tedbîr kimesne idi."

Nihâyet Sultân Selîm Hân'ın irtihâli üzerine tahta çıkan şehzâdesi Sultân Süleyman'ın tecrübesizliği ve hodgâmlığı paşayı azledip yerine Frenk İbrâhim Paşa gibi tecrübesiz bir genci sadrâzam yaptı.

Pîrî Paşa, kendine bir halef yetiştirmek için Amasyalı Nişâncı Mehmed Paşa'yı, Sultân Süleyman'a akîb-i cülûsunda vezâret verdirmişti. Azl ve isti'fâsından sonra Mehmed Paşa da Sivas'a atılıp vezâret Türklere yasak edildi.

Ulemâdan biri Pîrî Paşa'nın azlinden sonra ziyâretine gider; müşârün-ileyhin azlinden dolayı hâyli tesliyet-âmiz sözler söyler. **[649]** Paşa cevâben demişdir ki "Efendi, ben azl ü isti'fâdan asla müteessir değilim. Yalnız köleler sevindi. Türkler yerindi. Vezâret Türklere vedâ' etdi. Bundan müteessirim."

Evet! Pîrî Paşa'nın keşf ü tahmîni ayn-ı hakîkat olarak çıktı. Öküz Mehmed Paşa'nın sadâretine kadar tam yüz yıl Türklere vezâret yasaktı. 1008'de kıyâm eden erbâb-ı ihtilâlin müsellâhan talebinden sonra Sultân Ahmed Hân-ı Evvel zamanında Türklere vezâret verilebildi.

Sultân Selîm demişdir ki ricâl-i devlet içinde ancak üç zât bulabildim. Biri Mü'eyyedzâde Abdurrahmân Efendi'dir. Pek ihtiyârlığına tesâdüf etdim. Diğeri Tâczâde Ca'fer Çelebi'dir.

---

[205] İstanbûlî Mehmed Süreyya Bey de "Sicill-i Osmanî" adlı eserinde diyor ki: "Pirî Mehmed Paşa-Amasyalı'dır. Hazret-i Ebûbekir es-Sıddîk Radıyallâhü anhü sülâlesinden ve Cemâleddîn Aksarâyî ahfâdından olub ba'de't-tahsîl, Sofya ve Silivri ve Galata kadısı ve Fâtîh imâreti mütevellîsi olduktan sonra evâhir-i Sultân Bâyezîd Hân-ı Velîde defterdâr oldu." Gerek bu tarafı ve gerek aşağı tarafı tevârihden telhîs edilmiş olup bizim yazdıklarımız işte bu telhisâtın tevsi'ân tesbît ve tahsîl edilmiş bir şeklinden ibâretdir.

Pek yazık ki gayb eyledim. Öbürü de Pîrî Paşa'dır. Bundan hakkıyla istifâde etdim. Şâyân-ı dikkattir ki bunların üçü de Amasyalıdır.

Pîrî Mehmed Bey-Çiğdem Beyzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Mehmed Paşa Mahallesi eşrâfından ve a'yân-ı züamâdan Gâzi Beyzâde Çiğdem Alî Bey'in mahdûmudur. Bu da züamâdan olup Şirvân muhârebâtında yararlıklar gösterip mîrlivâ oldu. **[650]** Ba'dehû devr-i bilâd ederek 1003 sâlinden sonra vefât etdi. Mehmed Paşa Mahallesi'nde çeşmesi vardır. Mahdûmları Ali, Ahmed Beyler de züamâdandır.

Pîrî Mehmed Efendi-Çelebizâde

Amasyalıdır. Eşrâfdan Hüseyin Çelebi mahdûmudur. Fuzalâdan 1044'de vefât eden Kadızâde Küçük Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek müderris olup Amasya medreselerini devr etdikten sonra 1056'da Kameriyye-i Tokat müderrisi oldu.

1058'de kendisine teklif edilen kazâyı kabûl etmediğinden yerinde ibkâ edilip mu'ahharan Tokat müftüsü oldu. 1062'de ma'zûlen gelip Hüseyin Ağa müderrisi ve 1072'de tekâ'üd vechile Mehmed Paşa müderrisi oldu.1078 sâline doğru vefât etdi.

Fâzıl, zâhid, vâ'iz, müttakî bir zât idi. Uzun Müderris Mehmed ve Müftü Hızır Efendilerin akrânından olup mahdûmu fuzalâdan ve silsile-i ilmiyyemiz ricâlinden Mevlânâ el-Hâc Hüseyin Efendi'dir. Buna Pîrî Efendizâde dendi. **[651]**

Pîrî Mustafa Efendi-Hacızâde

Amasyalıdır. Ulemâdan Abdullah Efendi bin Ahmed Çelebi bin el-Hâc Sinan Ağa bin el-Hâc Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve müderris oldu. Ba'dehû İstanbul'a gidip Merzifonî Dürrî Mehmed Efendi'ye intisâb etdi.

Ondan mülâzim ve ba'dehû müderris ve sadâretinde hazînedârı olarak iştihâr etdi. Medâris-i mu'tâdeyi devrederek sahna geldiği esnada efendisi 1147 senesi cumâdelâhiresinde Şeyhülislâm oldu. Terakkî ümidinde iken 1148 senesi rebiülâhirinin yirmi dokuzunda vefât etdi. **[652]**

Yedinci cilt burada hitâm buldu.
25 cumâdelûlâ l350 yevmelhamîs

7. Cild FİHRİST

Ahter Hundî, Şâh Hâtun **2**
Ahter Bâlî Efendi, İskenderoğlu **3**
Ahî İbrâhim Çelebi, eş-Şeyh Taceddîn **3**
Ahî Ahmed Baba, eş-Şeyh Kemâleddîn **5**
Ahî Cüneyd Çelebi, Mevlânâ Ahî Çelebi **6**
Ahî Hasan Çelebi, Mevlânâ İzzeddîn **6**
Ahî Darbhâneci Bedreddîn Mahmûd Çelebi **8**
Ahî Alî Çelebi, Mevlânâ Alâeddîn **10**
Ahî Mehmed Çelebi, Ahî Dede **10**
Ahî Yûsuf Çelebi, Mevlânâ Ahîzâde **11**
Edâyî Receb Bey, Hacı Beyzâde **16**
İdrîs Buhârî, Mevlânâ Kemâleddîn **28**
İdrîs Gâzi, Emîr Şücâaddîn **28**
İdrîs Baba, Oğul Şeyh **29**
İdrîs Bey, Babazâde **29**
İdrîs Bey, Emîr Cemâleddîn **30**
İdrîs Bey, Yazarlızâde **31**
İdrîs Bey, Tutuşoğlu **31**
İdrîs Çelebi, Mevlânâ Cemâleddîn **32**
İdrîs Bey, Hacı Beyzâde **32**
İdrîs Çelebi, Veled-i Karamânî **33**
İdrîs Efendi, Mu'allimzâde **34**
İdrîs Paşa, Hacı Beyzâde **34**
İdrîs Efendi, Müderris **35**
İdrîs Efendi, Cüz-hân **35**
İdrîs Bey, Hacı Paşazâde **36**
İdrîs Ağa, Şeyhîzâde **37**
İdrîs Ağa, Bekir Beyzâde **37**
İdrîs Efendi, Hacı Hâfız **38**
Edhem Çelebi, Mevlânâ Kemaleddîn **39**
Edhem Dede, eş-Şeyh Celâleddîn **40**
Edhem Çelebi, Kâtib **40**
Edhem Çelebi, Buhârîzâde eş-Şeyh **41**
Edhem İbrâhim Efendi, Tatar Ağasızâde es-Seyyid **42**
Edhem İbrâhim Bey, Gürcüzâde es-Seyyid **42**
Edhem İbrâhim Bey, Çû çû Paşazâde **43**
Edhem İbrâhim Efendi, Kemançecizâde **44**
Edîb Mehmed Efendi, Nureddînzâde es-Seyyid **45**
Edîb Mehmed Efendi, Şeyh Alizâde es-Seyyid **49**
Edîb Süleyman Efendi, Şeyhzâde es-Seyyid **50**
Edîb Abdullah Efendi, Yenicelizâde **50**
Edîb Mustafa Efendi, Kadızâde **50**
Eretna Bey, Eretnazâde Gâzi **51**
Erdek Hâtun, Begtemurzâde **52**
Erdoğan Bey, Emîr Şerefüddîn **52**

Erdoğdu Ağa, Ali Kayazâde el-Hâc 53
Ertuğrul Çelebi, Şehzâde 53
Ergeldi Bey, Oğuzoğlu 53
Ergeldi Bey, Şâh Melik Paşazâde 53
İshâk Baba, Kefersûdî 54
İshâk Çelebi, Mevlânâ Sadreddîn 61
İshâk Çelebi, Mevlânâ Mecîdüddîn 61
İshâk el-Ummasî, Şerefeddîn Ebû Hârun 61
İshâk Çelebi, Mevlânâ Sadreddîn 62
İshâk Bey, Emîr Alizâde 62
İshâk Çelebi, Keçi Beyzâde 63
İshâk Bey, Kutlu Beyzâde 63
İshâk Bey, Koçoğlu 64
İshâk Çelebi, İmâdzâde 65
İshâk Paşa, Hacı Kutlu Şâhzâde 65
İshâk Bey, Fağfûr Paşazâde 68
İshâk Bey, Yörgüç Paşazâde 69
İshâk Bey, Hacı Beyzâde 69
İshâk Çelebi, Kaya Paşazâde 70
İshâk Paşa, İshâk Beyzâde 70
İshâk Bey, Kul 71
İshâk Ağa, Çavûş 71
İshâk Bey, Paşazâde 71
İshâk Efendi, Kalelizâde 72
İshâk Ağa, Hacı Hasekî 73
İshâk Efendi, Mütevellîzâde es-Seyyid eş-Şeyh 73
İshâk Efendi, Müftî el-Hâc 74
İshâk Ağa, Bekir Beyzâde el-Hâc 75
İshâk Efendi, Müftîzâde 75
Es-Seyyid İshâk Efendi, Şeyhzâde 75
İshâk Efendi, Âkil Efendizâde 76
İshâk Efendi, Niğdelizâde el-Hâc 76
İsrâ'il Çelebi, eş-Şeyh et-Türkmânî 76
İsrâil Çelebi, Hacı Kâtib 77
İsrâil Çelebi, İsrâilzâde 78
İsrâil Çelebi, Mu'allim 78
İsrâ'fil Çelebi, Mevlânâ Tâcü'ş-Şerî'a 79
İsrâfil Efendi, Şeyh 82
Es'ad Çelebi, Mevlânâ Celâleddîn 82
Es'ad Şâh Çelebi, Yardım Çelebi 83
Es'ad İbrâhim Efendi, el-Hâc Sinânzâde es-Seyyid 84
Es'ad Efendi, Küçük Sinânzâde 84
Es'ad Mehmed Efendi, Uzun Müderriszâde 85
Es'ad Mehmed Efendi, Nüzhet Efendizâde 86
Es'ad Ağa, el-Hâc 87
Es'ad Ahmed Efendi, Çelebi, Efendizâde es-Seyyid 89
Es'ad Bey, Hacı Es'ad Ağazâde 90
Es'ad Ahmed Bey, Hacı Îsâ Efendizâde 91
İsfendiyâr Çelebi, Şeyh Sûnullahzâde 92
İsfendiyâr Bey, Begtemuroğlu 93

İsfendiyâr Çelebi, Seydîzâde 93
İskender Bey, Gâzi Çelebizâde 94
İskender Bey, Halîl Paşazâde 96
İskender Bey, Yörgüç Paşazâde 97
İskender Bey, Abdullah Paşazâde 97
İskender Çelebi, Yenicelizâde 98
İskender Paşa, Yahşî Beyzâde 103
İskender Bey, Sinan Paşazâde 104
İskender Bey, Begtemuroğlu 105
İskender Çelebi, Seydî Alizâde 106
İskender Bey, Yularkısdızâde 106
İskender Ağa, Çerkes 107
İskender Paşa, Yularkısdızâde 107
İskender Bey, Paşazâde 108
İskender Ağa, Gürcü 109
İslâm Çelebi, Rifâîzâde es-Seyyid 110
İslâm Efendi, el-Hâc 110
Eslem Şâh, Hâtun Paşa 110
Eslem Şâh Hâtun, Bayramzâde 111
Esmâ Hân Sultân, Hanım Sultân 111
Esmâ Hanım, Güllü Hanım 112
İsmail Gâzi, Melik Şemseddîn 112
İsmail Kadı, Mevlânâ Sadreddîn 115
İsmail Gâzi, Şâh Melikzâde 116
İsmâîl Çelebi, Mevlânâ Sa'deddîn 117
İsmâîl Bey, Emîr Siraceddîn 117
İsmail Bey, Sunguroğlu 118
İsmail Bey, Melik Gâzi 118
İsmail Paşa, Biçârbeyzâde 122
İsmail Bey, Kayapaşazâde 122
İsmail Çelebi, İsrâfilzâde 123
İsmail Çelebi, eş-Şeyh Kemâleddîn 123
İsmail Bey, Tâczâde 124
İsmail Efendi, Müderris Çelebi 125
İsmail Efendi, Müderris Abdîzâde 125
İsmail Efendi, Yamak Şeyhzâde eş-Şeyh 125
İsmail Efendi, Müderris Abdîzâde 126
İsmail Ağa, Pîr Mehmed Çelebizâde 128
İsmail Efendi, Tâcîbeyzâde 129
İsmail Ağa, Çavuş 131
İsmail Efendi, Yağmurköylü el-Hâc 132
İsmail Efendi, Hacı Bayrâmzâde 133
İsmail Efendi, Kâtipzâde Kâtibi 133
İsmail Paşa, Yardımzâde 134
İsmail Efendi, Resûlzâde el-Hâc 135
İsmail Ağa, Uzun el-Hâc 136
İsmail Efendi, Birâder 137
İsmail Ağa, Abdülcelilzâde el-Hâc 138
İsmail Efendi, Yağmûrîzâde el-Hâc 138
İsmail Efendi, Nefiszâde es-Seyyid 139

İsmâîl Ağa, Gümüşlüzâde 141
İsmâîl Ağa, Taşçızâde el-Hâc 141
İsmâîl Efendi, Mu'id 142
İsmâîl Ağa, Çerkeszâde 142
İsmâîl Ağa, Hazînedâr 143
İsmâîl Ağa, Seksenyedi 144
İsmâîl Paşa, Çelebi 144
İsmâîl Ağa, Sarı Beyzâde el-Hâc 147
İsmâîl Paşa, Pîrîzâde 147
İsmâîl Efendi, Koca Muîd el-Hâc 149
İsmâîl Ağa, Keskin 150
İsmâîl Efendi, Sarı Vâiz 151
İsmâîl Bey, Gürcüzâde el-Hâc 151
İsmâîl Paşa, Kürt Sefer Ağazâde el-Hâc 152
İsmâîl Efendi, Muabbir 153
İsmâîl Efendi, Hacı Feyzullâhzâde 154
İsmâîl Efendi, Mahmûd Çelebi Tekkesi Şeyhi 154
İsmâîl Efendi, Kayyımzâde el-Hâc 155
İsmâîl Paşa, Abdülcelilzâde 157
İsmâîl Ağa, Helvacı el-Hâc 157
İsmâîl Efendi, Kara Dersiâm 160
İsmâîl Ağa, Dayı el-Hâc 161
İsmâîl Efendi, Nâ'ibzâde 162
İsmâîl Efendi, Müderris 163
İsmâîl Ağa, Sakaoğlu 163
İsmâîl Efendi, Yazıcı 165
İsmâîl Efendi, Hekîmzâde es-Seyyid el-Hâc 166
İsmâîl Efendi, Bayram Alizâde el-Hâc 166
İsmâîl Ağa, Geyiklioğlu 167
İsmâîl Efendi, Fazlızâde el-Hâc 167
İsmâîl Efendi, Hacızâde eş-Şeyh 168
İsmâîl Efendi, Saraçzâde el-Hâc 168
İsmâîl Efendi, Ebeoğlu eş-Şeyh el-Hâc 169
İsmâîl Bey, Çelebi Paşazâde 170
İsmâîl Ağa, Köprülü el-Hâc 170
İsmâîl Bey, Çûçû Paşazâde 171
İsmâîl Ağa, Türk el-Hâc 171
İsmâîl Ağa, Âvkatlızâde el-Hâc 172
İsmâîl Efendi, Hacıköylüzâde el-Hâc 173
İsmâîl Kâmil Efendi, Âkifzâde el-Hâc 173
İsmâîl Ağa, Rahtvân 175
İsmâîl Efendi, Şeyh Müftüzâde es-Seyyid el-Hâc 175
İsmâîl Ağa, Hâseki el-Hâc 176
İsmâîl Hâtif Efendi, Kara Müftü el-Hâc 177
İsmâîl Ağa, Hacı Kadirzâde es-Seyyid el-Hâc 179
İsmâîl Efendi, Kâtibzâde el-Hâc 179
İsmâîl Efendi, Emîr İmâmzâde Hâfız es-Seyyid 181
İsmâil Efendi, Müderris es-Seyyid 182
İsmâil Efendi, Amasyalızâde 182
İsmâîl Ağa, Tabutcuoğlu el-Hâc 185

İsmâîl Ağa, Kapancızâde el-Hâc 185
İsmâîl Efendi, Kilisli el-Hâc 186
İsmâîl Efendi, Karamânî es-Seyyid eş-Şeyh 187
İsmâîl Ağa, Helvacıoğlu Haseki el-Hâc 187
İsmâîl Ağa, Mîrzazâde el-Hâc 188
İsmâîl Ağa, Pelîdoğlu el-Hâc 189
İsmâîl Efendi, Koca Vâiz el-Hâc 190
İsmâîl Efendi, Koyunzâde el-Hâc 190
İsmâîl Efendi, İğnepazârîzâde eş-Şeyh 192
İsmâîl Efendi, Bayrâm Alizâde es-Seyyid el-Hâc 192
İsmâîl Ağa, Kurşun Koroğlu 193
İsmâîl Ağa, Taşçıoğlu es-Seyyid Alemdâr 193
İsmâîl Ağa, Mühürdâr el-Hâc 193
İsmâîl Efendi, Müfessir el-Hâc 194
İsmâîl Ağa, Kurşunluoğlu 196
İsmâîl Efendi, Fazlızâde es-Seyyid el-Hâc 197
İsmâîl Efendi, Rahtvanzâde 198
İsmâîl Efendi, Kürelizâde 198
İsmâîl Efendi, Mirzâ Şeyhzâde eş-Şeyh 199
İsmâîl Hakkı Ağa, Geyiklioğlu el-Hâc 199
İsmâîl Efendi, Müftüzâde el-Hâc 200
İsmâîl Efendi, Kabasakal el-Hâc 201
İsmail Efendi, Nakşibendî şeyhi 202
İsmail Paşa, Köprülüzâde 203
İsmail Efendi, Dîvân Efendisi el-Hâc 204
İsmail Sirâceddîn Efendi, Şirvânî eş-Şeyh el-Hâc 205
İsmail Efendi, Çorumlu 211
İsmail Bey, Çû-çû Paşazâde 211
İsmail Efendi, Balcı es-Seyyîd 212
İsmail Efendi, Babucubüyük el-Hâc 212
İsmail Hakkı Efendi, İğnepazarlızâde 213
İsmail Bey, Selanikli 224
İsmail Efendi, Hacıoğlu Doğlalı 224
İsmail Efendi, Hacıoğlu 225
İsmail Efendi, Dârendelizâde el-Hâc 226
İsmail Efendi, Şeyhzâde 227
İsmail Hakkı Efendi, Kurtzâde es-Seyyid 227
Esen Bey, Emîr Bedreddîn Ebû'l-Mekârim 229
Esen Bey, Emîr Mücâhidüddîn Gâzi 229
Esen Şeyh, Takiyyeddîn Cemâlü'l-Eimme 230
Esen Tay, Emîr İlmeddîn es-Seyfî 231
Esen Geldi Bey, Emîr İmadeddîn 232
Esen Bey, Emîr Sâdeddîn 233
Esen Bey, Taşanzâde 233
Esen Bey, Bîçâroğlu 234
Esen Bey, Eretnazâde 234
Esî Hâtun, Hâtun Şâh 235
Eşca' Alî Çelebi, Rifâ'îzâde es-Seyyid 235
Eşref Mehmed Çelebi, Küçük Emîr 236
Eşref Alî Çelebi, Emîr Hamzazâde 237

Eşref Abdurrahman Efendi-Abdîzâde 237
Eşref Abdurrahmân Bey, Gürcüzâde 240
Eşref Mehmed Bey, Gürcüzâde 240
Eşref Yûsuf Ağa, Hacı Yûsuf Ağazâde el-Hâc 241
Eşref Hasan Bey, Payaslızâde 241
İsfehân Hâtun, Kürtzâde 243
Usûlî Mehmed Çelebi, Uzun Mustafâzâde 243
Efrâsiyâb Paşa, Beytemurzâde 244
Efrûmiye Bânû, Ana Hâtun 245
Efdalüddîn Hüseyin Çelebi, Hamîdzâde 246
Ekmelüddîn Mehmed Çelebi, Ahmedîzâde 247
Ekmelüddîn İbrâhim Çelebi, Hamîdzâde 247
Ekmel Bey, Gâzi Beyzâde 248
Alparslan Çelebi, eş-Şeyh es-Seyyid Nûreddîn 249
Alparslan Şah, Emir Celâleddîn Selçûkî 249
İstidrâd, Alp 251
Alparslan Bey, Alparslanzâde 252
İlhâmî Hasan Çelebi, Cizyedârzâde 253
İlyâs Kadı, Ebû'l-Fezâil Kemâleddîn 253
İlyâs Bey, Çorumlu 254
İlyâs Fakîh, Mevlânâ Şücâddîn 254
İlyâs Bey, Hacızâde el-Hâc 255
İlyâs Çelebi, Mevlânâ Fahreddîn Ebû'l-Mehâmid 255
İlyâs Bey, Ata Beyzâde 256
İlyâs Bey, Emîr Çelebizâde 257
İlyâs Bey, Ata Beyzâde 257
İlyâs Bey, Hacı Beyzâde 258
İlyâs Çelebi, Mevlânâ Hekîm el-Hâc 258
İlyâs Çelebi, Mevlânâ eş-Şeyh Şücâeddîn 259
İlyâs Çelebi, Dânîşmendoğlu Melik 261
İlyâs Çelebi, Mevlânâ Şücâeddîn 262
İlyâs Çelebi, Zilelizâde Hâce el-Hâc 264
İlyâs Çelebi, Hâbilzâde el-Hâc 264
İlyâs Bey, Hacı Beyzâde 265
İlyâs Bey, Hacı Beyzâde 265
İlyâs Bey, Hacı Beyzâde 266
İlyâs Halîfe Molla Şeyh Şücâeddîn 266
İlyâs Paşa, Hacı Beyzâde 267
İlyâs Halîfe Mevlânâ Şeyh 268
İlyâs Çelebi, Çeribaşızâde 268
İlyâs Bey, Hacı Beyzâde 269
İlyâs Bey, Hacı Beyzâde 269
İlyâs Ağa, Mütevellîzâde el-Hâc 269
İlyâs Ağa, Zanbak Dedezâde 270
İlyâs Efendi, Mütevellîzâde 270
Garîbe 271
İlyâs Efendi, Müftüzâde el-Hâc 272
İlyâs Efendi, Müftüzâde es-Seyyid el-Hâc 273
İlyâs Ağa, Mütevellîzâde el-Hâc 273
İlyâs Ağa, Silahdâr Hâfız 273

Emânî Mehmed Çelebi, Kâtib **274**
Emânî Ahmed Çelebi, Dördüncüzâde **275**
Ümmet Efendi, Saray Muallimi **275**
Ümmet Ağa, Hacı Enbiyâzâde **276**
Emrullâh Çelebi, Şâdî Beyzâde **276**
Emrullâh Çelebi, Mevlânâ Celâleddîn **277**
Emrullâh Efendi, Cemâlzâde eş-Şeyh **278**
Emrullâh Mehmed Efendi, Seyrekzâde es-Seyyid **278**
Emrullâh Efendi, Şeyhzâde **281**
Emrullâh Ağa, Hacı Efendizâde **282**
Emrullâh Ağa, Hacı Efendizâde **283**
Emrullâh Efendi, Yüzbaşızâde el-Hâc **283**
Emrullâh Vehbi Efendi, Yüzbaşızâde **283**
Emrî Ahmed Çelebi, Hacı Beyzâde **284**
Emrî Ahmed Efendi, Mecdîzâde **285**
Emrî Ali Efendi, Çelebizâde **285**
Ümmü'l-Hayr, Hundî Hatûn **285**
Ümmü Gülsüm Hâtun, Gülsün Hâtun **286**
Ümmü Gülsüm Hâtun, Şerîfe **286**
Ümmî Süleyman Çelebi, Selimzâde **286**
Ümmü Hanî Hanım, Ahmed Paşazâde **289**
Ümîdî Receb Efendi, Ebûssuûdzâde **289**
Emîr Han Bey, Karatekinoğlu **292**
Emîr Çelebi, Tutuşoğlu **292**
Emîr Şâh Çelebi, Kutlubeyzâde **293**
Emîr Şâh Bey, Pehlivanoğlu **293**
Emîr Şeyh Müeyyed Çelebi, Kadızâde **294**
Emîr Çelebi, Mevlânâ Umûr **294**
Emîr Bey, Tuğuroğlu **295**
Emîr Bey, Koçoğlu **295**
Emîr Çelebi, Şeyhzâde es-Seyyid **295**
Emîr Mehmed Paşa, Havzalızâde Şerîf **296**
Emîr Mehmed Paşa, Hacı Kâsımzâde Delî **296**
Emîr Hacı Abdüllatif Çelebi **296**
Emîr İmâm Abdullâtîf Efendi **297**
Emîrtaş Muhammed Ağa, Taşçıoğlu **297**
Emîr Mahmûd Çelebi, Nakîb **298**
Emînüddîn Ebû'l-Kâsım Mehmed Çelebi, Tebrizîoğlu **301**
Emîndüdîn Mehmed Çelebi, Ebû'l-Fazl el-Ummâsî **301**
Emîndüdîn Mehmed Çelebi, Mevlânâ Doğanoğlu **302**
Emînüddîn Mehmed Çelebi, Büyük Çeribaşı **302**
Emîndüdîn Mehmed Paşa, Devâtdarzâde **304**
Emîn Süleyman Çelebi, Mimâr **306**
Emîn Mehmed Çelebi, Şeyhzâde el-Hâc **307**
Emîn Mehmed Efendi, Sun'îzâde **307**
Emîn Mehmed Paşa, Şeyh Kemâlzâde **307**
Emîn Mehmed Çelebi, Sıdkı Paşazâde **309**
Emîn Mehmed Efendi, Fazlızâde **309**
Emîn Mehmed Efendi, Hocazâde es-Seyyid **310**
Emîn Mehmed Efendi, Küçük Hâfızzâde **310**

Emîn Mehmed Ağa, Hatîbzâde **311**
Emîn Mehmed Efendi, Taşâbâdî el-Hâc **311**
Emîn Mehmed Efendi, Kırmacızâde es-Seyyid el-Hâc **312**
Emîn Mehmed Ağa, Yüzbaşıoğlu **313**
Emîn Mehmed Efendi, Ebezâde el-Hâc **314**
Emîn Mehmed Efendi, Kâtibzâde es-Seyyid **315**
Emîn Mehmed Efendi, Müftüzâde es-Seyyid el-Hâc **316**
Emîn Mehmed Efendi, Hocazâde **317**
Emîn Mehmed Ağa, Çil **317**
Emîn Mehmed Bey, Hacı Paşazâde **318**
Emîn Mehmed Efendi, Şerif Efendizâde es-Seyyid el-Hâc **320**
Emîn Mehmed Efendi, Tâşköprülü el-Hâc **321**
Emîn Mehmed Efendi, Servahdîzâde es-Seyyid el-Hâc **321**
Emîn Mehmed Efendi, Hatîbzâde es-Seyyid **322**
Emîn Mehmed Efendi, Küleklizâde es-Seyyid Hâfız **322**
Emîn Mehmed Efendi, Yörgüç Paşazâde es-Seyyid **323**
Emîn Mehmed Efendi, Müftî **323**
Emîn Mehmed Efendi, Hindîzâde **324**
Emîn Mehmed Efendi, Fazlızâde es-Seyyid el-Hâc **324**
Emîn Mehmed Efendi, Uzun Müderriszâde **325**
Emîn Mehmed Efendi, Dizdârzâde es-Seyyid **326**
Emîn Mehmed Efendi, Hindîzâde es-Seyyid **327**
Emîn Mehmed Ağa, Müjdecizâde es-Seyyid el-Hâc **328**
Emîn Mehmed Ağa, Danacızâde el-Hâc **329**
Emîn Mehmed Ağa, Baltacı **329**
Emîn Mehmed Ağa, Silahdâr el-Hâc **329**
Emîn Mehmed Efendi, Fazlızâde es-Seyyid el-Hâc **330**
Emîn Mehmed Efendi, Zilelizâde **331**
Emîn Mehmed Bey, Şâhinzâde **331**
Emîn Mehmed Efendi, Mûsâzâde **332**
Emîn Mehmed Efendi, Kör Müftî **332**
Emîn Mehmed Efendi, Dîvân Efendisi **332**
Emîn Mehmed Efendi, Fazlızâde es-Seyyid **333**
Emîn Mehmed Efendi, Hidâyetzâde el-Hâc **334**
Emîn Mehmed Efendi, Cömerdoğlu Hacı **335**
Emîn Alî Mehmed Efendi, Erzurûmîzâde Hâfız **336**
Emîn Mehmed Efendi, Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc **337**
Emîn Mehmed Bey, Sermüezzin-i Harem-i Şerîf el-Hâc **338**
Emîn Mehmed Efendi, Doğlalızâde **340**
Emine Hund Hâtun Sultân **341**
Emine Hâtun Sultân **341**
Emine Hâtun Sultân **342**
Emine Hanım, Paşazâde **342**
Enbiya Çelebi, Ebû'l-Hasanoğlu Hacı **342**
Ünsî Ahmed Dede, Şeyh Mevlevî **343**
İn'âm Bey, Nefisoğlu es-Seyyid **343**
İn'âm Bey, Seyyid İn'âmzâde es-Seyyid **344**
Enver Ahmed Efendi, Şirvânîzâde **344**
Enverî Pîr Hasan Çelebi, Şeyhîzâde **345**
Enverî Hasan Efendi, Müftîzâde es-Seyyid **345**

Evhadüddîn Mahmûd el-Kımârî **346**
Anûştekîn Gâzi, Nûştekîn **346**
Enis Bey, Yörgüç Paşazâde **346**
Evhadüddîn Mahmûd el-Kumârî **346**
Evhadüddîn Mehmed Çelebi, Mevlânâ eş-Şeyh **346**
Evhadüddîn Kâsım Çelebi, Merzifonî **347**
Evrân Çelebi, Mevlânâ eş-Şeyh Şihâbüddîn **347**
Orhân Bey, Şehzâde Sultân **348**
Oruç Paşa, Tokuroğlu **349**
Oruç Bey, Babukoğlu **350**
Oruç Bey, Hacı Beyzâde **351**
Oruç Bey, Yörgüç Paşazâde **351**
Oruç Çelebi, Hâce Sultânzâde Hacı **351**
Oruç Bey, Gâzi **352**
Oruç Bey, Gâzi **352**
Oruç Ağa, Hacı **352**
Uğur Bay Emîr Şemseddîn **353**
Uğurlu Bey, Emîr Şemseddîn **354**
Oğuz Hân Bey, Emîr Zâhireddîn **355**
Oğuz Bey, Emîr Muîneddîn **356**
Oğul Bey, Emîr Alâeddîn Ali **356**
Ulu Bey, Emîr Mühezzebeddîn **357**
Evliyâ Bey, Emîr Şücâeddîn **358**
Evliyâ İbrâhim Çelebi, Şeyh Hâmidoğlu **358**
Evliyâ Halîl Keşfî Efendi, Fenercizâde el-Hâc **359**
Evliyâ Sâlih Efendi, Şeyhü'l-Kurrâ el-Hâc **360**
Evliyâ Mehmed Efendi, İmâm-ı Sultânî **361**
Umur Bey, Emîr Şeyh Sâdeddîn **364**
Umur Paşa, Bey, Emîr Zahreddîn **364**
Umur Bey, Osmân Paşazâde **365**
Umur Bey, Yörgüç Paşazâde **365**
Üveys Bey, Osmân Paşazâde **365**
Üveys Bey, Yörgüç Paşazâde **366**
Üveys Bey, Yörgüç Paşazâde **366**
Üveys Çelebi, Gümüşlüzâde Sûfî **366**
Üveys Çelebi, Sûfî Üveysoğlu **367**
Üveys Ağa, Koca Sipâhî **368**
Üveys Bey, Vâyis Bey **368**
Üveys Dede, Veysî Dede **370**
Ehlullâh Efendi, Hâbilzâde **370**
Ehlî Hâtun, Ahmed Paşazâde **371**
Ehlî Mehmed Efendi, Tayyibzâde **372**
İyâs Paşa-Küçük Ağa **375**
İyâs Bey, Gülâbi Paşazâde **376**
İyâs Efendi, Müftî **377**
İyâs Efendi, Hacı Müderris **379**
İbik Baba eş-Şeyh İzzeddîn Ebü'l-Me'âlî **379**
İbecik Bey, Emîr Sinâneddîn **382**
Îcâd Mustafa Ağa, Kara Hasanoğlu **383**

Îcâdî Hızır Efendi, eş-Şeyh Hayreddîn **384**
Îrân Hâtun Emîr Kızı **388**
İşboğa Noyîn- Emîr Yeşbekî **388**
İlaldı Hâtun, Koca Mehmed Paşazâde **390**
İltekin Gâzi, Emîr Nâsıruddevle Artûgî **391**
İldûk Hâtun, İldîk **394**
İldî Hâtun, Sultân **395**
Ilgaz Mehmed Bey **397**
İlik Dede, eş-Şeyh Cemâleddîn **397**
İnaç Bey, Emîr Şerefeddîn **398**
İne Hân Bey, Erâtnezâde **399**
İne Bey, Tâşânzâde **400**
İne Bey, İnehânzâde **400**
Eyyûb Çelebi, Mahbubzâde **400**
Eyyûb Çelebi, Hacı Hasanzâde **401**
Eyyûb Efendi, Üçbaşzâde **401**
Eyyûb Bey, Süheyloğlu **402**
Eyyûb Bey, Uzun **402**
Eyyûb Efendi, Kadızâde **402**
Eyyûb Paşa, Nişâncı **403**
Eyyûb Ağa, Resûlzâde **406**
Eyyûb Paşa, Hacı Paşazâde **407**
Eyûb Efendi, Mütevellî **407**
Eyyûb Ağa, Nuhoğlu el-Hâc **409**
Eyyûb Efendi, Dîvân Efendisi **409**
Eyyûb Ağa, Derviş Beyzâde el-Hâc **410**
Eyyûb Ağa, Seydîzâde **410**
Eyyûb Ağa, Hacı Eyyûboğlu el-Hâc **411**
Eyyûb Efendi, Niğdeli **412**
Eyyûb Ağa, Seydîzâde **412**
Eyyûb Sabri Efendi, Pelidzâde **413**
Eyyûb Efendi, eş-Şeyh el-Hâc Gürcü **413**
İKİNCİ FASIL **415**
Baba İlyâs Horasanî eş-Şeyh Şücâaddîn **415**
Baba Alî Çelebi, Halvetî Baba **419**
Baba Mehmed Çelebi, Baba Çelebi **420**
Bâbûk Şâh, Emîr Seyfeddîn **421**
Batuk Bey, Bayundurlu **423**
Bâkır Mehmed Efendi, Saçlı Dâmâdzâde es-Seyyid el-Hâc **423**
Bâkî Paşa, Çavuşzâde **424**
Bâkî Ahmed Çelebi, Cizyedâr **425**
Bâlî Dede, eş-Şeyh Şehâbeddîn **426**
Bâlî Bey, Biçâr Paşazâde **427**
Bâlî Bey, Yeni Beyzâde **427**
Bâlî Çelebi, Gümüşlüzâde **428**
Bâlî Bey, Acem Alizâde **428**
Bâlî Bey, Yiğit **429**
Bâlî Çelebi, Yeni Beyzâde **430**
Bâlî Paşa, Hacı Hamza Beyzâde **430**

Bâlî Ağa, Mumcu Velizâde 431
Bâlî Ağa, Hacızâde 432
Bâlî İbrâhim Çelebi, Tâczâde 433
Bâlî İlhami Efendi, Serhûş 433
Bâlî Hızır Çelebi, Hacı Hamza Beyzâde 439
Bâlî Abdullah Efendi, Uzun 439
Bâlî Alî Ağa, Müezzinzâde 441
Bâlî Alî Çelebi, Molla Bâlî 442
Bâlî Mehmed Efendi, Dilkî 443
Bayat Bey, Emîr Nûreddîn 444
Bayat Bey, Pehlivanoğlu 445
Bayrâm Bey, el-Hâc Gâzi 445
Bayrâm Çelebi, el-Hâc Zeyneddîn 446
Bayrâm Bey, Şeyh Paşazâde 446
Bayrâm Dede Şeyh Nusretzâde el-Hâc 447
Bayrâm Efendi, Ahî Recebzâde el-Hâc 447
Bayrâm Efendi, el-Hâc Temennayî 449
Bayrâm Paşa, Hacı Bölükbaşı 450
Bayrâm Paşa, Kurtoğlu 451
Bayrâm Bey, Gevüklü 458
Bayrâm Alî Ağa, el-Hâc 460
Bayrâm Ağa, Bayram Alizâde 460
Bayrâm Ağa, Ilısulu el-Hâc 461
Bayrâm Efendi, Bayrâm Alizâde es-Seyyid el-Hâc 462
Bayrâm Efendi, Hacı Mahmûd Ağazâde 462
Bâyezîd Bey, Emîr Mübârizeddîn 463
Bâyezîd Çelebi, Sûfi İmâdüddîn 463
Bâyezîd Paşa, Sungurzâde 466
Bâyezîd Çelebi, Şeyhü'l-Kurrâ 469
Bâyezîd Bey, Oğuzhanlı 469
Bâyezîd Bey, Kutlu Beyzâde 469
Bâyezîd Bey, Yahşî Beyzâde 470
Bâyezîd Ağa, Koca Sipâhî 470
Bâyezîd Çelebi, Mevlânâ Muallim 471
Bâyezîd Çelebi, Şeyh İmâdzâde 471
Bâyezîd Ata Ulubeyli 472
Bâyezîd Çelebi, Pîr İmâmoğlu 473
Bâyezîd Çelebi-Şeyh Halvetî 474
Bâyezîd Efendi, Sûfizâde el-Hâc 474
Bâyezîd Hân, İkinci Sultân 474
Bâyezîd Efendi, Şeyh İmâdzâde 475
Bâyezîd Efendi, Mevlânâ Nakîzî 476
Bâyezîd Efendi, Vâiz 477
Bâyezîd Efendi, Memikzâde 478
Bâyezîd Efendi, Hacı Hâce 479
Bayundur Bey, Emir Nûreddin 479
Bâyezîd Efendi, Kemerbaşı 479
Bebek Kaya Çelebi, Memik 479
Bahrî Halîl Efendi, Kassâm 481
Bahrî Halîl Efendi, Fenârcizâde el-Hâc 481

Bahtiyâr Bey, Emîr Nâsıreddîn 481
Bahtiyâr Çelebi, Ahî Arab 482
Bahtiyâr Bey, Pehlivân 483
Bahşâyîş Çelebi, Mevlânâ Şemseddîn Mehmed 483
Bahşâyîş Çelebi, Molla Fakih 484
Bahşâyîş Çelebi, İmâmzâde 484
Bahşî Halîfe, Ak Bilek 485
Bedr-i Kebîr, Emîr-i Harşenî 491
Bedreddîn Davud Rûmî, İbn Ağlebek 493
Bedreddîn Halîl Çelebi, eş-Şeyh 494
Bedreddîn Mahmûd Çelebi-Muslihzâde 494
Bedreddîn Mahmûd Çelebi, İmadzâde el-Hâc 495
Bedreddîn Mahmûd Çelebi, Muslihî 496
Bedreddîn Mahmûd Çelebi, Çakal Kadı 497
Bedreddîn Mahmûd Efendi, Akdağîzâde 499
Bedreddîn Mahmûd Çelebi, Ahî Toyzâde 501
Bedreddîn Mahmûd Çelebi, Çelebi Halîfezâde 502
Bedreddîn Mahmûd Çelebi, Deli Şeyhoğlu 503
Bedreddîn Mahmûd Efendi, Koca Müderris 503
Bedreddîn Mahmûd Efendi, Ganîzâde 504
Bedr-i Melek Hâtun Taşanzâde 504
Bedrî İbrâhim Efendi, Kadızâde 506
Berkî Hasan Çelebi, Yeniçerizâde 506
Berekât Şâh, Emîr Hayreddîn 506
Berekât Şâh Bey, Sulîoğlu 507
Burhâneddîn Mehmed Ziyârî 507
Burhâneddîn Ahmed Çelebi, Gümüşlüzâde 508
Burhâneddîn Ahmed Çelebi, es-Seyyid Veliyyullâh el-Lâdikî 508
Burhâneddîn Ahmed Çelebi, Sûfîzâde 509
Burhâneddîn Mehmed Çelebi, Burhân Ata 510
Burhâneddîn Ahmed Ata, Bâyezîd Atazâde 510
Burhâneddîn İbrâhim Efendi, Memi Dedezâde 511
Burhâneddîn Ahmed Efendi, Hâfız 512
Bezmî Abdullah Efendi, Topal Kadı 513
Bezmî Mehmed Efendi, Şeyhzâde 513
Besim Mehmed Bey, Hacı Yûsufzâde 514
Besim Mehmed Paşa, Dedezâde 514
Besîr Efendi, Dereköylü Şeyh 516
Basîrî Mehmed Çelebi, Nişânîzâde 516
Bekâyî Ahmed Çelebi, Bâki Paşazâde 519
Bektâş Çelebi, Üşkütlü 520
Bektâş Ağa, Meşeli 520
Bektâş Ağa, İbrâhim Paşalı 521
Bektâş Baba, Pîrî Babazâde 522
Bektâş Ağa, Sipâhî 522
Bektâş Ağa, Bektâşzâde el-Hâc 523
Bektâş Ağa, Yeşillizâde el-Hâc 523
Bektâş Ağa, Bektâşoğlu es-Seyyid el-Hâc 525
Bekî Hâtun, Hundî Paşa 526
Bilâl Efendi, Kadı 527

Bilâl Efendi, Müezzin el-Hâc **527**
Bilal Ağa, Hacı Bilâlzâde el-Hâc **528**
Bilâl Ağa, Hacı Bilâlzâde el-Hâc **528**
Bilâl Efendi, Hacı Bilâlzâde es-Seyyid el-Hâc **528**
Bilalî Mehmed Çelebi, Kara Kadı **529**
Balabân Bey, Emîr İzzeddîn **529**
Balabân Bey, Yazarlı **530**
Balabân et-Türkî Şehabeddîn el-Amâsî **531**
Balabân Paşa, Yazarlızâde **532**
Balabân Ağa, Hâfız **534**
Balabân Bey, Köle **534**
Balabân Bey, Şehzâde Kulu **534**
Bülbül Hâtun, Vâlide Sultân **535**
Bülbül Ahmed Çelebi, Hâfız **536**
Beliğ Abdullah Efendi, Hacı Hâfız **537**
Beliğî Mehmed Çelebi, Şermîzâde **537**
Benefşe Hâtun, Emîr **538**
Bünyâd Çelebi, Mevlânâ Bedreddîn **539**
Bünyâd Çelebi, Ekmekçizâde **539**
Bünyâd Efendi, Müderris **539**
Bünyâd Bey, Eretnazâde **540**
Bünyâd Çelebi, Ganîzâde el-Hâc **541**
Bünyâd Çelebi, Müftüzâde es-Seyyid **542**
Bünyâd Ağa, Deli Yûsuf Ağazâde el-Hâc **542**
Bünyâd Efendi, Saatçizâde **543**
Burak Bey, Devâtdâr Paşazâde **543**
Burak Bey, Emîr Bedreddîn **544**
Burak Çelebi, Ahî Şeyh **544**
Burak Bey, Devâtdâr Paşazâde **545**
Burak Bey, Küçük Çeribâşı **545**
Burak Bey, Eretnazâde **546**
Bolad Bey, Hacı **546**
Bostan Çelebi, Muarrif **546**
Burak Çelebi, Kadızâde **546**
Bula Hâtun, Hâtun Paşa **547**
Buğra Şeyh, Mevlânâ Cemâleddîn Yûsuf Çelebi **547**
Bahaddîn Mehmed Çelebi, Veled-i Tebrizî **547**
Bahaddîn Ömer Çelebi, Mevlânâ Hûzî **548**
Bahaddîn Mehmed Çelebi, Mevlânâ Köprüvî **548**
Bahaddîn Mehmed Çelebi, Doğanzâde **548**
Bahaddîn Mehmed Çelebi, Mevlânâ Çelebi **549**
Bahaddîn Ömer Çelebi, Şehinşâhî **549**
Bahaddîn Mehmed Halvetî, Erzincanîzâde eş- Şeyh **550**
Bahaddîn Mehmed Çelebi, Şeyh Paşazâde **551**
Bahaddîn Mehmed Efendi, Cemâlîzâde **552**
Bahaddîn Mehmed Efendi, Fârfârîzâde es-Seyyid **552**
Bahaddîn Mehmed Efendi, Şeyhzâde eş-Şeyh **553**
Bahaddîn Mehmed Efendi, Şeyh Alizâde **554**
Bahaddîn Mehmed Efendi, Mar'aşîzâde **555**
Bahaddîn Mehmed Efendi, Şeyh Arif Efendizâde **555**

Bahaddîn Mehmed Efendi, Şirvânî **556**
Bahâdır Bey, Emîr el-Hâc Bahaeddîn **558**
Bahâdır Bey, Biçâroğlu **559**
Behrâm Şâh, Emîr Mübârizeddîn **560**
Behrâm Bey, Pehlivanoğlu el-Hâc **560**
Behrâm Çelebi, Koca **561**
Behrâm Ağa, Uzun **561**
Behrâm Ağa, Köle **561**
Behlûl Baba Şemseddîn Ebü'l Fezâil **562**
Behlûl Bey, Gâzi **563**
Behlûl Paşa, Gâzi Beyzâde **564**
Biçâr Bey, Emîr Hüsameddîn **565**
Biçâr Paşa, Bîçaroğlu **567**

ÜÇÜNCÜ FASIL **568**

Pâdişâh Ahmed Çelebi, Hattâtzâde **568**
Pâdişâh Ahmed Çelebi, Hattâtzâde **568**
Pars Bey, Emîr Bedreddîn **569**
Paşa, Ahmed Çelebi, Alparslanzâde **570**
Paşa, Çelebi, Gıyaseddîn İbrâhim Çelebi **571**
Paşa, Hâtun, Hemşîre-i Bâyezîd Paşa **573**
Pamuk Dede, eş-Şeyh Mehmed Çelebi **573**
Pervâne Bey, Muîneddîn Süleyman **574**
Pervâne Bey, Süleyman **579**
Pervâne Bey, Deli **580**
Perviz Bey, Hacı Bey **580**
Perviz Bey, Hacı Beyzâde **581**
Perviz Bey, Hacı Beyzâde **581**
Polat Bey, Bâbûkoğlu **582**
Polat Bey, Selâmişoğlu **582**
Pehlivân Bey, Emîr Şücâeddîn **583**
Pehlivân Şâh Bey, Gâzi Şâh **584**
Piyâle Bey, Gürcü **584**
Piyâle Bey, Çerkes **585**
Pîr Ahmed Çelebi, Pîrî Yoğurtçu **585**
Pîr Ahmed Çelebi, Sûfî **586**
Pîr Ahmed Çelebi, Kâtib-î Sultânî **587**
Pîr Ahmed Çelebi, Âşık Paşazâde **589**
Pîr Ahmed Çelebi, Hacı Enbiyazâde **591**
Pîr Ahmed Çelebi, Hacı Enbiyazâde **591**
Pîr Ahmed Çelebi, Kemalzâde **592**
Pîr Ahmed Bey, Deli Pervânezâde el-Hâc **592**
Pîr İlyâs Halvetî, Mevlânâ Şücâaddîn Ebû'l Bekâ **593**
Pîr Hasan Çelebi, Mevlânâ İzzeddîn **601**
Pîr Hasan Çelebi, Mevlânâ İzzeddîn **602**
Pîr Hasan Çelebi, Mevlânâ İzzeddîn **602**
Pîr Hüseyin Bey, Devâtdâr Paşazâde **603**
Pîr Sinâneddîn Yûsuf el-Halvetî, Şehreküsdü **604**
Pîr Şemseddîn Mehmed Çelebi, Buhârî **605**

Pîr Şemseddîn Ahmed Çelebi, Sûfî **607**
Pîr Sâlih Çelebi, Buharîzâde **608**
Pîr Abdurrahmân Çelebi, Mevlânâ Hüsâmî **609**
Pîr Alî Çelebi, Mevlânâ el-Hâc Alâeddîn **611**
Pîr Alî Çelebi, Mevlânâ el-Hâc Alâeddîn **612**
Pîr Mehmed Çelebi, İmâdzâde **612**
Pîr Mehmed Çelebi, Mevlânâ Muhyiddîn **613**
Pîr Mehmed Çelebi, Mevlânâ Mecdeddîn **613**
Pîr Mehmed Çelebi, Mevlânâ Muhyiddîn **614**
Pîr Mehmed Çelebi, Hâce Rüstemoğlu **614**
Pîr Mehmed Çelebi, Pîr Sun'ullâhzâde **615**
Pîr Mehmed Çelebi, Şeyh Hâmidoğlu Hâce el-Hâc **615**
Pîr Mehmed Çelebi, Şeyhzâde **616**
Pîr Mehmed Çelebi, Şükrullâhzâde **618**
Pîr Mehmed Efendi, Dursunzâde el-Hâc **619**
Pîr Mehmed Efendi, Muallim Hâfız **620**
Pîr Mezîd Çelebi, Şeyh İlikoğlu **621**
Pîr Nefis Çelebi, Şeyhoğlu **621**
Pîr Velî Bey, Hâbilzâde **622**
Pîr Velî Çelebi, Seydi Alizâde **622**
Pîrî Çelebi, Mevlânâ Şemseddîn **622**
Pîrî Çelebi, Himmetoğlu el-Hâc **623**
Pîrî Bey, İshâk Paşazâde **623**
Pîrî Bey, Deli Pervâneoğlu el-Hâc **624**
Pîrî Ağa, Pirîzâde **624**
Pîrî Ağa, Mütedeyyin **625**
Pîrî Ağa, Cizyedâr **626**
Pîrî Ağa, Hacı Molla **626**
Pîrî Ağa, Hacı Kâsımzâde es-Seyyid el-Hâc **626**
Pîrî Ebûbekir Bey, Sunguroğlu **627**
Pîrî Ahmed Baba, Horâsânî **627**
Pîrî Ahmed Çelebi, Müeyyedzâde el-Hâc **633**
Pîrî Ali Çelebi, Halîfe **634**
Pîri Mehmed Paşa, Cemâlîzâde **635**
Pîri Mehmed Bey, Çiğdembeyzâde el-Hâc **649**
Pîri Mehmed Efendi, Çelebizâde **650**
Pîri Mustafa Efendi, Hacızâde **651**

ABÎZÂDE HÜSEYİN HÜSÂMEDDÎN YASAR

AMASYA TARİHİ

CİLT 8

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Songül KEÇECİ KURT

Doç. Dr. Recep Orhan ÖZEL

Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU

2022

AMASYA TARİHİ

Sekizinci Cild

Muharriri

İstanbul Evkâf Müdîriyetinde
Kuyûd-ı Vakfiye Mümeyyizi
Amasyalı Abdîzâde Hüseyin Hüsameddîn

Yayına Hazırlayan:

Doç. Dr. Turan AÇIK - Prof. Dr. İbrahim SERBESTOĞLU

AMASYA

[2]Amasya Târîhi

Sekizinci Cild

DÖRDÜNCÜ FASIL

Amasya Târîhinin ikinci bâbından dördüncü faslı, adlarının ilk harfi üstünde iki noktalı te (ت) olan zevâtın terâcim-i ahvâlîni, târîhen i'tibâra şâyân taraflarıyla beraber mülahhasen kayd ü zabt eder. Bu fasla "tâ faslı"denir. Tâ'dan sonra gelen hurûf hece tertîbi üzere yazılır.

Tâbûk Bey-Emîr

Amasya etrâfında meskûn Türkmenlerden birinin oğludur. Buna Tâbûh Bey dendi. Amasya ümerâsından Alâeddîn Alî-şîr Bey'in yanında terbiye görüp sipâhî oldu. 641'de Moğol harbinde yararlıkları görüldüğünden bu muhârebede şehîd olan emîr-i müşârün-ileyhin mahdûmu Emîr Şemseddîn Ahmed Bey'in yanında kaldı. **[3]**

Bundan sonra vâki' olan şehzâdegân-ı âl-i Selçuk muhârebelerinde Sultân Rükneddîn Kılıçarslan-ı Râbi' tarafını iltizâm eylediğinden müşârün-ileyhin devr-i saltanatında nâ'il-i emâret olup 670 sâline doğru dünyâdan gitdi. Mahdûmu Seyfeddîn Sunkur Bey ümerâdandır. Bunun seng-i mezârında "Sunkur bin Tâbih" yazılıdır. Evlâdına "Sunkuroğulları" dendi.

Tâceddîn Mehmed-Mevlânâ Ebu Nasr

Mâverâünnehir'de -Türkistan Keşâniye beldesinden Abdurrahmân mahdûmudur. Buna Tâceddîn Ebu Nasr el-Keşânî de dendi. Mâverâünnehr fukahâsından tahsîl-i ulûm ederek seyâhatle Anadolu'ya gelip Amasya'da yerleşti.

Amasya vâlîsi Nâsıreddîn Şehinşâh bin Sultân Mes'ûd'un eyyâm-ı hükûmetinde Mes'ûdiye müderrisi, ba'dehû Amasya kâdı'l-kudâtı olup 590 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i fuzalâdan ve fukahâdan bir zât-ı sütûde-simât idi. Mahdûmu vüzerâ-yı Selçukîyyeden Mühezzebeddîn Mes'ûd'dur.

Tâceddîn İbrâhim-Pervâne Bey

Amasyalıdır. İltegin Gâzi evlâdından Emîr Gıyâseddîn **[4]** Mahmûd bin Emîr Şerefeddîn Mehmed bin emîr-i kebîr Hüsâmü'd-devle Hasan Gâzi bin emîr-i kebîr Nâsıru'd-devle İltegin Gâzi mahdûmudur. Amasya vâlîsi ve hükümdârı Sultân Nâsıreddîn Süleyman bin Sencer Şâh-ı Selçukî hizmetinde büyüdü.

Ba'dehû Sultân İzzeddîn Keykâvûs tarafdârı olup Amasya'nın merkez-i hükûmete iltihâkında, ba'dehû Rûmlar'a karşı Amasya'yı müdâfa'a ederek Canik ile Sinop'un fethinde büyük fedâkârâne yararlıklar gösterip nâ'il-i emâret oldu.

616'da Sultân Alâaddîn Keykubâd'ın cülûsunda ma'iyyet-i ümerâsından olup terakkî ederek 627'de pervâne-i sultânî ya'nî başmabeynci ve ser-kurenâ oldu. Bu esnâda Şehzâde Keyhüsrev'in lalası ve müdebbir-i umûru olan Emîr Sa'deddîn Köpek Bey'i gücendirmişti.

634 senesi şevvâlinde Sultân Alâaddîn Keykubâd'ın mesmûmen vefâtıyla Sultân Gıyâseddîn Keyhüsrev'in cülûsunda Emîr Sa'deddîn Köpek sâhib-i a'zam olduğundan Ankara vâlîsi olarak merkez-i saltanattan uzaklaşdırıldı.

Sa'deddîn Köpek, müşârün-ileyhi bir takım tezvîrât ile **[5]** gözden düşürüp 637 senesi rebiülevvelinde i'dâm etdirdi. Değerli, sâdık, şecî' bir emîr idi. Bunun i'dâmından Baba İshâk Kefersûdî istifâde etmişdi.

Tâceddîn İbrâhim Bey-Kara

Amasya'nın Varay nâhiyesi Türklerinden Artuk bin Boğa oğludur. Sipâhîlikle 641 vak'asında Selçukîlere hizmet etdiğinden Varay ve Turhal taraflarında şöhret kazandı. Ba'dehû Varay emîri oldu.

Amasya kâdı'l-kudâtı Fahreddîn Mehmed Râzî'ye intisâb edib müşârün-ileyhin Konya'da sâhib-i a'zam olduğu esnâda ma'iyyetinde hizmet ederek kibâr-ı ümerâdan oldu. Ba'dehû Kayseriyye emîri olarak iştihâr etdi. 675 sâlinden sonra vefât eyledi. Mahdûmları Ca'fer, Halîl Beylerdir.

Ca'fer Bey, pederinin vefâtında Kayseriyye emîri oldu. Bunun mahdûmu Sivas eyâleti hükümdârı Sultân Alâaddîn Eretnâ Han'dır. Sâhib-i tercemenin nâmıyla meşhûr olan Kara İbrâhim çiftliği de Amasya dâhilinde olup**[6]** Sultân Eretnâ'nın evlâdına intikâl ederek Eretnâzâde Mehmed Bey vakf etdi.

Tâceddîn Mahmûd Bey-Gümüşlüzâde

Amasyalıdır. Memâlik-i Selçukîye defterdârı ve mâliye nâzırı olan Gümüşlü Mu'îneddîn Abdullah el-Müstevfî evlâdından Sirâceddîn İsmâ'îl bin Sa'deddîn Yûnus bin Mu'îneddîn Abdullah el-Müstevfî mahdûmudur.

675'de pederinin Mısırlılara esîr olduğu esnâda bir tıfl-ı şîrhâr olup Kunduzoğlu Celâleddîn Şâh Melik de ceddi Hâce Yûnus Bey'i katl etdiğinden her vechle yetîm kaldı. Dayısı Mu'îneddîn Süleyman Bey de 676'da i'dâm edildiğinden vâlidesiyle dayızâdesi olan Azîzeddîn Mehmed Bey'in vesâyetinde büyüdü.

Ulemâdan tahsîl-i ma'ârif ederek Pervâne Beyzâde Mühezzebeddîn Mes'ûd Bey'in Simre ve Amasya vâlîliğinde kâtibi oldu. Ba'dehû Sultân Gıyâseddîn Mes'ûd-i Selçukî cülûsunda ümerâdan olup İşboğa Noyin devrinde müstevfî-i eyâlet-i Rûmiyye oldu. **[7]**

716 senesi evâhirinde cülûs eden Sultân Ebû Sa'îd Bahâdır Han'ın sâhib-i a'zam ve serdârı Emîr Çoban Noyin'e intisâb edib mahdûmu Timurtaş Bey Sivas eyâletine vâlî olarak geldikte bunun teveccühâtını kazandı.

720 senesi saferinde İşboğa'nın vefâtı üzerine Amasya vâlîsi oldu. Mesned-i isti'fâya ya'nî defterdârlığa Emîr Şehâbeddîn Şâdî Bey geldi. İki yıldan ziyâde Amasya'da emâret edib ikâmet etdiği konağının civârında güzel bir câmi-i şerîf inşâsına mübâşeret etdi.

722 senesi rebîülevvelinde Timurtaş Bey'in mu'âvini ve müşâvir-i hâssı olarak Sivas'a celb edilip orada beş yıl kaldı. Amasya'daki câmi-i şerîfini ikmâl edib 726'da evkâfını tanzîm etdi.

727 senesi rebîülevvelinde Emîr Çoban'ın i'dâmından dolayı isyân eden oğlu Timurtaş Bey Mısır'a ilticâ etdiği esnâda beraber gitdi. Fakat hükûmet-i Mısriyye Timurtaş Bey'i i'dâm ederek ma'iyyeti olan sâhib-i terceme ile Muhlis Paşazâde Âşık Paşa'yı ve bunlara müte'allik **[8]** kimseleri İskenderiyye zindânında haps etdi.

732 senesi evâ'ilinde Mısır hükümdârı Melik Nâsır Muhammed bin Kalavun'un emriyle mahbesten rüfekâsıyla beraber ıtlâk edildiğinden Amasya'ya geldi. Sultân Ebû Sa'îd Bahâdır Han tarafından kabz ve müsâdere edilen emlâki kendisine i'âde edilip 735 senesi rebîülâhirinde dâr-ı bekâya rihlet eyledi.

Hazret-i Pîr İlyâs-ı Halvetî türbesinin garb-ı şimâlinde vâki' mu'azzam türbesinde medfûndur. Kabrinin baş ve ayak taşları gâ'ib olduğundan kitâbesi bulunamadı. İkâmetgâhı "Gümüşlüzâde Mahallesi" demekle meşhûr olup câmi-i şerîfi de ibtidâ Tâciye câmii ve sonra Gümüşlüzâde câmii diye iştihâr etdi. Asrının en büyük ricâlinden, müdebbir, âlim, kerîm bir zât idi.

Mahdûmları Nizâmeddîn Abdullah, Şemseddîn Ahmed, Sirâceddîn Mehmed, Kıvamüddîn Kâsım Çelebilerdir. Hâce Nizâmeddîn Abdullah el-Müstevfî, Sultân Eretnâ'nın defterdâr-ı meşhûrudur. Bunun mahdûmu Hâce Sinâneddîn Yûsuf Çelebi de ricâl-i

mâliyedendir. Hâce Sinânoğulları [**9]** Hüsâmeddîn Hüseyin, Celâleddîn Mehmed Çelebilerdir. Hâce Celâl Çelebizâde Bedreddîn Mahmûd Çelebi 881 ricâlindendir.

Hâce Şemseddîn Ahmed Çelebizâde Mü'eyyideddîn Mehmed Çelebi kibâr-ı kudâttan olup mahdûmu Mevlânâ Şemseddîn Ahmed Çelebi 804'de Helkis bâğçesini kâmilen evlâdına ve ba'dehû ceddinin câmii olan Tâciye câmi-i şerîfi mesâlihine vakf etdiği vakfiyesinden anlaşıldı. Birâderi Bedreddîn Mahmûd Çelebi'dir.

Hâce Kıvâmeddîn Kâsım Çelebizâde Hâce Celâleddîn Abdurrahmân Çelebi, Çelebi Sultân Mehmed Han'ın defterdârıdır. Bunun mahdûmu Hâce Kâsım Çelebi de Amasya ricâlinden bir zât idi.

Tâceddîn İbrâhim Bey-Kutlu Beyzâde

Amasyalıdır. Baba İlyâs-ı Horasânî evlâd-ı kirâmından 741'de vefât eden Nûreddîn Kutlu Bey'in hafîdi Şemseddîn Mehmed Bey bin Hayreddîn Halîl Bey bin Kutlu Bey'in mahdûmudur. Çelebi Sultân Mehmed Han'ın ümerâsından olup 816 sâlinde vefât etdi. Sultân-ı müşârün-ileyhin istiklâline **[10]**fedâkârâne yardım eden ümerâdandır. Mahdûmları Mehmed, Halîl Beylerdir. Bunlara "Hayreddînzâde" denir.

Tâceddîn İbrâhim Çelebi-Şehzâde

Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Alâaddîn Bey'in mahdûmudur. 844'de Amasya'da doğdu. Henüz iki yaşını ikmâl ederken 846'da pederinin ihnâkında boğulup âhirete sefer etdi. Kendisiyle beraber boğulan birâderi Gıyâseddîn Çelebi ile Torumtay türbesinde yan yana medfûn görüldü.

Tâceddîn İbrâhim Çelebi-Mevlânâ Hatîbzâde

Amasyalıdır. Hatîb-i meşhûr Mevlânâ Hayreddîn Halîl bin Mehmed el-Habbâzî'nin mahdûmudur. Amasya'da ulemâdan bi't-tahsîl Bursa'ya gidip Mevlânâ Yegân Mehmed bin Armağan'dan ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderris oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek fezâ'il-i ilmiyyesi ma'lûm-ı Sultân Murâd Han oldukta hakkında ri'âyetler edib Sultâniyye medresesini ve ba'dehû yevmî yüz otuz akçe ile İznik'te Orhâniye medresesini verdi.

838'de Şehzâde Sultân Ahmed mu'allimi olarak beraber Amasya'ya geldi. Müşârün-ileyhin irtihâlinde Şehzâde Sultân Alâaddîn Bey'e mu'allim olup Amasya'da kaldı.

846'da müşârün-ileyhin ihnâkında sânîyen Orhâniye-i İznik müderrisi olup oraya gitdi. 856'da orada vefât etdi. Kibâr-ı fuzalâdan, müttakî, fakîh, kâmil bir zât idi. **[11]**

Mahdûmlarından Mevlânâ Zeyneddîn Halîl Çelebi kibâr-ı ulemâdan olup Amasya'da müderris ve müftü oldu. Diğeri Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Çelebi olup Fâtih Sultân Mehmed Han'ın mu'allimi olan bir allâme-i meşhûr idi.

Tâceddîn İbrâhim Çelebi-Mevlânâ

Gelkiraslıdır. Oranın eşrâfından el-Hâc Hasan Çelebi mahdûmudur. Amasya ve Merzifon'da Seydî Ahmed Kırımî'den tahsîl-i ulûm edib müderris, 875'de a'yân-ı kudâttan görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Birâderi el-Hâc Hayreddîn Hızır Paşa beylerbeyidir.

Tâceddîn Bey-Kutlu Beyzâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Hamza Bey bin İbrâhim Bey bin Halîl Bey bin el-Hâc İbrâhim Bey bin Hâce Alî Şâh bin Nûreddîn Kutlu Bey'in mahdûmudur.

Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa'nın ahfâdından Ahmed Çelebi bin Şâdî Bey'in kerîmesi Râbi'a Hâtun ile evlendi. Züamâdan olup İstanbul'un fethinde ibrâz-ı hizmet ederek ümerâdan oldu.

Ba'dehû amcası Kemaleddîn Ahmed Paşa'nın sâye-i ikbâlinde Sultân Bâyezîd-i Sânî'nin Amasya'da ma'iyyet ümerâsından iken 88l sâlinden sonra vefât etdi. Kemâl Paşa'nın birâderzâdesi idi. Mahdûmu Kemâl Bey'dir.

Tâceddîn İbrâhim Paşa-Hacı Beyzâde

Aslen Köprülü ve tevellüden Amasyalıdır. Amasya'nın kibâr-ı ulemâsından Mevlânâ Safiyyüddîn Mustafa Çelebi bin Hacı Mehmed Gâzi Bey bin Mevlânâ eş-Şeyh Alâaddîn Alî bin İbrâhim eş-Şirvânî mahdûmudur. Paşalığından mukaddem Tâcî Bey demekle meşhûrdur.

Ceddi Hacı Bey demekle meşhûr Gâzi Mehmed Bey Taşanzâdeleri Köprü'den ihrâca ve Koca Kayası'nı Haydar Bey'in elinden **[12]** istihlâsa fevka'l-âde yardımlar eden ümerâdandır. Pederi de Safî Çelebi demekle meşhûr Amasya ulemâsındandır. Kendisi Amasya'da doğup Amasya'da büyüdü.

Amasya'da hattât-ı meşhûr Hayreddîn Hızır el-Mar'aşî'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz u temeşşuk ederek kıbletü'l-hattâtîn Amasyalı Şeyh Hamdullâh Efendi'ye şerîk oldu. Ulemâdan tahsîl-i ma'ârif edib Amasya ümerâsından Murâd Beyzâde Ca'fer Bey'in kerîmesiyle evlendi.

Hayli müddet Amasya vâlîliğinde Sultân Bâyezîd-i Sânî'nin kâtib-i dîvânı, ba'dehû nişâncısı olup bir kaç def'a İstanbul'a gitdi. Yine gelip mevki'ini muhâfaza etdi. 883 vak'asında Bağdâd'a kaçıp cânını kurtardı.

886'da Sultân Bâyezîd'in cülûsunu müte'âkib Amasya'ya gelip bir müddet İstanbul'da kaldı. Ba'dehû Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'in defterdârı ve 896'da ikinci sâhib-i dîvân olarak Beylerbeyi ve 898'de Şehzâde-i müşârün-ileyhe vezîr-i sânî oldu.

900 senesi şa'bânında Köprü'de yaptırdığı câmi-i şerîfi ve imâret-hânesi ve müte'addid hamâmı hitâma erdiğinden mezkûr **[13]** şa'bânın yirmi yedinci günü Köprü, Merzifon, Osmâncık, Çorum, Tokat, Bafra kasabalarında ve Amasya dâhilinde olan bütün emlâkini hayrât-ı şerîfesinin mesâlihine vakf etdi. İstanbul'da Binbirdirek de bu cümledendir.

904'de şehzâdenin lalası ve birinci vezîr ve sâhib-i dîvânı olan Hızır Paşazâde Mehmed Paşa'nın irtihâli üzerine birinci sâhib-i dîvân ve vezîr olduysa da vâki' olan şikâyetlere mebnî 905 senesi evâ'ilinde azl edilip Kefe Beylerbeyi oldu. Oraya vusûlünden az sonra 906 senesi muharreminde vefât etdi.

Emîr-i müşârün-ileyh, âlim, kâtib, şâir, hattât, sâhib-i hayrât ve hasenât bir zât-ı kerîm idi. Beyliğinde İstanbul'a gelip Tâcî Bey diye iştihâr etdiğinden Tâcî Bey unvânıyla mezkûrdur. Amasya ve Köprü'de Tâceddîn Paşa diye meşhûrdur.

Mustakîmzâde Süleyman Sa'deddîn Efendi *Tuhfetü'l-Hattâtîn* adlı eser-i matbû'ında diyor ki: "Mîr Tâcî, Amasîdir. Tahsîl-i ulûm için Bağdâd'ın cânib-i şarkîsinde sâkin olduğu **[14]** sarây Ca'fer-i Bermekîye nisbetdir[206]. İsmi ma'lûm değildir. Ferzend-i mihter-i nîgû-nesebi Ca'fer Çelebi dahi tercemesinde mezkûrdur. Kendileri hüsn-i hattı Şeyh Hamdullâh-ı âgâh ile şirket üzere meşk edib Sultân Bâyezîd-i Velî, livâ-yı Amasya'da vâlî iken defterdâr-ı mâlî olmuş idi. Elli dört yaşında iken 890 (Ebced hesabı: ضيف) zayf-ı târîhi muharreminde rihlet eylediği "Süllem"de müsellemdir."

Merhûmun *Süllem* dediği kitâb Kâtib Çelebi'nin te'lîf etdiği "Süllemü'l-Vusûl İlâ Tabakâti'l-Fuhûl" adlı eseridir ki Tâcî Bey demekle meşhûr Tâceddîn Paşa'nın vefâtından tam yüz elli sene sonra yazılmışdır. Latîfî Çelebi de "Tezkire-i Şu'arâsı"nda şöyle yazıyor: "Tâcî rahmetullâhi aleyh Nişâncı Ca'fer Çelebi'nin pederidir ki Sultân Bâyezîd Han Amasya'da Çelebi Sultân iken defterdârı idi."

---

206 Bu cümle her hâlde yakıştırma olacaktır. Güyâ sarây-ı Ca'fer-i Bermekî'nin adı Tâc olduğu münâsebetle Tâcî denmişdir! "Mu'cemü'l-Büldân" -C.2 sayfa 348)da el-tâc kelimesi zeylinde yazıldığı üzere cânib-i şarkîde Ca'fer'in yaptırdığı kasra Ca'ferî denmiştir. Tâc kasrını yaptıran Ca'fer'in vefâtından tam yüz sene sonra 289'da cülûs eden halîfe Müktefî-billâh'tır. Bununla beraber Hülagu Han'ın Bağdâd'ı tahrîbinden sonra ne Tâc kasrı ne de Sarây-ı Ca'ferî kalmadı.

Mehmed Süreyyâ Bey de "Sicill-i Osmânî"de mîr-i müşârün-ileyhin terceme-i hâlini şöyle beyân ediyor: "Tâcî Bey Sultân Bâyezîd-i Sânî şehzâde iken müdebbir-i umûru ve cülûs-ı hümâyûnlarından sonra defterdâr olmuştur. Evâsıt-ı müşârün-ileyhde vefât eylemiştir. Şâ'ir ve münşîdir. Mahdûmları Sa'dî ve Ca'fer **[15]**Çelebi olup hafîdi Nâsır Bâlî Çelebi'dir."

Sonra dördüncü cildin sonunda defterdârları ta'dât ederken "898'de sânîyen Leys Çelebi, 905'de Tâcî Bey, 908'de sâlisen Leys Çelebi" diye yazıyor. Ya'nî Tâcî Bey'in 905'de İstanbul'da baş-defterdâr olup 908'de vefât etmiş olduğunu gösteriyor.

Bunların hepsi de mesmû'âta müstenid birer tahmînden ibâretdir. İbtidâ-yı taharriyâtımda Murâd Molla Kütübhânesi'nde mütâla'a etdiğim mezkûr "Tuhfetü'l-Hattâtîn"in kaydını alıp Tâceddîn Paşa ile Tâcî Bey başka başka zâtlardır diye her ikisini de ayırmışdım.

Sonra kuyûd-ı resmiyyeden anladım ki her ikisi de bir zâttan ibâretdir. Yine kuyûd-ı resmiyyeden anladım ki Tâcî Bey, Sultân Bâyezîd'e Amasya'da defterdâr olmuş değildir. Müdebbir-i umûru da değildir. Ancak kâtib-i dîvânı ve nişâncısı olup Amasya'da Şehzâde Sultân Ahmed'e defterdâr olmuştur. Hele İstanbul'a gelip târîh-i mezkûrda baş-defterdâr olduğu bütün kuyûd-ı mâliye ve resmiyyeye muhâlifdir. **[16]**

Amasya'da Sultân Bâyezîd'in müdebbir-i umûru Alî Paşa ba'dehû Kemâl Paşa 874'de Çandarlızâde İbrâhim Paşa, 878'de Fenârîzâde Ahmed Paşa, 884'de Hamza Beyzâde Mustafa Paşa olduğu resmen sâbittir.

Defterdârı da Sa'dî Çelebi 875'de Hacı Pervîz Bey olup 886 târîhine kadar bunun defterdârı olduğu da resmen sâbittir. Mîr-i müşârün-ileyhin 875'de kâtib-i dîvân ve 878'de nişâncı olup 883 vak'asında Amasya'dan gaybûbet etdiği kayden sâbit olmuştur.

Kuyûd-ı vakfiye idâresinde müseccel olan 27 şa'ban 900 târîhli vakfiyesinin unvânı şöyledir:

ولقد خص بتوفيق الإتيان بما أشير اليه من الأعمال الحسان تم بتأبيدها و تشييدها بأ وقاف مؤبدة الى آخر الدهور و الأزمان حفرة من أولاه مولاه مع ماولاه من الحكومة القاهرة والدولة الباهرة الأمير الكبير الأكرم والوزير الخطير الأفخم عمدة ملوك الدولة العثمانية أسوة أمراءالسدة السنية السلطانية قرة عين السعادة العظمى غرة وجه السيادة الكبرى صدرسرير الوزارة زين مجلس الأمارة جامع محاسن **[17]** الخصائل معدن مكارم الشمائل مرضى الاخلاق على الاطلاق ممدوح الآفاق بالا تفاق

محب العلماء والغرباء ملجأ الضعفاء والفقراء محيى مراسم العدل والاحسان ماحى بنيان الظلم والطغيان باشر الحسنات ناشر المبرات مسند الأمراء الكرام مرجع الفضلأ الفخام مستخدم أرباب السيف والقلم ناصردين محمد صلى الله عليه و سلم

عين الملوك والسلاطين المخصوص بعناية الملك المعين الدستور الأعظم الاصف الثانى فيما بين الأمم الأسعد الأمجد الكريم حضرة تاج الدين پاشا المسمى بابراهيم لا زالت دولة أبدية و سعادته سرمدية مابرح جنابه الشريف مجمعا لأرباب الكمالات و بابه المنيف مرجعا لأصحاب الحاجات

ابن الإمام الأعظم والهمام الافخم العالم العامل الفاضل الكامل السعيد الشهيد مولانا صفى الدين مصطفى بن الصدر الكبير القدم الخطير المرحوم المغفور حاجى بك أسكنهم الله فى فراديس جنانه بمنه و إحسان

Şu kayd-ı resmî gösteriyor ki Köprü'de el-yevm mevcûd ve **[18]**müşâhed olan câmi-i şerîf ve hamâmın bânî ve vâkıfı 900'de Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'in vezîr ve sâhib-i dîvânı Tâceddîn Paşa'dır. Bunun evlâdı da bu hayrât ve evkâf-ı celîlesinin mütevellîsidir.

Şâyân-ı dikkattir ki 905 senesi evâ'ilinde Tâceddîn Paşa'nın azlini müte'âkib büyük mahdûmu olan İstanbul'da Mahmûd Paşa müderrisi Ca'fer Çelebi nişâncı ve 906 senesi rebîülevvelinde pederinin evkâfına mütevellî olup küçük birâderi olan İsmâ'îl Bey'e evkâfın idâresi için vekâlet vermiş, 923 şa'bânında vefât eden Sa'dî Çelebi'den sonra İsmâ'îl Bey ve evlâdı bu vakfa mütevellî olmuştur.

Emîr-i müşârün-ileyhin mahdûmları Ca'fer, Sa'dî, Ahmed, İsmâ'îl Çelebilerdir. Ca'fer Çelebi Anadolu kazaskeri iken 921'de maktûlen vefât etdi. Sa'dî Çelebi Sahn müderrisi iken 923'de dâr-ı bekâya irtihâl eyledi. Ahmed Bey pederiyle beraber gidip Kefe'de kaldı. İsmâ'îl Bey ve evlâdı Amasya'da kalıp vakfa mütevellî oldu.

Müşârün-ileyh "Tâcî" mahlasıyla meşâhîr-i şu'arâdan olup**[19]** âsâr-ı şi'riyyesi vardır. Mecmaü'n-Nezâ'ir'de görülen müntehâb parçaları şunlardır:

Göz yaşlı gönül zülf-i perîşânlar içinde
Kaldım karanu gecede bârânlar içinde

Bir kasîdesinin matla'ı:

Tâna tutdu hatt leb-i la'l-i dür-efşânı dürüst
Kıldı yagma leşker-i gam milket-i cânı dürüst

Bu da onundur:

N'ola ruh-ı zîbâna kalursam nazar ey dost
Âyînedürür ana nazardan ne zar ey dost

Bu da;

Hûblukda mâh iderken şems-i tâbân ile bahs
Cânı yokdur kim ide ol hüsn-i cânân ile bahs

Bu da;

Sûz-i dilimle söyledigim âşıkânedür
Benzer zebânım âteş-i aşka zebânedür

Bu da;

Ehl-i diller yüzüne cennet-i a'lâ didiler
Sâye-i kaddine hem sâye-i tûbâ didiler **[20]**

Bu da onundur:

Gülşende sabânın yine müşkîn nefesi var
Yârin ser-i kûyuna meger dest-resi var

Tâceddîn Mahmûd Çelebi-Âşık Paşazâde

Amasyalıdır. Âşık Paşa'nın evlâd-ı kirâmından Nefîseddîn İbrâhim Çelebi bin Kemâleddîn Ahmed Çelebi bin Mes'ûd bin Abdurrahmân Çelebi bin eş-Şeyh Elvân Çelebi bin eş-Şeyh Alâaddîn Alî Âşık Paşa bin Muhlis Paşa bin Baba İlyâs-ı Horasânî mahdûmudur. Amasya'da "Nefisoğlu" demekle meşhûrdur.

Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib Amasya'da eş-Şeyh Habîb-i Karamânî Hazretleri'nin sohbet-i aliyyesinde tefeyyüz ederek ondan hilâfet aldı. Ba'dehû Ya'kûb Paşa tekkesi şeyhi olup Gümüşlüzâde eş-Şeyh Muhyiddîn Efendi'nin gaybûbetinde fevka'l-âde iştihâr etdi.

924'de ba'zı husûsât-ı siyâsiyyenin istifsârı için İstanbul'a gidip Sultân Selîm Han-ı Evvel'in irtihâlinde avdet ve 932 sâlinden sonra dâr-ı kudse rihlet etdi. Meşâhîr-i meşâyîhden âlim, sâlih, âşık-meşreb **[21]** bir zât idi. Tasavvufdan "Risâle-i Tâciyye" adlı bir eseri vardır. Mahdûmları Mehmed, Muhibbî, Fethullâh Ârif, Hamdullâh Hamdî Çelebiler ve birâderi Mahremî Mehmed Çelebi şu'arâdandır.

Tâceddîn İbrâhim Efendi-Kadı Çelebi

Amasyalıdır. Alaca Beyzâde Ya'kûb Çelebi bin Yahyâ Bey bin Ya'kûb Çelebi bin Şâdî Bey bin Devâtdâr Ahmed Paşa bin Hacı Şâdgeldi Paşa'nın mahdûmudur.

Amasya'da ulemâdan mukaddimât-ı ulûmu görüp İstanbul'a gitdi. Mü'eyyedzâde Abdurrahmân Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib mülâzım ve ba'dehû müderris oldu.

Müşârün-ileyhin irtihâlinden sonra meslek-i kazâya girip bilâd ve eyâlâta kâdı olarak Ankara kazâsından 927'de Adana kâdısı 928'de Celâlî Eşkiyâsı üzerine ilâveten müfetdiş oldu. 931'de Haleb ve Adana vilâyetleri muharriri olup eşkiyânın tahkîk-i ahvâlîne me'mûr olmuştu.

Eşkiyâ-yı Celâliyye kendi şekâvetlerini setr için bunun üzerine amansız bir yerde hücûm ederek 932'de bî-çâreyi **[22]** avanesiyle beraber şehîd etdiler. Âlim, fakîh, kâtib, asîl, hükûmetinde şedîd idi. Şiddeti şehâdetini intâc etdi.

Mahdûmları Yahyâ, Halîl, Burâk Çelebilere vezâ'if u mu'ayyenât verildi. Vâlideleriyle beraber Amasya'da ikâmet etmişlerdi. Bunlara "Kadızâde" dendi. Vezîr-i meşhûr Alî Paşa bunun hafîdidir. Halîl Çelebi'nin oğulları Abdî, İbrâhim, Yûsuf Çelebiler de ma'rûfdur.

Tâceddîn İbrâhim Bey-Seyyid Tâc Bey

Lâdiklidir. Orada medfûn sâhibü'l-hâl Ahmed-i Kebîr er-Rifâ'î evlâd-ı kirâmından es-Seyyid Abdurrahîm bin es-Seyyid Alî Siyâh-pûş bin es-Seyyid İbrâhim bin es-Seyyid Mehmed bin es-Seyyid Alâaddîn Alî Eşca' bin es-Seyyid Ahmed-i Kebîr er-Rifâ'î mahdûmudur.

Züamâdan olup Çaldıran muhârebesinde hayli yararlıklar gösterdi. Ba'dehû, Mısır muhârebesinde şecâ'ati görülüp terakkiyâta nâ'il ve 93l'de Sivas eyâleti alaybeyi olarak Sivas Beylerbeyi Sinan Paşa'nın ma'iyyetinde hizmet etdi. 933'de Hüseyin Paşa'nın ma'iyyetinde Celâlîlerle harbe girdi**. [23]**

Ba'dehû mîrlivâ olup 940'da Irak harbinde yararlığı görüldü. Eyâlât-i şarkiyyede sancâkları devr ederek 953 sâlinden sonra vefât etdi. Şecî', muhârib, gâzî bir zât idi. Buna "Seyyid Gâzi Bey" de dendi.

Tâceddîn İbrâhim Bey-Küçük Tâc Bey

Amasyalıdır. Tercemesi yazılan Tâceddîn Paşazâde İsmâ'îl Bey'in mahdûmudur. Amasya'nın Mâverâü'n-nehri olan İçerişehir'de ikâmet etdiğinden "Mâverâü'n-nehrli" demekle meşhûr oldu. Hattât-ı meşhûr Ebu'l-Fazl A'rec Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz etdi.

Ba'dehû ulemâdan tahsîl-i ma'ârif ederek Sultân Selîm Han-ı Evvel'in cülûsunda İstanbul'a gitdi. Büyük amcası olan Tâczâde Ca'fer Çelebi'nin himmetiyle dîvân-ı hümâyûn kalemine girdi. Orada bir müddet çalışdı.

921'de Ca'fer Çelebi'nin i'dâmı ve 923'de küçük amcası Sa'dî Çelebi'nin irtihâli üzerine kendisine bir vehm ü haşyet ârız oldu. Bu ârızadan dolayı Amasya'ya avdet edib pederinin irtihâlinde Tâceddîn Paşa **[24]** vakfına mütevellî oldu.

945'de Sultân Süleyman'ın şehzâdesi Sultân Mustafa Amasya'ya vâlî olup geldikte bunun hatt ve iktidârını, letâfet-i tab'ını beğenip ma'iyyetine aldı. Az müddet zarfında kâtib-i dîvânı, sonra nişâncısı olup "Küçük Tâc Bey" demekle iştihâr etdi.

Şehzâdenin teveccühâtını celb ederek mevki'ini muhâfaza edib 955 hudûdunda vefât etdi. Ma'ârif erbâbından halûk, şâir, kâtib, münşî, hattât-ı meşhûr idi. Hatt-ı siyâkat u dîvânîde mahâreti fazla idi. Mahdûmu Alî Çelebi olup birâderi Mehmed Bey mütevellî oldu.

Müstakîmzâde Süleyman Sa'deddîn Efendi "Tuhfetü'l-Hattâtîn" adlı eser-i matbû'ında mûmâileyhin tercemesini şöyle yazıyor:

"Tâceddîn: Buhârî'dîr. Asr-ı Sultân Selîm-i Evvelde dimâğ-ı arzusun Buhâr-ı sevdâ-yı seyâhat tağşiye eyledikde geşt ü güzâr-ı diyâr-ı memleket ve vâsıl-ı dârü's-saltanat oldu. Hatt-ı sülüs ve nesih-i Bevvâbâne ve Yâkûtâneye mâlik ve bi'l-hassa kalem-i **[25]** dîvânînin sebeb-i iştihârı bir zât-ı güzîde- mesâlik idi. Ferzend-i ercümendi Mehmed Efendi dahi zamânında ser-tâc-ı ehl-i ma'ârif re'îs-i tâc-verân-ı avârif olmuştur ki zikr olunur inşâ'allâh"

Mü'ellif Sa'deddîn Efendi ceddinin terceme-i hâlinde isâbet etmediği gibi bunun tercemesinde de isâbet edememişdir. Re'îsü'l-küttâb Mehmed Çelebi, bunun mahdûmu değil,

hafîdi olduğu kendi imzâsıyla sâbitdir. Re'îs-i müşârün-ileyhin bütün mu'âsırları, kendisini Tâc Beyzâde hânedânından olmak üzere tanımışlardı.

Tâceddîn İbrâhim Efendi-Şâmluzâde

Amasyalıdır. Amasya'da Hızır Paşa müderrisi iken 909'da vefât eden Şâmluzâde İbrâhim Tâceddîn Efendi'nin mahdûmu, Amasya kâdısı Alâaddîn Alî Efendi'nin oğludur. Amasya'da Müfessir Ahmed ve Cum'a Efendilerden tahsîl-i ulûm edib dersiâm ve müderris oldu.

Ba'dehû, İstanbul'a gidip sudûrdan Amasyalı Mü'eyyedzâde Abdulkâdir Şeyhî Efendi'den mülâzım olarak 985 senesi şa'bânında Seydî Gâzi kasabasına müderris ve müftî oldu. **[26]**

992 senesi ramazânında ma'zûl olup Hicâz'a gitdi. 993'de avdetle Amasya'ya gelip sene-i mezbûre şevvâlinde Hüseyniyye müderrisi ve 996 senesi muharreminde Şeyhülislâm bulunan Mü'eyyedzâde Abdulkâdir Şeyhî Efendi'nin himmetiyle Ayâs Efendi yerine Amasya müftüsü ve Sultân Bâyezîd müderrisi oldu.

Sekiz yıl tedrîs u iftâdan sonra kendisin pek zi[y]âde bî-huzûr eden ba'zı tezvîrât üzerine 1004 senesi ramazânında azl edildi. Ba'dehû kendisine verilen vazîfe-i tekâ'üdle kanâ'at ve meşâgil-i dünyâdan ferâgat ederek Halvetiyye Şeyhi Muhyiddîn Mehmed Efendi'den inâbet etdi.

Beş yıl kadar muhlisâne Cenâb-ı hakka teveccüh ve ibâdet ederek l009 senesi saferinde dâr-ı na'îme rihlet etdi. Nev'îzâde Atâyî Efendi "Zeyl-i Şakâyık"da diyor ki:

"Mevlâ-yı merkûm, tâc-ı beyt-i manzûme-i ulemâ'-i Rûm, pîr-i sâlih-i mübârek-dem, pâk-nihâd ve melek-nijâd idi." Mahdûmları Ahmed, Mustafa Efendiler kudâttan idiler.

Tâceddîn Efendi-Koca

Amasyalıdır. Mahmûd Çelebi bin İbrâhim Çelebi mahdûmudur. **[27]**Amasya'da İğnecizâde Ömer Efendi ile beraber Müfessir Ahmed ve Allâme Sinan Efendilerden tahsîl-i ulûm ederek İstanbul'a beraber gitdi. Şehzâdegân mu'allimi Amasyalı Mazlûm Melik Ahmed Efendi'ye intisâb ve mülâzemet etdi.

Ahmed Efendi mevleviyyetle Kudüs-i Şerîf'e gitdikden sonra Hâce-i Sultânî Sa'deddîn Efendi'ye mu'îd u mülâzım oldu. Müddet-i mülâzemeti uzadığı ve akrân u emsâli kendisine takaddüm etdiği hâlde müderris olamadığına kızıp avdet etdi.

Amasya'da Halfet Gâzi, Ayas Ağa, Yörgüç Paşa medreselerine müderris olup l006'da Hâce Sa'deddîn Efendi Şeyhülislâm olduğundan sânîyen İstanbul'a gidip Edirne'de Çukacı Hacı müderrisliği ile silsile-i ulemâya girdi. l009 senesi cumâdelâhiresinde Kazancılar müderrisi oldu.

1012'de terfî'an Üç Şerefeli müderrisi olup 1013 senesi cumadelâhiresinde Amasya müftülüğü ve Sultâniyye müderrisliği verildiyse de kabûl etmeyib yerinde kaldı. 1016 saferinde Sahn-ı Semâniyye müderrisi olarak İstanbul'a geldiğini müte'âkıb Diyarbekir mollası oldu. **[28]**

1017 şevvâlinde ma'zûlen İstanbul'a gelip 1019 ramazânında Manisa mollası oldu. İki buçuk yıl icrâ-yı kazâ edib 1022 senesi rebiülâhirinde azl edildi. 1023 saferinde ber-vech-i tekâ'üd Bursa'da Murâdiye müderrisi oldu.

1026'da şerîki Amasyalı Ömer Efendi Hâce-i Sultânî oldukda Mekke-i Mükerreme pâyesiyle yevmî yüzelli akçe vazîfe-i tekâ'üd verildi. 1031 saferinde vazîfe-i tekâ'üdü ibkâ edilerek Murâdiyye müderrisliği uhdesinden alındı.

1037 şa'bânında Bursa kurbunda Yenişehir kazâsı arpalık vechile uhdesine tevcîh edildi. 1039 senesi zilhiccesinde Bursa'da dâr-ı bekâya rihlet eyledi. Nev'îzâde "Zeyl-i Şakâyık"da diyor ki: "Merhûm-ı mezbûr fezâ'il-i ilmiyye ile meşhûr, Hâce Sa'deddîn Efendi merhûmun mu'allimi ve dâ'ire-i meclis-i ifâdenin mütemmimi, mu'ammer bir pîr-i sâlih ve şeyh-i sa'âdet-

mend-i muslih idi." Mahdûmları Alî, Muhyiddîn Mehmed, Musliheddîn Mustafa Efendilerdir. Ömer Efendi'nin eniştesi idi.

Tâceddîn Mehmed Efendi-Beyzâde

Amasyalıdır. Alaca Yahyâ Bey evlâd-ı kirâmından İbrâhim **[29]** Çelebi bin Yahyâ Bey'in mahdûmu ve Ahmed Paşa'nın birâderzâdesidir. Amasya fuzalâsından Tursunzâde Mehmed ve Mü'eyyedzâde Pîrî Ahmed Efendilerden tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve ba'dehû müderris oldu.

Amasya medreselerini devr ederek Kameriyye-i Tokat müderrisi ba'dehû Havza kazâsıyla Fîrûz Ağa müderrisi oldu. Hayli kasabât u bilâda kâdı ve Alaca hamâmları mütevellîsi olup Şâdiyye medresesiyle ihtiyâr-ı tekâ'üd etdi.

1063'de mezkûr hamâmları ta'mîr u termîm etdikten sonra şeyhûhatına binâ'en tevliyeti üç oğlu İbrâhim, Abdulbâkî, Hüseyin Efendilere kasr-ı yed ü ferâgat, ba'dehû dâr-ı bekâya rihlet etdi. Âlim, sâlih, sahî bir pîr-i muhterem idi. Evlâdına "Tâceddîn zâdeler" dendi. Abdulbâkî Efendizâde Hâfız Ahmed Efendi de kudâttandır.

Tâceddîn Ahmed Efendi-Şeyhzâde es-Seyyid

Lâdiklidir. Rifâ'î tekkesi şeyhi es-Seyyid Mustafa Efendi mahdûmudur. Oranın müftüsü fâzıl-ı meşhûr el-Hâc Mustafa Efendi'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve Hızır Paşa müderrisi **[30]** ve bir aralık Lâdik müftüsü ve a'yânı oldu.

Servet ü sehâsıyla iştihâr edib 1208'de beş bin kuruş nakdiyle emlâkin vakf edib Tekke mahallesinde Yukarı Mescide ve imâmına vezâ'if ta'yîn etdi. Eczâ-yı şerîfe vaz' edib rûhuna hatm-i şerîf tilâvetini şart ve cüz'-hânlara vazîfeler tahsîs eyledi. Ba'dehû fevt oldu. Âlim, sâlih, müdebbir, hânedân bir seyyid-i zî-şân idi.

Teberrük Çelebi-Mevlânâ

Kedağralı Ahmed oğludur. Merzifon'da Mevlânâ Ferîdeddîn Mehmed bin İbrâhim ed-Devvânî'den tahsîl-i ulûm edib orada yerleşti. Dersi'âm edib Hacı Hasanzâde medresesi müderrisi olup 865 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâdan sâlih, müteşerri' bir zât idi. Mahdûmu Ömer Çelebi ve hafîdi Şemseddîn Ahmed Efendi de ulemâdan idi. Bunlara "Teberrükzâde" dendi.

Şemseddîn Ahmed Çelebi Merzifon'da emlâkini vakf edib evlâdı mütevellî olmuşlardı. Evlâdından Sa'dî Çelebi 1105'de mütevellî olup 1139'da vefâtıyla mahdûmu **[31]** Mehmed Efendi mütevellî oldu. 1172'de bunun da vefâtıyla oğulları Sa'dî, Alî Efendilere tevliyet intikâl etdi. 1216'da Sa'dî Efendi'nin vefâtıyla Alî Efendi müstakillen mütevellî oldu.

1221'de bunun vefâtıyla oğulları Ahmed, Feyzullâh Efendiler müştereken mütevellî olup Ahmed Efendi l248'de vefâtıyla Feyzullâh Efendi ba'dehû bunun da fevtiyle Ahmed Efendi'nin oğulları Mehmed, Alî Efendilerle Feyzullâh Efendi'nin mahdûmu Sa'dullâh Efendi mütevellî oldu. Sa'dullâh Efendi l255'de ve Alî Efendi 1281 ve Mehmed Efendi 1285'de vefât edib Sa'dullâh Efendizâde Hasan Efendi müstakillen mütevellî olmuştu.

Tecellî Ahmed Çelebi-Bakkalzâde

Amasyalı Hasan'ın oğludur. Evâ'il-i hâlinde hüsn ve cemâle mâlik bir nev-civân olduğundan üftâde-gânı tarafından kendisine "tecellî" denmişti. Mu'ahharan kendisine mahlas oldu. Ulemâ vü üdebâdan tahsîl-i ma'ârif ve Dervîş Alî Efendi'den yazı temeşşuk edib ilm u kitâbet öğrendi.

Şu'arâdan Şeyhzâde Abdî, Kâdızâde Abdullah, **[32]** Remzi Efendilerin sohbetlerinden isti'fâza edib hâslar kâtibi oldu. İçerişehir'de eş-Şeyh Hızır Efendi'den inâbet edib tasavvufa meyl etdi. 1081'de vefât eyledi. Kâtib, hattât, şâir, ehl-i ma'ârifti. Abdî Efendi'nin tezkiresinde eş'ârı var idi.

Tahsîn Hasan Bey-Hâfız Alî Paşazâde

Amasyalıdır. Esbak Kapudan-ı deryâ Amasyalı Gürcüzâde es-Seyyid Hâfız Alî Paşa bin Es-Seyyid Halîl Paşa bin Mustafa Paşa bin el-Hâc İbrâhim Bey'in mahdûmudur. l247'de pederinin irtihâlinde birâderleri ile beraber Amasya'ya gelmişlerdi.

l257'de İstanbul'a gidip Mâbeyn-i hümâyûna girdi. l265'de kapıcıbaşı olup sonra ba'zı vüzerâya kapı kethüdâsı oldu. Evâ'il-i hâlinde pederinin delâleti ile tefeyyüz eden Gürcü Mehmed Necîb Paşa'nın mahdûmu Mahmûd Nedîm Paşa l271'de vezîr oldukta kethüdâsı oldu.

l288'de Mahmûd Nedîm Paşa'nın ilk sadâretinde vekîl-i umûru olup Amasya'yı vilâyet yaptırdı. l289'da müşârün-ileyhin azlinde mütekâ'id olduğu hâlde l293 senesi şa'bânında **[33]** vefât etdi. Topkapı'da medfûndur.

Tahsîn Hasan Efendi-Nelmî

Amasyalıdır. Kapancızâde müderrisi İnepazarlı el-Hâc İsmâ'îl Hakkı Efendizâde Kıllı Mehmed Nûrî Efendi'nin büyük mahdûmudur. l292 saferinin on ikisinde Hacı Hamza mahallesinde doğdu. İbtidâ'î tahsîlinden sonra l303'de Rüşdiyye mektebine girdi.

l307'de birincilikle mektebden çıkıp eşrâftan Topçuzâde Münîb Bey'in mahdûmları Sâlih, Hilmî Beylere mu'allim oldu. Bunların himmetiyle tahrîrât kalemine girip ser-mübeyyiz ve meclis-i idâre baş-kâtib mu'âvini oldu. Bu esnâda Bekir Paşa müderrisi Hâfız Abdurrahmân Kâmil Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet ederek tahsîl-i ulûma çalışdı.

Fakat mu'allimi bulunduğu Mehmed Hilmî Bey'in câzibe-i hüsnüne pek meftûn olduğu münâsebetle tahsîl ü tefeyyüzüne fütûr gelmiş kendisi de Hilmî'ye hem-kâfiye olmak üzere "Nelmî" diye bir mahlas intihâb ederek şi'r ü inşâya düşmüştü.

1309'da ba'zı hayır-hâhânın delâlet ve tavsiyesiyle **[34]** İstanbul'a gidip rindâne hareketini bıraktı. Bâyezîd ders-i âmlarından Perşembeli Ahmed Remzî Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet ederek Çorlulu Alî Paşa'nın medresesinde mu'ahharan alay müftüsü olan Amasyalı Mustafa Âsım Efendi ile beraber ikâmet etdi.

Hattı güzel, isti'dâdı mükemmel olduğu münâsebetle 1311'de Galata mahkemesine kitâbetle mülâzım ve 1313'de ikmâl-i tahsîl ederek mücâz ve recebde hâcesi kısmet-i askeriyye mahkemesi mukayyidi olduğu münâsebetle mu'âvini olup iki yüz kuruş ma'aşa nâ'il oldu. Bu esnâda Şeyhülislâm velî ni'netim Yûsuf Efendizâde Mehmed Cemâleddîn Efendi Hazretleri'ne bir kasîde takdîm ederek 1314 senesi şevvâlînde Devriyye müderrisi oldu.

Hayfâ ki tab'ında olan ibtilâ-yı hüsnün bir sâ'ikası olarak hocazâdesi Mehmed Ârif Efendi'nin aşkına giriftâr oldu. O esnâda Ârif Efendi de Hilmi Bey'in ayârında gâyet güzel ve câzibe-i hüsn ü ânı mükemmel bir nev-civân idi. Bundan dolayı hocasının hânesine daha yakın olan Molla Kestel medresesine nakl-i ikâmet etdi. **[35]**

Mehmed Ârif Efendi sabah ve akşam yanından ayrılmazdı. Çünkü Tahsîn Efendi cidden afîf ü ınnîn idi. Kendisinden bir fenâlık ümîd edilmezdi. 1314 senesi zilhiccesinde medresede yalnız kaldığından gece kendisine ârız olan bir vehm ü kâbusdan dolayı şu'ûruna bir ihtilâl geldi. Her şeyden tevahhuş eder uykudan bile ürkerdi.

l3l5 senesi rebîülevvelinde bi'z-zarûre Amasya'ya avdet edib Kapancızâde medresesinin bir hücresine kapandı. Halk ile ülfet ü ünsiyetten çekilip kendi âleminde şi'r u tasavvuf ile iştigâle koyuldu. Kimseyi yanına sokmadı, müdhîş bir hayrete daldı.

1317 senesi recebinde İstanbul'dan Amasya'ya geldiğim esnâda aralık aralık kendisi ile görüşürdüm. Ne yazık ki sene-i mezbûre zilhiccesinin on yedinci günü sabahleyin kendisini Yörgüç Paşa imâretinin üst tarafından ırmağa atıp intihâr etdi.

Gâyet zekî, tab'an latîf, cevvâl, müsta'id, şi'r u inşâsı ve kitâbeti güzel, küşâde-meşreb, latîfe-gû, beşûş **[36]** âlim idi. Sonradan fevka'l-âde durgun, mütehayyir oldu. Hîç gülmez, kimse ile konuşmaz, hîç bir yere çıkmazdı.

Ârif Efendi'ye ibtilâsı bidâyetinde şu gazeli irticâlen yazıp bana vermişti:

Sevdigim aşkınla câna yâdigâr etdim seni
Hangi vâdîden bilir misin şikâr etdim seni

Bâg-ı dilde nâ-resîde gonca-i sevda idin
Gözyaşımla su virürdim gül-‘izâr etdim seni

Sünbüle te’sîr ider miydi hazân-ı iştiyâk
Neşve-i sevdâ ile ben müşk-bâr etdim seni

Servinin boynun eger miydi hayâl-i kâmetin
Yalvarub bezm-i ezelden şîve-kâr etdim seni

Da’va-i hüsn eylemezdin mihr-i âlem-tâb ile
Feyz-i aşkımla cemâli tâb-dâr etdim seni

Tâzelik bagında açıldın gül-i hoş-bû gibi
Gönlüme mecmû’a-i zevk-i bahâr etdim seni

Gözlerim Nelmî temâşâsında hûnîn olmada
Bilmedim ben mübtelâ-yı âh ü zâr etdim seni **[37]**

Bu gazeli vaktiyle tahmîs etmişdim. Şu kıt’a da O’nundur:

Ey dil sana kendin gibi bir yâr bulunmaz
Senden sana bir gayrisi dil-dâr bulunmaz

Meyl eyleme aldanma bu nevreslere şimdi
Hûbân-ı cihân içre vefâ-kâr bulunmaz

Eyyâm-ı ahîresinde tasavvufla pek ziyâde meşgûl olduğundan tevhîd-i Bârî hakkında eş’ârından ba’zıları şunlardır:

Öyle mahfîsin ki sen hayrân âlemdir sana
Âleme hayretle mi hüsnün eder peydâ seni

Öyle peydâsın ki mahfilin zuhûrundur senin
Bî-nişân etmişse de âlemden istignâ seni

Bu da O’nundur:

Sensin ey cânânım idrâk eyledim cân ‘âleme
Yok yine âlemde senden gayri cânân âleme

Gözlere öyle hayâl-ârâ-yı sevdâsın ki sen
Hep seni tasvîr ider baktıkça insan âleme

Her perî-sîmâya âlem cân atar cânân diye
Sen cemâl-i pâk ile itdikçe cevlân âleme

[38] Son demlerinde “ağlasun” redifli gazelleri tekessür edib şu gazelini son görüşmede bana vermişti:

Âh dirdim bir zamân sevdâ ile cân aglasun
Kalmadı cânımda tâkat şimdi cânân aglasun

Dehr bir sâkî gibi sundu bana gam bâdesin
Hâlime baksın değil hüşyâr mestân aglasun

Zevk-i vuslatdan cüdâ mahzûn esîr-i mihnetim
Derdile bî-çâre gönlüm itsün efgân aglasun

Kerbelâ-yı gamda medhûş eyledi hayret beni
Âh mâtem-zâre düştüm gözlerim kan aglasun

Âteş-i hasretle yandım kurtuluş yok Nelmiyâ
Hâlime âgâh olan her ârif insan aglasun

Bu gazeli merhûmun yanında yüksek bir terennümle okudum. Onun hüzn ü te'ellümü, perîşân hâli bana fevka'l-âde te'sîr etdi. Berâberce ağlaşdık. Merhûmun intihârını duyunca ağladım. Onun lisânından o gazeli şöyle tahmîs eyledim:

Vasl içün çok ağladım yok çâre hicrân aglasun
Bir gülün uğrunda mahv oldum gülistân aglasun
[39]Yakdı sevdâ cânımı bu aşk ü irfân aglasun
Ah derdim bir zamân sevdâ ile cân aglasun
Kalmadı cânımda tâkat şimdi cânân aglasun

Lutf edib cânân bir gün sormadı üftâdesin
Vasl ile şâd itmedi bir dem bile dildâdesin
Cevrini artırdı eyvâh öldürür gamzedesin
Dehr bir sâkî gibi sundu bana gam bâdesin
Halime baksun değil hüşyâru mestân aglasun

Kalmadı cevre tahammül itmeye bir tâkatim
Ağlarım hicrân içinde geçdi ömr ü müddetim
Kendime sıklet virir her ân hayât ü râhatim
Zevk ü vaslından cüdâ mahzûn esîr-i mihnetim
Derdile bî-çâre gönlüm itsün efgân aglasın

Halka düşmen eyledi cânân içün gayret beni
Vahşet-âbâde götürdi halkdan nefret beni
İntihâra sevk iderse şaşma bu sîret beni
Kerbelâ-yı gamda medhûş eyledi hayret beni
Âh mâtem-zâre düşdüm gözlerim kan aglasun**[40]**

Aşk ü sevdâ ömrümün mecmû'ını itdi hebâ
Aklımı idrâkimi hüsn uğruna itdim fedâ
Sûziş ü efgânıma Asrî bile itdi bükâ
Âteş-i hasretle yandım, kurtuluş yok Nelmiya
Hâlime âgâh olan her ârif insan aglasun

Turâbî Şu'ayb Efendi-Sâbıkî

Amasyalıdır. Muhsin Çelebi bin Hüseyin Çelebi bin Abdulmuhsin Çelebi bin Sâbıkuddîn Ebûbekir'in mahdûmudur. Amasya fuzalâsından ve hâssaten Sultân Bâyezîd-i Sânî mu'allimi Hatîb Kâsım Efendi'den iktisâb-ı fezâ'il ü edebiyat edib İstanbul'a gitdi.

Orada Mevlânâ Alâaddîn Alî Arabî, Yûsuf Kirmastî, Hüsâmzâde Musliheddîn Mustafa Efendilere mülâzemet ederek onların hizmetlerinden istifâdeler etdi. Sultân Bâyezîd-i Sânî dârü's-sa'âde ağası Hüseyin Ağa'ya mu'allim olarak sarây-ı hümâyûn gılmânı hocası oldu.

Ba'dehû a'lâm-i ulemâya verilen Filibe medresesi sonra Edirne'de Çelebi medresesi müderrisi olup büyük ri'âyetler gördü. 910'da tedrîsden ferâgat edib İstanbul'a **[41]** geldi. Yevmî kırk beş akçe vazîfe ile ibtidâ Fâtih, sonra Ayasofya câmileri vâ'izi oldu. Nakl-i tefsîr u hadîs ederek halkın ahlâkını tehzîbe çalışdı.

On yedi yıl kadar halka va'z u nasîhat, Cenâb-ı Hakka niyâz u ibâdet ederek 927'de dâr-ı na'îme rihlet etdi. Gâyet fâzıl, müfessir, muhaddis, kâmil, müteşerri' bir zât-ı sütûde-simât idi. Şâ'ir, edîb olup va'zında eş'ârından makâma münâsib beyitler okurdu.

Letâfet ü zarâfeti hâvî pek çok hikâyeler bilir, halkı ba'zen hikâyât-ı latîfe ile güldürür, ba'zen de celâl ü azamet-i ilâhiyyeyi tasvîr u ihtâr ederek ağlatırdı. Takrîri gâyet güzel, ifâdesi açıktı. Doksanlık bir pîr iken kuvvet-i bedeniyyesi tâm, hâfızası mükemmel idi.

Şâyân-ı hayret bir sûrette ekûl idi. Fakat açlığa da o kadar mütehammildi. Bir kimsenin ellerini sıksa âdeta kemiklerini kıracak derecede kuvvet gösterir, at nalını iki parmağıyla ufadırdı. Bir kaç yerde görülen imzâsı **[42]** şudur: "Şu'ayb bin Muhsin es-Sâbıkî el-Amâsî eş-Şehîr bi-Turâbî"

Turâbî Mustafa Efendi-Alîzâde

Amasyalı Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya'nın anâsır-ı edebinden biri olan Turâbî Efendi, Allâme Sinan ve Fâzıl Yahyâ Efendilerden tahsîl-i ulûm edib hayli zamân ders-i âm oldu. Karayazıcı Eşkiyâsının savletinden ilm ü aklı sâyesinde kurtuldu.

Onların devrinde fevka'l-âde iştihâr edib devr-i medâris ederek Mehmed Paşa müderrisi oldu. 1017'de kendisini Sadr-ı a'zam Kuyucu Murâd Paşa'ya sevdirdiğinden hem nâ'il-i ihsânı, hem de altmışlı derecesinde olan Hüseyin Ağa medresesi müderrisi oldu.

Ba'dehû, ba'zı kasabât u bilâda kâdı ve aralıkda gelip müderris olarak Amasya'da ikâmet ederdi. 1038'de Amasya'da bulundu. Mîrlivâ Hüftâdî Bey'i hicv ü senâ ederek onun bile teveccühâtını kazandı. Mîr-i mûmâileyhin vak'a-i katlinde a'yân-ı memleket İstanbul'a i'zâm edildiği hâlde buna mevleviyyetle Çorum kazâsı virildi. 1040 senesi saferinde ma'zûlen **[43]** vefât etdi.

Fâzıl, kâmil, şâir, edîb, âkil, müdebbir, halûk, latîf, medh ü zemme kâdir, yetmiş yaşını mütecâviz bir pîr-i muhterem idi. Mahdûmları ricâlden Mehmed, Ömer Ağalar pek ma'rûf idiler. Âsâr-ı şi'riyyesi ve tercemesi Müderris Abdî Efendi'nin tezkiresinde mezkûr idi.

Turâbî Alî Efendi-Baba Şeyh

Amasya'da Şamlılar Mahallesi'nde zâviye binâ eden Buhârâlı eş-Şeyh Mustafa Efendi bin Mirzâ Yûsuf'un mahdûmudur. Meşâhîr-i fuzalâdan Şeyhzâde es-Seyyid el-Hâc Abdullah Vecih Efendi'den tahsîl-i ulûm edib pederinden sonra zâviyesi şeyhi oldu.

Pederinin mesleğini tutup Nakşibendî olduğu hâlde vahdet iltizâm ederek meşâyîh-i asrı arasında teferrüd etdi. Zikr u tevhîd ü ibâdetle imrâr-ı hayat edib 1245 senesi ramazânının yedinci günü vefât etdi.

Âlim, kâmil, şâir, bir şeyh-i meşhûr idi. İlâhiyât ü eş'ârı, Şeyhzâde es-Seyyid eş-Şeyh Ahmed Rüşdü Efendi ile mutâyabât-ı uhuvvet-şi'ârı vardır. **[44]**

Türkân Şâh-Emîr Şemseddîn Ebu'l-Mekârim

Amasya hükümdârı birinci Sultân Mes'ûd-ı Selçukî dâmâdı ve atabegi olan Emîr Şehâbü'd-devle Güdül Bey bin Konaş Bey'in oğlu Türkân Şâh'dır. Amasya vâlîsi Şehzâde Nâsıreddîn Şâhinşâh-ı Selçukî'ye atabeg oldu.

Bunun irtihâlinde birâderi Gıyaseddîn Mehmed Şâh-ı Selçukî atabegi olup 585 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan olup "Güdüloğlu" denirdi. Gök medrese mahallesinde ikâmet etdiği münâsebetle buraya Güdüloğlu Mahallesi dendi. Mahdûmları Tuli Mehmed, Mûsâ Beylerdir. Halfet Gâzi'nin dedesidir.

Takıyyeddîn Osmân Baba-Mevlânâ Ebu'l-Hayr

Amasyalıdır. Kara Tigin Gâzi evlâdından Alî bin Ahmed'in mahdûmudur. Ulemâ-yı asrından ahz-ı ulûm edib Amasya'da neşr-i ma'ârife himmet etdi. Ba'dehû, Baba İlyâs-ı Horasânî'ye mürîd olup sûfî oldu.

637'de Baba İshak Kefersûdî vak'asında şeyhi ihtifâya mecbûr olduğundan evlâd u iyâliyle Eskişehir'e gidip orada **[45]** tavattun etdi. Hüsn-i hâl ü ilmi, Eskişehir ve havâlîsindeki halkın kendisine incizâb u i'tikâdını celb etdi. Takrîben 661 senesi hudûdunda dâr-ı kudse irtihâl eyledi.

Âlim, kâmil, baba-yı muhterem bir pîr idi. Mahdûmu Mevlânâ Şerefeddîn Mehmed er-Rumî Şam'a gidip orada ilm u zühd ü takvâsıyla fevka'l-âde iştihâr etdi. Söğüd ili emîr-i meşhûru Ertuğrul Bey bin Süleyman Şâh bin Kaya Alp, Osmân Baba'nın velâyetine i'tikâd ederdi. Mahdûmu Sultân Osmân Gâzi'ye bunun adını verdiği mervîdir.

Takıyyeddîn Osmân Çelebi-Ziyârîzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ulemâdan Zeyneddîn Ya'kûb bin Hâce Muhibbeddîn Mevdûd bin Alî bin Ahmed ez-Ziyârî mahdûmudur. Türk dilinde "Ziyârelioğlu" demekle meşhûrdur. Kâdı'l-kudât Mevlânâ Şemseddîn Mehmed bin el-Hallâtî'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu.

Fezâ'iliyle iştihâr edib 744'de medrese-i Atabegiye müderris ve ba'dehû mükerreren Amasya nâibi görüldü. 747'de Hacı Kutlu Şâh'ın zamân-ı emâretinde Amasya kâdı'l-kudâtı **[46]**oldu. Bir kaç def'a azl u nasb edilerek 754senesi zilka'desinde kâdı'l-kudât olduğu hâlde vefât etdi. Âlim, fâzıl, mu'tedil bir zât idi. Birâderi Şemseddîn Ahmed Çelebi de ulemâdan idi. Buna "Nûreddîn " de dendi.

Takıyyeddîn Osmân Efendi-Hâcezâde

Hâce-i Sultânî Amasyalı Ömer Efendi'nin dördüncü mahdûmudur. İstanbul'da tahsîl-i ulûm edib Ayasofya Câmiinde ders-i âm oldu. Birâderi Abdullah Efendi'nin sadâretinde silk-i kudâta girip hayli bilâd-ı mühimmeye kâdı ve 1058'de diğer birâderi Ahmed Efendi'nin vefâtı üzerine cihetlerine mutasarrıf ve mütekâ'id olduğu hâlde 106l'de vefât etdi. Ulemâ-yı kudâttan idi.

Takıyyeddîn Osmân Efendi-Şermîzâde

Amasyalıdır. Kudâttan Mustafa Efendi bin Osmân Çelebi bin Mehmed Çelebi bin Şermî Osmân Çelebi bin Mehmed mahdûmudur. Muhaddis-i meşhûr Zileli Abdurrahmân Efendi'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve Osmân Çelebi Dârü'l-hadîsine müderris oldu.

Otuz yıldan ziyâde tedrîs-i ulûm u tahdîse nasb-ı nefs edib 1047'de Atabeg Gâzi medresesiyle mütekâ'id olduğu hâlde 105l'de vefât etdi. İlm-i hadîs ü tefsîrde mâhir, fâzıl, vâ'iz, muhaddis bir zât idi. Lakabı gibi etkıyâdandır. Mahdûmu kudât-ı meşhûreden Kutbeddîn Mustafa Efendi de kibâr-ı ulemâdan idi.

Tengrivirdi Bey-Emîr Mu'îneddîn

Amasya'nın şimâlinde kâ'in Hakâla Türklerinden Sülî Bey'in oğludur. Buna "Emîr Mu'îneddîn Allahverdi Bey" de dendi. **[47]**Amasya Beylerbeyi Seyfeddîn Torumtay devrinde ta'ayyün eden ümerâdan olup Amasya'nın şimâl taraflarında hâkimâne icrâ-yı emâret etdi. Hakâla'da bir mescid-i şerîf binâ edib emlâkini buraya vakf ederek 700 senesi hudûdunda vefât eyledi. Allahverdi vakfı bunundur. Birâderi Âbâd Bey'dir.

Tengrivirmiş Bey-Emîr Kerîmeddîn

Amasya'nın cenûbunda kâ'in Öz nâhiyesinin emîri Durak Bey'in oğludur. Buna "İrmiş, Virmiş Bey"de dendi. Pederinin vefâtında yerine kâ'im olup el-yevm "Virmiş köyü" demekle meşhûr olan çiftliğinde ikâmet ederek Amasya'nın cenûb havâlîsinde icrâ-yı emâret etdi.

Kendisi Yazarlu oymağına mensûb olduğundan Amasya vâlîsi Şâdî Bey'in devrinde hayli nüfûz u i'tibâr kazandı. Yazarlu oymağının Beyi olup Hacı Kutlu Şâh bunun nüfûzundan hayli istifâde etdi. 753 sâline doğru vefât eyledi. Mahdûmu Durmuş Bey de meşhûr idi. Bunun torunu Cemâleddîn Fîrûz **[48]** Bey Yazarî'nin Virmiş köyünde câmii, vakfı vardır.

Tekûr Sinan Bey-Emîr el-Hâc Şücâ'eddîn

Amasyalıdır. Selçuk Beylerinden Amasya'da medrese ve türbesi olan Emîr Mübârizeddîn Halîfe Alp bin Tuli Mehmed Bey bin Türkân Şâh mahdûmudur. Buna "Halfetoğlu" dendi. Pederinin zamân-ı emâretinde iştihâr edib hayli muhârebelerde isbât-ı ehliyet ederek nâ'il-i emâret oldu.

647'de Canik ve havâlîsi emîri olup emîrü'l-sevâhil unvânı altında Karadeniz kumândânı oldu. Yıllarca buraları Trabzon krallarına karşı hüsn-i müdâfa'a edib 654'de Sultân Rükneddîn Kılıç Arslan'a nâib-i saltanat oldu. 658'de vefât eyledi.

Meşâhîr-i ümerâ-yı Selçukiyye'den olup pederinin evkâfına mütevellî, kerîm, şecî' bir zât idi. Mahdûmu emîr-i meşhûr Celâleddîn Mehmed Pervâne Bey Amasya vâlîsi olmuştu. Bunun evlâdı 1140 târîhlerine kadar devâm etdi. "Ebu'l-oğulları" bunlardan olmalıdır. El-yevm tevliyet Güllükoğullarından Abdullah Efendi evlâdındadır.**[49]**

Temennâyî Alî Çelebi-Acem

Şirâzlıdır. Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa'nın evâhir-i hükûmetinde Amasya'ya gelip kasîdeler takdîm ederek müşârün-ileyhe çattı. Ba'dehû bunun mahdûmu Beylerbeyi Devâtdâr Ahmed Paşa'ya takarrüb edib Amasya'nın Fethiye Mahallesindeki derenin cihet-i şarkiyyesine yerleşti.

Divriklizâde Mevlânâ Yârî Alî Çelebi ile hem-bezm-i ülfet olup onunla edebiyât-ı Fârisiyyede yarışdı. Buna Hâfız Şirâzî'ye teşbîhen **"**Yârî-i Şirâzî" lakabını verdi. Yârî Çelebi de "Şirâzî" diye iştihâr etdi. Temennâyî-i Şirâzî bununla hem-şehrîleşti.

Çelebi Sultân Mehmed Han devrinde büyük şöhret kazandı. İkâmet etdiği mahalle Temennâyî Mahallesi ve sonra tahfîfen Temennâ Mahallesi dendi. Amasya kâdısı Mevlânâ Rükneddîn Mahmûd Purânî de bu esnâda pek meşhûr olup Temennâyî Mahallesi'nin aşağı kısmında yerleşdi. Burası da bunun kerîmesi Eslemşâh Hâtun adıyla meşhûr olup Eslem Mahallesi dendi. [**50]**

Temennâyî Çelebi, 820 sâlinden sonraca vefât etdi. Şâ'ir, edîb, zarîf, mizâc-gîr olduğu anlaşılır. Mülhid-i meşhûr Temennâyî bundan başka bir adam olmalıdır. Amasya'da 813 târîhinden i'tibâren mahallesi olan Temennâyî Çelebi mülhid olsaydı Amasya ulemâsı ve ricâliyle ihtilât u ünsiyyet etmesine imkân yoktu.

Türkâd Bey-Cibrîlzâde el-Hâc

Amasya kazâlarından Mecîdözü kazâsının emîri olan Cibrîl Bey'in mahdûmudur. Züamâdan olup Çelebi Sultân Mehmed'in her muhârebesinde isbât-ı vücûd ederek Mecîdözü

emîri, ba'dehû mîrlivâ oldu. Hayli müddet Çorum sancâğı Beyi olarak Sultân-ı müşârün-ileyhin istiklâline hizmet etdi.

Ba'dehû Sultân Murâd-ı Sânî'nin Amasya vâlîliğinde ma'iyyet ümerâsından olup cülûsunda Tokat sancâğı Beyi olarak serkeşleri te'dîb etdi. Yörgüç Paşa'nın zamân-ı velâyetinde mu'îni olup 836'da Mecîdözü kasabasında Şeyh Bâlî Çelebi'ye zâviye yaptırdı. Emlâkini bu tekkenin mesâlihine vakf edib 840 sâline doğru vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan idi. **[51]**Târîhimizde bu galat olarak "Cibileoğlu" denmiştir.

Türedi Hüseyin Ağa-Celâlî

Tokatlıdır. Sipâhî Kâsım Ağa'nın oğludur. Bu da sipâhî olup Amasya'da ikâmetle iştihâr etdi.1031'de Abaza Mehmed Paşa'ya uyup yanına gitdi. Muhârebâtında beraber bulunup hayli canlar yaktı. "Türedi" denmekle meşhûr oldu.

1036'da itâ'at ve devlete dehâlet edib Irak ve Îrân muhârebâtında yararlıkları görüldü. 1045'de de Amasya kethüdâyeri olup Bağdâd harbinde cân-sipârâne hizmet etdi. Ba'dehû Amasya mütesellimi Sarı Mehmed Ağa'nın kethüdâsı olup 1058'de isyân eden Sivas vâlîsi Vardar Alî Paşa'ya yardım etdiği bahânesiyle i'dâm edildi. Gâyet cesûr, iş-güzâr adamdı.

Mahdûmu Mehmed Ağa da 1069'da Abaza Hasan Paşa isyânında maktûlen vefât etdi. Bunun oğulları Kâsım, Hüseyin Ağalar Amasya'nın eşrâfından olup evlâdına "Türedioğulları" dendi. El-Hâc Hüseyin Ağa'nın oğlu **[52]**Mehmed Ağa 1139'da vefât etmişdir. Diğer mahdûmu Yeniçeri serdârı el-Hâc Ahmed Ağa'dır.

Mehmed Ağa'nın mahdûmları Yeniçeri ağalığından vezîr olan Hüseyin Paşa ile Amasya'da Süleymaniye medresesinin bânîsi olan el-Hâc Süleyman Ağa'dır. Bunun oğulları el-Hâc Alî, Îsâ, Hasan Ağalardır. Amasya'da Hayriyye -Yukarı Bakacak medresesinin bânîsi olan el-Hâc Alî Ağa da 1212'de vefât etdi.

Hacı Alî Ağa'nın oğulları el-Hâc Süleyman, Abdullah, Hasan Ağalardır. El-Hâc Süleyman Ağazâde el-Hâc Hasan Ağa 1278'de vefât etdi. Bunun servet-i müdhişesini oğlu Mehmed Sâdık Efendi sefâhet uğrunda ifnâ eylediğinden 1306'da kemâl-i fakr u zillet içinde cân verdi. Oğulları kâ'immakâm-ı askerî Mustafa Âdil Bey ve İstanbul şehremâneti me'mûrlarından Ahmed Râsim Efendi de vefât etmişlerdir.

Tevfîk İbrâhim Efendi-Nâ'ibzâde

Amasyalıdır. Nüvvâb-ı şer'iyyeden el-Hâc Mehmed Efendi bin el-Hâc Ömer Efendi bin el-Hâc İbrâhim Efendi bin Hacı Efendizâde Ömer [**53]** Efendi'nin mahdûmudur. Amasya fuzalâsından Çelebizâde el-Hâc Hüseyin, Kara Müftü el-Hâc İsmâ'îl Hâtif Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu.

Ba'dehû kudâta nâib olarak terakkî edib kasabât u bilâda kâdı oldu. Amasya'da oldukça meclis-i a'yân a'zâsı olup 1228'de vefât etdi. Âlim, şâir, servet ü sâmânı düzgün, kerîm bir hânedân idi. Mahdûmu Abdullah Şefîk Efendi'dir.

Tevfîk Alî Efendi-Kırmacızâde el-Hâc

Amasya'nın Helkis Mahallesi imâmı Hâfız el-Hâc Mehmed Efendi bin Hâfız es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi bin el-Hâc Hüseyin Efendi'nin mahdûmudur. İlm u kitâbet öğrendikten sonra pederinin vefâtında imâmeti büyük birâderi Hâfız Ahmed Efendi'ye bırakıp bezzâz esnâfından oldu.

Ba'dehû servet ü yesâra mâlik olup bezzâzlar kethüdâsı, meclis-i idâre a'zâsı oldu. Bu esnâda meşâyîh-i Nakşiyyeden eş-Şeyh Mansûr Efendi'ye mürîd ve halka-i zikrine müdâvim olup 1269'da vefât etdi. Ak Hasanzâde tekkesi bâğçesinde **[54]** şeyhinin yanında medfûndur.

Merhûm erkân-ı livâdan olup, kerîm, hânedân, dîndâr idi. Oğulları el-Hâc Mehmed Şükrü, İbrâhim Edhem Efendilerdir. Hacı Mehmed Şükrü Efendi de erkân-ı livâdan bir hânedân idi.

Tevfîk Mehmed Efendi-Müftüzâde

Amasyalıdır. Şehzâde Sultân Osmân'ın türbedârı olup 1239 senesi saferinde vefât eden sulehâdan es-Seyyid Hüseyin Efendi bin es-Seyyid Abdurrahmân Efendi bin Amasya müftüsü Dizdarzâde el-Hâc Hüseyin Efendi'nin mahdûmudur.

Pederinin hayâtında Amasya fuzalâsından Canikli müftîzâde el-Hâc Hâfız Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib İstanbul'a gitdi. Şeyhülislâm Mekkîzâde Mustafa Âsım Efendi'ye intisâb edib bi'l-imtihân müderris ve ders-i âm oldu. Ba'dehû Fetvâ-hâneye müsevvid oldu.

1240 târîhlerinde meslek-i nüvvâba girip livâlarda niyâbet ederek İzmir pâyesiyle vilâyet-i merkez niyâbetlerinde bulundu. 1271'de mahreç mevleviyetiyle nâ'il-i i'tibâr olup l285 senesi **[55]** zilka'desinde vefât etdi. Eğrikapı'da medfûndur.

Âlim, zarîf, hoş-sohbet idi. Kırk beş yıl niyâbetle Anadolu ve Rûmeli bilâdını gezmiş, müstakîm idi. Mahdûmu Mehmed Emîn Efendi ve birâderi Hâfız Ahmed Efendi'dir. Diğer birâderi es-Seyyid Abdurrahmân Efendi Amasya'da Şehzâde türbedârı olduğu hâlde 1269'da vefât etdi.

Tevfîk Mustafa Efendi-Müftüzâde Hâfız

Hâcıköylüdür. Oranın müftüsü Dârendeli el-Hâc İsmâ'îl Hakkı Efendi bin el-Hâc Ömer Fevzî Efendi bin Dârendeli Mustafa Ağa'nın mahdûmudur. 1279'da doğdu. Pederinden mukaddimât-ı ulûmu görüp Amasya'ya geldi. Ulemâdan Amasya müftüsü Gürcü el-Hâc Osmân Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib Şirvânî Hacı Îsâ Efendi'den de tefsîr u hadîs okudu.

Ba'dehû avdet edib Gümüşhâcı köyünde tedrîs-i ulûm etdiği esnâda pederinin irtihâline mebni 1305 senesi saferinde Hâcıköyü kazâsı müftülüğüne ta'yîn edildi. Hüsn-i idâresine binâ'en yirmi beş yıl bilâ-fâsıla tedrîs u iftâ ederek 1330 senesi receb-i şerîfinin on üçüncü **[56]** günü hazirânın on beşinde dâr-ı na'îme irtihâl etdi.

Âlim, fakîh, gâyet mü'eddeb, vakûr, müdebbir, kerîm, sofrası güşâde, mekâdir-i nâsa murâ'î, nâfizü'l-kelim, gâyet afîf, müteşerri', müttakî, hâdim-i din ü devlet bir zât-ı sütûde-simât idi. Kazânın terakkiyâtında pek büyük himmetleri sebk etmişdir.

Hâcıköyü'nde neşr-i ulûma hizmet eden Çerkes İsmâ'îl Efendi kendisini tanıtmak için bu muhterem zât hakkında ba'zı dedikodu çıkardı. Fakat müdrik olan kazâ halkı bu tefevvühâta ehemmiyet vermedi. Nihâyet İsmâ'îl Efendi Havza kazâsı müftülüğüne ta'yîn edilerek dili kesildi.

Mahdûm-ı yegânesi Alî Rızâ Efendi kendisine hayrü'l-halef olarak irtihâlinde kazâya müftî ve İstiklâl harbinde fedâkârâne himmetleri sebk ederek Amasya meb'ûsu olmuştu. Bunun mahdûmu İsmâ'îl Hakkı Efendi'dir.

Tevfîk Mehmed Efendi-Müsevvidzâde Hacı Hâfız

Amasyalıdır. Ulemâdan Müsevvid Ahmed Şükrü Efendi bin Hâfız Mehmed Efendi bin Yumuk Osmân Efendi bin Hâfız Hasan Efendi bin Mustafa Efendi bin İsmâ'îl Efendi bin Hâfız Hasan **[57]**Efendi'nin mahdûmudur. Cedd-i a'lâsı Hâfız Hasan Efendi ulemâdan olup Pervâne Bey câmii imâmı olduğu hâlde 1129'da vefât etmişdi.

1282'de Fethiye Mahallesi'nde doğdu. Meşâhîr-i ulemâdan Canikli Mehmed ve Şirvânî Abdullah Efendilerden tahsîl-i ulûm etdiği esnâda mahkeme-i şer'iyyeye girip zabt kâtibi ve 1303'de Hacı Îsâ Efendizâde Mehmed Nûrî Efendi'nin infisâline binâ'en şer'iyye başkâtibi oldu.

Bir taraftan pederinden fıkh u ferâ'iz görüp diğer taraftan Canikli Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet ederek 1309'da mücâz ve 1312'de pederinin irtihâline binâ'en Sunkurlu medresesi müderrisi olup tedrîs-i ulûma germî verdi.

Bilâ-fâsıla yirmi yedi yıl başkitâbette ahkâm-ı şer'iyyenin nüfûzuna hizmet ve bu sâyede ihrâz-ı nüfûz u şöhret eyledi. Ancak hayli müddetten beri aleyhinde tekevvün eden isnâdâtı kendinin kibr ü gururu te'yîd eylediğinden 1330'da azl edildi. **[58]**

Fakat ortada sâbit olmuş bir cürm ü kabahati yoktu. Yalnız Amasya Meb'ûsu Köprülü Fâzıl Mehmed Ârif Efendi'ye karşı vaz'iyyet almış ve ba'zı hususâtta fırka-i ittihâdiyyeye muhâlefet etmişdi. Bu da o zamânlarda azle kâfî bir cürm olabilirdi.

Bu esnâda Ermeniler'in meşâhîr-i tüccârından Amasyalı İbranusyan İbrim Efendi tarafından Samsun'da muktedir ü nâfizü'l-kelim bir ticâret vekîlinin lüzûmu takdîr edilerek 1331'de ticâret vekîli olarak Samsun'a gitdi.

1334'de Harb-i umûmînin kızgın zamânlarında zâlim u hâ'in Ermeniler'in ocağı söndürülmüş, İbranusyan ticâret-hânesi kapatılmış olduğundan haylî istifâde ederek Amasya'ya avdet etdi.

1335'de Amasya müftüsü Köprülü Hacı Hâfız Mustafa Tevfîk Efendi dârü'l-hikme a'zâsı olarak İstanbul'a gitdikte müşârün-ileyhin tavsiyesiyle Amasya müftülüğüne ta'yîn edildi. Zamân-ı fetevâsında İstiklâl mücâhedesi başladığından büyük yardımlar ederek istiklâl-i millîyeye çalışdı.

Beş yıl kadar tedrîs u iftâ, vilâyetin tanzîm-i umûruyla **[59]** iştigâl ederek 1340 senesi ramazânının evâ'ilinde vefât etdi. Latîf, âlim, fıkh u ferâ'ize vâkıf, ilm-i sakde mâhir, darb-ı nutka kâdir, ta'lîk-nüvîs, mizâc-gîr bir zât idi.

Yalnız biraz tasallüfü biraz da buhl u imsâki vardı. Akrân u emsâlinin aleyhinde sözleri de bu hasletlerinden neş'et etmişdi. Bununla beraber hayr-hâh, me'mûnü'l-gâ'ile, nâfi' bir vatan-perverdi. Mahdûmları Ahmed, Mustafa Efendilerdir. Birâderi Hâfız Rüşdü Efendi esnâftan olup Pervâne Bey câmii imâmıdır.

Tuli Bey-Emîr Şemseddîn

Amasyalıdır. "Güdüloğlu" demekle meşhûrdur. Emîr-i kebîr Türkân Şâh bin emîr-i kebîr Şehabü'd-devle Güdül Bey'in mahdûmudur. Amasya hâkimi Şehzâde Sultân Celâleddîn Sencer Şâh'ın atabegi ve müdebbir-i umûru olup Trabzon Rûmlarının tecâvüzâtına karşı memleketi müdâfa'a ederek 613'de vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi.

Mahdûmları Halîfe, İbrâhim Beylerdir. Bunlardan [**60]**Emîr Mübârizeddîn Halîfe Alp evlâdına "Halfet Gâzioğulları" ve Emîr Bedreddîn İbrâhim Beyzâde Hâbil Bey'in evlâdına da "Hâbiloğulları" dendi. Bu iki sülâle-i azîmeden hayli ricâl-i ilmiyye ve seyfiyye yetişti.

Tuli Han-Zeyneddîn Sultân

Amasyalıdır. Sivas emîri eş-Şeyh İzzeddîn Hasan Bey bin Hâbil Bey bin İbrâhim Bey bin Tuli Bey'in mahdûmudur. "Hâbiloğlu" demekle pek meşhûr idi. Pederi Amasya'da subaşı iken doğdu. Sivas emâretinde ümerâdan oldu.

Sivas vâlîsi Timurtaş Bey'in emâretinde nüfûz u i'tibâra nâ'il olup eniştesi Sultân Eretnâ Bey'in Sivas emâretinde emîrü's-sevâhil, ya'nî Canik emîri, Karadeniz havâlîsi kumândânı oldu. Ba'dehû i'lân-ı istiklâl ederek kendisine "Sultân Tuli Hân" dendi.

741'de Niksar emîri Sirâceddîn Doğan Şâh Bey'in Amasya'yı istilâsına hiddet ederek ma'iyyetine aldığı kuvve-i umûmiyyesiyle hareket edib 742 senesi evâ'ilinde Amasya'ya **[61]**hûcum etdi. Doğan Şâh'ı firâra mecbûr edib Amasya'yı zabt u istilâ ederek Amasya'da bir emâret-i müstakille vücûda getirdi.

Bu emâret-i müstakille Canik, Amasya ve Çorumlu sancâklarından müteşekkildi. Tuli Han bu vilâyetin hâkim-i müstakilli olup ne Çobanzâde Şeyh Hasan Bey'i ne de Irak vâlîsi Şeyh Hasan Bey'i hattâ Sivas hâkimi olan eniştesi Sultân Eretnâ Han'ı bile tanımadı.

Ancak Çobanzâdenin Sultân Eretnâ aleyhine hücûm u harb edeceği anlaşılmağla Sultân Eretnâ Han'a inkıyâd ederek bütün kuvvetiyle ona yardım etdi. 744'de Sultân Eretnâ'nın galebesiyle hitâm bulan bu muhârebeden sonra Tokat'ı da dâ'ire-i nüfûzuna aldı.

Tuli Hân, Amasya'da altı yıl kadar müstakillâne emîr olduğu hâlde 747 senesi hudûdunda vefât etdi. Gâyet şecî', müdebbir, mu'tedil, şânlı bir emîr idi. Mahdûmu Tâceddîn İbrâhim Bey ve dâmâdları Sultân Eretnâzâde Mehmed Bey'le Hacı Kutlu Şâhzâde Ahmed Bey'dir. **[62]**

Tuli Bey-Emîr Şücâ'eddîn

Amasyalıdır. Sivas ve Amasya emâretinde bulunmuş olan Emîr Şehâbeddîn Ahmed Şâh bin Hacı Kutlu Şâh bin Kürt Bey'in mahdûmudur. "Hacı Kutlu Şâhoğlu" demekle meşhûrdur. Pederinin irtihâlinden sonra amcası olan Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa yanında kaldı.

Müşârün-ileyhin ümerâ-yı hâssasından olup 783'de Kâdı Burhân harbinde amcasıyla beraber bulundu. Harb-i mezkûrda amcasının vefâtında Kâdı Burhân'ın teşvîkâtına uyup da'vâ-yı emârete kıyâm ederek Amasya'yı istilâya kalkışdı.

Fakat erkân-ı hükûmet Hacı Şâdgeldi Paşa'nın büyük mahdûmu Emîr Fahreddîn Ahmed Bey'e beyat ve onu takviyyet ederek Turhal'dan Amasya'ya avdet etmeleri üzerine korkup Mısır'a savuştu. Ümerâ-yı Mısriyyeden olup "Emîr Tulu" dendi.

Bir kaç def'a hükûmet-i Mısriyye tarafından Sivas hükümdârı Kâdı Burhân ve Osmanlı hükümdarı Yıldırım Sultân Bâyezîd Han nezdine sefâretle gelip gitdi. 811 hudûdunda vefât **[63]** etdi**.** Tuli Han'ın kerîmezâdesi idi.

Timur Bay-Emîr Seyfeddîn

Amasya havâlîsinde meskûn Uygur Türklerinden olup gençliğinde gâyet güzel ve gürbüz olduğundan Moğol ümerâsından İşboğa Noyin alıp kendisine dâmâd etdi. Amasya emâretinde haylî nüfûz u i'tibâr bulan ümerâdan oldu.

720 senesi evâ'ilinde kayın pederinin vefâtında hüsn-i ahlâk u idâresinden dolayı Sivas vâlîsi Emîr Çobanzâde Timurtaş Bey'in nezdine celb edilerek ma'iyyet ümerâsından oldu. 722'de Timurtaş Bey'in isyânı ve i'lân-ı istiklâli bunun ilkâsına haml edilerek yok yere i'dâm edildi. Müdebbir, muktedir, halûk bir emîr idi.

Halk arasında "Bay Timur" ve sonra "Beytimur" demekle meşhûr olmuştu. Bundan dolayı evlâdına "Beytimuroğulları" dendi. Kendisi Amasya civârında Uygur köyünden idi. Mahdûmları Esengeldi, İvaz Beylerdir. Esengeldi Beyzâde Hâs Bey ve bunun hafîdi Mevlânâ **[64]** Alî Çelebi bin Şâdmân Bey bin Hâs Bey'dir.

İvaz Bey'in oğulları İmâdeddîn Süleyman Bey olup bunun oğulları Musliheddîn Mûsâ, İvaz Beylerdir. İvaz Bey bin Süleyman Bey'in oğulları Mehmed, İbrâhim Beylerdir. Şâdmân Beyzâde Hüseyin Bey de meşhûrdur.

Timur Bey-Hazînedâr

Amasya hâkimi emîr-i kebîr Hacı Şâdgeldi pâdişâhın kölesidir. Müşârün-ileyhin devr-i hükûmetinde hüsn-i terbiye görüp hazînedâr-ı hâssı oldu. Emlâk-i hâssasını hüsn-i idâre ederek gözüne girmişti. 783'de Kâdı Burhân harbine beraber gidip efendisinin maktûlen vefâtında mün'adim oldu.

"Gök Demir" demekle meşhûr idi.

Timur Ağa-Sekbân

Çelebi Sultân Mehmed Han'ın kölesidir. Yeniçeri olup sekbân zümresine iltihâk etdi. Sultân-ı müşârün-ileyhin Amasya'da hükûmet etdiği esnâda terakkî ederek Sultân Murâd-ı Sânî devrinde sekbânbaşı oldu. 848'de Buçuktepe vak'asında tekâ'üd edilip Amasya'ya gönderildi. **[65]** 851 sâlinden sonra vefât etdi. Amasya'da mescidi, çeşmesi ve vakfı vardır.

Timur Bey-Poladoğlu

Amasyalıdır. Amasya vâlîsi Bâbuk Şâh evlâdından Polad Beyzâde el-Hâc Alî Bey'in mahdûmudur. Züamâdan ve ba'dehû Mısır muhârebâtında ümerâdan olup sancâk beyi olduğu hâlde 917'de Şâh Kulu muhârebesinde vefât etdi. Zığala mâlikânesi mutasarrıfı bir mîrlivâ idi.

Timur Çelebi-Sarı Hacı

Ezinepazar mâlikânesi mutasarrıfı el-Hâc Mahmûd Çelebi bin Hasan Bey'in mahdûmudur. Pederinin vefâtında mezkûr mâlikâne uhdesine tevcîh edilip orada ikâmet ve Ezinepazar nâhiyesini hüsn-i idâreye himmet edib 967 sâlinden sonra vefât etdi.

Timur Baba-Hacı Pîroğlu

Merzifonludur. Orada tekkesi ve türbesi olan Pîrî Baba evlâdından Abdî Dede bin Osmân Dede'nin oğludur. 108'de pederinin vefâtı üzerine Pîrî Baba tekkesi şeyhi **[66]** oldu. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın sadâretinde haylî nüfûz u şöhret kazandı. 1099'da vefât etdi. Müdebbir, müşekkil, ma'ârifden anlar erenlerden idi. Oğlu el-Hâc Bektaş Baba da meşhûrdur.

Timur Süleyman Paşa-Zuğulu

Merzifon kazâsı dâhilinde Zuğu nâhiyesi eşrâfından za'îm Osmân Bey'in mahdûmudur. Pederinin vefâtında ze'âmet tîmârı birâderi Cevher Bey'le nısfıyyet üzere uhdesine tevcîh edilerek züamâdan oldu.

1135'de Îrân muhârebâtının ibtidâsında harbe gidip yıllarca mütemâdiyen Îrânîlerle çarpışdı. 1143'de Hemedan muhâfazasında sebât u metânet ibrâz edib terakkî gördü. 1150'de Nâdir Şâh'a karşı muvaffakiyetli bir muhârebeyi kazandığından 1151'de Aksaray sancâğı beyi oldu.

1153'de Nâdir Şâh'ı bulunduğu mevki'den püskürtüp yararlıklar gösterdiğinden sene-i mezbûre cumâdelûlâ gurresinde bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Amasya mutasarrıfı oldu. Bu mükâfattan cesâret alıp Nâdir Şâh üzerine fedâkârâne savlet **[67]**ve onu firâra mecbûr eylediğinden 1154 senesi şa'bânının gurresinde vezâretle Sivas vâlîsi oldu.

Hayfâ ki ma'iyyetinde bulunan fedâkârânın azlığı ve Nâdir Şâh'ın kuvve-i umûmiyyesiyle hücûmu karşısında sâbit-kadem olarak fedâkârâne harb ederken 1155 senesinde şehîden vefât etdi. Şecî', mukdim, gâyet cesûr bir vezîr idi. Mahdûmu Osmân Paşa'dır.

Timur Bey -Cevher Paşazâde

Merzifonludur. Tercemesi geçen Timur Paşa'nın birâderi mîr-i mîrân Cevher Paşa'nın mahdûmudur. Merzifon eşrâfından olup Rus muhârebâtında hizmetler etdiğinden kapıcıbaşılıkla taltîf edildi. 1210'da Merzifon voyvodası olup 1212 sâlinden sonra vefât etdi.

BEŞİNCİ FASIL

Amasya Târîhi'nin ikinci bâbından beşinci faslı, adlarının ilk harfi üstünde üç noktalı "se (ث)" olan zevâtın terâcim-i ahvâlîni târîhen bilinmesi mümkün olan taraflarıyla beraber mülahhasan kayd u zabt eder. Bu fasla "Sâ" faslı denir. [68] Sâ'dan sonra gelen hurûf-ı hece tertibi üzere yazılır.

Sâbit Mehmed Efendi-Uzun Müftüzâde

Amasyalıdır. Amasya müftüsü olup "Uzun müftî" demekle meşhûr olan Aybatsalı es-Seyyid el-Hâc Abdullah Efendi'nin mahdûmudur. Amasya fuzalâsından Seküköylüzâde Kâşif

el-Hâc Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib pederinin irtihâlinde birâderiyle Mehmed Paşa müderrisi oldu.

Bir müddet tedrîs-i ulûm edib sonra niyâbet mesleğine girdi. Haylî kasabâta nâib olup İstanbul'a gitdi. Orada Anadolu kudâtından olup devr-i bilâd ederek 1224 sâline doğru vefât etdi. Ulemâdan şâir, edîb bir zât idi.

Sâbit Mehmed Efendi-Kâdızâde

Merzifonludur. Anadolu kudâtından Hâsim Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Âkifzâde es-Seyyid Abdurrahîm Efendi'den tahsîl-i ulûm edib Merzifon'da ders-i âm iken üstâdının İstanbul'a gitmesi üzerine oraya gitdi.

İstanbul'da bi'l-imtihân silk-i kudâta girip devr-i bilâd **[69]** etdi. Ba'dehû üstâdının himmetiyle müderrisîn-i devriyyeden olup livâlara kâdı olduğu hâlde 1238 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâ-yı kudâttan idi.

Sâbit Mehmed Dede Efendi-Hacı Çelebizâde

Amasyalıdır. Amasya mevlevîhânesi şeyhi olup 1227'de vefât eden es-Seyyid Kâmî Mehmed Dede bin es-Seyyid Gavsî Ahmed Dede bin Sa'îd İbrâhim Dede bin Ebu Sa'îd Ahmed Dede bin Hacı Mehmed Çelebi mahdûmudur. Şeyh Cû'î Mehmed Dede evlâdından olduğu mervîdir.

Pederinden edebiyât-ı Fârisiyye ve Arabiyyeyi ahz edib Şeyh Cû'î tekkesi mesnevîhânı oldu. Bu vazîfesini Amasya mevlevîhânesinde îfâ edib 1227'de pederinin irtihâlinde mevlevîhâne şeyhi olmuştur.

Fakat pederinin ammizâdesi es-Seyyid Hüseyin Dede Efendi'nin mahdûmu es-Seyyid Mehmed Dede teşebbüsâtıyla bir yıl sonra ref' edildiğinden Konya'ya gitdi. Orada tûl müddet ikâmet ederek 1243'de vefât etdi. Urefâ-yı Mevleviyyeden şâir, edîb idi. Mahdûmu es-Seyyid Ahmed Sâlim Dede'dir.**[70]**

Sâkıb Osmân Efendi-Ârif Dedezâde

Amasyalıdır. Amasya mevlevîhânesi şeyhi Alâaddîn Dede Efendi bin Abdülbâkî Dede bin eş-Şeyh Ârif Mehmed Dede'nin mahdûmudur. Mevlevîhâne şeyhi fâzıl-ı meşhûr Kudsî Hasan Dede Efendi'den ve Amasya müftî-i meşhuru Allâme Hızır Efendi'den ulûm-ı edebiyye ve şer'iyyeyi ahz edib mesnevî-hân oldu.

1112'de pederinin vefâtında Bilâl Efendi şeyh olduysa da 1113'de bunun ref'inden mevlevî-hâne şeyhi oldu.1118'de mütevellî Bilâl Efendi'nin vefâtıyla mevlevî-hâne evkâfına da mütevellî olmuştu.

Ancak, Konya'dan Ebûbekir Dede Efendi şeyh olduğu hâlde geldiğinden 1120'de meşîhat u tevliyetten azl edildi. 1126'da mütevellî Mustafa Efendi'nin vefâtıyla mevlevîhâne mütevellîsi oldu. 1131'de eş-Şeyh Ebûbekir Efendi'nin vefâtından az sonra vefât etdi. Âlim, şâir, edîb, müteharrik bir zât idi. Birâderi Abdulbâkî Efendi de urefâdandır.

Sâgıb Mustafa Efendi-Hacı Çelebizâde

[71] Amasya mevlevîhânesi şeyhi es-Seyyid Alî Rızâ Dede bin eş-Şeyh Hüseyin Dede'nin oğludur. Biraz tahsîl-i ma'ârif edib pederinin zamân-ı meşîhatinde 1247'de Kocacık mescidi imâmı olup 1278 senesi şevvâlinde vefât etdi. Latîfe-gû, nâdire-dân şâir idi. Mahdûmu Hüseyin Ârif Dede Boğaziçi'nde değirmen sâhibi, rind-meşreb, ehl-i keyf bir mevlevî idi.

Sânî Yûsuf Çelebi-Alacabeyzâde

Amasyalıdır. A'yândan Ya'kûb Çelebi bin Yahyâ Bey bin Ya'kûb Bey bin Şâdî Bey bin Devâtdâr Ahmed Paşa bin Hacı Şâdgeldi Paşa'nın mahdûmudur. Sultân Bâyezîd-i Sânî kayınbirâderinin hafîdidir.

Birâderi Tâceddîn İbrâhim Çelebi ile İstanbul'a gelip tahsîl-i ilm u kemâle sâ'î oldu. Fakat hüsn ü cemâli bî-bedel, gâyet güzel olduğundan sarây-ı hümâyûna alındı. Sarây gulâmâtı hâcesinden ikmâl-i tahsîle çalışdı.

918'de tahtına cülûs eden Sultân Selîm'in gözdesi **[72]**oldu. Bu esnâda uşşâkından biri, alâ rivâyetin tedbîr-i umûr-ı mülk ü millete mâni' oluyor diye Sultân Selîm tarafından ifnâ edildi. Gâyet zekî, sîm-ten, pâkize-edâ bir şâir-i genc idi.

Mevlânâ Latîfî Çelebi "Tezkire-i Şu'âra"sında diyor ki:

"Sânî: Rûmîdir. İstanbul'da mutavattın olmuş ve Sultân Bâyezîd devrinin evâ'ilinde gelmiş idi. Tâlib-i ilm ve sâhib-i hilm, mü'ellif-i fenn-i şîve ve musannif-i fenn-i işve idi.

Beyt

Vefâda mühr-i envâr gibi mâhir
Cefâda mürr-i sâfî gibi kâhir

İsmi ve hüsnü cihetinden vâris-i hüsn-i Hazreti Yûsuf olmağın Yûsuf-ı sânî denilir idi. Hak budur ki kemâl-i cemâlde gâyet de güzel ve güzellikte Yûsuf gibi bî-bedel idi. Belki Hazreti Yûsuf'dan sonra nakkâş-ı fıtrat kalem-i kudretle ol nakş-ı melâhatte bir tasvîr-i zîbâ ve peyker-i garrâ dahi tahrîr ü tasvir etmiş değil idi.

Âkıbet uşşâkından biri ol habîb-i dil-firîbi **[73]** rakîb ile görüp tîr-i cefâ câna ve kârd üstühâna erip cânı acıdığından cânına kıyıp ol çeşm-i kattâli katl etdi ve kendi dahi hasret ü firâka ve derd-i iftirâka sabr u tahammül edemeyip âhirete ardınca gitdi. Bu şi'r onun eş'ârındandır:

Dil-rübâlar dilâ benüm nemdir
Nûr-ı dîdem sürûr-ı sînemdir

Dâne dâne müjemde katre-i eşk
Sebzeler üzere sanki şeb-nemdir

Âlemin gâyeti emeldir bil
Âdemin âhiri de bir demdir

Bu beyt dahi onun "serv" redifli bir kasîdesindendir:

Ey bağbân olsa kokardı sözüm budur
Bağ-ı cihânda kaddi gibi müşk-bâr serv

Ve bu matla' dahi onun la'l-i le'âlî-bârındân ve dürc-i dehen-i güher-nisârından sudûr etmişdir.

Matla'

Elâ ey nârven-i reftâr u serv-i şâh-ı bâlâ-kad
Benefşe-zülf ü nergis-çeşm ü gül-rûhsâru nesrîn-had

Ba'zı üdebâ der ki Sultân Selîm-i Evvelin şu beyt-i hamâset-kârânesi Sânî Çelebi hakkında söylenmiştir: **[74]**

Şîrler pençe-i kahrımdan olurken lerzân
Beni bir gözleri âhûya zebûn itdi felek

Sânî Abdullah Efendi-İkincizâde el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya yeniçerilerinin serdârı İkinci Ömer Ağa'nın mahdûmu olduğu kendi te'lîfâtının dîbâcesinde yazılıdır. Amasya fuzalâsından müftî-i allâme Hızır ve Mehmed Paşa müderrisi Çillîzâde Ömer Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âmm-ı meşhûr oldu.

Üstâdı Ömer Efendi'nin 1095'de irtihâlinden sonra meydân-ı fazîlet kendisine münhasır olduğundan talebe ve şâkirdân-ı irfânı fevka'l-âde çoğaldı. Sultân Bâyezîd câmi-i şerîfi, tefsîr-i şerîf okuttuğu esnâda dinleyenlerle dolardı.

1098'de Fîrûz Ağa müderrisi olup Amasya'da tedrîs-i ulûm ederdi. Erbâb-ı hasedin urûk ve a'sâbını tahrîk eden bu hâlet Havzalılar'ı teşvîk ederek müderrisi bulunduğu Fîrûz Ağa medresesi Havza'da olduğundan bâhisle kendisinin Havza'ya gelmesini ricâ ve ısrâr etdirdiler.

Bundan dolayı canı sıkılıp Amasya ve medreseyi **[75]** terk edib 1111'de İstanbul'a ba'dehû Edirne'ye gidip Şeyhülislâm es-Seyyid Feyzullâh Efendi nâmına te'lîf etdiği "Şerh-i Âdâb-ı Hüseyniyye" hâşiyesini müşârün-ileyhe takdîm ederek Edirne'de Dârü'l-hadîs müderrisliğine nâ'il oldu.

Orada dört yıl kadar neşr-i fezâ'il edib isbât-ı fazîlet etdiği esnâda 1115 senesi rebîülevvelinde kopan kıyâmette efendisi maktûl ve evlâd u müntesibleri menkûb olduğundan Hicâz'a gitdi. Avdette yine Amasya'ya gelip tedrîse devâm etdi.

Bu esnâda Hızır Paşa müderrisi olup talebe-i ulûm her taraftan dersine akın etdi. 1118 senesi şevvâlînin on üçüncü günü Müftü Hacı Efendizâde el-Hâc Ömer Efendi'nin vefâtına binâ'en Amasya müftülüğü uhde-i istîhâline tevcîh edilip riyâset-i ilmiyye kendisine müntehî oldu.

Bir buçuk yıldan ziyâde tedrîs u iftâ ile iştigâl ederken 1120 senesi rebîülevvelinde hastalandı. 10 gün sonra dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Gâyet âlim, fâzıl, ulûm-ı akliyye ve nakliyyede mütebahhir, vakûr, kâmil, şâir, **[76]**edîb, nâdire-dân bir zât-ı sütûde-simât olduğu âsârından bellidir. "Şerh-i Tehzîb" üzerine haşiyesi, tefsîrden ba'zı mevâki'-i müşkileye ta'likâtı, ba'zı mesâ'il-i mühimmenin îzâhı hakkında risâleleri vardır.

Mahdûmu Amasya müftüsü ve şeyhü'l-imâre el-Hâc Mehmed Efendi ve hafîdi yine Amasya müftüsü Hâfız Abdurrahmân Efendi ve bunların evlâdı "Müftüzâde"likle meşhûrdur. Müşârün-ileyhin diğer mahdûmu mevâliden el-Hâc Ömer Efendi'dir.

Sebâtî Mehmed Efendi-Türbeli Hâfız

Erzurumludur. Şirvân eyâletinde Şeki kazâsı dâhilinde Kutkaşın nâhiyesi halkından Abdulkerîm Efendi bin Hacı Mikâ'il mahdûmudur. Pederi Hacı Hamza Efendi'yle Şirvân'dan kalkıp Erzurum'da ikâmet etdikleri esnâda 1264'de doğdu.

Orada tahsîl-i ulûm edib Amasya'ya geldi. Bu esnâda Şirvânî Hacı İsmâ'îl Efendi'nin türbesi, câmii ikmâl edilmiş olduğundan bu câmi-i şerîfin imâmı olarak kendisine tahsîs edilen türbe civârındaki hânede ikâmet etdi. Bu münâsebetle **[77]** kendisine "Türbeli Hâfız" dendi.

1314'de Amasya mekteb-i idâdîsi Fârisî mu'alimi olup türbede kendi âleminde türbenin güzel sesli mü'ezzininin nagamât-ı latîfesiyle dem-güzâr oldu. Otuz yıl kadar bu âlem-i ferâgatte yaşayıp 1321 senesi saferinde vefât etdi.

Âlim, halîm, şâir, edîb, natûk, gâyet latîf, şekl ü şemâli güzel, mükerrem bir zât idi. "Hâfız Sebâteddîn Mehmed Efendi" denirdi. Dîvân-ı eş'ârını bastırmış ve bir nüshasını da fakîre hediyyeten vermişti. Hayfâ ki yandığından eş'ârı nakl edilemedi.

Mahdûmları Alî Hâver, Ahmed Tâhir Efendilerdir. Alî Hâver Efendi tıbbıyye-i askeriyyeden doktor yüzbaşı çıktı. Yanya hasta-hâne-i askeriyyesi doktoru olmuştu. 1334'de Yunanîlerin Yanya'yı işgâli esnâsında vefât etdi.

Senâyî Mehmed Çelebi-Hacı Enbiyâzâde

Amasyalıdır. Sultân Bâyezîd evkâfı kâtibi Mahmûd Çelebi **[78]** bin Pîr Ahmed Çelebi bin Hacı Enbiyâ Çelebi mahdûmudur. Gençliğinde tahsîl-i ma'ârif edib pederinin yerine evkâf

kâtibi olmuştu. Ba'dehû Amasya vâlîsi Şehzâde Mustafa'nın dîvân kâtibi ve şi'r u inşâsıyla letâfet-i tab'ıyla kendisini sevdirip nedîm ü musâhibi oldu.

960 senesi şevvâlinde şehzâde-i müşârün-ileyhin i'dâmı üzerine Amasya'da menkûbâne bir müddet oturdu. Ba'dehû bir ze'âmet verilip onunla te'mîn-i mâ'îşet ederek 967'de vefât etdi. Şâ'ir, kâtib, latîf idi.

Senâyî İbrâhim Efendi-Dedezâde

Amasyalıdır. Amasya mevlevî-hânesi şeyhi Ârif Mehmed Dede Efendi'nin dâmâdı eş-Şeyh Mahmûd Dede'nin mahdûmudur. Allâme Hızır Efendi'den tahsîl-i ulûm edib bir müddet ders okuttu. Sonra mevlevî-hânede vâ'iz, müzekkir olup mesnevî tedrîsâtıyla iştigâl etdi.

1112'de Mevlevî şeyhi Alâaddîn Dede Efendi'nin irtihâli üzerine mevlevî-hâne vakfına mütevellî olduğu hâlde 1113'de vefât etdi. Âlim, vâ'iz, şâir **[79]** idi.

Herkesi medh u senâ eder, kimseyi zemm etmez, her nesneyi hoş görürdü. "Çelebi Dede" demekle meşhûr idi.

Siyâbî Hasan Çelebi-Terzi

Merzifonludur. Terzi esnâfından birinin oğludur. İstanbul'da terzi ve ümmî olduğu hâlde tabî'at-ı edebiyyesi, selîka-i şi'riyyesi mükemmel olduğundan zamânı şu'arâsına meydân okurdu. Vezn ü kâfiyesi düzgün, lutf-ı ma'nâda gülgûn eş'âr söylerdi. Sultân Murâd-ı Sâlis'in evâ'il-i devr-i saltanatında vefât etdi.

Mevlânâ Latîfî Çelebi, "Tezkire"sinde diyor ki: "Siyâbî: Merzifon'dan hayyât tâ'ifesindendir. Bu münâsebetle "Siyâbî" tahallüs etmişdir. Ümmî vü âmmî, sâde-dil kimesne idi. Ama tabî'at-i şi'riyyesi bed ve kuvvet-i nazmiyyesi ged değildi. Bu matla' onundur:

Elifler serv rengîn gül gibi sînemde dağım var
Muhabbet sebze-zârında yine bir tâze bağım var"

ve lehu

Ben o Dürzî güzelin eskiden âvâresiyem
Olmadım iki yaka ıssı o bî-çâresiyem **[80]**

ALTINCI FASIL

Amasya Târîhinin ikinci bâbından altıncı faslı, adlarının ilk harfi Cim olan zevâtın terâcim-i ahvâl ü ensâbını mümkün mertebe ibret-âmîz vekâyi'ini mülahhasan kayd u zabt eder. Bu fasla "cim (ج)" faslı denir. Cim'den sonra gelen hurûf-ı hece tertibi üzere yazılır.

Câbî Ahmed Çelebi-Resûlzâde

Amasyalıdır. Tokatî Resûl Efendi'nin mahdûmudur. Biraz tahsîl-i ma'âriften sonra Hüseyin Ağa ve Fîrûz Ağa evkâfı câbîsi olduğu münâsebetle "Câbî" mahlasını kabûl etdi. Cibâyette istikâmet gösterdiğinden hayli müddet câbî oldu. 1064 sâlinde vefât etdi. Şâ'ir, latîfe-gû, hoş-sohbet olduğunu Müderris Abdî Efendi Tezkiresinde yazıyor. Birâderi Mehmed Efendi ulemâdandır.

Câmî Ahmed Çelebi-Kutbzâde

Molla Câmî-i meşhûrun hemşîrezâdesi olup Kutbeddîn Mehmed Câmî mahdûmudur. Molla Câmî'nin tavsiye-nâmesiyle Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'da vâlî iken **[81]**geldi. Şehzâdesi Sultân Ahmed'e Fârisî mu'allimi nasb etdi.

886'da Şehzâde Sultân Ahmed Amasya vâlîsi oldukta kâtib-i dîvânı ve 896'da tevki'-i dîvânı, ya'nî nişâncı olarak nüfûz u i'tibâra nâ'il oldu. 904'de sâhib-i dîvân olan Tâceddîn Paşa'nın aleyhinde tezvîrâta kıyâm ederek Şehzâde Sultân'ın nüfûzuna mâlik olmak istedi.

905'de Tâceddîn Paşa'nın azline muvaffak oldu. Kendisine mu'ârız olan kâdı'l-kudât Ebu's-Su'ûd Efendi'yi de azl etdirmiş olduğundan vezâretle sâhib-i dîvân olmasını gözlerken Abdullah Beyzâde Kâsım Paşa sâhib-i dîvân olduğunu müte'âkib kendisi de azl edildi.

Halefi olan hattât-ı meşhûr Fettahîzâde Ahmed Efendi kendisini müderrisliğe teşvîk ederek te'mîn ü tesliye itdiği esnâda merâkından müte'essiren vefât etdi. Fâzıl, şâir, edîb, hod-bîn olduğunu Münirî Efendi "Münşe'ât"ında zikr eder. Mahdûmu Basîrî Mehmed Çelebi'dir. Tâceddîn Paşa'nın vakfiyesi zeylinde "Ahmed bin Kutbeddîn el-Câmî et-Tevkî'î" diye imzâsı görüldü. **[82]**

Câmî Ahmed Efendi-Habîbzâde

Amasyalıdır. Amasya'da Mehmed Paşa türbesi önünde medfûn olan eş-Şeyh Habîb-i Karamânî Hazretleri'nin ahfâd-ı kirâmından ve ulemâdan Abdulbâkî Efendi bin Ahmed Efendi bin eş-Şeyh Habîb-i Karamânî mahdûmudur.

Amasya'da tahsîl-i ulûm edib meslek-i kudâta girdi. Hayli kasabât u bilâda kâdı oldu. Bir kaç def'a İstanbul'a gidip terakkî gördü. 1006'da Amasya kâdısı olup, Karayazıcı Abdulhalîm Amasya sancâğı Beyi olduğu 1008 senesi muharreminde İstanbul'a gitdi.

Bundan sonra Medîne-i Ebâ Eyyûb el-Ensârî nâibi olup 1014'de tekâ'üd edildi. 1019'da dâr-ı bekâya rihlet etdi. Ebû Eyyûb-i Ensârî türbesi civârında medfûndur. Âlim, fâzıl, şâir idi. "Kafzâde Tezkiresi"nde şu beyti görüldü:

Şu denlü tîr-i dil-dûzun tenimde cây-gîr oldu.
Benim her üstühânım sanki bir kandîl-i tîr oldu.

Câmî Hasan Çelebi -Piyâlezâde

[83]Amasya'nın Üçler mahallesinde câmii olan kuzâttan Sa'dîÇelebi'nin kölesi Çerkez Piyâle Beyzâde Mustafa Bey'in oğludur. Amasya'da hattât-ı meşhûr Fazlullâh Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı öğrendi. Biraz tahsîl-i ma'ârifden sonra şehir kethüdâsı kâtibi oldu.

Ba'dehû Mumcuzâde Seyyid Ahmed Paşa'nın dîvân efendisi ve müsteşâr-ı umûru olarak nüfûz u i'tibâr kazandı. Servet ü sâmân edindi. 1103'de Seyyid Paşa i'dâm edildikte menkûbâne Amasya'da ikâmet etdi.

Ba'dehû Fazlızâde Fazlı Paşa'ya ağalığında çatıp sadâret kethüdâlığında kâtibi, ba'dehû paşalığında dîvân efendisi olarak devr-i bilâd edib 1118'de vefât etdi. Erbâb-ı ma'ârifden kâtib, hattât idi. Halk arasında "Pileoğlu" demekle meşhûr ve gençliğinde pek güzeldi.

Cân Mirza Paşa-Gürcü

Amasya sancâğı Beyi iken maktûlen vefât eden Hüftâdî Ahmed Bey'in akrabâsından Amasya subaşısı Keyhüsrev Bey'in oğludur. Züamâdan iken Amasya alaybeyi ve Bağdâd harbinde büyük yararlıkları görüldüğünden mîrlivâ ve ba'dehû Karahisar ve Kars Beylerbeyi ve 1064'de donanmaya me'mûr ve 1065 şevvâlinde Sivas vâlîsi ve ba'de'l-azl Ankara Beylerbeyi oldu.

1068'de azl edildiğinden Abaza Hasan Paşa'ya uyup 1069 cumâdelâhirinde maktûlen vefât etdi. Şecî', idâresi zâbit bir kumandân idi. Kerîmesi Emîne Hanım'dır. Amasya'da Fethiye câmii mesâlihine vakf-ı nukûd eden ceddinin mütevellîyesi olup kendisi de vakf-ı nukûd ederek

câmiin imâretine himmet etdiği müsecceldir. Dâmâd u kâtib-i dîvânı da Mustafa Efendi bin İbrâhim idi. Sıdkı Paşa'nın eniştesidir.

Canı Bey-Hâtun Paşa

Sivaslıdır. Sivas hükümdârı Eretnâ Hânzâde Nâsıreddîn Mehmed Bey'in kerîmesidir. Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşazâde Melik Musliheddîn Mustafa **[84]** Bey'in zevcesi olup Amasya'da Alacahamam'ın ittisâlinde kâ'in muhteşem konağında ikâmet etdi. Mustafa Bey'in zamân-ı emâretinde "Paşa Hâtun" dendi.

Gerek birâderzâdelerinin ve gerek âmmizâdelerinin Amasya'ya gelip yerleşmelerine bâ'is ve kerem-kâr bir Hâtun olup 801'de zevciyle beraber Edirne'ye gitdi. Buradan Yenice-i Taraklı'ya gönderilip orada zevciyle beraber ikâmete me'mûr oldu.

Amasya'da ve Yenice'de mescidi ve evkâfı olup "Saray Ağası Defteri"nde görüldü (sahife 67)**.** Orada zevcinin Yenice-i Taraklı'da vefâtından sonra Amasya'ya gelip 811'de vefât etdi. Amasya'da medfûndur. Türbesi ve vakfı var idi. Ancak mürûr-ı zamân ile bunlar gâ'ib olmuştur. Türbesi bulunamadı. Mahdûmu Îsâ Bey'den evlâdı vardır.

Cibrîl Çelebi-Mevlânâ Âyîneddîn

Amasyalıdır. "Türkmen Şeyh" demekle meşhûr Bağdâdlı Şeyh İsrâ'îl Çelebizâde eş-Şeyh Sâlih Çelebi mahdûmudur. Amasya'da doğdu. Amasya fuzalâsından eş-Şeyh Hüsâmeddîn Hasan ve eş-Şeyh Fahreddîn Osmân Çelebilerden ahz-ı ulûm edib ders-i âm ve ba'zı medârise müderris olarak yıllarca tedrîs-i ulûm etdi.

783'de Hacı Şâdgeldi Paşa'nın maktûlen vefâtı **[85]** vak'asında Amasya'dan emsâli zevât ile kalkıp her biri bir tarafa gitdiği esnâda bu da Ayıntab'a gidip orada yerleşti. On bir yıl kadar tedrîs-i ulûm ve iştihâr ederek 794 senesi zilhiccesinin âhirinde vefât etdi.

Bedreddîn Mahmûd el-Aynî "Ikdu'l Cümân"da bunun tercemesini yazdığı esnâda meşâyihini şöyle beyân ediyor: "Mecma'u'l-Bahreyn kitâbını eş-Şeyh Hüsâmeddîn Hasan er-Rûmîden[207] o da şeyh-i kâmili olan Fahreddîn İlyâs er-Rûmîden[208] o da şeyh ü üstâzı olan eş-Şeyh Şerefeddîn Mehmed el-Herevî'den o da şeyh ü üstâzı mü'ellif-i kitâb Allâme Ebi Hâmid Ahmed bin es-Sâ'âtî'den ahz u tederrüs ü tefekkuh etdi.

Kezâlik, tenkîh ve şerh-i tavzîh kitâbını üstâzı eş-Şeyh Fahreddîn Osmân bin Abdullah et-Türkmânî'den[209] o da şeyhi ve üstâzı olan Şerefeddîn Mehmed[210] bin eş-Şeyhü'l-imâm Vecîheddîn Ömer bin Abdulmuhsin el-Erzincânî'den o da mü'ellif-i kitâb olan sadrü'ş-şerî'adan ahz u tederrüs etdi."

Mevlânâ Cibrîl, âlim, fâzıl, sâlih bir imâm-ı celîl idi. Amcası Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebi olup **[86]** ulemâdandır. Bunun mahdûmu Mikâ'îl Çelebi'dir.

Cibrîl Bey-Bayındurlu

Mecidözü kazâsının eski merkezi olan Bayundur kasabasından Doğan Bey bin Saltuk Bey bin Bayındur Bey'in mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde Mecidözü kazâsı emîri olup Yıldırım Sutân Bâyezîd Han'a inkıyâd ederek mevki'ini muhâfaza etdi. 798 sâlinden sonra fevt oldu. Mahdûmu el-Hâc Türkâd Bey'dir. Diğer mahdûmu Alî Bey, Çelebi Sultân Mehmed Amasya'da iken İnaloğlu harbinde şehîd oldu.

---

207 Amasyada Mevlevî-hâne şeyhi Celâleddîn Mehmed Dede'nin pederidir.

208 Mevlânâ Fahreddîn İlyâs Çelebî, Mevlânâ Cemâleddîn İbrâhîm Aksarayî mahdûmudur.

209 Mevlânâ Fahreddîn Osmân Çelebî, Amasya'da Mevlevî-hâne binâ eden eş-Şeyh Cemâleddîn Mehmed Cû'î pederidir.

210 Merzifon'da mahallesi olan Mevlânâ Şerefeddîn Mehmed Çelebî'dir.

Ca'fer Çelebi-Mevlânâ Ziyâ'eddîn Ebu'l-Mekârim

Amasyalıdır. Amasya kâdı'l-kudâtı Celâleddîn Aldulvehhab bin Mevlânâ Hüsâmeddîn Yûsuf et-Tebrîzî mahdûmudur. "Kadızâde" demekle meşhûr idi. Ulemâ-yı asrından tahsîl-i ulûm edib 682'de a'yân-ı ulemâ ve kudâttan görüldü. Ba'dehû vefât etdi.

Ca'fer Çelebi-Pervâne Beyzâde

Mu'îneddîn Süleyman Pervâne Bey evlâdından Gıyâseddîn Mehmed Bey bin Nâsıreddîn Ahmed Bey bin Azîzeddîn Mehmed Bey bin **[87]** Mu'îneddîn Süleyman Pervâne Bey'in mahdûmudur. Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa zamânı ricâl ü a'yânından olup 768 sâlinden sonra vefât etdi. Birâderi eşrâf-ı memleketten Haydar Çelebi'dir.

Ca'fer Çelebi-Memioğlu

Amasya a'yân-ı tüccârından Hâce Memi Çelebi mahdûmudur. Sultân Murâd-ı Sânî Amasya vâlîsi iken hâcegân-ı dîvânından olup 831 sâlinden sonra vefât etdi. Ağniyâ-yı memleketden idi.

Ca'fer Bey-İnehânzâde

Sultân Eratnâ Han evlâdından olup Kâdı Burhân'ın şerrinden Amasya'ya iltecâ eden İne Han Bey bin Ca'fer Bey bin Sultân Eratnâ Han'ın mahdûmudur. Kayseriyye'de doğdu. Amasya'da kendisine ze'âmet verilip Osmânlılar'a sadâkatle çalışdığından ümerâdan oldu. 842 sâline doğru vefât etdi. Mahdûmu Abdullah Bey ma'rûfdur.

Ca'fer Çelebi-Nebioğlu

Kedağra (Köprü)lıdır. Meşâhîr-i züamâdan Abdunnebî bin **[88]**Hasan mahdûmudur. Amasya fuzalâsından tahsîl-i ulûm edib Kedağra'da neşr-i ulûma himmet etdi. Orada Taşanzâde medresesi müderrisi olup tedrîs u iftâ ile iştigâl eyledi. 864'de Kedağra kâdısı görülüp sonra fevt oldu. Meşâhîr-i ulemâdan idi.

Ca'fer Bey-İmâmoğlu

Amasya'da câmi-i Enderûn imâmı Mevlânâ Mehmed Çelebi mahdûmudur. Züamâdan olup Çelebi Sultân Mehmed Han devrinde istiklâl muhârebâtına iştirâk ederek yararlıklar gösterdi. Sultân Murâd-ı Sânî devrinde mîrlivâ olup Varna muhârebesinde terakkî gördü. Ba'dehû İstanbul fethinde hizmet edib 865 sâline doğru vefât etdi. Müsinn-i ümerâdan idi.

Ca'fer Bey-Hacı Beyzâde

Baba İlyâs-ı Horasânî evlâdından ve Hacı İlyâs Bey ahfâdından Murâd Bey'in mahdûmudur. Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'da vâlî iken ma'iyyeti ümerâsından olup cülûsunda Sivas Beyi oldu. 890 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdandır. Mahdûmu Karaca Ahmed Paşa ve dâmâdı **[89]** tercemesi yukarıda yazılan diğer Hacı Beyzâde Tâceddîn Paşa'dır. Karaca Ahmed Paşa da fuzalâ-yı ümerâdandır.

Ca'fer Çelebi-Tâcî Beyzâde

Amasya'nın Dârü's-Selâm Mahallesi'nde "İstanbulca Tâcî Bey" demekle meşhûr Hacı Beyzâde Tâceddîn İbrâhim Paşa bin Mevlânâ Safiyyüddîn Mustafa Çelebi bin Hacı Mehmed Gâzi Bey bin eş-Şeyh Alâaddîn Alî bin İbrâhim'in sulbinden 860 senesi ramazânında doğdu.

Pek genç iken bir taraftan hutût-ı mütenevvi'ayı Şeyhzâde Hamdullâh Efendi'den ve diğer taraftan ulûm-ı edebiyyeyi Mevlânâ Rükneddîn Ahmed bin Mahmûd el-Cendî, Hatîb Kâsım, Mevlânâ Abdî Efendilerden ahz ü ta'allüm edib İstanbul'a gitdi.

Orada meşhûr Hızır Beyzâde Sinan Paşa, Hâcezâde Musliheddîn Mustafa, Hatîbzâde Muhyiddîn Mehmed, Hacı Hasanzâde Mehmed, Mevlânâ Musliheddîn Kestelli gibi fuhûl-i

ulemâ ve fuzalâdan ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve ibtidâ Sinan Paşa'dan mülâzım olarak Bursa'da Bâyezîd Paşa müderrisi oldu.

[90] Fakat Sinan Paşa'nın felâketinden müte'essir olup 885'de medreseden azl edildi. Ba'dehû Germiyân vilâyeti dâhilinde Simav kasabasına kâdı nasb edilerek oraya gönderildi. 886'da Fâtih Sultân Mehmed Han'ın vefâtı üzerine inhilâl eden taht-ı saltanata Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'dan gelip cülûs etdi.

Fakat Karaman vâlîsi birâderi Şehzâde Sultân Cem dahi saltanat da'vâsına kıyâm ederek harb ü kıtâle mübâşeret etdiğinden Sultân Bâyezîd vüzerâ ve ricâlinden şübhe etdikleri kimseleri katl ü nefy ü habs etmeye başlamışdı.

Ez-cümle vüzerâdan Gedik Ahmed Paşa, Hamza Beyzâde Mustafa Paşa, Şehzâde Cem taraftârlığı töhmetiyle katl u i'dâm edildiği gibi sânîyen vezâretle nişâncı olan Hızır Beyzâde Sinan Paşa, ikinci vezîr Hızır Paşazâde Mehmed Paşa hattâ Vezîr-i a'zam İshak Paşa bile bu töhmetten dolayı 888 senesi zilhiccesinde azl edilerek Sinan Paşa Edirne'ye, İshak Paşa Selânik'e Mehmed Paşa Amasya'ya gönderildi.

Bu esnâda sâhib-i tercemenin de Şehzâde Sultân Cem'e göndermiş olduğu bir ubûdiyyet-nâmesi tutulup târîhi tahrîf **[91]**ve ma'nâsı tağlît edilerek Sultân Bâyezîd'e takdîm edildi. Sultân Cem pederinin vefâtından evvel Ca'fer Çelebi'den bâğçesi için bir mikdâr servi fidânları istemişti. Bu ubûdiyyet-nâme Çelebi'nin bu fidânları göndermiş olduğuna dâ'ir arîza-i cevâbiyyesi idi.

Bu ubûdiyyet-nâme Veliyyüddîn Efendi kütüb-hânesinin münşe'ât-ı perâkende arasında bulunup not edilmişti. Bir sûreti şudur:

با آستانهء آسمان رفعت و سلیمان شوکت ازین خاکی مورچه معروض بندگی آنست که از جانب سکندر روزگار و سلطان جم اقتدار باین بندهء مخلص و دولتخواه متخصص طغرای شریف بی متال جهانمطاع رسید

بیش از خواندن سوارش که بینش چشم جهانست این چشم غبار آستانهء دولت را سودم و برای اکرام و اهتمام و اغزاز و احترام غرعزیرش کشودم و ضموم مضمون اغر با نغارش مفهوم کشت که حدیقهء ضمیر جام کیتی نمارا از برای روضهء دلگشای بهشت آرا و حوضهء غنابخش جنة المأوی چندین (سروها) مقصود کشتی زود بر موجب اشارت نشان عالیشان واجب الاذعان خاقانی و طغرای **[92]**غرای جهان آرای خسروانی چاکر وار بنده شعار با تضرع و ابتهال در جای عبودیت و امتثال بر نهادم

وزیر قعنای ابن بندهء فقیر راجع و تفتیش کردم بران مثابه که در تخت وسع این رقّ خالص غیر مبزول چیزی نماند (این قرر نهالهای سردها) بدست آوردیم و کیمیای خال سدهء عدالت آشیان و غبار آستان خلافتپناه بنیرهء آل عثمان را فرستادیم . سهادت دارین دائم و قائم بادجق محمد و آله الاماجد

Bu ubûdiyyet-nâmede kavs içine alınan serv-ha askerler ve nihâl-ha-yı serv-ha da delikanlı askerler diye pek yanlış ma'nâlar verildiğinden bî-çâre Ca'fer Çelebi mukayyeden İstanbul'a getirilip Yedikule zindânında iki yıl kadar habs u tazyîk ve sıkı bir sûretde teftîş ü tahkîk edildi.

Netîce-i teftîşte berâ'eti ve mağdûriyeti sâbit olduğundan 891'de ıtlâk edilip İstanbul'da tedrîse avdet ve üstâdı Hacı Hasanzâde Mehmed Çelebi'ye mülâzemet ederek pederi Tâcî Bey Şehzâde Sultân Ahmed'e Amasya'da defterdâr ve kendisi Mahmûd Paşa müderrisi oldu. **[93]**

On yıldan ziyâde Mahmûd Paşa dershânesinde tedrîs-i ulûm ederek fezâ'il-i ilmiyye ve edebiyyesi her tarafa intişâr etdi. Gerek pâdişâhın ve gerek erkân-ı devletin nazar-ı dikkatini celb edecek mebâhis-i mühimme-i ilmiyyede tefevvuk u rüchân göstermekte idi.

Binâen-aleyh 905 senesi muharreminde[211] tahvîl-i tarîk ederek mevki'-i dîvân-ı âlî, ya'nî nişâncı ve tevki'î oldu. Beylerbeyi pâyesiyle baş-defterdâr olan Yegânzâde Hüseyin Paşa'ya takdîm edilerek buna da Beylerbeyilik pâyesi verilip "Nişâncı Paşa" dendi.

Tam on iki yıl bilâ-fâsıla nişâncılık edib defâtir-i Sultâniyyeyi ıslâh ve ferâmîn ü menâşîr-i hâkâniyyeye bir şekil ve sûret-i cedîde ihtirâ'ederek tanzîm eyledi. Sultân Bâyezîd'in ve bütün erkânın pek ziyâde mergûbu olup bütün kavânîn-i Osmâniyye'de mercî'-i enâm oldu.

Ancak 917 senesinde Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'in tahta iclâs etdirileceği yeniçeriler arasında ba'zı a'dâsı tarafından işâ'a edildiğinden Mü'eyyedzâde Abdurrahmân Efendi ile beraber azl edildi. Bu esnâda her ikisinin de **[94]** konakları talan u yağma edilerek harebe-zâra döndü.

Sultân Bâyezîd-i Sânî bu yağma vak'asından dolayı pek muzdarip olan müşârün-ileyhi tatyîb için yevmî yüz akçe ulûfe-i tekâ'üd verdiği hâlde kabûl etmeyip açıkda kaldı. Gâretden dolayı kimseye şekvâ vü minnet kabûl etmedi.

918 senesi saferinin yedinci günü Sultân Selîm Han taht-ı Osmânî'ye cülûs etdikte ulûfe-i mezkûreye ba'zı bilâdın kâdılığını verip müşârün-ileyhi tatyîb ü tevkîr eylediğinden kabûl etdi. Ancak yerine nişâncı nasb edilen Çandarlızâde Îsâ Bey'in ehliyeti mahdûd olduğu anlaşılmağla sene-i mezbûre rebîülevvelinde sânîyen nişâncı oldu.

919 senesi rebîülevvelinde zamîmeten Anadolu kazaskeri olup 920'de Sultân Selîm Han'ın ma'iyyetinde Îrân seferine beraber gitdi. Sene-i mezbûre şa'bânında nişâncılık uhdesinden alınıp Mu'arrifzâde Mehmed Çelebi'ye verildi. Îrân seferinden muzafferiyetle avdet edib şevvâlinde Sultân Selîm ile beraber Amasya'ya geldi. [**95]**

Sultân Selîm eyyâm-ı sefer ü hazarda üç zât ile umûr-ı mülk ü milleti müzâkere ederdi. Bunlar Ca'fer Çelebi, Hâce Halîmî, Molla İdrisî idi. Bu husûsa mabeynden ve ocaktan yetişme gayr-i Türk vezîrler ve ağalar pek ziyâde hased ü hiddet ediyorlar, ellerinden vezâret ü sadâretin gideceğinden korkuyorlardı.

920 senesi şevvâlînin yirmi üçüncü günü Amasyalı Pîrî Mehmed Paşa'ya vezâret verildiği bu hased ü hiddeti teşdîd etdi. Çünkü gayr-i Türkler mesned-i vezâreti kendilerine hâs u münhasır bir mertebe-i ulyâ hâline getirmişler, müşârün-ileyhe vezâret verilmesini bu üçlerin ilkâsından bilmişlerdi.

Bundan dolayı 921 senesi muharreminde yeniçeriler isyân ederek Pîrî Paşa ve üçlerin hânelerini yağma ve gâret ve ba'zı fezâyihe cesâret etmişlerdi. Sultân Selîm Amasya'da gözünün önünde cereyân eden şu vak'ayı bir türlü hazm edemedi. Derhâl sadâret kâ'im-makâmı Dukakînzâde Ahmed Paşa'yı asıp parçalattı.

921 senesi rebîülevvelinde Sultân Selîm Amasya'dan kalkıp ordusuyla ve erkân-ı devletiyle beraber İstanbul geldi. Bu **[96]** vak'anın muharrikleri hakkında tahkikâta başladı. Yeniçeri ağalarını tazyîk etdi. Bir aralık terk-i saltanata kadar gitdi. Nihâyet gayr-i Türklerin ittifâkıyla Ca'fer Çelebi ve bostancı-başılıktan çıkma İskender Paşa muharrik olmak üzere gösterildi.

Halbuki vak'anın muharrik u müretdibi Dukakinzâde Ahmed Paşa ile sarây erkânından Silâhdâr Ahmed ve Mîrahûr Ferhâd Ağalardı. Bunların yeniçeri ocağında büyük nüfûzları vardı. Bunların tertîbâtıyla tahrîk-i fitne cürmü bu iki bî-günâhın üzerinde kaldı.

921 senesi receb-i şerîfinin sekizinci günü sabahleyin erken Ca'fer Çelebi konağından kaldırılıp Topkapı Sarayı'nda huzûr-ı Selîm Hânîye çıkarıldı. Hafîf bir müşâfeheden sonra tahrîk-i fitne edenler hakkında bir fetvâ taleb edildi. Ba'de's-sübût "katli lâzım gelir" cevâbını alan Sultân Selîm, "senin tahrîk-i fitne etdiğin nezdimde sâbit olmuştur" diyerek cellâda işâret etdi. Seyf ü nat'ı gören Ca'fer Çelebi canından ümîdini kesti. Ağır bir hitâbe ile Sultân Selîm'e

---

211 Kuyûd-ı vakfiye idâresinde mevcûd olan Koca Mustafâ Paşa'nın defter-i Mûsâkkafâtında 905 senesi muharreminde verilen temlik-nâmesi zeylinde müşârün-ileyhin "Ca'fer et-Tevkî'î" diye imzâsı görüldü. 904 senesi zilkadesinde Nişâncı Ahmed Çelebî'nin imzâsı görüldüğüne nazaran bundan sonra Ca'fer Çelebî'nin nişâncı olduğu anlaşılır.

pek çok ve kıymetli **[97]** nasîhâtler söyledi. Hârûnü'r-Reşîd-Ca'fer Bermekî gibi çok emsâl-i târîhiyye gösterdi. Devşirmelerin kizb u iftirâlarıyla iğfâl edildiğini ve sonra çok pişmân olacağını anlattı. Pâdişâhı bir derece yumuşattı.

Hayfâ ki, vezîr-i azâm Sinan Paşa, hased ü rekâbet hissiyâtına mağlûb olarak pâdişâhı iğzâb edecek ba'zı harekâtı ihtâr etmekle Sultân Selîm, fenâ bir tehevvüre kapılıp bî-çâreyi derhal i'dâm etdirdi. O mu'azzam nûr-ı irfânı bir anda söndürdü.

Merhûmun kardeşi Sa'dî Çelebi sonradan gelip meydân-ı siyâsetten cesedini kaldırdı. Çarşamba tarafında kâ'in mescid-i şerîfi harîmine bilâ-gasl ü tekfîn şehîdâne defn etdirdi. Şehîd-i mağfûr uğrunda hayli mâtemler edildi. Mersiyyeler söylendi. Müsebbibleri aleyhinde beddu'âlar yapıldı.

Vezîr-i a'zâm Sinan Paşa bir yıl sonra Mısır harbinde maktûl oldu. Silahdâr Ahmed Ağa vezîr-i sânî olup Mısır vâlîliğine giden ve orada i'dâm edilen Hâ'in Ahmed Paşa'dır. Mîrahûr Ferhâd Ağa da Anadolu Beylerbeyiliğinde yaptığı zulümlerinden dolayı **[98]** i'dâm edilen Deli Ferhâd Paşa'dır.

Ca'fer Çelebi gâyet fâzıl, ulûm-ı şer'iyye ve edebiyyede kâmil, fünûn-ı akliyyede mâhir, elsine-i selâsede şâir, edîb, hattât-ı bediü'l-üslûb, kâtib-i bî-nazîr idi. Hutût-ı mütenevvi'ada pek mâhir olup hatt-ı siyâkatı îcâd ve sûret-i tuğrayı ve fermânların şekl-i ifâdesini ibdâ' etdi.

Cûd-ı keremi, ulüvv-i himmeti, darb-ı mesel hükmünde olduğundan fuzalâ, ulemâ, şu'arâ te'lîf eyledikleri âsârında müşârün-ileyhi fevka'l-âde medh ü senâ etdikleri elde bulunan âsâr-ı eslâf ile sâbit olup elsine-i selâsede üç dîvânı, te'lîf etdigi "Kitâbü'l-Ahlâk ve Heves-nâme"si üdebâ arasında makbûldür.

İstanbul'da Balât üzerinde bir câmi-i şerîfi, yanında bir mektebi ve bir medrese-i âlîyesi ve bunları müştemil Tevki'î Ca'fer Çelebi nâmıyla meşhûr bir mahallesi vardır. Şehâdetinden sonra mevkûfâtı tanzîm edildiğinden vakfiyesi yoktur. Müşârün-ileyhin cevdet-i karîhası, talâkat-ı beyânı, belâğat-i ifâdesi, kemâl-i tedbîr ü kiyâseti, hâssaten ilm u fazlı o kadar yüksektir ki misl ü nazîri şimdiye kadar pek nâdir gelmişdir. **[99]**

Âşık Mehmed Çelebi "Tezkire-i Şu'arâ" adlı eserinde diyor ki: "Ca'fer Çelebi: Tâcî Beyzâdedir ve Tâcî Bey, Sultân Bâyezîd-i merhûm Amasya'da şehzâde iken lalası olup Tâcîbeylikle Rûmun şeref ü câhla ma'rûf âbâdan-ı hânedân ve âzâde-i hânevâdedir. Sinn-i temyîze bâliğ olmadan mübâlağa-i ma'ârife mâlik ve diyâr-ı fevâzil ü fezâ'ilde tîg-i kalem ve zebân-ı ilm ile fâtih-i memâlik oldu.

Efâzıl-ı asrın nazar-ı kimyâ-eserleriyle işi altun ve hilâl-i kemâli bedr gibi rûz-efzûn oldu. Sipâhîzâde sâhib-i seyf iken ehl-i ilm tarîkine âzim oldu. Tarîk-i ilmin turuk-ı muhtelifesin görüp âhir Hacı Hasanzâdeden mülâzım ve tarîk-i tedrîse sülûk edib Mahmûd Paşa müderrisi iken menşûr-ı âmâli tevkî'-i iltifât-ı pâdişâhî ile muvakki' oldu.

"Dîvân-ı Sultânîye nişâncı oldu ve tab'-ı nahl-ârâsı bezm-i câh u celâlde reyhâncı oldu. Gitdiğince gonça-i murâdı nesîm-i terbiyet-i pâdişâhî ile gül gibi güşâyiş buldu ve nihâl-i âmâli tesnîm-i iltifât-ı şâhenşâhî ile serv-i ser-efrâz olup nümâyiş buldu ve a'yânın görür gözü ve **[100]**selâtîn-i Arab u Acem ve havâkîn-i etrâf-ı âlem mürâselâtında nevk-i kalemi erkânın tutar eli oldu ve paşalık unvânıyla mu'anven olup Nişâncı Paşa denilip sâ'ir tertîb u terbiyette vezîr demeli oldu.

Ol zamâna dek nişâncılar ve defterdâr sınıfında olan mastabede defterdârlar altında otururlardı ve hünkâr selâmlamakta defterdârlardan aşağa dururlardı. Ol nişâncı olduğu vakit Pîrî Paşa defterdâr bulunmuş[212] ondan aşağa oturmaktan te'ennüf etmiş, ben tarîk-i ilmde ehl-i ilm iken bu hakaret için mi tahvîl-i tarîk etdirdiniz deyü arz -ı te'essüf etmiş.

---

212 Kuyûd-ı resmîye Ca'fer Çelebî'nin nişâncı olduğu 905 senesi muharreminde defterdâr Yegânzâde Hüseyin Çelebî olduğunu göstermektedir. Bu esnâda Pîrî Paşa henüz kâdı bulunuyordu. Pîrî Paşa bundan pek çok yıl sonra defterdâr oldu. Şâyân-ı hayretdir ki "Sicill-i Osmânî"de dördüncü cildin defterdârân kısmında 905'te Câ'fer Çelebî'nin pederi olan Tâcî Bey'in defterdâr olduğu kayd edilmektedir.

Pâdişâh-ı ma'rifet-bînve kadr-şinâsdan emr olmuş ki dîvânda vüzerânın sağ cânibinde olan mastabede başka otura ve eyyâm-ı seferde vüzerâ otağı gibi otağ kura. Sultân Selîm devrinde beyt-i kadri bâlâ-ter ü ber-ter oldu ya'nî kim kazasker oldu. Nişâncı iken hilâl-i âmâli iş'ât-ı mühr-i pâdişâhî ile bedr oldu. Cây sîne-i dilberân gibi ber-ter oldu. Ya'nî sadr-ı sa'âdette sâhib-i sadr oldu. **[101]**

Nesri lü'lü-i mensûr olsa acibmidir ki rişte-i güzerân-ı eyyâm-ı ömrü le'âl-i hüsn-i nevâziş-i pâdişâhî ile muntazım idi ve nazmı dürr-i manzûm olsa tan mıdır ki dest-i hakkâk-ı iltifât-ı şâhî ile meskûb olan dürer-i huzûr-ı kalb ve safâ-yı hâtır ve refah-ı hâl ü ferah-ı bâle mâlik olup ganî vü gânim oldu."

Mesnevî

Eger sâdık dinürse ana sâdık
Gelirmiş her sözü halka muvâfık

N'ola rif'atte uçarsa o tayyâr
İki şeh himmetinden şehperi var

Eyyâm-ı hazarda ve halvette şeref-i meclisleriyle kâmrân ve hengâm-ı seferde ekseriyâ yanaşup hem-'inân idi. Hattâ sefer-i Erdebilde ve azîmet-i Şâh İsmâ'îlde ekser evkât Molla İdris ve Halîmî ve Câ'fer Çelebi merhûm pâdişâhla çâr unsur gibi hem-inân u harf-zenân ve bezle-gûyân u musâhabet-künân giderlermiş.

Salât-ı subhdan sonra hergün virdi du'â-i seyfle meşhûr Hırz-ı Yemânî imiş. Hakkında demişler beyt:

اندر پناه حرز یمانی کرهتم
خون هزار دشمن جانی بر یختم

Ana iştigâlinden pâdişâh binmezden mukaddem selâma varmakta geç deprenür imiş. Adım adım üzerine gelip **[102]** buyurun der imiş. Çadırından alaya varınca nice çavuşlar gelip hünkâr binmelidür tiz yürün der imiş.

"Âhir Ca'fer Çelebi'nin nihâl-i âmâli ve me'âli cevzâya ermiş iken sarsar-ı fitne tahtına hıyânet ekti. Ya'ni çeşm-i şûh-ı cemmâş-ı zamânenin gözü ve şimşîr-i pür-teşvîr-i pâdişâhînin dili değdi. Amasya'da yeniçeri ta'ifesinin tuğyânına tahrîk töhmeti ile sadr-ı sa'âdetten saff-ı ni'âl-i felâkete ve serîr-i riyâsetten nat'-ı siyâsete getürdüler.

Râvî eydür çün seyf ü nat'ı gördü. Tîğ-i nevmîdi ile kat'ı alâ'ik edib ser-rişte-i kârı sâhib-i kadre havâle edib câme gibi çök urdu. Ol seyfle hâme-vâr ol kadar ceriyyü'l-lisân ve âteş-i ye'sle şem'-veş ol denlü cerb-zebân olup ol hadde mevâ'iz u zevâcir ü hikâyât u nezâ'ir söyledi.

Gâhî pâdişâhla kendi hâlini Hârûnu'r-reşid Ca'fer Bermekiyi katl edib sonra pişmân olduğu ile tanzîr eyledi ve gâhî vehâme-i hâtime-i katl ü vekâhat-ı âkibet-i tehevvürde olan durûb-ı emsâl ü güftârı hâtır-ı pâdişâhîye **[103]** tahtîr eyledi.

Ammâ bâd-ı hased ü sa'y-ı a'dâ nâ'ire-i gazab-ı pâdişâhîye ol denlü işti'âl virmemiş idi ki katarât-ı nesâ'ih söyündüre ve girdbâd-ı fitne ol kadar yükselmemiş idi ki bârân-ı te'ennî vü tedbîr ile bî-mikdâr otura. Lâ-cerem vezîr-i bed-saht-ı bahtın şânın tezvîr-i pür-teşvîri ile cellâd-ı gamze-sıfat dest-i tiğ-i bürrânla bir sille urup tâc-ı serin ser-i bedeninden aldı. Ol gavvâs-ı deryâ-yı ilm u irfân dürr-i girân-mâye-i şehâdet bulmağ için lücce-i deryâ-yı mevte daldı.

Karındâşı Sa'dî Çelebi merhûm ki mahallinde mezkûr olur gelip meyyitin alıp cesedin İstanbul'da Nişâncı mescidi demekle ma'rûf mescid hareminde tedfîn etdiler. Ma'nâ-i şehâdetini zikr edib hazîre-i cennete ve kendi kalplerin "selâmun aleykum bimâ sabertum feni'me ukbe'd-dâr"[213] mevtınında tavtîn etdiler.

213 Sabretmeniz sebebiyle selam olsun size, burası dünya yurdunun ne güzel bir sonucudur. (Ra'd, 24/13). (Ed.)

Pâdişâh sonra nice kerre izhâr-ı nedâmet etmiş ve niçün bana ilkâ-i habs etmediniz diyü mukarrebân-ı hazreti melâmet etmiş. Hattâ ol esnâda Dikili-Çemberlitaş kurbında Alî Paşa imâreti etrâfı yanıp pâdişâh bi'z-zât söyündürmeye çıktıkta Hâdım Sinan Paşa'ya hitâb edib bu yanıp yakılmalar Ca'fer Çelebi'nin şerâr-ı âteş-i âh-ı dil-i bi-günâhıdır. Acebdir ki ânın kanı bizi tahtgâhımızla mülk-i Kaydefâ gibi sele vermezse, ya dûd-ı âhı Âd gibi tâc-ı ibtihâcımızla berbâd edib yile virmezse demiştir.

Amma kesilen baş yine bitmez ve son pişimânlık assı itmez ba'de harâbi'l-Basra ne fâ'ide ve akîbi'l-katl tiryâk-ı hayf u te'essüf ne nef' ede. Merhûm Sultân Selîm her zamânda saltanata geldüğümüzde iki kimse bulduk. Biri Mü'eyyedzâde ammâ ne fâ'ide ki pîrliğine ermişüz ve biri Tâcîzâde ki dest-i tehevvürle hırmen-i vücûdun yele vermişüz diyü buyururmuş.

Aceb hikmetdir ki Sultân Selîm-i merhûm serîr-i saltanata cülûs etdikte Ca'fer Çelebi merhûm tehniye-i cülûs içün dest-bûs etdikte bir kasîdeyi ithâf eder ki matla'ı budur:

Cân-âferin ki ber keff-i mâ nakd-ı cân nihâd
Behr-i nisâr-ı makdem-i şâh-ı cihân nihâd

Bu matla' egerçi bi-nazîrdir. Ama tastîr itdiği zâhirdir."

[105] Âşık Çelebi, şunu da yazıyor: "Merhûm şehîd edilmezden birkaç gün mukaddem yanına gelen Üskübî İshâk Çelebi'ye der ki bir gazel söyledim. İçinden şu beyti çok beğendim:

Ben şehîd-i tiğ-i aşk oldukda kûy-ı yârda
Yumadan defn eylegün tenden gubârı gitmesün.

Fi'l-hakîka birkaç gün sonra en sevdiği Sultân Selîm'in sarâyında şehîd edildi. Yumadan da defn edildi. Şâyân-ı hayretdir ki merhûm şehâdetinden iki gece evvel şu beyti tekrar ederek uyanır. Bu hâlet-i şehâdeti gecesine kadar devâm eder:

منم آن دو روزه عمری که بزیستن نیردد
پس از ان که من بمیرم بگریستن نیرزد

Mevlânâ Lâtifî Çelebi "Tezkire-i Şu'arâ"sında diyor ki: "Câ'fer Çelebi - Tâc Beyoğlu demekle ma'rûf ve ulüvv-i neseb ü kemâl-i haseble mevsûfdur. Merhûm Sultân Bâyezîd ve Sultân Selîm'e nişâncı olduktan sonra kazasker olmuştur. Menâsıb-ı âliye vü merâtib-i me'âliye birle rif'at u izzet bulmuştur.

"Nesl-i Osmân vilâyet-i Rûm'a mutasarrıf olalı nişâncılık **[106]** makâmına ana nazîr gelmemiştir. Fenn-i nazmda Hassân-ı dehr ve üslûb-ı nesrde Sehbân-ı asr idi. Sâ'ir fezâ'ilinden fazla mükemmel dîvânı ve "Heves-nâme" nâm bir dâstân-ı dil-sitânı vardı.

Kendi karîhasından sâdır olmuş hâssa îcâdı ve hevâ-yı cevânîde hasb-i hâlinden ihtirâ' u îrâdıdır. Bir kitâb-ı belâgat-nisâb ve bir nazm-ı sihr intisâbdır ki min matla' ilâ makta' elfâz-ı acîbe vü me'ânî-i garîbe ile ebyât-ı pür-nikât ve sanâyi'-i bedâyi' u ibârât u isti'ârâtdır."

Edirneli Mecdî Mehmed Efendi "Terceme-i Şakâyık"da merhûmun terceme-i hâlini yazdıktan sonra diyor ki: "Merhûm Sultân Selîm Han-ı kuds-âşiyân kendi zamîr-i pâkinde muzmer olan gayz-ı kîne[214] iktizâsıyla yeniçeri tâ'ifesinin Amasya'da tuğyânına muharrik oldu deyu töhmet eyleyüp bu bahâneyle dokuz yüz yirmi senesi[215] recebinin sekizinci günü sebt gününde katl eyledi. Mezâr-ı şerîfi Balat tarafında kendi binâ etdiği câmidedir.

---

214 Bu gayz ü kîne, Sultan Ahmed'in tahta iclâsı teşebbüsüne muvâfakatından hâsıl olmuştu. Ancak müşârün-ileyhin bunda ma'zereti ve ilm u fazîleti bu gayz u kîneyi unutturmuştu. Vezîr-i a'zam Hâdım Sinan Paşa, işte bu gayz u kîneyi tahrîk ederek şehâdeti ta'cîl etmişti.

215 Bu târih herhâlde dokuz yüz yirmi bir olacaktır. Kalem-i nâsihden "bir" kelimesi sâkıt olmuştur. Çünkü bütün tevârîhe muhâlifdir.

Mevlânâ-yı sâlifü'z-zikrin lisân-ı Türkîde bî-nihâye kelimât-ı manzûmesi vardır. Her biri erbâb-ı nazm içinde makbûl ve ashâb-ı tab' ortasında mu'teberdir. Dîbâc-ı kelâm-ı yerâ'at-ilmâmı**[107]** tırâz-ı i'câzla mutarraz olup i'lâm-ı fesâhat ve me'âlim-i belâgat ve nezâketle mu'allemdir. Hazret-i İmâm Matrazî'nin bu tarz-ı bedî'ine âlüfte ve i'lâm-ı ulemâdan allâme-i âlem anın ma'ârifine âşüftedir."

"Kendinin mübtedi'âtından Heves-nâme[216] adlu bir destân ve ahlâka müte'allik bir kitâb-ı müstetâbı vardır. El-hâk bu ikisi dahi anın lutf-ı tab'ına şâhidân-ı âdilân mesâbesinde olup fazl-ı vâfir ü ilm-i zâhirine beyyine-i beyyineti'd-delâletdir. Ol fâris-i meydân-ı fazl zebân-ı fârisîde dahi latîf eş'âr ısdâr edib kasîde vü gazel vâdîsinde bî-nazîr kelimât-ı dil-pezîr tasdîr eyledi.

Ve lisân-ı Arabîde dahi a'lâ kasîdeleri vardır. Bu ebyât anın Sultân Bâyezîd hakkında dediği kasîdesindendir:

الله أنشأكم فى أحسن الصور
ولا يرى ندكم فى الذل والحور
لما بدا ثغره فى فيه منتظماً
حسبته لؤلؤاً فى خاتم عطر[217]

"Bu cümleden mâ'adâ semt-i inşâda dahi yed-i tûlâsı olup ol vâdîde dahi hâme gibi müşârün-ileyh bi'l-benândır. Nefâsât-ı aklâm-ı müşgîn-erkâmından müntefes olan münşe'ât-ı mübda'âtı i'câza karîb bir emr-i garîbdir. Bu matla' dahi anındır:

Matla' **[108]**

Sebz-i hatt kim sâye salmış zülf-i müşk-efşân ana
Hızrdur k'olmuş müyesser ömr-i bî-pâyân ana

Bu da:

Lebüne öykünelden[218] gonça-i ter
Sabâ hışm eyleyüb ağzını yırtar

Bu da:

Günde bin kez[219] görse bilmez ol büt-i ra'nâ beni
Neylesün bir demde bin şekle koyar sevdâ beni

Bu da:

Hatt yazar hattın kalemsiz safha-i sîm üstüne
Bu ne sırdır nokta kor Han-ı lebin mîm üstüne

---

216 Heves-nâmesinde şu beyti vardır:
Yaratdı dil-rubâlar şûh u şüngül
Beni fülfül, saçı sünbül yüzü gül
Sonunda:
Beyân eyler şu târîh-i kitâbı
Muhabbet-nâme-i Ca'fer hisâbî 896

217 Allah sizi yarattı en güzel surette
Benzeriniz görülmez huriler içinde
Ağzında görününce dizi dizi dişleri
Sanırsın misk yüzüğünde birer inci (Ed.)

218 Öykünelden, öykenmek, ya'ni meyl etmek, bir tarafa dayanmak, bir tarafa doğru eğrilmek ma'nâlarına olan fi'ildendir. Öykenelden mâ'il olduğundan, kendisini ana benzetdiğinden dolayı dimek olur.

219 Kez bez vezninde kerre ma'nâsınadır. Öz Türkçedir.

Bu da:

Ey hat-ı ruhsâr yâr od eyledi yirin senin
Böyle günden âşikâr oldıgı tezvîrin senin

Bu da:

Gün yüzünde zülfüni ol meh girih-gîr eylemiş
Bir gümüş kandile gûyâ misk-i zencîr eylemiş.

Bu da:

Öldürürsen bugün öldür beni yârına koma
Ki benim irecegim yârına Allah bilir. **[109]**

Bu da onundur:

Delürdüm derd-i aşkınla saçın zincîri hakkımdur
Habîbim kimsenin hakkın koma boynunda yazıkdur

Bu da:

Hâne-i dil ey meh-i enver ki câyındır senin
Sen şeh-i âlemsin ol sırça sarâyındır senin

Bu da:

Saklarım sînemde mihrin odı söndürmez beni
Âteş-i sûzân-ı hicrinle yanub olsam da kül

Bu da:

Söylemek kasd itdügümce yâre derd-i hasretim
Ağlamak tutar beni güftâre kalmaz kudretim

Kapuna itüb götürdi ben gubârı hâkdan
Vardur[ur] yerden göğe bâd-ı sabâya minnetim

Sultân Bâyezîd'e takdîm etdiği "benevşe" redifli kasîdesinin gîriz-gâhı şudur:
Tutan bir ulu dâmenin olamaz diyü mahrûm
Elden komadı dâmen-i kühsârı benefşe **[110]**

Ca'fer Çelebi'nin Bâlî İbrâhim Çelebi nâmında gâyet güzel ve şâir bir mahdûmu ma'rûfdur. Birâderi meşâhîr-i fuzalâ vü şu'arâdan Sa'dî Çelebi ile diger birâderi İsmâ'îl Bey meşhûr olup hemşîrezâdesi Hacı Enbiyâzâde Mehmed Çelebi de ricâldendir.

Ca'fer Çelebi-Emîr Hüseynî

Amasyalıdır. Kâdı Burhân devri ricâlinden Seydî Hüsâm evlâd-ı kirâmından es-Seyyid Ahmed bin es-Seyyid Abdulkerîm bin es-Seyyid Abdulkâdir bin Seydî Hüsâmeddîn Hüseyin el-Fergânî el-Kubâvî mahdûmudur. Hazreti Hüseyin bin Alî bin Ebi Talib'e kadar nesebi aşağıda pederinin amcası es-Seyyid Hüsâmeddîn Hüseyin Kubâvî tercemesinde gelir.

Seydî Hüsâmzâdelikle meşhûr olan Emîr Ca'fer Çelebi yedi emîrlerden biridir. Amasya'da Koca Emîr İbrâhim Efendi'den tahsîl-i ulûm edib vâlî Şehzâde Sultân Ahmed mukarreblerinden ve Mîr Gıyâseddîn Şîrâzî musâhiblerinden oldu.

918'de Sultân Selîm Han'ın cülûsu ve Sultân Ahmed'in i'dâmı üzerine gözden düşüp 923'de Mîr Gıyâs'ın kazâ'en fevtinde bir müddet menkûb oldu. 927'de nakîbü'l-eşrâf **[111]**Amasyalı Emîrî Mahmûd Çelebi'nin mu'ârefesiyle Amasya nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı oldu.

İki yıl kadar bu mevki'inde muhterem olup 929'da dâr-ı bekâya rihlet etdi. Âlim, âkil, akîdesi pâk, sâf-derûn, müte'abbid bir emîr-i zî-şân idi. Mahdûmları es-Seyyid Mehmed, Abdulkâdir Çelebilerdir. Birâderi Emîr Şerefeddîn Hamza Çelebi de yedi emîrlerden biri idi. Hafîdi şeyhü'l-harem es-Seyyid Mehmed Çelebi'dir.

Ca'fer Efendi-Zaralı

Amasya civârında Zâra, Zara köyünden İvaz bin Mehmed Kethüdâ mahdûmudur. Amasya'da Sultân Bâyezîd müderrisi ve müftü olan Mevlânâ Musliheddîn Mûsa Çelebi'den, Yörgüç Paşa müderrisi Kal'acıklı Seyrek es-Seyyid Muhyiddîn Mehmed Efendi'den ve Amasya kâdısı Mü'eyyedzâde Abdulhayy Efendi'den ulûm-ı edebiyye ve şer'iyye ve akliyyeyi ahz ederek mücâz ve ders-i âm oldu.

Ba'dehû Torumtay medresesi müderrisi olup yirmi beş yıldan ziyâde tedrîs-i ulûma ve neşr-i ma'ârife hasr-ı evkât **[112]**ederek fevka'l-âde iştihâr etdi. Tefsîr-i Beyzâvî tedrîsine muvâzabet etdiğinden dolayı kendisine "müfessir" unvânı verildi.

Ta'lîk-nüvîs olduğundan kitâblarını ekseriyetle kendisi yazardı. Kendisinin yazıp ele geçen kitâblarından tıbba âid "Şerh-i Nefîsî" kitâbının sonunda imzâsı şöyle görüldü:

من كتب أضعف عبادالله جعفر بن عوض بن محمد الواعظ الحنفى من قرية زاره من توابع اماسيه حميت عن القلوب القاسيه المدرس بالمدرسة الطورمطائية فى اماسيه حرره الفقير سنة ثمان و اربعين و تسعمائة[220]

Allah'ın garip kullarından Hanefi mezhebine müntesib, vâiz ve Amasya'nın (Allah bu beldeyi katı kalplilerden korusun) Zara köyünden Cafer b. Ivaz b. Muhammed'in kitaplarındandır. Kendisi Amasya Torumtay Medresesi'nde müderristir. Bu fakir kul da onu 948 yılında imlâ etmiştir.)

Kezâlik İmâm Fahreddîn Râzî'nin "Tecrübetü'l-Mürekkeb ve'l-Kalem" kitâbının zahrında şu kayd ve imzâsı görüldü: "Ve fâte Âli Çelebi bin el-merhûm Muhyiddîn Çelebi el-Vâ'iz fî-leyleti gurreti şa'ban min-şuhûri seneti seb'in ve tis'i mi'etin sâhibuhu ve mâlikuhu Ca'fer bin İvaz el-müderris bi'l-medreseti et-Torumtaiyye"

Diğer bir kitâbında "min-kütübi ez'afi ibâdillâh el-müyesser Ca'fer bin İvaz el-müfessir" ve diğer bir kitâbında "min-kütübi ez'afi ibâdillâhi's-samed Ca'fer bin İvaz bin Mehmed el-müderris bi'l-medreseti't-Torumtaiyye 969" imzâları görüldü. **[113]**

Bu müddet zarfında iki def'a Amasya nâibi, bir def'a Sultân Bâyezîd evkâfı mütevellîsi olup iktidâr u istikâmeti görüldü. 971'de yevmî elli akçe ile Yörgüç Paşa ve 973'de altmış akçe ile Hüseyin Ağa medreselerine müderris ve 974'de Tokat kâdısı oldu.

978'de Sivas kâdısı ve evkâf-ı Rûmiyye, ya'nî Sivas vilâyeti evkâfı müfetdişi olup bütün vilâyeti devr etdi. Ele geçen vakfiyelerden ba'zılarının bâlâsında şu imzâsı görüldü: "sebete indî mâ-fîh ve ene el-fakîr ila'llahi's-Samedî Ca'fer bin İvaz el-Mehmedî el-müfetdiş bi'l-evkâfi'r-Rûmiyye."

Bu türlü imzâlarından anlaşılır ki kendisine "Mehmed Kethüdâzâde" denirdi. 987'de ber-vech-i tekâ'üd Mehmed Paşa müderrisi görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Meşâhîr-i fuzalâdan kâmil, şâir, edîb, ulûm-ı akliyye ve nakliyyede mâhir bir zât idi.

961'de Muzaffer Efendi, Amasya kâdısı olup geldikte takdîm etdiği kasîdesinden şu beyitleri buraya nakl edildi: **[114]**

Hazretâ re'y-i cihân-ârâ ki arz-ı hâl eden
Ca'fer-i Sâdık-terîn ü abd-i bî-mikdârdır

220 "Allah'ın garip kullarından Hanefi mezhebine müntesib, vâiz ve Amasya'nın (Allah bu beldeyi katı kalplilerden korusun) Zara köyünden Cafer b. Ivaz b. Muhammed'in kitaplarındandır. Kendisi Amasya Torumtay Medresesi'nde müderristir. Bu fakir kul da onu 948 yılında imlâ etmiştir." (Ed.)

Hâk-i pâyın kuhli virür çeşm-i cânâ rûşenâ
Her nefes dilde du'â-yı devletin tekrârdır

Zerre-perverlik edib hûrşîd-i 'âlem-tâb-veş
Nice hâlin dersenüz âlemde mekrim vardır

Âsitânın kim sa'âdet-âşiyânıdır sana
Dil uçub varmak dilersen Ca'fer-i Tayyârdır

Şu beyti de ele geçen eş'ârındandır:

Cevr ise bî-hadd belâ kûtehligidir ömrümün
Çekmeğe bu derdi Ca'fer ömr-i bî-pâyân gerek

Mahdûmu meşâhîr-i ulemâ ve kudâttan Fahreddîn Mehmed Efendi olup Ca'ferzâdelikle meşhûr idi. Tilmîzleri pek çoktur. Bunlardan Bahşîzâde Fâzıl Yahyâ, Mü'eyyedzâde Pîrî Ahmed Efendiler meşhûrdur.

Ca'fer Paşa-Gülâbî Paşazâde

Amasyalıdır. Defterdâr-ı meşhûr Amasyalı İskender Çelebi kölelerinden olup Amasya vâlîsi şehzâde Sultân Mustafa'nın **[115]**kapıcılar kethüdâlığından Beylerbeyi olan Gülâbî Paşa'nın mahdûmudur. Pederi Amasya'da şehzâde-i müşârün-ileyhin ağalarından iken doğdu. Birâderi Ahmed Beyle beraber züamâdan oldu.

973'de Sigetvâr seferinde ibrâz eylediği yararlıklara binâ'en mîrlivâ olup yıllarca Îrân hudûdu üzerindeki sancâklara mutasarrıf olarak salâh u diyânetle hizmet ve şecâ'atle kendisini tanıttı. 985'de Kars ve 988'de Kefe Beylerbeyi oldu.

990'da Îrân serdârı Mehmed Han'ın Şirvân üzerine hareketi anlaşıldığından ma'iyyetiyle beraber Şirvân'a azîmeti emr edildi. Sene-i mezbûre şa'bânında büyük bir kuvvetle Kefe'den kalkıp Azak Denizi'nden Kûbân'a ve buradan Şirvân'a gitdi. Îrânîlerle müdhiş bir muhârebeden sonra istirdât edilen Şirvân eyâletine 991 senesi saferinde vâlî oldu.

Şirvân'ı beş yıl kadar hüsn-i idâre ederek Şirvânîleri kendisine ısındırdı. Ba'dehû vezâretle Tebrîz vâlîsi olup orada üç yıl kadar kaldı. 998'de sânîyen Şirvân vâlîsi olup Şirvânîleri sevindirdi. **[116]**

Ancak Şirvânîlerden ba'zı mütegallibe, bunun i'tidâl-i harekâtından cür'et alarak ba'zı serkeşâne hareketlerde bulunmuşlardı. 999'da Tebrîz vâlîsi Hâdım Ca'fer Paşa Şirvân'a ve bu da Tebrîz'e vâlî olarak becâyiş edildi.

1001'de Hâdım Ca'fer Paşa'nın Şirvânîlere karşı müstehak oldukları te'dîbâtı icrâda i'tidâli tecâvüzünden şikâyetler tevâlî etmekle sâlisen Şirvân vâlîsi oldu. Hâdım Ca'fer Paşa da Tebrîz'e i'âde edildi.

1003 senesi rebîülevvelinde ma'zûlen İstanbul'a gelip sene-i mezbûre ramazânının beşinde, "Boğdan ve Eflak vilâyetleri eyâlet kılınıp" Boğdan eyâleti vâlîsi olarak mahall-i me'mûriyetine gitdi. Cebren Boğdan'a girip eyâleti bir yıl kadar zabt u idâre etdi.

1004 şa'bânında Eflak ve Boğdan Beyi Mihal, sebk eden ef'âl ü harekâtına nedâmet ve ihsân-ı devlete ilticâ ve dehâlet eylediğinden ilticâsı kabûl ve eski beyliği ihsân edilmekle avdet edib 1005'de sâlisen Tebrîz vâlîsi oldu. Dört yıl kadar orayı hüsn-i muhâfaza edib 1009'da vefât etdi. **[117]**

Âlî Bey'in "Künhü'l-Ahbâr"ında yazdığı üzere vezîr-i müşârün-ileyh gâyet şecî', müdebbir, sâlih, dîndâr, âdil bir zât idi. Pederinin Amasya'da yaptırdığı zâviyesini tecdîden i'mâr u evkâfını tevsi' etdi. Mahdûmları Ahmed, Alî Beylerdir. Kethüdâsı Mûsa Ağa'dır. Sonra yeğeni Gülâbî Bey kethüdâsı olmuştu.

Ca'fer Ağa-Yasakçı

Amasyalıdır. Yeniçerilerden İbrâhim'in oğludur. Bu da yeniçeri olup uzun müddet yasakçı olduğundan bu lakâbla iştihâr etdi. Eşkiyâ muhârebâtında hayli yararlıklar göstermekle yeniçeri serdârı oldu. 1016'da Amasya yeniçerilerinin zâbiti olduğu hâlde eşkiyâ ile harb edib Kuyucu Murad Paşa'nın teveccühâtını kazandı.

1021'de tekâ'üd edilip sonra vefât etdi. Gayûr, sâdık, şecî' bir zâbit idi. Mahdûmu ulemâdan Mehmed Efendi olup, hafîdi allâme-i meşhûr Amasya müftüsü el-Hâc Hızır Efendi'dir. Bunlara "Yasakçıoğulları" dendi. Ba'dehû Hızır Efendi'nin evlâdına "Hızırzâdeler" denirdi. Bunlardan Abdülazîz Efendi meşhûrdur. **[118]**

Ca'fer Bey-Gülâbî Paşazâde

Amasya züamâsından Mehmed Bey bin Ahmed Bey bin Gülâbî Paşa mahdûmudur. Bu da züamâdan olup Lehistân harbinde yararlığı görüldü. Ba'dehû Irak muhârebelerine iştirâk edib, Hâfız Ahmed Paşa'nın inhâsıyla mîrlivâ oldu.

1044'de Revân harbinde mecrûh olup avdetinden az sonra vefât etdi. Şecî', cesûr idi. Ze'âmeti, ammizâdesi Ahmed Bey bin Gülâbî Bey bin Ahmed Bey bin Gülâbî Paşa'ya verildi.

Ca'fer Çelebi-Mü'eyyedzâde

Amasyalıdır. Pervâne Bey vakfı mütevellîsi Alî Çelebi bin Mehmed Çelebi bin Abdülvâsi' Çelebi bin Şemseddîn Ahmed Çelebi bin Mehmed Çelebi bin Mü'eyyed Çelebi mahdûmudur. Ammizâdesi Pîrî Ahmed Çelebi'nin vefâtından sonra Pervâne Bey vakfına mütevellî ve a'yân-ı memleketten olup 1048'de vefât etdi. Mahdûmu Alî Çelebi'dir. Bunun mahdûmları Mehmed, Mustafa Efendiler olup Mehmed Efendizâde eş-Şeyh İbrâhim Efendi ma'rûfdur. Mustafa Efendi de 1119'da vefât etmişdir. **[119]**

Ca'fer Paşa-Mü'eyyedzâde

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi yazılan Mü'eyyedzâde Pîrî Ahmed Efendizâde Alî Çelebi'nin mahdûmudur. Sadr-ı esbak Bayram Paşa'nın himmetiyle enderûn-ı hümâyûna girip tahsîl-i ma'ârif ederek hüsn-i terbiye gördü.

Ba'dehû tedrîcen terakkî ederek iç kilâr-ı hümâyûn kethüdâsı olup 1064'de me'zûnen Amasya'ya geldi. Ammizâdesi Abdülvâsi' Çelebi bin Habîb Çelebi bin Pîrî Ahmed Efendi aleyhine tevliyet da'vâsı ikâmesiyle isbât-ı neseb ederek Pervâne Bey vakfına müştereken mütevellî olup gitdi.

1066 senesi ramazânında mîr-i alem olup sadr-ı esbak Köprülü Mehmed Paşa'ya kendisini sevdirdi. 1072 senesi muharreminin onsekizinci günü vefât eden Nişâncı Mustafa Paşa yerine nişâncı olup 1073 senesi muharreminde beylerbeyi pâyesi verildi. 1074 senesi recebinde vezîr-i kubbe-nîşîn oldu.

Tam sekiz yıl vezâretle nişâncılık ederek ibrâz-ı ma'rifet ü istikâmet edib 1080 senesi rebîülevvelinin evâ'ilinde vefât etdi. Âlim, müdebbir, muktedir, halûk **[120]**idi. Mahdûmları Alî, Mustafa Beylerdir. Tevliyet bunlara ve Vâsi' Çelebizâde Habîb Efendi'ye verildi.

Ca'fer Ağa-Silâhdârzâde

Amasya civârında Hakâlalıdır. Zümre-i silahdârândan Yûsuf Ağazâde Ahmed Ağa'nın oğludur. Sipâhî olup mükerreren Amasya kethüdâyeri, 1066 senesi muharreminde Tokat voyvodası ve Amasya beytü'l-mâl emîni oldu.

1069'da Abaza mes'elesinde ibrâz-ı hizmet edib Zile voyvodası, 1072'de Evkâf-ı haremeyn mütevellîsi oldu. 1077'de ma'zûl ve 1084'de sânîyen mütevellî olup 1085'de azl edildi. 1088'de sâlisen mütevellî ve 1091'de merhûm oldu. Merzifonî Kara Mustafa Paşa'ya müntesib olup ehl-i hizmet idi.

Ca'fer Paşa-Silahdârzâde

Bu da Hakâlalıdır. Mezkûr Yûsuf Ağazâde Alî Ağa'nın mahdûmudur. Bu da sipâhî meşâhîrinden olup 1062'de Amasya kethüdâyeri, 1064'de Nasûhzâde Hasan Paşa'nın ma'iyyetinde silahlar ağası oldu. **[121]**

1069 recebinde paşasının irtihâlinde Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın dâ'iresine girdi. Müşârün-ileyhin sadâretinde ağalarından olup 1085'de Sivas vilâyeti kal'alarını teftîşe me'mûr oldu. Hâtuniyye mahallesinde pederinden mevrûs olan hânesine geldi.

İki yılda vazîfe-i teftîş u tahkîkâtını ikmâl ederek İstanbul'a avdetinde Köprülüzâde'nin irtihâli vukû'una binâ'en sadr-ı a'zam olan Kara Mustafa Paşa'nın dâ'iresine girip ağalarından oldu. 1093 senesi zilhiccesinde Kars Beylerbeyi 1094'de Erzurum vâlîsi olarak Viyana harbine gitdi. Viyana önünde şehîden vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Bey'dir.

Ca'fer Ağa-Zanalı

Amasya civârında kâ'in Zana köyünden olup 1093'de vefât eden Velî Ağa bin Ca'fer'in oğludur. "Kara Ca'feroğlu" demekle ma'rûf olup pederinin intikâlinde Amasya'ya gelip ikâmet ederek sipâhî oldu.

Bir müddet Amasya a'yânından Mumcuzâde Seyyid Ahmed Paşa'nın **[122]**ağalığında hâdim-i nüfûzu ve paşalığında mu'în-i ikbâli olarak iştihâr etdi. Bu esnâda Zana'nın a'yân-ı züamâsından Mirza Bey'in kerîmesini alıp 1097'de kethüdâyeri oldu.

Kendisinin halefi olan Kâdızâde Küçük Mehmed Ağa'nın İstanbul'da nüfûz u şöhretinden istifâde etmek üzere tarafdârı olduysa da 1099 senesi muharreminde mûmâileyhin i'dâmında kaçıp Amasya'ya geldi. Seyyid Ahmed Paşa'nın dâ'iresine girdi.

1103'de mûmâileyhin i'dâmı üzerine bir müddet Amasya'da ikâmet etdi. Amcazâdesi ulemâdan Zanalı es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi'ye dâmâd olup 1109'da Rûmeli harbine gitdi. Avdette İstanbul'da kalıp dârü's-sa'âde ağası Nezîr Ağa'ya intisâb etdi. Bu sâyede Foça voyvodası olup İzmir'e gitdi.

1116'da ma'zûlen İstanbula gelip mîrâhûr Antalyalı Osmân Ağa'ya intisâb ederek kethüdâsı oldu. 1123 zilka'desinde bu ağası da i'dâm edildiğinden 1124'de İstanbul kâ'im-makâmı Amasyalı el-Hâc Ahmed Paşa'nın himmetiyle sânîyen **[123]**Foça'nın voyvodası olup gitdi.

Orada beş yıl kadar kazâ kâ'im-makâmı olduğu hâlde 1129 senesi evâhirinde vefât etdi. İbtidâki zevcesinden oğulları Mirza Alî Paşa ile Zülfikâr Ağa'dır. İkinci zevcesinden mahdûmu sadr-ı esbak es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa ve dâmâdı da Telhisîzâde Ahmed Ağa'dır.

Ca'fer Ağa-Telhisîzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Telhisî-i sadâret Amasyalı Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Vâlidesi tarafından Sâdât-ı Hüseyniyyeden olup kardaşı dergâh-ı âlî kapıcı-başılarından el-Hâc Mustafa Ağa'dır. Birâderi Amasya mütesellimi oldukta nüfûz u i'tibârı artıp a'yân u hâciyân meclislerine a'zâ oldu. 1141 sâlinden sonra vefât etdi. A'yân-ı sâdâtdan idi.

Ca'fer Ağa-Mütevellîzâde

Amasyalıdır. Pervâne Bey vakfı mütevellîsi olup 1119'da vefât eden Mustafa Çelebi bin Alî Çelebi bin Ca'fer Çelebi mahdûmudur. Dergâh-ı âlî çavuşânından olup yıllarca hidemât-ı mîrîyede istihdâm edilerek 1148'de **[124]**çavuşlar kethüdâsı görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Mahdûmu dergâh-ı âlî çavuşânından Mustafa Ağa'dır.

Ca'fer Efendi-Mü'ezzinzâde

Amasya'da Sultân Bâyezîd câmii mü'ezzinlerinden Alî Çelebi mahdûmudur. Fuzalâdan Amasya müftüsü Mütevellîzâde el-Hâc Ahmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve

üstâdının binâ etdirdiği Müftü medresesi müderrisi oldu. Çeri-başı câmi-i şerîfinde tedrîs-i ulûm ederek 1158 hudûdunda vefât etdi. Âlim, vâ'iz idi.

Ca'fer Efendi-Cebecizâde el-Hâc[221]

[125]Ca'fer Ağa-Kalaycızâde el-Hâc

Amasyalıdır. Esbak Bostancı-başı Amasyalı Kalaycı Halîl Ağazâde el-Hâc Ömer Ağa'nın oğludur. Pederinin vefâtında birâderi el-Hâc Abdullah Efendi ile yetîm olup vasiyy-i muhtâr olan Amasya müftüsü Kâşif el-Hâc Mehmed Efendi'nin taht-ı vesâyetinde büyüdü.

1188'de vasiyy-i müşârün-ileyhin şehâdetinde enderûn-ı hümâyûna alındı. Orada tahsîl ü terbiye görüp silahdâr-ı şehriyârî Lâdikli es-Seyyid Abdullah Ağa'nın himâyesiyle Dülbend ağalığına kadar terakkî etdi.

1210 senesi muharreminde es-Seyyid Abdullah Ağa'nın azlinde Bâyezîd Paşa tevliyetiyle çırâğ edilip Amasya'ya gönderildi. 1218'de âzim-i Hicâz olup avdetde meclis-i a'yâna a'zâ olarak 1236 hudûdunda vefât etdi. Çeri-başı Mahallesi eşrâfından **[126]**bir hânedân idi.

Celâleddîn Mehmed Pervâne Bey

Amasyalıdır. Şâmîce Mahallesi'nde kâ'in Halfet Gâzi medresesinin bânîsi olan Emîr-i kebîr Mübarizeddîn Halîfe Gâzizâde emîr-i kebîr Şücâ'eddîn Tekür Sinan Bey'in mahdûmudur. Pederinin vefâtından sonra ceddinin vakfına mütevellî olup Amasya Beylerbeyi Seyfeddîn Torumtay'ın zamân-ı vilâyetinde ümerâdan oldu.

Bu esnâda Amasya'da ikâmet eden Cemudâr Noyin bin Yeşmût bin Hülâgu Han'a kendini sevdirmiş olduğundan onun Anadolu nâzırı olduğu hengâmelerde 691'de Amasya vâlîsi olan İzzeddîn Mehmed Bey tarafından vâlî kâ'im-makâmı oldu.

693 senesi şevvâlinde nâzır Cemudar Noyin'in inhâsıyla Amasya vâlîsi olup nüfûz u i'tibârı yükseldi. 695 recebinde Moğol hükümdârı Sultân Mahmûd Gazan Han'ın emriyle ma'zûl olup 696 senesi ramazânında Sultân Mes'ûd'un ikinci def'a tahta cülûsunda nâib-i saltanat ve 697'de pervâne-i sultânî oldu. **[127]**

698'de Sultân Gıyâseddîn Mes'ûd, Türkmenlerin kıyâmından dolayı hal' edilmiş olduğundan kıyâma sâ'ik olduğu bahânesiyle sâhib-i terceme de Harşena zindânında habs edildi. Ba'dehû Sultân-ı müşârün-ileyh ile beraber Tebrîz'e i'zâm edilerek yolda vefât etdi.

Nüfûz u i'tibârı mükemmel, servet ü sâmânı vâfir, âkil, müdebbir, âlim bir zât idi. Mahdûmları Alâaddîn Alî, İzzeddîn Hasan Beyler de ümerâdan idiler. Sülâlesi Alî Bey'den devâm etdi. "Tekürlü" demekle meşhûr idi.

Celâleddîn Mehmed Çelebi-İbni Resûl

Amasya fuzalâsından olup Mısır'a sefâretle gitdiğinden dolayı "Resûl"demekle meşhûr olan Kemâleddîn Ahmed bin Ya'kûb bin Mevdûd bin Alî bin Ahmed ez-Ziyârî mahdûmudur. Amasya'da "Ziyârelioğlu" demekle meşhûr olduğu gibi ulemâ-yı Mısır arasında "İbn-i Resûl" denmişti.

Amasya'da mukaddimât-ı ulûmu tahsîl etdikten sonra pederiyle beraber Mısır'a gidip orada Kıvâmeddîn et-Takânî, Cemâleddîn bin Hişam, Kıvameddîn Mehmed Kâkî, Alâaddîn Alî et-Türkmânî gibi **[128]** fuzalâdan ikmâl-i tahsîl ederek bir müddet Mısır'da ve bir müddet de Şâm'da tedrîs-i ulûma himmet etdi.

Fezâ'il-i ilmiyye ve ahlâkiyyesi aktâr-ı Şâmîyede intişâr edib kendisine Sargatmışiyye müderrisliği verildi. Bir müddet sonra muhtesib-i Dımeşk olup ahlâk-ı umûmîyeyi tanzîm u tehzîb için çalışdı. 771'de ba'zı şikâyetlerden dolayı azl edildi. Bir müddet sonra yine muhtesib oldu.

221 Mü'ellif bu şahsın biyografisini boş bırakmıştır (Haz.).

774'de hükûmet-i Mısriyye tarafından risâletle Amasya'ya gelip Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa nezdinde icrâ-yı risâlet etdi. Senesinde avdet edib üçüncü def'a Şâm'a muhtesib ve müderris-i Sargatmışiyye olduğu hâlde 780 senesi zilka'desinde vefât etdi.

Fâzıl, muhakkik, ulûm-ı şer'iyyede mütebahhir, muhibb-i sünnet düşman-ı bid'at, akîdesi pâk, zâhid, mübtedi'aya karşı şedîd idi. Bu yüzden birkaç def'a azl ü nasb edildi. Manzûme-i fıkhıyyeyi dört cild üzere şerh edib "Menâr", "Meşârık", "Buhârî", "Telhîs" kitâblarını muhtasar ve müfîd bir sûrette şerh etdi. Îmânın ziyâde ve noksânı hakkında bir risâle-i mühimmesi **[129]** vardır.

Allâme Ahmed bin Hacer "Enbâi'l-Gumr fî Ebnâi'l-Umr" adlı eserinde fâzıl-ı müşârün-ileyhi "Mehmed bin Ahmed bin Resûl bin el-Amasî muhtesib u Dımeşk vellâhâ mirâren mâte fî zil-kâdeti senete semânîn ve seb'i mi'e" diye kayd ediyor. Diğerleri "Resûl-i Rûmî" diye yazıyor. Hem kendisi, hem de pederi resûl, ya'nî sefîr olduğu münâsebetle her ikisi de doğrudur. Mahdûmu Şerefeddîn Ya'kûb bin Resûl er-Rûmî de meşhûrdur.

Celâleddîn Mehmed Çelebi-Mevlânâ Müneccim Çelebi

Amasya mevlevîhânesi şeyhi kibâr-ı urefâ ve fuzalâdan Hüsâmeddîn Hüseyin Dede'nin mahdûmudur. Pederinden tahsîl-i ulûm edib ilm-i nücûma merâk eylediğinden onda kesb-i ihtisâs ederek "Müneccim Çelebi" demekle meşhûr oldu.

Hacı Şâdgeldi Paşa devrinde pederinin irtihâline binâ'en hulefâsından Nusretzâde Cemâleddîn Habîb Çelebi mevlevîhâne şeyhi olmuştu. 783'de emîr-i müşârün-ileyhin vefâtında açılan mevlevîhâne meşîhatine ta'yîn edilerek pederinin makâmını fazl u irfânıyla tutdu. **[130]**

Hânkâh-ı Mevlânâda bir taraftan ulûm-ı şer'iyye ve edebiyye ve mesnevî tedrîsâtı ve diğer taraftan zikr ve tevhîd-i ilâhî ve ibâdâtı ile orayı bir dâr-ı irfân şekline soktu. Pek çok tâlibân-ı hakka füyûzât-ı ilmiyyesiyle tarîk-i reşâdı gösterdi.

Yirmi yıl kadar vezâ'if-i tedrîs ve ibâdetine muvâzabet ederek 803 senesi evâ'ilinde dâr-ı kudse irtihâl etdi. Fâzıl, zâhid, ulûm-ı akliyye ve nücûmda mâhir, müttakî, âbid bir zât idi. Hulefâsından eş-Şeyh Cemâleddîn Mehmed Cû'î, Abdurrahmân Erzincânî pek meşhûrdur.

Fâzıl-ı müşârün-ileyhin yazıp mürîdânından Müstencid Dede'ye intikâl eden ve Fâtih kütübhânesinin 2788 numarasında mukayyed ve Şems-i Tebrizî hazretlerine mensûb olan bir tasavvuf kitâbının sonunda Müstencid Dede diyor ki:

انتقل الى العبد المستنجد بن ساتى المولوى عفا الله عنه فى شهور سنة تسع و ثمانين سبعائة اما تحرير اين كتاب را استاد و استادزادهء حقيقى مولانا جلال الدين محمد منجم بن مرحوم سعيد مولانا حسام الدين خسين المولوى كه از خلفاى سلطان ولد قدس سره بغالم دربار گوهرنشار [**131**] فرموده اند است

Mahdûmu İzzeddîn Hasan Çelebi'dir.

Şeyh Cû'î silsile-nâme-i meşâyihinde sâhib-i terceme mezkûr olup Müstencid Dede bin Sâti el-Mevlevî de 841'de Amasya mevlevîhânesi şeyhi bulunduğu Yörgüç Paşa'nın vakfiyesi zeylinde şâhid görüldü.

Celâleddîn Mehmed Çelebi-Gümüşlüzâde Hâce

Amasyalıdır. A'yân-ı hâcegândan Kıvameddîn Kâsım Çelebi bin Tâceddîn Mahmûd Bey'in mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm etdikten sonra ticâretle iştigâl edib hâce-i servet ü sâmân oldu.

Hacı Şâdgeldi Paşa devrinde umûr-ı mâliyede istihdâm edilip 783'de Ahî Hasan Bağdadî'nin inzivâsında Amasya hükûmeti defterdârı oldu. 788'de Yıldırım Sultân Bâyezîd'in Amasya vâlîliğinde azl edilip 796 senesi evâ'ilinde sânîyen Amasya vilâyeti defterdârı oldu.

805 senesi vekâyi'inde Çelebi Sultân Mehmed tarafdârı olduğundan makâmını muhâfaza edib müşârün-ileyhin umûr-ı mâliyesini tanzîm u ıslâh ederek muvaffakiyyâtına çalışdı. 815 senesinde **[132]** dâr-ı bekâya rihlet etdi. Âlim, kâtib, muktesid, gâyet muhâsib idi.

Gümüşlüzâde evkâfına mütevellî olup Hazret-i Pîr İlyâs-ı Halvetî'ye hayâtında âlî bir zâviye ve yanında bir köşk ve vefâtında üzerine ahşâbtan bir türbe yaptırdı. Zâviye ve köşküne "Kasr-ı Ârifân" dendi.

Oğulları Hâce Kâsım, Habîb Çelebilerdir. Kerîmesi Selâmet Hâtun'dur. Vefâtında yaşı yetmişi geçkin idi. Hâce Kâsım Çelebizâde Hâce Muhyiddîn Mehmed Çelebi de ricâl-i ma'rûfedir. Diğer mahdûmu da İlyâs Çelebi'dir.

Celâleddîn Abdurrahmân Çelebi-Gümüşlüzâde

Amasyalıdır. Hazret-i Pîr İlyâs-ı Halvetî'nin birâder-i âlîleri Mevlânâ Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebi bin Pîr Alâaddîn Alî Çelebi mahdûmudur. Amasya fuzalâsından Cemâleddîn Mehmed Çelebi bin Aksarayî, Mevlânâ İzzeddîn Mehmed Amasî, Mevlânâ Hüsâmeddîn Hasan el-Hoyî ve amcası Hazret-i Pîr Şücâ'eddîn İlyâs-ı Halvetî'den iktisâb-ı fezâ'il ederek ders-i âm ve amcasına dâmâd oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûm edib amcasından münhall olan **[133]** Hacı Şâdgeldi Paşa Şâdiye Medresesi müderrisi olup Çelebi Sultân Mehmed Han'ın büyük teveccühâtını kazandı. 804'de Amasya müftüsü ve Şeyhülislâmı Hazreti Pîr İlyâs-ı Halvetî Şirvân'a i'zâm edildikte yerine Amasya müftüsü ve Şeyhülislâmı oldu.

805'de Çelebi Sultân Mehmed'in Bolu'dan da'vetine karâr veren hey'et-i ilmîyenin riyâsetinde bulunup müşarün ileyhin vusûlünde müşâvir-i saltanat olarak istiklâline kadar fedâkârâne çalışdı. Fazl u takvâsından tedbîr u fetvâsından dolayı kendisine "Şeyhülislâm "ve "Müfti's-Sakaleyn" lakabları verildi.

814'de tanzîm edilen Ya'kûb Paşa'nın vakfiyesinde ta'dâd edilen evsâf-ı celîlesi meyânında bu lakablar da mevcûd olup tarîkat-ı Halvetiyyeyi Hazreti Pîr İlyâs'dan aldığı münâsebetle ma'ârif-i sûfiyyeyi de elde ederek zü'l-cenâheyn oldu.

Kezâlik Hazret-i Pîr İlyâs'ın halîfesi ve kâ'im-makâmı olan Pîr Şerefeddîn Hamza-i Halvetî sohbet-i şerîfesinde tekemmül edib 818'de Pîr-i müşârün-ileyhin dâr-ı kudse irtihâlinde Gümüşlüzâde **[134]** zâviyesi şeyhi oldu. Tedrîs ü iftâyı terk edib ibâdet ü irşâda hasr-ı evkât ederek 827 senesi ramazânında dâr-ı kudse rihlet eyledi.

Fâzıl, muhakkik, ulûm-ı şer'iyye ve akliyyede mütebahhir, gâyet kâmil bir mürşid-i âgâh, ârif-i billâh idi. Kayın pederi olan Hazret-i Pîr İlyâs-ı Halvetî nezdinde medfûndur. Mahdûm-ı yegânesi Cemâleddîn Mehmed Çelebi kibâr-ı ulemâdan bir zât idi.

Celâleddîn Mehmed Çelebi

Merzifonludur. İlyâs mahdûmu olup Amasya ve Bursa'da tahsîl-i ulûm ederek zümre-i ulemâya iltihâk edib orada ders-i âm ve Sultâniyye-i Merzifon müderrisi oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek iştihâr edib Merzifon'a müftü, 834'de oraya kâdı ve 847'de a'yân-ı ulemâ ve kudâttan görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi. "Celâleddîn İlyâs el-Merzifonî" imzâsı görüldü.

Celâleddîn Ahmed Çelebi-Hâcezâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i tüccârdan Hâce Alâaddîn **[135]**Alî Çelebizâde İzzeddîn Hasan Çelebi mahdûmudur. Amasya'nın güzîde hattâtı olan Sûfî Yahyâ Çelebi'den ve ba'dehû hattât-ı meşhûr Fettâhî Yahyâ en-Nişâbûrî'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz u temmeşşük ederek Hayreddîn el-Mar'aşî'ye şerîk oldu.

Bu esnâda meşâhîr-i fuzalâdan Mevlânâ Tokatlıoğlu Cemâleddîn Yûsuf Çelebi'den ulûm-ı şer'iyye ve edebiyyeyi ahz u tederrüs ederek ulemâdan oldu. Ekser-i himmeti ta'lîm-i hutûta ma'rûf olduğundan hattât-ı meşhûr olup Sultân Bâyezîd-i Sânîye Amasya vâlîliğinde takarrüb etdi.

Sultân Bâyezîd-i Sânî, 886'da tahta cülûsunda kendisini İstanbul'a da'vet eylediğinden gidip orada durmadı. Amasya'ya avdet edib Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'e hat

mu'allimi oldu. Râgıb Paşa kütüb-hânesinde 770 numarada mukayyed "Risâle-i Üveysiyye" zahrında şu imzâsı görüldü:

قد تشرف بمطالعة هذ ه النسخة الشريفة فتملكه الراجى من الله الغفران العبد الاحقر جلال الدين بن حسين بن على بوجه شرعى فى غرة شوال ٨٩١[222]

Ammizâdesi hattât-ı meşhûr Abdullah Efendi'nin kayd u zabtı üzere 893 **[136]**senesi zilhiccesinin dokuzuncu arefe günü vefât etdi.

Âlim, âlî-himmet, hutût-ı mütenevvi'ada mâhir, hattât-ı meşhûr idi. Mahdûmları Cemâleddîn İbrâhim, Muhyiddîn Mehmed Efendiler de hattâtân-ı cihânın esâtizesinden idi. Bunlara "Celaloğulları" denmiştir. Ammizâdesi ve kayını Abdullah Efendi de meşâhîr-i esâtizedendir.

Müstakîmzâde Süleyman Sa'deddîn Efendi "Tuhfetü'l-Hattâtin" adlı eser-i matbû'unda diyor ki: "Celâleddîn: Amasîdir. Kadr-i müşterek hattât olan Nefiszâde ve Necîbâ dahi yazmışdır. Oğulları Muhyiddîn ve Mehmed Cemâleddîn mezkûrlardır. Amasya sükkânından bir ma'rûf üstâd idi."

Amasya'da yek-diğerine mu'âsır iki â'ile-i hatt vardır. Bunlar iki şerîk hattâttan türemişti. Birinci kol, Hayreddîn Mar'aşî'den çıktı. Bu kolu türeten Şeyhzâde Hamdullâh Efendi'dir. İkinci kol da Hayreddîn Efendi'nin şerîki olan Celâleddîn Amasî'den çıktı. Bütün Türkiye hattâtları bu iki koldan türedi. **[137]**

Şâyân-ı dikkattir ki Hamdullâh Efendi kolu İstanbul'da kalıp bütün İstanbul hattâtları bu koldan çıktı. Celâleddîn Efendi kolu da Amasya'da kalıp bütün Amasya'dan çıkan hattâtlar da bu koldan türedi. Çünkü, bu kolu Amasya'da neşr eden Abdullah, Cemâl, Muhyî Efendilerdi. Abdullah Efendizâde Ebu'l-fazl Efendi de bu kolu yaşatanlardandı.

Amasya'da bu koldan türeyen hattâtlar çoktu. Bunlardan Ramazânzâde Hüseyin, Dervîş Alî, Fazlullâh, Hâfız Ahmed, Mehmed Emîn Efendiler pek meşhûr idiler. Bu kol 1150 târîhine kadar Amasya'da yaşadı. Ba'dehû Hamdullâh Efendi kolu galebe etdi. Şimdiki hattât-ı yegâne-i asrımız olan Amasyalı Köse Mustafa Sabrî Efendi her iki kolun mahsûlüdür.

Celâleddîn Abdurrahmân Efendi-Gümüşlüzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i hulefâ-yı Halvetiyyeden eş-Şeyh Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi bin Alâaddîn Alî Çelebi bin Hazret-i Pîr İlyâs-ı Halvetî mahdûmudur. Ammizâdesi eş-Şeyh Hayreddîn [**138]**Hızır Çelebi sohbet-i şerîfesinde ulûm-ı şer'iyye ve ma'ârif-i sûfiyyeyi ahz u tahsîl ederek müşârün-ileyhin mürîd-i hâssı ve halîfe-i irşâdı oldu.

Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed, Gümüşlüzâde tekkesine geldikçe buna büyük bir teveccüh ü muhabbet ibrâz ederek ihsânlar ederdi. 889'da şeyhi Hazret-i Hayreddîn Hızır Çelebi dâr-ı kudse intikâl etdikte yerine Gümüşlüzâde zâviyesi şeyhi oldu.

"Aşağı Pîrler" demekle meşhûr olan Pîr Abdurrahmân Çelebi Ya'kûb Paşa zâviyesinde şeyh olduğu esnâda iki kutb-ı Halvetî olarak neşr-i füyûzât etmekteler iken 908'de dâr-ı kudse irtihâl etdi. Âlim, zâhid, âmil, âbid, kâmil bir mürşid-i Halvetî idi. Mahdûmu asrının kutbu olan Muhyiddîn Mehmed Çelebi'dir.

Celâleddîn Mehmed Efendi-Kâdı Çelebi

Tosyalıdır. Hasan mahdûmu olup Amasya'da Gökçezâde Musliheddîn Mustafa Efendi'den tahsîl-i ulûm ve Hamdullâh Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz u temeşşük ederek **[139]** her iki taraftan mücâz oldu.

---

222 "Allah'tan bağışlanma uman bu aciz kul Celaleddin b. Hüseyin b. Ali bu kıymetli nüshayı mütalaa etmekle şerefyâb oldu ve onu 891 yılının Şevv'al ayının başında şer'î yolla mülk edindi." (Ed.)

Bir müddet Tosya'da müderris olup tedrîs-i ulûm ederek iştihâr etdi. Ba'dehû Tosya'da müftü ve kâdı olup kudât silkine girdi. Çorum kâdılığından infisâl ederek tekâ'üd edilip uzun müddet Amasya'da ikâmet etdi. 935'de Amasya'da vefât eyledi.

Âlim, afîf, hattât idi. Amasya'da 934'de Aşağı Pîrler'in Fâtiha penceresi üzerindeki yazıları bu yazdı. Kenârına "Celâl bin Hasan" diye imzâ koydu. Aşağı Pîrler civârında medfûndur. Mahdûmları erkân-ı dîvândan Nişâncı Mustafa Paşa ile mevâliden Sâlih Efendi'dir. "Tuhfetü'l-Hattâtîn"de yazıldığı üzere hurde ta'likde mâhir idi.

Celâlededdîn Abdurrahmân Çelebi

Amasyalıdır. "Mahzenü'l-Fıkıh" mü'ellifi ve Amasya müftüsü Muslihiddîn Mûsa Çelebi bin Mûsa Çelebi bin Bâyezîd Çelebi bin eş-Şeyh İmâdeddîn Çelebi mahdûmudur. "Şeyh İmadoğlu" demekle meşhûrdur. Pederinden tahsîl-i ulûm edib Amasya'da ders-i âm **[140]** ve ba'zı medârise müderris oldu.

Ba'dehû kazâya râzı ve hayli kasabât u bilâda kâdı olup 960'da ihtiyâr-ı tekâ'üd edib Üçler Mahallesi'nde mukîm olduğu hâlde 964 hudûdunda vefât etdi. Pederinin yanında medfûndur. Kibâr-ı ulemâ ve kudâttan idi. Birâderi Cemâleddîn Mehmed Şâh Efendi'dir.

Celâleddîn Mehmed Efendi-Büyük es-Seyyid eş-Şeyh

Amasyalıdır. Esbak nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı Havzalı es-Seyyid Muhyiddîn Mehmed Çelebizâde es-Seyyid Haydar Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da kibâr-ı meşâyîhten Îcâdîzâde eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Efendi'den tahsîl-i ulûm-ı şer'iyye ve iktisâb-ı ma'ârif-i sûfiyye edib va'z u tezkîr ile iştihâr etdi.

Ammizâdesi Şerîf Mehmed Paşa'nın kendisine mu'âveneten gönderdiği mebâliğ-i kesîre ile Çukurbâğçe'de yaptırdığı tekkesi şeyhi oldu. Hüseyin Ağa vakfının kâtibi, mükerreren nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı olup bunlardan bir kaç def'a azl u nasb edildi. 1036'da vefât eyledi. Âlim, vâ'iz, kâni' bir seyyid-i zî-şân-ı Hüseynî idi. **[141]**

Selağzında iki dükkânını, Ayvasıl bağlarında bir kebîr bâğını bu tekkesine vakf etdi. Buna "Büyük Celâl Efendi" denirdi. Ammizâdesi es-Seyyid Şerîf Mehmed Paşa da tekkenin ta'âmiyesine hayli nukûd vâkf etmişdi. Mahdûmu es-Seyyid Yûsuf Çelebi bu vakıflara mütevvellî ve tekkeye şeyh oldu.

Celâleddîn Abdurrahmân Çelebi-Şeyhzâde

Amasyalıdır. Ya'kûb Paşa zâviyesi şeyhi ve vakfının mütevellîsi olan eş-Şeyh Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi bin eş-Şeyh Abdurrahmân Efendi'nin mahdûmudur. Ulemâ-yı asrından tahsîl-i ulûm ve hıfz-ı Kur'ân ederek 1034'de pederinin irtihâlinde yerine Ya'kûb Paşa mescidi imâmı ve imâreti şeyhi oldu.

Bir müddet ders okutup iştihâr etdi. Ba'dehû niyâbete sülûk ederek ba'zı kasabâta nâib ve ba'dehû kâdı oldu. Sonra kazâ ve niyâbeti terk ederek imâmet ve meşîhat vazîfelerini îfâya ve zikr u ibâdete hasr-ı meşâğil edib 1071'de vefât eyledi. "Hâfız Celâl Efendi" demekle meşhûr âlim, şâir, ta'lîk-nüvîs, müttakî, âbid bir zât idi. Mahdûmu Şeyhî Mehmed Efendi kibâr-ı ulemâdandır. **[142]**

Celâleddîn Mehmed Çelebi-Nakîbzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. A'yân-ı sâdâttan es-Seyyid Hüseyin Çelebi bin es-Seyyid Hızır Çelebi bin es-Seyyid Yûsuf Çelebi bin es-Seyyid eş-Şeyh Celâleddîn Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Buna "Küçük Celâl Çelebi" denir.

Pederinin vefâtından sonra ceddi vakfına mütevellî olup sâdât arasında ta'ayyün etdi. 1099'da sâdât vak'asında ihtiyâr-ı uzlet ve ihtifâ ederek halkın kendisine muhabbetini kazandı. Ba'dehû meclis-i a'yân ve hâciyân a'zâsı olarak 1130 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu es-Seyyid Hamza Çelebi ve hafîdi es-Seyyid Sâlih Efendi'dir.

Celâlî Mehmed Çelebi-Kethüdâzâde

Amasyalıdır. Yörgüç Paşa'nın emekdâr kethüdâlarından Hamza Ağazâde Ramazân Ağa'nın mahdûmudur. Ulemâ ve üdebâdan tahsîl-i ulûm u ma'ârif ederek Şehzâde Sultân Ahmed'in ketebe-i dîvânı zümresine iltihâk etdi.

918'de Şehzâde-i müşârün-ileyhin kazâ'en vefâtında bir müddet menkûb olup sonra Şâdî Paşa'ya intisâb ederek **[143]** onun kâtib-i dîvânı olup Sivas'a gitdi. Şâdî Paşa'nın vefâtından sonra Sivas Beylerbeyi Lala Sinan Paşa'nın kâtib-i dîvânı oldu.

931'de Sinan Paşa emîrü'l-hâcc olarak âzim-i Hicâz oldukta beraber gidip surre-i hümâyûn kethüdâsı oldu. Paşa'nın orada vefâtıyla Amasya'ya geldi. 934'de Sultân Bâyezîd evkâfı kâtibi olup 940 vak'asında vefât etdi. Erbâb-ı ma'ârifden şâir, kâtib, hattı güzel idi.

Celâlî Mehmed Ağa-Türedioğlu

Amasyalıdır. Tokatlı Türedi Hüseyin Ağa bin Kâsım Ağa'nın oğludur. Pederinin hayâtında sipâhî olup hayli teneffüz etdi. 1058'de pederinin maktûlen vefâtında bir müddet menkûb oldu. Sonra Abaza Hasan Ağa'nın vezâretinde dâ'iresine girip ağalarından oldu.

Bu esnâda fevka'l-âde teneffüz ederek Köprülü Mehmed Paşa'nın sadâretine i'tirâz eden Abaza Hasan Paşa'ya uydu. Bundan dolayı 1069 senesi cumâdelâhiresinde der-dest ve i'dâm edildi. Gâyet gürbüz, cesûr bir sipâhî ve sâz **[144]** şâiri idi.

Sesi gür ve muharrik idi. Kad ve kâmeti, tenâsüb-i endâmı güzel, şekil ve sîmâsı kâdınları meftûn ederdi. Amasya'nın Meydân Köprü semtinde "Yüksek Kahve" demekle meşhûr kahve-hânede a'lâ sâz ve bağlama çalar, destânlar okur, şi'irler söyler, bütün halkı başına toplardı. Bununla beraber gâyet binici ve muhârib idi.

Celâlî Mehmed Çelebi-Celâlzâde

Sofular Mahallesi'nden Hacı Hüseyin Ağa bin Abdü'l-celâl Ağa'nın mahdûmudur. "Celâloğlu" demekle meşhûr olup üdebâdan tahsîl-i ma'ârif ve hattât-ı meşhûr Fazlullâh Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz u temeşşuk ederek beytü'l-mâl kâtibi oldu.

Ba'dehû Deli Emîr Mehmed Paşa'nın kâtib-i dîvânı olup onunla beraber devr-i bilâd u eyâlât etdi. Müşârün-ileyhin vefâtında avdet edib hâslar kâtibi olduğu hâlde 1108 sâline doğru vefât etdi. Bu da erbâb-ı ma'ârifden şâir, kâtib, hattât bir zât idi.

Celîlî Mehmed Çelebi-Pîr Sun'ullâhzâde

[145] Amasyalıdır. Kudâttan Abdüsselâm Çelebi bin Abdulcelîl Çelebi bin Pîr Sun'ullâh Halvetî mahdûmudur. Amasya'da Mevlânâ Münîrî Çelebi'den ulûm-ı edebîyye ve şer'iyyeyi ahz edib Şehzâde Sultân Ahmed devrinde müderris ü şu'arâsıyla musâhib oldu.

918'de Şehzâde-i müşârün-ileyhin gaybûbetinde bir müddet menkûb olup 920'de Sultân Selîm Hân'ın Amasya'yı teşrîfinde Atabeg Gâzi medresesiyle taltîf edildi. 926'da kâdı olup devr-i bilâd ederek 943'de Amasya'da vefât etdi. Kibâr-ı kudât u şu'arâdan idi. Mahdûmları Abdüsselâm, Abdulcelîl, Abdul'alîm Efendiler meşâhîr-i kudâttandırlar.[223]

---

223 Dârâ Çelebî hakkında söylediği gazeli şudur:

Çün cemâlin gördü mescidde imâm ey dil-rübâ
Arkasın mihraba döndürdü yüzün senden yana

Çün teveccüh sanadır sensin dil ü cân kıblesi
Kaşların takın koyup mihrâba secde sehv ola

Göricek kaddîn kıyâmen secdeye vardım revân
Dilde tekrar eyledim sübhân-ı rabbî zü'l-'alâ

Tâ'atim safın sımışdur nâ-müselmân gözlerin

Cemâleddîn İsmâ'îl Gâzi Bey

Amasyalıdır. Amasya'da câmi-i şerîfi olan Melik Seyfeddîn İsmâ'îl Gâzi Bey bin Melik Şemseddîn Ahmed Dânişmend Gâzi şehzâdesi Melik Nizâmeddîn Yağıbasan Gâzi'nin mahdûmudur. "Cemâl Gâzi Bey" demekle meşhûrdur.

538'de Sultân Mes'ûd-ı Selçukî'nin Amasya'yı zabt u istilâ **[146]** etmesi üzerine pederiyle beraber Niksar'a gitdi. Orada Sultân Mes'ûd'un irtihâline kadar kaldı. Sultân Mes'ûd'un vefâtında Amasya vâlîsi şehzâde Sultân Şâhenşâh, Ankara'yı taarruz-ı a'dâdan kurtarmak üzere gitdikte pederi Yağıbasan Gâzi Amasya'yı zabt edib kendisini Amasya vâlîsi nasb etdi.

560'da pederinin irtihâli üzerine şehzâde Şâhenşâh Amasya üzerine hareket eylediğinden şehzâdeye karşı koyacak bir kuvveti olmadığından 562'de şehzâde-i müşârün-ileyhe arz-ı inkıyâd edib Amasya'da kaldı. 582 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Emîr el-Hâc Sinâneddîn Yûsuf Gâzi Bey'dir.

Cemâleddîn Yûsuf Çelebi-Buğra Şeyh

Amasya Mevlevî-hânesi şeyhi Veliyyüddîn Ahmed Çelebi bin Yûsuf el-Mevlevî mahdûmudur. Genç iken Hazret-i Mevlânâ'yı görüp halîfesi olan Hüsâmeddîn Hasan Çelebi'den tahsîl-i ma'ârif ve tefeyyüz ederek Amasya'ya geldi. Eş-Şeyh Sadreddîn Mehmed Çelebi yerine Amasya Mevlevî-hânesi şeyhi oldu.

Amasya'da yıllarca mesnevî-hân ve mürşîd-i halk olarak **[147]**edebiyat-ı Arabiyye ve Fârisiyyeyi neşre himmet ve ahlâk-ı ictimâ'iyyeyi tehzîbe hizmet etdi. Baba İlyâsoğlu Âşık Paşa'nın mu'âsırı olup 722'de dârü'n-na'îme irtihâl etdi. Fâzıl, edebiyatta mâhir, sâlih, müşekkel bir zât idi.

Cemâleddîn İbrâhim Aksarâyî

Târîhen iki Cemâleddîn Aksarâyî vardır. Her ikisinin de Amasya'ya ve târîhine ta'alluk-ı tâmmı olduğundan tercemelerini ve sülâlelerini yazmak zarûreti hâsıl oldu. Birinci Cemâleddîn İbrâhim Aksarayî, Konya Aksarây'ından İlyâs bin Alî mahdûmudur.[224]

Arab müverrihlerinin yazdığı üzere ibtidâ Konya'da Şehâbeddîn Ahmed bin Mes'ûd el-Konevî'den tederrüs ve tahsîl-i ulûm etmekte iken 675'de üstâdıyla beraber Şâm'a gitdi. Ba'dehû Mısır'a gidip Ebu'l-Abbâs Ahmed es-Surûcî'den ikmâl-i tahsîl edib orada bir müddet ders okuttu.

Ba'dehû Anadolu'ya avdet edib Amasya'da ikâmetle hayli zamân tedrîs-i ulûm ederek iştihâr etdi.[225] Bir müddet Hânkâh-ı Mes'ûdî şeyhi, ba'dehû Halfet Gâzi müderrisi **[148]** oldu. 712'de Amasya hükümdârı olan Sultân Tâceddîn Altûnbaş-ı Selçukî devrinde Amasya kâdı'l-kudâtı nâibi görüldü.

715'de İşboğa Noyin'in mezâlim ü tâzyîkâtı yüzünden Amasya'yı terk edib sânîyen

---

Suretâ gerçi ki kıldım ehl-i safa iktidâ

Sen dururken bir kuru dîvâra kim secde ider
Zâhir ü bâtın niyâzım sanadır bilür Hudâ

Dilde pinhân güft ü gûyun zevkidir fikrim benim
Zâhiren halk ile gerçi eylerem zikr ü du'â

Sen Celîlî âsitân-ı yâri eyle secde-gâh
Hânkâh ü mescide varsun n'ola ehl-i riyâ (Mecma'u'n-Nezâ'ir)

224 "Ed-Dürerü'l-Kâmine"de Allâme Ahmed ibn-i Hâcer, bu Cemâleddîn Aksarâyî'nin ismiyle peder ve ceddinin isimlerini böyle yazıyor.

225 699'da Amasya'da tanzîm edilen Pervâne Bey vakfiyesi zeylinde bu zâtın imzâsı vardır.

Mısır'a gitdi. Orada Fayyum Hânkâhı şeyhi olarak bir müddet kaldı. Ba'dehû Malatya'ya gidip emîri Alâaddîn Turalı Bey'in binâ etdiği hânkâhı şeyhi oldu.

719'da Malatya'da esen bâd-ı sarsar Malatya'yı tahrîb ve emîr-i mû'mâileyhi ve evlâdını ve pek çok halkı ihlâk etdiğinden orayı da terk edib sânîyen Amasya'ya geldi. İkinci def'a Hânkâh-ı Mes'ûdî şeyhi olup tedrîs ve tezkire muvâzabet etdi. Bir müddet de Lârende kâdısı oldu.

726'da Sivas emîri Çobanzâde Emîr Timurtaş Bey'in da'veti üzerine Sivas'a gitdi. Orada bir müddet kalıp 727'de vefât etdi. Sivas'da medfûndur. Âlim, fâzıl, usûl u fürû'a vâkıf, müteşerri' bir zât idi.

Mahdûmları Fahreddîn İlyâs, Şemseddîn Ahmed Çelebilerdir. Bunların her ikisi de Amasya'da ikâmet etmişlerdir. **[149]** Fahreddîn İlyâs Çelebi meşâhîr-i fuzalâdan olup Amasya'da medfûndur. Mahdûmu Hacı Mehmed Çelebi'dir. Bunun mahdûmu el-Hâc İbrâhim Çelebi olup oğulları Mehmed, Mahmûd Çelebilerdir.

Mehmed Çelebi oğulları Muhyiddîn Mehmed, Kıvâmeddîn Kâsım, Alâaddîn Alî Çelebilerdir. Muhyiddîn Mehmed Çelebi kibâr-ı kudâttandır. Kıvâmeddîn Kâsım Çelebi İstanbul kâdısıdır. Alâaddîn Alî Çelebi de "Şeyhülislâm Zenbilli Alî Efendi" demekle meşhûrdur.

Mahmûd Çelebizâde Cemâleddîn Mehmed Çelebi Halvetiyye meşâyih-i kibârından olup "Çelebi Halîfe" demekle meşhûrdur. Bunun yeğeni Muhyiddîn Mehmed Efendi bin Kâsım Çelebi bin Mahmûd Çelebi de kibâr-ı meşâyihdendir. Bunların evlâdı Amasya'da teselsül etmişdir.

Cemâleddîn Aksarâyî'nin diğer mahdûmu Şemseddîn Ahmed Çelebi de ulemâdandır. Bunun mahdûmu Bursa kâdısı Aksarayîzâde Alâaddîn Alî Çelebi olup bunun mahdûmu Bursa'da müderris ve müftü olan Şemseddîn Ahmed Çelebi'dir. **[150]**

Cemâleddîn Mehmed bin Aksarâyî

Amasya'da "Mevlânâ Şemseddîn Mehmed bin Mehmed Aksarâyî" demekle meşhûr bir zâtın mahdûmudur. Bunun için te'lîfâtında "Mehmed bin Aksarâyî" diye imzâ kordu. İcâzet-nâmesinde ve "Şerh-i Mûciz" adlı eserinde görüldüğü üzere mukaddimât-ı ulûmu ve ilm-i tıbbı pederinden tederrüs ve ahz etdi.

Ba'dehû Amasya fuzalâsından Mevlânâ Fahreddîn İlyâs bin Aksarâyî ve Mevlânâ Şerefeddîn Mehmed bin Vecîheddîn el-Erzincânî ve Mevlânâ İmâdeddîn Ömer bin Hallâtî'den tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm oldu.

Tedrîs-i ulûm etdiği esnâda mevâ'iz ve hikem-i İslâmiyeden bâhis olan "Ravzatü'l-Ulemâ"yı Türk diline terceme ederek "Teferrücü'l-ümerâ'" adıyla tevsîm ve Amasya hükümdârı Şâdgeldi Paşa'ya takdîm ederek fazl u irfânıyla kendisini tanıttı. Nûr-ı Osmâniye kütübhânesinde 2347 numarada mukayyed olan Teferrücü'l-ümerâ adlı eserinin dîbâcesinde bu terceme ve takdîmi şöyle anlatıyor: **[151]**

"Andan sonra bu hûb risâlenin sebebi oldur ki din direği ve çeri beyi ve gâzîlerbaşı ve kırklarbaşı ve kâfir kırıcı ve müselmânlara yarayıcı ve kiliseler yıkıcı ve mescidler yapıcı ve Dâvud adilli ve Süleyman çerili ve İskender azametli Cemşîd kuvvetli ve Muhammed Mustafa hulklı Hüdâvendigârum Ebûbekir sıdklı, Ömer heybetli, Osmân hayâlı, Alî sehâlı, dağ devletli, deniz ni'metli, hâtem mürüvvetli Şâdgeldi Paşa çarh-ı felek hareket etdikçe ve ay ve gün devr etdikçe ömrü ve devleti dâ'im ve alemi âlem içinde kâ'im olsun. Dostları çok ve düşmanları yok olsun ve devleti gününe zevâl ermesin.

Mübârek adı dünyâyı güneş gibi tutdu ve bahâr gibi adli cihânı bezedi ve lutf-ı İslâma şark u garba erişdi ve keremi yağmur gibi her millete değdi. Bu du'âcı "Mehmed bin Aksarâyî" diler ki ol güneşten zerre ve denizden katreye değîn ol bağ-ı İremden gül yübleye ve ol uçmak hânından ni'met yiye. Ammâ sayısız beyler ve ulular katına varılmak olmaz. Yol **[152]**istedim ki pâdişâhın mübârek yüzin görem çün işittim ki pâdişâh hazreti âlimleri sever ol sebepten kim

âlîmler, peygamberler mirâs-hûrsıdır ve her kim bunları sever Hakk te'âla anı sever ve her kim tengri sevdi anın yeri uçmaktır ve nasîbi didârdır. Ol tarîk ileri dönmüş ve bunların muhabbetin eylemiş ihtiyâr ve bu fânî makâmda ve bunların dostluğuyla ol bâkî sarâyı imâret kılurmuş. Pes ol kitâb ki Ravzatü'l-ulemâ derler ya'nî âlimlerin gülistânı, Paşa'nın kuvvetli adına Türk dilince tercüme eyledim.

Tâ bu kitâbı dünyâda oldukça Paşa'nın mübârek adı iyilikle anıla ol âlimler ve ashâblar ve velîler bu kitâb içinde geliserü bunların himmeti bile ola inşâallâhu te'âla çün ol kitâbın adı Ravzatü'l-'ulemâydı ammâ bu kitâba Teferrücü'l-Ümerâ ad verdim. Ümîz budur ki paşanın devletli gözüne hoş görüne. Ol öğütler ki bunda cem' olundu onunla dünyâsı ve âhireti pek imâret ola."

Ba'dehû Hacı Şâdgeldi Paşa'ya şerh ü îzâhını takdîm **[153]**ederek Sarâchâne Câmii kurbunda binâ eylediği Dârü'l-ilm nâmıyla meşhûr Medrese-i Şâdiye'ye ilk müderris oldu. Bundan sonra Şâdgeldi Paşa nâmına te'lîf eylediği Mesâi'l-i Fıkhiye'yi câmi' eserini takdîm edib kazasker oldu. Bu sebebten talebe-i ulûm dersine akın edib Amasya bir dârü'l-fünûn şekline girdi. Hükümdâr-ı müşârün-ileyhin müşâvir-i hâssı olup merci'-i ulemâ ve ümerâ ve halk olarak kadr u i'tibârı yükseldi.

783 senesinde Şcâmiâdgeldi Paşa, Kâdı Burhân ile yaptığı muhârebede esîr ü maktûl ve ba'zı erâcif işâ'asıyla ulemâ ve erkân-ı hükûmetten çokları Amasya'yı terke mecbûr oldukları esnâda Aksarây'a gidip orada Zincirli Medresesi müderrisi oldu.

Beş yıl kadar Aksaray'da tedrîs-i ulûm ve neşr-i fezâ'il ederek 788'de dârü'n-na'îme irtihâl etdi. Fâzıl, muhakkik, ulûm-ı akliyye ve nakliyyede mâhir, fenn-i tıbba vâkıf bir hekîm-i zî-fünûn idi. Mahdûmları Bedreddîn Mahmûd, Ziyâeddîn Yûsuf Çelebilerdir. **[154]**

Mahmûd Çelebinin oğulları Muhyiddîn Mehmed, Şemseddîn Ahmed Çelebilerdir. Eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Çelebi 836'da Aksarây'da kâ'in emlâkin vakf etmişdir. Vakfiyesi vardır. Ahmed Çelebizâde Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Çelebi de 871'de Amasya'ya hicret etdi.

Bunun mahdûmu sadr-ı esbak Pîrî Mehmed Paşa'dır. Sadr-ı müşârün-ileyhin üç kıt'a vakfiyesinde âbâ ve ecdâdı bu sûretle tesbît edilmiştir. Binâ'en-aleyh Şeyhülislâm Cemâlîzâde Zenbilli Alî Efendi'nin mensûb olduğu Cemâleddîn Aksarayî başkadır. Sadr-ı esbak Pîrî Paşa'nın mensûb olduğu Cemâleddîn Aksarâyî de başkadır.

Edirneli Mecdî Mehmed Efendi "Terceme-i Şakâyık"da fâzıl-ı müşarün ileyhin terceme-i hâli bâlâsında unvânını şöyle beyân ediyor:

"Âlim-i âmil, fâzıl-ı kâmil, Şeyh Cemâleddîn Mehmed bin Mehmed bin Mehmed bin İmâm Fahreddîn-i Râzî Rahimehumullâhü te'âla mû'mâileyh fâzıl u kâmil, mütevverri'-i müteberri', muhakkik-i rabbânî, müdakkik-i Samedânî, ârif-i ulûm-ı Arabiyye ve vâkıf-ı fünûn-ı akliyye ve nakliyye idi."**[155]** dedikten sonra nesebi hakkında diyor ki: "Ol hibr-i fâhir haseb-i tâhir ve neseb-i mâhir sâhibi olup sultânü'l-muhakkikîn ve burhanü'l-müdakkikîn imâm-ı Fahr-i Râzi rahmetullâh hazretlerinin nesl-i pâkindendir. Silsile-i neseb-i şerîfi dördüncü mertebede ol imâm-ı hümâma vâsıl olduğu mu'ayyendir"

Şakâyık mü'ellifi Taşköprülüzâde İsâmeddîn Ahmed Efendi bu husûsu

"روى أن المولى المذكور من نسل الإمام فخر الدين الرازى و هو رابع مرتبة منهم"[226]

diye rivâyet tarîkiyle yazıyor. Kendisince bunun muhakkak ve mu'ayyen olmadığını anlatıyor.

Çünkü Ahmed bin Hallikân'ın "Vefeyâtü'l-A'yân"da zabtı üzere İmâm Fahreddîn Mehmed bin Ömer er-Râzî 606 senesi şevvâlînin birinci Bayram günü Herât'da vefât etdi.

226 "Mezkur velînin İmam Fahreddîn Râzî'nin neslinden olduğu rivâyet edilmiştir. Kendisi o neslin dördüncü mertebesindendir." (Ed.)

Cemâleddîn Mehmed Aksarâyî de 788'de vefât eyledi. Her ikisinin vefâtı arasında tam 182 yıl vardır.

Nessâbîn ile erbâb-ı târîh derler ki, her bir asr içinde a'zamî beş, asgarî üç batn tebeddül eder. İki **[156]** batnın tebeddülü ender olur. Bu kâ'ide-i neseb üzerine İmâm Fahr-i Râzî ile Cemâl-i Aksarâyî arasında en az beş altı batn olması lâzım gelirken ancak iki batn bulunuyor.

Bundan dolayı 788'de vefât eden Cemâleddîn Mehmed Aksarayî, 606'da vefât eden İmâm Fahreddîn Mehmed Râzî'nin hafîdi olamaz. Bu rivâyet neseben ve târîhen her hâlde kabûle şâyân değildir.

Bununla beraber fâzıl-ı müşârün-ileyhin pederi ulemâ ve etibbâdan[227] olan Mevlânâ Şemseddîn Mehmed Çelebi 753'de ve bunun pederi meşâyih-i Mevleviyyeden eş-Şeyh Mehmed Aksarâyî de 721'de vefât etmişlerdir.

Bu Mehmed Aksarâyî "ed-Dürerü'l-Kâmine"de Allâme Ahmed bin Hacer'in, Bahâeddîn Ahmed Sultân Veled bin Mevlânâ Celâleddîn Mehmed Rûmî tercemesinde yazdığı üzere 712'de Sultân Veled hazretlerinin cenâze nâmazını kıldırmışdı. Şimdi 721'de vefât eden eş-Şeyh Mehmed Aksarâyî 606'da vefât eden İmâm Fahreddîn Mehmed Râzî'nin oğlu olamaz.

Bunu nazar-ı dikkate alan ba'zı erbâb-ı terâcim bu Mehmed Aksarâyî ile İmâm Fahr-ı Râzî arasında Mes'ûd isminde bir batn daha olduğunu yazmışlar. Cemâleddîn Mehmed bin Mehmed bin Mehmed bin Mes'ûd bin İmâm Fahreddîn Mehmed Râzî demişlerdir.

Hâlbûki imâm-ı müşârün-ileyhin fi'l-hakîka Mehmed adlı bir mahdûmu olup bunun da genç yaşında bilâ-veled vefât etdiğini erbâb-ı târîh tesbit etmişlerdir.[228] Bu iddi'ânın doğruluğu Mes'ûd bin İmâm Fahr-ı Râzî'nin evlâdı olduğu kabûl edilse bile yine matlûb hâsıl olmaz.

Benim tetebbu'âtıma göre eş-Şeyh Mehmed Aksarâyî, 678'de vezîr ve sâhib-i a'zam-ı Selçukî Fahreddîn Alî bin Hüseyin bin Ebîbekr el-Konevî'nin vakfiyesi zeylinde şâhid olarak imzâsı görülen müderris Aksarâyî "Mes'ûd bin Mehmed bin Mahmûd"un mahdûmudur.[229]

Müderris Aksarâyî olan Mevlânâ Sa'deddîn Mes'ûd'un pederi Amasya kâdısı iken 641'de Moğol kumândânı Baycu Noyin ile Sultân Gıyâseddîn Keyhüsrev-i Selçukî arasında Mugan'a gidip[230] akd-ı sulhe muvaffak olduğundan dolayı vezîr ve sâhib-i a'zam olan Fahreddîn Mehmed bin Mahmûd bin **[158]** Alî er-Râzî'dir.[231]

Şu hâlde Cemâleddîn Mehmed Aksarâyî Konya'da sâhib-i a'zam olup 654'de vefât eden esbak Amasya kâdısı Fahreddîn Mehmed bin Mahmûd er-Râzî'nin ahfâdından olur. 606'da irtihâl eden sâhib-i tefsîr İmâm Fahreddîn Mehmed bin Ömer er-Râzî'nin ahfâdından olamaz.

---

227 Sâhib-i terceme "Şerhu Mûcez" adlı eserinde bunu şöyle anlatıyor: "وبعد فإن الطب علم شريف لشرف موضوعه ووثاقة دلائله وشدة الحاجة إليه" (Şüphesiz ki Tıp ilmi mevzûsunun kıymeti, delillerinin sağlamlığı ve insanların temel ihtiyacı olmak bakımından şerefli bir ilimdir) dedikten sonra "فلذلك صرفت بعض زمن تحصيل إليه وقرأت المختصرات المشهورة فيه على والدى" (Bundan dolayı bazı zamanlar bu ilmi tahsile koyuldum ve onunla ilgili meşhur olan muhtasar eserleri okudum) diyor. Sonra da "وكان من جملة ما قرأته موجز القانون للحكيم أبى الحسن القرشى المعروف بابن النفيس فأردت أن أشرحه لما فيه من المشكلات إفادة للطلاب وطلبا للثواب" (İbn Nefîs diye bilinen Hekim Ebü'l-Hasen el-Kuraşî'nin "Mûcezü'l-Kânûn" eseri de bu okuduklarım arasındadır. Söz konusu kitapta müşkil ifadeler bulunması sebebiyle hem talebelere yardım etmek ve hemde sevaba nâil olmak ümidiyle bu kitabı şerhetmek istedim) diye şerhinin sebebini beyân ediyor.

228 "Terceme-i Şakâyık"da Mevlânâ Mûsânnifin tercemesine mürâca'at edilirse bu hakîkat tamâmıyla anlaşılır. İmâm Fahr-ı Râzî evlâdından olduğunu iddi'â eden Mevlânâ Mûsânnifin Alâ'eddîn Alî Çelebî'ye bile i'tirâz edenler vardır.

229 Sâhib-i müşârün-ileyhin vakfiye-i mezkûresi zeylinde bu Mes'ûd'un imzâsı şöyledir: "أشهدنى المولى السلطان الأعظم مالك رقاب الأمم سلطان بن السلاطين خلد الله سلطانه و ونصر أعوانه على إقراره بالوقفية المزكورة فى نظر هذا الكتاب فشهت به وأنا الفقير العبدالضعيف الراجى رحمة ربه اللطيف مسعود بن محمد بن محمود الرازى الاصل فى تاريحنه"

230 "Câmiü'd-Düvel" târihinde bu husûs aynen mezkûrdur. Yalnız Fahreddîn lakabı vezâretinde "İzzeddîn" olmuştur.

231 İbn-i Bibi Târihi"nde ve "Tezkire-i Mahmûd Aksarayî"de buna dâ'ir tafsilât-ı matlûbe vardır.

Binâ'en-aleyh rivâyet yalan değil, yanlışdır. Bu rivâyet Cemâleddîn İbrâhim Aksarâyî tercemesinde ve evladında yoktur.

Erbâb-ı terâcimin tesbît eylediği şu iki terceme ve neseb sûret-i kat'iyyede gösteriyor ki ikinci Cemâleddîn Mehmed Aksarâyî birinci Cemâleddîn İbrâhim Aksarâyî'nin hafîdi değildir ve târîhen olamaz.[232] Aralarında neseben karâbet, ikinci Cemâleddîn Aksarayî'nin birinci Cemâleddîn Aksarâyîzâde Fahreddîn İlyâs'ın dâmâdı olmasından ibâretdir.

Cemâleddîn Ahmed Çelebi-Şerefoğlu

Amasyalıdır. Ulemâdan Mevlânâ Şerefeddîn Hamza Çelebi mahdûmudur. Ulemâ-yı asrından tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. 827'de kibâr-ı ulemâdan görülüp 836 sâlinden sonra vefât etdi. Şemseddîn Ahmed Pervânî vakfiyesi şuhûdundan idi. **[159]**

Cemâleddîn Fîrûz Bey-Yazârî

Amasyalıdır. Yazarlı Tengrivirmiş Bey'in evlâdından Hamza Bey bin Durmuş Bey bin Kerîmüddîn Virmiş Bey'in mahdûmudur. Pederinin vefâtında ze'âmetine ve karye-i Virmiş mâlikânesine mutasarrıf olup Rûmeli muhârebâtında fevka'l-âde yararlığı görüldüğünden ümerâdan oldu.

845'de Vermiş köyünde binâ etdiği câmi-i şerîf mesâlihine Amasya'da Vermiş, Niksar kazâsında Dönekse ve Dânîşmendli karyelerini vakf edib Rûmeli'ne gitdi. Ba'dehû Silistre Beyi olduğu hâlde Varna muhârebesine iştirâk edib 847'de şehîden vefât etdi.

Şecî', sâdık bir emîr-i meşhûr idi. Mahdûmları Mehmed, Ebûbekir, Durak Beylerdir. Evlâdından Durak Bey bin Velî Bey bin Yazarlı Bey bin Durak Bey bin Cemâleddîn Bey Yazârî 980 ricâlinden olup vakfına mütevellî idi.

Cemâleddîn Yûsuf Çelebi-Tokatîzâde

Amasya ulemâsından olup yukarıda tercemesi yazılan **[160]** Mevlânâ Tâceddîn Ebu'l-Mekârim İbrâhim bin eş-Şeyh Mehmed et-Tokâdî mahdûmudur. "Dav'-i Lâmi" ve "Tabakât-ı Hânefiyye"de yazıldığı üzere mukaddemât-ı ulûmu pederinden ahz u tederrüs edib sonra Şam'a ve Mısır'a gitdi.

Oralarda meşâhîr-i fuzalâdan ve hâssaten Şehâbeddîn Ahmed bin Hacerü'l-Kastallânî, Bedreddîn Mahmûd bin el-Aynî gibi fuhûl-i ulemâdan ikmâl-i tahsîl ederek avdet ve Amasya'da neşr-i ulûma himmet etdi. Hayli zamân Atabeg Gâzi müderrisi oldu.

Fezâ'il-i ilmiyyesi mâlûm-ı enâm olup Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ Nizâmeddîn Abdurrahmân el-Muslihî'nin hastalığı esnâsında Amasya nâibi, ba'dehû Amasya kâdısı olduğu hâlde 866'da vefât etdi. Meşâhîr-i fuzalâdan bir zât idi.

Mahdûmları Mehmed, Abdurrahmân Çelebilerdir. Mevlânâ Abdurrahmân Çelebi, Amasya kâdı'l-kudâtı olup bunun mahdûmu Mevlânâ Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi de kibâr-ı mevâliden olmuştu. Bunlara "Tokatlıoğulları" dendi. **[161]**

Cemâleddîn Mehmed Çelebi-Çelebi Halîfe

Amasyalıdır. Cemalîzâde Mahmûd Çelebi bin İbrâhim Çelebi bin el-Hâc Mehmed Çelebi bin Mevlânâ Fahreddîn İlyâs bin Mevlânâ Cemâleddîn İbrâhim el-Aksarâyî mahdûmu ve Şeyhülislâm Zenbilli Alî Efendi'nin amcazâdesidir.

Amasya'da fuzalâdan İbrîzâde Muhyiddîn Mehmed Cendîzâde Rükneddîn Ahmed Çelebilerden tahsîl-i ulûm edib tab' ve meşrebinde tasavvufa meyl-i azîm olduğundan hulefâ-yı Halvetîyeden Pîr Abdullah Çelebi sohbetine cân attı.

---

232 Çünkü 788'de vefât eden Cemâleddîn Mehmed bin Mehmed bin Mehmed Aksarâyî, 727'de vefat eden Cemâleddîn İbrâhîm Aksarâyî'nin hafîdi olmasına imkân-ı târîhî yoktur.

Ba'dehû Pîr-i müşârün-ileyhin işâretiyle Tokat'a gidip Pîr Mehmed bin Tâhirü'l-Halvetî sohbetine koştu. Orada bir kaç yıl riyâzât-ı şakka içinde tefeyyüz etdi. Tâhirzâdenin 867 senesi zilhiccesinde vefâtı üzerine Seyyid Yahyâ eş-Şirvânî nezdine gitmek üzere Erzincân'a gitdi.

Erzincân'dan kalkıp iki konak gitdiği hâlde Seyyid Yahyâ eş-Şirvânî hazretlerinin irtihâlini haber aldığından dönüp Erzincân'da müşârün-ileyhin hulefâsından Pîrî Halîfe'nin hizmetini ihtiyâr ederek orada kaldı. Andan tekmîl-i tarîk **[162]** edib Amasya'ya geldi.

"Hâce Sultân" demekle meşhûr Hâce Şemseddîn Ahmed Çelebi kendisine pek ziyâde meclûb olduğundan Dârü's-selâm Mahallesi üstünde âlî bir zâviye binâ edib meşîhatını buna verdi. Bütün emlâkin bu zâviyenin mesâlihine vakf edib fukarâsını iskân ve it'âm etdi.

Zühd ü takvâsıyla, ilm u kemâliyle kendisini ulemâya ve halka sevdirdi. Amasya vâlîsi iken Sultân Bâyezîd aralık aralık tekkesini teşrîf ederek ihsânlar ederdi. Sultân-ı müşârün-ileyhin cülûsunda mu'âvenet-i ma'neviyyesi sebk eylediğinden 887'de kırk mürîdânıyla beraber bütün mesârif-i seferiyesini tesviye ederek Hicâz'a gönderdi.

Avdette yine vazîfe-i irşâd u tezkîrine devâm edib 903'de Gümüşlüzâde Pîr Abdurrahmân Çelebi'nin irtihâli üzerine Şehzâde Sultân Ahmed'in şeyhi olduğu hâlde 908 senesi evâ'il-i muharreminde dâr-ı kudse irtihâl etdi. Tarîk-i Hâc'da irtihâli de mervîdir.

Gayet âbid, zâhid, müteşerri', müttakî, âlim, sahî **[163]** vâ'iz, nefesi mü'essir, mazınne-i kerâmet bir şeyh-i âlî-himmet idi. Edebiyât-ı Arabîye ve Fârisiyyeye vâkıf olup Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'nin Mesnevîsinden iki beyt-i meşhûru şerh edib "Şerh-i dü beyt-i Celâlî" tesmiye etdi.

Bu risâleyi Arabça yazıp dîbâcesinde sebeb-i şerhini şöyle anlatıyor:

و لكن الله ألقى فى قلب هذا الفقير بسبب تذكرة مولاناى أعظم وأكرم أعنى القاسم المدرس فى مدرسة من المدارس الاماسية أن أشرح لها شرحاً الخ[233]

Bu risâleyi 888'de yazdı.

Mahdûmları Bedreddîn Mahmûd, Şemseddîn Ahmed Efendiler de meşâhîr-i ulemâ ve meşâyîhdendir. Bunlara ve evlâdına "Çelebizâdeler" denir. Mahmûd Efendizâde eş-Şeyh Hayreddîn Hızır Efendi de ma'rûfdur. Bunun oğulları Mehmed, Alâaddîn Alî Efendilerdir.

Mehmed Çelebi ahfâdından el-Hâc Ömer Efendi bin Sun'ullâh bin Ahmed bin Mehmed Çelebi kibâr-ı fuzalâdan olup 1095'de ve mahdûmu kibâr-ı kudâttan Abdülhalîm Efendi 1127'de vefât etdi. Eş-Şeyh Alâaddîn Efendizâde Şemseddîn Ahmed Efendi **[164]** ve bunun mahdûmu Mustafa Efendi de ulemâdandır. Bunun evlâdından Amasya müftüsü Çelebizâde el-Hâc Hüseyin Efendi 1192'de vefât etdi. Bunun mahdûmu es-Seyyid Abdullah Efendi'dir.

Çelebi Halîfe hazretlerinin hulefâsı pek çoktur. Meşhûr olanları şunlardır: Birâderzâdesi eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Efendi bin Kâsım Çelebi kendi yerine kâ'im olup Hâce Sultân tekkesi şeyhi oldu. 915'de vefât etdi.

Eş-Şeyh Üveys el-Halvetî, eş-Şeyh Hayreddîn Hızır el-Amasî, eş-Şeyh Kâsım el-Halvetî, eş-Şeyh Alâaddîn Alî el-Uşşâkî, eş-Şeyh Hayreddîn Hızır et-Tokâdî, eş-Şeyh Sünbül Sinâneddîn el-Merzifonî, eş-Şeyh Sinâneddîn el-Erdebilî. Kaddesallâhü esrârahum.

Cemâleddîn İbrâhim Çelebi-Celâloğlu

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi yazılan hattât-ı meşhûr Celâleddîn Ahmed Çelebi bin Hâce İzzeddîn Hasan Çelebi bin Hâce Alâaddîn Alî Çelebi mahdûmu ve kıbletü'l-hattâtîn eş-Şeyh Hamdullâh Amâsî'nin dayızâdesidir. **[165]**

Pederinden ve amucası hattât-ı meşhûr Abdullah Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ve temeşşuk ederek esâtize-i Rûmdan oldu. Amasya'da yıllarca tâ'lîm-i hatt ederek üstâz-ı benâm olup Şehzâde Sultân Ahmed devrinde merci'-i hâs ve âm olarak iştihâr etdi.

---

233 "Fakat Allah Teâlâ bu fakirin kalbine mevlânâyı azam ve ekrem yani Amasya medreselerinden birinde müderris olan Kasım'ın tezkiresi sebebiyle ona bir şerh yazmamı ilham etti." (Ed.)

Sultân Selîm Han-ı evvel tahta cülûs etdikde kendisini İstanbul'a da'vet edib yazdığı bir mushaf-ı şerîfi İstanbul'a vusûlünde sultân-ı müşârün-ileyhe ihdâ etdi. Pâdişâh-ı müşârün-ileyh fevka'l-âde istihsân edib bin filori ihsân eyledi. Yevmî bir filori vazîfe ile İstanbul'da kalmasını istedi.

Sâhib-i terceme "Para için vatanımı terk edemem" diye cevab verip avdetine müsâ'ade ricâ eylediğinden yevmî elli akçe vazîfe-i tekâ'üdle vatanına geldi. Ta'lîm-i hatta mülâzemet ederek yaşı sekseni mütecâviz olduğu hâlde 931'de dâr-ı bekâya rihlet etdi.

Hutût-ı mütenevi'anın umûmunda mâhir, üstâz-ı bedî'ü'l-üslûb, bir hattât-ı cihân olup esâtize-i cihân içinde **[166]** dördüncü sayılırdı. Mahdûmu Abdullah Efendi ve birâderi "Köse Hattât" demekle meşhûr Muhyiddîn Mehmed Efendi de meşâhîr-i hattâtîndendir.

Cemâleddîn Mehmed Efendi-Şeyhzâde

Merzifonludur. Hulefâ-yı Zeyniyyeden eş-Şeyh Nizâmeddîn Abdurrahîm Merzifonîzâde eş-Şeyh Lutfullâh Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da fuzalâdan Hatîb Kâsım Efendi'den ve Şeyhîzâde Fâzıl Abdî Efendi'den tahsîl-i ulûm edib vatanında ders-i âm oldu.

Orada yıllarca tedrîs-i ulûm ederek be-nâm olup Sultâniyye-i Merzifon müderrisi ve müftü oldu. Ba'dehû tasavvufa meyl edib Cemâlîzâde eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Çelebi sohbetinden istifâza ederek ceddi zâviyesi şeyhi, Câmi-i kebîr vâ'izi olduğu hâlde 938'de dâr-ı bekâya rihlet etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve sulehâdan idi. Mahdûmu Abdurrahmân Efendi kibâr-ı fuzalâdandır.

Cemâleddîn İshâk Efendi -Karamânîzâde

Amasyalıdır. Karaman ilinden Amasya'ya hicret eden **[167]** Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya'nın Temennâ Mahallesi'nde doğdu. Sadr-ı esbak Cemâl Aksarâyîzâde Pîrî Mehmed Paşa ile beraber büyüdü. Hattât-ı meşhûr Amasyalı Abdullah Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ve temeşşuk etdi.

Bu esnâda mukaddimât-ı ulûmu Amasyalı Şeyhîzâde Abdî Efendi'den görüp İstanbul'a gitdi. Kâdızâde Kâsım ve "Molla Kestelli" demekle meşhûr Musliheddîn Mustafa Efendilerin halka-i füyûzâtında iktisâb-ı fezâ'il etdi.

Yazısı pek güzel olduğundan Sultân Bâyezîd Han-ı Sânî kendisine bir kâfiye metni yazdırıp umduğundan ziyâde ihsân verdi. Bu mebâliğ sâyesinde Hicâz'a gidip orada hattât-ı meşhûr Argûn-ı Kâmil neslinden ve Amasyalı Hamdullâh Efendi'nin şerîki hattât-ı meşhûr Amasyalı Bağdâdîzâde Muhyiddîn Mehmed Çelebi ile görüştü.

Bağdâdîzâde'nin elinde ceddi Argûn-ı Kâmil hattıyla muharrer nâdîde bir mushaf-ı şerîf görüp İstanbul'da satmak üzere beraber geldi. Üstâdı Kazasker Molla Kestelli'ye mushaf-ı şerîfi gösterdi. Sâhibi altı bin **[168]** akçe istedi. Molla bu parayı çoksunduğu hâlde o esnâda on bin akçeye bir Karaman atı aldı.

Sâhib-i terceme Molla'nın bu hâlini beğenmedi. "Âlim olup da böyle olmayayım" diyerek tarîk-i tedrîsi terk edib Amasya'ya geldi. Habîb-i Karamânî hazretlerinin sohbet-i şerîfesine cân attı. Pîr-i müşârün-ileyhin riyâzât-hânesinde mücâhedât-ı şakkaya tahammül ederek füyûzât-ı Halvetiyyeden müstefîz olup hilâfet aldı. "Cemâl Halîfe" demekle iştihâr etdi.

902'de Hazret-i Habîb-i Karamânî dâr-ı kudse irtihâlinde Selâmet Hâtun tekkesi şeyhi olup yirmi iki yıl kadar icrâ-yı meşîhat ve halka va'z ve nasîhat edib tefsîr ve hadîs okuturdu. Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed ahyânen meclis-i va'z ve tedrîsinde hâzır bulunurdu.

918'de Sultân Selîm Han'ın cülûsunda Şehzâde Sultân Ahmed tarafdârı olan bir çok ulemâ ve erkân-ı memleket Amasya'dan kaldırıldığı hâlde buna dokunulmadı. Ancak Gümüşlüzâde Pîr Muhyiddîn Mehmed Efendi'nin Amasya'dan kaldırıldığı esnâda Vâlî Şâdî Paşa tarafından ba'zı harekât-ı muhakkirâne **[169]** vukû'undan müte'essîr olup Amasya'yı terk ederek İstanbul'a gitdi.

Bu esnâda sadr-ı a'zam olan Pirî Mehmed Paşa kendisine fevka'l-âde hürmet ve ihsânlar ederek Molla Gürânî semtinde bir zâviye yaptırıp oranın meşîhatını verdi. Ömrünün hitâmına kadar burada meşîhat, halka va'z ve nasîhat, erbâb-ı ilme nakl-i tefsîr ve hadîs ederek dem-güzâr oldu.

Ancak Ebu Eyyûb Ensârî kasabasının karşısında vaki' Sütlüce'de bir sayfiye yaptırıp yaz günlerini orada imrâr eylediği esnâda 940'ta dâr-ı kudse irtihâl edib sayfiyesinin bir hücresinde defn edildi. "Şakâyık"da 933'de vefât etdiği mazbûtdur.

Gâyet fâzıl, muhakkik, müfessir, muhaddis, edîb, kâmil, zâhid mazınne-i kerâmet, bir mürşîd-i hakîkat idi. "Tefsîr-i Beyzâvî"ye bir hâşiye, "Sûre-i Mücâdele"den aşağısına bir tefsîr, hadîs-i erba'în-i Nebevîye bir şerh ve fenn-i sarfdan "Nevâbi'-i Sarf" bir metn-i metîn yazdı.

Amasya'da hulefâsı vardır. Bunlardan biri Amasya meşâyih-i kirâmından İmâmzâde eş-Şeyh Hayreddîn Hızır Îcâdî Efendi'dir. **[170]** Mahdûmu Şemseddîn Mehmed Efendi de fuzalâdan olup 993'de vefât etdi. Molla Arab, esnâ-yı Zikrullâhda raks ve deverânın harâm olduğuna dâ'ir yazdığı mektuba fâzılâne ve müskitâne cevâb verdi.

Cemâleddîn Mehmed Çelebi-Molla Çelebi

Amasyalıdır. Şeyhülislâm Amasyalı Zenbilli Alâaddîn Alî Efendi bin Kemâleddîn Ahmed Çelebi bin Mehmed Çelebi bin İbrâhim Çelebi bin Mehmed Çelebi bin Mevlânâ Fahreddîn İlyâs Çelebi bin Cemâleddîn İbrâhim Aksarâyî mahdûmu ve amcazâdesi eş-Şeyh Cemâleddîn Çelebi Halîfe'nin kerîmezâdesidir.

894'de Amasya'da doğdu. Mukaddimât-ı ulûmu pederinden gördü. Bâ'dehû Tâcîzâde Sa'dî Çelebi'den ve pederinin tilmîz-i-hâssı Amasyalı Kara Sâlih Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu.

Esnâ-yı tedrîsinde devr-i medâris-i mu'tâde ederek Sahn müderrisi oldu. 944 senesi şevvâlinde Amasya kâdısı olup vatanına geldi. Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa'nın mu'allimi Kal'acıklı Seyrek Muhyiddîn Mehmed **[171]** Efendi'nin 947'de vefâtı üzerine mu'allim olacağını umardı.

Sultâniyye-i Merzifon müderrisi Hayreddîn Hızır Efendi'nin Şehzâde mu'allimi olarak Amasya'ya gelmesinden pek ziyâde müte'essir oldu. Şehzâdenin arzûsu hilâfında olarak Amasya kâdılığından isti'fâ edib Mısır'a gitdi.

Orada bir müddet Arab usûlü üzere tedrîs-i ulûm edib sonra Mansûre ba'dehû Reşîd kâdısı oldu. Buradan da isti'fâ edib altmış akçe ile ihtiyâr-ı tekâ'üd ederek 968'de vefât etdi. Mısır'da medfûndur.

Fâzıl, usûlî, edîb, gâyet sâlih, afîf idi. Sanâdîd-i ulemâyı gücendirdiğinden terakkî edemedi. "Enderûn defteri"nde görüldüğü üzere mahdûmları Mehmed, Mustafa, Ahmed Çelebilerdir. Mehmed Çelebizâde Abdulbâkî Efendi diyâr-ı Mısriyyede kâdı iken 1010'da vefât etdi.

Cemâleddîn Mehmed Şâh Efendi-Şeyh İmâdzâde

Amasyalıdır. Sultân Bâyezîd hâfız-ı kütübü ve Amasya müftüsü Musliheddîn Mûsa Çelebi bin Mûsa Çelebi bin Bâyezîd Çelebi bin **[172]** eş-Şeyh İmâd'ın mahdûmudur. Pederinden ahz-ı ulûm ederek ders-i âm ve irtihâlinde Sultân Bâyezîd kütübhânesi hâfız-ı kütübü oldu.

Ba'dehû Hızır Paşa müderrisi olup tedrîs-i ulûma bezl-i himmet ederek Hüseyniye müderrisliğine ta'yîn edildi. Buradan livâlara kâdı olup 958'de Trabzon kâdısı görüldü. Ba'dehû Halfet Gâzi medresesiyle ihtiyâr-ı tekâ'üd edib 970'te vefât etdi. Pederinin yanında medfûndur. Kibâr-ı kudâttan idi.

Cemâleddîn Mehmed Efendi-Çelebizâde

Amasyalıdır. Halvetiyye meşâyihinden eş-Şeyh Hayreddîn Hızır Çelebi bin eş-Şeyh Bedreddîn Mahmûd Çelebi bin eş-Şeyh Cemâleddîn Mehmed Çelebi Halîfe mahdûmudur. "Fârfârî Şeyh" demekle meşhûr Hakâlalı es-Seyyid Muhyiddîn Mehmed Efendi'den ulûm-ı şer'iyyeyi aldı.

Ba'dehû pederinin vefâtında Hâce Sultân tekkesi şeyhi olup va'z u tezkîr ile iştigâl ederek 1008 senesi evâ'ilinde dâr-ı kudse irtihâl etdi. Buna mu'âsır olarak Amasya'nın şarkında eş-Şeyh Abdullah Efendi, garbında eş-Şeyh **[173]** Memi Dede, cenûbunda sâhib-i terceme, şimâlinde İçerişehir'de Mahmûd Çelebi tekkesi şeyhi Îcâdîzâde Muhyiddîn Mehmed Efendi vardı.

Bunlar halk arasında "aktâb-ı erba'a" sayılırdı. Her dördü de âlim, sâlih, vâ'iz birer azîz idi. Mahdûmu Şemseddîn Ahmed Çelebi ve birâderi eş-Şeyh Alâaddîn Alî Efendi de kibâr-ı meşâyihden idi.

Cemâleddîn Ahmed Efendi-Velî Efendizâde

Köprülüdür. Ulemâdan Veliyyüddîn Efendi'nin mahdûmudur. Orada Kara Müderriszâde Ahmed Efendi'den ve Amasya'da Çorumlu Ahmed Efendi'den ulûm-ı edebiyye ve şer'iyyeyi ahz ve ikmâl ederek Köprü'de ders-i âm oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûma devâm edib Orta câmi-i şerîfinde kürsî şeyhi ve Abdülkerîm Ağa müderrisi oldu. 1121'de kibâr-ı ulemâdan görülüp sonra Zeytun kâdısı, bir aralık Köprü nâibi olarak 1136 sâline doğru vefât etdi.

Cemâleddîn Mehmed Ağa-Şîrînzâde Hâfız

Amasyalıdır. Üçler Mahallesi'nde Sa'dî Çelebi câmii vakfı mütevellîsi ulemâdan Handân Ağazâde Şîrîn Alî Efendi'nin **[174]** ammizâdelerinden İbrâhim bin Mustafa bin Ahmed bin Mustafa bin Sa'dî bin Handân Ağa'nın oğludur. Mûmâileyhin hâne-zâdı olduğu münâsebetle "Şîrînzâde" dendi.

Şîrîn Alî Efendi'nin vefâtından sonra mahdûmu Amasya a'yânından Hâfız el-Hâc Hasan Ağa'nın kethüdâsı olup Mikdâd Paşazâde Hasan Bey'in mütesellimliği zamânında hayli nüfûz ve i'tibâr kazandı. Ba'dehû a'yân meclisine a'zâ olup 1233 vak'asında taşra gönderildi.

Ba'dehû İstanbul'a gidip ba'zı vüzerâya çattı. "Hâfız Ağa" demekle iştihâr ederek ba'zı bilâda mütesellim olup 1245 sâlinden sonra vefât etdi. Birâderleri Ahmed, Mustafa Ağalar olup bunlara "Handânoğulları" denirdi.

Cemâleddîn Ahmed Efendi-Hâfız

Köprülüdür. 1278'de doğdu. Amasya'da Şirvânî el-Hâc Mustafa Efendi'den mukaddimât-ı ulûmu görüp İstanbul'a gitdi. Orada meşâhir-i fuzalâdan Hâfız Şâkir Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsine devâm edib ulûm-ı akliyye ve nakliyyeyi ondan **[175]** ahz ve tahsîl etdi.

Ba'dehû ru'ûs ve Lâleli imtihânlarına girip kazandığından Lâleli medresesine girip Sultân Bâyezîd câmi-i şerîfinde ders-i âm oldu. Bu esnâda fetvâ-hâne imtihânı açılıp onu da kazanmakla fetvâ-hânede müsevvid olarak iştihâr etdi.

1314'de fünûn-ı mu'tâdeyi tedrîs ve ikmâl eylediğinden hayli talebeye icâzet verdi. Bu esnâda medâris-i mu'tâdeyi devr ederek Süleymaniye Dârü'l-hadîsine kadar geldi. 1327'de Medîne-i Münevvere nâibi olup Hicâz'a gitdi. Orada ba'de'l-Hâc vefât etdi. Âlim, latîf, halûk, hadîd-meşreb bir zât idi.

Cemâleddîn İbrâhim Bey-Hacı Es'ad Ağazâde

Amasyalıdır. Eşrâftan Hasan Bey bin el-Hâc Es'ad Ağa'nın mahdûmudur. 1280'de doğdu. Amasya Mekteb-i Rüştiyyesinde fünûn-ı ibtidâ'iyeyi görüp İstanbul'a gitdi. Büyük birâderi Hamdi Bey'in sâyesinde Evkâf nezâretinde muhâsebe kalemine girdi.

Buradan Evkâf müdürü olarak taşra gidip**[176]** Gelibolu ba'dehû Kal'a-i Sultâniyye Evkâf müdürü oldu. Bu esnâda rütbe-i sâlise alıp 1318'de birâderinin Üsküdâr mutasarrıflığında polis komiseri oldu.

1321'de rütbe-i sânîye ile polis meclisi a'zâsı olup Üsküdâr sancâğının inzibâtında birâderine hayli mu'âvenet etdi. 1326 senesi cumâdelâhiresinde Meşrûtiyetin i'lânı üzerine birâderiyle beraber azl edildi. 1327 senesi rebîülevvelinde birâderinin vefâtından az sonra vefât etdi.

Cemâleddîn Mehmed Efendi-Mevlevî Şeyhîzâde

Amasya Mevlevî-hânesi şeyhi Ahmed Efendi bin eş-Şeyh Mehmed Sıdkî Efendi'nin mahdûmudur. 1288'de Kocacık Mahallesi'nde doğdu. Rüşdiyye mektebinde fünûn-ı ibtidâ'iyeyi ta'allüm ve husûsî zevâtdan tederrüs edib 1305'de Mevlevî-hâne şeyhi oldu.

1312 harîkında Mevlevî-hâne yandığından 1314'de müceddeden ve eskisinden daha dil-nîşîn bir sûretde yaptırdı. 1322 intihâbâtında belediye re'isi olup hayli nüfûz ve i'tibâr **[177]** kazandı. 1324 senesi evâ'ilinde riyâsetten çekildi.

Bundan sonra ba'zı mecâlis-i idâreye ve husûsîye a'zâ olup idâre-i memlekete iştirâk etdi. Mevlevî-hânede terbiye-i tâlibîn ve irşâd ve tezkîr ile meşgûl iken 1343'de tekkelerin seddi üzerine kendi işleriyle dem-güzâr olarak ber-hayattır. Hilkaten nâzik, ma'âriften haberdâr, latîf-meşreb bir çelebîdir. Mahdûmları Celâleddîn, Sadreddîn Beylerdir.

Cemâlî Mehmed Çelebi-Defterdârzâde

Amasya'nın Yenice karyesinde bir câmi ve mektebi ve İstanbul'da bir câmi' ve dârü'l-hadîsi olup 953'de vefât eden bâş-defterdâr Amasyalı Yenicelizâde Mahmûd Çelebi bin İskender Çelebi mahdûmu ve Amasyalı Hüsâm Bey'in kerîmezâdesidir.

İstanbul'da tahsîl-i ma'ârif edib Dîvân-ı Hümâyûn kalemine girdi. Orada tefeyyüz ederek sadâret tezkirecisi olup 981'de vefât etdi. Kâtib, şâir, letâ'ife mâ'il bir zât idi. Birâderi Kemâlî **[178]** Ahmed Çelebi de şu'arâdandır.

Cemşâh Çelebi-Kâdı Çelebi

Amasya halkından Alî oğludur. Amasya'da ulemâdan tahsîl-i ulûm edib kasabâta kâdı olarak devr-i bilâd etdi. Sultân Selîm tarafdârı olduğundan Amasya ahvâlînden Sultân Selîm'i haberdâr ederdi.

918'de Sultân Selîm'in cülûsunda nâ'il-i terakkî olup hayli sancâklara kâdı oldu. 941'de mütekâ'id olup bir kaç yıl sonra vefât etdi. Edebiyât-ı Arabiyye ve Fârisiyyeye vâkıf, hâfız-ı eş'âr u hikâyât-ı selef, âlim, nekre-gû bir zât idi.

Cum'a Efendi-Mu'îd

Amasyalı Ya'kûb mahdûmudur. Mü'eyyedzâde Abdurrahmân Efendi'den tahsîl-i ulûm edib mu'îd ve mülâzımı olarak bir müddet tedrîs-i ulûm etdi. Ba'dehû Rûmeli bilâdına kâdı olup terakkî ederek Sofya kâdısı ba'dehû 932'de Edirne nâibi görüldü.

Bundan sonra Filibe, sânîyen Sofya kâdısı olup**[179]** 938'de Rûmeli evkâfı müfetdişi oldu. Takrîben 943'de vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve kibâr-ı kudâttan idi. Birâderi Amasya fuzalâsından Bahşî Halîfe meşhûrdur.

Cum'a Efendi-Müderris

Amasyalıdır. İbrâhim mahdûmudur. Amasya'da Molla Bahşî Halîfe'den ahz-ı ulûm etdikten sonra İstanbul'a gitdi. Şeyhülislâm Amasyalı Kemâl Paşazâde Ahmed ve Dadaylı Sa'dî Çelebilerin halka-i tedrîslerine muvâzabet ederek iktisâb-ı fezâ'il ve ikmâl-i tahsîl etdi.

Bir müddet üstâdının emriyle Amasyalı Seydî Alî Çelebizâde Abdurrahmân Efendi'nin mu'allimi oldu. Ancak meşreb-i âlîyesine zühd ü takvâ gâlib olduğundan tarîk-i ilmiyyede tefeyyüz ü terakkîye bâ'is olan mülâzemeti kabûl etmeyip neşr-i ma'ârif için Amasya'ya avdet ve tedrîs-i ulûma mübâşeret etdi.

Fazl ü kemâli, hüsn-i takrîr u beyânı talebe-i ulûmu kendisine cezb edib günden güne çoğaldı. Büyük bir cem'iyyet hâline girdi. 947'de Hızır Paşa müderrisliği kırk akçe ile uhdesine tevcîh edilerek sabr ü tahammül etdiği fakr ü ihtiyâcı **[180]** tehvîn edildi.

960'da tilmîzi Abdurrahmân Efendi Rûmeli kazaskeri olduğu münâsebetle fazl ü takvâsını Sultân Süleyman'a arz edib yevmî elli akçe vazîfe-i tekâ'üdle Yörgüç Paşa müderrisliğini uhdesine tevcîh etdirip âhir ömründe vüs'at-ı hâle nâ'il oldu.

Sultân Bâyezîd câmi-i şerîfinde tefsîr ve hadîs okutur, halka va'z ü tezkîr eder, Üçler Mahallesi'nde ikâmet ederek evkât-ı hamsede namazını cemâ'atle edâ eylerdi. Bu hâl üzere dâ'im ve geceler de ibâdetle kâ'im iken "Zeyli Şakâyık"ın zabtı üzere 970'de ve "Sicill-i Osmânî"nin rivâyeti üzere 972'de dâr-ı na'îme intikâl etdi.

Fâzıl, muhakkik ulûm-ı akliyye ve nakliyyede kâmil, âbid, zâhid, kanâ'atkâr idi. Atayî Efendi "Zeyl-i Şakâyık"ta diyor ki"Mevlânâ-yı mezbûr fezâ'il-i kesîre ile meşhûr, câmi-i mefâhir-i fâzl ü takvâ, mecmu'a-i levâzım-ı ders ü fetvâ, kandîl-firûz-ı levâmi'-i ta'likât ü resâ'il, mihrâb-tırâz-ı medrese-i ilm ü fezâ'il, âbid ü zâhid kesirü'l-mehâsin ve gazîrü'l-mehâmid idi." **[181]**

Nazarı ta'alluk eden mevâki'-i müşkilenin halline dâ'ir müstakil risâleler, "Telvîh"in mukaddimât-ı erba'asına hâşiye ve "Telvîh"in hayli mevâki'ine ta'lîkât yazdı. Mahdûmu Ahmed Efendi ve bunun mahdûmu mevâliden Hızır Efendi de ulemâdandır.

Cum'a Efendi Amasya'da bir silsile-i ilmiyye bıraktı ki bu silsile bir asır kadar devâm etdi. Silsile-i ilmiyyesi Molla Bahşî kolundan ma'lûmdur. Kezâlik Kemâl Paşazâde kolundan da ma'lûmdur. Dadaylı Sa'dî Çelebi kolundan Amasyalı Tâczâde Sa'dî Çelebi, Hasan bin Abdüssamed Samsunî, Şeyhülislâm Molla Mehmed Hüsrevî, Burhâneddîn Haydar Herevî vâsıtalarıyla Allâme Sa'deddîn Taftazânî'ye müntehî olur.

Kezâlik Tâczâde Sa'dî Çelebi, Kâdızâde Kâsım Çelebi, Molla Hızır Bey bin Celâl, Molla Yegân Mehmed Çelebi, Alâaddîn Alî bin Aksarâyî vâsıtalarıyla da Mevlânâ Cemâleddîn Mehmed Aksarâyî'ye müntehî olur. "Tebyînü'l-Mehârim" mü'ellifi Amasyalı Sinâneddîn Yûsuf Efendi Amasya'da bu silsileyi i'dâme etdi. Molla Bahşîzâde Fâzıl Yahyâ Efendi, kibâr-ı ulemâdan Gedûsî el-Hâc Mehmed Efendi de bu silsiledendir. **[182]**

Cum'a Efendi-İnepazarlı el-Hâc

Amasya'nın İnepazar nâhiyesinden Osmân'ın oğludur. Amasya müftüsü allâme-i meşhûr Hızır Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm edib 1093'de Sultân Bâyezîd kürsî şeyhi oldu.

1097 senesi recebinde sâdâtı fevka'l-âde iltizâm ederek onların tasallüflerine hizmet ve fitne-kârâne nümâyişlerini tahrîk edecek sözler sarf eylediğinden derhal azl edilerek İnepazar'a gönderildi.

Orada beş yıl kadar kalıp sonra afv edilerek avdet etdi. Sâdâtın himmetiyle Receb câmi-i şerîfi kürsî şeyhi olduğu hâlde 1107'de vefât etdi. Âlim, natûk, fakîh, muhibb-i sâdât-ı Alevîyye, müteşerri' bir zât idi. Mahdûmu el-Hâc Osmân Efendi'ye "Cum'azâde" dendi.

Camudâr Noyin-Câmedâr Sultân

Yeşmut bin Hülâgu Han bin Tüli Han bin Cengiz Temuçin Han bin Nisuga Bahâdır bin Terban Bahâdır bin Kabûl Han bin Tumiz Han bin Baysungur Han bin Kaydu Han bin Dutumin Han bin Buka **[183]** Han bin Buzencer bin Alanaku'nun oğludur.

Pederinin helâkinden sonra amcası Abaka Han'ın devr-i saltanatında Anadolu'ya gelip âb u hevâsını en ziyâde beğendiği Amasya'da yerleşti. Kendisi Anadolu nâzırı Kongurtay'ın dâmâdı idi. Amasya ümerâsından Halfetzâde Celâleddîn Mehmed Bey buna takarrüb etdi.

Mîr-i müşârün-ileyhin irşâd u tenvîri sâyesinde dîn-i İslâma pek ziyâde temâyül etdi. 681 senesi rebîülevvelinde diğer amcası Tekudar Han bin Hülâgu Moğol hükümdârı oldukta kabûl-i İslâm eylediğinden Kongurtay'ı nezâretden azl edib bunu Amasya vilâyeti nâzırı nasb etdi.

Altı yıl kadar nezâreti hüsn-i îfâ ederek halkı kendisinden memnûn ediyordu. 687'de Moğol hükümdârı Argun Han birâderi Geyhatu Han'ı Anadolu nâzırı ta'yîn eylediğinden bunun tarafından azl edildi. Bununla beraber nâzır nasb edilen Tulatay Noyin bunun emri ile hareket etdi.

693 senesi cumâdelâhiresinde Geyhatu Han hal' u katl edilerek diğer amucazâdesi Baydu Han bin Turagay bin Hülâgu Han Moğol hükümdârı oldukta Anadolu nâzırı oldu. 694 senesi şevvâlinde Moğol hükümdârı olan Gazan Mahmûd Han kabûl-i İslâm etdiğinden İslâmını i'lân etdi.

695'de Gazan Hân, Anadolu Selçukîyesini ikiye taksîm edib Tagacar Noyin Garbî Anadolu nâzırı olduğu esnâda bu da Şarkî Anadolu nâzırı olup 696 senesi cumâdelâhiresinde vefât etdi. Hayâtında Pervâne Bey'in yaptırdığı Burma Minâre câmii önünde binâ etdiği türbesine defnedildi.

Âkil, müdebbir, oldukça munsıf bir Moğol şehzâdesi idi. Yeni müslim ma'nasına Moğol arasında "Sinîgi"denirdi. "Sinîgi, Sinî" Türk dilinde "yengi, yegi, yeni" demektir. Oğulları Acaytu Ahmed, Hügay Mehmed Noyinlerdir. Acaytu Noyin, yukarıda yazıldı. Hügay Mehmed Noyin oğlu Sultân Süleyman Han aşağıda gelir. Türkler arasında buna "Câmedâr Sultân" denmiş ve türbesi de kayden "Câmedâr türbesi" diye meşhûr olmuştu. **[185]**

Cenânî Hüseyin Çelebi-Rıdvânzâde

Amasya ümenâsından Geldiklanlı Kâdı Abdüsselâm Çelebizâde Rıdvân Çelebi'nin mahdûmudur. Pederi Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'in havâss-ı kurenâsından olduğu esnâda Amasya hattâtlarından Abdullah Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ve Münîrî Efendi'den edebiyâtı ahz u tederrüs etdi.

Ba'dehû Şehzâde-i müşârün-ileyhin kâtib-i dîvânı olarak iştihâr edib pederinin vefâtında yerine defter emîni oldu. Şehzâdenin kurenâsından olduğu münâsebetle 918 senesi zilhiccesinde şehzâdenin i'dâmından bir mâh sonra bu da i'dâm edildi.

Erbâb-ı ma'ârifden olup kâtib, şâir, edîb, hattât-ı meşhûr idi. Mahlasını Mevlânâ Latîfi Çelebi bâ-i muvahhade ile "Cenâbî" diyor. Kınalızâde Hasan Çelebi de nûn ile "Cenânî" kayd ediyor.

Latîfî Çelebi "Tezkire-i Şu'arâ"sında diyor ki: "Cenâbî Amasiye kurbundan ümenâ tâ'ifesinden Rıdvânzâde demekle ma'rûf bir kimesne idi. Sultân Selîm devrinde **[186]** nakl etmişdir. Sâhib-i ma'rifet ve hoş-hûy, ama sühân-gûylukda sâde-gûy idi. Bu matla' onundur:

Çü fırsat ayşa el virdi geçür hoş gel bu devrânı
Bu günü koma yarına ki götürmez bu devrânı

Gâyet de a'lâ hatt yazar ve yazdığı hattı bî-habt u bî-galat yazardı ve kavâ'id-i hutûtunun üslûb-ı meslûbü'l-misâline hattâtân-ı harf-girân harf atmağa nîm nokta kadar bahâne bulamaz idi ve beyâz-ı ârız-ı safhaya sevâd-ı ânber-terden zülf-i gâliye-fâm ü engüşt-i mâşita-i hâme ile hibr-i miskîn-bârdan hâl-i anber-meşâmm eyler idi.

Beyit:

Lülü-i şehvâr dizmiş sadrına her satrının
Safhasını dürden itmiş hattını yâkûtdan

Kınâlızâde Hasan Çelebi de "Tezkire-i Şu'arâ"sında diyor ki: "Cenânî Amasya kurbundan ümenâ tâ'ifesinden Rıdvânzâde demekle meşhûr idi. Sultân Selîm-i mâzi devrinde kazâ-i ecele râzı olup karîn-i hûr u Rıdvân olmağa azm-i gülzâr-ı cinân etmişdir."

Cenânî Alî Efendi-Bahçevanzâde

Meşâhîr-i ulemâdan Mehmed Efendi'nin oğludur. Ankebûd Ahmed Paşa'nın dâ'iresinde kâtib-i dîvân olarak bulundu. Müşârün-ileyhin vefâtında hâcegândan olup 1099'da Amasya'ya avdet etdi. Filingirler mevki'inde mescid ve mekteb yaptırdı. Bağ ve bâğçesin vakf ve imâm u mu'allime tahsîs ederek ba'dehû vefât etdi. Şâ'ir, kâtib hattât idi. **[187]**

Cüneyd Bey-Aydınoğlu

Amasya ümerâsından Aydınoğlu Hüsâmeddîn Hasan Bey'in mahdûmudur. Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa ümerâsından olup 783'de Kâdı Burhân harbinde maktûlen vefât etdi. Mahdûmu Alî Bey ve birâderi Melik Ahmed Bey'dir.

Cüneyd Bey-Kubâdoğlu

Lâdiklidir. Simre-i Lâdik emîri Alâaddîn Alî Bey bin Keykubât Şâh bin Sultân Tâceddîn Altunbaş bin Sultân Gıyâseddîn Mes'ûd bin Sultân İzzeddîn Keykâvus-ı Selçukî mahdûmudur.

"Gâzi Çelebi" demekle meşhûr olan Tâceddîn Altunbâş'ın evlâdından Keykubâd Çelebi Simre-i Lâdik denilen Lâdik nâhiyesinde ikâmet ve Türkler arasında "Kubâd Çelebi" diye iştihâr etmişdi. Mahdûmu Alî Bey teneffüz ederek Canik emîri olup Taşan Beyzâde Ahmed Bey'in elinde maktûl olmuştu.

Cüneyd Bey, pederinin intikâmını almak üzere ammizâdesi **[188]** Hızır Beyle birleşip Taşanzâde Ahmed Beyi katl ederek 817'de Canik sancâğını zabt ve i'lân-ı emâret etdi. Fakat Amasya vâlîsi olan Şehzâde Sultân Murâd 821'de Alp Arslânzâde Hüseyin Bey'i bunun üzerine musallat eylediğinden Hüseyin Bey'in elinde maktûl oldu. Mahdûmu Âdil Bey olup Lâdik'de evkâfı vardır.

Cüneyd Bey-Tokuroğlu

Zileli Tokuroğlu Alî Bey'in mahdûmudur. Amasya züamâsından iken 843'de ümerâdan olup hayli muhârebâta girdi. Varna harbinde yararlığı görülüp 857'de İstanbul fethinde şehîden vefât etdi. Şecî', muhârib idi.

Cüneyd Bey-Aydınoğlu

Amasyalıdır. Sultân Murâd-ı Sânî ümerâsından Çelebi Alî Bey bin Aydın Bey'in mahdûmudur. Bu da züamâdan iken Varna muhârebesinde ümerâdan olup İstanbul fethinde bulundu. 864 sâlinden sonra vefât etdi. Birâderi Hasan Bey'dir. **[189]**

Cüneyd Bey-Koçoğlu

Amasyalıdır. Ümerâdan Koçi Bey'in oğludur. Züamâdan iken 878'de Uzun Hasan Şâh muhârebesinde yararlıkları görüldüğünden ümerâdan oldu. Emâretle sancâkları devr ederek 905'de Eğriboz harbinde vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi. Ammizâdesi Emîr Bey bin Yûsuf Bey bin Koç Hüseyin Bey'dir.

Cüneyd Çelebi-Şeyh Hamîdoğlu

Amasya'da câmi sâhibi Hâce el-Hâc Pîr Mehmed Çelebi evlâdından Hâmid Çelebi bin el-Hâc Ahmed Çelebi bin el-Hâc Pîr Mehmed Çelebi mahdûmudur. Meşâhîr-i hâcegân u ağniyâdan olup 995'de a'yân-ı memleketten görüldü. Ba'dehû vefât etdi.

Cüneydî Ahmed Çelebi -Mevlânâ Şemseddîn

Abdülazîz bin Cüneyd'in mahdûmudur. "Cüneydoğlu" demekle meşhûr olduğu münâsebetle "Cüneydî" mahlasını kabûl etdi. Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa devrinde fezâ'il-i ilmiyyesiyle iştihâr etdiğinden paşaya takarrüb eyledi. **[190]**

Hüsn-i ahlâkı fesâhat-i beyânı sâyesinde paşaya kendisini sevdirmiş olduğundan muvakki'-i dîvânî, kâtib-i hâssı olarak beyne'l-ulemâ temâyüz etdi. Paşanın irtihâline kadar âbâ ve ecdâdına ve zamân-ı vekâyi'ine dâ'ir bir târîh yazdı. 789 senesi evâ'ilinde vefât eyledi.

Âlim, fâzıl, şâir, kâtib, münşî, edebiyât-ı arabiyye ve fârisiyyede mâhir halûk, fasîhü'l-lisân, belîğü'l-beyân bir zât idi. "Târîh-i Cüneydî" demekle ma'rûf olan "Hacı Şâdgeldi Pâşa Târihi" olduğunu Vâsi' Çelebizâde Hâfız Ebûbekir Efendi söylerdi.

Çünkü Hâfız Ebûbekir Efendi'nin cedd-i a'lâsı olan ve Yârî-i Şirâzî diye şöhret bulan Divriğilizâde Yârî Alî Çelebi bu Cüneydî Çelebi'nin tilmizi olup yazdığı târîhin bir nüshası kendisinde olduğunu, kendi kalemiyle yazmış ve üstâdının tercemesini kayd etmişdi. Hayfâ ki bu târîhi bulamadım.

Civânî Hasan Çelebi-Gencoğlu

Amasyalıdır. Yeniçerilerden Genc Ahmed'in oğludur. Biraz tahsîl-i ma'ârifden sonra yazıcı olarak yeniçeriler **[191]** arasında şi'r u inşâsıyla iştihâr etdi. "Yazıcı Civânî Çelebi" demekle ma'rûf oldu. Müderris Abdî Efendi'nin zamân-ı şu'arâsından olup 1099 vak'asında vefât etdi. Şâ'ir, kâtib idi.

Cûdî İbrâhim Bey-Mu'allim

Merzifonludur. Hüseyin Efendi bin Ahmed bin Mustafa bin Abdullah'ın mahdûmudur. Merzifon'un Hacı Bâlî Mahallesi'nde 1267 senesi muharreminde doğdu. İki yaşında iken pederinin vefâtıyla vâlidesi yanında büyüdü.

Sıbyân mektebinde hıfz-ı Kur'ân ederek fünûn-ı ibtidâ'iyyeyi Amasya Rüşdiyyesinde görüp medrese tahsîline başladı. Amasya'da Şirvânî Mustafa Efendi'den tahsîl-i ulûm edib 1291'de İstanbul'a gitdi. Bir yıl kadar tahsîlini ikmâle çalışdı.

1292'de açılan müsâbaka imtihânında isbât-ı ehliyet etdiğinden Beşiktaş'ta Askerî Rüşdiyye mektebinde Türkçe mu'allimi oldu. Üç yıl bu vazîfesini îfâ etdikten sonra 1296'da Selânik'te ilk te'sîs ve küşâd edilen Terakkî mekteb-i husûsîsine mu'allim oldu. **[192]**

Bu mektebte fünûn-ı muhtelifeden yedi yıl tedrîsât ile iştigâl etdikten sonra 1304'de yine orada İdâdî-i mülkî mektebine mu'allim oldu. Yıllarca bu mektebte kalıp vezâ'if-i tedrîsini hüsn-i îfâ ederek mu'ahharan Selânik Rüşdiyye-i askeriyyesine Türkçe ve ba'dehû Arabça mu'allimi oldu.

1326 senesi cumâdelâhiresinde meşrûtiyet i'lân edildiğinden açılan meb'ûsân intihâbâtında taraf-ı âcizânemden verilen îzahât üzerine Amasya meb'ûsu olup İstanbul'a geldi. Meclis-i Meb'ûsan'ın ilk feshine kadar vazîfesine devâm etdi.

1330'da Gelenbevî Mekteb-i idâdîsine edebiyât ve Mercân mekteb-i idâdîsine Türkçe mu'allimi oldu. 1331'de mezkûr mektebler sultânîye kalb edildiğinden Gelenbevî mekteb-i sultânîsine edebiyât ve felsefe mu'allimi olarak ibkâ edildi. 1333'de terfî'an Bezm-i âlem Vâlide sultânîsine edebiyât mu'allimi oldu.

1335'de açılan intihâbâtda Isparta meb'ûsu olup mu'allimlik uhdesinde ibkâ edildi. Meclisin feshine kadar her iki **[193]** vazîfeyi de gördü. Sonra mu'allimlik vazîfesine devâm

edib İstanbul civârında Yeşilköy'de ikâmet etdi. 1340'da sinni kemâle erdiğinden tekâ'üd edilip mütâla'a-i edebiyât ve tanzîm-i eş'âr ile dem-güzâr oldu.

Mu'ahharan Yeşilköy'den kalkıp Kâdıköyü'nde mahdûmu Ahmed Azmî Bey'in hânesine nakl-i ikâmet ve orada 1350 senesi cumâdelûlâsının beşinci gecesi âlem-i ebediyyete göçüp gitdi. Âlim, şâir, fâzıl, elsine-i selâsede mahâreti müsellem, feylesof-meşreb, muktesid, inzivâyı sever, edîb-i meşhûr idi.

Derd-i ma'îşet kendisini mu'allimliğe çabuk atmayıp da medrese tahsîlini ikmâl, kavâ'id-i kelâmiyyeye ve tefsîr ve hadîse âid ma'lûmâtını tevsî' edebilseydi, fezâ'il-i ilmiyyesi daha yüksek, akâ'id-i dîniyyesi daha sağlam olurdu. Çünkü gâyet zekî, kuvve-i hâfızası mükemmel, karîhası gâyet ceyyid idi.

Evkâf-i İslâmiye Müzesi müdür-i muhteremi fâzıl-ı meşhûr Emîn Paşazâde Mahmûd Kemal Bey Efendi "Son Asır Türk Şâ'irleri"**[194]** adlı eser-i matbû'unda diyor ki: "Mu'allim Cûdî Efendi fazîlet-i ilmiyye erbâbının en mümtâzlarındandır. Senelerce okumuş, senelerce okutmuş, ilimde rüsûh hâsıl etmişdir.

Arab ve Acem lisânlarına lisân-ı mâder-zâdî derecesinde vâkıf üç lisânda o lisânların en mütemeyyiz şâir ve nâsirleri mertebesinde nazm u nesre muktedirdir. Fransızcaya da âşinâdır. Hatta Lamartin'in "Gül" manzûmesini nazmen tercüme etmişdir. Kemâl-i sür'ât ve suhûletle şi'r söyleyenlerdendir. Şi'rleri tekellüfden âzâdedir.

Şeyhülislâm Ebu's-Su'ûd merhûmun Sultân Süleyman hakkındaki Arabça mersiyye-i meşhûresinin tercüme edilmesini vaktiyle ba'zı fuzalâ-yı ehibbâya teklif etmişdim. O zamân Selânik'te bulunan Cûdî Efendi bir kaç sâ'at içinde kemâl-i metânet ve letâfet ile hem nazmen hem de nesren tercüme etdi. Tercemelerini Ebu's-Su'ûd merhûm görse takdîr eder.

Eş'ârı ekseriyyetle mutasavvıfânedir. Yenişehirli Avnî Bey istisnâ edilirse Cûdî Efendi mutasavvıfâne şi'r söyleyenlerin umûmuna tefevvuk edebilir. Hikemî ve garâmî şi'rlerinde metânet **[195]**ü nefâset arz-ı dîdâr etmektedir. Eski ve yeni yolda söylemiş olduğu eş'âr-ı bedî'a bir kaç dîvân teşkîl edecek mikdârdadır.

Te'essüf olunur ki bu kıymetdâr eserler kitâb hâlinde tab' olunamadı. Zayâ' tehlikesinden kurtulamadı. Fazîlet-i ilmiyye ve hulkiyyesi bütün âşinâlarca müsellem olan birâderim Ahmed Tevfîk Bey'in irtihâlini müte'âkiben Cûdî Efendi o zamân ikâmet eylediği Yeşilköy'den gönderdiği mektûblardan birinde (6 Haziran 1339) der ki:

"Kimin kimden evvel gideceği belli değil. Şâyet ben sizden evvel yolcu olursam beni Sünbül Efendi'ye nakl ü defn ediniz. Pîr-i müşârün-ileyh Merzifonlu olduğundan hem-şehrimdir. Elbetde civârında bana bir yer verir.[234] Etkıyâ-yı üdebâ bir kadr-şinâslık gösterip de kabrime taş dikmek himmetinde bulunursa[235] kitâbe olarak şu gazelimi nakş etsinler:

Şi'rden başka safâ peymânesi nûş etmedim
Bikr-i mazmûndan öte duhter der-âgûş itmedim

Mest-i fikrim neş'e-i idrâk ile dem-sâz olup
Vakti söyletdim zebân-ı hâli hâmûş itmedim

[196]

Bî-sadâ âheng-i ilhâmâta itdim vakf-ı gûş
Sâz-ı rûhânî-tarabdan başka ses gûş itmedim

234 Hazret-i Sünbül'ün rûhâniyyet-i mukaddesesi, kendi civârına bu şâiri kabul etmediğinden Üsküdâr'da Karaca Ahmed Mezarlığı'na defn edildi. Çünkü merhûm Cûdî Efendi mekteb mu'allimi olduğu günden i'tibâren oruç tutup, namaz kıldığını gören yoktur. Fakat mezhebler ve tarîkatlar ve ricâl-i dîniyye aleyhindeki sözlerini işitenler çoktur.

235 Şâyân-ı hayretdir ki mezkûr mezârlıga bir kaç amele omuzunda gidip defn edildikden sonra başına dikilen taş "Divriğili İbrâhîm Ağa"nın nâmına mahkûk taş oldu.

Neş'e-i ûlâyı asla bulmadım hâlis ayâr
Neş'e-i uhrâyı bey'-i nakd-i mağşûs itmedim

Hiss-i hayvânîyi buldum bir kalender iştihâ
Sabra habs itdim gezer ber-hâne berdûş itmedim

Kılmadım deryûze-i mîr ü vezîr ü padişâh
Hırka-i haysiyyeti bir bâba mefrûş itmedim

Enderûn-ı sîneyi rüşdümle tevşîh eyledim
Sadrımı tıflâne zibâyişle menkûş itmedim

Tac ü destârın gurûrundan tehâşî' eyledim
Nûr-ı irfân üstüne tercîh-i serpûş itmedim!

Çok şey öğrendim unutdum nakş-ı hâtır nâmına
Bir tesellî kaldı kim hakk-ı ferâmûş itmedim!

Yetmiş üç yıldır geçirdim nîg u bed çok rûzgâr
Ben tebahhur eyledim Cûdî fakat cûş itmedim"

Muhterem-i fâzıl, Cûdî Efendi'ye karşı bu hakk-şinâsâne sitâyişleriyle kendi kemâlini gösterdi. Cûdî Efendi kendisinin **[197]** yetiştirdiği Selânik erenlerinden ve binlerce şâkirdân-ı irfânından cenâze alâyı beklerken hazret-i Kemâl ile iki oğlundan ve yirmiyi geçmeyen avâm ve ameleden başka cenâzesinde kimseyi göremedim.

Cûdî Bey, 1301'de Selânik'te te'ehhül edib üç erkek evlâdı dünyâya geldi. Birinci oğlu Mehmed Nûru'l-hudâ Bey kendisinden evvel vefât etdi. Diğer oğulları Ahmed Azmî, Hüseyin Sâfî Beylerin her biri ricâldendir. Fâzıl-ı müşârün-ileyhin eş'ârı bir kaç dîvân teşkîl edecek kadar çoktur. "Son Asrın Türk Şâ'irleri" adlı Hazret-i Kemâl Bey Efendi'nin eser-i matbû'unda ba'zı gazel ve eş'ârı yazılıdır.

Merhûmun kendisinden taleb ü ricâ etdiğim eş'ârından olmak üzere "harb-i umûmî" hakkında kendi kalemiyle yazılan şunu lutf etdi:

"Amasya Müverrihi muhterem hem-şehrim Asrî mahlas Hüseyin Hüsâmeddîn Efendi'ye hediyye-i kalemiyye-i Cûdî"

Harb-i Umûmî **[198]**

Vaktâki ufuklar güneşe cilveler itdi
Her çehreyi bir renk ile ağlargüler itdi

Yüz virdi nebâtâta seher güller açıldı
İmdi kanını akşama pejmürde ter itdi

Bir lutf ile ağûşa alub okşadı öpdü
Nevzâdını ağzında erir bir şeker itdi

Bir lahza göz açdırdı mevâlîd-i hayâta
Söndürdü ebed hasret-i nûr-ı nazar itdi

Bî-tâb düşen dîdelere hâb-ı siyâhı
A'yâna sevâd-ı şebi kuhlü'l-basar itdi

Ferdâdaki bin fitne temâşâsına ya'nî

Tâ dün geceden tehyi'e-i mâ-hazar itdi

Hilkat ana tevdî' ideli nûr ile nârı
Dünyâ yüzüni ma'reke-i hayr u şer itdi

Terkîb-i mizâc itmeye kimyâger-i hestî
Dâ'im o büyük potadan ahz-ı cemr itdi

Bir mâyi'-i nârı ile pürtâs-ı cehennem
Döndükçe hümeyyâsını gû-jâj itdi

[199]

Âteş suya menba' su dahi akl u hayâta
Yâ Rabb bu havârık beni âsîme ser itdi

Hâk oldu hevâ oldu, su oldu yine sönmez
Âteş ki Hüdâ hilkate asl-ı güher itdi

Âteş ne dimek!Hırkat-i kûyuna ki her dem
Pervâne-i zerrât ana tahrîk-i per itdi

Çakmakda sükûn buldu cümûdiyyede dondu
Bir sadmeye ta'lîk ile izmâr-ı fer itdi

Kânûn-ı kadîm oldu tesâdümle şerârât
Dest-i kader akvâmı hadîd ü hacer itdi

Hodkâm ü harîs âteş-i hassâs-ı hayâtın
Tâb-ı lehebin şem'-i dimâg-ı beşer itdi

Üstündekini bâd-ı hevâ beslemiyor hâk
Bir nâna bedel cümlemizi rençber itdi

Hâkin mi, hevânın mı, suyun mu bu kesâfet
Ebri gözüne perde-i şems ü kamer itdi

Göklerdeki encüm gibi yerlerdeki akvâm
Nevbetle tulû' eyledi neşr-i şerer itdi

[200]

İskender ü Dârâları dârât ile geçdi
Devrân izini sildi, adîmü'l-eser itdi

Her hey'et-i kavmiyye birer fitne ocağı
Yandıkca içinden dışı neşr-i şerer itdi.

Ey vâhid-i Mutlak bu nasıl çifteli âlem
Ya zevc ile ya zıd ile arz-ı sûr itdi

Âdem ile iblîs ve Mûsa ile Fir'avn

Ahmed ile Ebû Cehl mukâbil güzer itdi.

Her zindeye bir düşmen-i cân oldu musallat
Her neşveyi bir vak'a humâr-ı keder itdi.

Başdan başa târîh-i beşer kanlı hikâyât
Dünyâya gelen hûn ile nakş-sîr itdi.

Canlandı hayâlimde yine mâzî-i mürde
Vahşet ki dirildi medeniyyet sefer itdi

Hep aynı adüvv aynı sebeb aynı vukû'ât
Meydân-ı tekerrürde yine kerr ü fer itdi

Söylenmeyi ister ki gönül hâle münâsib
Mâzî-i karîbe biraz atf-ı nazar itdi

[201]

Moskof iki yüz on senede ref'-i ser itdi
Osmanlı aleyhinde hemân fitneler itdi

Dünyâyı kokutmakdı tabî'atleri zâten
Petro, Katerin dûd-ı kazzdan beter itdi

Ey baltasını taşa vuran Baltacı Paşa!
Sen kesmediğin şâhı felek bir şecer itdi

Zakkûm-ı zemîn oldu zılâlinde kalanlar
Dünyâda iken zevk-i azâb-ı sekar itdi

Hürriyyet-i ebnâ-yı beşer keyfine kurbân
Akvâmı sitibdâdına fermân-ber itdi

El atdı cenûba kocaman dübb-i şimâlî
Şarka baş urub garbı dahi yâ güzer itdi

Bahr-ı Azağı yutdu Kerec kal'asın aldı
Ordusunı müstevlî-i mülk-i Teter itdi

İndi kara günler gibi tâ Bahr-i siyâha
Emvâc-ı fesâdâtını ilkâ-yı berr itdi

Kazdığı çehe düşdi Çehistân ü Lehistân
Hokand u Buhârâyı çeküb der-kemer itdi

[202]

Kafkası aşub Tiflîse müflis gibi kondı
Tebrîzi de âzürde-i tiğ ü teber etdi

Dikdi çıkası gözlerini millet ü mülke
Gasb itmek içün fırsata nasb-ı nazar itdi

Kuvvetlenecek olsa biraz bünye-i devlet
Kan dökmek için fitnesini nîşter itdi

Ma'lûl iken emrâz-ı fesâdât ile mülkü
Islâh-ı re'âyâyı bize derd-i ser itdi

Islâha kıyâm eyledik iptâline kalkdı
İptâlini men' eyledik ikâ'-ı şerr itdi

Ebnâsın esâretde ezerken o riyâkâr
Kendin üvegi evlâdımız'öz peder itdi

Efkâr-ı umûmîyeyi tezvîr ile tağlît
Da'vâsını mesmû'a-i herr mü'temer itdi

Fir'avn ile Nemrûda dokuz taş çıkaran çâr
Bir lu'b ile lâhîlere arz-ı hüner itdi

Bir kavmi ki bizden ayırub dâme düşürdü
Varlıklarını lokma-i şâm ü seher itdi

[203]

Ağreb ki bu ahvâlî görüp yâhud okurken
Görmem ki selefden halef ahz-ı 'iber itdi

Gâfil medeniyyet seni kaç kerre bu Moskof
İğfâl ile takrîb-i kenârı hatar itdi

Evvelce Napolyonlar akın eyledi Rusa
Şimdiyse Fransızlar ana sevk-i zer itdi

Beyhûde değilmiş Bonapartın hücumâtı
Dünyâyı Kazak kaplamasından hazer itdi

Moskof ezelî düşmânımızdır, biliriz hep
İngiltere bilmem ki nemizden zarar itdi

Hindi, Adeni, Basrayı, Kıbrıs ile Mısrı
Gasb eyledi Balkanları zîr ü zeber itdi.

İslâma adâvetde Kazakdan geri kalmaz
Sudanda Müselmânlara Gîliz neler itdi

Tilki kafadâr oldu bugün dübb-i kebîre
Milyonla benî âdemi hetk ü heder itdi

Hem kuvveti var hem de cühûdâne nifâkı
"el-Hâ'inu hâ'if" revişinde siper itdi

[204]

Moskofları ezdirdi Japon kavmine evvel
Sonra ikisin müttefik-i yek-diger itdi

Her kavmin alır kânını ırk-ı tama'ından
Fussâd-ı zebân ü kalemin nîşter itdi

Hep İngilizin nef'ine bâdî-i nemâdır
Bir kavm ki kan dökdü veya sarf ü zer itdi

Yek-digere ezdirdi kadîmi rükebâsın
A'dâsını âmâline hâdim nefer itdi

Çay taşı ile çay kuşu vurmak ana mahsûs
İblîsi bu vâdîde meğer râhber itdi

Tezvîrinin esrârını keşf itmedi kimse
Allâh meger selb-i ukûl-i beşer itdi

Tezvîri Mûsânna' ki siyâsetle riyâyı
Mezc eyledi kör gözlere kühl-i basar itdi

Mevcûd-ı muhayyeldür ecânib nazarında
Her İngilizin zihnine bu nükte yer itdi

Hod-kâm ü harîs İngilizin nef-'i hasîsi
Âsâyiş-i dünyâyı hebâ vü heder itdi

[205]

Bir zelzele-i hırs ü tahakküm ki cihânı
Oynatdı yerinden haşr-ender-haşretdi

Bir fitne-i uzmâ-yı cihân-sûz ki yek-ser
Ma'mûreleri gark-ı lehîb ü şerer itdi

On milyonu geçdi, ölen eşhâs tüvânâ
On misli avâ'il de sefâletde yer itdi

Ey adl-i ilâhî yetiş imdâdına halkın
Öldür şu büyük kâtili artık yeter itdi

Ey hırs u hased menba'ı bârid Biritanya
Hilkât ne zamân tesviye-i bahr ü berr itdi

Şeytân gibi habs itdi seni bahr-i muhîte
Bir zümre-i sengîn-dile bi'se'l-makarr itdi

Sisler içine gömdü dumanlar ile boğdu
Tütsü virilen tilki ininden beter itdi

Bin fitneye mâl itdiğin ol mevki-i mağrûr
Zilletle sukût eylediğinden haber itdi

Mısrın koçanı kaldı harîsin boğazında
Hindin kara sevdâsı ta'âmın büber itdi

[206]

Yâ Râbb ne tenezzül-! o gurûr u azametle
Kâtiller ile şirkete tenzîl-i ser itdi

Yelkenleri indirdi suya, düşdü telâşa
Balkanlara dek sayha-i eyne'l-meferr itdi

İmdâd diye her kapınun çâkini çaldı
Allâh onu sâ'il gibi bir der-beder itdi

Hakk bâtıla çaldı galebe! Hazret-i Allâh
Her yerde birin mazhar-ı feyz-i zafer itdi!

Ey sarsar-ı pür-gayz-ı ta'assub ne esersin
Envârına karşı seni Hakk bî-eser itdi

Bir püfle sönen İngiliz ikbâli mi İslâm?
İslâmı Hüdâ haşre kadar şûle-ver itdi.

Fî 23 Şubat sene 1330 Ayastefanos Mu'allim Cûdî

Cû'î Mehmed Çelebi-eş-Şeyh Cemâleddîn Mevlevî

Amasyalıdır. Kibâr-ı fuzalâdan Mevlânâ Fahreddîn Osmân bin Abdullah et-Türkmânî mahdûmudur. Fuzalâdan Hüsâmeddîn Hasan Hoyî, Mevlevî-hâne şeyhi Celâleddîn Mehmed, diğer Mevlevî şeyhi Zileli Nusretzâde Cemâleddîn Habîb Çelebilerden **[207]** tahsîl-i ulûm ve iktisâb-ı fezâ'il etdi.

Amasya Mevlevî-hânesinde yıllarca mesnevî-hân olup ma'ârif-i sûfiyyenin neşr ü ta'lîmine hizmetler etdi. Mu'ahharan şeyhi olan Hüsâmzâde Celâleddîn Mehmed Dede'nin irtihâli üzerine Amasya Mevlevî-hânesi şeyhi oldu.

Çelebi Sultân Mehmed Han devrinde hadîs ve tefsîr ve mesnevî tedrîsinde fevka'l-âde iştihâr edib Sultân-ı müşârün-ileyh aralık aralık dersini dinler, kendisine hürmetler ve iltifâtlar ederdi. Amasya'nın garbında kâ'in Kelkis karyesiyle bütün bâğları kendisine taraf-ı pâdişâhîden temlîk edildi.

Mezkûr karyede bir câmi-i şerîf, yanında bir zâviye-i mevleviyye ve imâret ve kendisine bir de türbe binâ edib emlâkini bu hayrât-ı şerîfesinin mesâlihine 817'de vakf ve zâviyesine dâmâdı olan eş-Şeyh Ahmed Yoğurtçu Dede'yi şeyh nasb edib 819 senesi zilhiccesinde dâr-ı kudse intikâl etdi.

Meşâhîr-i fuzalâ-yı meşâyihden müttakî, müteşerri', edîb, şâir, sâlih bir zât-ı sütûde-simât idi. Riyâzât-ı şedîdesinden dolayı Cû'î mahlasını kabûl ve bu mahlasla **[208]** iştihâr etmiş, kâmil, ulûmda mütebahhir bir müderris idi. "Telvîh"i otuz defa okuyub okutmuş, Kur'ân-ı Kerîm'e güzel bir tefsîr yazmışdı.

Haleb müverrihi Hanbelîzâde Mehmed Efendi "Dürrü'l-Habeb fî Târîh-i Haleb"adlı eserinde diyor ki: "İbrâhim bin Alî eş-Şeyh Burhâneddîn el-Karsevî sümme'l-Halebî tilmizi Şemseddîn bin Bilâl demiştir ki: Mûmâileyhin şuyûhundan ve esâtizesinden biri sâhib-i tefsîr

eş-Şeyh Cû'î er-Rûmî ki tefsîri "Şeyh Tefsîri" diye ma'rûfdur. Bu zât telvîhi kâmilen otuz def'a kırâ'at etmişdir."

Hazret-i Şeyh Cû'î tab'an zarîf, latîf, i'mâra mâ'il bir zât olduğundan Kelkis karyesini fevka'l-âde i'mâr ederek Şeyh Cû'î Karyesi nâmını vermiş, bâğları dahi cennet misâli çiçeklerle ve meyveli ağaçlarla tezyîn ve ihyâ ederek "Şeyh Cû'î Bağları" diye şöhret bulmuştu. Bugün avâm dilinde "Cığcığı" denilmektedir.

Hazreti Cû'î'nin vakfiyesi ve hilâfet-nâmesi görüldü. Şeyhi Celâleddîn Mehmed Dede, bunun pederi Hüsâmeddîn **[209]**Hüseyin Dede vâsıtalarıyla Sultân Veled ve diğer koldan Nusretzâde Cemâleddîn Habîb Dede, Ulu Ârif Mehmed Dede vâsıtalarıyla yine Sultân Veled demekle meşhûr eş-Şeyh Bahâeddîn Ahmed Çelebi'ye müntehîdir.

Hulefâsından mahdûmu Âbid Ahmed Çelebi, Yoğurtçu Pîr Ahmed Dede, eş-Şeyh Burhâneddîn İbrâhim Dede meşhûrdur. Vakfının tevliyeti ve zâviyesinin meşîhat ve mesnevî-hânlığı kayden evlâdının ıslâhına tevcîh edile gelmiştir. Bunlardan ma'lûm olanları târîhimizde yazılıdır.

Cû'î İbrâhim Efendi -Şeyhü'l-Kurrâ el-Hâc

Amasya'nın Şeyh Cû'î karyesinden Yahyâ bin İbrâhim'in mahdûmudur. Amasya'da hıfz-ı Kur'ân edib meşhûr Şeyhü'l-kurrâ Hâfız el-Hâc Yûsuf Efendi'den kırâ'ât-i seb'a ve aşere ve takrîbi ahz ü te'allüm etdikten sonra meşhûr Akdağlı el-Hâc Mustafa Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet etdi. Şeyhu'l-Kurrâ Amasyalı Halîl Efendi'den ilm-ı kırâ'at okudu.

Fakîh-i müşârün-ileyhden de ulûm-ı şer'iyye ve edebiyyeyi ahz u tederrüs edib her iki cihetden ikrâ ve tedrîse me'zûn u mücâz **[210]**olup Sultân Bâyezîd câmi-i şerîfinde ta'lîm-i vücûh ve tecvîd-i Kur'âna ve tedrîs-i ulûma muvâzabet ederek fevka'l-âde iştihâr etdi. Sultân Hâtun Dârü'l-Kurrâsı şeyhi ve 1151'de Feyziye medresesi müderrisi oldu.

1163'de şeyhü'l-esnâf olup bütün halkın nazarında mümtâz bir mevki' kazandı. Ancak Sivas vâlîsi Zaralızâde Mehmed Paşa'nın mezâlim ve seyyi'âtından tevellüd etmiş olan bir vak'ada muharrik olmağla ithâm edildiğinden Müftü el-Hâc Mehmed, Şeyhü'l-imâre diğer Mehmed Efendilerle beraber 1171 senesi zilhiccesinde Magosa Kal'asına gönderildi.

1173 senesi muharreminde afv ü ıtlâk edilerek avdet edib uhdesinden ref' edilen cihetleri kendisine i'âdeten verildi. Yine tedrîs ve ikrâ ve tezkîre mülâzemet ederek 1179 senesi zilhiccesinde dâr-ı na'îme irtihâl etdi.

Âlim, mukrî, ulûm-ı şer'iyyede kâmil, ilm-ı vücûh-ı kırâ'at ü tecvîdin üstâd-ı yegânesi, vâ'iz, müderris, takrîr ve ifâdesi güzel bir şeyhü'l-kurrâ idi. İlm ü ittikâsıyla asrının mümtâz u mübârek sîmâlarından bir merd-i müteşerri' idi. **[211]**

Üstâz-ı müşârün-ileyhin ilm-i kırâ'atde esâtizesinin silsilesi Halîl ve Yûsuf Efendiler, Giridli Hâfız Mehmed Efendi, Osmâncıklı Ömer Efendi, İstanbulî Şa'bân Efendi ve diğer koldan Amasyalı Hâfız Halîl Efendi, İstanbulî Hâfız Şeker Mehmed Efendi, İstanbulî Hâfız Hüseyin Efendi vâsıtalarıyla meşhûr İmâm-ı Sultânî ve şeyhü'l-fenn Amasyalı Evliyâ Mehmed Efendi'ye müntehîdir.

Cevher Bey-Emîr İftihâreddîn

Amasya'da ikâmet eden Fâtıma Hundî Sultân Hâtun bint-i Sultân İzzeddîn Keykavus-ı Selçukî kölesidir. Sultân Hâtun'un nüfûz u ikbâli sâyesinde servet ü i'tibâr kazanıp Sultân Tâceddîn Altunbaş Gâzi Çelebi bin Sultân Gıyâseddîn Mes'ûd bin Sultân Keykavus-ı Selçukî devrinde ümerâdan oldu.

Babazâde Hâce Ziyâeddîn Mes'ûd Müstevfîye dâmâd olup bu sâyede Moğol hükümdârı Sultân Mehmed Hüdâ-bende Han'ın teveccühâtını kazandı. Bir müddet Amasya'da müstevfî, ya'nî defterdâr kethüdâsı olup 718 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Abdullah Müstevfî ve bunun**[212]**mahdûmu emîr-i meşhûr Fahreddîn Mehmed el-Cevherî'dir.

Cevher Bey-Bahâeddîn

Amasyalıdır. Amasya'da türbesi ve vakfı olan müstevfî-i meşhûr Hâce Fahreddîn Mehmed Çelebizâde Alâaddîn Alî Çelebi mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde ceddinin vakfına mütevellî ve züamâdan olup Çelebi Sultân Mehmed Han devrinde ümerâdân oldu. 816 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Çelebi'dir.

Cevher Ağa -Hâcıköylü

Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın zamân-ı sadâretinde enderûn-ı hümâyûn mektebinde hüsn-i terbiye ve tahsîl görüp oldukça bir nüfûz u i'tibâr kazandı. Fakat ba'zı ahvâlînden dolayı enderûndan çıkarılıp sipâhîlikle Hâcıköyü'ne gönderildi.

Ba'dehû Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın sadâretinde tahayyüz edib Gümüş Ma'deni emîni ve kazâsı voyvodası oldu. Tûl müddet bu me'mûriyyetinde kalıp hayli nüfûz ve şöhret kazandı. Ba'dehû dergâh-ı âlî kapıcı-başılarından **[213]** olup 1114'de vefât etdi.

Hâcıköyü'nde Cemâre Mahallesi'nde bir mescid-i şerîf yaptırıp çeşmeler ihyâ etdi. Hâcıköyü'nü bir kasaba şekline soktu. Emlâkini bu hayrâtı mesâlihine vakf etdi. Mahdûmları Ahmed, İbrâhim, Osmân Ağalardır. el-Hâc Ahmed Bey mu'ahharan mîr-livâ oldu. İbrâhim Efendi hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûndan olup el-Hâc Osmân Ağa Hâcıköyünde kaldı. Bunlara ve evlâdına "Gevheroğulları" dendi.

Cevher Paşa-Zoğulu

Merzifon'un nevâhi-i şarkiyyesinden olan Zoğu nâhiyesinden zaîm Osmân Bey'in mahdûmu ve vezîr Timur Süleyman Paşa'nın küçük birâderidir. Bu da züamâdan olup Îrân muhârebelerinde yararlıklar gösterdiğinden 1152'de Çorum sancâğı beyi oldu.

1154 senesi şa'bânının gurresinde bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Amasya mutasarrıfı ve Nâdir Şâh muhârebesine me'mûr oldu. 1156 senesi zilka'desinde Rûmeli pâyesiyle Karahisâr-ı Şarkî sancâğına tahvîl-i me'mûriyyet ettiyse de 1157 **[214]** cumâdelûlâsında sânîyen Amasya mutasarrıfı oldu.

Ancak Köprü'de vâki' olan bir katl ve rüşvet mes'elesinden dolayı sene-i mezbûre şevvâlînin evâhirinde azl edilip hayli mu'âheze gördü. 1158'de Karesî sancâğı mutasarrıfı olup yine Nâdir Şâh muhârebesine me'mûren Îrân hudûduna gitdi.

Ba'dehû buradan azl edilip 1161 senesi saferinde sâlisen Amasya mutasarrıfı olup kethüdâsı ve mütesellimi olan Hacı Mîrza Ağa'nın mu'âmelât-ı şedîdesinden dolayı 1162 senesi cumâdelâhiresinde Karahisâr-ı Şarkî mutasarrıfı es-Seyyid Hasan Paşa ile becâyiş edildi.

Îrân muhârebâtında oldukça muvaffakiyyeti görüldüğünden 1164'de İçil, 1166 saferinin gurresinde râbi'an Amasya mutasarrıfı oldu. Ancak bakâyâ tahsîlâtında vâki' olan tecâvüzâtına binâ'en sene-i mezbûre şevvâlînin gurresinde azl edilip Merzifon'da ikâmete me'mûr oldu.

Fakat şecâ'atinden dolayı 1167 senesi muharreminde Çorum ve şa'bânında hâmisen Amasya mutasarrıfı ve 1168 senesi muharreminde Mar'aş Beylerbeyi oldu. Sene-i mezbûre **[215]**şevvâlinde ma'zûl ve ba'dehû İçil ve 1174'de Çorum sancâklarına mutasarrıf oldu.

1175'de levend eşkiyâsının tenkîl ü istîsâline me'mûr olup şâyân-ı ehemmiyet bir muvaffakiyyet gösterdiğinden sene-i mezbûrenin zilka'desinde sâdisen Amasya mutasarrıfı olduysa da zilhiccesinde eşkiyânın pususuna düşüp mağlûb u münhezîm olduğundan azl edildi.

1176 senesi şevvâlînin sekizinde Kayseriyye sancâğı mutasarrıfı olup 1178 senesi evâ'ilinde Çankırı, ba'dehû İçil mutasarrıfı oldu. 1183'de İçil mutasarrıfı olduğu hâlde Rusya harbine me'mûr olup sene-i mezbûre zilhiccesinde Bender fâci'asında şehîden vefât etdi.

Şecî', muhârib, gâzî bir kumândân ise de idâresi şedîd, ba'zen câ'irâne idi. Nâdir Şâh muhârebâtında bir kaç def'a muvaffakiyetsizlik gösterdiğinden terakkî edemedi. Bununla beraber bütün ömrü muhârebelerde geçti. Âkıbet şehîden vefât etdi. Mahdûmları Osmân, Süleyman Beylerdir. **[216]**

Cevherî Mehmed Bey-Cevher Paşazâde

Merzifonludur. Kibâr-ı züamâdan Osmân Bey bin Cevher Paşa'nın mahdûmudur. Bu da züamâdan olup bir kaç def'a Merzifon voyvodası oldu. Hacı Bâlî Mahallesi'nde bir mescid-i şerîf yaptırdı. Ba'zı nukûdunu vakf edib 1240 sâline doğru vefât etdi. Kerîm, hânedân bir zât idi.

Cihâdî Ahmed Ağa-Altıncı

Amasyalıdır. Yeniçeri Hasan'ın oğludur. Bu da yeniçeri olup oda-başılığa kadar terakkî gördü. Güzel bir sâz şâiri olup Celâlî Mehmed Ağa'dan sonra iştihâr etdi. Kandiye fethinde yeniçerileri destânlarıyla harbe teşvîk eylediğinden terakkî gördü.

Sadr-ı a'zam ve serdâr-ı ekrem Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın nâ'il-i iltifât ve ihsânı oldu. 1086'da tekâ'üd ulûfesiyle mütekâ'id olup 1093 hudûdunda vefât etdi. Muhârib, hoş-sohbet bir halk şâiri idi. Destânları, mânîleri, ezgileri çokdur. **[217]**

Cihân Hâtun-Hâtun Paşa

Amasyalıdır. Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa'nın kerîmesidir. Hükümdâr-ı müşârün-ileyhin birâderi İmâdeddîn Süleyman Şâhzâde Kutlu Paşa'nın zevcesidir.

Kutlu Paşa, Amasya'nın cenûb-ı garbîsinde vâki' İltekin Mahallesi'nde ikâmet eylediğinden orada 818'de vefât edib yaptırdığı türbesine defn edildi. Hâtun Paşa'nın orada, bir mescid-i şerîfi ve türbesi ve vakfı vardır. Dâmâdı Koca Mehmed Paşa'dır.

Cihân Hâtun -Kutlu Paşazâde

Amasyalıdır. Kutlu Şâhzâde Beylerbeyi Kutlu Paşa bin Süleyman Şâh bin Kutlu Şâh'ın kerîmesidir. Amasya'da Çelebi Sultân Mehmed Han devrinde defterdâr olan Hâce Mehmed Paşa'nın zevcesi olup müşârün-ileyh ile beraber son hayatına kadar yaşadı.

Zevciyle beraber Bursa'da hayli müddet oturdu. 833'de zevci sadr-ı a'zam oldukta beraber Edirne'de ikâmet **[218]** etdi. 840'ta zevci sadâretten ma'zûlen Osmâncık'a gitdikte beraber gidip 843'de orada vefât etdi. Koca Mehmed Paşa'nın câmi-i şerîfinde zevci yanında medfûndur. Mahdûmu Mahmûd Paşa'dır.

Cihân Bey-Yenicelizâde

Amasyalıdır. Defterdâr İskender Çelebi'nin amcası olan Memî Çelebizâde Alî Çelebi mahdûmudur. Meşâhîr-i züamâdan iken İskender Çelebi'nin sâye-i ikbâlinde mîrlivâ oldu. 941'de müşârün-ileyhin i'dâmında nekbet gördü.

Makbûl İbrâhim Paşa'nın 942'de i'dâmından sonra nâ'il-i teveccüh olup mîrlivâlıkla sancâkları devre başladı. 958'de Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa'nın ma'iyyetine me'mûr iken 960 senesi şevvâlinde müşârün-ileyhin i'dâmı üzerine İstanbul'a geldi.

962'de Kağıt emîni olup Kağıthane fabrikasını işletdi. 966 senesi şa'bânında emlâkini vakf edib sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâ ve ümenâdan bir zât idi. Vefâtından sonra bir kerîmesi kaldı. **[219]**

YEDİNCİ FASL

Amasya Târihi'nin ikinci bâbından yedinci faslı, adlarının ilk harfi üç noktalı "Çim (ﭺ)" olan zevâtın terâcim-i ahvâlî ve ensâbını ve mümkün olduğu kadar târîhen i'tibâra değer vak'alarını mülahhasan kayd ü zabt eder. Bu fasla Cîm-i fârisî faslı denir. Çim'den sonra gelen hurûf-ı hece tertîbi üzere yazılır.

Çaruk Şâh-el-Hâc Emîr Sârimeddîn

Amasya ümerâsından Sâlih Bey bin İlyâs Bey'in mahdûmudur. Sipâhî meşâhîrinden olup Samsun ve Sinop'un fethinde fevka'l-âde yararlığı görüldüğünden ümerâdan oldu.

Amasya vâlîsi Emîr Mübârizeddîn Halîfe Gâzi'nin zamân-ı gaybûbetinde vâlî kâ'im-makâmı ve bir müddet Amasya cândârı olup Baba İshak Kefersûdî isyânında vefât etdi. Şüc'ân-ı ümerâdan olup Amasya'da mahallesi vardır.

Amasya'da Hacı Çaruk Mahallesi, Hacı İlyâs Mahallesi'nin garbında kâ'in bir mahalle-i kâdime olduğu Yakut Paşa vakfiyesinden anlaşıldı. Burada emîr-i müşârün-ileyhin bir mescidi var idi. Bunun yerine Yörgüç Paşa'nın câmii ve imâreti binâ edildi.

Çakır Bey-Şarabdâr

Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'in kölesidir. Beyler Sarâyı'nda küçük yaşından beri hüsn-i terbiye görüp Şehzâdenin şarabdârı, ba'dehû havâss-ı kurenâsından oldu. 918'de şehzâde-i müşârün-ileyhin i'dâmında menkûben vefât etdi. Nâfizü'l-kelîm bir kimse idi.

Çakır Ağa-Kethüdâ

Amasyalı Hacı Beyzâde Mehmed Paşa'nın kölesidir. Müşârün-ileyhin dâ'iresinde terbiye görüp ağalarından oldu. Ba'dehû sipâhî olup Amasya kethüdâyeri olarak ta'ayyün etdi. Eşkiyâ ve Abaza muhârebâtında devlet tarafdârı **[220]** olarak hizmetler eyledi.

Sonra Dizdâr Sinan Ağazâde Mehmed Paşa'nın dâ'iresine girip bölük-başı, ba'dehû kethüdâsı oldu. Revân ve Bağdad muhârebelerinde isbât-ı vücûd edib 1049'da vefât eyledi. Şecî', iş-güzâr idi. Evlâdına "Çakıroğulları" dendi. Bunlardan Hasan Ağa ma'rûfdur.

Çâkerî Ahmed Çelebi-Handân Ağazâde

Amasyalıdır. Üçler Mahallesi'nde câmi-i şerîfi olan Sa'dî Çelebi kölesi ve dâmâdı Handân Ağazâde Abdulbâkî Ağa'nın oğludur. Ulemâdan tahsîl-i ma'ârif edib Müderris Abdî Efendi'nin niyâbetinde kâtibi oldu.

Ba'dehû Amasya hâsları kâtibi olup tûl-i müddet bu me'mûriyyetinde devâm ederek 1121'de vefât etdi. Erbâb-ı ma'ârifden şâir, hoş-sohbet muhibb-i hânedân-ı risâlet bir zât-ı sütûde-sîret idi. Birâderi Handân Efendi'dir.

Çavlı Bey-Emîr Sinâneddîn

Amasya Türkmenlerinden Tura Bey'in oğludur. İbtidâ sipâhî**[221]** olarak Rûm gazâlarında ve Sinop ve Canik fütûhâtında yararlıklar gösterip sonra Canik emîri oldu. Karadeniz sevâhili kumândânı olup Rûmlarla çarpışdı.

636'da Baba İshak'ın kıyâm ve isyânında kendisine iltihâk edecek Rûmları tenkîl ve istîsâl ederek Hacı Mübârizeddîn Armağan Şâh'ın muvaffakiyyâtını teshîl etdi. Ba'dehû sâhib-i a'zam Mühezzibeddîn Mes'ûd'un ma'iyyetine me'mûr olup Konya'ya gitdi. 641 sâlinden sonra vefât eyledi. Meşâhîr-i ümerâdan idi. Mahdûmu Emîr Şücâeddîn Haydar Bey'dir.

Çerağ Bey-Yağlu Beyzâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Yağlu Murâd Bey'in mahdûmudur. Evâ'il-i hâlinde gâyet güzel, hüsn ü cemâli ekmel olduğu münâsebetle Âfitâbî gibi pek çoklarını derd-i aşkıyla giryân etmiş ve Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'da vâlî iken sarâya almışdı.

Beyler sarâyında güzel bir terbiye gördü. Gürcüstân ve Uzun Hasan şâh muhârebelerinde zaîm olarak isbât-ı vücûd edib göze girdi. Ba'dehû Alaybeyi ve Sultân **[222]**Bâyezîd Han'ın cülûsundan sonra ma'iyyet-i pâdişâhî ümerâsından oldu.

Ba'dehû Mısır harbine gidip 894'de Çorumlu sancâğı beyi ve 897'de Amasya'da Evkâf-ı Sultâniyye mütevellîsi ve ba'dehû Sivas sancâğı beyi olup 904'de Karamanoğlu Mustafa Bey'in İçil taraflarına mürûrunu men' edemediğinden dolayı azl ü nekbet gördü.

907'de Sultân Bâyezîd'in afvına mazhar olup Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'in ma'iyyet-i ümerâsından oldu. Şehzâde-i müşârün-ileyhe kendisini sevdirip havâss-ı nüdemâsından olmuştu. 917'de Eşkiyâ-ı Şî'a harbinde şehîden vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi. Mahdûmu Hasan Bey'dir. Bu da vaktinde âfetlerden idi.

Çeşmî Mehmed Çelebi

Amasyalıdır. Hâce Acem Alî Ağa'nın yaptırdığı çeşmelerinin nâzırı olan Alî Çelebi'nin mahdûmudur. Acem fuzalâsından Hüseyniye müderrisi Ebu'l-Hayr Efendi'den tahsîl-i ma'ârif edib Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'in dîvânı ketebesinden **[223]**oldu.

Amasya şu'arâsından Mihrî, Figânî, Şermî, Şehrî, Münîrî Çelebiler ile musâhabât-ı edebiyyede bulunarak iştihâr edib şehzâdenin teveccühâtını kazandı. 918'de şehzâdenin i'dâmıyla dernekleri bozulup kitâbetle ta'ayyüş ederek 927 sâlinden sonra vefât etdi. Şâ'ir, edîb, kâtib idi.

Çeşmî Hüseyin Efendi-Hacı Paşazâde

Amasya eşrâfından Mehmed Bey bin Abdülkerîm Bey bin Hasan Bey bin Hacı Abdulkerîm Paşa'nın mahdûmudur. Amasya'da câmii ve dârü'l-hadîsi olan Beylerbeyi Abdullah Paşa'nın evlâdından olup pederi Abdullah Paşa'nın vakfına mütevellî bir mîrlivâ idi.

Pederi Mehmed Bey'in Tophâne kurbunda Cihângir Mahallesi'nde ikâmeti esnâsında Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın himmeti sâyesinde Enderûn-ı hümâyûna girdi. Gözleri pek güzel olduğu münâsebetle Enderûn ağalarının arasında "Çeşmî" diye bir lâkab kazandı. Sonra bu lakâbla iştihâr etdi. **[224]**

Enderûnda iyi bir terbiye gördü. Tedrîcen terakkî ederek rikâb-ı hümâyûn ağalarına iltihâk ederek Sultân Ahmed Han-ı Sâlis'in cülûsunda dülbend ağası, sır kâtibi, ba'dehû çukadâr-ı şehriyârî oldu. Sır kitâbetinde hayli müddet kaldı.

1132'de Cihângir'de bir câmi-i şerîf ve yanında bir mekteb yaptırdı. Emlâkini bu hayrâtının mesâlihine vakf etdi. Bu câmiye "Sormagir" dendi. 1135 senesi recebinde sûrre-i hümâyûn emîni olduğu hâlde Hicâz'a gidip ba'de'l-hâcc avdeti esnâsında dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Hâfız Osmân Efendi'nin şâkirdi bir hattât-ı mâhir idi.

Bir kerîmesi Fâtıma Hânım olup dâmâdı Amasyalı Fazlızâde Mustafa Ağa bin Fazlullâh Efendi'dir. Vakfına kerîmesi mütevellîye olup vefâtında mahdûmu el-Hâc Mehmed Tâhir Efendi ve bunun vefâtında mahdûmu İsmâ'îl Efendi mütevellî oldu. 1230'da İsmâ'îl Efendi'nin vefâtında Mehmed Ârif Efendi bin Mustafa Efendi bin el-Hâc Mehmed Tâhir Efendi mütevellî oldu.

Müstakîmzâde Süleyman Sa'deddîn Efendi "Tuhfetü'l-Hattâtîn" adlı eserinde diyor ki: "Hüseyin Çeşmî enderûn-ı **[225]**hümâyûn'da sır kitâbeti hizmetine dek behre-yâb olup ba'dehû taşra çırağ oldukta Top-hâne'nin Fındıklı'ya müşerref mahalde rü'yâda irâ'et olunduğu üzere Sormagir nâm çarşûda bir câmi-i şerîf binâ edib (şeref-i istikmâl 1132) târîhinde itmâm ve ol etrâfı imâr edib ve müstakillen su dahi getirtip ol pîr-i nûrânî surre emânetiyle azm-i beyt-i Rahmânî eyledi.

Avdetinde esnâ-yı tarîkde bekâya kâdim olmuştur. Hâfız Osmân Efendi'den hüsn-i hatta me'zûn olmağla kendi câmiinde devr-hânlara vakf eylediği mushaf-ı şerîf kendi hatt-ı latîfidir. Hüsn-i dîdesi kemâlde olmağla enderûn-ı hümâyûnda "Çeşmî" lakâbıyla telkîb olunmuştur."

Çalabvirdi Bey-Nevgir

Amasya ve Sivas hükümdârı Kürtoğlu Hacı Kutlu Şâh'ın kölesidir. Müşârün-ileyhin zamân-ı hükûmetinde hazînedâr-ı hâssı olup irtihâlinde mahdûmu Hacı Şâdgeldi Paşa devrinde ümerâdan olduğu hâlde 783 harbinde vefât etdi. Esdikâ-yı ümerâdan idi. Mahdûmu Mîrlivâ Menteşe Bey ve bunun mahdûmu Turgud Bey'dir. **[226]**

Çalabvirdi Bey -Sa'dî Çerağı

Üçler Mahallesi'nde câmii olan Sa'dî Çelebi'nin kölesidir. Mûmâ-ileyhin gözdesi olduğundan hayâtında âzâd edib evlendirdi. Hâne ve bâğ ve servet verip ze'âmetle çerağ etdirdi. Meşâhîr-i züamâdan olup hayli muhârebelerde isbât-ı vücûd ederek 1041'de vefât etdi. Mahdûmu Süleyman Bey de züamâdan idi.

Çelebi Mehmed Efendi-Abdîzâde

Amasyalıdır. Esbak Amasya müftüsü ve Sultâniyye müderrisi Şeyhîzâde müderris Abdî Çelebi evlâdından Ahmed Çelebi bin Abdulkerîm bin Alî Çelebi bin müderris Abdî Çelebi mahdûmudır.

Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve müderris oldu. Esnâ-yı tedrîsinde medâris-i mu'tâdeyi devr ederek Kameriyye-i Tokat müderrisliğinden terfî'an Tokat mollası oldu. Ba'dehû sancâkları devr ederek Kayseriyye mollası olup 1016'da ihtiyâr-ı tekâ'üd etdi.

Beş yıl kadar Amasya'da aynü'l-a'yân olup livânın **[227]** hüsn-i idâresinde bir âmil-i mü'essir olduğu hâlde 1021 senesi şevvâlinde vefât etdi. Âlim, fâzıl, müdebbir, kâmil, sâhib-i servet ü i'tibâr olan mevâlî-i devriyyedendir.

Terakkiyâtında ammizâdesi İsmâ'îl Efendi bin Mehmed Efendi bin Abdulkerîm Çelebi İstanbul'da i'mâl-i nüfûz etmişdi. Hacı İlyâs Mahallesi'nde mescid ve zâviyesi vardır. Emlâkini bu hayrâtına vakf edib mahdûmu Abdülkerîm Efendi vakfına mütevellî ve yerine kâ'im oldu. Hafîdi Mehmed, Mustafa Efendilerdir. Kudâttan Mustafa Efendi 1064'de vefât edib mahdûmu Mehmed Çelebi 1075'de bilâ-veled vefât etdi.

Kölesi ve kethüdâsı Memi Bey, Nasûh Paşa sadâretinde mîrlivâ olup oğulları İbrâhim, Mehmed Beylerdir. İbrâhim Beyzâde Çelebi İsmâ'îl Paşa vüzerâdandır. İbrâhim Bey'in diğer mahdûmu Abdurrahmân Ağa'dır. Memî Beyzâde Mehmed Bey mîrlivâ olmuştu.

Çelebi Mustafa Efendi-es-Seyyid el-Hâc Çelebi

Osmâncıklıdır. Es-Seyyid Halîl bin Ahmed mahdûmudur. Köprü'de Fâzıl Ahmed Paşa medresesi müderrisi Kara Müderriszâde **[228]**Ahmed Efendi'nin şöhret-i ilmiyyesine binâ'en Köprü'ye gelip müşârün-ileyhin halka-i tedrîsine mülâzemet etdi. Yıllarca bundan tederrüs edib mücâz oldu.

Ba'dehû Amasya'da Çelebizâde Ömer, İkincizâde Abdullah, Sivas'da Tefsîrî Mehmed Efendilerden de usûl-i fıkıh ve kelâm, hadîs ve tefsîre müte'allik ulûm-ı âlîyedeki ma'lûmâtını tevsî' ve ikmâl ederek avdetle Köprü'de ders-i âm oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûm edib mükerreren talebe-i ulûma icâzet verdi. Anadolu'da Kâzâbâdî Ahmed Efendi derecesinde bir fâzıl-ı meşhûr oldu. 1130'da Köprü fuzalâsından müftü ve müderris Elmaköylü el-Hâc Mustafa Efendi'nin irtihâli üzerine Köprü müftüsü ve Fâzıl Ahmed Paşa medresesi müderrisi oldu.

Bundan sonra on üç yıl da iftâ ve hadîs ve tefsîr ikrâsıyla iştigâl edib 1143'de dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Gâyet fâzıl, muhakkik, ulûm-ı akliyye ve nakliyyede mâhir, müteşerri', üstâzü'l-küll bir zât-ı sütûde-simât idi. Bin yedi yüz kadar talebe-i ulûmâ icâzet verdi. "Tarîkat-ı Muhammediyye"yi şerh etdi. "Çelebi Efendi" demekle meşhûr idi. **[229]**

Âkîfzâde Abdurrahîm Efendi "el-Mecmû' mine'l-Meşhûd ve'l-Mesmû" adlı eserinde bu zâtın terceme-i hâlini yazdıktan sonra pek ziyâde medh ü senâ ediyor. Kibâr-ı fuzalâdan olduğunu yazıyor. Mahdûmları es-Seyyid Halîl, Abdullah, Mehmed Efendilerdir. Bunlara ve bunların evlâdına "Çelebizâdeler" denir. Evlâdı sırası geldikçe yazılır.

Çilî Mehmed Efendi-Çilî Efendi

Dersim Kürtlerinden olup evâ'il-i hâlinde Erzurum'a geldi. Burada ulemâdan tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. Ancak gençliğinde alışdığı müskirâta mübtelâ olduğundan halk ve ulemânın tahkîrâtına ma'rûz olup Erzurum'dan çıktı.

Sonra Abaza Mehmed Paşa'nın ordusuna intisâb edib isyânına iştirâk etdi. Bu sefer de hükûmetin ta'kîbâtına ma'rûz kalıp Abaza Paşa'nın ağalarından Amasyalı Sarhoş Mehmed

Ağa'ya sığındı. Bunun vâsıtasıyla dehâlet ve Amasya'da ikâmet etdi.

Eski âdet-i me'lûfesi üzere hareket ederek pek ziyâde fürâde olduğundan kendisine "Çilî" dendi. Bu esnâda fazl ü takvâsıyla pek meşhûr olan Halvetî meşâyihinden Kutb Ahmed Efendi'nin zâviyesine gitdi. İnâbe etmek istedi. Kutb Ahmed Efendi bu arzûya karşı "temizlen de gel" dedi.

Bu hitâba pek müte'essir olup o gece rü'yâsında Cenâb-ı rabb-ı izzeti gördü. Bir mükâlemeden sonra Hakk Tealâ'nın mağfiretini istihsâl ederek uyandı. Derhâl tâ'ib ve müstağfir olup Kutb Ahmed Efendi'nin zâviyesine koştu. Hazret-i Kutb "gel bakalım Çilî, Cenâb-ı Hakk'ın inâyet-i ilâhiyyesiyle şimdi temizlendin" diyerek kabûl etdi. Şeyhin işâretiyle tedrîs-i ulûma başladı. İlm ü irfânıyla kendisini tanıttı. Hulefâdan Ömer Efendi'ye dâmâd olup yıllarca ders okuttu.

Ba'dehû ba'zı medreselere müderris olup akrânı arasında temâyüz etdi. "Çilî Efendi" diye herkesin hürmet ve muhabbetini kazandı. En son müderris olduğu Atabeg medresesi hücrelerinden birinde inzivâ ederek 1067'de vefât etdi. Âlim, sâlih, fâzıl idi. Mahdûmu Ömer Efendi, Çilîzâdelikle meşhûr olup Mehmed Paşa müderrisi iken 1095'de vefât etdi. Fuzalâdan idi.

Çoban Bey-Taşanzâde

Merzifonludur. Hacı Bâlî Bey'in mahdûmudur. Meşâhîr-i züamâdan olup hayli müddet Merzifon Beyi oldu. Ba'dehû 847'de Varna muhârebesinde isbât-ı liyâkat ederek mîrlivâ olup İstanbul fethinde bulundu.

860'da Amasya vâlîsi olan Şehzâde Sultân Bâyezîd-i Sânî ma'iyyetine me'mûren Amasya'ya gelip muhâfız oldu. 867'de Tokat sancâğı beyi olup gitdi. 873'de vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi. Mahdûmları Pîr Mehmed, Yûsuf Beylerdir.

SEKİZİNCİ FASL

Amasya Târîhi'nin iki bâbından sekizinci faslı, adlarının [230] ilk harfi noktasız "Ha (ح)" olan zevâtın terâcim-i ahvâl ve ensâbını ve imkân derecesinde târîhen ibret alınacak yerlerini de mülahhasan kayd ü zabt eder. Hâ'dan sonra gelen hurûf-ı hece tertibi üzere yazılır.

Hacı Efendi-el-Hâc Mustafa Efendi

Amasyalıdır. Gökşenoğlu Mehmed Çelebi bin Abdurrahmân Efendi bin İbrâhim Efendi bin eş-Şeyh Alâeddîn Alî Çelebi mahdûmu ve Beşiktaşî eş-Şeyh Yahyâ Efendi bin Ömer Efendi bin eş-Şeyh Alâaddîn Alî Çelebi'nin ammizâdesidir.

Amasya'da ulemâdan tahsîl-i ulûm ve hattât-ı meşhûr Hayreddînzâde Mehmed Çelebi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ü temeşşuk edib İstanbul'a gitdi. Orada da hattât-ı meşhûr Amasyalı Şükrullâh Halîfezâde Pîr Mehmed Çelebi'den yazıp istikmâl etdi.

Ba'dehû Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa dîvânı ketebesinden olarak gelip bir müddet sonra şehzâdenin defterdârı oldu. 960 senesi şevvâlinde şehzâde-i müşârün-ileyhin şehâdeti üzerine Amasya hâssları emîni oldu. **[231]**

965'de Şehzâde Sultân Bâyezîd Amasya vâlîsi geldikte Hicâz'a gidip vartayı atlattı. Ba'de'l-Hâc İstanbul'a gidip 967'de Anadolu muhâsebecisi oldu. 974'de Sultân Murâd-ı Sâlis'in Amasya vâlîliğinde defterdârı olup geldi.

İki yıl kadar müşârün-ileyhin ma'iyyetinde îfâ-yı hizmet edib 976'da sânîyen Amasya hâsları emîni ve ba'dehû Amasya Dârb-hânesi emîni olarak hayli müddet devâm ve "Hacı Efendi" demekle iştihâr etdi.

986'da Kafkas ordusuna zehâ'ir-i askeriyyenin tedârik ü irsâline me'mûr olup vazîfesini mukdimâne îfâ eylediğinden 987'de Şirvân'ın fethi müyesser oldukta Özdemiroğlu Osmân Paşa vâlî ve bu da defterdârı oldu.

Fütûhât esnâsında ele geçen emvâl-i ganâyimin zabt u muhâfazasında vilâyetin tahsîlât-ı mâliyesinde müstakîmâne hareket ve hüsn-i hizmet eylediğinden 990'da Anadolu defterdârı olarak İstanbul'a geldi. Dârü's-sa'âde ağası Habeşî Mehmed **[232]** Ağa'ya çattı.

993'de Özdemirzâde Osmân Paşa'nın vefâtını müte'âkib Mesîh Paşa sadr-ı a'zam oldukta azl edilip sene-i mezbûre şa'bânında sânîyen Anadolu defterdârı olduysa da paşanın infisâlinden korkup Haleb defterdârlığını tercîh ederek Haleb'e gitdi.

994 senesi rebîülâhirinde Mesîh Paşa'nın sadâretten isti'fâsı üzerine şıkk-ı sânî defterdârı olarak İstanbul'a geldi. 995 senesi evâ'ilinde Başdefterdâr İbrâhim Paşa'nın azliyle yerine başdefterdâr oldu.

996 senesi muharreminde azl edilip çok geçmeden Sultân Murâd-ı Sâlis'in Medîne-i Münevvere'de yaptıracağı imâret ve hayrât-ı şerîfesinin binâ emîni ve Hicâz emvâlî nâzırı olarak Medîne-i Münevvere'ye gitdi. Orada üç yıl kadar kaldı.

999'da Dârü's-sa'âde ağası Habeşî Mehmed Ağa'nın vefâtı üzerine azl edildiğinden Amasya'ya gelip ihtiyâr-ı tekâ'üd eyledi. Altı yıl kadar Amasya'da imrâr-ı hayât edib 1006 senesi zilhiccesinde dâr-ı mükâfâta intikâl etdi. **[233]**

Âlim, kâmil, afîf, muktedir, hattât-ı meşhûr idi. Müstakîmzâde Süleyman Sa'deddîn Efendi "Tuhfetü'l-Hattâtîn" adlı eserinde diyor ki: "Mustafa: Amasîdir. Hüsn-i hattı şeyh-i merhûmun hafîdleri Pîr Mehmed bin Şükrullâh Halîfe'den yazmışdır. Elf-i kâmilden sonra yazdığı âsâr-ı kalemi ziyâret olundu."

Mahdûmları el-Hâc Abdurrahmân, Mehmed Efendilerdir. Bunlara ve bunların evlâdına "Hacı Efendizâdeler"dendi. Hacı Abdurrahmân Çelebizâde Defterdâr İbrâhim Paşa ile diğer mahdûmu ulemâdan Mehmed Efendi ve bunun mahdûmu Abdulbâkî Çelebi'dir. Abdulbâkî Çelebizâde silahdâr-ı şehrîyârî Ömer Paşa'dır.

Mehmed Efendizâde mevâliden Ömer Efendi olup bunun mahdûmu İbrâhim Efendi de mevâlidendir. Bunun mahdûmu Mehmed Efendi "Nâ'ib" demekle meşhûr olduğundan evlâdına "Nâ'ibzâdeler" dendi. Ömer Paşa'nın mahdûmları da Abdulbâkî, Nu'mân Beylerdir.

Hacı Mehmed Efendi de Amasya'da "Hacı Efendi" demekle meşhûr olup mahdûmu Sarı Mehmed Ağa 1058'de garazen maktûl oldu. Oğulları Şeyh Mehmed, Mustafa, Emrullâh **[234]**Ağalardır. Şeyh Mehmed Ağa 1079'da vefât etdi. Amasya'da dârü'l-kurrâsı vardır. Mahdûmları Bağdâd vâlîsi Vezîr Ahmed Paşa ile Amasya müftüsü el-Hâc Ömer Efendi'dir. Bunun evlâdına "Müftüzâde" dendi.

Mustafa Ağa silahdâr-ı şehriyârî Ömer Paşa'nın kethüdâsı iken 1095'de vefât etdi. Oğulları ricâlden el-Hâc Ebûbekir, Dervîş Mehmed Ağalardır. Hacı Ebûbekir Ağa'nın evlâdı Amasya'da "Hacı Efendizâde"likle meşhûr a'yândandır. El-Hâc Emrullâh Ağa da 1098'de fevt oldu. Mahdûmu vüzerâdan Alî Paşa'dır.

Hacı Bey-el-Hâc Mehmed Bey

Amasya'nın Hakala köyünden Âbâdoğlu Tûr Alî Bey bin Sevindük Bey bin Âbâd Bey'in mahdûmudur. Amasya Beylerbeyi Hacı Şâdgeldi Paşazâde Devâtdâr Ahmed Paşa'nın zamânı ümerâsından olup 804'de Timurlenk muhârebesinde isbât-ı merdânegî ederek inhizâmı müte'âkib avdet etdi.

Timurlenk tarafından Amasya vâlîliğine ta'yîn edilen Bahtiyâroğlu Kara Devlet Şâh Amasya'ya girmek üzere Hakala'yı**[235]**istilâ ederek kuvvet-i mecmû'asıyla orada ikâmet ve fırsata intizâr etmekte idi. Çünkü Amasya erkânı Kara Devlet Şâh'ı kabûl etmiyorlardı.

805'de Amasya erkânının da'vetiyle Gümüş kasabasına kadar gelmiş olan Çelebi Sultân Mehmed Han ile hafî muhâberâta girişip birâderi Mahmûd Beyle Kara Devlet Şâh'ı ve

başındaki kuvveti iğfâl ederek Sultân-ı müşârün-ileyhin galebesine hizmet ve Kara Devlet'i katl ve kuvvet-i mecmû'asını târ u mâr etmeğe tavassut etdi.

Bundan dolayı, Sultân-ı müşârün-ileyhin teveccühâtını kazanıp mîrlivâ oldu. Bütün muhârebâta iştirâk ederek Çelebi Sultân'ın istiklâlini te'mîne çalışdı. 824 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan olup Bâyezîd Paşa'nın eniştesi idi. Mahdûmları Îsâ, Hamza Beylerdir. Îsâ Beyzâde Kâsım Bey'dir.

Hakala'da zâviyesi ve kerîmesi Ayşe Hâtun'un câmii ve hafîdi Kâsım Bey'in medresesi vardır. Hamza Bey'in evlâdından Kâsım Paşa bin Abdullah Bey ve Kâsım Bey'in evlâdından Mîrzâ Bey bin Mehmed Bey ve bunun mahdûmu **[236]**Mustafa Bey de ümerâdan ve ashâb-ı hayrdandır. Bunlara "Hacı Beyzâdeler" denir.

Bunlardan başka Hacı Beyzâdeler de vardır. Köprü'de Hacı Beyzâdeler, Hacı Mehmed Bey bin eş-Şeyh Alâaddîn Alî bin İbrâhim eş-Şirvânî evlâdıdır. Buna el-Hâc Gâzi Mehmed Bey ve evlâdına "Gâzi Beyzâdeler" de dendi. Aşağıda tercemesi "Gâzi Mehmed Bey" diye gelir.

Amasya'da diğer Hacı Beyzâdeler de vardır. Bunlar tercemesi yukarıda yazılan Hacı İlyâs Bey bin Hacı Pervîz Bey'in evlâdıdır. Bunun sülâlesi de Amasya'da büyük bir hânedân idi.

Hacı Paşa-el-Hâc Abdülkerîm Paşa

Amasyalıdır. Sofular Mahallesi'nde câmii ve dârü'l-hadîsi bulunan Abdullah Paşa bin el-Hâc Sinan Bey'in evlâdından vakfına mütevellî olan Hüseyin Bey bin Velî Bey bin İskender Bey bin Abdullah Paşa'nın mahdûmudur.

Pederinin vefâtında ammizâdeleri Abdî ve Mustafa Beyler vakfa mütevellî oldukları münâsebetle züamâdan oldu. **[237]** Rûmeli ve Şirvân muhârebâtında hayli yararlıklar gösterdiğinden Amasya alaybeyi oldu. Ba'dehû Gülâbî Paşazâde Ca'fer Paşa'nın Şirvân'a duhûlünde fedâkârâne çalışdığından terakkiyâta nâ'il oldu.

1003'de emîrü'l-hâcc olarak Hicâz'a gidip surre-i hümâyûn kâfilesini kemâl-i emniyyet içinde götürüp getirdiğinden terakkî gördü. 1008'de Karayazıcı Abdulhalîm Bey'in kıyâm ve ihtilâlinde hizmetler edib Çankırı beyi oldu.

1011'de eşkiyâyı Çankırı'dan püskürtüp sancâğı hüsn-i muhâfaza eylediğinden bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Bursa ve 1013'de Saruhan mutasarrıfı, 1016'da Manisa muhâfızı 1017'de Ankara Beylerbeyi ve 1021'de Niğbolu muhâfızı oldu. Ba'dehû Selânik Beylerbeyi olup 1031 senesi evâ'ilinde vefât etdi.

Muhârib, gâzî, mukdim, "Hacı Key Paşa" demekle meşhûr bir Beylerbeyi idi. "Key" Türk dilinde âdil, müdebbir, muktedir, iyi ma'nâsınadır. Mahdûmları Hasan, Hüseyin, Velî Beylere ve bunların evlâdına **[238]** "Hacı Paşazâdeler" dendi.

Merzifon'da Hacı Paşazâdeler, meşhûr Beylerbeyi Hısımzâde Hacı Yahyâ Paşa'nın evlâdıdır. Bunun tercemesi aşağıda "harf-i yâ" da gelir. Köprü'de Hacı Paşazâdeler de yukarıda tercemesi yazılan "Hacı Bölük-bâşı" demekle meşhûr Bayram Paşa'nın evlâdıdır.

Hacı Hâfız Efendi-el-Hâc Mustafa Tevfîk Efendi

Köprülüdür. Köprü kasabasından Semercioğlu Hüseyin bin Mehmed'in mahdûmudur. 1278'de doğdu. Köprü'de hıfz-ı Kur'ân edib bir müddet Hacı Mehmed Emin Efendi'den okudu. Ba'dehû Amasya'ya gelip Sultân Bâyezîd medresesinde ikâmet ve Harpûtî Alî Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet etdi.

Bu esnâda fâzıl-ı meşhûr Mîr Hasan Efendi'nin dersinden iktisâb-ı fezâ'il ederek 1302'de mûmâ-ileyh Alî Efendi'den usûl-i ulemâ üzere tedrîse mücâz u me'zûn oldu. Fakat fünûn-ı âliyeye müte'allik kütüb-i mü'ellefe mütâla'âtına tevaggul ve diğer taraftan da tedrîs-i ulûma hasr-ı eşgâl ederek fevkal'âde iştihâr etdi. **[239]**

Bir aralık Köprü'ye gidip orada tapu kâtibi Amasyalı Tiryâkîzâde el-Hâc Ahmed Efendi'nin kerîmesiyle evlenip Orta Câmi-i şerîfte tedrîse başladı. Fakat ilmi ve umduğu kadar

hürmet ve cem'iyet göremediğinden Amasya'ya avdetle Sultân Bâyezîd câmi-i şerîfinin sağ cenâhında sabâh ve ikindi tedrîsâtına devâm eyledi.

Bu esnâda kendisinin ulûm ve fezâ'ilde adîli olan Mecdîzâde Hâfız Abdurrahmân Kâmil Efendi de Gümüşlüzâde câmi-i şerîfinin harîminde kâ'in yüksek ders-hânesinde sabâh ve ikindi tedrîsâtına devâm ediyor; Amasya talebesinin kısm-ı a'zamı şu iki kutb-ı ilmin derslerine gidiyordu.

1313'de kendisinden istifâdeye kavuşan talebesinin birinci kâfilesine icâzet verdi. 1314 recebinde meşhûr Mehmed Kemâl Bey de Amasya mutasarrıfı olarak gelip şu iki kutb-ı ilmi kendisine celb ü cezb etdi. Tarîk-i ilmiyye için Amasya'da yeni bir şehrâh-ı terakkî açıldı.

Bu sıralarda Cünûnzâde el-Hâc Mustafa Ağa kendisine Sofular Mahallesi'nde bir hâne tedârik ve Abdullah Paşa câmi-i şerîfinin cihet-i garbiyyesindeki boş arsa üzerine talebesi için âlî bir **[240]**medrese binâ eylediğinden Sofular Mahallesi'ne nakl edib orada Abdullah Paşa câmii şimâlinde harem kethüdâsı el-Hâc Süleyman Ağa'nın vaktiyle yaptırdığı harâb u mu'attal mektebini i'mâr ve ders-hâne ve ikâmetgâh-ı husûsî ittihâz ederek talebesinin ikinci kâfilesine burada tedrîsâta başladı.

Bundan evvel Yukarı Pazar'da İbâdullâh câmi-i şerîfi hitâbeti ve ba'dehû Merzifon'da câmi-i Atik va'ziyesi ve Abdullah Paşa medresesi müderrisliği uhdesine tevcîh edilerek ma'îşeti yoluna girdi. Sonra Mehmed Paşa Mahallesi'nde ulemâya meşrûta bir hâne mahlûl olduğundan kendisine verilip güzelce i'mâr u ihyâ ederek oraya nakl-i ikâmet ve tedrîsâtına mülâzemet etdi.

Mutasarrıf Kemal Bey'in teveccühâtı günden güne tezâyüd ederek 1316'da mahkeme-i bidâyet a'zâsı olup 1317 senesi saferinde Amasya müftüsü Hacı Osmân Hilmi Efendi'nin azliyle muvakkit Mehmed Efendi'nin ve bunun da sene-i mezbûre ramazânında vefâtıyla Mecdîzâde Hâfız Abdurrahmân Kâmil Efendi'nin Amasya müftülüklerinde nüfûz-ı re'yi görülmekte idi.

1321 senesi recebinde Mutasarrıf Mehmed Kemâl Bey'in Amasya'dan **[241]** infikâkı üzerine a'zâlıktan çekilip tedrîsâtına devâm etdi. İkinci def'a icâzet verip talebesinin üçüncü kâfilesi tedrîsâtına başladı.

1326 senesi cumâdelâhiresinde i'lân edilen meşrûtiyyet üzerine Amasya'da menfîyen ikâmet eden Köprülü Fâzıl Mehmed Ârif Efendi Amasya meb'ûsu oldukta İttihâd fırkasına girip Fâzıl Ârif Efendi'nin nüfûzundan istifâde ederek ilmiyle mütenâsib bir mevki' buldu.

1329 senesi intihâbında Amasya meb'ûsu olup şöhret-i ilmiyyesinin fâ'idesini ve fırka-i İttihâdiye'nin nüfûzunu gördü. Fakat bir yıl sonra Meclis'in feshine binâ'en tedrîsâtına avdet ve fırka-i İttihâdiye'nin ikinci def'a sultası üzerine 1331'de adîli olan Hâfız Kâmil Efendi'nin azliyle yerine Amasya müftüsü oldu.

1335'de İstanbul'da bâb-ı meşîhatte küşâd edilen dârü'l-hikmeye Amasya meb'ûsu Fâzıl Ârif Efendi'nin nüfûzu sâyesinde beş bin kuruş ma'âş ile a'zâ olarak İstanbul'a geldi. 1338'de i'lâmât-ı şer'iyye müdürü olup meşîhat dâ'iresinde **[242]** fazl ü irfânıyla temâyüz ve iştihâr etdi.

1341'de İstiklâl Mücâhedesi zaferle hitâma erdikte Ankara'da teşekkül eden Umûr-ı Şer'iyye vekâletinde Hey'et-i iftâ'iyye a'zâsı olarak Ankara'ya gitdi. Ba'dehû Şer'iyye vekâleti ilgâ ve teşkîl edilen Diyânet işleri riyâsetinde hey'et-i müşâvere a'zâsı olup ma'âşı yedi bin beş yüz kuruşa iblağ edildi.

1344'de sinni altmış beşi geçtiğinden tekâ'üde sevki kânûnen muktezâ olduğu hâlde Diyânet re'isi Ankaralı Mehmed Rıf'at Efendi'nin gösterdiği lüzûm üzerine a'zâlığı beş yıl daha temdîd edildi. Ancak 1349 senesi evâ'ilinde tekâ'üde bilâ-ma'âş sevk edilmiş ve düçâr olduğu mesâne illeti de teşeddüd etmiş olduğundan 1349 senesi zilhiccesinin yirmi üçüncü pazartesi günü akşamı Amasya'da dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Mîlâdî 11 Mayıs 1931.

Gâyet fâzıl, muhakkik, ulûm-ı şer'iyye ve akliyye ve edebiyyede mâhir, hâssaten ilm-i usûlde ve fıkıh ve kelâmda yegâne-i asr denecek derecede mütebahhir, halûk, gâyet dîndâr, selef-i **[243]** sâlihîn mesleğine tâbi', uzun boylu, serî'ü'l-intikâl bir zât-ı sütûde-simât idi.

Elli yıl kadar teheccüd namazını terk etmemiş, tedrîs ü mütâla'aya düşkün, saf-dîl idi. Bununla beraber serî'ü't-te'essür, sözünde musırr idi. Sîmâsı mübârek, mu'âşereti latîf, ciddiyâtı gâlib, letâ'ife mâ'il, ashâb-ı kirâm arasında cereyân eden vekâyi' ü münâkaşâtdan lisân u kalbi tâhir idi.

Vefâtından iki ay kadar evvel Amasya'dan bana gönderdiği te'lîfâtı listesi munsıfâne tedkîk edilirse müşârün-ileyhin mesâ'î-i ilmiyyesi ve fazl ü kemâli tecellî eder. Küçük mahdûmu Eczâcı Abdullah Ekrem Efendi'nin bana verdiği te'lîfâtı listesi şudur. Kendi hattıyla muharrerdir.

"Tedvîn olunan mü'ellefât: 1- Hakâyıku'l-Beyân Şerhi, 2- Alî Kuşî'nin Vaz'iye şerhinin Şerhi, 3- Arûzdan Endülüsiyye Şerhi, 4- Usûl-i Hadîsden Birgivînin Risâlesi Şerhinin Hâşiyesi, 5- Münâzaradan Takrîr-i Kavânîn Şerhi, 6- Hayâlînin Şerh-i akâ'id Haşiyesinin **[244]** Şerhi, 7- Celâl Gelenbevînin Telhîsi, 8- Usûl-i Fıkıhdan Mecâmî' Şerhi, 9- Şerhu't-Târîhi'l-Mektûb fî-evâhiri'l-Kütüb, 10-Tevşîhu's-Sîmâ fî-Tavzîh-i lâ-siyyemâ, 11-Risâletü'l-Besmele fi'l-Mantık, 12-Şerhü'l-Lugaz alâ ismi Tîmâr-hâne, 13-Şerhü'l-Lugaz fi-Kelimeti't-Tevhîd, 14-er-Resâ'il fî-Ba'zi'l-Mesâ'il, 15-Tefsîru Sûreti'd-Duhâ, 16-Tefsîru Sûreti'l-İnşirâh, 17-Tefsîru Sûreti'l-'Asr.

Hevâmiş-i kütübde olup henüz tecrîd olunmayanlar:

1-Ta'lîkât alâ-Şerhi'l-Kâfiye li'l-Câmî, 2-Ta'lîkât alâ-Şerhi Îsâgûci li'l-Fenârî, 3-Ta'lîkât alâ- Hâşiyeti'l-Fenârî li-Kavli Ahmed v'el-Kangırî, 4-Ta'lîkât alâ-Tasavvurâti'l-Kutb ve Tasdikâtihi alâ-Hâşiyeti's-Seyyidi'ş-Şerîf, 5-Ta'lîkât alâ-Burhâni'l-Gelenbevî ve Şerhihi, 6-Ta'lîkât alâ-Şerhi'l-Alâka li-Hâfız Seyyid, 7-Ta'lîkât alâ-Muhtasari'l-Me'ânî, 8-Ta'lîkât alâ-Hâşiyeti'd-Dessûkî alâ Muhtasari'l-Me'ânî, 9-Ta'lîkât alâ-Şerhi'l-Emâlî li-Aliyyi'l-Kârî, 10-Ta'lîkât alâ-Şerhi'l-Akâ'id li's-Sa'd, 11-Ta'lîkât alâ-Hâşiyeti'l-Akâ'id li-Ramazân Efendi, 12-Ta'lîkât alâ-Haşiyeti's-Siyelkûtî ale'l-Hayâlî **[245]**, 13-Ta'lîkât alâ Hâşiyeti'l-Gelenbevî ale'l-Celâl, 14-Ta'lîkât ale'l-Mir'ât, 15-Ta'likât alâ Haşiyeti'l-İzmîrî ale'l-Mir'at, 16-Ta'lîkât alâ-Tefsîri'l-Celâleyn, 17-Ta'lîkât alâ Haşiyeti'l-Celâleyn li's-Sâvî, 18-Ta'lîkât alâ Şerhi'l Cevhereti li'l-Bâhûrî, 19-Ta'lîkât alâ Şerhi'n-Nûniyyeti li'l-Uryânî, 20-Ta'lîkât ale'l-cüz'i'l-evvel min Sahîhi'l-Buhârî, 21-Ta'lîkât ale'l-İntikâdi'r-Racîh Şerhi'l-İ'tikâdi's-Sahîh, 22-Ta'lîkât alâ Şerhi'l-Kayserî li-Arûzi'l-Endülüsî"

Şu mü'ellefât içinde Şerh-i Mecâmi' gâyet fâzılâne ve otuz formadan fazladır. Diğerlerinin herbiri de şâyân-ı ehemmiyetdir. Şeyhülislâm Tokatlı Mustafa Sabri Efendi Dârü'l-Hikme a'zâlığında hazreti ve bu şerhini istihfâf ve zamân-ı meşîhatında azlini emel ettiği hâlde ba'zı mesâ'ilde hazretin fazlına arz-ı iftikâr etmesi şâyân-ı dikkattir.

Fâzıl-ı müşârün-ileyhin Amasya'da adîli olan Mecdîzâde Hâfız Abdurrahmân Kâmil Efendi de bundan aşağı değildi. Bunların her ikisi de Amasya'nın medâr-ı iftihârı, kutb-ı kemâli idi. Erbâb-ı **[246]** fazîlet arasında bunlara "Sa'deyn" denirdi. Ya'ni biri Sa'deddîn Taftazânî diğeri Seyyid Şerîf Cürcânî i'tikâd edilirdi.

Amasya mutasarrıfı Mehmed Kemâl Bey biraz lengâne yürürdü. Bunun için de kendisine "Timurleng" denmişti. Bu iki fâzılı her yerde yanında bulundurduğu münâsebetle bunlara "Müselles" dendi. "Timurlenk ile Sa'd ve Seyyid birleşti" denirdi.

Bu iki fâzılın arasında ba'zı ahvâl i'tibârıyla farklar bulunurdu. Meselâ: Hâfız Kâmil Efendi gâyet zekî, belâgat-ı lisân, fesâhat-ı beyân sâhibi, takrîr ü ifâdesi vâzıh, tab'an küşâde-meşreb bir zât idi. Va'z ü nasîhat etdiği zamân bütün halkı başına toplar, isterse halkı ağlatır, isterse güldürürdü.

Hacı Hâfız Efendi ise lisân ü beyânı tutuk, takrîr u ifâdesi dâr, anladığını anlatmakta kâsır, biraz da künd-meşreb idi. İbâdullâh câmiinde va'z ü nasîhat etdiği zamân dersinden halk o kadar istifâde edemez pek az kimse dinlerdi.

Hâfız Kâmil Efendi, elsine-i selâse edebiyâtına hakkıyla **[247]** vâkıf, şâir, edîb, gâyet mütekelllim, tevârîh u muhâzarâta vukûfu der-kâr, mu'âşereti pek latîf bir zât-ı nâdire-dân idi.

Hacı Hâfız Efendi de elsine-i selâse edebiyâtına âlim olmakla beraber tabî'at-ı şi'riyyesi yoktu. Arûz ve evzân-ı şi're bi-hakkın vâkıf olduğu hâlde bir şi'ri dürüst okuyamazdı. Tevârih ve muhâzarâtı bilirdi. Fakat yerinde satamazdı. Nükteyi pek çabuk anlar mukâbelesinde te'ennî ederdi.

Hâfız Kâmil Efendi Arabca bir ibârenin mefhûmunu ve tercemesini o kadar güzel ve dürüst yapardı ki âdetâ kendisinden söylüyor gibi anlatırdı. Arabca bir ibâreden mefhûm aldığını ve terceme etdiğini hissetdirmezdi. Hacı Hâfız Efendi bu husûsâtta kâsırdı.

Hâfız Kamil Efendi, boyu kısa, vücûdu iri, gâyet sevimli ve beşûş, pek fatîn, biraz da muhteriz idi. Hacı Hâfız Efendi, uzun boylu, vücûden nahîf, nazarı keskin, tab'an metîn, safveti gâlib idi. **[248]**

Âkifzâde es-Seyyid Abdurrahîm Efendi'nin "el-Mecmû'" adlı eserinde Ürgübî ve Abdullah Vecîh Efendilerin evsâf u ahvâlîni yazdığına göre Hâfız Kâmil Efendi Vecîh Efendi'ye ve Hacı Hâfız Efendi de Ürgübî Efendi'ye pek benzerdi.

Onlar asrının ilmen ferîdi oldukları gibi bunlar da kendi asrının ulemâ-i ferîdi idiler. Bununla beraber zâhiren aralarında meveddet-i sahîha ve muhabbet-i hâlisâ müşâhede edilir, bâtınen yek-diğerine muğber oldukları sezilirdi.

Hâfız Kâmil Efendi'nin fazla ihtiyatkârlığı, Hacı Hâfız Efendi'nin de biraz mütecellidâne hareketi bu iğbirâra bâ'is gösterilmektedir. Bana kalırsa iğbirârın sebebi her mu'âsırlarda müşâhede edildiği üzere "çekememezlik" ve muhâsede-i dünyeviyyedir.

Hâfız Kâmil Efendi'nin azlini mûcib bir sebeb-i şer'î olmadığı hâlde fırka-i İttihâdiyye tarafından azli ve Hacı Hâfız Efendi'nin müftülüğe nasbı, sonra Dârü'l-hikme a'zâsı olup İstanbul'a gitdikte Hâfız Kâmil Efendi'nin tilmîzi olan Hâfız Mehmed Tevfîk Efendi'nin müftî olması Hacı **[249]** Hâfız Efendi'nin eser-i nüfûz ve ilkâsı olduğu muhakkaktır.

Amasya meb'ûsu Köprülü Fâzıl Ârif Efendi şu iki deryâdan iğtirâf-ı ilm ü fazîlet etdiği ve Hâfız Kâmil Efendi'nin yüksek meziyetlerini bildiği hâlde Hacı Hâfız Efendi'nin iğbirârına âlet olması şu'ûnât-ı beşeriyyeden add olunabilir.

Hacı Abdulkâdir Ağa-Hacı Mansûrzâde

Amasyalıdır. Hacı İlyâs Mahallesi eşrâfından el-Hâc Alî Ağa bin el-Hâc Mansûr Ağa'nın oğludur. Ceddi Amasya şehir kethüdâlığı ile iştihâr etmişdi. Kendisi pederinin irtihâlinde meclis-i a'yân a'zâsı ve mükerreren Amasya şehir kethüdâsı oldu. Bundan akdem Hicâz'a gitmişti.

1112'de vezâretle Şâm vâlîsi ve emîrü'l-Hâc olan akrabâsından Amasyalı Sefer Ağazâde el-Hâc Mehmed Paşa'nın[236] surre-i hümâyûn kethüdâsı olup ma'iyyetinde Hicâz'a gitdi. Ba'de'l-Hâc avdette surre-i hümâyûn kâfilesine ta'arruz eden eşkiyâ-yı urbân elinde 1113 senesi saferinin evâ'ilinde şehîden vefât etdi. **[250]**

Kerîm, hânedân bir zât idi. Mahdûmları Ahmed, Mehmed, Mustafa, Alî Ağalardır. El-Hâc Ahmed Ağa Amasya mütesellimi olup 1140'da vefât etdi. Mahdûmları Abdulkâdir, Mehmed Ağalardır. El-Hâc Mehmed Ağa'nın mahdûmu Alî Efendi hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûndandır.

El-Hâc Mustafa Ağa Amasya eşrâfından olup, 1143'de vefât etdi. Mahdûmları el-Hâc Hâfız Mehmed, Hüseyin Ağalardır. Hacı Hâfız Mehmed Ağa 1177'de vefât edib mahdûmları es-Seyyid Ahmed, Mustafa, Abdülkâdir, Osmân, Ebûbekir Ağalardır.

Köse Alî Ağa rikâb-ı hümâyûn ağalarından iken vezîr olan Köse Alî Paşa'dır. 1164'de vefât edib mahdûmu Abdulkâdir Bey dergâh-ı âlî kapıcı-başılarındandır. Bunun mahdûmu Alî Azîz Bey 1227 senesi şevvâlinde vefât etdi.

El-Hâc Hüseyin Ağa bin el-Hâc Mustafa Ağa rikâb-ı hümâyûn ve sadr-ı âlî kethüdâsı olan Büyük Hüseyin Ağa olup 1188'de vefât etdi. Mahdûmları **[251]**Mustafa, Ahmed Reşîd,

236 Yukarıda tercemesi yazılan Ebû Kavuk Mehmed Paşa'dır.

İbrâhim Rüşdü Beylerdir. Bunların mecmû'ına "Hacı Kadirzâdeler" dendi. Bunlardan Abdulkâdir Efendi bin Ahmed Ağa da ricâl-i devlettendir.

Amasya'da Hacı Kadirzâdeler 1177'de vefât eden Hacı Hâfız Mehmed Ağa'nın evlâdıdır. Bunlardan Amasya evkâf başkâtibi Hacı Mehmed Nûrî Efendi bin el-Hâc es-Seyyid Ahmed Efendi bin el-Hâc es-Seyyid Mehmed Ağa bin es-Seyyid Ahmed Ağa bin el-Hâc Hâfız Mehmed Ağa 1331 vefât etdi. Eşrâf-ı ulemâdan idi.

Hacı Mehmed Çelebi-Şeyhzâde

Amasyalıdır. Tarîkat-ı Mevleviyye dedegânından Süleyman Dede bin eş-Şeyh Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya Mevlevîhânesi şeyhi Mehmed Ârif Dede'den sülûk ve terbiye görüp andan ahz-ı ma'ârif etdi. Ba'dehû mesnevî-hân oldu.

1057'de Şeyh Cû'î mevlevîhânesi şeyhi ve mesnevî-hânı ve vakfının mütevellîsi olup on yıl kadar tevliyet ve meşîhat icrâsıyla 1067'de vefât etdi.Urefâ-yı mevleviyyeden "Hacı Çelebi" demekle meşhûr olup **[252]**sulehâdan idi.

Şeyh Cû'î köyünde zâviyesini harâb iken i'mâr edib orayı şenlendirdi. Şeyh Cû'î rûhunu şâd ederek hayrâtını ihyâ eylediğinden şöhreti evlâdına lakâb oldu. Oğulları eş-Şeyh Ahmed, Süleyman, Hasan Dedelerdir. Bunlara ve bunların evlâdına "Hacı Çelebizâdeler","Hacı oğulları" dendi.

Eş-Şeyh Ebû Sa'îd Ahmed Dede Efendi'nin tercemesi yukarıda yazıldı. Evlâdı da serd edildi. Bundan sonra birâderi eş-Şeyh Süleyman Dede Efendi Şeyh Cû'î vakfına mütevellî ve zâviyesi şeyhi oldu. Amasya Mevlevîhânesi şeyhi meşhûr Hasan Kudsî Dede Efendi, Hacı Çelebi Efendi'nin birâderi idi.

Hacı Yûsuf Ağa-Kömüşoğlu

Amasyalıdır. Tâşâbad-Erba'a kazâsından olup Amasya kethüdâyeri olan Kömüşoğlu Mehmed Ağa bin Hızır Ağa'nın mahdûmudur. Câmus ma'nâsına olan "Kömüş" babası Hızır Ağa bin Alî'nin lakâbıdır.[237] **[253]**

Amasya'da doğup Amasya'da büyüdü. Pederinin irtihâlinde sipâhîlik tîmârı uhdesine tevcîh olunup Rusya muhârebâtında yıllarca isbât-ı vücûd ederek Amasya kethüdâyeri oldu. 1187 musâlahasında Hicâz'a gidip geldi.

Ba'dehû meclis-i hâciyân ve a'yâna a'zâ olup hayli nüfûz ve şöhret kazandı. İltizâmât işlerinde bulunarak servet ü sâmâna erdi. Akl ü tedbîri sâyesinde dâ'iresi büyüdü. Mükemmel bir hânedân ve baş a'yân oldu.

1194 zilka'desinde Amasya sancâğı mütesellimi olarak kendini herkese tanıttı. 1195 rebîülevvelinde ma'zûl olup 1196 senesi gurre-i saferinde sânîyen Amasya mütesellimi ve zilhiccesi gurresinde ma'zûl ve 1198 senesi gurre-i muhârreminde sâlisen Amasya mütesellimi ve şevvâlî evâ'ilinde ma'zûl oldu. Bu esnâda kapıcıbaşılık verildi.

1199 senesi saferinin gurresinde râbi'an Amasya mütesellimi olup 1200 senesi gurre-i muharreminde azl edildi. Ba'dehû **[254]** sânîyen başa'yân olup ma'iyyetine aldığı kuvvetle Rus harbine Amasya a'yânından Yenicelizâde es-Seyyid Ahmed Ağa ile birlikte gitdi.

1203'de her ikisinin de ibrâz eyledikleri şecâ'at ve sadâkat üzerine Merzifon voyvodası İbrâhim Ağa ile bunlara mîr-i mîrânlık verildiyse de fermânın vusûlünden mukaddem sâhib-i terceme şehîden vefât etdi. Diğerleri paşalıkla be-kâm oldu.

Şecî', mükrim, müdebbir, âkil, hânedân idi. İbtidâ Amasya müftüsü Müftüzâde Hâfız Abdurrahmân Efendi'nin kerîmesiyle evlendi. Sonra ulemâdan ders-i âm Ömer Efendi'nin kerîmesini aldı. Bunlardan mahdûmları Abdurrahmân, Ömer Efendilerdir. Bunlara ve bunların evlâdına "Hacı Yûsuf Ağazâdeler" dendi.

---

237 Bu sülâle rivâyeti, Hâcı Yûsuf Ağazâdelerden sâbıkü't-terceme Ahmed Rıza Efendi'nin ifâdesinden anlaşıldı. 1168'de Amasya kethüdâyeri Taşâbâdî Mehmed Ağa bin Hızır olduğu da kayden müsbetdir.

Abdurrahmân Efendi Zeynelzâde es-Seyyid Hâfız Alî Efendi'nin kerîmesini alıp bundan mahdûmları es-Seyyid Mehmed, Ahmed, Selîm Sâbit Efendilerdir. Bunun vefâtında metrûkesini birâderi el-Hâc Ömer Çelebi tezevvüc **[255]**edib ondan mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Alî Ağa'dır. Bunlara "Zeynîzâdeler"de denmiştir.

Es-Seyyid Selîm Sâbit Efendi İstanbul'a gidipŞeyhülislâm Dürrîzâde Ârif Mehmed Efendi'ye dâmâd olarak ricâl-i devletten oldu. Bunun li-ümmin birâderi ve ammizâdesi es-Seyyid el-Hâc Alî Ağa da Amasya mütesellimi iken 1244'de şehîden vefât etdi.

Mahdûmları es-Seyyid el-Hâc Râşid Mehmed, Eşref Yûsuf Efendilerdir. Hacı Râşid Efendi Amasya eşrâfından olup 1295'de vefât etdi. Mahdûmları Mikdâd Ahmed, Alî Rıza Beylerdir. Hacı Eşref Ağa'nın tercemesi yukarıda geçti.

Hacı Yûsuf Ağa-Gürcü el-Hâc

Amasya eşrâfından Rahtuvânzâde el-Hâc Ahmed Bey'in kölesidir. Mûmâileyhin konağında tahsîl ve terbiye gördü. Ba'de'l-i'tâk efendisinin kethüdâsı olup mütesellimliğinde hayli nüfûz ve i'tibâr ve servet kazandı.

1181'de efendisiyle beraber Hicâz'a gidip tarîk-i Hâcda efendisinin vefâtında vasiyy-i muhtârı olup Amasya'ya vürûdunda vakfiyesini tanzîm etdirdi. Ba'dehû Amasya a'yânından ve Meclis-i a'yân a'zâsından olup mükerreren Amasya mütesellimi oldu. 1203'de Amasya a'yânı iken vefât etdi.

Yukarıda tercemesi geçen Kömüşoğlu Hacı Yûsuf Ağa bundan ibâret olduğunu sicillât-ı şer'iyye göstermektedir. Bunun mahdûmları Hâfız el-Hac Mehmed, Abdurrahmân Ömer Efendilerle Vezîr Kâsım Paşa'dır. Hâfız Ömer Efendi'nin oğulları es-Seyyid Mehmed, Ahmed, Selîm Sâbit, Alî Efendilerdir.

Benim tetebbu'âtımdan hâsıl olan kana'atim budur. Evlâdı kölezâde olmadıklarını anlatmak için bu Hacı Yûsuf Ağa'ya mu'âsır ve Amasya kethüdayeri olan Kömüşoğlu Hacı Yûsuf Ağa'nın evlâdından olduklarını der-miyân etmektedirler. Allâhua'lem.

Hâsim Mustafa Efendi-Abdîzâde

Merzifonludur. Şu'arâdan Abdî Efendi'nin evlâdından el-Hâc Abdurrahmân Efendi bin el-Hâc Mustafa Efendi'nin mahdûmu ve meşhûr 'Iydî Bayram Efendi'nin birâderi hafîdidir. Bu münâsebetle Amasya'ya gelip 'Iydîzâde el-Hâc Âkif Mustafa Efendi'nin halka-i tedrîsinde **[256]**ikmâl-i tahsîl etdi.

Bir müddet Merzifon'da tedrîs-i ulûm edib sonra İstanbul'a gitdi. Orada ru'ûs imtihânına girip kazandığı hâlde meşrebi kazâya mâ'il olduğundan kudât silkine girdi. Otuz yıl kadar devr-i bilâd ederek icrâ-yı kazâ edib 1208'de ma'zûlen Merzifon'da vefât etdi.Âlim, şâir, natûk, edîb bir zât idi.

Hâfızeddîn Mehmed Çelebi-Habbâzî

Amasyalıdır. Etmekçi Halîl'in mahdûmudur. Halk arasında Etmekçizâde ve beyne'l-ulemâ "Habbâzî Çelebi" dendi. Amasya'da mukaddimât-ı ulûmu görüp Ziyârîzâde Mevlânâ Sâ'ideddîn Mevhûb ile Kayseriyye'ye gitdi.

Orada Mevlânâ Hüsâmeddîn Hasan bin Ömer bin İshâk el-Kayserî'den ulûm-ı şer'iyye ve akliyyeyi tahsîl ederek avdet edib Amasya'da tedrîs-i ulûma başladı. Yıllarca ders-i âm olarak neşr-i ma'ârife himmet edib Amasya **[257]** hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa'nın nâ'il-i iltifâtı oldu.

Bir müddet Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ Mü'eyyideddîn Mehmed Çelebi'ye niyâbet edib 783 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, kâmil, fakîh bir zât-ı sütûde-simât idi. Mahdûmu eş-Şeyh Şemseddîn Ahmed Çelebi 807'de umdetü'l-fuzalâ' ve kıdvetü'l-meşâyih idi.

Hâfız Abdullah Çelebi-Hâfız Çelebi

Amasyalıdır. Sultân Bâyezîd câmi-i şerîfi mü'ezzinlerinden Mustafa Çelebi mahdûmudur. Pederinin vefâtında câmi-i mezkûr mü'ezzini olup meşâhîr-i şu'arâ ve fuzalâdan Hâcezâde Abdullah Remzî Efendi'nin sohbetinde tahsîl-i ma'ârif etdi.

Güzel sesi, ilm ü edebi sâyesinde Sultân Bâyezîd câmii baş mü'ezzini olup nağamât-ı latîfesiyle halkın mahbûb-ı kulûbı olduğu hâlde 1079 senesi zelzele-i şedîdesinden müte'essiren vefât etdi. Edîb, şâir, mûsikî-şinâs, kâmil, elhân-ı latîfesiyle meşhûr idi. Şâkirdi Bülbül Hâfız da meşhûr oldu. **[258]**

Hâfız Alî Çelebi-Kara Hâfız

Amasyalıdır. Evâ'il-i hâlinde ulemâdan tahsîl-i ulûm edib Sultân Bâyezîd medresesi mu'îdi oldu. Ba'dehû edebiyât-ı Fârisiyyede rüsûhuna binâ'en Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'in sarâyında gılmân-ı hâssa mu'âllimi oldu.

Şi'r ü inşâya mâ'il bir zât olduğundan Figânî Çelebi ile sohbet-i kadîmesi ve müşâ'aresi vardı. Bu yüzden Figânî'nin şehâdetinden müte'essir olup sarâydan çıkarıldı. Ba'dehû ders-i âm olup talâkat-i lisânı sâyesinde halk arasında iştihâr etdi.

918'de Şehzâde Sultân Ahmed'in i'dâmından sonra Torumtay medresesi müderrisi olup 935 hudûdunda vefât etdi. Âlim, fâzıl, edebiyât-ı Arabiyye ve Fârisiyyede kâmil, şâir-i meşhûr idi.

Şâ'ir-i meşhûr Şeyhî'nin "Aşkdır âfet-i akl ü secîdir rahat-ı rûh" matla'lı gazeline nazîresi meşhûr olup Amasyalı Münîrî Çelebi'nin "Mecmû'a-i Münşe'ât"nda ve "Mecma'ün-Nezâ'ir"de şöyle yazılıdır:**[259]**

Hamdulillâh der-i meyhâneyi gördük meftûh
İçelim câm-ı musaffâ bulalım râhat-ı rûh

Ola bizden bu gice gussalar ey mûğbeçe dûr
Gün yüzün şevki ile nûş idelim câm-ı sabûh

Der-i meyhâneyi gel bekleyelim ölünce
Bizden önden gelene bundan imiş feth-i fütûh

Ömr-i câvide irüb sâye-i zülfünde gönül
İrdi bir rûha ki ömründe anı görmedi Nûh

Hâfıza tövbeye gelsin der isen ey nâsih
Ne sen ol dînde ne tövbe ve ne nâm-ı Nasûh

Mahdûmu Ömer Çelebi Dervîş olup seyâhatle Hind'e gitdi. Meşâyih-i Hindiyye sohbetinde tefeyyüz ederek Hicâz'a gidip Medîne-i Münevvere'de mücâvir kaldı. Orada 956'da irtihâl edib Bakî'a'ya defn edildi. Bunun mahdûmu Âşık Mehmed Çelebi'dir. Bunlara "Kara Hâfızzâdeler" dendi. Âşık Çelebi, "Hulâsatü'l-Ahbâr" mü'ellifidir ki bu ma'lumâtı onda yazıyor. Bunun mahdûmu da eş-Şeyh Abdullah Sa'îd Efendi'dir. Tercemeleri aşağıda gelir. **[260]**

Hâfız Alî Efendi-Kürd Hâfız

Amasya havâlîsinde meskûn Kürtlerden Hüseyin'in mahdûmudur. Gençliğinde Amasya'ya gelip hıfz-ı Kur'ân etdikten sonra İkincizâde Abdullah Sânî, Çorumlu Ahmed Efendiler gibi fuzalâdan tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve Alî Paşa Mektebine mu'allim-i sıbyân oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûm ve ta'lîm-i sıbyân ederek fevka'l-âde iştihâr etdi. 1127'de Pîr Mehmed Çelebi mescidi imâmı ve 1136'da vefât eden Hıfzızâde Hâfız el-Hâc Alî Efendi yerine Yörgüç Paşa medresesi müderrisi olup 1148 senesinde dâr-ı bekâya irtihâl etdi.

Âlim, fâzıl, hadîs ve tefsîrde mâhir, vâ'iz, müttakî bir zât idi. Burma Minâre Câmii karşısında vâki' mezârlığın garb tarafında kabri hafriyât ile bulunabildi. Seng-i mezârında "vâris-i ulûmi'l-enbiyâi vel-mürselîn"'ibâresi yazılıdır.

Ta'lîm-i sıbyân etdiği Alî Paşa Mektebi, zamânımıza kadar "Kürd Mektebi" demekle meşhûr idi. Pîr Mehmed Çelebi Mescidi'nin **[261]** kurbunda ve Selağzı'ndadır. Mahdûmları Abdullah, Abdurrahmân Efendilere ve bunların evlâdına "Kürd Hâfızzâdeler" dendi. Abdullah Efendizâde Hâfız Osmân İrfânî Efendi ulemânın şu'arâsındandır. Bunun mahdûmu Ârif Mehmed Efendi Hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûndandır.

Hâfız Alî Paşa-Silahdâr

Amasyalıdır. Amasya a'yânından Müjdecizâde es-Seyyid el-Hâc Hüseyin Ağa bin el-Hâc Yûsuf Ağa'nın mahdûmudur. Gençliğinde hıfz-ı Kur'ân etdikten sonra sipâhî olarak Rus harbine gitdi.

1203'de Çerkes Hasan Paşa kolunda Ruslar'ı püskürtüp yararlıklar gösterdiğinden müşârün-ileyhin silahdârı oldu. Gerek sadâretinde ve gerek eyyâm-ı vezâret ü nektebinde müşârün-ileyhin yanından ayrılmadığı cihetle 1215'de Bender muhâfızı olduğu esnâda dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı rütbesiyle taltîf edildi.

1221'de Ruslar'ın Bender'i ansızın **[262]**hücûm ederek aldıkları esnâda efendisiyle beraber esîr olup Rusya'ya giderken firâr ve ordu-yı hümâyûna iltihâk etdi. 1223'de muhârebede ibrâz eylediği şecâ'at ve liyâkatına binâ'en bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Erzurum vâlîsi oldu.

1224'de münhezim ve ma'zûl olup sonra Karahisâr-ı Sâhib mutasarrıfı ve 1227'de Yergöğü muhâfızı oldu. Orada tûl-i müddet kalıp hüsn-i muhâfaza etdiğine binâ'en 1232 senesi şevvâlinde rütbe-i vezâretle taltîf edildi. Amasya a'yânından Sa'îd Ağazâde es-Seyyid İsmâ'îl Hakkı Ağa'yı kendisine kethüdâ nasb etdi.

1234 senesi evâ'ilinde hastalandığından emr-i muhâfazayı kethüdâsı deruhde etdi. Sene-i mezbûrenin rebîülâhirinde dâr-ı bekâya irtihâl eylediğinden yerine kethüdâsı müşârün-ileyh es-Seyyid İsmâ'îl Hakkı Ağa bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Yergöğü muhâfızı oldu. Bunun ma'rifetiyle paşanın bütün muhallefâtı bâ-defter-i müfredât Bâb-ı âlî'ye takdîm edildi. Mezkûr defter görüldü.

Vezîr-i müşârün-ileyh şecî', muhârib, gâzî, müdebbir, metîn bir zât idi. "Çerkes Paşa silahdârı" demekle meşhûr olduğunu Şânîzâde "Vekâyi-nâme"sinde yazıyor. **[263]** Mahdûmları Mehmed Hilmî, Hasan Hüsnî Beylerdir.

Hâfız Alî Paşa-Gürcüzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. 1211'de vefât eden Gürcüzâde es-Seyyid Halîl Paşa bin Mustafa Paşa bin el-Hâc İbrâhim Bey bin Mehmed Bey'in mahdûmudur. Amasyalı Ocak imâmı es-Seyyid Halîl Efendizâde es-Seyyid İbrâhim Hıfzı ve Mustafa paşalara karâbeti olduğundan Bâb-ı âlîde kethüdâ kalemine girdi.

Ba'dehû silahdâr-ı şehriyârî Lâdikli es-Seyyid Abdullah Ağa'ya çatıp kethüdâ kâtibi olarak Hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûn zümresine iltihâk etdi. 1210'da müşârün-ileyhin azl ü tekâ'üdü üzerine açığa çıkarıldı. Çünkü Caniklizâdeleri silahdâr ağaya takrîb etmişdi.

Bir müddet Caniklizâde Tayyâr Mahmûd Paşa'nın kâtib-i dîvânı olup 1212'de sadr-ı a'zam olan Gürcü Yûsuf Ziyâ Paşa'ya intisâbı olduğundan 1214'de İstanbul'a gelip 1216'da Mâliye tezkirecisi, 1217'de Küçük rûz-nâmeci, ba'dehû şehremîni oldu.

1219'da Caniklizâde Tayyâr Mahmûd Paşa'nın Amasya'yı **[264]**âsiyâne zabt u istilâsında bunun dahl ü te'sîri olduğu zannedilerek azl edildi. 1220 senesi muharreminde efendisi olan Gürcü Yûsuf Ziyâ Paşa da sadâretten isti'fâ eylediğinden Amasya'ya geldi.

1221 senesi gurre-i muharreminde iltizâm tarîkiyle Amasya sancâğı mütesellimi olup ramazânında Cebbârzâde Süleyman Bey'in teşebbüsâtıyla azl edildi. 1222 senesi rebîülevvelinin yirmibirinde Sultân Selîm-i Sâlis'in hal'i ve Dördüncü Sultân Mustafa'nın cülûsu üzerine Tayyâr Mahmûd Paşa Kırım'dan İstanbul'a gelmişti.

1222 senesi rebîülâhirinin yirmisinde Amasya Sancâğı Tayyâr Mahmûd Paşa'nın uhdesine ilzâm ü tevcîh edildiğinden tarafından sânîyen Amasya mütesellimi oldu. Sene-i mezbûre şa'bânında Tayyâr Paşa kâ'im-makâm-ı sadr-ı âlî olduğundan bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Çorum sancâğı mutasarrıfı ve zilka'desi selhinde bâ-rütbe-i vezâret Sivas vâlîsi oldu.

1223 senesi cumâdelâhiresinin dördüncü günü Sultân Mahmûd Han-ı Sânî cülûs edib Tayyâr Paşa'nın azl ve **[265]** recebinde i'dâmı üzerine şa'bân evâ'ilinde azl ve vezâreti ref' edilerek Bursa'da ikâmete me'mûr edildi.

1223 senesi zilka'desinde Gürcü Yûsuf Ziyâ Paşa sânîyen sadr-ı a'zam olup 1224 senesi rebîülevvelinde İstanbul'a geldikte mürâca'atı ve beyân-ı mağdûriyyeti üzerine sene-i mezbûre zilhiccesinde ibkâ-yı vezâretle kapıdân-ı deryâ oldu.

1226 senesi rebîülâhirinin onaltısında sadr-ı a'zamın azl ü nefyinden müte'essir olduğundan deryâ işleriyle ülfeti olmadığı der-miyân edilerek sene-i mezbûrenin zilhiccesinde azl edilip Girid vâlîsi ve birkaç gün sonra Rûmeli asker sürücüsü ve Tırnova mutasarrıfı oldu.

1227 senesi şevvâlînin üçünde Silistre, 1228'de Niş ve 1229 senesi şevvâlinde Vidin vâlîsi olup 1231 senesi muharreminin evâsıtında Şam vâlîsi ve recebinde Nablus ve Kudüs sancâkları ilâvesiyle emîrü'l-hâcc oldu. 1232 senesi rebîülâhirinde Teke ve Hamîd sancâkları mutasarrıfı ve şevvâlinde Haleb vâlîsi oldu.

1233 senesi rebîülevvelinde sânîyen Sivas vâlîsi olup**[266]** cumâdelâhiresinde Çıldır vâlîliğine nakl edildi. 1234 senesi rebîülâhirinde Erzurum vâlîsi ve şark ser-askeri ve şevvâlinde Kars muhâfızı oldu.

1235 senesi şevvâlinde hiddet-i mizâcına binâ'en ser-askerlikten azl edilip Ankara ve Çankırı sancâkları mutasarrıfı ve 1236'da Diyârbekir vâlîsi oldu. Hiddet-i mizâcı Diyârbekir eşrâfını şikâyâta mecbûr eylediğinden 1237 senesi recebinde azl edildi.

1238 senesi saferinde sadr-ı a'zam olan Hamdullâh Paşa ile sâbıka-i ma'rifeti olduğundan rebîülevvelinde Trabzon ve cumâdelûlâsında Mar'aş 1240 senesi şevvâlinde Rakka vâlîsi oldu.

Fakat serbestâne hareketi yüzünden 1241 senesi şevvâlinde vilâyetten azl edilip Kayseriyye ve Teke ili sancâkları mutasarrıfı ve 1243'de Akdeniz Boğazı Ser-askeri ve Biga sancâğı mutasarrıfı olup Kal'a-i Sultâniyye'de oturdu.

1244 senesi cumâdelûlâsında boğâzdan firâr eden asker kaçaklarına vâsıta olanları bilâ-emr-i âlî te'diben **[267]** i'dâm etmesi Sultân Mahmûd Hân'ın gayretine dokunduğundan azl ü tekâ'üd edilerek Gelibolu'da ikâmete me'mûr oldu. Sene-i mezbûre şevvâlinde orada irtihâl etdi.

Müdebbir, muktedir, sâdık, hadîd-ü'l-mizâc idi. Mahdûmları Mikdâd Ahmed Paşa ile İbrâhim Edhem, Hasan Tahsîn Beylerdir. Kethüdâsı Rüstem Ahmed Ağa ve iki mahdûmu dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından olmuşlardı.

Amasya'da konâğı Helkis Bâğçesi Mahallesi'nde olup Mikdâd Ahmed Paşa'nın oğulları Mehmed İzzet, Osmân Nûrî Beyler sefâhetle Paşa'nın servet-i âzîmesini heder edib konağı ve bâğçesi 1281'de mutasarrıf Ziyâ Paşa tarafından satın alınmış, bâğçesine mu'azzam bir dâire-i hükûmet yapılmışdır. Harem dâ'iresi telgraf-hâne ve belediye dâ'iresi olmuştur.

Bî-çâre İzzet Beyzâde Alî Bey kuru bir hâne ve birkaç parça tarlaya vâris olduğundan muhâsebe kâtibi ve buradan Havza mâl müdürü olmuş, 1314'de ma'zûlen Amasya'da ikâmetle ba'dehû vefât etmişdir. Bunun **[268]** evlâdı vardır.

Hâfız Mehmed Çelebi-Hâfız Cîlânî

Amasyalı Süleyman'ın oğludur. Amasya'nın ulemâ ve urefâsından tahsîl-i ma'ârif ederek vâlî Şehzâde Sultân Mustafa'nın küttâb-ı dîvânı zümresine iltihâk etdi. 960'ta müşârün-ileyhin şehîden vefâtı üzerine bir müddet Amasya evkâf-ı sultâniyyesi kâtibi oldu.

965'de Amasya vâlîsi olup gelen Şehzâde Sultân Bâyezîd bunun hüsn-i hattını ve lutf-ı tab'ını takdîr ederek kendisine dîvân kâtibi ta'yîn etdi. Bundan dolayı 966'da habs u tazyîke giriftâr oldu. Sonra bî-günâh olduğu tebeyyün etmekle 967'de kurtuldu.

968'de bu vartaya giriftâr olan es-Şeyh Îcâdî Efendi ile Hicâz'a gidip avdette Amasya'ya geldi. Kibâr evlâdına ta'lîm-i hutût ü ma'ârif ile dem-güzâr olup 974'de Amasya vâlîsi olan Şehzâde Sultân Murad'ın nâ'il-i teveccühâtı olduğundan sânîyen Sultân Bâyezîd imâreti evkâf kâtibi oldu. **[269]**

982 senesi ramazânında tahta cülûs eden Sultân Murâd Han-ı Sâlis'in zamânında Amasya sancâğı muhassıl-ı emvâli, ba'dehû Sivas defterdârı oldu. Ba'dehû ma'zûlen Amasya'da ikâmet edib 1005 hudûdunda vefât etdi. Kâtib, şâir hattât-ı meşhûr olup hikâyât ü emsâlde bî-nazîr idi. "Hâfız Cîlânî" denirdi.

998'de yazdığı En'âm-ı şerîfi sonunda"ketebehü el-fakîrü'l-hakîr Mehmed bin Süleyman el-Amasî eş-Şehîr bi-Hâfız" diye imzâsı ve defâtir-i mâliye ve vakfiyede kuyûdu görüldü. Boyu uzun, endâmı mütenâsib olduğu münâsebetle "Hâfız Cîlânî" dendi. Mahdûmu Alî Çelebi ve tilmizi Fazlullâh Paşa'dır.

Müstakîmzâde Süleyman Sa'deddîn Efendi "Tuhfe"sinde diyor ki: "Mehmed bin Süleyman: Cîlânî olup el-hakk tarîka-i şeyhin vâhid ke'l-elfi ve üstâdânın binde bir gelen sâhib-i mi'e veya elfi olup ma'rifetin cîlî-i cîlîsi ve belki Cîlânî-i zamânı idi. Bin bir târîhinde yazdığı mushaf-ı şerîfi ziyâret olunup ocak şâkirdânından olmağla Şükrullâh Halîfe telâmizesinden olmak iktizâ eder." **[270]**

Hâlbuki müşârün-ileyhin üstâdı 941'de vefât eden Amasyalı hattât-ı meşhûr Ebu'l-fazl Mehmed Efendi'dir. Bunu kendi kalemiyle tasrîh etmişdir. Hîn-i vefâtında yaşı doksanı geçkin idi. Amasya'da esâtize-i hattdan ve şu'arâdan olduğunu Müderris Abdî Efendi tezkiresinde yazıyor.

Hâfız Mehmed Efendi-Hâce

Amasya civârında İlarslân nâhiyesi eşrâfından Dündarzâde Osmân Bey'in mahdûmudur. Amasya'da Sultân Bâyezîd medresesinde ikâmet ve hıfz-ı Kur'ân etdikten sonra ders-i âm-ı meşhûr Sipâhî Hâfız Ömer Efendi'den tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm oldu.

Hacı İlyâs Mahallesi'nde ikâmet ve tedrîs-i ulûma muvâzabet ederek iki def'a talebesine icâzet-nâme i'tâ edib fevka'l-'âde iştihâr etdi. Her cum'a günü Sultân Bâyezîd câmi-i şerîfinde va'z ü nasîhat ve eyyâm-ı sâ'irede "Tefsîr-i Beyzâvî" tedrîsine mülâzemet ederek 1267 senesi şa'bânında vefât etdi.

Âlim, gâyet fakîh, mütekellim, takrîr u ifâdesi mükemmel **[271]**hadîs ve tefsîre vâkıf, zâhid, müteşerri', vâ'iz idi. Elsine-i âmmeda "Hâfız Hâce" demekle meşhûr olup mahdûmları Ni'metullâh, Hasan Vehbî Efendiler kendinden sonra yek-diğerini müte'âkib vefât etdiler.

Hâfız Mehmed Ağa-Kara Hâfız

Amasya'nın kalaycı esnâfından Hasan bin Halîl'in oğludur. Evâ'il-i hâlinde "Kalaycıoğlu" demekle meşhûr olarak çalışıp kedd-i yemîni sâyesinde servet ü sâmân edindi. Ba'dehû Şeyhzâde Kâdı Mustafa Necîb Efendi'nin metrûkesini ve çiftliğini ve Köprübaşındaki konağını alıp a'yân sırasına girdi.

1281'de Amasya mutasarrıfı meşhûr Ziyâ Paşa'ya çatıp i'ânât-ı nakdiyyenin celb ü cem'inde hayli işgüzârlığı görüldüğünden meclis-i idâre a'zâsı olup sancâğın idâresi işlerinde hizmetleri sebk eyledi.

1294'de Rus muhârebesi esnâsında zehâ'ir ü i'ânât-ı askeriyyenin celb ü tedârikinde şâyân-ı takdîr hizmetleri görüldüğünden Amasya mutasarrıfı Dârendeli İzzet Paşazâde **[272]**Ahmed Atâ Bey'in arz u inhâsı üzerine uhdesine Istabl-ı âmire pâyesi tevcîh ü taltîf edildi. Şîrînzâde el-Hâc Mustafa Efendi'nin adîli oldu.

Lâkin bu iki zâtın nüfûz ve sultası, gelen mutasarrıfların nazar-ı dikkatlerini celb etmekten hâlî değildi. 1301'de bir taraftan bunların ve diğer taraftan mutasarrıf Erzurumlu Mehmed Reşâd Paşa'nın ve Şeyh Hacı Hamza Efendi'nin aleyhinde yağan müdhiş şikâyetler üzerine sene-i mezbûrenin cumâdelûlâsında Çerkes Ahmed Necîb Paşa Amasya mutasarrıfı olup ansızın gelmişti.

Sene-i mezbûrenin cumâdelâhiresinde Şeyh Hacı Hamza Efendi Merzifon'dan kaldırılıp Samsun'a ve oradan İstanbul'a gönderildikten sonra bunlar da meclis-i idâre a'zâlığına bir daha intihâb u ta'yîn edilmemek üzere hânelerinde ikâmete me'mûr edildi.

Onbeş yıl kadar münzevî bir hâlde yaşayıp son zamânlarında meflûc olduğu hâlde 1316 senesi evâ'ilinde vefât etdi.Âkil, müdebbir, cesûr, kerîm, ümmî, **[273]** kalın sesli, hayr u şerre yarar bir zât idi.

Oğulları Hasan, Ahmed Necîb, Alî, İbrâhim Hakkı Efendilerdir. Bunların hiçbiri de âkılâne hareket edemedikleri cihetle kendilerine mîrâs kalan servet ü sâmânı hebâ edib çiftlik ve konak ve sâ'ir emvâl-i gayr-ı menkûlesi satıldı. Konağı Kırmacızâde Hacı Mehmed Efendi aldı. Evlâdına "Kara Hâfızzâdeler" dendi.

Hâmid Çelebi-Şeyhîzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i şu'arâdan Şeyhîzâde Abdulkerîm Hatemî Efendi'nin evlâdından Mehmed Çelebi mahdûmudur. Köyceğiz Mahallesi mescidinin mütevellîsi ve imâmı olup 955 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmları İbrâhim, Cüneyd Çelebilerdir. İbrâhim Çelebi kendisinden mukaddem vefât edib mahdûmu "Memî Dede" demekle meşhûr eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Çelebi'dir. Cüneyd Çelebi mütevellî ve imâm oldu. Ulemâ ve sulehâdan idi.

Hâmid Efendi-Memîzâde eş-Şeyh

Amasyalıdır. "Memî Dede" demekle meşhûr eş-Şeyh Muhyiddîn **[274]** Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib pederinin halîfesi olan Kutb Ahmed Efendi'nin sohbet-i aliyyesinde tekmîl-i tarîk ederek ders-i âm ve İbâdullâh câmii vâ'izi oldu.

1039'da kutb-i müşârün-ileyh eş-Şeyh Ahmed Efendi'nin irtihâli üzerine Hızır Paşa tekkesi şeyhi oldu. Ba'dehû Kâdızâde Küçük Mehmed Efendi'nin irtihâlinde Sultân Bâyezîd câmii kürsî şeyhi olup zikr ü tezkîr ile dem-güzâr iken 1049 senesi evâhirinde dâr-ı bekâya irtihâl etdi.Ulemâ-yı meşâyihden sâlih, müttakî bir zât idi. Mahdûmları İbrâhim Zâhid, İsmâ'îl Âbid Efendilerdir.

Hâmid Ahmed Efendi-Hâcezâde

Amasyalıdır. Amasya fuzalâsından Hâcezâde Abdullah Remzî Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Uzun Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Amasya medreselerinden bir kaçına sırasıyla müderris ba'dehû kâdı oldu.

1087'de terfî'an Trabzon kazâsına ta'yîn edilip sonra devr-i bilâd ederek mevâlî-i devriyyeden olduğu **[275]** hâlde 1103 senesi hudûdunda vefât etdi. Fahrü'l-kudât, umdetü'l-vülât,âlim, şâir, edîb idi. Birâderi şâir-i meşhûr Şevkî Mehmed Efendi'dir.

Hâmid Mehmed Efendi-Atçeken Ağasızâde

Merzifonludur. Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından olup 1198'de vefât eden esbak arpa emîni el-Hâc Hasan Ağa bin Mehmed Merzifonî mahdûmudur. Bâb-ı âlîde kethüdâ kâtibi kalemine girip tefeyyüz ederek 1208'de bâ-rütbe-i hâcegânî kethüdâ kâtibi oldu.

Ba'dehû menâsıb-ı sağîreyi devr ederek 1221'de vefât etdi. Fenâyî Dede câmii kurbunda pederinin yanında medfûndur. Ba'zı hâyrat u vakfı olan ricâlden idi. Mahdûmları Mahmûd Habîb, İbrâhim Edîb Efendilerdir. Birâderi müderrisînden Abdurrahmân Efendi'dir.

Hâmid Mehmed Efendi-Mecdîzâde

Amasyalıdır. Kibâr-ı ulemâdan olup 1244'de vefât eden Mecdî Mustafa Efendi bin Hasan Kırımî mahdûmudur. Mukaddimât-ı ulûmu Amasya'da pederinden ve Payaslı el-Hâc Mehmed **[276]** Efendi'den görüp İstanbul'a gitdi. Orada fuzalâdan ders-i âm-ı meşhûr Çankırılı es-Seyyid Abdullah Efendi'den ve sâ'ir ulemâdan ikmâl-i tahsîl etdi.

1235 senesi ru'ûs imtihânında kazanıp ders-i âm ve 1238'de müderris olarak yıllarca Sultân Bâyezîd câmiinde tedrîs-i ulûm eyledi. Bu esnâda medâris-i mu'tâdeyi devr edib Süleymaniye müderrisi olduğu hâlde 1268'de vefât eyledi. Ulemâdan bir ders-i âm-ı meşhûr idi.

Hâmî İbrâhim Efendi-Korucuzâde

Amasyalıdır. Amasya yeniçerilerinden Korucuoğlu Hasan'ın mahdûmudur. Sultân Bâyezîd müderrisi ve Amasya müftüsü fâzıl-ı meşhûr Iydîzâde el-Hâc Âkif Mustafa Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib "Hâmî" lakâbını aldı.[238]

Bir müddet ders okutup neşr-i ma'ârife hizmet etdi.Üstâdının irtihâlinden sonra kazâ niyâbetlerinde fazl ü iffetle iştihâr edib kasabât u bilâda kâdı oldu. 1188'de vefât etdi. Ulemâyı kudâttan edîb, şâir **[277]**bir zât idi.

Hubbî[239] Ayşe Hâtun-Şeyhzâde

Amasyalı Beşiktâşî Yahyâ Efendi'nin dâmâdı olan ammizâdelerinden Amasyalı Yahyâ Efendi bin Abdurrahmân Çelebi'nin kerîmesidir. Vâlidesi Beşiktâşî Yahyâ Efendi'nin kerîmesi Râbi'a Hâtun'dır.[240]

Pederi kudât-ı sütûde-simâttan olup vâlidesi sarây-ı hümâyûnda Sultân Süleyman Han'ın radâ'an birâderzâdesi olmak hasebiyle nâfizetü'l-kelim olduğundan gençliğinde sarây-ı hümâyûna alınıp orada terbiye gördü. Ba'dehû Sultân Selîm-i Sânî'nin vâlidesi nezdinde kaldı.

Bu münâsebetle Sultân Selîm-i Sânî ile beraber büyüdü. Berâber okuyup yazdı. Âdetâ Sultân Selimî-i Sânî'nin radâ'an hemşîresi gibi idi. Sultân-ı müşârün-ileyhin sancâklarda kapıcıbaşı ve gâyet mergûbu olan Abdullah Ağa'nın mahdûmu Şemseddîn Mehmed Efendi de şehzâdenin gözdesi idi.

Sultân-ı müşârün-ileyhin vâlidesine Abdullah Ağa'nın ricâ ve niyâzı **[278]**üzerine müşârün-ileyh Mehmed Efendi ile evlendi. Âdetâ bir hanım sultân gibi nüfûz u ikbâle erdi. Sultân Selîm-i Sânî'nin 974'de taht-ı Osmânîye cülûsunda musâhibe-i şehriyârî oldu. Zevci kendisiyle şeref-i sadâret kazandı.

Bâb-ı ikbâli, erbâb-ı hâcât u mürâca'at için bir masdar-ı ma'âlî oldu. Sultân Selîm-i Sânî'nin bütün zamânı saltanatı kendisinin sa'âdet-i baht ü devleti olarak bu sa'âdet içinde yaşadı. Sâye-i ikbâlinde pek çok Amasyalılar devlet ü sa'âdete erdi.

982 senesi şa'bânında Sultân Selîm-i Sânî'nin irtihâli ve şehzâdesi Sultân Murâd-ı Sâlis'in cülûsu üzerinevâlide Nûr Bânû Sultân'ın himâyesinde sa'âdetini te'mîn eylediyse de eski nüfûzunu kaybetdi. Bununla berabervâlide sultânın nüfûz u ikbâli kendisine medâr-ı

238 Bu lakâbı kendisine üstâdı vermişti. "Korucu" kelimesinden almıştır.

239 Hubbi: hâ'nın zammı ve bâ-yı mevhûdenin kesriyle hubbe mensûbdur. Bunu edîbe-i müşârün-ileyhânın zevci olan ve "Hubbi monlâsı" diye şöhret bulan Mehmed Efendi'nin terceme-i hâlinde Nev'î-zâde Efendi "ve in rahime'l-vesâ'itu li'l-muhibbi femâlî müşfikun min gayr-ı hubbi" beytiyle tasrîh ediyor. Asrımız üdebâsından ba'zılarının iddi'âsı gibi hâ'nın zammı ve bâ'nın feth u meddiyle zübbâ vezninde değildir.

240 Beşiktâşî Yahyâ Efendi "el-Ikdu'l-Manzûm"da mûsârrah olduğu üzere Amasyalıdır.

sa'âdet olarak zevcinden bir yıl sonra 999'da vefât edib ceddi Yahyâ Efendi türbesine defn edildi.

Âlime, fâzıla, şâire, edîbe, elsine-i selâse edebiyâtına vâkıfe, tevârîh u muhâzarâta âşinâ bir kadın idi. **[279]** Zevci Eyüp'te kendisine yaptırdığı türbesinde medfûndur. Çünkü Sultân Selîm'in vefâtından sonra zevciyle araları açılmış âdetâ ayrılmak derecesine gelmişti.

Kendisini ve hüsn ü edebini Sultân Selîm'in vâlidesi pek ziyâde sevdiğinden "kızım" der, hakkında kızı mu'âmelesi ederdi. Nev'îzâde Atâyî Efendi bu hususu Hubbî mollasının tercemesinde şöyle ifâde ediyor: "Fi'l-hakîka Cenâb-ı mehd-ulyânın duhter-i Belkıs-ihtirâmına şevher olmak manzûme-i ahvâlîne vâsıtatü'l-ıkd-i gevher olup"

Aralarının açılmış olduğunu da şu sûretle anlatıyor: "Zen-i dünyâyı gaddâr ânlara nisbet evâ'ilde hoş-zinde-gânî evâhirde bed-ma'âş ve düşmen-i cânı olmış idi." Bundan dolayı kendisine meşîhatı az gören zevci Mehmed Efendi, dört def'a İstanbul kâdısı ve bir def'a Anadolu kazaskeri olduğu hâlde Rûmeli sadâretine ve meşîhat-ı İslâmiyyeye i'tilâ edemedi.

Kınalızâde Hasan Çelebi "Tezkire-i Şu'arâ"sında diyor ki: "Hubbî: Adı Ayşe'dir. Şeyh Yahyâ merhûmun **[280]** nebîre-i celîlesi ve merhûm Sultân Selîm Han bin Sultân Süleyman'ın şehzâde iken hâcesi olan Şemsî Çelebi'nin halîlesi idi.

Ol takrible Sultân Selîm Han ile musâhib ü münâdim ve sa'âdet-vâr-ı sarây-ı cellet-medârlarına mülâzım idi.[241] Hattâ Sultân Selîm pâdişâh-ı cihân oldukta bâb-ı izzet-kıbâbı mercî' ü me'âb-ı şeyh ü şâbb olmuşdu. Ve şefî'-i üryân[242] gibi kelâmı merdûd olmağla hayli celâlet-şân iktisâb kılmışdı.

Tâ'ife-i zenânda şi'rden dem-zenân olanların evveli ve ercahı ve ol zümrenin fi'l-hakîka eş'ar u efsahıdır. Kelimâtı dahi kız nakşı değil hayli merdâne, muhassal-ı beni nev'i arasında yegânedir. Gazaliyât u kasâ'id ü mesneviyâtı vardır. Cümleden Hurşîd ü Cemşîd adlı kitâbı vardır ki üç bin beyitten ziyâdedir. Anda hayli nefâyis ü letâ'if âmâdedir. Rağbet-i du'âda olan ebyâtındandır:

Du'â temsîli Yûsuf gibidir hem
Kim ana müşterîdir halk-ı âlem

Virür her kişi makdûrunca gevher
Anın tâ müşterîsinden olalar

Sen oldun şimdi hem ol zen misâli
Kaçan arz eyledi Yûsuf cemâli

[281]

Getirüb nice rişte anda bir zen
Harîdâr oldu olda cân ü dilden

Çü şâh-ı subh irüp kondı cihâna
Kuruldu çetr-i zerrîn âsumâna

---

241 Nev'î-zâde zeylinde bu emrin bir aksi olduğunu yazıyor.

242 Şefa'atçi kadın olursa ona şefî'-i üryân dendi. Bu ıstılâh Ferazdak'ın şu beytinden alınmıştır:

ليس الشفيع يأتيك متزرا
مثل الشفيع الذى يأتيك عريانا

Şefaatci sana giyinik gelen değildir.
Şefaatci sana uryân gelendir.

Bunun kıssası "Vefeyâtü'l-a'yân"da Hemmâm el-Ferazdak tercemesinde mufassaldır.

Habîb Çelebi-Mevlânâ Cemâleddîn

Zilelidir. Meşâyih-i kirâm-ı Cüneydiyyeden eş-Şeyh Nusretüddîn Hamza bin İbrâhim ez-Zilevî mahdûmudur. Amasya'da "Şeyh Nusretoğlu" demekle meşhûrdur. Sultân Veled hulefâ-yı kirâmından Amasya mevlevî-hânesi şeyhi Hüsâmeddîn Dede Çelebi'den ulûm-ı şer'iyye ve ma'ârif-i sûfiyyeyi ahz etdi.

Ba'dehû Ulu Ârif Mehmed Çelebi sohbet-i şerîfesine gidip ondan tekmîl-i sülûk ederek avdet ve Hacı Şâdgeldi Paşa'nın iltimâsıyla Amasya'da ikâmet etdi. Mesnevî tedrîsâtıyla iştigâl esnâsında Hüsâmeddîn Dede'nin irtihâli üzerine Amasya mevlevî-hânesi şeyhi oldu.

Şâyân-ı dikkattir ki aynı zamânda Sivas mevlevî-hânesi şeyhi Âdil Çelebi de Ulu Ârif Çelebi hulefâsından idi. Âdil Çelebi Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa'yı takbîh ve Sivas hükümdârı Kâdı Burhâneddîn Ahmed Çelebi'yi tercîh etdiği hâlde Habîb Çelebi de bunun **[282]**aksini iltizâm u tavzîh ederdi.

Bundan dolayı her ikisi de Hacı Şâdgeldi Paşa ve Kâdı Burhâneddîn Ahmed Çelebi nezdinde muhterem yaşadı. Sâhib-i terceme Hacı Şâdgeldi Paşa'nın müşâvir-i hâssı olduğundan birkaç def'a Kâdı Burhân ve Emîr Alî Bey nezdine sefâretle gidip geldi.

783 senesinde Hacı Şâdgeldi Paşa'nın irtihâlinden müte'essir olduğu hâlde 784 senesi evâ'ilinde dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Âlim, zâhid, natûk, ulûm-ı sûfiyye ve şer'iyyede mâhir, nâfizü'l-kelim bir zât-ı sütûde-simât idi. Mahdûmu Şerefeddîn Hamza Dede pek meşhûrdur. Bunun mahdûmu el-Hâc Bayram Dede'dir.

Habîb Çelebi-Mevlânâ Muhyiddîn Hatîb

Amasyalıdır. Hıfz-ı Kur'ân etdikten sonra fuzalâdan Hüsâmeddîn Hasan, Gümüşlüzâde Pîr Şücâeddîn İlyâs Çelebilerden tahsîl-i ulûm edib müddet-i medîde "Sarâc-hâne" demekle meşhûr Hacı Şâdgeldi Paşa câmi-i şerîfi hatîbi olmağla "Mevlânâ Hatîb Çelebi" diye meşhûr bir ders-i âm oldu. **[283]** Çelebi Sultân Mehmed Han Amasya'da hükümdâr olduğu esnâda kâdı olup Amasya vilâyeti dâhilinde kâ'in kasabât ü bilâda hâkim ve bir def'a Amasya vilâyeti nâibi oldu. 821'de Kâdı Mü'eyyed Çelebi vakfına şâhid olup sonra vefât etdi. Ulemâ-yı kudâttan bir zât idi.

Habîb Çelebi-Gümüşlüzâde Hâce

Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda geçen Hâce Celâl Çelebi mahdûmudur. Ceddi Tâceddîn Mahmûd Bey evkâfına mütevellî ve Yörgüç Paşa'nın zamân-ı vilâyetinde Amasya defterdârı oldu. 838 sâlinde ma'zûl olup sonra dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Meşâhîr-i a'yândan hânedân, muktedir, muhâsib bir zât idi. Mahdûmu Hâce Mehmed Çelebi de a'yân-ı meşhûredendir.

Habîb Çelebi-Şeyh Karamânî

Karaman eyâleti dâhilinde Niğde livâsı mülhakâtından Ortaköy ahâlisinden Hasan bin Ömer mahdûmudur. Pederi tarafından Hazret-i Ömerü'l-Fâruk ve vâlidesi tarafından Hazret-i Ebû Bekri's-Sıddîk efendilerimizin evlâdı kirâmından **[284]** olduğu "Şakâyık"ta yazılıdır.

Evâ'il-i hâlinde tahsîl-i ulûm edib akâ'ide kadar terakkî etmişdi. Bu esnâda tasavvufa meyli galebe edib ders ü devri terk ederek Şirvân'a gitdi. Seyyid Yahyâ-yı Şirvânî hizmetine vâsıl oldu. Seyyid-i müşârün-ileyhe on iki yıl kadar hizmet ve ahz-ı hilâfet ederek avdet etdi.

Bir müddet Karaman ilinde kalıp Mevlânâ Sarı Ya'kûb Karamânî dersinde ikmâl-i tahsîl ederek Osmân İline geldi. Kayseriyyede İbrâhim Tennûrî ve Göynük'de Ak Şemseddîn hazerâtını ziyâretle müşerref ve onların sohbetlerinden müstefîd olarak İskilib'e gelip orada Mevlânâ Musliheddîn Mustafa bin İmâd el-İskilibî nezdinde kaldı.

On beş yıl kadar orada ikâmet edib kendisine bezl edilen nüzûr u sadakât ile bir câmi-i şerîf ve yanında bir zâviye yaptırdı. Fevka'l-âde iştihâr edib sıyt-ı şöhreti Amasya'da vâlî olan Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye vâsıl oldukta kendisini Amasya'ya da'vet etdi.

881'de yaptırdığı hayrât-ı şerîfesinin vakfiyesini tanzîm[243] **[285]** etdirip â'ilesi ve evlâd ve ba'zı mürîdânı ve hâssaten kayın pederi olan İmâdzâde Mevlânâ Musliheddîn Çelebi'nin mahdûmu Muhyiddîn Mehmed Çelebi ile Amasya'ya gelip Mehmed Paşa câmi-i şerîfi civârında kendisi için hazırlanan menzile indi.

Sultân Bâyezîd'in ma'iyyeti ümerâsından Âdil Beyzâde Hacı Mehmed Bey, kendisine menzil-i mezkûrun ittisâlinde güzel bir zâviye yaptırdı. Sonisa'da Enderûn karyesini bu zâviye mesâlihine vakf edib zâviyesinde sâkin olan mürîdânın havâyîc-i zarûriyyesini te'mîn etdi.

Bu esnâda Ya'kûb Paşa câmi-i şerîfinde Cum'a günleri va'z ü nasîhat ederek Sultân Bâyezîd istifâde etdi. Bu sûretle halkı irşâda devâm ve ahlâk-ı umûmiyyeyi tehzîbe hizmet eyledi. 886'da Sultân Bâyezîd'in taht-ı Osmânîye cülûsunda Amasya vâlîsi olan büyük mahdûmu Sultân Ahmed'in şeyhi oldu.

Ba'dehû Hızır Paşazâde Vezîr Mehmed Paşa zâviyesinin civârında mu'azzam bir câmi-i şerîf ve medrese ve imâret ve kendisine türbe binâ ederek oraları şenlendirdikte câmi-i şerîf-i **[286]** mezkûra ilk kürsî şeyhi oldu. Bütün erkân ü halkın nâ'il-i hürmeti ve mazhar-ı teveccühü olduğu hâlde 902 senesi leyle-i Mi'râcında rûh-ı pür-fütûhu dâr-ı kudse urûc etdi.

Âlim, zâhid, müttakî, gâyet müteşerri', riyâzeti kavî, nefsiyle mücâhid, mu'tekad-ı enâm olmuş, vâ'iz bir şeyh-i meşhûr idi. Tarîkat-ı Halvetiyyeden bir pîr-i mu'azzam olup hulefâsı gâyet çok idi.

Mahdûmları Muhyiddîn Mehmed, Bedreddîn Mahmûd, Şemseddîn Ahmed, İzzeddîn Hasan, Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebilerdir. Bunların bir kısmı İskilib'te, bir kısmı da Amasya'da doğdu. Birâderi Ahî Sirâceddîn Ömer Çelebi olup tercemeleri aşağılarda gelir.

Meşhûr u ma'lûm olan hulefâsı da şunlardır: eş-Şeyh Seydî Alî el-Amasî, eş-Şeyh Hayreddîn Hızır el-Amasî, eş-Şeyh Tâceddîn Mahmûd el-Amasî, eş-Şeyh Cemâleddîn İshak bin el-Karamânî, eş-Şeyh Abdurrahmân bin İbrâhim el-Konevî, Ezelîzâde, eş-Şeyh Sinâneddîn er-Rûmî, eş-Şeyh Hayreddîn Hızır el-Malatî. **[287]**

Hâssaten kayın birâderi eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed el-İskilibî Pîr-i müşârün-ileyhin zübde-i hulefâsı olup Sultân Bâyezîd-i Sânînin cülûsundan sonra İstanbul'a gitdi. Orada hünkâr şeyhi olup fevka'l-âde iştihâr etdi. Mahdûmlarından biri Şeyhülislâm Ebu's-Su'ûd Efendi'dir.

Hazret-i Habîb-i Karamânî maraz-ı mevtine kadar yatağa girip huzûr ve istirahât görmemiş, ayaklarını uzatıp yatmamış, gece ve gündüz da'imâ büyük bir zâtın huzûrunda kemâl-i edeble oturur gibi durmuş, uykusu bile bu hâl üzere olurmuş. *Kaddesallâhu sirrahu'l-aziz*. Tasavvufdan "Etvâr-ı Seb'a" adlı manzûm bir eseri vardır. Sülûkdan bâhisdir.

Bu eserinde zât-ı Bârî ve isbât-ı vücûda dâ'ir şu beyti vardır:

Hakîkat bil budur ol ferd-i mutlak
Ki oldur râ'i vü mer'î muhakkak

Vasf-ı nebîye dâ'ir:

Sâdıkü'l-va'd şefîü'l-müznibîn
Nûr-ı 'âlem rahmeten li'l-âlemin

[288]

Âlim-i esrâr-ı Hakk sıdk u safâ
Sadr-ı bedr-i her dü-'âlem Mustafa

Mazhar-ı Hakk muktedâ-yı enbiyâ

243 Bu vakfiyesi kuyûd-ı vakfiye idâresinde müsecceldir.

Mesned-i kevneyn tâc-ı evliyâ

Olmadan bu nefha-i rûh Âdeme
Rahmet oldun sen bu cümle ‘âleme

Cümlemiz evlâd-ı Âdem sûretâ
Anamız Havvâdır, Âdemdür ata

Lîk ma’nâda atâdır ol habîb
Andan irer kamûya feyz ü nasîb

Oğullarından Şemseddîn Ahmed Efendi kibâr-ı ulemâdan olup mahdûmu Abdulbâkî Efendi ve bunun mahdûmu da Câmî Ahmed Efendi meşâhîr-i kudât u şu’arâdandır. Diğer mahdûmu eş-Şeyh İzzeddîn Hasan Efendi, pederinin halîfesi eş-Şeyh Seydî Alî Çelebi’nin halîfesidir. Bunun mahdûmu eş-Şeyh İmâdeddîn Ömer Efendi’dir.

Bunun evlâdından eş-Şeyh Abdurrahmân Efendi bin eş-Şeyh Mehmed Efendi zâviyesi şeyhi ve vakfı mütevellîsi iken 1107’de **[289]** vefâtıyla mahdûmu eş-Şeyh Ömer Efendi şeyh ve mütevellî oldu. Bu da 1138’de vefât edib büyük mahdûmu eş-Şeyh Alâaddîn Alî Efendi şeyh ve mütevellî ve diğer mahdûmları Mehmed, Mustafa, Ahmed Çelebiler tevliyette müşterek oldular.

1151 senesi cumâdelâhiresinin yirmi yedisinde eş-Şeyh Alâaddîn Efendi’nin vefâtıyla mahdûmu es-Seyyid eş-Şeyh Mehmed Efendi zâviye-dâr ve mütevellî oldu. 1202’de bunun da vefâtıyla es-Seyyid Ahmed Çelebi bin Mehmed Çelebi bin eş-Şeyh Ömer Efendi mütevellî ve 1203’de ref’iyle Fâtıma Hâtun bint-i Abdurrahmân Çelebi bin Ahmed Çelebi bin eş-Şeyh Ömer Efendi mütevellî oldu.

1204’de bunun da ref’iyle es-Seyyid Ahmed Çelebi bin eş-Şeyh es-Seyyid Mehmed Çelebi bin eş-Şeyh Alâaddîn Efendi mütevellî ve zâviye-dâr oldu. 1210’da bunun da vefâtıyla mahdûmları es-Seyyid Ömer, Alî, Mehmed Efendiler müştereken mütevellî ve zâviye-dâr oldular. 1225’de bunların hepsi de ref’ edilip es-Seyyid eş-Şeyh Abdullah Efendi bin es-Seyyid Ahmed Çelebi bin Mehmed Çelebi bin eş-Şeyh Ömer Efendi mütevellî ve **[290]** şeyh oldu.

Habîb Çelebi-Hâce el-Hâc

Amasya hâcegânından, a’yân-ı tüccârından Hüdâverdi Çelebi mahdûmudur. Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed ümenâsından ve Amasya’nın a’yân-ı tüccârından olup 918’de Şehzâde-i müşârün-ileyhe para ikrâzından dolayı Sultân Selîm Han-ı Evvel tarafından hayli nekbet gördü.

921’de Sultân Selîm Amasya’ya gelip hakîkat-ı hâle vâkıf oldukta ma’zeretini kabûl edib ikrâz eylediği mebâliği te’diye ederek taltîf etdi. Bunun üzerine Hicâz’a gidip avdetinden sonra vefât etdi. Erbâb-ı ma’âriften mâl-dâr ve hânedân bir hâce idi.

Habîb Efendi-Şeyh Seydîzâde

Amasyalıdır. Habîb-i Karamânî hazretlerinin akdem-i hulefâsı olan eş-Şeyh Seydî Alâaddîn Alî Çelebi mahdûmudur. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm ve pederinin sohbetinde tekmîl-i tarîk edib Mehmed Paşa câmi-i şerîfinin vâ’izi ve ba’dehû Habîb-i Karamanî tekkesi şeyhi oldu. **[291]**

Bir taraftan va’z ü tezkîr ederek irşâd-ı halk ile diğer taraftan te’lîf-i âsâr ile iştigâl edib tasavvufdan “Temâmü’l-Esâmî” ve ilm-i tefsîrden “Miftâhü’l-Fâtiha”ve ferâ’izden “Tuhfetü’s-Sultâni’l-Kerîm” adlı üç eseri te’lîf etdi.

961’de Sultân Süleyman-ı Kânûnî Amasya’yı teşrîf etdikte bu âsârını takdîm ederek atâyâ-yı seniyye aldı. Bu atâyâ ile zâviyeyi ta’mîr ederek cennet gibi yaptı. Birkaç yıl sonra

dâr-ı kudse irtihâl etdi. Âlim, kâmil, fakîh, gâyet müteşerri', zâhid, mübârek-sîmâ bir şeyh-i fâzıl idi. Mahdûmu Mehmed Çelebi'dir.

Habîb Efendi-Habîbzâde

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi yazılan eş-Şeyh Habîb-i Karamânîzâde Şemseddîn Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu.

Tedrîs-i ulûm etdiği esnâda medâris-i mu'tâdeyi devr ederek Hâtuniyye-i Tokat müderrisi, buradan Sivas, **[292]** ba'dehû Trabzon kâdısı ve 966'da Amasya'da Mehmed Paşa medresesiyle mütekâ'id olup 968 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ ve kudâttan idi. Birâderi Abdulbâkî Efendi'dir.

Habîb Çelebi-Aydınzâde

Amasyalıdır. Emîr Buhârî zâviyesi şeyhi Amasyalı eş-Şeyh Mahmûd Çelebi akrabâsından Aydın Bey bin Alî Bey'in mahdûmudur. İstanbul'da hattât-ı meşhûr Hamdullâh Amasîzâde Mustafa Dede'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz edib dîvân-ı hümâyûna kâtib oldu. 971 sâline doğru vefât etdi. Mahmûd Çelebi'den münîb, hattât idi.

Habîb Ağa-Şeyhî Beyzâde

Amasyalıdır. Aydın Beyzâdelerden ve Amasya a'yânından mîrlivâ Şeyhî Mehmed Bey'in mahdûmudur. 1027'de vefât eden çavuşândan Mehmed Ağa'nın Yıkılgan karyesindeki 5500 akçalık tîmârı uhdesine tevcîh edilerek sipâhîlerden oldu.

Ba'dehû muhârebâtta isbât-ı liyâkat ederek Amasya **[293]** kethüdâyeri 1053'de Sivas mütesellimi 1055'de Tokat voyvodası ve Amasya beytü'l-mâl emîni olup 1056'da Girid harbine me'mûr oldu.

1057'de Girid muhârebelerinde fevka'l-âde yararlıklar ibrâz ederek sipâhîler ağası oldu. 1058'de İstinye'yi harben zabt u fethe me'mûr olup mükerreren hücûm ederek 1059 senesi evâ'ilinde kal'ayı feth ve cebren duhûl etdiği esnâda şehîden vefât etdi.

Gâyet şecî', cündîlikde mâhir, dîndâr bir zât idi. Mahdûmları Alî, Hasan, Hüseyin Beylerdir. Hüseyin Bey 1081'de İstanbul civârında Kasım Paşa'da mukîm ümerâ-yı deryâdan idi.

Habîb Efendi-Vâsi' Çelebizâde

Amasyalıdır. A'yândan Mü'eyyedzâde Abdulvâsi' Çelebi bin Habîb Çelebi bin Pîrî Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Hâcezâde Abdullah Efendi'den ba'dehû Uzun Müderris Mehmed Efendi'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. **[294]**

Tevkî'i Ca'fer Paşa'nın ammizâdesi olduğu münâsebetle silk-i kudâta girip iki def'a Amasya kâdısı, ba'dehû birkaç livâya daha kâdı olarak 1093 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, Pervâne Bey vakfına mütevellî idi. Mahdûmu Yahyâ Çelebi'dir.

Habîb Ağa-Hâcızâde

Amasyalıdır. Receb Ağa bin Abdî Ağa'nın oğludur. Köprülü Mehmed Paşa'nın ve mahdûmu Fâzıl Ahmed Paşa'nın musâhibi olan Mustafa Efendi'nin birâderzâdesi olduğu münâsebetle Köprülü Mehmed Paşa'nın hazîne-dârı oldu.

Ba'dehû Fâzıl Ahmed Paşa'nın dâ'iresinde temâyüz edib ağalarından olarak sadâret kapıcılar kethüdâsı ba'dehû dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından olup devr-i hidemât etdi. 1095 sâlinden sonra vefât eyledi. Birâderi Bâlî Ağa'dır.

Habîb Bey-Bâkî Paşazâde

Amasyalıdır. Beylerbeyi Rıdvân Paşa bin Abdulbâkî Paşa'nın mahdûmudur. Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa **[295]** sadâretinde dergâh-ı âlî müteferrikalarından olup 1097'de İçil mîrlivâsı oldu. Ba'dehû Bozok sancâğı Beyi olup livâları devr ederek 1099 hudûdunda vefât etdi. Ümerâdan idi.

Habîb Ağa-Handânzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Üçler câmii bânîsi Sa'dî Çelebi kölesi Handân Ağa'nın evlâdından Mehmed Ağa bin Sa'dî Ağa bin Handân Ağa'nın mahdûmudur. Eski sarâya girip baltacı ve tefeyyüz ederek Baltacılar kethüdâsı oldu.

Bâ'dehû Amcazâde Hüseyin Paşa'nın sadâretinde dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından olup 1115 senesi cülûsunda Şehzâde Sultân Mehmed evkâfı mütevellîsi oldu. Yıllarca bu tevliyeti hüsn-i idâre edib 1128 senesi rebîülevvelinin sekizinde vefât etdi.

Ferâşet ve muhâsebe defterlerinden anlaşıldığı üzere pederi tarafından Handânzâde ve vâlidesi tarafından Hüsâmeddîn Temennâyî evlâdından olduğu münâsebetle Sa'dî Çelebi ve Hüsâmeddîn Temennâyî vakıflarına da mütevellî olmuştu. Kitâbet ü **[296]** hisâba âşinâ, erbâb-ı ma'ârifden bir efendi idi. Mahdûmu ricâl-i devletten Yûsuf Efendi'dir.

Habîb Efendi-Karasenirli

Amasya'nın civârında Karasenir Mahallesi'nden Alî'nin oğludur. Amasya ulemâsından tahsîl-i ilm edib ders-i âm ve ba'zı cevâmi'e vâ'iz oldu. Ba'dehû Girid serdârı Ankebût Ahmed Paşa'nın Kayabaşı'nda yaptırdığı câmi-i şerîfe 1103'de imâm ve vâ'iz olup 1129 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Âlim, vâ'iz bir imâm idi.

Habîb Muhyiddîn Efendi-Vâsi' Çelebìzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Yahyâ Çelebi bin Habîb Efendi bin Abdûlvâsi' Çelebi bin Habîb Çelebi bin Pîrî Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Vâlidesi Şerîfe Fâtma bint-i Şerîfe Fâtma bint-i es-Seyyid Celâleddîn Mehmed Asgar tarafından siyâdeti vardır.

Amasya mahkeme-i şer'iyyesi başkâtibi kudâttan İkincizâde Hulûsî Alî Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz u temeşşuk ve Kayyımzâde el-Hâc İsmâ'îl Efendi'den de ulûm-ı edebiyye ve şer'iyeyi ahz u tahsîl ederek ders-i âm oldu. **[297]**

Yıllarca tedrîs-i ulûm ve ta'lîm-i hutût ederek hayli şâkirdâna icâzet verdi. 1159'da birâderi es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi'nin vefâtında mahlûlünden Halfet Gâzi müderrisi ve iki def'a nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı olup 1176 senesi evâsıtında vefât etdi.

Âlim, kâmil, vâ'iz bir hattât-ı meşhûr idi. 1154'de yazdığı "Mugni'l-Lebîb" kitâbı sülûs kırmasında mâhir olduğunu i'lân etmektedir. Bu kitâb Abdüllatîf Efendi kütübhânesinde ziyâret olundu. Yazdığı bir kıt'a silsile-nâmesi evlâdına ve târîhe yâdigâr olmuştur. Bu silsile-nâmesi de Vâsi' Çelebizâde Hâfız Ebûbekir Efendi'nin hânesinde görüldü. Mahdûmu es-Seyyid İsmâ'îl Efendi'dir.

Habîb Ağa-Altıncı

Amasya'nın şimâlinde kâ'in Alevî köyünden İbrâhim oğludur. "Alevî Köylü" demekle meşhûr Amasya yeniçerilerinden olup mükerreren Amasya serdârı,1184'de Serdengeçtiler ağası olarak Rus harbine gitdi. Yararlıklar gösterip hasekî pâyesiyle taltîf edildi. **[298]**

1188'den i'tibâren defâ'et ile Amasya serdârı ve 1199'da Kır serdârı olup 1203'de sânîyen Serdengeçtiler ağası olduğu hâlde Rus harbine gidip şehîden vefât etdi. Şecî', fa'âl, cesûr bir zâbit idi.

Habîb Mehmed Efendi-Şeyh Hâce

Amasyalıdır. Habîb-i Karamânî hazretlerinin evlâdından olduğu rivâyet edilen Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. İstanbul'da tahsîl-i ulûm edib Canikli Hacı Alî Paşa kerîmesi Âmine Hânım kendisinin ilm ü ahlâkını beğendiğinden yaptırdığı mektebe 1234'de mu'allim yaptı. Sonra bi'l-imtihân kürsî meşâyihi silkine girip Yeni câmi kürsî şeyhi oldu. Ba'dehû Sultân Selîm câmii kürsî şeyhi olup yıllarca halka va'z ü nasîhat ederek 1251 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, vâ'iz, dîndâr bir zât idi.

Habîbî İsmâ'îl Efendi-Yamak Şeyhzâde[244]

Habîbî Hasan Çelebi-Aydınoğlu

Amasyalıdır. Sipâhîler ağası Habîb Ağa'nın akrabâsından Alî Bey'in oğludur. Amasya'da küttâb ü ümenâ zümresinden **[299]** olup bir müddet mukâta'alar kâtibi ba'dehû şehir kethüdâlığı, sandık emîni oldu. 1078'de vefât etdi. Şâ'ir, kâtib idi. Abdî Efendi "Tezkire-i Şu'arâ"sında mezkûrdur.

Hicâbî Abdulbâkî Efendi-Şeyh-i Nakşibendî

Kırımlıdır. Kırım ulemâsından es-Seyyid Abdullah Efendi bin eş-Şeyh Ebu's-Su'ûd Mehmed Efendi bin Abdulvâhid Efendi bin Abdüsselâm Efendi bin Afîfeddîn Abdullah Efendi bin Kemâleddîn İbrâhim Efendizâde es-Seyyid Ahmed Efendi'nin mahdûmudur.

Cedd-i a'lâsı Kemâleddîn İbrâhim Efendi Amasyalı olup Kefe müftülüğünden ma'zûlen Bursa'da vefât eden Dede Cöngî Efendi'dir. Bundan i'tibâren pederi es-Seyyid Ahmed Efendi'ye gelinceye kadar ecdâdı sırasıyla Kefe müftüleridir.

Sülâlesi Rûhü'l-beyân sâhibi eş-Şeyh İsmâ'îl Hakkı Efendi'nin hulefâsından Mehmed Râşid Efendi'nin yazdığı bir mecmû'ada eş-Şeyh Ebu's-Su'ûd Mehmed Efendi'nin Kefe müftüsü **[300]** olduğu esnâda te'lîf etdiği "Hediyyetü'z-Zemân fî-İbâhati'd-Duhân" adlı risâlesi zeylinde görüldü.

Sâhib-i terceme, kendi kaydı üzere 1165 senesi recebinde Bahçesarây'da doğdu. 1181'de Amasya'ya gelip Ürgüblü Hacı Ahmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde bir müddet tahsîl-i ulûm etdi. Ba'dehû Fenercîzâde el-Hâc Evliyâ Halîl Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek icâzet-nâme aldı.

Esnâ-yı tahsîlinde fazîletle iştihâr eden meşâyih-i kirâm-ı Nakşîbendiyyeden Turhallı eş-Şeyh Mustafa Efendi nezdine gidip tekmîl-i sülûk ederek müşârün-ileyhten de hilâfet-nâme alıp Amasya'da bir müddet tedrîs ve irşâd ile meşgûl oldu.

Ürgüblü Hacı Ahmed Efendi esnâ-yı va'z ü tedrîsinde ba'zı akvâl-i sûfîyânesine i'tirâz ve Ziyâreliler de kendini da'vet eylediğinden Ziyâre'ye gidip orada Keçizâde câmii ittisâlinde kendisine inşâ edilen zâviyesinde icrâ-yı meşîhat ve câmi-i mezkûrda va'z ü nasîhat ederek fevka'l-âde iştihâr etdi. **[301]**

Caniklizâde Tayyâr Mahmûd Paşa Amasya'ya geldiği zamânlarda tekkesini ziyâret ve kendisine atiyyeler ihsân eder, bu da atiyyeleri etrâfında bulunan fukarâya bezl ü in'âm eylerdi. Kezâlik bunun zıdd-ı kâmili olan Cebbârzâde Celâleddîn Mehmed Paşa da Sivas vâlîsi iken tekkesini ziyâret ve aynı sûretle hareket ederdi.

Hatta "Baba Paşa" demekle meşhûr olan Pehlivân İbrâhim Paşa Sivas vâlîsi olup Amasya'ya geldikte ba'zı ulemâyı ziyâret etdiği gibi sâhib-i tercemeyi de tekkesinde ziyâret etmiş ve hayli nasîhatlerini dinlemiş, meşhûr Zaralızâde Lutfullâh Paşa da aynı sûrete ri'âyet eylemişti.

1230'da es-Seyyid Gâlib Mehmed Paşa Sivas vâlîsi olarak Amasya'ya gelip tekkesini ziyâret etdikte şu kıt'ayı takdîm etmiş, paşadan da hayli ri'âyetler görmüştü.

---

244 Mü'ellif bu şahsın biyografisini boş bırakmıştır (Haz.).

Müsemmâ perdesin çün sâlib oldu
Semâya irtifâ'a tâlib oldu

Çün âdem sırra semâya irişdi
Merâyâdan cemâle gâlib oldu

Su'ûd-ı tayyibâta sâlih a'mâl
Kulûbe nisbeten çün kâlib oldu

[302]

Ene'l-hakk ismidir Mansûrı dâre
Çeküb semt-i semâya sâlib oldu

Huzûra rağbetinden gör ki Îsâ
Çekildi habl-i şer'a hâlib oldu

Anınçün nâzil oldu kevn-i esmâ
Müsemmâyı semâya câlib oldu

Hicâbî ref' ü nasb esmâya târîh
Bil es-Seyyid Muhammed Gâlib oldu (1230)

Hülâsa Amasya'ya gelen vüzerâ ve ricâl-i devlet herhâlde kendisini tekkesinde ziyâret ederek atiyyeler verirlerdi. Çünkü 1224'de başına topladığı birkaç bin talebe ve mürîdânıyla Rus harbine giderek oldukça yararlıklar göstermiş, hayli işe yaramış, bundan dolayı ricâl-i devlet arasında ma'rûfiyyet kazanmış "Gâzi Şeyh" unvânını almışdı.

İbtidâ-yı tahsîlinde Keçioğlu câmi-i şerîfine imâm olmuştu. Bunun için Ziyâreliler kendisini pek ziyâde severler, kendisine bir velî nazarıyla bakarlardı. Sonra imâmeti terk edib câmi-i mezkûrun vâ'izi ve zâviyesi şeyhi olduğu hâlde 1238 senesi recebinin evâ'ilinde **[303]** dâr-ı kudse intikâl etdi. Câmi-i mezkûrun harîminde bir hücre-i mahsûsada medfûndur.

Âlim, fâzıl, hadîs ve tefsîre vâkıf, vâ'iz, mütekellim, natûk, şâir, ma'ârif-i sûfiyyede mâhir, zâhid, müttakî, kerîm, sofrası küşâde, fukarâsı bol, güler yüzlü, uzunca boylu, tenûmend, mehîb bir şeyh-i Nakşibendî idi. Ta'assub u tesallüfden hoşlanmazdı. Müskit cevâbları çoktu. Vüzerâ ve a'yânın verdikleri atiyyeleri tekkesinde fukarâya bezl ü in'âm ederdi. Ba'zı ahvâli kerâmâta haml edilirdi.

Ürgüblü Hacı Ahmed Efendi, "Amasya'da bu kadar ulemâ ve meşâyîh var iken Turhal'a ne için gidiyorsun" diye kendisine ta'riz etdikte "Senden belledğimi unutmağa gidiyorum" diye cevâb vermişti. Merhûm Şeyh Kâmil Efendizâde Şeyh el-Hâc Ziyâ Efendi, şeyh-i müşârün-ileyhin pek çok ahvâlinden nakl ederdi.

Halkı zikr u tevhîde tergîb eder, ahlâk-ı umûmiyyenin tehzîbine himmet eylerdi. Anın zamânında Ziyârelilerin ahlâkında şâyân-ı dikkat iyilikler yıllarca devâm etdi. Münkerât, **[304]** fevâhiş, müskirât, menhiyyât Ziyâre halkında yok diyecek derecede olduğunu o zamân idrâk eden Ziyâreli Müftüzâde el-Hâc Feyzullâh Efendi nakl ederdi.

Şeyh-i müşârün-ileyh emsileyi lisân-ı tasavvufla şerh edib insan, ihtilâf-ı e'imme, tasavvuf, tevhîd, Sivas, fakr, kevser, hediyye ve hilâl hakkında risâleler te'lîf ederek ulûm-ı şer'iyye ve sûfiyyede rüsûhunu gösterdi. Bunlardan bir haylisi de görüldü.

Şeyh Ziyâ Efendi'nin nakli üzere tarîkat-ı Nakşibendîye'de şeyhi olan Turhallı eş-Şeyh Mustafa Efendi, İbrâhim bin Abdülgaffâr et-Turhalî nâmında bir zâtın mahdûmudur.

İstanbul'da tahsîl-i ulûm ve Şeyh Murâd Efendizâde eş-Şeyh Alî Efendi'den tekmîl-i sülûk edib Turhal'da neşr-i tarîkat etdi.

Eş-Şeyh Alî Efendi tarîkat-ı Nakşiyyeyi ceddi eş-Şeyh Murâd Keşmîrî Efendi'den o da eş-Şeyh Mehmed Ma'sûm Sirhindî'den o da hâcegân-ı i'zâm-ı Nakşibendiyyeden Hâce Ahmed Fârûkî'den ahz ü telakkî etmişlerdi. Kaddesallahü esrârahum.

Hazret-i Hicâbî'nin üç halîfesi pek meşhûr idi. Birincisi **[305]** dâmâdı Ziyâreli eş-Şeyh İbrâhim Efendidir ki, yanında medfûndur. İkincisi Amasya esnâfı şeyhi el-Hâc İsmâ'îl Efendi ve üçüncüsü şehir kethüdâsızâde azîz-i meşhûr eş-Şeyh Mehmed Ârif Efendi'dir. Bunlar Amasya'da meşhûrdur.

Hazret-i Hicâbî'nin mahdûmu mevâliden es-Seyyid Mehmed Kâmil Efendi'dir ki 1248'de vefât etdi. Bunun oğulları es-Seyyid Alî, Osmân Efendilerdir. Diğer dâmâdı es-Seyyid Mehmed Efendi ve birâderi es-Seyyid Kemaleddîn İbrâhim Efendi ve ammizâdesi es-Seyyid Ahmed Mes'ûd Efendi ulemâdan idiler. Kerîmezâdesi es-Seyyid Abdulbâkî Efendi bin es-Seyyid Mehmed Efendi 1303'de vefât etdi.

Harîmî Korkud Çelebi-Şehzâde Sultân

Amasyalıdır. Sultân Bâyezîd Han-ı Sânî'nin Amasya'da doğan şehzâdesidir. Mufassal terceme-i hâli aşağıda "Korkud Harîmî Çelebi Şehzâde Sultân" diye harf-i kâfta gelir.

Harîmî Abdullah Çelebi-Sipâhîzâde

Merzifonludur. Sipâhî meşâhîrinden Merzifon voyvodası Alî Ağa'nın oğludur. Amasya'da Hâcezâde Abdullah Remzî **[306]** Efendi'den tahsîl-i edebiyât ü kitâbet edib İstanbul'a gitdi. Orada Amasyalı Şemsî Paşazâde Ahmed Paşa'ya dîvân kâtibi olup 1066'da kırk bir yaşında vefât etdi. Şâ'ir, kâtib, tab'an latîf bir zât idi. Şu beyt eş'ârındandır:

Mihnet-i aşka esîr itdi beni devr-i felek
Düşeyim râh-ı belâya der-i dilber diyerek

Hüsâmeddîn Yûsuf et-Tebrîzî

Abdurrahmân bin Ebîbekr et-Tebrîzî mahdûmudur. Mâverâü'n-nehr'e gidip oranın fuzalâsından tahsîl-i ulûm etdi. Ba'dehû Tâceddîn Ebû Nasr Mehmed el-Keşânî'den telemmüz edib onunla beraber Anadolu'ya gelip Amasya'da yerleşti. Tedrîs-i ulûma himmet edib Evhadeddîn Mahmûd el- Kımârî Amasya kâdı'l-kudâtı oldukta medrese-i Gıyâsiyye müderrisi oldu.

Müddet-i medîde tedrîs ile iştigâl edib kazâdan tezehhüd ederek neşr-i ma'ârife himmet eyledi. Baba İshâk Kefersûdî vak'asında ihtifâ edib 637'de Konya'ya firâr eyledi. Orada birkaç yıl kaldı. 641'de avdet edib 643'de vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan zâhid, vâ'iz, fâzıl bir imâm idi. **[307]**

Mahdûmu Amasya kâdı'l-kudâtı Celâleddîn Abdülvehhâb el-Amasî ve bunun mahdûmu Mevlânâ Emînüddîn Mehmed Çelebi'dir.

Hüsâmeddîn Ömer et-Tûsî

Mehmed Tûsî mahdûmudur. Diyâr-ı şarkiyyede fuzalâdan tahsîl-i ulûm edib Moğol hükümdârı Abaka Han'ın nezdinde iltifât ve hürmet gördü. Ba'dehû Anadolu Nâzırı ta'yîn edilen Ilıcak Noyin'in ma'iyyetinde Amasya'ya geldi.

Ba'dehû bir müddet Merzifon'da ikâmet ve orada kazâ ve hükûmet edib nâzır-ı müşârün-ileyhin vekîl-i umûru ve kethüdâsı olan meşhûr Zogay'ın ba'zı mezâlimini def'e çalışdı. 675'de emîr-i meşhûr Celâleddîn Şâh Melik'in Amasya vilâyetini zabt ü istilâsında bir tarafa çekildi.

Ba'dehû Amasya'ya gelip tedrîs-i ulûm ederek Amasya vâlîsi ta'yîn edilen Torumtayzâde Nâsıreddîn Mehmed Bey'in zamân-ı vilâyetinde muhteremâne yaşadı. 691 sâline doğru vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ ve kudâttan bir zât idi.

Hüsâmeddîn Hasan Çelebi-Mevlevî Şeyhi

Amasyalıdır. Tarîkat-ı Baba'iyye fukarâsından Alî bin Mehmed **[308]** mahdûmudur. Evâ'il-i hâlinde Konya'ya gidip mevlevî-hâneye girdi. Orada Hazret-i Sultân Veled hizmetinde ulûm-ı edebiyye ve ma'ârifi ahz u tahsîl edib müşârün-ileyhin irtihâlinde Ulu Ârif Mehmed Çelebi hizmetine girdi. Bunun hizmetinde tekmîl-i sülûk edib Amasya mevlevî-hânesi şeyhi olarak geldi.

Kırk yıldan ziyâde icrâ-yı meşîhat edib halkı irşâda ve ulûm-ı şer'iyye ve ma'ârif-i sûfiyyeyi neşre himmet ve mesnevî tedrîsine muvâzabet ederek Amasya'nın ümerâsıyla a'yân ve halkının teveccühâtını kazandı. Büyük hürmetler gördü. Mevlevî-hânenin ihyâsına bezl-i makdûr edib evkâfını teksîr ve tanzîm etdi.

Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi pâdişâhın mazhar-ı takdîri ve müşâvîr-i hâssı olarak büyük bir nüfûz u i'tibâra erdi. 773'de dâr-ı kudse intikâl etdi. Fâzıl, edebiyât-ı Arabiyye ve Fârisiyyede asrının yegânesi, zâhid, müteşerri', ulemâ ve halkın mahbûb-ı kulûbı bir şeyh-i kerîm idi.

Mahdûmları Celâleddîn Mehmed, Kemâleddîn Abdulvehhâb Çelebilerdir. Celâleddîn Mehmed Çelebizâde İzzeddîn Hasan Çelebi ve Abdulvehhâb Çelebizâde eş-Şeyh İzzeddîn Hasan Çelebi **[309]** bunun mahdûmu Tokat kâdısı Mahmûd Efendi ve İzzeddîn Hasan Çelebizâde Şerefeddîn Hamza Çelebi ma'rûfdur.

Hüsâmeddîn Hasan Çelebi-Mevlânâ Hoylu

Azerbaycân'ın şimâlinde kâ'in Hoy kasabasından Abdülmü'min bin Alî mahdûmudur. Îrân ulemâsından tahsîl-i ulûm edib Amasya'ya geldi. Neşr-i ma'ârife himmet ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu.

İlm ü ulemânın hâmîsi olan Amasya hükümdârı Şâdgeldi Paşa'nın hüsn-i nazar u teveccühünü celb edecek derecede ibrâz-ı fazîlet ve takdîm-i kasâ'id ederek müşârün-ileyhin yaptırdığı dârü'l-ilm müderrisi oldu.[245]

Yıllarca tedrîs-i ulûm edib pek çok şâkirdân-ı ma'rifet yetiştirdi. Mevlânâ Sa'îdeddîn Mevhûb bin ez-Zîyârî'nin irtihâlinde Amasya'nın şeyhülislâmı, müftî-i be-nâmı olup 793'de vefât etdi. Gâyet fâzıl, ulûm-ı akliyye ve nakliyyede mâhir, elsine-i selâse edebiyâtına vâkıf, şâir, edîb, asrında ferîd idi.[246]

Mahdûmları Nasrullâh, Abdülmü'min, Hayreddîn Hızır Çelebilerdir. **[310]** Bunlara "Hoyluzâdeler"dendi. Ahfâdından Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Çelebi bin Kutbeddîn Mûsa Çelebi bin Hayreddîn Hızır Çelebi meşhûr idi. Hüsâmeddîn Kâtî budur. Âsâr-ı ilmiyyesi vardır.

Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebi-Gümüşlüzâde

Amasyalıdır. Pîr Alâaddîn Alî Çelebi mahdûmu ve Hazret-i Pîr İlyâs-ı Halvetî'nin birâderidir. Vecîheddîn Erzincânî tilmizi Mevlânâ Kıvâmeddîn Kâsım Erzincânî'den tahsîl-i ulûm edib Amasya'da müderris-i be-nâm oldu.

791'de Yıldırım Sultân Bâyezîd Han'ın cülûsunda kâdı-i Tokat olup gitdi. Orada dört yıl kadar icrâ-yı hükûmet-i şer'iyye edib 795'de Sivas hükümdârı Kâdı Burhân'ın ansızın Tokat'a

---

245 Darü'l-ilm Amasya'da Sarâchânede emîr-i müşârün ileyhin binâ etdiği câmi'-i şerîfinin cihet-i şarkiyyesinde yapılmıştı. Buna mu'ahharan "medrese-i Şâdiyye" dendi. Amasya'da tevâlî eden zelzelelerden harâb olup yerine ahfâdından Yahyâ Bey ahşâbtan bir medrese yaptırmıştır.

246 Müşarün ileyhin bu evsâf-ı celîlesi, Amasya kâdi'l-kudâtı olan İmâdzâde Mevlânâ Müeyyideddîn Mehmed Çelebî'nin kalemiyle yazılmış görülüp nakl edildi.

hücûmu esnâsında vefât etdi. Âlim, kâmil idi. Mahdûmları, Amasya Şeyhülislâmı Celâleddîn Abdurrahmân Çelebi ile muvakka'-ı dîvân-ı âlî vezîr Şemseddîn Ahmed Paşa'dır.

Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebi-es-Seyyid eş-Şeyhü'r-Rifâî

Lâdiklidir. Orada medfûn sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed kebîrü'r-Rifâ'îzâde es-Seyyid eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Çelebi mahdûmudur. Ulemâdan **[311]** ahz-ı ulûm etdikten sonra amcası es-Seyyid eş-Şeyh İzzeddîn Hasan er-Rifa'îden âdâb-ı tarîkat u tasavvufu ahz u telakkî etdi. Bir müddet Arabistan'da seyâhat edib avdetinde Amasya'da ikâmet etdi.

Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa kendisine hürmet ü ri'âyet edib zâviye yaptırdı. Paşa'nın mahdûmu olan Amasya Beylerbeyi Devâtdâr Ahmed Paşa da teveccühler ibrâz ederek müşâvirleri sırasında gördü. Fevka'l-âde nüfûz ve şöhret kazandı.

Çelebi Sultân Mehmed Han vâlî olarak Amasya'ya geldikte şâyân-ı hürmet görüp kendisine bezl-i âtıfet etdi. 804'de Ankara felâketinde Timurleng tarafından Amasya vâlîsi ta'yîn edilen Kara Devlet Şâh'a karşı muhâliflerin başında bulunduğundan Timur'un emriyle Şirvân'a i'zâm edileceği esnâda 805 senesi rebiülâhirinde dâr-ı na'îme rihlet etdi.

Âlim, sâlih, nâfizü'l-kelim**,** vâ'iz, mütekellim bir şeyh-i kerîm idi. Mahdûmu es-Seyyid İzzeddîn Hasan Çelebi de meşâhîrden bir zât idi. İstanbul'da mahallesi olan Seydî **[312]** Ömer Çelebi bunun ahfâdındandır.

Hüsâmeddîn Mehmed Buhârî

Buhâralı Abdullah mahdûmudur. Orada Mevlânâ Sadrü'ş-Şerî'a Ubeydullâh bin Mes'ûd bin Tâcü'ş-Şerî'ati'l-Buhârî tilmizi kudvetü'l-verâ Mevlânâ Hâfızeddîn Ebû Tâhir Mehmed bin Mehmed el-Buhârî'den ahz-ı ulûm edib Hâce Mehmed Parsa hazretlerinin şerîk-i dersi oldu.

Ba'dehû Anadolu'ya seyâhat ederek Amasya'ya gelip ikâmet etdi. Hayli zamân tedrîs-i ulûm edib Amasya'da bir sülâle-i ilmiyye te'sîs eyledi. Atabeg Gâzi müderrisi olup Sultân Murâd-ı Sânî asrının evâ'ilinde 827 sâline doğru vefât etdi. Ulûm-ı şer'iyye ve edebiyyede fâzıl, muhakkik, sâlih, müteşerri' bir zât idi.

Mahdûmları Abdurrahmân, Abdüssamed, Abdüsselam Çelebiler'dir. Abdurrahmân Çelebi Amasya ulemâsından idi. Abdüssamed Çelebi, Samsun'da ikâmet edib orada müftü ve kâdı oldu. Bunun mahdûmu Hasan Çelebi meşâhîr-i fuzalâdan idi. "Samsunî" demekle meşhûr ve Abdüsselem Çelebi kudâttan **[313]** idi. Evlâdına "Buhârîzâdeler" dendi.

Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebi-Gümüşlüzâde

Amasyalıdır. Hazret-i Pîr İlyâs-ı Halvetîzâde Pîr Alâeddîn Alî Çelebi mahdûmudur. Amcası kibâr-ı ulemâ ve meşâyihten Pîr Abdurrahmân Çelebi'den ulûm-ı şer'iyye ve ma'ârif-i sûfiyyeyi ahz u telakkî ederek müşârün-ileyhin 843'de irtihâli üzerine Gümüşlüzâde tekkesi şeyhi oldu.

Halka va'z ü nasîhat, zikr ü tevhîde muvâzabet ederek fevka'l-âde şöhret buldu. Sarrâclar şeyhi Pîr Sun'ullâh-ı Halvetî'nin irtihâlinden sonra umûmun teveccühlerine mazhar ve mu'tekad-ı enâm olduğu hâlde 858'de dâr-ı kûdse intikâl etdi. Âlim, kâmil, mazınne-i kerâmet, nebî-sîret bir zât idi. Ceddi civârında medfûndur. Mahdûmu Celâleddîn Abdurrahmân Çelebi de meşhûr idi.

Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebi-Seydî Hüsâmzâde

Amasyalıdır. Tercemesi ve sülâlesi aşağıda yazılan sâdât-ı Hüseyniyye'den Seydî Hüsâmeddîn Hüseyin Fergânî evlâdından es-Seyyid Abdülkâdir Çelebi bin es-Seyyid Abdullah Çelebi bin **[314]** Seydî Hüsâmeddîn Hüseyin el-Fergânî mahdûmudur. "Kuba Şeyhi" demekle meşhûrdur.

Gümüşlüzâde Hazret-i Pîr İlyâs-ı Halvetî mahdûmu Pîr Abdurrahmân Çelebi hizmetinde tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve müşârün-ileyhe dâmâd oldu. 838'de Atabeg Gâzi müderrisi, 847'de kâdı-i Tokat, 853'de kâdı-i Sivas görüldü.

855 senesi muharreminde Sivas kazâsından isti'fâ edib Amasya'ya geldi. Eş-Şeyh Hüsâmeddîn-i Halvetî sohbetinde tefeyyüz edib ondan hilâfet aldı. Amasya'nın Kuba Mahallesi'nde bir mescid-i şerîf, yanında bir medrese ve diğer tarafında zâviye ve tam Kuba kayası üstünde kendisine bir türbe yaptırdı.

Medresesi Hüsâmiyye nâmıyla meşhûr olup kendisi müderris ve zâviyesi de Kuba tekkesi nâmıyla ma'rûf olup kendisi şeyhi olduğu hâlde bir taraftan tedrîs ü tezkîr, diğer taraftan zikr ü tevhîd ederek 867 senesi zilhiccesinde dâr-ı kudse irtihâl etdi. Emlâkini 858'de bu hayrâtına vakf etmişdir. Türbesinde medfûndur. **[315]**

Âlim, zâhid, fakîh, kâmil, müteşerri', sâhib-i hayrât bir zât idi. Mahdûmları Muhyiddîn Mehmed, Celâleddîn Abdurrahmân Çelebilerdir. Bunlar Hazret-i Pîr İlyâs'ın hafide-i evlâdı oldukları münâsebetle bunlara "Gümüşlüzâdeler" dendi. Bu zâtın vakfiyesi ve silsile-nâmesi Helvâcızâde Hasan Şevkî Efendi'nin elinde görüldü.

"Kuba" Türk dilinde mürtefi' yer ma'nâsındadır. Amasya'nın şark-ı cenûbîsinde en ziyâde mürtefi' yer, bu zâtın türbesi yeridir. Bundan dolayı buranın havâlîsine "Kuba Mahallesi" dendi. Bu mahalleyi ihyâ eden de eş-Şeyh Hüsâmeddîn -i Halvetî oldu. Mescidi ve önünde çeşmesi zamânımıza kadar ma'mûr idi. Medrese ve tekkesi yeri büyük bâğçe hâlinde idi. Birâderi es-Seyyid Abdülkerîm Çelebi de ma'rûfdur.

Hüsâmeddîn Hasan Çelebi -Aydınzâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Aydın Beyzâde Alî Bey'in mahdûmudur. Sultâniyye-i Merzifon müderrisi Seydî Ahmed Kırımî'den tahsîl-i ulûm edib Amasya'da ders-i âm oldu. Te'ehhül edib tedrîs-i ulûm etdiği esnâda 870 hudûdunda vefât eyledi. Âlim, sâlih **[316]** zekî bir zât idi.

Mahdûmu Mahmûd Çelebi pek küçük ve zevcesi de genç olduğundan bu esnâda Torumtay müderrisi olarak Amasya'ya nakl-i ikâmet eden üstâdı Seydî Ahmed Kırımî zevce-i metrûkesini tezevvüç edib mahdûmunu himâyesi altına aldı. Bu Mahmûd Çelebi, mu'ahharan Emîr Buharî dâmâdı ve halîfesi olan eş- Şeyh Mahmûd Çelebi'dir.

Hüsâmeddîn Hüseyin Bey-Ahmed Paşazâde

Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda yazılan Gümüşlüzâde Vezîr Ahmed Paşa'nın evlâdından Mahmûd Bey'in mahdûmudur. Amasya vâlîsi Sultân Bâyezîd-i Sânî devrinde ma'iyyet ümerâsından olup 881'de vefât etdi. Mahdûmları Abdullah, Sa'dullâh Beylerdir. Bunlara Abdul ve Sa'dul Beyler dendi. Abdul Beyzâde Hüsâmeddîn Paşa aşağıda gelir.

Hüsâmeddîn Hasan Efendi

Merzifonludur. Hacı Hasanzâde Mehmed Çelebi oğludur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm, Merzifon'da Çelebi Sultân Mehmed medresesi müderrisi oldu. Fâtih Mehmed Sultân şehzâdeliğinde Amasya vâlîsi iken müşârün-ileyhe intisâb edib Bursa'ya rihlet etdi. Ba'dehû cülûsunda mu'âllim-i Sultânî olup 860 senesinde vefât etdi.

Meşâhîr-i ulemâdan idi. Merzifon'da hayrâtı ve evkâfı vardır. Kuyûd-ı vakfiyede tercemesi böyle görüldü. Mahdûmu Mustafa Musliheddîn Efendi, Bursa müftüsüdür.

Hüsâmeddîn Hüseyin Ağa-Temennâyî

Amasyalı Atabegzâde Hızır Paşa'nın kölesidir. Müşârün-ileyhin dâ'iresinde hüsn-i terbiye görüp i'tâk edildi. Müddet-i medîde efendisinin kethüdâsı olup Amasya'nın Temennâ Mahallesi'nde yerleşti. Orada bir mekteb ve mu'azzam çeşme yaptırıp **[317]** mebâliğ-i azîme sarfıyla bulduğu menba'dan bütün mahalleyi iskâ edecek kadar bol su isâle ve icrâ ederek ta'mîrâtı mesâlihine emlâkini 878'de vakf etdi.

Amasya'da vâlî iken Sultân Bâyezîd-i Sânî'nîn teveccühâtını kazanıp vilâyet cizyedârı oldu. 887'de vefât etdi. Mahdûmları Mehmed Çelebi ile Musliheddîn Mustafa Paşa'dır.

Mehmed Çelebizâde Hüsâmeddîn Bey ümerâdan ve bunun oğulları Alî, Rüstem Beyler de züamâdandır. Bunlara "Hüsâm Beyzâdeler"dendi.

Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi-Mevlânâ Ümm-i Veled

Amasya tüccârından Hâce Hasan Çelebi bin Hâmid Tebrîzî mahdûmudur. Pederi Çelebi Sultân Mehmed Han devrinde Amasya'ya gelip yerleşti. Ticâretle iştigâl edib Hâcegân-ı memleketten oldu. Sâhib-i terceme Amasya'da doğdu.

Mukaddimât-ı ulûmu Amasya'da okuyup, pederinin sevkiyle Îrân'a gitdi. Oranın fuzalâsından tahsîl-i fezâ'il edib Amasya'ya avdet etdi. Ba'dehû Edirne'ye gidip Mevlânâ Fahreddîn Acemî demekle meşhûr Fahreddîn Mehmed bin Hüseyin Râzî'ye **[318]** mu'îd ve i'âdesinden mülâzım oldu. Ümm-i veledini tezevvüc etdi.

843'de üstâdından sudûr eden ba'zı ahvâle binâ'en üstâdı müderrislikten azl ve kendisi Amasya'ya gönderilip Halfet Gâzi medresesi müderrisi oldu. Tûl müddet Amasya'da tedrîs-i ulûm ederek fevka'l-âde iştihâr etdi.

865'de Fâtih Sultân Mehmed Han sekiz medresesini ikmâl edib kendisini İstanbul'a da'vet ederek vusûlünde medreselerinden birinin müderrisliğine nasb eyledi. Çünkü ümm-i veledini aldığı üstâdı Fahreddîn Acemî Şeyhülislâm olmuştu.

Ayasofya medresesi hitâmında ilk müderrisi ve ba'dehû Edirne müftüsü olup dokuz yıl kadar Edirne'de tedrîs u iftâ ile meşgûl olduğu hâlde 890 hudûdunda dâr-ı bekâya irtihâl etdi.[247] Gâyet fâzıl, muhakkik, ulûm-ı akliyye ve nakliyyede kâmil, zekî, müteşerri' bir zât-ı sütûde-simât olup "Mevlânâ Ümm-i veled" demekle meşhûr idi.

Bütün mefekkiresi tefekkürât-ı ilmiyye ile pek meşgûl olduğundan gâyet dalgın, mağlûb-ı gaflet bir hâlde bulunur, hânesinden medreseye giderken ve medreseden hânesine avdet ederken **[319]** rehbere muhtâc olurdu.

Bir gün rehbersiz medrese ve ders-hâneye giderken gafletle Mevlânâ Alâaddîn Arabî'nin müderris olduğu medrese ve ders-hânesine girmiş, sonra Mevlânâ Alâaddîn'i ders-hânesinde görmekle tenebbüh edib dönerek kendi medresesi ve ders-hânesine gitmiş. Mevlânâ Alâaddîn Arabî'nin handesini celb etmişdi.

Bununla beraber gâyet zekî, sadûk, kizb ü riyâdan berî, her türlü i'timâda lâyık idi. Hânesi Ebu Eyyûb Ensârî türbesine giden yol üzerinde olduğundan Hazret-i Fâtih, Eyüp'e giderken hânesinin önünde selâma durur, kendisine şerbet teklîf eder idi. Fâtih Sultân "Bu şerbeti gayrın elinden içmezem, senin elinden içerem" diyerek alıp içer idi. Fâtih Sultân, bir gün ordusuyla sefere giderken bütün ulemâ ve erkân-ı memleket teşyî'e gitmişlerdi. Mehter-hâne Hazret-i Fâtih'in önünden geçerken Fâtih Sultân ulemâya "Ya eyyühellezîne âmenû âminû billâhi ve resûlih[248]" âyet-i kerîmesinin mâ'nâsını sormuş "mü'minlere îmân ediniz" diye emrin ma'nâsı nedir?" demişti.

Mevlânâ Ümm-i Veled derhâl cevaba tasaddî ederek "Şu **[320]** davul güzel cevâb veriyor."demiş. Fâtih Sultân ta'accüb edib nasıl cevâb verdiğini sordukta "davul düm düm[249] ediyor, îmânınıza devâm edin, devâm edin diyor" diyerek, Hazret-i Fâtih'in fevka'l-âde istihsânını celb etmişdi.

Yine bir gün huzûr-ı hümâyûna ulemâ ile birlikte girmiş, bütün ulemâ âdet-i eslâf üzere Sultân Fâtih'in elini öptükleri hâlde bu keffini öpmüş. Fâtih bunun sebebini sormuştu. Mevlânâ Ümm-i Veled demiştir ki, keff aya ma'nâsınadır. Ayasofya medresesi de hitâm bulmak

---

247 "Şakâyık-ı Nu'mâniye"de müşârün-ileyhin târîh-i irtihâli yoktur. "Sicill-i Osmânî"de 880'de vefât etdiği yazılıdır. Hâlbûki, 887'de tanzîm edilen Sinan Paşa'nın vakfiyesi zeylinde Edirne müftüsü olduğu hâlde imzâsı görüldü.

248 Nîsa, 4/136. Ey iman edenler, iman ediniz... (Ed.)

249 Düm düm ifadesi Arapça'da "devam et devam et" anlamına gelmektedir. (Ed).

üzeredir. Müderrisliği için bu kadar alâka kâfîdir! demiş. Fâtih bundan hoşlanıp müderrisliğini Mevlânâ'ya vermiştir.

Mahdûmları Abdulevvel, Zeynelâbidîn, Alî Efendilerdir. Zeynelâbidin Efendi, Amasya'nın İltekin kasabasında[250] te'lîf edib yazdığı "el-Kasîdetü'l-Garrâ fî harekâti's-Semâvâti Turran" adlı eserini 882'de Sultân Fâtih'e takdîm ve orada tevellüd etdiği kendi kalemiyle yazılmış görüldü. Bunun mahdûmu Abdülazîz Efendi Amasya müftüsüdür. Bunlara "Ümm-i Veledzâdeler" dendi. Bunun mahdûmu Alî Efendi'dir. **[321]**

Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebi-Şeyh Kırıkzâde

Amasyalıdır. Eş-Şeyh İzzeddîn Hasan Çelebi bin Kemâleddîn Abdülvehhâb Çelebi bin eş-Şeyh Hüsâmeddîn Hüseyin el-Mevlevî mahdûmudur. Sultâniyye-i Merzifon müderrisi Seydî Ahmed Kırımî'den ve Abdîzâde Muhyiddîn Mehmed Çelebi'den ahz-ı ulûm ederek müderris oldu.

Ba'dehû kibâr-ı müderrisînden ve 890'da Amasya vilâyeti nâibi ve 897'de Amasya kâdı'l-kudâtı oldu. 903 hudûdunda vefât etdi. Âlim, kâmil, ulûm-ı şer'iyye ve edebiyyede fâzıl bir zât idi. Mahdûmu Abdurrahmân Çelebi ve birâderi kudâttan Mahmûd Çelebi de ma'rûfdur.

Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi-Akdağîzâde eş-Şeyh

Amasyalıdır. Meşâyih-i kirâm-ı Halvetiyyeden Akdağlı Muhyiddîn Mehmed Çelebi bin Ahmed mahdûmudur. Kazasker Bedreddîn Mahmûd Çelebi'nin birâderi olup fâzıl-ı meşhûr Hatîb Kâsım Efendi'den ahz-ı ulûm etdi.

Ba'dehû Habîb-i Karamanî Hazretleri'nin sohbet-i aliyyesinde tekmîl-i sülûk ederek Ahî Darb-hâneci tekkesi şeyhi, Sultân Bâyezîd **[322]** câmii vâ'izi oldu. Ba'dehû Kağnılı Pazarı'nın cenûbundaki çeşme ittisâlinde vâlî Şehzâde Sultân Ahmed'in yaptırdığı âlî zâviyenin şeyhi oldu.

912'de Şehzâde-i müşârün-ileyhin arzıyla Akdağ nâhiyesinde kâ'in pederinin maskat-ı re'si olan Alakise karyesi kendisine bâ-fermân-ı Pâdişâhî temlîk edildiğinden vakf edib hâsılâtının nısfını zâviyesinin şeyh ve ta'âmiyesine ve diğer nısfını da Alakise'de binâ etdiği câmi-i şerîfin mesâlihine tahsîs eyledi.

Bu esnâda Şâh İsmâ'îl Safevî'nin çıkardığı ve dâ'îlerinin neşr etdiği Şi'îlik mesleğine karşı ehl-i sünnet mezhebini fevka'l-âde müdâfa'a ederek iştihâr edib 917 senesi zilka'desinde dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Âlim, zâhid, kâmil, âbid, vâ'iz-i meşhûr idi. "Münebbihâtü'l-Kulûb" adlı tasavvuftan bir eseri vardır.

Zâviyesinde medfûn olup mahdûmları Muhyiddîn Mehmed, Abdullah Efendilerdir. Zâviyesi el-yevm mezârlık olup şark ve cenûb tarafları yola alındığından ufak bir arsa-i mezâristân hâlinde kâr-gîr duvarıyla beraber duruyor. **[323]**

Hüsâmeddîn Hüseyin Paşa-Ahmed Paşazâde

Amasyalıdır. Gümüşlüzâde câmi-i şerîfinin bânî-i sânîsi Ahmed Paşa bin Hüsâmeddîn Çelebi evlâdından Abdül Bey bin Mahmûd Bey bin Ahmed Paşa'nın mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ma'ârif edib 896'da Trabzon vâlîsi olan Sultân Selîm-i Evvel dâ'iresine intisâb ederek Amasya'dan beraber gitdi.

Trabzon'da Sultân-ı müşârün-ileyhin mazhar-ı teveccühâtı olup terfî'-i kadr ederek 912'de Sultân-ı müşârün-ileyhin arzıyla İstanbul'a gidip hızâne-i âmire kâtibi oldu. İstanbul havâdisini Trabzon'da Sultân-ı müşârün-ileyhe iş'âr ederek âdetâ irtibât me'mûru vazîfesini îfâ etmeğe başladı.

250 İltekin, Amasya'nın cenûb boğazının cihet-i garbiyyesinde İltekin Bağları'nın üstünde vaktiyle bir kasaba olduğu hâlde şimdi harâb olup enkâzı görülmektedir. Orada câmi' ve medrese ve zâviye kaydı vardır.

"Ferîdun Bey Münşe'âtı"ndan müstebân olduğu üzere 918 senesi saferinde Sultân Selîm Han'ın cülûsunu müte'âkib muhâsebeci, 919 senesi rebîülevvelinde Rûmeli defderdârı, 920 senesi recebinin on birinde Rûmeli kethüdâsı, 921 senesi muharreminde baş-defterdâr oldu.

Bir yıldan ziyâde baş-defterdârlıkta kifâyet ü ehliyet **[324]** gösterdiğinden 922 senesi rebîülevvelinde uhdesine vezâret tevcîh edilerek kubbe-nişîn vüzerâdan oldu. Ancak sene-i mezbûrede Mısır seferi açıldı. Ordu-yı hümâyûn ile beraber gitdi.

Mercidabık muzafferiyeti üzerine Şâm'a girilip buradan da Mısır'a gitmek üzere hareket ve Han Yûnus mevki'ine kadar azîmet edildi. Burada Sultân Selîm, Sînâ Çölü'nden Mısır'a gitmek doğru olup olmadığına dâ'ir fikrini sordu.

Paşa'nın basîreti bağlanıp bu seferin müşkil olacağını beyân etmesi üzerine bu fikrin asker arasında şuyû'ı isyâna bâdî olacağı mülâhazasıyla 922 senesi zilhiccesinin on altıncı günü derhâl i'dâm edildi. Âkil, müdebbir, sâdık, müstakîm idi. Birâderi Sa'dullâh Bey'dir.

Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi-Tokatîzâde

Amasyalıdır. Amasya kâdısı Mevlânâ Abdurrahmân Efendi bin Mevlânâ Cemâleddîn Yûsuf Çelebi bin Mevlânâ Tâceddîn Ebu'l-Mekarîm İbrâhim Tokatî mahdûmudur. Amasya'da mukaddimât-ı ulûmu görüp İstanbul'a gitdi.

Orada Hâcezâde Musliheddîn Mustafa Efdalzâde **[325]** Hamîdeddîn Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Mü'eyyedzâde Abdurrahmân Efendi'den mülâzım oldu. İbtidâ Kütahya'da Vâcidiyye medresesi müderrisi olup sonra Kapluca müderrisi olarak Bursa'ya geldi.

Ba'dehû Yıldırım Han sonra Emîr Sultân medreselerine müderris olup şöhret ve fazîlet-i ilmiyyesi ma'lûm-ı sudûr olduğundan 919 senesi şevvâlinde terfî'an Amasya müftüsü ve Sultâniyye-i Amasya müderrisi olarak vatanına avdet etdi. Beş yıl kadar tedrîs u iftâ ederek 924 senesi evâ'ilinde terfî'an Sahn müderrisi olup İstanbul'a geldiğinden birkaç ay sonra Edirne kâdısı ve 925 senesi evâ'ilinde Bursa mollası oldu.

926 senesi saferinde Bursa kazâsından azl edilip, Murâdiye medresesiyle mütekâ'id olduğu hâlde 926 senesi şevvâlinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. "Terceme-i Şakayık"da "Fazl ü kemâlin müntehâsına ve ulûm-ı âliyyenin zirve-i ulyâsına vâsıl ve mütevâsıl oldu. Hüsn-i hulkla mu'âşeret ve lutf-i muvâneset üzere olup âdâb-ı hamîde ve ahlâk-ı pesendîde ile be-nâm-ı enâm ve emsel-i eşbâh uekfâ oldu."diyor. **[326]**

Âsâr-ı ilmiyyesi; "Şerh-i Tecrîd" evâ'iline hâşiye, "Sadrü'ş-Şeri'a" kitâbına ta'lîkât, "Şerh-i Mevâkıf" evâ'iline hâşiye, cevâz-ı istihlâf-ı Hatîb, cevâz-ı zikr-i cehrî, sebb-i nebî hakkında resâ'il-i müfîde. Mahdûmu es-Seyyid Alâaddîn Alî Efendi'dir.

Hüsâmeddîn Hüseyin Bey-Hüsâm Ağazâde

Amasyalıdır. Amasya ümenâsından Mehmed Çelebi bin Hüsâmeddîn Ağa'nın mahdûmudur. Meşâhîr-i züamâdan olup Sultân Selîm Han'ın Mısır Seferi'nde ibrâz-ı liyâkat ederek mîrlivâ oldu.

Ba'dehû sancâkları devr ederek 929'da Bozok mîrlivâsı olup 931'de eşkiyâ harbinde mecrûh oldu. Ba'dehû amcası Musliheddîn Mustafa Paşa'nın ricâsıyla Cidde sancâğı Beyi olup 936 senesi zilhiccesinde ba'de'l-Hâc Mekke-i Mükerreme'de vefât etdi. Mahdûmları Mehmed, Rüstem Beylerdir. Bunlar Amasya'da kalıp Hüsâmeddîn Temennâyî vakfına mütevellî olmuşlardır. Amasya'da "Hüsâm Bey Kirazı" bunun hâricden getirip yetiştirdiği kirazdır ki kirazların a'lâsıdır. **[327]**

Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi-Sonisalı Şeyh

Amasya'nın taraf-ı şarkîsinde kâ'in Sonisa nâhiyesi mülhakâtından Bidevî köyünden İlyâs bin Hasan mahdûmudur. Gençliğinde Amasya'ya gelip Mu'îdzâde Abdurrahmân ve Acem Sinâneddîn Yûsuf Efendilerden tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu.

Ba'dehû küberâ-i Halvetiyyeden Ahî Sa'deddîn tekkesi şeyhi eş-Şeyh Nûreddîn Hamza Efendi sohbetinde tarîk-i sûfiyyeye sülûk ederek tasavvufa meyl etdi. Bu esnâda Habîb-i Karamânî Hazretleri'nin sohbet-i aliyyelerinden de istifâde edib Şeyh Hamza Efendi'nin 923'de irtihâli üzerine Ahî Sa'deddîn tekkesi şeyhi oldu.

Ahlâk-ı hamîdesi ve enfâs-ı tayyibesi ulemâ ve halkın kendisine i'timâd ü i'tikâdını cezb eylediğinden Sultân Bâyezîd kürsî şeyhi olup va'zında ulemâ ve halkı teshîr ederek fevka'l-âde iştihâr etdi. Kendisine "Habîb-i sânî" dendi. Ba'dehû ilâveten Enderûn câmii kürsî şeyhi de oldu.

Talebe-i ulûma Beyzâvî tefsîrini tedrîs ederek dersinde erkân ve eşrâf-ı memleket de hazır bulunurdu. **[328]** Tedrîs u tezkîr, tevhîd u irşâd ile halkın tehzîb-i ahlâkına hizmet ederek 937 senesi zilka'desinde dâr-ı kudse intikâl etdi. Kamerüddîn Mahallesi'nde Hızır Paşa'ya giden yolun taraf-ı şimâlisinde müfrez ve murabba' bir dâ'ire-i murtefi'ada medfûndur.

Fâzıl, müfessir, muhaddis, vâ'iz, gâyet zâhid, müteşerri', âbid mazınne-i kerâmet bir zât-ı sütûde-simât idi. Kabr-i şerîfi tûl-i müddet ziyâretgâh-ı ulemâ olmuştu. Mahdûmları Sinâneddîn Yûsuf, Şücâeddîn İlyâs Efendilerdir. Bunlara "Sonisalı Şeyhzâdeler" dendi. Sinan Efendi "muhaşşî" demekle meşhûr bir kazaskerdir. Şücâeddîn İlyâs Efendi de "Molla Şeyh" demekle meşhûr olup Amasya'da kaldı.

"Meşâyih-nâme"de eş-Şeyh Nûreddîn Hamza-i Halvetî hulefâsından ve "Zeyl-i Şakâyık"da eş-Şeyh Habîb-i Karamanî hulefâsından olduğu yazılıdır. İbtidâ Habîb-i Karamanî sohbetinden istifâde edib müşârün-ileyhin irtihâlinde eş-Şeyh Hamza-i Halvetî'den hilâfet-nâme aldığı anlaşılır.

Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi-Koca

Amasyalıdır. İbrâhim bin Hüseyin'in mahdûmudur. Amasya'da **[329]** ulûm-ı edebiyye ve şer'iyyeyi ve fünûn-ı akliyye ve nakliyyeyi "Mahzenü'l-Fıkıh" mü'ellifi Mevlânâ Musliheddîn Mûsa, Mevlânâ Bahşî, Mevlânâ Ebu'l-Hayr Şirvânî Efendilerden tahsîl ederek ders-i âm oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûm u fünûn ederek fezâ'il-i ilmiyyesiyle iştihâr edib sırasıyla Halfet Gâzi, Atabeg, Ayâs Ağa medreselerine müderris olduktan sonra "Büyük Ağa" demekle meşhûr Hüseyin Ağa medresesi müderrisi oldu.

957'de usûl-i eslâf-ı ulemâ üzere Akşehirli Sa'dî Efendi'den mülâzım olup Anadolu kazaskeri Ca'fer Efendi'nin tavsiyyesiyle İstanbul'a celb edilerek 960'ta müderris olduysa da tûl-i müddet hasta olduğundan 961 zilhiccesinde dâr-ı na'îme irtihâl eyledi.

Gâyet fâzıl, muhakkik, usûl-i fıkıh ve kelâmda mâhir, samt u sükûtu gâlib, mesâ'il-i ilmiyye müstahzârında olup gâyet mütefekkir, fuhûl-i ulemâdan bir zât-ı sütûde-simât idi. İbn-i Melek'in "Menâr" şerhine mükemmel bir hâşiye te'lîf etdi. Hasta ve za'ifü'l-bünye olmasaydı, pek çok âsâr-ı ilmiyesi görülürdü. Ebu Eyyûb Ensârî civârında medfûndur. **[330]**

Nev'îzâde Atâyî Efendi "Zeyl-i Şakâyık"ta diyor ki:"Merhûm-ı sâlifü'l-beyân güldeste-i bend-i riyâz-ı ilm ü irfân olup ulûm-ı kesîreye ıttılâ'ı ve arûz ve kâfiye sınâ'atı ile ıstınâ'ı var idi. Menâr şerhi, ibn-i Melek'e ta'lîk-i hâşiye ve meleke-i ilmiyyesini gâşiye etmiş idi.

Bundan mâ'adâ fünûn-ı adîdede te'lîfâtı ve mütâla'ası sebk eden kütüb kenârında ta'lîkâtı olduğunu mütercimîn isbât eylemişlerdir. Hakka ki eğer felekten amân ve emrâz-ı müzmineden zemân bulmuş olsa nâdire-i devrân ve ferîde-i asr ü evân olmak mukarrer idi."

Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi-Küçük

Amasyalıdır. Sâlih Çelebi mahdûmudur. Koca Hüsâmeddîn Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Medâris-i adîdeye müderris ve ba'zı bilâda kâdı olduktan sonra Hüseyin Ağa medresesiyle mütekâ'id olduğu hâlde 984'de vefât etdi. Bu da fuzalâdan gâyet fakîh, müteşerri', afîf bir zât idi. Muslihîzâdelerden zannolunur. Üçler'de Muslihîzâdeler mezârlığında medfûndur. Seydî Ahmed Paşazâde Abdurrahmân Çelebi'nin dâmâdıdır. Mahdûmu Abdurrahmân **[331]** Efendi'dir.

Hüsâmeddîn Bey-Hüsâm Beyzâde

Amasyalıdır. Alî Bey bin Hüsâmeddîn Hüseyin Bey bin Mehmed Çelebi bin Hüsâmeddîn Hüseyin Ağa'nın mahdûmudur. Pederinin vefâtında ze'âmeti buna verilip züamâdan oldu. Şirvân muhârebâtında Amasya alaybeyi olup Eşkiyâ muhârebâtında 1011'de şehîden vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Bey ve dâmâdı sipâhîler ağası Haydar Ağa'dır.

Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi

Amasyalı Mehmed Çelebi oğludur. Amasya'da fuzalâdan ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Bir müddet sonra İstanbul'a gidip Şeyhülislâm Sun'ullâh Efendi'den mülâzım olarak dâhil-i mecmû'a-i ulemâ oldu. Dâhil rütbesiyle Eyüp ve ba'dehû devrü'l-medâris Mihrimâh müderrisi olduğu hâlde 1028'de vefât etdi. Şeyhülislâm Sun'ullâh Efendi'nin 1018 târîhli vakfiyesi zeylinde "Fahrü'l-müderrisîn ve umdetü'l-ulemâi'l-muhakkikîn Mevlânâ Hüsâmeddîn Efendi bin el-Hâc Mehmed el-Amasî"**[332]**diye görüldü.

Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi-Şeyhzâde eş-Şeyh

Amasyalıdır. Ya'kûb Paşa zâviyesi şeyhi ve mütevellîsi eş-Şeyh Abdurrahmân Efendi bin Mehmed Çelebi mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib eş-Şeyh Abdullah-ı Halvetî sohbetinde tekmîl-i sülûk ederek 1016'da birâderi eş-Şeyh İzzeddîn Hasan Efendi'nin irtihâlinde Ya'kûb Paşa zâviyesi şeyhi ve mütevellîsi oldu.

On sekiz yıl kadar halkı irşâda himmet ve Ya'kûb Paşa câmiinde va'z ü tezkîre, zikr ü tevhîde muvâzabet ederek 1034 senesi evâsıtında dâr-ı na'îme rihlet etdi. Âlim, âbid, vâ'iz-i meşhûr idi.

Mahdûmları Mehmed, Abdülkâdir, Abdülcebbâr, Ahmed, Abdurrahmân, Abdüsselâm Efendilerdir. Hâfız Mehmed Efendizâde Abdülcelîl Efendi Medîne-i Münevvere mollası olup 1076'da ve Abdülkâdir Efendizâde Abdülazîz Efendi 1080 senesi selhinde ve Abdurrahmân Efendizâde Şeyhî Mehmed Efendi 1089'da vefât etmişlerdir. **[333]**

Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi-Halvetî Şeyhi

Amasyalıdır. "Memi Dede" demekle meşhûr eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Efendi bin İbrâhim'in birâderzâdesi Alî bin Ahmed bin İbrâhim Çelebi'nin mahdûmudur. Kal'alı Hâce İbrâhim, Zileli Abdurrahmân, Mü'eyyedzâde Pîrî Ahmed Efendiler'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve Ya'kût Paşa câmi-i şerîfine 1017'de hatîb oldu.

Ba'dehû Kutb Ahmed Efendi'nin sohbet-i şerîfesinde tekmîl-i sülûk ederek 1044'de ammizâdesi Memi Dedezâde İbrâhim Efendi'nin irtihâlinde Hızır Paşa zâviyesi şeyhi, ba'dehû Sultân Bâyezîd câmii vâ'izi olarak fevka'l-âde iştihâr ederek mu'tekad-ı enâm oldu.

1048'de Yanyalı Alî Ağazâde Ser-mi'mâr-ı hâssa Kâsım Ağa'nın Sultân Bâyezîd câmi-i şerîfinde va'z eylediği dersiyyeyi kendisine tevcîh ve vakf eylediği Gelkiras kazâsı dâhilinde Kalburcu karyesinin hâsılâtından vazîfe tahsîs eylediğinden câmi-i mezbûrda hadîs ve tefsîr tedrîs etdi.

Tedrîs ve ifâdesi gâyet selîs ve fasîh olduğundan **[334]** dersinden bütün a'yân ve halk ve hâssaten talebe-i ulûm istifâde ederdi. Fezâ'il-i ilmiyye ve ameliyyesinden halkı müstefid ederek 1053 senesi zilhiccesinin evâ'ilinde dâr-ı kudse irtihâl etdi. Gâyet fâzıl, muhakkik, müfessir, zâhid, sûfî, ta'bîr-i menâmda yegâne-i asr olup enfâs-ı şerîfesi pek mü'essir, gâyet müteşerri', mazınneden bir şeyh idi. Üstâdı ve şeyhi Kutub Ahmed Efendi'nin yanında medfûndur.

Mahdûmları Ahmed Zühdü, Mehmed Sâlik Efendilerdir. Ahmed Zühdü Efendi dîvân-ı hümâyûn kâtibi olup Mehmed Sâlik Efendi de Ya'kût Paşa câmii hatîbi olmuştu. 1081 ramazânının yirmi altısında vefât etdi.Ulemâ ve şu'arâdandır.

Merhûm Hüsâmeddîn Efendi'nin hattı güzelce olup yazdığı "Muğni'l-Lebîb" kitâbı ziyâret olundu. Sonunda şu imzâsı görüldü."Ve ene'l-fakîr ileyhi sübhânehu Hüseyin bin Alî el-Amasî vaka'a'l-itmâm fî'l-yevmi's-sâmin ve'l-ışrîn min-şehri Ramazân senete selâsin ve erba'îne ve elf" yazılı idi. Bu imzâsının altında kalınca bir yazı ile şu yazılı idi: "Kudvetü'l-emâcid ve'l-akrân merhûm ve mağfûrun leh izzetli, **[335]** fazîletli Hüsâm Efendi Hazretlerinin hatt-ı şerîfleridir. Rahmetullâhi aleyhi rahmeten vâsi'aten el-Amasî". Şu yazı herhâlde ağalardan birinin olmalıdır. Diğer mahdûmu Abdurrahîm Efendi'dir.

Meşâhîr-i fuzalâdan Nûh Efendi bin Mustafa bu zâtın yeğeni olup ba'zı âsârında Amcam eş-Şeyh Hüsâmeddîn Efendi diye ba'zı akvâl ve ahvâlinden nakl ve kendisinden hayli istifâde etdiğini beyân eylemektedir. Bunların terâcim-i ahvâli aşağıda gelir.

Hüsâmeddîn Ağa-Haydar Ağazâde

Amasyalıdır. 1031'de sipâhîler ağası olan Haydar Ağa'nın oğlu ve Hüsâmeddîn Bey'in kerîmezâdesidir. Sipâhî meşâhîrinden olup birâderi Mehmed Paşa'nın vezâretinde hazînedârı ba'dehû kethüdâsı oldu. 1066'da birâderinin i'dâmında ihtifâ edib Köprülü Mehmed Paşa'nın sadâretinde afv edildi. 1068'de vefât etdi. Mahdûmu Mehmed, Haydar Ağalardır.

Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi-Vâ'iz

Niksarlıdır. Çebnizâde Alî bin Mustafa mahdûmudur. **[336]** Pederi Alî Çelebi ile beraber gençliğinde Amasya'ya gelip Kâdızâde Hâce Mehmed, Büyük Şeyh Hüsâmeddîn Efendilerden tahsîl-i ulûm ederek ders-i âmm-ı meşhûr oldu.

Va'z ü tezkîrde büyük bir nüfûz u mahâret gösterdiğinden Enderûn câmi-i şerîfi vâ'izi ve Mahmûd Çelebi tekkesi şeyhi olup üstâdı gibi iştihâr etdi. Kırk yıl bu mesleğinde devâm edib 1075'de irtihâl etdi. Ulûm-ı şer'iyyede kâmil, tefsîr ve hadîsde mâhir, natûk, takrîr u ifâdesi belîğ, âlim, vâ'iz-i meşhûr idi. Dâmâdı Tâceddînzâde Mustafa Efendi'dir.

Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi-Müderris Hüsâm Efendi

Köprülüdür. Abdullah mahdûmudur. Evâ'il-i hâlinde Amasya'ya gelip Uzun Müderris Mehmed ve müftî-i meşhûr Hızır Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib Köprü'de tedrîs-i ulûm etdi. Orada fezâ'il-i ilmiyyesiyle iştihâr edib herkesin hüsn-i nazarını kazandı.

Köprü voyvodası Abdülkerîm Ağa'nın yaptırdığı medreseye ilk müderris ve Yörgüç Paşa'nın binâ ettiği Orta câmi-i şerîfte **[337]** vâ'iz olup tedrîs u tezkîr ile iştigâl ederek 1103'de vefât etdi. Âlim, kâmil olup Kara Müderriszâde Ahmed Efendi'nin akrânından idi. Mahdûmu Hasan Efendi'dir.

Hüsâmeddîn Ağa-Müftüzâde

Amasyalıdır. Esbak Amasya müftüsü Yahyâ Efendizâde Alî Çelebi mahdûmudur. Sipâhî olup Rus ve Îrân muhârebâtında yararlıkları görüldüğünden Amasya kethüdâyeri ve mütesellim vekîli olarak ta'ayyün etdi. 1142'de Îrân muhârebesine gidip 1145'de sipâhîler kethüdası, ba'dehû sipâhîler ağası vekîli oldu.

Îrân ser-askeri Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın kolunda cân-siperâne çalışırken 1148'de müşârün-ileyh ile beraber şehîden vefât etdi. Şecî', işe yarar bir zât idi. Mahdûmu Alî Ağa çavuşân-ı dergâh-ı âlî silkine kabûl edildi. Birâderi Sâlih Ağa'dır.

Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi-Kırmacızâde el-Hâc

Amasyalıdır. 1044'de maktûlen vefât eden Amasya kethüdâyeri Kırmacı Mehmed Ağa'nın evlâdından el-Hâc Mehmed Efendi **[338]** bin Abdullah Ağa bin Kırmacı Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib İstanbul'a gitdi. Ebezâde Hüseyin Efendi ile karâbeti olduğundan birâderi Ebezâde Abdullah Efendi'nın sâye-i ikbâlinde müderris oldu.

1124'de Abdullah Efendi'nin meşîhat-ı sânîyesinde altmışlı pâyesiyle Karahisâr-ı Şarkî kazâsına ta'yîn edildi. Ba'dehû Kayseriyye mollası 1133'de Amasya kâdısı olup 1134'de infisâl ederek 1135 gurre-i muharreminde Amasya meclis-i a'yân re'îsi oldu.

Ba'dehû Sivas kâdısı ve 1138'de Îrân harbi i'âne meclisi re'îsi olup hizmet ü istikâmetine binâ'en 1141'de feth edilen Tebrîz mollası oldu. 1143'de avdet edib 1147'de Diyarbekir mollası olup 1149'da ma'zûlen geldi. 1151'de Dârü'l-Hadîs-i Osmân Çelebi müderrisliği ile mütekâ'id olup 1163'de vefât etdi.

Âlim, sâlih, servet ü sâmâna mâlik, tarîk-i istikâmete sâlik, nâfizü'l-kelim, a'yân-ı ulemâdan bir zât-ı sütûde-simât idi. "Hacı Hüseyin Efendi"demekle meşhûrdur. **[339]**

Mahdûmları el-Hâc Ahmed, Mehmed Emîn Efendilerdir.

Hüsâmeddîn Paşa-Müftüzâde

Amasyalıdır. Çavuşân-ı dergâh-ı âlînin yedinci bölüğünde mukayyed Amasyalı Alî Ağa bin Hüsâm Ağa bin Alî Çelebi bin Müftü Yahyâ Efendi'nin mahdûmudur. Pederinin 1186 senesi recebinde irtihâli üzerine dergâh-ı âlî çavuşânından olup aynı bölüğe kayd edildi. 1198 târîhli Enderûn defteri'nde ağayân sırasına "Hüsâm Alî Amâsiyye" diye künyesi yazılı görüldü.

Cülûsundan mukaddem Sultân Selîm Han-ı Sâlis'in hizmetine girip kendisini sevdirdiğinden 1203'de taht-ı Osmânîye cülûs edince kahvecibaşı olup silahdâr-ı şehriyârî derecesinde bir nüfûz u i'tibâr kazandı. İkbâlini müteneffizân-ı asr çekemediğinden 1207 senesi muharreminin ikisinde vezâretle Bosna vâlîsi olup İstanbul'dan uzaklaşdırıldı.

Çünkü Sadr-ı a'zam Melek Mehmed Paşa bunun sadârete geleceğinden endişe ediyordu. Bunun için Bosna'da vücûduna lüzûm-ı kavî gösterilerek Sultân Selîm-i Sâlis iknâ edilmişti. Bosna'da zuhûr eden karışıklığı müdebbirâne **[340]** hareket ederek bastırdı.

1209 senesi şevvâlinde Hotin vâlîsi olup Besarabya'ya gitdi. Orada Ruslar'la Rûmenler'in çevirdikleri entrikayı keşf ederek Eflak ve Boğdan voyvodalarını tazyîke başladı. Bundan dolayı 1211'de Selânik vâlîliğine nakl edildi. 1212 senesi cumâdelûlâsında dâr-ı bekâya irtihâl etdi.

Sâdık, müdebbir, afîf bir vezîr idi. Mahdûmu Mehmed Bey dergâh-ı âlî kapıcı-başılarından olup 1258'de vefât etdi. Bunun evlâdından İsmâ'îl Hakkı Bey, Hacı Velî Ağa'nın kerîmezâdesi olup 1273 senesi cumâdelâhiresinde vefât etdi. Haydar Paşa'da medfûndur. Kuşadalı İbrâhim Efendi Hazretleri'nden münîb idi. Hacı Velî Ağa da Amasyalıdır.

Hüsâmeddîn Hüseyin Dede Efendi -Hâcızâde

Amasyalıdır. Amasya Mevlevî-hânesi dedegânından Mehmed Dede bin Sa'îd İbrâhim Dede'nin mahdûmu ve eş-Şeyh Ahmed Dede Efendi'nin yeğenidir. Amcasından ilm ü edeb tahsîl edib Mesnevî-hân oldu. **[341]**

1208'de ammizâdesi Feyzullâh Dede'nin ref'iyle Mevlevî-hâne şeyhi olduysa da diğer ammizâdesi es-Seyyid Mehmed Kâmî Dede'nin teşebbüsâtıyla 1209'da azl edilip İstanbul'a gitdi. Orada meşîhatın uhdesine tevcîhi için uğraşırken 1217 sâlinde vefât etdi. Mahdûmları es-Seyyid Mehmed, Hasan, Alî Rızâ Dedelerdir.

Hüsâmî Abdurrahmân Çelebi-Aşağı Pîrler[251]

Hasan Gâzi -Emîr Hüsâmü'd-Devle

Amasya ve Sivas hükümdârı Melik Dânişmend Ahmed Gâzi'nin atabegi ve ser-askeri Emîr Nâsırü'd-Devle İltekin Gâzi bin Abdurrahmân Artukî mahdûmudur. Melik İsmâ'îl Gâzi

251 Kubâ'da medfûn Şeyh Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi'nin mahdûmu ve Hazret-i Pîr İlyâs'ın kerîmezâdesidir. Terceme-i hâli cild 7, sahife 609'da yazılıdır.

devrinde nâ'il-i emâret olup müşârün-ileyhin irtihâlinde mahdûmu Melik Sunkur Gâzi atabegi oldu.

540'da Sultân Mes'ûd-ı Selçukî'nin Amasya'yı istilâsında müşârün-ileyhin ümerâsından olup çiftliği olan Saz karyesini evlâdına vakf ederek 550 sâlinden sonra vefât etdi. Bu çiftliğe Emîr Hasan alanı, Sâz mâlikânesi dendi. Meşâhîr-i ümerâdan idi. Mahdûmları Şerefeddîn Mehmed Pervâne ile Alâaddîn Alî Bey'dir. Birâderi Sehmü'd-Devle Hüseyin Gâzi'dir. **[342]**

Hasan Baba-eş-Şeyh Ebu'l-Mehâmid Nûreddîn

Amasyalıdır. Baba İlyâs-ı Horasânî birâderi Behlül baba bin Alî bin Ahmed Horasânî mahdûmudur. Amcasının hânkâhında terbiye görüp ilm ü edeb tahsîlinden sonra bir müddet silk-i kudâta girdi. Kasabât u bilâda kâdı oldu.

Ba'dehû meslek-i kazâyı terk ederek birâderi Hüseyin Baba'nın Suşehri'ne irsâlinde Hânkâh-ı Mes'ûdî şeyhi olup nüfûz u i'tibârı artdı. 670 sâline doğru vefât etdi. Âlim, kâmil bir baba-yı âlim idi.

Hasan Çelebi-Mevlânâ Nûreddîn ez-Ziyârî

Amasya'nın Ziyâre Mahallesi'nden Alî mahdûmudur. Amasya fuzalâsından ahz-ı ulûm ederek ders-i âm-ı meşhûr olup sonra Halfet Gâzi müderrisi ve 713'de sadrü'l-ulemâ' ve müftî-i be-nâm görülüp sonra vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ ve fuzalâdan idi. Birâderi Mevdûd bin Alî ez-Ziyârî'dir.

Hasan Bey-Emîr İzzeddîn Gâzi

Amasya ümerâsından Mehmed Bey bin Aydın Bey bin Alî Bey bin Emîr Hasan Gâzi bin İltekin Gâzi'nin mahdûmudur. Sultân **[343]** Kılıçarslan-ı Râbi' devrinde nâ'il-i emâret olup Mısır harbine iştirâk etdi. Birçok vekâyi'-i harbiyyede bulunduktan sonra 715 senesi şevvâlinde vefât etdi. Seng-i mezârı Üçler kabristânında görüldü. Mahdûmu Alâaddîn Alî Bey'dir. Sâz malikânesi mutasarrıfı idi.

Hasan Bey-Emîr Şeyh İzzeddîn

Amasyalıdır. Emîrü's-Sevâhil Şücâeddîn Hâbil Bey bin Bedreddîn İbrâhim Bey bin Tuli Bey bin Türkânşâh bin emîr-i kebîr Güdül Bey'in mahdûmudur. Pederinin irtihâlinden sonra züamâdan olup Sultân Gıyâseddîn Mes'ûd-ı Selçukî hizmetinde bulundu.

Müşârün-ileyhin hal'inden sonra Amasya'da subaşı olup Sultân-ı müşârün-ileyhin tekrâr cülûsunda nâ'il-i emâret olarak Amasya cândârı oldu. 708'de Sultân Mes'ûd'un irtihâli üzerine i'lân-ı istiklâl eden Amasya emîri Alakuşoğlu Şemseddîn Ahmed Bey'in aleyhdârlarıyla birleşerek 712'de mûmâ-ileyhi öldürüp Sultân Mes'ûd'un şehzâdesi Sultân Tâceddîn Altunbaş'ı Amasya Simresi'nde tahta iclâs eyledi.

Bunun üzerine Sivas vâlîsi olup gitdi. Şu vekâyi' **[344]** Anadolu nâzırı İşboğa Noyin'in emr ü tasvîbi ile cereyân etmiş olduğundan 716 senesi zilhiccesinde Sultân Altunbaş'ı ha'l edib i'lân-ı istiklâl etdiği esnâda Sivas emâretinde kaldı.

717 senesi cumâdelûlâsında Emîr Çobanzâde Timurtaş Bey'e Sivas eyâleti tevcîh edildiğinden büyük bir kuvvetle gelen vâlî-i müşârün-ileyhe teslîm-i vilâyet edib ümerâsından oldu. Mu'ahharan kerîmesini Timurtaş Bey'in mu'temedi olan meşhûr Eretna Bey'e verip mevki'ini te'mîn eyledi.

Timurtaş Bey'in vilâyeti zamânında vezîr ve müsteşârı mesâbesinde nüfûz u i'tibârı olup 727 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, âdil, müdebbir bir emîr-i nâfizü'l-kelim idi. Mahdûmu Amasya emîri meşhûr Zeyneddîn Tuli Han ve kerîmesi Süli Paşa olup dâmâdı Sivas hükümdârı Sultân Alâaddîn Eretna Bey'dir. Kendisi ve evlâdı "Hâbil Oğulları"demekle meşhûr idiler.

Hasan Bey-Emîr İzzeddîn Veled-i Aydın

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi yazılan Hasan Gâzizâde Alî Bey'in mahdûmudur. Eretna ve Kutlu Şâh Beyler'in **[345]** zamân-ı emâretlerinde ümerâdan ve 747'de Sâz mâlikânesi mutasarrıfı görülüp sonra vefât etdi. Mahdûmları Melik Ahmed, Cüneyd Beyler'dir.

Hasan Çelebi-Mevlânâ Ebu'l-Fazl er-Rûmî

Alî bin Halîl'in mahdûmudur. Ulemâdan ve Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ Şemseddîn Mehmed bin Mûsa el-Hallâtî'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve müderris ve üstâdının mahdûmu Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ İmâdeddîn Ömer Çelebi tarafından ahyânen Amasya nâibi oldu. 751 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâ-yı kudâttan idi.

Hasan Çelebi-Mevlânâ Pîr İmâdzâde

Amasyalıdır. Amasya kâdı'l-kudâtı İmâdeddîn Ömer Çelebi bin Şemseddîn Mehmed Çelebi bin Necîbüddîn Mûsa el-Hallatî mahdûmudur. Ulemâdan ahz-ı ulûm ederek müderris, Kedağra kâdısı olup hayli müddet orada kaldı.

Ba'dehû ma'zûlen Amasya'ya gelip birâderi Amasya kâdı'l-kudâtı Müeyyideddîn Mehmed Çelebi nâibi olup 783 sâlinden sonra vefât etdi. Hânedânının medfûn olduğu kâdılar türbesinde bunun kabri görülemedi. Ulemâdandır. **[346]** Mahdûmu Sâlih Çelebi ve bunun mahdûmu Şeyh Paşa'dır.

Hasan Bey-Taşanzâde

Kedağra(Köprülü)lıdır. Oranın emîri olan Alâaddîn Alî Bey bin Taşan Bey'in mahdûmudur. Amasya hükümdârı el-Hâc Şâdgeldi Paşa'nın meşâhîr-i ümerâsından olup 788'de Sultân Murad hünkâra arz-ı inkıyâd ederek Kosova harbinde isbât-ı vücûd etdi. Ba'dehû vefât eyledi. Mahdûmları Ahmed, Alî Beyler'dir. Köprü'de medresesi vardır.

Hasan Çelebi-Mevlânâ İzzeddîn

Merzifonludur. Taşan Beyzâdelerden Savcı Bey'in mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib Merzifon'da ders-i âm oldu. Fakat Taşanzâdelerin Merzifon emâreti için birbirine düşmelerinden bî-zâr olup Niksar'a gitdi.

Orada ders-i âm ve Yağıbasanîye medresesi müderrisi ve müftü olarak fevka'l-âde iştihâr etdi. 800 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan idi. Tilmîzi Mevlânâ Sa'd bin Halîl bin Süleyman el-Merzifonî hattıyla yazılan "Hülâsatü'l-Fetâvâ" kitâbını 793'de mukâbele etdikleri kendi hattıyla görüldü. **[347]**

Hasan Bey-Osmân Paşazâde

Amasyalıdır. Lâdikli Selamîş Beyzâde Osmân Paşa'nın mahdûmu ve Amasya Beylerbeyi Devatdâr Ahmed Paşa'nın kerîmezâdesidir. Yıldırım Sultân Bâyezîd ümerâsından olup 804 senesi zilhiccesinde Timur harbinde mün'adim oldu. "Emîr Kılıç Hasan Bey" demekle meşhûr idi. Birâderi Tur Alî Bey'dir. Mahdûmu Osmân Bey'dir.

Hasan Bey-Hâbil Beyzâde

Amasyalıdır. Emîr Celâleddîn Hâbil Bey bin Tâceddîn İbrâhim Bey bin Sultân Zeyneddîn Tuli Han bin emîr-i kebîr eş-Şeyh Hasan Bey'in mahdûmudur. Buna "Emîr İzzeddîn Hasan Bey" dendi. Yıldırım Sultân Bâyezîd ve Çelebi Sultân Hânlara hizmet edib 811 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan idi. Mahdûmları el-Hâc Receb, Şa'bân Çelebiler ve birâderi Abdulhalîm Bey'dir.

Hasan Bey-Cibrîl Beyzâde

Amasya civârında Bayundurludur. Mecidözü kazâsı Beyi olup Bayundur kasabasında ikâmet eden Alî Bey bin Cibrîl Bey bin Doğan Bey bin Saltuk Bey bin Bayundur Bey'in **[348]** oğludur. Çelebi Sultân Mehmed Han devrinde züamâdan iken hizmetlerine binâ'en ümerâdan oldu. 819'da sadr-ı a'zam el-Hâc Halîl Paşa ile Şehzâde Sultân Mustafa harbinde vefât etdi.

Hasan Çelebi-Mevlânâ İzzeddîn Ebu'l-Mekârim

Amasyalıdır. Bezzâz Hâfız Hüseyin Çelebi mahdûmu olduğu münâsebetle "Bezzâzoğlu" ve beyne'l-ulemâ "Mevlânâ Hasanü'l Bezzâzî" demekle meşhûr oldu. Meşâhîr-i ulemâdan olup 821 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Çelebi'dir.

Hasan Çelebi-Mevlânâ İzzeddîn Ebu'l-Fezâ'il

Amasyalıdır. Amasya Mevlevî-hânesi şeyhi Mevlânâ Celâleddîn Mehmed Çelebi bin Mevlânâ Hüsâmeddîn Hasan Çelebi bin Mehmed mahdûmudur. Amasya fuzalâsından ve hâssaten Sa'îdeddîn Mevhûb bin ez-Ziyârî'den tahsîl-i fezâ'il-i ilmiyye edib müderris-i meşhûr oldu.

801'de şehzâde iken Çelebi Sultân Mehmed Han vâlî olarak Amasya'ya geldikte fazl ü nezâket-i tab'ına binâ'en bunu takrîb edib bir müddet mu'allimi oldu. 805'de Amasya kâdı'l-kudâtı olup altı yıl kadar icrâ-yı ahkâm-ı kazâ ederek 811'de kazasker oldu. **[349]**

816'da Şehzâde Sultân Mûsa vak'asında hilâf-ı marziy-yi re'y ü tedbîrde bulunduğundan mütekâ'id olup Şâdiye müderrisi olduğu hâlde 821'de vefât etdi. Âlim, fâzıl, müdebbir bir zât idi.

Hasan Paşa-Kuzum

Amasyalıdır. Halfet Gâzi evlâd-ı kirâmından ve ümerâdan Abdullah Bey bin el-Hâc emîr-i kebîr Alî Bey bin Süleyman Bey bin emîr Alâaddîn Alî Bey'in mahdûmudur. Yıldırım Sultân Bâyezîd Han devrinde ümerâdan olup Timur harbinde isbât-ı vücûd ederek Şehzâde Çelebi Sultân Mehmed ma'iyyetinde kaldı.

805'de Şehzâde-i müşârün-ileyh ile beraber Bolu'dan Amasya'ya avdet edib bütün muhârebâtına iştirâk etdi. 814'de Anadolu Beylerbeyi Ya'kûb Paşa'nın Şehzâde Sultân Süleyman'a arz-ı mütâva'at etmesi üzerine Anadolu Beylerbeyi olup Ankara'yı Sultân Süleyman'ın istilâsından kurtardı.

819'da Bâyezîd Paşa sadr-ı a'zam oldukta Rûmeli Beylerbeyi olup Sofya'da ikâmet etdi. 821'de Şehzâde Sultân Mustafa Edirne'yi işgâl etdiği esnâda **[350]** Rûmeli eyâletini hüsn-i müdâfa'a ederek Çelebi Sultân Mehmed'in galebesine ve şehzâdeyi fırâra mecbûr etmesine binâ'en nâ'il-i vezâret oldu.

824'de Çelebi Sultân Mehmed Han'ın irtihâli üzerine Şehzâde Sultân Mustafa ikinci def'a kıyâm ve Rûmeli beylerini kendisine celb etdiği esnâda Sultân Murâd-ı Sânî'ye inkıyâd ederek şehzâdeyi tanımadığından 825 senesi evâsıtında şehzâdenin harbinde vefât etdi.

Müdebbir, muktedir, gâyet sâdık bir kumandân idi. Mahdûmları Abdullah, Alî Beyler'dir. Alî Bey, mu'ahharan vezîr olup Alâaddîn Alî Paşa dendi. Bunun mahdûmları Mehmed, Yûsuf Paşalardır. Sâhib-i tercemenin amcası Kazasker Mevlânâ Hasan Çelebi'dir.

Hasan Çelebi-Mevlânâ Nâ'ib

Amasyalı Alî Çelebi mahdûmudur. Ba'de't-tahsîl ders-i âm, müderris, Amasya nâibi olarak "Mevlânâ nâib" diye iştihâr etdi. Ba'dehû Samsun kâdısı olup 818'de Amasya'da ma'zûl görüldü. Ba'dehû Tokat nâibi olup 826 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i kudâttan idi. **[351]**

Hasan Çelebi-Mevlânâ İzzeddîn

Amasyalıdır. Halfet Gâzi ahfâd-ı kirâmından Amasya emîr-i kebîri el-Hâc Alâaddîn Alî Bey bin Süleyman Bey bin Alî Bey bin Mehmed Bey bin Tekûr Sinan Bey bin Halfet Gâzi mahdûmudur. Amasya'da Mevlânâ Hoylu Hüsâmeddîn Hasan ve Mevlânâ Sa'îdeddîn Mevhûb Çelebilerden tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve ba'dehû Atabeg müderrisi oldu.

814'de Mevlânâ Sofu Bâyezîd Çelebi'nin irtihâlinde mu'allim-i sultânî olup Çelebi Sultân Mehmed Han'ın müşâvir-i hâssı ve 816'da Edirne kâdısı, 821'de Şeyh Ramazânzâde Mevlânâ Cemâleddîn Mehmed Çelebi yerine kazasker olup Tokat kazâsı uhdesine ilâveten verildi.

821 târîhinde tanzîm edilen Kâdı Mü'eyyed Çelebi vakfiyesi bâlâsında "Sebete mâ-fîhi 'indî ve hakemtü bi-sıhhatihi ve emzaytühû ve ene'l-fakîr Hasan bin Emîr Alî el-Kâdî bi-Tokat ve sâ'ir-i memâliki'r-Rûm" diye imzâsı görüldü. Ba'zen imzâsında "Hasan bin Emîr Alî el-Halîfî" yazmış olduğu da görüldü.

824'de cülûs eden Sultân Murâd-ı Sânî makâmında ibkâ edib 828 senesi evâ'ilinde dâr-ı bekâya irtihâl etdi. **[352]** Sudûr-ı kirâm-ı ilmiyeden âlim, halûk, fâzıl, müdebbir bir zât idi. Mahdûmu kibâr-ı ulemâdan Sa'îdeddîn Mehmed Çelebi'dir. Bunun mahdûmları Muhyiddîn Mehmed, Kıvâmeddîn Kâsım Çelebilerdir. Bunlara "Molla Ehaveyn" dendi.

Edirneli Mecdî Mehmed Efendi "Terceme-i Şakâyık"ta diyor ki: "Mevlânâ Hasan bin Emîr Alî: Bu kişi Şakâyık'da mestûr ve muharrer değildir. Lâkin sekiz yüz yirmi altı senesinde kazasker iken yazdığı temessükât-ı şer'iyyeden birkaç temessükleri manzûrumuz olmağın ilhâk olundu. Bundan gayri ahvâline vukûf u şu'ûr olmamağın bu mikdâr ile iktifâ kılındı. Rahimehullâh"

Hasan Çelebi-Mevlânâ Hüsâmeddîn el-Habbâzî

Amasyalıdır. Amasya'da etmekcilik eden Sivaslı Hâfız Mahmûd'un mahdûmudur. Şeyhülislâm Gümüşlüzâde Mevlânâ Celâleddîn Abdurrahmân Çelebi Hazretleri'nin rahle-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ve riyâzet-hânesinde tekmîl-i sülûk ederek ders-i âm, vâ'iz-i be-nâm oldu.

Tarîkat-ı Halvetiyyede kesb-i kıdem ederek ulemâ-yı râsihînden olup Sofular Mahallesi'nde ikâmet eden sofulardan oldu. **[353]** 831 hudûdunda vefât etdi. Halvetiyye meşâyih-i kibarından âlim, zâhid, vâ'iz-i meşhûr bir sûfî-i sâfî-nihâd idi.

Hasan Bey-Emîr Alîzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Kazasker Hasan Çelebi'nin birâderi el-Hâc Ebûbekir Bey bin el-Hâc Emîr Alî Bey'in mahdûmudur. Çelebi Sultân Mehmed ve Sultân Murâd-ı Sânî'ye hizmetler edib, ümerâdan oldu. Hayli müddet Amasya muhâfızı ve vâlî kâ'im-makâmı olarak teneffüz edib ba'zı livâlara emîr olduktan sonra 838 sâline doğru vefât etdi.

Hasan Bey-Taşanzâde

Kedağra (Köprü)lıdır. Canik sancâğı Beyi Ahmed Bey bin Hasan Bey bin Alî Bey bin Taşan Bey'in mahdûmudur. 814'de pederinin maktûlen vefâtında Kedağra emîri olup Kâtil Kubadoğlu Cüneyd Bey'le hayli uğraşdı.

821'de Alparslanzâde Hüseyin Bey'le birleşip Cüneyd Bey'i i'dâm ederek Hüseyin Bey'in Canik emâretine yardım etdi. Ancak Hüseyin Bey de Sultân Murâd-ı Sânî'yi tanımayıp istiklâle kıyâm eylediğinden Amasya vâlîsi Yörgüç Paşazâde Hızır **[354]** Beyle takviyye edilip tenkîline me'mûr oldu.

831'de Kedağra'dan hareket edib Canik'i muhâsara ederek Hüseyin Bey'i teslîm-i nefse icbâr eylediğinden mûmâileyhi tutup Amasya'ya gönderdi. Mükâfaten Canik sancâğı beyi olup on yıl kadar orayı hüsn-i müdâfa'a etdi. 841 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdandır. Kedağra'da ba'zı hayrâtı vardır. Mahdûmu Şâhin Paşa ve birâderi Alî Bey'dir.

Hasan Çelebi-Zilelioğlu Hâce

Amasyalıdır. Tüccârdan Hâce Alâaddîn Alî ez-Zilevî mahdûmudur. Bu da tüccâr u ümenâdan olup 843 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu hattât-ı meşhûr Celâl Çelebi'dir. Bunun oğulları Cemâleddîn ve Muhyiddîn Çelebiler de meşâhîr-i hattâtînden idiler.

Hasan Ağa-Sekbân-başı

Çelebi Sultân Mehmed Han'ın Amasya'da Sekbânları kumandânı olarak iştihâr edib fevka'l-âde i'timâdını kazandı. Şehzâde iken Amasya vâlîsi Sultân Murâd-ı Sânî hizmetinde kalıp cülûsunda bir müddet sekbân-başı oldu. **[355]**

838'de Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'in ma'iyyet ümerâsında olarak gelip 841 senesi gâyesinde şehzâdenin irtihâline binâ'en tekâ'üd edilip İltekin kasabasında ikâmet etdiği hâlde 845'de vefât etdi. Sâdık, hâdim-i dîn ü devlet bir zât idi.

İltekin kasabasında mescidi ve vakfı vardır. Sekbân-başı mescidi ve vakfı demekle meşhûrdur. Mahdûmları Hızır Paşa ile Hamza, Mustafa, İbrâhim Beylerdir. Hızır Paşazâde Hasan Bey mîrlivâdır. Diğer mahdûmu Keşfî Mehmed Çelebi de dîvân-ı hümâyûn hâcegânındandır.

Hasan Bey-Keçi Beyzâde

Amasyalıdır. Amasya'da câmii ve medresesi olan Torumtay Gâzi ahfâdından Torumtay türbesinde medfûn olan el-Hâc Ebûbekir Çelebi bin Emîr Sirâceddîn Mehmed Bey bin Süleyman Bey bin Ya'kûb Şâh Rûmî mahdûmudur.

Çelebi Sultân Mehmed devrinde züamâdan ve Sultân Murâd-ı Sânî zamânında ümerâdan olup bir müddet Tokat sancâğıbeyi oldu. Ba'dehû Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Alâaddîn Bey'in ma'iyyetinde me'mûr **[356]** oldu. 846'da Şehzâde-i müşârün-ileyhin mahnûkan irtihâlinde menkûb olup sonra vefât etdi.

Hasan Bey-Bîçâr Paşazâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Hızır Bey'in mahdûmudur. Bu da züamâdan ba'dehû ümerâdan olup Sultânönü sancâğıbeyi iken Varna harbinde 847'de şehîden vefât eyledi. Meşâhîr-i ümerâdan idi.

Hasan Çelebi-Mevlânâ Hekîm Çelebi

Amasyalıdır. Hekîm-i meşhûr Sabûnîzâde Hacı İlyâs Çelebi bin Şa'bân'ın mahdûmudur. Pederinden ilm-i tıbbı ve sâ'ir ulemâdan ulûm-ı şer'iyye ve edebiyyeyi tahsîl edib Amasya'da Dârü'ş-Şifâ tabîbi oldu.

Amasya'ya vâlî olarak gelen Şehzâde Sultân Ahmed ve Mehmed ve Alâaddîn Beyler'in hizmet-i tabâbetinde bulundu. Kendisine mürâca'at eden hastegânı tedâvî etmekle ibrâz-ı mahâret ederek fevka'l-âde iştihâr etdi.

849'da vefât ve mücerrebât-ı tıbbıyyeye a'id iki eser-i tıbbı te'lîf ederek nâmını Türkiye tabâbeti âleminde ibkâ edib **[357]** 851'de vefât etdi. Âlim, müteşerri', tabîb-i hâzık, fünûn-ı edebiyye ve tıbbıyyede mâhir bir zât idi. Mahdûmu Hamza Çelebi de etibbâdandır. Yazdığı "El-kâfî Şerhü'l-Bezdevî" kitâbı zahrına "Hamza bin Mevlânâ Hasan bin Mevlânâ Hacı İlyâs es-Sâbûnî" imzâsını koymuştur.

Hasan Bey-Devâtdâr Paşazâde

Amasyalıdır. Amasya Beylerbeyi Devâtdâr Ahmed Paşazâde Bûrâk Bey'in mahdûmudur. Sultân Murâd-ı Sânî devrinde nâ'il-i emâret olup Amasya erkânından oldu. 847'de Varna harbinde isbât-ı vücûd edib 853 hudûdunda vefât eyledi. Meşâhîr-i ümerâdan idi. Mahdûmu el-Hâc Hüseyin Bey'dir.

Hasan Çelebi-Hüsâmeddînzâde

Amasya Mevlevî-hânesi şeyhi Mevlânâ Hüsâmeddîn Çelebizâde Abdulvehhâb Çelebi mahdûmudur. Amasya Mevlevî-hânesinde hüsn-i terbiye vü tahsîl görüp Müstencid Dede'nin irtihâlinden sonra Amasya Mevlevî-hânesi şeyhi oldu. 855 sâline doğru vefât etdi.

Âlim, zâhid bir şeyh idi. Mahdûmları **[358]** kâdı-i Tokat Mahmûd Çelebi ile şu'arâdan Şeyhî Mehmed Çelebi'dir. Bunun da mahdûmu Abdülkerîm Hâtemî Çelebi'dir.

Hasan Çelebi-Mevlânâ Hâcıoğlu

Amasyalıdır. Ulemâdan Murâd Çelebi bin Hacı Abdülkâdir Çelebi mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek müderris-i be-nâm olup 860 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan fakîh bir zât idi.

Devâtdâr Paşazâde Hasan Bey bin Ahmed Bey bin Bûrâk 863'de ve Kâsım Beyzâde Hasan Bey de 865'de ve Aydın Beyzâde Hasan Bey de 873'de ümerâdan görülüp sonra vefât etmişlerdir.

Hasan Şâh Çelebi-Hâce el-Hâc

Amasya'nın İlarslan nâhiyesi eşrâf ü ümerâsından ve meşâhîr-i hâcegânından Hâce İbrâhim Çelebi bin Hasan Şâh Çelebi bin Alparslan Şâh bin Sultân Tâceddîn Altunbaş Gâzi Çelebi bin Sultân Gıyâseddîn Mes'ûd bin Sultân İzzeddîn Keykavus-ı Selçukî mahdûmudur.

Bu da eşrâf-ı ümerâdan ve meşâhîr-i hâcegân-ı tüccârdan olup **[359]** sarf-ı ticâretle iştigâl ve çiftliği hâsılâtıyla idâre-i ahvâl ederek umûr-ı siyâsiyyeden fevka'l-âde taharrüz eylediğinden Amasya vâlîlerinin kendisine karşı hürmet ü ri'âyetlerini celb etmişdi.

İlarslan nâhiyesi Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa tarafından esâsen bunun ceddi Alparslan Şâh'a temlîk edilmişti. Bunun evlâdı tekessür etdikçe mezkûr nâhiye de inkısâma uğramış; ba'zıları da kendi hisselerini satmış olduğundan sâhib-i tercemeye nâhiyenin yirmide biri kadar yeri kalmışdı.

Kendisi ve pederi Gelkiras kasabasında ikâmet ve hisse-i mâlikânesini hüsn-i idâre ederek 867 senesinde vefât etdi. Gâyet kerîm, hânedân, asâlet ve necâbeti her hâlinde nümâyân, sâhib-i hayr ü hasenât idi. Mezkûr kasabada bir mescidi vardır. Seksen yaşına varmışdı.

Oğulları Tâceddîn İbrâhim, Hayreddîn Hızır, Selîm Çelebiler'dir. Küçük mahdûmu Selîm Bey Amasya'da vâlî bulunan Sultân Bâyezîd-i Sânînin ma'iyyet-i ümerâsından iken gâyet hüsnâ olan kerîmesi Ayşe Hundî Hâtun'u tezevvüc **[360]** buyuruldu.

Hâce el-Hâc Tâceddîn Çelebizâde el-Hâc İvâz Çelebi'dir. Hayreddîn Hızır Bey, mu'ahharan Şehzâde Sultân Abdullah lalası ve ba'dehû Trabzon Beylebeyi olan Hayreddîn Paşa'dır. Mahdûmları Hasan Paşa ile Mehmed Bey'dir. Mehmed Beyzâde Şücâ'eddîn Paşa ma'rûfdur.

Selîm Bey'in mahdûmları Mehmed Şâh, Kâsım Çelebiler ve kerîmezâdesi Sultân Selîm Han'dır. Mehmed Şâhzâde Kâsım Paşa vüzerâdandır. Kâsım Çelebi, Sultân Bâyezîd-i Sânî devrinde dîvân-ı hümâyûn kâtibi olup "Tozkoparan" demekle meşhûrdur. İstanbul'da mescidi hazîresinde medfûndur.

Hasan Çelebi -Mevlânâ İzzeddîn Sâbıkî

Amasyalıdır. Kibâr-ı ulemâdan Osmân Çelebi bin Abdülmuhsin Çelebi bin Ahî Sâbıkuddîn Ebûbekir mahdûmudur. Buna "Sâbıkoğlu" denmişti. Birâderi ulemâdan Hüseyin Çelebi olup ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm olup 870 sâlinden sonra vefât etdi. Hızır Paşa vakfiyesine şâhid olan ulemâdandır. **[361]**

Hasan Çelebi-Memî Çelebizâde

Amasyalıdır. Hutebâdan Memî Çelebizâde Mehmed Çelebi mahdûmudur. Seydî Ahmed Kırımî'den ahz-ı ulûm edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. 885 sâlinden sonra vefât etdi.

A'yân-ı ulemâdandır. Kezâlik bu senelerde vefât eden Mevlânâ Hasan Çelebi bin Yûsuf da ulemâdan idi.

Hasan Bey-Yörgüç Paşazâde

Amasya ümerâsından Alî Bey'in mahdûmudur. Amasya'da Sultân Bâyezîd-i Sânî ma'iyyet-i ümerâsından olup cülûsunda beraber İstanbul'a gitdi. 893'de Mısır harbinde mün'adim oldu. Mahdûmu Alî Bey ve birâderi Hüseyin Bey'dir. Diğer Yörgüç Paşazâde Hasan Bey de ümerâdan Hızır Bey bin Yörgüç Paşa'nın mahdûmudur. Bu da kibâr-ı ümerâdan olup 894 hudûdunda vefât etdi.

Hasan Çelebi-Seydî Çelebizâde

Amasyalıdır. Kudâttan Seydî Ahmed Çelebi bin Atâullâh Çelebi mahdûmudur. Ba'de't-tahsîl müderrisînden oldu. Ba'dehû kasabât u bilâda kâdı olup 896 sâlinden sonra vefât **[362]** etdi.

Hasan Bey-Âdil Beyzâde

Lâdiklidir. Evlâd-ı Selçukiyye'den Âdil Bey bin Cüneyd Bey bin Alî Bey bin Kubad Bey'in mahdûmudur. Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye Amasya'da vâlî iken intisâb edib cülûsunda Lâdik Beyi oldu. Şehzâde Sultân Ahmed Amasya vâlîsi iken Lâdik'e gitdiği zamân bununla hem-dem olup 900 sâline doğru fevt oldu. Mahdûmları Ahmed, Mehmed Beylerdir.

Hasan Efendi-Ebû Yûsufzâde

Amasyalıdır. Yûsuf Çelebi bin Ebî Yûsuf Çelebi bin Abdulhalîm Çelebi mahdûmudur. Lügat sâhibi meşhûr Halîmî Mehmed Çelebi'nin ammizâdesi olup ba'de't-tahsîl müderris, kâdı olup 908 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı kudâttan idi. Yağmur Çelebizâde Mevlânâ Hasan Çelebi de kibâr-ı ulemâdan olup bu esnâlarda vefât etdi.

Hasan Efendi-Mevlânâ Sivasî

Sivaslı Murâd'ın mahdûmudur. Amasya'da Hatîb Kâsım Efendi'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. **[363]** Halfet Gâzi, Atabeg, Mehmed Paşa medreselerine sırasıyla müderris olup 910 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, kâmil bir zât idi. Mahdûmu Abdullatîf Efendi de ulemâdandır.

Hasan Paşa-Hayreddîn Paşazâde

Amasyalıdır. Esbak Trabzon vâlîsi ve Şehzâde Sultân Abdullah lalası Gelkirâsîzâde Hayreddîn Hızır Paşa'nın mahdûmudur. Amasyada vâlî iken Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye intisâb ederek züamâdan oldu.

886'da müşârün-ileyhin cülûsunu müte'âkib mîrlivâ olup Kayseriyye sancâğı beyi oldu. Ba'dehû Antalya sancâğı beyi olup Cem Sultân mes'elesinde yararlıklar gösterdiğinden 891'de Konya Beylerbeyi oldu. Mısır harbinde zahîre ve mühimmât-ı askeriyye tedârikinde hizmetleri sebk etdi

893'de ma'zûlen İstanbul'a gelip 894'de Trabzon Beylerbeyi oldu. 896'da Trabzon eyâleti Şehzâde Sultân Selîm Han'a tevcîh edildiğinden müşârün-ileyhin müdebbir-i umûru, vezîr ve müsteşârı olarak ma'iyyetinde dört yıldan ziyâde kaldı. Ba'dehû ma'zûlen İstanbul'a geldi. **[364]**

902'de Mora Beylerbeyi olup Modon ve Koron fethinde hizmeti sebk eylediğinden 905'de Anadolu Beylerbeyi oldu. 907'de ma'zûlen İstanbul'a gelip pederinin binâ eylediği Çinili hamâmı civârında ikâmet 911 hudûdunda vefât etdi. Sâdık, müdebbir, zî-servet idi. Servet-i azîmesi birâderzâdesi ve dâmâdı Şücâ'eddîn Paşa bin Mehmed Bey'e kaldı.

Hasan Çelebi-Mevlânâ İbrîzâde

Amasyalıdır. Kibâr-ı fuzalâdan Mevlânâ İbrizâde Muhyiddîn Mehmed Çelebi mahdûmudur. Pederinden vesâ'ir ulemâ-i asrından ahz-ı ulûm edib ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek Halfet Gâzi müderrisi olarak iştihâr etdi.

Ba'dehû Sultân Bâyezîd câmi-i şerîfi hatîbi ve ba'dehû imâmı olup "Hatîb Çelebi" demekle iştihâr ederek 915'de vefât etdi. Âlim, fâzıl, hâfız-ı Kur'ân, savt ü edâsı güzel bir imâm-ı kâmil idi.

Hasan Efendi-Hasan Abdallu

Köprülüdür. Hasan Abdal köyünden Abdullah Çelebi bin Hasan Abdal'ın mahdûmudur. Amasya'da meşâhîr-i ulemâdan ikmâl-i tahsîl **[365]** edib ders-i âm ve birkaç medreseye sırasıyla müderris-i be-nâm olarak iştihâr etdi. 907'de tefsîr okuturken "Uyunü't-Tefâsîr" kitâbını yazıp sonunda imzâsını koydu.

Mu'ahharan İçerişehirde câmi-i Enderûn kürsî şeyhi olup va'z ü tezkîre hasr-ı evkât etdiği hâlde 918 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, kâmil, tefsîr u hadîse vâkıf, vâ'iz-i meşhûr idi. Mahdûmu eş-Şeyh Abdullah Efendi'dir.

Hasan Bey-Aydın Beyzâde

Amasyalıdır. Alî Bey bin Hasan Bey'in mahdûmudur. Züamadan olup sonra terakkî ederek mîrlivâ oldu. 917'de Şâhkulu muhârebesinde sadr-ı a'zam Hâdım Alî Paşa kolunda şehîden vefât etdi. Şüc'ân-ı ümerâdan idi.

Diğer ümerâdan Devâtdâr Paşazâde Hasan Bey bin el-Hâc Hüseyin Bey bin Hasan Bey de Canik sancâğı beyi olup 920'de Çaldıran muhârebesinde şehîden vefât etdi. Mahdûmu el-Hâc Ahmed Bey'dir.

Hasan Bey-Bâyezîd Paşazâde

Amasyalıdır. Mîrlivâ Îsâ Bey bin Mehmed Bey bin **[366]** Hamza Bey bin Bâyezîd Paşa'nın mahdûmudur. Züamâdan olup ceddinin evkâfına mütevellî olup 918'de Sultân Selîm Han'ın cülûsunda mîrlivâ oldu.

920'de Çaldıran muhârebesinde yararlığı görülüp 922'de Sivas sancâğı Beyi olduğu hâlde Mısır harbine gitdi. 926'da Trabzon Beyi görüldü. Ba'dehû Erzincân sancâğı beyi olup 933'de Celâlî harbinde vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Bey ve birâderleri de Mehmed, Mahmûd Beylerdir.

Hasan Efendi-Habîb-i Karamanîzâde eş-Şeyh

Amasyalıdır. Mehmed Paşa türbesi önünde medfûn olan sâbıkü't-terceme eş-Şeyh Habîb-i Karamânî Hazretleri'nin mahdûmudur. Kibâr-ı fuzalâdan Bahşî Halîfe'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib pederinin halîfesi eş-Şeyh Seydî Çelebi sohbetinde tefeyyüz etdi.

Bir müddet tedrîs-i ulûm edib sonra Mehmed Paşa câmii kürsî şeyhi ve ba'dehû Seydî Çelebi'nin irtihâlinde Habîb-i Karamânî tekkesi şeyhi olarak fevka'l-âde iştihâr etdi. 945'de dâr-ı kudse irtihâl eyledi. Âlim, müteşerri', zâhid **[367]** ulum-ı şer'iyyede kâmil, vâ'iz, enfâs-ı tayyibesi mü'essir bir zât idi. Mahdûmları İmâdeddîn Ömer, Muhyiddîn Mehmed Efendilerdir.

Hasan Bey-Yörgüç Paşazâde

Amasyalıdır. Eşrâftan el-Hâc Alî Bey bin Hasan Bey bin Alî Bey'in mahdûmudur. Züamâdan iken, ümerâdan olup 927'de Alman harbine gitdi. 933'de Eşkiyâ-yı Celâliyye muhârebâtında isbât-ı liyâkat etdi.

941'de Bağdâd harbine gidip muvaffakiyetle avdet ve sancâkları emâretle devr ederek 947 hudûdunda fevt oldu. Meşâhîr-i ümerâdan idi. Mahdûmları Mehmed, Mustafa Beylerdir.

Hasan Çelebi-Emîr Çelebi

Amasyalıdır. Es-Seyyid Şerefeddîn Hamza Çelebi mahdûmudur. Ulemâdan şâyân-ı hürmet bir emîr olup Amasya'da nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı oldu. "Nakîb Çelebi" demekle iştihâr edib Receb Mahallesi'nde ikâmet etdiği münâsebetle oraya **"**Nakîb Mahallesi" de dendi.

940 senesinde ba'zı Şî'anın hareket-i kıyâmiyyesinden dolayı **[368]** evlâd ü ıyâliyle Bursa'ya gidip orada aynı hürmeti gördü. 943'de Hüdâvendigâr imâreti evkâfına mütevvellî olup 951 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i sâdâttan âlim, kâmil muhterem bir zât idi.

Hasan Bey-Mehmed Paşazâde

Amasyalıdır. Hızır Paşazâde Mehmed Paşa'nın evlâd-ı kirâmından el-Hâc Alî Bey'in mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde ceddi evkâfına mütevelli olup fevka'l-âde ta'ayyün etdi. Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa'nın teveccühâtına mazhar olup nüfûz u i'tibârı arttı. 954'de vefât etdi. Birâderi Hüseyin Bey'dir.

Hasan Ağa-Kapı Ağası

Boşnak'tır. Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa'nın kölelerinden olup dâ'iresinde tefeyyüz ederek kapı ağası olmuş, akl ü zekâsıyla şehzâdenin teveccüh ü i'timâdını kazanmış olduğundan 960 senesi şevvâlinde şehzâde-i müşârün-ileyhin şehâdetinde bu da mün'adim oldu. Diğer Boşnak Hasan Ağa da müşârün-ileyhin hazîne-dârı olmuştu. **[369]** Bu da vak'a-i şehâdette dünyâya vedâ' etdi.

Hasan Çelebi-Kocacıkzâde Hâce

Amasya hâcegân-ı tüccârından Hâce el-Hâc Mehmed Çelebi bin Hâce el-Hâc Ahmed Çelebi bin Kocacık Hâce Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya'da ticâret ü gınâsıyla be-nâm olan a'yândan olup Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa ümenâsından oldu. 960'da müşârün-ileyhin şehâdetinde biraz nekbet gördü. 962 hudûdunda vefât etdi.

Hasan Çelebi -Seydîzâde

Amasyalıdır. Kudâttan Osmân Çelebi bin Seydî Alî Çelebi mahdûmudur. Ba'de't-tahsîl bir müddet ders-i âm oldu. Ba'dehû Anadolu kazaskeri Muhaşşî Sinan Efendi'nin himmetiyle kibâr-ı kudâttan olup 965 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâ-yı kûdattan idi.

Hasan Efendi-Bahtiyâroğlu

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi yazılan tîr-endâz-ı meşhûr Bahtiyâr Bey'in ikinci mahdûmudur. Amasya'da doğdu Amasya'da büyüdü. Celâlzâdelerden hutût-ı mütenevvi'ayı **[370]** ahz ve ulemâdan tahsîl-i ma'ârif edib devr-i Süleymanî'de dîvân-ı hümâyûn küttâbı zümresine iltihâk etdi.

Ba'dehû tedrîcen terakkî ederek hüsn-i hatt ve hulkı sâyesinde 950'de re'îsü'l-küttâb oldu. Ba'dehû Rüstem Paşa'nın sadâretinde 952'de azl edilip sonra defter emîni ba'dehû 961'de başdefterdâr oldu. Bir yıl sonra azl edilip ser-müteferrika olduğu hâlde 964'de vefât etdi. Hattât, muhâsib ehl-i ma'ârifdi.

Hasan Bey-Kâsım Paşazâde

Amasyalıdır. Hakâlalı Hacı Beyzâde Kâsım Paşa mahdûmudur. Züamâdan olup hayli muhârebelerde isbât-ı vücûd ederek ümerâdan oldu. Ba'dehû Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Bâyezîd ma'iyyetine me'mûr olduğu hâlde 967 vak'asında vefât etdi.

Hasan Efendi-İlyâs Çelebizâde

Merzifonludur. Fâzıl-ı meşhûr Mevlânâ Şücâ'eddîn İlyâs-ı Merzifonî evlâd-ı kirâmından Mustafa Efendi bin el-Hâc Lutfullâh Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Şeyh İmâdzâde **[371]** Musliheddîn Mûsa Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Sultâniyye-i Merzifon müderrisi oldu.

954'de Hüseyin Ağa müderrisi olarak Amasya'ya gelip Şehzâde Sultân Mustafa'nın hüsn-i nazarını celb etdi. 958'de silk-i kudâta girip kasabât u bilâd-ı celîleye kâdı oldu. 973 hudûdunda vefât eyledi. Fâzıl, müstakîm olup kudât-ı sütûde-simât idi.

Hasan Efendi-Emîr Sinan Efendizâde Emîr

Amasyalıdır. Amasya müderrislerinden olup 940'da vefât eden Emîr Sinâneddîn Yûsuf Efendi bin es-Seyyid Ahmed Çelebi bin es-Seyyid Şemseddîn Mehmed en-Niksârî mahdûmudur. Amasya'da 911'de Üçler Mahallesi'nde doğdu.

Hıfz-ı Kur'ân etdikten sonra pederinden ve müderris-i meşhûr Şeyh İmâdzâde Musliheddîn ve sâdât-ı kirâmdan Hakâlalı es-Seyyid Muhyiddîn Efendilerden tahsîl-i ulûm edib sonra İstanbul'a gitdi. Orada Ebu's-Su'ûd Efendi'nin hizmetlerinde sekiz yıl kadar iktisâb-ı fezâ'il ederek mu'allim-i Sultânî Hayreddîn Efendi'den mülâzım u ders-i âm oldu. **[372]**

938'de yirmi beş akçe vazîfe-i yevmiyye ile ibtidâ Bursa'da Emîr Sultân medresesine müderris olup orada te'ehhül etdi. Bir kaç yıl sonra otuzla Yeni Pazar, ba'dehû İstanbul civârında Çekmece, buradan kırk ile Filibe'de Şehâbeddîn medreselerine müderris oldu.

947'de elli ile Bursa'da Manastır, 955'de İstanbul'a gelip Haseki Sultân, 957'de Sahn-ı Semân medreselerine müderris olarak tekmîl-i devre-i medâris etdikten sonra 958 senesi muharreminde Haleb, 959'da Mekke-i Mükerreme mollası oldu. Beş yıl kadar Kâbe-i Mu'azzama'da kemâl-i iffet ü istikâmetle icrâ-yı hükûmet edib 964 senesi şevvâlinde Bursa mollası oldu.

Dört yıl kadar da burada icrâ-yı ahkâm-ı şerî'at edib 968 senesi şa'bânında naklen Edirne mollası oldu. İki buçuk yıl kadar da burada kemâl-i istikâmetle icrâ-yı adâlet etdiği esnâda câmi-i Atîk vâ'izi Tokatlı Muhyiddîn Efendi'nin bir münâsebetsiz iş'ârından dolayı zuhûr eden fitnede 971 senesi saferinde azl edildi.

Çünkü vâ'iz-i mûmâileyh, sâdâttan biri mollanın muzâheretine istinâden tedârik etdiği müsellâh adamlarıyla kıyâm u hurûc edeceğini **[373]** Sultân Süleyman'a ihbâr etmişdi. Derhâl sâhib-i terceme azl ve seyyid de habs edildi. Fakat ihbârın kizb-i mahz olduğu sâbit olduğundan vâ'iz terbiye ve seyyid de habsden âzâd edildi.

Hayfâ ki vâ'izin münâsebetsizliği zâhir olmakla beraber yevmî doksan akçe vazîfe-i emsâl ile tekâ'üde sevk edilip ilm ü ibâdetle iştigâl üzere iken 975 senesi zilhiccesinin onuncu gecesi vakt-i fecrde dâr-ı kudse irtihâl etdi. Bayram günü ikindi namâzını müte'âkib cenâze namâzı Fâtih'te edâ edilip Edirne kapısı hâricine defn edildi.

Fâzıl, müdakkik, ulûmda ve hâssaten fıkıh, usûl, tefsîr, hadîs, lügat ilimlerinde mâhir, muhakkik, gâyet afîf, müstakîm, hükûmetinde âdil, zâhid, pek müteşerri' bir seyyid-i zî-şân-ı Hüseynî idi. Hazret-i Hüseyin'e kadar silsile-i nesebi pederinin tercemesinde gelir.

Sûre-i En'âm âhirine güzel ve müfîd bir risâlesi, vakf ve kıble hakkında risâleleri, Beyzâvî tefsîrinden sûre-i En'âma mükemmel bir hâşiyesi, târîhe dâ'ir ufak bir eseri vardır. Mahdûmları es-Seyyid Mustafa Cenâbî, Mehmed **[374]** Su'ûdî Efendilerle defterdâr-ı meşhûr es-Seyyid Ahmed Selîsî Paşa ve birâderleri es-Seyyid Hüseyin, Alâaddîn Alî Efendilerdir.

Nev'îzâde Atâyî Efendi "Zeyl-i Şakâyık"ta diyor ki: "el-Mevlâ Emîr Hasan bin Sinan : Nahl-i ser-sebz-i vücûdı hâk-i pâk-ı Niksârdan bedîdâr ve âbyâr-ı feyz-i hudâdâd ve terbiyet-i üstâdla semâr-ı gûnâ-gûn-ı fezâ'ilden girân-bâr olup Gekbuze müderrisi iken Ebu's-Su'ûd Efendi hizmetlerine ittisâl ve sekiz sene mikdârı âsitân-ı feyz-resânlarında iştigâl eyleyip"

"Merhûm-ı merkûm seyyid-i me'âlî-rüsûm mütâla'a-i kütüb-i ilmiyyeye müdâvim ve cem'-i fevâ'id ve zabt-ı kavâ'ide harîs ü hâ'im, kazâsında sülûki meşkûr, meyân-ı ehl-i haremde

lutf u keremi mezkûr, merkez-i ibâdette kutb-ı sâbit-kadem, mu'âmele-i nâsta lutf-ı mücessem idi."

"Nakl olunur ki Mekke-i Mükerremede kâdı iken bir husûs için merhûma yirmi bin filori arz olunup bezl-i arz ve ihlâl-i şer-'i şerîfe mü'eddî ve ibtâl-i hak hîç kese bâdî degül iken mücerred inâyet kâdı mertebesiyle hâsıl olıcak hakîkî câ'izeyi kabulden ibâ ü âteş-i dûzah gibi dest-bâz olmaktan **[375]** ittikâ etmişler. Câzehullâhu bi-mezîdi ihsânihî ve ekramehû bi-rahmetihî ve gufrânihî"

Sâhib-i tercemenin mahdûmu es-Seyyid Mustafa Cenabî Efendi de "el-Aylemü'z-Zâhir" adlı târîh-i kebîrinde Sultân Selîm-i Sânî zamânının ulemâsını beyân sırasında diyor ki:

"975 senesi zilhiccesinin onuncu gecesi vakt-i fecr-i ıydde vefât eden, âlim, fâzıl-ı rabbâni, bahr-i fehâme-i sâlik, zâhid-i Samedânî Emîr Hasan bin Yûsuf Amasyalıdır. Pederi aslen Niksarlıdır. Hânedân-ı ilm ü salâhtan olup mecâlis-i ulemâyı devr ederek iktisâb-ı ulûm etdi.

Ba'dehû Allâme Ebu's-Su'ûd el-Müftî hizmetinde kemâl-i itkân üzere Telvîh u Tavzîh ve biraz da şurûhıyla beraber hidâye kitâblarını okudu. Sonra mu'allim-i Sultânî Hayreddîn Efendi'ye mülâzemet edib müte'addid medreselere müderris olarak Sahn-ı semaniyyeye geldi.

Buradan Haleb, ba'dehû beş yıl Mekke-i Mükerremede kâdı olup hâcc etdi. Arafat'ta bütün hüccâca imâmet edib hutbeyi bizzât okudu. Ba'dehû Bursa ve sonra Edirne kâdısı olup sonra azl ve doksan akçe vazîfe-i yevmiyye ile tekâ'üd edildi.

Merhûm-ı müşârün-ileyh gayet âlim, fâzıl, müteşerri', zâhid, ulûmda mütebahhir, hükûmetinde âdil, müttakî, afîf, müteverri' idi. Mekke kâdısı iken vefât eden tüccâr-ı Acemden Ahmed-i Zahîrî yüklü bir cârîyesiyle doksan bin filori bırakdı.

Mevlânâ derhâl filorilere vaz'-i yed ve cârîyenin karnındaki çocuğa bir vasî nasb ederek mezkûr filorileri ona teslîm etdi. Müteveffânın Hamîdî nâmında zâlim bir kardeşi vardı. Gelip haml-i mevkûfdan sükût ederek filorileri kendisine ırsen teslim etmek şartıyla Mevlânâ'ya on bin filori verdi.

Mevlânâ buna râzı olmadı. Hamîdî, onbeş bin filori vermesini teklîf edince "filorilerin tekmîlini versen, ahkâm-ı şer'iyyenin icrâsını terk etmek benim için mümkün değildir" diyerek bu teklîfi de reddetdi. Hamîdî biz-zarûre haml-i mevkûfu tanımaya mecbûr oldu.

Kezâlik Semerkand pâdişâhının kızı hâcc etmek üzere **[377]** Mekke-i Mükerreme'ye gelmişti. Teb'asının hıyânetlerinden emîn olmadığı cihetle Medîne-i Münevvere'ye giderken Mevlânâ'ya sırran altmış bin filori altın tevdî' edib gitdi.

Medîne-i Münevvere'de teb'asının hıyânetiyle mesmûmen vefât etmesi üzerine Mevlânâ kendisine vedî'a tarîkiyle emâneten verilen ve hiç bir ferdin bilmediği bu altmış bin filoriyi Cidde benderinde ikâmet eden Semerkand hükûmetinin me'mûruna teslîm ve sâhiblerine vermesini tahrîr etdi.

Mevlânâ zamânımızın pek çok mevâlî ve kudâtının yaptığı gibi bu mebâliğden sükût etseydi ne bir kimse sorar ne de bilir, kendisi servet-i azîmeye nâ'il olurdu. Fakat kemâl-i ittikâ ve iffetinden dolayı sükût etmedi. Bu gibi zevât nevâdirden ma'dûddur."

Hasan Efendi-Kâtib

Amasyalıdır. Beylerbeyi Muzafferüddîn Fağfûr Paşa evlâd-ı kirâmından İshâk Bey bin Abdullah Bey'in mahdûmudur. Hattât-ı meşhûr Ebu'l-Fazl Efendi'den ve Celâlzâdelerden hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ü temeşşuk ve ulemâdan da ulûm-ı şer'iyye ve **[378]** edebiyyeyi tahsîl etdi.

Hayli müddet mahkeme-i şer'iyye kâtibi olarak iştihâr edib mükerreren Amasya nâibi ba'dehû kasabât u bilâda kâdı oldu. 975'de kibâr-ı kudâttan görülüp 978 hudûdunda vefât etdi. Âlim, edîb, hattât-ı meşhûr olup ta'lîkte mâhir idi. Mahdûmları İbrâhim, Mehmed Efendilerdir. İbrâhim Efendizâde İsmâ'îl Efendi ve Mehmed Çelebizâde Hasan Efendi kudâttandır.

Hasan Paşa-Yörgüç Paşazâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Mehmed Bey bin Hasan Bey bin Alî Bey'in mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde nâ'il-i ze'âmet olup Rûmeli muhârebâtında yararlığı görüldüğünden mükerreren Amasya alaybeyi, ba'dehû mîrlivâ olup sancâkları devr etdi.

974'de Sultân Selîm-i Sânî'nin cülûsundan sonra Canik sancâğından Kefe Beylerbeyi oldu. 980'de ma'zûlen Amasya'ya gelip 981'de Şehr-i zor Beylerbeyi olduğu hâlde gitdi. 983 senesi evâ'ilinde vefât etdi. **[379]** Şecî', mukdim olup dîvân kâtibi Mehmed Efendi ve hazînedâr ve kethüdâsı da Rıdvan Ağa'dır.

Hasan Efendi -Me'ânîci

Amasyalıdır. Esbak Amasya müftüsü ve Sultâniyye müderris-i meşhûru Şeyhîzâde Abdî Çelebi ahfâdından Sultân Bâyezîd câmii vâ'izi Mevlânâ Alî Çelebi bin Muhyiddîn Mehmed Çelebi mahdûmudur.

Amasya fuzalâsından tahsîl-i ulûm edib Amasya'da ders-i âm olarak Ayâs Ağa medresesi müderrisi oldu. Fazl ü irfânı hüsn-i takrîr u beyânı kemâlde olduğundan talebe-i ulûm, halka-i tedrîsine akın ederek şâkirdân-ı irfânı fevka'l-âde çoğalıp iştihâr etdi.

972 zilka'desinde Sokullu Mehmed Paşa sadr-ı a'zam oldukta fâzıl-ı müşârün-ileyhi İstanbul'a da'vet edib mahdûmu Han İbrâhim Paşa'ya mu'allim nasb ederek kadrini a'lâ etdi. Ancak meşreb-i fenâdan hissedâr olmağla menâsıb-ı dünyeviyyeye i'tibâr etmeyip ba'zı vezâ'if-i ilmiyye ile kanâ'at eyledi.

On dört yıl kadar sadr-ı müşârün-ileyhin sarâyına mülâzemet **[380]** ve evlâdını ta'lîme hizmet edib hayli nüfûz u hürmet gördü. Müşârün-ileyhin şehâdetinden üç yıl sonra 990 senesi hudûdunda dâr-ı na'îme rihlet etdi. Fâzıl, usûl u me'ânîde mâhir, gâyet müttakî, müteşerri', âbid, ulûm-ı Arabiyyede müsellem-i âlem idi.

Metn-i miftâhı ihtisâr edib güzel şerh ve tehzîb etdi. Kerîmesini birâderi Hüseyin Efendi'nin mahdûmu Mehmed Efendi'ye verdi. Amasya ricâlinden hayli zevâtın bâdî-i ikbâli olmuştu. Sokullu Mehmed Paşa nezdinde nâfizü'l-kelim idi.

Hasan Efendi-Havzalızâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Sultân Selîm'in Çaldıran galebesini müte'âkib Îrân'dan Amasya'ya gelen es-Seyyid Muhyiddîn Mehmed Havzevî mahdûmu ve es-Seyyid Haydar Çelebi'nin birâderidir. "Pederi Havzalı Seyyid Muhyiddîn Çelebi" demekle meşhûr bir nakîb idi.

Amasya'da tevellüd ve tahsîl-i ma'ârif edib Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa'nın zamânında mukâta'ât emîni, ba'dehû Amasya sancâğı muhassılı oldu. Bir müddet **[381]** Amasya dârb-hânesi emîni, ba'dehû Hüseyin Ağa vakfı mütevellîsi olduğu hâlde 990 senesi şevvâlide vefât etdi. Kâtib, ehl-i ma'ârif, muhâsib idi. Mahdûmu Şerîf Mehmed Paşa'dır.

Hasan Efendi-Sa'dî Çelebizâde

Amasyalıdır. Kibâr-ı kudâttan Ahîzâde Sa'dî Çelebi bin Sinan Çelebi mahdûmudur. "Mevlânâ İzzeddîn Hasan Çelebi" demekle meşhûr olup Amasya'da fuzalâdan tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu.

Ammizâdesi Mehmed Efendi'nin 979 ramazânında sadr-ı Anadolu olduğu esnâda Hüseyin Ağa müderrisliğinden Tokat kâdısı olarak silk-i kudâta girdi. Ba'dehû, Ankara, Kayseriyye kazâlarına nâ'il olup 991 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı kudât ü ulemâdan bir zât-ı sütûde-simât idi. Mahdûmu Sa'dî Çelebi mevâlidendir.

Hasan Bey-Kaya Paşazâde

Amasyalıdır. Torumtay Gâzi ahfâd-ı kirâmından ve Kaya Paşa evlâdından Dursun Bey bin Mehmed Çelebi'nin mahdûmudur. Kibâr-ı züamâdan olup Kafkas muhârebâtında **[382]** mîrlivâ oldu. 1000 târîhinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Dursun Bey birâderi Mehmed Bey'dir.

Diğer ümerâdan Amasyalı **Hasan Bey** bin Ömer Bey de 1003'de Estergon harbinde şehîden vefât etdi.

Hasan Efendi-Hacı Şeyh

Lâdiklidir. Alî mahdûmudur. Amasya'da "Tebyînü'l-Mehârim" mü'ellifi Şeyhü'l-Harem Sinan Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ü be-nâm oldu. Ba'zı medârise müderris olduktan sonra Hicâz'a gidip avdetle Halvetiyye meşâyihinden Abdullah Efendi'nin sohbetinde tasfiye-i bâtın ederek Ahî Darb-hâneci zâviyesi şeyhi olduğu hâlde 1009'da dâr-ı na'îme rihlet eyledi. Âlim, kâmil, müteşerri', zâhid, vâ'iz-i meşhûr idi. Mahdûmu Mustafa Efendi'dir.

Hasan Efendi-Efteli

Amasya civârında Efte köyünden Alî'nin mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. Hayli müddet tedrîs ile iştigâl ederek Halfet Gâzi müderrisi olup 1011'de Amasya'ya eşkiyânın hücûmunda vefât etdi. **[383]** Meşâhîr-i ulemâdan bir müderris idi.

Hasan Efendi -Kara kâdızâde

Amasyalıdır. Kibâr-ı kudâttan "Kara kâdı" demekle meşhûr Hayreddîn Hızır Efendi'nin mahdûmudur. Bu da tahsîl-i ulûm etdikden sonra ders-i âm ve Şeyhülislâm Zekeriyâ Efendi'den mülâzım olup medâris-i adîdeye müderris, ba'dehû kâdı oldu. Devriye mevleviyyetiyle ba'zı bilâd-ı celîleye kâdı olup 1017'de vefât etdi.

Mevâliden âlim, kâmil bir zat idi. Mahdûmları Alî, Mehmed, İbrâhim Efendiler'dir. Alî Çelebizâde Mehmed Paşa 1074'de maktûlen vefât etdi. Pederinin mescidi mesâlihine bir kaç dükkân vakf eyledi. Ahfâdından es-Seyyid İbrâhim Çelebi bin es-Seyyid Mehmed Çelebi bin es-Seyyid Hasan Çelebi bin İbrâhim Efendi bin sâhib-i terceme Hasan Efendi 1147'de bu mescidi tecdîden i'mâr etdi. Birâderi İbrâhim Efendi'nin tercemesi yazıldı.

Hasan Efendi-Gülşeniyye Şeyhi

Amasyalıdır. Ulemâdan Îsâ Efendi'nin mahdûmudur. **[384]** Amasya'da Şeyhü'l-harem Sinan ve Bahşîzâde Fâzıl Yahyâ Efendilerden vesâ'ir ulemâdan tahsîl-i ulûm edib bir müddet ders-i âm oldu. Akrân ve emsâli gibi sonra İstanbul'a gidip Mü'eyyedzâde Abdulkâdir Şeyhî Efendi'den mülâzım oldu.

İstanbul müderrisliğini ihrâza müteheyyi iken Koca Mustafa Paşa dergâhı şeyhi meşhûr Alacahisarlı Necmeddîn Hasan Efendi âsitâne-i feyzine mülâzemet ederek tedrîsden ferâgat ve tarîkat-ı Gülşeniyyeden ahz-ı hilâfet etdikten sonra şeyhinin izn ü icâzetiyle Amasya'ya avdet eyledi.

Bu esnâda Ahî Sa'deddîn zâviyesi meşîhati mahlûl olduğundan uhdesine tevcîh edilerek halkı irşâda muvâzabet ve Hacı Kutlu Şâh mescid-i şerîfinde va'z ü nasîhat etdi. Zâviyenin ta'âmiyyesini tamâmıyla fukarâ-yı mürîdâna hasr u tahsîs edib kendi zirâ'at etdiği tarlasının hâsılâtıyla idâre-i ma'îşet etdi.

Son zamânlarında ulemâ ve halkın ricâsıyla haftada bir gün Sultân Bâyezîd câmi-i şerîfinde va'z ü nasîhat edib esnâ-yı va'zında halkın sayhası câmii inletir, enfâs-ı **[385]** mübârekesi çok kimselere gözyaşı döktürürdü. Bu hâl üzere 1020 senesi zilhiccesinin yirminci gecesi dâr-ı kudse irtihâl etdi.

Âlim, kâmil, gâyet müteşerri', hadîs u tefsîre vâkıf, sözü gâyet mü'essir, vecîh, mazınne-i kerâmet, sütûde-sîret bir sîmâ-yı mübârekti. Şeyh Hüsâmeddîn Efendi'nin yanında medfûndur. Fuzalâ-yı meşâyihden idi.

Nev'îzâde Atâyî Efendi "Zeyl-i Şakâyık"ta diyor ki:

"Eş-Şeyh Hasan Efendi: Belde-i Amasya'dan zuhûr ve iktisâb-ı fazl-ı mevfûr eyleyip mâh-ı cihân-tâb gibi tahsîl-i kemâl için menzil-i me'lûfundan irtihâl ve dârü'l-mülk-i

Kostantiniyyede hatt-ı rihâl edib alâ-hasebi'l-âde hareket ve ba'zı ulemâdan iktisâb-ı şeref-i mülâzemet kıldıktan sonra Hasan Efendi'nin kemend-i câzibe-i himmeti gerden-i azîmetine tavk ve necm-i hidâyeti sevk-i tarîk için şu'le-fürûz-ı şevk olup abişhor-i inâyetlerinden sîr-âb-ı mâ'ü'l-hayât murâd oldukta sılasında irşâd-ı ibâda me'zûn ve sâlikân-ı râh-ı hakîkate râh-nümûn olmuş idi.

Cihet-i ma'âşı zirâ'at ü hırâset olup vazîfe ve sadaka **[386]** kabûlünden dâ'ire-i iffetin hırâset etmiş idi. 1020 târîhinde intikâl ü azm-i dergâh-ı zü'l-celâl eyledi. Azîz-i mezbûr, kemâl-i mücâhede ile meşhûr, müteşerri' ü müte'affîf, şerâ'if-i ma'ârif ile müteşerrif idi."

Şeyh-i müşârün-ileyhin mahdûmu Safiyyüddîn Ahmed Efendi meşhûr olup hulefâsından eş-Şeyh Mustafa Musliheddîn Efendi yerine kâ'im oldu. Kibâr-ı fuzalâdan "Kitâbü'l-Huyûl" mü'ellif-i meşhûru Kâdızâde Küçük Mehmed İlmî Efendi de müşârün-ileyhin münîblerindendir.

Hasan Çelebi

Amasyalıdır. Amasyalı Pîr Mehmed Çelebi bin Şükrullâh'ın akrabâsından Hamza Çelebi oğludur. İstanbul'da hattât-ı mezkûr Pîr Mehmed Çelebi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ederek ta'lîme koyuldu. Hayli şâkirdân yetiştirdi.

Üsküdâr'da tûl-i müddet ikâmet etdiğinden "Üsküdârî" dendi. Şeyh Hamdullâh Efendi'nin torunu Mehmed Çelebi bin Mustafa Dede'den temeşşuk ve ahz-ı icâzet etmişdi. "Tuhfetü'l-Hattâtîn**"**de (s. 1023) vefâtı mezkûr olup Karaca Ahmed mezârlığındaki sed üzerinde medfûndur. Hattât-ı meşhûr idi.

Hasan Bey-Sinan Paşazâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Alî Bey bin Mustafa Paşa'nın mahdûmudur. Züamâdan olup hayli muhârebâta iştirâk etdi. Îrân muhârebâtında mîrlivâ olup sancâkları devr ederek 1028 hudûdunda vefât etdi.

Yeniçeri zâbıtânından dördüncü **Hasan Ağa** bin Ahmed Yasakçı, Amasya serdârı olup Abaza Paşa'nın Amasya'ya hücûmunda 1032'de vefât etdi. Mahdûmu şu'arâ ve küttâbdan Emânî Ahmed Çelebi'dir. Ehl-i hizmet idi. **[387]**

Hasan Ağa -Uzun

Amasyalıdır. Mahallesi ve câmii olan Hacı Hamza Bey bin Ahmed Bey'in ahfâdından Kâsım Ağa bin Mehmed Çelebi mahdûmudur. Sipâhî olup muhârebâtta şecâ'ati ve yararlığı görüldüğünden "Uzun Sipâhî" demekle iştihâr etdi.

Mükerreren Amasya kethüdâyeri, Sivas vilâyeti cizye-dârı, Tokat voyvodası ve Amasya beytü'l-mâl emîni olup mâliye tahsîlâtında hayli hizmetleri görüldü. Ba'dehû Nasûh Paşa'ya intisâb edib sadâretinde sipâhîler ağası olarak temâyüz eyledi.

1023 ramazânında sadr-ı müşârün-ileyhin i'dâmında ma'zûl olup sonra Galata voyvodası, 1027'de kapıcılar kethüdâsı oldu. 1028'de tekâ'üde sevk edilip 1033'de vefât etdi. Cerbezeli, iş-güzâr, hâdim-i devlet idi.

Ammizâdesi ricâl-i devletten La'lî Alî Efendi bin Mustafa Ağa olup mahdûmu Kâsım Efendi dîvân-ı hümâyûn küttâbından idi. Diğer mahdûmu Mustafa Ağa olup bunun mahdûmu **[388]** Hüseyin Paşa ile Hasan Ağa'dır.

Hasan Ağa-Kara

Amasyalı Ca'fer oğludur. Yeniçeri olup eşkiyâ muhârebelerinde ibrâz-ı şecâ'at ederek iştihâr edib odabaşılıktan Amasya serdârı oldu. 1017'de eşkiyânın istîsâlinde yararlıklar gösterdiğinden Sadr-ı a'zam Kuyucu Murâd Paşa'nın mazhar-ı takdîri olarak İstanbul'a gitdi.

Orada terakkî ederek bölük ağası 1028'de yeniçeri ocağında silahdâr ağası oldu. 1031 senesi recebinde zuhûr eden vak'a-i Osmâniyyede, Amasya'ya i'zâm edilip Abaza Mehmed Paşa'nın isyânında ibrâz-ı hizmetle memdûhen 1036'da vefât etdi. Şecî', ehl-i hizmet idi.

Oğulları Mehmed, Ca'fer Ağalara "Kara Hasan oğulları" dendi. Ca'fer Ağa 1041'de bilâ-veled vefât edib Mehmed Ağa'nın oğulları Hasan Ağa ile Zor Mustafa Paşa'dır. Hasan Ağa'nın evlâdı Kara Hasanzâdeliğini muhafaza edib bunlardan Îcâd Mustafa Ağa 1241'de maktûlen vefât etdi. Bunun hafîdi Şefîk Mehmed Efendi'dir. **[389]**

Hasan Efendi-Veysîzâde eş-Şeyh

Amasyalıdır. Gümüşlüzâde hânedânından Ahmed Çelebi bin Abdurrahmân Efendi bin eş-Şeyh Üveys el-Halvetî mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek eş-Şeyh Mehmed Halvetî hizmetinde tefeyyüz edib Ya'kûb Paşa zâviyesi şeyhi ve mütevellîsi oldu.

Bir müddet sonra meşîhat ve tevliyetten azl edilip 1027'de sânîyen şeyh ve mütevellî oldu. 1031'de sânîyen azl edilip 1034'de sâlisen şeyh ve mütevellî oldu. Bu def'âsında sâbit-kadem olup Gümüşlüzâde câmii vâ'izi olarak va'z ü tezkîr ile iştigâl etdiği hâlde 1043 senesi evâsıtında vefât etdi. Âlim, sâlih, vâ'iz idi. Mahdûmu Mustafa, Şemseddîn Ahmed Efendilerdir.

Hasan Efendi-Rûmî

Amasyalıdır. Kâdızâde İlyâs Efendi'nin mahdûmu olup hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ve ma'ârif tahsîl ederek İstanbul'da mâliye kalemine girdi. Orada tefeyyüz ederek **[390]** mukâta'a kâtibi oldu. 1006 senesi şevvâlinde Amasyalı Gonçazâde Hızır Paşa vezâretle Mısır vâlîsi oldukta dîvân kâtibi olarak beraber Mısır'a gitdi.

Orada emvâl-i Mısriyye'nin ıslâhına bezl-i makdûr ederek sıyt ü şöhret kazandı. Ba'dehû efendisi kubbe-nişîn olarak İstanbul'a geldikte beraber gelip vefâtına kadar hizmet-i kitâbetinde bulundu. 1018'de müşârün-ileyhin irtihâline binâ'en tezkire-i sadâret oldu.

1020'de Mısır defterdârı olup sânîyen Mısır'a gitdi. Orada yedi yıl kadar îfâ-yı hizmet ederek 1027'de Mısır ümerâsından oldu. 1035'de sânîyen Mısır defterdârı olup Lâdiklizâde Bayram Paşa'nın zamân-ı vilâyeti hitâma erdikte 1038'de azl edildi.

Ba'dehû ihtiyâr-ı tekâ'üd edib ba'zı hayrât ihdâsıyla emlâkini vakf edib 1044'de vefât etdi. "Vakf-ı Hasan-ı Rûmî-i Defterî" demekle meşhûr olan vakfı üç asır kadar devâm etdi. Hatt-ı siyâkatta mâhir, hattât, ma'âriften haberdâr idi. **[391]**

Hasan Paşa-Yörgüç Paşazâde

Amasyalıdır. Yörgüç Paşa vakfı mütevellîsi olan evlâdından Mehmed Bey'in mahdûmudur. Dergâh-ı âlî çavuşânı silkine dâhil olup hayli müddet tahsîlât-ı mâliyede istihdâm edildi. Nihâyet 1019 senesi rebîülevvelinde Amasya muhassılı ve zilhiccesinde Sivas defterdârı oldu.

Sivas vâlîsi Vezîr Ca'fer Paşa'ya kendisini sevdirdiğinden müşârün-ileyhin inhâsıyla 1021 senesi rebîülâhirinin on birinci günü Amasya sancâğı beyi olup defterdârlık uhdesinde kaldığından birâderi Hakalacı Mustafa Bey mütesellimi oldu.

1022 senesi şa'bânının evâsıtında vâlî Aydın sancâğına kaldırıldığı esnâda bu da Suğla sancâğına nakl edilip 1023 senesi şevvâlinde ma'zûlen Amasya'ya geldi. 1024 şa'bânında Çorum, 1026 saferinde Erzincan sancâğı beyi ve sene-i mezbûre şevvâlinde Kars ve 1028 senesi evâ'ilinde Batum Beylerbeyi oldu.

1029'da Mar'aş eyâletine nakl-i me'mûriyet edib **[392]**İstanbul'a geldi. Hâce-i Sultânî Amasyalı Ömer Efendi'nin mazhar-ı himâyesi olduğundan Mar'aş'a gidip halkın şikâyetlerini mûcib hareketleri Lehistân harbinden dolayı geçiştirildi. 1031 senesi evâ'ilinde azl edilip recebte vak'a-i Osmâniyye zuhûruyla Amasya'ya gönderildi. Üç yıl kadar menkûb olup 1034'de Ankara mutasarrıfı oldu. Bir sene sonra azl edilip Sonisa'da tekâ'üd vazîfesiyle ikâmet etdirildi.

1038'de Şehr-i zor Beylerbeyi olup sadr-ı a'zam Hüsrev Paşa'nın ma'iyyetinde Irâk harbine me'mûr oldu. 1040 senesinde ma'zûlen Amasya'ya gelip ceddinin vakfı tevliyetiyle tekâ'üdü icrâ edilip 1045'de vefât etdi. Mahdûmları Mehmed, Mustafa beylerdir.

Hasan Efendi-Biber Birâderi

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi yazılan el-Hâc Bayram Efendizâde kudâttan Şa'bân Efendi'nin mahdûmu ve Konya kâdısı iken vefât eden Amasyalı Biber Mehmed Efendi'nin birâderidir. Mukaddimât-ı ulûmu Amasya'da görüp İstanbul'a gitdi. **[393]**

Orada kibâr-ı fuzalâdan ve hâssaten Şeyhülislâm Zekeriyâ Efendi'den ikmâl-i tahsîl ve iktisâb-ı fezâ'il ederek üstâd-ı müşârün-ileyhin i'âdesinden mülâzım ve ba'dehû ders-i âm olarak ba'zı medârise müderris olduktan sonra 1003 senesi muharreminde İbrâhim Paşa-yı cedîd medresesi müderrisliği ile dâhil-i silsile-i ulemâ oldu.

Ba'dehû sırasıyla 1008 cumâdelâhiresinde Sinan Paşa, zilhiccesinde Mihr-i Mâh Sultân, 1010 senesi muharreminde Gazanfer Ağa, 1011 ramazânında Sultân Fâtih medreselerine müderris oldu. 1012 senesi cumâdelâhiresinde uhdesine tevcîh edilen Konya kazâsını kabûl etmediğinden azl edildi.

Çünkü, Şeyhülislâm Ebu'l-Meyâmin Mustafa Efendi'nin iğbirârından neş'et eden bu tevcîhe muvafakat etmemesi Şeyhülislâmı dil-gîr ve iğbirârı teşdîd etmişdi. Sene-i mezbûre şa'bânında Efendi'nin hırsı geçip sânîyen Sultân Fâtih müderrisi oldu. Ya'ni Sahn'a i'âde edildi.

1013 senesi şa'bânında Şehzâde, 1014 zilhiccesinde Süleymaniye medreselerine sırasıyla müderris olup devre-i medâris-i mu'tâdeyi ikmâl etdiğinden 1016 zilhiccesinde **[394]** Şeyhülislâm Sun'ullâh Efendi'nin himmetiyle 1018 senesi gurre-i muharreminden i'tibâr edilmek üzere Mekke-i Mükerreme mollası oldu.

1020 senesi zilhiccesi gâyesinde mün'azil olup 1021 senesi recebinde Eyüp ve şa'bânında Bursa mollası, 1022 senesi recebinde mün'azil, 1025 senesi cumâdelâhiresinde Galata mollası ve 1027 senesi cumâdelâhiresinde mün'azil, 1029 senesi zilka'desinde Edirne mollası oldu.

1031 senesi saferinde mün'azilen İstanbul'a gelip recebinde Sultân Osmân'ın şehâdeti vak'asında münzevî ve 1032 senesi rebîülâhirinde İstanbul kâdısı oldu. Ancak sene-i mezbûre şa'bânında zuhûr eden Sultân Fâtih câmiinde ulemâ cem'iyyeti vak'asında bir sun' ü taksîri olmadığı hâlde azl edilip Bursa'ya gönderildi.

1034 şa'bânında üstâdı Zekeriyyâ Efendizâde Yahyâ Efendi sânîyen Şeyhülislâm oldukta İstanbul'a da'vet edilip vusûlünden sonra 1035 senesi şevvâlinde Anadolu kazaskeri oldu. 1037 senesi saferinde vazîfe-i mukarrere ile kûşe-güzîn-i uzlet olup 1038 senesi ramazânında Rûmeli **[395]** kazaskeri oldu.

Hayfâ ki sipâhîlerin gulüvv ü kıyâmından hâsıl olan vak'ada ba'zı garazkârânın isnâdâtından dolayı 1039 senesi saferinde azl edilip Uzunca Hasköy kazâsı kendisine arpalık verildi. 1040 senesi şa'bânında dârü'l-hadîs-i Süleymaniye medresesiyle mütekâ'id oldu.

Altı yıldan ziyâde tefsîr-i Beyzâvî tedrîsâtıyla ve kütüb-i ehâdis mütâla'âtıyla evkât-güzâr olup 1046 senesi zilka'desinde dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Âlim, fâzıl, mekârim-i ahlâk ile muttasıf, dîndâr, müteşerri', kazâsında âdil, munsıf, meşâhîr-i fukahâdan bir zât idi.

Şeyhî Efendi "Zeyl-i Zeyl-i Şakâyık"ta diyor ki: "Fezâ'il-i ilmiyye ile mevsûm, diyânet ü istikâmet ile ma'rûf, kemâl-i fekahâtle mevsûf, mekârim-i ahlâka mâlik, câdde-i insâfa sâlik, dâmen-i ismeti gubâr-ı töhmetten pâk, hâkim, hâsım-ı bî-bâk idi.

Âsâr-ı hayriyyelerinden Karagümrük'te Zincirli Kuyu semtinde **[396]** bir medrese-i latîfe binâ etmişlerdi. Kendileri dahi anda türbe-i mahsûsada medfûndur." Mahdûmları sudûrdan eş-Şeyh Mahmûd Şifâyî Efendi ile kudâttan Mehmed Vefayî Efendi'dir.

Hasan Paşa-Mahmûd Paşalu

Amasyalıdır. Alî bin Hamza mahdûmu olup sipâhî kayd edildi. Sipâhî meşâhîrinden olup vüzerâdan Güzelce Mahmûd Paşa'nın tâbi'i, ba'dehû kethüdâsı olduğu münâsebetle kendisine "Mahmûd Paşalu" dendi.

Mahmûd Paşa'nın vefâtından sonra Canik sancâğı muhassıl-ı emvâli, ba'dehû kethüdâyeri ve mütesellimi olduğu esnâda Abaza Mehmed Paşa'nın hücûmuna karşı fevka'l-âde müdâfa'a edib Abaza'yı Samsun'a yanaşdırmadı. Bundan dolayı takdîr edilip 1032 senesi zilka'desinde Canik mîrlivâsı oldu.

1033 'te Ruslar, karşı yakadan on altı şayka ile gelip, Samsun'a hücûm etdiği esnâda seksen kişiden ibâret olan ma'iyyetiyle Ruslar'a hücûm ederek onbir pâre şaykalarını ahz ve beşini de firâra mecbûr edib hayli esîr **[397]** ve ganâyim aldı.

Rusların toplarla harâb etdiği Samsun şehrini ve kal'asını i'mâr edib parlak hizmetler ve yararlıklar ibrâz etdiği münâsebetle takdîrât-ı pâdişâhîye nâ'il olup sene-i mezbûre zilka'desinin yirmisinde ma'iyyetine beşer akçe terâkkî ihsân buyruldu.[252]

Beş yıl kadar Samsun'da hüsn-i idâresi sâyesinde kalıp 1037 zilka'desinde ma'zûlen Amasya'ya gelip Sultân Bâyezîd evkâfı mütevellîsi olarak bir müddet istirâhat etdi. 1039 senesi saferinde terfî'an Kefe Beylerbeyi olup gitdi.

1041 senesi cumâdelûlâsında ma'zûlen Amasya'ya gelip sânîyen evkâf-ı Sultânîye mütevellîsi oldu. 1043 senesi şevvâlinde Trabzon Beylerbeyi olup gitdi. Ba'dehû Adana, Konya eyâletlerine sırasıyla Beylerbeyi olup 1048'de vefât etdi. Şecî', mukdim, sâdık bir zât idi.

Hasan Bey -Kesdekzâde

Amasyalıdır. "Kesdek Bey" demekle meşhûr mîrlivâ **[398]** Mustafa Bey bin Hasan Bey'in mahdûmudur. Züamâdan olup hayli muhârebâta iştirâk etdi. 1035 târîhinden i'tibâren üç def'a Amasya alaybeyi olduğu hâlde 1049'da vefât etdi. Oğulları Mustafa, Mehmed Beylerdir.

Hasan Ağa-Mü'ezzinzâde

Köprülüdür. Bâlî Alî Ağa'nın kardeşi olup sipâhî meşâhîrinden oldu. 1032'de Abaza Mehmed Paşa'ya uyup ba'zı ser-bâzâne hareketlerde bulundu. 1034'de devlete dehâlet edib afv edildiğinden Bağdâd harbine me'mûr oldu.

Serdâr Hâfız Ahmed Paşa'nın ma'iyyetinde hayli yararlıkları görüldüğünden Köprü voyvodası oldu. Zamân-ı azlinde Köprülü Mehmed Paşa'ya hayli yardımı dokundu. Bundan dolayı Paşa'nın Mü'ezzinoğullarına minnetdârâne himmetleri görüldü. 1051'de vefât etdi. Hânedân, nâfizü'l-kelim bir kimse idi. Mahdûmu Mehmed Paşa'dır.

Hasan Efendi-Gürcü İmâm el-Hâc

Amasya'nın eşrâf-ı kudâtından Üçler Mahallesi'nde câmii olan **[399]** Sa'dî Çelebi'nin Gürcü kölesidir. Efendisinin hücre-i terbiyesinde hıfz-ı Kur'ân etdikten sonra i'tâk edilip Sultân Bâyezîd medresesinde ikâmet ederek ders-i âm Bâlî Mehmed Efendi'den tahsîl-i ulûm etdi.

Bu esnâda Kâdızâde Küçük Mehmed, Yağmurköylü el-Hâc İsmâ'îl, Zileli muhaddis Abdurrahmân Efendilerden de usûl, tefsîr, hadîs ulûmunu ahz ederek mücâz u ders-i âm oldu. Esnâ-yı tahsîlinde Muslîzâde Şeyhü'l-kurrâ Mustafa Efendi'den de ilm-i vücûh-ı kırâ'at almışdı.

1028'de Atabeg müderrisi, 1031'de Sultân Bâyezîd câmii imâmı ve 1044'de Sultân Bâyezîd kürsî şeyhi olup mükerreren icâzet verdi. Fezâ'il-i ilmiyyesi her tarafa şâyi' olduğundan talebe-i ulûm halka-i tedrîsine akın akın gelip istifâde etmişlerdir.

Hacı İlyâs Mahallesi'nde Sultân Bâyezîd câmii harîmine nâzır hânesinde ikâmet ve Sultân Bâyezîd câmi-i şerîfinde hadîs ve tefsîr ve usûl tedrîsâtına muvâzabet ve halka va'z ü

252 Bu vak'ayı ve mükâfâtı i'lâm eden iki kıt'a fermân-ı âlî görüldü.

nasîhat ve îfâ-yı vazîfe-i imâmet ederek imrâr-ı **[400]** evkât edib 1053 senesi ramazânının yirmisinde dâr-ı na'îme irtihâl etdi.

Gâyet âlim, fâzıl, muhakkik, ulûm-ı şer'iyye ve edebiyyede mütebahhir, akliyyede mâhir, müteşerri', kanâ'atkâr, zâhid, tam ma'nâsıyla bir imâm-ı vâ'iz, şeyhü'l-kurrâ, savt ü edâsı güzel bir zât-ı sütûde-simât idi.

Mahdûmları Mustafa, Ma'rûf, Abdurrahmân Efendiler de ulemâ-yı kudâttan idiler. Telâmizesi çoktur. Bunların içinde tefsîr ve me'ânîde asrının üstâd-ı yegânesi olan Mevlânâ el-Hâc Hızır Efendi pek meşhûrdur. Mustafa Efendizâde Hasan Efendi de ma'rûftur. Evlâdına "Gürcü İmâmzâdeler" dendi.

Hasan Efendi-Mevlânâ Kâtibî

Amasyalıdır. Fağfûr Paşa evlâdından Kâtibzâde Mehmed Efendi bin Hasan Efendi'nin mahdûmudur. Meşâhîr-i fuzalâdan Yağmurköylü el-Hâc İsmâ'îl Efendi'den vesâ'ir ulemâ-yı asrından ahz-ı ulûm edib ders-i âm ve medâris-i adîdeye müderris oldu.

1043 senesi muharreminde Atabeg müderrisliğinden kassâm-ı askerî ve cumâdel **[401]** ûlâ gurresinde Amasya kâdısı oldu. Ba'dehû mükerreren azl ü nasb edildi. Ba'dehû Sivas, Canik gibi bilâd-ı mühimmeye kâdı olup 1054 muharreminde Amasya kazâsından ma'zûlen vefât etdi.

Âlim, ta'lîk-nüvîs, fakîh olup kazasker Amasyalı Hasan Efendi'nin akrabâsından ve mevâlî-i devriyyeden idi. Amasya'da menzil-hâne civârında bir çeşmesi vardır. Oraya "Kâdı Çeşmesi" dendi. Mahdûmları Mustafa, Abdulbâkî Efendilerdir.

Mustafa Efendi, Rûmeli kudâtından idi. Abdulbâkî Efendi de Anadolu kudâtından olup mahdûmları es-Seyyid Mehmed, Hasan Efendilerdir. es-Seyyid Mehmed Efendizâde es-Seyyid İbrâhim Çelebi 1147'de ceddinin çeşmesini i'mâr etmişdir. Bunlara "Kâdızâdeler" dendi.

Hasan Efendi -Narhî

Amasya Kal'ası dizdârı Arnavut Sinan Ağa bin Alî Ağa mahdûmu ve mi'mâr-ı meşhûr Kâsım Ağa'nın birâderzâdesi ve dâmâdıdır.[253] Amasya'da doğup İstanbul'da amcasının **[402]** himâyesinde tefeyyüz ederek 1048'de Kemânkeş Kara Mustafa Paşa'nın sadâretinde baş-muhâsebeci, 1051'de Arpa emîni, 1053 senesi şevvâlinde tersâne emîni oldu.

1053 zilka'desinde sadr-ı müşârün-ileyhin i'dâmı üzerine etbâ'ının her biri birer derde giriftâr olduğu esnâda 1054 senesi muharreminde Rodos'a nefy olunup oraya vusûlünde katl edildi. Cesûr, cebbâr, iş-güzâr idi. Bunun dâmâdı Hasan Efendi de diğer Sinan Ağazâde olup ricâldendir.

Gerek Kâsım Ağa'nın ve gerek bunun Amasya, İstanbul, Yanya İl-basan, Delvine bilâdında evkâf u hayrâtı ve her ikisinin de müte'addid vakfiyeleri vardır. Evlâdı el-yevm bu vâkıflara mütevellîlerdir.

Hasan Ağa-Yeniçerioğlu

Amasyalıdır. "Paşa" demekle meşhûr Amasya serdârı Hüseyin Ağa'nın oğludur. Altıncı cemâ'at efrâdından yeniçeri olup şecâ'atle iştihâr etdi. Serdâr-ı meşhûr Hacı Mehmed Ağa'ya dâmâd ve hayli müddet yasakçı oldu. 1042'de Amasya serdârı olup Irak, Revân muhârebâtında ibrâz-ı şecâ'at ederek nâm-dâr olduğundan 1047'de Çolak Hüseyin Paşa'nın silahdârı olup müşârün-ileyhin ma'iyyetinde devr-i vilâyât etdi.

1058 senesi rebîülevvelinde Hüseyin Paşa Amasya ve Karahisâr-ı Şarkî mutasarrıfı iken Vardar Alî Paşa'nın katline me'mûr olduğundan beraber gitdi. Köprülü Mehmed Paşa da bu işe me'mûr idi. Hüseyin Paşa, biraz geç hareket etdiğinden Köprülü Paşa'yı Vardar esîr etmişdi.

253 Kâsım Ağa'nın l050 târîhli vakfiyesinde böyle mestûrdur.

Bundan dolayı Vardar Alî Paşa ile müttefik diye arz edildiğinden 1058 senesi rebîülâhirinde Çolak Hüseyin Paşa ile beraber i'dâm edildi. Meşâhîr-i şüc'ândan idi. Mahdûmları Osmân, Halîl Beylerdir.

Hasan Paşa-Küçük-Gâzi

Amasyalıdır. Meşhûr sekbân-başı Amasyalı Çakaloğlu Hüseyin Ağa bin Hasan Çelebi mahdûmudur. 1017'de pederi ma'iyyetinde Sadr-ı a'zam Kuyucu Murâd Paşa ile İstanbul'a gidip genç iken yeniçeri olduğundan ocakta "Küçük Hasan" **[403]** demekle meşhûr oldu.

Yeniçeri ağası Amasyalı Köse Mehmed Ağa'nın himmeti sâyesinde muhzır ağası olarak dâhil-i katar olup kul kethüdâlığına kadar terakkî gördü. Ba'dehû sekbân-başı olup Lâdikli Kurt Ağazâde Bayram Paşa'nın sadâretinde nâ'il-i teveccüh olarak 1047 senesi ramazânında yeniçeri ağası oldu.

1048 senesi şa'bânında Bağdâd'ın fethinde beylerbeyi ve muhâfızı oldu. Fakat bu esnâda sadr-ı a'zam olan Kemânkeş Kara Mustafa Paşa'nın mazhar-ı teveccühü olamadığından 1049 muharreminde Van ve müte'âkiben Trablusşâm ve 1050'de Erzurum Beylerbeyi oldu. Senesinde ma'zûlen İstanbul'a gelip 1051 muharreminde Konya'ya nefy edildi.

1051 senesi zilhiccesinin evâsıtında lüzûmuna binâ'en sânîyen Bağdâd Beylerbeyi olup 1053 zilka'desinde sadr-ı müşârün-ileyhin i'dâmına binâ'en 1054 muharreminde Mar'aş Beylerbeyi ve sene-i mezbûre şevvâlinde sâlisen Bağdâd Beylerbeyi olduğu hâlde 1055 saferinde vezâretle Rûmeli vâlîsi olup Girit fethine me'mûr oldu. **[404]**

1055 rebîülâhirinin yirmi beşinci günü Girit serdârı Yûsuf Paşa'yla azîmet edib bin müşkilât ile Hanya Kal'ası cumâdelâhirenin yirmi dokuzuncu günü feth olundukta hüsn-i hizmeti ve tedbîr ü şecâ'ati sâyesinde ilk Hanya muhâfızı oldu. Ba'dehû Resmo Kal'ası'nın fethinde dahi büyük yararlıkları görüldüğünden 1056'da Kandiye serdârı ve fethine me'mûr oldu.

Bu esnâda bir kaç def'a taraf-ı pâdişâhîden ba'zı hedâyâ-yı nefîse ile taltîf edilip 1057'de Kandiye'nin fethine fevka'l-âde çalışdı. Hayfâ ki İstanbul'un herc ü merci bu fethe ma'nî olduğundan serdâr-ı Girit Hüseyin Paşa'nın emriyle avdet etdi. 1058 senesi şevvâlinin beşinci günü Esbiye Kal'asından atılan bir top dânesi ile ayaklarının parmakları kesildiğinden bunun ızdırâbıyla bir kaç gün sonra vefât etdi. Meşâhîr-i vüzerâdan müdebbir, muktedir, şecî' bir gâzî idi.

Hasan Ağa-Boyacı

Amasyalıdır. Üçler Mahallesi eşrâfından Boyacızâde Mehmed Bey'in oğludur. Sultân Murâd-ı Râbi' devrinde bevvâbân-ı şehriyârî silkine girip terakkî ederek Amasya'da "Boyacıoğlu Hasan Ağa" demekle meşhûr iken **[405]** İstanbul'da "Boyacı Hasan Ağa" diye iştihâr etdi.

Amasya'da cizye tahsîlâtında bulunarak Bayram Paşa'ya intisâb, müşârün-ileyhin bir müddet hazînedârı ve sadâretinde Sivas vilâyeti cizye tahsîldârı ve ba'dehû Zile voyvodası Sivas vâlî kâ'im-makâmı oldu. Gerek tahsîlâtında ve gerek vilâyeti idâre husûsâtında iş-güzârlığı görüldüğünden 1054'de dergâh-ı âlî kapıcı-başılarından oldu.

1059'da Anadolu bakâyâ tahsîlâtına me'mûr olup ibrâz-ı şiddetle hayli bakâyâ-yı tahsîle muvaffak olduğundan 1061'de dergâh-ı âlî kapıcılar kethüdâsı oldu. Üç yıl kadar devlete musallat olarak icrâ-yı mezâlimde tazannün ve iki refîkıyle tefer'un eden Arnavut Bektâş Ağa'yı kemâl-i celâdetle ta'kîb ve bâ-fermân-ı âlî i'dâm ederek nâm-âver oldu.

Ancak Bektâş Ağa'nın, kayın pederi olan mi'mâr-ı meşhûr Kâsım Ağa'nın tertîb etdiği adamlar vâsıtasıyla mûmâileyhin Anadolu tahsîlâtında icrâ-yı mezâlim etdiği Sultân Mehmed-i Râbi'e arz u şekvâ edildiğinden 1062'de azl edilerek Tımışvar vilâyeti dâhilinde Göle sancâğıbeyi olup gitmesi ta'cîl edildi.

[406] Ancak ba'zı şüfe'â vâsıtasıyla hidemât-ı mühimmesi ve isnâd edilen mezâlimin müretteb olduğu pâdişâha arz edilerek Sadr-ı a'zam Bosnalı Sarı Tarhuncu Ahmed Paşa'nın garazkârlığı anlaşıldığından yoldan i'âde edilip eski mevki'ini buldu.

1063 senesi rebîülâhirinde Tarhuncu Ahmed Paşa'nın i'dâmıyla Çerkez Dervîş Mehmed Paşa, sadârete geldikte surre-i hümâyûn emîni olarak nâ'il-i teveccüh olduğu esnâda rukabâsının durmayıp pâdişâhı iğzâb edecek vak'alar arz edildiğinden sene-i mezbûre cumâdelâhiresinde İstanbul'da i'dâm edildi.

Mi'mâr Kâsım Ağa'nın gayzı bu kadarla kalmadı. Mûmaileyhin İstanbul ve Amasya'da olan bütün emvâl ü emlâki müsâdere edilerek Amasya'da Üçler Mahallesi'nde kâ'in peder-mânde hânesi mahdûmu Mehmed Bey'e bırakıldı. Mukdim, iş-güzâr, hayli müşkil işleri suhûletle becermiş, şedîdü'ş-şekîme bir devlet adamı idi.[254] Mi'mâr Kâsım Ağa buna yaptığının cezâsını sadârete getirdiği Köprülü Mehmed Paşa'dan gördü. **[407]**

Hasan Efendi -Bağlıcalı Hâfız

Amasya'nın Geldiklan nâhiyesinde Bağlıca köyünden Mehmed oğludur. Amasya'da Sultân Bâyezîd medresesinde hıfz-ı Kur'ân edib kâdızâde Hâce Mehmed İlmî Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet ederek ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûm edib "Bağlıcalı Hâfız Efendi" demekle iştihâr etdi. Mu'ahharan ba'zı medârise müderris ve 1059'da Halfet Gâzi medresesiyle mütekâ'id olduğu hâlde 1065 senesi hilâlinde vefât etdi. Âlim, fakîh, müteşerri' bir ders-i âm-ı meşhûr idi.

Hasan Dede-Nâbî Dede

Amasyalıdır. Amasya Mevlevî-hânesi dervîşânından Dervîş Alî oğludur. Güzel neyzen olduğundan Bayram Paşa'nın binâ etdiği mevlevî-hânenin neyzenbaşı oldu. Yıllarca vazîfesine devâm edib 1067 hudûdunda vefât etdi. Sâlih, şâir, mûsikî-şinâs bir zât idi. "Dede" demekle meşhûr olup mahdûmu Hüseyin Ağa'dır. **[408]**

Hasan Paşa-Abaza

Köprülüdür. Köprü'nün voyvodası ve meşhûr a'yânı olan Durak Ağa'nın kölesi Çerkes Ahmed Ağa'nın oğludur. Köprü kasabasında doğup orada büyüdü. Sonra akrabâsından olan Abaza Mehmed Paşa'ya intisâb ederek yanında bölükbaşı ve "Küçük Abaza" demekle meşhûr oldu.

1044 senesi saferinin selhinde Abaza Mehmed Paşa'nın i'dâmında Köprü'ye gelip sonra Diyârbekir vâlîsi Lâdikli Tayyâr Mehmed Paşa'ya intisâb etdi. 1048 senesi rebîülevvelinde Tayyâr Paşa sadr-ı a'zam oldukta kapıcılar kethüdâsı olarak temâyüz eyledi. Bağdâd harbinde ibrâz-ı şecâ'at eylediğinden Paşa'nın şehâdeti üzerine Türkmen ağası oldu.

1051'de Türkmen ağalarını celb ü istimâlet ederek ba'zı metâlib der-meyân edeceği hiss olunmakla azl edilip Köprü'ye gönderildi. 1053 senesi zilka'desinde sadr-ı a'zam Kara Mustafa Paşa'nın i'dâmı üzerine enderûn ağalarına takdîm eylediği hedâyâ sâyesinde sânîyen Türkmen ağası oldu.

1057'de zâlimâne harekâtı yüzünden azl olundukta **[409]** huzûr-ı şâhânede ba'zı ricâl ü ahvâlden arz-ı şikâyet etmek bahânesiyle pek çok haşerâtı ma'iyyetine alıp Üsküdar'a doğru hareket eylediği İstanbul'a telâş ve dehşet verdiğinden 1058'de üçüncü defa Türkmen ağalığını aldı.

254 Birkaç def'a voyvodası olduğu Zile kasabasında ahşâb bir câmi'-i şerîf binâ edip ba'zı dekâkîn vakf etdiği kuyûd-ı vakfiye defterlerinin tetebbu'âtından anlaşıldı.

Bu esnâda Sultân İbrâhim'in hal'iyle Sultân Mehmed Han-ı Râbi' taht-ı Osmânîye cülûs etdikte Yeniçeri ağalarından Üçlerin saltanatı her tarafı tedhîş etmeye başladı. Üçlerin harîsâne harekâtından dolayı 1060'da Türkmen ağalığından yine azl edilip Köprü'ye çekildi.

Köprü'de yaptırdığı gâyet muhteşem konağında ikâmet eylediği esnâda ağaların saltanatı hitâma erdiğinden 1061'de dördüncü defa Türkmen ağası oldu. Bu esnâda Köprülü Mehmed Paşa da ma'zûlen Köprü'ye gelip müşârün-ileyhe ba'zı mu'âvenetleri dokundu.

1063'de sadr-ı a'zam Dervîş Paşa'nın sadâreti esnâsında mezâliminden dolayı azl edilip Köprü'ye avdet etdi. 1064 senesi zilhiccesinde Haleb vâlîsi İbşir Paşa sadr-ı a'zam oldukta Köprülü Mehmed Paşa ile beraber Paşa'yı istikbâle **[410]** koştu.

İbşir Paşa bunları yanına alıp İstanbul'a götürdü. Köprülü Mehmed Paşa'ya Trablusşâm Beylerbeyiliğini ve sâhib-i tercemeye de büyük va'adlerle Türkmen ağalığını verdi. Ancak 1065 senesi recebinde İbşir Paşa'nın maktûlen vefât etmesi üzerine her ikisi de düçâr-ı azl oldu.

Bu esnâda Abaza Hasan, şedidü'ş-şekîme ve dâ'iresi düzgün olmakla beraber İbşir Paşa'nın etbâ'ı da kendi dâ'iresine ilticâ eylediğinden kuvveti tezâ'uf ederek sadr-ı a'zam olanları tehdît edecek bir hâlde Üsküdar'a çekildi. Köprülü Mehmed Paşa da dâ'iresini tahfîf ederek bir mahallede oturdu.

1066 senesi recebinde sadr-ı a'zam olan Canikli Boynueğri Mehmed Paşa kendisinin kuvvetinden istifâde etmek üzere şa'bânında vezâretle Diyârbekir vâlîliğine ta'yîn etdi. Binâ'en-aleyh Üsküdâr'dan kalkıp Diyarbekir'e gitdi.

Fakat sene-i mezbûrenin zilka'desi evâhirinde kendisinden aşağı gördüğü Köprülü Mehmed Paşa'nın sadr-ı a'zam olması **[411]** kibr u gurûruna dokundu. Çünkü Köprülü Mehmed Paşa'yı kalben sevmez, onu âciz, geçimsiz görür, aczinden dolayı ona zâhirî muhabbet, mu'âvenet ederdi.

Köprülü Mehmed Paşa'nın hasm-ı cânı olan Köprülü Hamâmcı Mehmed Paşa ile beraber olmuş, bunun mahdûmu olan Mahmûd Bey'i kendisine dâmâd edib kethüdâ nasb etmişdi. Köprülü Mehmed Paşa, kendisine yaptığı mu'âvenetlerden dolayı istihdâm etmek istedi.

1067 senesi rebîülevvelinde Haleb vâlîsi olup Köprülü Mehmed Paşa'nın hasmı olan Mısır vâlîsi Kara Mustafa Paşa'yı Mısır'dan ihrâc ve i'dâm etmeye me'mûr oldu. Bu da Paşayı sâbıka-i hukûka binâ'en sadr-ı a'zamın emr ve sû'i-kastından haberdâr ederek Paşa'nın firâr u ihtifâsına bâ'is olduğu sadr-ı müşârün-ileyhi fenâ gücendirdi.

1068 senesi muharreminde Bağdâd üzerine me'mûr olup Musûl'a hareketi tâ'cîl edildiği hâlde ehemmiyet vermeyip Haleb'te kaldı. Çünkü sadr-ı müşârün-ileyhin Çanakkale harbinde muzafferiyeti ve hasmı olan Kara Hasanzâde Hüseyin Ağa'nın vefâtı, mevki'ini fevka'l-âde **[412]** tahkîm eylediğinden kendisini i'dâm etdireceği korkusuyla bir fırka-i muhâlife teşkîline çalışıyordu.

1069'da Köprülü Mehmed Paşa'nın hareket etdiği Macaristân harbine me'mûren bütün kuvvetiyle ordu-yı hümâyûna iltihâk etmesi emr ve tâ'cîl ve müte'âddid fermân-ı âlî ile te'kîd edildiği hâlde bir türlü cesâret edemiyor, orduya iltihâk etdiği gün derhâl kendisinin i'dâm edileceğini yakînen biliyordu.

Bundan dolayı başına topladığı bir takım vüzerâ, ümerâ, züamâ, sipâhîyân ma'zûllerini ve bunların ve kendisinin etbâ'ıyla beraber Haleb'ten Bursa üzerine hareket ve i'lân-ı isyân ve şekâvet ederek sadr-ı müşârün-ileyhin azlini ve Şâm vâlîsi olan Tayyâr Paşazâde Ahmed Paşa'nın sadâretini taleb etdi. Haleb vilâyetini de dâmâdı ve kethüdâsı olan Hamâmcı Paşazâde Mahmûd Bey'in idâresine bıraktı.

Köprülü Mehmed Paşa bu kıyâmı haber aldığı anda Macaristân harbini te'hîre mecbûren avdet ve sâbık Bağdâd vâlîsi Zileli Murtaza Paşa'yı Haleb vâlîsi nasb ederek lâzım gelen ta'lîmâtı verip âcilen gönderdi. Kendisi de Bursa **[413]** üzerine hareket etdi.

Murtaza Paşa gâyet müdebbirâne hareket ederek fırka-i muhâlife ordusu başkumândânı Abaza Hasan Paşa'yı ve yanındaki vüzerâ ve ümerâyı letâ'ifü'l-hiyel sâyesinde iknâ ve tatmîn

edib bütün ma'iyyetiyle beraber Haleb'e celb edib indirdi. Afvlarını mübeşşir fermân-ı âlî gelip herkese sükûnet geldi.

1069 senesi cumâdelâhiresinin evâsıtında Haleb vâlîsi olan serdâr Murtazâ Paşa'nın konağında akşam namâzını kıldıktan sonra yemek esnâsında Abaza Hasan Paşa ve ma'iyyetinde bulunan bütün ricâl ü a'yân tertîb edilen adamlarla i'dâm edilip kesik başları İstanbul'a gönderildi.

Gâyet müte'azzım, anûd, nehhâb, vehhâb, zâlim, ümmî bir adamdı. Köprü'de kâ'in konağı ve emlâki ve bütün emvâli müsâdere ve evlâd ü ekâribi, etbâ' u akâribi kâmilen i'dâm edildi.

Hasan Bey-Yörgüç Paşazâde

Amasya eşrâfından Yörgüç Paşa vakfı mütevellîsi Mehmed Bey'in mahdûmudur. Dergâh-ı âlî çavuşânı silkine girip hayli **[414]** mühim işlerde istihdâm edildi. Bağdâd, Îrân, Girit muhârebâtında ibrâz-ı hizmet ve şecâ'at eylediğinden mîr-livâ olarak devr-i bilâd etdi.

1063'de ceddi evkâfına mütevellî olup ihtiyâr-ı tekâ'üd etdi. Bu hâlde imrâr-ı evkât ederek 1069'da Abazalıların i'dâmı esnâsında vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan hânedân, sahî bir zât idi. Mahdûmları Mehmed, Mustafa Beylerdir.

Hasan Paşa-Nasûhzâde

Amasyalıdır. Amasya Beylerbeyi Şâdgeldi Paşazâde Devâtdâr Ahmed Paşa'nın ahfâdından Sultân Bâyezîd-i Sânî dâmâdı Nasûh Beyzâde Şehzâde Sultân Ahmed bin Sultân Bâyezîd-i Sânî dâmâdı Süleyman Bey'in evlâdından Nasûh Ağa bin Alî Bey bin Nasûh Bey bin Süleyman Bey'in mahdûmudur.

Pederi dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından iken bevvâb-ı Sultânî olup umûr-ı mâliyede istihdâm edildiğinden mâliye defterlerinde "Hasan Nasûh Amasya" künyesi ile muharrer ve tahsîlât-ı **[415]** mâliyede müstahdem olarak "Nasûh Ağazâde Hasan Ağa" diye görüldü.

Bir müddet Lâdikli Tayyâr Paşa'nın ve ba'dehû Bayram Paşa'nın ma'iyyetlerinde bulunarak Bayram Paşa'nın sadâretinde dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından oldu. 1054 senesi zilka'desinin ondördüncü günü Habeş Beylerbeyi olup Cidde'ye gitdi.

Ba'dehû Girid muhârebesine me'mûren Mar'aş Beylerbeyi olup Girid'e hareket etdi. Girid muhârebesinde gözünün birini kayb etdiğinden "Kör Hasan Paşa" diye iştihâr etdi. 1057 senesi evâ'ilinde Kastamonu, 1059'da Kars, 1063 senesi rebîülevvelinde Konya Beylerbeyi oldu.

1064 senesi zilhiccesinde Anadolu Beylerbeyi olarak fevka'l-âde temâyüz edib 1065 senesi cumâdelâhiresinde ilâveten ber-vech-i hâss Amasya sancâğı mutasarrıfı ve zilhiccesinde sânîyen Konya vâlîsi ve 1067'de Köprülü Mehmed Paşa'nın himmetiyle sânîyen Anadolu Beylerbeyi ve sene-i mezbûre zilhiccesinde vezâretle İstanbul kâ'im-makâmı oldu. **[416]**

Ancak rukabâ-yı ikbâli Köprülü Mehmed Paşa'yı tevhîm edecek ba'zı isnâdâta mübâderet etdiklerinden 1068 senesi şa'bânının yirminci günü Edirne'ye celb edilerek Girid serdârı olup gitdi. Orada 1070 senesi recebinde ecel-i mev'ûduyla dâr-ı bekâya irtihâl etdi.

Müdebbir, muktedir, zî-ilm ü servet, şedîd bir vezîr-i vakûr u asîl idi. Vefâtında emvâl ü emlâki müsâdere edildiğinden Amasya'da Acem Alî Mahallesi'nde kâ'in muhteşem konağı mahdûmları Osmân, Ömer Beylere bırakıldı. Kethüdâsı, birâderi Süleyman Ağa idi. Hânesi civârında kâ'in mekteb bunun eser-i hayrıdır.

Hasan Bey-Çavuşzâde

Amasya eşrâfından ve çavuşân-ı dergâh-ı âlîden Alî Bey'in oğludur. Züamâdan olup 1052 târîhinden i'tibâren beş def'ada yedi yıldan ziyâde Amasya alaybeyi oldu. 1073 senesi evâsıtında Macaristân harbine me'mûren Rûmeli'ne gidip serdâr-ı ekrem Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın himmetiyle mîrlivâ olduğu hâlde sene-i mezbûre zilhiccesinde harben **[417]**

şehîd oldu. Şüc'ân-ı ümerâdan idi. Amasya dâhilinde Gököyük mâlikânesinden aldığı 31754 akçe ze'âmeti iki mahdûmu Mûsa, İbrâhim Beyler'e verildi.

Hasan Efendi-Müftü

Gümüşlüdür. Amasya sancâğı dâhilinde Gümüş kasabasından Hüseyin'in mahdûmudur. Amasya'ya gelip kâdızâde Mehmed ve fâzıl-ı meşhûr Gürcü İmâm Hasan Efendilerin halka-i tedrîslerinde ikmâl-i tahsîl ederek Hasan Efendi'den mücâz ve ders-i âm oldu.

Bir müddet Amasya'da tedrîs-i ulûm edib icâzet verdiği 1053 senesi şevvâlinde Sultâniyye-i Merzifon müderrisi ba'dehû Merzifon müftüsü oldu. 1058'de tedrîs ü fetvâdan ma'zûlen Amasya'ya gelip 1061'de Halfet Gâzi müderrisi 1067'de Gümüş nâibi ve 1069'da orada Halîl Paşa müderrisi ve müte'âkiben Gümüş müftüsü oldu.

Altı yıl kadar Gümüş'te tedrîs u iftâ ile iştigâl edib 1075'de dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Âlim, fıkıh ve usûlde mâhir, umûr-ı kazâ ve fetvâya vâkıf müteşerri' bir zât idi. Mahdûmu Mehmed Fâ'iz Efendi de ulemâ ve kudâttan olup **[418]** "Gümüşlüzâde" demekle meşhûrdur.

Hasan Ağa-Mansûrzâde el-Hâc

Amasya'nın Hacı İlyâs Mahallesi eşrâfından el-Hâc Ahmed Ağa'nın mahdûmudur. Amasya'da Bezzâzistân kethüdâsı meclis-i a'yân a'zâsı olup 1072'de Ok meydânındaki gâyet ma'mûr u kebîr bâğçesini Enderûn câmii vâ'iz-i meşhûru Tâceddînzâde Hüseyin Efendi'ye ve ba'de vefâtihî câmi-i mezbûr kürsî şeyhlerine vakf ederek 1076 senesi evâhirinde vefât etdi. Hânedân, sâhib-i hayr, dîndâr idi. Bilâ-veled olduğundan birâderi el-Hâc Alî Ağa vakfına mütevellî oldu. Bunun mahdûmu el-Hâc Abdulkâdir Ağa ve evlâdı mütevellî olmuşlardı.

Hasan Bey-Kâdızâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i züamâdan Amasya alaybeyi Alî Bey bin Mehmed Bey'in mahdûmudur. Pederinin ze'âmetine mutasarrıf olarak muhârebâta iştirâk etdi. 1058 târîhinden i'tibâren def'alarla Amasya alaybeyi olup 1078'de Girid muhârebesine me'mûren gitdi. 1079'da Kandiye muhâsarasında şehîden vefât etdi. Mahdûmu el-Hâc Hüseyin Paşa'dır. Kerîm, hânedân, Köprübaşı Mahallesi eşrâfından idi. **[419]**

Hasan Ağa-Koca Ağazâde el-Hâc

Amasya'nın Kocacık Mahallesi eşrâfından ve Kocacık evlâdından Koca Hüseyin Ağa'nın oğludur. Sipâhî olarak hayli muhârebâta iştirâk edib Bağdâd harbinde şecâ'atle nâm-dâr oldu. Ba'dehû Ahmed Paşa'ya intisâb edib müşarün ileyhin kethüdâsı ve 1054 muharreminde Amasya mütesellimi oldu.

1055 saferinde Girid'e me'mûr olup 1058'de Tokat voyvodası ve Amasya beytü'l-mâl emîni, 1059 muharreminde sânîyen Amasya mütesellimi ve recebinde ma'zûl oldu. 1061'de Zile voyvodası ve 1069'da sânîyen Tokat voyvodası ve Amasya beytü'l-mâl emîni olup 1072'de ma'zûl oldu.

Çünkü bu esnâda sadr-ı a'zam olan Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'yı pederi Amasya mutasarrıfı iken bir husûstan dolayı gücendirmişti. Bunun için azl ü tekâ'üd edildi. 1075'de Kocacık Mahallesi'ndeki hânesini ve Soğukpınar'daki bâğçe ve bâğını evlâdına vakf edib menkûbâne imrâr-ı hayât ederek 1081'de vefât etdi. Mukdim, müdebbir idi.

Hasan Efendi-Kâtibzâde [420]

Amasyalıdır. Hattât-ı meşhûr İsmâ'îl Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden hutût-ı mütenevvi'ayı ve hâssaten ta'lîk hattını ahz ü temeşşuk edib ulemâdan da ulûm-ı şer'iyye ve edebiyyeyi tahsîl ederek mahkeme-i şer'iyye kâtibi oldu. Ba'dehû ilm ü liyâkatine binâ'en 1069'da Amasya nâibi olup müddet-i hitâmında mahkeme kâtibi olduğu hâlde 1082 hudûdunda vefât etdi. Âlim, ta'lîk-nüvîs, hattât, kâtib idi.

Hasan Ağa-Birâder

Merzifonludur. Marınca karyesinden Gâzi Oruç Bey bin Alî Ağa'nın oğludur. Bu da sipâhî olup birâderi Kara Mustafa Paşa'nın vezâretinde harem kethüdâsı ba'dehû arpa emîni ve 1079'da ganem emîni olduğu hâlde 1083 senesi evâhirinde vefât etdi. İstanbul ricâlinden nâfizü'l-kelim, makbûl-i erkân bir zât idi. Mahdûmları Hüseyin Paşa ile ricâlden Mehmed Ağa'dır ve amcası Hüseyin Ağa da mâ'rûfdur.

Hasan Ağa-Dedezâde

Köprülüdür. Sadr-ı a'zam Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın dedesi Yûsuf Ağa mahdûmudur. Sipâhî meşâhîrinden olup Köprülü Mehmed Paşa'nın ma'iyyetinde bulunarak sadâretinde **[421]** ta'ayyün edib Köprü voyvodası oldu. Fakat ahvâl ü harekâtından dolayı azl edilip Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın lütfu sâyesinde Amasya'da evkâf-ı Sultâniyye mütevellîsi oldu.

Ba'dehû İstanbul'a gidip, hemşîrezâdesi olan sadr-ı müşârün-ileyhin dâ'iresinde harem kethüdâsı ba'dehû sadâret kapıcılar kethüdâsı oldu. Fakat huşûnet-i tab'ı ba'zı ricâl-i devleti dil-gîr etdiğinden 1082'de tekâ'üde sevk edilip 1085'de vefât etdi. Mahdûmları el-Hâc Hüseyin Paşa ile Mehmed, Mustafa Ağalardır.

Hasan Bey-Kelekcizâde

Amasyalıdır. 1065'de vefât eden Amasya a'yânından Mehmed Bey bin Kelekci Hüseyin Ağa'nın mahdûmudur. Züamâdan olup 1058'de Amasya subaşılığına ta'yîn edilerek tûl-i müddet bu vazîfesini hüsn-i îfâ etdi.

1069'da Akdağ nâhiyesine subaşı olup nâhiyede zuhûr eden eşkiyânın def' ü tenkîline me'mûr oldu. Bunu hüsn-i îfâ ve tenkîl-i eşkiyâda ibrâz-ı liyâkât eylediğinden 1071'de **[422]** Amasya alaybeyi, 1072'de Merzifon voyvodası, 1075'de sânîyen Amasya alaybeyi oldu.

1076'da hüsn-i idâre ve hizmeti takdîr edilerek mîrlivâlıkla Eğin ve 1079'da Sinop sancâkları beyi olup Kandiye muhârebesine me'mûren Girid'e gitdi. 1081'de mecrûhen avdet edib tekâ'üd edilerek 1086'da vefât etdi. Şüc'ân-ı ümerâdan müdebbir bir zât idi. Mahdûmları Mehmed, Alî Beyler ve birâderi Mustafa Bey'dir. Evlâdı yakın zamânlara kadar yaşamaktaydı.

Hasan Efendi -Dersi'âm

Amasya'da bi't-tahsîl ders-i âm olup tûl-i müddet tedrîs-i ulûm etdi. Medâr-ı ma'îşet olmak üzere 1069'da Hacı Hamza Bey mescidi cüz-hânı ve 1073'de imâmı olduğu hâlde 1090 sâline doğru vefât etdi. Ulemâdan hâfız-ı Kur'ân-ı Kerîm, sâlih bir zât idi.

Hasan Ağa-Geyiklili

Amasya'nın cenûbunda kâ'in Kızılca karyesi civârında Geyikli nâm-ı diğer Küçük Kızılca karyesinden Sipâhî Mehmed Ağa'nın **[423]** oğludur. Vâlidesi Hüsâmeddîn Temannâyî evlâdından Fâtıma Hâtun'un vefâtında Hüsâmeddîn vakfına mütevellî olarak Amasya'da ikâmet edib sipâhî oldu.

Köprülü Mehmed Paşa'nın Macaristân harbinde ibrâz-ı şecâ'at ederek iştihâr edib Deli Emîr Mehmed Paşa'nın kethüdâsı olduğundan Amasya sancâğına mükerreren mütesellim ve evkâf-ı Sultâniyeye mütevellî ve Girid muhârebesinde ibrâz-ı liyâkat edib dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından oldu.

On yıl kadar devr-i hidemât ederek 1091'de mütekâ'id olduğu hâlde 1092 senesi evâhirinde vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan şecî', mukdim, müdebbir bir hânedân idi. Mahdûmları Mehmed, Mustafa Ağalardır. Bunlara ve evlâdına "Geyiklilioğulları" dendi.

Mehmed Ağa Hüsâmeddîn Ağa vakfına mütevellî olup 1121'de vefât etdi. Mahdûmları Abdullah, Ömer, İsmâ'îl Ağalardır. Mustafa Ağa da birâderinden sonra mütevellî olup 1136'da

vefât etdi. Bunun mahdûmu Hâfız Süleyman Ağa'dır. Diğer mahdûmu da Hâfız Hasan Ağa'dır. **[424]**

İsmâ'îl Ağa bin Mehmed Ağa mütevellî olup 1172'de ve bunun mahdûmu Mehmed Sa'îd Ağa 1212'de vefât etdi. Bunun mahdûmları Hâlis İbrâhim Ağa 1231'de ve vezîr Hakkı İsmâ'îl Paşa 1245'de vefât edib Hâlis Ağazâde el-Hâc İsmâ'îl Hakkı Ağa Amasya mütesellimidir. Bunun mahdûmu Mehmed Sa'îd Efendi 1272'de bilâ-veled-i zükûr vefât etdi. Bunun kerîmezâdesi Mîrlivâ İsmâ'îl Hakkı Paşa da 1344 senesi saferinde Üsküdar'da vefât etdi.

Hasan Paşa-Deli Küçük

Merzifonludur. Sipâhî Ahmed Ağa'nın mahdûmu olup "Rûz-nâme-i Osmânî"de yazıldığı üzere Köprülü Mehmed Paşa'nın silâhdârı olup müşârün-ileyhin irtihâlinde mahdûmu Fâzıl Ahmed Paşa'nın silahdârı oldu.

Kandiye muhârebesinde şecâ'at ü besâleti görüldüğünden 1082'de Mar'aş Beylerbeyi olup Rûmeli muhârebesine me'mûr oldu. Ba'dehû Trablusşâm, Adana Beylerbeyi, Merzifonî Kara Mustafa Paşa sadâretinde Anadolu Beylerbeyi olup 1092'de vezâretle Rûmeli vâlîsi oldu.

1094'de Viyana önünde harb ederken şehîden vefât etdi. Gâyet cesûr, müdebbir, işgüzâr, muktedir bir vezîr idi. Mahdûmu Abdüllatîf Bey dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından olup 1121'de vefât etdi.

Hasan Ağa-Gazzâzzâde

Amasyalıdır. Hâtuniyye Mahallesi eşrâfından 1058'de maktûl olan Ahmed Bey'in birâderi Sipâhî Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Pederinin mazlûmen i'dâmında sipâhîlik tîmârına mutasarrıf olup Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'ya intisâb ederek dâ'iresi ağalarından oldu.

Mu'ahharan dergâh-ı âlî müteferrikalarından olup 1077'de Ahıska kal'asını ta'mîre me'mûren Ahıska ağası olarak gitdi. 1079 senesi şevvâlinde mazhar-ı terakkî olarak avdet edib silahdârân ocağı kethüdâsı ve 1087'de silâhdâr ağası oldu. **[425]**

Bundan akdem Amasya'da evkâf-ı Sultâniyye mütevellîsi olarak bir müddet ikâmet edib 1091'de sipâhîler ağası oldu. Sadr-ı a'zam Kara Mustafa Paşa'nın zamân-ı ikbâlinde nüfûz u i'tibârı olduğu hâlde 1094 senesi evâhirinde Viyana önünde vefât etdi. Ricâl-i askeriyyeden idi.

Hasan Efendi-Şeyhü'l-Harem el-Hâc

Köprülüdür. Köprü meşâyihinden Şeyh Mehmed Çelebizâde Hüseyin Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Uzun Müderris Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Köprülü Mehmed Paşa'nın sadâretinde İstanbul'a gitdi.

1070'de sadr-ı müşârün-ileyhin ferâşet vekîli olduğu hâlde Hicâz'a gidip Mekke-i Mükerreme'de yıllarca mücâvir ve Harem-i şerîfte müderris olup kaldı. Ba'dehû Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın ferâşet vekîli ve Süleymaniye müderrisi ve 1086'da şeyhü'l-harem oldu.

1091'de şerîf-i Mekke'nin arzıyla ma'zûl olup, Medîne-i Münevvere'ye gitdi. 1093'de şerîf Ebu'l-Berekât'ın irtihâli üzerine sânîyen şeyhü'l-harem olup Mekke-i Mükerreme'ye avdet **[426]** etdi. Mekke şerîfi olan İbrâhim Efendi zamânında huzûr gördü.

1095 senesi evâ'ilinde kendisini tutan Sadr-ı a'zam Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın i'dâmından pek müte'essir olup Şerîf İbrâhim'in azliyle Şerîf Ahmed Mekke-i Mükerreme emîri oldukta te'essürü arttı. 1096 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Âlim, kâmil, natûk, vâ'iz, müdebbir, sahî bir zât olup ehl-i Mekke'nin teveccühâtını kazanmışdı.

Mahdûmu Mehmed Mekkî Efendi kibâr-ı fuzalâdan olup Mekke-i Mükerreme'de müfti'l-Hanefiyye olmuştu. Bunun mahdûmları vüzerâdan Hüseyin Paşa ile Ya'kûb Efendi "Mekkîzâde" demekle meşhûrdur. Ya'kûb Efendizâde eş-Şeyh Mehmed Efendi ve Hüseyin Paşazâde Mehmed Bey 1190'da Mekke-i Mükerreme a'yânından idiler.

Hasan Efendi-Şeyh Nasûhzâde

Amasyalıdır. Nasûh bin Alî bin eş-Şeyh Nasûh mahdûmudur. Gençliğinde hutût-ı mütenevvi'ayı Hâfız Fazlullâh Efendi'den ve ulûmu allâme-i meşhûr Hızır Efendi'den ahz ü tahsîl edib 1064'de mücâz ü ders-i âm oldu. **[427]**

Yıllarca tedrîs-i ulûm edib Halfet Gâzi, Hızır Paşa, Ayâs Ağa medreselerine müderris oldu. 1088'de kendisine teklîf edilen kazâyı kabûl etmediğinden Kuba'da, Hüsâmiye medresesiyle mütekâ'id olup medrese ittisâlindeki meşrûta-hânesine çekildi.

Orada on yıl kadar tedrîs ü ibâdetle iştigâl ve 1098 senesi evâ'ilinde dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Âlim, fâzıl, muhakkik, kâtib, edîb idi. "Nasûhî" nâmıyla eş'ârı ve üstâdının mü'ellefâtına ta'lîkâtı vardır. Üstâdının bütün müellefâtını güzel hattıyla yazmış olduğu görüldü.

Hasan Paşa-Defterdâr

Merzifonludur. Sadr-ı esbak Kara Mustafa Paşa'nın eniştesi el-Hâc Süleyman Ağa'nın oğludur. Köprülü Mehmed Paşa'nın sadâretinde mektûbî-i mâliye kalemine girip orada tefeyyüz ederek mâliye hulefâsından ve ba'dehû mektûbcu oldu.

1087 senesi şa'bânında sadr-ı a'zam olan dayısı Kara Mustafa Paşa'nın himmetiyle başdefterdâr olarak ta'ayyün etdi. Beş yıl kadar makâmını hüsn-i muhâfaza ve idâre ederek fevka'l-âde nüfûz u i'tibâra nâ'il oldu. Ancak ba'zı zevâtı ve hâssaten sadr-ı müşârün-ileyhi gücendirecek ba'zı harekâtı sudûr eylediğinden 1094 senesi şa'bânında bâ-rütbe-i vezâret Tımışvâr eyâletine vâlî olup İstanbul'dan çıkarıldı.

Ancak Kara Mustafa Paşa ve Yanya hezîmetinden dolayı Belgrad'a avdetinde mağzûben maktûl ve yerine kendisine muğber olan Kara İbrâhim Paşa Sadr-ı a'zam olduğuna binâ'en 1095 senesi muharremi evâsıtında Trablusşâm vâlîliğine nakl edilerek avdeti ve Trablusşâm'a azîmeti emîr ü te'kîd edildi.

Bî-çâre Tımışvâr'dan hareketle rikâb-ı şehriyârîye azîmet etmek üzere yola çıkıp Şarköy'e geldiği haber alındıkta düşmanlarının isnâdâd ü iftirâsıyla 1095 saferinin evâhirinde yok yere i'dâm ve bütün emvâl ü emlâki müsâdere edildi.

Müverrih Râşid Mehmed Efendi "Vekâyi'-nâme"sinde diyor ki:"Merhûm vezîr-i maktûle karâbeti takrîbiyle mukaddemâ defterdâr-ı şıkk-ı evvel iken Tımışvâr eyâleti ihsân olunan Hasan Paşa azl ile rikâb-ı kâm-yâba azîmet üzere Şehir köyü nâm menzile vâsıl oldukta taraf-ı şehriyârîden me'mûr silahşör Kara Bayram Ağa yediyle vürûd eden fermân-ı hümâyûn mucebince tomar-ı ömr-i nâ-pâydârı pîçîde-i dest-i gadr-ı rûzgâr oldu.

Paşa-yı mezbûrun maktûl olmasına bâ'is bu olmak üzere menkûldur ki mukaddemâ Bec Kal'ası muhâsarasında Koca Cebecibâşı Fazlı Ağa dâne-i tüfenk ile mecrûh ve ol sebeb ile ocaktan matrûh olup Cebecibâşılık Siyâvuş Ağa'ya tevcîh olunduğun ma'zûl-i mûmâileyh Hasan Paşa'dan bilip bu def'a hakkında nice ifk ü iftirâ ve sebeb-i katli olacak mertebe nice müftereyât îrâdına cesâret etmiş ola el-uhdetü ale'r-râvî.

Lâkin mezbûr Fazlı Ağa dahi bu hareket-i gayr-i lâyıkasının az zamânda seyyi'âtını görüp evkât-ı hayâtı muhannet-i mihnet ü meşakkat ile güzâr ve âkibet cellâd-ı sipihr-âyin dahi alef-i şemşîr-i ateş-bâr eyledi."

Hasan Paşa-Yeğen Paşazâde

Amasyalıdır. "Bayburdluoğlu" demekle meşhûr Yeğen Osmân Paşa bin Velî Ağa bin Bayburdlu Ahmed Ağa'nın mahdûmu ve sadr-ı esbak Kara İbrâhim Paşa bin Bayburdlu Ahmed Ağa'nın yeğenzâdesidir.

Üçler Mahallesi eşrâfından tercemesi yukarıda yazılan Boyacızâde İbrâhim Bey bin Velî Bey'in kerîmezâdesi olup, büyük amcasının sadâretinde nâ'il-i ze'amet oldu. 1099 **[428]** senesi recebinin evâ'ilinde on yedi yaşlarında iken babasının arz u ibrâmıyla bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Canik mutasarrıfı oldu.

Ancak babasının isyânı üzerine fermânlı oldukta Amasya alaybeyi Peçelizâde Hasan Bey bunun ifnâsına me'mûr oldu. Bunu duydukta kaçıp birâderi Hüseyin Paşa nezdine ilticâ etdi. Birâderi de Amasya'da tazyîk edildikte dayılarıyla beraber Geldiklan nâhiyesine çekildi. 1100 senesi recebinde Bağlıca çiftliğinde tutulup rüfekâsıyla beraber i'dâm edildi.

Bunun müdebbir-i umûru olan dayısı Boyacızâde Hasan Bey bin İbrâhim Bey ve bunun birâderzâdesi Hasan Bey bin Velî Paşa bin İbrâhim Bey de bu esnâda i'dâm edildi. Bunların cümlesi de "Yeğenlüler" demekle meşhûr türedilerdi.

Hasan Efendi-Sarı Nâ'ib

Amasyalı Alî oğludur. Meşhûr Allâme Hızır Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve mükerreren Amasya nâibi, ba'dehû bilâd-ı muhtelifeye kâdı olduğu hâlde bu esnâlarda **[429]** vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan bir zât idi. Evlâdına Amasya'da "Sarı Nâibzâdeler" dendi.

Hasan Ağa-Amca el-Hâc

Köprülüdür. Arnavut olup Köprü voyvodası Kozlucalı Alî Ağa'nın mahdûmu ve Köprülü Mehmed Paşa'nın ana bir kardaşıdır. Çünkü Mehmed Paşa'nın vâlidesi Râziye Hâtun, pederi Hüseyin Ağa'nın vefâtında Kozlucalı Alî Ağa'ya varmış, ondan sâhib-i terceme olmuştu.

Sipâhî olup kardaşının sadâretinde sipâhî ocağına kethüdâ olarak "Amca" demekle iştihar etdi. Fakat birâderiyle aralarında üveylik adâveti olduğundan müşârün-ileyhin ve mahdûmlarının sadâretlerinde umduğu kadar ikbâl göremedi.

1082'de Kandiye'nin fethinde Girid Top-hâne nâzırı ve 1087 senesi recebinde ricasıyla surre-i hümâyûn emîni olup Hicâz'a gitdi. Avdette Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın lutfu sâyesinde kapıcıbaşı ve 1095'de mütekâ'id olup 1104 senesi şevvâlinde vefât etdi. **[430]**

Âlî-cenâb dîndâr, sâhib-i hayr bir zât idi. İstanbul'da bir mescidi, pederinin vatanı olan Yeni Pazar sancâğı dâhilinde kâ'in Kozluca kasabasında bir câmii ve mektebi ve bunları idâre edecek evkâfı kuyûd-ı vakfiye idâresinde mukayyeddir. Mahdûmu sadr-ı a'zam Amcazâde Hüseyin Paşa ve dâmâdı Enişte Alî Efendi bin Abdurrahmân Efendi'dir.

Hasan Paşa-Abdülcelîlzâde

Amasyalıdır. Amasya sancâğı kâtib-i dîvânı Alî Efendi bin Abdülcelîl Efendi'nin mahdûmudur. Gençliğinde yeniçeri olup hayli müddet yasakçı, bir kaç def'a Amasya serdârı olarak Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın Kandiye fethinde gözüne girdiğinden İstanbul'a yerleşti.

Tedrîcen ocakta terakkî edib silahdâr ağası oldu. 1095 senesi muharreminde Sadr-ı a'zam Bayburdluoğlu Kara İbrâhim Paşa'nın himmetiyle bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî İçil sancâğı mutasarrıfı olarak Rûmeli harbine me'mûr oldu.

Ba'dehû Adana, Mar'aş ve 1101'de Musûl Beylerbeyi olup kethüdâsı olan ammizâdesi Abdülcelîl Ağa bin Hüseyin Ağa'yı **[431]** mütesellim gönderdi. Kendisi Rûmeli harbine me'mûr olup avdette Musûl'a gitdi. 1103'de Basra muhâfızı ve 1104'de sânîyen Musûl vâlîsi olup 1105'de vefât etdi. Şecî', gayûr bir Beylerbeyi idi. Birâderi Abdülcelîl Efendi 1121'de vefât etdi.

Ammizâdesi Abdülcelîl Ağa Musûl'da yerleşip kaldı. Bunun evlâdı Mehmed Ağa ile İsmâ'îl Paşa meşhûr olup Mehmed Ağazâde Hüseyin Paşa ve evlâdı orada büyük bir hânedân teşkil etdi.

Hasan Efendi-Fazlızâde Hâfız

Amasyalıdır. Hâtuniyye câmi-i şerîfi hatîb u vâ'izi, hattât-ı meşhûr Hâfız Fazlullâh Efendi bin Mustafa bin Hasan'ın mahdûmu olup pederinden hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ü temeşşuk ederek evkâf-ı Sultâniyye kâtibi oldu.

Ba'dehû Deli Emîr Mehmed Paşa'nın kâtib-i dîvânı olup devr-i bilâd etdi. Paşa'nın irtihâlinde Amasya'da mu'allim-i dârü'l-hâttâtîn olup 1105 senesi evâhirinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Zî-ilm ü edeb, hattât-ı meşhûr bir kâtib idi. **[432]** Mahdûmu Beylerbeyi Fazlı Paşa'dır.

Hasan Ağa-Sancızâde el-Hâc

Amasya mütesellimi olup "Sancı" demekle meşhûr olan Hakalalı Şatır Alî Ağa bin Hamza Ağa'nın mahdûmudur. Ahî Sa'deddîn Mahallesi eşrâfından olup "Sancıoğlu" demekle meşhûrdur. Sadr-ı esbak Kara İbrâhim Paşa'nın ağalarından olup sadâretinde dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından oldu.

1097'de müşârün-ileyhin azl ü nefyinde Amasya'ya gelip türedilere karışmadığından meclis-i a'yânın ilk teşkîlinde a'zâ ve ba'dehû baş a'yân olduğu hâlde 1107 hudûdunda vefât etdi. Oğulları el-Hâc Alî, Ahmed Ağalar'dır.

Hasan Paşa-Hazînedâr

Lâdiklidir. Sadr-ı esbak Tayyâr Mehmed Paşa'nın birâderi Hüseyin Bey'in evlâdından Osmân Ağa bin Hüseyin Bey bin Mustafa Paşa'nın mahdûmu olup "Yeğen" demekle meşhûrdur. Lâdikli Seyyid Yûsuf Paşa'nın ağalarından iken hazînedârı oldu.

Müşarün ileyhin irtihâlinde Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'ya intisâb edib sadr-ı müşârün-ileyhin de irtihâlinde Lâdik voyvodası **[433]** olarak vatanına avdet etdi. Bir aralık Amasya mütesellimi olup 1094'de Viyana harbine gitdi.

1099'da fermânlı olan Yeğenli türedilerinin tenkîline me'mûr olup sâdıkâne ibrâz-ı hizmet eylediğinden 1100 senesi şa'bânında bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Karahisar-ı Şarkî mutasarrıfı, 1102'de Kefe Beylerbeyi ve 1106'da eşkiyâdan Gavur Murâd aleyhine me'mûr oldu.

Bu şekâvet çetesini tenkîl ü istîsâlde ibrâz-ı şecâ'at eylediğinden Rûmeli Beylerbeyiliği pâyesiyle Azak vilâyeti muhâfızı oldu. 1107'de Yozgat-Bozok sancâğı mutasarrıfı olup 1108 senesi rebîülâhirinde orada vefât etdi. Şecî', mukdim, sâdık idi. Mahdûmu Osmân Bey ile Selîm Paşa'dır.

Hasan Paşa-Peçelizâde

Amasyalıdır. 1094'de Viyana önünde şehîden vefât eden Beşli ağası Mehmed Ağa bin Osmân Ağa'nın mahdûmudur. Züamâdan olup 1096'da Amasya alaybeyi ve 1097'de ma'zûl oldu.

1098'de ikinci def'a mîrâlây olup 1099'da emîrli ve ba'dehû türediler vak'alarında fevka'l-âde yararlıklar göstermekle **[434]** 1100 senesi şa'bânında bâ-rütbe-i mîrânî Caniksancâğı mutasarrıfı oldu. Orada fetevâcı gâ'ilesini de bastırıp hüsn-i idâresi görülmekle 1103'de Karaman pâyesiyle Musul Beylerbeyi oldu.

Bu esnâda Nişâncı Elmâs Mehmed Paşa'nın birâderi Mustafa Ağa'ya intisâb ederek ondan beş bin kuruş istikrâz edib on iki bin kuruş deyni olduğuna dâ'ir sened verdiği zannolunur. 1104'de Ankara Beylerbeyi ve 1107'de Azak vilâyeti muhâfızı oldu.

1108 senesi evâ'ilinde Azak Kal'asına kereste îsâline me'mûren Canik sancâğı mutasarrıfı oldu. Ancak nişâncı birâderi Mustafa Ağa sened mucebince parasını alamadığından İstanbul kâdısına mürâca'atla tahsîline i'lâm almışdı. Azak muhâfızı iken i'lâm teblîğ edildiğinden beş bin kuruş te'diye edib yedi bin kuruşu vermekte mümâtale etdi.[255]

255 Ayasofya mahzeninde ele geçen resmî zimmet defterinde böyle yazılıdır. Mümâtalesi fermân-ı pâdişâhîye adem-i itâ'ati müş'ir olduğu bahânesiyle i'dâm edildi. Fakat Dâyin Hâcı Mustafâ Paşa'ya bu isnâdı yaramadığından 1108'de muhârebede fenâ hâlde yaralanıp âh ü feryâd içinde cân verdi.

Mustafa Ağa bundan fevka'l-âde muğber olup birâderinin sadâreti esnâsında ba'zı şakîleri tahrîk etmekle Canik halkına zulm ü cefâ etdiği Sultân Mustafa-yı Sânîye arz u şikâyet edildiğinden 1108 senesi şevvâlinde i'dâm edildi. **[435]**

Hizmet ü sadâkati görülmüş, cesûr, şecî' bir merd idi. Mahdûmları Osmân, Ahmed, Alî, Mustafa, Hasan Beylerdir. Emvâl ü emlâki müsâdere edildiğinden evlâdına yalnız Pervâne Bey Mahallesinde kâ'in muhteşem konağı kaldı. Ahfâdından Mehmed Efendi bin Mustafa Bey "Peçelizâde" demekle meşhûr olup 1251'de müderris idi.

Hasan Efendi-Şeyhü'l-Kurrâ Hâfız el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya'da Nûh Bey Dârü'l-kurrâsı şeyhi iken 1081senesi zilka'desinin on dokuzuncu günü tarîk-i hâcta vefât eden Hâfız Abdurrahmân Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ilm-i vücûh-ı kırâ'ati ve ulemâdan ulûm-ı sâ'ireyi ahz edib pederinin irtihâlinde Nûh Bey Dârü'l-kurrâsı şeyhi oldu.

Otuz yıldan ziyâde ta'lîm-i vücûh ve tedrîs-i ulûm ile iştigâl ederek Halfet Gâzi müderrisi de oldu. 1112'de emîrü'l-hâcc olan Şam vâlîsi Amasyalı Ebû Kavuk Mehmed Paşa'ya imâm olarak âzim-i Hicâz olup avdette kâfile-i hüccâca hücûm eden eşkiyâ-yı urbân elinde şehîden vefât etdi. Âlim, kâmil, hâfız-ı Kur'ân bir şeyhü'l-kurrâ idi. **[436]**

Hasan Ağa -Türedizâde

Amasyalıdır. 1058'de maktûlen vefât eden Türedî Hüseyin Ağazâde el-Hâc Kâsım Ağa'nın mahdûmudur. Sipâhî olup Amcazâde Hüseyin Paşa'ya intisâb ederek cebeci ocağına girdi.

1109'da cebeciler kethüdâsı olup beş yıl kadar vazîfesini hüsn-i îfâ eylediğinden 1114 senesi şa'bânında cebecibaşı oldu. 1115 senesi ihtilâlinde ma'zûl ve ba'dehû merhûm oldu. Mahdûmu Mehmed Ağa ve birâderi Hüseyin Ağa ma'rûfdur.

Hasan Efendi-Hüsâmzâde eş-Şeyh

Köprülüdür. Ulemâdan Hüsâmeddîn Efendi'nin mahdûmudur. Orada Kara Müderriszâde Ahmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve Orta câmi vâ'izi ve ba'dehû Yağcı tekkesi şeyhi oldu. Yıllarca da tedrîs, vâ'z ü tezkîr edib 1115 senesi evâhirinde vefât etdi. Zâhid, vâ'iz, sâlih olan ulemâdan idi.

Hasan Ağa-Dedezâde el-Hâc

Köprülüdür. Oranın eşrâfından Dede Yûsuf Ağazâde **[437]** el-Hâc Mustafa Ağa'nın mahdûmudur. Ammizâdesi Fâzıl Ahmed Paşa'nın zamân-ı sadâretinde ağalarından olup hayli nüfûz u i'tibâr buldu.

Ba'dehû Merzifonlu Kara Mustafa Paşa sadâretinde ba'zı emânetlere mutasarrıf olarak dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından oldu. Ancak 1095'de Kara İbrâhim Paşa'nın sadâretinde Köprü'ye i'zâm edilip Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa'nın sadâretinde Köprü a'yânı olduğu hâlde 1113 hudûdunda vefât etdi. Meşhûr hânedân idi.

Hasan Ağa-Yeğen es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Sipâhî müteneffizânından Kara Mehmed Ağazâde Hüseyin Ağa'nın oğludur. Mumcuzâde Seyyid Ahmed Paşa'nın hemşîrezâdesi olduğundan mûmâileyhin dâ'iresinde harem kethüdâsı olarak nüfûz u haysiyyet kazandı.

Ancak Seyyid Paşa'nın katl ü i'dâmında bir müddet münzevîyâne imrâr-ı hayat edib 1105 târîhinden i'tibâren bir kaç def'a şehir kethüdâsı ve kerîmezâdesi olan es-Seyyid Hasan Paşa'nın ikbâli sâyesinde nâ'il-i i'tibâr olduğu hâlde 1116'da **[438]** yetmiş yaşını geçkin iken vefât etdi. Amasya hânedânından sofrası küşâde bir zât idi. Kerîmezâdesi Firârî es-Seyyid Hasan Paşa'dır.

Hasan Bey-Yörgüç Paşazâde

Amasya eşrâfından Mustafa Bey'in mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde ceddi evkâfına mütevellî ve meclis-i a'yân a'zâsı olduğu hâlde 1118 senesi evâhirinde vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Bey'dir. Köprülü Hasan Ağa bin Mustafa Ağa da birâderi Abdûlbâkî Paşa'nın kethüdâsı olup bu esnâlarda vefât etdi.

Hasan Paşa-Firârî es-Seyyid

Amasyalıdır. Nalband esnâfından iken Amasya'nın eşrâfı sırasına geçen Çırçırlı Abdullah Ağa'nın mahdûmudur.[256] Buna Girgirli-Gergerî denirken Amasya'nın Gök medrese Mahallesi'nde Çırçır civârında ikâmet eylediğinden Çırçırlı dendi. Gerger Kerkük'ün eski adıdır.

Silahdâr Mehmed Ağa'nın târîhinde Şehr-i zorlu bir nalbandın oğlu olduğu yazılıdır. Şehr-i zor eyâletinin merkezi, **[439]** o zamânlarda Gerger-Kerkük şehri idi. Pederi Abdullah Ağa, nalband iken Bağdâdlıoğullarının sâye-i ikbâlinde tefeyyüz ederek "Çırçırlı el-Hâc Abdullah Ağa" diye iştihâr etmiş, Kara Mehmedoğlu es-Seyyid Hasan Ağa bin Hüseyin Ağa'nın kerîmesiyle evlenmiştir.

Es-Seyyid Hasan Paşa, bu Yeğen es-Seyyid el-Hâc Hasan Ağa'nın kerîmesinden Amasya'da Gök medrese Mahallesi'nde doğdu. "Çırçırlıoğlu" demekle meşhûr oldu. Sipâhî olup Amasya eşrâfından Hacı Veliyyüddîn Ağazâde Mehmed Ağa'nın kerîmesi … Hâtun ile te'ehhül edib Amcazâde Hüseyin Paşa'nın dâ'iresi ağalarından oldu.[257]

1095'de Hüseyin Paşa'nın Şehr-i zor'a Beylerbeyi olduğu esnâda beraber gidip paşaya eyyâm-ı nekbetinde hayli yardımı dokundu. Paşa'nın eyyâm-ı vezâretinde hazînedârı ve birinci def'a rikâb-ı hümâyûn kâ'im-mâkamı olduğu 1102 şa'bânında nâ'il-i i'tibâr olup dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından oldu.

1105'de paşanın ikinci def'a rikâb-ı hümâyûn kâ'im-makâmlığında kapıcılar kethüdâsı olarak şöhret kazandı. 1106'da **[440]** paşanın Sakız muhâfızı olup gitdiği esnâda azl edildiğinden yine Hüseyin Paşa'nın dâ'iresine gitdi.

1109 senesi rebîülevvelinde Belgrad muhâfızı olan Hüseyin Paşa sadr-ı a'zam oldukta beraber İstanbul'a gelip başbâkî kulu oldu. 1113 senesi saferinde kethüdâ-yı sadr-ı âlî olup kesb-i ta'ayyün etdi.

Ancak bu kethüdâlığında ba'zı nâ-sezâ harekâtı olduğu Sultân Mustafa-yı Sânîye ismâ' edildiğinden azli emr ü irâde edildikte sadr-ı müşârün-ileyhin ricâsı üzerine 1113 senesi zilhiccesinin gurresinde vezâretle Şehr-i zor vâlîsi olup İstanbul'dan gitdi.

1114 senesi rebîülâhirinde Hüseyin Paşa'nın sadâretten isti'fâsı üzerine Daltaban Mustafa Paşa sadr-ı a'zam olup Bağdâd eyâletinden İstanbul'a hareket etdikte Bağdâd eyâleti muhâfızı olup hareketi emr edilmişti.

Öteden beri Mustafa Paşa, sâhib-i tercemenin hasm-ı cânı olduğundan İstanbul'a vusûlünde müşârün-ileyhin ba'zı ahvâl ü harekâtını arz ederek i'dâmına fermân alıp **[441]** öteden beri vüzerânın i'dâmında istihdâm edilen Kürd Kara Bayram Ağa'yı Şehr-i zor'a gönderdi.

---

256 Amcazâde Hüseyin Paşa'nın vakfiyesinde 1113 şa'bânında "kethüdâ-yı sadr-ı âlî iftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim câmi'ü'l-mehâmid ve'l-mekârim zü'l-câhi'r-refî' ve'l-kadri'l menî' es-Seyyid Hasan Ağa bin Abdullah Ağa" diye görüldü.

257 Amasya sicilinde pederinin ve kendisinin Amasya'da Gök Medrese Mahallesi'nde ikâmet etdiği ve 1117'de târîhli vakfiyesinde de Hâcı Veliyyüddîn Ağa-zâde Mehmed Ağa'nın kerîmesiyle te'ehhül eylediği yazılıdır. Kezâlik nakîbü'l-eşrâf sicillâtında Yeğen es-Seyyid el-Hâc Hasan Ağa bin Hüseyin'in ve bunun kerîmezâdesi es-Seyyid Hasan Ağa bin Abdullah Ağa'nın Amasya sâdâtından oldukları yazılı görüldü. El-yevm Amasya'da "Çırçırlıoğulları" vardır.

Sâhib-i terceme Kürd Kara Bayram Ağa'nın geldiğini duydukta hazer ü ihtiyât üzere hareket ederek yanına yanaşdırmadı ve me'mûr olduğu Bağdâd'a hareket etmek üzere şehir hâricinde hazırlanan çadırlarda ikâmet etdi.

Bayram Ağa bu surette îfâ-yı vazîfe edemeyeceğini anladıkta ansızın paşanın çadırına girip "hakkınızda fermân vardır" diyerek katle mübâşeret edeceği esnâda paşa çadırdan çıkıp sekbân çadırlarına gitdi. Bayram Ağa da ta'kîb ve ibrâz-ı hiddet ü şiddet eylediğinden levendlerden biri Bayram Ağa'yı kurşunla vurup öldürdü.

Es-Seyyid Hasan Paşa, vehâmet-i akîbetten dolayı derhâl tebdîl-i câme ederek gizlice İstanbul'a cân atıp öteden beri âşinâsı olduğu Cânbâz Emîr'in hânesinde ihtifâ ve âkîbet-i hâle intizâr etdi.

1115 senesi rebîülevvelinde İstanbul'da zuhûr eden ihtilâl esnâsında meydana çıkıp erbâb-ı ihtilâl tarafından İstanbul **[442]** kâ'im-makâmı nasb edilerek ihtilâl fırkasını idâre etmekte ibrâz-ı mahâret ve Sultân Ahmed Han-ı Sâlisin cülûsunu te'mîne bezl-i himmet etdi.

1115 senesi rebîülâhirinin üçüncü günü İkinci Sultân Mustafa Han'ın hal'iyle Üçüncü Sultân Ahmed Han taht-ı Osmânî'ye cülûs edib Edirne'den İstanbul'a geldikte receb-i şerîfinin on üçüncü günü defterdâr-ı şıkk-ı evvel olarak İstanbul'da kaldı.

Ancak defterdârlığı îcâb-ı maslahat kabîlinden olduğu cihetle 1115 senesi şevvâlinin yirmi üçüncü günü Rûmeli vâlîsi[258] olarak İstanbul'dan ihrâc edilmekle beraber ihtilâl esnâsında hüsn-i hareketi görüldüğünden rüfekâsı gibi i'dâm olunmayıp Sofya'da ikâmet etdi.

1116 senesi şa'banının yirmi beşinci günü Belgrad muhâfızı olarak Belgrad'a gidip 1117 senesi muharreminde sânîyen Rûmeli vâlîsi olarak Sofya'ya avdet ve orada inşâ etdirdiği sarây-ı cesîmi sene-i mezbûre rebîülâhirinde vülâtın ikâmet-gâhı olmak üzere vakfetdi.

1118 senesi muharreminin on dokuzunda hasm-ı cânı olan Çorlulu Alî Paşa sadr-ı a'zam oldukta gâyet ihtiyâtlı **[443]** hareket ve zulm ü ezâdan mücânebet etmekte idi. Çünkü Çorlulu Alî Paşa, mukaddemen kendisinin ağaları tarafından i'dâm edilen Cellâd-başı Kürd Kara Bayram Ağa'nın dâ'iresinde perverde olmuş uşağı idi.

Efendisinin intikâmını almak için bir tâkım zulm ü te'addîler isnâd ederek katl ü i'dâmını Üçüncü Sultân Ahmed'e arz ve istîzân etdiği hâlde hakikât-i hâle vâkıf olan pâdişâh müsâ'ade etmediğinden diğer ihtiyâle mürâca'at ederek müşârün-ileyhin diğer umûr-ı mühimmede istihdâm edilmek üzere İstanbul'a celb ü da'vet edilmesine me'zûn oldu.

1119 senesi cumâdelâhiresinin evâ'ilinde İstanbul'a da'vet edildi. Vak'a-nüvîs Mehmed Râşid Efendi diyor ki: "Lâkin Sadr-ı a'zam Çorlulu Alî Paşa hazretleri vezîr-i müşârün-ileyhin kendüden emniyyeti olmadığın bildiğinden nâşî icâbetinde müsâra'ata bâ'is olmağiçin ba'zı etrâfdan -Enderûn ağalarından kendüyü emniye-i harârete düşürecek ba'zı müferri' kâğıtlar irsâl etdirdi.

Fi'l-vâki' bî-çâre Hasan Paşa sevdâ-yı mühr-i sadâret **[444]** ile icâbete isti'câl ve mâh-ı mezbûrun on dördüncü günü âsitâne-i sa'âdete hatt-ı rihâl edib zâhir-i beyyin olan ba'zı ricâl kendü ümniyye-i derûnuna takviyyet virecek mertebe ziyâretine tezâhüm itdiklerinden mâ'adâ fürûht-cûy-ı kahr u tedmîri olan Sadr-ı a'zam Alî Paşa'nın desîsesiyle ba'zı mukarrebân-ı dâ'ire-i hümâyûndan hafiyyeten kendüye gelen tezkirede vezîr-i a'zam sizi eyâlet-i Mısr ile ib'âd kaydındadır. Zinhâr kabûl eyleme sana mühr virilmek karar-dâde-i tab'-ı hümâyûndur deyu tahrîr ve bu ana dek gezdiği yerlerde müneccim ü ceffâr "nâmına dekkaklar sen bilâ şübhe nâ'il-i mühr ü vezâret olacaksın" deyu ceyb ü dâmânını piştahte-i remmâl gibi evrâk-ı tebşîr ile mâlâ-mâl itdiklerinden nâşî âsitâne-i sa'âdete vusûlünün haftasındaki mâh-ı mezbûrun yirmi ikinci günüdür ba'de salâti'l-Cum'a sarây-ı sadr-ı a'zamiye da'vet olunub esnâ-yı sohbetde baltacılar kethüdâsı gelip ikisini dahi huzûr-ı hümâyûna da'vet etmekle sadr-ı a'zam hazretleriyle me'an sarây-ı hümâyûna varub mu'tâd üzere dârü's-sa'âde ağası odasında celse-i

258 Burada vak'a-nüvîs Mehmed Râşid Efendi yanlış olarak "Defterdâr Firârî Hüseyin Paşa" diye kayd etmiş ise de Hasan Paşa demektir.

hafîfeden sonra dârü's-sa'âde ağası önlerine düşüb İncüli köşkde rikâb-ı kâm-yâba yüz sürdüklerinde şehriyâr-ı kâm-kâr hazretleri vezîr-i müşârün-ileyhe hitâb buyurub: "Paşa sana eyâlet-i Mısır ihsân-ı hümâyûnum olmuşdur" deyu buyurduklarında derûnunda cây-gîr olan mühr ü vezâret sevdâsıyla Mısır kabûlüne ikbâl göstermeyüb "fermân şevketlü pâdişâhımındır. Lâkin ben kulun Mısır vâlîsi olamam zirâ hezâr-âşinâ bir kulunuzum. Der-i devletden gelenlere şâyet hazîne-i Mısır'dan şey' virmekle müttehem olurum. Beni kurb-i hümâyûnundan ayurmayub nizâm-ı devlet-i aliyyelerine sa'y gösterecek işlere istihdâm buyurun ki şevketlü efendime murâd üzere hizmet ideyim" deyu cevâb ve tekrâr-be-tekrâr ibrâm olundıkca nükûl itdiginden "var git" deyu meclis-i hümâyûndan tard olundu.

Lâkin yine şehriyâr-ı şefkat-medâr hazretleri "şunu katl etmekten Mısır'a râzı olsa göndermemiz hayurlu idi" deyu kemâl-i merhamet-i mülûkânelerinden nâşî dârü's-sa'âde ağası Süleyman Ağa'ya "var Hasan Paşa'ya nush u pend eyle varsun Mısır'a nizâm virsün sonra dahi iyi işlere istihdâm iderüz" deyu fermân buyurmalarıyla ağa-yı müşârün-ileyh dahi varub "Paşa kardaş! Sen kiminle mu'âraza idiyorsun. Pâdişâh-ı İslâmın emr-i hümâyûnuna muhâlefet nice mümkündür. İnadın sana sebeb-i **[446]** telef ü helâk olacağını fikr eyle" diyüb her çend ki nush u pendde ifrât eyledi müfîd olmayub paşa-yı müşârün-ileyhe zikri mürûr eden esbâb-ı zâ'ifeye rabt-ı kalb ile "mührün benden tahallüfi emr-i muhâldir" deyü imtinâ'da ısrâr edib şevketlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinin fermân-ı hümâyûnları ve dârü's-sa'âde ağasının nush u pendi aslâ kâr itmedi.

İnâdında bu mertebe pâ-ber-cây tesebbüt ü istikrâr olunduğundan sadr-ı a'zam haberdâr oldukda derûnundan "hasma zafer-yâb-ı kahr ü tedmîr oldum" deyu mesrûr olmuş iken zâhirde arz-ı te'essüf ederek "yazık, şu adamı bir âkil kimesnedir dirdim ve Mısır'ı kabûl edib gitmesün isterdim.Lâkin ne çâre vebâlî boynuna bundan sonra böyle keyfiyyet-i hâli ma'lûm u mücerreb bir adamı taşra salıvirmek bir tarîk ile tecvîz olunur ma'nâ degildür. Zirâ buradan sağ çıkacak olursa bütün halkı başına cem' idecekdir. Hemân şimdi tedâriki görülsün" deyü hakkında gazab-ı âteşbâr-ı mülûkâneyi tahrîk etmekle Balık-hâne köşkü önünde i'dâd ü ihzâr olunan bostâncıbaşı sandalına süvâr ve Üsküdar muzâfâtından Fenerbâğçesinde **[447]** i'dâmına şimşîr-i kahr ü tedmîr der-kâr kılındı. (cilt 3 sahife 227)

Hülâsa Kara Bayram Ağa denilen bir yılanın terbiyesini görmüş Çorlulu Alî Paşa'nın desâyis-i iblisânesiyle 1119 senesi cumâdelâhiresinin yirmi ikinci günü Fenerbahçe'de i'dâm edildi. Orada medfûndur.

Çırçırlıoğlu es-Seyyid Hasan Paşa, ma'ârifden haberdâr, iş-güzâr, mu'tedil, muktedir ise de mu'annid, ahmak, mağbûn bir zât olduğu şu vak'adan anlaşılır. Şâyân-ı dikkattir ki Amasya'da ahfâdından Çırçırlıoğlu Mehmed Ağa sabâvetimiz zamânında ber-hayat olup aynı evsâfa mâlik bir adamdı.

Mahdumları es-Seyyid Mehmed, Alî Beylerle sadr-ı esbak es-Seyyid Abdullah Paşa'dır. Dîvân kâtibi kayın birâderi Mustafa Efendi ve kethüdâsı Amasya a'yânından Bağdâdlıoğlu Mehmed Ağa idi. Oğullarından es-Seyyid Mehmed ve Alî Beyler Amasya'da ikâmet etdikleri sicillât-ı şer'iyye ile ve sülâlesinin Amasya'da mevcûdiyyetiyle sâbittir.

Gâzi Mehmed Beyzâde es-Seyyid Abdullah Bey'in mahdûmu Âsafî **[448]** Ahmed Bey'dir. Es-Seyyid Alî Beyzâde es-Seyyid Hasan, Mehmed Ağalarla es-Seyyid Hüseyin Paşa ma'rûfdur. Es-Seyyid Mehmed Ağa'nın mahdûmu kibâr-ı Bektaşiyyeden es-Seyyid eş-Şeyh Arslan Alî Baba olup tercemesi yukarıda geçti.

Firârî es-Seyyid Hasan Paşa'nın diğer mahdûmu sadr-ı esbak es-Seyyid Abdullah Paşa olup "Boynueğri" demekle meşhûr ve 1174 şa'bânında Hâleb vâlîsi iken orada merhûm oldu. Mahdumları es-Seyyid Ahmed, Mehmed, Sa'îd Beylerdir. Es-Seyyid Ahmed Beyzâde es-Seyyid Alî Bey silâhşör-i şehri-yârî iken 1243'de vefât etdi. "Ağa Bey" demekle meşhûr idi.

Hasan Efendi-Kâdızâde el-Hâc

Amasyalıdır. Hacı Ahmed Efendinin mahdûmu olup, Allâme Hızır Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu. Hayli müddet tedrîs-i ulûm ile iştigâl etdi. 1095'de müderris ba'dehû kâdı olup devr-i bilâd ederek 1120'de ma'zûlen vefât etdi. Âlim, hüsn-i hatta mâlik idi.

Hasan Efendi-Cebecizâde el-Hâc

Amasyalıdır. Üçler Mahallesi'nden Ahmed bin Mahmûd bin Mehmed bin **[449]** Yûsuf'un mahdûmu olduğu kendi hattıyla görüldü. Fâzıl-ı meşhûr Uzun Müderris Mehmed, Allâme Hızır Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm olarak yıllarca tedrîs-i ulûm etdi.

Ba'dehu İstanbul'a gidip tarîk-i ulemâya girmek azminde iken meşâyih-i Halvetiyyeden meşhûr Atpazarlı es-Seyyid eş-Şeyh Osmân Fazlı Efendi sohbet-i aliyyesi feyziyle müşârün-ileyhe inâbe etdi. Şeyh-i müşârün-ileyhin riyâzât-hânesinde tekmîl-i sülûk ederek hilâfet alıp Amasya'ya avdet eyledi.

Vusûlünde Yörgüç Paşa câmii vâ'izi ve civârında Hızır Paşa tekkesi şeyhi olup va'z ü tezkîre mülâzemet ve halkı irşâda muvâzebet ederek 1121 senesi rebîülâhirinin yirmi üçünde dâr-ı kudse irtihâl etdi. Halfet Gâzi mezârlığında medfûndur.

Âlim, âbid, kâmil, zâhid, tefsîr ü hadîsde mâhir, fenn-i tasavvufta pîrdâşı olan "Rûhü'l-Beyân" sâhibi İsmâ'îl Hakkı Efendi akrânından fâzıl, pek muhterem bir zât-ı sütûde-simât idi. Tarîk-i Celvetiyyeyi Amasya'da ikinci def'a canlandıran bu zâttır. Mahdûmları eş-Şeyh Mehmed, Abdullah **[450]** Efendilerdir. Eş-Şeyh Mehmed Efendi pederinin Hızır Paşa tekkesi şeyhi ve Yörgüç Paşa vâ'izi olduğu hâlde 1149'da vefât etdi.

Hasan Efendi-Yeniçerizâde

Amasyalı Osmân bin Hasan Ağa bin Serdâr Hüseyin Ağa'nın mahdûmu olup Mehmed Paşa müderrisi Çilîzâde Ömer, Sultâniyye müderrisi Çorumlu Ahmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 1115'de Hızır Paşa müderrisi oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm edib talebesine icâzet verdiğinden bir yıl sonra 1122'de vefât etdi. Ulemâdan idi. Mahdûmu Remzî Ahmed Efendi yerine müderris-i Hızır Paşa olduysa da 1123'de ulemâdan İbrâhim Efendi'ye kasr-ı yed edib İstanbul'a gitdi.

Hasan Efendi-Ser Mi'mâr-ı Hâssa

Vakfiyesinde tasrîh edildiği üzere Amasyalıdır. Amasya ümerâsından Dervîş Beyzâde Hüseyin Bey'in mahdûmu olup Ankebût Ahmed Paşa'nın akrabâsından olduğu münâsebetle mi'mârân-ı hâssa ocağında tefeyyüz ederek Kara İbrâhim Paşa'nın sadâreti evâ'ilinde Ahmed Ağa'nın yerine ser-mi'mâr-ı hâssa oldu.

Fenn-i bedî'-i mi'mârîde mahâret u ihtisâsı olduğundan **[451]** hayli ebniyye-i mîriyye inşâ'atında hizmet ve on yedi yıl kadar mevki'ini hüsn-i muhâfaza etdi. O zamânın en nâfizü'l-kelim erkânından Hâce-i Sultânî Şeyhülislâm es-Seyyid Feyzullâh Efendi'ye kendisini sevdirmiş olduğundan Fâtih civârında kâ'in medrese ve kütüb-hânesi binâsına me'mûr oldu.

El-yevm tarz-ı bedî'-i mi'mârîsi erbâb-ı takdîri hayrân eden medresesi ve kütüb-hânenin inşâsı hitâmında ba'zı garaz-kârân tarafından isnâd edilen ba'zı nekâyıstan dolayı azl ile mükâfat gördü. 1113'de ba'zı erbâb-ı himem tarafından sevk ü ta'rîf edilerek Atik Alî Paşa evkâfı tevliyetiyle çerağ edildi.

Bu esnâda Tavuk pazarında kendi tarafından bir dârü'l-hadîs ve mekteb binâ ve inşâ edilerek san'at-ı mi'mâriyyesini gösterdi. Vakfiyesini tanzîm etdirdi. 1117 senesi rebîülevvelinde Amasya'da Pervâne Bey câmii ittisâlinde bir mekteb inşâ etdirip Bakkallar çarşısında üç bâb dükkân ve bir menzil vakf etdi.

1123'de bâ-rütbe-i hâcegânî mevkûfâtcı, 1127'de defter **[452]** emîni olduğu hâlde 1129'da vefât etdiği muhâsebe defterinde görüldü. Amasyalı Rahtuvân Mehmed Paşa'ya

hayâtında ikrâz eylediği üçbin kuruşu 1126'da mevkûfâtcı iken bi'l-muhâkeme Paşa'nın veresesinden aldığı i'lâmı da görüldü.

Fenn-i mi'mârîde mahâret ü iktidârını âsârıyla göstermiş, erbâb-ı ma'ârifden kerîm, sâhib-i hayrât bir zât idi. Atîk Alî Paşa câmii harîminde kâ'in menzil-i kebîrini evlâdına vakf etmişdi. Mahdûmları Hüseyin, Feyzullâh Efendilerdir. Kerîmesi Ayşe Hânım'dır. Hüseyin Efendi de ricâlden olup 1155'de vefât etdi. Mahdûmu Sa'dullâh Bey'dir. Dâmâdı Amasyalı Yûsuf Efendizâde şeyhü'l-kurrâ Hâfız Mehmed Efendi'dir.

Hasan Efendi-İmâm Hâce

Sâlih oğludur. Amasya'da İsmâ'îl Efendi'den tahsîl-i ulûm ve hıfz-ı Kur'ân edib ders-i âm ve hüsn-i sadâ ve hâline binâ'en 1107'de Pervâne Bey câmi-i şerîfine imâm oldu. Yıllarca imâmet, tedrîs ve ta'lîm-i Kur'âna muvâzabet ederek 1117'de ilk def'a Mi'mâr Hasan Efendi mektebine mu'allim ve bâ'dehu câmi-i mezbûra kürsî şeyhi olduğu hâlde 1129 senesi evâhirinde vefât etdi.

Âlim, sâlih, kâri'-i Kur'ân, hâfız-ı mücevvid bir zât idi. **[453]** Mahdûmları İsmâ'îl, Sâlih Efendilerdir. Bunlar müştereken câmi-i mezkûra imâm olup İsmâ'îl Efendi 1149'da ve Sâlih Efendi de 1162'de vefât etdi. İsmâ'îl Efendizâde Mustafa Efendi imâm olup 1172'de imâmeti mahdûmu Hâfız Hasan Efendi'ye kasr-ı yed etdi. Bunlara "İmâm Hâcezâdeler" dendi.

Hâfız Hasan Efendi 1208'de vefât edib mahdûmu Osmân Efendi imâm oldu. Bu zât, kısa boylu biraz şişko olduğu münâsebetle "Yumuk Osmân Efendi" diye iştihâr ve 1220'de irtihâl etdi. Oğulları Abdullah, Mehmed Efendilerden Abdullah Efendi 1271'de ve Hâfız Mehmed Efendi de 1276'da vefât etmişlerdir. Bunlara "Yumuk Osmânzâdeler" dendi.

Abdullah Efendizâde el-Hâc Mehmed Efendi sandık emîni olduğu hâlde 1293'de vefât etdi. Amasya erkânından ma'dûd idi. Mahdûmları Osmân Nûrî, Ahmed Reşîd Efendiler'dir. Bunlara da "Sandık Emînizâdeler" dendi. 1314'de yek-diğerini müte'âkib vefât edib gitdiler. Hayfâ ki

Bir âşık-ı şûride-dili yakdılar eyvâh
İmdâd ide bî-çâre yanık aşkına Allâh

belediye a'zâsından mütedeyyin adamlardı. **[454]**

Hâfız Mehmed Efendi câmi-i mezbûr imâmı olup mahdûmları Ahmed, Abdulkâdir Efendilerdir. Ahmed Efendi, "Hacı Müsevvid" demekle meşhûr fukahâdan olup imâmeti küçük mahdûmu Hâfız Mehmed Rüşdü Efendi'ye kasr-ı yed ederek 1312'de Mekke-i mükerreme civârında Cidde mevki'inde vefat etdi. Büyük mahdûmu Amasya müftüsü el-Hâc Hâfız Mehmed Tevfik Efendi'nin tercemesi yukarıda yazıldı. Abdulkâdir Efendi de 1323'de vefât etdi.

Hasan Efendi-Müftü

Gümüşlüdür. Amasya'da Mehmed Paşa müderrisi Çilîzâde Ömer Efendi'den ve Merzifonlu Hacı Mustafa Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib Gümüş'e avdet etdi. Orada ders-i âm olup iştihâr ederek Halîl Paşa müderris ve mütevellîsi Yûsuf Efendi'nin vefâtı üzerine Halîl Paşa müderrisi ve 1127'de Gümüş müftüsü olduğu hâlde 1130'da vefât etdi.

Meşâhîr-i ulemâdan bir zât idi. Mahdûmu Mehmed Efendi Halîl Paşa müderrisi olmuştu. 1136'da Havza'da Fîrûz Ağa müderrisliğine nakl edilip sonra buradan da azl edilerek Gümüş'e avdet edib 1145'de Mustafa Efendi'nin azliyle sânîyen Halîl Paşa müderrisi ve Gümüş müftüsü oldu.

1147 senesinde azl edilip İstanbul'a gitdi. Şeyhülislâm Merzifonlu Dürrî Mehmed Efendi'nin mazhar-ı himâyesi olup Gelibolu müderrisliği ve müftülüğüyle kayırdı. Orada 1160 hudûdunda vefât etdi. Âlim, fâzıl, fakîh, bir zât idi. Mahdûmları Ahmed, Abdullah, Abdurrahîm Efendilere "Müftüzâde" dendi. Ahmed Efendi Şeyhülislâm oldu.

Hasan Efendi-el-Hâc Hattât

Amasyalıdır. Alî bin Ahmed bin Mehmed mahdûmudur. Yukarıda tercemesi yazılan hattât-ı meşhûr Hâfız Ahmed Efendi'nin ammizâdesi olup hutût-ı mütenevvi'ayı hattât-ı mûmâ-ileyh Hâfız Ahmed Efendi'den ahz ü temeşşuk ve ulûmu Allâme Hızır Efendi'nin tilmîz ü dâmâdı el-Hâc Osmân Efendi'den ahz u tahsîl etdi.

Sultân Bâyezîd câmi-i şerîfinde kâ'in hattât odasında şâkirdâna ta'lîm-i hutût ile iştigâl edib ders-i âm ve müderris, 1124'de Meclis-i a'yân a'zâsı olduğu hâlde 1131'de vefât etdi. Âlim, sâlih, hattât-ı meşhûr olup ta'lîk hattında ihtisâsı var idi. **[455]**

Âsâr-ı kalemiyyesi Amasya'da gâyet makbûl olduğundan hıfz edilen birkaç parça eseri ziyâret edildi. İstanbul'da hattât-ı meşhûr Hâfız Osmân Efendi'den ahz-ı hutût u temeşşuk etdiğini eserlerinde tasrîh etmişdir. Mahdûmu Hâfız Osmân Efendi de meşâhîr-i hattâtînden idi.

Hasan Efendi-Besni Müftüsü

Besnilidir. Mehmed oğludur. Orada tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve Besni-Behisni müftüsü oldu. Mu'ahharan azl edildiğinden ve ba'zı vekâyi'den muğber olup Amasya'ya geldi. 1108'de Halfet Gâzi müderrisi olup yıllarca tedrîs-i ulûm ve fünûna hasr-ı iştigâl ederek 1134'de vefât etdi. Âlim, fâzıl, sâlih, müteşerri' bir zât idi. Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Efendi de müderris olup 1150'de vefât etdi. Bunun mahdûmu es-Seyyid Abdullah Efendi'dir.

Hasan Efendi-eş-Şeyh Hâfız

Amasyalıdır. Hazret-i Pîr İlyâs vakfı mütevellîsi ve Gümüşlüzâde tekkesi şeyhi Mahmûd Efendi'nin mahdûmu olduğu münâsebetle "Şeyhzâde" demekle meşhûr olup tahsîl-i ulûm ve tekmîl-i sülûk **[456]**edib 1124'de pederinin irtihâlinde Hazret-i Pîr'in vakfı mütevellîsi ve Gümüşlüzâde tekkesi şeyhi oldu.

On bir yıl kadar irşâd-ı halk ile iştigâl edib 1135 senesi şa'banının on birinde dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Âlim, halûk, hüsn-i hâl erbâbından bir zât idi. Mahdûmları Abdurrahîm, İsmâ'îl Efendilere tevliyet verildi.

Üçler Mahallesi'nde Sa'dî Çelebi câmii imâmı ve kürsî şeyhi Hâfız el-Hâc Hasan Efendi bin Alî de bu esnâlarda vefât etdi. Sulehâ-yı ümmetten bir âlim idi. Mahdûmları Osmân, Abdullah Efendilerdir.

Hasan Efendi-Ahî Darb-hâneci Şeyhi

Amasya'da ulemâdan ikmâl-i tahsîl etdikten sonra Halvetiyye tarîkinde sülûk görüp Ahî Darb-hâneci tekkesi şeyhi oldu. Bu tekkenin şeyhine meşrûta olan Geldiklan nâhiyesinde Targullu Ebrek malikânesinin mutasarrıfı olup tekkeyi ihyâ ve i'mâr etdi.

1136 senesi cumâdelûlâsının on üçünde dâr-ı kudse irtihâl etdi. Meşâhîr-i sulehâdan bir zât-ı sütûde-simât idi. Mahdûmu Feyzullâh Efendi meşîhat **[457]** ve mâlikâne-i mezkûreye mutasarrıf oldu.

Receb Mahallesi imâmı Sâ'atçizâde el-Hâc Hâfız Hasan Efendi bin Mehmed Çelebi de 1136 senesi evâhirinde vefât etdi. Meclis-i a'yân a'zâsından hânedân, zî-nüfûz bir zât idi. Mahdûmları el-Hâc Mehmed Mustafa Sâtı' Efendilerdir. Yeğeni Çukadâr-ı şehriyârî Mustafa Ağa bin İbrâhim Çelebi de "Sâ'atcizâde" demekle meşhûr idi.

Hasan Efendi-Hâcezâde el-Hâc

Amasyalıdır. 1071'de tarîk-i hâcta vefât eden kurrâdan Hâfız el-Hâc Abdurrahmân Efendi'nin mahdûmudur. Yetîm kalmış olduğundan Hâcezâde el-Hâc Ahmed Efendi'nin hânesinde büyüdü. Ba'de't-tahsîl ders-i âm ve ba'dehû Halfet Gâzi müderrisi olup yıllarca tedrîs ü ibâdetle iştigâl ederek 1138 senesi hudûdunda vefât etdi. Âlim, fakîh, vâ'iz bir zât idi.

Hasan Efendi-Ece Sultân Tekkesi Şeyhi

Varaylıdır. Hüseyin bin İbrâhim oğludur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib ders-i âm olduğu esnâda Amasya'nın **[458]** eski kazâ merkezi olan Varay kasabasında Ece Sultân tekkesi ve imâreti şeyhliği inhilâl etdiğinden 1099'da mezkûr tekke şeyhi ve vakfı mütevellîsi oldu.

Aralıkta "evlâd-ı vâkıftanım" diyerek tevliyete müdâhale eden sipâhî meşâhîrinden Osmân Ağa'nın müdâhalesini def' ederek otuz sekiz yıl kadar mütevellî, şeyh ve kazâ müftüsü olduğu hâlde 1139 senesi şevvâlinde vefât etdi. Ulemâdan zî-nüfûz bir şeyh idi.

Mahdûmları Hâfız Hüseyin, İbrâhim Efendilerdir. Hâfız Hüseyin Efendi pederinin mevki'ini işgâl etdiyse de sene-i mezbûre zilhiccesinde vefât edib oğulları İsmâ'îl, Osmân Efendiler tevliyete mutasarrıf oldu. İsmâ'îl Efendi 1149'da ve Osmân Efendi 1178'de vefât etdi.

Bunları ta'kîben eş-Şeyh Ömer Efendi bin İbrâhim Efendi bin eş-Şeyh Müftü Hasan Efendi mütevellî ve şeyhi olup 1191'de vefâtıyla oğulları es-Seyyid Mehmed, Ahmed, Halîl, Alî Efendilere müştereken tevliyet-i mezkûre tevcîh edildi.

Es-Seyyid Mehmed Efendi 1221'de vefât edib mahdûmu Mehmed Sa'îd **[459]** Efendi ve birâderi Halîl Efendi'de 1221'de vefât edib büyük mahdûmu Osmân Efendi hisselerine mutasarrıf oldu. Bunun diğer mahdûmundan hafîdi Şeyhülislâm Amasyalı Kara Halîl Efendi bin Mustafa bin Halîl Efendi'dir.

Es-Seyyid Ahmed Efendi 1230'da vefât edib oğulları Ömer, Mustafa, Abdullah ve es-Seyyid Alî Efendi de 1250'de vefât edib oğulları İbrâhim Efendiler tevliyet ve meşîhat cihetlerine mutasarrıf olmuşlardır.

Hasan Ağa-Topcuzâde El-Hâc

Amasya'nın Gümüşlüzâde Mahallesi eşrâfından ve Sipâhî a'yânından el-Hâc Mehmed Ağa bin kethüdâ-yı sadr-ı âlî Sâlih Ağa bin Ahmed Ağa bin Topçu Mehmed Ağa mahdûmudur. Sipâhî olup hidemât-ı harbiyye ve mîriyyede istihdâm edilerek Ammîzâde Mehmed Paşa'ya intisâb etdi.

Müşârün-ileyhin vezâretinde kethüdâsı olup hayli nüfûz u i'tibâr kazandı. 1128 senesi evâ'ilinde paşası i'dâm edildikte Amasya'ya gelip sonra Hicâz'a gitdi. Avdette hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ olduğu hâlde 1141 senesi **[460]** evâhirinde vefât etdi.

Amasya a'yânından hânedân bir kimse idi. Oğulları Mustafa, Mehmed, Sâlih Ağalar ma'rûftur. Mustafa Ağazâde yeniçeri serdârı Hâfız el-Hâc Abdurrahmân Ağa 1219'da vefât etdi. Bunun birâderzâdesi Mehmed Ağa'nın mahdûmu el-Hâc Sâlih Ağa'dır. Bunun mahdûmları Mehmed Münîb, Halîl Beyler Amasya eşrâfından idiler. Bunların evlâdı çoktur.

Hasan Efendi-Şehzâde Hâfız

Amasya'da Ahî Sa'deddîn tekkesi Şeyhi Mehmed Efendi'nin oğludur. Torumtay vakfı mütevellîsi Dursun Beyzâde İbrâhim Bey bin Mehmed Bey'in kerîmezâdesi olduğu münâsebetle pederinin vefâtında birâderi Abdurrahmân Efendi'yle beraber Torumtay vakfına mütevellî ve Ahî Sa'deddîn zâviyesi şeyhi oldu.

Fakat İbrâhim Bey'in diğer kerîmezâdelerinden olan Gürcüzâde İsmâ'îl ve İbrâhim Beylerle teyzezâdesi Hasan Ağa'nın tevliyet da'vâlarıyla yıllarca uğraşdı. Gâh mütevellî, gâh merfû' olarak 1142 vak'asında vefât etdi. Mahdûmu Hâfız Mehmed Efendi'dir. **[461]**

Hasan Efendi-İmâm-ı Sultânî el-Hâc

Lâdiklidir. Seyyid Hüseyin Efendi tekkesi şeyhi Mehmed Efendi'nin mahdûmu ve İmâm-ı Sultânî Lâdikli Hâfız Alî Efendi'nin hemşîrezâdesidir. İstanbul'da dayısı Hâfız Alî Efendi'nin hücre-i terbiyesinde hıfz-ı Kur'ân ve ahz-ı vücûh-ı kırâ'at etdi.

Tahsil-i ulûm edib Ayasofya ders-i âmı olduğu esnâda inhilâl eden Ayasofya câmii hitâbeti hüsn-i savt ü edâsına ve hüsn-i hâline binâ'en uhdesine tevcîh edildi. 1103 senesi

rebîülâhirinin on sekizinci günü dayısı İmâm-ı Sultânî Alî Efendi Edirne'de vefât eylediğinden Edirne'ye celb edilip def'aten İstanbul pâyesiyle İmâm-ı Sultânî oldu.

1106 senesi cumâdelâhiresinin yirmi ikinci pazar günü tahta cülûs eden Sultân Mustafa Han-ı Sânî müşârün-ileyhi imâmetten afv edib müte'âkiben Bosna mollası oldu. 1109'da avdet edib Mekke-i Mükerreme mollası ve 1112'de Anadolu kazaskerliği pâyesiyle tebcîl edilip 1113'de Mısır mollası oldu.

1114'de avdet edib 1115 senesi rebîülâhirinin **[462]** üçüncü günü tahta cülûs eden Üçüncü Sultân Ahmed Han'a hem-şehrîsi es-Seyyid Mustafa Efendi'nin yerine Rûmeli kazaskerliği pâyesiyle sânîyen İmâm-ı Sultânî oldu.

1116 senesi recebinin on üçüncü günü İstanbul kâdısı oldu. Ancak ramazânın birinci günü kazâ ve imâmetten azl edilip beşon gün sonra kendisini İmâm-ı Sultânî nasb etdiren Şeyhülislâm Lâdikli Mehmed Efendi de azl edilerek Bursa'ya gönderildi.

1118 senesi rebîülevvelinde tekrâr imâmet-i Sultâniyyeyi ihrâza teşebbüsâtı hissedildiğinden Limni'ye i'zâm edildi. 1119'da şedîd ihtiyâc içinde olduğu mesmû'-ı pâdişâhî olduğundan afv edilip Kıbrıs mollası olarak oraya gönderildi. 1121'de ma'zûlen İstanbul'a avdetle vazîfe-i emsâl ile tekâ'üd edildi.

Onyedi yıl münzevî bir hâlde imrâr-ı hayât ederek 1138'de re'îsü'l-ulemâ olup tekâ'üd vazîfesi artırıldı. Gâyet muhterem bir hâlde dem-güzâr olup 1145 senesi receb-i şerîfinin on beşinde dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Üsküdâr'da **[463]** medfûndur.

Âlim, afîf, musallî, vücûh-ı kırâ'ate âşinâ, şeyhü'l-kurrâ', re'îsü'l-ulemâ' bir zât-ı sütûde-simât idi. Gâyet sahî olduğundan borçtan hâlî olamadı. Mahdûmlarından Mehmed Azîz Efendi Üsküdar mollası olup 1147 senesi evâ'ilinde vefat etdi. Diğer mahdûmu Osmân Efendi de Selânik mollası olup 1162'de vefât etdi.

Hasan Efendi-Sarızâde el-Hâc

Amasyalıdır. Sipâhîlerden Sarı Alî Beyzâde Abdullah Ağa'nın mahdûmudur. Erbâb-ı ticâretten olup Amasya'da hayli servet edindi. Ba'dehû İstanbul'a gidip ticâretini tevsî' ederek Amasyalı Bekir Beyzâde Osmân Bey'in mîrlivâlığında Mısır tüccârından oldu.

1143'de Mısır darb-hânesi emîni olup 1145'de ümerânın yek-diğeri aleyhine kıyâmında İstanbul'a geldi. Emlâkini ba'zı hayrâta vakf edib 1146'da vefât etdi. Mahdûmu Bâbü's-sa'âde ağası Ahmed Ağa'dır. Hasan Efendi bilâ-veled vefât edib Ahmed Ağa birâderi olduğu da zannolunur. **[464]**

Hasan Efendi -Yûsufzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya ulemâsından Îrânlı Yûsuf Efendi'nin mahdûmudur. Fethiye Mahallesi'nde 1061'de doğdu. Amasya müftüsü Allâme Hızır Efendi'den ve Mehmed Paşa müderrisi Çilizâde Ömer Efendi'den mukaddimât-ı ulûmu görüp 1081'de Erzurum'a gitdi.

Orada Hâtuniyye medresesinde ikâmet ve medrese-i mezbûre müderrisi Şirvânî Abdünnebî[259] Efendi'nin halka-i tedrîsine muvâzabet ve ikmâl-i tahsîle himmet edib 1088'de mücâz olarak avdet etdi. Amasya'da yıllarca tedrîs-i ulûm ederek iştihâr edib 1112'de Dersa'âdet'e gitdi.

1113'de Mekke-i Mükerreme'de kâ'in Süleymaniye medresesi müderrisi[260] olarak Hicâz'a gidip Harem-i şerîfte yedi yıl kadar tedrîse mülâzemet ü mücâveret etdi. Esnâ-yı va'zında ba'zı makâlâtından müte'essir olan emîr-i Mekke Şerîf Abdulkerîm Efendi'nin inhâsıyla azl edilip 1120'de Amasya'ya geldi.

Yine tedrîs-i ulûma devâm edib Fethiye câmii kürsî şeyhi ve Enderûn câmi-i şerîfi ders-i âmı oldu. 1134'de Behisni müftüsü **[465]** el-Hâc Hasan Efendi'nin yerine Halfet Gâzi

259 Ba'zı icâzet-nâmelerde Abdullah yazılıdır. Ekserinde Abdunnebî eş-Şirvânî diye mukayeddir.

260 Şeyhü'l-İslâm Erzurumî es-Seyyid Feyzullâh Efendi'nin lutfunu görmüştü.

müderrisi ve vakfı mütevvellîsi olup otuz yıl kadar tefsîr ve hadîs okutarak imrâr-ı evkât ve 1149 senesi zilhiccesinde azm-i cennât etdi.

Gâyet fâzıl, muhakkik, ulûm-ı Arabîyye ve akliyyede mâhir, muhaddis, müfessir, vâ'iz, müttâkî, bahhâs bir zât-ı sütûde-simât olduğu Âkifzâde es-Seyyid Abdürrahîm Efendi "el-Mecmû"unda kayd ediyor. Mazınneden bir zât olup cesed-i şerîfi kabre konurken arkası kıbleye geldiğinden derhâl kendisi dönüp kıbleye teveccüh etdiği de mazbûttur.

Zemahşerî'nin Nevâbiğü'l-kelim risâlesini güzelce şerh edib "Şerh-i Celâl-i Adudi"ye, "Şerh-i Akâ'id-i Taftâzânî"ye, "Tefsîr-i Beyzâvî"nin mevâki'-i müşkilesine ta'lîkât ve resâ'il yazmış, "Mukaddimât-ı Erba'a"yı şerh etmiş olduğu ele geçen hayli kitâblarından anlaşıldı. Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Mekkî Efendi Halfet Gâzi vakfı mütevellîsi olup 1169'da vefât etdi. Diğer mahdûmu es-Seyyid Abdullah Efendi İstanbul müderrislerindendir.

Hasan Efendi-İmâmzâde

[466] Amasyalıdır. Dârü's-Selâm Mahallesi imâmı olup 1108'de vefât eden Hüseyin Efendi'nin mahdûmudur. Pederinin hayâtında hıfz-ı Kur'ân edib Merzifonî Mustafa Efendi'den tahsîl-i ulûm etdiği esnâda pederinin vefâtıyla mahalle-i mezkûre mescidine imâm ve ba'dehû ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu.

Yıllarca tedrîs ü imâmetle iştigâl edib 1138'de Çeri-başı câmii kürsî şeyhi ve bir yıl sonra Müftü medresesi müderrisi olup 1150 senesi saferinin sekizinde vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi. Mahdûmu Hâfız Mustafa Efendi yerine imâm olup 1192'de vefât etdi. Bunun mahdûmu Hüseyin Efendi imâm olduysa da nâ-ehl olduğundan 1200'de imâmeti ref' edildi.

Hasan Efendi-Müftü el-Hâc

Köprülüdür. Ahmed oğlu olup Amasya müftüsü İkincizâde Sânî Abdullah Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek Köprü'de ders-i âm ve 1112'de Taşanzâde Hasan Bey câmii kürsî şeyhi ve ba'dehû Abdulkerîm Ağa müderrisi oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûma himmet, halka va'z ü nasihât ederek **[467]** iştihâr etdi. 1135'de Köprü müftüsü Çelebi es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi'nin fetevâdan cûyına binâ'en yerine Köprü müftüsü oldu. 1141'de selefi i'âde edildiğinden ma'zûl oldu.

1144'de Çelebi es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi'nin irtihâline binâ'en ikinci def'a Köprü müftüsü oldu. Yedi yıl da bu def'asında makâm-ı fetvâda kalıp 1151 senesinde vefât etdi. Meşâhîr-i fukahâdan, gâyet müteşerri', vâ'iz, nâfizü'l-kelim bir zât-ı sütûde-simât idi.

Hasan Ağa-Kilârî el-Hâc

Amasyalıdır. Ya'kûb Paşa Mahallesi eşrâfından Hacı Sinan Ağazâde el-Hâc Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Gençliğinde enderûn-ı hümâyûn mektebine girip kilâr-ı âmirede hüsn-i terbiye gördü. Orada bi't-tefeyyüz ser-çavuş ve 1131'de kilâr kethüdâsı oldu.

Bu esnâda Sadr-ı a'zam Dâmâd İbrâhim Paşa'yı bir husûstan dolayı gücendirdiğinden 1134'de Enderûn'dan ihrâc edilerek Amasya'ya gönderilip Hüseyin Ağa vakfı tevliyetiyle **[468]** çerağ ve ba'dehû Fîrûz Ağa tevliyeti de ilâve edildi.

Beş yıl kadar iki vakfı hüsn-i idâre edib 1139'da muhâsebesi rü'yet edilerek berîü'z-zimme olduğu anlaşılmağla bâ-izn-i âlî Hicâz'a gitdi. Avdette Amasya mukâta'âtı emîni olup 1142 vak'asında ibrâz-ı sadâkat ve hüsn-i hizmet eyledi.

1143 senesi rebîülâhirinde Dâmâd İbrâhim Paşa'nın katli ve Sultân Ahmed-i Sâlis'in hal'i üzerine tahta cülûs eden Sultân Mahmûd Han'ın lalası Osmân Ağa'nın himmetiyle dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından olup Amasya mübâya'acısı oldu.

1146 senesi şa'banında Amasya sancâğı mütesellimi, ba'dehû Tokat voyvodası ve Amasya beytü'l-mâl emîni oldu. Ba'dehû Îrân muhârebâtı devâmında Sivas vilâyeti mübâya'acısı olup 1151'de avdet etdi. 1152'de Amasya baş a'yânı olup 1153 senesi şa'banının dokuzunda vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan işgüzâr, hânedân bir zât idi.

Hasan Efendi-Abdî Beyzâde el-Hâc

Amasya'nın Hacı Hamza Bey Mahallesi eşrâfından Abdî Beyzâde **[469]** esbak şehir kethüdâsı el-Hâc İbrâhim Çelebi'nin mahdûmu ve Mehmed Paşa'nın yeğenidir. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. Ba'dehû Hicâz'a gidip hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ olduğu hâlde 1156 hudûdunda vefât etdi. A'yân-ı ulemâdan hânedân, sahî, zî-servet bir zât idi. Mahdûmu Akbıyık İbrâhim Efendi meşhûr-ı ulemâdandır.

Hasan Bey-Kâdızâde

Amasyalıdır. Esbak Amasya ve Rakka vâlîsi vüzerâdan Amasyalı Kâdızâde el-Hâc Hüseyin Paşa bin Hasan Bey'in mahdûmudur. 1104 zilka'desinde pederi tarafından Amasya mütesellimi ve ba'dehû Rakka vilâyeti mütesellimi oldu.

Pederinin vefâtında Rakka, Ruhâ'da ikâmet edib orada vâlîleri tarafından mütesellim oldu. Ba'dehû dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından olup devr-i hidemât ederek bu esnâlarda vefât etdi.

Diğer Kara Kâdızâde Hasan Bey bin Halîl Bey bin Mehmed Paşa da meşâhîr-i züamâdan olup Sefer Ağazâde Hasan Bey bin Mehmed Paşa mu'âsırıdır. Bunlar 1157 **[470]** sâline doğru vefât etdi. A'yân u züamâdan idiler.

Hasan Ağa-Kurşunluoğlu

Amasya kethüdâyeri iken 1099'da maktûlen vefât eden Kurşunlu Alî Ağa'nın oğludur. Yeniçeri ocağına girip Prut muhârebesinde yararlığı görüldüğünden Amasya'da odabaşı, ba'dehû Yeniçeri serdârı, Îrân muhârebâtında turnacıbaşı oldu. 1158'de vefât etdi. Oğulları Alî, Mehmed Ağalardır.

Hasan Efendi-Nakîb es-Seyyid el-Hâc

Köprülüdür. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm edib Köprü'ye avdetle ders-i âm ve 1114'de Lalacık zâviyesi meşîhati ve mâlikânesi mutasarrıfı oldu. Ba'dehû Taşanzâde Hasan Bey câmii kürsî şeyhi, mükerreren Köprü nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı olduğu hâlde 1159 senesi zilka'desinin ikinci günü vefât etdi.

Âlim, sâlih, müteşerri' bir seyyid-i zî-şân idi. Yirmi yıl kadar nekâbette kaldığından "Nakîb Efendi" demekle meşhûr olmuştu. Mahdûmları es-Seyyid Mustafa, Abdullah Efendiler **[471]** kendisine hayru'l-halef oldular. Es-Seyyid Mustafa Efendi 1166 recebinde ve es-Seyyid Abdullah Efendi 1201'de vefât etdi. Es-Seyyid Mustafa Efendizâde es-Seyyid Feyzullâh Efendi 1176'da fevt oldu.

Es-Seyyid Mustafa Efendi'nin diğer mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi vâ'iz ve şeyh olup 1204'de vefât etdi. Bunun mahdûmları es-Seyyid Abdullah, Feyzullâh Efendiler olup va'z ü meşîhat cihetlerine mutasarrıf oldular. Es-Seyyid Feyzullâh Efendi 1208'de fevt olup es-Seyyid Abdullah Efendi müstakillen vâ'iz ü şeyh oldu.

Hasan Ağa-Mütevellîzâde Hâfız el-Hâc

Amasya'nın Çeribaşı Mahallesi eşrâfından el-Hâc Alî Ağa'nın oğludur. Gürcüzâde el-Hâc İsmâ'îl ve İbrâhim Beylerin teyzezâdesi olduğu münâsebetle Torumtay vakfı tevliyeti da'vâsında onlara müşârik ve bir müddet mütevellî oldu.

Pederinden sonra Çeribaşı câmii vakfına da mütevellî olup sonra Torumtay vakfı tevliyetinden ferâgat etdi. 1141'de meclis-i a'yân a'zâsı olup 1142 vak'asında hizmet eylediğinden Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın berâ-yı tahkîk **[472]** Amasya'ya vürûdunda hizmeti takdîr edilip 1145'de Tokat voyvodası ve Amasya beytü'l-mâl emîni oldu.

Ba'dehû Amasya mübâya'acısı ve 1151'de Samsun emîni olup 1153'de istikâmeti tebeyyün etdiğinden dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile taltîf edildi. 1156'da meclis-i a'yân a'zâsı ve 1158'de başa'yân olup Îrân harbine gitdi. 1161'de vefât etdi.

Meşâhîr-i a'yândan olup Çeribaşı câmi-i şerîfinin kıble tarafında kâ'in konağı mükellef, sofrası küşâde, hânedân bir zât idi. Câmi-i şerîfin evkâfını tanzîm edib hayli nukûd vakf ederek tevsî' etdi. Mahdûmlarından el-Hâc Abdulbâkî, Mehmed Ağalar ma'rûftur.

Hasan Efendi-Ayıntâbîzâde el-Hâc

Amasya ulemâsından Ayıntâbî el-Hâc Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Çorumlu Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Pederinin irtihâlinde mahlûlünden Fîrûz Ağa medresesi müderrisi olup Havza'ya vazîfesi başına gitmediğinden uhdesinden **[473]** müderrislik ref' edildi.

Çünkü servet ve gınâsı ve ticâretle iştigâli olduğundan Amasya'dan ayrılmamışdı. Mükerreren hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ olarak a'yân-ı memleket sırasına girdi.

Ahyânen Şâmîce Mahallesi mescidinde halka va'z ü nasîhat ve talebe-i ulûma kütüb-i edebiyye tedrîs ederdi. 1163 senesi evâ'ilinde vefât etdi. A'yân-ı ulemâdan, hânedân olup ulûm-ı edebiyyede mâhir idi. Evlâdı Ayıntablıoğulları vardır.

Hasan Paşa-Hacı Kâsımzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Gümüşlüzâde Mahallesi eşrâfından Hacı Kâsım Ağazâde es-Seyyid Mehmed Ağa bin es-Seyyid Hüseyin Ağa'nın mahdûmu ve Tatar ağası es-Seyyid Ömer Ağa'nın birâderidir. Vüzerâdan Amasyalı Kapucızâde el-Hâc Ahmed Paşa'nın hâsekiliğinde Enderûn-ı hümâyûna girip Baltacılar ocağına kayd edildi.

Orada hüsn-i terbiye görüp Dâmâd İbrâhim Paşa'ya yazıcılığında intisâb ederek sadâretinde terakkî edib 1137'de Baltacılar kethüdâsı ve 1141'de Sultân Ahmed Han-ı Sâlis'in kerîmesi Zeyneb Sultân kethüdâsı olarak temâyüz etdi.**[474]**

1143 senesi rebîülâhirinde Dâmâd İbrâhim Paşa'nın katli vak'asında ihtifâ edib Sultân Mahmûd Han-ı Evvel'in cülûsunu müte'âkib Amasya'ya i'zâm ve bir müddet sonra Hüseyin ve Fîruz Ağaların vakfı tevliyetiyle çerağ edildi.

1147'de afv ü ıtlâk edildiğinden İstanbul'a gidip Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'ya intisâb etdi. Nişâncılığında dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından olup 1152'de paşa-yı müşârün-ileyhin sadâretinde kapıcılar kethüdâsı oldu.

1153 senesi cumâdelâhiresinde Amasya'nın Geldiklan ve Turhal nâhiyelerinde zuhûr eden Kürd eşkiyâsının tenkîl ü istîsâline me'mûren Amasya'ya geldi. Eşkiyânın def' ü istîsâlinde muvaffak olduğundan sene-i mezbûre zilhiccesinin yirmisinde bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Karahisâr-ı Şarkî sancâğı mutasarrıfı oldu.

1155 senesi evâ'ilinde Çankırı, 1157'de Canik, 1161'de sânîyen Karahisâr-ı Şarkî sancâklarına mutasarrıf olup 1162 senesi cumâdelâhiresinin dokuzunda Amasya mutasarrıfı olarak Îrân harbine me'mûr oldu. 1163 senesi gurre-i muharreminde **[475]** Karahisâr-ı Sâhib sancâğı mutasarrıfı olduğu hâlde 1164 senesi saferinde vefât etdi. Mahdûmları es-Seyyid Alî Beyle Ömer Paşa'dır.

Hasan Ağa-Peçelizâde el-Hâc

Amasyalıdır. 1108'de maktûlen vefât eden sâbıkü't-terceme Hasan Paşa'nın mahdûmudur. Pederinin katlini müte'âkib doğduğundan adına Hasan dendi. Büyük birâderi el-Hâc Osmân Bey'in himâyesinde büyüdü.

Ba'dehû Ömer Paşazâde el-Hâc Osmân Bey'in dâ'iresine girip baş a'yânlığında hazînedârı oldu. 1134'de efendisiyle beraber Mısır'a gidip orada Osmân Bey'in emîrü'l-haclığında Hicâz'a beraber gitdi. Avdette mîr-i mûmâileyhin kethüdâsı olarak hayli servet ü sâmân edindi.

1158'de Hacı Osmân Bey'in Amasya'ya avdetinde beraber gelip 1160 intihâbında a'yân meclisine a'zâ oldu. 1165 senesi evâhirinde vefât etdi. Pervâne Bey Mahallesi eşrâfından

hânedân, zî-servet ü yesâr bir zât idi. Ahî Darb-hâneci tekkesini i'mâr edib oğulları el-Hâc Ahmed, Osmân Ağalara **[476]** hayli servet bıraktı.

Hasan Efendi-Müderriszâde es-Seyyid

Köprülüdür. Meşâhîr-i ulemâdan Köprü'de Fâzıl Ahmed Paşa medresesi müderrisi es-Seyyid eş-Şeyh Mustafa Efendi bin es-Seyyid Ebûbekir'in mahdûmudur. Amasya'da müftü olan Çorumlu es-Seyyid Hâfız Mehmed ve İstanbul'da Allâme Kazâbâdî Ahmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek müderris oldu.

İstanbul'da yıllarca tedrîs-i ulûm edib icâzet verdi. Fâtih mücîz ders-i âmlarından olup devr-i medâris-i mu'tâde ederek dârü'l-hadîs-i Süleymaniye müderrisi olduğu hâlde 1167 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Üsküdâr'da ikâmet etdiğinden Miskinler mezârlığında medfûndur.

Fâzıl, muhakkik, ulûm-ı ma'lûmede mâhir bir zât idi. Evâ'il-i tedrîsinde bir müddet bostancıbaşı Köprülü el-Hâc Süleyman Ağa'ya imâmet eylediğinden beyne'l-ulemâ "İmâm Efendi" demekle meşhûr oldu. Mahdûmu es-Seyyid Ebûbekir Niyâzî Efendi mevâlidendir. İmâmzâdelikle meşhûrdur.

Hasan Ağa-Hacı Feyzullâhzâde el-Hâc

[477] Amasya a'yânından Hacı Feyzullâh Efendizâde el-Hâc İsmâ'îl Efendi'nin mahdûmu ve el-Hâc Hüseyin Ağa'nın birâderidir. Sipâhî meşâhîrinden Amasya kethüdâyeri, ba'dehû Ömer Paşazâde el-Hâc Osmân Bey'in baş a'yânlığında kethüdâsı oldu.

1134'de Osmân Bey'in taht-ı muhâkemeye alınması üzerine Amasya'dan tagayyüb edib İstanbul'a gitdi. 1143'de taht-ı Osmânîye cülûs eden Sultân Mahmûd Han-ı Evvel'in lalası iken kapıcılar kethüdâsı olan Amasyalı Osmân Ağa'nın dâ'iresine intisâb edib ba'zı hidemâtta istihdâm edildi.

1147'de Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın ağaları silkine girip sadâretinde kahvecibaşı oldu. 1155 senesi saferinde Paşa'nın azli üzerine hizmetinde kâ'im olduğundan sonra kethüdâsı olup 1166'da vefâtı üzerine Amasya'ya geldi. Gümüşlüzâde Mahallesi'nde ikâmet ederek 1171 senesi hudûdunda vefât etdi. Mahdûmları İsmâ'îl, Ahmed Efendilerdir.

Hasan Ağa-Sancızâde el-Hâc

Amasya'nın Ahî Sa'deddîn Mahallesi eşrâfından el-Hâc Ahmed Ağa **[478]** bin el-Hâc Hasan Ağa bin Sancı Alî Ağa'nın oğludur. Pederinin vefâtında yerine geçip hâciyân meclisine a'zâ ve 1140 senesi şa'banından i'tibâren bir kaç def'a şehir kethüdâsı, 1165'de Hacı başı, 1171 saferinde yine şehir kethüdâsı olduğu hâlde 1173 senesi rebîülâhirinde vefât etdi. Âkil, sahî, zî-servet bir hânedân idi. Oğulları el-Hâc Mehmed, Alî Ağalardır.

Hasan Ağa-Kazgancızâde

Amasyalıdır. Amasya'nın Köyceğiz Mahallesi eşrâfından Kazancıoğlu el-Hâc Ahmed Ağa'nın mahdûmudur. Bunlara "Kazganîzâdeler" de denir. Gençliğinde pederiyle İstanbul'a gidip enderûn-ı hümâyûna girdi.

Orada hüsn-i terbiye görüp silahdâr-ı şehriyârî Dimetokalı es-Seyyid Mehmed Ağa bin Şa'ban'a kendisini sevdirdiğinden müşârün-ileyhin 1148 şa'banında vezâreti ve müte'âkiben sadâreti üzerine dâ'iresi ağalarından olup sonra kapıcıları kethüdâsı ve ba'de'l-infisâl kapı kethüdâsı olarak devr-i bilâd etdi. **[479]**

1171 senesi rebîülâhirinde Silahdâr Paşa'nın vefâtına binâ'en Ayşe Sultân kethüdâsı, 1172 senesi rebîülevvelinde kapıcıbaşılıkla matbah emîni, 1175 senesi recebinde surre-i hümâyûn emîni oldu. Ancak anbâr emânetlerinde zulm ü i'tisâfı olduğu işitilmekle sene-i mezbûre şa'banında i'dâm edildi.

Mahdûmu İsmâ'îl Bey'dir. Pederinin adı Ahmed Ağa olduğu 1186 târîhli hüccet-i şer'iyyede görüldü. Amasyalı İsmâ'îl Ağa'nın dâmâdı olduğu da anlaşıldı. Üsküdâr'da medfûndur. Mahdûmu da 1181'de vefât edib yanında medfûndur.

Hasan Efendi-Müftü el-Hâc

Köprülüdür. Abdullah oğludur. Amasya'da şeyhü'l-ulemâ Îrânlı Yûsuf Efendizâde el-Hâc Hasan ve muhaddis-i meşhûr Hıfzızâde el-Hâc Fâ'ik Osmân Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib Köprü'de ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu.

1167'de Köprü müftüsü olup üç yıl sonra azl edildi. 1172'de sânîyen Köprü müftüsü olup 1175'de ma'zûl ve 1176'da sâlisen müftü olduğu hâlde 1177'de **[480]** vefât etdi. Gâyet fakîh, nâfizü'l-kelim olup meşâhîr-i ulemâdan idi. Kerîmesi Ayşe Hâtun bir çeşme binâ edib 1196'da vefât etdi. Çeşmesi civârında medfûndur.

Hasan Bey-Anahtar Ağasızâde el-Hâc

Amasyalıdır. Eski Kethüdâ Mahallesi eşrâfından ve Beylerbeyilerden Anahtar ağası el-Hâc Mehmed Paşa'nın mahdûmudur. Pederinin kethüdâsı ve mütesellimi olup Rusya harbinde 1181'de şehîden vefât etdi. Amasya eşrâfından ve erbâb-ı hamiyyetten idi. Mahdûmları Mehmed, Abdülehad Beylerdir.

Hasan Ağa-Avkâtlızâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Esbak Amasya mütesellimi Avkâtlızâde el-Hâc Mehmed Ağa bin İbrâhim Ağa'nın mahdûmudur. Sipâhî meşâhîrinden olup kethüdâyeri, Zile voyvodası, 1170'te Merzifon mültezimi, 1172'de Amasya ve Gelkirâs evkâf-ı haremeyn mütevellîsi oldu. 1178'de Merzifon'da Çelebi Sultân Mehmed evkâfı mütevellîsi olup 1180'de Rus harbine me'mûren Bender'in muhâfazasına gitdi. 1184 hücûmunda şehîden vefât etdi. Birâderi es-Seyyid Veli Ağa'dır. **[481]**

Hasan Efendi-Kara Mollazâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya'nın Çile-hâne Mahallesi eşrâfından ve ulemâdan el-Hâc Alî Efendi bin Kara Molla Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Ba'de't-tahsîl dersiâm ve Diragiyye medresesi müderrisi, 1173'de Abdüllatîf Efendi kütüb-hânesi hâfız-ı kütübü olup 1187'de vefât etdi. Eşrâf ve sâdât-ı ulemâdan sâlih bir zât idi. Mahdûmları es-Seyyid el-Hâc Alî, Hüseyin Efendilerdir.

Hasan Ağa-Gevherzâde el-Hâc

Hâcıköylüdür. Oranın eşrâfından el-Hâc Ahmed Ağa bin Osmân Ağa bin Cevher Ağa'nın oğludur. Erbâb-ı tîmârdan olup Îrân ve Rus muhârebâtında ibrâz-ı liyâkat ederek Gümüş ma'deni emîni ve kazâ mütesellim ü a'yânı oldu.

Hâcıköyü'nde çeşmeler binâsıyla kasabayı ihyâ edib emlâk ve nukûd-ı vâfiresini vakf etdi. 1190 sâline doğru vefât etdi. Hânedân, sofrası küşâde, sahî, sâhib-i hayr idi. Mahdûmları Osmân, Mehmed Ağalarla birâderleri Mehmed, Mustafa Ağalardır.

Vakfına ibtidâ el-Hâc Osmân Ağa mütevellî olup 1213'de **[482]** vefât etdi. Mahdûmu Hasan Ağa'dır. Sonra el-Hâc Mehmed Ağa mütevellî olup 1221'de vefât etdi. Mahdûmu Ahmed Ağa'dır. Bunlar da sırasıyla mütevellî olmuşlardı.

Hasan Efendi-Hâcezâde el-Hâc

Lâdiklidir. Oranın meşâhîr-i ulemâsından Hâce el-Hâc Mustafa Efendizâde Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Lâdik'te Şeyhülislâm medresesi müderrisi Amedî Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve mûmâ-ileyhe dâmâd oldu.

Üstâdının irtihâlinde Şeyhülislâm medresesi müderrisi ve ba'dehû Lâdik müftüsü olup ba'zı vekâyi'den dolayı 1185 senesi rebîülâhirinde azl edildiğinden recebinde Hicâz'a gitdi. Medîne-i Münevvere'de iki yıl kadar mücâvir kalıp 1187'de avdet etdi. Vusûlünü müte'âkib sânîyen Lâdik müftüsü olduğu hâlde 1191 senesi hudûdunda dâr-ı bekâya rihlet eyledi. Meşâhîr-i ulemâ ve sulehâdan idi.

Hasan Ağa-Hindî el-Hâc

Amasyalıdır. Hüseyin bin Mehmed oğludur. Evâ'il-i hâlinde **[483]** Silahdârân zümresine girip devr-i hidemât ederek sadr-ı esbak Râgıb Mehmed Paşa'nın riyâsetinde dâ'iresine intisâb etdi. Vezâretinde ağalarından olup sadâretinde kahvecibaşı oldu.

Sadr-ı müşârün-ileyhin 1176 senesi ramazânında irtihâli üzerine Amasya mukâta'ât emîni olarak geldi. 1180'de ma'zûlen İstanbul'a gidip müşâhere-hâr oldu ya'nî tekâ'üd vazîfesi aldı. 1181 târîhli müşâhere-hârân defterinde "Hasan Hüseyin Amasya an-silahdârân" ve 1186 târîhli müşâhere-hârân defterinde "Hasan Hüseyin Amasya kahveci-i Râgıb Paşa" diye görüldü.

1188'de Amasya mukâta'ât mültezimi olup 1191'de vefât etdi. Üsküdar'da Seyyid Ahmed Deresi'nde medfûndur. Ashâb-ı servet ü yesârdan bir kimse idi. Mahdûmları Ahmed Rıf'at, Hüseyin Tâlib Efendilerle Mehmed, Mustafa Ağalardır. Bunlara "Hindîzâdeler" dendi. Kızıl çehreli olduğu münâsebetle Râgıb Mehmed Paşa buna "Hindî Ağa" demişti. **[484]**

Hasan Efendi-Sâ'atcizâde el-Hâc

Amasya'nın Receb Mahallesi eşrâfından Hâfız el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Pederinin irtihâlinden hâciyân ü a'yân meclislerine mükerreren a'zâ olduğu hâlde 1193 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu es-Seyyid İbrâhim Halîm Efendi de a'yândan idi. Peçelizâde el-Hâc Hasan Ağa bin el-Hâc Ahmed Bey bin Hasan Paşa da hâciyân a'zâsından olduğu hâlde 1197 hudûdunda vefât etdi.

Hasan Ağa-Atçeken Ağası el-Hâc

Merzifonî Mehmed oğludur. İstanbul'a gidip enderûn-ı hümâyûna girdi. Orada terbiye görüp Sultân Osmân-ı Sâlis'e Atçeken ağası olduğu münâsebetle bu unvân ile iştihâr etdi.

Ba'dehû ser-gulâm-ı bâkî, mîrâhûr-ı sânî, arpa emîni olup dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından oldu. 1191'de mütekâ'id olup Molla Gürânî kurbında Nûrî Dede Mahallesi'nde ikâmet etdiği hâlde 1198'de vefât etdi. Fenâyî Dede câmii kurbunda medfûndur. **[485]**

On bin kuruş nakdini vakf ederek ba'zı cevâmi'-i şerîfe va'ziye ve muhaddislik vazîfeleri tahsîs etmiş, sâhib-i hayr, dîndâr bir zât idi. Mahdûmları müderrisînden Abdurrahmân Efendi ile hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûndan Mehmed Hâmid Efendi'dir. Hâmid Efendi'nin oğulları Mahmûd Habîb, İbrâhim Efendiler vakfına mütevellî oldular.[261]

Hasan Ağa-Hâfız

Köprülü Dâvud oğludur. Ulûfeciyân-ı yemîn bölüklerinden birine kayd edilerek terakkî edib 1174'de doksan altıncı bölük ağası oldu. Ba'dehû Rus muhârebesinde yararlıklar gösterip 1191'de ulûfeciyân-ı yemîn ağası görüldü. 1199'da vefât etdi.

Çavuşân-ı dergâh-ı âlîden Kayalı Paşazâde Hasan Bey bin Süleyman Bey bin Kaya Alî Paşa da Amasya eşrâfından olup onuncu çavuşân bölüğünde mukayyed görüldü. 1183'de Rus harbinde isbât-ı liyâkat ederek nâ'il-i terakkî ve 1193'de çavuşlar kethüdâsı oldu. 1201'de vefât etdi."Hasan Ağa"demekle meşhûr idi. **[486]**

Hasan Efendi-Hâcıköylü el-Hâc

Amasya'nın Gümüş kazâsı civârında Hâcıköyü kasabasından Süleyman'ın oğludur. Amasya'da fuzalâdan muhakkik-i meşhûr Sekiköylüzâde el-Hâc Mehmed Kâşif Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib Amasya'da ders-i âm oldu.

261 Terceme ve evlâdına â'id ma'lûmât-ı târihîyye mûmâileyhin mukayyed vakfiyelerinden ve Enderûn Defterlerinden anlaşıldı.

Ba'dehû fakâhetle iştihâr edib ba'zı müftülere müsevvid ve emînü'l-fetvâ ve meclis-i a'yâna mükerreren a'zâ olduğu hâlde 1203'de vefât etdi. A'yân-ı ulemâdan müteşerri', natûk bir zât idi. Evlâdı vardır.

Hasan Efendi -Ziyâreli Hâcezâde el-Hâc

Amasya'nın Ziyâre Mahallesi'nden olup Ziyâreli Hâce el-Hâc Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. "Uzun Müftü" demekle meşhûr es-Seyyid el-Hâc Abdullah Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 1184'de pederinin mahlûlünden Fîrûz Ağa müderrisi ve meclis-i hâciyân a'zâsı olduğu hâlde 1206'da vefât etdi. Ulemâdan idi.

Hasan Ağa-Müslim el-Hâc

Merzifonludur. Oranın eşrâfından el-Hâc Süleyman Ağa'nın **[487]** oğludur. Erbâb-ı servet ü yesârdan olup Rus muhârebelerinde mâlî ve bedenî fedâkârlıklarla isbât-ı hamiyyet eylediğinden Merzifon a'yânı ve ba'dehû mütesellimi olarak iştihâr etdi.

Ba'dehû Çelebi Sultân Mehmed evkâfı mütevellîsi olup sonra yine mütesellim oldu. 1207'de Arasta câmi-i şerîfini i'mâr ve dersi-âm ta'yîn ederek nukûd-ı vâfîre vakf edib çok geçmeden vefât etdi. Müdebbir, sâhib-i hayr, hânedân bir zât idi.

Hasan Efendi-eş-Şeyh el-Hâc Sinânî

Çorumludur. Mehmed bin Hasan mahdûmudur. Genç iken Amasya'ya gelip imâret şeyhi Müftüzâde el-Hâc Mehmed, Çorumlu Müftü es-Seyyid Alî Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib Çevikçe tekkesi şeyhi tarîkat-ı Halvetiyye meşâyih-i kirâmından eş-Şeyh Hüseyin Efendi'nin sohbetinde tefeyyüz etdi.

Bu esnâda inhilâl eden Ya'kûb Paşa câmi-i şerîfi kürsî şeyhliği uhdesine tevcîh edildiğinden fezâ'il-i ilmiyyesi ve hüsn-i hâli ile iştihâr edib 1180'de eş-Şeyh Hüseyin Efendi'nin vefâtı üzerine Çevikçe tekkesi şeyhi oldu.**[488]**

Çevikçe tekkesi kendisiyle şeref bulup ihyâ edildi. Gerek fazl ü irfânı gerek hüsn-i takrîr u beyânı ve gerekse zühd ü takvâsı bütün halk ve a'yânı kendisine cezb ederek esnâ-yı va'zında Ya'kûb Paşa câmi-i şerîfi dolar, ihyâ geceleri Çevikce tekkesi dolup taşardı.

Otuz yıl kadar va'z ü tezkîr, nakl-i hadîs u tefsîr, zikr ü ibâdet, irşâd-ı halk ile iştigâl ederek 1209 senesi şevvâlinin altıncı günü dâr-ı kudse irtihâl etdi. Âlim, kâmil, zâhid, müttakî, pâk-sîret, mazınne-i kerâmet bir zât-ı âlî-himmet idi. Kaddesallâhu sırrahu'l-azîz.

Mahdûmları es-Seyyid el-Hâc Abdullah Vecîh, Mehmed Şerîf Efendilerdir. Yetmiş dokuz yaşında [fevt] olup Amasya müftüsü Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Alî Efendi'nin dâmâdı idi. Es-Seyyid el-Hâc Abdullah Vecîh Efendi, muhakkik-i meşhûr olup Amasya müftüsü olmuştur. Es-Seyyid el-Hâc Mehmed Şerîf Efendi de Çevikce tekkesi şeyhi olup 1228'de dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Evlâdına "Şeyhzâde" dendi. **[489]**

Hasan Ağa-Semercioğlu el-Hâc

Amasyalıdır. Yeniçeri zâbitânından serdâr-ı meşhûr el-Hâc Hüseyin Ağa'nın oğludur. Altıncı bölükte mukayyed yeniçeri, odabaşı, 1184 târîhinden i'tibâren defâ'atle Amasya serdârı, 1203'de Serdengeçtiler ağası olarak Rus muhârebesinde ibrâz-ı liyâkat eylediğinden Turnacıbaşı oldu.

Avdette meclis-i a'yân a'zâsı olup 1211'de vefât etdi. Receb Mahallesi eşrâfından hânedân, sahî, şecî' bir zât idi. Oğulları Seyyid Hüseyin, Mehmed Efendilerdir. Ahfâdından Muvakkit Mehmed Hilmî Efendi bin Ahmed bin Mehmed Efendi Amasya müftüsü olup 1318'de vefât etdi.

Hasan Efendi-Vâ'izzâde

Enderûn câmii vâ'izi Hâfız Alî Efendi'nin oğludur. Pederinin vefâtında birâderi Hâfız Abdullah Efendi ile Câmi-i Enderûn vâ'izi oldu. 1205 muharreminde va'ziyyesinden ferâgat edib birâderine tevcîh edildi. Ba'dehû vefât etdi. Ulemâdandır.

Hasan Dede Efendi-es-Seyyid Mevlevî Şeyhi

Amasyalıdır. Hâcızâde Mehmed Dede bin Hasan bin Hacı Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya Mevlevî-hânesi şeyhi es-Seyyid Gavsî Dede Efendi'nin riyâzet-hânesinde tefeyyüz edib âdâb-ı tarîkatı, edebiyât-ı Fârisiyeyi öğrendi. **[490]**

1169'da pederinin intikâli üzerine Şeyh Cû'î vakfı mütevellîsi ve ba'dehû mesnevî-hân olup 1190'da Amasya mutasarrıfı olan Caniklizâde Mikdâd Ahmed Paşa'ya çattı. Bunun nüfûzu sâyesinde 1194'de ref' edilen Feyzullâh Dede Efendi'nin yerine Amasya Mevlevî-hânesi şeyhi oldu.

1202'de Mikdâd Ahmed Paşa'nın idâresinden Amasya sancâğı kurtarıldıkta Feyzullâh Dede Efendi'nin teşebbüsâtıyla 1204'de meşîhatten azl edildi. On bir yıl kadar uzlet-hânesinde imrâr-ı evkât edib 1215'de vefât etdi. Mümtezic, edebiyâta âşinâ idi. Mahdûmları es-Seyyid Mehmed, Hüseyin Dedelerdir.

Hasan Bey-Yörgüç Paşazâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya a'yânından es-seyyid el-Hâc Ahmed Bey bin el-Hâc Ömer Bey bin el-Hâc Osmân Bey'in mahdûmudur. 1197'de pederinin fevtinde Yörgüç Paşa vakfına mütevellî olarak meclis-i a'yan a'zâsı ve bir def'a hâcıbaşı oldu. 1216 senesi şevvâlinin onuncu günü vefât etdi. Hânedân âlî-himmet, sahî bir zât idi. Oğulları es-Seyyid Ömer, Osmân, Hüseyin Beylerdir. **[491]**

Hasan Efendi-Canîkli es-Seyyid el-Hâc

Samsun'un Canik nâhiyesinden Halîl Efendi bin Ahmed bin Îsâ mahdûmudur. "Îsâzâde" demekle meşhûrdur. Amasya'da Çelebizâde el-Hâc Hüseyin ve Ürgüblü el-Hâc Ahmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu.

1198'de Sultân Bâyezîd câmii kürsî şeyhi olup 1214'de Caniklizâde Tayyâr Mahmûd Paşa'nın zulmüyle Samsun'a nefy edilen Sultân Bâyezîd medresesi müderrisi es-Seyyid el-Hâc Osmân Efendi'nin yerine Sultân Bâyezîd medresesi müderrisi oldu.

Fakat bu müderrisliği kabûlde hayli tereddüd edib sonra bi'l-mecbûriyye kabûl etdiyse de 1216'da vefât etdi. Medrese eski sâhibine verildi. Fâzıl, fakîh, ulûm-ı âliyyede bârî, müttakî, hadîs u tefsîrde mâhir olduğu "El-Mecmû"da yazılıdır.

Hasan Ağa-Kolçakoğlu el-Hâc

Amasya züamâsından Yüzbaşı Alî Bey bin Kolçak Hasan Ağa'nın oğludur. Gençliğinde yeniçeri olup tedrîcen terakkî ederek alemdâr oldu. Ba'dehû mükerreren Amasya serdârı **[492]** ve 1203'de Rus muhârebesinde yararlığı görüldüğünden Turnacıbaşı oldu.

Avdette yine mükerreren Amasya serdârı olup 1217'de vefât etdi. Meşâhîr-i zâbitândan ve yeniçeri sanâdîdinden bir kimse idi. Oğlu Hâfız Mehmed Ağa 1239'da vefât etdi. Bunun oğulları Çavuş Ahmed Ağa Ahıska harbinde 1244'de ve Sâlih Ağa Nizib muhârebesinde 1254'de ve el-Hâc Alî Ağa da 1262'de vefât etdi. Bunlara "Kolçakoğulları" dendi.

Hasan Bey-Cânikli-zâde

Esbak Amasya mutasarrıfı Mikdâd Ahmed Paşa bin Canikli el-Hâc Alî Paşa bin Ahmed Ağa'nın mahdûmudur. 1190'da Amasya'da doğdu. 1202'de pederi Amasya'dan kaldırıldığı esnâda beraber gidip 1206'da i'dâm edildikte amcası Battâl Hüseyin Paşa'nın yanına geldi.

1214 senesi gurre-i zilhiccesinde ammizâdesi Tayyâr Mahmûd Paşa tarafından Amasya mütesellimi olup geldi. Şîrînzâde Hâfız el-Hâc Hasan Ağa'yı kendisine kethüdâ nasb ederek **[493]** zevk ü safâya daldı. Kendisine tarafdâr olanları olanca kuvvetiyle himâye ve mu'ârızları ifnâda ifrât etdi.

1218'de Gürcüzâde Osmân Paşa'yı i'dâma me'mûr olan Tayyâr Paşa ile beraber îfâ-yı celâdet eylediğinden dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı rütbesiyle taltîf edildikte tuğyânı arttı. Halkın a'râz u emvâline tasallut eylediğinden şikâyetler dîvân-ı âlî ve sem'-i hümâyûna kadar yükseldi.

1219 senesi gurre-i muharreminden i'tibâren Amasya sancâğı Cebbârzâde Süleyman Bey'e ilzâm u tevcîh edildiğinden târîh kısmında tafsîl edildiği üzere Amasya'dan kuvvetleriyle beraber çıkıp Havza kazâsına kadar tebâ'üd etdi. Mu'ahharan Bafra'da bulunan Tayyâr Mahmûd Paşa'nın gönderdiği asker ve ümerâyla dönüp Amasya'ya cebren girdi.

Bunun üzerine Tayyâr Mahmûd Paşa'nın vaz'iyyet-i âsiyânesi ve bunun harekât-ı zâlimânesi nazar-ı dikkati celb eylediğinden Cebbârzâde Süleyman Bey'e verilen fermân-ı âlî mûcebince Amasya mîr-i müşârün-ileyh tarafından gönderilen kuvvetlerle muhâsara edilip harben istirdâd ve sâhib-i terceme 1220 senesi muharreminde bâ-fermân-ı **[494]** âlî salben i'dâm edildi.

Zâlim, sefîh, tab'an denî bir mahlûk olduğu hâlde gâyet muta'azzım, nehhâb ü vehhâb, merhameti kıt bir adamdı. Dîndâr, ulemâyı sever, hayr-hâh şeklinde görünür, vicdânsız ahvâl ü mezâlim irtikâb eylerdi. Kendisine müte'allik olanlardan ba'zıları i'dâm ve ba'zıları da nefy ü iclâ edildi.

Hasan Efendi-Molla Bâlîzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya sâdâtından es-Seyyid el-Hâc Alî Efendi'nin mahdûmudur. Biraz tahsîl-i ma'âriften sonra Hicâz'a gitdi. Avdette hâciyân ba'dehû a'yân meclislerine a'zâ ve 1208 senesinden i'tibâren üç def'a nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı oldu.

Mütesellim Hasan Bey'e mu'ârız olduğundan 1220'de râbi'an nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı olduğu hâlde 1221senesi evâ'ilinde dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Sulehâ-yı a'yândan, hânedân bir zât idi. Oğulları es-Seyyid Hüseyin, Alî Efendilerdir. Es-Seyyid el-Hâc Alî Efendizâde es-Seyyid Mehmed Efendi 1271'de vefât etdi. Aşağı Pîrler mezârlığında medfûnlardır. **[495]**

Hasan Ağa-Şîrînzâde Hâfız el-Hâc

Amasyalıdır. Üçler Mahallesi'ndeki câmi-i şerîfin bânîsi Sa'dî Çelebi dâmâdı utekâdan Hândân Ağa'nın ahfâdından olup Sa'dî Çelebi vakfı mütevellîsi Handân Ağazâde Şîrîn Alî Efendi bin Hâfız Hasan Efendi bin el-Hâc Ahmed Ağa bin Mustafa Ağa bin Sa'dî Ağa bin Handân Ağa'nın oğludur,

Küçük birâderi Hüseyin Ağa enderûna girip çukadâr-ı şehriyârî olduğundan Amasya'da fevka'l-âde teneffüz etdi. 1208'de pederinin irtihâlinde Sa'dî Çelebi vakfı mütevellîsî olarak hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ oldu.

1214 senesi zilhiccesi gurresinde Amasya mütesellimi Caniklizâde Hasan Bey'in kethüdâsı olarak bütün Amasya sancâğını kabza-i idâresine aldı. 1216'da mütesellim kâ'im-makâmı olup livâyı hüsn-i idâre etdi. 1218'de sânîyen mütesellim kâ'im-makâmı olup halk ve eşrâfa huzûr ve emniyyet verdi.

1219 senesi vak'asında inzivâ eylediyse de Hasan Bey'in gâlibâne Amasya'ya duhûlünde yine kethüdâsı olduğundan 1220 muharreminde Hasan Bey'in i'dâmında emvâl ü emlâki müsâdere edilerek **[496]** Karahisâr-ı Şarkîye nefy ve orada habs edildi. 1222 senesi saferinin evâhirinde mahbûsen vefât etdi. Hasan Bey'in ef'âl ü harekâtı buna atf ü isnâd edilerek lisâna gelmişti. Bununla beraber müdebbir, hânedân, mu'tedil, sahî, sinsî bir kimse idi. Mahdûmu Ahmed Bey'dir. Bunun ve Hasan Bey'in himâyesi yüzünden birâderi de gözden düştü.

Hasan Ağa-Paşalızâde el-Hâc

Amasyalıdır. Fethiye Mahallesi eşrâfından el-Hâc Hüseyin Ağa bin Paşalı Alî Ağa'nın mahdûmudur. Enderûn-ı hümâyûna girip tefeyyüz ederek miftâh ağası, ba'dehû hazîne-dâr başı ve 1210 cumâdelâhiresinde dülbend ağası ve ser-kâtib-i şehriyârî oldu.

1218'de ba'zı husûsâttan dolayı Silahdâr-ı şehriyârî Halîl Ağa ile mu'ârız olmağla her ikisi de dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığıyla enderûndan ihrâc edildiğinden Sultân Bâyezîd evkâfı tevliyetiyle Amasya'ya i'zâm edildi. 1223 senesi şevvâlinde vefât etdi. Kerîm, âlî-himmet olup hemşehrîlerine iyilikleri vardı. **[497]**

Hasan Ağa-Yeşillizâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Musâhibân-ı şehriyârîden esbak matbah-ı âmire emîni olup 1204'de vefât eden Amasyalı Bektâş Ağa bin Hüseyin Ağa'nın mahdûmudur. Yeşilli oğlu demekle meşhûr olup küçük yaşında enderûn-ı hümâyûna girdi.

Orada hüsn-i terbiye görüp pederinin sâye-i ikbâlinde 1201'de kuşcubaşı oldu. 1203 senesi recebinin on birinci günü Sultân Abdulhamîd-i Evvel'in irtihâli ve Sultân Selîm-i Sâlis'in cülûsu üzerine Amasya'ya i'zâm edilip Hüseyin Ağa vakfı tevliyetiyle çerağ edildi.

1212'de afv ü ıtlâkına binâ'en tevliyet uhdesinde olduğu hâlde İstanbul'a gidip sânîyen kuşcubaşı ve 1218'de Amasyalızâde Hacı İbrâhim Reşîd Efendi'nin himmeti sâyesinde cebecibaşı olup ricâl-i devlet sırasına girdi.

1222 senesi rebîülevvelinin yirminci günü Sultân Selîm'in hal'i üzerine sânîyen Amasya'ya i'zâm edildi. 1223'de Sultân Mahmûd-ı Sânî'nin cülûsunu müte'âkib sânîyen Hüseyin ve Fîrûz **[498]** Ağaların evkâfı tevliyetiyle zarûreti def' edildi. 1225'de yahut 1227'de vefât etdi. Erbâb-ı iktidârdan tâli'siz bir zât idi.

Hasan Efendi-Hâfız el-Hâc Gevüklü

Amasya'nın Gevük karyesinden Mehmed bin Osmân'ın oğludur. Allâme Ürgüblü el-Hâc Ahmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl etdikten sonra Hadim'e gidip Hadimîzâde Mehmed Emin Efendi'den de tahsîl-i ulûm ederek avdetinde ders-i âm oldu.

Gümüşlü Mahallesi'nde ikâmet ve câmi-i şerîfinde tedrîs-i ulûma muvâzabet ederek Fatıma Hâtun medresesi müderrisi ve Gümüşlüzâde câmii kürsî şeyhi olduğu hâlde 1226 senesi evâ'ilinde dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Kibâr-ı ulemâdan fakîh, fâzıl bir zât idi. Mahdûmu Hâfız el-Hâc Mehmed Efendi de ulemâdandır. Bunun hafîdi Hâfız Ahmed Efendi ticâretle iştigâl ederek 1311'de vefât etdi. Bunlara "Gevüklüoğulları" denirdi.

Meclis-i hâciyân a'zâsından Sâ'atçizâde es-Seyyid el-Hâc **[499]** Hasan Efendi bin Mustafa Sâtı' Efendi de eşrâf-ı memleketten olup 1226 senesi evâhirinde vefât etdi. Oğulları es-Seyyid Mustafa, Mehmed Efendilerdir.

Hasan Ağa -Kethüdâ

Amasyalıdır. Alî bin Mehmed oğludur. Vüzerâdan Dağıstânî Alî Paşa'nın dâ'iresi ağalarından olup onun 1194'de i'dâmında Sivas hânedânından Zaralızâde Receb Paşa'ya intisâb etdi. Onun zamân-ı vezâret ü vilâyetinde kethüdâsı olup hayli nüfûz u şöhret kazandı.

Receb Paşa'nın gerek zamân-ı vezâretinde ve gerek evân-ı nekbetinde hem-dem ü gâm-güsârı olduğundan vefâtına kadar ondan ayrılmadı. 1218'de Paşa'nın ikinci def'a azli ile vezâretinin ref' ve müte'âkiben vefâtında Amasya'ya geldi. Ba'dehû Cebbârzâde Celâleddîn Mehmed Paşa'nın dâ'iresine intisâb edib onun da kethüdâsı oldu.

Paşa'nın sâye-i ikbâlinde dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı rütbesini alıp nüfûz u i'tibârı arttı. Çünkü Rus muhârebesinde Sivas vilâyeti kâ'im-makâmı olup erzâk ve mühimmât-ı **[500]** askeriyyenin tedârik u irsâlinde hizmetler etmişdi. 1228'de vefât etdi. Müdebbir, idâre-i umûra vâkıf, zî-nüfûz bir zât idi.

Oğulları Mehmed, Alî Ağalara "Kethüdâzâdeler" dendi. Amasya'da Hacı Hamza Mahallesi'nde pederlerinin mükellef konağında ikâmet etmişlerdi. 1254 senesi tahrîr-i nüfûsunda el-Hâc Mehmed Ağa ber-hayât olup oğulları Hasan, Ahmed Ağalar mahalle-i mezbûrede mukayyed idiler.

Hasan Ağa-Bozoğlu el-Hâc

Amasyalıdır. Yeniçeri zâbıtânından esbak Amasya serdârı Altıncı Mehmed Ağa bin el-Hâc Osmân Bey bin Boz Receb Paşa mahdûmudur. Rus muhârebâtında yararlığı görüldüğünden mükerreren Amasya serdârı, ba'dehû serdengeçtiler ağası, 1212'de turnacı pâyesiyle Kır serdârı oldu.

1219'da Amasya mütesellimi Hasan Bey'in hurûc u isyânında etrâf-ı livâyı hüsn-i muhâfaza ederek mûmâ-ileyhin der-destinde hizmeti sebk eylediğinden İstanbul'a gidip ocağa girdi. Fakat 1222'de Caniklizâde Tayyâr Mahmûd Paşa'nın İstanbul'a **[501]** gelip kâ'im-makâm-ı sadr-ı âlî olduğu esnâda ocak erkânından Amasyalı Selîm Ağa'nın himâyesini gördü.

1223'de Sultân Mahmûd-ı Sânî'nin cülûsunda müsterih olup Selîm Ağa'nın yeniçeri ağalığında kethüdâyeri, 1225 senesi saferinde muhzır ağalığıyla dâhil-i katar oldu. Ba'dehû Kul kethüdâlığına kadar terakkî gördüğü hâlde 1227'de ma'zûlen Kâdıköyü'nde ikâmet edib 1229'da vefât etdi.

Hasan Efendi-Tavîlli el-Hâc

Amasya civârında Taşâbâd-Erba'a kazâsı dâhilinde Tavîl köyünden Mehmed bin Hasan mahdûmudur. Allâme Ürgüblü el-Hâc Ahmed ve muhakkik es-Seyyid el-Hâc Abdullah Vecîh Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm-ı meşhûr oldu.

Gümüşlüzâde Mahallesi'nde ikâmet eden meşâyih-i kirâm-ı Nakşîbendiyyeden Termeli el-Hâc Osmân Efendi'den münîb ve 1226'da Fatıma Hâtun medresesi müderrisi oldu. Topcuzâde Hâfız el-Hâc Abdurrahmân Ağa'nın binâ etdiği câmi-i şerîfinde tedrîs-i ulûm ederek iştihâr edib câmi-i mezbûre kürsî şeyhi de olmuştu. **[502]**

1226 senesi cumâdelâhiresinin beşinde Amasya müftüsü Sarı Ahmedzâde Hâfız Mehmed Efendi'nin isti'fâsına binâ'en Amasya müftüsü olup meclis-i a'yâna devâm etdi. Fakat ba'zı ahvâl ve şiddetinden dolayı "Deli Müftü" diye iştihâr etdiğinden 1227 senesi gurre-i recebinde fetevâdan hacr edilerek ulemâ ve a'yânın ricâsıyla selefi i'âde edildi.

1232 senesi rebîülevvelinde birinci Yeniçeri-talebe vak'asında Müftü Ürgüblüzâde es-Seyyid Necîb Ahmed Efendi'nin azline binâ'en ikinci def'a Amasya müftüsü oldu. Seyf-i sârim gibi her iki fırkanın arasındaki nizâ'ı kat' ederek te'lîfine çalışdı.

Fakat sene-i mezbûrenin recebi ibtidâsında hastalanıp dördüncü Regâ'ib gecesinin ertesi günü dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Hazret-i Pîr İlyâs civârında medfûndur. Âlim, gâyet müteşerri', mutasallib, fakîh, zâhid bir zât idi.

Hasan Efendi-Çankırılı Hâce

Çankırı halkından Alî oğludur. Amasya'ya gelip Horuk Hâfız el-Hâc Alî Efendi'nin halka-i tedrîsine muvâzabet ederek ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 1218 'de medrese-i **[503]** Hayriyye müderrisi olduğu hâlde 1232 senesi evâhirinde vefât etdi. Ahî Sâbıkuddîn Mahallesi'nde mukîm, âlim, sâlih bir zât idi.

Mahdûmu Hâfız Mehmed Efendi olup Kayabaşı Mahallesi imâmı iken 1259'da vefât etdi. Bunun kerîmesi Fâhime Hâtun'u ceddim Kara Hüseyin oğlu meşhûr Abdî Ağa bin Serdâr Mehmed Ağa 1245'de tezevvüc edib ondan pederim el-Hâc Mehmed Ağa doğdu.

Hasan Ağa-Rahtuvânzâde Hâfız

Köprülüdür. Rahtuvân İsmâ'îl Ağa'nın mahdûmudur. Genç iken enderûn-ı hümâyûna girip hüsn-i terbiye gördü. Orada tefeyyüz ederek 1223'de Sultân Mahmûd-ı Sânî'nin cülûsu vak'asında hizmet ü sadâkati görüldüğünden Kullukcubaşı oldu.

1226'da ser-tüfeng-i şehriyârî olup Sultân Mahmûd'un teveccühâtını kazanmışdı. 1231'de hastalığından dolayı tekâ'üde sevk edilip 1234 senesi hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu müderrisînden İsmâ'îl Efendi de **[504]** 1247'de vefât etdi.

Hasan Ağa-Bayburdlu Hâfız

Erzurum vilâyeti mülhakâtından Bayburd kasabasından Alî oğludur. Genç iken Köprü'ye gelip orada tavattun etdi. Çomuluzâde Hacı Alî Paşa'nın silahdârı ve mahdûmu Mehmed Emîn Bey'in kethüdâsı olarak fevka'l-âde servet ü şöhret kazandı.

1220'de Mehmed Emîn Bey'i bâ-fermân-ı âlî ref' ederek Köprü voyvodası ba'dehû Amasya mübâya'acısı olup dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı rütbesiyle taltîf edildi. 1224'de Amasya a'yânı ve mütesellim vekîli olup Rus harbine me'mûren gitdi.

Muhârebe esnâsında Ruslar'a esîr olup 1228'de tahlîs edilerek avdet etdi. Köprü'de menkûben ikâmet edib 1235 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Mâlik olduğu Ersandık çiftliği evlâdına kaldı. Köprü'de "Bayburdluoğulları" bunun evlâdıdır. Çiftliğe müste'cîren giren Canik Rûmları mu'ahharan iddi'â-yı tasarrufla sâhiblerini def' etmişlerdi. **[505]**

Hasan Efendi -Sarı Müderriszâde el-Hâc

Amasyalıdır. Ya'kûb Paşa müderrisi olup "Sarı Müderris" demekle meşhûr olan Muhaddis el-Hâc Süleyman Efendizâde el-Hâc Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Amasya müftüsü Fenercizâde el-Hâc Evliyâ Halîl ve müfessir-i meşhûr Abdünnebî Nâbî efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Ya'kûb Paşa medresesine pederinin mahlûlünden müderris oldu. 1236 senesi hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ ve a'yândan olup Arabiyyede mâhir idi. Birâderi el-Hâc Abdullah Efendi'dir.

Hasan Efendi-Kıymacızâde el-Hâc

Amasya'nın Receb Mahallesi halkından Mehmed bin Abdullah oğludur. Fâzıl-ı meşhûr Payaslı el-Hâc Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek "Narlıbâğçe medresesi" demekle meşhûr Türidizâde el-Hâc Süleyman Ağa'nın binâ etdirdiği Süleymaniye medresesi müderrisi oldu.

Ba'dehû Üçler câmii kürsî şeyhi de olup tedrîs ü ibâdet, va'z ü nasîhat ile imrâr-ı evkât ederek 1238 senesi **[506]** zilhiccesinde dâr-ı na'îme rihlet etdi. Kibâr-ı ulemâdan, gâyet fakîh, zâhid, vâ'iz bir zât idi. Mükerreren teklîf edilen Amasya müftülüğünü kabûl etmemişti.

Hasan Efendi-Şeyhzâde eş-Şeyh

İçerişehir'de Mahmûd Çelebi tekkesi şeyhi eş-Şeyh Ömer Efendi'nin mahdûmudur. Pederinin mahlûlünden 1229'da mezkûr tekkenin şeyhi olup on iki yıl kadar icrâ-yı meşîhat ederek 1241 senesi evâsıtında vefât etdi. Sulehâdan bir zât idi. Meşîhat, kibâr-ı ulemâdan Canikli el-Hâc Hâfız Mehmed Efendi'ye verildi.

Hasan Ağa-Bölükbaşıoğlu

Amasya yeniçerilerinden Bölük-başı Alî Ağazâde Ahmed'in oğludur. Bu da yeniçeri, alemdâr, Amasya yeniçerilerine serdâr olup 1228'de Serdengeçtiler ağası olarak Yergöğe gitdi.

Avdette yine Amasya serdârı 1241 senesi zilka'desi evâhirinde yeniçeri ocağının ilgâsında maktûlen vefât etdi. Gâyet cür'et-kâr ve arbede-cû bir kimse idi. Yeniçeri sanâdîdinden Memüoğlu diğer **[507]** Hasan Ağa bin Abdullah bin Mehmed Ağa da bugün i'dâm edildi.

Hasan Paşa-Akbaşzâde

Merzifonludur. Oranın eşrâfından Akbaşoğlu el-Hâc Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Hasbâğçe'de bostancı ocağına girip enderûn terbiyesi gördü. Ocağında tefeyyüz ederek hasekî oldu.

1215 senesi cumâdelâhiresinde Edirne Bostancı-başısı olup 1216 senesi cumâdelûlâsında azliyle Serbestoğlu Mehmed Ağa ve ba'dehû Tekirdağlı Osmân Ağa Edirne Bostancıbaşısı oldukta dergâh-ı âlî müteferrikalarından oldu.

Ba'dehû 1231'de sânîyen Edirne Bostancısı olup 1233 târîhli cemâ'at-i müteferrikân-ı dergâh-ı âlî defterinde "Hasan Merzifon Ser-bostan-ı Bâğçe-i Edirne" diye yazılı görüldü. 1234'de bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Kayseriyye mutasarrıfı oldu.

1236 senesi cumâdelâhiresinde vezâretle İnebolu muhâfızı ve şa'banında İzmir vâlîsi olup sonra **[508]** İğne Adası ve havâlîsi muhâfızı oldu. Fakat muhâfazada muvaffak olamadığından 1238'de Edirne civârındaki çiftliğinde ikâmete me'mûr olup 1242 senesi şa'banında vefât etdi. Müdebbir, gayûr bir vezîr ise de sonunda muvaffakiyet gösteremedi. Külliyetli deyni kaldı.

Hasan Efendi-Ziyâreli el-Hâc

Amasya'nın Ziyâre Mahallesi'nden Mahmûd'un oğludur. Allâme Ürgüblü el-Hâc Ahmed Efendi'nin tilmîzi olan Mar'aşlı el-Hâc Mahmûd Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu.

Diğer ders-i âm ve Ayşe Hâtun vâkfı mütevellîsi İnepazarlı es-Seyyid Hasan Efendi bin el-Hâc Ömer bin Resûl 1244'de yek-diğerini müte'âkib vefât etdi. Es-Seyyid Hasan Efendi'nin mahdûmu es-Seyyid el-Hâc İsmâ'îl Hakkı Efendi'nin tercemesi yukarıda yazıldı.

Hasan Ağa -Hâcıoğlu es-Seyyid el-Hâc

Amasya eşrâfından Hacı Efendizâde es-Seyyid el-Hâc Mustafa Ağa'nın mahdûmudur. Yeniçeri, alemdâr, mükerreren Amasya yeniçerilerine serdâr olup Rus harbinde turnacıbaşı oldu. 1238'de beşinci def'a serdâr olup 1239 **[509]** vak'asında Mihaliç'e ve avdetinden sonra 1241 zilka'desinde ocağın ilgâsında Ankara'ya nefy edildi. 1244'de orada vefât etdi.

Hasan Ağa-Deli Tatar

Kırımlıdır. Bâğçesarây halkından Mustafa'nın oğludur. Küçük yaşında pederiyle beraber Merzifon'a gelip tavattun etdi. Cür'et ve cesâretiyle temâyüz edib Merzifon voyvodası Abdullah Ağa'ya intisâb ederek kethüdâsı oldu.

1224'de Rus muhârebesinde yararlıkları görüldüğünden dergâh-ı âlî gediklilerinden oldu. Ba'dehû Yergöğü muhafızı Hâfız Alî Paşa ma'iyyetine me'mûr olup Merzifon gönüllü başbuğu olarak 1228'de oraya gitdi. Yararlıklarına binâ'en avdetinde Merzifon voyvodası oldu.

1242'de ma'iyyet-i mevcûdesiyle Rûmeli harbine me'mûren İstanbul'a gidip resm-i geçit icrâsında Sultân Mahmûd-ı Sânî'nin mazhar-ı takdîri oldu. Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı rütbesiyle taltîf edildi. Avdetinde husemâ-yı ikbâli hâssaten Nezîr Ağa tarafından hânesi muhâsara edilip 1244'de **[510]** ifnâ edildi.

İdâre-i umûra vâkıf, dîndâr, bahâdır, şedîd, cür'et-kâr idi. Oğulları el-Hâc Abdullah, Halîl, Kâsım Beylerdir. Hacı Abdullah Beyzâde Süleyman, Sâlih Beyler Merzifon eşrâfından idiler. Süleyman Beyzâde Mehmed Ağa ve Sâlih Beyzâde Alî, Hüseyin Efendilerle erkân-ı harb mîrâlâylarından esbak nâfi'a vekîli Ömer Feyzi Bey'dir.

Hacı Halîl Bey'in oğulları Mehmed, Ebûbekir, Feyzullâh Ağalar olup Feyzullâh Ağa'nın oğulları İbrâhim, Alî Osmân, Hasan ve İbrâhim Ağa'nın oğulları ulemâdan merhûm Hâfız Abdurrahmân Efendi ile zâbitân-ı askeriyyeden Mustafa Bey'dir. Bunlar Merzifon'da büyük bir â'iledir.

Hasan Efendi-Müderris

Mustafa oğludur. Amasya ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve yıllarca tedrîs-i ulûm ederek 1243'de Hakala'da kâ'in Muhyiddîn Çelebi medresesi müderrisi oldu. Sultân Bâyezîd câmi-i şerîfinde tedrîs u tezkîr ile meşgûl iken 1250'de vefât etdi.

Sulehâ-yı ulemâdan idi. Mahdûmu **[511]** Mehmed Efendi'ye müderrislik verildiyse de nâ-ehil olduğundan 1251'de ref' edilip kibâr-ı ulemâdan Kayseriyyeli Mehmed Âkil Efendi'ye tevcîh edildi. Mehmed Efendi de köylerde imâmet ederek 1271 sâline doğru vefât etdi.

Hasan Vehbî Efendi-Hacı Hâfız Şeyhü'l-Kurrâ

Nevşehirlidir. Ahmed oğludur. Amasya'da şeyhü'l-kurrâ Sarı Ahmedzâde el-Hâc Hâfız Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde vücûh-ı kırâ'ati, ulûm-ı Arabiyye ve şer'iyyeyi ahz u tahsîl edib ders-i âm oldu. Sultân Bâyezîd câmi-i şerîfinde tâ'lim-i vücûh ve tedrîs-i ulûm ile iştigâl ederek 1253 senesi evâ'ilinde vefât etdi.

Âlim, sâlih, mukrî, mücevvid bir şeyhü'l-kurrâ idi. Pek çok hâfız yetiştirdi. Bunlardan biri Caniklizâde el-Hâc Hâfız Mehmed Hilmî Efendi'dir.

Hasan Ağa-Ak Hasanzâde Hâfız el-Hâc

Amasya a'yânından ve Eski Kethüdâ Mahallesi eşrâfından el-Hâc Hüseyin Ağa bin el-Hâc Mehmed Ağa bin Ak Hasan Ağa mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde nüfûz u servetine vâris olup hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ oldu. **[512]**

Bir müddet Hazînedârzâde Osmân Paşa'nın kethüdâlığında bulundu. 1239'da yeniçeri-talebe vak'asında ve 1241'de yeniçeri ocağının ilgâsında hizmetler etdiğinden dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı rütbesiyle taltîf edildi.

1244'de ihtisâb ağası olup şehir ve esnâfın inzibâtında hüsn-i idâresi görüldü. 1246 senesi gurre-i muharreminde Hazînedârzâde Osmân Paşa tarafından Amasya sancâğı mütesellimi oldu. İki buçuk yıl kadar livâyı güzel idâre etdi.

1248 senesi cumâdelâhiresinde azl edildiyse de zilka'desinde ikinci def'a Amasya mütesellimi oldu. 1249 senesi saferinin yirmisinde yine azl edilip 1251 senesi muharreminde üçüncü def'a Amasya mütesellimi oldu. Zilka'desinde ma'zûl olup 1252'de sânîyen ihtisâb ağası oldu.

1256'da meclis-i idârenin ilk teşekkülünde a'zâ olup 1258'de müddetini ikmâl etdiğinden kûşe-i inzivâyı ihtiyâr ve 1264'de irtihâl etdi. Kerîm, halûk, idâre-i umûra vâkıf, müdebbir, dîndâr bir hânedân idi. **[513]**

Emîr İmâm Abdüllatîf Efendi'nin kütübhânesi ittisâlinde bir tekke yaptırıp meşîhatını kendisinin şeyhi bulunan es-Seyyid İbrâhim Hakkı Efendi'ye tevcîh etdirdi. Kendisi ve şeyhi tekkesinin bâğçesinde medfûndur. Bu tekke Gürcü el-Hâc Osmân Efendi'nin zamân-ı iftâsında fetvâ-hâne olmuştu.

Hasan Efendi-Mörekli Hâfız

Amasya'nın Mörek karyesi halkından Mehmed'in oğludur. Şeyhü'l-kurrâ el-Hâc Hâfız Hasan Vehbî Efendi'nin halka-i tedrîsinde hıfz-ı Kur'an edib vücûh-ı kırâ'ati, ulûm-ı Arabiyye ve şer'iyyeyi ahz ederek ders-i âm oldu.

1237'de es-Seyyid Feyzullâh Efendi'nin kasr-ı yediyle Pervâne Bey câmii kürsî şeyhi olup orada ta'lîm-i kırâ'at, halka va'z ü nasîhat ederek 1269'da vefât etdi. Âlim, mukrî, yüksek sesli, tenû-mend bir şeyhü'l-kurrâ idi.

Mahdûmu Ahmed Efendi "Ber-Beşurum"demekle meşhûr delice, dîbâ bir adamdı. Bunun oğulları Abdullah, Hasan Efendiler'e "Berbeşurumoğulları" dendi. Sâ'atçi Abdullah Efendi'nin oğulları Gedikli zâbitân-ı bahriyyeden Mehmed Rıf'at, **[514]** Ahmed Ziyâ Efendilerdir. Bunların hepsi de kısa boylu, tıknaz adamlardır.

Hasan Bey-Çuçuzâde

Amasya eşrâfından ve Eski Kethüdâ Mahallesi a'yânından Çuçu Mustafa Paşazâde el-Hâc Halîl Bey'in mahdûmudur. Züamâdan olup 1241'de Amasya alaybeyi oldu. Asâkir-i muntazamanın teşkîlinden sonra süvârî fırkası teşkîl edildikte 1247'de tekâ'üd edilip sonra meclis-i idâre a'zâsı olduğu hâlde 1272'de vefât etdi.

Mahdûmu Halîl Bey de eşrâf-ı beldeden olup 1308'de vefât etdi. Mahdûmları Mehmed Tâhir, İbrâhim Edhem, İsmâ'îl Hakkı Beylerdir. Bunlar, mûma ileyh Ethem Bey'in terceme-i hâlinde yazıldı.

Yeğenzâde es-Seyyid Hasan Bey bin es-Seyyid el-Hâc Ahmed İzzet Bey bin Ömer Paşa da Eski Kethüdâ Mahallesi eşrâfından olup 1273'de vefât etdi. Sâlkî Sâlihzâde el-Hâc Hasan Efendi bin el-Hâc Mehmed Ağa da 1244 târîhinden i'tibâren meclis-i a'yân ve idâre a'zâsından oldu. **[515]** Bu esnâlarda vefât etdi.

Hasan Efendi-Kürd el-Hâc

Malatyalıdır. Abdullah oğlu olup Amasya'da şeyhü'l-ulemâ' Sipâhî Hâfız Ömer Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl etdi. Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek ders-i âm olup Kubartalı el-Hâc Mehmed Efendi'nin zamân-ı iftâsında müsevvid ve 1264'de meclis-i de'âvâ a'zâsı olduğu hâlde 1273 senesi evâhirinde vefât etdi. Âlim, fakîh, müte'abbid bir zât idi.

Hasan Ağa-Türedizâde el-Hâc

Amasya'nın Sade Helkis Mahallesi eşrâfından olup 1221'de vefât eden dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından el-Hâc Süleyman Ağa bin el-Hâc Alî Ağa'nın mahdûmudur. Pederinin vefâtında nüfûz u servetine vâris olduğundan hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ oldu.

1248'de Tazmînât-ı harbiyye i'ânâtında mebâliğ-i azîme bezl ü takdîm ederek devletin ve halkın teveccühâtını kazandı. 1256'da meclis-i idâre a'zâsı olup mükerreren intihâb **[516]** edilerek 1278'de vefât etdi. Gâyet zî-servet, sahî, hânedân idi.

Mahdûmu Mehmed Sâdık Efendi kendisine mîrâs kalan o servet-i azîmeyi, çiftlikât ü akarâtı sefâhet uğrunda ifnâ ederek mahallemizde bir kirâ-hânede kemâl-i zillet içinde cân verdi. Cenâzesi i'âne ile kaldırıldı. Oğulları Yâverân-ı kitâbetten askerî kâ'im-makâmı olan Mehmed Âdil Bey Bağdâd'da ve şehremâneti me'mûrlarından Ahmed Râsim Efendi İstanbul'da vefât etdi.

Hasan Efendi-Mörekli el-Hâc

Amasya'nın Mörek karyesi halkından Ahmed'in mahdûmudur. 1212'de doğdu. Amasya'da Canikli el-Hâc Mehmed, Muhaddis Zileli el-Hâc Alî Şükrü, Kubartalı el-Hâc Mehmed ve İstanbul'da Harputî Abdurrahmân Efendiler'den ahz-ı ulûm ederek her birinden tevârih-i muhtelifede icâzet-nâme aldı.

Ba'dehû Amasya'da ders-i âm olup 1243'de Uzun Müftüzâde es-Seyyid Sâlih Efendi bin es-Seyyid Alî Efendi'nin mahlûlünden Mehmed Paşa medresesi müderrisi oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm **[517]** edib talebesine icâzet verdikten sonra 1257'de Zünnun-âbâd ve ba'dehû Havza kazâlarına nâib oldu.

Ba'dehû 1263'de müftü olan Caniklizâde Hâfız el-Hâc Mehmed Hilmî Efendi'ye müsevvid ü emînü'l fetvâ olarak tedrîse avdet edib tefsîr ü hadîs ikrâsına başladı. Mehmed Hilmî Efendi'nin zamân-ı uzletinde meclis-i de'âvâ ve meclis-i idâre a'zâsı olduğu hâlde 1279 senesi zilka'desinde dâr-ı bekâya irtihâl etdi.

Âlim, fâzıl, usûl-i fıkıh u kelâmda mâhir, natûk, vakûr, müteşerri' bir zât idi. Mahdûmu İsmâ'îl Efendi ırsen Mehmed Paşa müderrisi olduğu hâlde 1316'da vefât etdi. Ulemâ-yı resmiyyeden idi. Bunun oğullarından Hâfız Ahmed Efendi isbât-ı liyâkatle medrese-i mezbûreye müderris ü ders-i âm sonra mu'allim oldu.

Fâzıl-ı müşârün-ileyhin sülâle-i ilmiyyesi Amasya'daki esâtizesinin terâcim-i ahvâlinde yazılıdır. Abdurrahmân Harputî Efendi'den sülâle-i ilmiyyesi görülen icâzet-nâmesinde şöyledir: Harputî Abdurrahmân Efendi, Çankırılı Abdullah Efendi, Mar'aşlı Mahmûd Efendi **[518]** Ürgüblü Hacı Ahmed Efendi.

Diğer koldan Harputî Abdurrahmân Efendi, Muğlavî Abdurrahîm Efendi, birâderi Palabıyık Yûsuf Efendi, Güzelhisârî Mehmed Efendi, Nisârîzâde Mehmed Efendi, Akşehrî Abdurrahmân Efendi, Kayseriyyeli Alî Nisârî Efendi, "Molla Çelebi" demekle meşhûr Âmedî Receb Efendi ve Karamânî İbrâhim Efendi, Şirvânî Süleyman Efendi, Yahyâ-yı Tebrîzî Mîrzâ Cân Şîrâzî.

Diğer koldan Harputî Abdurrahmân Efendi, Erzincânî Mehmed Sâdık Efendi, Antakî Mehmed Münîb Efendi, Konevî İsmâ'îl Efendi, Konevî Abdülkerîm Efendi, Amasyalı Yûsuf Efendizâde Abdullah Efendi ve Divriğili Osmân Efendi, Kayseriyyeli Nisârî Alî Efendi. Bunlar da Seyyid Şerîf Cürcânî'ye müntehîdir.

Hasan Efendi-İbikli el-Hâc

Amasya'nın İbik karyesinden Mehmed bin Ahmed mahdûmudur. Amasya'da mukaddimât-ı ulûmu Abdullah Vecîh Efendi telâmizesinden Mecdî Mustafa Efendi'den görüp müşârün-ileyhin 1244'de irtihâli üzerine Çorum'a gitdi.

Çorum müftüsü el-Hâc Osmân Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib **[519]** avdetle Amasya'da ders-i âm oldu. Hacı İlyâs Mahallesi'nde ikâmet ve Sultân Bâyezîd câmi-i şerîfinde tedrîse muvâzabet ve pazartesi ile perşembe günlerinde ikindi namâzından sonra câmi-i mezkûrda va'z ü nasîhat etdi.

Talebesine bir def'a icâzet verip ikinci def'a tedrîse devâm etdi. Bu esnâda Abdullah Dihlevî Hazretleri'nin hulefâsından Mehmed Cân Efendi'nin halîfesi Malatyalı Sofu Mehmed Efendi'den inâbe edib tarîkat-ı Nakşibendiyye'den fevka'l-âde isti'fâza etdi.

Aşk-ı Resûlullâh sallallâhu aleyhi vesellem ile bî-karâr olup 1281'de talebesine ikinci def'a icâzet vererek Hicâz'a gitdi. Sene-i mezbûre zilhiccesinin on üçüncü günü Mekke-i Mükerreme'de dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Cennetü'l-Mu'allâda medfûndur. Âlim, fâzıl, ulûm-ı akliyye ve nakliyyede mâhir, usûl ü fürû'a vâkıf, vâ'iz, bükâsı gâlib, gâyet muttakî, zâhid bir zât-ı sütûde-simât idi. Âlûsîzâde Bedreddîn Mahmûd Efendi İstanbul'a giderken Amasya'ya gelip va'zını dinleyerek beğendiğini ve Kıtmîrzâde dendiğini "Kitâbü'r-Rıhle"sinde **[520]** yazıyor.

Sülâle-i ilmiyyesi Hacı Osmân Efendi'den şöyle gidiyor: Çorumlu Hacı Osmân Efendi, Kayseriyyeli Hacı Hâfız Kâsım Efendi, Akşehirli Hacı Osmân Efendi ve Harputî Hacı Ömer Efendi vâsıtalarıyla Allâme Ebû Sa'îd Mehmed Hâdimî'ye müntehî olur. Telâmizesi çoktur. Bunlardan Fâzıl Hâcezâde İbrâhim Efendi pek meşhûrdur.

Mahdûmları Sultân Bâyezîd câmi-i şerîfi imâmı Hâfız Mehmed Efendi, bakkâl esnâfından Ahmed Hamdî Efendi'dir. Hâfız Mehmed Efendi, mücevvid, sadâsı güzel, meczûb-meniş, oldukça âlim, sâlih bir kimseydi. 1334'de vefât etdi.

Hasan Efendi-Marıncalı

Merzifon civârında Marınca karyesinden olup Amasya'da Halfet Gâzi müderrisi Malatyalı Sofu Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîs ü feyzinde ikmâl-i tahsîl ve iktisâb-ı hüsn-i hâl edib ders-i âm ve 1281'de nısfen Torumtay müderrisi oldu. Tedris ü tezkîrle halka müdâvemet üzere iken mücerred bir hâlde 1288 recebinin sekizinde **[521]** vefât etdi. Âlim, vâ'iz, sâlih idi.

Hasan Efendi -Köprülü

Amasya'nın Köprü kazâsından Mehmed oğludur. Mukaddimât-ı ulûmu Köprü ve Amasya'da tahsîl etdikten sonra İstanbul'a gidip südûr-ı ulemâdan İmâmzâde Ahmed Es'ad Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderris oldu.

Sultân Fâtih câmi-i şerîfinde tedrîs-i ulûm etdiği esnâda medâris-i mu'tâdeyi devr ederek talebesine icâzet verdi. Sahn-ı Semâniye râddesinden Dârü'l-Hadîs-i Süleymaniyye müderrisliğine kadar terakkî etdiği hâlde 1295'de vefât etdi. Âlim, kâmil, fâzıl olup, meşâhîr-i ulemâ ve kibâr-ı müderrisînden idi.

Hasan Bey-Hacı Es'ad Ağazâde

Amasyalıdır. Esbak Amasya mütesellimi olup dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından Köprülü el-Hâc Es'ad Ağa'nın mahdûmudur. Yeğenzâde es-Seyyid Hasan Bey'in kerîmezâdesi olup Amasya'da doğdu. Pederinin irtihâlinde nüfûz u i'tibârına vâris olarak Amasya nüfûs nâzırı, tahrîrât müdürü ba'dehû **[522]** meclis-i idâre a'zâsı oldu. 1296 senesi evâhirinde vefât etdi.

Amasya erkânından nâfizü'l-kelim, zî-servet bir zât idi. Mahdûmları Mehmed Hamdî, İbrâhim Cemâl, Ahmed Nâfiz, Abdulkâdir Kadrî Beylerdir. Mehmed Hamdî Bey, Üsküdâr mutasarrıfı ve rütbe-i bâlâ ricâlinden iken 1327'de İbrâhim Cemâl Bey Polis meclisi a'zâsından olup az sonra vefât etdi. Ahmed Nâfiz ve Hacı Kadrî Beyler de 1336 ve 1341'de vefât etmişlerdir. Bunların evlâdı vardır.

Hasan Paşa-Hicâz Kumândânı el-Hâc

Amasya'nın Karasenir Mahallesi'nden Murâd oğlu Murâd bin Hasan bin Murâd'ın mahdûmudur. 1242'de asker olup Rus ve ba'dehû Nizib muhârebelerinde ibrâz-ı şecâ'at ederek mülâzım-ı evvel oldu.

Bir müddet Şâm'da bulunup Cebel-i Lübnân isyânında yararlıkları görüldüğünden yüzbaşı, ba'dehû kolağası olarak 1265'de binbaşılıkla Hicâz fırkasına me'mûr olup Mekke-i **[523]** Mükerreme'de oturdu. 1271'de Mekke Emîri Şerîf Abdulmuttalib Efendi Tâ'if'de muhâlefet bayrağı kaldırdı.

Şerîf-i müşârün-ileyhin ahz ü girifti hakkında sâdır olan Sultân Abdülmecîd Han'ın irâdesini kemâl-i besâletle infâz ederek Tâ'if'teki konağını ma'iyyetindeki dört bölük fedâkârân ile muhâsara ve hayyen der-dest edib 1272'de Cidde'den İstanbul'a i'zâm etdikte def'aten mîrâlây oldu.

1273'de mîrlivâ olarak Hicâz fırkası kumândânı oldu. Yirmi yıldan ziyâde şürefâ-yı Mekke'nin ahvâl ü harekâtına nâzır olarak îfâ-yı hizmet etdiğinden 1294'de ferîk olup kadri a'lâ ve makâmında temkîn edildi. 1298'de dâr-ı bekâya irtihâl etdi.

Gâyet müdebbir, şecî', zâbit, umûr-ı idâreye vâkıf, sahî, ümmî idi. Otuz sekiz yıl kadar Mekke-i Mükerreme'ye hizmeti sebk ederek Harem-i Şerîf ve Ka'be'nin muhâfızı olmuştu. Karasenir'deki câmi-i şerîfi i'mâr ve Ser-Çoban Dede'nin üzerine bir türbe inşâ etdirdi. Amasya ve hâssaten Karasenir hâcılarına ri'âyet eylerdi. **[524]**

Hasan Efendi-Kürd

Malatyalıdır. Malatya havâlîsinde meskûn Kürdlerden Mehmed bin Ebîbekr bin Ömer bin Yûsuf oğludur. 1254'de doğdu. 1271'de Amasya'ya gelip Hâcezâde İbrâhim Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek mücâz ve ders-i âm oldu.

Bir müddet ders okuttu. Talebesine icâzet verdikten sonra kûşe-i inzivâyı ihtiyâr ederek mütâla'a ve ibâdetle iştigâl etdiği hâlde 1308 senesi rebîülevvelinin yirmi beşinde vefât etdi. Sulehâ-yı ümmetten âlim, beşûş, sâkin bir zât idi.

Hasan Efendi-Zeynelzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Esbak nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı Çorumlu es-Seyyid Zeynel Âbidin Ağa'nın evlâdından es-Seyyid el-Hâc Süleyman Efendi bin es-Seyyid Alî Efendi'nin mahdûmudur.

Pederi Köprü'de me'mûr olduğu esnâda oranın ulemâsından İkincizâde Mustafa Tevfîk ve Mehmed Râşid Efendilerden ve sonra Köprü müftüsü Çelebizâde es-Seyyid Ahmed Es'ad Efendi'den ikmâl-i **[525]** tahsîl etdi.

Bir müddet Amasya'da ders-i âm olup sonra Fîrûz Ağa müderrisi olarak Havza'da ikâmet ve tedrîs-i ulûma mülâzemet etdi. Orada mahkeme teşkîlâtında mahkeme-i bidâyet a'zâsı ve müstantık olup 1303'de Havza müftüsü oldu.

1306'da Sivas vâlîsi Memduh Paşa'nın Havza'da binâ etdirdiği hamâmın hakkında mu'ârız olduğundan azl edildiyse de 1307'de Havza meclis idâresinin ricâsı üzerine taraf-ı meşîhatten sânîyen Havza müftülüğüne ta'yîn edildi.

Bundan sonra bir yıl daha makâm-ı fetvâda bulunup 1308 senesi gurre-i recebinin gecesinde vefât etdi. Âlim, fakîh, usûl u fürû'a vâkıf, zî-servet idi. Bir kerîmesini Havzalı Ömer Necâtî Efendi'ye tezvîc edib yerine Havza müftüsü oldu.

Hasan Bey -Yeğenzâde

Amasyalıdır. Eski Kethüdâ Mahallesi eşrâfından ve erkân-ı livâdan Yeğenzâde el-Hâc Alî Bey bin es-Seyyid el-Hâc Hasan Bey bin es-Seyyid el-Hâc Ahmed İzzet Bey bin Ömer Paşa'nın mahdûmudur. Amasya **[526]** evkâf idâresi başkâtibi iken 1299'da evkâf müdürü oldu. Dört yıl kadar Amasya evkâfını idâre edib 1303'de zimmet ü sefâhetinden dolayı azl edildi.

Ba'dehû İstanbul'a gidip 1307'de Canik ve 1309'da Aydın sancâkları evkâf müdürü oldu. Aydın'da dört yıl kadar îfâ-yı me'mûriyyet edib 1313'de vefât etdi. Asîl, vecîh ise de gâyet müsrif, sefîh idi. Âbâ ve ecdâdından mevrûs olan serveti ifnâ edib oğulları Mehmed Nûrî, Ahmed Mükrim Beylere yalnız bir konak bıraktı.

Hasan Efendi-Civânzâde

Köprülüdür. Orada tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve Ayşe Hânım câmii kürsî şeyhi oldu. Ba'dehû mahkeme a'zâsı olup müstantık iken adliye usûlüne muhâlif ba'zı harekâtından dolayı taht-ı muhâkemeye alındı. Buna fevk-ı merâk etdiğinden şu'ûru muhtell olduğu hâlde 1318'de vefât etdi. Âlim, fakîh ve ferâ'ize âşinâ idi. Oğulları Mustafa Âsım, Mehmed Şemseddîn Efendilerdir. **[527]**

Hasan Hilmî Efendi-Misgibi

Köprülüdür. Tülümenoğlu İbrâhim bin Abdullah'ın mahdûmudur. "Tülümenzâde" denirdi. 1252'de doğdu. Amasya'da mukaddimât-ı ulûmu görüp İstanbul'a gitdi. Orada "Lem yebak" demekle meşhûr Hâdimî Mehmed Hulûsî Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve bi'l-imtihân müderris ve Nûr-ı Osmâniyye kütüb-hânesi hâfız-ı kütübü oldu.

Irgat pazarındaki Sinan Paşa medresesinde ikâmet ve Sultân Bâyezîd câmi-i şerîfinde tedrîs-i ulûma muvâzabet ederek beş on talebesine icâzet verdikten sonra kûşe-i inzivâyı ihtiyâr ve 1321 senesi rebîülevvelinin on dördünde irtihâl etdi. Âlim, sükûtî-meşreb, dekâyık-ı ilmiyyede râcil idi. Ders okuturken talebesine "Misgibi" ta'bîrini çok kullandığından kendisine lâkab oldu.

Hasan Efendi-Mîr

Şirvânlıdır. Karabağ eyâleti dâhilinde Bergüşâd kasabası ulemâsından Mîr Yûsuf Efendi bin Mîr Mehmed Rızâ Efendi bin Mîr Haydar Karabâğî mahdûmu ve Hacı Hamza Nigârî Efendi'nin amcazâdesidir. **[528]** 1245'de Bergüşâd kasabasında doğdu. İbtidâ pederinden ba'dehû Abdullah Karabâğî, Zeyrek Mehmed Karamânî ve Bergüşâdî Hacı Hasan Efendi gibi fuzalâdan ikmâl-i tahsîl ederek 1281'de Hacı Hamza Efendi ile beraber Amasya'ya hicret etdi.

Ancak âdet-i ulemâya ri'âyeten Hacı Hamza Efendi'den bir yıl kadar Kâdı Mîr kitâbını okuyub bir icâzet aldı. Bundan dolayı sülâle-i ilmiyyesi müşârün-ileyh Hacı Hamza Efendi'den i'tibâr edildi. Asıl sülâlesi aşağıda Şirvânî Sirâceddîn Efendi'nin tercemesinde görüleceği üzere Şerîf Mehmed Samsûnî Efendi'den mu'teberdi.

Ulûm-ı akliyyede vâsıl olduğu rütbe-i fazl ü kemâli tedrîs-i ulûm ederek ma'lûm-ı enâm olduğundan Şirvânîzâde Mehmed Rüşdü Paşa'nın evâ'ili sadâretinde 200 kuruş ma'âş tahsîs edildi. Tullâb-ı ulûm rihle-i tedrîsine mülâzemet etdiğinden Hacı Hamza Efendi'nin Amasya'da ihdâs eylediği Aleviyyet mes'elesinde i'tidâl-i demini muhâfaza ederek şöhret-i fazlı her tarafa şâyi' oldu.

1302'de Hacı Hamza Efendi'nin Harput'a i'zâmında beraber **[529]** gidip 1304 muharreminde cesediyle beraber geldi. Tekrâr Amasya'da Hacı Hamza Efendi'nin türbesi ittisâlinde tedrîs-i ulûma ibtidâr ve şiddetle takiyye izhâr ederek Alî-Mu'âviye mes'elesi hakkında ketm-i hissiyât etdi.

Bundan dolayı ba'zı ulemâ ve fuzalâ tedrîsâtından fevka'l-âde istifâde edib icâzet-nâmeler aldılar. Ancak mürîdân arasında Hacı Hamza Efendi'nin sağlığında hilâfet-nâme verdiği ba'zı zevâtı kendilerine şeyh nasb ederek Hacı Hamza Efendi'nin üzerine yapılacak türbe ve ittisâlinde bir câmi-i şerîf inşâsına emîn olması fikri kuvvetleniyordu.

Bu esnâda Hacı Hamza Efendi'yi rü'yâda görüp kendisine hilâfet verdiğini iddi'â ederek müşârün-ileyhin halîfesi ve Hamzaviyye şeyhi olduğunu i'lân etmekle mes'ele-i emânet halledildi. Şirvân'dan gelen mebâliğ-i azîme kendisine tevdî' edilerek türbe ve câmii inşâsına mübâşeret etdi.

1312'de türbe ve câmiin hitâm-ı inşâsında akâ'id-i Hamzaviyyeyi mübeyyin "Tevellâ vü Teberrâ Risâlesi"ni yazıp hâfiyyen Şirvân'a gönderdiği duyuldu. 1314 recebinde Amasya mutasarrıfı **[530]** olup gelen İstanbulî Mehmed Kemâl Bey erbâb-ı tarîkattan ve âl-i abâ muhibbânından olup kendisini ve ilm ü fazlını takdîr ü tebcîl etdiği münâsebetle mevki'i yükseldi.

Fakat Amasya müftüsü Gürcü Hacı Osmân Efendi, "Tevellâ vü Teberrâ Risâlesi"ni bir tâkım fedâkârlık ihtiyâriyle bulup reddiyyesi hakkında güzel bir şerh ve edille-i şer'iyesiyle risâle münderecâtını redd ü tezyîf ederek bir nüshasını sâhib-i tercemeye gönderdi ve cevâb istedi. Cevâb yerine 1317 senesi saferinin yirmi birinci günü müftî-i müşârün-ileyhe Mutasarrıf Kemâl Bey tarafından fetvâdan azli teblîğ edildi.

Fakat risâle münderecâtı beyne'l-ulemâ fenâ bir te'sîr uyandırdığından risâleden adını kaldırmağa mecbûr oldu. Azl-i müftî, nüfûz u i'tibârını ulemâ ve erkân arasında i'lâ etdiğinden dersânesi merci'-i enâm olacak derecede ehemmiyet kazandı. Kendisini ziyâret etmek oldukça düçâr-ı su'ûbet oldu.

1321 senesi recebinin onaltıncı günü Amasya mutasarrıfı Kemâl Bey'in azl ü nefyine binâ'en mevki'i bir derece sarsıldı. Aylarca hastalandı. Sonra oldukça iyileşti. Nihayet **[531]** 1323 senesi recebinin gurresi olan leyle-i Regâ'ibde akşam namâzından sonra Hacı Hamza Efendi'nin türbesi başında murâkabe hâlinde iken füc'eten vefât etdi.

Ertesi Cum'a günü namâzı Hacı Hamza Efendi'nin türbesi önünde ba'de'l-edâ mezkûr türbede şeyhinin yanına def'ini murâd eden yeğeni Hâşim Efendiyle sâ'ir ihvana Mahmûd Efendizâde Veysî, Mehmed, Ahmed Efendiler fuzûlî mu'âraza etdiklerinden iki taraf arasında oldukça hararetli münâkaşa oldu.

Amasya mutasarrıfı Ahmed Cevdet Bey'in müdâhalesi bu münâkaşayı haklı bir sûrette hallederek cesedi türbede Hacı Hamza Efendi'nin mahdûmu Sirâceddîn Efendi'nin yanına defnedilerek üçüncü oldu.

İki tilmîz-i fâzılı olan Amasya müftüleri Mecdîzâde Hâfız Abdurrahmân Kâmil ve Hacı Hâfız Mustafa Tevfîk Efendiler derlerdi ki, merhûm-ı müşârün-ileyh ulûm-ı akliyyede cidden fâzıl, muhakkik, usûl-i fıkıh ve kelâmda felsefe ve hikmet-i atîkada mâhir, zekî, hâzır-cevâb, serîü'l-intikâl bir üstâd-ı kâmil, tefsîr ü hadîse vâkıf idi. **[532]**

İstanbul fuzalâsından üstâdımız Ödemişli Mustafa Efendi Amasya'ya gelip mîr-i müşârün-ileyh ile görüştü. Yek-diğerini ziyâret ederek nisbet, imkân, kıyâs gibi mebâhis-i mühimmede te'âtî-i efkâr ve münâzara etmişlerdi. Muhakkik-i müşârün-ileyhten Hazret-i mîrin derece-i ilmiyyesini sordum. Şu cevâbı verdi: Mîr Hasan Efendi fâzl ü irfânıyla temâyüz etmiş bir sîmâ-yı mübarektir. Ulûm-ı akliyyede de mertebesi pek yüksektir. Zekâsı her türlü ulûmu ihâtaya müsâ'iddir. Ulûm-ı nakliyyede ma'lûmâtı vâsi'dir.

Kendisinin mu'ârızı olan Müftü Hacı Osmân Efendi ve emsâli olan ulemâ derlerdi ki Mîr Hasan Efendi, cidden fâzıl, muhakkik tanınmış bir zâttır. Lâkin "Tevellâ vü Teberrâ Risâlesi"nin münderecâtı kendisinin usûl-i şer'iyyede kavâ'id-i Arabiyyede hâssaten ilm-i sır ve tevârihde râcil olduğunu göstermektedir.

Hazret-i Mîr Hasan Efendi, uzun boylu, subû yüzlü, esmer benizli, hafîf ve uzunca sakallı, oldukça tenû-mend, gâyet vakûr, mültefit, natûk, aklı ilmine, vakârı hilmine gâlib, dîndâr, müteşerri', Sünnî-meşreb, ulûm-ı akliyye **[533]** ve nakliyyenin kâffesinde fâzıl ve irfânı müsellem, üstâzü'l-küll bir allâme idi.

Celâlin hudûs bahsine ve irâde-i cüz'iyyeye dâ'ir iki risâle-i müfîdesi vardır. Akâ'id-i Hamzaviyye hakkında yazdığı "Tevellâ vü Teberrâ Risâlesi"ni Şirvân ulemâsından ba'zılarının ricâsı ve takdîm edilen mükâfât-ı nakdiyye mukâbilinde onların efkârını gösterir bir tarzda bi'l-iltizâm yazmış olduğu anlaşılır.

Şu risâle; ihvân-ı Hamzaviyye arasında gâyet mahfî olarak intişâr etmekte olduğu esnâda bir sûretini elde etdim. Bi'l-mütâla'a Hazreti Mîr'in şöhret-i fazl ü kemâline mübâyin gördüm. Bir türlü inanamadım. İsim yeri de açıktı.

Nihâyet mahdûmu Mehmed Sa'îd Efendi birâderimize mürâca'at edib bu risâleyi hakîkaten pederinin te'lîf edib etmediğini sordum. "Evet muhabbet-i Alîye binâ'en pederim te'lîf etdi." cevâbını verdi. İsim yerinin neden açık bırakıldığını sordum. Tebessüm etdi.

İki tilmîz-i fâzılı olan Hâfız Abdurrahmân Kâmil ve Hacı Hâfız Mustafa Tevfîk Efendilere aynı su'âli îrâd etdim. **[534]** Bunlar da şu cevâbı verdiler. Bize kendisinin yazdığı bu risâleyi okudu. Muvâfık görmedik."Şirvân ulemâsından ba'zılarının ricâsı ve efkârı üzerine yazdım.", cevâbını verdi.

Tevellâ vü Teberrâ Risâlesi şudur:

الحمد لله الذي جعل التولى مفتاح الضياء والتبرى مفتاح الدجى، والصلوة والسلام على حبيبه الذي حبه معراج الفناء ومعيار البقاء و على آله النجباء و أصحابه النقباء و على من أحبهم من السعداء، و غضب الله على من أبغض الآل و الأصحاب و الخلفاء و السلف الصلحاء و على من خالف مذهب أهل السنة و وافق أهل الرفض والبدعة.

ثم أشكر الله تعالى على ما جعلنا من أهل السنة لأنه لامزيد في العال على هذه النعمة. أما بعد فيقول الحقير ذوالعصيان[262] قد اختلف أهل العلم فى حق معاوية بن أبى سفيان، فبعضهم كشف الغطاء و بعضهم ستر النقاء و بعضهم أظهر الولاء و التصاحب أجلى، و أما الكاشفون فى بحار المحبة مستغرقون، فشاهدوا أن الحب أصل الأصول و سبب الوصول و علموا أن حب عين الأعيان أعنى حبيب حبيب الرحمن و حب أهل البيت و سائر الخلان عين الإيمان وأيقنوا أن بغض أعدائهم من علائم الإذعان و من لوازم الإيمان و كمال العرفان و الإيقان و عرفوا أنه كلما زاد **[535]** البعد عن العدو، زادالقرب الى الحبيب. فحصل الوصول الى المولى عند اللبيب لأنهم تنوروا بالأنوار القدسية و تشوقوا بالإشراق الأحمدية وتلذذوا بالاذواق المحمدية حتى تنفروا عن أعداء خير البريّة و أما الساترون، فلمصلحة الوقت راعون، و لغيره من الاصحاب واقون.

و أما المتصاحبون، ففى لذائذ المحبة لغافلون، و عن المعارف الروحانية لناكبون، و في أودية الضلالة يعمهون **صم بكم عمى فهم لا يرجعون**، فإنهم لأعداء الله يحبون، والخبيث عن الطيب لا يفرقون، و بالدلائل لايعتبرون، و إلى أحوال الآفاق لا ينظرون، و في أنفسهم لا يتفكرون، ألا إنهم في كل واد يهيمون، أفلا يرون أن إبليس استحق اللعن بترك السجود لنبي من الأنبياء فما بال من غرس شجرة العداوة لأهل بيت فخر الأنبياء و أسس بنيان الظلم لسلالة خير الورى، و رصص مبنى البغى والعناء في حق آل المصطفى و وهيأ أسباب الفتنة التي هي أشد من القتل في حق سند الأصفياء، و قطع سلسلة

262 Burası aslında açık bırakılmıştır. Merhûm Hacı Hâfız Mustafa Tevfik Efendi derdi ki: Bu ibare ibtidâ "emmâ ba'ad feyekûlü el- abdü'l-fakîr el-hakkânî Hasan bin Yûsuf eş-Şirvânî" idi. Sonra bu ibare hayırhâhâne ihtâr üzerine kaldırılmış, şekil üzere yazılıp isim yeri açık bırakılmıştır.

المودة عن رئيس الأولياء، و سعى في استيصال شجرة السيادة العلى، و جد جداً بليغاً في إعدام المرتضى و كان سببا في قتل قرتى عيني المصطفى و ثمرتى فوأد الزهرى أعنى بهما المجتبى والمبتلى، فلم يجب لمسئول من له الشفاعة الكبرى صاحب قاب قوسين أو أدنى، بحب ذى القربى في قول المولى جل و علا.

[536] قل لا أسئلكم عليه أجرا إلا المودة في القربى. قالوا يا رسول الله الأ قرباء الذين يجب علينا محبتهم من هم؟ قال رسول الله صلى الله عليه و سلم: فاطمة و على و حسن و حسين. كذا في القاضي البضاوي ومن لم يؤمن بنص ربنا الأ على، **يريد الله ليذهب عنكم الرجس أهل البيت و يطهركم تطهيراً** و اتهم الطاهر المطهر بقتل عثمان ذى النورين معدن الحياء فكان كافراً و مكفرا فصدق عليه من مات بغض آل محمد فقد مات كافراً كذا في روح البيان و سنّ سنةً سيئة فله وزرها و وزر من عمل بها فبغى على الإمام الحق فغوى بمتابعة الهوى فصدق **عليه فأما من طغى و آثر الحيوة الدنيا فإن الجحيم هى المأوى** و اشتمل عليه **فقاتلوا التى تبغى حتى تفىء إلى أمر الله** الاية لكونه من الأشقياء فاتخذ حبيب الله عدوّاً و عدوه خليلاً فكان ممن يقوى يا ليتنى اتخذت مع الرسول سبيلا يا ويلتى ليتنى لم اتخذ فلانا خليلا لقد أضلنى عن الذكر بعد إذ جائنى و كان الشيطان للإنسان خذولاً و لم يصدق كلام رب العالمين لقوله **لا ينال عهدى الظالمين** و جعل رئيس الشياطين أعنى به ابنه اللعين عليه لعنة اللاعنين من الجنة و الناس أجمعين و لى عهد لامة أشرف الأنبياء و المرسلين و لم يبال بتسليم أمانة الله الكريم الى أقبح الخائنين مع أنه مأمور في حقها بالتوقير و التعظيم و التأمين و لم يراع الشريعة المصطفوية **[537]** الغراء لتفويضها لاظلم الظالمين مع أن هتك حرمتها من كفر الكافرين و سلك مسلك المجرمين و لم يتبع سبيل المؤمنين و خالف إجماع خير الأمم فكان أشنع من شر الأمم فقرن بالوسواس الخناس فلم يبايع لمن هو خير الناس من ينفع الناس فخرج عن عموم **كنتم خير أمة أخرجت للناس** و دخل تحت مواعيد المولى الجليل بقوله الجميل **و من يشاقق الله و الرسول من بعد ما تبين له الهدى و يتبع غير سبيل المؤمنين نوله ما تولى و نصله جهنم و سائت مصيراً** واستحق لغضب السلطان و ترقى من حد الفسق الى حد الكفران لأن مشاقة الله و رسوله حصلت له بالبغض و العدوان لمن هو خير الخلان و محبوب حبيب الرحمن و ما هذا الا مخالفة الملك المنان و اتباع غير سبيل المؤمنين أعنى إجماع الطيبين الطاهرين على خلافة أمير المؤمنين من آل طه و يس جعله قريناً إلى الشيطان و واليا إلى الضلالة و الطغيان و لائقا للحرمان و صالياً إلى النيران لان المرا من سبيل المؤمنين إجماع المسلمين باتفاق الأصوليين و المفسرين

و لم يأتمر بأمر الجبار فصار مظهراً لإسمه القهار اغتراراً بإسمه الغفار و لم يطلع الله و الرسول و أولى الأمر لأنه لم يرض بالحق و لا يطيع بالحق و لم يستنكف من كونه مصداقاً **[538]** لقول الملك العلام خطاباً لخير الأنام **لاتجد قوماً يؤمنون بالله و اليوم الاخر يوادون من حاد الله و رسوله ولو كانو آبائهم او أبنائهم** الاية لأنه هو مواد لابنه المحاد و من يواد به فقد حاد فلا يوصف بالوداد فلا يؤمن بالله و اليوم الاخر و لم يمتنع بلارتداع و لم يرتدع بالامتناع ولم يظهر الاباء عما نهى الكريم بقوله القديم لا تتخذوا عدوى و عدوكم أولياء فاتخذ عدو الله عز و جل أعنى نسله البليد و ابنه يزيد أحمق الاشياء وأقبح الأعداء من دون الله أولياء و لم يخف من وعيده الحديد بقوله ذى التهديد **و من لم يفعل ذلك فليس من الله في شىء** [سورة آل عمران، آية بل فعل مودة عدوالله فلم يكن من موالاة الله في شئ فلم يجب دعوة سيدنا المحترم ولم يقبل تكليف نبينا المكرم بقوله المعظم **فاتبعوني يحببكم الله** [سورة آل عمران، آيه لأن المطلق منصرف إلى الكمال فالمراد الاتباع الشامل بالمتابعة التامة و المبالغة العامة لمن هو متبوع ولمن يحبه المتبوع فالمعنى فإن لم تتبعوني بهذه المتابعة الكاملة يبغضكم الله فلم يتبع فاستحق بغضاً من الله لأن المتابعة قولية و فعلية وجيبة بأن يحب لمن يحبه الرسول عليه السلام و فقد إحديهما يوجب عدم كمال المتابعة لأن عدم الجزء يستلذم عدم الكل و فقدان الكل يوجب تمام المخالفة و أحسن لمن ورث الفتن فكان في بحر السيئات من الغريق **[539]** فعد **من الذين فتنوا المؤمنين والمؤمنات ثم لم يتوبوا فلهم عذاب جهنم ولهم عذاب الحريق،** ولم يرض بالحق الصريح و رضى بالكفر القبيح على أن الرضاء بالكفر كفر أعنى هتك حرمة الشرع و عزم على قتل آل النبي اللطيف فلم يرغب الهداية الموعودة بل رغب الضلالة المرهوبة بوعد من له الهداية فبقى بقهر ذى الجلال تحت الضلال و ماذا بعد الحق إلا الضلال و لم ينظر إلى قول ذى الخلق العظيم و لم ير ما هو الحسن عند الله حسنا بإخبار النبي الفخيم وهو قوله عليه السلام ما رآه المؤمنون حسنا فهو عند الله حسنا فاستحق الجحيم ومن حارب أولاد الرسول فكأنما حارب الله و الرسول و من آذيهم فقد آذى الرسول ومن أهان بهم فقد أهان الرسول و من آذى الرسول فقد استحق اللعن و هبط عن القبول.

وهذا بالنصوص القرآنية و الأحكام الفرقانية كقوله تعالى **إن الذين يوذون الله و رسوله** الاية و هذا العدو الشر وجوده الضر لم يصدق بقول خير البشر إن عليا مع الحق و لا يفارقه الحق حتى يلاقيني ولم يوال من والاه بقوله هذا على من كنت مولاه فعلى مولاه، من عصاه فقد عصاني **(شفاء شريف)** فلم يتبع الهدى و لم يؤمن بالتولى و التبرى فاستعد لغضب المولى و حارب **[540]** مع من قال في حقه النبي ألاعلى لحمك لحمى و جسمك و جسمي يا مرتضى **(كذا في الشفاء)** و آذى لمعدن الجود و السخاء و جفى لمنبع الصدق و الصفاء و بغى على الموصوف بالإخاء أعنى أخا المصطفى عليه السلام لأنه قال له أنت أخي يا ذا الوفاء فكان حارب المولى فاستوجب الخزى في الاخرة و الأولى. و صدر عنه ما لم يصدر عن إبليس و كان سببا وداعيا إلى فساد ولم ينقطع و إلى عداوة لم تنقرض و صار سببا للاختلافات الواقعة بين الأمم و الافتراقات الحادثة بين الأقوام فكان شر الناس من يضر الناس، فأي ظلم أظلم من أولاد الأنبياء و أى كفر أقبح من الإهانة لآل فخر الأصفياء و أى ذنب أعظم من هتك حرمة الشريفة الغراء و أى فسق أكبر و أى غدر أشد من إدخال خير الأمم تحت سياسة أظلم الظلماء و رياسة أقبح الأشقياء مع أن تعظيم الدين و صيانة أهله من أهم المهمات و أساس المشروعات.

و البغض لهذا الشرير عدو الملك القدير من قوة الإيمان و كمال الإيقان لإحراقه قلوب أهل الإذغان و سراية شره لأكثرالأعيان و الحب له والرضاء لفعله من الكفران لأن الرضى بالكفر كفر و خذلان و التصاحب له حرمان وهو أصل الخبائث و أمّ **[541]** الرذائل لا بدّ منه الفرار كشجرة خبيثة اجتثت من فوق الأرض ما لها من قرار و اللائق لمن والاه أن يلقى دار البوار بعد الحشر مع الكفار، لأن المحب للعدو بعيد على الحبيب و هو ظاهر عند اللبيب، فكيف النبيل أن يشترك مع الذليل في بغى مولى الجليل، لأن الباغى من الظالمين و قال رب العالمين ألا لعنة الله على الظالمين.

فكيف يدعى المحبة المشتركة مع أن المحبة لا تقبل الشركة و هو عين الحماقة فلا يرضى العالم أن يحشر مع الظالم، لأن المحب يحشر مع المحبوب و من قال إنه أخطأ في اجتهاده فقد أخطأ خطاءً كبيراً و جهل جهلا عظيماً لايرضاه القلب السليم و الطبع المستقيم لأن محل الاجتهاد إما الخلافة و الخلافة يقتضى الدراية و الديانة و تقابل الاجتهاد بالإجماع ليس إلا من الجهالة لأن تقابل الظنى باليقينى ناش من الحماقة مع علمه أنه رضى الله عنه أفضل أهل زمانه من جميع الجهات و جامع للشروط و أحق بالخلافة و هذا من قبيل الخطاء بل من باب الشقاوة.

و أما شبهة عدم الاقتصاص من قاتل عثمان رضى الله عنه فهذه الشبهة واهية من عدم الإيمان ناشئة لعدم تصديقه بالنصوص القاطعة والأدلة السابقة بل خداع و حيلة لإغواء أرباب **[542]** الآراء الفاسدة و الأفكار الكاسدة **وأما الذين فى قلوبهم زيغ فيتبعون ما تشابه من ابتغاء الفتنة** مع أنه لم يراع بحقوق القرابة و شرائط صلة الرحم في حق أمير المؤمنين عثمان عليه رحمة الرضوان، بل قطع الرحم فى حقه بالكلية حيث استمد و استعان منه بقائه فى محاصرة الأشقياء و إذا طلب القصاص ينبغى أن يطلب من نفسه و يقتص منه حيث ظلم فى حقه لأنه كان قادراً على دفع الظلم عنه و لم يدفعه مع قدرته فكانما قتله هو نفسه و مع أنه لم يتبين و لم يتعين قتله على أحد تقتص منه.

و لو سلم فطلب القصاص إما حق الولى أعنى ابان بن عثمان رضى عنه الرحمن و إما حق الإمام ذى البرهان لاحق أهل البغى و الطغيان و هذا من باب الإمهال لا الإهمال، كذا فى رمضان و اذا طلب القصاص ابن أبى سفيان ينبغى أن يوخذ مروان لأن أكثر سبب قتله نشأ من هذا الشيطان و إذا ترك هذا علم أنه ليس إلا من الخذلان و من قال انه تائب فقد ركب متن عمياء و خبط خبط عشواء لإنه لم يفرق التائب من الخائب و لم يوف إن تمام التوبة بالشروط مشروط و بالأمور مربوط و اعتبارها بالشرع منوط و هذا لخفة عقله وانحراف قلة ذهنه و سوء فهمه قد فهم كمال **[543]** توبته من إصراره على ما فعل و من عدم الندم على ما عمل و بعدم العفو عمن ظلم و بعدم رد المظالم و من جعل ابنه الضر وجوده الشر ولى عهد و رئيساً على آل خير البشر لعدم خوفه من يوم المحشر فالدال على الشر كفاعله

و هو من ألبس لابنه القميص المخلوط بدم عثمان إرائة لأهل الفساد و الطغيان لطلب الخيف و الانتقام من آل الإمام الهمام ملجأ الأنام صاحب ذى الفقار معدن العرفان و الوقار و الاعتبار بحقيقة مسمى اسم الصحابى لا الإسم و الصورة لأن الحق ينظر إلى الحقائق و الاعتبار بالخواتم لا الأوائل و النظر الى القيد الأخير عند أهل الدقائق لأن الصحابى من رأى النبى صلى الله عليه و سلم مؤمنا به و مات على الإيمان و الأول صادق على الأغيار و الأخير على الأخيار و قبل الموت قابل للعزل و القرار و غير مأمون الخاتمة و إلا لما بقى فرق بينه و بين النبوة و الرسالة مع أنه ليس من الصحابة حقيقةً بل رسماً و صورةً لأنه من جملة المؤلفة قلوبهم كما أن إبليس كان من الملائكة صورة و من الجن حقيقة

لأن الأصحاب منقسمة على اثنى عشر فرقة و هو من الفرقة المؤلفة القلوب قد انهمك على اللذات الجسمانية و توغل فى الشهوات النفسانية و استغرق فى الحظوظ و الأغراض الدنيوية و اتصف **[544]** بالذمائم من الأخلاق فما له في الاخرة من خلاق و إبقائه في سلك الصحابه كحكم بقاء إبليس في سلك الملائكة

و من قايس عائشة و طلحة و زبير رضى الله عنهم أجمعين على ابن أبى سفيان فقد أخطأ في القياس، كما أخطأ ابليس في القياس، كما قيل أول من قاس إبليس، أول من أخطأ ابليس، أما عائشة فإنها من الأزواج المطهرات و أمهات المؤمنين و قد نزلت في برائتها الايات البينات إكراماً لها بالكرامات الباهرة و تعلقت بعفتها العناية الإلهية و الهداية الأزلية و السعادة السرمدية و لهذا وفقت بالتوبة و الإنابة و تشرفت بحسن الخاتمة .

و أما طلحة و الزبير لكونهما من العشرة المبشرة وفقا بالتوبة و الاستغفار و الندامة و رزقا بالمنفعة و الإجابة و ماتا على الصلاح و الفلاح، و لاحقا لمن اهتدى و أما أنه لم يعتبر بقول شمس الضحى في حق نجم العلى بدر الدجى **أنت منى بمنزلة هرون من موسى** فخالف أمره و عصى و اتبع الهدى فطغى فمهين الأنبياء كافر بإجماع الفقهاء فانظر يا ذاالعناية بنظر البصيرة بأنه لا فرق على الحقيقة بين الإهانة لمن له منزلة بالذات و بالواسطة و رجح حب الولد على حب محمد و آل محمد فكان في النار مخلدا لأنه لم يستمع لقول ذى الجلال في مدح ذى الكمال **النبي أولى بالمؤمنين من أنفسهم [545]** فكانوا من الذين ظلموا أنفسكم فإن أولوية الأنفس مشعرة حب آله على حب آل الأنفس و بقية مثالبه على ذلك فقس .

و لم يقبل لوصية النبي عليه السلام بأنّ نسلك يوذى نسلى، فجعله آمرا و رئيسا على آل النبي، فعلم ما يفعل في حقهم هذا الغبى، فايقظ الفتنة و هي نائمة و اشتمل عليه لعن الله لمن ايقظها فكان ممن اثار في الأرض غبارها و نشر على أقطار العالم أوزارها فكان بين الناس بما لم ينزل من رب العالمين فدخل في سلك **و من لم يحكم بما أنزل الله فاولئك هم الظالمون** .

فظلم نفسه و أهل بيت من هو رحمة للعالمين و الحب لمثل هذا اللعين بغض لرب العالمين و عداوة لرسول الثقلين و من له محبة مثقال ذرة للنبي أو مقدار حبة في حق آل النبي لا يرضى فعل هذا الشقى و لا يتصاحب لمثل هذا الضير و إلا

فيحرم عن شفاعة النبي و من قال لمثل هذا الوقاية لمتبوعه الرعاية فهذا من الغباوة لأن العداوة ناش من محبة متبوعه أعنى رسول الله عليه السلام فإنه لم يراع لمتبوعه أعنى متبوع من آذاه لأجل الشقاوة فليس له متابعة لمتبوعه فلا يستحق الرعاية عند صاحب الدراية فمن كان منصفاً فليتجنب عن المنازعة و التصاحب و المعارضة.

و من مثالبه أنه لم يراع لحق المعبود في إقامة الحدود لابنه المردود **[546]** و لأنه علم فسقه المعدود و رأى شر به المشهود و شاهد فجوره الغير المحدود، و لم يؤمن بأنه لا رأفة في دين الله الودود، لقول الملك المحمود، **ولا تأخذكم بهما رأفة في دين الله** فاستحق النار ذات الوقود، لعدم خوفه من يوم الموعود، و لم يؤمن بقول العليم الحكيم في حق أصحاب الكهف و الرقيم **لو اطلعت عليهم لوليت منهم فراراً وملئت منهم رعباً** لأنهم **كانوا من آيات الله عجبا** و امر الناس لأن يكشفوا عن كهفهم السد و الحجب فلم يسمع لقول ابن عباس لأنه قال له ابن عباس قد منع خير البشر عن اطلاعهم فكيف لا تمنع و أنت أولى بأن تمنع فلم يقبل بقول ابن عباس و لم يراع الأدب و أصر على ذلك حتى كان لاحتراقهم سبباً

و منها أنه لم يطلع الكلام الحق فقتل الآل و الأصحاب بغير الحق وقت محاربته مع الإمام الحق و لم يجتنب عما نهاه الحق بقوله **ولا تقتلوا النفس التي حرم الله إلا بالحق** و تابع النفس و خالف النص فقبل شهادة الوحد مع اليمين، فغير لحكم ذى القوة المتين، خطابا لرسول الله الأمين في القرآن المبين، أعنى فاستشهدوا شهيدين الى ما قال ربنا المعين، كما قال صاحب التوضيح أول بدعة ابتدعها هذا اللعين ابن ابى سفيان و اشترى الدين ثمناً قليلاً

ومنها أنه أمر بقلع منبر رسول الله فقلعوا انكسفت الشمس **[547]** و خسفت القمر و من العجائب أن بعض العلماء يحكم بكفر يزيد لامره بقتل الحسين فلم يحكم بكفر ابى يزيد مع أنه امر بقتل على و حسن، فالأمر بقتل أهل البيت إهانة لصاحب البيت

ومنها أنه قال رسول الله صلى الله عليه و سلم لِحسين تقتلك الفئة الباغية و قال لعماربن ياسر هكذا، ثم قال لعنة الله على هؤلاء القوم.

فقال لمعاوية لاتكن من الفئة الباغية فلم يجتنب عما نهاه رسول الله فكان من الفئة الباغية.

يا من تحب لمثل هذا المريد ليس حبك له إلا لكونك عدو عنيد. ألم تسمع بأنه جعل سن الحسين شهيدا و أكلت أمه كبدا فملئت حقداً و حسداً و جعل ابنه لسبطه شهيدا فقاتل أبوه المصطفى و حارب نفسه مع المرتضى و قتل بأمره حسن المجتبى و قتل ابنه حسين المبتلى و عادى هو و تعادى من يحب لابنى الزهرى إلى القيمة الكبرى أو لهم جبار و جرار و مؤلفة القلوب و اوسطهم طرار و آخرهم غدار لعنهم الله الملك القدار و أوصلهم الى دار البوار.

ومن مثالبه أن رسول الله عليه السلام أوصى به سبع مرات بأن عليا مقتداكم من أحبه فقد أحبنى و من عصاه فقد عصاني فلم يستمع لوصية رسول الله و عمل بخلافه فصار ممن يحاد الله و **[548]** رسوله و وضع موضع كل سنة سنية بدعة سيئة و منها أنه طلق زوجته ثلثا ثم جعلها فى حبل نكاحه من أن ينكح زوجاً غيره مخالفاً لقرأن فلايحل له حتى تنكح زوجا غيره

و من مثالبه أنه خالف لنص القرأن بقول الملك المنان **ولا تطع من أغفلنا قلبه عن ذكرنا فاتبع هواه** الاية فاتبع لمروان و أحبه مع أنه حلاف مهين و غافل قلبه عن ذكر رب العالمين ومردود رسول امين و لم ينظر الى قول ذى الغفران **فلا تطع كل حلاف مهين، هماز مشاء بنميم، مناع للخير معتد اثيم، عتل بعد ذلك زنيم،** الحق الزنيم من نفى نفسه و هو زياد بن سميه كذا فى القاضى البيضاوى و لم يخف من غصب الديان و لم يحب أحد من الخلان بل أحب لأهل الدوان و غفل عن قول بعض الحبان من العرب العرباء و أفصح الفصحاء و أعدل العقلاء.

بيت:

تَوِدُّ عَدُوّي ثُمَّ تَزعَمُ أَنَّني ... صَديقُكَ لَيسَ النَوكُ عَنكَ بِعازِبِ

ومن مثالبه أن النبى عليه السلام نسب عقبة بن معيط عن قريش ومع هذا ألحقه نسبه وجه إمرأة من قريش من أقربائه.

ومنها قال لرسول رب العالمين لافرق بينى وبينك ومثالبه أكثر من أن يحصى. انتهى.

[549] Hamzavîler arasında kemâl-i i'tinâ ile gizli gizli neşr u ta'mîm edilen şu risâleyi maddî fedâkârlık ihtiyârıyla elde ederek kemâl-i i'tinâ ile aslına mutâbık olarak yazıp mukâbele de etdim. Binâ'en-aleyh bu risâlede görülen lafzî ve ma'nevî pek açık yanlışlıklar bana değil, doğrudan bu risâleyi te'lîf buyuran Mîr Hasan Efendi'ye âid olduğunu arz etmeğe mecbûrum.

Mü'ellif Mîr-i müşârün-ileyh ile her gün temâs eden Hacı Hamza Efendi câmii imâmı Dîvân Efendisizâde Hâfız Mehmed Nûrî Efendi'den bu risâlenin sebeb-i te'lîfini sordum. Merhûm demiştir ki: Mîr Hasan Efendi'nin kendisinden işitdiğim üzere hulefâ-yı Hamzaviyyeden Şirvân'da mukîm Veysîzâde eş-Şeyh Mahmûd Efendi, kendisinden akâ'id-i Hamzaviyye hakkında bir risâle yazıp göndermesini ricâ etmiş, o da bu risâleyi te'lîf edib göndermiştir.

Bu risâlenin mü'ellifini bilmeyen her hangi bir fâzıl, bunu okuduktan sonra mutlaka bu risâle her şey'e câhil, pek mübtedî bir Acem ahundunun kaleminden çıkma bir eserdir demeye **[550]**mecbûr olur. Çünkü bu risâlenin hamdelesinden müntehâsına kadar her cümlesi lisân-ı hâl ile

بانک عصیان میزند ناقوس استغفارما

demektedir. Her hâlde bu risâle sâhib-i tercemenin kalemine yakışmıyor.

Gerek Mîr Hasan Efendi ve gerek şeyh ü üstâdı olan Hacı Hamza Efendi, tarîkat-ı Nakşibendiyye ricâlinden birer muhterem zevât idiler. Tarîkat-ı Nakşibendiyyenin esâsında Alî-Mu'âviye meselesi yoktur. Muhabbet-i Alî yerine muhabbet-i Resûlullâh ihtiyâr edilseydi halk daha iyi bir yolda irşâd edilir, ümmet-i Muhammed arasında şiddetle muhtâc olduğumuz üns ü ülfet hâsıl olurdu.

Evlâd-ı Alî'den olduğunu bildirmek için, mutlaka sağı, solu ale'l-amyâ tekfîr ü tel'în etmek, halkı birbirine düşürmek doğru mudur? Evlâd-ı Alî de yaptıkları her türlü seyyi'âttan mes'ûl ve mu'âteb değil midir? "La yüs'elu ammâ yef'al vehüm yüs'elün"[263] âyet-i kerîmesinin umûmunda bütün beşer dâhildir. Bunların evlâd-ı Alî'den olduklarına dâ'ir tedkîkât u tahkîkât, sâhib-i tercemenin ammizâdesi olan eş-Şeyh el-Hâc Mîr Hamza Nigârî Efendi'nin tercemesi zeylinde gelir. **[551]**

Hasan Fehmî Efendi -Kale Köylü

Amasya'nın cenûb tarafında kâ'in Kale köyünden Hatîboğlu Abdullah bin Halîl bin Mustafa'nın mahdûmudur. 1275'de doğdu. Gençliğinde Amasya'ya gelip Kavaklı Osmân Efendi'nin halka-i tedrîsine devâm etdi.

1298'de mûmâ-ileyhin vefâtı üzerine İmâmzâde Seyyid Mehmed Şükrî Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek mücâz oldu. Aralıkta Acaralı Osmân, Muvakkit Mehmed Hilmî, Müsevvid-i esbak Hacı Ahmed Şükrî Efendilerden fıkıh, ferâ'iz, ulûm-ı şer'iyye ahz edib 1305'de ders-i âm oldu.

Esnâ-yı tedrîsinde kendisine bir cihet-i ma'îşet olarak Sultân Bâyezîd medresesi mu'îdliği 1312'de ve Bâyezîd Paşa câmii kürsî şeyhliği 1313'de uhdesine tevcîh edilip ikdâr edildi. On beş yıl tedrîs-i ulûmdan sonra 1320'de talebesine icâzet verip mûciz ders-i âmlardan oldu.

Mûmâ-ileyh âlim, ulûm-ı Arabîyye ve fıkıh ve kelâmda mâhir, **[552]** hüsn-i takrîr u beyâna mâlik, müteşerri', tefsîr u hadîse vâkıf, halîm, beşûş, pâk-i'tikâd bir efendidir. Amerahullâh. Bunun hüsn-i hâli mâ-fevkinin şöhret-i ilmiyyesinden pek âlîdir.

Hüsnî Paş -Şâh Hâtun

Amasya'da Şâmîce Mahallesi'nde medfûn olup tercemesi yukarıda yazılan Melik İsmâ'îl Bey bin Bayram Bey'in kerîmesi ve Hacı Osmân Paşa'nın kerîmesi Sitti Paşa Hâtun'un kızıdır. Kaya Paşazâde Durmuş Bey'in zevcesi olup 850 sâlinden sonra vefât etdi. Amasya ve Lâdik'de çeşmeleri vesâ'ir âsâr-ı hayriyyesi vardır. Vakfiyesi hemşîresi İhsân Paşa Hâtun'un tercemesi zeylinde yazılıdır. Mahdûmu İsmâ'îl Bey'dir.

Hüsnî İbrâhim Efendi -Gökçekzâde

Amasyalıdır. Çeribaşı Mahallesi eşrâfından Gökçekzâde Ahmed Çelebi bin Abdülkerîm Çelebi mahdûmudur. Kâdızâde Mehmed İlmî Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm, müderris, ba'dehû kâdı olup 1074'de vefât etdi. Âlim, şâir, edîb olup kudât-ı sütûde-simâtdan idi. **[553]**

263 Enbiya, 21/23. Allah yaptığından sorumlu değildir ama onlar hesaba çekileceklerdir. (Ed.)

Hüsnî Hüseyin Efendi-Nâ'ibzâde

Amasyalıdır. Eski Kethüdâ Mahallesi eşrâfından esbak Amasya nâibi el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Tahsîl-i ma'âriften sonra İstanbul'a gidip Bâb-ı âlîde kethüdâ kalemine girdi. Hatîbzâde Yahyâ Paşa'nın sadâret kethüdâlığında dâ'iresine erip vezâretinde kâtib-i dîvânı oldu.

Müşârün-ileyhin ma'iyyetinde devr-i bilâd edib 1168'de vefâtı üzerine İstanbul'a gelip 1171'de kethüdâ kâtibi ba'dehû mektubî-i sadr-ı âlî oldu. 1182'de Ruslar'a i'lân-ı harb edildiğini müte'âkib Bender ordusu defterdârı olarak orduya gitdi. Orada vefât etdi. Şâ'ir, edîb, hoş-lehçe bir zât olup erbâb-ı ma'âriften idi.

Hüsnî Mehmed Efendi-Hızır Paşalı Hâfız

Amasyalıdır. Hızır Paşa Mahallesi halkından Mehmed bin Hızır'ın mahdûmudur. Hutût-ı mütenevvi'ayı hattât-ı meşhûr Kâtibzâde Hâfız es-Seyyid Kâmil Ahmed, Ma'denuzcızâde el-Hâc Hâfız Halîl Zühdî Efendilerden ahz ü temeşşuk edib **[554]** Sultân Bâyezîd câmii havâlîsindeki hattât-hânede bir müddet şâkirdâna yazı öğretdi.

Ba'dehû Hızır Paşa câmii imâmı ve mektebi mu'allimi olup Hızır Paşa Mahallesi'ne çekildi. Orada imâmet, ta'lîm-i sıbyân ederek kendisine mürâca'at eden erbâb-ı merâka ta'lîm-i hatt etdi. Bu hâl üzere imrâr-ı evkât edib 1257'de merhûm oldu. Zî-ilm ü amel bir hattât-ı meşhûr idi. Tilmîzi Hâfız Mustafa Efendi de hattât idi.

Hüsnî Mustafa Bey-Yeğenzâde es-Seyyid

Amasya'nın erkânından ve ıstabl-ı âmire pâyelilerinden Yeğenzâde es-Seyyid el-Hâc İbrâhim Âsım Bey'in mahdûmu ve Benderlizâde İbrâhim Paşa'nın kerîmesi Âdile Hânım'ın oğludur. Eski Kethüdâ Mahallesi'nde doğdu.

Pederinin Şûrâ-yı Devlet a'zâlığı için İstanbul'a celb edildiği esnâda Bâb-ı âlî dâhiliyye kalemine girdi. Orada tefeyyüz ederek hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûn idâdına dâhil olup sonra sancâğa çıktı. Birkaç livâ kâ'im-makâmı **[555]** oldu. Ba'dehû ma'zûlen Amasya'ya gelip 1285'de vefât etdi. Aşağı Pîrler mezârlığında Kemâl Paşa türbesi yanında medfûndur. Mükellef seng-i mezârı vardır.

Diğer Yeğenzâde Hüsnî Mustafa Bey bin Ahmed Bey bin es-Seyyid el-Hâc İbrâhim Asım Bey'in mahdûmu ve Hazînedârzâde Abdullah Paşa'nın kerîmesi Zübeyde Hânım'ın dâmâdıdır. Eski Kethüdâ Mahallesi eşrâfından olup 1303'de vefât etdi. Asîl, kerîm ise de müsrif idi. Mahdûmu Ahmed Bey'dir.

Hüsnî Yûsuf Efendi -Erzurûmîzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ulemâdan üstâd-ı ferâ'iz Erzurûmî Hâce Ömer Efendi'nin ortanca mahdûmudur. Üçler Mahallesi'nde Saka Sokağı'nda 1283'de doğdu. Sultân Bâyezîd Mektebi'nde hıfz-ı Kur'an etdikten sonra Rüşdiyye mektebine girdi. Orada fünûn-ı lâzimeyi tahsîl edib 1301'de mektebten birincilikle çıktı.

Ba'dehû İstanbul'a gidip asker oldu. Mu'allim Nâcî Beyle mücâdele-i kalemiyye ve edebiyyede bulunarak oldukça **[556]** kendisine bir şöhret-i edebiyye te'mîn etdi. Hayfâ ki müsrifâne hareket etdiğinden hastalandı. 1307'de Amasya'ya avdet ederken Alevî'ye vusûlunda vefât etdi. Orada medfûndur.

Gâyet zekî, seriü'l-intikal, uzun boylu edebiyâta müntesib, şâir, hoş-gû bir zât idi. Mensûb olduğu ilmiyye mesleğinde tahsîlini ikmâl etseydi, fâzıl, cidden edîb bir zât olurdu. Dîvân-ı eş'ârı vardı. Küçük birâderi Emîn Alî Efendi'den ricâ ve ısrârıma rağmen bir gazelini bile alamadım.

Es-Seyyid Hasîb Mehmed Efendi

Amasyalıdır. Tahsîl-i ilm ü edeb edib 1208 zilhiccesinde Dere Mahallesi'nde Çolak Hacı Hüseyin Ağa'nın binâ etdirdiği mescid-i şerîfe mü'ezzin ve çerâğ-dâr oldu. 1225 sâline doğru vefât etdi. Şu'arâdan bir zât idi. Sesi güzeldi.

Hasîb Mehmed Efendi-Hacı Abdullah Ağazâde

Amasyalıdır. Ulufeciyân-ı yemîn ağası olan Amasyalı el-Hâc Abdullah Ağa'nın mahdûmudur. Pederinin sâye-i ikbâlinde Bâb-ı âlîye girip kethüdâ kaleminde tefeyyüz ederek hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûndan oldu.

Amasyalızâde Hacı İbrâhim Reşîd Efendi'nin himmetiyle bir müddet kethüdâ kâtibi, ba'dehû tezkire-i sânî olup devr-i menâsıb ederek 1222'de rûz-nâmçe-i evvel vekîli oldu. Sultân Mahmûd-ı Sânînin cülûsunda azl **[557]** edilip 1225'de vefât etdi.

Birâderi Mustafa Ağa olup ahfâdından ve meşâhîr-i ulemâdan Hacı Abdullah oğlu Mustafa Efendi 1291'de vefât etdi. Hacı Abdullah oğulları Amasya'nın Acem Alî Mahallesi'nde ikâmet etmekte idiler.

8. Cild burada bitti.

7 Ramazânü'l-mübârek 1350 yevmü'l-Cum'a

Tâbûk Bey -Emîr 2
Tâceddîn Mehmed -Mevlânâ Ebu Nasr 3
Tâceddîn İbrâhîm Bey -Kara 5
Tâceddîn Mahmûd Bey -Gümüşlüzâde 6
Tâceddîn İbrâhîm Bey -Kutlu Beyzâde 9
Tâceddîn İbrâhîm Çelebî -Şehzâde 10
Tâceddîn İbrâhîm Çelebî -Mevlânâ Hatîbzâde 10
Tâceddîn İbrâhîm Çelebî -Mevlânâ 11
Tâceddîn Bey -Kutlu Beyzâde 11
Tâceddîn İbrâhîm Paşa -Hâcı Beyzâde 11
Tâceddîn Mahmûd Çelebî -Âşık Paşazâde 20
Tâceddîn İbrâhîm Efendi -Kâdı Çelebî 21
Tâceddîn İbrâhîm Bey -Seyyid Tâc Bey 22
Tâceddîn İbrâhîm Bey -Küçük Tâc Bey 23
Tâceddîn İbrâhîm Efendi -Şâmluzâde 25
Tâceddîn Efendi -Koca 26
Tâceddîn Mehmed Efendi -Beyzâde 28
Tâceddîn Ahmed Efendi -Şeyhzâde es-Seyyid 29
Teberrük Çelebî -Mevlânâ 30
Tecellî Ahmed Çelebî -Bakkalzâde 31
Tahsîn Hasan Bey -Hâfız Alî Paşazâde 32
Tahsîn Hasan Efendi -Nelmî 33
Turâbî Şu'ayb Efendi -Sâbıkî 40
Turâbî Mustafâ Efendi -Alîzâde 42
Turâbî Alî Efendi -Baba Şeyh 43
Türkân Şâh -Emîr Şemseddîn Ebu'l-Mekârim 44
Takıyyeddîn Osmân Baba -Mevlânâ Ebu'l-Hayr 44

Takıyyeddîn Osmân Çelebî -Ziyârîzâde 45
Takıyyeddîn Osmân Efendi -Şermîzâde 46
Tengrivirdi Bey -Emîr Mu'îneddîn 46
Takıyyeddîn Osmân Efendi -Hâcezâde 46
Tengrivirmiş Bey -Emîr Kerîmeddîn 47
Tekûr Sinân Bey -Emîr el-Hâc Şücâ'eddîn 48
Temennayî Alî Çelebî -Acem 49
Türkâd Bey -Cibrîlzâde el-Hâc 50
Türedi Hüseyin Ağa -Celâlî 51
Tevfîk İbrâhîm Efendi -Nâ'ibzâde 52
Tevfîk Alî Efendi -Kırmacızâde el-Hâc 53
Tevfîk Mehmed Efendi -Müftüzâde 54
Tevfîk Mustafâ Efendi -Müftüzâde Hâfız 55
Tevfîk Mehmed Efendi -Müsevvidzâde Hâcı Hâfız 56
Tüli Bey -Emîr Şemseddîn 59
Tüli Han -Zeyneddîn Sultân 60
Tüli Bey -Emîr Şücâ'eddîn 62
Timur Bey -Emîr Seyfeddîn 63
Timur Bey -Hazînedâr 64
Timur Ağa -Sekbân 64
Timur Bey -Poladoğlu 65
Timur Çelebî -Sarı Hâcı 65
Timur Baba -Hâcı Pîroğlu 65
Timur Süleymân Paşa -Zoğulu 66
Timur Bey -Cevher Paşazâde 67
Sâbit Mehmed Efendi -Kâdızâde 68
Sâbit Mehmed Efendi -Uzun Müftüzâde 68
Sâbit Mehmed Dede Efendi -Hâcı Çelebîzâde 69
Sâkıb Osmân Efendi -Ârif Dedezâde 70
Sâgıb Mustafâ Efendi -Hâcı Çelebîzâde 70
Sânî Yûsuf Çelebî -Alacabeyzâde 71
Sânî Abdullâh Efendi -İkincizâde el-Hâc 74
Sebâtî Mehmed Efendi -Türbeli Hâfız 76
Senâyî Mehmed Çelebî -Hâcı Enbiyâzâde 77
Senâyî İbrâhîm Efendi -Dedezâde 78
Siyâbî Hasan Çelebî -Terzi 79
Câbî Ahmed Çelebî -Resûlzâde 80
Câmî Ahmed Çelebî -Kutbzâde 80
Câmî Ahmed Efendi -Habîbzâde 82
Câmî Hasan Çelebî -Piyâlezâde 82
Cân Mirza Paşa -Gürcü 83
Canı Bey -Hatun Paşa 83
Cibrîl Çelebî -Mevlânâ Âyîneddîn 84
Cibrîl Bey -Bayındurlu 86
Ca'fer Çelebî -Mevlânâ Ziyâ'eddîn Ebu'l-Mekârim 86
Ca'fer Çelebî -Pervâne Beyzâde 86

Ca'fer Bey -İnehânzâde 87
Ca'fer Çelebî -Memioğlu 87
Ca'fer Çelebî -Nebioğlu 87
Ca'fer Bey -İmâmoğlu 88
Ca'fer Bey -Hâcı Beyzâde 88
Ca'fer Çelebî -Tâcî Beyzâde 89
Ca'fer Çelebî -Emîr Hüseynî 110
Ca'fer Efendi -Zaralı 111
Ca'fer Paşa -Gülâbî Paşazâde 114
Ca'fer Ağa -Yasakçı 117
Ca'fer Bey -Gülâbî Paşazâde 118
Ca'fer Çelebî -Mü'eyyedzâde 118
Ca'fer Paşa -Mü'eyyedzâde 119
Ca'fer Ağa -Silâhdârzâde 120
Ca'fer Paşa -Silahdârzâde 120
Ca'fer Ağa -Zanalı 121
Ca'fer Ağa -Telhisîzâde es-Seyyid el-Hâc 123
Ca'fer Ağa -Mütevellîzâde 123
Ca'fer Efendi -Mü'ezzinzâde 124
Ca'fer Efendi -Cebecizâde el-Hâc 124
Ca'fer Ağa -Kalaycızâde el-Hâc 125
Celâleddîn Mehmed Pervâne Bey 126
Celâleddîn Mehmed Çelebî -İbni Resûl 127
Celâleddîn Mehmed Çelebî -Mevlânâ Müneccim Çelebî 129
Celâleddîn Mehmed Çelebî -Gümüşlüzâde Hâce 131
Celâleddîn Abdurrahmân Çelebî -Gümüşlüzâde 132
Celâleddîn Ahmed Çelebî -Hâcezâde 134
Celâleddîn Mehmed Çelebî 134
Celâleddîn Abdurrahmân Efendi -Gümüşlüzâde 137
Celâleddîn Mehmed Efendi -Kâdı Çelebî 138
Celâledddîn Abdurrahmân Çelebî 139
Celâleddîn Mehmed Efendi -Büyük es-Seyyid eş-Şeyh 140
Celâleddîn Abdurrahmân Çelebî -Şeyhzâde 141
Celâleddîn Mehmed Çelebî -Nakîbzâde es-Seyyid 142
Celâlî Mehmed Çelebî -Kethüdâzâde 142
Celâlî Mehmed Ağa -Türedioğlu 143
Celâlî Mehmed Çelebî -Celâlzâde 144
Celîlî Mehmed Çelebî -Pîr Sun'ullâhzâde 144
Cemâleddîn İsmâ'îl Gâzî Bey 145
Cemâleddîn Yûsuf Çelebî -Buğra Şeyh 146
Cemâleddîn İbrâhîm Aksarâyî 147
Cemâleddîn Mehmed bin Aksarâyî 150
Cemâleddîn Ahmed Çelebî -Şerefoğlu 158
Cemâleddîn Fîrûz Bey -Yazârî 159
Cemâleddîn Yûsuf Çelebî -Tokadîzâde 159
Cemâleddîn Mehmed Çelebî -Çelebî Halîfe 161

Cemâleddîn İbrâhîm Çelebî -Celâloğlu 164
Cemâleddîn Mehmed Efendi -Şeyhzâde 166
Cemâleddîn İshâk Efendi -Karamânîzâde 166
Cemâleddîn Mehmed Çelebî -MollâÇelebî 170
Cemâleddîn Mehmed Şâh Efendi -Şeyh İmâdzâde 171
Cemâleddîn Mehmed Efendi -Çelebîzâde 172
Cemâleddîn Ahmed Efendi -Velî Efendizâde 173
Cemâleddîn Mehmed Ağa -Şîrînzâde Hâfız 173
Cemâleddîn Ahmed Efendi -Hâfız 174
Cemâleddîn İbrâhîm Bey -Hâcı Es'ad Ağazâde 175
Cemâleddîn Mehmed Efendi -Mevlevî Şeyhîzâde 176
Cemâlî Mehmed Çelebî -Defterdârzâde 177
Cemşâh Çelebî -Kâdı Çelebî 178
Cum'a Efendi -Mu'îd 178
Cum'a Efendi -Müderris 179
Cum'a Efendi -İnepazarlı el-Hâc 182
Camudâr Noyin -Câmedâr Sultân 182
Cenânî Hüseyin Çelebî -Rıdvânzâde 185
Cenânî Alî Efendi -Bahçevanzâde 186
Cüneyd Bey -Aydınoğlu 187
Cüneyd Bey -Kubâdoğlu 187
Cüneyd Bey -Aydınoğlu 188
Cüneyd Bey -Tokuroğlu 188
Cüneydî Ahmed Çelebî -Mevlânâ Şemseddîn 189
Cüneyd Bey -Koçoğlu 189
Cüneyd Çelebî -Şeyh Hamîdoğlu 189
Civânî Hasan Çelebî -Gencoğlu 190
Cûdî İbrâhîm Bey -Mu'allim 191
Cû'î Mehmed Çelebî -eş-Şeyh Cemâleddîn Mevlevî 206
Cû'î İbrâhîm Efendi -Şeyhü'l-Kurrâ el-Hâc 209
Cevher Bey -Emîr İftihâreddîn 211
Cevher Bey -Bahâeddîn 212
Cevher Ağa -Hâcıköylü 212
Cevher Paşa -Zuğulu 213
Cevherî Mehmed Bey -Cevher Paşazâde 216
Cihâdî Ahmed Ağa -Altıncı 216
Cihân Hatun -Kutlu Paşazâde 217
Cihân Hatun -Hatun Paşa 217
Cihân Bey -Yenicelizâde 218
Çaruk Şâh -el-Hâc Emîr Sârimeddîn 219
Çakır Bey -Şarabdâr 219
Çakır Ağa -Kethüdâ 219
Çâkerî Ahmed Çelebî -Handân Ağazâde 220
Çavlı Bey -Emîr Sinâneddîn 220
Çerağ Bey -Yağlu Beyzâde 221
Çeşmî Mehmed Çelebî 222

Çeşmî Hüseyin Efendi -Hâcı Paşazâde 223
Çalab-virdi Bey -Sa'dî Çerağı 226
Çalab-virdi Bey -Nevgir 225
Çelebî Mehmed Efendi -Abdîzâde 226
Çelebî Mustafâ Efendi -es-Seyyid el-Hâc Çelebî 227
Çilî Mehmed Efendi -Çilî Efendi 229
Hâcı Efendi -el-Hâc Mustafâ Efendi 230
Hâcı Bey -el-Hâc Mehmed Bey 234
Hâcı Paşa -el-Hâc Abdülkerîm Paşa 236
Hâcı Hâfız Efendi -el-Hâc Mustafâ Tevfîk Efendi 238
Hâcı Abdulkâdir Ağa -Hâcı Mansûrzâde 249
Hâcı Mehmed Çelebî -Şeyhzâde 251
Hâcı Yûsuf Ağa -Kömüşoğlu 252
Hâcı Yûsuf Ağa -Gürcü el-Hâc 255
Hâfızeddîn Mehmed Çelebî -Habbâzî 256
Hâfız Abdullâh Çelebî -Hâfız Çelebî 257
Hâfız Alî Çelebî -Kara Hâfız 258
Hâfız Alî Efendi -Kürd Hâfız 260
Hâfız Alî Paşa -Silahdâr 261
Hâfız Alî Paşa -Gürcüzâde es-Seyyid 263
Hâfız Mehmed Çelebî -Hâfız Cilânî 268
Hâfız Mehmed Efendi -Hâce 270
Hâfız Mehmed Ağa -Kara Hâfız 271
HâmidÇelebî -Şeyhîzâde 273
Hâmid Efendi -Memîzâde eş-Şeyh 273
Hâmid Ahmed Efendi -Hâcezâde 274
Hâmid Mehmed Efendi -Atçeken Ağasızâde 275
Hâmid Mehmed Efendi -Mecdîzâde 275
Hâmî İbrâhîm Efendi -Korucızâde 276
Hubbî Âişe Hatun -Şeyhzâde 277
Habîb Çelebî -Mevlânâ Cemâleddîn 281
Habîb Çelebî -Mevlânâ Muhyiddîn Hatîb 282
Habîb Çelebî -Gümüşlüzâde Hâce 283
Habîb Çelebî -Şeyh Karamânî 283
Habîb Çelebî -Hâce el-Hâc 290
Habîb Efendi -Şeyh Seydîzâde 290
Habîb Efendi -Habîbzâde 291
Habîb Çelebî -Aydınzâde 292
Habîb Ağa -Şeyhî Beyzâde 292
Habîb Efendi -Vâsi' Çelebîzâde 293
Habîb Ağa -Hâcızâde 294
Habîb Bey -Bâkî Paşazâde 294
Habîb Ağa -Handânzâde el-Hâc 295
Habîb Efendi -Karasenirli 296
Habîb Muhyiddîn Efendi -Vâsi' Çelebìzâde es-Seyyid 296
Habîb Ağa -Altıncı 297

Habîb Mehmed Efendi -Şeyh Hâce 298
Habîbî Hasan Çelebî -Aydınoğlu 298
Hicâbî Abdulbâkî Efendi -Şeyh-i Nakşibendî 299
Harîmî Korkud Çelebî -Şehzâde Sultân 305
Harîmî Abdullâh Çelebî -Sipâhîzâde 305
Hüsâmeddîn Yûsuf et-Tebrîzî 306
Hüsâmeddîn Ömer et-Tûsî 307
Hüsâmeddîn Hasan Çelebî -Mevlevî Şeyhi 307
Hüsâmeddîn Hasan Çelebî -Mevlânâ Hoylu 309
Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebî -Gümüşlüzâde 310
Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebî -es-Seyyid eş-Şeyhü'r-Rufâî 310
Hüsâmeddîn Mehmed Buhârî 312
Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebî -Gümüşlüzâde 313
Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebî -Seydî Hüsâmzâde 313
Hüsâmeddîn Hasan Çelebî -Aydınzâde 315
Hüsâmeddîn Hüseyin Bey -Ahmed Paşazâde 316
Hüsâmeddîn Hüseyin Ağa -Temennâyî 316
Hüsâmeddîn Hasan Efendi 316
Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi -Mevlânâ Ümm-i Veled 317
Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebî -Şeyh Kırıkzâde 321
Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi -Akdağîzâde eş-Şeyh 321
Hüsâmeddîn Hüseyin Paşa -Ahmed Paşazâde 323
Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi -Tokadîzâde 324
Hüsâmeddîn Hüseyin Bey -Hüsâm Ağazâde 326
Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi -Sonisalı Şeyh 327
Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi -Koca 328
Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi -Küçük 330
Hüsâmeddîn Bey -Hüsâm Beyzâde 331
Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi 331
Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi -Şeyhzâde eş-Şeyh 332
Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi -Halvetî Şeyhi 333
Hüsâmeddîn Ağa -Haydar Ağazâde 335
Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi -Vâ'iz 335
Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi -Müderris Hüsâm Efendi 336
Hüsâmeddîn Ağa -Müftüzâde 337
Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi -Kırmacızâde el-Hâc 337
Hüsâmeddîn Paşa -Müftüzâde 339
Hüsâmeddîn Hüseyin Dede Efendi -Hâcızâde 340
Hasan Gâzî -Emîr Hüsâmü'd-Devle 341
Hasan Baba -eş-Şeyh Ebu'l-Mehâmid Nûreddîn 342
Hasan Çelebî -Mevlânâ Nûreddîn ez-Ziyârî 342
Hasan Bey -Emîr İzzeddîn Gâzî 342
Hasan Bey -Emîr Şeyh İzzeddîn 343
Hasan Bey -Emîr İzzeddîn Veled-i Aydın 344
Hasan Çelebî -Mevlânâ Ebu'l-Fazl er-Rûmî 345
Hasan Çelebî -Mevlânâ Pîr İmâdzâde 345

Hasan Bey -Taşanzâde 346
Hasan Çelebî -Mevlânâ İzzeddîn 346
Hasan Bey -Osmân Paşazâde 347
Hasan Bey -Hâbil Beyzâde 347
Hasan Bey -Cibrîl Beyzâde 347
Hasan Çelebî -Mevlânâ İzzeddîn Ebu'l-Fezâ'il 348
Hasan Çelebî -Mevlânâ İzzeddîn Ebu'l-Mekârim 348
Hasan Paşa -Kuzum 349
Hasan Çelebî -Mevlânâ Nâ'ib 350
Hasan Çelebî -Mevlânâ İzzeddîn 351
Hasan Çelebî -Mevlânâ Hüsâmeddîn el-Habbâzî 352
Hasan Bey -Emîr Alîzâde el-Hâc 353
Hasan Bey -Taşanzâde 353
Hasan Çelebî -Zilelioğlu Hâce 354
Hasan Ağa -Sekbân-başı 354
Hasan Bey -Keçi Beyzâde 355
Hasan Bey -Bî-çâr Paşazâde 356
Hasan Çelebî -Mevlânâ Hekîm Çelebî 356
Hasan Bey -Devâtdâr Paşazâde 357
Hasan Çelebî -Hüsâmeddînzâde 357
Hasan Çelebî -Mevlânâ Hâcıoğlu 358
Hasan Çelebî -Mevlânâ İzzeddîn Sâbıkî 360
Hasan Bey -Yörgüç Paşazâde 361
Hasan Çelebî -Memî Çelebîzâde 361
Hasan Çelebî -Seydî Çelebîzâde 361
Hasan Bey -Âdil Beyzâde 362
Hasan Efendi -EbûYûsufzâde 362
Hasan Efendi -Mevlânâ Sivasî 362
Hasan Paşa -Hayreddîn Paşazâde 363
Hasan Çelebî -Mevlânâ İbrîzâde 364
Hasan Efendi -Hasan Abdallu 364
Hasan Bey -Aydın Beyzâde 365
Hasan Bey -Bâyezid Paşazâde 365
Hasan Efendi -Habîb-i Karamanîzâde eş-Şeyh 366
Hasan Bey -Yörgüç Paşazâde 367
Hasan Çelebî -Emîr Çelebî 367
Hasan Bey -Mehmed Paşazâde 368
Hasan Ağa -Kapı Ağası 368
Hasan Efendi -Bahtiyâroğlu 369
Hasan Çelebî -Kocacıkzâde Hâce 369
Hasan Bey -Kâsım Paşazâde 370
Hasan Efendi -İlyâs Çelebîzâde 370
Hasan Efendi -Emîr Sinân Efendizâde 371
Hasan Efendi -Kâtib 377
Hasan Paşa -Yörgüç Paşazâde 378
Hasan Efendi -Me'ânîci 379

Hasan Efendi -Havzalızâde es-Seyyid 380
Hasan Efendi -Sa'dî Çelebîzâde 381
Hasan Bey -Kaya Paşazâde 381
Hasan Efendi -Hâcı Şeyh 382
Hasan Efendi -Efteli 382
Hasan Efendi -Kara kâdızâde 383
Hasan Efendi -Gülşeniyye Şeyhi 383
Hasan Bey -Sinân Paşazâde 386
Hasan Ağa -Uzun 387
Hasan Ağa -Kara 388
Hasan Efendi -Veysîzâde eş-Şeyh 389
Hasan Efendi -Rûmî 389
Hasan Paşa -Yörgüç Paşazâde 391
Hasan Efendi -Biber Birâderi 392
Hasan Paşa -Mahmûd Paşalu 396
Hasan Bey -Kesdekzâde 397
Hasan Ağa -Mü'ezzinzâde 398
Hasan Efendi -Gürcü İmâm el-Hâc 398
Hasan Efendi -Mevlânâ Kâtibî 400
Hasan Efendi -Narhî 401
Hasan Ağa -Yeniçerioğlu 402
Hasan Paşa -Küçük - Gâzî 402
Hasan Ağa -Boyacı 404
Hasan Efendi -Bağlıcalı Hâfız 407
Hasan Dede -Nâbî Dede 407
Hasan Paşa -Abaza 408
Hasan Bey -Yörgüç Paşazâde 413
Hasan Paşa -Nasûhzâde 414
Hasan Bey -Çavuşzâde 416
Hasan Efendi -Müftü 417
Hasan Ağa -Mansûrzâde el-Hâc 418
Hasan Bey -Kâdızâde 418
Hasan Ağa -Koca Ağazâde el-Hâc 419
Hasan Efendi -Kâtibzâde 420
Hasan Ağa -Birâder 420
Hasan Ağa -Dedezâde 420
Hasan Bey -Kelekcizâde 421
Hasan Efendi -Dersi'âmm 422
Hasan Ağa -Geyiklili 422
Hasan Ağa -Gazzâzzâde 424
Hasan Paşa -Deli Küçük 424
Hasan Efendi -Şeyhü'l-Harem el-Hâc 425
Hasan Efendi -Şeyh Nasûhzâde 426
Hasan Paşa -Yeğen Paşazâde 427
Hasan Paşa -Defterdâr 427
Hasan Efendi -Sarı Nâ'ib 428

Hasan Ağa -Amca el-Hâc **429**
Hasan Paşa -Abdülcelîlzâde **430**
Hasan Efendi -Fazlızâde Hâfız **431**
Hasan Ağa -Sancızâde el-Hâc **432**
Hasan Paşa -Hazînedâr **432**
Hasan Paşa -Peçelizâde **433**
Hasan Efendi -Şeyhü'l-Kurrâ Hâfız el-Hâc **435**
Hasan Efendi -Hüsâmzâde eş-Şeyh **436**
Hasan Ağa -Türedizâde **436**
Hasan Ağa -Yeğen es-Seyyid el-Hâc **437**
Hasan Bey -Yörgüç Paşazâde **438**
Hasan Paşa -Firârî es-Seyyid **438**
Hasan Efendi -Kâdızâde el-Hâc **448**
Hasan Efendi -Cebecizâde el-Hâc **448**
Hasan Efendi -Yeniçerizâde **450**
Hasan Efendi -Ser Mi'mâr-ı Hâssa **451**
Hasan Efendi -İmâm Hâce **452**
Hasan Efendi -el-Hâc Hattât **454**
Hasan Efendi -Besni Müftüsü **455**
Hasan Efendi -eş-Şeyh Hâfız **455**
Hasan Efendi -Ahî Darb-hâneci Şeyhi **456**
Hasan Efendi -Hâcezâde el-Hâc **457**
Hasan Efendi -Ece Sultân Tekyesi Şeyhi **457**
Hasan Ağa -Topcuzâde El-Hâc **459**
Hasan Efendi -Şehzâde Hâfız **460**
Hasan Efendi -İmâm-ı Sultânî el-Hâc **461**
Hasan Efendi -Sarızâde el-Hâc **463**
Hasan Efendi -Yûsufzâde el-Hâc **464**
Hasan Efendi -İmâmzâde **465**
Hasan Efendi -Müftü el-Hâc **466**
Hasan Ağa -Kilârî el-Hâc **467**
Hasan Efendi -Abdî Beyzâde el-Hâc **468**
Hasan Bey -Kâdızâde **469**
Hasan Ağa -Kurşunluoğlu **470**
Hasan Efendi -Nakîb es-Seyyid el-Hâc **470**
Hasan Ağa -Mütevellîzâde Hâfız el-Hâc **471**
Hasan Efendi -Ayıntâbîzâde el-Hâc **472**
Hasan Paşa -Hâcı Kâsımzâde es-Seyyid **473**
Hasan Ağa -Peçelizâde el-Hâc **475**
Hasan Efendi -Müderriszâde es-Seyyid **476**
Hasan Ağa -Hâcı Feyzullâhzâde el-Hâc **476**
Hasan Ağa -Sancızâde el-Hâc **477**
Hasan Ağa -Kazgancızâde **478**
Hasan Efendi -Müftü el-Hâc **479**
Hasan Bey -Anahtar Ağasızâde el-Hâc **480**
Hasan Ağa -Avkâtlızâde es-Seyyid **480**

Hasan Efendi -Kara Mollâzâde es-Seyyid el-Hâc 481
Hasan Ağa -Gevherzâde el-Hâc 481
Hasan Efendi -Hâcezâde el-Hâc 482
Hasan Ağa -Hindî el-Hâc 482
Hasan Efendi -Sâ'atcizâde el-Hâc 484
Hasan Ağa -Atçeken Ağası el-Hâc 484
Hasan Ağa -Hâfız 485
Hasan Efendi -Hâcıköylü el-Hâc 486
Hasan Efendi -Ziyâreli Hâcezâde el-Hâc 486
Hasan Ağa -Müsellim el-Hâc 486
Hasan Efendi -eş-Şeyh el-Hâc Sinânî 487
Hasan Ağa -Semercioğlu el-Hâc 489
Hasan Dede Efendi -es-Seyyid Mevlevî Şeyhi 489
Hasan Efendi -Vâ'izzâde 489
Hasan Bey -Yörgüç Paşazâde es-Seyyid el-Hâc 490
Hasan Efendi -Canîkli es-Seyyid el-Hâc 491
Hasan Ağa -Kolçakoğlu el-Hâc 491
Hasan Bey -Câniklizâde 492
Hasan Efendi -Mollâ Bâlîzâde es-Seyyid el-Hâc 494
Hasan Ağa -Şîrînzâde Hâfız el-Hâc 495
Hasan Ağa -Paşalızâde el-Hâc 496
Hasan Ağa -Yeşillizâde es-Seyyid 497
Hasan Efendi -Hâfız el-Hâc Gevüklü 498
Hasan Ağa -Kethüdâ 499
Hasan Ağa -Bozoğlu el-Hâc 500
Hasan Efendi -Tavîlli el-Hâc 501
Hasan Efendi -Çankırılı Hâce 502
Hasan Ağa -Rahtuvânzâde Hâfız 503
Hasan Ağa -Bayburdlu Hâfız 504
Hasan Efendi -Sarı Müderriszâde el-Hâc 505
Hasan Efendi -Kıymacızâde el-Hâc 505
Hasan Efendi -Şeyhzâde eş-Şeyh 506
Hasan Ağa -Bölükbaşıoğlu 506
Hasan Paşa -Akbaşzâde 507
Hasan Efendi -Ziyâreli el-Hâc 508
Hasan Ağa -Hâcıoğlu es-Seyyid el-Hâc 508
Hasan Ağa -Deli Tatar 509
Hasan Efendi -Müderris 510
Hasan Vehbî Efendi -Hâcı Hâfız Şeyhü'l-Kurrâ 511
Hasan Ağa -Ak Hasanzâde Hâfız el-Hâc 511
Hasan Efendi -Mörekli Hâfız 513
Hasan Bey -Çuçuzâde 514
Hasan Efendi -Kürd el-Hâc 515
Hasan Ağa -Türedizâde el-Hâc 515
Hasan Efendi -Mörekli el-Hâc 516
Hasan Efendi -İbikli el-Hâc 518

Hasan Efendi -Marıncalı **520**
Hasan Efendi -Köprülü **521**
Hasan Bey -Hâcı Es'ad Ağazâde **521**
Hasan Paşa -Hicâz Kumândânı el-Hâc **522**
Hasan Efendi -Kürd **524**
Hasan Efendi -Zeynelzâde es-Seyyid el-Hâc **524**
Hasan Bey -Yeğenzâde **525**
Hasan Efendi -Civânzâde **526**
Hasan Hilmî Efendi -Misgibi **527**
Hasan Efendi -Mîr **527**
Hasan Fehmî Efendi -Kale Köylü **551**
Hüsnî Paşa -Şâh Hatun **552**
Hüsnî İbrâhîm Efendi -Gökçekzâde **552**
Hüsnî Hüseyin Efendi -Nâ'ibzâde **553**
Hüsnî Mehmed Efendi -Hızır Paşalı Hâfız **553**
Hüsnî Mustafâ Bey -Yeğenzâde es-Seyyid **554**
Hüsnî Yûsuf Efendi -Erzurûmîzâde **555**
Es-Seyyid Hasîb Mehmed Efendi **556**
Hasîb Mehmed Efendi -Hâcı Abdullâh Ağazâde **556**

ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSÂMEDDÎN YASAR

AMASYA TARİHİ

Tarih sayfalarında çokça yer alan ve yetiştirmiş olduğu önemli şahsiyetleri ile Osmanlı Devleti'nde önemli şehirlerden biri olan Amasya'yı tüm yönleri ile ele almak amacıyla te'lif edilen Amasya Tarihi'nin müelli fiAbdîzâde Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar, ömrünü bu eseri hazırlamak için harcamıştır. 12 cildinin yayına bir bütün olarak hazırlandığı bu eserde Amasya adının kökeni, tarih içerisinde farklı kaynaklarda şehir ile ilgili bilgiler, Türklerin şehre hakimiyeti, şehrin etnik yapısı, nüfusu ve şehir yönetiminde bulunanlar ile şehirdeki önemli simalar zengin bir kaynak yelpazesiyle detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Amasya Tarihi; Selçuklu, Beylikler, Osmanlı tarihine olduğu kadar genel olarak Türk tarihine de büyük katkı sağlamış, Amasya'nın sosyal, siyasi, iktisadi ve kültürel yapısıyla ilgili gelecek kuşaklara yüzyıllarca istifade edilebilecek eşsiz bir miras bırakmıştır.

ISBN: 978-605-9682-24-4